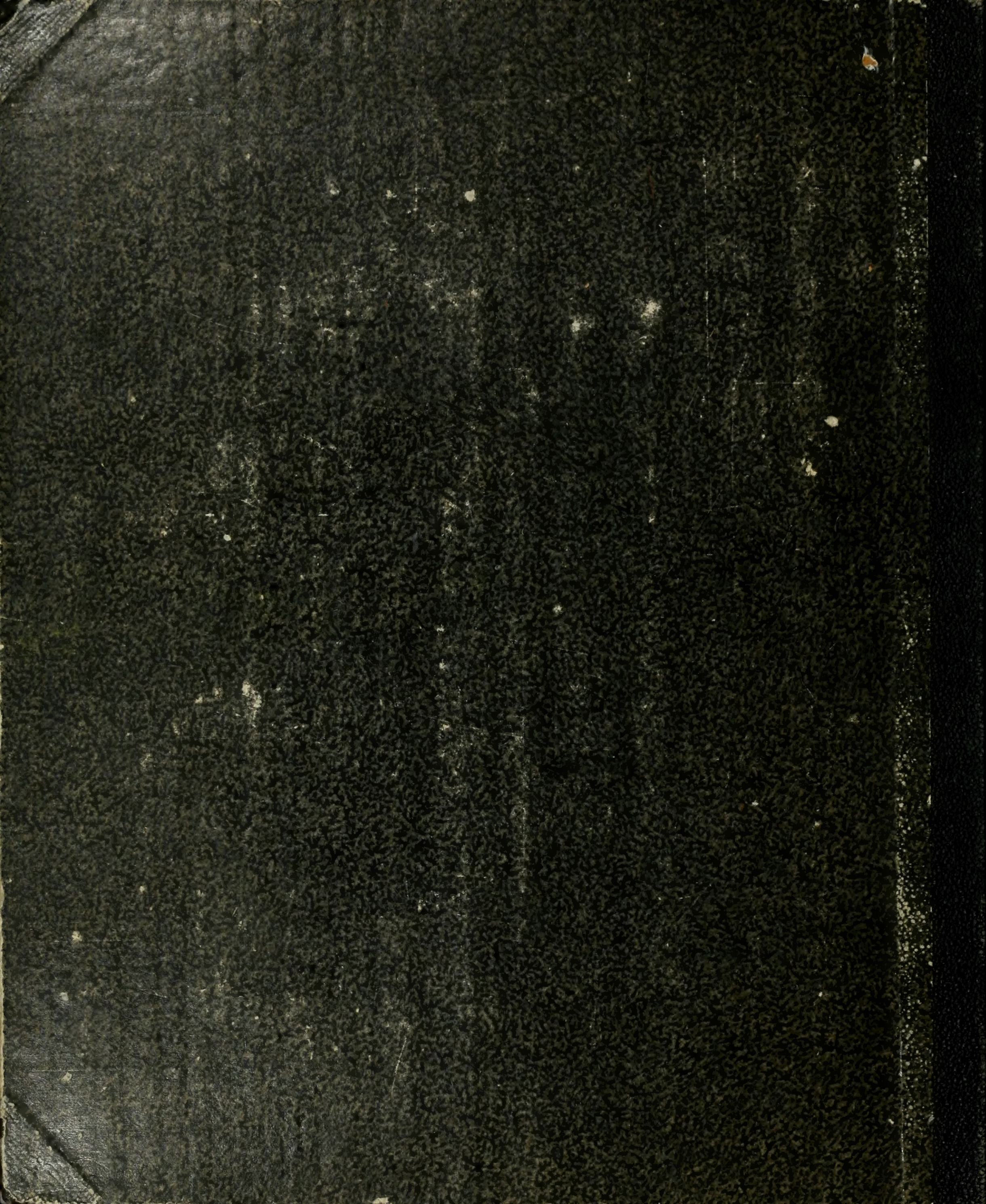

pag. 256 b. lin. 13 infra lege *fwn* pro *fion.*

pag. 265 b. lin. 9 infra lege *ana-buṣ-ns* pro *ana-buz-ns.*

pag. 267 a. lin. 15 lege ṣend. *mrû* pro *mru.*

pag. 281 a. lin. 6 lege goth. *brahv* pro *braho.*

pag. 281 b. lin. 12 lege म्लच् pro म्लद्.

pag. 288 b. scribenda erat radix मार्ज् मृज् *mârǵ mṛǵ* pro मर्ज् मृज् *marǵ mṛǵ.* Vid. gr. comp. §. 1 p. 5.

pag. 289 b. lin. 13 infra lege ἀμαλός pro ἄμαλος.

pag. 304 a. lin. 8 lege ἧπα(ϱ)τ-ος pro ἣπα(ϱ)τ-ος.

pag. 319 a. lin. 19 lege *ramaṇîya* pro *ramanîya.*

pag. 320 a. lin. 11 infra lege राख् *râk'* pro राक्ष् *râkś.*

pag. 325 b. lin. 20 lege vêd. pro vet.

pag. 336 b. lin. 16 lege *-laus*, *-lusum* pro laus, lusum.

pag. 354 b. lin. 15 lege वसन्त pro वसन्त्.

pag. 372 b. lin. 12 lege *wibu* pro *wiba.*

pag. 381 a. lin. 20 lege *śatá* pro *satá.*

pag. 388 a. lin. 14 adde *śilî.*

pag. 390 b. lin. 12 infra lege *śudd'á* pro *sudd'á.*

pag. 456 a. lin. 26 lege Ἥφαιστος pro Ηφαιστος.

pag. 476 c. lin. 18 infra lege 39 a. pro ʒ9 a.

Usque ad pag. 171 saepius B'aṭṭ. = B'aṭṭi-Kâvya legendum est pro B'att.

In vocabulis linguae slavicae veteris, russicae, lituanicae nonnumquam scriptura antiquior mutanda immutata remansit. Ita saepius omissum est *ŭ* finale vocabulorum slavicorum; pro *uṅ* nonnullis locis remansit *ú*, pro *ṣ* ζ. Pro formis russicis ut *ćernyĭ* p. 92 b, *ṣ̌iltyĭ* p. 120 b etc. scribendum est *ćernŭĭ*, *ṣ̌iltyĭ* etc. Terminatio futuri lituanici ubi *su* legitur, in *siu* mutanda est. Pro lit. *ie* nunc scribitur *ē*, pro *cź ć*; itaque e. c. legendum est *prētelus* pro *prie-telus* p. 258 a, *rēwa* pro *riewa* p. 123 a, *ćystybe* pro *cźystybe* p. 391 a etc. De singulis verbis v. Indices.

Ex officina academica.

EMENDANDA.

---

pag. 7 a. lin. 19 lege *b̔avant* pro *b̔avat.*

pag. 21 a. lin. 1 lege अर्घ्य pro यर्घ्य.

pag. 37 b. lin. 25 lege praef. pro pranf.

pag. 40 a. lin. 10 lege आग्रुग्रुत्ताणि pro अग्रुग्रुत्ताणि.

pag. 44 b. lin. 7 infra lege *aiśma* pro *aêśma.*

pag. 53 a. lin. 15 lege उदञ्च् *udáńć* pro उदच् *údáć.*

pag. 53 b. lin. 9 infra उद्घाटिन् *udg̔âṭin* mutandum esse in उद्घातिन् *udg̔âtin* docet Böhtl. ad Śak. p. 153.

pag. 65 a. lin. 7 lege goth. *ibns* pro *ibus.*

pag. 100 a. lin. 10 lege *k̔sat̔ra* pro *k̔śat̔ra.*

pag. 112 a. lin. 15 infra lege *gluṅbokŭ* pro *glûboŭ.*

pag. 131 b. lin. 24 interpange actio, factum, vitae ratio.

pag. 138 a. lin. 13 lege *ǵṙ* pro *gṙ.*

pag. 142 a. lin. 9 lege σκότος pro σκοτός.

pag. 152 a. lin. 11 lege apertus pro aperta.

pag. 154 b. lin. 13 infra lege *kiusa* pro *kiusu.*

pag. 164 b. lin. 4 infra lege *dewynì* pro *dewyni.*

pag. 165 b. lin. 14 lege -τερος pro -τέρος.

ib. lin. 21 lege *tearnaim* pro *tearanaim.*

pag. 167 a. lin. 9 lege *threiha* pro *treiha.*

pag. 168 a. lin. 9 infra adde *tarḥ tṛḥ.*

pag. 169 b. lin. 1 lege τῆμος pro τημος.

pag. 175 a. lin. 6 infra lege *trâ* pro *tra.*

pag. 183 b. lin. 12 lege *doighir* pro *dvighir.*

pag. 185 b. lin. 17 lege διά-δη-μα pro δια-δή-μα.

pag. 197 a. lin. 11 lege deus pro dens.

pag. 202 b. lin. 4. 5 lege *upakramâiḱ* pro *upakrămaiḱ.*

pag. 216 a. lin. 13. 14 divide man-slaughter.

pag. 234 b. lin. 5 lege περυσινός pro περισυνός.

pag. 238 a. lin. 4 infra lege *pâdú* pro *pâdú'.*

pag. 249 a. lin. 4 lege प्रकोप pro पकोप.

4) Vocabula Cambro-Britannica.

5) Vocabula Armorica vel Bretonica.

Omissa sunt ac suis locis inserenda:

3) Vocabula Scotica.

7) Vocabula Anglica.

8) Vocabula linguae Islandicae veteris.

H. E linguis Celticis.

1) Vocabula linguae Celticae veteris.

2) Vocabula Hibernica.

5) Vocabula linguae Saxonicae veteris.

6) Vocabula Anglo-Saxonica.

3) Vocabula linguae Germanicae mediae.

4) Vocabula linguae Germanicae noviciae.

G. E linguis Germanicis.

1) Vocabula Gothica.

F. E linguis Slavicis.

E. E linguis Letticis.

*) Vid. gramm. comp. I. § 92 *h*. p. 145. not. *.

4) Vocabula Franco-Gallica.

5) Vocabulum Valachicum.

2) Vocabulum Neograecum.

3) Vocabulum Zaconicum.

D. E linguis Italiae.

1) Vocabulum Oscicum.

2) Vocabulum Umbricum.

3) Vocabula Latina.

5) Vocabula Ossetica.

C. E linguis Graeciae.

1) Vocabula Graeca.

INDEX VERBORUM COMPARATORUM.

Numerorum signa indicant paginam, litera *a* et *b* columnam primam aut secundam; Praef. est praefatio.

A. E linguis Indicis.

1) Vocabula Prâcritica.

2) Vocabulum Hindostanicum.

B. E linguis Iranicis.

1) Vocabula Ṣendica.

2) Vocabula linguae Persicae veteris.

3) Vocabulum Medicum.

4) Vocabula Neopersica.

ह्वल् *ḥval* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) vacillare, titubare. (Cf. germ. vet. *wallôn* ambulare, errare, volitare.)

c. *vi* id. Maḥ. 1. 214: *saṅǵńân nô 'palab'ê sûta manô viḥvalati 'va mê*; R. Schl. II. 13. 4: *pratyuvâća tataḣ krudd'ô muḥûrtaṅ viḥvalann iva.* — *viḥvalita* vacillans, titubans. R. Schl. I. 9. 15: *madaviḥvalitâḣ kâśćit prapatanty utpatantića.*

ह्वे *ḥvê* 1. par. âtm. (*ḥu*, *ḥû* v. gr. 577) vocare, advocare. Su. 3. 10: *viśvakarmâṇam aḥvayat* (ed. Calc. *âḥvayat*); R. Schl. II. 34. 11: *âryô ḥvayati vô râǵâ*; Maḥ. 1. 3393: *mâćâi 'nâṅ śayanê ḥvayê.* (Slav. *ẓv-a-ti* vocare; island. vet. *hvía* hinnire, germ. vet. *hwaijôn* id., *hwaijôt*, *hweijôt*, *weiôt* hinnit, v. Graff 4. 1223; fortasse goth. *hrôpja* voco = scr. *ḥvâpayâmi*, sicut caus. secundum generalem regulam sonaret, pro quo anomale *ḥvâyáyâmi* [gr. 466], mutato *v* in *r* [v. gr. comp. 20], servatâ tenui *p*, sicut in *slêpa* dormio, v. *svap*; germ. vet. *hrôfu*, *ruafu* cet.; nostrum *rufe*; fortasse hib. *guilim* „I weep, cry, bewail" = *ḥváyâmi*, mutato *y* in *l* [v. *yákṛt*], nisi pertinet ad 2. *gar* [*gṝ*].)

c. *â* 1) advocare. R. Schl. II. 58. 1: *âǵuḥâva taṅ sûtam*; 91. 12: *âḥvayê viśvakarmâṇam*; N. 5. 1: *âǵuḥâva mahîpâlân . . . svayaṅvarê.* 2) provocare (ad pugnam vel ludum). Maḥ. 2. 879: *tvâm âḥvayâmaḥê râǵan st'irô yud'yasva*; 4. 342: *sarvamallân at'â "ḥvayat*; Ṛgv. 32. 6: *â ḥi ǵuḥvê maḥâvîryam*; In. 5. 7: *śaśinaṅ vaktraćandrêṇa sâ "ḥvayantî 'va*; N. 12. 83: *âḥûya* provocando, post provocationem. — Caus. *âḥvâyayâmi* advocari jubeo. Rag'. 15. 75: *kavim âḥvâyayâmâsa.*

c. *â* praef. *upa* id. sgf. 2. Maḥ. 2. 1765: *upâḥvayasva tam.*

c. *â* praef. *sam* 1) convocare. Su. 2. 9: *sâinikâṅśća samâḥûya.* 2) provocare (ad pugnam vel ludum). Maḥ. 2. 1518: *tvâṅ samâḥvayatê*; 4. 346: *b'îmô mallaṅ samâḥvayat*; 5. 35: *gând'ârarâǵasya sutam matâkśaṅ samâḥvayad dêvitum.*

c. *apa* celare, occultare, abnuere. Man. 8. 53: *nirdiśyâ 'paḥnutê.*

c. *ni* id. Man. 8. 59: *yô yâvan niḥnuvîtâ 'rt'am.*

ह्मल् *ḥmal* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) se movere, vacillare. Cf. *ḥval.*

ह्यस् *ḥyas* adv. heri. (Cf. gr. χθές pro χες, lat. *heri* e *hesi*, *hes-ternus*; germ. vet. *ges-ter* heri, v. gr. comp. 391.)

ह्यस्तन *ḥyástana* (f. *-î*, a praec. s. *tana*) hesternus.

ह्रग् *ḥrag* 1. par. (*saṅvaraṇê*) tegere. Cf. *ḥlag.*

ह्रद *ḥrada* m. (r. *ḥrâd*, correpto *â*, s. *a*, v. sq.) lacus profundus, praesertim in Tartaro. N. 6. 13. Sâ. 7. 43.

ह्रदिनी *ḥradinî* f. (r. *ḥrâd*, correpto *â*, s. *in* in fem.) flumen. N. 12. 112. Vid. *nadí.*

ह्रप् *ḥrap* 10. par. *ḥrâpáyâmi* loqui. Cf. *ḥlap*, *lap.*

ह्रस् *ḥras* 1. par. (*śabdê* K. *ravê* V.) sonare. Cf. *ḥlas*, *ras.* — âtm. diminui (fortasse denom. a *ḥrásva* brevis). Man. 1. 83: *âyur ḥrasatê pâdaśaḥ.* Caus. *ḥrâsáyâmi* diminuere. Man. 11. 216. Cf. *ḥar ḥṛ.*

ह्रसिष्ठ *ḥrásiśt'a*, ह्रसीयांस् *ḥrásîyaṅs*, v. gr. 226. 3.

ह्रस्व *ḥrásva* 1) brevis. N. 18. 6. 2) angustus, arctus. N. 23. 9.

ह्राद् *ḥrâd* 1. âtm. (*avyaktê śabdê* K. *svanê* V.) sonare, tonare. K.: *ḥrâdatê mêg'aḥ.*

ह्रादिनी *ḥrâdinî* f. (r. *ḥrâd* s. *in* in fem.) fulmen, Indri fulmen. Am.

1. ह्री *ḥrî* 3. par. *gíḥrêmi*, part. perf. pass. *ḥrîtá* et *ḥrîṇá.* Pudere, erubescere. Rag'. 15. 44: *giḥrâya râg'avaḥ.* — *ḥrîtá* pudens, pudibundus. N. 13. 30. (Cf. *ḥrîć*, slav. *sram-i-ti* pudore afficere cum *s* = *ḥ* sicut in *srŭdĭze* cor, v. *ḥŕdaya*; fortasse germ. vet. *HRU*, *RU* poenitere, *hriwu*, *riwu*, *hrau*, *rou*, *hruumês*, *ruun*; *hriuwa*, *riuwa*, *riwa* poenitentia; anglo-sax. *hreova* id., v. Pott 1. 209. Graff 4. 1142.)

2. ह्री *ḥrî* f. pudor.

ह्रीछ् *ḥrîć* 1. par. i. q. *ḥrî.* (Huc trahi posset goth. *id-reiga* poenitentia, nisi pertinet ad *raṅg.*)

ह्रीमत् *ḥrîmant* (a *ḥrî* pudor, s. *mant mat*) pudibundus. Dr. 8. 44.

ह्रुड् *ḥruḍ*, ह्रूड् *ḥrûḍ*, ह्रौड् *ḥrâuḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

ह्रेष् *ḥrêś* 1. âtm. hinnire. Maḥ. 4. 2000: *ḥrêśamâṇâir vâgib'iḥ.* — *ḥrêśitá* n. hinnitus. Maḥ. 3. 11764. — Caus. adhinnire alicui c. acc. Maḥ. 3. 11764: *ḥrêśayâmâsur anyônyaṅ ḥrêśitâiḥ.* (Vid. *ḥêś*, *ḥêśin* et cf. germ. vet. *hros* equus, angl. *horse*, nostrum *Ross*, gr. χρό-μη, χρεμέθω, χρεμίζω.)

ह्लग् *ḥlag* 1. par. (*saṅvaraṇê*) tegere. Cf. *ḥrag.*

ह्लप् *ḥlap* 10. par. *ḥlâpáyâmi* (*b'âśaṇê* V.) loqui. Vid. *ḥrap.*

ह्लस् *ḥlas* 1. par. sonare. Vid. *ḥras.*

ह्लाद् *ḥlâd* 1. âtm. gaudere, laetari. Maḥ. 1. 3036: *ḥlâdatê ǵanitâ prêkśya (putram).* — Cum loc. rei. Maḥ. 1. 3037: *ḥlâdantê (naráḥ) svêśu dârêśu g'armârtâḥ salilêśv iva.* — Caus. exhilarare. R. Schl. II. 44. 10: *śayânam anag'aṅ râtrâu ... raśmib'iḥ saṅspŕśan śîtâiś ćandramâ ḥlâdayiśyati.* (Cf. anglo-sax. *glæd* laetus, splendens; angl. *glad*, germ. vet. *glat* splendens; hib. *gairdim* „I rejoice", nisi pertinet ad *gard' gṛd'* q. v.; slav. *rad* laetus, *radośća* laetitia; fortasse gr. γῆθος, γηθέω, ejectâ liquidâ, transpositâ aspiratione; fortasse γαίω e γαίθω vel γαθίω; lat. *gaudeo.*)

c. *â* caus. exhilarare. N. 21. 8: *mamâ ''ḥlâdayatê ćêtaḥ.*

c. *pra* caus. par. âtm. id. R. Schl. I. 9. 56: *praḥlâdayan*; Maḥ. 1. 7190: *praḥlâdayad'vam*; Ur. 86. 14: *praḥlâdayasva.*

ह्वर् ह्वृ *ḥvar ḥvṛ* 1. par. (*kâuṭilyê*) curvum, flexuosum esse. (Vid. *praḥva*, *upaḥvara* et cf. *d'var d'vṛ*, lat. *vârus*, hib. *fiar* „crooked, inclined", *fiaraim* „I incline, bend", *fiaras* „crookedness".)

हुल् *ḥul* 1. par. (*ḥatâu* K. *ḥatâu ćadi* V.) ferire, occidere, tegere. Cf. *ḥan.*

हुतभुज् *ḥutab'uǵ* m. (qui sacrificatum edit, e *ḥutá* et *b'uǵ*) ignis, et deus ignis. Ur. 6. 13. Vid. sq.

हुतवह *ḥutavaḥa* m. (e *ḥutá* et *vaḥa* ferens, auferens) id. Ritu-S. 1. 27.

हुताश *ḥutáśa* m. (e *ḥutá* et *aśa* edens) id. N. 4. 9.

हुताशन *ḥutâśana* m. (e *ḥutá* et *aśana* edens) id. N. 5. 38.

हुहु *ḥuḥu* m. nom. pr. Gand'arvi. In. 2. 14.

हूङ्कार *ḥûṅkâra* m. (ex interj. *ḥûm* et *kâra* confectio) actio mysticam syllabam *ḥûm* exclamandi. R. Schl. I. 75. 17. Dêv. 6. 9. Up. 22.

हूड् *ḥûḍ* 1. âtm. i. q. 1. *ḥuḍ.*

हृच्छय *ḥrććaya* m. (qui in corde jacet vel dormit, e *ḥrd* cor et *śaya*) amor et deus amoris. In. 5. 44. N. 1. 17.

हृद् *ḥrd* n. cor. N. 1. 18. (*ḥrd* correptum e *ḥard*, v. gr. comp. 1; lat. *CORD*, *cor*; gr. κέαρ; goth. *hairtô*, them. *hairtan*, v. gr. comp. 141; nostrum *Herz*. De gr. καρδία, lit. *širdis*, slav. *srŭdĭze*, hib. *cridhe*, v. sq. *ḥŕdaya.*)

हृदय *ḥŕdaya* n. 1) cor. Br. 1. 5. N. 9. 4. 26. 2) notitia, scientia. N. 14. 21. 20. 29. (Vid. *ḥrd* et cf. slav. *srŭdĭze* neut., them. *srŭdĭzjo*; gr. καρδία nititur fem. formâ *ḥrdayâ*; ita lit. fem. *širdis*, gen. *širdiê-s*, vel *širdê-s*. Etiam hib. *croidhe* vel *cridhe* masc. cor potius ad *ḥŕdaya*, e *ḥardaya*, quam ad *ḥrd* referendum esse censeo. Respiciatur deriv. *croidhea-mhuil* „hearty, generous".)

हृद्य *ḥrdya* (a *ḥrd* s. *ya*) amoenus, jucundus, gratus, suavis, amatus. B'. 17. 8.

हे *ḥê* interj. vocandi. Lass. 8. 18. 20. 12.

हेट् *ḥêṭ* 1. par. (*vâd'âyâm* K. *vâd'ê* V.) vexare.

1. हेठ् *ḥêṭ'* 1. par. id.

2. हेठ् *ḥêṭ'* 6. par. (*k'aćê* V.) i. q. 1. *k'ać*. Cf. *ḥaṭ.*

1. हेड् *ḥêḍ* 1. âtm. (*anâdarê*) vilipendere, negligere. R. Schl. II. 68. 22: *aḥêḍamânâs tvarayâ sma dûtâ râtryân tu tê tat puram êva yâtâḥ.*

2. हेड् *ḥêḍ* 1. par. (*vêśṭanê* K. *vêśṭê* V.) vestire, circumdare. Cf. *ḥôḍ.*

हेति *ḥêti* f. 1) sagitta. B'ar. 2. 36. 2) splendor solis. 3) flamma. (Am.: *ravêr arćiśća śastrańća vaḥniǵvâlâća ḥêtayaḥ.*)

हेतु *ḥêtú* m. (fortasse a r. *ḥi* s. uṇâd. *tu*) 1) causa, ratio. Su. 1. 23. N. 25. 10. 2) conditio, pactum. Dr. 9. 10.

हेतुता *ḥêtútâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis. Ḥit. 13. 10.

हेतुमन्त् *ḥêtumant* (a *ḥêtú* s. *mant mat*) causâ praeditus. B'. 13. 4.

हेम *ḥêmá* n. aurum.

हेमन् *ḥêmán* n. id. Rag'. 1. 10.

हेष् *ḥêś* 1. âtm. hinnire. B'att. 14. 5: *ḥayâ ǵiḥêśirê.*— *ḥêśitá* n. hinnitus. Maḥ. 1. 2820: *ḥêśitasvana.* (Cf. *ḥrêś*; fortasse lat. *hinnio* per assim. e *hisnio*, quod deduci posset a nomine actionis *ḥêśaṇa* ejecto *a*.)

हेषा *ḥêśâ* f. (r. *ḥêś* s. *â*) hinnitus. Am.

हेषिन् *ḥêśin* m. (r. *ḥêś* s. *in*, nisi a praec. s. *in*) equus.

हैम *ḥâimá* (fem. -*î*, a *ḥêmá* s. *a*) aureus. Mêg'. 74.

हैमवत *ḥâimavata* adj. (a *ḥimavant* Ḥimavans, s. *a*) ḥimavanticus. Dr. 5. 5.

होड् *ḥôḍ* 1. âtm. (*anâdarê* K. *gatâu anâdarê* V.) vilipendere, ire. Cf. *ḥêḍ*, 1. *ḥuḍ*, *ḥûḍ*, *ḥâuḍ*, *ḥruḍ*, *ḥrûḍ*, *ḥrâuḍ.*

हौड् *ḥâuḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Vid. *ḥôḍ.*

ह्नु *ḥnu* 2. âtm. 1) eripere, auferre. B'att. 15. 88: *yamasyâ 'ḥnôśṭa vikramam* (schol. *apanîtavân*). 2) se celare ab aliquo, c. dat., sich einem entziehen. Pâṇ. I. 4. 34: *dêvadattâya ḥnutê.* (Cf. *kśnu*, goth. *hneivan* inclinare, *hnaivs* humilis, *hnaivjan* humiliare, germ. vet. *hnîgan* inclinare, anglo-sax. *hnîvan*, *hnîgan* id.; gr. νεύω, lat. *nuo*, v. Benfey 2. 182. Graff 4. 1127.)

57

हिंसा *ḥinsá* f. (r. *ḥins* s. *â*) offensio. B'. 18. 25 (cf. *aḥinsâ*).

हिंस्र *ḥinsra* (r. *ḥins* s. *ra*) adj. internecivus, perniciosus, atrox, saevus. Subst. m. bestia rapax, perniciosa. Rag'. 2. 62.

1. हिक्क् *hikk* 1. par. âtm. (*avyaktê śabdê* K. *kûǵê* V.) singultire.

2. हिक्क् *hikk* 10. âtm. (*ḥinsâyâm* K. *ḥinsê* V.) i. q. *ḥins*.

हिडिम्ब *ḥiḍimba* vel हिदिम्ब *ḥidimba* m. nom. pr. Râkśasi.

हिडिम्बा *ḥiḍimbá* vel हिदिम्बा *ḥidimbá* f. nomen Ḥiḍimbi uxoris.

हिण्ड् *ḥinḍ* 1. âtm. (*anâdarê* K. *anâdarê gatâu* V.; scribitur *ḥiḍ*) vilipendere, ire. Cf. *ḥêḍ*.

हित *ḥitá* v. *d'a* et *ḥi*.

हित्वा *ḥitvá* v. *ḥá*.

हिदिम्ब *ḥidimba* v. *ḥiḍimba*.

हिदिम्बा *ḥidimbâ* v. *ḥiḍimbâ*.

हिन्व् *ḥinv* 1. par. (*prîtâu*; scribitur *ḥiv*) exhilarare. Cf. *inv*.

हिम *ḥimá* (ut videtur, a r. *ḥi*, quod hac in formatione fluere significare videtur, s. *ma*, v. *snu*) subst. m. nix, v. *ḥimavant*, *ḥimâlaya*. Adj. frigidus, v. *ḥimânśu*. (Cf. slav. ЗИМА *şima* hiems, lit. *źiĕma* id., gr. χιών, χεῖμα; lat. *hiems*, *hibernus*; hib. *geimhre*, *geimhrith*, *geimhreadh* „winter", v. Pictet p. 66 et *ḥimartu* apud Wils. ed. 2; *gamh* „winter, cold".)

हिमवन्त् *ḥimavant* m. (nive praeditus, a praec. s. *vant vat*) nomen montis, Ḥimavans.

हिमांशु *ḥimânśu* m. (frigidos radios habens, Baḥ. e *ḥimá* et *anśú*) luna. Am.

हिमानी *ḥimânî* f. (a *ḥimá* s. *âna* in fem.) nix. Nalôd. 2. 5.

हिमालय *ḥimâlaya* m. (nivis sedes, e *ḥimá* et *âlaya* domus, sedes) Ḥimâlayus, cognomen Ḥimavantis montis.

हिरण्मय *ḥiranmaya* (forma anomal. a *ḥíranya* aurum, s. *maya*) aureus. In. 2. 24.

हिरण्य *ḥíranya* n. 1) aurum. N. 9. 12. 2) divitiae, opes.

हिरण्यकशिपु *ḥiranyakaśipu* m. (e praec. et *kaśipu* 1) cibus. 2) vestimentum, in du. cibus et vestimentum) nom. pr. Asuri. Su. 1. 2.

हिरण्यपुर *ḥiranyapura* n. (e *ḥíranya* et *púra*) nomen urbis Asurorum. A. 10.

हिल् *ḥil* 6. par. (*ḥâvakaraṇê* K. *ḥâvakṛtâu* V.) nugari, ineptire, ludicra agere (de feminis amore captis). Wils. „to express amorous inclination, to dally, to wanton, to sport amorously" (v. *ḥâva*).

हीन *ḥîná* v. *ḥá*.

हु *ḥu* 3. par. *ǵúḥômi*. Diis offerre, sacrificare, litare. Su. 1. 9: *âtmamânsâni ǵuḥvatâu*; B'. 9. 27: *yaǵ ǵuḥôśi dadâsi yat*; Man. 4. 22: *êtân êkê maḥâyaǵńân ... indriyêśv êva ǵuḥvati*; Rag'. 13. 45: *tanum apy aḥâuśît*; Maḥ. 3. 10761: *ǵuḥâvâ 'gnâu ǵatâm*; R. Schl. II. 41. 9: *agniḥôtrâṇy aḥûyanta*; Dr. 6. 21. — C. acc. personae cui sacrificatur. Sâ. 1. 25: *ḥutvâ 'gnim*; Man. 2. 186: *ǵuḥuyât samidb'ir agnim*; Maḥ. 2. 1154: *yô ǵuḥuyâd vib'um*. — *ḥutá* 1) sacrificatus. B'. 1. 24; v. *ḥutâśa*, *ḥutab'uǵ*. 2) is cui sacrificatum est. Sâ. 1. 21: *sâvitryâ ḥutayâ*. — Caus. *ḥâváyâmi* facio ut quis sacrificet. R. Schl. II. 25. 25. (*ḥu* e *d'u* vel *d'ú*, gr. ΘΥ, θύω, θυσία, θῦμα, θύτης cet., v. *d'ûmá* et gr. 104.)

c. *ut* praef. *ab'i* i. q. simpl. Rag'. 1. 53.

1. हुड् *ḥuḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Cf. *ḥûḍ*.

2. हुड् *ḥuḍ* 6. par. (*saṅg'âtê* K. *magnê saṅg'ê* V.) colligere, coacervare, submergi. Vid. sq.

हुण्ड् *ḥunḍ* 1. par. (*saṅg'âtê* K. *saṅg'ê* V.) colligere, coacervare. Vid. 2. *ḥuḍ*.

हुर्छ् *ḥurč* 1. par. (*kâuṭilyê* proprie *ḥúrč*, unde *ḥûrčâmi*, *ǵuḥûrča* cet., v. *murč*) inflexum esse.

pariḥîyatê tad iććâmy aḥam apariḥîyamâ-nam b'avatâ kriyamâṇam.

c. *pra* 1) relinquere. B'. 2. 39. 55. 2) discedere. N. 26. 25: *sâuḥârdaṅćâi 'va tvattô na kadâćit praḥâsyati.* — Pass. i. q. pass. simpl. sgf. 3. Man. 4. 41.

c. *pra* praef. *vi* privari. *vipraḥîṇa* privatus, c. instr. Maḥ. 1. 8142.

c. *vi* relinquere. N. 9. 32. B'. 2. 22. — Maḥ. 3. 8406. fut.: *viǵaḥiśyasi* pro *viḥâsyasi.* — Etiam âtm. Maḥ. 2. 2604: *na viḥâsyê vaṅ.* — *viḥîna* 1) privatus, orbatus. N. 17. 22: *pitrâ viḥînâu*; R. Schl. II. 52. 37: *tvadviḥînaṅ* te privatus, sine te. 2) solutus, liberatus, liber. Rag'. 18. 13: *anart'âir vyasanâir viḥînaṅ.*

2. हा *ḥá* 3. âtm. *ǵiḥé'* (anom. v. gr. 332), praet. mltf. *áḥâsi.* Ire, cedere, recedere. Ṛgv. 37. 7: *ǵiḥîta parvatô giriṅ.* (Cf. *ḥi*, gr. κιχάνω [κίχημι] forma redupl., cf. Pott 2. 691.)

c. *ut* 1) surgere. Ṛgv. 105. 18: *uǵǵiḥîtê*; 9. 4: *prati tvâm udaḥâsata.* 2) trans. sursum movere. B'att. 3. 47: *akśib'ruvam uǵǵiḥânaṅ* (schol. *ûrd'van nayan*).

c. *sam* ire. Nalôd. 1. 54: *samaḥâsta mudam.*

हानि *ḥâni* f. (r. *ḥâ* s. *ni* pro *ti*) relictio. B'. 2. 65.

हायन *ḥâyana* n. (ut videtur, a r. *ḥay* vel *ḥi* ire, s. *ana*) annus. Ḥ. 4. 23.

हारिन् *ḥârin* (r. *ḥar ḥr* s. *in*) capiens, rapiens, in fine comp. N. 13. 4.

हार्द *ḥârda* n. (a *ḥrd* cor, s. *a*) amor. Ur. 85. 10.

हालहल *ḥâlaḥala*, etiam हालहाल *ḥâlaḥâla* et हालाहल *ḥâlâḥala* n. veneni genus. Ḥit. 23. 5: *ḥalâḥalaṅ viśam.*

हाव *ḥâva* m. (ut videtur, a r. *ḥvê* clamare, s. *a*, cf. gr. 408) nugae, ineptiae, deliciae feminarum. (Wils.: any feminine act of amorous pastime, or tending to excite amorous sensations, coquetry, blandishment, dalliance.) In. 2. 32.

हासिन् *ḥâsin* (r. *ḥas* s. *in*) ridens, subridens, in fine comp. N. 3. 14.

हाहाभूत *ḥâḥâb'ûta* adj. (e *ḥâḥâ* heu! heu! et *b'ûtá* qui est) heu! heu! clamans. Sâ. 2. 23. N. 17. 31.

1. हि *ḥi* 5. par. (anom. v. gr. 402. 509; *gatâu* K. *gatâu vardd'anê* V.) 1) ire. 2) mittere. Ṛgv. 34. 11: *vaǵraṅ ḥinvanti*; B'att. 14. 36: *gadâ śakraǵitâ ǵig'yê* (schol. *praḥitâ, prêśitâ*). Vid. praef. *pra.* 3) augere, amplificare. Ṛgv. 23. 17: *tâ nô ḥinvantv ad'varam.* 4) tueri. Ṛgv. 18. 4. (Cf. *2. ḥâ, gâ*; fortasse lat. *cieo*, gr. κίω cum *c*, κ = *ḥ* sicut in *cor*, κέαρ; v. *ḥimá.*)

c. *pra*: *praḥiṇômi* (v. gr. 94[b]. annot.) mittere. A. 8. 30: *tân aḥam ... prâḥiṇvaṅ yamasâdanam*; 8. 8: *astram ... prâḥiṇavam*; 9. 17. In. 4. 2. — Maḥ. 2. 1244: *sa dûtân prâḥiṇôt*; Rag'. 12. 84: *rat'an tasmâi praǵig'âya purandaraṅ.*

2. हि *ḥi* conj. 1) enim. Br. 1. 16. B'. 3. 5. 2) particula interrogativa. Ḥ. 3. 17. 3) quidem, certe. M. 6. 22. 26. 27.

हिंस् *ḥiṅs* 7. 1. et 10. par. interdum 1. âtm. *ḥinásmi, ḥiṅsâmi, ḥiṅsê, ḥiṅsáyâmi* (scribitur *ḥis*, gr. 110[a]) 1) ferire, pulsare, offendere, laedere, violare, vexare, affligere. B'att. 17. 13: *aḥiṅsan muśṭib'iṅ*; Maḥ. 3. 1091: *ḥiṅsyâććâ ḥiṅsitaṅ*; 13685: *ḥiṅsitô na ḥiṅsêta*; Man. 4. 162: *na ḥiṅsyâd brâḥmaṇân*; 7. 73: *arayô na ḥiṅsanti nrpan durgasamâśritam*; 2. 180: *ḥinasti vratam âtmanaṅ.* 2) occidere, interficere. Ḥ. 4. 15: *na tâvad êtân ḥiṅsiśyê*; Man. 5. 42: *paśûn ḥiṅsan*; Maḥ. 3. 13289: *tvaṅ ḥy ênam mâ ḥiṅsîṅ*; 13030: *anyônyam parimuśṇantô ḥiṅsayantaśća mânavâṅ.* (Cf. *ḥan* unde *ḥiṅs*, sicut e. c. *lips* pro *lilaps* a *lab'*, v. gr. 490. Huc trahi posset germ. vet. *geis-la* flagellum, nostrum *Geißel.*)

c. *upa* laedere, violare, vexare, affligere, damnum facere. Man. 2. 73. 11. 26. R. Schl. II. 9. 4.

c. *vi* i. q. simpl. sgf. 2 et 3. Man. 8. 238. R. Schl. I. 14. 15. II. 72. 44.

yanta (sic cum ed. Calc. pro *samâhṛśyanta* legendum); Su. 4. 7: *saṅhṛśṭa* laetus.

c. *sam* praef. *prati* gaudere. Mah. 3. 10017: *pratisaṅǵahṛśuh praǵâh*.

2. हर्ष् हृष् *harś hṛś* 1. par. (*alîkê*) mentiri.

हर्ष *harśa* m. (r. *harś.hṛś* gaudere, s. *a*) gaudium. In. 2. 25.

हल् *hal* 1. par. arare. Vid. sq.

हल *hala* n. (r. *hal* s. *a*) aratrum. Am.

हविस् *havís* n. (r. *hu* diis offerre, s. *is*) butyrum purificatum. B'. 4. 24.

हव्य *havya* n. (r. *hu* diis offerre, s. *ya*) quod offertur, offerendum Diis. Su. 2. 10.

हव्यवाह *havyavâha* m. (qui aufert, consumit diis oblata, e *havya* et *vâha* ferens, auferens, a r. *vah* s. *a*) ignis. Dr. 2. 10.

हव्यवाहन *havyavâhana* m. (e *havya* et *vâhana* ferens, auferens, a r. *vah* s. *ana*) ignis (v. praec.). In. 5. 14.

हस् *has* 1. par. ridere, subridere. R. Schl. I. 46. 17: *ǵahâsaća mumôćaća*; Mah. 3. 3003: *hasiśyanti*. (Fortasse *has* e *d'as*, quod in intens. formaret *dâd'as*, ad quod gr. τω-θεία, τω-θάζω referri possent.)

c. *apa* deridere, irridere, c. acc. R. Schl. II. 35. 31. — Caus. id. R. Schl. II. 78. 17.

c. *ava* id. Mah. 3. 11181.

c. *upa* id. G'at. 17.

c. *pra* ridere. H. 4. 1. 41. Br. 3. 22. — C. acc. ridere, irridere alqm. N. 12. 117.

c. *pra* praef. *sam* ridere. Mah. 1. 3431.

c. *vi* id. Mah. 1. 4225. — C. acc. irridere. Mah. 1. 4762.

हस्त *hásta* m. manus, et elephanti proboscis. Dr. 5. 17. H. 3. 9.

हस्तिन् *hastín* m. (a praec. s. *in*) elephantus. In. 3. 9.

हस्तिप *hastipa* m. (e *hastín* et *pa* q. v.) elephantorum custos. Vid. sq.

हस्तिपक *hastipaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Hit. 58. 21.

1. हा *hâ* 3. par. (anom. v. gr. 332, gerund. *hitvá*, part. perf. pass. *hîná*, c. *pari* et *pra*: *parihîṇa*, *prahîṇa*) relinquere, deserere. R. Schl. I. 1. 39: *hitvâ tan śâilam*; II. 56. 3: *ǵahâu nidrâńća tandrâńća*; Sâ. 6. 37: *nâi 'nań ǵahâmy aham*; N. 11. 3. B'. 2. 33. — Rag'. 14. 61: *b'âryâm ahâsîh*. 2) amittere, privari, orbari. R. Schl. II. 12. 84: *kâuśalyâ mâńća râmańća putrańća yadi hâsyati ... mâm êvâ 'numariśyati*. — Pass. 1) relinqui, deseri. Hit. 126. 21: *kâmah sarvâtmanâ hêyah*; A. 3. 17: *naća mê hîyatê prâṇah*. 2) privari, c. instr. vel ablat. vel accus. Br. 2. 20: *tâuća hînâu mayâ bâlâu tvayâćâi 'va ... vinaśyêtâm*; Man. 5. 161: *patilôkâćća hîyatê*; R. Schl. II. 64. 5: *tâm âśâm matkṛtê hînâu*. 3) viribus privari, debilitari, confici, exhauriri, tabescere. Mah. 1. 6291: *hîyamânan tad rakśah samîkśya*; v. praef. *pari*. — *hîná* malus, vilis. N. 19. 14. — Caus. *hâpáyâmi* relinquere, facio ut deserat, inde abstraho, detraho, derogo. Mah. 3. 1463: *śaktin na hâpayiśyanti tê kâlê pratipûǵitâh*. Omittere. Man. 3. 71: *pańćâi 'tân yô mahâyaǵńân na hâpayati*. (Gr. χῆ-ρος, χή-ρα; fortasse lat. *habeo*, goth. *haba*, *habais* = caus. *hâpáyâmi*.)

c. *apa* 1) relinquere. N. 24. 11. 13. 2) excipere, exceptare, in gerund. A. 3. 47: *amaratvam apahâya brûhi yat tê manôgatam*. Vid. 2. *varǵ vṛǵ*.

c. *ava* i. q. simpl. — Pass. relinqui, restare. Mah. 3. 11558.

c. *ava* praef. *vi* relinquere. Mah. 3. 13661.

c. *pari* relinquere. Pass. 1) relinqui. Hit. 53. 14. 2) privari, c. abl. Hit. 100. 22: *śarîrad'armakôśêb'yah ... parihîyatê*; N. 19. 33. 3) viribus privari, debilitari, confici, tabescere. Ur. 40. 10 infr.: *parihîyamânâir aṅgâih*; Mah. 3. 12858. 4) deesse, deficere, desiderari. Mah. 1. 747: *yat kińćid asmadgṛhê*

c. *sam* praef. *prati* 1) retrahere. Dr. 5. 4: *yas tvâ 'dya pâtâlamuk'ê patantam pânâu grhitvâ pratisanharêta*; Śak. 5. 20: *pratisanhara śâyakam*; R. Schl. II. 22. 10. — Caus. retrahendum curare. R. Schl. II. 22. 26.

2. हर् हृ *har hr* 3. par. (*prasahyakaranê* K. *prasahyakrtyâm* V.) violenter facere.

हर *hara* (r. *har hr* s. *a*) 1) adj. in fine comp. rapiens. 2) subst. m. cognomen dei Śivi.

हरण *hárana* n. (r. *har hr* s. *ana*) actio tollendi, auferendi. Hit. 75. 7.

हरि *hári* I. adj. 1) viridis. 2) gilvus, flavus. 3) nigricans e gilvo. In. 1. 7. 5. 1. 54. A. 4. 12. II. Subst. m. 1) equus. A. 1. 1. 2. 5. 2) leo. Dr. 5. 7. 3) nomen Viśnûs.

हरिण *hariná* (fem. -*nî*) adj. e flavo albus. Subst. m. nomen animalis quadrupedis (Wils.: a deer). Dr. 4. 15.

हरित् *harít* viridis. (Fortasse lat. *viridis* e *guiridis*, sicut *vivo* e *guivo*, v. *ǵiv*; lit. *źálias* viridis, *źólē* gramen, cum *l* pro *r*; fortasse gr. χλόα, χλόος cet. e χαλοα, χαλοος; χῖλός e χαλος; hib. *glas* „green, verdant, pale"; germ. vet. *groit* virescit, *grûêt* id., *gruanti* virens, *gruoti* viror, *grôni*, *crôni* viridis, v. Graff 4. 298.)

हरित *hárita* i. q. *harít*. A. 4. 50.

हरिवाहन *harivâhana* m. (flavos vel e gilvo nigricantes equos habens, e *hári* et *vâhana* equus) nomen Indri. In. 5. 54.

हरीतकी *haritakí* f. (a *hárita* producto *i* s. *ka* in fem.) nomen plantae. (Wils.: Yellow or chebulic myrobalan, Terminalia chabula.)

हर्म्य *harmya* n. palatium. Hit. 39. 20.

हर्य् *hary* 1. par. i. q. *hay*. In dial. vêd. amare. Rgv. 93. 7. Precari. Rgv. 55. 4. Minari. Rgv. 57. 2.

c. *prati* in dial. vêd. amare, gratum habere. Rgv. 40. 6. 57. 4. 93. 1.

1. हर्ष् हृष् *harś hrś* 4. par. âtm. *hŕśyâmi*, *hŕśyê*; praet. mltf. *áhrśam*. 1) se erigere, horrere; praesertim de corporis pilis (v. *lômaharśana*) et floribus. Mah. 2. 1757: *aniśan śabdam aśrâuśan tatô rômâni mê 'hrśan*. Part. perf. pass. *hrśitá* et *hrśtá* erectus. B'. 11. 14: *vismayâviśtô hrśtarômá*; N. 5. 25: *hrśitasraǵ*; 23. 17: *puśpâni ... hrśitâni*; Mah. 4. 1245: *hrśitâni rômâni*. — *hrśita* i. q. *hrśtarôman* i. e. erectos pilos habens, prae terrore, perterritus. B'. 11. 45: *adrśtapûrvan hrśitô 'smi drśtvâ b'ayêna ća pravyat'itam manô mê* (cf. 11. 14). 2) gaudere. N. 25. 8: *ǵahrśêća narâdipań*; R. Schl. II. 63. 15: *dadrśirê ǵanâń | tatô ǵahrśirê sarvê b'êkasâraṅgavarhinań*; Mah. 2. 2184: *ǵaharśa*; Man. 2. 54: *hrśyêt*. — *hrśtá* gaudens, laetus. N. 1. 24. In. 4. 5. — Cum gen. H. 2. 7: *hrśtô mânuśamânsasya*. — 1) exhilarare. Mah. 1. 4460. 8280. 2) gaudere. Man. 6. 57: *alâb'ê na viśâdi syât lâb'êćâi 'va na harśayêt*. (Lat. *horreo* per assim. e *horseo* = caus. *harśáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *hilaris*, mutato *r* in *l*, abjectâ sibilante, sicut in gr. χαίρω, χαρῶ, χάρμα cet.; hib. *gairim* „I laugh, rejoice, extol", nisi pertinet ad *gar* [*gŕ*], vel ad *has* ridere, mutato *s* in *r*; *gairisneach* „horrible"; german. vet. *ir-gruiso* horreo, *grus-lih* horridus, anglo-sax. *gris-lic*, nostrum *grausen*; germ. vet. *in-gruêt* horrescit, vid. Graff 4. 300.)

c. *pari* caus. exhilarare. Mah. 3. 887.

c. *pari* praef. *sam* caus. id. Mah. 3. 17470.

c. *pra* gaudere. B'. 5. 20. Br. 3. 23. N. 5. 31.

c. *pra* praef. *sam* i. q. simpl. sgf. 1 et 2. N. 26. 33: *samprahrśtatanûruhâń*; Mah. 1. 3107: *samprahrśta* gaudens, laetus. — Caus. exhilarare. Mah. 3. 11829.

c. *sam* id. B'att. 9. 22: *b'ayasanhrśtarômânań*; N. 21. 3: *śrutvâ tu (rat'anirg'ôśam) samahrś-*

c. *nis* 1) promere, extrahere, evellere. Maḥ. 3. 16485. 6033. 2) efferre. Man. 5. 91. 10. 55. 8. 399.

c. *pari* 1) in dial. vêd. amplecti. Ṛgv. 61. 8. 2) demere, auferre. Râm. ed. Ser. II: *sukam pariḥṛtaṅ kulê ssmin.* 3) relinquere, deserere. R. Schl. II. 48. 20: *yayâ putraśća bartâća tyaktâu ... kaṅ sâ pariḥarêd anyam.* 4) evitare. B. 2. 27: *apariḥâryê srtê na tvaṅ śôćitum arḥasi*; Maḥ. 3. 389. Ḥit. 22. 1. 5) retinere, cohibere, celare. Mṛ. 26. 12: *yad êva pariḥartavyan tad êvô 'dâḥarati mûrkaḥ*; Śak. 53. 16.

c. *pra* 1) pulsare, ferire, tundere, vulnerare, c. loc. Ḥ. 3. 21: *mayy êva praḥarêr ḥi tvan na striyaṅ ḥantum arḥasi*; Śak. 5. 21: *ârtatrâṇâya vaḥ śastran na praḥartum anâgasi*; Rag. 2. 62: *mayi nâ 'ntakô spi prabuḥ praḥartum kim utâ 'nyaḥiṅsrâḥ*; Dr. 9. 4: *padâ mûrdni ... prâḥarad vilapiśyataḥ*; Mṛ. 122. 1. 2) jaculari, emittere. *śarân kasmâićit* sagittas in alqm. Maḥ. 3. 1584: *praḥarasva śarân*; 3. 10387: *tatô ssmâi prâḥarad vaǵram.* 3) adoriri, oppugnare, impugnare aliquem, c. loc. vel acc. Rag. 7. 56: *sarvabalâṅgâiḥ ... bûmipâlâs tasmin praǵaḥruḥ*; Maḥ. 4. 1107: *trigartam prâḥarat.* — Pugnare. Maḥ. 3. 15168: *praḥariśyanti vivaśâḥ snêḥam utsṛǵya*; Ḥ. 3. 21: *praḥaratâṅ varaḥ.* Vid. sq. et *praḥartâr -tṛ.*

c. *pra* praef. *sam* pugnare. Maḥ. 3. 15167: *yudi sampraḥariśyantaḥ.*

c. *vi* 1) abripere, abstrahere. Maḥ. 1. 5140: *kâlô vâi 'naṅ viḥarati krôdô vâi 'naṅ ḥaraty uta.* 2) gaudere, voluptate frui, ludere. Su. 4. 3: *nirudyôgâu tadâ bûtvâ viǵaḥrâtê smarâv iva*; Dr. 1. 1: *tasmin baḥumṛgê sraṇyê aṭamânâḥ ... viǵaḥrus tê yatâ 'marâḥ*; N. 5. 46: *vanêśû 'pavanêśuća damayantyâ saḥa nalô viǵaḥârâ 'marôpamaḥ*; 5. 48. — Man. 7. 221: *buktavân viḥarêććâi 'va strîbir antaḥpurê saḥa* (schol. *krîḍêt*); Maḥ. 1. 5576. 5703. 7713. 3) degere, traducere (tempus). Maḥ. 1. 7: *kvaćâ 'yaṅ viḥṛtas tvayâ kâlaḥ*; 3. 12535: *yatâpratiǵñaṅ viḥṛtaśća kâlaḥ*; In. 1. 58: *varśam êkaṅ viḥṛtyâi 'vam.* Etiam omissâ tempus exprimente voce. Maḥ. 4. 27: *ity êtad vô mayâ "kyâtaṅ viḥariśyâmy aḥaṅ yatâ*; Man. 6. 22: *stânâsanâbyâṅ viḥarêt* stando et sedendo absumat tempus (schol. *kaṅćit kâlaṅ stita êva syât kaṅćiććô 'paviśṭa êva*; cf. Westerg.).

c. *sam* 1) comprehendere, complecti, colligere, zusammenfassen. Maḥ. 3. 189: *kṛtvâ dvâdaśadâ "tmânam ... saṅḥṛtyâi 'kârṇavaṅ sarvaṅ tvaṅ śôśayasi raśmibiḥ* (*saṅḥṛtya* = *saṅḥṛtyâ "tmânam* i. e. vim tuam comprehendendo, colligendo); Maḥ. 3. 11517: *saṅḥṛtya muśṭim.* 2) âtm. contrahere, in se contrahere, einziehen. Maḥ. 3. 11277: *saṅḥarasva maḥâvîrya svayam âtmânam âtmanâ*; Ḥit. 19. 13: *na ḥi saṅḥaratê ǵyôtsnâṅ ćandraś ćâṇḍâlavêśmani.* Cum ablat. abstrahere. B. 2. 58: *yadâ saṅḥaratêćâ 'yaṅ kûrmô sṅgânî 'va sarvaśaḥ | indriyâṇî 'ndriyârtêbyaḥ.* 3) par. âtm. retrahere. Rag. 4. 16: *vârśikaṅ saṅǵaḥârê 'ndrô danuḥ*; Maḥ. 3. 772: *saṅḥarasva punar vâṇam*; Śak. 6. 1: *êśa saṅḥṛtaḥ (vâṇaḥ).* 4) cohibere, supprimere. N. 6. 14: *saṅḥartun nô 'tsaḥê kôpam*; Rag. 10. 33: *saṅḥriyatê vaćaḥ.* 5) destruere, delere, extinguere. Maḥ. 1. 241: *kâlaḥ sṛǵati bûtâni kâlaḥ saṅḥaratê praǵâḥ*; 3. 1644. Vid. *saṅḥartâr -tṛ, saṅḥâra.* 6) i. q. simpl. sgf. 1. Man. 8. 189. 9. 113. 123.

c. *sam* praef. *upa* 1) afferre. Maḥ. 1. 7206 (cf. 7208: *upaǵaḥâra*). 2) abstrahere, retrahere. Ḥit. 19. 6: *ćêttuḥ pârśvagatâṅ ćâyâṅ nô 'pasaṅḥaratê drumaḥ.*

Man. 7. 80. 10. 119. 2) adhibere, uti. H. 4. 48: *balam âhârayâmâsa yad vâyôr gagatah ksayê.* 3) percipere, sentire, e. c. *harsam* laetitiam, Mah. 3. 867: *santrâsam* terrorem, R. Schl. II. 60. 20: *rôsam* iram, l. c. I. 60. 19.

c. *â* praef. *abʿi* afferre. Mah. 1. 3733.

c. *â* praef. *ut* efferre, emittere, proloqui, pronuntiare, dicere, loqui, referre, narrare. Sâ. 5. 43: *udâhrtan tê vaćanam*; Man. 2. 191: *nô 'dâharêd asya nâma*; N. 5. 31: *êtâvad ... yatʿâvrttam udâhrtam*; Bʿ. 17. 19. 24. Nominare, appellare. Ur. 63. 9: *tvâṅ kâminô madanadûtim udâharanti.*

c. *â* praef. *prati* + *ut* respondere. R. Schl. I. 52. 10: *tam pratyudâharat.*

c. *â* praef. *sam* + *ut* referre, dicere. Man. 1. 50. R. Schl. I. 14. 23.

c. *â* praef. *upa* facere. Mah. 3. 1353: *yatnam udâhrtya.*

c. *â* praef. *prati* 1) recuperare. Mah. 3. 8655: *kimartʿaṅ râmasya hrtam âsîd vapuh prabʿô katʿam pratyâhrtaṅćâi 'va.* 2) efferre, emittere, proloqui, pronuntiare. N. 4. 18: *vâspâkulâṅ vâćam ... pratyâharantî.* 3) clamare, vociferari. Dr. 6. 7: *gômâyuh ... pratyâharat*; Mah. 2. 2649: *pratyâharanti kravyâdâ grdʿragômâyuvâyasâh.*

c. *â* praef. *vi* 1) pronuntiare, loqui, dicere, narrare. Bʿ. 8. 13: *ôm ity êkâksaram brahma vyâharan*; N. 26. 18: *kiṅ vyâharasi gitô na vyâharisyasi*; 1. 20: *vâćaṅ vyâgahâra nalam*; 3. 18: *na tâs taṅ saknuvanti sma vyâhartum api kiṅćana.* — *prasnân vyâhartum* interrogationes dissolvere. Mah. 3. 12466. 2) vociferari, clamare. Dr. 6. 2: *srutvâ girô vyâharatâm mrgânâm.*

c. *â* praef. *abʿi* + *vi* pronuntiare. Man. 2. 172.

c. *â* praef. *pra* + *vi* praedicere. Mah. 1. 7240: *êvam pravyâhrtam pûrvam mama mâtrâ.*

c. *â* praef. *sam* 1) colligere. Mah. 1. 6951: *tatra bʿâiksyaṅ samâgahruh.* 2) secum ducere. Sâ. 3. 2: *vrddʿân dvigân sarvân ... samâhrtya.* 3) offerre, facere sacrificium (v. *âhar* sgf. 4). R. Schl. I. 58. 4: *samâhartuṅ kratum.* 4) delere, extinguere. Bʿ. 11. 32: *kâlô 'smi lôkaksayakrt pravrddʿô lôkân samâhartum iha pravrttah.*

c. *ut* 1) promere, extrahere. Ragʿ. 2. 30: *saram ... nisaṅgâd uddʿartum aisat*; Ur. 4. 2 infr.: *uddʿarên nô hrdayasalyam*; Mah. 1. 3299: *mâm patitâm asmât kûpâd uddʿartum arhasi*; 2. 2293: *kâuravârnavamagnam mâm uddʿarasva*; 3. 141: *uddʿrtâ hy âpadah pragâh*; Man. 4. 58: *daksinam pânim uddʿarêt* (schol. *vahiskuryât*). 2) evellere, avellere. Man. 7. 110. N. 16. 13. 3) exstirpare, delere. Mah. 1. 5719: *sapatnân mamô 'ddʿara*; Ragʿ. 2. 30. 4) erigere. Bʿ. 6. 5: *uddʿarêd âtmanâ ''tmânan nâ ''tmânam avasâdayêt.* — Caus. 1) facere ut quis extrahat. Ragʿ. 9. 78. 2) erigere, sublevare. Mah. 3. 10946: *tasyâṅćô 'ddʿâryamânâyâm (vasumatyâm).*

c. *ut* praef. *abʿi* erigere, inde accumulare, coacervare. Mr. 120. 7: *viprasvaṅ na harâmi kâṅćanam atʿô yagṅârtʿam abʿyuddʿrtam.* — Caus. eripere. Mah. 3. 13326.

c. *ut* praef. *pra* erigere, sublevare. R. Schl. II. 110. 4.

c. *ut* praef. *sam* 1) promere, extrahere. Sâ. 5. 17. 6. 43. 2) exstirpare (evellere), delere. Mah. 1. 3821. 3) erigere, sublevare. Mah. 3. 10946. — Trop. Mah. 1. 4271: *nastaṅća bʿâratavaṅsam punar êva samuddʿara.*

c. *upa* 1) afferre. Mah. 1. 7208. Sak. 37. 2 infr. 2) offerre. Bʿ. 9. 25: *tad aham bʿaktyupahrtam asnâmi.* — *yagṅam upahartum* sacrificium facere. Mah. 3. 8379 (v. *har hr* praef. *â*). 3) exstirpare, delere. Mah. 2. 861: *tvayâćô 'pahrtâ râgan ksatriyâh.* — Caus. afferendum curare. R. Schl. I. 20. 9.

c. *upa* praef. *sam*: *samupahartuṅ yagṅam* offerre, facere sacrificium. R. Schl. I. 40. 2.

हनु *hánu* m. f. maxilla. (Gr. γένυς, goth. *kinnu-s* fem. maxilla, germ. vet. *kinni* n. id. et mentum; lit. *źanda-s* pertinet ad *gaṇḍá*, fortasse etiam lat. *gena*, ita ut mutilatum sit e *genda*.)

हनू *hanú* f. i. q *hanú*.

हन्त *hanta* interj. gaudii, misericordiae, consternationis, etiam particula inceptiva. (Am.: *harśê 'nukampâyâṅ vâkyârambʿaviśâdayôḱ*). H. 1. 51. A. 3. 9. Bʿ. 10. 19. Ur. 8. 17. Mêgʿ. 102.

हन्तार् -तृ *hantár -tr* m. (r. *han* s. *târ tr*) 1) occisor. Bʿ. 2. 19. 2) eversor, subversor, exstinctor. Hit. 22. 12.

हम्म् *hamm* 1. par. (*gatâu*) ire.

हय् *hay* 1. par. (*gatâu klamê*) ire, defatigari. Cf. *hary*.

हय *hayá* m. (fortasse a r. *hay*, nisi a *hi*, s. *a*) equus. N. 19. 2.

1. हर् हृ *har hr* 1. par. âtm. 1) prehendere, capere, tollere, demere, auferre, rapere, abripere. Br. 2. 17: *pramatʿyâi 'nâṅ (duhitaram) harêyus tê havir dʿvâṅkśâ ivâ 'dʿvarât*; Bʿ. 2. 60: *indriyâṇi haranti prasabʿam manaḱ*; R. Schl. I. 1. 51: *ǵahâra bʿâryâṅ râmasya*; Dr. 5. 28: *hriyamâṇân tâṅ râǵaputrîm*; Man. 7: *yasya râśṭrâd hriyantê dasyubʿiḱ praǵâḱ*; Mah. 3. 10184: *tata âdâya paraśuṅ râmô mâtuḱ śirô 'harat*; Man. 9. 131: *dâuhitra êvaća harêd aputrasyâ 'kʿilan dʿanam* (schol. *grhṇîyât*); 135: *dʿanan tad putrikâbʿartâ harêta*; 136: *dʿanaṅ harêt*. 2) afferre, apportare, petere, holen. Sâ. 5. 103: *svaḱ pʿalâni hariśyasi*. In dial. vêd. invenitur praet. redupl. *ǵabʿâra*, *ǵabʿrê* pro *ǵahâra*, *ǵahrê*. — Desid. *ǵihîrśâmi* rapere, abripere cupio. Mah. 1. 7480. R. Schl. II. 20. 48. (Cambro-brit. *hwra* capere, vid. Pictet p. 67; gr. χείρ a capiendo dictum, sicut scr. *hûraṇa*, v. Wils.; fortasse αἵρω, αἱρέω e χαίρω, χαιρέω, nisi pertinent ad *var vr*; fortasse ἀγείρω = *âharâmi* cum γ = *h*, sicut in γένυς = *hanú*; fortasse lat. *gero*, ita ut *ges-tum* ortum sit e *ger-tum*.)

c. *anu* imitari. Gîta-G. 8. 4. Vid. *anuhâra*.

c. *apa* abripere, auferre, abducere, tollere, demere. N. 10. 7: *nidrayâ 'pahrtâ*; Dr. 5. 14: *indrô 'pi tâṅ nâ 'paharêt*; 8. 24: *kśurêṇâ 'pâharać ćiraḱ*.

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 2. 1584.

c. *abʿi* tollere, demere. Mah. 3. 14610: *sâ (śaktiḱ) muktâ 'bʿyaharat tasya mahiśasya śirô mahat*. — Caus. pugnare. Dr. 8. 5: *kôṭikâśyô 'bʿyahârayat | mahatâ ratʿavaṅśêna parivârya vrkôdaram*. — Vid. praef. *pra*.

c. *ava* deponere. Mah. 4. 1304: *dʿanûṅśy avahara*. — Caus. facere ut quis det. Pass. Mah. 2. 249: *kaććid abʿyâgatâ dûrâd vaṇiǵaḱ . . . avahâryantê śulkam*; Man. 8. 198: *avahâryô bʿavêt . . . śaṭ śatan damam*.

c. *ava* praef. *abʿi* caus. *abʿyavahârayâmi* pugnare jubeo. Mah. 3. 16369. Vid. praef. *abʿi*.

c. *ava* praef. *vi* 1) agere, facere. Hit. 62. 9: *êtat sarvaṅ ǵńâtvâ yatʿâvasâraṅ vyavahartavyam*. 2) pugnare. Mah. 4. 1870: *tâu vyavâharatâṅ yuddʿê*. 3) adipisci. Mah. 3. 1462: *śântiṅ vyavaharanti*.

c. *â* 1) afferre, apportare, adducere. N. 20. 5: *nâ "hartuṅ śakyatê punaḱ (paṭaḱ)*; Dr. 8. 50: *drśṭvâ . . . drâupadîm âhrtâm punaḱ*. 2) capere, abripere. N. 26. 7: *parasvam âhrtya*. 3) accipere, adipisci. N. 24. 29: *prativâkyê tatʿâ "hrtê* (nisi separandum *tatʿâ hrtê*); Man. 9. 190: *sagôtrât putram âharêt*. 4) *kratum âhartum* offerre, facere sacrificium. Mah. 1. 3764: *trîn aśvamêdʿân âǵahâra*; 3. 9983: *yaǵńân âǵahrur uttamân* (v. *âhartâr -tr*). — Caus. 1) facere ut quis afferat, apportet, cum 2. acc. Mah. 2. 987: *karam âhârayiśyâmi sarvân*;

tum. (*han* e *d'an* q. v.; gr. ΘΑΝ, ἔθανον, θάνατος, θείνω; goth. *dau-thus* mors, mutato *n* in *u*, v. gr. comp. 432, *dau-ths* mortuus, them. *dau-da* = scr. *ha-ta* e *d'an-ta*; *usdaudjan* pugnare, *div-ans* morti obnoxius, debilitato *a* in *i*; germ. vet. *dow-ên*, *tow-an* mori, *dô-t*, *tô-t* mortuus, *dôd*, *tôd* mors; lat. *FEND*, *offendo*; *defendo* [Pott 1. 255] cum *f* = ध् *d'*, sicut in *fumus*, *inferus*, *rufus*, v. *d'ûmá*, *ád'ara*, *rud'irá*; fortasse *ferio* mutatis liquidis *n* et *r*; hib. *gonaim* „I wound, sting, stab", fortasse *gail* „slaughter", mutatis liquidis *n* et *l*; *gaillim* „I hurt", v. *nid'âna*.)

c. *apa* abigere, depellere. Ṛgv. 42. 2: *apa sma tam paťô ǵahi.* Trop. Man. 6. 96: *sannyâsênâ 'pahatyâi 'nali.*

c. *ab'i* i. q. simpl. B'. 1. 13. A. 7. 6 (*ab'yag'nam* vid. gr. 293); Maḥ. 1. 7736.

c. *ava* id. Maḥ. 2. 915: *anyônyań ǵânub'ir avaǵag'natuli.*

c. *â* id. Dr. 8. 35.

c. *â* praef. *ab'i* id. Maḥ. 1. 8223.

c. *â* praef. *vi* impedire. R. Schl. II. 10. 32: *na tê kańćid ab'iprâyań vyâhantum utsahê*; 22. 25: *vyâhatê śpy ab'iśêkê mê.* Vid. *han* praef. *vi.*

c. *â* praef. *sam* 1) conglobare, comprimere. A. 3. 40: *talâir api samâhatâili*; v. praef. *sam.* 2) contingere. Dr. 5. 17: *hastań samâhatya d'anańǵayasya b'imâli śarâli.* 3) i. q. simpl. Maḥ. 1. 6291: *tam ... ǵânub'yâń samâǵag'nê*; 7941: *b'êrin samâǵag'nê.*

c. *ut* tollere. R. Schl. II. 53. 32: *ǵalân matsyâv ivô 'dd'atâu.* — *udd'ata* superbus. Hit. 115. 11.

c. *upa* 1) pulsare, ferire; trop. H. 2. 29. N. 7. 14. B'. 1. 38. 2) attingere, contingere, usurpare, adhibere. Man. 9. 208: *anupag'nan pitṛdravyam.*

c. *ni* par. âtm. 1) pulsare, ferire. A. 3. 19: *nig'nan prôťêna pṛťivîm*; Maḥ. 3. 12220: *śirâńsi viśik'âir diptâir nyahanam*; 4. 1680: *virâṭaputrańća karê niǵag'nê.* Trop. profligare. Hit. 6. 14: *dâivań nihatya.* 2) occidere, interficere. H. 4. 15: *tvâm êva ... nihanmy adya*; Sù. 4. 18. R. Schl. I. 45. 49. 3) demergere, defigere. R. Schl. II. 82. 16: *râmê nihatacêtasali.*

c. *ni* praef. *pari* pulsare, ferire. Maḥ. 3. 12261.

c. *ni* praef. *vi* 1) pulsare. R. Schl. I. 9. 16. 2) occidere, interficere, destruere, delere. Maḥ. 1. 2837. A. 8. 25.

c. *parâ* abigere, propellere. Maḥ. 3. 12889: *payôdâli ... vâyuvêgaparâhatâli.*

c. *pari* decutere, dejicere. Gita-G. 5. 13: *parihatarasanam ... ǵag'anam.*

c. *prati* par. âtm. 1) referire. Maḥ. 3. 1091: *pratihanyâd d'ataśćâi 'va taťâ hińsyâćća hińsitali.* 2) repellere, zurückschlagen. A. 3. 31: *asmin pratihatêćâ 'strê*; 8. 11. — Maḥ. 1. 8278: *śarâir arǵunô varśam pratiǵag'nê*; 2. 81. 3) pulsare, ferire. A. 10. 20. 36.

c. *vi* 1) pulsare, ferire. A. 8. 4. 10. 23. 56; trop. affligere, *manali* animum. Maḥ. 2. 151: *manô vihanyatê.* 2) repudiare, repellere. Rag'. 2. 58: *na 'rhasi tvam ... mê pranayań vihantum*; 11. 2: *rag'ôli kulê na vyahanyata kadâćid arťitâ.* 3) impedire. R. Schl. II. 23. 22: *lôkapâlâli samastâs tê nâ 'dya râmâb'iśêćanam ... vihanyuli*; Maḥ. 3. 15138: *mâ vihanyata gaććata* (*vihanyata* imperat. pass. c. term. par. v. gr. 446). — Caus. delendum curare. Hit. 102. 6: *parasâinyań vig'âtayêt.*

c. *sam* 1) colligere, conjungere. Man. 2. 71: *sańhatya hastâu*; Hit. 14. 10: *sańhatâs tu harantî 'mê mama ǵâlam.* Coacervare. In. 1. 6: *sańhatâśća taťô 'palâli.* 2) contrahere. Dr. 7. 9: *b'ṛkuṭisańhatab'ruvam.*

c. *sam* praef. *ab'i* conjungere, adjungere, copulare. Maḥ. 2. 800.

2. हन् *han* adj. (in fine comp., r. *han*) occidens, destruens, delens. B'. 6. 17.

स्वाधीन svâd'ina adj. (e sva et ad'ina) sibi ipsi subjectus, sui proprius. Lass. 90. 15: *svâd'inayâuvanâ sub'râli.* — Nostri proprius, qui in nostrâ potestate. Ḥit. 122. 3. 4.

स्वाध्याय svâd'yâya m. (e sva proprius et ad'yâyá lectio a r. i praef. ad'i s. a) tacita vel susurrans lectio (Vêdorum). Su. 2. 22. B'. 4. 28. 16. 1.

स्वामिन् svâmin m. (a sva proprium, peculium, producto a, s. min) dominus.

स्वाम्य svâmya n. (a praec. s. ya) dominium, imperium. Ḥit. 84. 8.

स्वाहा svâḥâ indecl. vox quam pronuntiant ii, qui diis dona offerunt.

स्वित् svit particula interrogativa. Maḥ. 3. 10648: *kin svit, kasya svit*; 1. 3571: *kinnu svit*; R. Schl. II. 65. 11: *kin svit.*

स्विद् svid 4. par. âtm. sudare. Gita-G. 10. 16: *svidyati.* — *svinná* sudans. Lass. 59. 6. — Caus. facere ut quis sudet, calefacere. Ḥit. 70. 17: *svêdita.* — Cl. 1. âtm. trans. sudare, exsudare alqd. trop. dimittere (*môćanê* K.). K.: *svêdatê pâpan tapasâ ǵanaḣ.* (Island. vet. *sviti, sveiti* sudor, v. *svê'da*; angl. *sweat*, germ. vet. *sueiz* sudor, *suizzu* sudo, lett. *fswîs-t* sudare, praet. *fswîdu*; lat. *sûdo*, gr. ἰδίω, ἶδος, ἱδρώς; armor. *chwez* sudor, cambro-brit. *chweysu* sudare.)

c. *pra* i. q. simpl. *prasvinna* sudans. R. Schl. II. 100. 35.

स्वेच्छा svêććâ f. (e sva et iććâ') liberum arbitrium. Ḥit. 17. 15. 40. 18. Lass. 29. 15. 39. 13.

स्वेद svê'da m. (r. svid s. a) sudor (v. r. svid).

स्वेदन svêdana n. 1) (r. svid s. ana) sudatio. 2) (caus. r. svid s. ana) actio faciendi ut quis sudet, actio calefaciendi. Ḥit. 70. 16.

स्वैर svâira (ut videtur, e sva et obsoleto derivato radicis îr) adj. liber, qui sui juris, suae potestatis. Subst. n. liberum arbitrium. N. 21. 13. Sâ. 5. 98. — *svâiram* adv. ad suum arbitrium. Śak. 25. 7.

ह ḥ.

ह ḥa particula expletiva. In. 1. 37. Ṛgv. 88. 5. 121. 2.

हंस ḥaṅsá m. anser. N. 1. 19. — Fem. *ḥaṅsî.* (Gr. χήν abjectâ syllabâ finali; lat. *anser* abjectâ litterâ initiali; germ. vet. *gans* f., them. *gansi, gensi*, pertinet ad fem. *ḥaṅsî*, ita lit. *źasi-s* f. et slav. *gǫsĭ* e *gonsĭ*; hib. *geadh* „a goose", *ganra* „a gander" mutilatum esse videtur e *gandra*, cf. anglo-sax. *gandra(n)* anser mas, germ. vet. *ganzo(n)* id. e *ganto(n)*; cambro-brit. *gwyz*, armor. *gwaz*, cum *z* = *d*.)

हट् ḥaṭ 1. par. (*tviśi*) splendere. (Hib. *gath* „a ray or beam".)

हठ् ḥaṭ' 1. par. (*balâtkârê*) violenter agere; v. sq.

हठ ḥaṭ'a m. (r. ḥaṭ' s. a) vis, violentia. Up. 30.

हत ḥatá v. ḥan.

हति ḥati f. (r. ḥan s. ti) occisio, caedes. Ḥit. 38. 16.

हद् ḥad 1. âtm. (*purîśôtsargê* K. *gvarćê* V.) cacare.

1. हन् ḥan 2. par. (anom. v. gr. 324 et 577) 1) pulsare, ferire, tundere. Maḥ. 1. 6706: *tam ṛśim ... ǵaǵâna kaśayâ*; Dr. 5. 7: *ḥarim ... prapadêna ḥaṅsi*; Maḥ. 4. 701. 2) saepissime occidere, interficere. Ḥ. 2. 12: *ḥatvâi 'tân mânuśân sarvân*; 3. 7: *aḥam ênaṅ ḥaniśyâmi*; 3. 19. Maḥ. 2. 2539: *aḥan duryôd'anaṅ ḥantâ śakuniṅ sa ḥaniśyati.* Etiam âtm. Maḥ. 1. 5579: *ḥaniśyê.* — Trop. delere, destruere, extinguere. Br. 2. 3: *vyaṫ'âṅ ǵaḥi*; Sâ. 3. 11: *âśâṅ nâ 'rḥasi mê ḥantum*; 5. 17: *ḥataprab'a.* — Caus. *ǵ'âtáyâmi* occidendum, delendum, curare. B'. 2. 21: *kaṫ'aṅ sa ... kaṅ ǵ'âtayati ḥanti kam*; Maḥ. 2. 975. Man. 8. 34. — Desid. *ǵiǵ'âṅs* (gr. 489) occidere velle. N. 13. 8: *ǵiǵ'âṅsantaḣ.* — Sensu fut. verbi primitivi (cf. *mumûrśu* moriturus. Dr. 7. 5). Ḥ. 4. 30: *b'râtrâ samprêśitâṅ tvâṅ saputrâṅ ǵiǵ'âṅsi-*

c. *sam* âtm. vexare. B'aṭṭ. 9. 28: (*śatrun*) *sansvariśiśʹâli pradʹanê.*

3. स्वर् (स्वृ) *svar (svṛ)* 9. par. *svṛṇâmi* (*hinsanê*) laedere, occidere.

4. स्वर् *svar* indecl. (v. *sur* splendere) coelum. Br. 1. 22. B^c. 9. 20. (Ṣend. ꜥ hvarĕ sol, v. gr. comp. 30; hib. *speur* „the sky, firmament", v. Pictet p. 74; fortasse *soir* „the east, the morning", a sole oriente dictum; lat. *sol*; gr. σέλας, σελήνη; fortasse lit. *saulé* sol e *swalē*, *sualē*; russ. *solize* sol. De ἥλιος et goth. *sauil* v. *sûrya*.)

स्वर *svara* m. (r. *svar svṛ* sonare, s. *a*) 1) sonus. 2) vocalis littera. Sâ. 5. 25.

स्वर्ग *svargá* m. (e *svar* et *ga*) coelum Indri, deorum sedes. In. 1. 23. N. 12. 63.

स्वर्ग्य *svargya* (a praec. s. *ya*) coelestis.

स्वर्ण *svarṇa* n. (correptum e *suvarṇa* q. v.) aurum. Am.

स्वर्त् *svart* 10. par. (*gatyâtankê*) ire, metuere.

स्वर्द् *svard* 1. âtm. (*âsvâdê* K. *prîtilihôk* V.) gustare, lambere, gaudere. Cf. *svad*.

स्वलङ्कृत *svalankṛta* (e *su* et *alankṛta*) valde ornatus. N. 2. 11.

स्ववश *svavaśa* (Bah. e *sva* suus et *vaśa* voluntas) suam voluntatem habens, voluntarius, spontaneus. H. 4. 4.

स्वसार् -सृ *svásâr -sṛ* f. (v. gr. 174[b]); ut videtur, e *sva* suus et *sâr sṛ* pro *stâr stṛ* = *strî* femina, cujus *t* servatum est in linguis germanicis et slav., v. *svaǵana*, *śvâśura*, *śvaśrû* et Pott 2. 554) soror. H. 1. 31. (Goth. *svistar*, germ. vet. *suëster*, nostrum *Schwester*, angl. *sister*, slav. *sestra*, lit. *sessů* per assim. e *sestů*, gen. *sesser-s*, pl. nom. *sesser-es*; lat. *soror* e *sosor*, *suostor*, *sorôrem* = scr. *svásâram*; cambro-brit. *chwaer*, v. Pictet p. 73. Huc etiam traxerim hib. *piuthar*, ita ut mutilatum sit e *spiusthar*, mutato *v* in *p* sicut in *speur* coelum = *svar* q. v.)

स्वस्क् *svask* 1. âtm. (*gatyâm*) ire, se movere.

स्वस्ति *svastí* (e *su* et *asti* existentia, a r. *as* s. *ti*) Wohlsein, salus, felicitas. In classicâ linguâ indecl. vel potius neut. quod solum in nom. et acc. invenitur. N. 12. 120. Dr. 9. 23. A. 2. 13. 10. 11. B'. 11. 21. — In dialecto vêd. declinatur, e. c. Ṛgv. 1. 9: *svastayê* felicitatis causâ.

स्वस्तिवाचन *svastivâćana* n. (e praec. et *vâćana* a caus. r. *vać* s. *ana*) 1) precatio salutis, v. *vać* caus. 2) ritus quidam sacer, Wils. „a religious rite preparatory to any important observance, in which the Brahmans strew boiled rice on the ground, and invoke the blessings of the gods on the ceremony about to commence". Ur. 45. 1.

स्वस्थ *svast'a* (in se stans, versans, e *sva* et *st'a*) 1) sui compos. N. 2. 1. 5. 6. 7. B^c. 14. 24. 2) sanus, salvus, valens. Sâ. 5. 81. 109.

स्वागत *svâgata* n. (Karm. e *su* bene et *âgata* n. aggressus) salutatio (Willkommen, welcome). N. 12. 68.

स्वातन्त्र्य *svâtantrya* n. (a *svatantra* s. *ya*) libertas, liberum arbitrium. Hit. 28. 16. 69. 14.

स्वाद् *svâd* 1. âtm. 10. par. i. q. *svad*. — *svâdanîya* gustandus, sapidus, jucundi, suavis saporis. In. 1. 26. (Vid. *svad*, *svâdú* et cf. gr. ἥδομαι, ἦδος, ἀνδάνω; cambro-brit. *chwaethu* gustare; armor. *chwaesa* odorari, v. Pictet p. 73.)

c. *â* 10. par. gustare. R. Schl. I. 9. 36: *tâny âsvâdya sa ... anâsvâditapûrvâṇi*. — *âsvâdya* gustandus, jucundi, suavis saporis. Hit. 8. 12. Vid. *âsvâda*, *âsvâdana*.

स्वादु *svâdú* (fem. *svâdú* et *svâdvî*) dulcis, suavis, jucundus. (Anglo-sax. *svet* dulcis, germ. vet. *suazi*, *suozi* id., nostrum *süfs*, goth. *sutiṣô* dulcius; lit. *saldùs* dulcis e *sladùs*, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20; slav. САДЪКЪ *sladŭkŭ* id., gr. ἡδύς, lat. *suavis* e *suadus* ejecto *d*, adjecto *i*; v. *svad*.)

2. स्वन् *svan* 10. par. *svanáyâmi* et *svânáyâmi* (*avataṅsanê* K. *taṅsanê* V.) ornare.

स्वन *svaná* m. (r. 1. *svan* s. *a*) sonus, sonitus, strepitus. N. 21. 5. 25. 5.

स्वप् *svap* 2. par. etiam 1. par. interdum âtm. (anom., v. gr. 577) 1) dormire. Man. 1. 52: *yadâ svapiti*; 54: *suk'aṅ svapiti*; H. 1. 51: *svapantî 'mê*; 4. 15: *svapantv êtê*; N. 13. 61: *svapâmi*; Mah. 3. 13984: *svapêt*; 15993: *svapatê*; R. Schl. I. 47. 19: *svapsyâmahê*; H. 28. 11: *supyatê*. 2) obdormire, capere somnum. N. 10. 6: *śrântaḱ suśvâpa*; Mah. 2. 2027: *upagîyamânâ nârîb'ir asvapan*. 3) jacere. Mah. 4. 1674: *hatâ urvyâṅ suśupuḱ*. 4) mortuum esse. B'att. 18. 11: *bând'avâ mê svapanti* (schol. Ǵay. *dîrg'anidrâm pravêśitâḱ*). — *suptá* 1) qui dormivit. Sâ. 5. 64. 67. 2) dormiens. H. 1. 50. 2. 33. 35. — Caus. *svâpáyâmi* 1) sopire. 2) occidere, interficere. B'att. 15. 98: *vâṇâir asûśupat*. (Goth. *SLÊP* dormire, *slêpa* dormio, praet. *saislêp* = scr. *suśvâ'pa*, mutato *v* in *l*, v. gr. comp. 20; germ. vet. *slâfon* dormio, *slâfit* dormit. Ad caus. *svâpáyâmi* pertinent lat. *sôpio* [ejecto *v*, *ô* = *â*], island. vet. *svefja* sopire, germ. vet. *in-suepiu* sopio, Grimm 1. 869, slav. СЪП-И-ШИ *sŭp-i-śi* dormis. Vid. *svápna*.)

c. *ava* dormire. *avasupta* dormiens. R. Schl. II. 56. 1.

c. *pra* id. *prasupta* 1) qui dormivit. Sâ. 5. 65: *suciran tvam prasuptô 'si*; 5. 69. 2) dormiens. H. 1. 38: *prasuptâu d'araṇîtalê*.

c. *sam* id. *saṅsupta* dormiens. N. 13. 10. H. 3. 6.

स्वप्न *svápna* m. (r. *svap* s. *na*) somnium. N. 12. 98. Sâ. 5. 71. (Island. vet. *svëfn* somnus, lit. *sápna-s* somnium, unde *sapniu* somnio, lat. *somnus* e *sopnus* in analogiâ c. r. 58; gr. ὕπνος; hib. *suain* „sleep", *suaimhneach* „quiet, calm, tranquil, easy, safe, pleasant, delightful", *suaimhnighim* „I rest, please, charm"; cambro-brit. *hephun* somnus.)

स्वपज् *svapnaǵ* (nom. m. f. n. *svapnak*) dormiens. Mah. 3. 10648.

स्वभाव *svab'âva* m. (e *sva* et *b'âvá* natura, indoles) natura, indoles. N. 19. 6. B'. 5. 14. 8. 3.

स्वभू *svab'û* (per se ipsum existens, e *sva* et *b'û*) cognomen Viśṇûs. Am.

स्वविषय *svaviśaya* m. (e *sva* et *viśaya* regio) patria. Hit. 26. 4.

स्वयंवर *svayaṅvara* m. (e *svayám* et *vara* electio) feminae libera mariti electio. N. 2. 8.

स्वयम् *svayám* indecl. (proprie nom. a stirpe *sva* adjecto *i*, unde *svê*, cum termin. *am*, in analogiâ cum *ahám* ego, *tvam* tu, *'ayám* hic, v. gr. 252) ipse. (Cf. hib. *fein* „own, self", *sin* „that, there", *siom* „they, them"; cambro-brit. *hun* ipse.)

स्वयम्प्रभ *svayamprab'a* (sui ipsius splendorem habens, per se ipsum splendens, Bah. e *svayám* et *prab'â* splendor). Fem. *svayamprab'â* nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

स्वयम्भू *svayamb'û* m. (Tatp. e *svayám* ipse et *b'û* existens) per se ipsum existens, cognomen dei Brahmae.

1. स्वर् *svar* 10. par. *svaráyâmi* (*âkśêpê*) spernere. Vid. seq.

2. स्वर् स्वृ *svar svṛ* 1. par. (*śabdôpatâpayôḱ*) 1) sonare, v. *svara*. In dial. vêd. recitare. Rgv. 88. 5: *sasvar ha yan marutô gôtamô vaḱ* „quem (hymnum) recitavit Gôtamas vobis, Marutes!" (*sasvar* praet. mltf. 7). — *svárya* laudandus. Rgv. 32. 2. — *svarana* inclutus. Rgv. 18. 1. 2) vexare, v. praep. *sam*. (Lat. *susurro*, slav. *svir-a-ti* tibiâ canere, gr. σύριγξ, συρίσσω, v. Pott 1. 225; goth. *SVAR* jurare, fortasse primitive dicere. Cum *svárya* laudandus, *svarana* inclutus cf. goth. *svêrs* honoratus, *gasvêran* glorificari; cum *svar svṛ* vexare cf. germ. vet. *sueran* dolere, *suirit* dolet, *suâr* gravis.)

c. *ab'i* comprobare. Rgv. 10. 4: *stômâṅ* (v. gr. 145. annot.) *ab'isvara* „hymnos comproba".

स्रोतस् *srôtas* n. (a r. *sru* s. *as* inserto *t*) flumen, cursus. H. 1. 2. B'. 10. 31.

स्व *sva* 1) pron. pers. tertiae pers. in initio compositorum, ipse, sui, sibi cet. Vid. *svagatam*, *svabû*, *svast'a*. Etiam ad primam et secundam pers. refertur, v. *svâd'ina*. (Huc pertinet prâcrit. *sê* sui, ejus, ipsius in anal. cum *tê* pro *tvê* tui, *mê* mei; send. *hê*, *hôi*, v. *svatas* et gr. comp. 341.) 2) suus. In. 1. 32. 34. 5. 29. Su. 1. 28. Etiam meus, tuus, noster, vester. Ur. 39. 13: *kat'ayâmi svâm avast'âm* conditionem meam; N. 14. 15: *padâni gaṇayan svâni gaċċa* passus tuos; 24: *svam aṅśaṅ vitarâmi tê* partem tuam; Ur. 26. 3: *d'âryatâm ayaṅ svahastê nikšêpaṅ* in manu tuâ. — Subst. n. proprium, peculium. N. 18. 3. 26. 7. (Cum *sva* pron. pers. cf. lat. *sui*; gr. σῦ, σφέ, σφεῖς e σϝέ, σϝεῖς; lit. *saw* sibi, *sawens* sui cet.; slav. *sebê* sibi, *sebe* sui cet.; goth. *sei-na* sui e *svei-na*; *svê* sicut, instrument. a them. *sva*; *svi* in *svi-kunths* manifestus, debilitato *a* in *i*. Cum *sva* possess. cf. lat. *suus*; gr. σφός, ὅς; lit. *sáwa-s* suus, *sawà* sua; slav. *svoĭ*, *svaja*, *svoe* suus, -a, -um; *svo-bodĭ* liber, *svo-boda* libertas, ubi *svo* = scr. *sva* in initio comp.; goth. *svês* n., them. *svêsa* proprium; germ. vet. *suâs* proprius, Graff 6. 903.)

स्वक *svaka* (a praec. s. *ka*) suus, proprius. N. 5. 43. 16. 3. 24. 42. 25. 5.

स्वक्क् *svakk* 1. âtm. (*sarpaṇê* V.) ire, se movere. Cf. *svask*, *srak*.

स्वगतम् *svagatam* adv. (e *sva* et *gatá* qui ivit, in acc. neut.) i. q. *âtmagatam*. Śak. 18. 7.

स्वङ्ग् *svaṅg* 1. par. (*sarpaṇê* K. V.; scribitur *svag*) ire, se movere. (Cf. germ. vet. *SUANG* vibrare, *suingu*, *suang*, *suungumês*.)

स्वच्छ *svaċċa* (e *su* et *aċċa*) valde clarus, valde purus. Hit. 25. 13.

स्वच्छन्द *svaċċanda* (e *sva* et *ċanda*) v. *ċanda*.

स्वज् *svaǵ*, स्वञ्ज् *svaṅǵ* 1. âtm. (pro *svaṅǵ* scribitur *svaǵ*, gr. 110[a)]) amplecti. N. 24. 44: *b'dimîm* ... *sasvaǵê*; Rag'. 13. 70: *asvaǵata*; Mah. 2. 2595: *svaǵamâna*; 3. 14724: *svaǵitvâ*.

c. *pari* (praet. augment. 1. *paryasvaǵê* et *paryaśvaǵê*, praet. mltf. *paryasvaṅkši* et *paryaśvaṅkši*, praet. redupl. *parisasvaǵê* et *pariśaśvaǵê*) i. q. simpl. N. 17. 12. 23. 24: *tâm pariśvaǵya*; Mah. 1. 8000: *pariśasvaǵê*; 3. 211: *pariśaśvaǵê*; R. Schl. II. 75. 9: *paryasvaǵêtâm*; II. 83. 10: *pariśvaǵâna* pro *pariśvaǵamâna*.

c. *pari* praef. *ab'i* id. Part. praes. par. R. Schl. II. 44. 10: *ab'ipariśvaǵan*.

c. *pari* praef. *sam* id. Mah. 1. 3307.

स्वजन *svaǵana* m. (e *sva* et *ǵána* q. v.) cognatus. B'. 1. 45. Collective cognati. B'. 1. 28. N. 13. 34.

स्वट् *svaṭ* 1. par. i. q. *śvaṭ*.

स्वतन्त्र *svatantra* (Bah. e *sva* et *tantra*) liber, qui suae potestatis, sui juris. Hit. 69. 13. Vid. *svâtantrya*.

स्वतस् *svatas* adv. (e *sva* sui, ipse, s. *tas*) ex se, per se. Mah. 3. 10051: *svataṅ śôb'amânaṅ*.

स्वद् *svad* 1. (fortasse e *su* et *ad* edere) 1) âtm. jucunde sapere, jucundi, suavis saporis esse. Ṛgv.-V. 6. 7: *havyâ tê svadantâm*. 2) par. gustare. Ṛgv.-V. 2. 2: *svadanti dêvâ ub'ayâni havyâ*. Vid. Westerg. et cf. *svâd*, *svâdú*.

स्वधा *svad'â* (e *sva* et *d'â* a r. *d'â* ponere, dare) 1) f. majorum cibus. 2) indecl. vox quam pronuntiant ii, qui majoribus dona offerunt. B'. 9. 15.

1. स्वन् *svan* 1. et 10. par. sonare. R. Schl. II. 65. 5: *vihagâṅ* ... *sasvanuṅ*; G'aṭ. 5: *ǵaladâṅ svanantaṅ*. (Vid. *d'raṇ*, *d'van*, *kvaṇ* et cf. lat. *sono*, hib. *sian* „a voice, sound, scream"; fortasse gr. φωνή e σφωνή, v. *sva*. Lit. *zwanu* sono, *zwánas* campana, slav. ЗВЬНѢТИ *ṣvĭnêti* sonare, ЗВОНЪ *ṣvonŭ* tintinnabulum, gr. comp. I. §. 92. *d*. p. 181.)

स्मितपूर्व *smitapûrva* (Bah. e praec. et *pûrva* n. prius) risum tanquam prius habens, a risu incipiens. In. 4. 5. H. 2. 23.

स्मील् *smîl* v. *śmîl*.

स्मृति *smṛti* f. (r. *smar smṛ* s. *ti*) memoria. B'. 2. 63.

स्यन्द् *syand* 1. âtm. (scribitur *syad*, gr. 110[a]) 1) fluere. Rgv. 32. 2: *syandamânâ ańgali samudram avaǵagmur âpali*; Mah. 1. 3990: *syandatê ... sariććrêśt'â*. 2) currere. Part. praes. par. N. 13. 10: *syandatâm api nâgânâm*. Vid. seq.

स्यन्दन *syandaná* m. (r. *syand* s. *ana*) 1) currus. N. 8. 20. 2) nomen arboris (Dalbergia ougeiniensis). N. 12. 3.

1. स्यम् *syam* 6. et 10. par. *syamâmi*, *syamáyâmi* (*d'vananê*) sonare.

2. स्यम् *syam* 10. par. âtm. *syâmáyâmi*, *syâmáyê* (*vitarkê*) cogitare, considerare.

स्रंस् *srańs* 1. âtm. cadere, decidere. B'. 1. 30: *gâṇḍîvań srańsatê hastât*. — Caus. commovere. Rag'. 6. 75: *vâtô 'pi nâ 'srańsayad ańśukâni* (schol. *akampayat*). Cf. *b'rańs*, *b'rańś*, *d'vańs*.

c. *vi* i. q. simpl. *visrasta* delapsus. A. 10. 64.

स्रंह् *srańh* 1. âtm. (*viśvâsê*) confidere, securum esse. Cf. *sramb'*.

स्रक् *srak*, स्रग् *srag* v. *sraǵ*.

स्रग्विन् *sragvín* (a *sraǵ* s. *vin*) sertatus.

स्रङ्क् *srańk* 1. âtm. (*gatyâm*, scribitur *srak*) ire, se movere. Cf. *śrańk*, *śrańg*, *ślańk*.

स्रज् *sraǵ* f. (ut videtur, a r. *sarǵ sṛǵ*, v. gr. 34[b]) sertum e floribus. N. 5. 28.

स्रम्भ् *sramb'* v. *śramb'*.

स्रव *srava* m. (r. *sru* fluere, s. *a*) 1) actio fluendi, stillandi. 2) liquor, liquidum, gutta. H. 2. 9.

स्रष्टुम् *sraśṭum* v. *sarǵ sṛǵ*.

स्रिभ् *srib'*, स्रिम्भ् *srimb'* 1. par. i. q. *sarb' sṛb'*.

स्रिव् *sriv* 4. par. *srîvyâmi* (*śôśê gatâu*) siccari, ire.

स्रु *sru* 1. par. (scribitur etiam *śru*) ire, fluere. Mah. 1. 5081: *susrâva rêtô 'sya*; 2. 2592: *sravannêtraǵalâvilâ*; R. Schl. II. 63. 18: *srôtâńsi vimalâny api susruvur**) *girid'âtub'yali*; 40. 34: *susrâva nayanâili strîṇâm aśram*. Trop. Mah. 1. 5329: *tumulâ vâćali susruvuli*. — *srutá* fluens. Man. 4. 122: *rud'irê srutê gâtrât*. 2) effundere. Mah. 1. 1485: *susruvuli śôṇitam bahu*; 3. 11118: *śakṛnmûtrań susruvur b'ayât*. 3) diffluere, solvi, perire. Man. 2. 74: *sravaty anôńkṛtam*. Etiam âtm. Mah. 3. 14767: *sravêta*. — Caus. effundere. Man. 4. 169. (Cf. *snu*, gr. ῥέω e σρέϝω, ῥεύ-σω, ῥεῦ-σις, ῥεῦ-μα cet.; lit. *sraw-ju* sanguinem mitto; hib. *sruth* f. „a stream, current, defluxion"; germ. vet. *sliu-mo* velociter, *sliumor* citius, nostrum *schleunig*, v. *snu* et Graff 6. 848; lat. *riv-us*, *ruo*.)

c. *nis* effluere, emanare. Caus. facere ut quid effluat. Mah. 3. 13164.

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 30. 24: *vâri ... nêtrâb'yâm parisusrâva*. Vid. *parisrava*.

c. *pra* 1) profluere, fluere. N. 24. 15: *vâri nêtrâb'yâm asuk'am prâsravat*. 2) facere ut quid fluat, effundere. H. 2. 8: *b'akśyô 'syam mama supriyali snêhasravân prasravati*; R. Schl. II. 48. 13. — Absol. Hit. 1. 22: *mâtuli prasravatali stanâu*. — *prasruta* faciens ut quid profluat, effundens. R. Schl. II. 85. 18: *prasrutali sarvagâtrêb'yali svêdań ... yat'â ... himavân prasrutô himam*.

c. *vi* 1) fluere. *visruta* fluens. R. Schl. I. 34. 9: *nadî ramyâ magad'ân visrutâ*. 2) effundere. Mah. 3. 825: *sa ... visravaty asṛg ulvanam*.

स्रुच् *sruć* f. cochlear sacrificale. Dr. 6. 20.

स्रोत *srôta* n. (ut videtur, e *srôtas* abjecto *s*) i. q. *srôtas*. N. 16. 14 in fine comp. Bah.

---

*) Schlegelius hanc radicem ubique scribit *śru*, inde *śuśruvuli* pro *susruvuli*.

mâm; 3. 8146: *yasya smaratê vâsavaḣ*; Śak. 126. 13: *punar asmâkaṅ smariśyati.* — Absol. Mah. 1. 3006: *smarann api | abravîn na smarâmi 'ti.* — Pass. Mah. 1. 74: *gaṇêśaḣ smaryatâm.* — *smṛtá* memoratus, vocatus. Bʿ. 17. 20: *tad dânaṅ sâttvikaṅ smṛtam*; 21. 23. Man. 1. 10. 2) desiderare, c. gen. R. Schl. II. 70. 15: *punar apy aham êśyâmi yadâ mê tvaṅ smariśyasi*; A. 11. 8: *samayô 'rǵuna gantun tê bʿrâtarô hi smaranti tê*; R. Schl. II. 30. 16. — *smṛtá* desideratus, amatus. Br. 1. 30: *mama tulyâv ubʿâu smṛtâu* (v. *smara*). — Caus. facere ut quis recordetur. Mah. 3. 11323: *smâritaśćâ 'smi râǵavam.* (Lat. *MOR*, abjecto *s*, *memor* per redupl., *mos*, *mór-is*; germ. vet. *smer-zo* m., *smer-za* f. dolor, v. *vêdanâ* dolor, proprie quod facit ut quis sciat, sentiat, *smerzan*, anglo-sax. *smeortan* dolere; goth. *mêrja* memoro, nuntio = scr. caus. *smâráyâmi*, fortasse *mêl* scriptura tanquam id quod memorat, in memoriam revocat, mutato *r* in *l*, *maurna* moereo; germ. vet. *mâriu* annuntio, manifestum facio, celebro, *mâri* fama; nostrum *Mährchen*; hib. *smuairean* „grief, dejection" = nomini actionis *smaraṇa*, vid. Pictet p. 75; fortasse *smalanach* „sorrowful, grieved" e *smaranach*; fortasse *smuainim* „I think, imagine" e *smuairim*, nisi pertinet ad *man* q. v.; fortasse *muirn* „natural affection, love", *muirne* „fondness, caresses" e *smuirn*, *smuirne*, v. sgf. 2 *smṛtá* amatus; lit. *uz-mirś-tu* obliviscor, adjectâ sibilante, sicut in *mìrś-tu* morior, v. *mar mṛ*; gr. μέριμνα, μεριμνάω, μέρμερος, μάρ-τυρ; fortasse ΜΕΛ [μέλει, μέλομαι cet.] e ΜΕΡ, nisi pertinet ad *man*.)

c. *anu* recordari. N. 11. 24: *mâm anusmṛtya*; 15. 16.

c. *vi* oblivisci. Dr. 7. 11: *nâ 'yaṅ vâiraṅ vismaratê kadâćit*; Ragʿ. 19. 2. — Etiam recordari. Sâ. 5. 6. nisi c. ed. Calc. pro *vismarantî* legendum *vimṛśantî*.

c. *sam* recordari. N. 14. 24: *saṅsmartavyas tadâ tê 'ham.*

c. *sam* praef. *anu* id. N. 15. 16.

c. *sam* praef. *abʿi* id. Mah. 3. 15758.

स्मर *smara* m. (rad. *smar smṛ* suff. *a*) amor. Hit. 39. 20.

स्मि *smi* 1. par. âtm. ridere, subridere. Mah. 3. 952: *na tâta hṛśyâmi naća smayâmi*; In. 82. 26: *smayann iva*; Mah. 1. 2009: *uvâća smayamânê 'va.* — Cum acc. ridere aliquid. Mah. 3. 951: *bʿavân idaṅ kiṅ smayati 'va.* — *smitá* n. risus. In. 1. 15. (Lett. *smee-t* ridere, slav. *smê-ja-ti* id., germ. vet. *smilentêr* subridens, cujus *l* fortasse e *j* [v. *yákṛt*], ita ut *smil* respondeat sanscrito *smay* formarum guṇâ auctarum, ut *smáyâmi*, *smáyasi* etc., debilitato *a* in *i*; angl. *smile*; hib. *smigeadh* „a smile" cum *g* pro *y*, ita ut *smig* = scr. *smay*, debilitato *a* in *i*; *magadh* „mocking, jeering, scoffing", abjecto *s*, *magamhuil* „jeering, scoffing" = scr. *smayamâna*; gr. μειδάω adjecto δ; lat. *miror* [v. praef. *vi*] adjecto *r*, quod fortasse e *d*; fortasse *rideo* e *sideo*, vel e *mideo*, mutatis liquidis *m* et *r*, v. gr. comp. 20.)

c. *abʿi* i. q. simpl. Mah. 3. 8732: *abʿismayantaḣ* subridentes.

c. *ut* id. Mah. 3. 14969: *utsmayantaḣ* subridentes.

c. *vi* 1) i. q. simpl. Mah. 2. 1818: *uvâća sahadêvas tu mâṅ, vismayann iva.* 2) obstupescere, obstupefieri. Mah. 1. 7214: *na vismayantaḣ*; 3. 11447: *sarvê visismiyuḣ*; 1. 7078: *tat prêkśya karma ... visismayê.* âtm. c. instr. obstupefieri aliquâ re. Mah. 4. 861: *kîćakasya tu ǵâtêna ... vyasmayanta pṛtʿagǵanâḣ*; Ragʿ. 15. 68. — *vismita* obstupefactus. Bʿ. 11. 22: *vîkśanti tvâṅ vismitâśćâi 'va sarvê.* — Cum instr. *vismitâ rûpasampadâ.* Cum loc. Ragʿ. 2. 33. 3) superbum fieri. âtm. c. instr. Man. 4. 236: *na vismayêta tapasâ.* — Caus. *vismâpayâmi*, *vismâpayê* (v. gr. 468) obstupefacere. Ragʿ. 2. 33. Bʿatt. 5. 58.

स्मित *smitá* v. *smi.*

स्फल् spʹal 6. par. (spʹurtâu K. ćâlê V.) se movere, trepidare. (Cf. spʹul, spʹar, spʹur, skʹal, gr. σφάλλω.)

स्फाय् spʹây 1. âtm. crescere, tumescere. spʹîtá (vid. gr. 551) tumidus, turgidus. N. 24. 37.

स्फिच् spʹić f. natis, clunis. H. 2. 3.

स्फिट् spʹiṭ 10. par. (vṛtyâm anâdarê hinsê) tegere; despicere; ferire, laedere, occidere. (Cf. spʹuṭṭ, smiṭ.)

स्फीत spʹîtá v. spʹây.

1. स्फुट् spʹuṭ 6. par. fut. part. spʹuṭitásmi, fut. aux. spʹuṭiśyámi, infin. spʹúṭitum*) 1) dissilire, dirumpi. Mah. 1. 3023: śatadʹá mûrdʹâ tatas tê ́dya spʹuṭiśyati. 2) rumpi, se aperire, se pandere, dehiscere (de floribus). Gîta-G. 5. 2: spʹuṭan kusumanikarań. 3) diffugere. Bʹaṭṭ. 10. 8: spʹuṭatâm (schol. palâyamânânâm); 14. 6: turańgâń puspʹuṭur bʹîtâń. (Cf. spʹaṭ, spʹanṭ, gr. σπεύδω.)

2. स्फुट् spʹuṭ 1. par. âtm. i. q. 1. spʹuṭ sgf. 1 et 2. Râm. ed. Ser. II. 74. 61: katʹan dukʹêna hṛdayan na spʹôṭati sahasradʹâ. (Vid. 1. spʹuṭ.)

3. स्फुट् spʹuṭ 10. par. spʹuṭáyâmi, i. q. 1. spʹuṭ sgf. 1 et 2.

4. स्फुट् spʹuṭ 10. par. spʹôṭáyâmi (proprie caus. radd. 1. et 2. spʹuṭ) findere.

c. â plaudere, praesertim brachia manu. Man. 4. 64: na vâditrâṇi vâdayên nâ ”spʹôṭayêt (schol. pâṇinâ bâhâu dʹvanirûpam âspʹôṭanań na kuryât); In. 2. 25: bâhûćâ ”spʹôṭayać ćanâiń.

स्फुट्ट् spʹuṭṭ 10. par. (anâdarê) spernere, vilipendere.

c. pra findere. Mah. 4. 2100.

स्फुड् spʹuḍ 6. par. (vṛtyâm V.) tegere.

स्फुण्ट् spʹuṇṭ 10. par. (parihâsê K. nirmaṇi V.; scribitur spʹuṭ) ridere, deridere. (Vid. spʹuṭṭ et cf. germ. vet. spot jocus, ludicrum, ridiculum, spottôn irridere.)

*) Radices sextae classis cum medio u maximam partem hanc vocalem in utroque futuro plurimisque aliis guṇâ augendis formis puram retinent.

1. स्फुण्ड् spʹuṇḍ 1. âtm. (pʹullê; scribitur spʹuḍ) se expandere (de floribus). Vid. 1. spʹuṭ.

2. स्फुण्ड् spʹuṇḍ 10. par. i. q. spʹuṇṭ.

स्फुर् spʹur 6. par. 1) tremere, trepidare. Mṛ. 274. 3: savyańća nêtrań spʹurati; In. 5. 51: spʹuradôśṭî; Ragʹ. 12. 90: spʹurati ... savyêtarê bʹuǵê. 2) micare, corruscare, splendere. Ragʹ. 7. 61: spʹurantam ... śaśâńkam; Gîta-G. 10. 6. 3) appetere, surgere, anbrechen. Gîta-G. 11. 1: spʹurati pradôśê. Cf. spʹar.

c. pra âtm. tremere. Mah. 3. 1941: praspʹuramâṇâuśṭań. — praspʹurita tremens. Mah. 3. 11493: praspʹuritâdʹara.

c. vi 1) tremere. Mah. 3. 15639. 2) reniti, resistere. H. 4. 19: vispʹurantań ćakarśa.

स्फुरदोष्ठ spʹuradôśṭʹa (Bah. e spʹurat tremens et ôśṭʹa labium) trementia labia habens. In. 5. 51.

स्फुर्छ् spʹurć 1. par. (vismṛtâu) oblivisci.

स्फुर्ज् spʹurǵ 1. par. (vaǵranirǵôśê; vocalis u ubique producitur, ita ut spʹûrǵ vera radicis sit forma) tonare, fremere. Bʹaṭṭ. 15. 44: aspʹûrǵît.

c. vi: vispʹûrǵita n. fremitus, strepitus, e. c. venti. A. 8. 6: vâyôr vispʹûrǵitêna (sic cum ed. Calc. legendum). — vispʹûrǵatʹu m. id. Ragʹ. 13. 12: mahôrmivispʹûrǵatʹu.

स्म sma 1) explet. In. 1. 23. — Tempus praesens hâc particulâ saepe praeteriti accipit significationem. In. 2. 28. N. 1. 12. 2) pro smas sumus (v. gr. 272 annot.). In. 5. 42.

स्मर् स्मृ smar smṛ 1. par. âtm. smárâmi, smárê. 1) meminisse, reminisci, recordari, memorem esse, cum acc. vel gen. Sâ. 4. 27: nâ 'nayâ 'bʹyartʹanâyuktam uktam pûrvań smarâmy aham; 5. 69: sarvań smarê; In. 3. 5: bʹrâtṝn sasmâra; Mah. 1. 3005: samayań smarasva; 4239: smarêń kṛććrêśu

'smâb'ili; Maḥ. 3. 744: *mayâ spard'anti.* — Etiam adjectâ praep. *saha.* Maḥ. 2. 485: *saha śukrêṇa spard'atê.* 2) aequare, aequalem esse, cum accus. Maḥ. 3. 15292: *râǵasûyaṅ kratuśrêśṭ'aṅ spard'aty êśa mahâkratuḥ*; 1. 205. 4991.

c. *vi* aemulari. Maḥ. 1. 1088. 4346.

1. स्पर्श् *sparś* 10. âtm. (*grahaṇê* K. *grahaṇê ślêśê* V.) capere, sumere, amplecti. (Vid. seq.)

2. स्पर्श् स्पृश् *sparś spṛś* 6. par. interdum âtm. tangere. In. 2. 23: *muk'am pasparśa ... karêṇa*; R. Schl. II. 64. 59: *mâṅ spṛśa*; II. 42. 6: *mâmakâṅgâni mâ sprâkśîḥ*; Dr. 6. 23: *mâ vaḥ priyâyâḥ ... vadanam prasannaṅ spṛśyâć ću-b'aṅ kaśćit*; Sâ. 4. 22: *na mâṅ dôśaḥ spṛśêd ayam*; Man. 2. 60: *k'âniććâi 'va spṛśêd adb'iḥ*; Maḥ. 3. 8236: *ǵalaṅ spṛśatê.* — *spṛśṭá* tactus. — Caus. 1) facere ut quis tangat, c. 2. acc. Man. 8. 114. 2) dare. Man. 11. 135: *sparśayêd* (schol. *dadyât*) *brâhmaṇâya gâm.* (Lat. *spargo.*)

c. *apa* tangere. Maḥ. 1. 7641 *apô 'spaspṛśya.*

c. *upa* 1) tangere. Ḥ. 3. 20: *dantâir dantân upaspṛśan*; N. 7. 3. — Man. 4. 143: *adb'iḥ prâṇân upaspṛśêt.* 2) os abluere (tangere aquâ). Man. 2: *upaspṛśya dviǵô nityam annam adyât ... b'uktvâćô 'paspṛśêt samyak* (schol. *âćamya, âćâmêt*). 3) se lavare, se baigner. Man. 5. 62: *upaspṛśya pitâ śućiḥ*; Maḥ. 3. 10529: *atrô 'paspṛśya.*

c. *upa* praef. *pari* tangere. Maḥ. 3. 165: *gâṅgêyam* (Gangis aquam) *paryupaspṛśya.*

c. *upa* praef. *sam* 1) tangere. Maḥ. 3. 8022: *yamunâprab'avaṅ samupaspṛśya yâmunam* (Yamunae aquam). 2) se lavare, se baigner. Maḥ. 3. 10530: *atrâ 'pi samupaspṛśa.*

c. *pari* tangere. R. Schl. I. 9. 38: *paripaspṛśirêćâi 'nam pînâir urasiǵâiḥ.*

c. *sam* id. N. 23. 14. Ḥ. 1. 49. Man. 2. 53.

स्पर्श *sparśa* m. (r. *sparś spṛś* tangere, s. *a*) 1) contactus. B'. 5. 21. 2) aura, ventus. A. 5. 14.

स्पर्शन *sparśana* n. (r. *sparś spṛś* s. *ana*) tactus. B'. 15. 9.

स्पर्ह् स्पृह् *sparh spṛh* 10. par. interdum âtm. *spṛhâyâmi, spṛhâyê* desiderare, appetere, c. dat. vel gen. R. Schl. II. 95. 17: *nâ 'yôd'yâya na râǵyâya spṛhayê 'dya tvayâ saha.* 2) invidere, c. dat. vel gen. Rag'. 16. 42: *na mâitilêyaḥ spṛhayâmbab'ûva b'artrê divô nâ 'py alakêśvarâya*; Maḥ. 1. 5317: *spṛhayâmi ... puruśâṇâṅ saćakśuśâm.* (Fortasse lat. *spero.*)

स्पश् *spaś* 1. par. âtm. (*vâd'anê* K. *grant'avâd'ayôḥ* V.) 1) vexare. 2) jungere, nectere, serere, componere. In dial. vêd. facere, perficere. Ṛgv. 10. 2: *b'ûry aspaśṭa kartvam*; 22. 19: *vratâni paspaśê.* (Vid. 1. *paś.*)

c. *vi*: *vispaśṭa* manifestus. *vispaśṭam* adv. manifesto, aperte. In. 5. 39.

स्पृश् *spṛś* (nom. *spṛk*, r. *sparś spṛś*) tangens, in fine comp. N. 12. 37: *divispṛś.*

स्पृश *spṛśa* (r. *sparś spṛś* s. *a*) id., in fine comp. B'. 11. 24: *nab'aḥspṛśa.*

स्पृष्ट *spṛśṭá* v. 2. *sparś spṛś.*

स्पृहा *spṛhâ* f. (r. *sparh spṛh* s. *â*) desiderium. B'. 4. 14.

स्फट् *sp'aṭ* 10. par. (*b'êdê* K.) findere. (Cf. *sp'aṇṭ, sp'uṭ*, 1. *paṭ.*)

स्फटिक *sp'aṭika* m. crystallus; v. sq.

स्फटिकशिला *sp'aṭikaśilâ* f. (e praec. et *śilâ* lapis) id. Ur. 71. 4 infr.

स्फण्ट् *sp'aṇṭ* 1. par. (*b'êdê*, scribitur *sp'aṭ*) findere. (Vid. *sp'aṭ* et cf. germ. vet. *SPALT* findere, *spaltu*, *spialt.*)

स्फर् *sp'ar* 6. par. i. q. *sp'ur* praef. *vi* caus. 1) vibrare. Maḥ. 1. 6442: *visp'ârayan d'anuḥ.* 2) facio ut quis micet, ardeat. R. Schl. I. 54. 19: *krôd'avisp'âritêkśaṇaḥ*; Maḥ. 3. 404.

स्थिरसङ्गर *s'irasañgara* (Bah. e *s'irá* et *sañgara* promissum) firma promissa habens, qui stat promissis (cf. *satyasand'a*). In. 4. 12.

स्थुड् *s'ud* 6. par. i. q. *t'ud*.

स्थूणा *s'úṇá*, vêd. *s'ú'ṇá* f. (forma anom. a r. *s'á*) postis, pila, columna. A. 3. 33.

स्थूल् *s'úl* 10. par. (*parivṛñhaṇê* K. *vṛñhaṇê* V.) crescere.

स्थूल *s'úla* (r. *s'úl* s. *a*) magnus, crassus, corpulentus, turgidus.

स्थूललक्ष *s'úlalakśa* (magnas notas, magna indicia habens, e praec. et *lakśa* nota, indicium) munificus, liberalis, largus. In. 4. 11.

स्थैर्य *s'âirya* n. (a *s'irá* s. *ya*) firmitas, stabilitas, constantia. B'. 13. 7.

स्ना *sná* 2. par. interdum âtm. lavari, se lavare, se baigner. H. 1. 27: *tatra pîtvâ pânîyañ snâtvâća*; Mah. 3. 6062: *sarvatîrt'êśu sa snâti*; Up. 26: *snântî gañgâyâm.* — Potent. âtm. *snâyîta* (cum *y* euphon.). Mah. 3. 7072: *tatra snâyîta.* — Caus. *snâpáyâmi* et *snapáyâmi* (gr. 467) lavo, abluo. Mah. 3. 14024: *svayañća snâpayâmy êtâu tat'â pâdâu pra-d'âvayê*; R. Schl. II. 91. 51: *snâpayantića ... êkam êkam puruśam pramadâñ saptaćâ 'śṭa-ća.* (Vid. *nâu*, *snu* et cf. gr. νάω, νᾶ-μα; lat. *nâ-re*, *nâ-s* = scr. *snâsi* abjectâ sibil.; hib. *snamhaim* „I swim", nisi pertinet ad *snu*, *snáumi*, ita ut *snamhaim* sit = *snavaim*, mutato *v* in *mh*.)

c. *ni*: *niśṇâta* peritus, gnarus, c. loc. Mah. 1. 3988: *sarvâstrêśu sa niśṇâtaḥ.*

स्नान *snâna* n. (r. *snâ* s. *ana*) actio lavandi.

स्नायिन् *snâyín* (r. *snâ* s. *in* inserto *y* euphon., v. gr. 94[a]) se lavans, se baignant. Hit. 19. 1 in fine comp.

स्नायु *snâyú* m. tendo, nervus. Hit. 35. 12.

स्निग्ध *snigd'á* v. sq. et gr. 103 annot.

1. स्निह् *sniḥ* 4. par. amare. *snigd'á* 1) amatus, amoenus, jucundus, suavis. H. 2. 10. N. 12. 57. R. Schl. I. 68. 4. Mêg'. 1. 16. 18. 65. 97. 2) amans, benevolus, c. loc. R. Schl. II. 6. 22: *b'râtṛśu snigd'a*; v. *snêha*. 3) pinguis, adipatus, oleosus.

c. *pra*: *prasnigd'a* i. q. *snigd'á*. Śak. 7. 8.

2. स्निह् *sniḥ* 10. par. (*snêhanê*) i. q. 1. *sniḥ*.

स्नु *snu* 2. par. *snáumi* (gr. 309). Fluere, stillare. *snu* stillans in fine comp. Ṛgv. 16. 2. (Cf. *sru*, *snâ*, goth. *SNU* ire, *sniva*, *snau*, *snivum* pro *snu-um*; *snaivs* nix; germ. vet. *sneo*, *snê* id., gen. *snewe-s*; lit. *snêga-s* id., mutato *w* in *g*, v. gr. comp. 19; slav. *snêg* id.; gr. νέω, νεύ-σω e σνέϝω, σνεύ-σω; hib. *snuadhaim* „I flow, stream", *snuadh* „blood", *sneachd* nix; germ. vet. *SNUZ* emungere, adjecto *z*, v. gr. comp. 109[b]). 1.)

स्नुच् *snuć* 1. âtm. (*prasâdê*) propitium esse.

स्नुषा *snuśá* f. (ut videtur, a *sûnú* filius, ejecto *û*, vid. Höfer „Beiträge" p. 393) nurus. H. 1. 32. (Germ. vet. *snur*, *snura*; slav. vet. *snocha* [χ = *ś*, gr. comp. 92. *g*.]; lat. *nurus*, gr. νυός.)

स्नुस् *snus* 4. par. (*b'akśê*) edere.

स्नुह् *snuḥ* 4. par. (*udgârê*) evomere.

स्नेह *snêha* m. (r. *sniḥ* s. *a*) 1) amor, c. loc. r. Br. 1. 30. H. 1. 22. 2. 20. Sâ. 5. 21. 2) pingue, adeps, oleum. R. Schl. II. 64. 68.

स्पन्द् *spand* 1. âtm. (scribitur *spad*, gr. 110[a]) palpitare, zucken. Śak. 150. 15: *kim bâhô spandasê.* — *spandita* n. tremitus. Ur. 40. 5. (Cf. *sp'ar*, *sp'ur*, *sp'al*.)

c. *vi* reniti. Mah. 3. 445: *sa b'îmêna parâmṛśṭô ... vyaspandata yat'âprâṇañ vićakarśaća pâṇḍavam.*

स्पर् स्पृ *spar spṛ* 5. par. (*prîtirakśaṇaprâṇanêśu*) 1) exhilarare. Ṛgv. 36. 10: *d'anaspṛta.* 2) servare, custodire, tueri. 3) vivere.

स्पर्ध् *spard'* 1. âtm. interdum par. 1) aemulari, certare, contendere, cum instr. A. 7. 17: *spard'amânâ ivâ*

dviǵâń. 4) ministrare alicui aliquid, c. acc. vel loc. pers. et instr. rei. Ragʻ. 17. 10: *tatrâi 'nań ... kumbʻêšu sambʻṛtâis tîrťavâribʻir upatasťuń prakṛtayań*; Ur. 1. 9: *ahham asyâm (parišadi) ... navatrôṭakênô 'pasťâsyê.* — Caus. 1) collocare. R. Schl. II. 3. 18. 2) facere ut quid accedat, suppeditare. R. Schl. I. 26. 2.

c. *upa* praef. *abʻi* adstare, adesse. Pass. Mah. 3. 16132: *sugrîvêṇâ 'bʻyupasťitań.*

c. *upa* praef. *pari* 1) circumstare. R. Schl. II. 64. 1. 2) adire, aggredi, appropinquare. Mah. 3. 13027: *yugântê paryupasťitê.*

c. *upa* praef. *prati* adire, aggredi, appropinquare. Mah. 3. 1920.

c. *upa* praef. *sam* 1) adstare. Bʻ. 1. 28. 2) adire, accedere, appropinquare. Bʻ. 2. 2.

c. *ni* esse, versari, adesse. *nišṭita* 1) qui est, versatur. Bʻ. 13. 17: *ǵńânam ... hṛdi sarvasya nišṭitam.* 2) versatus, peritus, gnarus, c. loc. R. Schl. I. 12. 6. 20. — *parinišṭita* valde peritus. R. Schl. I. 9. 8.

c. *pra* proficisci, procedere. N. 12. 1: *sâ nihatya mṛgavyâdʻam pratasťê*; Mah. 1. 5034: *pratasťur gaǵasâhvayam*; 1. 6437. — *prasťita* proficiscens. N. 17. 35: *prasťitâń smê 'ty aťâ 'bruvan*; Sâ. 4. 25. A. 5. 18. Profectus. In. 5. 5: *nirgamya ćandrôdayanê ... prasťitâ sâ ... pârťasya bʻavanam prati.* — Caus. mittere. N. 21. 35. Br. 2. 30.

c. *pra* praef. *prati* + *abʻi* (*pratyabʻiprasťâ*) proficisci. Mah. 1. 683.

c. *pra* praef. *vi* 1) proficisci. Mah. 1. 6594. 3. 15218: *vipratasťê*; 1. 8140: *vipratasťuń.* 2) se extendere, se diffundere. Mah. 1. 3709: *tasmâd bʻâratavańšasya vipratasťê mahad yašań.*

c. *pra* praef. *sam* proficisci. Mah. 1. 4644. 5634. 8306. — *samprasťita* proficiscens. R. Schl. II. 38. 13. Profectus. Mah. 3. 8540.

c. *prati* stare, morari, versari, esse. Mah. 3. 224. — *pratišṭita* 1) stans etc. Sâ. 5. 88: *tvayi vańšań pratišṭitań*; Bʻ. 3. 15. In. 1. 18. 2) calcatus. Hit. 8. 8: *ašmâ 'pi yâti dêvatvam mahadbʻiń supratišṭitań.* 3) versatus, peritus, gnarus, c. loc. (v. praef. *ni*). N. 22. 12: *ašvakušalań sûtatvêća pratišṭitań.* — Caus. collocare, tradere. R. Schl. II. 39. 9. Man. 3. 135.

c. *prati* praef. *sam*: *sampratišṭâ* i. q. *pratišṭâ*. Mah. 1. 8359.

c. *vi* i. q. simpl. sgf. 1 et 2. Su. 1. 9. Mah. 1. 6558. 8360.

c. *sam* 1) stare. Dr. 8. 1. — *sańsťita* stans, motu vacans. In. 2. 8. 2) perire. Bʻaṭṭ. 8. 11: *na tat sańsťâsyatê kâryam* (schol. Bʻar. *nâšań gamišyati*). — *sańsťita* mortuus. Man. 3. 247. 5. 58. 78. 80. 151.

c. *sam* praef. *pari* circumstare. *parisańsťita* circumstans. Mah. 1. 4827.

स्थाणु *sťâṇú* 1) adj. (a r. *sťâ* s. *ṇu* pro *nu*) stabilis, immobilis. Mah. 1. 7291. 2) subst. m. nomen Šivi. Su. 3. 24.

स्थान *sťấna* n. (r. *sťâ* s. *ana*) 1) actio standi, versandi, morandi. 2) locus. In. 5. 42. — Loc. *sťấnê* jure, merito. Ur. 75. 14. (Hib. *tan* „a country, region, territory".)

स्थायिन् *sťâyin* (r. *sťâ* s. *in* c. *y* euphon., v. gr. 49[a]) stans, perstans, durans. Hit. 16. 10.

स्थावर *sťâvará* (r. *sťâ* s. *vara*) 1) adj. stans, stabilis, immotus, immobilis. Su. 3. 13. M. 27. 2) subst. m. mons. Bʻ. 10. 25.

स्थिति *sťíti* f. (r. *sťâ* s. *ti*) 1) status, actio standi, versandi, morandi. Br. 2. 24. 5. 38. 2) firmitas, stabilitas, constantia. N. 12. 10.

स्थिर *sťirá* (a r. *sťâ* s. *ira*) stabilis, firmus, immobilis. Sâ. 2. 29. Bʻ. 6. 33.

स्थिरवाजिन् *sťiravâǵin* adj. (Bah. e *sťirá* et *vâǵín* equus) stabiles equos habens, i. e., ut videtur, equos sistens, sustinens, aut equos bene moderans, dexter auriga. In. 1. 18.

pro *stastaim*, mutato *t* in *d*, cf. lat. perf. *steti* pro *stesti*. Ad *s'â* etiam traxerim hib. *taim* sum, abjectâ sibilante, ita osseticum *dan* sum, *istam* sumus = send. *histâma* stamus, gr. ἵσταμεν; pers. *hestem* sum, *hestîm* sumus, v. gr. comp. 628. annot. 2. Cum caus. *s'âpáy* cf. *stamb'* q. v., germ. vet. *stif-t* fundatio, institutum, *stiftan* fundare, aedificare.)

c. *ad'i* (part. in *ta*: *d'iśṭ'ita* abjectâ vocali initiali, et *ad'iśṭ'ita*) 1) superstare, insistere, c. acc. Maḥ. 2. 2541: *śirań pâdênaćâ 'syâ 'ham ad'iśṭ'âsyâmi b'ûtalê*; Man. 4. 78: *ad'itiśṭ'ên na kêśân.* 2) niti, inniti. R. Schl. I. 34. 34: *kśamâyâń d'iśṭ'itań ǵagat*; Maḥ. 3. 1105: *yasyâm (kśamâyâm) . . . yaǵńâ lôkâśća d'iśṭ'itâń.* 3) inhabitare. A. 10. 2: *puram ... pâulômâiń ... ad'iśṭ'itam.* 4) praeesse, imperare. R. Schl. II. 1. 25: *maḥîm ... kṛtsnâm ad'itiśṭ'antam.* 5) transgredi. R. Schl. I. 31. 19: *êkêna ḥi padâ kṛtsnâm pṛt'ivîń sô 'd'yatiśṭ'ata.* 6) sicut simpl. stare, versari, esse. Maḥ. 1. 2867. 3406. 8325.

c. *anu* stando sequi (stantem). Man. 11. 111: *tiśṭ'antîśv anutiśṭ'êt tu vraǵantîśv apy anuvraǵêt.* 2) sequi, obsequi, *d'armam.* Man. 2. 9: *d'armam anutiśṭ'an*; 5. 2. 9. 11. Maḥ. 3. 1282. B'. 3. 35. — *niyôgam* Maḥ. 1. 749: *gurôr niyôgam anutiśṭ'amânań.* 3) facere. Ur. 41. 10 infr.: *kutra sa . . . kiń vâ 'nutiśṭ'ati*; Ḥit. 54. 17: *yat'âb'iprêtam anuśṭ'îyatâm.* 4) regere. Dr. 4. 12: *kaććid êkań ... sâuvîrân saḥa sind'ub'ir anutiśṭ'asi.* 5) manere, commorari. Lass. 56. 10: *punań śatadvayań kińćidûnań varśâṇâm anvatiśṭ'ata.*

c. *ava* 1) i. q. simpl. B'. 1. 30. 11. N. 7. 15. 2) discedere. Ḥit. 47. 22: *mandam mandam avatiśṭ'atê.* — Caus. i. q. caus. primit. N. 20. 12.

c. *ava* praef. *pari* stare, versari, esse. Maḥ. 1. 4029: *satatam pâuruśê paryavast'itań*; B'. 2. 65: *prasannatêǵasô ḥy âśu budd'iń paryavatiśṭ'atê.*

c. *ava* praef. *prati* exadversum stare. Su. 3. 24.

c. *ava* praef. *vi* stare, adstare, versari, esse. Dêv. 7. 2: *dadṛśus tê tatô dêvîm ... vyavast'itâń sińḥasyô 'pari*; B'. 1. 20: *vyavast'itân dṛśṭvâ d'ârtarâśṭrân*; 3. 34: *indriyasyê 'indriyasyâ 'rt'ê râgadvêśâu vyavast'itâu*; R. Schl. II. 23. 42. 41. 10. Man. 10. 68. — Caus. constituere, facere. Raǵ'. 14. 53: *vyavast'âpitavâk kat'ańćit.*

c. *â* 1) adstare. N. 9. 8. 2) adire, accedere. N. 4. 4. 3) adscendere, e. c. currum, elephantum. Dr. 5. 12. Sâ. 1. 36. A. 1. 7. 10. 29. 4) facere, exercere, efficere, parare, adhibere, assumere. N. 19. 22. Su. 1. 24. Sâ. 1. 5. N. 18. 24. A. 3. 30. B'. 3. 20. A. 3. 43.

c. *â* praef. *sam* id. Dr. 5. 14. Su. 2. 12. N. 20. 16. A. 3. 33.

c. *ut* (*utt'â*, v. gr. 577) surgere. Su. 4. 11. Sâ. 5. 101. Caus. (*utt'âpay*) facere ut quis surgat, juvare ad surgendum. Sâ. 5. 101 *b.*

c. *ut* praef. *anu* (*anûtt'â*) post aliquem surgere. Raǵ'. 2. 24: *suptâm anusańvivêśa suptôtt'itâm prâtar anûdatiśṭ'at.*

c. *ut* praef. *prati* exadversum surgere. Man. 2. 119.

c. *ut* praef. *sam* (*samutt'â*) 1) surgere. Sâ. 1. 8. 2) exoriri. Br. 1. 10.

c. *upa* 1) adstare, adesse. N. 15. 7. 10. 26. 14. R. Schl. II. 8. 10. Maḥ. 1. 8057: *upatast'irê.* 2) adire, accedere, appropinquare. N. 8. 25: *râǵânam upatast'ê*; Su. 4. 8: *vâditranṛtyâb'yâm upâtiśṭ'anta tâu striyań*; R. Schl. I. 25. 4: *viśvamitram ... ab'ivâdayitun tatra saḥitâv upatast'atuń*; Maḥ. 3. 16509: *rat'ênô 'patast'ê ranê râmam.* — *upast'ita* qui appropinquavit, accessit. N. 8. 10: *maḥad b'ayam upast'itam*; R. Schl. II. 51. 18: *tasmin kâlê ḥy upast'itê.* — (Coitûs causâ) appropinquare (âtm.). Maḥ. 3. 10754: *tâm uvâćê 'dam upatiśṭ'asva mâm iti.* 3) âtm. colere, venerari, adorare (deos). R. Schl. II. 95. 7: *âdityam upatiśṭ'antê*; B'aṭṭ. 1. 3: *na tryambakâd anyam upâst'ita.* Etiam par. Maḥ. 3. 11847: *udyantam âdityam upatiśṭ'anti*

स्तै *stâi* 1. par. (*vêšťê*) vestire, induere.

स्तैन्य *stâinya* n. (r. *stâi* s. *ya*) id. Am.

स्तोक *stôka* parvus, paucus. Am. — *stôkam* adv. parum, paulum. Mêǵ. 80. (Cf. lit. *stōkóju* careo, egeo.)

स्तोम् *sťôm* 10. par. (denom. a sq.) laudare.

स्तोम *stôma* m. (r. *stu* s. *ma*) laus, hymnus. Ṛgv. Sp. 16. 7.

स्त्यै *styâi* 1. par. (*śabdasaṅǵâtê* K. *saṅhatâu ďvanâu* V.) sonare, coacervare.

स्त्री *strî* f. (correptum e *sôtrî* a r. *su* vel *sû* s. *târ tṛ* in fem., v. Pott 1. 214; nom. *strî* pro *strîm*, acc. *striyam* et *strîm*, v. gr. 170) femina. Br. 2. 12. Etiam bestiarum femina, e. c. *śâkâmṛgastrî*. Dr. 4. 4.

स्थ *sťa* adj. in fine compos. (r. *sťâ* stare, s. *a*) 1) stans. Dr. 5. 15. 2) saepissime qui est, versatur, moratur, situs est. N. 1. 18. 10. 1. 18. 10. 24. 18.

स्थग् *sťag* 1. par. (*saṅvaraṇê* K. *saṅvṛtâu* V.) tegere. B́aṭṭ. 12. 69: *sťagitâ raǵôb́ir diśaḣ*. (Cf. *sag*, lat. *tego*, island. vet. *thekja* tegere, germ. vet. *dakjan*, *dachjan*, *dechjan* id.)

स्थल् *sťal* 1. par. (*sťânê sťitâu* V., ut videtur, a r. *sťâ*, correpto *â*, adjecto *l*, v. *pâl*) stare. (Boruss. vet. *stall-i-t* stare, *stall-ē-mai* stamus; germ. vet. *stellêt* collocat = scr. caus. *sťâlâyati*; lit. *stellõju* „ich bestelle, stelle an"; gr. στέλλω, ἔσταλκα, sensu = caus. r. *sťâ* praef. *pra*; hib. *stalc* „obstinacy, stubborness".)

स्थल *sťala* n. (r. *sťal* s. *a*) locus, regio, solum. Mêǵ. 90. 104. Lass. 16. 4. Vid. sq. (Germ. vet. *stal* locus, dat. *stalle*, nostrum *Stall* stabulum.)

स्थली *sťalî* f. (a praec. signo fem. *î*) id. Ur. 60. 14. Ritu-S. 1. 25. — Raǵ. 6. 72: *gaṇḍasťalî*; B́ar. 1. 19: *upasťasťalî* (v. *skanďadêśa*).

स्थविर *sťavirá*, vêd. *sťávira* (ut videtur, forma anomala a r. *sťâ* stare) 1) firmus, stabilis. 2) senex. N. 4. 25. 12. 123.

स्था *sťâ* 1. par. âtm. *tišťâmi*, *tišťê* (proprie cl. 3, anomale correpto *â* in *a* in tempp. spec., v. gr. 295 et r. *dad*) 1) stare, pedibus insistere. Sâ. 4. 8: *tišťantî ...kâšťab́ûtê 'va lakšyatê*; 5. 4: *na sťâtuśaktir asti mê*; Ḥit. 26. 9: *ćalaty êkêna pâdêna tišťaty êkêna buddimân*. — *sťitá* stans. N. 12. 27. Sâ. 4. 3. 5. 8. 2) stare, motu vacare. N. 14. 6: *tišťa tvaṅ sťâvara iva*; B́. 2. 13: *yadâ sťâsyati niśćalâ*. 3) perstare, perdurare. Ḥit. 47. 10: *arakšitan tišťati dâivarakšitam*. 4) manere, morari. Dêv. 1. 10: *tasťâu kaṅćit sa kâlaṅća muninâ têna satkṛtaḣ*. — Pass. impers. Lass. 56. 2: *dinâni katićid b́adrê sťîyatâm*; Ḥit. 21. 4: *sarvâir êkatra ... sukib́iḣ sťîyatâm*. 5) esse, versari. B́. 3. 5: *na ḥi kaśćit kšaṇam api ǵâtu tišťaty akarmakṛt*; N. 20. 29. 25. 16. — Ḥit. 31. 2: *sarvêšâm mûrďni tišťêt*; Maḥ. 3. 1138: *îśvarasya vaśê lôkâs tišťantê*. 6) adstare, adesse, praesentem esse. N. 4. 5: *tišťatsu lôkapâlêšu kaťam mânušam iććasi*; Ḥ. 3. 7: *na sa kaśćin mayi sťitê*; Ṛgv. 35. 10: *asťâd dêvaḣ*. — Caus. *sťâpáyâmi*, *sťâpáyê*. 1) sistere, collocare. N. 21. 18: *ḥayân tân avamućyâ 'ťa sťâpayâmâsa vâi raťam*. Cum loc. loci. B́. 1. 21: *sênayôr ub́ayôr maďyê raťaṅ sťâpaya*. — Trop. Man. 7. 44: *vaśê sťâpayitum praǵâḣ*; Maḥ. 3. 234: *râǵyêćâi 'naṅ sťâpayasva*. — *kanyâṅ sťâpayâmi* filiam collocare in matrimonium. Maḥ. 1. 2576: (*dakšaḣ*) *putrikâḣ sťâpayâmâsa ... dadâu sa daśa ďarmâya saptaviṅśatim indavê*. 2) facere ut quid sit, fundare, constituere, condere. R. Schl. I. 1. 92. II. 80. 24. (Gr. ΣΤΗ, ἵστημι per redupl. pro σίστημι = ṣend. *hištâmi* [v. gr. comp. 508], scr. *tišťâmi*; ἔστην = scr. *ásťâm*; lat. *sto* sisto [v. gr. comp. 508]; germ. vet. *stâm* sto, *stât* stat; lit. *stōwmi*, slav. *stoju*; hib. *sta-d* fem. „stop, delay, hindrance"; masc. „state, condition"; *stadaim* „I stand, stop, delay", fortasse forma redupl.

yaśô lôkê. — *vistîrṇa* extensus, magnus. N. 12. 112. In. 5. 3. 10. — Caus. expandere. Man. 7. 188: *vistârayêd balam.*

c. *sam* 1) sternere, expandere. Mah. 1. 7163. In. 5. 3. 2) tegere. Mah. 2. 1774: *sab'ân sanstîrya ratnâiḱ.*

स्तर्क् स्तृक् *starkś stṛkś* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

1. स्तर्ह् स्तृह् *starh stṛh* 6. par. i. q. *tarh tṛh.*

2. स्तर्ह् (स्तृह्) *starh (stṝh)* 6. par. i. q. *starh stṛh.*

स्तवक *stávaka* m. (ut videtur, a r. *stu* s. *aka*) fasciculus florum. Hit. 31. 6: *kusumastavaka.*

स्तवकित *stavakitá* (a praec. s. *ita*) fasciculo florum praeditus. Ur. 73. 5.

स्तिघ् *stig'* 5. par. (*âskandanê*, v. Westerg. p. 365) ascendere. (Gr. ΣΤΙΧ, στείχω, ἔστιχον; germ. vet. *STIG* scandere, ascendere, *stîgu*, *steig*, *stigumês*; lit. *staigùs* celer, *staigey* cito, *staigiô-s* festino, russ. *stignu* [cf. स्तिघ्नोमि *stig'nómi*] assequor, consequor; slav. vet. стьза *stiṡa* semita, goth. *staigs* id., hib. *staighre* „a step, stair".)

स्तिप् *stip* 1. âtm. (*kśaraṇê* K. *ścyuti* V.) stillare. Cf. *stim*, *stîm*, *tip*, *tim.*

स्तिम् *stim* 4. par. madidum, humidum esse, madefieri. *stimitá* 1) humidus, madidus. N. 13. 6: *ard'arâtrasamayê niḱśabdastimitê*; Am.: *ârdrań sârdrań klinnan timitań stimitań samunnam uttam.* Cf. *tim*, *stip*, *tip*. 2) firmus, rigidus, immotus (cf. *stamb'*). Mêd.; Rag'. 1. 73: *d'yânastimitalôćanaḱ* (schol. *st'irîb'ûtê nêtrê yasya*); 2. 22. 11. 45.

स्तीम् *stîm* 4. par. i. q. *stim.*

स्तीर्ण *stîrṇá* v. *star* (*stṝ*).

स्तु *stu* 2. par. *stâ'umi*, *stuvê'* laudare, celebrare. Dêv. 1. 53: *viśvêśvarîm ... stâumi*; 63: *tvań kiń stûyasê mayâ*; Sâ. 6. 39: *astâuśan tam ahan dêvam*; B'. 11. 21. In. 2. 11. Su. 2. 4. (Cf. goth. *staua* judex, qui jus dicit, *stauja* judico, gr. στό-μα, aeol. στύ-μα, ita ut a loquendo dictum sit, sicut scr. *vaktrá*, *vádana*, v. Benfey 1. 407.)

c. *ab'i*: *ab'iśṭâumi*, *ab'iśṭuvê* i. q. simpl. Mah. 1. 7393: *ab'iśṭâuśi*; 8351: *ab'ituśṭâva.*

c. *ab'i* praef. *sam* id. R. Schl. I. 14. 26.

c. *pra* 1) i. q. simpl. Hit. 19. 2. 2) narrare, nuntiare. Hit. 87. 21: *saństutam anusand'îyatâm*; 100. 16: *sarvań vṛttântam prastutya.* Caus. facere ut quis narret, nuntiet. Mah. 1. 6: *apṛććat ... prastâvayan kat'âḱ.*

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 7056: *vyastuvan.*

c. *sam* id. In. 2. 9. — *ab'isaństu*, *parisaństu* id. Mah. 3. 12709. 1. 2132.

स्तुच् *stuć* 1. âtm. (*prasâdê*) propitium esse.

स्तुति *stuti* f. (r. *stu* s. *ti*) collaudatio. Su. 2. 4.

स्तुभ् *stub'* 1. âtm. (*stôb'ê* K. *stamb'ê* V.) immobilem fieri. — In dial. vêd. par. laudare, celebrare. Nig'. 3. 14 (v. Westerg.). — Caus. id. Ṛgv. 88. 6 *b*: *astôb'ayat* „celebravit". Cf. *stamb'*, *stu.* — Praef. *pari* in dial. vêd. laudare, celebrare. Ṛgv. 80. 9: *pariśṭôb'ata vińśatiḱ* „laudant (eum) viginti".

c. *prati* par. id. Ṛgv. 8. 6.

स्तुम्भ् *stumb'* 5. et 9. par. *stub'nómi*, *stub'nâ'mi* i. q. *stamb'* 5. et 9. par.

स्तूप् *stûp* 4. et 10. par. (*uććrayê*) coacervare, erigere.

स्तूप *stûpá*, vêd. *stû'pa* m. (r. *stûp* s. *a*) cumulus. Am.

स्तृ *stṛ* subst. stella, in dial. vêd., v. Ṛgv. 68. 5. (Vid. *târâ* e *stârâ.*)

स्तेन् *stên* 10. par. furari. Man. 8. 333: *yas tv êtâni ... dravyâṇi stênayêt*; 4. 256. (Goth. *STAL* furari, *stila*, *stal*, *stêlum*, mutato *n* in *l*, v. *anyá*; gr. στερέω, v. Pott 1. 197.)

स्तेन *stêna* m. (r. *stên* s. *a*) fur.

स्तेय *stêya* n. (r. *stên* abjecto *n* s. *ya*) furtum. Am.

स्तम्भ् *stambʿ* I. 5. et 9. par. *stabʿnômi*, *stabʿnâmi* 1) fulcire. Ṛgv. 67. 3: *tastamba dyâm mantrêbʿiḣ satyâiḣ* „fulcivit coelum carminibus efficacibus". — *stabdʿá* (v. gr. 83) immobilis, rigidus. N. 5. 25: *vibudʿân ... stabdʿalôćanân*; Ḥit. 23. 8: *pâdân stabdʿîkṛtvâ.* Trop. contumax, pertinax. Bʿ. 18. 28. 2) niti, inniti, cum acc. rei. A. 6. 13: *sa tu śabdô divaṅ stabdʿvâ pratiśabdam aǵîǵanat.* — II. 1. âtm. (scribitur *śṭabʿ*, gr. 109. 110ᵃ⁾) immobilem fieri. Bʿaṭṭ. 14. 55: *gâtran tastambʿê* (schol. *kâśṭavat niśćalam abʿût*). — Caus. 1) fulcire. Maḥ. 3. 827: *sîdantaṅ sâratʿim ... astambʿayam.* 2) sistere, immobilem reddere, inhibere, obstruere. Maḥ. 3. 10387: *tasya praharatô bâhuṅ stambʿayâmâsa*; 1. 207: *hradaṅ gatvâ stambʿayitvâ tadambʿaḣ*; R. Schl. I. 75. 17: *hûṅkârêṇa mahâdêvaḣ stambʿitô śʿa trilôćanaḣ.* (Cf. r. *stubʿ* et caus. r. *sʿâ* (*sʿâpáyâmi*); gr. στείβω, στέμβω; lat. *stupeo*, *stipes*, nisi pertinent ad *sʿâpáyâmi*, v. *sʿâ*; germ. vet. *stamph* pilum, *stam* stipes, truncus [dat. *stamma*, ut videtur per assim. e *stamba* vel *stampa*, *stamfa*], island. vet. *stofn* id.; germ. vet. *stab* baculus. Cum *stabdʿá* immobilis, rigidus cf. germ. vet. *stif*, angl. *stiff*, nostrum *steif*.)

c. *ava* (anom. *avaśṭambʿ*) inniti. Bʿ. 9. 8: *prakṛtiṅ svâm avaśṭabʿya.*

c. *vi* 1) fulcire, stabilire. Ṛgv.-V. 99. 3 (v. Westerg.): *vi yas tastambʿa rôdasî*; Bʿ. 10. 42: *viśṭabʿyâ 'ham idaṅ kṛtsnam êkâṅśêna sʿitô ǵagat.* 2) sistere, retinere, inhibere. N. 2. 30: *antarîkśê viśṭabʿya vimânâni divâukasaḣ.* 3) inniti. Ḥit. 69. 9: *viśṭabʿya pâdâv avatiśṭʿatê śrîḣ.* — Caus. sistere, inhibere. Maḥ. 3. 10314: *katʿaṅ viśṭambʿitas têna bʿagavân pâkaśâsanaḣ* (cf. 3. 10387).

c. *sam* 1) fulcire, stabilire, confirmare. A. 8. 23. Bʿ. 3. 43: *saṅstabdʿvâ ''tmânam âtmanâ.* Se confirmare, se erigere, colligere. R. Schl. II. 14. 13: *kṛććrâd dʿâiryêṇa saṅstabʿya.* 2) refrenare, coërcere. R. Schl. II. 63. 47: *saṅstabʿya śôkan dʿâiryêṇa.* — Caus. 1) fulcire, confirmare. R. Schl. II. 34. 53. Maḥ. 1. 6477. 2) immobilem reddere. Maḥ. 1. 1291. 3. 10313.

c. *sam* praef. *abʿi* fulcire, confirmare. R. Schl. II. 64. 11.

स्तम्भ *stambʿá* m. (r. *stambʿ* s. *a*) postis, pila, columna. In. 2. 24. N. 5. 3. (Vid. r. *stambʿ*.)

1. स्तर् स्तृ *star stṛ* 5. et 9. par. *stṛṇómi*, *stṛṇvé*, *stṛṇấmi*, *stṛṇé*. 1) sternere, expandere. Ṛgv.-V. 43. 2. 13. 5: *stṛṇîta bahir advarâya* (v. Westerg.). 2) tegere. Ragʿ. 4. 63: *têśâṅ śirôbʿiḣ śmaśrulâir mahîn tastâra*; 7. 55: *tastâra gâm ... śirôbʿiḣ.* (Vid. *star* [*stṝ*], gr. στόρνυμι = scr. *stṛṇómi*, lat. *sterno* = scr. *stṛṇấmi*, v. gr. comp. 497; goth. *strauja* sterno; slav. *str-ê-ti* extendere, *pro-stir-a-ti* id., *pro-stran* spatiosus = scr. *prastîrṇa*; *po-stl-a-ti* sternere, *postelja* lectus, *prê-stol* thronus, lit. *stálas* mensa, v. Mikl. p. 86.)

c. *vi*: *vistṛta* 1) stratus. Nalôd. 3. 14: *vistṛtâ nagâ yatra.* 2) latus. M. 16: *triyôǵanâyatâ vâpî vistṛtâćâ 'pi yôǵanam.*

2. स्तर् (स्तॄ) *star* (*stṝ*) 9. par. âtm. *stṛṇấmi*, *stṛṇé*. (*star* [*stṝ*] a *star stṛ* in tempp. special. non distingui potest; ad *star* [*stṝ*] pertinent gerund. *stîrya*, pass. *stîryé*, part. *stîrṇá*) sternere, expandere, extendere.

c. *â* 1) sternere, expandere. Maḥ. 3. 15142: *darbʿâstaraṇam âstîrya.* 2) tegere. Maḥ. 2. 1155: *kuśâir âstîrya mêdinîm.*

c. *upa* sternere, constituere, parare. Maḥ. 2. 2033: *upastîrṇâ sabʿâ.*

c. *pari* sternere, expandere. Maḥ. 1. 6975: *paristîrya ǵuhâvâ 'gnim.*

c. *vi* dispandere, expandere. Ḥit. 9. 8. 14: *têna vyâdʿêna ... ǵâlaṅ vistîrṇam*; Man. 7. 33: *vistîryatê*

R. Schl. I. 38. 27. Immissus, infusus (de semine). Mah. 1. 2434. — Caus. 1) effundere (semen). Man. 2. 180: *na rêtah skandayêt kvaćit.* 2) omittere, negligere. Man. 6. 9. (Cf. *skund*, *syand*, lat. *scando*, fortasse *scateo*; hib. *skeinnead* „eruption, gushing forth", ut videtur, per assim. e *sceindead*; fortasse gr. σκαίρω mutato *d* vel *n* in ρ.)

c. *ava* praef. *ab'i* exsilire. Mah. 4. 810: *advârêṇâ 'b'yavaskandya.*

c. *ava* praef. *sam* caus. invadere, oppugnare. Man. 7. 196: *samavaskandayêććâi 'nam (arim).*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 11. 4: *praćaskanda ... pâśam mrga iva*; Mah. 1. 2380: *tasya rêtah praćaskanda.* — Cum abl. desilire. Dr. 1. 17. 8. 10. 15: *rat'ât praskandya.*

स्कन्द् *skanda* m. (r. *skand* s. *a*) cognomen Kârtikêyi. Am.

स्कन्ध *skand'á* m. (fortasse a r. *skand* mutato *d* in *d'*) 1) humerus. 2) truncus. Ur. 68. 12. (Anglo-sax. *sculdor*, *sculder*, *sculdr*; germ. vet. *scultra*, *sculdra*, *scultarra*, mutatis liquidis, v. gr. comp. 20 et Diefenbach „Celtica" 93; armor. *skoaz*, cambro-brit. *ysgwyz*; fortasse hib. *guala* e *sguada* vel *sguana*; fortasse gr. σπάθη mutatâ gutturali in lab., et lat. *scapula* mutatâ linguali in labialem, sicut in *fumus*, *inferior*, *ruber*, v. *d'ûmá*, *ád'ara*, *rud'irá*.)

स्कन्धदेश *skand'adêśa* m. (e praec. et *dêśá* regio) id. N. 5. 28 (cf. *puććadêśa*). Dr. 5. 8.

स्कन्न *skanná* v. *skand*.

स्कम्भ् *skamb'* 1. âtm. (scribitur *skab'*) 5. et 9. par. *skámb'ê*, *skab'nómi*, *skab'námi*, part. perf. pass. *skabd'á*, in dial. vêd. *skab'itá*. Fulcire, figere. Rgv. 34. 2: *trayah skamb'âsah skab'itâsa ârab'ê* „tria in (eo) adminicula fixa (sunt) ad innitendum". Cf. *skumb'*, *stamb'*, *stumb'*.

स्कु *sku* 5. et 9. par. âtm. tegere. B'aṭṭ. 17. 82: *râmam askunâd iśuvrśṭib'ih.*

स्कुन्द् *skund* 1. âtm. subsilire. Cf. *skand*.

स्कुम्भ् *skumb'* 5. et 9. par. *skub'nómi*, *skub'námi* i. q. *skamb'*.

स्खद् *sk'ad* 1. âtm. (*svadanê* K. *vidârê* V.) gustare, lacerare. Cf. 1. et 2. *k'ad*.

स्खल् *sk'al* 1. par. titubare, vacillare. Hit. 105. 15; trop. Hit. 55. 2: *prab'usamîpam upâgatânâh vâćah sk'alanti.* Errare, peccare. R. Schl. I. 13. 10: *nâ 'nâhutam ab'ût tatra sk'alitah vâ 'pi kinćana.* (Cf. *sp'al*, *ćal*, lat. *scelus*, nisi hoc pertinet ad *ćalá*; gr. σφάλλω; lat. *fallo*.)

c. *pra* i. q. simpl. A. 8. 14: *harayô vimuk'âśćâ 'san prâsk'alaććâ 'pi mâtalih.*

स्तक् *stak* 1. par. (*pratig'âtê*) contra ferire, arcere, repellere.

1. स्तन् *stan* 1. par. gemere, suspirare. B'aṭṭ. 14. 30: *tastanuh kśatâh.* (Gr. στένω, lit. *stenu* id., slav. *stenajuń* id.)

c. *ni* i. q. simpl. Mah. 3. 14060: *tam ugratapasań vipran niśṭanantam mahîtalê.* Cum acc. gemere alqd. R. Schl. II. 77. 8: *pituh śarîranirvâṇań niśṭanan viśasâda.*

2. स्तन् *stan* 10. par. *stanáyâmi*. Tonare. Rgv. 79. 2: *stanayanty ab'râh*; 58. 2. (Cf. lat. *tono*, *tonitru*; gr. Στέν-τωρ; sax. vet. *thunar* tonitru, germ. vet. *thonar*, *donar* id.)

स्तन *stana* m. mamma. In. 5. 8. (Hib. *sine* „a woman's breast, a dug or teat", ejecto *t*.)

स्तनयित्नु *stanayitnú* m. (r. 2. *stan* s. uṇâd. *itnu*) 1) nubes. 2) tonitru. Dr. 6. 9. 3) fulgur.

स्तब्ध *stabd'á* v. *stamb'*.

स्तभ् *stab'* v. *stamb'*.

स्तम् *stam* 1. et 10. par. *stámâmi*, *stamáyâmi* i. q. *sam*.

स्तम्ब *stambá* m. acervus, cumulus, e. c. graminis. R. Schl. II. 80. 8: *vîraṇastamba.*

सैरन्ध्री *sâirandʿrî* et सैरिन्ध्री *sâirindʿrî* f. (ut videtur, mutilatum e *svâirandʿrî*, *svâirindʿrî*, ex acc. τοῦ *svâira*, cujus *a* in formâ *sâirindʿrî* debilitatum est in *i*, et *dʿrî* a r. *dʿar dʿṛ* s. *a* in fem.) operaria, opifex, artifex libera, quae in aliorum domo laborat. N. 13. 55.

सो *sô* 1. par. 4. *syâmi*, part. perf. pass. *sitá*, v. gr. 567 (*antakârê* K. *nâśê* V.) finire, finem facere, occidere, destruere.

c. *ava* finire, ad finem adducere. Ragʿ. 11. 37: *avasitê kriyâvidʿâu*. Caus. *avasâyayâmi* finiendum, peragendum curare aliquid, facere ut quis finiat. Ragʿ. 5. 76: *vidʿim avasâyya*.

c. *ava* praef. *adʿi* 1) constituere, consilium capere. Maḥ. 3. 16254: *nâ 'dʿyâvâsyad yadâ kaśćit sâgarasya vilaṅgʿanam*. 2) reputare. Sâ. 100. 15: *syân na vê 'ty adʿyavasyan*.

c. *vi* praef. *ava* 1) decernere, statuere, constituere. Br. 1. 10: *viditvâ vyavasiśyâmi* (anom. pro *vyavasâsyâmi*); Ḥ. 1. 52: *iti bʿîmô vyavasya* (v. gr. 567). — *vyavasita* qui decrevit. Bʿ. 1. 45: *mahat pâpaṅ kartuṅ vyavasitâ vayam*; R. Schl. I. 52. 22. 2) petere, appetere. Maḥ. 2. 1400: *duśkṛtâm pûǵâṅ śiśupâlô vyavasyati*. Cum infin. Sâ. 5. 52: *na bʿartṛhînâ vyavasâmi ǵîvitum* (secundum 1mam cl., abjecto *ô*).

c. *vyava* praef. *sam* decernere. Man. 7. 13.

c. *pra*: *prasita* petens, appetens, studiosus. Ragʿ. 8. 23.

सोढुम् *sôḍʿum* v. *saḥ*.

सोदर *sôdara* adj. (Baḥ. e *sa* cum et *udára* venter) germanus, naturalis, ex iisdem parentibus natus. Sâ. 7. 13.

सोदर्य *sôdarya* m. (a praec. s. *ya*) germanus frater. Ḥit. 42. 21. (Cf. gr. ἀδελφός ex ἀ = scr. *sa* et δελφύς.)

सोपान *sôpâna* n. (fortasse mutilatum e *sôpânaya*, e *sa* cum et *upânaya* a r. *nî* ducere, praef. *upa* + *á* suff. *a*) scalae. Ur. 38. 9.

सोम *sôma* m. 1) luna. 2) planta, asclepias acida. 3) succus asclepiadis acidae. Bʿ. 9. 20.

सौक्ष्म्य *sâukśmya* n. (a *sûkśma* subtilis, tenuis, s. *ya*) subtilitas. Bʿ. 13. 32.

सौख्य *sâukʿya* n. (a *sukʿa* s. *ya*) gaudium, voluptas. Ḥit. 33. 1.

सौगन्धिक *sâugandʿika* (a *sugandʿa* suavis odor, s. *ika*) 1) adj. bene odorus. N. 13. 2. 2) n. flos, lotus alba. In. 2. 2.

सौदामिनी *sâudâminî* f. (pro *sâudâmanî* fem. τοῦ *sâudâmana* e nube ortus, a *sudâman* nubes, s. *a*) fulgur. Am.

सौन्दर्य *sâundarya* n. (a *sundara* s. *ya*) pulchritudo. Ḥit. 74. 3.

सौबल *sâubala* m. (a *subala* Subalus, s. *a*) nom. propr. (Subalo natus). In. 3. 9.

सौभाग्य *sâubʿâgya* n. (a *subʿâga* felix, s. *ya*) felicitas, fortuna. N. 1. 10.

सौम्य *sâumyá* (a *sôma* luna, s. *ya*) pulcher, amoenus, jucundus, placidus. Sâ. 1. 14. Dr. 1. 14. Bʿ. 11. 50.

सौम्यता *sâumyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) pulchritudo, jucunditas, mansuetudo. In. 5. 7.

सौम्यत्व *sâumyatvá* n. (a *sâumyá* s. *tva*) id. Bʿ. 17. 16.

सौरभी *sâurabʿî* f. (fem. vocis *sâurabʿa* Surabʿi natus, a *surabʿi* q. v., s. *a*) vacca. Br. 1. 12.

सौवीर *sâuvîra* m. 1) in plur. nomen regionis (Wils. a district, apparently the part of the gangetic provinces occupied by the Suviras, now called Suirs). Dr. 4. 8. 12. 2) Sâuvirensis. Dr. 4. 7. 8. 27.

सौवीरक *sâuvîraka* m. (a praec. s. *ka* vel *aka*) Sâuvirensis. Dr. 4. 2.

सौहार्द *sâuhârda* n. (a *suhṛd* s. *a*, v. gr. 580) amicitia. Ḥit. 42. 20.

सौहृद *sâuhṛda* n. (a *suhṛd* s. *a*) id. N. 10. 26.

स्कन्द् *skand* 1. par. *skándâmi*, part. perf. pass. *skanná*. Salire, scandere, cadere, elabi, effluere. Maḥ. 1. 5105: *tatô 'sya rêtaṅ ćaskanda*. Etiam âtm. Man. 7. 84: *na skandatê . . . brâhmaṇasya mukʿê hutam* (schol. *sravaty adʿaṅ patati*). — *skanná* elapsus.

सूष् *sûś* 1. par. (*prasravê*, ut videtur, e 1. *sû* adjecto *ś*) generare. Cf. *śûś*.

सृति *sṛti* f. (r. *sar sṛ* s. *ti*) itio, iter, via. B[c]. 8. 27.

सृष्ट *sṛśṭa* v. *sarǵ sṛǵ*.

सृष्टि *sṛśṭi* f. (r. *sarǵ sṛǵ* s. *ti*) creatio. Ḥit. 72. 18.

सेक् *sêk* 1. âtm. ire, se movere. Cf. *svêk*.

सेक *sêka* m. (r. *sić* s. *a*) rigatio. Ḥit. 70. 20.

सेतु *sêtu* m. (r. *si* s. *tu*) pons.

सेना *sênâ* f. (ut videtur, a r. *si* ligare, s. *na* in fem.) exercitus.

सेनानी *sênânî* m. (e praec. et *nî* ducens, dux, v. gr. 159) exercitûs dux. B[c]. 10. 24.

सेल् *sêl* 1. par. ire, se movere. Vid. *śêl* et cf. *sal*.

c. *ati* caus. facere ut quis ultra modum se moveat, magnis itineribus defatigare. Ḥit. 96. 19: *śatrûn ǵigîśur atiśêlayêt.*

सेव् *sêv* 1. âtm. interdum par. 1) adire, frequentare, celebrare locum. In. 2. 1: *purîn ramyâṅ sidd[c]aćâraṇasêvitâm*; 2: *vanam puṇyam apsarôgaṇasêvitam*; N. 12. 2: *vanam ... nânâpakśigaṇâkîrṇam mlêćataskarasêvitam*; Man. 4. 131: *sand[c]yayôśćô 'b[c]ayôśćâi 'va na sêvêta ćatuśpat[c]am.* Adire (virum, feminam), i. e. coire, concumbere (cf. *gam* praef. *upa*). Man. 8. 365. 368. Ḥit. 87. 1. — *suk[c]aṅ sêvitum, duḥk[c]aṅ sêvitum* gaudium, dolorem percipere. Ḥit. 36. 86 (v. *i*, *gam*). 2) facere, efficere, agere, committere, exsequi, exercere, colere (v. *ćar*). Man. 9. 227: *dyûtaṅ na sêvêta*; 12. 21: *ad[c]armaṅ sêvatê*; Maḥ. 1. 8052: *d[c]armakâmârt[c]ân siśêva.* 3) honorare, venerari. Man. 7. 38: *vṛdd[c]âṅśća nityaṅ sêvêta ... vṛdd[c]asêvî ḥi satataṅ rakśôb[c]ir api pûǵyatê.* 4) ministrare, servire. Rag[c]. 2. 13: *tam âtapaklântam ... pavanaḥ siśêvê.* Cum acc. pers. et instr. rei ministrare, suppeditare alicui aliquid; instruere aliquem aliquâ re. Rag[c]. 11. 11: *tâu ... vâyavaḥ surab[c]ipuśparêṇub[c]iś ćâyayâća ǵaladâḥ siśêvirê.* Pass. R. Schl. II. 100. 33: *malêna tasyâ 'ṅgam idaṅ kat[c]am âryasya sêvyatê.* (Gr. σέβομαι. Fortasse goth. *saivala* anima, germ. vet. *sêla*, a movendo, spirando dictum, sicut lat. *animus*, *anima* a r. *an*, et gr. πνεῦμα a πνέω.)

c. *â* i. q. simpl. Maḥ. 3. 16564: *yadi ḥy akâmâm âsêvêt striyam anyâm*; Mṛ. 70. 13: *mayâ dyûtam âsêvitam.*

c. *â* praef. *sam* id. Man. 11. 174: *mâit[c]unaṅ samâsêvya puṅsi yôśiti vâ dviǵaḥ.*

c. *upa* i. q. simpl. Man. 4. 133: *vâiriṇan nô 'pasêvêta saḥâyaṅćâi 'va vâiriṇaḥ* (adeat, appropinquet). Maḥ. 3. 15385. 2. 159. 390. R. Schl. II. 100. 33.

c. *ut* praef. *ab[c]i* id. Maḥ. 3. 13432.

c. *ni* (*niśêv* gr. 80) id. Ḥit. 44. 1: *yô d[c]ruvâṇi parityaǵya ad[c]ruvâṇi niśêvatê*; Br. 1. 16. N. 13. 3. Sâ. 6. 38.

सेवक *sêvaka* m. (r. *sêv* s. *aka*) minister, famulus, servus. Ḥit. 41. 22. 48. 14.

सेवा *sêvâ* f. (r. *sêv* s. *â*) 1) cultus, veneratio. B[c]. 4. 34. 6. 20. 2) servitus, servitium. Ḥit. 31. 19.

सेवित्व *sêvitvá* n. (a *sêvín* s. *tva*) 1) cultus, veneratio. 2) inhabitatio, commoratio. B[c]. 13. 10.

सेविन् *sêvín* (r. *sêv* s. *in*) 1) venerans. Dr. 7. 12. 2) inhabitans, v. *sêvitvá*.

सै *sâi* 1. par. (*kśayê*) perire.

सैंह *sâiṅḥa* (fem. -*î*, a *siṅḥá* s. *a*) leoninus. Ḥit. 36. 16.

सैनापत्य *sâinâpatya* n. (a *sênâpati* exercitûs dux, s. *ya*) imperium. Ur. 94. 5.

सैनिक *sâinika* m. (a *sénâ* exercitus, s. *ika*) bellator, miles. Su. 2. 9. 14. Dr. 8. 36.

सैन्धव *sâind[c]ava* m. (a *sind[c]u* nom. regionis, s. *a*) Sind[c]uensis. Dr. 6. 6.

सैन्धवक *sâind[c]avaka* m. (a praec. s. *ka* vel *aka*) id. Dr. 8. 42.

सैन्य *sâinya* (a *sénâ* exercitus, s. *ya*) 1) m. bellator, miles. 2) n. exercitus. Dr. 6. 26.

3. सू *sú* f. (r. 1. *sú*) parens, partum edens, in fine comp. R. Schl. II. 51. 15: *vîrasú.*

सूकर *súkara* m. (e *sú* quod a sono dictum esse videtur, et *kara* faciens, v. *ćitkâra*, *ćukkâra*) sus. (Cf. anglo-sax. *suga* porca, germ. vet. *sú* id., nostrum *Sau*, lat. *sus*, gr. σῦς, ὗς.)

सूक्ष्म *sú'kšma* subtilis, tenuis, parvus, minutus. Ḥ. 3. 14. Su. 3. 16.

सूक्ष्मत्व *súkšmatvá* n. (a praec. s. *tva*) subtilitas. Bʿ.13.15.

सूच् *súć* 10. par. (fortasse e *vać* correpto in *uć*, praef. *su*) prodere, patefacere, indicare. Ragʿ. 17. 50: *mantraḣ . . . guptadvârô na súćyatê* (schol. *prakâśyatê*); Ur. 6. 32: *mandârakusumadâmnâ gurur asyâḣ súćyatê ḥrdayakampaḣ* (cf. 6. 8); Ḥ. 1. 3: *viǵńâya niśi pantʿânam nakšatragaṇasúćitam*; N. 5. 26. 17. 9: *súćita.*

c. *abʿi* i. q. simpl. N. 23. 18: *karma ćêšṭâbʿisúćitam* (sic nunc separaverim, ita ut significet negotium, i. e. rem, actionibus patefactum; cf. 18 *a*: *puṇyaślôkasya ćêšṭitam.*)

c. *sam* id. Ḥit. 124. 72.

सूचक *súćaka* (r. *súć* s. *aka*) patefaciens, palam faciens. Ur. 2 infr.

सूचि *súći* f. (correptum e *súćí'* q. v.) acus.

सूची *súćí'* f. (fem. τοῦ *súća* a *siv* correpto in *sú*, s. uṇâd. *ća*) acus.

सूचीभेद्य *súćíbʿêdya* (e praec. et *bʿêdya*) 1) acu perforandus. 2) densus, spissus (de tenebris). Ḥit. 98. 22: *súćíbʿêdyê tamasi.*

सूत *súta* m. auriga. N. 9. 23.

सूतत्व *sútatvá* n. (a praec. s. *tva*) aurigatio. N. 22. 12.

सूद् *súd* 1. âtm. et 10. vel caus. par. (ut mihi videtur, e *sâday*, caus. r. *sad*, debilitato *â* in *ú*, ita ut proprie significet facere ut quis eat, inde in dial. vêd. incitare, excitare, et facere ut quis sidat, pereat, inde occidere) occidere, necare. Maḥ. 3. 11505: *súdayišyâmi râkšasam*; 1. 2833: *súdayan vividʿân mrgân.* In dial. vêd. incitare, excitare. Ṛgv. 71. 8. 73. 8; v. Westerg. s. r. *sú.* (Lett. *saudêt* delere, evertere, v. Pott 1. 249.)

c. *abʿi* caus. vel cl. 10. occidere. R. Schl. I. 27. 19.

c. *ni*: *nisúdayâmi* (servato primitivo *s*) id. Maḥ. 1. 1339.

c. *ni* praef. *vi*: *vinisúdayâmi* id. Maḥ. 3. 8814.

c. *ni* praef. *sam*: *sannisúdayâmi* id. Maḥ. 3. 8742.

सूद *súda* m. coquus. Maḥ. 3. 1007.

सूदन *súdana* m. (r. *súd* s. *ana*) occisor in fine comp. Su. 3. 28. N. 12. 126.

सूना *súná'* f. instrumentum necandi. Man. 3. 68.

सूनु *súnú* (r. 1. *sú* s. *nu*) 1) m. filius. Ur. 91. 4. 2) f. filia. Ḥêm. (Goth. *sunus* filius; germ. vet. *sunu*, germ. med. *sun*, nostrum *Sohn*; lit. *sūnù-s*, slav. *sŭnŭ.*)

सूत्र *sú'tra* n. (r. *siv* correpto *iv* in *ú*, s. *tra*) filum.

सूत्रधार *sútradʿára* m. (e praec. et *dʿára*) 1) faber tignarius. Ḥit. 49. 12. 2) princeps histrionum. Ur. 1. 6.

सूनृत *súnṛta* (ut videtur, e *su* productâ vocali et *nṛta* a r. *nart nṛt* s. *a*) comis, blandus. Ḥit. 19. 8. Śak. 16. 15: *vâk súnṛtâ.*

सूर् *súr* 4. âtm. i. q. 1. *śúr.*

सूर *sú'ra* m. (ut videtur, a *svar* primitivâ formâ radicis *sur* splendere, correpto *va* in *ú*, suff. *a*) sol. (Fortasse goth. *sunna* m. sol, them. *sunnan*, per assimil. e *surnan*, *sunnô(n)* f. e *surnô(n)*, germ. vet. *sunno(n)* m., *sunna(n)* f.; fortasse lit. *saulê* f. per metath. e *swalê*, de gr. ἥλιος et goth. *sauil* v. *sú'rya*, de lat. *sol* v. *svar.*)

सूर्क्ष् *súrkš* 1. par. (*anâdarê*) vilipendere, despicere.

सूर्क्ष्य् *súrkšy* 1. par. (*îršyârtʿê* K. *îršyê* V.) invidere.

सूर्य *sú'rya* m. (correptum esse videtur e *svarya* vel *svârya*, a *svar* coelum, nisi a primitivâ formâ radicis *sur* splendere, vel a *sur* producto *u*, suff. *ya*) sol. In. 1. 32. (Gr. ἥλιος niti videtur formâ *svârya*, mutato *r* in λ, et ejecto ϝ, sicut ἡδύς = scr. *svâdú* q. v.; εἵλη per metath. e ἕλιη; fortasse goth. *sauil* sol, them. *sauila*, per metath. e *svalia.* Vid. *sú'ra*, *svar.*)

सुभ् *sub́*, सुम्भ् *sumb́* 1. par. i. q. *sib́*, *simb́*.

सुभग *sub́ága* (Baḥ. e *su* et *b́ága* felicitas) 1) felix, pulcher, praeclarus (praesertim de feminis, in vocat.). In. 5. 37. Dr. 2. 12. 2) jucundus. Śak. 2. 14. 45. 6.

सुभाषित *sub́âśita* (bonum vel pulchrum sermonem habens, e *su* et *b́âśitá* n. dictum, sermo) eloquens, facundus. N̈. 8. 4.

सुभ्रु *sub́ru* adj. (e *su* et *b́ru* pro *b́rû* supercilium) pulchra supercilia habens. Su. 4. 12.

सुमनस् *sumánas* m. f. n. (fem. nonnisi in plurali usurpatur, Baḥ. e *su* et *mánas* mens) flos. Sâ. 1. 26.

सुयोधन *suyôd́ana* m. (e *su* et *yôd́ana* a r. *yud́* pugnare, s. *ana*) cognomen Duryôd́ani. Ḥ. 4. 58.

सुर् *sur* 6. par. (*âiśvaryadîptyôh* K. *b́âiśyayôh* V.; correptum esse videtur e *svar*, vid. *svar* coelum) 1) splendere. 2) dominari. (Vid. *svar* et cf. hib. *solas* „light, a lamp".)

सुर *súra* m. (r. *sur* splendere, s. *a*, sicut *dêvá* a *div* splendere) deus. Ḥ. 4. 27.

सुरकार्मुक *surakârmuka* n. (e *súra* et *kârmuka* arcus) arcus coelestis.

सुरगर्भाभ *suragarb́âb́a* adj. (e *suragarb́a* [*súra* deus et *gárb́a* proles, natus] et *âb́â* similitudo) diis natorum similitudinem habens. Ḥ. 4. 27.

सुरभि *surab́i* (ut videtur, e *su* et *rab́i* a r. *rab́* quod primitive capere significare videtur) 1) adj. bene odorus. 2) subst. f. nomen vaccae fabulosae, vaccae ubertatis, quae boum generis mater primitiva esse dicitur.

सुरवीथी *suravît́î* f. (e *súra* et *vît́î* via) deorum via. In. 2. 12.

सुरा *surâ* f. potus fervidus, potus inebrians in universum. Su. 4. 14.

सुवर्चस *suvarćasa* (Baḥ. e *su* et *varćasa* [r. *varć* s. *asa*] i. q. *várćas*) pulchrum splendorem habens. Sâ. 5. 38.

सुवर्ण *suvárṇa* n. (pulchrum colorem habens, e *su* et *várṇa* color) aurum. N. 7. 9.

सुवीर *suvîra* m. (e *su* et *vîrá* heros) nomen populi. Dr. 8. 9.

सुष्ठु *suśṭ́ú* adv. (e *su* et *st́u*, quod simplex non occurrit, a r. *st́â*, mutato *st́* in *śṭ́*, v. gr. 80, suff. *u*, vel debilitato *a* in *u*) recte, juste. Ur. 64. 6. Ḥit. 73. 21.

सुह् *suh* 4. par. (*tṛptâu śaktâu*) gaudere, posse. Cf. *sah*.

सुहृद् *suhṛd* m. (bonum cor habens, Baḥ. e *su* et *hṛd* cor) amicus. In. 4. 11. Br. 2. 26.

1. सू *sû* 2. âtm. et 4. âtm. *suvế*, *sû́yê*; part. perf. pass. *sûtá* et *sûná*. 1) parere, partum edere, c. ablat. patris. Man. 10. 39: *niśâdastrî tu ćaṇḍâlât putram ... sûtê*; Raǵ. 3. 13: *asûta putram*; Maḥ. 1. 2599: *asûyata ... aśvinâv ub́âu*; Ḥ. 1. 34: *indrâćća vâtâćća suśuvê yâ sutân imân.* 2) cl. 2. âtm. gignere, generare, de patre. Man. 10. 34: *niśâdô mârgavaṅ sûtê*; 10. 32. (Vid. 1. *su* et *sûnú*.)

c. *pra* 1) parere, partum edere. Maḥ. 3. 13057: *kanyâ prasûyatê.* — *prasûtâ* quae peperit. Ḥit. 72. 14: *sâ tatrâi 'va prasûtâ.* — Pass. nasci, c. abl. patris. Man. 10. 36: *kârâvarô niśâdât . . . prasûyatê* (quod etiam ad *su* referri posset). 2) procreare, gignere, de patre, c. loc. matris. Man. 10. 30: *śûdrô brâhmaṇyâṅ vâhyaṅ ǵantum prasûyatê.* — Absolut. Maḥ. 1. 2502: *asyâm êva prasûyad́vam*; B́. 3. 10: *prasaviśyad́vam* (v. gr. $440^{b)}$). — *prasûta* qui genuit. Man. 3. 19. — Pass. procreari, gigni. Maḥ. 3. 12500: *tiryagyônâu prasûyatê.* — *prasûta* procreatus, progenitus. N. 20. 37: *matprasûtam b́ayam*; A. 3. 36: *matprasûtêna têǵasâ.*

c. *pra* praef. *sam* procreare, gignere. Man. 10. 33. — Pass. nasci. Maḥ. 3. 12978: *tadâ 'ham samprasûyâmi gṛhêśu śub́akarmaṇâm* (c. term. par. v. gr. 446).

2. सू *sû* 6. par. In dial. vêd. incitare, excitare (?) (vid. Westerg. et r. *sûd*). Ṛgv.-V. 40. 1. 66. 4: *yad adya dêvaṅ suvâti.* — Vid. *sûd.*

2. सु *su* 1. par. âtm. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *sru.*

3. सु *su* 5. par. âtm. ut videtur, primitive effundere, libare, in universum, inde effundere, exprimere succum, exprimere succum plantae, praesertim asclepiadis acidae. Maḥ. 1. 4695: *suśâvaća bahûn sômân*; Ṛgv. 109. 4: *sômam . . . sunôti*; 28. 6: *indrâya patavê sunu sômam ulûk'ala* „Indrae ad bibendum para (libamen, asclepiadem acidam effunde)". Mortarium. 28. 8: *mad'umat sutam**) „dulce (libamen) parate (dulce libate)"; 84. 1: *asâvi sôma indra tê.* (Cf. *sru*, *snu*; fortasse gr. ὕω, nisi hoc pertinet ad *und* q. v.)

c. *ab'i* id. R. Schl. I. 13. 5: *ab'iśutya* „succo asclepiadis acidae extrito" (v. annot. ad interpret.). Succum exprimere in universum. Man. 5. 10: *yânićâi 'vâ 'b'iśûyantê puśpamûlap'alâiḱ śub'âiḱ.* 2) aspergere. B'aṭṭ. 9. 90: *ab'iśôśyan raktâi rakśâṅsi.*

4. सु *su* praef. adj. et adv. 1) bonus, e. c. *sućitta* Baḥ. bonam mentem habens. In. 5. 4; *suparâkrama* Baḥ. bonam fortitudinem habens. Ḥ. 4. 14; *suputra* bonum filium habens, filio fortunatus. In. 5. 55. 2) pulcher, e. c. *sumad'yama* Baḥ. pulchrum medium corpus habens. Ḥ. 3. 7. 3) valde, e. c. *sumahânt* permagnus. Br. 1. 10. 4) facile. Su. 4. 24: *sudṛśṭa.* (Hib. *so* „in compound words signifies goodness, fitness, aptness or easy", e. c. *soailce* „a good fashion, good manners". Primitiva forma *su* servata est in *sucridh* „easy" = scr. *sukṛta*; fortasse *subha* „pleasure, delight, compleat enjoyment" cohaeret cum *b'âǵ*, *b'âga* felicitas praef. *su.* Cambro-brit. *hu*, *hy*, *he*, armor. *he*, v. Pictet p. 93. 94; gr. εὖ.)

सुकुमार *sukumâra* adj. (f. -*î*, Karm. e *su* et *kumârá* puer) 1) juvenis. 2) tener. Ḥ. 1. 15. 33. 2. 25. 3. 14. N. 3. 13.

सुकृत *sukṛta* n. (Karm. e *su* et *kṛtá* factum) bonum factum. B'. 5. 15.

---

*) Imperat. du. praet. multf. (v. gr. 374[b]).

सुकृतिन् *sukṛtin* (a praec. s. *in*) bonis factis praeditus, qui bona facta egit, probus, sanctus. In. 1. 18. Ḥit. 25. 7.

सुख *suk'a* (Baḥ. e *su* bonus et *k'a* aër, cf. *duḥk'a*) 1) adj. laetus, jucundus. N. 7. 19. 21. 10. 2) subst. n. gaudium, voluptas. Dr. 4. 21. — Acc. *suk'am* adv. 1) laete, jucunde. N. 17. 18. In. 1. 24. 2) libenter. In. 4. 18. 3) facile. B'. 5. 3. (Hib. *sogh* „prosperity, ease, pleasure" etc.)

सुखय् *suk'ây* (denom. a praec.) laetificare, delectare, exhilarare. Ur. 51. 3.

सुखिन् *suk'în* (a *suk'a* gaudium, s. *in*) laetus. In. 3. 5.

सुगन्ध *suganď'a* m. (Karm. e *su* et *ganď'á* odor) suavis odor.

सुगन्धिन् *suganď'in* (a praec. s. *in*) suavi odore praeditus, suave olens. A. 4. 51.

सुजनत्व *suǵanatva* m. (a *suǵana* bonus homo, s. *tva*) benignitas. Śak. 56. 2.

सुट्ट् *suṭṭ* 10. par. i. q. *siṭ.*

सुत *sutá* v. *su.*

सुतसोम *sutasôma* m. nom. propr.

सुता *sutá* v. *su.*

सुतिन् *sutín* (a *sutá* s. *in*) filio, vel filiis, vel liberis praeditus. Ḥit. 4. 20.

सुदृष्ट *sudṛśṭa* (Karm. e *su* facile et *dṛśṭa* visus, conspectus, aspectus) facile aspectu. *sudṛśṭañ kartum* facile vel sine ullo impedimento intueri alq. Su. 4. 24: *têǵasâća sudṛśṭâṅ tvâṅ na kariśyati kaśćana*; R. Schl. I. 17. 23: *sudṛśṭâṅ kuruta śântâm.*

सुधा *sud'â* f. (e *su* et *d'â* a r. *d'ê* bibere) nectar. Ur. 39. 4.

सुधी *sud'î* (bonum intellectum habens, Baḥ. e *su* et *d'î*) intellectu praeditus, sapiens. Ḥit. 5. 6. 71. 3.

सुन्दर *sundara* (fem. -*â* et -*î*) pulcher. N. 1. 14.

सुपर्ण *suparṇá* m. (Baḥ. e *su* et *parṇá* quod hac in compos. plumam significare videtur) i. q. *garuḍá.*

सुप्त *suptá* v. *svap.*

1. सिध् *sid᷾* 4. par. perfici, succedere, procedere, feliciter evenire. Hit. 6. 13: *yatnê krtê yadi na sid᷾yati kô ʼtra dôśaḣ*; 6. 16: *puruśakârêṇa vinâ dâivan na sid᷾yati.* Felicem fieri. Maḥ. 3. 29: *asatâṅ darśanât... praḥîyantê sid᷾yanti naća mânavâḣ.* De sagittis: icere. Śak. 32. 7: *utkarśaḣ sa d᷾anvinâṅ yad iśavaḣ sidyanti lakśyê ćalê.* Cf. *sâd᷾.* — *sidd᷾á* 1) paratus. N. 23. 22: *nalasidd᷾asya mâṅsasya.* 2) perfectus, beatus, sanctus. Su. 2. 17: *tapaḣsidd᷾âḣ*; B᷾. 10. 26. 3) subst. m. nomen Geniorum ordinis. In. 1. 35. 2. 10. 31. 5. 13.

c. *pra* i. q. simpl. B᷾. 3. 55. Cum abl. provenire, oriri ex aliquâ re. Man. 12. 97: *vêdât prasid᷾yati* (cf. śl. 98: *vêdât prasûyantê*). — *prasidd᷾a* perfectus. Hit. 96. 12.

c. *sam* perfici, felicem, beatum fieri. Man. 2. 87: *ǵapyênâi ʼva tu saṅsid᷾yêd brâḥmaṇaḣ* (schol. *sidd᷾iṅ lab᷾atê*); Maḥ. 3. 12025. — âtm. A. 4. 34: *saṅsid᷾yasva maḥâbâḥô.*

2. सिध् *sid᷾* 1. par. ut videtur, primitive ire, abire, inde c. sensu caus. (v. 3. *sid᷾* et cf. *sâd᷾* caus.) arcere. Ṛgv. 17. 12: *agnî rakśâṅsi sêd᷾ati*; 34. 11: *sêd᷾ataṅ dvêśaḣ* „cohibete osores"; 32. 13.

c. *apa* id. Ṛgv. 35. 10. Etiam âtm. Dr. 5. 5: *nâgam prab᷾innam ... daṇḍî ʼva yût᷾âd apasêd᷾asê.*

c. *ni* arcere. Rag᷾. 2. 4. Retinere, i. e. ab abeundo arcere. Rag᷾. 5. 18: *pratiyâtukâmam ... niśid᷾ya.*

c. *prati* arcere. Sâ. 4. 21: *gamanêća krtôtsâḥâm pratiśêdd᷾um na mâ ʼrḥasi*; Man. 2. 206. Prohibere, vetare. Râm. ed. Ser. II. 60. 59: *pratiśid᷾ya prabôd᷾akanisvanam.* — Caus. arcere. R. Schl. II. 96. 42: *taṅ kâkam pratyaśêd᷾ayat*; Maḥ. 1. 1594: *śapantîm pratyaśêd᷾ayat.*

3. सिध् *sid᷾* 1. par. (*gatyâm*) ire.

c. *pari*: *parisid᷾*, servato primitivo *s*, circumire. B᷾aṭṭ. 9. 88: *dviśô ǵnan parisêd᷾ataḣ.*

सिन्धु *sínd᷾u* m. 1) Indus flumen. 2) plur. regio ad Indum. Dr. 1. 6. N. 19. 14.

सिभ् *sib᷾*, सिम्भ् *simb᷾* 1. par. (*dîptâu ḥiṅsê*) splendere; laedere, occidere. Cf. *śub᷾*, *śumb᷾*, *sub᷾*, *sumb᷾*, *sarb᷾ srb᷾*, *sarmb᷾ srmb᷾*, *srib᷾*, *srimb᷾.*

सिल् *sil* 6. par. i. q. *śil.*

सिव् *siv* 4. par. *sîvyâmi* (gr. 303) suere. Part. perf. pass. *syûtá.* Ṛgv. 31. 15: *varmê ʼva syûtam.* (Goth. *siuja* suo, *siujith* suit Marc. 2. 21; germ. vet. *siwu* suo, sarcio, consuo, praet. *siwita* et *sûta*; *siut* sutura, *sutari* sutor, *saum* limbus, ora, sarcina, sagma, *siwila* subula; slav. *śivuṅ* suo; lit. *suwù* suo, infin. *sú-ti*; *sulẽ* sutura; lat. *suo*; gr. κασσύω.)

1. सीक् *sîk* 1. âtm. i. q. 1. *śîk.*

2. सीक् *sîk* 1. et 10. par. i. q. 2. *śîk.*

सीद् *sîd* v. *sad.*

सीधु *sîd᷾u* vel शीधु *śîd᷾u* m. n. vini adusti species (Wils.: rum distilled from molasses). In. 5. 13.

सीमन् *sîman* m. (r. *si* productâ vocali, s. *man*) finis, terminus, limes. Am.

सीमन्त *sîmanta* m. (ut videtur, forma anom. a praec. s. *ta*) capillorum separatio. Wils.: „a separation of the hair on each side, so as to leave a distinct line on the top of the head". Vid. seq.

सीमन्तिनी *sîmantinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) femina. Dr. 4. 3.

1. सु *su* 1. et 2. par. *sávâmi*, *sấumi.* Parere, partum edere. Maḥ. 1. 4765: *kuntî suśâva pravaraṅ sutam.* — *sutá* m. filius. Br. 2. 18; du. et plur. liberi utriusque sexûs. Br. 2. 89. *sutấ* f. filia. Br. 2. 11. 18 *b* (Vid. *sû*, et cf. gr. υἱός; de goth. *sunus*, lit. *sūnùs*, slav. *sünŭ* v. *sûnú* a r. *sû.*)

c. *pra* i. q. simpl. Maḥ. 1. 6077: *sadyô ḥi garb᷾ân râkśasyô lab᷾antê prasavantića*; Man. 4. 44: *na paśyêt prasavantîm.*

सावित्री *sâvitrî* f. (a *savitár -tr̥* vel *savitra* sol, s. *a* in fem.) 1) hymnus sanctissimus Vêdorum. Man. 11. 191. 2) cognomen Umae, Śivi uxoris. Sâ. 1. 7. 3) regis Aśvapatis filia, Satyavantis uxor. Sâ. 1. 21 *b*.

साश्चर्यम् *sâśćaryám* adv. (Avy. e *sa* et *âśćarya*) cum admiratione. Ḥit. 99. 20.

सासूयम् *sâsûyám* adv. (Avy. e *sa* et *asûyâ*) cum objurgatione. Śak. 15. 7.

साहस *sâḥasa* (a *sáḥas* s. *a*) 1) vis, robur, perseverantia. Ḥit. 45. 11. 2) celeritas, festinatio, properatio (v. *saḥasâ*). Ḥit. 100. 3.

साहाय्य *sâḥâyya* n. (a *saḥâya* comes, socius, s. *ya*, v. gr. 582) societas, auxilium. Ḥ. 4. 43. 52.

सि *si* 5. et 9. par. âtm. *sinómi, sinvé, sinámi, siné* (*band'ané*) ligare, vincire. Rgv.-V. 84. 2: *sêtr̥b'iń sinît'ań pâpakr̥tań* (v. Westerg.); Rgv. 112. 5: *sitam* vinctum. (Lett. *see-t* ligare, *sai-te* funis, vinculum; sax. vet. *si-mo*, them. *si-mon*, quod ligat, restis, laqueus, vinculum; germ. vet. *sai-d*, *sei-d* laqueus, tendicula, *sai-to(n)* funis, fidis, chorda; *sai-l* laqueus; slav. *sê-tĭ* tendicula, *si-lo* laqueus; gr. σει-ρά, ἱ-μάς, v. Pott 1. 206. 2. 174. Graff 6. 157 sq. 187.)

सिंह *sinḥá* m. (fortasse a r. *ḥan* occidere, interficere, unde *ḥa* occidens, praef. *sam*, debilitato *a* in *i*; v. *ḥinsra*) leo.

सिंहस्कन्ध *sinḥaskand'a* (Baḥ. e praec. et *skand'á* humerus) leonis instar humeros habens. Ḥ. 2. 19.

सिंहाय् *sinḥây* (denom. a *sinḥá*, v. gr. 520) leoni similem esse vel fieri. Ḥit. 106. 2: *śvâ ... sinḥâyatê*.

सिकता *sikatâ* f. arena, sabulum, glarea. Ur. 54. 3 infr. Śak. 45. 12.

सिक्त *siktá* v. *sić*.

सिच् *sić* 6. par. âtm. *sińćámi, sińćé* (gr. 300) humectare, irrigare, perfundere. Maḥ. 1. 5422: *mûrd'ânam aśrub'iń siśićê*; 8153: *ǵalam âdâya siśićuń pâvakam*; N. 25. 7: *siktâń ... râǵamârgâń*. Effundere, emittere. Man. 2. 181: *svapnê sińćan ... śukram*. Infundere, inspergere, immittere, c. loc. Man. 11. 170: *rêtań siktvâća svayônišu*, schol. *sôdaryab'aginîšu*. (Cambro-brit. *siciaw* humectare; germ. vet. *SIH* colare [*sîhu, seih, sihumês*], *seich* urina, *seihjan* mingere; nostrum *seihen, seichen.*)

c. *ab'i* i. q. simpl. R. Schl. I. 38. 14: *samantatas tu tân dêvîm ab'yaśińćata pâvakań* (v. gr. 80. annot. 1). Praesertim augurationis causâ alqm conspergere. Sâ. 7. 11: *tatô 'sb'iśiśićuń ... dyumatsênam purôḥitâń*. Cum 2. acc. R. Schl. I. 1. 79: *ab'yaśińćat sa lańkâyâń râkšasêndrań vib'îšaṇam*; I. 38. 30: *surasênâgaṇapatim ab'yaśińćan maḥâdyutim*. Cum loc. rei. Maḥ. 1. 5178: *ab'išêkšyati mâń râǵyê*; 3. 14424: *sâinâpatyê 'sb'iśińća mâm*. Cum instr. rei. Maḥ. 1. 1470: *patatrîṇâńća garuḍam indratvênâ 'b'yaśińćayata*. — âtm. c. sgnf. pass. Maḥ. 3. 14423: *ab'iśińćasva dêvânâń sâinâpatyê*; 14414: *b'avasvê 'ndrań ... ab'iśińćasvaća*. — Caus. facere ut quis inaugurationis causâ conspergatur. R. Schl. II. 9. 2. — Etiam i. q. primit. Sâ. 7. 11 *b*; c. loc. rei: *putrańćâ 'sya ... yâuvarâǵyê 'sb'yašêćayan (purôḥitâń)*.

c. *ava* conspergere. Su. 4. 19: *rud'irêṇâ 'vasiktâńgâu*.

c. *â* caus. infundi jubere. Man. 8. 272: *taptam âsêćayat tâilań vaktrê*.

c. *ni* i. q. simpl. R. Schl. II. 63. 7. Rag'. 3. 26.

c. *pra* profundere, effundere. Maḥ. 3. 14767: *kat'an nu b'idyêta naća sravêta naća prasićyêd iti rakšitavyam* (pass. c. term. par.)

c. *sam* conspergere. R. Schl. I. 5. 8.

सिट् *siṭ* 1. par. (*anâdarê*) parvi aestimare. Cf. *śiṭ, suṭ*.

सित *sitá* 1) (a r. *si*) ligatus, v. *si*. 2) (a r. *sô*) finitus. 3) (incertae orig.) albus.

सिद्ध *sidd'á* v. *sid'*.

सिद्धि *sidd'i* f. (r. *sid'* s. *ti*) successus. B'. 2. 48. 4. 22.

साप्तपद sâptapada n. (a saptapada septem passus habens [e sáptan et padá] s. a) amicitia. Sâ. 5. 22.

साफल्य sâp'alya n. (a sap'ala quod cum fructu est, s. ya) abstractum τοῦ sap'ala. Hit. 48. 7.

साम् sâm 10. par. (sântvanê K. sântvê V.; ut videtur, pro śâm, v. śântv, sântv) i. q. sântv.

सामन् sáman n. (ut videtur, pro śáman, a r. śam s. an, v. śântv, sântv, sâm) 1) blanditio, blandimentum, placatio, comitas, benignitas. Hit. 3. 40. Man. 7. 198. 8. 187. Mah. 1. 7435. 2) hymnus, carmen sacrum, precum formula. B'. 10. 35. 3) ut videtur, modus, modi, moduli (cantûs). In. 2. 28 a et b. 4) nomen unius quattuor Vêdorum. B'. 9. 17.

सामन्त sâmanta (fem. -î, a samanta s. a) finitimus, vicinus, confinis. — Subst. m. ut videtur, rex terrae finitimae. Ur. 50. 13.

सामर्थ्य sâmart'ya n. (a samart'a capax, aptus, s. ya) capacitas. N. 5. 24.

सामान्य sâmânya (a samâna similis, aequalis, s. ya) communis, generalis, universalis. N. 13. 17. Hit. 5. 21.

सामासिक sâmâsika (a samâsa compositio vocabulorum) vocabulum compositum. B'. 10. 33.

सामि sâmi indecl. (ut mihi videtur, a samá similis, aequalis) semi, in initio comp. (Germ. vet. sâmi id., e. c. sâmiquek semivivus = scr. sâmiǵîva; anglosax. sâm, e. c. sâmboren seminatus, abortivus, sâmworht semifactus; lat. sêmi, gr. ἡμι.)

सामीप्य sâmîpya (a samîpa s. ya) vicinus. Sâ. 2. 8.

साम्प्रतम् sâmpratam adv. (a samprati s. a in acc. n.) nunc. Śak. 23. 2 infr. Ur. 25. 3 infr. ▲ asâmpratam adv. inepte, incommode, absurde. Hit. 102. 14.

साम्ब् sâmb 10. par. i. q. 2. samb.

साम्य sâmya n. (a samá similis, aequalis, s. ya) aequalitas, aequabilitas. B'. 6. 33.

साय sâya m. vespera. Acc. sâyam adv. vespere. N. 15. 9. (Cf. lat. sêrus, sêrum, v. gr. comp. 20.)

सायक sâyaka m. sagitta.

सायन्तन sâyantana (a seq. s. tana) vespertinus.

सायम् sâyam adv. v. sâya.

सायाह्न sâyâhna m. (e sâya et ahna dies in fine comp.) vespera. H. 1. 17. N. 11. 12.

सार् sâr 10. par. i. q. śâr.

सार sâra (r. sar sr s. a) 1) n. aqua. 2) m. medulla. Am. 3) m. vis, vigor, essentia alcjs rei. H. 4. 47. Br. 1. 14. — In fine comp. Bah. N. 24. 16. 4) adj. eximius, egregius, optimus. Nalôd. 1. 24. (Cf. lat. serum.)

सारङ्ग sârańgá m. dorcas, antilope; scribitur etiam śârańgá. Śak. 4. 5.

सारता sârátâ f. (a sâra s. tâ) natura, ingenium, vis. Hit. 57. 4.

सारथि sárat'i m. (e sarat'a qui cum curru est [e sa et rát'a] s. i) auriga. N. 19. 26.

सारथ्य sâratya n. (a praec. s. ya) currûs vel equorum moderatio, aurigatio. A. 8. 18. N. 22. 12.

सारवन्त् sâravant (a sâra s. vant vat) medullosus; trop. fructuosus, fecundus, uber. Hit. 132. 2.

सारस sârasa m. (a sáras s. a) grus Indica. H. 1. 25. Fem. sârasî.

सारिन् sârin in fine compp. e. c. âmnâyasârin (ab âmnâyasâra Vêdorum natura, vis, s. in) Vêdorum naturam, vim habens. N. 12. 59.

सार्थ sárt'a m. (Bah. e sa cum et árt'a q. v.) multitudo, turba, agmen, praecipue comitatus mercatorius (une caravane). N. 12. 111.

सार्थवाह sârt'avâha m. (comitatum mercatorium ducens, e praec. et vâha a r. vah s. a, trahens, ducens) mercator. N. 12. 123. 127. 128.

सार्द्धम् sârdd'âm vel सार्धम् sârd'âm praep. (ut mihi videtur, Avy. e sa cum et ardd'a, ard'a dimidium, v. gr. 607) cum. c. instr. In. 1. 14. H. 3. 4. 4. 7.

साल sâla m. nomen arboris (Wils.: Shorea robusta). N. 12. 4. H. 2. 1.

gaḥi; 2. 647. 3) proficisci, ire, abire. Sâ. 16. 32: *sâd'ayiśyâmy ahan tâvat sarvêśâm b'adram astu vaḥ*; R. Schl. II. 34. 34: *tvan śvaḥ kâlyê sâd'ayiśyasi.* 4) pervenire, assequi, adipisci (v. *i*). Man. 6. 75: *tapaśćaranâiśćô 'grâiḥ sâd'ayanti 'ha tat padam.* (Cf. *sid'*, goth. *sidu-s* mos, germ. vet. *situ* id., *sitôn* machinari, facere, agere, disponere, v. Graff 6. 162; gr. ἔθος, ἦθος, ἠθικός. Huc etiam traxerim goth. *sêlis* bonus, mutato *d* in *l*, *un-sêlis* malignus; germ. vet. *sâlig* beatus, *sâlida* felicitas; v. *sâd'û.* Fortasse hib. *sadhbh* „salve, any thing good", cum *bh* = *v*, v. *sâd'û*, pl. m. *sâd'âvas*; fortasse *id* „good, just, honest" ad *sâd'û* vel *sidd'â* pertinet, abjecto *s*; v. *sid'* quod e *sad'*, debilitato *a* in *i*.)

c. *pra* 1) caus. acquirere. Man. 7. 103: *sarvâṇi b'ûtâni daṇḍênâi 'va prasâd'ayêt* (schol. *âtmasât kuryât*). 2) instruere. *prasâd'ita* instructus, praeditus. Ur. 79. 4 infr. Vid. praef. *sam* sgf. 4.

c. *pra* praef. *sam* caus. perficere, efficere, facere. Ḥit. 131. 17: *tvayâi 'kêna madîyô 'rt'aḥ samprasâd'yaḥ* (cf. 131. 15).

c. *sam* 1) caus. perficere. âtm. successum habere, fortunâ prosperâ uti, felicem esse. Maḥ. 3. 1478: *sansâd'ayasva kâuntêya d'ruvô 'stu vigayas tava.* 2) occidere, interficere. Maḥ. 3. 1683: *b'îśmaḥ ... sansâd'yaśća raṇê*; R. Schl. II. 64. 69: *śôkô mâm ... sansâd'ayati.* 3) obtinere, capere. Man. 8. 50: *svakan sansâd'ayan d'anam.* 4) instruere alqm aliquâ re. R. Schl. II. 36. 9: *sarvakâmâiḥ ... râmaḥ sansâd'yatâm.*

साधक *sâd'aka* (r. *sâd'* s. *aka*) utilis. In. 5. 56.

साधन *sâd'ana* n. (rad. *sâd'* suff. *ana*) 1) effectio. Ḥit. 129. 4. 2) divitiae, opes. *asâd'ana* inops. Ḥit. 9. 1.

साधर्म्य *sâd'armya* n. (a *sad'armin* communia officia habens [e *sa* + *d'ârma* s. *in*] s. *ya*, v. gr. 583) communitas officiorum, vel conditionis, statûs. Ur. 69. 16.

साधारण *sâd'âraṇa* (a *sad'âraṇa* [*sa* + *d'âraṇa*] s. *a*) communis, promiscuus. Śak. 54. 9.

साधु *sâd'û* (r. *sâd'* s. *u*) 1) adj. (f. *sâd'û* et *sâd'vî*) bonus, probus. In. 1. 22. Br. 1. 27. N. 12. 122. — Adv. (acc. n.) bene, age. Ḥ. 4. 53. N. 9. 3. 2) subst. m. mercator. Ḥit. 63. 7. 65. 9. (Vid. r. *sâd'*.)

साधुभाव *sâd'ub'âva* m. (Karm. e praec. et *b'âvá* animus) benignitas, humanitas. Br. 1. 4.

1. साध्य *sâd'ya* (r. *sâd'* s. *ya*) adj. perfectus. Subst. 1) n. perfectio. Ḥit. 3. 1. 2) m. nomen cujusdam Geniorum ordinis.

2. साध्य *sâd'ya* (a praec. s. *a*) ad Sâd'yos pertinens. A. 4. 30.

साध्वस *sâd'vasá* n. (fortasse a r. *d'vans*, ejectâ nasali, suff. *a* praef. *sa*, producto *a*) timor. Ḥit. 55. 2. 4. Ur. 48. 10.

सानु *sâ'nu* m. n. planities in vertice montis. In. 1. 25.

सानुमत् *sânumant* m. (a praec. s. *mant mat*) mons. Ur. 7. 4.

सान्त्व् *sântv* 10. par. (v. *śântv*, unde *sântv* mutato *ś* in *s*) consolari, blandiri. N. 8. 12. 14. 14. 19. 21.

c. *pari* id. In. 2. 23.

सान्त्व *sântva* m. (v. *śântva*, *sântv*) blandimentum, consolatio. Ḥ. 4. 24.

सान्द्र *sândra* crassus, spissus, densus. Am. III. 3. 15: *ganan nirantaran sândram*; Ćâur. 12: *sândravindu.*

सान्ध्य *sând'ya* (a *sand'yâ* s. *a*) ad diluculum vel crepusculum pertinens, matutinus, vespertinus. Rag. 2. 23: *samâpya sând'yanća vid'im* vespertinâque peractâ cerimoniâ.

सान्निध्य *sânnid'ya* n. (a *sannid'i* propinquitas, s. *ya*) propinquitas. Accus. *sânnid'yam* adv. in propinquitate, coram. In. 5. 24.

सान्निपातिक *sânnipâtika* (a *sannipâta* s. *ika*) ad id, quod *sannipâta* dicitur, pertinens. Ḥit. 103. 19.

cum vi, violenter. Dr. 6. 8: *pâpâiḣ kṛtô sb'imardaḣ kurub'iḣ prasaḥya*; Man. 7. 108. 8. 235.

c. *prati* sustinere. R. Schl. I. 37. 8.

c. *vi* sustinere. Rag'. 4. 49: *pratâpan na višêḥirê.* Cum infin. cum acc. R. Schl. II. 12. 106: *na ǵîvitun tvâṅ višaḥê smanôramâm.* — *višaḥya* 1) sustinendus. A. 10. 75. 2) possibilis. A. 5. 9: *višaḥyaṅ yan mayâ kartuñ kṛtam êva nibôd'a tat.*

1. सह *saḥa* adj. (r. *saḥ* s. *a*) sustinens, perferens, in fine comp.

2. सह *saḥá* praep. (ut mihi videtur, a stirpe pronom. *sa* s. *ḥa* e *d'a*, sicut *iḥá* q. v. ab *i*) cum, c. instr. In. 1. 23. In dial. vêd. *sad'a* (v. gr. comp. 420).

सहज *saḥaǵa* (e *saḥá* cum et *ǵa* natus) ingenitus, innatus, ingeneratus. In. 4. 7. N. 17. 5. B'. 18. 48.

सहजन्या *saḥaǵanyâ* f. (Baḥ. e *saḥá* cum et *ǵánya* vel *ǵanyâ* q. v.) nomen Apsarasis. In. 2. 30.

सहदेव *saḥadêva* m. (Baḥ. e *saḥá* cum et *dêvá* deus) Saḥadêvus, unus quinque Pâṇḍavorum.

सहस् *sáḥas* n. (r. *saḥ* s. *as*) vis, robur, potestas.

सहसा *saḥasâ* adv. (ut videtur, instrum. praec.) cito, subito. N. 23. 13.

सहस्र *saḥásra* mille. 1) subst. n. Su. 3. 27. 2) adj. Dr. 2. 12.

सहस्रदृश् *saḥasradṛś* m. (Baḥ. e praec. et *dṛś* oculus) mille oculos habens, cognomen Indri.

सहस्रनेत्र *saḥasranêtra* (e *saḥásra* et *nétra* oculus) mille oculos habens. Su. 3. 28.

सहस्रशस् *saḥasraśás* adv. (a *saḥásra* s. *śas*) quasi millenatim. In. 1. 31.

सहा *saḥâ* f. (fem. vocis *saḥa*) nomen Apsarasis.

सहाय *saḥâya* m. (e *saḥá* cum et *aya* iens in fine comp., a r. *i* s. *a*) comes. N. 6. 2.

सहित *saḥita* adj. (e *saḥá* cum, s. tadd'. *ita*) conjunctus, associatus. Ḥ. 2. 15. In. 5. 60. Br. 1. 13. N. 4. 20. 21. 31. A. 7. 1. 10. 12.

सहिष्णु *saḥiśṇu* (r. *saḥ* s. *snu* insertâ vocali *i*) sustinens, perferens, tolerans, c. acc. Ḥit. 55. 8: *parasuk'am asaḥiśṇuḣ.*

सांयुगीन *sâṅyugîna* (a *saṅyuga* s. *îna*) ad bellum, pugnam pertinens, bellicus. Ur. 83. 17.

साक्षात् *sâkśâ't* adv. (e *sa* cum et *akśa* oculus in abl., v. gr. 607 not.*) in conspectu, coram, palam. In. 2. 16. Su. 1. 17. N. 24. 13. Sâ. 6. 38. A. 1. 12. — *sâkśâd iva* plane ut. N. 1. 4. 2. 28.

साक्षिन् *sâkśin* m. (e *sa* cum et *akśa* vel *akśi* oculus, s. *in*) testis. N. 24. 32.

सागर *sâgara* m. mare, oceanus.

साग्निक *sagnika* (Baḥ. e *sa* cum et *agní* s. *ka*, v. gr. 597) cum Agni conjunctus. N. 2. 24.

साङ्ख्य *sâṅk'ya* (a *saṅk'yâ* s. *a*) adj. cogitans, ratiocinans. B'. 3. 3. 5. 5. 13. 24. Subst. n. 1) doctrina rationalis, ratiocinatio. B'. 2. 39. 5. 4. 2) systema philosophicum, Kapilo adscriptum.

साट् *sâṭ* 10. par. (*prakâśanê*) manifestare.

सात्त्विक *sattvika* (a *sattvá* q. v., s. *ika*) mentem spectans, ad mentem pertinens. B'. 7. 12. 14. 16.

साद *sâda* m. (r. *sad* s. *a*) occasus, interitus, exitium.

सादन *sâdana* n. (r. *sad* ire, s. *ana*) domus, habitatio. Ḥ. 4. 7. Su 2. 20.

सादरम् *sâdarám* adv. (Avy. e *sa* et *âdara*) cum veneratione, reverenter. Ḥit. 16. 13.

साध् *sâd'* 1) 5. par. in dial. vêd. etiam 1. par. perficere. Ṛgv. 2. 7. 94. 2. 96. 1. 2) superare, vincere. Ḥit. 3. 40: *sâmnâ dânêna b'êdêna . . . sâd'itum prayatêtâ 'rîn na yudd'êna* (v. caus. sgnf. 2 et Man. 7. 198 ubi *viǵêtum* pro *sâd'itum*). 3) 4. par. perfici, absolvi. — Caus. 1) perficere, peragere, absolvere. A. 10. 60: *surâsurâir asaḥyaṅ ḥi karma yat sâd'itan tvayâ*; Man. 7. 173: *sâd'ayêt kâryam âtmanaḣ.* 2) superare, vincere. Maḥ. 1. 7435: *na ḥi sâmnâ na dânêna na b'êdênaća pâṇḍavâḣ* | *śakyâḣ sâd'ayitun tasmâd vikramêṇâi 'va tân*

सर्वशस् *sarvaśás* adv. (a *sárva* s. *śas*, v. gr. 584. 71) omnino. N. 2. 22. 9. 26. 10. 9. 12. 8. 85.

सल् *sal* 1. par. (*gatâu*) ire. (Vid. *salilá* et cf. *sar sṛ*, hib. *silim* 1) „I drop, distil, sow". 2) „I spit"; lit. *selu* repo, serpo, gradu suspenso eo; slav. *sl-a-ti* mittere; lat. *salio*, gr. ἅλλομαι, ἅλ-μα.)

सलिल *salilá* n. (r. *sal* s. uṇâd. *ila*) aqua. (Cf. gr. σάλος, ἅλς; lat. *salum*, *sal*, *saliva*; slav. *sol* sal.)

सवितार् -तृ *savitár -tṛ́* m. (r. *su* vel *sû* generare, s. *târ tṛ*) sol. N. 23. 13. Ḥit. 17. 21.

सव्य *savyá* laevus, sinister. (Slav. *śúi* id., them. *śújo*, fem. *śúja* = scr. *savyâ*, v. gramm. comp. 258; lat. *scaevus*, adjectâ gutturali sicut in *escit* pro *esit*, unde *erit*, cf. gr. ἔσκον; gr. σκαιός e σκαϝιος vel e σκαιϝος, transposito ι. Fortasse etiam *sinister*, *sinistimus* [cf. *dexter*, *dextimus*, gr. comp. 293] et gr. ἀριστερός huc pertinent, ita ut *sinis-* ortum sit e *sivis-* et ἀριστερός e σαϝιστερός, cum semivocales vel liquidae facile inter se mutentur, v. gr. comp. 20.) *)

सव्यसाचिन् *savyasâćin* m. (e praec. et *sâćin* a r. *sać* sequi, s. *in*) cognomen Arǵuni.

सव्येतर *savyêtara* (e *savyá* laevus et *ítara* alius) dexter. Ragʿ. 12. 90.

सश्च् *saść* in dial. vêd. i. q. *sać* i. e. sequi; favere. Vid. Westerg.

सस् *sas* 2. par. (*svapnê*) dormire. Ṛgv. 29. 4: *sasantu* „dormiunto"; 29. 3: *sastâm* „dormiunto" (dual.); 53. 1: *sasatâm* „dormientium"; 103. 7: *sasantam* „dormientem". Cf. 2. *śas*, *sańst*, *śańst*.

सस्य *sasya* n. (ut videtur, pro *śasya*) granum, fructus. N. 24. 52.

सह् *saḥ* 1. par. âtm. *sáḥâmi*, *sáḥê* (etiam cl. 4 et 10. par. *sáḥyâmi*, *sâḥáyâmi*), fut. part. *saḥitấ* et *sôḍʿấ*, part. perf. pass. *sôḍʿá*, infin. *sáḥitum* et *sôḍʿum* (v. gr. 102) 1) sustinere, perferre, tolerare. Sâ. 3. 9: *katʿam . . . âśramê saḥiśyatê klêśam imam*; R. Schl. I. 43. 25: *gaṅgâyâḥ patanam pṛtʿivî na saḥiśyatê*; Maḥ. 3. 15371: *duḥkʿam uttamań sêḥirê*; 15376: *sêḥur duḥkʿam*; H. 2. 36: *na ḥi mê râkśasâ bʿîru sôḍʿuń śaktâḥ parâkramam*; 3. 8. — *vâśpań sôḍʿum* lacrymas retinere. R. Schl. II. 40. 27. 2) patientem esse, quiescere, exspectare, sich gedulden. Ragʿ. 5. 25: *dvitrâṇy aḥâny* (schol. *dvê trîṇi vâ dinâni*) *arḥasi sôḍʿum* (schol. *kśantum*). 3) ignoscere, condonare. Śak. 56. 1: *aparâdʿam iman tataḥ saḥiśyê.* 4) indulgere, favere, propitium esse, cum dat. vel gen. Bʿ. 11. 44: *pitê 'va putrasya sakʿê 'va sakʿyuḥ priyaḥ priyâyâ 'rḥasi dêva sôḍʿum.* 5) posse. Maḥ. 3. 8812: *na sêḥirê . . . vêgan tadâ dʿârayitum*; Ḥit. 71. 21: *ćiran na saḥatê stʿâtum.* V. praef. *ut.* (Cf. *suḥ*, gr. σχή-σω, ἔσχη-κα, ἔσχημαι, ἔσχον, σχέ-σις, σχε-τός, σχῆ-μα, ἴσχω, ἰσχάνω, v. gr. comp. 483. not. 3; de ἔχω, ὄχος v. *vaḥ.* Ἄχος, ἄχομαι, ἄχνυμι, ἀχέω, ἄχθος, ἄχθομαι tam e *saḥ* quam e *vaḥ* abjectâ litterâ initiali explicari possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *sag-ax*, *sâgus*, *sâgio*, l. c. p. 117. 235.)

c. *abʿi* vim inferre, *abʿiśaḥya* vim inferendo, cum vi, violenter. Man. 8. 367. Vid. *pra.*

c. *ut* posse. N. 6. 14: *sańḥartun nô 'tsaḥê kôpam*; Br. 1. 32. 33. — Cum dat. nominis abstr. loco infin. Maḥ. 3. 16543: *tvâm aḥam mâitʿili nô 'tsaḥê paribʿôgâya śvâvalîḍʿań ḥavir yatʿâ.*

c. *ut* praef. *abʿi* id. Ragʿ. 5. 22.

c. *ut* praef. *pra* caus. incitare, excitare, instigare. R. Schl. II. 9. 46: *tatʿâ prôtsâḥitâ dêvî*; 21. 12: *prôtsâḥitô ʾyań kâikêyyâ.*

c. *ut* praef. *sam* caus. id. Maḥ. 2. 1412.

c. *pra* 1) sustinere. R. Schl. II. 51. 7. 10. 2) posse. Maḥ. 1. 4842. 3) vim inferre, *prasaḥya* vim inferendo,

*) De cognatis formis in linguis Malayicis v. librum meum „Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen" p. 86 et 148.

Dare. R. Schl. II. 36. 8. Creare (e se emittere). B^c. 9. 7. — Caus. dimittere. Su. 3. 32. N. 13. 3. Deponere, relinquere. N. 13. 60. Emittere (de sagittis). A. 10. 53.

c. *sam* conjungere. Ṛgv. 118. 8: *saṅ vatsênâ 'sṛǵatâ mâtaram punaḣ* „cum vitulo conjunxistis matrem iterum"; 23. 23. Pass. conjungi, misceri, se conjungere, se immiscere, congredi. Rag^c. 5. 69: *saṅsṛǵyatê sarasiǵâir aruṇâṅśub^c innâiḣ ... vib^câtavâyuḣ*; 13. 73: *sâumitriṇâ tad anu saṅsasṛǵê.* 2) creare. Man. 1. 56.

सर्प् सृप् *sarp sṛp* 1. par. ire, gradi. R. Schl. II. 59. 10: *naća sarpanti sattvâni vyâlâ na prasarantića*; Ḥit. 30. 3: *satrâsam mandam mandaṅ sarpan (mûṣikaḣ).* (Vid. *sarpá* et cf. lat. *serpo*, *repo*; gr. ἕρπω, ῥέπω. Huc etiam traxerim germ. vet. *SLIF* labi [*slîfu*, *sleif*, *slifumês*] per metath. e *SILF* = scr. *sarp*, debilitato *a* in *i*, nostrum *schleife*, anglo-sax. *SLIP*, servatâ tenui, v. gr. comp. 89. Fortasse germ. vet. *SLICH* repere [*slichu*, *sleih*, *slichumês*], mutatâ labiali in gutt.; lit. *slenkiu* repo, praet. *slinkau*, fut. *slink-siu*; *rēplōju* „ich krieche auf Händen und Füſsen"; hib. *sleagaim* „I sneak, drawl".)

c. *apa* abire. Maḥ. 3. 14112: *apâsarpać ćanâir b^citaḣ.* Aufugere. R. Schl. II. 29. 4: *sarvê tê tava râǵ^cava rûpan dṛṣṭvâ 'pasarpêyuḣ.*

c. *apa* praef. *vi* id. Maḥ. 4. 1899.

c. *ut* se extendere. N. 23. 9.

c. *ut* praef. *sam* ascendere. Rag^c. 6. 8.

c. *upa* adire, aggredi. Br. 3. 22: *prahasann iva sarvâṅs tân êkâikam upasarpati.* Etiam âtm. R. Schl. II. 96. 9: *śilân tâm upasarpata* (omisso augmento).

c. *upa* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 6450.

c. *vi* par. âtm. 1) discedere, digredi, dispergi. N. 1. 25: *ḣaṅsâ visasṛpuḣ sarvataḣ pramadâvanê*; Maḥ. 1. 8286. 2) vagari, volare, fluere. Ḥit. 10. 1: *kapôtarâǵaḣ saparivârô viyati visarpan*; Maḥ. 3. 14997: *ûrd^cvam âkramamâṇâḣ ... visarpamâṇâḣ (gand^carvâḣ)*; R. Schl. I. 44. 17: *vyasarpata ǵalam.*

सर्प *sarpá* m. (r. *sarp sṛp* s. *a*) serpens. (Cf. lat. *serpens*, gr. ἑρπετόν.)

सर्ब् *sarb* 1. par. (*sarpaṇê*) ire. Cf. *sarp sṛp*, 1. *samb*, *śarb*, *śamb.*

सर्भ् सृभ् *sarb^c sṛb^c* 1. par. (*ḣiṅsê*) ferire, laedere, occidere. Cf. *srib^c*, *srimb^c.*

सर्व *sárva* (v. gr. 251) quivis, omnis. Br. 2. 27. N. 17. 50. (Osc. *sollus* totus, per assim. e *solvus*, lat. *soll-ennis* quotannis, debilitato *a* in *e* sicut in *perennis*, *biennis* cet., v. gr. comp. 6; *soll-ers*, *salvus* e *sarvus*; gr. ὅλος, nisi pertinet ad *sakala* ejectâ syllabâ mediâ; osset. *ali* quivis, omnis, abjecto *s.* Huc etiam retulerim goth. *alls*, them. *alla* omnis, totus, per assim. ex *alva*, et hib. *uile* „all, every, whole". Cf. Pott 1. 130. Ag. Benary 265. 281.)

सर्वकामिन् *sarvakâmin* (e *sarvakâma* quodvis optatum, s. *in*) omnibus optatis praeditus. Su. 1. 31.

सर्वकाम्य *sarvakâmya* (Baḥ. e *sárva* et *kâmya* optandum) omnia optanda habens. Su. 4. 7.

सर्वतस् *sarvatás* adv. (a *sárva* s. *tas*) 1) undique Br. 2. 15. 2) quoquoversus. N. 1. 25. 24. 27. 3) ubique. Su. 3. 23. 27.

सर्वतोदिशम् *sarvatôdiśám* adv. (Avy. e praec. et *diś* plaga, v. gr. 608) quoquoversus, omnes plagas versus. N. 16. 5.

सर्वतोमुख *sarvatômuk^ca* (Baḥ. e *sarvatas* et *múk^ca* vultus) quoquoversus vultum habens, i. e. iter dirigens. Su. 2. 12.

सर्वथा *sárvat^câ* adv. (a *sárva* s. *t^câ*) quovis modo. Br. 2. 21. 3. 5. N. 17. 44.

सर्वदा *sarvadấ* adv. (a *sárva* s. *dâ*) semper.

सर्वमङ्गला *sarvamaṅgalâ* f. (Baḥ. e *sárva* et *maṅgalấ*) cognomen Durgae. Am.

सर्ग sarga m. (r. sarǵ srǵ dimittere, creare, s. a) 1) creatio. M. 53. Bᶜ. 14. 2. 2) natura. Bᶜ. 5. 19.

1. सर्ज् sarǵ 1. par. (arǵanê) acquirere. Cf. arǵ.

2. सर्ज् सृज् sarǵ srǵ 6. par. interdum âtm. 1) dimittere, emittere, effundere. R. Schl. I. 44. 38: gaṅgâm ... śrôtrâbᶜyâm asrǵat; Rgv. 38. 8: vrśṭir asarǵi. Cum vocibus, quae missilia significant, mittere, emittere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 16461: asrǵat sâyakân; Ragᶜ. 11. 44 (v. muć). 2) deponere, ponere, imponere (e manibus emittere). N. 5. 28: skandᶜadêśê ऽsrǵat tasya sraǵam. 3) creare, producere (e se emittere). Man. 1. 25: srśṭiṅ sasarǵaćâi 'vê 'mâṅ sraśṭum iććann imâḱ praǵâḱ; Sn. 3. 11: srǵyatâm prârtᶜanîyâi 'kâ pramadâ; 14: tâm ... asrǵat; Maḥ. 1. 4165: srǵêtᶜâs trîn̐l lôkân anyân; Bᶜ. 4. 7. 4) gignere, generare. R. Schl. I. 16. 6: kinnarîṇâṅća gâtrêśu ... srǵadᶜvaṅ ḥarirûpêṇa putrân; 16. 9: sutân vîrân sasrǵuḱ. (Cf. varǵ vrǵ. Huc traxerim lat. rigo, goth. rig-n pluvia, nisi pertinent ad varś vrś; v. praeff. abᶜi, ava, â.)

c. ati 1) relinquere, reliquum facere. Maḥ. 4. 331: bᶜîmasênô ऽpi mâṅsâni ... atisrśṭâni matsyêna (nom. pr.) vikrîṇîtê yudᶜiśṭᶜirê. 2) dare. R. Schl. II. 18. 23: atisrǵya dadânî 'ti varam mama (v. śl. 22 et cf. tyâga actio dandi a tyaǵ relinquere; v. etiam praef. abᶜi.)

c. apa praef. vi demittere, dejicere, abjicere. Maḥ. 3. 16104: vâsaḱ ... vânarâṇâṅ yat sîtâ ḥriyamâṇâ vyapâsrǵat (cf. śl. 16053).

c. abᶜi 1) effundere. Rgv. 19. 9. 2) dare. R. Schl. I. 9. 63: tênâ 'bᶜisrśṭâ brahmarśê grâmâ ḥy êtê.

c. ava 1) dimittere, emittere, effundere. Rgv. 32. 12: avâsrǵaḱ sartavê sapta sindᶜûn (v. sar sr). 2) projicere. M. 23. 3) ponere, imponere. Maḥ. 1. 1973. 4) remittere, condonare. N. 26. 23: prâṇân avasrǵâmi tê. 5) solvere, liberare. Rgv. 24. 13: avâi 'naṅ râǵâ varuṇaḱ sasrǵyâd baddᶜam (potent. praet. mltf. 7. nisi pertinet ad cl. 3. sicut praes. upasasrǵmaḥê.)

c. ava praef. vi 1) jacere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 14253: tasya śâilaśikᶜaraṅ kêśî kruddᶜô vyavâsrǵat. 2) deponere. Maḥ. 3. 10438.

c. ava praef. sam jacere, conjicere, jaculari. Maḥ. 3. 1586: śaravarśaṅ kirâtê samavâsrǵat; 1. 6749.

c. â affundere, infundere. Rgv. 9. 2. 28. 9.

c. â praef. sam 1) ponere, imponere. Maḥ. 1. 1703. 2) tradere. Man. 9. 323: putrê râǵyaṅ samâsrǵya.

c. ut dimittere, emittere, effundere. N. 1. 22: ḥaṅsam utsasarǵa; Bᶜ. 9. 19: varśan nigrḥṇâmy utsrǵâmića; N. 23. 27: vâśpam utsrśṭavân aḥam. — śarân. Bᶜaṭṭ. 14. 14. Trop. R. Schl. I. 64. 3: krôdᶜam utsrǵatê krûram mayi. 2) exuere. N. 9. 5: utsrǵya sarvagâtrêbᶜyô bᶜûśaṇâni. 3) projicere. Br. 9. 19: utsrśṭam âmiśam bᶜûmâu. 4) relinquere, deserere. N. 10. 28: suptâm utsrǵya tâm bᶜâryâm. Renuntiare alicui. Br. 1: tâm aḥam bâlâṅ katᶜam utsraśṭum utsaḥê | âtmânam apićô 'tsrǵya tapsyâmi paralôkagaḱ; Man. 8. 170.

c. ut praef. sam id. R. Schl. II. 44. 21. Maḥ. 3. 8578. 8750. 1. 4162.

c. upa 1) emittere, effundere; trop. Rgv. 81. 8: upa kâmânt sasrǵmaḥê „(ad te) applicamus desideria (nostra)". 2) aggredi, invadere, incursare. Maḥ. 3. 8461: śvâpadâir upasrśṭâni durgâṇi; Man. 4. 61. — âditya upasrśṭaḱ sol deficiens, i. e. quem Râḥus invasit, voravit (v. râḥû). Man. 4. 37.

c. ni dimittere. Maḥ. 1. 7543; manu mittere. Man. 8. 414.

c. ni praef. sam tradere. Maḥ. 1. 7134.

c. vi 1) dimittere, emittere. In. 5. 1. 30. Emittere (de sagittis). Dr. 5. 17. Effundere, śônitam sanguinem. A. 7. 27. Deponere, abjicere, e. c. dêḥam corpus, i. e. mori. Gᶜaṭ. 18 (cf. Sâ. 2. 23). Tradere. Ragᶜ. 8. 70.

सम्मान *sammâna* m. (r. *mân* honorare, nisi fortasse a *man* cogitare, praef. *sam* s. *a*) honor. In. 4. 15.

सम्मुख *sammuk'a* n. (e *sam* et *múk'a* vultus) conspectus. *sammuk'ê* in conspectu. Ur. 33. 5 infr.

सम्मोह *sammôha* m. (r. *muh* praef. *sam* s. *a*) conturbatio animi, mentis error. B'. 2. 63. 7. 27.

सम्यक् *samyák* adv. (acc. n. τοῦ *samyáńć* [v. gr. 59], e *sami* pro *sam*, et *áńć* ire, v. gr. 180) 1) unâ, simul. N. 9. 8. B'. 5. 4. 2) omnino. N. 8. 13. 11. 6. 24. 29. 3) recte. Ur. 38. 12. 64. 7. Man. 2. 53.

1. सर् सृ *sar sr* 1. par. ire, incedere, progredi. Mah. 1. 1696: *sa râǵâ mrgayâń yâtaḱ... sasâra.* Cum acc. adire, aggredi. N. 17. 35: *damayantîm at'ô srtvâ.* Fluere. Rgv. 32. 12: *avâsrǵaḱ sartavê sapta sindûn* „emittebas ad dimanandum septem fluvios"; Rgv.-V. 101. 4: *trêd'â sasrur âpaḱ.* (Vid. *sal*, *salilá*, *sarít*, *sáras* et cf. *ar r*, *sru*, *sarp srp*, gr. ἅρ-μα, sicut lat. *currus* a *currendo*, v. *ćar.*)

c. *anu* sequi. Mah. 3. 11556: *pant'ânam ... anusasruḱ.* Caus. sequi, persequi. Mah. 1. 4309: *dasyavaḱ ... anusâryamâṇâ bahub'î rakśib'iḱ.*

c. *apa* abire. Hit. 18. 18: *dûram apasara.* Caus. facere ut quis abeat, amovere. Man. 7. 149.

c. *ab'i* adire, advenire, accedere. N. 11. 26. Sâ. 5. 62. Dr. 6. 10. Caus. id. Mr. 130. 5: *b'avantam ab'isârayitum âgatâ*; Mah. 1. 1221.

c. *ut* caus. facere ut quis proveniat, exeat. Mah. 3. 14872: *utsârayata tân.*

c. *ut* praef. *pra* caus. concedere, dare. Hit. 74. 21: *prôtsâritârd'âsanaḱ.*

c. *upa* adire, aggredi, accedere. Mah. 2. 2596. Coire (cum viro). Mah. 3. 8587: *iććâmi tvâń sragvinam ... upasartum.*

c. *nis* egredi, provenire. N. 20. 30. Su. 3. 25. 26. Caus. facere ut quis exeat. Mah. 3. 12995. Expellere, abigere. Hit. 65. 19. 83. 7.

c. *nis* praef. *vi* egredi. In. 1. 26. N. 20. 31.

c. *pari* circumire, circumfluere. Mah. 3. 10983: *âpaḱ parisasruḱ.*

c. *pra* procedere, prodire. R. Schl. II. 59. 10. B'. 15. 4. — *prasrta* modestus. R. Schl. I. 12. 2. — Caus. protendere, extendere. Hit. 10. 18: *hastam prasârya*; 85. 7: *pakśâu prasârya.* — *paṇyâni prasârayitum* res venales exponere. R. Schl. II. 48. 3: *vaṇiǵô na prasârayan naćâ 'śôb'anta paṇyâni*; Man. 5. 129.

c. *pra* praef. *vi* dimanare, diffundi. Rag'. 16. 3: *têśâm ... b'innô śśṭad'â viprasasâra vańśaḱ* (schol. *vistrtaḱ*).

c. *vi* caus. protendere. R. Schl. I. 42. 6.

c. *sam* ire, adire. Man. 12. 70. — Caus. facere ut quis eat, movere. Man. 12. 124.

2. सर् सृ *sar sr* 3. par. *sísarmi* i. q. 1. *sar sr.*

3. सर् (सॄ) *sar* (*sr̄*) 9. par. *srṇâmi.* Ferire, laedere, occidere. Vid. *svar* (*svr̄*), *śar* (*śr̄*).

सरस् *sáras* n. (r. *sar sr* ire, s. *as*) lacus. N. 12. 6. 85. B'. 10. 24. (Gr. ἕλος.)

सरस्वती *sarasvatî* f. (a praec. s. *vant vat* in fem.) 1) dei Brahmae uxor, dea eloquentiae. 2) loquela, sermo. Rag'. 15. 46.

सरित् *sarít* f. (r. *sar sr* ire, suff. uṇâd. *it*) flumen. N. 12. 85.

सरुज् *saruǵ* (Bah. e *sa* et *ruǵ* morbus) aegrotus. Sâ. 5. 79. Acc. *saruǵam* quod etiam ad *saruǵa* e *sa* et *ruǵâ* referri potest. (Vid. *sarôga.* Fortasse goth. *saurga* cura, sollicitudo e *saruga*, ejecto *u*, debilitato *a* syllabae *sa* in *u*, anteposito *a*, propter seq. *r*, v. gr. comp. 82.)

सरोग *sarôga* (Bah. e *sa* et *rôga* morbus) id. Wils. ed. 2.

सरोगिता *sarôgitâ* f. (fortasse pro *sarôgatâ*, a praec. s. *tâ*) morbus, aegritudo. Hit. 45. 13.

समुत्सेध *samutsêd'a* m. (r. *sid'* c. *ut* praef. *sam*) altitudo. Wils. ed. 2 „height, elevation". Fortasse etiam adj. altus, longus. Dr. 8. 4 (ed. Calc. *ḥâimaćitrasamusêd'âm ... gadâm*).

समुन्नति *samunnati* f. (r. *nam* c. *ut* praef. *sam* s. *ti*, v. euphon. r. 58) actio surgendi, se erigendi; trop. dignitas, amplitudo. Ḥit. 84. 18.

समुदय *samudaya* m. (r. *i* c. *ut* praef. *sam* s. *a*) turba, caterva, multitudo. Am. II. 5. 40. Ḥit. 36. 15.

समुदीरण *samudîraṇa* n. (r. *îr* c. *ut* praef. *sam* s. *ana*) pronuntiatio. Dêv. 4. 7.

समुद्भव *samudb'ava* m. (r. *b'û* c. *ut* praef. *sam* s. *a*) origo. B'. 3. 14 in fine comp. Baḥ.; ita *udb'ava* q. v. in comp. *karmôdb'ava*. B'. 3. 15.

समुद्यम *samudyama* m. (r. *yam* coërcere, c. *ut* praef. *sam* s. *a*) nisus. B'. 1. 22.

समुद्र *samudrá* m. (e *sam* et *udrá* q. v.) mare. Su. 2. 8.

समुद्वाह *samudvâḥa* m. (r. *vaḥ* c. *ut* praef. *sam* s. *a*) matrimonium, nuptiae. Sâ. 3. 15.

समूह *samûḥa* m. (r. *ûḥ* q. v., praef. *sam* s. *a*) multitudo, turba.

समृद्ध *samṛdd'a* v. *ard' ṛd'* c. *sam*.

सम्पत्ति *sampatti* f. (r. *pad* praef. *sam* s. *ti*) 1) conventus, congressus, multitudo. Ḥit. 4. 10. 2) fortuna, felicitas. Am.

सम्पद् *sampád* f. (r. *pad* ire, praef. *sam*) 1) perfectio, felicitas. Ḥ. 1. 38. 4. 26. Su. 3. 16 in compos. c. *rûpá* (*rûpasampad*). 2) sors. B'. 16. 3. 4.

सम्पन्न *sampanna* v. *pad* c. *sam*.

सम्पर्क *samparka* m. (r. *parć pṛć* praef. *sam* s. *a*) conjunctio. Ur. 9. 9.

सम्पात *sampâta* m. (r. *pat* cadere, praef. *sam* s. *a*) actio cadendi, descendendi (ex aëre), volandi; e. c. *śastrasampâta* sagittarum volatus. B'. 1. 20.

सम्पाद *sampâda* m. (r. *pad* praef. *sam* s. *a*) adeptio, impetratio, consecutio. Ur. 18. 2 infr.

सम्प्रक्षालन *samprakśâlana* n. (r. *kśal* lavare, c. *pra* praef. *sam* s. *ana*) ablutio, lavatio. M. 28.

सम्प्रति *samprati* (e *sam* et *prati*, v. *sa*) nunc. Dr. 3. 3.

सम्प्रदान *sampradâna* n. (r. *dâ* c. *pra* praef. *sam* s. *ana*) donatio, donum. Ḥit. 130. 22.

सम्प्रश्न *sampraśna* m. (r. *prać* praef. *pra* s. *na*) interrogatio. Ḥit. 53. 22.

सम्प्रहार *sampraḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* capere, c. *pra* praef. *sam* s. *a*) pugna. A. 6. 22.

सम्प्रेक्षमाण *samprêkśamâṇa* v. *îkś* c. *pra* praef. *sam*.

सम्प्रेषित *samprêśita* v. *iś* c. *pra* praef. *sam*.

सम्प्लव *samplava* m. (r. *plu* praef. *sam* s. *a*) abundantia, affluentia, copia. Ḥit. 21. 18.

1. सम्ब् *samb* 1. par. (*sarpê*) ire. Cf. *sarb*, *sarp sṛp*, *śamb*, *śarb*.

2. सम्ब् *samb* 10. par. (*samband'ê*) colligare. Cf. *śamb* cl. 10.

सम्बन्ध *samband'a* m. (r. *band'* ligare, praef. *sam* s. *a*) conjunctio, cognatio, affinitas. Sâ. 3. 13.

सम्बन्धिन् *samband'in* (a praec. s. *in*) propinquus, affinis. N. 25. 14. B'. 1. 34.

सम्भव *samb'ava* m. (r. *b'û* praef. *sam* s. *a*) origo. B'. 3. 14. In fine compos. Baḥ. B'. 10. 41. 13. 19.

सम्भार *samb'âra* m. (r. *b'ar b'ṛ* praef. *sam* s. *a*) 1) compositio. Ur. 16. 2 infr. 2) apparatus. R. Schl. I. 11. 13. 3) facultates, opes. N. 26. 24.

सम्भोग *samb'ôga* m. (r. *b'uǵ* praef. *sam* s. *a*) fructus libidinum. P. 24.

सम्भ्रम *samb'rama* m. (r. *b'ram* vagari, praef. *sam* s. *a*) 1) festinatio. Ḥit. 14. 21. 2) timor, terror, conturbatio. Ḥ. 4. 44. Dr. 5. 22.

सम्मत *sammata* v. *man* c. *sam*.

सम्मत्त *sammatta* v. *mad* c. *sam*.

सम्मर्द *sammarda* m. (r. *mard mṛd* praef. *sam* s. *a*) pugna. P. 21.

समन्त *samanta* (e *sam* et *ánta* finis) abl. *samantât* undique. Su. 3. 3. N. 12. 39. B^c. 11. 30. (Vid. sq. et cf. germ. vet. *samant* simul, v. gr. comp. 295 fin.)

समन्ततस् *samantatas* (a *samanta* s. *tas*) undique. In. 2. 12.

समन्वित *samanvita* v. *i* c. *anu* praef. *sam*.

समम् *samám* 1) praep. cum, c. instr. Ḥit. 22. 19. 66. 6. 2) adv. unâ, simul. Ur. 94. 3. (Cf. gr. ἅμα.)

समय *samaya* m. (r. *i* ire, praef. *sam* s. *a*) 1) conventum, conditio, lex. N. 7. 1. 13. 67. Sâ. 4. 17. 2) tempus. N. 13. 6. A. 9. 8.

समर *samára*, vêd. *samará* m. n. (r. *ar* *ṛ* ire, praef. *sam* s. *a*) pugna, bellum (cf. *sámiti*). Dr. 8. 9.

समर्थ *samart'a* (Baḥ. e *sam* et *árt'a* q. v.) capax, aptus, potens. N. 19. 12. 24. 30.

समलङ्कृत *samalaṅkṛta* v. *kar kṛ* c. *alam* praef. *sam*.

समवाय *samavâya* m. (r. *i* c. *ava* praef. *sam* s. *a*) conventus, congressio, congregatio. Ḥit. 57. 8.

समस्त *samasta* adj. (part. perf. pass. a r. *as* deponere, praef. *sam*) totus, integer.

समा *samấ* f. (fem. vocis *samá* similis, aequalis) annus. Ḥ. 2. 21. Su. 1. 34. (Lat. *bîmus* e *bĭ-smus* mutilatum esse videtur, sicut e. c. εἰμί et goth. *im* ex ἐσμί, *ismi*, v. Pott. 2. 279.)

समाकुल *samâkula* (r. *kul* colligere, conjungere, c. *â* praef. *sam*) conjunctus, praeditus. A. 7. 4. N. 12. 4. 5.

समागत *samâgata* v. *gam* c. *â* praef. *sam*.

समागम *samâgama* m. (r. *gam* ire, c. *â* praef. *sam* s. *a*) congressus, conventus. N. 16. 22. 21. 25. Sâ. 6. 23. In. 5. 24.

समाचार *samâćâra* m. (r. *ćar* ire, c. *â* praef. *sam* s. *a*) vitae ratio, mores. Dr. 9. 7. Su. 1. 6.

समाधि *samâd'i* m. (r. *d'â* ponere, c. *â* praef. *sam* s. *i*) contemplatio, meditatio. A. 1. 12. B^c. 2. 44. 53.

समाधिन् *samâd'in* (a praec. s. *in*) contemplans, meditans. B^c. 4. 24.

समान *samâna* (ut mihi videtur, Baḥ. e *sa* cum et *mâna* mensura, cf. *samá*) aequalis, similis. Dr. 7. 16. Cum instr. Ḥit. 5. 20. Vid. *sâmânya*.

समारम्भ *samâramb'a* m. (r. *rab'* c. *â* praef. *sam* incipere, inserto *m*, s. *a*) inceptio. Sâ. 1. 11.

समारोढुम् *samârôḍ'um* v. *ruḥ* c. *â* praef. *sam*.

समाविष्ट *samâviṡṭa* v. *viś* c. *â* praef. *sam*.

समास *samâsa* m. (r. *as* deponere, c. *â* praef. *sam* s. *a*) 1) i. q. *saṅkṡêpa*. B^c. 18. 50. 2) compositio vocabulorum.

समासतस् *samâsatas* (a praec. suff. *tas*) breviter. B^c. 13. 18.

समाहित *samâhita* v. *d'â* c. *â* praef. *sam*.

समाह्वान *samâhvâna* n. (r. *hvê* vocare, c. *â* praef. *sam* s. *ana*) provocatio (in certamen vel ludum). N. 7. 8.

समिति *sámiti* f. (r. *i* ire, praef. *sam* s. *ti*) 1) congressus, conventus. N. 5. 5. 2) bellum, pugna.

समिध् *samid'* f. (r. *ind'* ejectâ nasali, praef. *sam*) lignum. Am.

समीक्ष *samîkṡa* m. (r. *îkṡ* praef. *sam* s. *a*) circumspectio, circumspicientia, prudentia, cautio. Ḥit. 43. 22.

समीप *samîpa* (ut videtur, e *sami* pro *sam* [vid. *samyák*] producto *i*, suff. *pa*; ita *pratîpa* nunc explicaverim e *prati* producto *i*, suff. *pa*) propinquitas. N. 1. 16. 13. 48. Ḥ. 1. 12.

समीपतस् *samîpatas* adv. (a praec. s. *tas*) in propinquitate, coram. N. 6. 4. A. 2. 9.

समीर *samîra* m. (r. *îr* praef. *sam* s. *a*) ventus. Gîta-G. 5. 2; v. sq.

समीरण *samîraṇa* m. (r. *îr* praef. *sam* s. *ana*) id. A. 4. 7.

समीरित *samîrita* v. *îr* praef. *sam*.

समुत्थ *samutt'a* (r. *st'â* stare, c. *ut* praef. *sam* s. *a*, v. gr. 111) oriens, in fine comp. B^c. 7. 27.

समुत्थित *samutt'ita* v. *st'â* c. *ut* praef. *sam*.

समुत्सुक *samutsuka* v. *utsuka*.

rad. *b'â* splendere, praef. *sam + ni*) e. c. *vasud'âd'arasannib'a* montium similitudinem habens. Ḥ. 4. 40. *kâńćanasannib'a* auri similitudinem habens. N. 17. 8. vid. etiam N. 12. 57 et Sâ. 5. 26.

सन्निहित *sannihita* v. *d'â* c. *ni* praef. *sam.*

सन्न्यसन *sannyasana* n. (r. *as* deponere, c. *ni* praef. *sam* s. *ana*) abdicatio, renuntiatio. B'. 3. 4. (Cf. *sannyâsa.*)

सन्न्यस्त *sannyasta* v. rad. 3. *as.*

सन्न्यास *sannyâsa* m. (a r. *as* deponere, c. *ni* praef. *sam* s. *a*) 1) abdicatio, renuntiatio. B'. 5. 1. 6. 2. 18. 1. 2) quod ponitur in ludo. N. 26. 5.

सन्न्यासिन् *sannyâsin* (a praec. s. *in*) abdicatione, renuntiatione praeditus. B'. 5. 3.

सप् *sap* 1. par. sequi (?). Ṛgv. 67. 4: *ṛtâ sapantaḱ* „sacra obeuntes"; 68. 2: *sapantô amṛtam êvâiḱ* „adeuntes (te) immortalem procedentibus (hymnis)". (Vid. Westerg. et cf. *sać* e *sak*, gr. ἕπομαι, goth. *sipôneis* discipulus.)

सपत्न *sapatna* m. hostis. N. 12. 82.

सपदि *sapadi* adv. (fortasse e *sa* cum et *padi* loc. vocis *pad* pes) subito. Rag'. 5. 75.

सप्तति *saptatí* f. (a *sáptan* s. *ti* pro *daśati*, v. gr. 233. gr. comp. 320. annot.) septuaginta.

सप्तन् *sáptan* septem (gr. 231; lat. *septem* a *saptamá* septimus, unde etiam slav. *sedmĭ*, them. *sedmi* [v. gr. comp. 315]; goth. *sibun*; lit. *septynì* n. pl. m.; fem. *septynios*; hib. *seacht*, mutatâ lab. in gutt. sicut in lit. *sékmas* septimus; cambro-brit. *saith*, armor. *seiz*, send. *hapta*, gr. ἑπτά.)

सप्तपर्ण *saptaparṇa* m. (Baḥ. e *sáptan* et *parṇá* folium) nomen arboris. Wilson: „Echites scholaris". Am.

सप्तम *saptamá* (fem. -*î*, a *sáptan* s. *ma*) septimus. (Lat. *septimus*, lit. *sékma-s* pro *sepma-s*, slav. *sedmŭĭ*, germ. vet. *sibunto(n)*, hib. *seachtmad*, send. [Zend script] *haptat'a*, gr. ἕβδομος.)

सभा *sab'â* f. (ut videtur, Baḥ. e *sa* cum et *b'â* lumen) 1) domus. 2) conventus, coetus. Ḥit. 7. 7. 10.

सभार्य *sab'ârya* adj. (Baḥ. e *sa* cum et *b'âryâ* uxor) cum uxore (v. gr. 600. not.). Br. 1. 11. 2. 36. N. 1. 8.

1. सम् *sam* 1. et 10. par. *sámâmi*, *sâmáyâmi* (*vâiklavyê*) agitari, conturbari, vexari. Cf. *stam.*

2. सम् *sam* praep. insep. (ut videtur, acc. stirpis pronom. *sa* q. v.) cum. (Gr. σύν, ξύν, boruss. vet. *sen* cum, slav. *sú*, *sŭ*, v. *sa*; de lat. *cum*, goth. *ga*, nostro *ge* in compp., quae ad vêd. *sâkám* refero, v. gr. comp. 1014 et cf. *sa*; de germ. vet. *samant* v. *samanta.*)

सम *samá* adj. (ut mihi videtur, e *sa* cum et *ma* in fine comp. metiens, a r. *mâ* s. *a*, cf. *upamá*, *samâna*) 1) similis, aequalis. Ḥ. 1. 50. Br. 1. 25; cum instr. Su. 1. 22. 2) aequus, planus (v. *viśama*). Su. 4. 6. 3) omnis, totus, integer. Am. (Gr. ὁμός, goth. *sama* idem, them. *saman*, angl. *same*, goth. *sums* quidam, them. *suma*; slav. *sam* ipse; hib. *samhuil* „like", *samhladh* „resemblance, type", *samhlaim* „I liken, compare, resemble"; lat. *similis.*)

समक्षम् *samakśám* adv. (Avy. e *sam* et *akśa* oculus, v. gr. 607) in conspectu, coram. N. 12. 15. 16.

समग्र *samagra* (ut videtur, e *sam* et *ágra* cuspis, quasi duas cuspides conjunctas habens) 1) plenus (de lunâ). Ḥ. 3. 13. 2) totus, integer. B'. 4. 23. 11. 30. Dr. 6. 16.

समग्रेन्दुनिभानन *samagrênduniб'ânana* adj. (Baḥ. e *samagrênduniб'a* [*samagra + índu + nib'a*] plenae lunae similis et *ânana* vultus) plenae lunae similem vultum habens. Ḥ. 3. 13.

समता *samátâ* f. (a *samá* s. *tâ*) aequalitas. Ḥit. 7. 19.

समत्व *samatvá* n. (a *samá* s. *tva*) id. B'. 2. 48.

समधिक *samad'ika* (e *sam* et *ad'ika*) excedens. Ḥit. 5. 8.

समनन्तरम् *samanantaram* adv. (*anantaram* praef. *sam*) i. q. *anantaram.* Up. 22.

समनुव्रत *samanuvrata* (e *sam* et *anuvrata*) devotus, deditus, addictus. N. 13. 55 c. acc. (Vid. *anuvrata.*)

सद्मन् *sádman* n. (r. *sad* ire, s. *man*) domus. (Cf. *sadana.*)

सद्यस् *sadyás* (ut mihi videtur, e stirpe demonstr. *sa* et *dyas*, quod correptum esse censeo ex obsoleto *divas* dies, v. *divasá* et cf. *adyá* hodie) statim, momento. Ur. 90. 9.

सन् *san* 1. par. *sánâmi* (*samb'aktâu*) colere, venerari, amare. 8. par. âtm. *sanô'mi sanvê'* (*dânê*) dare. In dial. vêd. 1. et 8. adipisci, obtinere. Ṛgv. 73. 5: *sanêma vâǵan samit'êšv aryaḣ* „obtineamus in certaminibus cibum inimici"; 5. 9: *sanêd imaṅ vâǵam indraḣ* „Indras fruatur hoc cibo"; 17. 6: *tayôrid avasâ vayaṅ sanêma* „eorum auxilio nos (divitiis) fruamur"; 100. 19: *aparihvṛtâḣ sanuyâma vâǵam* „non afflicti fruamur cibo".

सना *saná* adv. (ut mihi videtur, e stirpe pronominali *sa* q. v., s. *nâ*, sicut *vinâ* a *vi*) semper. (Cf. anglosax. *sin* id. praesertim in initio compp.; germ. vet. *sin* id., v. Graff I. 25; goth. *sin* τοῦ *sin-teins*; lat. *sem-per.*)

सनातन *sanâtana* (fem. *-î*, a praec. s. *tana*) sempiternus, aeternus, perpetuus. Br. 2. 4. M. 7.

सनाथ *sanât'a* (Baḥ. e *sa* cum et *nât'a*) conjunctus, praeditus. Ur. 19. 4 infr. 54. 6 infr. 62. 11.

सत् *sant* (fem. *satí'*, part. praes. r. *as* esse, v. gr. 329 et 529) 1) qui est. Ḥ. 4. 3. Br. 3. 18. 2) bonus, probus, praecipuus. Sâ. 3. 12. Br. 2. 26. Ḥ. 1. 21. (Lat. *-sens*, *sent-is* in *prae-sens*, *ab-sens*, acc. *-sentem* = scr. *sántam*, lit. nom. masc. *esaṅs*, fem. *esanti*, acc. masc. *esantiṅ*; gr. ὤν, jon. ἐών ex ἐσών, them. ἐσοντ.)

सन्तति *santati* f. (r. *tan* praef. *sam* s. *ti*) i. q. seq. Maḥ. 3. 8306.

सन्तान *santâna* m. n. (r. *tan* extendere, praef. *sam* s. *a*) progenies, stirps, posteritas. Br. 3. 10. Sâ. 1. 12. 5. 88.

सन्ताप *santâpa* m. (r. *tap* urere, praef. *sam* s. *a*) 1) aestus, calor. 2) moeror, sollicitudo. Br. 2. 1. Sâ. 1. 4.

सन्तोष *santôša* m. (r. *tuš* praef. *sam* s. *a*) animus contentus, Zufriedenheit. Ḥit. 45. 14.

सन्दिग्ध *sandigd'a* v. *diḥ* praef. *sam.*

सन्देह *sandêḥa* m. (r. *diḥ* polluere, praef. *sam* s. *a*) dubium, dubitatio. Br. 2. 20.

सन्धा *sand'â* f. (r. *d'â* ponere, praef. *sam*) 1) conjunctio. 2) status, conditio. 3) promissum, fides. Praesertim in comp. Baḥ. invenitur, adjectivum *sand'a* autem, quod Wilso affert, non existere puto; cf. *upamâ'.*

सन्धान *sand'âna* n. (r. *d'â* praef. *sam* s. *ana*) 1) conjunctio. Śak. 5. 5. Ḥit. 24. 14. 2) actio imponendi (sagittam arcui). Śak. 5. 20. 43. 6.

सन्धि *sand'i* m. (r. *d'â* ponere, praef. *sam* s. *i*) 1) conjunctio. 2) pax. Ḥit. 24. 5.

सन्ध्या *sand'yâ'* f. (r. *d'yâi* praef. *sam*) 1) meditatio, contemplatio, v. *d'yâna.* 2) precatio quam tempore solis orientis et occidentis Indi faciunt. Maḥ. 1. 1890: *sûryô 'stam upagaććati | sand'yâm upâssva*; N. 7. 3 ubi *sand'yâm anvâsta* per „precationem fecit" vertendum (schol. Nil. *anvâsta upâsitavân* i. e. fecit); R. Schl. II. 6. 6. 3) diluculum. 4) crepusculum. Ḥ. 1. 17. 4. 46.

सन्नत *sannata* v. *nam* praef. *sam.*

सन्निकर्ष *sannikarša* m. (r. *karš kṛš* c. *ni* praef. *sam* s. *a*) propinquitas. Ḥit. 8. 9.

सन्निधान *sannid'âna* n. (r. *d'â* c. *ni* praef. *sam* s. *ana*) 1) conjunctio. Ḥit. 7. 17. 2) propinquitas. Ḥit. 18. 15.

सन्निधि *sannid'i* f. (r. *d'â* ponere, c. *ni* praef. *sam* s. *i*) propinquitas. N. 4. 21.

सन्निपात *sannipâta* m. (r. *pat* c. *ni* praef. *sam* s. *a*) 1) conjunctio, mixtio. 2) morbus quidam, Wilson: „morbid state of the three humours".

सन्निभ *sannib'a* similis (nisi potius substantivum *sannib'â* statuendum, quod in fine compositorum Baḥ. ponitur, simplex autem non conservatum videtur, a

68. 13: *nîpaskandʿaniśaṇṇas tiśṫati.* 2) âtm. sidere, tabescere. Maḥ. 3. 333: *niśîdamânam.*

c. *pra* 1) propendere, favere, propitium esse. Bʿ. 11. 25: *prasîda dêvêśa*; 31: *dêvavara prasîda*; N. 12. 130: *tatʿâ naḥ ... manibʿadraḥ prasîdatu.* — Cum infin. Ragʿ. 2. 45. — *prasanna* propitius. H. 1. 45: *prasannâs tê dêvâḥ*; R. Schl. I. 18. 17: *prasannô ssmi tê.* — Etiam âtm. Maḥ. 1. 4700: *prasîdasva.* 2) clarum, serenum fieri. Man. 6. 67: *vâri prasîdati*; Ragʿ. 3. 14: *diśaḥ prasêdur marutô vavuḥ*; trop. serenum, hilarem, laetum, alacrem animo fieri, exhilarari. Man. 2. 54: *hṙśyêt prasîdêćća.* — *prasanna* clarus, serenus. N. 12. 112: *nadîm prasannasalilâm.* — Caus. par. propitium reddere. R. Schl. I. 66. 24: *dêvagaṇân sarvân tapasâ 'ham prasâdayam*; Man. 11. 205. A. 9. 29. — âtm. supplicare, orare. Bʿ. 11. 44: *prasâdayê tvâm aham*; Sâ. 1. 16: *prasâdayâmâsa punaḥ kśipram êtad bʿavatv iti* (v. gr. 420); Maḥ. 1. 4325: *prasâdayê tvâm*; 3. 1629. R. Schl. II. 62. 7. (Cf. hib. *forsuidhe* „steady, mild, meek", *forsanaim* „I shine", *fursan* „flame of fire", *fursain* „evident", *fursannaim* „I kindle", v. Pictet p. 91.)

c. *pra* praef. *abʿi* 1) caus. propitium reddere, propitiare, placare. Maḥ. 3. 14063. 2) exhilarare, consolari. R. Schl. II. 77. 24: *sumantraśća śatrugʿnam uttʿâpyâ 'bʿiprasâdyaća.*

c. *pra* praef. *sam* favere, propitium esse. R. Schl. II. 26. 34. — Caus. propitiare. Maḥ. 3. 14039.

c. *vi* 1) sidere, tabescere, perire. Maḥ. 4. 1953: *sîdanti mama prâṇâ manô vihvalatî 'va mê.* 2) moerore, dolore affligi, conturbari, perturbari, consternari, deliquium animi pati, animo linqui. Maḥ. 3. 448: *taṅ viśîdantam âǵńâya ... amârayat*; 3075: *vyasanê tvam mahârâǵa na viśîditum arhasi*; R. Schl. II. 77. 8: *viśṫanan viśasâda ha*; 107. 19: *mâ viśîda*; Bʿ. 1. 28. — *viśaṇṇa* (v. gr. 542) perturbatus, consternatus. R. Schl. I. 40. 24. 48. 25: *viśaṇṇavadana*; Ur. 43. 3: *urvaśî saha sakʿyâ viśaṇṇâ.* — Caus. moerore, dolore afficere, conturbare, consternare. Maḥ. 3. 3076. 2. 718. R. Schl. II. 7. 18. 53. 31. Vid. *viśâda*, *viśâdin.*

c. *sam* i. q. simpl. Man. 4. 33: *saṅsîdan kśudʿâ.*

2. सद् *sad* 1. et 10. par. *sâdâmi*, *sâdâyâmi* ire. (Slav. *chod-i-ti* ire, *is-chod* ἔξοδος; gr. ὁδός; fortasse goth. *sandja* mitto, nostrum *sende* = caus. insertâ nasali, servato *d* propter antecedentem liquidam, v. gr. comp. 90.)

c. *â* 1) adire, aggredi, appropinquare. N. 10. 18: *âsasâda sabʿôddêśê vikôśaṅ kʿaḍgam*; 13. 45: *puram âsâdayan*; 17. 4: *iyam âsâditâ bâlâ tava putranivêśanê*; H. 1. 15: *patʿi gaććantam âsêduḥ.* Hostiliter aggredi. H. 4. 2: *mâm âsâdaya durbuddʿê.* — *âsanna* aggressus, qui accessit, appropinquavit, propinquus. Hit. 38. 22: *ǵalâsannataruḥ*; 68. 11: *atrâ "sannê sarasi ... snâti*; pass. quem accessit aliquis, inde indutus, praeditus (v. *i* praef. *upa*, *anu*). Nalôd. 1. 37: *svamâyâsanna.* 2) obtinere. Maḥ. 3. 10472: *tâsu putram mahîpatiḥ kańćin nâ "sâdayâmâsa.*

c. *â* praef. *abʿi* obtinere. Maḥ. 3. 17101.

c. *â* praef. *sam* adire, aggredi, appropinquare. N. 23. 25: *samâsâdya putrâu*; Maḥ. 2. 553: *kṙśṇan dvâravatyâṅ samâsadat*; Sâ. 5. 5.

सदन *sadana* n. (r. *sad* ire, s. *ana*) domus, palatium. Dr. 2. 4.

सदस् *sádas* n. (r. *sad* s. *as*) coetus, conventus. Up. 76. (Gr. ἕδος, v. gr. comp. 128.)

सदा *sadâ* (a stirpe demonstr. *sa* s. *dâ*) semper.

सदागति *sadâgati* f. (semper itionem habens, Baḥ. e *sadâ* semper et *gáti* itio) ventus.

सदातन *sadâtana* (fem. *-î*, a *sadâ* s. *tana*) sempiternus. Am.

सदृश *sadṙśa* (fem. *-î*, e *sa* q. v. et *dṙśa*, cf. gr. 263) similis, c. gen. N. 1. 27. 17. 5. c. instr. Bʿ. 16. 15.

सतीत्व *satítvá* n. (a *satí'*, fem. vocis *sant*, suff. *tva*) modestia, pudor, castitas (feminae). Hit. 29. 2.

सत्कार *satkâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *sat* bonum, s. *a*) 1) hospitium. N. 9. 9. 10. 2) curatio, cultus, veneratio; e. c. *śarîrasatkâra* corporis cultus. Sâ. 3. 20 *a*, *dêvasatkâra* deorum cultus. Sâ. 3. 20 *b*.

सत्त्र *sattrá* n. (ut videtur, a r. *sad* s. *tra*) sacrificium. Scribitur etiam *satrá*. Ur. 83. 19.

सत्त्व *sattvá* n. (a *sat* quod est, s. *tva*) 1) mens, animus, animus sui conscius. N. 16. 30. Dr. 2. 13. 7. 15. 9. 22. A. 1. 7. 6. 20. Bᶜ. 2. 45. 10. 36. 2) animal. Śak. 24. 5.

सत्त्ववन्त् *sattvavant* (a *sattva* s. *vant vat*) animans, animal. Bᶜ. 10. 36. R. Schl. I. 41. 8.

सत्य *satyá* (a *sat* quod est, suff. *ya*, nisi potius a pron. *sa* q. v., suff. *tya*, sicut *tattvá* a *tat*) 1) adj. verus. In. 4. 12. 2) subst. n. veritas. In. 5. 45. (Cf. gr. ἐτεός.)

सत्यता *satyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) veritas, veriloquium, Wahrhaftigkeit. Hit. 24. 32.

सत्यवाच् *satyavâć* (Baḥ. e *satyá* verus et *vâć* sermo) verum sermonem habens, i. e. veridicus. In. 4. 12.

सत्यसन्ध *satyasandᶜa* adj. (Baḥ. e *satyá* verus et *sandᶜâ* fides, promissum) qui vera promissa habet, qui stat promissis (cf. *stᶜirasañgara*). N. 12. 56. Sâ. 1. 2.

सत्र *satrá* v. *sattrá*.

1. सद् *sad* 1. vel 6. par. (in tempp. special. substituit *sîd*, part. perf. pass. *sanná*; in dial. vêd. etiam cl. 2. unde *sátsi*, v. praef. *â* et cf. lit. *sěd-mi*) 1) sidere, considere, sinken; trop. tabescere, fatiscere, perire. Man. 4. 191: *pañkê gâur iva sîdati*; N. 9. 26: *sîdanty añgâni sarvaśaḥ*; 16. 20: *na śôkênâ 'pi sîdati*; Sâ. 5. 46: *santô na sîdanti*; R. Schl. II. 41. 8: *putraśôkâgnisantaptaḥ sasâda gatacêtanaḥ*; Maḥ. 2. 237: *râṣṭran na sîdati*; Ragᶜ. 7. 61: *sannaśatrum*. 2) considere, sedem capere. Ṛgv. 13. 9: *barhiḥ sîdantu* „in stragulo considunto". 3) sedere, commorari. Ṛgv. 14. 11: *agnê yaǵńêšu sîdasi*. — Caus. 1) facere ut qu. sidat, cadat. Dr. 8. 29: *sâditâḥ savyasâćinâ*. 2) pulsare, percutere. Ragᶜ. 7. 41: *yâiḥ sâditâḥ* (schol. *ḥatâḥ*) ... *tân êva sâmarśitayâ pratyâǵagᶜnuḥ*. 3) ponere, collocare. Ṛgv. 15. 4: *agnê dêvâñ iḥâ "vaḥa sâdayâ trišu yônišu* „Agnis! deos huc advehe colloca (eos) in locis tribus". (Goth. *SAT* sedere, *sita*, *sat*, *sêtum*, v. gr. comp. 109ᵃ⁾. 1 et 605; *satja* pono = scr. caus. *sâdáyâmi*, gr. comp. 109ᵃ⁾. 6; germ. vet. *SAZ* sedere, *sizu*, *saz*, *sâzumes*; *seziu* pono; lit. *sěd-mi* sedeo, *sōdinù* planto; slav. *sjaduń* consido, καθίζομαι, *sad-i-ti* plantare = caus., v. gr. comp. 505; lat. *sîdo*; *sedeo* nititur formâ scr. caus. *sâdáyâmi*; gr. ῾ΕΔ, ἕδος, ἕζομαι; hib. *suidhim* sedeo, *suidhiughaim* „I set, plant" = scr. caus. *sâdáyâmi*, mutato *y* in *gh*; *saidhe*, *saidhiste* „a seat". Vid. 2. *sad*.)

c. *ava* sidere, tabescere, perire. Sâ. 5. 47: *nâ 'vasîdanti santaḥ*; Man. 4. 187: *avasîdann api kšudᶜâ*; Hit. 9. 5: *avasannâyâṅ raǵanyâm*. Etiam âtm. Maḥ. 1. 5184: *avasîdêta*. — Caus. facere ut qu. sidat, tabescat; deprimere. Bᶜ. 6. 5.

c. *ava* praef. *vi* id. Maḥ. 3. 713. 823.

c. *â* 1) considere, s'asseoir. Ṛgv. 26. 4: *â nô barḥiḥ ... sîdantu* „in nostro stragulo considunto". 2) sedere, assidere. Ṛgv. 12. 4: *dêvâir âsatsi barḥiši*.

c. *ut* sidere, perire. Bᶜ. 3. 24: *utsîdêyur imê lôkâḥ*; Su. 2. 22: *utsannôtsavayaǵńâća babᶜûva vasudᶜâ*; Bᶜ. 1. 44. — Caus. *utsâdayâmi* destruere, evertere. Bᶜ. 1. 43: *utsâdyantê ǵâtidᶜarmâḥ*.

c. *ut* praef. *pra* caus. i. q. caus. praec. Man. 9. 261.

c. *ut* praef. *sam* caus. id. Maḥ.

c. *ni* 1) considere, s'asseoir, sich niedersetzen. N. 10. 5. Sâ. 5. 5. 6: *nišasâda maḥîtalê*. — *nišaṇṇa* (v. gr. 542) adnisus, innisus aliquâ re. Ur.

c. *anu* i. q. simpl. B'. 6. 4: *na karmasv anuśağğatê*; 18. 10: *na dvêśṭy akuśalañ karma kuśalê nâ 'nuśağğatê.*

c. *pra* id. Man. 3. 125: *na prasağğêta vistarê* (in plurimis codd. *prasağyêta*; v. *sańğ* praef. *pra* et Haughtonii ann. ad h. l. et 6. 55).

c. *sam* cohaerere. Maḥ. 2. 917: *ub'âu bâhub'iḱ samasağğêtâm.* Adhaerere. Maḥ. 3. 17228: *mṛgasya d'arśamâṇasya viśâṇê samasağğata.* Haerescere, haesitare (de voce). *vâk sańsağğamânâ.* R. Schl. II. 25. 37. 90. 14.

सज्ज *sağğa* (ut videtur, a r. *sağğ* s. *a*) paratus. Śak. 24. 5. 39. 2 infr. Ḥit. 59. 9. 76. 20. 81. 16.

सञ्च् *sańć* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Vid. *sać.*

सञ्चय *sańćaya* m. (r. *ći* colligere, praef. *sam* s. *a*) cumulus, acervus, multitudo. B'. 16. 12.

सञ्चारक *sańćâraka* m. (caus. r. *ćar* praef. *sam* s. *aka*) dux, ductor. Ḥit. 69. 8.

सञ्ज् *sańğ* 1. par. (in compp. etiam *sağ*) figere, affigere. Part. perf. pass. *saktá* affixus. In. 4. 1: *pârt'asya ćakśur urvaśyâń saktam.* Trop. deditus, addictus. B'. 3. 25: *saktâḱ karmaṇi.* Vid. *sańga*, *sańgín*, *sağğ* et cf. *svańğ.*

c. *ati* praef. *vi*: *vyatiśakta* admixtus, commixtus, conjunctus. Man. 10. 25 (v. *vyatiśańga* apud Wils.).

c. *ab'i*: *ab'iśağ* maledicere, objurgare. Maḥ. 3. 1090: *ab'iśaktô ḥy ab'iśağêt.* Vid. *ab'iśańga* apud Wils.

c. *ava* affigere. N. 5. 9: *têśân dṛśṭiḱ ... tatra tatrâ 'vasaktâ 'b'ût.* Suspendere. Maḥ. 3. 1692: *râğńâ ... avasaktaḱ pitus tê 'dya mṛtaḱ skand'ê b'uğańgamaḱ.*

c. *â*: *âsağ*, *âsańğ* affigere, imponere. Maḥ. 3. 16125: *sugrîvasya tadâ mâlâń ḥanumân kaṇṭ'a âsağat*; R. Schl. I. 74. 18: *skand'êćâ ''sağya paraśum*; Rag'. 2. 74: *b'uğê ... b'ûyaḱ sa b'ûmêr d'uram âsasańğa*; Maḥ. 1. 1955: *asmâsv âsağya râğyakâryâṇi.* — *âsakta* affixus, adhaerens, cohaerens. Ḥ. 4. 38: *tâu tê dadṛśur âsaktâu.* Trop. deditus, addictus. B'. 7. 1: *mayy âsaktamanâḱ.* — Caus. affigendum curare. Rag'. 6. 83.

c. *â* praef. *vi*: *vyâsakta* deditus, addictus, occupatus. Ur. 64. 6: *svakâryê vyâsaktâ.*

c. *â* praef. *sam* affigere, suspendere, imponere. Maḥ. 1. 4418: *sragań râğńaḱ skand'ê samâsağat*; 1675: *tasya skand'ê mṛtań sarpań krudd'ô râğâ samâsağat.* Trop. tradere. Maḥ. 3. 14702. Man. 4. 257. *samâsakta* deditus, addictus. R. Schl. II. 64. 9: *samâsaktâs tvayi prâṇâḱ.*

c. *pra* pass. addictum, deditum esse. Man. 4. 16: *indriyârt'êśu sarvêśu na prasağyêta kâmataḱ.* Vid. *sağğ* praef. *pra.*

c. *vi* suspendere. Maḥ. 2. 385: *guḥyakâir uḥyamânâ sâ (sab'â) k'ê viśaktê 'va śôb'atê.*

सञ्ज्ञा *sańğńâ* f. (r. *ğńâ* nosse, praef. *sam*) 1) cognitio. B'. 1. 7. 2) animus sui conscius, mens sana. N. 21. 16. Dr. 9. 13 (in fine comp. Baḥ.). 3) nomen, appellatio. B'. 15. 5 (in fine comp. Baḥ.).

सञ्ज्ञित *sańğńitá* (a *sańğńâ* nomen, s. *ita*, gr. 584. 11) nomine praeditus, nominatus. B'. 8. 3.

सट् *saṭ* 1. par. (*avayavê* K. *ańśakê* V.) pertinere ad alqd, partem esse alcjs rei.

सटा *saṭâ* f. (r. *saṭ* s. *â*) crinium fasciculus. Dr. 9. 9.

सट्ट् *saṭṭ* 10. par. (*nikêtanaḥińsâbaladânêśu*) habitare; ferire, laedere, occidere; validum, potentem esse; dare.

सठ् *saṭ'* 10. par. *sâṭáyâmi* (*śaṭ'ârt'ê*) i. q. 2. *śaṭ'.*

सतत *satata* (ut videtur, mutilatum e *santata* part. perf. pass. r. *tan* praef. *sam*) aeternus. Acc. neut. *satatam* adv. semper, aeterne. B'. 6. 10.

सततग *satataga* m. (semper iens, e *satatam* semper et *ga* iens, v. gr. 618) ventus (cf. *sadâgati*). Ḥ. 1. 8.

cupiditas. In. 4. 3. B'. 2. 47. 48. 62. 14. 6. 2) (r. *ǵâ* praef. *sam* s. *a*) conventus, congressus. Am. III. 3. 29: *mêlakê saṅgasaṅgamâu*; H. 41. 18.

सङ्गति *saṅgati* f. (r. *gam* ire, praef. *sam* s. *ti*, v. euph. r. 95) congressus, conventus. Instr. *saṅgatyâ* fortuito (?). Br. 1. 2.

सङ्गम *saṅgama* m. (r. *gam* ire, praef. *sam* s. *a*) congressus, conventus. N. 1. 31. Sâ. 5. 46.

सङ्गमन *saṅgamana* n. (r. *gam* praef. *sam* s. *ana*) congressus, conventus.

सङ्गमनीय *saṅgamanîya* (a praec. s. *îya*) ad congressum, conventum pertinens. Ur. 75. 5: *saṅgamanîyô maṇiḣ* (l. 9: *saṅgamamaṇi*).

सङ्गर *saṅgara* m. (ut videtur, a *saṅga* s. *ra*) 1) promissum. In. 4. 12. 2) pactum, conventum. 3) pugna. 4) infortunium. (Am.: *pratiǵńâǵisaṅvidâpatsu*.)

सङ्गिन् *saṅgin* (a *saṅga* q. v., s. *in*) propensus, cupidus, studiosus, addictus. B'. 3. 26.

सङ्ग्रह *saṅgraha* m. (r. *grah* praef. *sam* s. *a*) comprehensio, complexio. B'. 8. 11. 18. 18. Collectio, accumulatio. Hit. 91. 2. 3.

सङ्ग्रहण *saṅgrahaṇa* n. (r. *grah* praef. *sam* s. *aṇa*) 1) actio circumcludendi, includendi, Einfassung. Hit. 55. 21. 2) rectio equorum. N. 23. 10.

सङ्ग्राम् *saṅgrâm* 10. par. (ut videtur, denom. a *saṅgrâma* q. v.) pugnare.

सङ्ग्राम *saṅgrâma* m. (ut mihi videtur, a r. *kram*, mutato *k* in *g*, praef. *sam* s. *a*, v. *sámiti*, *samára*) pugna. Dr. 8. 46.

सङ्घ *saṅg'a* m. (r. *han* praef. *sam*, mutato *h* in *g'*, abjecto *an*, suff. *a*, sicut *ǵa* a *ǵan*, v. gr. 575 suff. *a*; v. *saṅhati*, *saṅg'âta*) turba, grex, caterva, multitudo. Dr. 5. 18. A. 9. 21. In. 5. 25.

सङ्घशस् *saṅg'aśás* (a praec. s. *śas*) catervatim. Cf. *śatasaṅg'aśas*.

सङ्घात *saṅg'âta* m. (a *g'âtáy* caus. r. *han* praef. *sam* s. *a*) congeries, turba, multitudo. H. 2. 7.

सच् *sać* 1. âtm. in dial. vêd. etiam 3. par. cum *i* pro *a* in syllabâ redupl. (cf. gr. 295) 1) sequi. Rgv. 38. 8: *vatsan na mâtâ siśakti* „vitulum veluti mater, (ita fulmen Marutes) sequitur". 2) obsequi, obedire, c. acc. vel gen. Rgv. 59. 6: *yam pûravâ vṛtrahaṇaṅ saćantê* „quem mortales Vṛtrae occisorem venerantur"; 60. 2: *asya śâsur ub'ayâsaḣ saćantê* „hunc dominantem (Agnim) ambo colunt". 3) favere. Rgv. 1. 9: *saćasvâ naḣ svastayê* (felicitatis causâ); 18. 2: *sa naḣ siśaktu yas turaḣ* (celer). (Cf. *saść*, *sap*, *saṅć*, *sêk*, *saṅǵ*, *saǵǵ*, lit. *seku* sequor, hib. *seichim* „I follow, pursue, attack", *seicin* „a pursuit, following"; lat. *sequor*, gr. ἕπομαι, mutatâ gutt. in labial. sicut in scr. *sap* sequi.)

c. *ab'i* i. q. simpl. v. Westerg.

सचिव *sáćiva* (ut videtur, a r. *sać*) consiliarius. Sâ. 1. 36. (Cf. lat. *socius*.)

सज् *saǵ* v. *saṅǵ*.

सज्ज् *saǵǵ* 1. âtm. interdum par. (a grammaticis scribitur *śasǵ*, v. gr. 109. 110[b]) *sáǵǵâmi*, *sáǵǵê* (fortasse per assim. e *saǵyâmi*, *saǵyê*, ita ut proprie pertineat ad cl. 4 vel e pass. radicis *saṅǵ* affigere ortum sit, v. gr. 446. 455 et Westerg. s. r. *saṅǵ*) adhaerere, inhaerere, affixum, infixum esse. Rag'. ed. Calc. 4. 47: *sasaǵǵuḣ . . . mattêb'akaṭêšu p'alarêṇavaḣ*; Su. 3. 16: *yatra vâ dṛšṭir na saǵǵati divâukasâm*. Trop. deditum, addictum esse, c. loc. Man. 6. 55: *višayêšv api saǵǵati*; Mah. 3. 63: *na bahudôšêšu karmasu saǵǵantê budd'imantaḣ*. Haerescere, haesitare (de voce). Râm. II. 58. 11: *saǵǵamânayâ | uvâća vâćâ râǵânaṅ sa vâśpaparibadd'ayâ*; 60. 4. — Caus. facere ut adhaereat, inde facere ut femina cum viro coeat. Man. 8. 362: *saǵǵayanti hi tê nârîḣ* (schol. *parapurušân ântya tâiḣ svab'âryâḣ saṅślêšayantê*). Vid. *saṅǵ* et cf. lat. *seg-nis*.

gr. ά vocum *se-mel*, *si-mul*, *sim-plex*, *ά-πλοῦς*. Cum *kṛt* e *kart* cf. lit. subst. *kartas* vicis, e. c. *wénaṅ kàrtaṅ* [acc.] semel, *dù kartù* [acc. du.] bis, *tris kartùs* [acc. pl.] ter, v. gr. comp. 324. 308 annot. et librum meum: „Über die Verwandtschaft der malayisch-polynesischen Sprachen mit den indisch-europäischen" p. 9.)

सक्त *saktá* v. *saǵǵ*, *sańǵ*.

सक्ति *sakti* f. (r. *sańǵ* s. *ti*) i. q. *sañga*.

सक्तिमन्त् *saktimant* (a praec. s. *mant mat*) i. q. *sañǵin*. Hit. 118. 3.

सक्थि *sákt'i* n. femur. Am.

सख *sak'a* m. in fine compp. (v. sq. et gr. 613) amicus. Ur. 2. 3. 86. 16.

सखा *sák'â* nom. vocis *sák'i* (ut videtur, pro *sak'âs*, a them. *sak'âi*, unde alii casus fortes, vocativo sing. excepto, derivantur, v. gr. 169.)

सखि *sák'i* m. (anom. v. gr. 169; ut videtur, a r. *k'yâ*, correpto *yâ* in *i*, praef. *sa* pro *sam*) amicus. In. 3. 6. Etiam de feminis. Br. 1. 25.

सखी *sak'î* f. (a *sak'a* signo fem. *î*) amica, socia. N. 1. 10. Mêg'. 76. 86. 92. 101.

सखै *sak'âi* v. *sák'â*.

सग् *sag* 1. par. (*sańvaraṇê* K. *sańvṛtâu* V.) tegere. (Cf. gr. ΣΑΓ, σάττω, σάξω, σάγη, σάγμα, σεσαγμένος.)

सगोत्र *sagôtra* (e *sa* et *gôtrá*) propinquus, cognatus. Man. 9. 190.

सघ् *sag'* 5. par. (*hińsê*) ferire, occidere. Ṛgv. 31. 3: *asag'nôr b'âram*, quod Ros. vertit „attulisti apparatum", Westerg. (s. r.) „occidisti hostem". (Fortasse *sag'nômi* cohaeret cum *han* [unde e. c. *g'nánti* occidunt], ita ut *sa* sit pro *sam* et *g'nômi* pertineat ad cl. 8. Si vero *ásag'nôs* attulisti significat, conferendum est cum *sah* ferre.) Nancisci (?). Ṛgv. 57. 4: *na tvad anyaṅ ... giraṅ sag'at* „non sane alius praeter te cantilenas nanciscitur".

सङ्कट *sañkaṭa* angustus. Am.

सङ्कर *sañkara* m. (r. *kar* [*kṛ*] praef. *sam* s. *a*) permixtio, colluvies, praesertim hominum ordinum (*varṇânâm*). B'. 1. 41.

सङ्कल्प *sañkalpa* m. (r. *kalp kḷp* fieri, praef. *sam* s. *a*) 1) consilium, propositum. N. 9. 26. Sâ. 4. 17. B'. 4. 19. 6. 2. 4. 2) mens, animus. N. 24. 50.

सङ्काश *sañkâśa* (r. *kâś* splendere, praef. *sam* s. *a*) similis. Ḥ. 3. 9. A. 10. 28.

सङ्कीर्ण *sañkîrṇa* v. *kar* (*kṛ*) c. *sam*.

सङ्कुल *sañkula* (r. *kul* implere, accumulare, praef. *sam* s. *a*) 1) impletus, plenus. N. 12. 111. 2) admixtus. N. 13. 13.

सङ्केत *sañkêta* m. (r. *kêt* praef. *sam* s. *a*) 1) constitutus congressus, conventus; conveniendi tempus dictum. Up. 44; v. sq. 2) cogitata signis expressa. Lass. 7. 5.

सङ्केतक *sañkêtaka* m. (a praec. s. *ka*) id. sgnf. 1. Up. 35. 37.

सङ्कोच *sañkôća* m. (r. *kuć* praef. *sam* s. *a*) curvatio, flexio, contractio. Ḥit. 90. 5.

सङ्क्षय *sañkśaya* m. (r. *kśi* perire, praef. *sam* s. *a*) occasus, interitus, ruina. N. 17. 42. 13. 9.

सङ्क्षेप *sañkśêpa* m. (r. *kśip* conjicere, praef. *sam* s. *a*) actio in brevius contrahendi, breviandi, decurtandi, amputandi, e. c. narrationem.

सङ्क्षेपतस् *sañkśêpatas* adv. (a praec. s. *tas*) breviter. Sâ. 2. 20. A. 1. 13.

सङ्क्षोभ *sañkśôb'a* m. (r. *kśub'* agitare, s. *a*) agitatio, quassatio. In. 5. 9.

सङ्ख्य *sañk'ya* n. (ut videtur, a r. *k'yâ* praef. *sam* s. *a*) pugna. Am. VIII. 2. 73.

सङ्ख्या *sañk'yâ* f. (r. *k'yâ* praef. *sam*) 1) cogitatio, deliberatio, consideratio. Am. 2) numerus. Ḥit. 115. 4 in fine comp. Bah.

सङ्ख्यान *sañk'yâna* n. (r. *k'yâ* dicere, praef. *sam* s. *ana*) numeratio. N. 20. 26.

सङ्ग *sañga* m. 1) (r. *sańǵ* s. *a*) propensio, desiderium,

संविद् *sanvid* f. (r. *vid* praef. *sam*) conventus, conventum, pactum. Man. 8. 219.

संवीत *sanvîta* v. r. *vyê* praef. *sam.*

संशय *sanśaya* m. (r. *śî* praef. *sam* s. *a*) dubium. Ḥ. 10. 15. 16.

संशयित *sanśayita* (a praec. s. *ita*) dubiosus. Br. 2. 30.

संशुद्धि *sanśudd'i* f. (r. *śud'* praef. *sam* s. *ti*) purificatio. B'. 16. 1.

संश्रय *sanśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *sam* s. *a*) 1) congressus, conventus. N. 20. 41. 2) refugium. In. 1. 22.

संसद् *sansad* f. (r. *sad* ire, praef. *sam*) coetus. N. 17. 36. 13. 10.

संसर्ग *sansarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *sam* s. *a*) congressio, conventus, conjunctio, consociatio, permixtio. Ḥit. 28. 18. 10. 13.

संसार *sansâra* m. (r. *sar sṛ* ire, praef. *sam* s. *a*) mundus, terra, mortalium habitatio. Ḥit. 4. 19. 33. 14. B'. 16. 19.

संसिद्धि *sansidd'i* f. (r. *sid'* perficere, praef. *sam* s. *ti*) perfectio. B'. 3. 20. 6. 37.

संसुप्त *sansupta* v. *svap* c. *sam.*

संस्कार *sanskâra* m. (r. *kar kṛ* praef. *sam*, adjecto *s* euphon., s. *a*) 1) ornatus, ornamentum. Ḥit. 4. 1. 2) consilium, propositum. Ḥit. 112. 5.

संस्कृत *sanskṛta* v. *kar kṛ* praef. *sam.*

संस्त् *sanst* 2. par. (*svapnê*) dormire. Vid. *sas.*

संस्तीर्ण *sanstîrṇa* v. *star* (*stṝ*) praef. *sam.*

संस्थ *sanst'a* (r. *st'â* stare, esse, praef. *sam* s. *a*) qui est unâ cum aliquo, in praesentiâ alcjs, conjunctus. Br. 3. 13. Dr. 8. 42. B'. 6. 15.

संस्था *sanst'â* f. (r. *st'â* stare, esse, praef. *sam*) 1) status. 2) forma, similitudo. — In fine compp., e. c. *varâhasanst'â* elephanti forma, unde suffixo *ita*: *varâhasanst'ita* elephanti formâ praeditus. A. 3. 18; ita *kâirâtasanst'ita* Kâirâti formâ praeditus, a *kâirâtasanst'â* suff. *ita*. A. 3. 20.

संस्थान *sanst'âna* n. (r. *st'â* praef. *sam* s. *ana*) actio standi, versandi, morandi. Ḥit. 61. 2.

संस्थापन *sanst'âpana* n. (a *st'âpay* caus. r. *st'â* stare, praef. *sam* s. *ana*) actio stabiliendi, confirmatio. B'. 4. 8.

संस्थिति *sanst'iti* f. (r. *st'â* praef. *sam* s. *ti*) actio standi, exstandi, consistendi. Ḥit. 15. 16.

संस्पर्श *sansparśa* m. (r. *sparś spṛś* tangere, praef. *sam* s. *a*) contactus. B'. 5. 22.

संहत *sanhata* v. *han* c. *sam.*

संहतत्व *sanhatatva* n. (a praec. s. *tva*) conjunctio, copulatio. Ḥit. 117. 9.

संहति *sanhati* f. (r. *han* praef. *sam* s. *ti*) id. Ḥit. 14. 6.

संहर्तार् -तृ *sanhartâr -tṛ* m. (r. *har hṛ* praef. *sam* s. *târ tṛ*) eversor, subversor, exstinctor. Ur. 83. 17.

संहार *sanhâra* m. (r. *har hṛ* praef. *sam* s. *a*) deletio, exstinctio, dissolutio, eversio. A. 8. 22 (ubi cum ed. Calc. *sanhâraḣ* pro *sangrâmaḣ* legendum); In. 3. 3. Vid. praec.

संहित *sanhita* v. *d'â* praef. *sam.*

सकल *sakala* (Baḥ. e *sa* cum et *kalâ* pars, portio) totus. M. 44. (Fortasse lit. *cielas* totus, russ. ЦѢЛЫЙ *zielüi* id., slav. ЦѢЛЬ *zêli* sanus, v. Mikl. p. 104; polon. *saly*, *salki* totus; fortasse goth. *hail-s*, them. *haila* salvus, sanus, abjectâ syllabâ initiali; island. vet. *heil*, anglo-sax. *hal*; ita lat. *salvus* convenit cum scr. *sârva* q. v.)

सकातर *sakâtara* (Baḥ. e *sa* cum et *kâtara* n. confusum, turbatum, perplexum) stultus. N. 13. 18.

सकाम *sakâma* (Baḥ. e *sa* cum et *kâma* optatum) optati compos., felix, laetus. Ḥ. 1. 45.

सकाश *sakâśa* m. (e *sa* cum et *kâśa* a r. *kâś* splendere, s. *a*) propinquitas, praesentia. N. 1. 21. 24. 2.

सकृत् *sakṛt* adv. (ut mihi videtur, e demonstr. *sa*, quod hac in comp. unus significat, et *kṛt* faciens) semel. Sâ. 2. 26. (Cum priore hujus compositi parte cf. lat. *se*, *si*, *sim* [cum signo acc. = scr. *sam* v. *sa*],

1. ष्ठिव् *ṡṭʿiv* 1. par. (in tempp. spec. vocalem producit; part. perf. pass. *ṡṭʿyûtá*, gerund. *ṡṭʿêvitvấ* et *ṡṭʿyûtvấ*) spuere. (Fortasse *ṡṭʿiv* pro *sṭʿiv* e *spʿiv* vel *spiv*; cf. germ. vet. *SPIW*, *spiw-i-t* spuit = scr. *ṡṭʿívati*, lat. *spuo*, correpto *iv* in *u*; gr. πτύω per metath. e σπύω, mutato σ in τ sicut e. c. in ἄρκτος, v. *ṛkṡá*; lit. *spjau-ju* spuo, fut. *spjau-siu.*)

c. *ni* despuere. Maḥ. 3. 11797: *nyaṡṭʿivad âkâṡagatô mahaṛṡês tasya mûrdʿani*; Bʿaṭṭ. 14. 100: *râkṡasâṡća nitiṡṭʿivuli (raktam).* — Part. perf. pass. *niṡṭʿyûta.* Man. 4. 132. Ragʿ. 2. 75.

c. *ni* praef. *ava* id. Man. 8. 282.

2. ष्ठिव् *ṡṭʿiv* 4. par. *ṡṭʿívyâmi* (v. gr. 303) i. q. 1. *ṡṭʿiv.*

ष्ठीव् *ṡṭʿîv* 1. par. id.

c. *ni* despuere. Man. 5. 145: *niṡṭʿîvya.*

स *s.*

स *sa* 1) stirps nominat. sing. masc. pronominis *tat* [v. gr. 243] unde fem. *sâ.* 2) in initio compositorum cum. Ḥ. 1. 45. 46. (De pron. *sa* v. p. 161 s. v. 1. *tat*, cf. etiam lat. *sum* eum, *sam* eam, *sos* eos, *sapsa* = *sa ipsa.* Cf. etiam priorem partem graeci σήμερον et σῆτες, v. gr. comp. 345. Ad stirpem pronom. *sa* nunc retulerim etiam partem priorem vocis सम्प्रति *samprati* nunc, hoc tempore, ita ut proprie versus hunc vel hoc significet; cf. lat. *sem* in *sem-per*, v. सदा *sadấ*. Cum praep. *sa* cf. lit. praep. insep. *sa*, e. c. in *sa-darbininkas* socius operis, συνεργός, *sa-karawis* socius pugnae; *su* tam simpl. quam in comp. cum, nisi hoc sicut gr. σύν nititur cognatâ formâ सम् *sam* q. v.; etiam slav. сѫ *sŭ* cum nunc ad सम् *sam* refero, v. gr. comp. 1014; gr. σα in σα-φής [cf. φάος, φῶς], ἀ in compp. ut ἄ-λοχος, ἄ-κοιτις, ἀ-κοίτης, ἀ-δελφός, sicut scr. *sôdara* e *sa* + *udára*; goth. *ga-* cum [nostrum *ge-*] in compp. ut *ga-vaurstva* συνεργός, quod in ed. prima cum Grimmio 2. 735 et 1018 ad *sa* vel *sam* retuli, nunc ad vêd. *sâkám* refero, gr. comp. 1014. Vid. *sam*, *saḥá.*)

संयत *saṅyata* v. *yam* praef. *sam.*

संयम *saṅyama* m. (r. *yam* praef. *sam* coërcere, s. *a*) domitus, refrenatio, sedatio. Bʿ. 4. 27.

संयमन *saṅyamana* (r. *yam* praef. *sam* coërcere, s. *ana*) 1) n. id. Sâ. 3. 20. 2) m. domitor. Sâ. 5. 65.

संयमिन् *saṅyamin* (a *saṅyama* s. *in*) sedatione (perturbationum animi) praeditus. Bʿ. 2. 69.

संयन्त्रित *saṅyantrita* (a *saṅyantra* vinculum [r. *yam* praef. *sam* s. *tra*] s. *ita*) vinculis adstrictus. Ur. 16. 4 infr.

संयुग *saṅyuga* m. (r. *yuǵ* conjungere, praef. *sam* s. *a*) bellum. A. 10. 60.

संयोग *saṅyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, praef. *sam* s. *a*) conjunctio. Bʿ. 6. 23.

संरम्भ *saṅrambʿa* m. (r. *rabʿ* praef. *sam* irasci, inserto *m*, s. *a*) ira. N. 13. 31.

संरम्भपरुष *saṅrambʿaparuṡa* (a praec. et *paruṡá*) valde asper (sicut germanice dicitur grimmig kalt, grimmige Kälte). Vid. sq.

संरम्भरूक्ष *saṅrambʿarukṡa* (e *saṅrambʿa* et *rukṡá*) id. Ur. 51. 5.

संवत्सर *saṅvatsará* m. (e *sam* et *vatsará* q. v.) annus. Sâ. 2. 23.

संवरण *saṅvaraṇa* n. (r. *var vṛ* praef. *sam* s. *ana*) occultatio. Ur. 84. 5.

संवर्धन *saṅvardʿana* n. (r. *vardʿ vṛdʿ* praef. *sam* s. *ana*) incrementum, auctus, successus. Ur. 60. 8.

संवाद *saṅvâda* m. (r. *vad* loqui, praef. *sam* s. *a*) colloquium.

संवास *saṅvâsa* m. (r. *vas* praef. *sam* s. *a*) cohabitatio. Ḥit. 124. 8.

redupl., ita śúśuvâṅs qui crevit, turgidus, magnus. Ṛgv. 64. 15: śúśuvâṅsam. — Caus. facere ut crescat, augere. Ṛgv. 54. 7: śûśuvat. (Lat. *crescere*, mutato *v* in *r*, sicut in *cras* = scr. śvas, v. gr. comp. 20, *cu-mulus*, ut *tu-mulus* a तु tu q. v.; gr. κύω, κύημα, κῦμα, κυΐσκω, κύτος, v. śûnya; fortasse κίων e κϝίων, cf. Benfey 2. 164 sq. Huc etiam traxerim germ. vet. *wî-t* amplus, latus, vastus = scr. śvita, sicut regularis participii pass. forma sonaret, abjectâ consonante initiali, sicut in *wîz* albus, v. śvêta. Cf. etiam hib. *cinneas* „growth, increase", *cinneachdin* id. Fortasse lat. *coma*, gr. κό-μη e *cu-ma*, κύ-μη a crescendo dicta [v. rôman, śirôruha, vard vṛd], nisi pertinent ad ka, v. kêśa.)

c. vi crescere, tumescere, se dilatare, extendere, diffundere. Ṛgv. 92. 12: vyaśvâit (uśâh); 113. 15: praćamô 'śâ vyaśvâit.

श्वित् śvit 1. âtm. album esse. (Fortasse primitive splendere, v. śubrá, ragatá et cf. lit. *šwěčiù* [euphon. pro *šwětiù*] luceo, inf. *šwěs-ti* e *šwět-ti*; fortasse *swěta-s* m. mundus a lucendo dictum sicut scr. lôka; slav. *svit-a-ti* illucescere, *svět* lux, mundus, κόσμος; lit. *kaićiu*, euph. pro *kaitiu*, ad ignem appono, *kaitinu* calefacio, *kais-tu* calefio e *kait-tu*, praet. *kaitau*; v. śvêta, śvind.)

श्विन्द् śvind 1. âtm. (scribitur śvid, gr. 110[a]) i. q. śvit. (Cf. śvit, ćand. Huc vel ad ćand trahi potest island. vet. *hita*, *hiti* fervor, calor, *heit* fervidus, germ. vet. *hiza*, *heiz*, nostrum *Hitze*, *heiſs*. Ad ćand etiam trahi potest lat. *caleo*, gr. κήλεος, mutato *d* in *l*.)

श्वेत śvêta albus. (Vid. śvit, śvind et cf. goth. *hveit-s* albus, them. *hveita*; fortasse *hvaitei* triticum a colore dictum; germ. vet. *huîz* albus, saepius *wîz*; sax. vet., anglo-sax. et island. vet. *hvît*, nostrum *weiſs*; lit. *kwěty-s*, gen. *kwěčio* triticum.)

ष ś.

षट् śaṭ v. śaś (gr. 74 et 232).

षट्चरण śaṭćaraṇa m. (sex pedes habens, Bah. e śaś et ćáraṇa) apis. Śak. 15. 2. Vid. sq.

षट्पद śaṭpada m. (Bah. e śaś sex et padá pes) id.

षण्ढ śaṇḍa m. eunuchus. In. 5. 50.

षष् śaś (in initio comp. et nom. acc. śaṭ, v. gr. 74 et 232) sex. (śaś e kśaś mutilatum esse videtur, cf. send. [Avestan] kśvas, lat. *sex*, gr. ἕξ, anglo-sax. *sex*, germ. vet. *sehs* e *sihs*, goth. *saihs* pro *sihs*, lit. *šešì* [n. m. plur., fem. *šezios*], slav. *šes-tĭ* [subst. fem.], cambro-brit. *chwech*, armor. *chuech*, hib. *se* 6, *seas-gat* 60, v. gramm. comp. 314, Pictet p. 141.)

षष्टि śaśṭí (a śaś s. ti pro daśati, v. gr. comp. 320 annot.) sexaginta.

षष्टिवर्षिन् śaśṭivarśin (a śaśṭivarśa sexaginta anni, s. in) sexaginta annos habens. H. 1. 13.

षष्टिहायन śaśṭihâyana (Bah. e śaśṭí et hâyana annus) id. H. 4. 23.

षष्ठ śaśṭá (a śaś s. ṭa) sextus. (Send. kstva pro ksvasta, lat. *sextus*, gr. ἕκτος, goth. *saihsta(n)*, lit. *šešta-s*, slav. *šestŭĭ*; hib. *seiseadh*, v. gramm. comp. 322. 323.)

षाड्गुण्य śâḍguṇya n. (a śaḍguṇa sex qualitates, proprietates, rationes, e śaś sex et guṇá secundum Wils. „one of six expedients in government, as, peace, war" etc., suff. ya) abstractum τοῦ śaḍguṇa. Hit. 119. 17.

षोडश śôḍaśa (fem. -î, v. gr. 236) sextus decimus. A. 11. 3.

षोडशक śôḍaśaka adj. (a śôḍaśan s. ka, cf. pańćaka a páńćan apud Wils.) sedecim generum, sechzehnartig. Hit. 130. 20.

षोडशन् śôḍaśan (v. gr. 229. ann. 1) sedecim.

v. gr. comp. 82; germ. vet. *suehur*, them. *suehura*; slav. *svekr*; lit. *śeśur-s* pro *śeśura-s* mariti pater; cambro-brit. *çwegrwn*; lat. *socer* e *suocer*, gr. ἑκυρός.)

श्वश्रू *śvaśrû* f. (ut videtur, a *śváśura* abjecto *a*, transposito *ur* in *ru*, producto *u*, sicut e. c. in *b'îrû* f. a *b'îru*, v. gr. 220) socrus. Sâ. 3. 20. (Vid. *śváśura* et cf. lat. *socrus*, gr. ἑκυρά = scr. *śvaśurá*; goth. *svaihrô(n)*, germ. vet. *suigar*, cambro-brit. *çwegyr*, slav. *svekrü*; fortasse lit. *ûśwê* [*uośwê*] mariti socrus e *śuośwê*.)

1. श्वस् *śvas* 2. par. *śvásimi* (v. gr. 321) interdum 1. âtm. praet. mltf. *áśvasiśam* et *áśvasam*. 1) spirare, spiritum ducere. Ṛgv. 65. 5: *śvasity apsu haṅsô na sîdan*; B'. 5. 8: *śvasan*; Hit. 34. 6: *śvasann api na ǵîvati*; Mah. 3. 12544: *śvasamânâ ivâ "śugâh*. 2) suspirare, gemere. In. 5. 51: *sp'uradôśṭ'i svasantî*; v. praef. *ni*. — Caus. recreare, reficere. R. Schl. II. 84. 18: *śvâsitâ sênâ vatsyatî 'mâṅ vib'âvarîm*. (Huc traxerim lat. *spiro* cum *p* pro *v*, sicut semper in ṣend. *śp* = श्व *śv*, de *r* pro *s* v. gr. comp. 22. Etiam *queror*, *ques-tus* huc trahi posset, ita ut a gemendo dictum sit, vid. Pott 1. 280.)

c. *â* respirare, se recolligere, se recipere ex timore, moerore. B'aṭṭ. 4. 38: *âśvasihi mâ rudah*; Mah. 3. 690: *âśvasad'vam mâ b'îh kâryâ*. — *âśvasta* qui respiravit etc. Sâ. 6. 8: *tâu punar âśvastâu*. — Caus. 1) facere ut quis respiret, animum recipiat. Mah. 1. 5406: *kuntîm âśvâsayâmâsa prêśyâb'iś ćandanôdakâih*. 2) animum alicui facere, alicujus animum confirmare, consolari. B'. 11. 50: *âśvâsayâmâsaća b'îtam*; N. 11. 10: *vilapantîṅ samâgamya nâ "śvâsayasi*.

c. *â* praef. *prati* id. R. Schl. II. 51. 2: *pratyâśvasihi*; 58. 1: *pratyâśvastô yadâ râǵâ môhât*.

c. *â* praef. *sam* id. N. 11. 29: *sâ dṛśṭvâi 'va samâśvasat*; 73: *samâśvasihi mâ śućah*. — Caus. i. q. *âśvâsayâmi*. N. 11. 29. R. Schl. I. 17. 29.

c. *ut* 1) spirare. Man. 3. 72: *uććvasan na sa ǵîvati*; R. Schl. I. 64. 18: *nô 'ććvasiśyâmi saṅvatsaraśatâni*; 20: *anuććvasann ab'uṅǵânah*. 2) suspirare, gemere. B'aṭṭ. 14. 55: *uććaśvâsa dînâ*; Dr. 6. 25: *muhur muhur vyâlavad uććvasantah*.

c. *ni* suspirare, gemere. B'aṭṭ. 6. 34: *nyaśvasîććâ "yatam muhuh*; Mah. 1. 5901; v. sq.

c. *ni* praef. *vi* id. N. 18. 7: *viniśvasya bahuśô ruditvâća*; Mah. 3. 14759.

c. *nis* id. H. 1. 49: *nihśvasan dînamânasah*; R. Schl. II. 23. 2.

c. *nis* praef. *vi* id. Dr. 5. 25.

c. *parâ* concredere, committere. Mah. 3. 17011: *tvayi ... parâśvasya brâhmaṇasyâ 'b'irâd'anam*.

c. *vi* confidere. Hit. 24. 9: *yô viśvasiti śatruśu*; R. Schl. II. 12. 67. — Cl. 1. par. Mah. 3. 17310: *kas tasya viśvasêt*; 5. 453: *mayi viśvasêh*. — *viśvasta* confidens, securus, liber a metu. H. 1. 50. 2. 25. — Caus. facio ut confidat, securum reddo. Hit. 79. 5. 121. 9.

2. श्वस् *śvas* cras. N. 28. 25. (Lat. *cras*, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20. 392.)

श्वसन *śvasana* I. m. ventus. Am. II. n. 1) spiratio, respiratio. 2) gemitus.

श्वस्तन *śvastana* (f. -*î*, a 2. *śvas* s. *tana*) crastinus. (Lat. *crastinus*.)

श्वापद् *śvâpada* m. (ut mihi videtur, Bah. e *śvan* canis producto *a* [cf. *śvâdanta* apud Wils.] et *pada* pes) bestia rapax in universum. N. 15. 18.

श्वास *śvâsa* m. (r. *śvas* s. *a*) spiritus, halitus. Sâ. 5. 17.

श्वि *śvi* 1. par. *śvâyâmi*, praet. mltf. *áśvayiśam* (gr. 366), *áśvam* (gr. 377) et *áśiśviyam* (gr. 384), praet. redupl. *śiśvâya*, *śiśvá'ya* vel *śuśáva*, *śuśá'va*, a correptâ formâ *śu* (Pâṇ. VI. 1. 30), prec. *śûyâsam*; pass. *śûyé* (gr. 449), part. *śûná*. 1) crescere, accrescere, tumescere. Ṛgv.-V. 74. 6 (v. Westerg.): *tê svêna śavasâ śûśuvuh*, producto *û* in syll.

श्लथ *ślat'a* (r. 2. *ślat'* s. *a*) laxus, relaxus, solutus. Rag'. 9. 36.

श्लाख् *ślâk'* 1. par. i. q. *śâk'*.

श्लाघ् *ślâg'* 1. âtm. (fortasse e *śrâv*, them. caus. r. *śru*, mutato *r* in *l* sicut in *ślat'* = *śrat'*, *v* in *g'*, v. gr. comp. 19 et cf. Pott 1. 233) 1) superbire, se jactare, gloriari aliquâ re, c. instr. Maḥ. 2. 2121: *parêśâm êva yaśasâ ślâg'asê tvan sadâ*; 4. 1160: *tvayâ pariśadô mad'yê ślâg'atê saḣ.* 2) c. dat. adulare, blandiri. B'aṭṭ. 8. 72: *ślâg'amânaḣ parastrîb'yaḣ.* — Caus. laudare. Ḥit. 61. 6: *tadvâkyan ślâg'ayitvâ.* (Cf. hib. *sleigh* „adoration", *sleachd* id., *sleachdaim* „I kneel, stoop, adore".)

श्लाघा *ślâg'â* f. (r. *ślâg'* s. *â*) laus. Ur. 60. 1.

1. श्लिष् *śliś* 1. par. i. q. *śriś*.

2. श्लिष् *śliś* 4. par. Praet. mltf. *áślikśam* et *áśliśam.* 1) amplecti. Gîta-G. 1. 44: *śliśyati kâm api ćumbati kâm api.* 2) applicare, adjungere, conjungere. Śak. 62. 1: *nâ 'tiśliśṭaḣ sand'ir asya mṛṇâlavalayasya*; Ḥit. 24. 5: *suśliśṭêna sand'inâ.* (Fortasse *śliś* e *śluś*, debilitato *u* in *i*; cf. germ. vet. *SLU-Z* claudere, lat. *clau-do*, *clav-is*, gr. κλείω, κλεί-ς, κλει-δός, κλοι-ός; hib. *crios* „belt, girdle, cingle, band".)

c. *â* 1) amplecti. A. 4. 6: *mâm ... âśliśyaća punaḣ punaḣ*; 9. 16: *itarêtaram âśliśya.* — âtm. Maḥ. 1. 3040: *pitur âśliśyatê sńgâni.* 2) appropinquare. A. 6. 12: *puram âsuram âśliśya.* Se applicare. R. Schl. II. 96. 22: *sîtâ ... vitrastâ râmam âśliśat.*

c. *â* praef. *sam* 1) amplecti. Maḥ. 3. 10043: *samâśliśaććâ 'sakṛd ṛśyaśṛṅgam.* 2) applicare, admovere. A. 6. 8: *rat'an tan tu samâśliśya.*

c. *sam* amplecti, applicare, conjungere, c. instr. *urasâ* pressare alqm ad pectus. R. Schl. I. 10. 28: *tâv anyônyâṅgaliṅ kṛtvâ snêhât sańśliśyaćô 'rasâ.* — Caus. vel cl. 10 conjungere. Maḥ. 2. 735: *tavê 'mê putraśakalê dṛśṭavaty asmi d'ârmika | sańślêśitê mayâ dâivât kumâraḣ samapadyata.*

c. *upa* caus. cohibere, inhibere, sistere. Ur. 9. 7: *rat'am upaślêśaya.*

3. श्लिष् *śliś* 10. par. (proprie caus. praec.) conjungere (v. 2. *śliś* praef. *sam*).

श्लोक् *ślôk* 1. âtm. (*saṅg'âtê* K. *varg'anê sarg'anê* V.) conjungere, componere; relinquere, creare.

श्लोक *ślôka* m. (r. *ślôk* s. *a*) stropha. N. 15. 9.

श्लोण् *ślôṇ* 1. par. i. q. *śrôṇ*.

श्वङ्क् *śvaṅk* 1. âtm. i. q. *śraṅk*, *ślaṅk*.

श्वञ्च् *śvańć* 1. âtm. (scribitur *śvać*, gr. 110[a]) id.

श्वठ् *śvaṭ'* 10. par. *śvâṭ'áyâmi* i. q. 2. *śaṭ'*. Cf. *svaṭ'*.

श्वण्ठ् *śvaṇṭ'* 10. par. (scribitur *śvaṭ'*, gr. 110[a]) id.

श्वन् *śvan* m. (in casibus debilissimis *śun*, v. gr. 192) canis. (Gr. κύων, κυνός = scr. *śúnas*; lat. *cani-s*, ejecto *v* vel *u*, addito *i*, sed gen. pl. *can-um* a primitivo them. in *n*, sicut *juven-um* a *juven* = scr. *yúvan*; lit. nom. *śû* = scr. *śvâ*, gen. *śun-s* = scr. *śúnas*, v. gr. comp. 139; hib. nom. *cu*, gen. et pl. *coin*; goth. *hund-s*, them. *hunda*, adjecto *da*; russ. *sobaka* pro *sbaka*, cf. med. σπάκα apud Herod. „τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι", pers. سگ *seg*, send. nom. 𐬯𐬞𐬁 *śpâ*, acc. 𐬯𐬞𐬁𐬥𐬆𐬨 *śpânĕm*, v. gr. comp. 50).

श्वभ्र् *śvab'r* 10. par. (ut videtur, denom. a sq.) perforare.

श्वभ्र *śvab'ra* m. caverna, specus. Ḥit. 12. 8.

श्वल् *śval*, श्वल्ल् *śvall* 1. par. (*vêgê*) currere.

श्वल्क् *śvalk* 10. par. (*b'âśê*) loqui.

श्वशुर *śváśura* m. (ut videtur, e *svaśura*, quâ formâ nituntur cognatae linguae, e *sva* suus et *śura* vir, v. *śúra* et *svag'ana* cognatus, *svásâr -sṛ* e *svastrî* soror, Pott 1. 126, Benfey 2. 175. 176) socer. N. 25. 2. (Goth. *svaihra*, them. *svaihran*, cum *ai* pro *i* ex *a*

śrâváyâmi pertinent lat. *clâmo*, mutato *v* in *m*, v. gramm. comp. 109[a]. 6 et 109[b]. 1; lit. *ślōwiju* laudo, celebro, v. praef. *vi*; fortasse *klabu* loquor e *klawu*; russ. *slav-i-tj* celebrare, *slovo* verbum, sermo; slav. vet. *slovuń* appellor, *slava* gloria; gr. κλαίω, κλαύσω, nisi pertinet ad क्रन्द् *krand* plorare, abjecto *d*, mutato *n* in υ, sicut e. c. in 3. pers. pl. τύπτουσι e τύπτοντι, mutato τ in σ; καλέω per metath. e κλα(ϝ)έω, κλείω e κλεϝίω; sax. vet. *hlamôn* sonare, strepere, de fluctibus; germ. vet. *hlamôn* crepitare, cum *m* pro *v* sicut in lat. *clamo*; *scriu* clamo, praet. *screi*, pl. *scrir-u-mês* e *scriw-u-mes* (?), sicut *birumês* sumus = भवामस् *b'avâmas*, v. gr. comp. 20.)

c. *anu* i. q. simpl. B'. 1. 44. Man. 9. 100: *anuśuśruma.*

c. *â* caus. narrare. Maḥ. 3. 15260.

c. *upa* i. q. simpl. Maḥ. 2. 1244. Auscultare. R. Schl. II. 3. 3. 1.

c. *pari* id. Maḥ. 1. 3754.

c. *prati* polliceri, c. gen. pers. N. 4. 16: *pratiśrutya dêvatânâm.*

c. *vi* pass. 1) audiri. R. Schl. I. 13. 13: *vyaśrûyataća śabdô 'syam.* 2) celebrari. Ḥit. 5.11: *varam êkań (putrań) kulâlambî yatra viśrûyatê pitâ.* — *viśruta* inclutus. In. 2. 12. — Caus. *viśrâvayâmi* sonare, facio ut resonet. Maḥ. 3. 16556: *antarikśê vâg âsît sarvâ viśrâvayan diśań.* Clamare, exclamare, pronuntiare. Maḥ. 1. 6287: *nâma viśrâvya.* Narrare. Maḥ. 3. 12266: *karma viśrâvayâmâsa yat'âb'ûtam.*

c. *sam* 1) audire. N. 11. 26: *âkrandamânâń sańśrutya.* 2) polliceri. N. 3. 9: *kariśya iti sańśrutya.* Caus. facere ut quis audiat, narrare, c. 2. acc. Maḥ. 5. 560: *upâk'yânam idam ... sańśrâvayâmi tvâm.*

2. श्रु *śru* 1. par. vid. *sru.*

श्रुति *śruti* f. (r. *śru* s. *ti*) 1) auditio. In. 2. 5. Br. 2. 16. 2) sensus audiendi. 3) auditum, traditum, praesertim e scriptis sacris. B'. 2. 53.

श्रुतिमन्त् *śrutimant* (a praec. s. *mant mat*) auditu praeditus. B'. 13. 13.

श्रुव *śruva* n. cochlear sacrificum.

श्रेणि *śrêṇi* f. (ut videtur, a r. *śri* s. uṇâd. *ni*) linea. Mêg'. 22. 29. 36.

श्रेयांस् *śrêyâńs* (ut mihi videtur, a *śrîlâ* vel *śrîmant* felix, cum guṇâ vocalis *î*, abjecto suffixo *la* vel *mant mat*, suff. *yâńs* pro *îyâńs*, v. gr. 226. 3 et 227; ita superl. *śrêśt'a* e *śrê* + *śt'a* pro *iśt'a*) 1) adj. melior. Br. 1. 35. 2) subst. n. salus, felicitas. In. 3. 7. N. 12. 89. B'. 3. 8.

श्रेष्ठ *śrêśt'a* (v. praec.) optimus. In. 5. 17.

श्रै *śrâi* 1. par. i. q. *śrâ.* (Vid. gr. 354.)

श्रोण् *śrôṇ* 1. par. (*sańg'âtê*) coacervare. Cf. *ślôṇ.* (Vid. *śrôṇi* et cf. anglo-sax. *hlaw*, *hlæw* „a heap, barrow, a small hill"; goth. *hlain* collis. Vid. seq. et *nitamba.*)

श्रोणि *śrôṇi* f. (ut videtur, a r. *śrôṇ* s. *i*) nates, clunes. N. 11. 32. Lass. 50. 17: *pînaśrôṇipayôd'arâ*; v. sq. (Cf. lat. *clûnis*, gr. κλόνις, hib. *slías* „the thigh, the loins". Vid. *śrôṇ.*)

श्रोणी *śrôṇî* f. id. Ḥ. 3. 5. In. 4. 6. 5. 5. Gita-G. 12. 11. Mêg'. 80: *śrôṇîb'ârâd alasagamanâ* (cf. Ur. 60. 15: *paśćân natâ gurunitambatayâ*). — *suśrôṇî* καλλίπυγος. In. 4. 6. Vid. *śrôṇi.*

श्रोतस् *śrôtas* v. *srôtas.*

श्रोतार् -तृ *śrôtâr -tṛ* m. (r. *śru* s. *târ tṛ*) auditor, auscultator. Ḥit. 70. 3.

श्रोत्र *śrôtra* n. (r. *śru* s. *tra*) auris.

श्रोत्रिय *śrôtriya* m. (a *śrôtra* sensu Vêdorum, v. *śruti*, s. *iya*) Vêdorum gnarus Brâḥmanus. Ḥit. 123. 16.

श्लक्ष्ण *ślakśṇá* tenuis, mollis, lenis, suavis. N. 5. 6. 8. 12. 19. 1.

श्लङ्क् *ślańk* 1. âtm. i. q. *śrańk.*

श्लङ्ग् *ślańg* id. Vid. *śrańg.*

1. श्लथ् *ślat'* 1. par. i. q. 2. *śrat'.*

2. श्लथ् *ślat'* 10. par. i. q. 3. *śrat'.*

c. *ut*: *uććri* (v. euphon. r. 61) extollere, sublevare. Sâ. 5. 95: *uććritya bâhû.* — *uććrita* erectus, sublatus. N. 12. 37.

c. *ut* praef. *ab'i* id. Dr. 8. 20: *gagavaram ab'yuććritakaram.*

c. *upa* adire, aggredi. Mah. 3. 10456: *śarâh... ab'êdyan kavaćanćâi 'va sadyas tam upaśiśriyuh.*

c. *nis* praef. *vi* egredi. Sâ. 6. 14: *vaktrâd vâkyan vinihśritam.*

c. *pra*: *praśrita* modestus. In. 1. 10: *sannatah praśritô b'ûtvâ*; R. Schl. I. 18. 5: *praśritan vâkyam.* Vid. *praśraya.*

c. *pra* praef. *sam*: *sampraśrita* i. q. *praśrita.* R. Schl. II. 70. 11: *úćuh sampraśritan vâkyam.*

c. *sam* 1) i. q. simpl. Mah. 3. 13053: *tân dêśân sanśrayiśyanti.* 2) se acclinare in alqd, niti aliquâ re, c. acc. R. Schl. II. 60. 20: *bâhû râmasya sanśritâ*; 66. 10: *santrastâ râg'avan sanśrayiśyati.*

श्रित *śritá* v. *śri* et *śrâ.*

श्रिष् *śriś* 1. par. (*dâhê*) urere. (Cf. *śliś*, 1. *śrî*, *śrâ*, *grîśmá.*)

1. श्री *śrî* 9. par. âtm. coquere. Rgv. 84. 11: *sôman śrînanti*; 68. 1: *śrînan.* (Vid. *śriś.*)

2. श्री *śrî* f. 1) dea Lakśmia, Viśnûs uxor. N. 1. 13. 2) fortuna, felicitas. Su. 2. 10. B'. 10. 34. 3) pulchritudo, gratia, venustas. In. 4. 7. N. 3. 11. 4) reverentiae causâ nominibus personarum vel rerum venerandarum anteponitur, e. c. *śrîganêśa* quasi sanctus Ganêśus vel summe venerandus Ganêśus, *śrîmahâb'ârata* summe venerandum Mahâ-B'âratum.

श्रीकण्ठ *śrîkant'a* m. (Bah. e *śrî* et *kant'á* collum) cognomen Śivi. Hit. 33. 7.

श्रीमत् *śrîmant* (a praec. s. *mant mat*) felix, fortunatus.

श्रील *śrîlá* (a *śrî* felicitas, s. *la*) felix. Am.

1. श्रु *śru* 5. par. interdum âtm. *śrnômi* (gr. 342), praet. mltf. *áśrâuśam.* 1) audire, auribus percipere. Mah. 3. 13489: *śrnu râgan... idam âk'yânam*; Br. 2. 3: *ârtigam mahâśabdam ... kuntî śuśrâva*; Mah. 3. 3084: *aśrâuśît savyasâćinan vartamânan tapasy ugrê*; 1. 2285: *na hi trpyâmi pûrvêśân śrnvânaś ćaritram mahat*; 3. 13490: *tać ćrnuśva mahîpatê.* Pass. Mah. 4. 1788: *divam âvrtya śabdas tu nivrttah śuśruvê punah.* 2) auscultare, obedire. B'. 18. 58: *at'aćêt tvam ... na śrôśyasi vinankśyasi.* Cum gen. Mah. 3. 10327: *sâćâ 'sya na śrnôti vâi.* — Caus. *śrâvâyâmi* facere ut quis audiat, dicere: *p'âlgunasya vaćah śrutvâ ... gand'arvavaćanan sarvan śrâvayâmâsa.* Pass. c. nom. pers. et acc. rei. Mah. 3. 2: *śrâvitâh paruśâ vâćah ... kim akurvata kâuravyâh*; R. Schl. I. 17. 18: *śrâvitâ vanavâsanća b'artrâ sâ.* — Desid. âtm. *śuśrûśê* 1) audire velle. Mah. 3. 13248: *râganyamahâb'âgyam idânîn śuśrûśâmahê.* 2) auscultare, obedire. In. 5. 34: *ahan samanugńâtâ têna pitrâ ... tavâ 'ntikam anuprâptâ śuśrûśitum.* Cum acc. pers. Man. 5. 155: *patin śuśrûśêta*; Mah. 3. 13722: *gurû vrdd'âu śuśrûśê sham.* Pass. Man. 10. 100: *yâih śuśrûśyantê dvigâtayah.* (Gr. κλύω, κλυ-τός = scr. *śrutá*, v. praef. *vi*; lat. *clu-tus*, *inclu-tus*, *cluo*, *aus-cul-to*; goth. *hliu-ma*, them. *hliu-man*, auris, cum debiliore gunae formâ, v. gr. comp. 27 et 109[b]. 1; germ. vet. *hlû-t* sonorus = श्रुत *śrutá*, productâ vocali [nostrum *laut*], *hlûti* f. sonus, unde *hlûtian* sonare, *hliu-munt* fama, opinio [nostrum *Leumund*], *hlio-dar* sonitus; hib. *cluinim* „I hear", *cluas* „ear" v. *śrávas.* Cum desid. *śuśrûś* conferantur: lit. *klausu* audio, russ. *slušaju* ausculto, germ. vet. *hlosên*, *hlosôn*, *hlosian*, *losên* cet. audire; sax. vet. *hlus-t* auditus, auris; anglosax. *hlys-ton* audire, angl. *lis-ten*, hib. *clos* „hearing, report", *cloisim*, *cluisim* „I hear". Huc etiam trahi posset goth. *hausja* audio, ita ut mutilatum sit e *hlausja*, germ. vet. *hôriu*, angl. *hear*, mutato *s* in *r.* Ad caus.

श्रम *śrama* m. (r. *śram* defatigari, s. *a*) lassitudo. Ḥ. 1. 19. Sâ. 5. 3. 27.

श्रम्भ् *śrambᶜ* 1. âtm. (*viśvâsê*; scribitur etiam *srambᶜ*) confidere. Nonnisi cum *vi* compositum invenitur. *viśrabdᶜa* confidens. Maḥ. 3. 12996: *tvam iḥa viśrabdᶜaś ćara*; R. Schl. II. 19. 5. Ḥit. 22. 17. — *viśrabdᶜam* adv. confidenter. N. 4. 2.

श्रवण *śravaṇa* (r. *śru* s. *ana*) 1) n. auditio. Maḥ. 3. 8300. 2) m. n. auris. Am.

श्रवस् *śrávas* n. (r. *śru* s. *as*) 1) id. Am. 2) in dial. vêd. gloria. (Gr. κλέ(ϝ)ος; hib. *cluas* auris.)

श्रा *śrâ* 2. par. coquere. Part. perf. pass. *śritá* et *śrâṇá*, anom. *śṛtá* (in dial. vêd. *śrâtá* et *śritá*). N. 23. 20: *śritam mâṅsam* (ed. Calc. 3. 2941: *śṛtam*); R. Schl. II. 56. 24: *ayaṅ sarvaḣ samastâñgaḣ śritaḣ kṛśṇamṛgô mayâ.* — Caus. *śrapáyâmi* (pro *śrâpáyâmi*) facio ut coquatur, coquo. R. Schl. I. 13. 39: *patatriṇas tasya vapâm uddᶜṛtya* ... *śrapayâmâsa*; II. 56. 21: *âiṇêyaṅ śrapayasva*; Maḥ. 1. 6392: *yâǵêna śrapitaṅ ḥavyam*; 3. 5038: *ćaruṅća śrapayan.* (Vid. *śrâi* et cf. *śrî*, 1. *ćur*, slav. зрѣти *ṣrê-ti* maturescere, fortasse gr. ἄρ-τος e κάρ-τος per metath. e κρά-τος = part. perf. pass. vêd. *śrâtá*; κάγχρυς forma redupl. pro κάρχρυς (v. gr. 507); goth. *hauri* pruna; fortasse lat. *cul-ina*, mutato *r* in *l*. Ad formam caus. *śrapáyâmi* trahi possunt hib. *cramhaim* „I concoct, digest", *mh* = *v* pro *p*, v. Pictet p. 68 et 69; lat. *cremare*, *carbo*, gr. κρίβανος, κριβάνη, κράμβος; goth. *hlaif-s*, them. *hlaiba*, nostrum *Laib*, anglo-sax. *hlâf*; lit. *iś-sirpstu* maturesco, gr. περκάζω; germ. vet. *rîfi* maturus, nostrum *reif*, anglo-sax. *ripe*, abjectâ gutturali, v. *pakvá* maturus a पच् *pać* coquere; fortasse gr. καρπός et germ. vet. *herpist* autumnus, anglo-sax. *hearfest* a maturescendo dicta sunt. Cf. Pott. 1. 196 et Benfey 2. 177.)

श्राद्ध *śrâddᶜa* n. (a *śraddᶜâ* s. *a*) donum sacrum quod Manibus offertur. Man. 3. 204.

श्रान्त *śrântá* v. *śram.*

श्राम् *śrâm* 10. par. (*âmantraṇê* K. *mantrê* V.) loqui, alloqui, advocare, invitare.

श्रि *śri* 1. par. âtm. ire, adire, inire, ingredi. Ḥit. 26. 5: *yan dêśaṅ śrayatê* (*viraḣ*) *tam êva kurutê bâḥupratâpârǵitam*; Ragᶜ. 3. 70: *munivanataruććâyâm ... śiśriyê*; Bᶜ. 9. 12: *prakṛtim môḥiniṅ śritâḣ.* (Cf. *ćar*; germ. vet. *hlei-tara* scala, anglo-sax. *hlæ-dre*, *hlæ-der*, nostrum *Leiter*, v. Graff. 4. 1115; goth. *hlei-thra* tabernaculum, *hlija* id., cf. आश्रय *âśraya* et v. वेश *vêśa* domus a *viś* intrare; lit. *klě-tis* cella in supremâ parte aedium; slav. *klê-tĭ* cella; germ. vet. *hlinian*, *hlinôn*, *hlinên* se acclinare, inniti [v. *śri* praef. *sam*], *oba-hlinên* excellere, *fora-hlinên* praeminere; *hlî-ta* declivitas, v. Graff. 4. 1094 sq.; *scrîtan* gradi, v. gr. comp. 109[b]). 1; *ga-scrîtan* delabi, *scrit*; island. vet. *skrid* passus; lit. *klejōju* oberro, pervagor, *klystu* e *klydtu*, *klydēju* id.; gr. κλί-νω, κλι-τύς, κλι-σία cet.; lat. *clî-no*, *clîvus*, v. *śri* praef. *ut*.)

c. *adᶜi* praef. *ṣam* adire, aggredi. N. 23. 12.

c. *abᶜi* id. Maḥ. 1. 8274: *bᶜayâd raṇam parityaǵya śakram êvâ 'bᶜiśiśriyuḣ.*

c. *â* 1) id. N. 12. 12: *śilâtalam atᶜâ "śritâ*; Ḥ. 2. 11: *vanam âśritâḣ*; Maḥ. 3. 13069: *âśrayiśyantića nadîḣ parvatân viśamâṇića.* Pass. Ḥit. 70. 7: *sa lakśmyâ "śrîyatê ǵanaḣ.* 2) propendere, se convertere, addictum, intentum esse. Ḥ. 1. 41: *dᶜarmam âśritâ*; 3. 19: *yân imân âśritâ 'kârśîr vipriyaṅ sumaḥan mama*; N. 6. 8: *kâća sarvaguṇôpêtan nâ "śrayêta nalam*; Bᶜ. 6. 1.

c. *â* praef. *anu* adire. R. Schl. II. 84. 7.

c. *â* praef. *apa* id. Maḥ. 3. 13238. 13239. Adhibere. Maḥ. 1. 651: *âḥâram anapâśritya na śarîrasya dᶜâraṇam.*

c. *â* praef. *vi* + *apa* id. Bᶜ. 9. 32.

c. *â* praef. *upa* id. Ḥ. 1. 44. Bᶜ. 4. 10.

c. *â* praef. *sam* id. Ḥ. 2. 1.

श्यामिका *śyâmikâ* f. (a *śyâmâ* s. *ika* in fem.) nigredo. Śak. 46. 17. Rag̔. 1. 10.

श्येत *śyêta* albus. Am. (Cf. *śvêta*.)

श्येन *śyênâ* m. falco.

श्यै *śyâi* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Part. perf. pass. *śînâ* coagulatus. *śîtâ* frigidus. Pâṇ. VIII. 2. 47.

c. *â* siccari, arescere. Rag̔. 17. 37: *yâvan nâ "śyâyatê vêdir ab̔iśêkag̔alâplutâ*. Part. perf. pass. *âśyâna* siccatus. Rag̔. 4. 24: *saritô kurvatî gâd̔âh pat̔aśćâ "śyânakardamân*.

श्रङ्क् *śraṅk* 1. âtm. (*gatâu* K. *sarpê* V.) ire. Vid. sq. et cf. *ślaṅk*, *sraṅk*, *śvaṅć*.

श्रङ्ग् *śraṅg* 1. par. (*vrag̔ê*; scribitur *śrag*) ire. Cf. *ślaṅg*, *śvaṅg*, *śraṅk*, *ślaṅk*, *śri*; germ. vet. *slange* serpens, *slenga* funda.

श्रण् *śraṇ* 1. et 10. par. *śrâṇâmi*, *śrâṇâyâmi* (*dânê*) dare, largiri.

c. *vi* id. R. Schl. II. 32. 35: *gavâṅ sahasram asty êkaṅyad aviśrâṇitam mayâ*.

श्रत् *śrat* indecl. fides. Invenitur in compositione cum rad. *d̔â* q. v.

1. श्रथ् *śrat̔* 1. et 10. par. (*band̔anê* K. *band̔ê mókśê vad̔ê* V.) ligare, nectere, solvere, occidere. (Cf. *grant̔*, *śrant̔*, *ślat̔*, *śnat̔*; lat. *crâtes*, *rete*, *res-tis* e *ret-tis*, v. Ag. Benary p. 222 et 262.)

2. श्रथ् *śrat̔* 1. par. (*vad̔ê*) ferire, occidere. Vid. *śnat̔*.

3. श्रथ् *śrat̔* 10. par. *śrat̔âyâmi* (*dâurbalyê*) debilem, laxum, solutum esse. Cf. 1. *śrant̔*.

4. श्रथ् *śrat̔* 10. par. *śrât̔âyâmi* (*pratiharśê mókśayatnayôh* K. *pratihṛśi yatnê* V.) exhilarare, niti, operam dare. — In dial. vêd. solvere. Ṛgv. 24. 14: *ênâṅsi śiśrat̔ah* (praet. mltf. sensu imper.) *kṛtâni*. Vid. 1. et 2. *śrant̔*.

श्रद्ध *śradd̔a* (e *śrat* et *d̔a* ponens) fidem ponens, credens. B̔. 17. 3.

श्रद्धा *śradd̔â* f. (e *śrat* et *d̔â* positio, a r. *d̔â*) fides. B̔. 6. 37.

श्रद्धामय *śradd̔âmáya* (a praec. s. *maya*) fide praeditus. B̔. 17. 3.

श्रद्धावत् *śradd̔âvant* (a *śradd̔â* s. *vant vat*) fide praeditus. B̔. 3. 31. 4. 29.

1. श्रन्थ् *śrant̔* 1. âtm. (*śâit̔ilyê*; scribitur *śrat̔*) laxum, solutum esse. Cf. *śrat̔*.

2. श्रन्थ् *śrant̔* 1. et 10. par. (*sandarb̔ê* K. *darb̔ê vad̔ê* V.) jungere, nectere, serere; occidere. Cf. 2. *grant̔*, 1. *śrat̔*; gr. κλώθω.

3. श्रन्थ् *śrant̔* 9. par. *śrat̔nâmi* (*môćanapratiharśayôh* K. *môkśê pratihṛśi* V.) solvere, exhilarare.

श्रम् *śram* 4. par. *śrâmyâmi* (gr. 303), praet. mltf. *âśramam*. Defatigari. B̔aṭṭ. 14. 48: *nâ 'śramad g̔nan plavaṅgamân*. — *śrântá* (gr. 550) defatigatus, defessus. Ḥ. 1. 4: *śrântâh pipâsârtâ nidrând̔âh pâṇḍavâh*; N. 15. 10: *kva sâ ... śrântâ śêtê*. Vid. *klam*. (Huc vel ad *klam* trahi posset germ. vet. *HLAD* onerare [*hladu*, *hluod*], abjecto *m* et addito *d*, v. gr. comp. 109[b]. 1 et cf. gerund. scr. *gátya* a *gam*, gr. 568; gr. κμη [κάμνω].)

c. *pari* id. *pariśrânta* defatigatus, defessus. Ḥ. 1. 34. Su. 1. 8. N. 13. 4.

c. *vi* quiescere, requiescere. R. Schl. I. 62. 1: *śrântavâhanô vyaśrâmyat*; Mah. 1. 5211: *viśaśrâma ... kuruvêśmani*. Etiam cl. 1 par. âtm. Maḥ. 3. 3397: *viśramêd yatra śrântah*; Ḥ. 1. 25: *viśramad̔vam*. — Pass. impers. N. 21. 27: *viśrâmyatâm ity uvâća klântô ssi* (*viśrâmyatâm* anomale pro *viśramyatâm*, nisi pertinet ad caus.). — *viśrânta* qui requievit, requietus, relaxatus. N. 17. 28. 18. 18. Sâ. 5. 66. — Caus. *viśrâmayâmi* facio ut requiescat. Maḥ. 3. 11004: *ag̔inasaṅstarê pârt̔â viśrâmayâmâsur labd̔asaṅg̔ñâm*.

शो *śô* 4. par. *śyámi* (gr. 302) acuere. Part. perf. pass. *śitá* et *śâtá* (Pâṇ. VII. 4. 41) acutus. (Vid. *śi* et cf. lat. *cautes*, *côs*, v. *śâṇa*, *cuneus*, *cacû-men*; gr. κῶνος; anglo-sax. *hvetan* acuere, v. gr. comp. 86. 1 et 109[b]. 1; island. *hvetia* id.; germ. vet. *hvezjan*, nostrum *wetzen*; hib. *geur* „sharp, sour, edged", *gear* id., *geire* „sharpness", *geirim* „I hwet, I grease". Cum *śô* praef. *â* cf. lat. *acuo*, *acus*; gr. ἀκή, ἀκωκή, ἀκ-μή, ἄκρος cet.; lit. *aś-trus* acutus, *aś-mû* acies; slav. *os-tr* acutus. Fortasse etiam scr. *áśman* lapis a *śô* praef. *â* descendit, correpto *â*, et abjecto *ô* sicut in *śyámi* acuo. Etiam *ágra* huc trahi posset, ita ut sit pro *âkra*, servatâ primitivâ gutturali. Vid. Pott. 1. 291.)

c. *ni* id. Bʿaṭṭ. 17. 4: *nyaśyam astrâṇi.* — *niśita* acutus (etiam *niśâta* Pâṇ. VII. 4. 41). Dr. 8. 27.

c. *sam*: *saṅśita* (Pâṇ. VII. 4. 41) perfectus, peractus, praesertim in comp. c. *vrata.* Bʿ. 4. 28: *saṅśitavratâh*; A. 2. 17: *saṅśitavratah* (sic nunc c. ed. Calc. III. 166 legendum esse censeo; ita etiam Man. 1. 104 legerim *saṅśitavrata* pro *śaṅsitavrata.* Vid. *śi* et Wils. s. v. *saṅśita.*

शोक *śôka* m. (r. *śuć* moerere, s. *a*) moeror. Bʿ. 1. 47.

शोण् *śôṇ* 1. par. rubere; v. sq.

शोण *śôṇa* (r. *śôṇ*, nisi hoc est denom. a *śôṇa*) coccineus, Wils.: „crimson". (Cf. slav. *sini* ὑακίνθινος.)

शोणित *śôṇitá* n. (a praec. s. *ita*) sanguis.

शोधन *śôdʿana* n. (caus. r. *śudʿ* s. *ana*) purificatio. Hit. 97. 15.

शोभन *śôbʿaná* (r. *śubʿ* splendere, s. *ana*) pulcher. N. 3. 23. 5. 28. 19. 27.

शोभा *śôbʿâ* f. (r. *śubʿ* s. *â*) splendor. Am.

शौच *śâućá* n. (a *śući* s. *a*) puritas, purificatio. N. 6. 10. 7. 3.

शौट् *śâuṭ*, शौड् *śâuḍ* 1. par. (*garvê*) superbum esse.

शौण्ड *śâuṇḍa* (a *śuṇḍâ* potus inebrians) adj. ebrius. Subst. m. elephantus ebrius. Dr. 6. 5.

शौर्य *śâurya* n. (a *śûra* heros, s. *ya*) animus heroicus, fortitudo. Bʿ. 18. 43.

श्चुत् *śćut* 1. par. effundere. Ṛgv.-V. 110. 4: *trayah kôśâsô* (nubes) *madʿvah* (aquam) *śćôtanti.* Vid. Westerg. et cf. *ćyut*, *śćyut.*

c. *upa* id. Ṛgv. 87. 2.

c. *pra* id. Bʿaṭṭ. 14. 79: *raktam praćuśćutuh kśuṇṇâh.*

श्च्युत् *śćyut* 1. par. stillare, fluere. Bʿaṭṭ. 14. 40: *ćuśćyôta vraṇinâṅ raktam.* Cum acc. effundere. Bʿaṭṭ. 15. 51: *raktam aśćyôtiśuh kśuṇṇâh.* Vid. *śćut.*

श्नथ् *śnatʿ* 1. par. in dial. vêd. ferire, occidere. Ṛgv. 63. 5: *śnatʿiḥy amitrân* (*śnatʿiḥi* ad analogiam formarum *rudiḥí*, *śvasiḥí* etc. v. gr. 321); *śnatʿitár* -*tṛ* „necator, necans". Ṛgv. 53. 2. (Vid. *knatʿ* et cf. *śratʿ*, *kratʿ*, *ślatʿ*, *klatʿ*; goth. *SNITH* secare [*sneitha*, *snaith*, *snithum*]; germ. vet. *snîdu* seco; hib. *slethe* „cutting, striking".)

श्मन् *śman* nom. indecl. os, vultus.

श्मशान *śmaśâna* n. (fortasse *śma* pro *śava* cadaver, ejecto *a* et mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 63, et *śâna* e *śayana*, v. Wils.) locus, in quo corpora mortua comburuntur vel sepeliuntur. Dr. 6. 21.

श्मश्रु *śmáśru* n. (e *śman* et *śru*, quod correptum esse videtur e *śuru* vel *śûru* a r. *śvi* crescere, v. *śúra*, *śváśura*) barba. Ḥ. 2. 3. (Hib. *smig* mentum.)

श्मश्रुल *śmaśrula* (a *śmáśru* s. *la*) barbatus. Ragʿ. 4. 63.

श्मील् *śmîl* 1. par. (*nimêśaṇê*) nictare, connivere oculis. Scribitur etiam *smîl.*

श्याम *śyâmá* niger, violaceus, lividus. Ḥ. 2. 2. 19. 25. N. 12. 50. 18. 11. (Cf. *śyâva*, lit. *śêma-s* colore cinereo, hib. *ciar* „dark brown, black".)

श्याल *śyâla* m. uxoris frater. Bʿ. 1. 34.

श्याव *śyáva* fuscus. (Vid. *śyâmá* et cf. russ. *sivyĭ* dunkelgrau.)

शुष्क śuškâ, vêd. śûška (r. śuš s. ka) siccus, exsiccatus. N. 16. 14. (Lat. siccus, v. śuš.)

शुष्म śûšma (r. śuš s. ma) masc. 1) sol. 2) ignis 3) aër, ventus. Neut. 1) lumen, splendor. 2) vis, robur.

शुष्मन् śušman m. (r. śuš s. man) ignis. Am.

शुष्मिन् śušmín (a śûšma s. in) fortis, robustus. H. 1. 13.

शूकर śûkara m. (e śû, a sono dictum, et kara faciens) sus, porcus. (Cf. lat. sus, gr. σῦς, ὗς, germ. vet. sû, nostrum Sau.)

शूद्र śûdrá m. vir quarti Indorum ordinis, qui opifices comprehendit. Br. 2. 16. B'. 9. 32.

शून śûná part. perf. pass. r. śvi.

शून्य śûnya inanis, vacuus. Su. 2. 18. (Cf. gr. κενός, κενεός; fortasse aeol. κέννος per assimil. e κένjος sicut prâcr. aṇṇa, gr. ἄλλος ex anya, ἄλjος = anyá q. v.)

1. शूर् śûr 4. âtm. (stamb'ê K. stamb'ahinsê V.) firmum, immobilem esse, ferire, occidere, laedere.

2. शूर् śûr 10. âtm. (vikrântâu K. vikramê V.; fortasse denom. a seq.) fortem esse, fortitudine praeditum esse.

शूर śûra m. (ut mihi videtur, a r. śvi crescere q. v., correpto vi in û, s. ra, sicut goth. mag possum, mah-ts potestas cohaeret cum mah crescere) heros. (Cf. śura in śvaśura, gr. κῦρος, κύριος.)

शूरता śûrátâ f. (a praec. s. tâ) fortitudo, animus heroicus. Hit. 89. 18.

शूर्प् śûrp 10. par. (mânê) metiri.

शूल् śûl 1. par. (ruǵâyâm) i. q. ruǵ.

शूल śûla m. n. (ut videtur, a r. śûl s. a) hasta. Su. 1. 14. 2. 3. (Slav. sûliza id.)

शूलमुद्गरहस्त śûlamudgarahasta (Bah. e śûlamudgara hasta et clava, et hásta manus) hastam et clavam in manu habens (v. annot. ad r. 601). Su. 2. 3.

शूलहस्त śûlahasta (Bah. e śûla et hásta) hastam in manu habens (v. gr. 601 annot.). Su. 1. 14.

शूष् śûš 1. par. (prasavê) generare. Cf. sûš, sû, su.

शृ śr̥ in specialibus tempp. ponitur pro śru audire.

शृगाल śr̥gâla m. canis aureus (shacal). Dr. 6. 22.

शृङ्खल śr̥ṅk'ala m. n., शृङ्खला śr̥ṅk'alâ f. 1) catena. 2) cingulum (viri). Am.

शृङ्ग śŕṅga n. (ut videtur, correptum e śiraṅga i. e. śiram acc. τοῦ śira caput et ga iens) 1) cornu. 2) cacumen montis. N. 12. 37. 13. 9. (Vid. śíras et cf. lit. râga-s, slav. rog, abjectâ cons. initiali.)

शृङ्गार śr̥ṅgâra m. amor.

शृङ्गिन् śr̥ṅgín (a śŕṅga s. in) cornutus. M. 32.

शृणि śr̥ṇi f. i. q. aṅkuśa.

शेखर śêk'ara m. sertum floreum in vertice (cf. śik'ara). Ritu-S. 1. 6. Vid. ćandraśêk'ara.

शेफ śêp'a m. penis. Vid. sq.

शेफस् śêp'as n. id. Am.

शेरते śêratê v. śî (gr. 313).

शेल् śêl 1. par. (gatâu K. ćâlagatâu V.) ire, se movere. Vid. śal.

शेव् śêv 1. âtm. i. q. sêv.

शेष śêša (r. śiš s. a) adj. reliquus. Mêg'. 18. 31. 85. Qui superest. Dr. 7. 4. Subst. m. reliquum, reliquiae. Mêg'. 39.

शेषा śêšâ f. pl. (fem. praec.) flores qui deo vel idolo oblati sunt, deinde alicui traduntur. Sâ. 1. 26. 27.

शैथिल्य śâit'ilya n. (a śit'ila s. ya) laxitas, tenuitas, paucitas. Hit. 62. 22.

शैल śâila (a śilâ s. a) 1) saxosus, petrosus. A. 8. 10. 2) m. mons. H. 4. 46.

शैलूष śâilûša m. 1) i. q. vilva. Am. 2) histrio, saltator, gesticulator scenicus. R. Schl. II. 30. 8.

शैवल śấivala m. planta aquatica, Vallisneria. Am.

शैवाल śâivâla i. q. śấivala.

शैव्या śâivyâ f. (a śiva s. ya in fem.) nom. propr. Sâ. 6. 2.

शैशिर śâiśira m. (a śiśíra frigidus, s. a) nomen montis. A. 3. 10.

yâmâsa piplupraććâdanam malam. (Fortasse śud' e śad', debilitato a in u, cf. śund', ćand, śub'; hib. cuidh „clean, pure", gr. καθαίρω, καθαρός, lit. czys-ta-s purus = scr. śudd'ás sicut send. 𐬠𐬀𐬯𐬙𐬀 baśta ligatus = scr. badd'á, v. gr. comp. 102; czystybe puritas, castitas, czystiju purifico; boruss. vet. skys-tan [acc.] purum, castum = scr. śudd'ám; slav. чистъ ćis-tŭ, lat. cas-tus; v. Pott. 1. 252.)

c. pari caus. purificare. R. Schl. II. 31. 25.

c. vi i. q. simpl. Man. 5. 61. — viśudd'a purificatus, purus. B'. 18. 51. — Caus. purificare. Mah. 3. 15979.

c. sam id. sanśudd'a purificatus, purus. B'. 6. 45. — Caus. purificare. Man. 7. 185.

1. शुन् śun 6. par. (gatâu K. gatyâm V.) ire, se movere.

2. शुन् śun v. śvan (gr. 192).

शुन्ध् śund' 1. et 10. par. âtm. in dial. vêd. 1. et 10. par. purificare. 1. âtm. purificari. (Cf. śud' et vid. Westerg.)

1. शुभ् śub' 1. âtm. interdum par. splendere. N. 16. 19: êśâ hi rahitâ têna śôb'amânâ na śôb'atê; In. 5. 12: gûḍ'agulp'ad'arâu pâdâu ... śôb'êtê kiṅkiṇîkinâu; Mah. 1. 7137: tvayâi 'va śôb'iśyati râǵaputrî; 4. 498: śuśub'ê vadanan tasyâ rudantyâh. — Caus. 1) facere ut quid splendeat, collustrare. In. 2. 27: śôb'ayâńćakratuh sab'âṅ sûryaćandramasâu vyôma ... iva. 2) ornare. N. 25. 6: aśôb'ayanta nagaram; In. 5. 9. 10. (Vid. śumb', sumb', simb' et cf. śud'; gr. κομψός, κομ-μός, κομέω; germ. vet. sûbar purus, v. śub'rá; lit. żibbu luceo, nisi pertinet ad dîp.)

c. upa caus. ornare. In. 2. 1. N. 12. 40.

c. vi splendere. Hit. 55. 22.

2. शुभ् śub' 6. par. splendere.

शुभ śub'a (r. śub' s. a) 1) nitidus, pulcher. In. 2. 24. 5. 39. 54. H. 4. 32. 2) faustus. N. 5. 1. B'. 2. 57. (Pers. خوب kûb pulcher, v. śub'rá.)

शुभ्र śub'rá (rad. śub' suff. ra) 1) splendidus. In. 5. 10. 2) albus. Am. (Germ. vet. sûbar purus, nostrum sauber, anglo-sax. syfr.)

शुम्भ् śumb' 6. par. lucere, splendere. (Vid. śub'.)

शुल्क् śulk 10. par. (b'âśaṇê K. sarǵanê varǵanê b'âśê V.) loqui, dimittere, creare, relinquere. Cf. śvalk.

शुल्क śulka m. n. (r. śulk s. a) vectigal. Am.

शुल्व् śulv 10. par. (sarǵanê K. mânê sarǵê V.) dimittere, creare, metiri.

शुल्व śúlva n. cuprum. Am.

शुल्वारि śulvâri m. sulphur. Hêm. (Cf. lat. sulphur.)

शुश्रूष् śuśrûś desid. rad. śru audire.

शुश्रूषा śuśrûśâ f. (a praec. s. â) obedientia. In. 4. 9.

शुश्रूषु śuśrûśu (a śuśrûś q. v., s. u) obediens.

शुष् śuś 4. par. arescere, siccari. A. 8. 8: astraṅ viśôśaṇam ... prâhiṇavaṅ ǵôram aśuśyat têna vâi ǵalam; Dr. 6. 11: kin tê mukʹan śuśyati; Mah. 3. 591: śuśyêt tôyanid'ih. Etiam âtm. R. Schl. II. 96. 34: śuśyamânân. — Caus. siccare. B'. 2. 23: naćâi 'naṅ klêdayanty âpô na śôśayati mârutah; A. 8. 9. (śuś non e kuś [v. p. 378] sed e suś ortum esse videtur, quâ formâ nituntur send. 𐬵𐬎𐬱𐬐𐬀 huśka siccus, v. śuśká; slav. sûch siccus, v. gr. comp. 255. m; lit. sáusa-s id., gr. σαυσαρός, σαυσαρισμός; lat. siccus per assim. e sis-cus = scr. śuśká q. v.; hib. seacadh „parched, dried, frozen, hard", seacaighim „I parch, dry, freeze", sioc „frost", sican id.)

c. ut caus. exsiccare. R. Schl. II. 64. 65: śôka uććôśayati prâṇân vâristôkam ivâ 'tapah.

c. upa caus. id. Mah. 1. 4624.

c. pari i. q. simpl. B'. 1. 29.

c. vi caus. siccare. Mah. 1. 1336. 3. 10767.

c. sam âtm. siccari. Mah. 1. 8230: d'ârâh ... k'ê samaśuśyanta. — Caus. siccare. Rag'. 6. 36.

lere, venerari. Mah. 1. 3207: *sa śîlayan dêvayânîn kanyân samprâptayâuvanâm.* 4) facere, parare. Gita-G. 9. 6: *nalinidalaśîlitaśayanê* (schol. *śîlita = kṛta*).

शील *śîlá* m. n. natura, indoles. Bʿ. 6. 16. Sâ. 6. 43; praesertim bona indoles, bona vitae ratio, boni mores, virtus. In. 4. 7. Br. 2. 27. N. 12. 26. 16. 24. 19. 13. 19. Sâ. 2. 20. — In fine compp. Bah. studium, voluntas, libido; e. c. *mṛgayâśîla* venandi voluptatem, venandi studium habens, venationi deditus. Śak. 27. 8 infr. (Cf. slav. *sila* vis.)

शीलवत् *śîlavant* (a praec. s. *vant vat*) bonâ indole praeditus. Ragʿ. 10. 71.

शुक् *śuk* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

शुक *śuká* m. psittacus.

शुक्र *śukra* (r. *śuć* s. *ra*) 1) m. planeta Venus vel ejus moderator, Bʿrigûs filius, Dâityorum praeceptor. 2) m. nomen mensis, Aprilis-Maius. H. 1. 10. 3) n. semen virile. Mah. 1. 2434.

शुक्ल *śúkla* (r. 2. *śuć* s. *la*) 1) albus. Sâ. 1. 19. 2) m. mensis dimidium, quo luna crescit. Bʿ. 8. 24.

1. शुच् *śuć* 1. par. interdum âtm. dolere, moerere, lugere, miserari (praet. mltf. *áśôćiśam* et *áśućam*). N. 12. 73: *samâśvasihi mâ śućaḣ*; Bʿ. 16. 5: *mâ śućaḣ*. C. acc. N. 8. 24: *śôćan nalan nṛpam*; 11. 11: *na śôćâmy aham âtmânam ... katʿan tu bʿavitâsy êka iti tvân nṛpa śôćimi* (*śôćimi* pro *śôćâmi*, ut videtur, metri causâ, cf. *rôdimi* etc. gr. 321); 11. 22. 15. 12: *kâm ênân śôćasê nityam.* — Caus. 1) moerore afficere. Mah. 4. 581: *śôćayati mâm.* 2) i. q. primit. Mah. 1. 5649: *śôćayan prêtakâryâṇi ćakâra.* (Cf. 2. *kuć*, *ku*, *kʿu*, gr. κωκύω, lit. *kauk-iu* ululo; fortasse hib. *caoine* „cry or lamentation for the dead, bewailing, mourning" = scr. *śôćana.*)

c. *anu* lugere, miserari. N. 15. 12. Bʿ. 2. 11. 25. — Caus. id. Mah. 2. 9524.

c. *pari* i. q. simpl. Mah. 1. 4025. 3. 13656.

c. *pra* praef. *anu* id. Mah. 1. 3229: *mâi 'van śućô mâ ruda dêvayâni na tvâdṛśî martyam anupraśôćatê.*

2. शुच् *śuć* 4. par. âtm. lucere. In dial. vêd. cl. 1. Ṛgv. 36. 9: *śôćasva ... agnê.*

c. *apa* in dial. vêd. Intens. extingui. Ṛgv. 97. 1: *apa naḣ śôśućad agʿam.*

c. *â* in dial. vêd. collustrare. Ṛgv. 97. 1: *śuśugdʿy â rayim* (v. gr. 389[b]).

शुच्य् *śućy* 1. par. i. q. *ćućy.*

शुचि *śúći* (r. 2. *śuć* s. *i*) 1) purus, albus. In. 5. 62. 2) m. planeta Venus aut ejus moderator. 3) m. nomen mensis (Maius-Junius). H. 1. 10.

शुचिस्मित *śućismita* (Bah. e praec. et *smita* risus) purum risum habens. In. 5. 1.

1. शुठ् *śuṭʿ* 1. par. (*kʿôṭanê*) claudicare. (Cf. *śuṇṭʿ*, *kuṇṭʿ*, *kʿôṭ*, 2. *kʿuṇḍ*, 1. *kʿôḍ*, *kʿôr*, *kʿôl*; gr. χωλός.)

2. शुठ् *śuṭʿ* 10. par. (*âlasyê*) pigrum esse. Cf. 2. *śaṭʿ*.

1. शुण्ठ् *śuṇṭʿ* 1. par. (*śôśaṇê* K. *kʿôṭanê* V.; scribitur *śuṭʿ*, gr. 110[a]) siccari (cf. *śuś*); claudicare (cf. 1. *śuṭʿ*).

2. शुण्ठ् *śuṇṭʿ* 10. par. (*śôśaṇê*; scribitur *śuṭʿ*, gr. 110[a]) siccari. Cf. *śuś*.

शुद्ध *śuddʿá* v. *śudʿ*.

शुद्धान्त *śuddʿânta* m. (e *śuddʿá* et *ánta*) i. q. *antaḣpura.* Śak. 108. 1.

शुद्धि *śuddʿi* f. (r. *śudʿ* s. *ti*) puritas.

शुध् *śudʿ* 4. par. interdum âtm. purificari, lustrari. Man. 3. 132: *na hi hastâv asṛgdigdʿâu rudʿirênâi 'va śudʿyataḣ*; 11. 46: *akâmataḣ kṛtam pâpan vêdâbʿyâsêna śudʿyati*; Hit. 126: *na vâriṇâ śudʿyatićâ 'ntarâtmâ*; N. 8. 18: *na hi mê śudʿyatê bʿâvaḣ.* — Part. perf. pass. *śuddʿá* (v. euphon. r. 83. *d*) purificatus, purus. N. 19. 14. Dr. 7. 7. — Caus. purificare, lustrare. N. 17. 10: *sunandâ śôdʿa-*

patagêndrab'ayâb'ib'ûtâ; 117. 9: *madanam api guṇâir viśêšayanti.*

c. *vi* praef. *prati*: *prativiśišta* insignitus, egregius, praestantissimus. C. abl. praestantior. Mah. 1. 4684.

3. शिष् *śiś* 10. par. v. 2. *śiś* caus.

4. शिष् *śiś* v. *śâs.*

शिष्ट *śištá* v. *śiś* et *śâs.*

शिष्य *śíšya* (rad. *śâs* suff. *ya*) part. fut. pass. r. *śâs.* Subst. m. discipulus.

शी *śî* 2. âtm. (anom. v. gr. 313. 449. 509) 1) jacere. Mah. 4. 826: *pańćâd'ikań śatan taćća nihatan tatra b'ârata | mahâvanam iva ććinnań śiśyê*; R. Schl. II. 9. 18: *śêśvâ 'nantarhitâyân tvam b'ûmâu*; N. 12. 27: *śayânam upavištań vâ st'itań vâ*; 14. 3: *dadarśa nâgarâǵânań śayânań kuṇḍalîkṛtam.* Etiam par. Mah. 5. 63: *nihatâ vâ mayâ sarvê śêšyanti vasud'âtalê.* Etiam cl. 1 par. Mah. 3. 1215: *śayêt.* 2) dormire. H. 1. 34: *sê 'yam b'ûmâu pariśrântâ śêtê*; 1. 36. 37. 2. 11: *gaćća ǵânîhi kê nv êtê śêratê vanam âśritâń*; 17: *dadarśa ... pâṇḍavân pṛt'ayâ saha śayânân b'îmasênan tu ǵâgratam.* — *śayitá* jacens, dormiens. Mah. 1. 2949. — Caus. *śâyáyâmi* pono. R. Schl. II. 66. 16: *tâiladrôṇyân tu saćivâiń śâyitan narâd'ipam.* (Gr. κεῖμαι, κεῖσαι = scr. *śêšê*, κεῖται = scr. *śêtê*, κοί-τη, κῶ-μα, κώ-μη; lat. *quies*, *quiesco*; goth. *hê-thjô* cubiculum, *hei-va* domus, in comp. *heiva-frauja*; island. vet. *hei-mr* domus; germ. vet. *hai-m*, *hei-m*; angl. *home*, v. Graff 4. 944 et 705; germ. vet. *hi-wo* conjux, maritus, *hi-wa* uxor, *hijan*, *hiwjan* nubere, Graff 3. 1063 [cf. gr. ἄκοιτις, ἀκοίτης], *hî-rât* connubium, nostrum *Heirath*; lit. *śê-tra* tugurium, *kiê-ma* vicus.)

c. *ati* 1) dormiendo aliquem superare, antecellere, alio plus dormire, cum acc. Mah. 3. 14686: *aham patîn nâ 'tiśayê nâ 'tyaśnê nâ 'tib'ûśayê.* 2) superare in universum. Rag'. 5. 14: *pûrvân mahâb'âga tayâ 'tiśêśê*; B'aṭṭ. 8. 1: *atyaśêrata tadvêgan na suparṇârkamârutâń.*

c. *ad'i* 1) incubare, c. acc. loci. R. Schl. II. 88. 12: *îdṛśîń râg'avań śayyâm ad'iśêtê.* 2) indormire, cum acc. loci. Rag'. 5. 28: *adiśiśyê ... pradôśê rat'ań rag'uń.*

c. *prati* exadversum cubare vel dormire. Mah. 3. 16300: *pratiśiśyê ǵalanid'in vid'ivat kuśasaństarê.* Etiam par. Mah. 3. 16398: *pratiśêšyâmi.*

c. *sam* dubitare. Hit. 116. 2: *na hi sańśayituń kuryât* (nisi legendum *sańśayitam*). Vid. *sańśaya*, *sańśayita.*

1. शीक् *śîk* 1. âtm. (*sêćanê* K. *sêkê sarpê* V.) humectare, irrigare, ire. Vid. *sîk*, *sêk* et cf. *sić.*

2. शीक् *śîk* 1. et 10. par. (*âmaršê* K. *âmaršê sêkê* V.) tolerare, perferre, tangere, irrigare. Vid. 2. *sîk* et cf. *śuk.*

शीकर *śîkára* m. (r. *śîk* s. *ara*) pluvia tenuis. Am. — *karaśîkara* aqua quae elephanti proboscide continetur. Etiam omisso *kara* id. Ritu-S. 1. 15: *udgataśîkarâmb'asô dantinań.*

शीघ्र *śîg'ra* celer, velox. N. 15. 6. — *śîg'ram* adv. cito, celeriter. H. 4. 58.

शीत *śîta* (ut videtur, a r. *śyâi* q. v., suff. part. perf. pass. *ta*, cf. *śiśirá*) 1) frigidus. B'. 2. 14. 2) n. frigus. Hit. 80. 16.

शीतता *śîtátâ* f. (a *śîta* frigidus, s. *tâ*) frigus. Hit. 31. 5.

शीतल *śîtala* (a *śîta* s. *la*) frigidus. N. 13. 4.

शीत्कार *śîtkâra* m. (e *śît* et *kâra* faciens, v. *ćîtkâra*) voluptatem exprimens murmuratio. Ur. 68. 2.

शीभ् *śîb'* 1. âtm. (*katt'anê*) gloriari.

शीर्ण *śîrṇá* v. *śar* (*śṝ*).

शीर्ष *śîrša* n. caput. N. 5. 5. Cf. *śiras.*

1. शील् *śîl* 1. par. (*samâd'âu*) meditari.

2. शील् *śîl* 10. par. 1) ire, adire, visitare (cf. *śêl*, *sêl*) Gita-G. 7. 4: *niśi gahanam api śîlitam.* 2) induere. l. c. 5. 11: *śîlaya nîlanićôlam.* 3) co-

e *cer* = scr. *śiras* et *vic-s* a *vincio*, ejectâ nasali, sicut in *conjux* a *conjungo*.)

शिरोधि *śirôd'i* m. (e *śiras* et *d'i* tenens, sustentans, a r. *d'â* s. *i*) cervix. Am.; v. praec.

शिरोरुह *śirôruha* m. (in capite crescens, e *śiras* et *ruha* crescens, v. euph. r. 76[b]) capillus. H. 2. 6.

शिल् *śil* 6. par. (*uńćê*) spicas colligere. Vid. sq. et cf. *sil*.

शिल *śila* m. (r. *śil* s. *a*, nisi *śil* denom. a *śila*) agri tonsi reliqua stipula, spica. Man. 3. 100 (schol. *lûnakêdâraśêśad'anyâni śilâń*.

शिला *śilâ* f. lapis, saxum, petra. A. 9. 24. (Cf. lat. *silex*, hib. *clach*, *cloch* lapis.)

शिली f. (a *śila* signo fem. *î*) sagitta. Rag'. 7. 62.

शिलोच्चय *śilôććaya* m. (e *śilâ* et *uććaya* a r. *ći* colligere, praef. *ut* s. *a*) mons. N. 12. 37. A. 9. 7.

शिल्प *śilpá* n. opificium, ars. N. 15. 4.

शिव *śiva* adj. prosper, faustus, secundus. N. 24. 40. Sâ. 6. 44 rectus de via. N. 20. 17. *śiva* subst. n. felicitas, prosperitas. A. 5. 19. *śiva* m. deus Śivus.

शिवा *śivá* f. 1) dea Śivâ, Śivi uxor. 2) canis aureus (shacal). Sâ. 5. 75.

शिवि *śivi* m. Śivis, nomen regis cujusdam. Sâ. 2. 17. Collective hujus regis posteri. Dr. 8. 3 (v. gr. 579).

शिशिर *śiśirá* (forma redupl., ut videtur, a r. *śyâi*, cf. *śîta*) 1) adj. frigidus. 2) subst. m. frigus. Mêg'. 81.

शिशिरांशु *śiśirâńśu* m. (frigidos radios habens, Bah. e *śiśirá* et *ańśu*) luna. Ur. 92. 12; v. *himâńśu*.

शिशु *śiśú*, vêd. *śiśu* m. (ut videtur, forma redupl. a rad. *śvi* crescere, abjecto *i*, mutato *v* in *u*) 1) infans, parvulus, parvula. In. 1. 27. 2) pullus, catulus. Ur. 91. 10.

1. शिष् *śiś* 1. par. (*hińsâyâm* K. *vad'ê* V.) ferire, laedere, occidere. Cf. *śaś*, *śas* et *śâs* sgf. 4.

2. शिष् *śiś* 7. par. relinquere. Pass. relinqui, reliquum esse, restare. Mah. 3. 2070: *na tasya* (*nalasya*) *dâsâ na rat'ô na b'râtâ naća bând'avâń* ... *śiśyantê sma*. — *śiśṭá* relictus, reliquus. N. 9. 3: *śiśṭâ tê damayanty êkâ sarvam anyaǵ ǵitam mayâ*; 13. 35. B'. 4. 31. — *yud'i śiśyê* in pugnâ resto, i. e. cado, pereo, sicut germanice dicitur im Kampfe bleiben. Mah. 2. 1964: *avâpsyê vâ śriyań hitâń śiśyê vâ nihatô yud'iń*. — Caus. (secundum grammaticos cl. 10) reliquum facere, relinquere. Mah 3. 14760: *gâṇḍîvad'anvâ vṛkôdaraśća* ... *na śêśayêtâń yud'i śatrusênâm*. — *nińśêśita* (Bah. e *nis* et *śêśita* relictum, reliquiae) relicti, reliquiarum expers, non relictus. R. Schl. I. 65. 6: *nińśêśitê 'nnê*.

c. *ava* pass. relinqui, reliquum esse, restare. B'. 7. 2. — *avaśiśṭa* relictus, reliquus. N. 8. 5.

c. *ava* praef. *sam* caus. reliquum facere, relinquere. Mah. 1. 6337.

c. *ut*: *uććiśṭa* relictus, reliquus. N. 13. 68. Man. 11. 26.

c. *nis* v. simpl. caus.

c. *pari* caus. reliquum facere. Rag'. 12. 79.

c. *vi* 1) discernere, distinguere. Pass. discerni, distingui. Rag'. 17. 62: *tasya daṇḍavatô daṇḍań* (schol. *sâinyań*) *svadêhân na vyaśiśyata* (schol. *nâ 'b'idyata*). 2) praeferre, meliorem habere, pluris aestimare, c. acc. et instr. Mah. 3. 14735: *b'ânuprab'ṛtib'iśćâi 'tân viśinaśṭića kêśavań*. Pass. meliorem haberi, majoris aestimari, cum abl. vel instr. B'. 5. 2: *karmasannyâsât karmayôgô viśiśyatê*; 12. 12: *śrêyô hi ǵńânam ab'yâsâǵ ǵńânâd d'yânań viśiśyatê*; Br. 2. 24: *yaǵńâis tapôb'iń* ... *viśiśyatê striyâ b'artur nityam priyahitê st'itiń*. — Absol. insigniri, insignitum, eximium esse. Mah. 1. 2916: *guṇâir apsarasân divyâir mênakê tvań viśiśyasê*. — *viśiśṭa* insignitus, egregius, praestantissimus. N. 1. 31. — Caus. superare. Mah. 3. 16449: *râvaṇis tu yadâ nâi 'nań viśêśayati sâyakâiń*; Mṛ. 19. 4: *kin tvam padâir mama padâni viśêśayantî vyâlî 'va yâsi*

opes affer (nobis)". Part. perf. pass. *śitá* (*niśita sań-śita*) tam huc quam ad *śô* referri potest; a Pâṇ. (VII. 4. 41) refertur ad *śô* q. v.

c. *sam* in dial. vêd. excitare, incitare. Ṛgv. 102. 10: *tvâm ugram avasê sańśiśîmasi* „te horrendum ad opem nobis ferendam excitamus".

शिक्ष् *śikś* 1. âtm. interdum par. (nihil aliud quam desid. radicis *śak*, v. gr. 490) discere. Man. 2. 20: *svań svań ćaritrań śikśêran*; Mah. 1. 6326: *kat'an drôṇât... sarvâstrâṇy aśikśata*; A. 4. 29: *śikśa mê b'avanań gatvâ sarvâṇy astrâṇi.* Part. praes. âtm. *śikśâṇa* pro *śikśamâṇa.* A. 4. 57 (v. gramm. 533). — Caus. docere cum 2. acc. Mah. 1. 5238: *drôṇô srǵunam ... raṇaśikśâm aśikśayat.* Pass. c. acc. rei. In. 3. 11: *sa śikśitô nṛtyaguṇân.*

c. *anu* caus. docere. Mah. 1. 5761.

c. *ab'i* caus. id. Mah. 1. 8033.

c. *upa* discere. In. 3. 3. N. 21. 33. A. 1. 12.

शिक्षा *śikśâ* f. (a *śikś* q. v., s. *â*) doctrina, scientia, disciplina. Mah. 1. 5238.

शिक्षाण *śikśâṇa* v. *śikś.*

शिखण्ड *śik'aṇḍa* m. pavonis cauda. Am.

शिखण्डक *śik'aṇḍaka* m. (a praec. s. *ka*) 1) id. 2) cinnus in vertice. Ur. 87. 7 infr.

शिखण्डिन् *śik'aṇḍín* m. (a *śik'aṇḍa* s. *in*) pavo.

शिखर *śik'ara* m. n. cacumen. N. 12. 41.

शिखरिन् *śik'arín* m. (a praec. s. *in*) mons. B'. 10. 23.

शिखरिणी *śik'ariṇî* f. (fem. praec.) lac coagulatum cum saccharo et condimentis mixtum. Ur. 42. 7 infr.

शिखा *śik'â*, vêd. *śík'â* f. 1) cacumen, vertex. 2) crista, praesertim pavonis crista. 3) cinnus in vertice. Mêg'. 89. 4) flamma. N. 11. 36. Dr. 2. 1. (Cf. hib. *sigh* „a hill, hillock".)

शिखिन् *śik'ín* m. (a praec. s. *in*) 1) pavo. Ur. 88. 16. 2) ignis. Ur. 25. 4 infr.

शिङ्घ् *śińg'* 1. par. (*âg'rânê*; scribitur *śig'*, gr. 110ᵃ⁾) odorari, olfacere.

c. *upa* (nisi *â* praef. *upa*) osculari. B'aṭṭ. 17. 95: *múrdd'any upâśińg'at* (v. *g'râ* c. *â* praef. *upa*).

शिञ्ज् *śińǵ* 2. âtm. (scribitur *śiǵ*, gr. 110ᵃ⁾) tinnire. B'aṭṭ. 14. 4: *g'aṇṭâli śiśińǵirê.* — Vid. *śińǵitá.*

शिञ्ज *śińǵa* m., शिञ्जा *śińǵâ* f. (r. *śińǵ* s. *a* fem. *â*) tinnimentum.

शिञ्जित *śińǵitá* (a *śińǵa* vel *śińǵâ* s. *ita*) 1) tinnitu praeditus, tinniens. Rag'. 9. 30. 2) n. tinnitus. Ur. 65. 8.

शिट् *śiṭ* 1. par. (*anâdarê*) despicere, parvi aestimare. Cf. *siṭ*

शित *śitá* v. *śi* et *śô.*

शिति *śíti* (ut videtur, a r. *śi* s. *ti*) 1) albus. 2) niger. Am.: *śitî d'avalamêćakâu.* Vid. sq.

शितिकण्ठ *śitikaṇṭ'a* m. (nigrum collum habens, Bah. e *śíti* niger et *kaṇṭ'á*) 1) pavo, v. *nîlakaṇṭ'a.* 2) cognomen Śivi.

शितिकण्ठक *śitikaṇṭ'aka* (a praec. s. *ka*) nigrum collum habens. Ur. 88. 14.

शिथिल *śit'ila* laxus, relaxus, solutus. Mêg'. 69. Cf. *śrat'*, *ślat'*, *ślat'a.*

शिर *śira* n. caput, v. sq.

शिरस् *śíras* n. caput. In. 2. 19. 5. 20. (Fortasse *śiras* e *śaras*, debilitato *a* in *i* sicut in *pitár -tṛ* q. v.; cf. gr. κάρα, κέρας, κρανίον; lat. *cranium*, *cere-brum*, quod capite fertur, mutato *f* in *b*, v. gr. comp. 18, *cer-vix*, v. *śirôd'arâ*, *śirôd'i*; *crinis*, v. *śirasiǵa*, *kêśa*, *śirôruha*; *cornu*, v. *śṛńga*; fortasse *crista* primitive in capite stans, ita ut *cri-sta* = scr. *śirańsṭ'a*; fortasse *calva* e *carva*; goth. *hvairnei* calva, *haurn* cornu; germ. vet. *hirni* cerebrum, *horn* cornu; lit. *karczei* m. pl. jubae equorum, *śerai* m. pl. setae; hib. *ceann* caput, fortasse per assim. e *cearn.*)

शिरसिज *śirasiǵa* m. (in capite natus, e loc. *śirasi* et *ǵa*) capillus.

शिरोधरा *śiród'arâ* f. (e *śiras* et *d'ara* ferens in fem.) cervix. Hêm.; v. sq. (Sic lat. *cer-vix* explicari potest

शाला *śâ'lâ* f. 1) domus, casa, receptaculum. Dr. 3. 9. N. 21. 29. 2) stabulum. N. 19. 11. 21. 6.

शालि *śâ'li* n. oryza.

शालिन् *śâlín* (a *śâ'lâ* s. *in*) praeditus, in fine compp. Sâ. 5. 45.

शालिहोत्र *śâlihôtra* m. (e *śâ'li* et *hô'tra*) nom. pr. N. 19. 28.

शाल्मलि *śâlmali* m. f. nomen arboris, Wils. „the silk cotton tree, bombax heptaphyllum". Am.

शाल्मली *śâlmalî* f. id. Hit. 9. 4.

शाल्व *śâlva* m. plur. nomen regionis (Wils.: the inhabitants of the central division of India. Hêm. 4. 23). Sâ. 2. 7. 7. 3.

शाल्वेय *śâlvêya* m. plur. nomen regionis. Dr. 1. 6.

1. शाव *śâva* adj. (a *śava* corpus mortuum, s. *a*) mortuus. Sâ. 5. 61.

2. शाव *śâva* m. pullus, catulus.

शावक *śâvaka* m. id. Hit. 18. 10.

शाश्वत *śâśvata* (f. -*î*, a *śaśvat* semper, s. *a*) sempiternus. H. 2. 21.

1. शास् *śâs* 2. par. (*śiś* gr. 327. 381[a]. 546. 563; part. fut. pass. *śiśya*, etiam *śâsya*, part. perf. pass. *śiśṭá*, gerund. *śiśṭvâ'* et *śâsitvâ'*) 1) jubere. Rag'. 15. 79: *kuru niḣsaṅśayaṅ lôkam ... ity aśât* (v. gr. 291). Cum acc. pers. Maḥ. 1. 97: *śaśâsa śiśyam.* 2) regere. N. 26. 38: *punaḣ śaśâsa tad râǵyam*; Rag'. 19. 57: *râǵńô râǵyaṅ vid'ivad aśiśat.* 3) docere c. acc. pers. et rei. B'. 2. 7: *śâd'i mâm*; B'att. 6. 10: *yatra tâpasân d'armaṅ sutîkśṇaḣ śâsti.* 4) punire. Man. 4. 175: *śiśyâṅśća* (schol. *anuśâsanîyân*) *śiśyâd d'armêṇa*; 8. 191: *tâv ub'âu ćâuravać ćâsyâu*; Ur. 81. 2 infr.: *êśô sparâd'î śâsanîyaḣ.* 5) âtm. in dial. vêd. implorare. Ṛgv. 30. 10: *tan tvâ vayam ... śâsmahê.* — Caus. punire. Hit. 65. 18: *kuṭṭinîća śâsitâ*; Man. 4. 175: *śâsayêt.* (Cf. *śaṅs.*)

c. *anu* 1) jubere. R. Schl. II. 15. 26. 36. 24. 81. 11. Maḥ. 4. 169: *anvaśâsan nakulaṅ kuntîputrô yud'iśṭ'iraḣ* (*anvaśâsat* pro *anvaśât*, cf. gr. 327). 2) regere. Maḥ. 1. 4124: *svarâǵyam anvaśât*; 2. 179: *râśṭran tavâ 'nuśâsanti mantriṇaḣ* (pro -*sati*, v. gr. 327). 3) docere. A. 1. 9: *pitê 'va putrân anuśiśyaćâi 'tân*; Man. 6. 86. 4) dicere, alloqui. Maḥ. 1. 3884: *putram ... anvaśât*; 4. 98: *naćâ 'nuśiśyâd râǵânam apṛććantam.* 5) punire. Man. 11. 99.

c. *anu* praef. *sam* regere. N. 12. 49.

c. *â* 1) jubere. B'att. 6. 4: *rakśâṅsi rakśitum sîtâm âśiśat.* 2) dicere, narrare. B'att. 6. 27: *âyôd'aṅ vṛttaṅ lakśmaṇâyâ "śiśan mahat.* — Vid. 2. *śâs* praef. *â.*

c. *pra* 1) jubere. Maḥ. 2. 2433: *râǵan kiṅ karavâmas tê praśâd'y asmân tvam îśvaraḣ*; R. Schl. I. 20. 18. 2) regere. N. 12. 94. Etiam cl. 1. Maḥ. 3. 1368: *mahîm praśâsêt*; 2024: *kṛtsnâm praśâsêma vasund'arâm*; 10283: *pṛt'ivîṅ kṛtsnâm praśâsêt.*

2. शास् *śâs* 2. âtm. c. *â* fausta precari alicui. Man. 3. 80: *ṛśayaḣ pitarô dêvâḣ ... âśâsatê kuṭumbib'yas têb'yaḣ.* Precari, optare alicui aliquid. Maḥ. 3. 12430: *mâtaraṅćâi 'va śôćâmi ... yâ 'smâkan nityam âśâstê mahattvam*; R. Schl. II. 6. 3: *âśâsyâ "tmanaḣ priyam.* Etiam par. A. 5. 19: *śivam âśâsta mê.* — Vid. *âśis* et 2. *śaṅs* praef. *â.*

शासन *śâsana* n. (r. *śâs* s. *ana*) jussus, dictum, praeceptum. N. 2. 10. 26. 9.

शासितार् -तृ *śâsitâ'r -tṛ'* n. (r. *śâs* s. *târ tṛ*) dominator, imperator. Śak. 16. 4.

शास्त्र *śâstra* n. (r. *śâs* s. *tra*) 1) praeceptum, dogma. B'. 15. 20. 2) liber, quo aliqua res, disciplina, ars traditur. N. 19. 31.

*शि *śi* 5. par. âtm. acuere. In dial. vêd. cl. 3 productâ vocali. 1) acuere. Ṛgv. 55. 1: *śiśîtê vaǵran têǵasê*; 81. 7: *śiśîhi râya âb'ara* „alacres redde (nos),

शशिन् *śaśín* m. (lepore praeditus, a *śaśá* lepus, s. *in*) luna.

शश्वत् *śaśvat* adv. semper, perpetuo.

शष् *śaś* 1. par. (*vad'ê*) ferire, laedere, occidere. Cf. *śas*.

शष्प *śaṣpá*, vêd. *śáṣpa* n. gramen recens. Rag'. 2. 26. (Cf. lat. *caespes*.)

1. शस् *śas* 1. par. ferire, occidere. Mah. 3. 1638: *dânavâli śastâs tvayâ.*

c. *vi* id. R. Schl. I. 13. 35: *viśâṇâir viśaśâsâi 'nan trib'ih.* N. 11. 28.

2. शस् *śas* 2. par. (*svapnê*) dormire. Cf. *sas*, *śańst*, *sańst*.

शस्त *śastá* part. perf. pass. radd. *śańs* et *śas*.

शस्त्र *śástra* n. (r. 1. *śas* s. *tra*) 1) telum (in universum). 2) sagitta. B'. 1. 20. N. 11. 28.

शस्य *śasyá* n. (r. *śańs* s. *ya*) fructus. Am. Cf. *sasyá*.

शाक *śá'ka* m. herba. Hit. 20. 9.

शाख् *śâk'* 1. par. (*vyâptâu*) occupare, complecti, implere. Cf. *ślâk'*.

शाखा *śá'k'â* f. (ut videtur, a r. *śâk'* s. *a* in fem.) ramus. Dr. 2. 1. (Lit. *śakà* id., russ. *suk'* id., hib. *géag* id.)

शाखामृग *śâk'âmṛga* m. (e praec. et *mṛga* animal) simia. N. 12. 65.

शाखिन् *śâ'k'in* m. (a *śá'k'â* ramus, s. *in*) arbor.

शाड् *śâḍ* 1. par. (*ślâg'âyâm* K. *ślâg'ê* V.) laudare. Vid. 3. *śal*.

शाठ्य *śâṭ'ya* n. (a *śaṭ'a* s. *ya*) falsitas, pravitas.

शाण *śâṇa* m., शाणी *śâṇî* f. (ut videtur, a r. *śô* acuere, s. *na* vel *ana*, mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 353) 1) cos. 2) lapis Lydius. Am. (Angl. *hone* cos, island. vet. *heinn*, anglo-sax. *hænan* lapidare.)

शातकुम्भ *śâtakumb'a* n. (secundum Wils. a *śatakumb'a*, quod nomen montis esse dicitur, s. *a*) aurum.

शातकुम्भमय *śâtakumb'amáya* (a praec. s. *maya*) aureus. A. 9. 25.

शातय् *śâtáy* caus. r. *śad*.

शाद *śâdá* m. 1) gramen recens. Am. 2) lutum, coenum. Am. (Lit. *śuda-s* lutum, coenum; hib. *caidhe* „dirt, a blamish", *caidheach* „polluted".)

शाद्वल *śâdvalá* (a praec. abjecto *a*, s. *vala*) gramine recenti praeditus. Ur. 61. 3.

शान् *śân* par. âtm. *śiśâńsâmi*, *śiśâńsê* (proprie forma desid. pro *śiśâńsâmi*, *śiśâńsê*, v. gr. 491) acuere.

शान्त *śântá* v. *śam*.

शान्ति *śânti* f. (r. *śam* s. *ti*) placatio, tranquillitas. N. 26. 8. Dr. 7. 11. B'. 2. 66.

शान्त्व् *śântv* 10. par. (denom. a sq.) i. q. *sântv*.

शान्त्व *śântva* m. (ut videtur, forma anom. a r. *śam* s. *tva*) blandimentum, consolatio. Vid. *sântva*.

शाप *śâpa* m. (r. *śap* exsecrari, s. *a*) exsecratio, maledictio. In. 5. 53. Su. 2. 15.

शायिन् *śâyín* (r. *śî* jacere, dormire, s. *in*) qui jacet vel dormit, jacere vel dormire assuevit, in fine comp. H. 1. 34.

शार् *śâr* 10. par. (*dâurbalyê*) debilem esse. Cf. *sâr*.

शारङ्ग *śârańgá* v. *sârańgá*.

शारद *śârada* (fem. -*î*, a *śarád* s. *a*) 1) autumnalis. N. 13. 44: *ćandralêk'â śâradî*; Lass. 91. 15: *sampûrṇaśâradakalânid'ikântavaktrâ.* 2) recens. 3) non sibi confidens, modestus, pudibundus. Am.

शारीर *śârîra* (a *śarîrá* corpus, s. *a*) corporalis. B'. 17. 14.

शार्ङ्ग *śârńgá* (a *śṛ'ńga* s. *a*) 1) corneus. 2) n. arcus, praesertim Śivi arcus.

शार्ङ्गिन् *śârńgín* m. (a praec. s. *in*) cognomen Śivi. Am.

शार्दूल *śârdûlá* m. tigris. N. 12. 129. In fine compp. princeps, optimus. N. 13. 44. Vid. *ṛśab'á*. (Fortasse gr. πάρδος, πάρδαλις, lat. *pardus*, *pardalis*, lit. *pardas*, e κάρδος etc.)

शाल *śâla* m. 1) nomen arboris. Su. 4. 6. N. 12. 3. 2) nomen piscis (Wils.: a sort of gilt head, Sparus spilotus). H. 2. 18.

शर् *śara* (r. *śar* [*śṝ*] findere, rumpere, s. *a*) 1) m. sagitta. Dr. 5. 19. 8. 16. 2) n. aqua.

शरण *śaraṇa* n. (ut videtur, a perditâ r. *śar śṛ* ire, cf. *sar sṛ*, *śri* et v. *vḗśa*, *vḗśman*) 1) domus. Ur. 35. 2. 2) refugium, perfugium, tutela, praesidium. N. 5. 15. 35. 12. 119.

शरण्य *śaráṇya* (a praec. s. *ya*, v. gr. 582) qui refugium, tutelam praebet. N. 12. 42. Sâ. 1. 2.

शरद् *śarád* f. (ut mihi videtur, e *śara* aqua et *d* pro *da* dans a r. *dâ* abjectâ vocali, sicut e. c. in *dadmás* damus pro *dadâmas*, v. sq. et *varšá*) 1) autumnus. A. 9. 21. 2) annus. N. 26. 25. A. 2. 17.

शरदा *śaradâ* f. (ut mihi videtur, e *śara* et *da* dans in fem.) i. q. praec.

शरधि *śarad'i* m. (e *śara* sagitta et *d'i* tenens, v. *išud'í*) pharetra.

शरभ *śarab'á* m. animalis species. Dr. 4. 13. Wilson: 1) a fabulous animal, supposed to have eight legs and to inhabit particularly the snowy mountains. Am. 2) a young elephant. 3) a monkey in Rama's army. Mêd. 4) a camel. 5) a grasshopper. Am. 6) a locust. (Vid. *śalab'a* et cf. gr. κάραβος.)

शराव *śarâva* m. (e *śara* aqua et *ava* tuens, a r. *av* s. *a*) 1) operculum. 2) patina. Ur. 46. 5.

शरासन *śarâsana* n. (sagittarum conjectionem habens, e *śara* sagitta et *asana* conjectio) arcus. A. 5. 25.

शरीर *śarîrá* n. (r. *śar* [*śṝ*] s. *îra*) corpus.

शरीरिन् *śarîrín* m. (corpus habens, i. e. inhabitans, a praec. s. *in*) anima. B'. 2. 18. (Cf. *dêhín*.)

शर्करा *śarkarâ* f. 1) glarea. 2) saccharum; Wils.: „Clayed or candied sugar". (Cf. gr. χάλιξ, σάκχαρ, σάκχαρον; lat. *calx*, *calculus*, *saccharum*.)

शर्करावत् *śarkarâvant* (a praec. s. *vant vat*) glareosus. Am.

1. शर्ध् शृध् *śard' śṛd'* 1. âtm. (*śabdakutsâyâm* K. *pardê* V.) pedere. — Caus. vel cl. 10 praef. *ava* oppedere. Man. 8. 282. Cf. *pard*.

2. शर्ध् शृध् *śard' śṛd'* 1. par. âtm. (*undê* K. *klêdanê* V.) madidum esse, humectari.

3. शर्ध् शृध् *śard' śṛd'* 10. par. (*prahasanê*) irridere.

शर्ब् *śarb* 1. par. (*hiṅsê gatâu*) ferire, laedere, occidere, ire. Cf. *sarb*, *sarp sṛp*.

शर्मन् *śárman* n. (ut videtur, a r. *śar* [*śṝ*] s. *man*) felicitas, gaudium. In. 3. 9. 11. Dr. 8. 23.

शर्व् *śarv* 1. par. (*hiṅsê*) ferire, laedere, occidere.

शर्व *śarva* m. cognomen Śivi.

शर्वरी *śarvarî* f. nox. Sâ. 5. 66.

शर्वाणी *śarvâṇî* (a *śarva* s. *âna* in fem.) Śivi uxor.

1. शल् *śal* 1. âtm. (*ćalanê* K. *ćalanê sṛtâu* V.) ire, se movere, vacillare, sternere. Cf. *ćal*, *sal*.

2. शल् *śal* 1. par. (*gatâu*, *vêgê*) ire, currere. Vid. 1. *śal* et *śval*.

3. शल् *śal* 10. âtm. *śâláyê* (*ślâg'ê*) laudare. Cf. *śâḍ*, 2. *śaṭ*, 3. *śaṭ'*.

शलभ *śalab'á* m. locusta. A. 7. 24. Vid. *śarab'á*.

शल्भ् *śalb'* 1. âtm. (*katt'anê*) gloriari.

शल्य *śalyá* m. n. (r. *śal* s. *ya*) sagitta. Ur. 4. 2 infr. (Hib. *cail* „a spear, javelin".)

शल्लकी *śallakî* f. arboris species. Wils. „the gum alibanum tree, Boswellia thurifera". Ur. 69. 4.

शव् *śav* 1. par. (*gatâu* K. *vikârê* V.) ire, mutare.

शव *śava* m. n. cadaver. Am.

शवल *śavála* varius, versicolor. Am.

शश् *śaś* 1. par. salire. Vid. seq. (Lit. *šók-ti*, slav. *skak-a-ti* saltare.)

शश *śaśá* m. (r. *śaś* s. *a*) lepus. (Germ. vet. *haso*, anglo-sax. *hara*, lit. *kiškis*, *zuikis*, russ. заецъ *ṣaez'*.)

शशक *śaśaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Hit. 67.

शशधर *śaśad'ara* m. (leporem gerens, e *śaśá* et *d'ara*) luna. Am.

शशाङ्क *śaśâṅka* m. (Bah. e *śaśá* et *aṅká* nota, signum) luna. A. 1. 11 (cf. *śaśín* et *śaśad'ara*).

tranquillare. Maḥ. 1. 6577: *puśpâyud'am ... upaśâmaya kalyâṇi âtmadânêna.* 2) occidere, interficere. Maḥ. 3. 8541: *agastyênê 'ha vâtâpiń kimart'am upaśâmitaḿ.*

c. *ni* caus. *niśâmayâmi* 1) videre, conspicere. R. Schl. I. 2. 6: *akardamam idan tîrt'an niśâmaya.* Gerund. *niśâmya* et *niśamya* (v. caus. rad. simpl. *śamáyâmi*); R. Schl. I. 69. 18: *râg'avâu putrâu niśâmya*; II. 46. 18: *prakṛtis tâ niśâmya*; Maḥ. 1. 1137: *niśâmya tê duńk'am idam*; N. 26. 6: *niśamyâ 't'a ḥayagńasya liṅgâni*; A. 10. 57. 58: *râudrâstraniśpiśṭân ... niśamya*; R. Schl. II. 52. 14: *sarat'am mân niśamyâi 'kam.* 2) audire. R. Schl. II. 57. 21: *tad vâkyań râgastrîṇân niśâmayan.* Gerund. *niśamya.* Br. 3. 1: *tayôr duńk'itayôr vâkyam ... niśamya*; R. Schl. I. 2. 17. II. 44. 25. 52. 4. 66. 10. Rag'. 2. 61.

c. *ni* praef. *vi* caus. audire. Gerund. *viniśamya.* In. 5. 62.

c. *ni* praef. *sam* caus. id. Maḥ. 2. 1658: *sanniśamya.*

c. *pari* caus. *pariśamayâmi* sedare. Gîta-G. 7. 20: *pariśamitam.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 40. 33: *pâuragaṇâśrub'ir ab'yavaḥitam praśaśâma maḥiragań*; Maḥ. 2. 1944: *praśâmya b'aratarśab'a.* — *praśânta* sedatus. N. 26. 34. A. 9. 34. — Caus. *praśamayâmi* 1) sedare, tranquillare, extinguere. Maḥ. 3. 12978: *praviśṭô mânuśan dêḥań sarvam praśamayâmy aḥam*; Maḥ. 1. 8156: *praśamitań k'âṇḍavê ḥavyavâḥanań.* Interficere, occidere. Maḥ. 3. 2031. Expugnare. A. 9. 35: *praśâmya nagaram* (productâ vocali, v. praef. *upa* et *ni*).

c. *sam* i. q. simpl. R. Schl. II. 66. 1: *tam agnim iva sańśântam.* Caus. sedare, tranquillare. R. Schl. II. 98. 1: *lakśmaṇań krôd'amûrčitań râmań sańśamayâmâsa.*

2. शम् *śam* 10. par. âtm. *śâmáyâmi, śâmáyê* (*âlôčanê* K. *âlôčê* V.; proprie caus. rad. 1. *śam*, v. praef. *ni*) videre, conspicere. (Cf. goth. *gaumja* observo, video.)

शम *śama* m. (r. *śam* s. *a*) tranquillitas, praesertim animi, libertas ab animi commotionibus. N. 6. 10. B'. 10. 4.

शम्ब् *śamb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. — 10. par. (*samband'ê*) ligare, alligare. Cf. *samb.*

शम्बर *śambara* m. Śambarus Dâitjus.

शय *śaya* (r. *śî* s. *a*) jacens, dormiens, in fine compp. Vid. *galêśaya, ḥṛččaya.*

शयन *śáyana* n. (r. *śî* jacere, dormire) lectus. In. 5. 3.

शयान *śayâná* v. *śî* (gr. 533).

शय्या *śáyyâ* f. (r. *śî* s. *yâ*, v. gr. 560) 1) actio jacendi vel dormiendi. N. 2. 4. B'. 11. 42. 2) cubile, lectus. Ḥit. 33. 11.

शर् (शॄ) *śar* (*śṝ*) 9. par. *śṛṇấmi* (gr. 345[a] et 94[a]) rumpere, dirumpere, diffringere. Pass. *śîryế* (gr. 453). Maḥ. 3. 591: *patêd dyâur ḥimavân śîryêt* (c. term. par. v. gr. 446). Part. perf. pass. *śîrṇá.* Maḥ. 1. 6485: *vağram ... daśad'â śatad'âčâi 'va tač čîrṇań vṛtramûrd'ani*; N. 13. 9: *nagâgrâd iva śîrṇânâń śṛṅgâṇâm patatâń kśitâu*; Ḥ. 1. 18: *śîrṇaparṇap'alâi râgan baḥugulmakśupâir drumâiń.* Cf. 4. *kar* (*kṝ*), gr. κλάω; de κείρω v. *kart kṛt.*

c. *pari* pass. i. q. pass. simpl. Maḥ. 1. 8283: *nab'asań pariśîryatań* (= *-śîryamâṇasya*, v. gr. 532); 3. 11141: *maḥâgiriń ... samantât paryaśîryata.*

c. *vi* pass. i. q. pass. simpl. R. Schl. II. 78. 17: *b'âṇḍam pṛt'ivyân tad vyaśîryata*; I. 25. 12: *vyaśîryanta śarîrât svât sarvagâtrâṇi*; Dr. 7. 19: *viśîryantîn nâvam ivâ 'rṇavântê* (de part. *viśîryant* v. gr. 532); Su. 2. 18: *viśîrṇakalasâiń.* Dissolvi, destrui, everti, perire. Maḥ. 1. 3726: *vyaśîryata tatô râśṭrań kśayâir nânâvid'âiń*; N. 13. 17: *ratnarâśir viśîrṇô syam*; Ḥit. 119. 4: *dêvabrâḥmaṇanindakô viśîryatê svayam.*

शनकैस् *śanakâis* adv. (instr. pl. ab inusitato *śanaka*, quod derivatur a *śana* [v. *śanâis*] suff. *ka*) lente, tarde, paulatim, gradatim. N. 17. 13.

शनैस् *śanâis* adv. (instr. ab inusitato *śana*) lente, tarde. In. 2. 24. H. 2. 22. 4. 26. Su. 4. 10.

1. शप् *śap* 1. par. âtm., 1) âtm. jurare. Man. 8. 110: *vaśiśṭaśćâ 'pi śapat'an śêpê pâiyavanê nṛpê* (loc. pro dat.); R. Schl. II. 75. 40: *śapat'âiḱ kaśṭâiḱ śapamânam ... b'aratam ... kâuśalyâ vâkyam abravît.* Cum instr. rei vel pers. per quam quis jurat. G'aṭ. 22; R. Schl. II. 21. 16: *satyêna d'anuśâćâi 'va dattênê 'śṭêna tê śapê*; II. 11. 8: *têna râmêṇa kâikêyi śapê tê vaćanakriyâm*; 34. 47. 48. 21. Mah. 1. 5178. 2) par. âtm. maledicere, exsecrari. In. 5. 48: *śaśâpâ 't'â d'anaṅgayam*; N. 20. 34: *kupitâ mâ 'śapat*; Mah. 1. 4583: *tasmât tvâm apy ahaṅ śapê*; 3. 351: *putran tê śapsyatê.* — Absol. R. Schl. I. 58. 8: *śêpuḱ paramasaṅkrudd'âś ćaṇḍâlatvaṅ gamiśyasi.* — Caus. *śâpáyâmi* jurare jubeo. Man. 8. 113. (Fortasse *śap* primitive dicere, loqui significavit, cf. *śábda* sonus, quod fortasse e *śap* + *da* dans; hib. *cubhais* „an oath", *cubhas* „a word, a promise", *cab* „a mouth".)

c. *ab'i* maledicere, exsecrari. R. Schl. II. 49. 48: *tvâm ab'iśapsyê ऽhaṅ suduḱk'am atidâruṇam.*

2. शप् *śap* 4. par. âtm. i. q. 1. *śap.*

शपथ *śapát'a* m. (r. *śap* s. *at'a*) jusjurandum.

शफ *śap'a* n. ungula (equi). Am. (Germ. vet. *huof*, island. vet. et anglo-sax. *hôf.*)

शफर *śap'ara* m., शफरी *śaparî* f. piscis species. (Wils. a sort of carp, Cyprinus chrysoparius). Am.

शब्द् *śabd* 10. par. *śabdáyâmi* (ut videtur, denom. a seq.) dicere. Mah. 3. 14400: *śaṇṇân tu pravaran tasya śîrśâṇâm iha śabdyatê.* — Caus. *śabdâpáyâmi* facio ut quis vocetur, advocetur, arcesso. R. Schl. II. 59. 7: *yadi mâṅ râmaḱ punaḱ śabdâpayêt.* (Vid. *śap* et cf. caus. r. *dâ*, *dâpáyâmi*, cf. etiam *ǵîvâpáyâmi* p. 153 annot.)

c. *ab'i* dicere. Man. 6. 82: *yad êtad ab'iśabditam.* Nominare. Mah. 1. 3927: *dakśasya duhitâ yâ tu surab'î 'ty ab'iśabditâ.*

c. *sam* dicere, loqui. Mah. 1. 3215: *ayam êtî 'ti saṅśabdya.*

शब्द *śábda* m. sonus, clamor, strepitus. H. 4. 21. Br. 1. 3. Su. 1. 32. (Vid. *śap.*)

1. शम् *śam* 4. par. *śấmyâmi* (gr. 303) sedari, tranquillari, placari, extingui. Gîta-G. 7. 41: *śâmyatu dêhadâhaḱ*; Rag'. 2. 14: *śaśâma vṛśṭyâ 'pi vinâ davâgniḱ*; Man. 2. 94: *na ǵâtu kâmaḱ kâmânâm upab'ôgêna śâmyati*; Mah. 2. 1936: *śâmya mâ śućaḱ*; Rag'. 7. 3: *samatsarô ऽpi śaśâma têna kśitipâlalôkaḱ.* — *śântá* 1) sedatus, pacatus, tranquillus, placidus. H. 1. 49: *śântârćir iva pâvakaḱ*; Hit. 80. 21: *śântê pânîyatôyê*; N. 12. 112: *suśântatôyâm ... hradinîm*; 24. 53: *śântaǵvarâ*; Sâ. 6. 18: *śântâyân diśi.* 2) interfectus (v. caus.). Mah. 1. 7523: *diśṭyâ śântaḱ purôćanaḱ.* — Caus. *śamáyâmi* 1) sedare, tranquillare, domare, extinguere. Mah. 3. 72: *mânasaṅ (duḱk'aṅ) samayêt tasmâǵ ǵńânênâ 'gnim ivâ 'mbunâ*; Hit. 24. 6: *sutaptam api pânîyaṅ śamayaty êva pâvakam.* 2) occidere, interficere. Mah. 3. 14620: *sô ऽyan tvayâ mahâbâhô śamitô dêva kaṇṭakaḱ.* (Hib. *samh* „pleasant, still, calm, tranquil"; lit. *kenćiu*, *kentėju* patior, tolero, *kanćia* dolor, *kantrùs* patiens, tolerans, *pa-kintu* patientiam adhibeo, v. *śânti*; fortasse nostrum *san-f-t*, inserto *f* [v. gr. comp. 96], mutatâ gutturali in sib.; germ. vet. *samft*, angl. *soft*; fortasse etiam germ. vet. *sûmjan* tardare [nostrum *säumen*], *sûmig* negligens; island. vet. *sems* tardatio; gr. κάμ-νω, κηλέω. Cf. *kśam.*)

c. *upa* i. q. simpl. Mah. 3. 72 et 1008: *nô 'paśâmyati mê manaḱ.* — Caus. *upaśâmayâmi* 1) sedare,

शठ *śaṭ'a* (r. 1. *śaṭ'* s. *a*) falsus, fallax, pravus. Hit. 67. 10: *śaṭ'am mitram.* (Hib. *sath* „evil", *saith* „vulgar, vile, despicable, ill".)

शण् *śaṇ* 1. par. (*dânê*) dare.

शण *śaṇa* n. cannabis. (Cf. gr. *κάνναβις*, lat. *cannabis*, lit. *kanápē*, russ. *konopla*, hib. *canaib*, island. vet. *hanp*, anglo-sax. *hænep*, germ. vet. *hanaf*.)

शण्ड् *śaṇḍ* 1. âtm. (*ruǵâyâm* K. *saṅǵaruǵôli* V.; scribitur *śaḍ*, gr. 110[a)]) aegrotare, colligere, coacervare. Cf. 1. *śaṭ*.

शण्ढ *śaṇḍ'á* m. eunuchus. Am. Scribitur etiam *śaṇḍ'a*.

शत *śatá* n. (ut mihi videtur, mutilatum e *daśata* a *daśan* decem, v. gr. comp. 320. annot.) centum. *śata* m. nisi *śatâ* f. N. 15. 5: *śataṅ śatâṅ*. (Lat. *centum*, gr. *ἑ-κατόν* [*ἑ* pro *ἕν* unum], lit. *śimta-s* m., slav. *sto* n., hib. *céat*, cambro-brit. *cant*, armor. *kant*.)

शतक्रतु *śatakratu* m. (centum sacrificia habens, Bah. e *śatá* et *krátu*) cognomen Indri.

शतगुणाधिकम् *śataguṇâd'ikam* adv. (e *śataguṇa* centies [e *śatá* et *guṇá* q. v.] et *ad'ikam* supra, plus) plus quam centies. H. 4. 49.

शतगुणित *śataguṇita* (a *śataguṇa* centies [*śatá* + *guṇá* q. v.] s. *ita*) centies repetitus. Ur. 51. 19.

शतघ्नी *śatag'nî* f. (centenos occidens, e *śatá* centum et *g'nî* fem. vocis *g'na* occidens) teli species. A. 6. 16.

शतधा *śatad'â* adv. (a *śatá* s. *d'â*, v. gr. 239) centupliciter, in centum frusta, in centum partes; e. c. *śatad'â ćêttum* in centum partes findere. A. 7. 21. 29.

शतसङ्घशस् *śatasaṅg'aśas* (e *śatasaṅg'a* [*śatá* + *saṅg'a* turba] centum complectens turba, suff. *śas*) centenatim. In. 1. 35. A. 10. 23.

शतपत्र *śatapatra* n. (centifolius, Bah. e *śatá* et *pátra* folium) lotus flos.

शतपुत्र *śataputra* (e *śatá* et *putrá* filius, liber) centum filios vel liberos habens.

शतपुत्रता *śataputrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis, i. e. centum filiorum possessio. Sâ. 5. 53.

शतह्रदा *śatahradâ* f. (Bah. e *śatá* et *hrada* radius luminis) fulmen. Ur. 70. 7.

शत्रु *śátru* m. (fortasse a caus. r. *śad* [*śâtáyâmi* caedo] s. *ru* vel *tru* abjectâ radicis litterâ finali) hostis.

शत्रुञ्जय *śatruńǵaya* m. (hostem vincens, e *śátru* in acc. et *ǵayá*, v. gr. 575 suff. *a*) nom. pr. Dr. 2. 11.

शत्रुतस् *śatrutás* adv. (e *śátru* s. *tas*) ab hoste vel hostibus (v. gr. 584. 38). N. 14. 18.

1. शद् *śad* 1. par. (*gatâu*; nonnisi cum *â* occurrere dicitur) ire. — Caus. ducere, popellere. Pâṇ. VII. 3. 42: *gâḱ śâdayati gôpâlaḱ*. (Cf. *pad*.)

2. शद् *śad* in tempp. spec. âtm. in ceteris par. (a grammaticis refertur ad cl. 1 et 6, sequitur autem normam classis 4, ita tamen ut anomale conson. fin. ante syllabam *ya* abjiciatur et *a* producatur in *î*, quod ex *â* ortum esse censeo in analogiâ cum passivis ut *dîyátê* datur pro *dâyatê* [v. gr. 447], ita *śî'yatê* pro *śâyatê*. Quod attinet ad omissam radicis litteram finalem, *śî'yatê* convenit cum *ǵâ'yatê* nascitur pro *ǵanyatê*, gr. 305. Vera radicis forma *śat* esse videtur, unde caus. *śâtáyâmi* e generali reg. explicari posset; cf. etiam nomen abstractum *śâtana* apud Wils., quod non a *śô* sed a *śat* deduxerim; ita *śâta* quo radix *śad* a Vôp. explicatur) cadere, perire. B'aṭṭ. 17. 77: *aśîyata nṛmâṅsâdâm balaṅ sugrîvavâd'itam* (schol. Ǵay. *avasannam*, B'ar. *avasâdam prâptam*). — Caus. *śâtáyâmi* (gr. 471) facere ut alq. cadat, caedere. R. Schl. I. 66. 10: *varâṅgâni mahârhâṇi d'anuśâ śâtayâmi vaḱ*; II. 43. 16. 96. 52. N. 20. 13: *śâtayitvâ vib'îtakam*; 14: *śâtayiśyê vib'îtakam*; 23: *śâtayâmâsa taṅ drumam.* (Cf. *pad*, *pat*, lat. *cado*.)

c. *pra* caus. facere ut alq. cadat. Mah. 1. 5561: *ânâmya p'alitâṅ śâk'âm pakvam pakvam praśâtayêt.*

c. *vi* caus. discutere, disjicere. Mah. 3. 11971.

c. *sam* caus. facere ut alq. cadat. Mah. 3. 865: *vaǵraṁ udyamya tân sarvân parvatân samaśâtayam.*

= scr. *śákṛtas* e *śakartas*; hib. *seachraith* „filth, dirt", *cac* „animal excrement", *cacach* „dirty, filthy", *cacaim* „I go to stool"; lat. *caco*, gr. *κακκάω*.)

शक्ति *śakti* f. (r. *śak* posse, s. *ti*) 1) potestas, facultas, vis. Sâ. 2. 17. 5. 4. 2) lancea ferrea. In. 1. 4. (Hib. *ceach-t*, v. r. *śak*.)

शक्तु *śaktu* m. n. farina. (Wils.: According to some authorities only m. pl. [*śaktavaḣ*]. The powder or flour of barley and other grain, first fried and then ground). Hit. 114. 22: *śaktub'ûtaḣ śâravaḣ*; 115. 2. 7: *śaktuśârava*.

शक्य *śakya* (part. fut. pass. r. *śak*) possibilis; v. *śak*.

शक्र *śakrá* m. (ut videtur, a r. *śak* posse, s. *ra*) cognomen Indri.

शङ्क् *śaṅk* 1. âtm. (scribitur *śak*, gr. 110[a]) 1) suspicari, opinari. N. 23. 1: *śaṅkamânâ nalan tam*; 23. 28: *tvâṅ ǵanaḣ śaṅkêta dôśataḣ*; H. 3. 15: *tâm ... puṅskâmâṅ śaṅkamânaḣ*. 2) timere. N. 9. 31: *kimart'am b'iru śaṅkasê*. — *śaṅkitá* suspicans, timens. N. 12. 32. In. 5. 18. (*śaṅk* primitive possibile habere significaverit; a *śak* posse insertâ nasali; cf. lat. *cunctari*; goth. *hugjan* cogitare, opinari, putare; germ. vet. *hugu* animus, intellectus, sensus, *hugjan* cogitare, recordari, considerare.)

c. *ab'i* dubitare. M. 34: *nâ 'b'iśaṅkyam idaṅćâ 'pi vaćanam*.

c. *â* par. âtm. timere. Man. 7. 188: *yataśća b'ayam âśaṅkêt tatô vistârayêd balam*; R. Schl. I. 90. 15: *mattô na dôśam âśaṅkîḣ*; I. 1. 39: *âśaṅkamânaśća punaḣ pâuraǵânapadâgamam*; N. 13. 30: *âśaṅkamânâ tat pâpam*. — *âśaṅkita* metutus. R. Schl. I. 65. 15: *yat tad âśaṅkitam pâpam*.

c. *pari* suspicari. N. 24. 26: *na mâm arhasi kalyâna dôśêṇa pariśaṅkitum*.

c. *vi* dubitare. Maḣ. 1. 2966: *gând'arvarâkśasâu (vivâḣâu) kśatrê d'armyâu tâu mâ viśaṅkit'âḣ* (pro *viśaṅkiśṭ'âs* praet. mltf. 3, sic. Maḣ. 3. 10356: *paryaśaṅkit'âm* [sic legendum pro *-t'â*] pro *-śṭ'âm*.)

c. *sam* suspicari. Maḣ. 4. 568.

शङ्कर *śaṅkara* m. cognomen Śivi.

शङ्का *śaṅkâ* f. (r. *śaṅk* s. *â*) 1) suspicio, conjectura. N. 24. 3. Sâ. 6. 4. 2) dubitatio. N. 24. 39.

शङ्कितमनस् *śaṅkitamanas* (Baḣ. e *śaṅkita* et *manas* mens) timentem vel suspicantem mentem habens. In. 5. 18.

शङ्किन् *śaṅkín* (r. *śaṅk* s. *in*) suspicans. Ur. 80. 1 infr.

शङ्कु *śaṅkú* m. (r. *śaṅk* s. *u*) 1) timor. 2) acus. 3) palus, stipes. 4) jaculum, pilum. 6) piscis species (Wils.: the scate fish).

शङ्कुकर्ण *śaṅkukarṇa* (Baḣ. e praec. et *kárṇa* auris) 1) adj. jaculo vel palo similes aures habens. H. 2. 4. 2) subst. m. asinus.

शङ्ख *śaṅk'á* m. n. concha. B'. 1. 12: *śaṅk'am* accus., 13: *śaṅk'âḣ* nom. pl. m. (Gr. *κόγχος*, *κόγχη*; lat. *concha*; fortasse hib. *slige*, *sligean* id., per metath. e *silge*, mutatis liquidis *n* et *l*, v. gr. comp. 20.)

शच् *śać* 1. âtm. (*vyaktâyâṅ vâći* K. *vâći* V.) loqui, distincte loqui. Cf. 1. *śuć*.

शची *śaćî* f. Śaćia, Indri uxor.

शञ्च् *śańć* 1. âtm. (*gatâu*; scribitur *śać*, v. gr. 110[a]) ire, se movere.

1. शट् *śaṭ* 1. par. (*ruǵâviśaraṇagatyavasâdanêśu* K. *sâdê śîrṇê gatâu ruǵi* V.) aegrotare, diffringi, ire, perire, considere, tabescere. Cf. *śaṇḍ*.

2. शट् *śaṭ* 10. âtm. *śâṭáyê* (*ślâg'ê*) laudare. Cf. 3. *śaṭ'*, *śâḍ*, 3. *śal*.

1. शठ् *śaṭ'* 1. par. (*kâitavê* K. *vad'aklêśakâitavê* V.) fallere, decipere, laedere, occidere, vexare; v. *śaṭ'a*.

2. शठ् *śaṭ'* 10. par. *śâṭ'áyâmi* (*saṅskâragatyôḣ* K. *âlasyê gatyasaṅskṛtasaṅskṛtê* V.) ornatum esse, ire, pigrum esse, inornatum esse. Cf. *śuṭ'*.

3. शठ् *śaṭ'* 10. âtm. i. q. 2. *śaṭ*.

2. शंस् *śaṅs* 1. âtm. interdum par. (*iććâyâm* K. *âśiśi* V.; scribitur *śas*, gr. 110[a)]) cupere, desiderare, fausta precari. (Vid. *śâs* praef. *â* et cf. pers. خواستن *kâs-ten* cupere, velle, rogare; خواهم *kâh-em* cupio etc.; hib. *sant* „greediness, covetousness, cupidity, lust", *santaighim* „I desire, covet, lust" v. Pictet p. 64; lat. *censeo*, v. praef. *â* sgf. 3.)

c. *â* 1) cupere, desiderare. Maḥ. 1. 7148: *kurupravîrân âśaṅsamânaḣ ... ǵagâm tâm b'ârgavakarmaśâlâṅ yatrâ "satê tê kurupravîrâḣ*; 3. 17171: *yôdd'um âśaṅsatê nityam p'âlgunêna.* 2) sperare. Br. 1. 29: *yayâ dâuḥitraǵâṅl lôkân âśaṅsê*; Maḥ. 3. 13647: *âśaṅsatê ḥi putrêšu pitâ ... yaśaḣ.* Cum dat. Maḥ. 1. 148: *nâ "śaṅsê viǵayâya.* Cum infin. R. Schl. II. 12. 70: *na ... ćiraṅ ǵîvitum âśaṅsê.* âtm. Dr. 5. 5: *ǵêtum âśaṅsasi d'armarâǵam.* 3) credere, putare, c. *yadi.* R. Schl. II. 51. 14: *kâuśalyâćâi 'va râǵâća tat'âi 'va ǵananî mama nâ "śaṅsê yadi ǵîvanti*; II. 86. 15: *nâ "śaṅsê yadi tê sarvê ǵîvêyuḣ.*

शंसिन् *śaṅsín* (r. *śaṅs* s. *in*) dicens, indicans, nuntians. Ur. 69. 15. Śak. 46. 15.

शंस्त् *śaṅst* 2. par. (scribitur *śast*, v. gr. 110[a)]) dormire. Vid. 2. *śas*.

शक् *śak* 5. par. et 4. par. âtm. posse, valere. Ḥ. 1. 6: *gantuṅćâi 'va na śaknumaḣ*; R. Schl. I. 20. 4: *na ḥi śaknôti ... samâptuṅ kratum*; Br. 1. 24: *na ḥi śakšyâmi kiṅćana parityaktum aḥam band'um*; 27: *parityaktun na śakyâmi b'âryâm*; 28: *kuta êva parityaktuṅ sutaṅ śakyâmi*; N. 11. 6: *śakyasê tâ giraḣ satyâḣ kartum mayi*; A. 3. 31: *naćâi 'nam aśakaṅ ḥantum.* Cum loc. abstracti in *ana* loco infin. R. Schl. I. 66. 19: *na śêkur graḥaṇê tasya d'anušaḣ*; N. 7. 10: *suḥṛdân na tu kaśćana nivâraṇê śb'avać ćaktô dîvyamânam.* Participia in *ta* sunt *śaktá* et *śakitá*, quorum prius active cum sgf. potens, alterum passive usurpatur. Br. 2. 8. N. 7. 10. Ḥ. 4. 33. — Pass. impers. Maḥ. 1. 6678: *sṫ'îyatâṅ yadi śakyatê.* — Notetur passivi usus in constructione cum infin., quippe qui passivâ formâ careat, ita ut passivam vim verbo auxiliari exprimere necesse sit. Dicitur e. c. *nâ "ḥartuṅ śakyatê* (N. 20. 5) quasi latine dicas afferre nequitur ad exprimendum non afferri potest. Part. fut. pass. *śákya* saepissime in hujusmodi constructionibus invenitur, e. c. In. 1. 17. 2. 4. Ḥ. 1. 35. 47. Etiam part. praet. *śakitá.* Ḥ. 4. 33: *apanêtuṅća yatitô naćâi 'va śakitô mayâ.* Dicitur etiam *śákya* pro *ǵêtuṅ śakya* qui vinci potest, vincendus. Dr. 5. 12. — Desid. *śikś* correptum e *śiśakś*, v. gr. 490. (Vid. *śikś* et cf. hib. *ceach-t* „power, eminence" = scr. *śakti*, v. Pictet p. 63. Fortasse lat. *co-nâ-ri* e *coc-na-ri*, ita ut *nâ* respondeat characteri nonae classis et graeco νη in verbis ut δάμ-νη-μι; *queo*; cf. *ne-qui-nont* apud Fest. cum scr. *śak-nuvánti*; island. vet. *hag-r* dexter, *hagna* prodesse, *hoegja* moderare [Grimm. 2. 12 n. 96]; gr. κίκυς, v. Pott. 1. 232. Benfey 2. 160.)

शकट *śákaṭa* m. n. currus. Ḥit. 24. 8: *śakaṭam* (nom.).

शकटार *śakaṭára* etiam शकटाल *śakaṭála* nom. pr. (Wils. „the minister of Nanda"). Ḥit. 61. 20.

शकल *śákala* m. n. pars, portio, frustum. Rag'. 2. 46: *śakalâni.*

शकन् *śakán* v. *śákṛt.*

शकुन *śakúna* m. (fortasse a r. *śak* s. uṇâd. *una*) 1) avis species (Wils.: either the Indian vulture or the common kite [Falco cheela]; it is also applied to the Pondicherry eagle). N. 9. 12. 2) avis in universum.

शकुनि *śakúni* 1) i. q. praec. Maḥ. 3. 10437. 2) nom. pr. In. 1. 4. (Cf. lat. *ciconia.*)

शकृत् *śákṛt* n. (*śakán* v. gr. 189, gr. comp. 152 not. *) excrementum, stercus. (Fortasse gr. κόπρος e κόκρος, lat. *stercus*, *stercor-is* fortasse per metath. e *secort-is*

व्रण *vraṇa* m. n. vulnus. (Vid. 2. *vraṅ* et cf. *vraść.*)

व्रत *vrata* m. n. (fortasse a r. *var vṛ* eligere, transposito *var* in *vra*, suff. *ta*) votum, devotio, pietas. Sâ. 4. 3. 6. Bᶜ. 6. 14. N. 5. 21. 13. 69. In. 4. 7. Saepe in fine compos. Bah., e. c. *pativratâ* erga conjugem pietatem, devotionem habens, conjugi devota, addicta. N. 10. 14. 13. 43. *dêvavrata* diis addictus. Bᶜ. 9. 25. *dṛḍᶜavrata* firma vota habens, votorum tenax. Bᶜ. 7. 28. 9. 14.

व्रश्च् *vraść* 6. par. (*ćêdanê* K. *ćêdê* V.; in tempp. spec. corripitur in *varść vṛść*; part. perf. pass. *vṛkṇá*) scindere, abscindere. Bᶜaṭṭ. 14. 77: *vavraśćuḱ*; 9. 41: *vraśćitvâ ... apâtayat tarûn.*

c. *ava* id. Ṛgv. 51. 7: *vṛśćâ śatrôr ava viśvâni vṛśṭyâ* „frange inimici cunctas vires".

c. *â* âtm. id. Ṛgv. 27. 13: *mâ ǵyâyasaḱ śaṅsam âvṛkśi* „nunquam optimi (cujusque dei) laudem interrumpam".

c. *vi* id. Ṛgv. 61. 10: *vivṛśćad vaǵrêṇa vṛtram indraḱ*; 32. 5: *skandᶜâṅsî 'va kuliśênâ vivṛkṇâ* „arbores quasi securi caesae".

व्री *vrî* 4. âtm. et 9. par. (*varaṇê* K. *vṛtyâm* V.) eligere. Cf. *var vṛ.*

व्रीड् *vrîḍ* 4. par. pudore affici. *vrîḍitá* pudibundus. N. 7. 18. Sâ. 1. 35.

व्रीस् *vrîs* 1. et 10. par. (*vadᶜê*) pulsare, occidere. Cf. *vrûs.*

व्रुड् *vruḍ* 6. par. (*saṅvṛtisaṅhatimaǵǵanêśu*) tegere, colligere, accumulare, mergi.

व्रूस् *vrûs* 1. et 10. par. i. q. *vrîs.*

व्ली *vlî* 9. par *vlinâᶜmi* (*dᶜaraṇê* K. *gatyâṅ vṛtyâm* V.) tenere, ire, eligere. Cf. *vrî.*

व्लेक्ष् *vlêkś* 10. par. (*dṛśi*) videre.

श *ś.*

श् *ś* Haec littera orta est e *k* et respondet graeco *κ*, lat. *c*, lit. *k* et *ś*, slav. *k* et *s*, hib. *c*, *ch* et *s*; germ. *h*; v. gr. c. 21. 87.

1. शंस् *śaṅs* 1. par. interdum âtm. 1) dicere, indicare, narrare. N. 13. 53: *śaṅsa mê kâ 'si kasya vâ*; 12. 35: *nalaṅ yadi na śaṅsasi*; 12. 126: *yadi ǵânîtᶜa nṛpatiṅ kśipraṅ śaṅsata mê priyam*; R. Schl. II. 68. 8: *mâćâ 'smâi pitaram mṛtam bᶜavantaḱ saṅsiśuḱ*; Su. 3. 11: *sundôpasundayôḱ karma ... śaśaṅsirê.* 2) laudare. Bᶜ. 5. 1: *punar yôgaṅća śaṅsasi*; Mah. 2. 2298: *śaśaṅsur drâupadîn tatra kutsantô dᶜṛtarâśṭraǵam.* (Cf. *śâs.* Slav. *saṅ-ti* loquitur, gr. comp. 484 annot.; fortasse lit. *sakgu* dico, loquor, litteris transpositis e *kasau*; ita etiam germ. vet. *sagên* dicere; anglo-sax. *sagan*, *sægan*, cum *g* pro *h*, quod pro scr. *ś* = *k* exspectaveris. Cf. etiam *SANG* canere [v. Graff. 6. 91], nisi pertinet ad *svan*, gr. comp. 803. Pottius huc refert lat. *cano* [v. *kvaṇ*], *Cas-menae*, *Ca-menae*, *car-men.* Goth. *hana*, nostrum *Hahn* dictum est a canendo sicut *gallus*, v. *gar* [*gṝ*]. Cum *śaṅs* conferatur etiam pers. خواندن *kân-den* recitare, cantare, nisi pertinet ad *kvaṇ* vel *svan*, v. gr. comp. 35. De خواستن *kâs-ten* cupere v. 2. *śaṅs.*)

c. *abᶜi* calumniari, conviciari, maledicere, objurgare, accusare, criminari; *abᶜiśasta* increpatus. Man. 8. 116: *vatsasyâ 'bᶜiśastasya purâ bᶜrâtrâ yavîyasâ*; Am. III. 1. 43: *âkśâritaḱ kśâritô 'bᶜiśastê*; Man. 2. 185: *abᶜiśastâṅs tu varǵayêt*; 3. 159.

c. *â* 1) indicare. Ragᶜ. 1. 86. 2) implorare. Dr. 5. 12: *âśaṅsa ... sâuvîrarâǵasya punaḱ prasâdam.*

c. *pra* laudare, celebrare. N. 1. 16. 3. 16.

c. *pra* praef. *abᶜi* id. A. 1. 6.

व्याघात *vyâg'âta* m. (caus. r. *han* c. *â* praef. *vi* s. *a*) percussio, perturbatio. In. 5. 11.

व्याघ्र *vyâg'rá* m. tigris. Dr. 8. 3. In fine compositorum ponitur ad indicandum optimum, praestantissimum. H. 1. 35. 4. 57.

व्याज *vyâǵa* m. (r. *aǵ* vel *aṅǵ* c. *â* praef. *vi* s. *a*) dissimulatio. Lass. 76. 9.

व्यात्त *vyâtta* v. *dâ* c. *â* praef. *vi*.

व्याध *vyâd'a* m. (r. *vyad'* s. *a*) venator. N. 11. 26. 29. (Vid. *vyad'*.)

व्याधि *vyâd'i* m. (r. *d'â* ponere, c. *â* praef. *vi* s. *i*) morbus. B'. 13. 8.

व्याधित *vyâd'ita* (a praec. s. *ita*) aegrotus. Hit. 41. 11.

व्यापद् *vyâpad* f. (r. *pad* c. *â* praef. *vi*) infortunium, calamitas. Hit. 44. 5 (v. *âpad*, *âpatti*).

व्यापार *vyâpâra* m. (r. 2. *par pṛ* c. *â* praef. *vi* s. *a*) 1) opera, labor, occupatio, negotium. Hit. 8. 2. 49. 5. 7. 2) vindiciae, postulatio. Ur. 49. 10: *vyâpâraṅ vraǵasi mê śarîrê* „corpus meum tibi vindicas".

व्यायत *vyâyata* v. 1. *yam* c. *â* praef. *vi*.

व्यामिश्र *vyâmiśra* (r. *miśr* miscere, c. *â* praef. *vi* s. *a*) confusus. B'. 3. 2.

व्यायाम *vyâyâma* m. (r. 1. *yam* c. *â* praef. *vi* s. *a*) 1) lassitudo. Sâ. 5. 2. 2) opera, contentio, pugna. A. 3. 40.

व्याल *vyâla* m. serpens. A. 2. 3. R. Schl. II. 59. 10. Fem. *vyâlî* Mṛ. 19. 4. (Cf. germ. vet. et anglo-sax. *âl* anguilla.)

व्युषित *vyuśita* v. *vas* praef. *vi*.

व्युष्ट *vyuśṭa* v. *vas* praef. *vi*.

व्युष्टि *vyuśṭi* f. (r. *vas* praef. *vi* s. *ti*, v. gr. 575. 48) felicitas. Br. 2. 22.

व्यूढ *vyûḍ'a* v. *ûh* et *vah* praef. *vi*.

व्यूह *vyûha* m. (r. *ûh* s. *a*) turba, multitudo. N. 12. 30.

व्ये *vyê* 1. par. âtm. tegere. Part. perf. pass. *vîtá*, v. gr. 543.

c. *pari* id. *parivîta* tectus, indutus. Rag'. 15. 77.

c. *sam* id. *saṅvîta* tectus. N. 9. 6. 13. 46.

व्योमन् *vyôman* n. (fortasse a r. *div* splendere, abjecto *d*, praef. *vi* s. *man*, v. *dyô*, *dyu*, *dyut*, *vidyut*) coelum. In. 2. 27. 5. 15.

1. व्रज् *vraǵ* 1. par. interdum âtm. 1) ire, procedere. H. 1. 7: *punar asmân upâdâya tat'âi 'va vraǵa*; N. 3. 9: *vraǵa nâiśad'a mâćiram*; 9. 35: *ǵńâtîn vraǵêt*; Mah. 1. 2263: *vraǵad'vam*. 2) facere (v. *ćar*). Ur. 49. 10: *vyâpâraṅ vraǵasi mê śarîrê* du machst Anspruch. (Vid. *varǵ vṛǵ* et cf. goth. *vrika*, *vrak*, *vrêkum* persequi, *vrakja* insectatio; gr. Ϝέργον, goth. *waurkjau*, nostrum *Werk*, Kuhn 2. 133.)

c. *anu* 1) sequi. N. 13. 61. 2) i. q. simpl. Mah. 3. 8266. Man. 2. 241.

c. *anu* praef. *sam* sequi. Mah. 2. 1606.

c. *â* adire. N. 8. 6.

c. *ut* praef. *prati* obviam ire. Rag'. 1. 90; v. *gam* c. *ut* praef. *prati*.

c. *pari* ambulare, oberrare, huc illuc migrare. Man. 6. 33. 41.

c. *pra* progredi, abire, ire. Mah. 2. 2613: *vanâya pravavraǵuḱ*. — Caus. in exilium mittere. Rag'. 12. 6: *râmam prâvrâǵayat*.

c. *sam* praef. *upa* intrare. Man. 6. 51: *âgâram upasaṅvraǵêt*.

2. व्रज् *vraǵ* 10. par. *vrâǵâyâmi* (*saṅskṛtâu tyâǵê* K. *saṅskṛtâu gatâu* V.) ornare, relinquere, ire. (Vid. 1. *vraǵ*, *varǵ vṛǵ*, *varṅǵ vṛṅǵ*.)

1. व्रण् *vraṇ* 1. par. (*śabdê* K. *rutâu* V.; scribitur etiam *braṇ*) sonare. (Vid. *raṇ*, *d'raṇ*.)

2. व्रण् *vraṇ* 10. par. (ut videtur, denom. a *vraṇa*; scribitur etiam *braṇ*) vulnerare. (Vid. *vraṇa* et cf. lat. *vuln-us*, slav. *rana* vulnus, lit. *róna* id., *iṅ-roniju* vulnero; hib. *leon* „affliction, a wound, a moth"; *leonaim* „I wound, sprain"; fortasse etiam nostrum *Wun-de*, germ. vet. *wun-da*, *wun-ta* huc pertinet, mutatis liquidis *r* et *n*, v. Graff. 1. 896.)

c. *â* 1) i. q. simpl. Gita-G. 12. 11: *pâṇigâir âviddʿaḱ*. 2) jaculari. Mah. 3. 11511: *âvidʿyâ ''vidʿya tâu vṛkśân*. Mittere (sagittam). Man. 9. 43: *iśur yatʿâ viddʿaḱ*. 3) imponere. Bʿaṭṭ. 20. 11: *âvidʿyaća sraǵam* (schol. Ǵay. *śirasy âkśipya*).

c. *â* praef. *vi* vibrare. Mah. 3. 677: *gadâń ćikśêpa tarasâ vîrô vyâvidʿya*.

c. *â* praef. *sam* id. Ragʿ. 16. 78.

c. *pari* i. q. simpl. Mah. 1. 4102.

c. *pra* projicere. R. Schl. II. 63. 34: *tâpasam ... praviddʿakalasôdakam*.

c. *pra* praef. *vi* quassare, concutere. Ragʿ. 14. 54: *anilavipraviddʿâ*.

c. *prati* i. q. simpl. A. 3. 26. 7. 22.

व्यप् *vyap* 10. par. *vyâpáyâmi* (*kśayê*, ut videtur, caus. radicis *i* praef. *vi*, vid. *i* praef. *adʿi* caus.; v. etiam r. *vyay* et Westerg. s. r. *i*) destruere.

व्यपगत *vyapagata* v. *gam* c. *apa* praef. *vi*.

व्यपाश्रय *vyapâśraya* m. (r. *śri* ire, c. *â* praef. *vi* + *apa*) abitio, discessus. Bʿ. 18. 56 in fine Bah.

व्यभिचार *vyabʿićâra* m. (r. *ćar* c. *abʿi* praef. *vi*) offensio, violatio, transgressio, peccatum. Hit. 82. 22.

व्यभिचारिन् *vyabʿićârin* (r. *ćar* c. *abʿi* praef. *vi* s. *in*) offendens, violans, transgrediens, peccans. — *vyabʿićâriṇî* quae adulterio violat conjugem. Hit. 5. 12.

व्यभ्र *vyabʿra* (Bah. e *vi* et *abʿrá* nubes) vacuus a nubibus. N. 17. 11.

1. व्यय् *vyay* 1. par. âtm. et 10. par. *vyáyâmi*, *vyáyê*, *vyayáyâmi* (*gatâu*; ut videtur, ex *i* praef. *vi*, v. *avyaya* et *vyap*) erogare, expendere (pecuniam). Hit. 61. 3: *kśudram âyam anâlôćya vyayamânaḱ svavâńćayâ*; 60. 10: *kʿâditań vyayitam avadʿîritańća* (*mâńsam*); 98. 17.

c. *apa* negare. Man. 8. 60: *pṛśṭas tv apavyayamânaḱ*.

2. व्यय् *vyay* 10. par. *vyâyáyâmi* (*kśêpê* K. *nudi* V.; ut videtur, caus. r. *i* praef. *vi*; v. 1. *vyay* et *vyap*) conjicere, mittere.

व्यय *vyaya* m. (r. 1. *vyay* s. *a*) 1) erogatio. Hit. 77. 21. 98. 17. 104. 12. 2) perditio. Hit. 16. 4. Lass. 59. 1.

व्यर्थ *vyartʿa* (Bah. e *vi* et *ártʿa*) inutilis. Hit. 31. 1.

व्यलीक *vyalîka* n. (e *vi* et *alîká*) tormentum, cruciatus. Am. III. 4. 12: *pîḍârtʿê 'pi vyalîkań syât*; Hit. 70. 1.

व्यवसाय *vyavasâya* m. (r. anom. *sô* c. *ava* praef. *vi* s. *ya*) 1) consilium, decretum. Br. 2. 32. Sâ. 4. 6. 2) opera, labor, studium. N. 24. 20.

व्यवसायिन् *vyavasâyin* (a praec. s. *in*) consilio, decreto vel operâ, labore, studio praeditus. Bʿ. 45. 11. 46. 15.

व्यवसिष्यामि *vyavasiśyâmi* v. *sô* c. *ava* praef. *vi*.

व्यवस्थिति *vyavastʿiti* f. (r. *stʿâ* stare, esse, c. *ava* praef. *vi* s. *ti*) actio standi, manendi, persistendi in alq. r. Bʿ. 16. 1.

व्यवहार *vyavahâra* m. (r. *har hṛ* c. *ava* praef. *vi* s. *a*) 1) vitae ratio, vitae consuetudo, mores. Hit. 18. 21. 73. 22. 2) usus, consuetudo, mos. Hit. 87. 15.

व्यसन *vyasana* n. (r. *as* conjicere, s. *ana*) 1) nequitia, vita dissoluta. Hit. 8. 17. 36. 10; v. sq. 2) calamitas. N. 7. 13. Hit. 71. 5. 3) attentio, intentio, animus attentus. Hit. 13. 22.

व्यसनिता *vyasanítâ* f. (a sq. s. *tâ*) abstractum sequentis. Hit. 94. 3.

व्यसनिन् *vyasanín* (a *vyasana* s. *in*) 1) dissolutus, libidinosus, nequam (Wils. „addicted to evil practices, as to gaming, drinking, wenching"). Hit. 62. 14; *avyasanin* Hit. 83. 22. 2) infelix, infortunatus, calamitosus.

व्यस्त *vyasta* (part. perf. pass. r. *as* praef. *vi*) turbatus, perturbatus, confusus. Hit. 102. 7.

व्यसु *vyasu* (Bah. e *vi* et *ásu* spiritus vitalis, vita) vitae expers, mortuus. N. 11. 39.

व्याकरण *vyâkaraṇa* n. (r. *kar kṛ* c. *â* praef. *vi* s. *ana*) grammatica. Up. 20.

व्याकुल *vyâkula* (r. *kul* c. *â* praef. *vi* s. *a*) i. q. *âkula*. N. 16. 15. Dr. 8. 44.

वैशस vâiśasa n. (a viśasa [r. śas praef. vi s. a] s. a) caedes, clades. N. 13. 20. 36.

वैश्य vâiśya m. (a 2. viś s. ya) i. q. viś.

वैश्रवण vâiśravaṇa m. (secundum Wils. derivatum anomal. a viśravas Kuvêri patre) Kuvêrus, divitiarum deus. N. 13. 23.

वैश्वानर vâiśvânara (a viśvânara [viśva producto a et nára] s. a) cognomen Agnis.

वैषम्य vâiśamya n. (a viśama difficilis, s. ya) difficultas, miseria. N. 9. 20.

वैष्णव vâiśṇava (a viśṇu s. a) ad Viśṇum pertinens. A. 4. 30.

व्यक्त vyakta (part. perf. pass. a r. aṅǵ praef. vi manifestare, s. ta, v. gr. 548) clarus, manifestus, visibilis. B'. 8. 20. — vyaktam adv. manifesto, certe. Br. 1. 33. Sâ. 5. 92.

व्यक्ति vyakti f. (r. aṅǵ praef. vi manifestare, s. ti) manifestatio, visibilitas. B'. 7. 23. 10. 14.

व्यग्र vyagra (Bah. e vi et ágra) consternatus, perturbatus.

व्यजन vyaǵana n. (r. aǵ se movere, praef. vi s. ana) flabellum. In. 2. 17.

व्यञ्जन vyaṅǵana n. (r. aṅǵ praef. vi manifestare, s. ana) 1) consonans littera. Sâ. 5. 25. 2) barba. Br. 1. 28.

व्यतिक्रम vyatikrama m. (r. kram c. ati praef. vi transgredi, s. a) transgressio, peccatum. In. 5. 43.

व्यथ् vyat' 1. âtm. interdum par. (praet. redupl. vivyát'ê, v. gr. 417; duhk'ab'ayaćalanê) agitari, commoveri, perturbari (dolore vel timore). N. 16. 21: imâm ... dṛśṭvâ mamâ 'pi vyat'atê manah; 22. 23: ḥṛdayan vyat'itanćâ ''sît; 12. 118: tvân dṛśṭvâ vyat'itâh smê 'ḥa; Sâ. 5. 46: santô na sîdanti na vyat'antê; A. 7. 12: tatô mê vyat'itam manah; B'. 11. 34: mâ vyat'iśṭ'â yud'yasva; 14. 2: pralayê na vyat'anti; Maḥ. 3. 717: vṛśṇayô b'agnasaṅkalpâ vivyat'uh (v. gr. 417). — Caus. agitare, commovere, perturbare. B'. 2. 15: yan ḥi na vyat'ayanty êtê ... sô smṛtatvâya kalpatê. (Cf. mant', mat', ratione habitâ, litteras m et v facile inter se mutari; goth. *withô* commoveo, agito; de lat. *quatio* v. put', kunt'.)

c. pra i. q. simpl. B'. 11. 45: b'ayêna pravyat'itam manô mê; 11. 20. 23. 24. R. Schl. II. 18. 41: pravivyat'ê râǵâ.

c. pra praef. sam id. R. Schl. I. 38. 16.

व्यथा vyat'â f. (r. vyat' s. â) permotio (animi), perturbatio. Br. 2. 3. B'. 11. 49.

व्यध् vyad' 4. par. interdum âtm. vid'yâmi (v. gr. 305. 417. 436. 457. 546. 563) perforare, ferire, vulnerare (praesertim sagittis). Maḥ. 3. 709: vivyâd'a ḥṛdayam patrî; 1. 7004: vid'yêta ya idan lakśyam; 2. 948: śastrâiśćâ 'pi na vid'yatê; Dr. 8. 13: tam ... vâṇêna vivyâd'ô 'rasi; Sâ. 6. 5: kuśakaṇṭakavidd'âṅgâu. (Vid. vyâd'a venator et cf. vad', vâd'; hib. *fiadhachd* „hunting", *fiadhach* „venison", *fiadhaighe* „a huntsman"; *fiadh* „a deer", *fiadhait* „a wild", *fiadhanta* „fierce, savage, ferocious" cet.; anglo-sax. *vædhan* venari; germ. vet. *weidanôn* venari, pascere, pasci; *weideman*, nostrum *Weidmann*; island. vet. *veidhi* venatio; fortasse lat. *venor* e *ved-nor*.)

c. anu 1) perforare, ferire, vulnerare post alium. Man. 9. 43: naśyatî 'śuh ... vidd'am anuvid'yatah. 2) distinguere, besetzen. Rag'. 13. 54: indranîlâir muktâmayî yaśṭir ivâ 'nuvidd'â (schol. gump'itâ).

c. apa abjicere, dejicere, projicere. Dr. 6. 21: purâ śmaśânê srag ivâ 'pavid'yatê (sic ed. Calc. pro ivô 'pavid'yatê); R. Schl. II. 94. 24: mṛditâśćâ 'pavidd'âśća ... kamalasraǵah; trop. negligere. Man. 11. 41: agniḥôtry apavid'yâ 'gnîn brâḥmaṇah.

c. apa praef. vi dejicere, evertere. Dr. 8. 48: praviśyâ ''śramapadam vyapavidd'avṛśig'aṭam.

c. *pari* id. Hit. 17. 17: *raggub'ih parivêṣṭitah*; Mah. 1. 1802. — Caus. id. Hit. 53. 17. Mah. 3. 12403.

c. *pra* id. Mah. 3. 10047: *pravêṣṭitô rômab'ih*.

c. *sam* caus. id. Mah. 3. 12889: *payôdâ nab'astalan sanvêṣṭayitvâ*.

वेस् *vês* 1. par. (*gatâu*) ire; se movere.

वेह् *vêh* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.) operam dare, adniti.

वेह्ल् *vêhl* 1. par. i. q. *vêll* et 1. *vêl*.

1. वै *vâi* 1. par. (*śôśaṇê* K. *śôśê* V.) siccari. Rgv.-V. 67. 8 (v. Westerg. s. r. *vâ*): *na vâyanti vân taraṇayah*. (Cf. *vâ* et v. gr. 353. 354.)

2. वै *vâi* 1) quidem, nempe. N. 26. 5. 8. 23. 2) sane, vere, certe. N. 24. 35. 26. 13. 3) vero. N. 24. 6. 4) si. Hit. 48. 8: *yê parâd'înatân yâtâs tê vâi gîvanti mṛtâh kê*. 5) explet. Sâ. 5. 63.

वैक्लव्य *vâiklavya* n. (a *viklava* commotus, conturbatus, s. *ya*) commotio, conturbatio (animi). N. 23. 23.

वैखानस *vâik'ânasa* m. anachoreta. Su. 3. 5.

वैचित्र्य *vâićitrya* n. (a *vićitra* s. *ya*) varietas. Hit. 3. 4.

वैजयन्त *vâigayanta* m. (a *vigayant* vincens, s. *a*) vexillum, praesertim Indri vexillum. In. 1. 8.

वैजयन्तिक *vâigayantika* m. (a praec. s. *ika*) vexillarius. Am.

वैजयन्तिका *vâigayantikâ* f. (fem. praec., nisi a *vigayant* vincens, suff. *ika* in fem.) 1) nomen plantae, Aeschynomene sesban. Am. 2) vexillum.

वैतान *vâitâna* (a *vitâna* s. *a*) sacrificalis. Śak. 43. 12.

वैतालिक *vâitâlika* m. (a *vitâla* [*tâla* praef. *vi*] s. *ika*) praedicator, cantor. Ur. 93. 10. Qui cantando e somno excitat regem. Am.: *vâitâlikâ bôd'akârâh*.

वैदर्भ *vâidarb'a* (a *vidarb'a* Vidarb'a regio, s. *a*) Vidarb'ensis, *vâidarb'î* fem. cognomen Damayantiae.

वैदूर्य *vâidûrya* n. (a *vidûra* secundum Wils. nomen montis vel urbis, s. *ya*) gemmae genus, lapis lazuli. Mṛ. 140. 12 (ubi *vâidûryâṇi* = prâcr. *vêḍuriâ-in* legendum).

वैद्य *vâidya* m. I. (a *vidyâ* scientia, s. *a*) 1) vir doctus, eruditus, sciens, sapiens. Br. 2. 1. 2) medicus. II. (a *vêda* s. *ya*) Vêdorum gnarus, Vêdorum praecepta sequens.

वैद्युत *vâidyuta* (a *vidyut* s. *a*) fulmineus. Ur. 90. 11.

वैधव्य *vâid'avya* n. (a *vid'avâ* vidua, s. *ya*) viduitas. Vid. *avâid'avya*.

वैधेय *vâid'êya* (a *vid'êya* [r. *d'â* praef. *vi* s. *ya*] s. *a*) stultus. Am.

वैनतेय *vâinatêya* (a nomine matris *vinatâ* Kâśyapi uxore) cognomen Garuḍi (v. *garuḍâ*). Su. 2. 17. B'. 10. 30.

वैयर्थ्य *vâiyart'ya* n. (a *vyart'a* s. *ya*, v. gr. 581) inutilitas. Ur. 29. 1 (ubi *vâiyart'yam* legendum, v. annot.).

वैयात्य *vâiyâtya* n. (a *viyâta* s. *ya*) impudentia.

वैर *vâira* n. (a *vîrá* heros s. *a*) inimicitia. B'. 11. 55.

वैराग *vâirâga* n. (a *virâga* vacuus ab affectibus, a cupidine, s. *a*) libertas ab affectibus, a cupidine, a desiderio. B'. 6. 35.

वैरिन् *vâirin* (a *vâira* s. *in*) inimicus.

वैरूप्य *vâirûpya* n. (a *virûpa* deformis, s. *ya*) deformitas.

वैरूप्यता *vâirûpyatâ* f. (a praec. s. *tâ*) id. N. 19. 33.

वैरोचनि *vâirôćani* m. (a *virôćana* Virôćanus, Prahlâdi filius, s. *i*) Vâirôćanis, Virôćani filius. A. 8. 19.

वैलक्ष्य *vâilakśya* n. (a *vilakśa* s. *ya*) perturbatio, pudor. Ur. 31. 15: *savâilakśyam*.

वैवस्वत *vâivasvata* m. (Vivasvatis filius a *vivasvat* nom. pr., s. *a*) Vâivasvatus, cognomen Manûs et Yami.

वैवाहिक *vâivâhika* (a *vivâha* nuptiae, suff. *ika*) nuptialis, ad nuptias spectans vel ad nuptias necessarius. Sâ. 2. 33. 3. 1.

वैशम्पायन *vâiśampâyana* n. pr. Vâiśampâyanus, Vyâsi discipulus. Mah. 1. 97. 107.

वेताल *vêtâla* m. nomen geniorum malorum, qui corpora mortuorum ingrediuntur eaque animant. Lass. 5. 13.

वेत्तार् -तृ *vêttár -tṛ́* m. (r. *vid* scire, s. *târ tṛ*) sciens, gnarus. Bʻ. 11. 38.

वेत्थ *vêttʻa* v. gr. 323.

वेत्र *vêtrá* n. (ut videtur, a r. *vî* s. *tra*) arundo. N. 12. 5.

वेथ् *vêtʻ* 1. âtm. i. q. *vitʻ*.

वेद *vêda* m. (r. *vid* scire, s. *a*) scripta sacra, quattuor numero. Tria antiquissima appellantur *ṛć*, *yaǵus*, *sâman*. Quartum est *atʻarvan*.

वेदना *vêdanâ* f. (caus. r. *vid* s. *ana* in fem.) dolor. Sâ. 5. 2. 6. 31 (lege *vêdanayâ ćiram*).

वेदाङ्ग *vêdâṅga* m. (e *véda* et *áṅga* membrum) scripta quae ad Vêdos spectant; agunt de pronunciatione, grammaticâ et prosodiâ, de obscuris vocabulis, de ritibus sacris et astrologiâ.

वेदान्त *vêdânta* m. (e *vêda* et *ánta* finis) doctrina theologica et philosophica, quae Vêdis innititur. Bʻ. 15. 15.

वेदि *vḗdi*, वेदी *vêdî* f. locus sacrificii, altare. Nalôd. 1. 9. Śak. 43. 8.

वेध *vêdʻa* m. (r. *vyadʻ* correpta in *vidʻ* cum guṇâ et s. *a*, v. *vêdʻana*, *vêdʻin* et gr. 305. 417. 457. 546) vulneratio, perforatio. Am.

वेधन *vêdʻana* n. (r. *vyadʻ* correpta in *vidʻ* cum guṇâ et s. *ana*) id.

वेधस् *vêdʻás* m. (r. *dʻâ* praef. *vi* cum guṇâ, abjecto *â*, s. *as*, v. 1. *vidʻ*) 1) deus Brahma. Am. (v. *vidʻâtâr -tṛ*). 2) Śivus. A. 10. 57.

वेधिन् *vêdʻin* (r. *vyadʻ* correpta in *vidʻ* c. guṇâ, s. *in*, v. *vêdʻa*, *vêdʻana*) perforans. Ur. 84. 2 infr.

वेप् *vêp* 1. âtm. tremere. N. 5. 17: *vêpamânê 'dam abravît*; 14. 15. Bʻ. 11. 35. — Part. praes. par. In. 5. 48: *vêpantî*. (Cf. *vip*, *vay*, germ. vet. *weibôn*, *weipôn* fluctuare, agitari; fortasse *bibên*, *pibên* tremere, mutato *v* in *b*, *p*, nisi pertinet ad *bʻî*, *bibʻêmi*.)

c. *ut* i. q. simpl. N. 9. 26: *udvêpatê mê hṛdayam*.

c. *pra* id. R. Schl. II. 8. 8: *bʻayât pravêpê*. Part. praes. par. Sâ. 5. 9: *hṛdayêna pravêpatî*.

वेपथु *vêpatʻu* m. (r. *vêp* s. *atʻu*) tremor. Bʻ. 1. 29.

वेर *vêra* m. n. corpus.

1. वेल् *vêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlê* V.) se movere, vacillare.

2. वेल् *vêl* 10. par. (*kâlôpadêśê*; ut videtur, denom. a *vêlâ*) tempus indicare.

वेला *vêlâ* f. 1) (ut videtur, a r. *vil* findere) finis, limes, ripa. N. 13. 5. Mah. 3. 12888. 2) (v. 2. *vêl*) tempus. Sâ. 5. 6. 92. Lass. 44. 16. 79. 1 infr. Sâ. 5. 92. (Lit. *wĕlay* sero, *wĕlummas* serum.)

वेल्ल् *vêll* 1. par. i. q. 1. *vêl*.

वेवी *vêvî* 2. âtm. (*kântigativyâptikšêpapraǵanakʻâdanêšu*; forma reduplicata cum guṇâ in syllabâ reduplicativâ, cf. gr. 498) desiderare, ire, occupare, implere, conjicere, generare, edere.

वेश *vḗśa* m. (r. *viś* s. *a*) 1) domus, v. sq. 2) vestis. N. 13. 50. (Gr. οἶκος, lat. *vîcus*, goth. *veihs* n. vicus, them. *veihsa*, germ. vet. *wîch* m. id., nostrum *Weich-Bild*; lit. *ûkis* aedes rusticae [Ruhig: „die Wohnung auf einem Bauer-Erbe"], *ûkininkas* pater familias, *ûkininkê* mater familias; boruss. vet. *wais-pattin* heram, matrem familias, Hausfrau; polon. *wieś* vicus.)

वेश्मन् *vḗśman* n. (r. *viś* intrare, s. *man*) domus. N. 21. 16. 30. In. 5. 18.

वेश्या *vêśyâ* f. (r. *viś* s. *ya* in fem.) meretrix. Mêgʻ. 36.

वेष *vêša* m. (ut videtur, e *vḗśa*, mutato *ś* in *š*) vestis, ornamentum. In. 5. 58.

वेष्ट् *vêšṭ* 1. par. circumdare, circumvolvere, vestire. Mah. 1. 1800: *bʻôgêna ... avêšṭyata*; Man. 1. 49: *tamasâ bahurûpêṇa vêšṭitâḣ*; Hit. 7. 10: *vastravêšṭitaḣ*. — Caus. id. Ragʻ. 11. 52: *mitʻilâṅ sa vêšṭayan ... balâiḣ*; Mah. 1. 1801.

c. *upa* i. q. simpl. Mṛ. 218.

वृष *vṛśa* m. (r. *varś vṛś* irrigare [semine], s. *a*) taurus. (Primitive mas in universum, v. *vṛśaṇa*. Ad rad. *varś vṛś* nunc etiam traxerim gr. ἄρσην, ἄῤῥην, quod supra [p. 62] minus apte cum *ṛśab'á* comparavimus, quod ipsum e *vṛśab'a* mutilatum esse videtur; lat. *verres*, nisi pertinet ad *g'ṛśṭi* q. v., per assim. e *verses* explicaverim; fortasse *hircus* e *vircus* pro *varcus*, v. r. *varś vṛś*; lit. *weršis* vitulus; russ. *vol* taurus, cum *l* pro *r*; fortasse germ. vet. *far*, them. *farri* taurus, mutato *v* in *f*, *rs* in *rr* per assimil.; hib. *braiche* „a stag, a buffalo", v. *vṛśab'a*.)

वृषण *vṛśaṇa* m. (r. *varś vṛś* s. *ana*) scrotum, testiculus. Am.: *muśkô ṡṇḍakôśô vṛśaṇaḱ*. (Vid. *varś vṛś*, *vṛśa* et cf. gr. ὄρχις, v. Benfey 1. 329; fortasse lat. *verêtrum* mutilatum est e *versêtrum* e perdito verbo *verseo* = scr. caus. *varśáyâmi* [v. gr. comp. 109[a]. 6], ita ut proprie sit instrumentum irrigandi [semine], cf. *verres* et v. *vṛśa*.)

वृषन् *vṛ́śan* m. (qui pluit, pluviam demittit, rad. *varś vṛś* suff. *an*) cognomen dei Indri. Am.

वृषध्वज *vṛśad'vaǵa* m. (qui taurum in vexillo gerit, Baḥ. e *vṛśa* et *d'vaǵá*) cognomen Śivi. Am.

वृषभ *vṛśab'a* m. (a r. *varś vṛś* s. uṇâd. *ab'a*) taurus, bos. Ḥit. 46. 13. (Vid. *vṛśa* et cf. hib. *braicheamh* „a stag, a buffalo".)

वृषी *vṛśí* f. anachoretarum e Cuśa gramine confecta sedes. Sâ. 3. 3.

वृष्टि *vṛśṭi* f. (r. *varś vṛś* s. *ti*) pluvia. Mêg'. 20. 55.

वृष्णि *vṛśṇí* m. (*varś vṛś* s. uṇâd. *ni*) 1) aries. 2) nomen Yadûs prognatorum. B'. 10. 37.

वृहदश्व *vṛḥadaśva* m. (magnos equos habens, Baḥ. e *vṛḥát* et *áśva*) nom. pr. N. p. 3.

वृहत् *vṛḥánt* (nom. m. *vṛḥan*, fem. *vṛḥatí*, part. praes. r. *varḥ vṛḥ* crescere) magnus. Ḥ. 2. 25. Dr. 6. 6. (Vid. *maḥánt*.)

वृहस्पति *vṛḥaspati* m. (e *vṛḥas*, quod seorsum non invenitur et magnitudinem significare videtur, a *varḥ vṛḥ* crescere s. *as*, et *páti* dominus) Vṛḥaspatis, Aṅgirasi filius, deorum magister, etiam planeta Jupiter vel ejus dominator. Sâ. 2. 15. B'. 10. 24.

वे *vê* 1. par. 9. âtm. (*tantusantânê* K. *syûtâu* V.; anom., v. gramm. 410. 431. 466. 543) texere, suere. Ṛgv. 61. 8: *indrâyâ 'rkam ahiḥatya ûvuḱ* „Indrae hymnum propter Aḥis caedem texuerunt. (Cf. *ûy*; lat. *vieo*, gr. ἦ-τριον, lit. *u-dis* textura [= scr. *ûti* actio texendi], *áu-dżiu* texo; hib. *fighim* „I weave, plait, twist", *figh-te* „woven, context" [*gh* = *y* τοῦ वयामि *váyâmi*], *fuaghaim* „I sew, stitch"; germ. vet. *WAB* texere [*wiba*, *wab*, *wâbumes*] retulerim ad scr. *vâpáyâmi*, sicut sanscrite secundum generalem regulam sonaret caus., pro quo anomale *vâyáyâmi*, v. gr. 466.)

c. *pra* assuere, affigere. B'. 7. 7: *mayi sarvam idam prôtaṅ sûtrê maṇigaṇâ iva*; Maḥ. 1. 4316: *sa rakśib'is tâir aǵńâtaḱ śûlê prôtô maḥâtapâḱ*. Transfigere. Rag'. 9. 75: *śalyaprôtam prêkśya … muniputram* (schol. *vâṇâgrêṇa syûtam*).

वेग *vêga* m. (r. *viǵ* s. *a*) celeritas, impetus. Ḥ. 1. 12. 4. 18. N. 13. 9.

वेगतस् *vêgatás* adv. (a praec. s. *tas*) velociter.

वेगवन्त् *vếgavant* (a *vêga* celeritas, s. *vant vat*) celer.

वेण् *vêṇ* 1. par. âtm. (*ǵńânaćintâniśâmanê* K. *niśâmanê vâditrâdânagamanaǵńânaćintâsu* V.; scribitur etiam *vên*) cognoscere, cogitare, audire, instrumentum musicum sumere, ire.

वेणि *vêṇí* f. (ut videtur, a r. *vê* s. *ṇi* pro *ni*) plexus crinalis, crines in nodum collecti, praesertim viduarum vel uxorum, quarum mariti absentes sunt. Nalôd. 3. 27. Mêg'. 18. 30. 80. 97.

वेणु *vếṇu* m. arundo Bambus.

वेतन *vếtana* n. stipendium, merces. N. 15. 6.

वेतस *vêtasá* m. arundinis species (Wils.: Calamus rotang). N. 12. 112. (Cf. *vêtrá*, lat. *vitex*, *vîtis*, gr. ἴτεα, germ. vet. *wîda* salix.)

वीचि *vîćî* m. f. unda. Hit. 107. 7.

वीज् *vîǵ* 10. par. ventilare, afflare. R. Schl. II. 26. 11: *vyaǵanâbʿyâńća...vîǵyatê nu tavâ ''nanam*; Gʿat. 15: *vâyuvîǵita.* (Cf. *viǵ*, lat. *vigeo.*)

c. *anu* i. q. simpl. In. 2. 9: *vâyubʿiśćâ 'nuvîǵitaḥ.*

c. *ut* id. In. 2. 2.

c. *upa* id. Maḥ. 1. 1308.

वीज *vîǵa* n. semen. Dr. 8. 10.

वीणा *vîṇâ* f. cithara, lyra.

वीत *vîta* v. *i* praef. *vi*, et r. *vyê.*

वीतमत्सर *vîtamatsara* (Baḥ. e *vîta* qui abiit, profectus, et *matsára* invidia) profectam invidiam habens, liber ab invidiâ. In. 4. 8.

वीतमन्यु *vîtamanyu* (Baḥ. e *vîta* profectus et *manyú* moeror) profectum moerorem habens, liber a moerore. Br. 1. 6.

वीथी *vîtʿî* f. (ut videtur, a r. *vî* ire, s. uṇâd. *tʿa* in fem.) via. Śak. 45. 3. In. 2. 12.

वीध्र *vîdʿra* (r. *indʿ* praef. *vi* s. *ra* ejectâ nasali) clarus, purus. Am.

वीर् *vîr* 10. âtm. (*vikrântâu* K. *śâuryê* V.; ut videtur, denom. a *vîrá*) fortem esse, fortitudinem, potentiam ostendere. Ṛgv. 116. 5: *tad avîrayêtʿâm ...aśvinâ* „illud potentiae specimen dedistis, Aśvini!"

वीर *vîrá* 1) m. (fortasse e *vâra* e *var vṛ* cl. 10 *vâráyâmi* arceo) heros. Dr. 2. 7. 2) n. arundo.

वीरण *vîraṇa* n. gramen fragrans (Andropogon muricatum). Am.

वीरिणी *vîriṇî* f. (a praec. s. *in* in fem.) nomen fluminis. M. 5.

वीरुध् *vîrudʿ* f. (primitiva forma radicis *ruḥ* crescere q. v., praef. *vi*, producto *i*) planta repens. Ur. 31. 4.

वीर्य *vîrya* n. (a *vîrá* s. *ya*) vis, robur, fortitudo. In. 4. 8. Ḥ. 1. 4.

वीर्यवत् *vîryavant* (a praec. s. *vant vat*) vi vel fortitudine praeditus.

वुङ्ग *vuṅg* 1. par. (*tyâgê*; scribitur *vug*, gr. 110[a)]) relinquere.

वुण्ट् *vuṇṭ* 10. par. (*kśityâm* K.; scribitur *vuṭ*, gr. 110[a)]) perire. Cf. *viṇṭ*, *buṭ*.

वृक *vṛ́ka* m. lupus. (E *varka* [v. gr. 12] unde lit. *wilka-s*, debilitato *a* in *i*, mutato *r* in *l*; russ. *volk*; goth. *vulf-s*, them. *vulfa*, mutatâ gutt. in lab.; gr. λύκος per metath. ex ὕλκος pro Ϝαλκος, correptâ syllabâ Ϝα in υ; lat. *lupus* ex *ulpus* pro *ulcus*; hib. *breach*, *brech*; pers. گرگ *gurk*, mutato *v* in *g*.)

वृकोदर *vṛkôdara* m. (Baḥ. e praec. et *udára* venter) cognomen Bʿîmi.

वृक्ष *vṛkśá* m. (ut videtur, a r. *varḥ vṛḥ* crescere, suff. uṇâd. *sa*) arbor.

वृजिन *vṛǵiná* n. (r. *varǵ vṛǵ* s. *ina*) peccatum. Am.

वृत्त *vṛttá* v. *vart vṛt.*

वृत्तान्त *vṛttânta* m. (e praec. et *ánta* finis) 1) casus, eventus, res, res gesta, historia. N. 4. 23. Ḥit. 72. 17. Ur. 86. 4 infr. Lass. 9. 9. 31. 9. 2) status, conditio. Ur. 37. 4; v. sq.

वृत्ति *vṛtti* f. (r. *vart vṛt* s. *ti*) 1) status, conditio, vitae ratio, versandi, agendi ratio. Sâ. 5. 46. Bʿ. 14. 18. Lass. 39. 13. 40. 19. Mêgʿ. 8. 91. 2) victus. Ḥit. 36. 21.

वृत्र *vṛtrá* m. Vṛtrus, nomen Dâityi, quem Indrus occidit.

वृत्रशत्रु *vṛtraśatru* m. (Vṛtri inimicus, e praec. et *śátru* inimicus) cognomen dei Indri. In. 2. 23.

वृत्रहन् *vṛtrahan* m. (Vṛtri occisor, e *vṛtrá* et *ḥan* occidens) cognomen dei Indri. In. 2. 26.

वृथा *vṛtʿâ* adv. frustra, incassum. Ḥ. 4. 13. 50.

वृद्ध *vṛddʿá* v. *vardʿ vṛdʿ.*

वृद्धि *vṛddʿi* f. (r. *vardʿ vṛdʿ* crescere, s. *ti*) actio crescendi, incrementum, successus, felicitas. M. 19. Sâ. 6. 22. 24.

वृन्त *vṛnta* n. petiolus, pediculus. Am.

वृन्द *vṛndá* m. n. grex, caterva. Ritu-S. 1. 23. Lass. 45. 10. Mêgʿ. 64.

विषण्ण viśaṇṇa v. sad praef. vi (gr. 542).

विषम viśama (Karm. e vi et sama similis, aequalis, ad analogiam r. 80) 1) dissimilis. Ḥ. 1. 39. 2) iniquus, non aequus, asper. Subst. n. locus iniquus, asper. Ḥ. 1. 16. N. 13. 14. 3) subst. n. difficultas, molestia, miseria, discrimen. N. 8. 13. 10. 1. B'. 2. 2.

विषय viśaya m. (r. si praef. vi s. a) 1) res sensibus obvia. B'. 2. 59. 2) regio. Ḥ. 2. 13. 3) terra. Ur. 8. 17.

विषयिन् viśayin m. (e praec. s. in) mundanus. Ḥit. 9. 11.

विषाण viśâṇa m. n. (r. 2. viś s. part. praes. âtm. âna) 1) cornu (bestiae). Ḥit. 108. 4. Maḥ. 2. 2113. 2) rostrum, proboscis. 3) dens eminens (e. c. apri). Dr. 8. 21.

विषाद viśâda m. (r. sad sidere, tabescere, praef. vi s. a) consternatio, conturbatio, terror. Su. 2. 25. 4. 20. Dr. 8. 3. B'. 18. 35.

विषादिन् viśâdin (a praec. s. in) conturbatus, animo consternatus. B'. 18. 23.

विषु viśu adv. 1) multum. 2) aeque.

विषुव viśuva n. (a praec. s. a vel va) aequinoctium. Ḥit. 114. 22.

विषुवन्त् viśuvant n. (a viśu s. vant vat) id. Am.

विष्ट viśṭa v. viś, viś.

विष्टर viśṭara m. (r. star [stṝ] praef. vi s. a, nisi a viśṭa sedens [r. viś] s. ra) sedes, sella. Ur. 92. 8.

विष्टा viśṭâ f. v. 3. viś.

विष्णु viśṇu m. deus Viśṇus.

विस visa n. fibra nymphaeae. Mêg'. 11.

विसर्ग visarga m. (r. sarǵ sṛǵ praef. vi s. a) emissio, creatio. B'. 8. 3.

विसर्जन visarǵana n. (r. sarǵ sṛǵ praef. vi s. ana) relictio. N. 10. 15.

विसर्पिन् visarpin (r. sarp sṛp praef. vi s. in) egrediens. Ur. 10. 18.

विसूरण visûraṇa n. (r. sûr praef. vi s. ana) moeror.

विस्तर vistara m. (r. star stṛ vel star [stṝ] praef. vi s. a) expansio, extensio, amplitudo, copiosa narratio. Su. 1. 1. Sâ. 2. 6. N. 12. 76. B'. 10. 19.

विस्तरशस् vistaraśás adv. (a praec. s. śas) fuse, copiose. B'. 11. 2.

विस्तीर्ण vistîrṇa v. star (stṝ) praef. vi.

विस्तीर्णता vistîrṇatâ f. (a praec. s. tâ) latitudo, magnitudo, amplitudo. Ḥit. 90. 16.

विस्पष्ट vispaśṭa v. r. spaś.

विस्मय vismaya m. (r. smi ridere, praef. vi s. a) admiratio, stupor.

विस्मित vismita v. smi praef. vi.

विह viḥa aër, solum in sequentibus composs. invenitur. (Vid. viḥâyas.)

विहग viḥaga m. (e praec. et ga iens) avis. Dr. 6. 2. N. 12. 16.

विहङ्ग viḥaṅga m. (e viḥa aër in accus. et ga iens) avis.

विहङ्गम viḥaṅgama m. (ex accus. vocis viḥa aër et gama iens) avis; fem. viḥaṅgamâ. N. 16. 15.

विहर्तार् -तृ viḥartâr -tṛ m. (r. ḥar ḥṛ capere, rapere, praef. vi s. târ tṛ) raptor. Dr. 8. 46.

विहायस् viḥâyas (r. ḥay ire, praef. vi s. as) 1) n. aër. Am. 2) m. avis. Am.

विहायसा viḥâyasâ adv. (instr. praec.) per aërem. Ḥ. 3. 5.

विहार viḥâra m. (r. ḥar ḥṛ capere, praef. vi s. a) 1) ambulatio. B'. 11. 42. 2) oblectatio, voluptas, gaudium. Su. 1. 34. 4. 6. 3) templum. Ḥit. 49. 10.

विहारिन् viḥârin (r. ḥar ḥṛ praef. vi s. in) pervagans, peragrans. Ḥit. 16. 21.

विहित viḥita v. d'â praef. vi.

विहीन viḥîna v. ḥâ praef. vi.

विह्वल viḥvala (r. ḥval se movere, praef. vi s. a) agitatus, commotus.

वी vî 2. par. 1) ire, adire. Ṛgv. 35. 9: vêti sûryam. 2) adipisci, accipere. Ṛgv. 76. 4: vêśi ḥôtram. 3) desiderare, amare. Ṛgv. 48. 6: padan na vêti. 4) comedere. Ṛgv.-V. 57. 6: vyantu ḥavînśi (v. Westerg. et cf. vîǵ.)

विशङ्का *viśaṅkâ* f. (r. *śaṅk* timere, praef. *vi* s. *â*) suspicio, dubitatio. N. 24. 41. *aviśaṅka* dubitationis expers. N. 4. 12.

विशद *viśada* albus, candidus. Mêg'. 41. 52. 59. 64. 71.

विशाखा *viśâk'â* f. (Bah. e *vi* et *śâk'â*) mansio lunaris XIVta. Ur. 8. 5 infr.

विशारद *viśârada* peritus, gnarus. N. 12. 86. 20. 26.

विशाल *viśâla* (r. *śal* sternere, praef. *vi* s. *a*) magnus. N. 16. 9. B'. 9. 21.

विशिख *viśik'a* m. (Bah. e *vi* et *śik'â* [vêd. *śík'â*] crista) sagitta. A. 9. 2. 10. 23.

विशिष्ट *viśiṣṭa* v. *śiś* praef. *vi*.

विशिष्टता *viśiṣṭátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis, honor, ornamentum, Auszeichnung. Hit. 7. 19.

विशीर्ण *viśîrṇa* v. *śar* (*śṛ*) praef. *vi*.

विशुद्ध *viśudd'a* v. *śud'* praef. *vi*.

विशुद्धात्मन् *viśudd'âtman* (Bah. e praec. et *âtmán* anima) puram animam habens. Su. 4. 21.

विशुद्धि *viśudd'i* f. (r. *śud'* purificari, praef. *vi* s. *ti*) purificatio, lustratio. B'. 6. 12.

विशुष्क *viśuška* (Karm. e *vi* et *śušká* [vêd. *śúšká*]) valde siccus. Ritu-S. 1. 15.

विशेष *viśêša* m. (r. *śiś* distinguere, praef. *vi* s. *a*) 1) differentia, discrimen, distinctio. *viśêšêṇa* praecipue. In. 5. 59. N. 2. 23. Sâ. 5. 41. 2) species, genus. B'. 11. 15.

विशेषतस् *viśêšatas* (a praec. s. *tas*) praecipue, praesertim. N. 15. 3. 19. 7.

विशोधिन् *viśôd'in* (caus. r. *śud'* praef. *vi* s. *in*) purificans.

विशोधित्व *viśôd'itva* n. (a praec. s. *tva*) purificatio. Hit. 96. 10.

विशोषण *viśôšaṇa* m. (caus. r. *śuš* siccare, praef. *vi* s. *ana*) qui exsiccat. A. 8. 8.

विश्रब्ध *viśrabd'a* v. *śramb'*.

विश्रम्भ *viśramb'a* m. (r. *śramb'* praef. *vi* s. *a*) 1) fiducia, confisio. 2) familiaritas. Hit. 21. 4. 25. 17. 29. 12: *viśramb'âlâpa*.

विश्राम *viśrâma* m. (r. *śram* praef. *vi* s. *a*) quies. Hit. 32. 4.

विश्रुत *viśruta* v. *śru* praef. *vi*.

विश्व *víśva* 1) omnis (v. gr. 254). 2) Geniorum ordo. In. 2. 13. (Lit. *wissas* totus per assimil. e *wiswas*, pl. *wissai* omnes = scr. *víśvê*; russ. *vesj* omnis, totus.)

विश्वकर्मन् *viśvakarman* m. (omnia facta habens, i. e. omnia faciens, e praec. et *kárman* factum) Viśvakarmanus, dei Brahmae filius, deorum artifex. Su. 3. 10.

विश्वकृत् *viśvakṛt* m. (omnia faciens, e *víśva* omnis et *kṛt* faciens) id. Su. 3. 10.

विश्वस्त *viśvasta* v. *śvas* praef. *vi*.

विश्वावसुप्रभृति *viśvâvasuprab'ṛti* m. (e *viśvâvasu* Viśvâvasus et *prab'ṛti* q. v.) nom. plur. *viśvâvasuprab'ṛtayas* Viśvâvasus et ceteri Gand'arvi. In. 2. 18.

विश्वास *viśvâsa* m. (r. *śvas* praef. *vi* s. *a*) fiducia, confisio. Sâ. 5. 41.

1. विष् *viś* 1. par. (*sêćanê*) conspergere. Cf. *varś* *vṛś*.

2. विष् *viś* 3. par. âtm. in dial. vêd. 1) visitare. Ṛgv. 27. 10: *tad viviḍḍ'i* „illud (sacrificium) visita". 2) congredi (ad pugnam). Ṛgv.-V. 18. 15: *indrêṇa ... vêviśâṇâh* (schol. *yudd'ârt'aṅ saṅgatâh*). 3) comedere. Ṛgv.-V. 3. 4: *yavam ... vivêkśi* (schol. *b'akśayasi*). Vid. Westerg.

c. *pari* caus. i. q. *parivêśayâmi*. R. Schl. I. 13. 19: *svalaṅkṛtâśća puruśâ brâhmaṇân paryavêśayan*; Man. 3. 228.

3. विष् *viś* 9. par. (*viprayôgê*) disjungere, separare. *viṣṭâ* f. stercus; v. 4. *viś*.

4. विष् *viś* f. (nom. *viṭ*, r. 3. *viś*) stercus. Am.

विष *viśa* m. n. (r. 1. *viś* s. *a*) venenum. N. 4. 4. (Lat. *vîrus*, gr. ἰός e ϝισός.)

c. *upa* considere, sedem capere, c. loc. N. 21. 30: *ratôpasta upâviśat*; Sâ. 5. 62: *b'ûmâv upaviśya*. — *upaviṣṭa* qui consedit, sedens. N. 12. 27: *śayânam upaviṣṭaṅ vâ stitaṅ vâ*. — Caus. facere ut considat. In. 2. 20.

c. *upa* praef. *upa* (*upôpaviś*) 1) considere apud alqm. Maḥ. 3. 11777: *tam-âsînam ... upôpavivisur yakśâḣ*; R. Schl. I. 4. 26: *upôpaviṣṭaḣ saćivâiḣ*. 2) considere. *upôpaviṣṭa* qui consedit, sedens. Maḥ. 1. 6959: *upôpaviṣṭâ manćêśu*.

c. *upa* praef. *prati* exadversus alqm considere. Maḥ. 2. 1156.

c. *upa* praef. *sam* considere. Maḥ. 1. 6970.

c. *ni* âtm. interdum par. 1) intrare. Maḥ. 1. 7566. 2) considere, castra ponere. Man. 7. 188. Maḥ. 1. 6960. 3. 661. 3) uxorem ducere. Maḥ. 1. 1852: *nivêkśyê 'saṅsayaṅ sanâmniṅ yady ahaṅ kanyâm upalapsyê kadâćana*; 1860: *niviśasva*. 4) adniti, operam dare, studere. Man. 2. 8: *svad'armê niviśêta*. — *niviṣṭa* intentus, studiosus. Maḥ. 1. 171. — Caus. 1) *nivêśayâmi* facio ut intret, introduco. R. Schl. II. 42. 28. Dr. 3. 6. 2) facio ut considat. Rag'. 5. 42. 3) morari, facio ut habitet. Maḥ. 1. 4424: *nyavêśayata tâm b'âryâṅ kuntîṅ svab'avanê prab'uḣ*. 4) pono, impono, adjungo, annecto, illigo. Sâ. 5. 105: *vâmê skand'ê ... b'artur bâhun nivêśya*; Su. 3. 14: *ratnâni tasyâ gâtrê nyavêśayat*; M. 39: *pâśan tasmin śṛṅgê nyavêśayat*. 5) facio ut uxorem ducat. Maḥ. 1. 7138.

c. *ni* praef. *vi* caus. facere ut considat, ponere, imponere. Gita-G. 12. 5.

c. *ni* praef. *sam* considere. *sanniviṣṭa* qui consedit, sedens. B'. 15. 15: *sarvasyaćâ 'haṅ hṛdi sanniviṣṭaḣ*. — Caus. 1) facere ut considat, castra ponat. Maḥ. 3. 665. 2) ponere, locare. Rag'. 12. 58: *hatvâ balinaṅ vîras tatpadê ... sugrîvaṅ sannyavêśayat*; Man. 1. 16.

c. *nis* frui, vesci, edere, bibere. Rag'. 9. 35: *nirviviśur mad'u* (schol. *papuḣ*); 4. 51: *nirviśya ... stanâv iva diśas tasyâḣ śâilâu malayadardurâu*.

c. *pari* caus. ministrare (alicui cibos). Maḥ. 1. 7182: *tâṅćâi 'va vṛdd'am parivêśya tâṅśća narapravîrân svayam apy ab'uṅkta*; 3. 8619. (Vid. *viś* praef. *pari*.)

c. *pra* intrare. N. 14. 3. 21. 2. — Caus. facere ut intret. Maḥ. 1. 4427. Ponere cum loc. Man. 8. 38: *ardd'aṅ kôśê pravêśayêt*. — Desid. intrare cupere. Maḥ. 3. 10836: *praviviksatô 'sya śâilân imân*.

c. *pra* praef. *anu* intrare. Maḥ. 1. 795. 7762. 3. 12178. Coire (cum feminâ), c. acc. Maḥ. 1. 4275: *kâuśalyê dêvaras tê 'sti sô 'dya tvâ 'nupravêkśyati*.

c. *pra* praef. *sam* intrare. Maḥ. 1. 3303. Coïre (cum feminâ). Maḥ. 1. 3024: *b'âryâm patiḣ sampraviśya*.

c. *sam* 1) intrare. Maḥ. 1. 6741. Coire (cum feminâ). Man. 3. 48: *saṅviśêd ârtavê striyam*. 2) appropinquare. Maḥ. 3. 14505: *gand'arvâśćâ 'pi yan divyâḣ saṅviśanti naram b'uvi*. 3) decumbere. Maḥ. 3. 13149: *puśkariṇîtîrê saṅvivêśa tataḣ śayânô mad'uraṅ gîtam aśṛṇôt*. 4) concumbere (viro), c. *saha*. Maḥ. 1. 4712: *varârôhê ... saṅviśêt'â mayâ saha*. — Caus. facere ut decumbat. Maḥ. 1. 4274.

c. *sam* praef. *anu* post aliquem decumbere. Rag'. 2. 24: *suptâm anusaṅvivêśa suptôtt'itâm prâtar anûdatiśṭat*.

2. विश् *viś* m. (nom. *viṭ*, r. *viś*) Viśus i. e. vir tertii vel agricolarum et mercatorum ordinis. In dialecto vêd. pl. *viśas* f. homines (in universum). *viśpati* hominum dominus, rex. (Vid. Rosenii Ṛgvêdae Specimen p. 10 et 11, Lassen. Anthol. p. 143 et cf. lit. *wieś-patis* ein hoher Herr, ein Landesherr, *wieś-patenė* eine hohe Frau, *wieś-palauju* regno, impero, *palauju* = scr. *pâlâyâmi*, v. *pâl*.)

विरात्र *virâtra* n. (Karm. e *vi* et *râtra* nox, v. gr. 613) serum noctis (?). Sâ. 6. 28. 32.

विरूढ *virûḍ́a* v. *ruh* praef. *vi*.

विरूप *virûpa* (Bah. e *vi* et *rûpá* forma) deformis.

विरूपरूप *virûparûpa* (Bah. e *virûpa* deformis et *rûpá* forma) deformem formam habens. H. 2. 5.

विरोध *virôd́a* m. (r. *rud́* impedire, praef. *vi* s. *a*) discordia, dissensio, inimicitia. Su. 3. 21.

विरोधिन् *virôd́in* (r. *rud́* impedire, praef. *vi* s. *in*) repugnans. Ur. 94. 10. Śak. 17. 4 infr.

विरोष *virôśa* m. (r. *ruś* irasci, praef. *vi* s. *a*) iratus. Dr. 9. 6.

विल् *vil* 6. par. i. q. *bil*.

विल *vila* n. caverna (cf. *bil* findere). Hit. 87. 7.

विलक्ष *vilakśa* (r. *lakś* praef. *vi* s. *a*) pudore confusus, perturbatus, conturbatus; v. *vâilakśya*.

विलपन *vilapana* n. (r. *lap* praef. *vi* s. *ana*) lamentatio. Hit. 65. 20.

विलम्ब *vilamba* m. (r. *lamb* praef. *vi* s. *a*) cunctatio, mora. *avilambâm* Avy. sine morâ. Ur. 84. 12.

विलाप *vilâpa* m. (r. *lap* praef. *vi* s. *a*) lamentatio.

विलासन *vilâsana* n. (r. *las* ludere, praef. *vi* s. *ana*) ludus, jocus, praesertim feminarum amore captarum nugae, deliciae. In. 5. 13.

विलासिन् *vilâsin* (r. *las* ludere, praef. *vi* s. *in*) ludens, jocans, nugans, ineptiens, ludicra agens, de feminis amore captis. In. 5. 14.

विलेपन *vilêpana* n. (r. *lip* praef. *vi* s. *ana*) unguentum. Mah. 4. 261.

विलोकन *vilôkana* n. (r. *lôk* praef. *vi* s. *ana*) actio videndi. Hit. 88. 10.

विल्व *vilva* m. nomen arboris (Wils.: „Aegle marmelos"). N. 12. 5.

विवर *vivara* m. (a *var vṛ* tegere, praef. *vi*) foramen, specus, spelunca. N. 23. 10.

विवर्ण *vivarṇa* (Bah. e *vi* et *várṇa* color) vacuus a colore, pallidus. N. 2. 2.

विवर्तिन् *vivartin* (r. *vart vṛt* praef. *vi* s. *in*) se avertens (in pugnâ). Sâ. 7. 12.

विवर्द्धन *vivarddána* vel विवर्धन *vivardána* m. (a formâ caus. radicis *varḋ vṛḋ* crescere, praef. *vi* s. *ana*) amplificator. N. 9. 6.

विवस्वन्त् *vivasvant* m. (nom. *vivasvân*) sol. Sâ. 2. 15.

विवाद *vivâda* m. (r. *vad* praef. *vi* s. *a*) rixa, contradictio. Lass. 21. 10. 36. 20 etc.

विवास *vivâsa* m. (a caus. r. *vas* habitare, praef. *vi* s. *a*) exsilium. N. 19. 6.

विवाह *vivâha* m. (r. *vah* praef. *vi* s. *a*) conjugium, matrimonium. N. 5. 40.

विविक्त *vivikta* v. rad. *vić* praef. *vi*.

विविध *vivid́a* (Bah. e *vi* et *vid́a* vel *vid́â* species) varius. In. 4. 11. 5. 13.

विवृद्ध *vivṛdd́a* v. *varḋ vṛḋ* praef. *vi*.

विवेक *vivêka* m. (r. *vić* praef. *vi* s. *a*) distinctio. Man. 1. 26.

1. विश् *viś* 6. par. interdum âtm. intrare, ingredi. N. 5. 3: *viviśus tê nṛpâ raṅgam*; Bʹ. 11. 21: *pradîptaṅ ǵvalanam pataṅgâ viśanti*; 18. 55: *tatô mâm ... viśatê*; Mah. 3. 10689: *nadîm ... imâṅ viśasva*; N. 2. 14: *dêvarâǵasya b́avanaṅ viviśâtê*. (Gr. ἵκω; fortasse lat. *viscus*, *viscera* huc pertinet. Vid. *vêśa*.)

c. *anu* intrando sequi alqm. Mah. 1. 796: *tam utaṅkô 'nuvivêśa*.

c. *â* 1) i. q. simpl. Su. 4. 16: *tâu manyur âviśat*; R. Schl. II. 43. 6: *vanam âviśatê*; N. 2. 3: *hṛććayâviśṭaćêtanâ*. 2) appropinquare. Mah. 1. 14507: *âviśantića yaṅ yakśâṅ purušam*. — Caus. *âvêśayâmi* facio ut intret. Bʹ. 8. 10.

c. *â* praef. *anu* intrare. Mah. 1. 5389: *hṛîśća krôd́aśća bîb́atsum ... anvâvivêśa*.

c. *â* praef. *upa* id. R. Schl. II. 85. 15. Mah. 1. 5389.

c. *â* praef. *sam* id. N. 21. 30. Su. 4. 15. — Caus. *samâvêśayâmi* facio ut intret, impono, trado. Mah. 3. 9913: *pâutrê b́âraṅ samâvêśya*.

विभावसु *vibʿâvasu* m. (Tatp. e *vibʿâ* et *vasu*) 1) sol. 2) ignis.

विभी *vibʿî* (Baḥ. e *vi* et *bʿî*) metu vacuus.

विभीतक *vibʿîtaka* m. (a *vibʿîta* [r. *bʿî* timere, praef. *vi* s. *ta*] s. *ka*) nomen plantae (Terminalia belerica). N. 12. 5.

विभीषण *vibʿîśaṇa* (caus. r. *bʿî* praef. *vi* s. *ana*) 1) n. actio timorem, terrorem injiciendi. Dr. 5. 10. 2) adj. terrificus, terribilis. Ḥ. 2. 4.

विभीषिका *vibʿîśikâ* f. (caus. r. *bʿî* s. *ikâ*) i. q. praec. sgf. 1. Maḥ. 2. 1433.

विभु *vibʿu* m. (r. *bʿû* praef. *vi*, correpto *û*) excelsus, dominus. In. 1. 38. N. 2. 15. Bʿ. 5. 15. 10. 12.

विभूति *vibʿûti* f. (rad. *bʿû* praef. *vi* suff. *ti*) excellentia, eminentia, majestas, divinitas (v. *vibʿu*). N. 17. 7. Bʿ 10. 7. 16 *a. b.* 18. 40.

विभूतिमन्त् *vibʿûtimant* (a praec. s. *mant mat*) excellentiâ, eminentiâ praeditus, eximius, excelsus. Bʿ. 10. 41.

विभूषण *vibʿûśaṇa* n. (r. *bʿûś* praef. *vi* s. *ana*) ornamentum. A. 1. 10. 5. 14.

विभेद *vibʿêda* m. (r. *bʿid* praef. *vi* s. *a*) actio findendi, rumpendi, violandi. Ḥit. 132. 10.

विभ्रम *vibʿrama* m. (r. *bʿram* praef. *vi* s. *a*) 1) motus, commotio, agitatio. Śak. 15. 5: *dṛśṭivibʿrama.* 2) perturbatio. Bʿ. 2. 63.

विभ्रान्त *vibʿrânta* v. *bʿram* praef. *vi.*

विमनस् *vimanas* (Baḥ. e *vi* et *mánas* mens) expers mentis. N. 13. 60.

विमर्द *vimarda* m. (r. *mard mṛd* praef. *vi* s. *a*) disturbatio, vastatio, exstinctio; turbatio. Ḥit. 50. 18: *nidrâvimarda.*

विमर्दिन् *vimardin* (r. *mard mṛd* praef. *vi* s. *in*) disturbans, exstinguens. Śak. 57. 6.

विमर्श *vimarśa* m. (r. *marś mṛś* praef. *vi* s. *a*) deliberatio, dubitatio. Scribitur etiam *vimarśa.* Śak. 49. 8.

विमर्ष *vimarśa* v. praec.

विमहान्त् *vimaḥânt* (Karm. e *vi* et *maḥánt* magnus) permagnus, ingens. In. 1. 33.

विमान *vimâna* n. (ut videtur, a r. *mâ* metiri, praef. *vi* s. *ana*) vehiculum, currus. In. 1. 33.

विमानता *vimânátâ* f. (a praec. s. *tâ*) currûs status, conditio. Ur. 78. 17.

विमुख *vimukʿa* (Baḥ. e *vi* et *múkʿa* os, vultus) aversum vultum habens. Dr. 8. 26.

विमूढ *vimûḍʿa* v. *muḥ* praef. *vi.*

विमोक्ष *vimôkśa* m. (r. *môkś* solvere, praef. *vi* s. *a*) liberatio. Bʿ. 16. 5.

विमोचन *vimôćana* n. (r. *muć* solvere, praef. *vi* s. *ana*) liberatio. Br. 3. 13.

विम्ब *vímba* vel बिम्ब *bímba* m. n. 1) orbis, discus. Ritu-S. 1. 4: *nitambabimba*; Ur. 67. 7: *ratʿaṅgaśrôṇivimbâ* (Baḥ.). 2) ruber momordicae monadelphae fructus. Mêgʿ. 80. 1: *pakvabimbâdʿarâuśṭʿî*; Maḥ. 4. 255: *vimbôśṭʿî.*

वियन्त् *viyant* n. (ut mihi videtur, a r. *vî* ire, s. part. praes. *ant*) aër. Ḥit. 10. 1.

वियात *viyâta* (r. *yat* praef. *vi* s. *a*) audax, impudicus. Am. III. 1. 24: *dʿṛśṭê dʿṛśṇag viyâtaśća.* Vid. *vâiyâtya.*

वियोग *viyôga* m. (r. *yuǵ* jungere, praef. *vi* s. *a*) disjunctio. N. 13. 34. 42.

विरक्त *virakta* v. *raṅǵ* praef. *vi.*

विरचन *viraćana* n. (r. *rać* praef. *vi* s. *ana*) actio faciendi, apparandi. Ur. 89. 9 (ubi *viraćanam* pro *viraćanâ* legendum).

विरजस् *viraǵas* (Baḥ. e *vi* et *ráǵas* pulvis) expers pulveris. N. 4. 8.

विरजस्क *viraǵaska* (a praec. s. *ka*, v. gr. 597) id. Ragʿ. 10. 74.

विरल *virala* rarus, infrequens. Śak. 27. 6 infr. Lass. 28. 2. — *viralam* adv. raro. Ḥit. ed. Lond. 10. 3 infr.

विरह *viraḥa* m. (r. *raḥ* relinquere, praef. *vi* s. *a*) separatio, disjunctio. Sâ. 4. 24. Mêgʿ. 8. 12. 30 etc.

विनिग्रह *vinigraha* m. (r. *grah* sumere, praef. *vi* + *ni* s. *a*) coërcitio. B'. 13. 7.

विनिद्र *vinidra* (Bah. e *vi* et *nidrâ'*) exsomnis. Ur. 76. 8.

विनिपात *vinipâta* m. (r. *pat* praef. *vi* + *ni* s. *a*) casus adversus, infortunium, calamitas. Hit. 119. 18.

विनियोग *viniyôga* m. (r. *yuǵ* praef. *vi* + *ni* s. *a*) 1) relictio. Hit. 99. 13. 2) erogatio pecuniae. Hit. 98. 15.

विनिश्चय *viniśćaya* m. (r. *ći* colligere, praef. *vi* + *nis* s. *a*) decretum, consilium, propositum. Su. 2. 19. 3. 10. Sâ. 3. 10.

विनिश्चित *viniśćita* v. *ći* c. *nis* praef. *vi*.

विनोद *vinôda* m. (caus. r. *nud* praef. *vi* s. *a*) oblectatio, delectatio. Hit. 8. 16. Lass. 1. 2; v. sq.

विनोदन *vinôdana* n. (caus. r. *nud* praef. *vi* s. *ana*) id. Ur. 31. 6.

विन्दु *víndu* m. gutta. Mêg'. 19.

विन्ध्य *vind'ya* m. mons Vindius. N. 9. 22.

विन्न *vinná* v. *2. vid*.

विन्यास *vinyâsa* m. (r. *2. as* praef. *vi* + *ni* s. *a*) actio deponendi. *akśaravinyâsa* scriptura. Ur. 24. 15.

विप् *vip* 10. par. (*kśêpê*) jacere, conjicere.

विपक्ष *vipakśa* m. (e *vi* et *pakśá*) hostis, inimicus. Hit. 91. 11.

विपण *vipaṇa* m. (r. *paṇ* vendere, praef. *vi* s. *a*) venditio. Su. 2. 23.

विपत्ति *vipatti* f. (r. *pad* praef. *vi* s. *ti*) infortunium, calamitas. Hit. 13. 13. 17. 11. 37. 4.

विपन्न *vipanna* v. *pad* praef. *vi*.

विपरीत *viparîta* v. *i* c. *pari* praef. *vi*.

विपरीतता *viparîtátâ* f. (a praec. s. *tâ*) contrarium, pars contraria. Hit. 52. 4.

विपर्यय *viparyaya* m. (r. *i* c. *pari* praef. *vi*) contrarium, adversitas, repugnantia. N. 8. 15. 19. 34. Ur. 67. 18. 74. 4.

विपश्चित् *vipaśćit* m. vir doctus, sapiens, prudens. B'. 2. 42. In comp. cum *a*. B'. 2. 60.

विपाक *vipâka* m. (r. *pać* praef. *vi* s. *ka*) maturitas (v. *pâ'ka*). *durvipâka* durities. Hit. 18. 7.

विपाठ *vipâṭa* m. (fortasse pro *vipâṭa* a *paṭ* findere) sagitta. Dr. 8. 17.

विपुल *vipula* (r. *pul* praef. *vi* s. *a*) magnus. In. 2. 12. H. 1. 24.

विपुलता *vipulátâ* f. (a praec. s. *tâ*) magnitudo. Śak. 5. 4.

विप्र *vipra* m. Brâhmanus.

विप्रकर्ष *viprakarśa* m. (r. *karś kṛś* c. *pra* praef. *vi* s. *a*) distantia. Ur. 70. 18.

विप्रकृष्ट *viprakṛśṭa* v. *karś kṛś* cum *pra* praef. *vi*.

विप्रकृष्टत्व *viprakṛśṭatva* n. (a praec. s. *tva*) distantia, longinquitas.

विप्रतिपन्न *vipratipanna* v. *pad* c. *prati* praef. *vi*.

विप्रयोग *viprayôga* m. (r. *yuǵ* jungere c. *pra* praef. *vi* s. *a*) separatio, c. instr. r. Br. 1. 16. 18.

विप्रिय *vipriya* (Karm. e *vi* et *priyá* gratus, dilectus) ingratus. H. 3. 19.

विप्रोषित *viprôśita* v. *vas* c. *pra* praef. *vi*.

विबुद्ध *vibudd'a* v. *bud'* praef. *vi*.

विबुध *vibud'a* m. (r. *bud'* scire, praef. *vi* s. *a*) deus. Su. 3. 22.

विभङ्ग *vib'aṅga* m. (r. *b'aṅǵ* praef. *vi* s. *a*) fractura. Hit. 38. 7.

विभव *vib'ava* m. (r. *b'û* praef. *vi* s. *a*) 1) potestas, facultas. Ur. 28. 3 infr. 2) divitiae, opes. Hit. 31. 9.

विभवतस् *vib'avatás* adv. (a praec. s. *tas*) dignitati, majestati convenienter. Ur. 30. 4. Śak. 92. 8.

विभा *vib'â* f. (r. *b'â* praef. *vi*) lumen, splendor.

विभाग *vib'âga* m. (r. *b'âǵ* dividere, praef. *vi* s. *a*) pars, portio. B'. 3. 18; v. sq.

विभागशस् *vib'âgaśás* adv. (a praec. s. *śas*) secundum portiones. B'. 4. 13.

विभावन *vib'âvana* n. (caus. r. *b'û* praef. *vi* s. *ana*) actio percipiendi, observandi, cognoscendi. Ur. 83. 10.

विभावरी *vib'âvarî* f. (r. *b'â* praef. *vi* s. *vara* in fem.) nox. R. Schl. II. 84. 18.

विद्या *vídyâ* f. (r. 1. *vid* s. *yâ*) scientia. Hit. 3. 5. 7. 9. 11.

विद्याधर *vidyâdʿara* m. (e praec. et *dʿara*) nomen Geniorum ordinis. Lass. 50. 10; v. sq.

विद्याधरी *vidyâdʿarî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praecedentis. Hit. 63. 16.

विद्यावन्त् *vidyâvant* (a *vidyâ* s. *vant vat*) scientiâ praeditus. In. 4. 3.

विद्युत् *vidyut* f. (r. *dyut* fulgere q. v., praef. *vi*) fulgur. N. 13. 53.

विद्वांस् *vidváṅs* (r. *vid* s. *vâṅs vas*, v. gr. 203 et 540) sapiens, gnarus. N. 12. 78. 24. 28.

विद्वेषण *vidvêśaṇa* n. (r. *dviś* odisse, praef. *vi* s. *ana*) odium, inimicitia. N. 9. 9.

1. विध् *vidʿ* 6. âtm. (ut videtur, e *dʿâ* abjecto *â*, praef. *vi*, *vidʿânê* K. *vidʿâu* V.) i. q. *dʿâ* praef. *vi*.

2. विध् *vidʿ* v. *vyadʿ*.

विध *vidʿa* m., *vidʿâ* f. (r. *dʿâ* praef. *vi*) genus, species, natura, indoles, proprietas, praesertim in fine comp. Bah. N. 1. 29. 12. 39. Bʿ. 7. 16. 11. 53. 15. 14. Sâ. 3. 10. A. 7. 8. (Boruss. vet. *wida-s*, *wid-s*, fem. *wida*, in *sta-wida-s*, *sta-wids* talis, *ka-wid-s* qui, qualis, fem. *ka-wida*; *kitta-widin*, *kitte-widei* alio modo.)

विधन *vidʿana* (Bah. e *vi* et *dʿána* divitiae) pauper.

विधनता *vidʿanátâ* f. (a praec. s. *tâ*) paupertas. Hit. 31. 14.

विधवा *vidʿavâ* f. (marito orbata, Bah. e *vi* et *dʿavá* maritus) vidua. Br. 2. 10. (Lat. *vidua*, boruss. vet. *widdewû*, slav. *vĭdova*, goth. *viduvô*, them. *viduvôn*; hib. *feadhb.*)

विधा *vidʿâ* v. *vidʿa*.

विधातार् -तृ *vidʿâtâr -tṛ* m. (r. *dʿâ* praef. *vi* s. *târ tṛ*) cognomen dei Brahmae.

विधान *vidʿâna* n. (r. *dʿâ* praef. *vi* s. *ana*) modus, norma, praeceptum. Su. 1. 22. 25. Bʿ. 17. 24.

विधि *vidʿi* m. (r. *dʿâ* praef. *vi* s. *i*) 1) norma, praeceptum, praesertim: quod sacris libris praescribitur. Bʿ. 17. 1. 2) modus. N. 17. 26. 3) fatum, sors. N. 12. 98. 13. 31.

विधिवत् *vidʿivat* (e praec. et *vat* sicut) sicut norma, praeceptum, ad normam, ex praecepto. In. 2. 15.

विधु *vidʿú* m. luna. Śṛṅg. 2.

विधुर *vidʿura* (e *vi* et *dʿura* quod simplex non invenitur, v. *dʿur*) 1) adj. separatus, relictus, praesertim ab amato vel amatâ. Nalôd. 3. 50. Ur. 67. 17. 2) subst. n. *a*) separatio. Am. *b*) periculum. Hit. 50. 8.

विधूयत् *vidʿûyat* v. *dʿû* praef. *vi*.

विधेय *vidʿêya* partic. (r. *dʿâ* praef. *vi* s. *ya*) tractabilis, sequax, obediens. Bʿ. 2. 64 (schol. *vidʿêyô vaśavartin*).

विध्वंसिन् *vidʿvaṅsin* (r. *dʿvaṅs* praef. *vi* s. *in*) labens, periens. Hit. 16. 10. 76. 4.

विध्वस्तनगराश्रम *vidʿvastanagarâśrama* (Bah. e *vidʿvasta* lapsus, vid. *dʿvaṅs*, et *nagarâśrama*, *nagará* urbs, *âśrama* eremitarum sedes) lapsas urbes et eremitarum sedes habens. Su. 2. 24.

विनताननन *vinatânana* (Bah. e *vinata* inclinatus, v. *nam*, et *ânana* vultus) inclinatum vultum habens. Br. 1. 13.

विनय *vinaya* m. (rad. *nî* praef. *vi* suff. *a*) modestia. N. 12. 68. 5. 18.

विनश्वर *vinaśvara* (r. *naś* praef. *vi* s. *vara*) mortalis, caducus. Hit. 16. 6.

विना *vinâ* praep. (a *vi* s. *nâ*) sine, c. instr. vel acc. Br. 1. 34. 2. 10. Sâ. 5. 25.

विनाकृत *vinâkṛta* (e praec. et *kṛtá* factus) privatus, orbatus. N. 13. 25.

विनान्योऽन्यम् *vinânyô'nyám* adv. (Avy. e *vinâ* et *anyô'nya* q. v.) alter sine altero. Su. 1. 5.

विनाश *vinâśa* m. (r. *naś* praef. *vi* perire, s. *a*) occasus, exitium, ruina. Br. 1. 24. Bʿ. 2. 17.

विनाशन *vinâśana* m. (a caus. r. *naś* praef. *vi* perire, s. *ana*) occisor, destructor. N. 12. 30.

विनाशिन् *vinâśin* 1) (r. *naś* perire, praef. *vi* s. *in*) periens, caducus, mortalis. Bʿ. 2. 17. 2) (a formâ caus.) occidens, delens, exstinguens. N. 12. 59.

c. *ni* praef. *sam* caus. id. Mah. 1. 3224.

c. *prati* caus. id. N. 21. 1. 25. 5.

c. *prati* praef. *sam* caus. id. Mah. 1. 3627.

2. विद् *vid* 6. par. âtm. *vindâmi, vindê* (gr. 300), part. perf. pass. *viditá, vittá, vinná.* Invenire, adipisci. N. 3. 4: *na śayyâsanab'ôgêšu ratiṅ vindati*; 6. 6: *dêvânâm mânušam mad'yê yat sâ patim avindata*; 10. 12: *vindêtâ 'pi suk'aṅ kvaćit.* In matrimonium accipere. Man. 9. 69: *tâm anêna vid'ânêna niǵô vindêta dêvaraḣ* (schol. *pariṇayêt*); Mah. 1. 7192. — Pass. inveniri, esse, existere, exstare (secundum grammaticos *vid* cl. 4 âtm. *sattâyâm* K. *b'âvê* V.). Br. 2. 2: *na hi santâpakâlô 'syaṅ vâidyasya tava vidyatê*; N. 9. 29: *naća b'âryâsamaṅ kińćid vidyatê*; 13. 40. 26. 5. Dr. 7. 17. B'. 3. 17. — *viditá* impetratus, possessus. Dr. 4. 12. *vittá* n. divitiae. N. 26. 4. B'. 10 23.

c. *ad'i* vivente uxore aliam ducere uxorem. Man. 9. 80: *madyapâ ... vyâd'itâ vâ 'd'ivêttavyâ* (schol. *tasyâṅ satyâm anyô vivâhaḣ kâryaḣ*). *ad'ivinnâ* femina, cujus maritus aliam duxit uxorem, Wils. „a superseded wife".

c. *anu* 1) invenire, adipisci. Ṛgv. 6. 5: *avinda usriyâ anu* „reperisti vaccas". In matrimonium accipere. Mah. 1. 5114: *śâradvatîn tatô b'âryâṅ kṛpîn drôṇô 'nvavindata.* 2) existimare, putare. Gîta-G. 4. 2: *indukiraṇam anuvindati k'êdam ad'îram.*

c. *ab'i* invenire, adipisci. Mah. 3. 1933.

c. *â* caus. tradere. Sâ. 3. 6: *tasyâ 'rg'am âsanańćâi 'va ǵâńćâ "vêdya.*

c. *ni* caus. id. Sâ. 1. 27: *śêšâḣ pûrvan nivêdyaća*; Man. 11. 116: *sarvasvaṅ vêdavidb'yô nivêdayêt.*

c. *pari* 1) nubere viro, cujus frater major non maritus est. Man. 3. 172: *yayâća parividyatê.* 2) uxorem ducere, fratre majore non marito, unde nomen agentis *parivêttâr -tṛ.* Man. 3. 171. — *parivitta* frater major, cujus frater minor uxorem duxit.

c. *prati* adipisci, accipere. Mah. 3. 8420: *viśvâvasôs tu tanayâd gîtan nṛtyańća sâmaća ... pratyavindat.* Caus. tradere. R. Schl. I. 2. 9: *valkalan tasmâi guravê pratyavêdayat.*

3. विद् *vid* 7. âtm. existimare, putare, habere, censere. B'aṭṭ. 6. 39: *lôkô 'syam mâṅ vintê niśparâkramam.* 2) invenire, adipisci (v. 2. *vid*). Mah. 3. 15388: *na suk'aṅ vindatê ǵanâḣ.* Etiam par. Mah. 3. 8123: *vindyâd bahusuvarṇakam*; 8153: *gôsahasrap'alaṅ vindyât.*

c. *prati* par. obtinere, accipere. Mah. 3. 8420.

4. विद् *vid* 4. âtm. (v. 2. *vid* pass.)

c. *nis* se ipsum contemnere (v. *nirvêda*). Mah. 3. 14792: *suvâsasô hi tê b'âryâ valkalâǵinasaṅvṛtâm | paśyantu duḣk'itâṅ kṛśṇâṅ sâća nirvidyatâm punaḣ.* — *nirviṇṇa* se ipsum contemnens. Hit. 31. 13.

5. विद् *vid* 10. par. habitare.

6. विद् *vid* (r. 1. *vid*) sciens, gnarus, in fine compp. Dr. 8. 18.

विदग्ध *vidagd'a* v. 1. *dah* praef. *vi.*

विदर्भ *vidarb'a* m. pl. nomen regionis (Wils. *vidarb'a* m., *vidarb'â* f. „a district and city to the south-west of Bengal, the modern Bara-Nagpor or Berar proper"). N. 1. 5. 2. 26. Etiam sing. N. 1. 32.

विदर्भनगरी *vidarb'anagarî* f. (e praec. et *nagarî* urbs) nomen urbis (v. praec.). N. 1. 23.

विदारण *vidâraṇa* n. (r. *dar* [*dṝ*] praef. *vi* s. *ana*) actio lacerandi, dilacerandi, rumpendi, findendi.

विदाहिन् *vidâhin* (r. *dah* praef. *vi* s. *in*) urens. B'. 17. 9.

विदिश् *vidiś* f. (Karm. e *vi* et *diś* plaga, regio) intermedia plaga. N. 21. 2.

विदुष् *viduś* v. *vidvâṅs.*

विदूषक *vidûśaka* m. (r. *duś* in formâ caus. [v. gr. 524] suff. *aka*) persona dramatis jocosa. Ur. 13. 2. Lass. 87. 6.

विद्ध *vidd'á* v. *vyad'.*

वितथ *vitat'a* (Bah. e *vi* et *tát'á* sic tanquam substantivo, cf. *yat'âtat'ám*, gr. 607) falsus. A. 3. 12 in comp. cum *a* priv.

वितर्क *vitarka* m. (r. *tark* praef. *vi* s. *a*) cogitatio, deliberatio. Hit. 128. 21.

वितान *vitâna* m. n. (r. *tan* praef. *vi* s. *a*) 1) sparsio, expansio. Am. 2) velum in sublime expansum, „a canopy, Baldachin". Ur. 59. 13. 3) sacrificium. Am.

वितिमिर *vitimira* (Bah. e *vi* et *timirá* obscuritas) vacuus ab obscuritate, clarus. In. 1. 3.

वित्त् *vitt* 10. par. (*tyâgê*, ut videtur, denom. a *vittá*) largiri, dare.

वित्त *vittá* v. 2. *vid*.

वित्तवत् *vittavant* (a praec. s. *vant vat*) dives, opulentus. N. 16. 31.

विथ् *vit'* 1. âtm. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) orare, supplicare.

1. विद् *vid* 2. par. interdum âtm. *vêdmi*, *vêda* (v. gr. 323) praet. mltf. *ávêdiśam*, fut. aux. *vêdiśyâmi*, etiam *vêtsyâmi* (Mah. 3. 1651), part. perf. pass. *viditá*. Ut videtur, primitive videre (v. *bud'* et cf. lat. *video*, gr. εἴδω etc.) inde. 1) percipere, sentire. Rag'. 14. 56: *sâ luptasańǵńâ na vivêda duḥk'am.* 2) cognoscere, comperire. Mah. 3. 16968: *tasmân nâ "k'yâmi tê guhyań kâlê vêtsyati tad b'avân*; 2. 1768: *têna sańgamya vêtsyâmi kâryasyâ 'sya viniśćayam*; H. 4. 58: *śîgrań gaććâmô na nô vidyât suyôd'anaḥ*; B'. 18. 23: *sannyâsasya ... tattvam iććâmi vêditum.* 3) scire. Man. 8. 80: *yad dvayôr anayôr vitt'a kâryê 'smin ćêśṭitam mit'aḥ | tad brûta*; Br. 2. 22: *iti d'armavidô viduḥ*; Sâ. 6. 36: *êvam êtad yat'â vêtt'a*; R. Schl. I. 57. 5: *iti vidmahê.* Cum acc., subintellecto verbo subst., in constructionibus quae lat. infin. cum acc. respondent (cf. *ǵńâ*). Mah. 1. 8395: *na vidmahê hṛtam mâtaḥ śyênênâ "k'um*; Sâ. 5. 11: *vidd'i mân tvań śub'ê yamam.* Cum infin. R. Schl. II. 12. 104: *na vêtti râmaḥ paruśâṇi b'âśitum.* 4) nosse, notionem habere, dignoscere, cognoscere. N. 6. 8: *yô vêda d'armân ak'ilân*; 19. 30: *yân nalô vêda vidyâm*; 5. 13: *kat'ań hi dêvân ǵânîyâń kat'ań vidyân nalam*; R. Schl. I. 74. 14: *sarvê nâ 'vêdiśur diśaḥ.* 5) putare, arbitrari. B'. 2. 19: *ya ênań vêtti hantâran yaśćâi 'nam manyatê hatam.* Caus. par. âtm. 1) facere ut quis sciat, certiorem facere, nuntiare, indicare. Man. 8. 176: *yaḥ sâd'ayantań ćandêna vêdayêd d'anikan nṛpê*; 12. 31: *na brâhmaṇô vêdayêta kińćid râǵani.* 2) âtm. *vêdáyê* percipio, sentio (facio ut sciam). Man. 12. 13: *yêna vêdayatê sarvań suk'an duḥk'ańća*; R. Schl. II. 64. 67: *vêdayê naća sańyuktân śabdasparśarasân aham.* (Lat. *video*, gr. 'ΙΔ, εἶδον, εἴδομαι; οἶδα = वेद *vêda* scio; boruss. vet. *waidimai* scimus, *waiditi* scitis, scite, *widdai* vidit; lit. *wéizdmi* video = scr. *vêdmi*; *wéida-s* facies; slav. *vêmĭ* scio [pro *vêdmĭ*], *vêdantĭ* sciunt = scr. *vidánti* [v. gr. comp. 436], *vid-ê-ti* videre; goth. *vait* scio, scit = scr. *vêda* id., gr. οἶδα, οἶδε, v. gr. comp. 491; *wita* observo, praet. *witai-da* = caus. vel cl. 10 *vêdáyâmi*, omisso guṇae incremento, v. gr. comp. 109. 6; hib. *féth* „science, knowledge, instruction"; cambro-brit. *gwyz* id. [v. Pictet p. 59]; fortasse *feidhim* „I manifest, relate" = caus. *vêdáyâmi*, nisi pertinet ad *vad* q. v.; *feidir* „power, hability"; fortasse *aithnim* „I know", *aithnighim* id.; *aithne* „known", subst. f. „knowledge, acquaintance", abjectâ cons. initiali sicut in *athair* pater, v. *pitár -tṛ*; fortasse *fios* „knowledge, art, science, understanding, vision, message", mutato *d* vel *t* in *s*, *fiosach* „knowing, expert".)

c. *â* caus. certiorem facere, nuntiare. N. 17. 45.

c. *â* praef. *sam* caus. id. Mah. 2. 14.

c. *ni* caus. id. c. acc. vel gen. vel dat. pers. Su. 3. 8. Sâ. 3. 7. In. 5. 17. N. 3. 5.

c. *ni* praef. *vi* caus. id. R. Schl. I. 1. 72.

विचित्र ***vićitra*** (Karm. e *vi* et *ćitrá* varius) 1) varius. N. 2. 11. Sâ. 4. 30. A. 6. 14. 2) admirabilis, stupendus. A. 4. 39.

विचेतन *vićêtana* (Bah. e *vi* et *ćêtana* anima) exanimis, mortuus. Hit. 87. 10.

विचेष्टित *vićêṣṭita* v. r. *ćêṣṭ.*

विच्छेद *viććêda* m. (r. *ćid* praef. *vi* s. *a*) actio abrumpendi, finem faciendi. Ur. 64. 5: *katâviććêda.*

विच्युति *vićyuti* f. (r. *ćyu* cadere, praef. *vi* s. *ti*) separatio. N. 13. 34.

1. विछ् *vić* 6. par. anom. *viććâyâmi (gatâu)* ire, se movere (ut videtur, denom. a perdito substantivo *vićća*).

2. विछ् *vić* 10. par. *viććâyâmi (bâśârtê* K. *tviśi* V.) loqui; lucere.

1. विज् *viǵ* 7. par. 6. âtm. *vinágmi, viǵê* (omittitur guṇa in utroque futuro et praet. mltf.) tremere, trepidare metu, timere. *vigná* agitatus, perturbatus, perterritus. Rag. 14. 88: *ćakranda vignâ kurarî 'va.* — Intens. Ṛgv. 18. 14: *indramanyavê vêviǵyatê biyâ.* — Caus. perterrere. Rag. 8. 39: *tumulênâ "rtaravêṇa vêǵitâh | vihagâh ... ćukruśuh.* (Cf. *viǵ.*)

c. *â*: *âvigna* i. q. *vigná.* A. 6. 9.

c. *ut* 6. âtm. interdum par. 1) tremere, trepidare metu, timere. C. ablat. N. 13. 54: *narêbyaśća nô 'dviǵasi*; Man. 2. 162: *sammânâd brâhmaṇô nityam udviǵêta viśâd iva*; B. 12. 15: *yasmân nô 'dviǵatê lôkô lôkân nô 'dviǵatêća yah*; Mah. 1. 5549: *nityam udyatadaṇḍâd di bṛśam udviǵatê ǵanah*; 2. 2211. 3. 14660. Etiam cum genit. Man. 7. 103: *nityam udyatadaṇḍasya kṛtsnam udviǵatê ǵagat*; Mah. 1. 2922: *têǵasas tapasaśćâi 'va kôpasyaća ... tvam udviǵasê yasya nô 'dviǵêyam ahań katam.* — *udvêǵanîya* timendus, terribilis. Mah. 1. 6731: *saktô mânuśamâńsêśu ... udvêǵanîyô bûtânâm.* 2) moerere. B. 5. 20: *na prahṛśyêt priyam prâpya nô 'dviǵêt prâpyaćâ 'priyam.* 3) trans. terrere. Mah. 2. 178: *kaććin nô 'grêṇa daṇḍêna bṛśam udviǵasê praǵâh.* — *udvigna* i. q. *vigná.* B. 2. 56: *duhkêśv anudvignamanâh.* — Caus. terrere. Mah. 1. 8427.

c. *ut* praef. *pari*: *duhkam paryudviǵê* dolorem patior. R. Schl. II. 66. 9: *duhkań vanê paryudviǵiśyatê.*

c. *ut* praef. *sam*: *samudvigna* i. q. *vigná, udvigna.* A. 7. 28.

c. *sam*: *sańvigna* id.

2. विज् *viǵ* 3. par. âtm. i. q. *vić.*

विजन *viǵana* (Bah. e *vi* et *ǵana* homines) vacuus ab hominibus, desertus. H. 1. 23. N. 11. 23.

विजय *viǵaya* m. (rad. *ǵi* praef. *vi* suff. *a*) victoria. Su. 2. 4.

विजयिन् *viǵayin* (a praec. s. *in*) victoriosus. In. 1. 39.

विजिगीषु *viǵigîśu* (a *ǵigîś* desid. r. *ǵi* [v. gr. 481] s. *u*) vincendi cupidus. Hit. 94. 13.

विज्ञ *viǵńa* (r. *ǵńâ* praef. *vi* s. *a*) sciens, intelligens. Hit. 74. 12.

विज्ञान *viǵńâna* n. (r *ǵńâ* praef. *vi* s. *ana*) cognitio, distinctio. Sâ. 5. 22. B. 3. 41. 7. 2.

विट् *viṭ* 1. par. (*śabdê* K. *âkrôśê svanê* V.) sonare.

विटप *viṭápa* m. n. surculus. H. 28. 10. Ur. 19. 16. Ritu-S. 1. 24.

विटपिन् *viṭapín* m. (a praec. s. *in*) arbor. Am.

विड् *viḍ* vel बिड् *biḍ* 1. par. (*âkrôśê* K. *kruśi* V.) vociferari. Vid. *viḍâla* et cf. *viṭ.*

विडम्बन *viḍambana* n., *-nâ* f. (r. *ḍamb* praef. *vi* s. *ana*) miseria. Hit. 99. 18. 32. 2.

विडाल *viḍâla* m. (r. *viḍ* s. *âla*) feles. Hit. 58. 7.

विण्ट् *viṇṭ* 10. par. (*kśityâm* K.; scribitur *viṭ*, gr. 110[a]) perire. Cf. *vuṇṭ.*

वितत *vitata* v. r. *tan* praef. *vi.*

विकच *vikaća* (ut videtur, a r. *kać* praef. *vi* s. *a*) expansus, evolutus, apertus (de floribus). In. 5. 8.

विकट *vikaṭa* (Baḥ. e *vi* et *kaṭa* stragulum) expers straguli. N. 10. 6.

विकत्थन *vikatťana* n. (r. *katť* praef. *vi* s. *ana*) jactatio, gloriatio. Ḥit. 100. 13.

विकर्मन् *vikarman* n. (Karm. e *vi* et *kárman* opus) secessio ab opere. Bᶜ. 4. 17.

विकल *vikala* (privatus parte, Baḥ. e *vi* et *kálâ* pars) 1) decurtatus. 2) perturbatus. Lass. 54. 7. 72. 12.

विकार *vikâra* m. (r. *kar kṛ* praef. *vi*) 1) mutatio. Bᶜ. 13. 6. 19. 2) commotio (animi). N. 22. 31. 23. 26.

विकाल *vikâla* m. (Karm. e praep. *vi* et *kâlá* tempus) crepusculum. Sâ. 5. 82.

विकाश *vikâśa* m. (a caus. r. *kâś* s. *a*) manifestatio. Ur. 34. 7.

विकृति *vikṛti* f. (r. *kar kṛ* s. *ti*) commutatio, conversio. Am.

विक्रम *vikrama* m. (r. *kram* praef. *vi* s. *a*) 1) passus (v. *trivikrama*). 2) vis, fortitudo. N. 21. 12. Ḥ. 3. 10. 4. 22.

विक्रान्त *vikrânta* v. *kram* praef. *vi*.

विक्रिया *vikriyâ* f. (r. *kar kṛ* praef. *vi* s. *yâ*) i. q. *vikṛti*. Am.; Ḥit. 12. 19.

विक्लव *viklava* (r. *klu* se movere, praef. *vi* s. *a*) agitatus, commotus, perturbatus. P. 20.

विक्षत *vikśata* v. r. *kśaṇ* praef. *vi*.

विक्षेप *vikśêpa* m. (r. *kśip* praef. *vi* s. *a*) actio disjiciendi, disjungendi. *ćaraṇavikśêpa* actio pedes disjiciendi i. e. gressus, itio. Ur. 64. 13. — Pro *raḥasyavikśêpa* (Ur. 16. 6) lege *-nikśêpa*. — *dṛśṭivikśêpa* adspectus obliquus, Wils. „a leer, a side glance". Śak. 16. 1.

विगतस्नेहसौहृद *vigatasnêḥasâuḥṛda* (Baḥ. e *vigata* qui abiit et *snêḥasâuḥṛda* amor et amicitia) remotum amorem et amicitiam habens, vacuus ab amore et amicitiâ. Su. 4. 17.

विगाढ *vigâḋa* v. *gâḥ*.

विग्न *vigná* v. r. *viǵ* et gr. 542.

विग्रह *vigraḥa* (r. *graḥ* praef. *vi* s. *a*) 1) m. corpus, forma. Ur. 67. 14. 2) bellum. Ḥit. 78. 4.

विग्रहवन्त् *vigraḥavant* (a praec. s. *vant vat*) formosus, pulcher. Su. 3. 17. Sâ. 1. 21.

विघात *vigᶜâta* m. n. (r. *ḥan* in formâ caus. [v. gr. 471. 4.] praef. *vi* s. *a*) impedimentum, interruptio, destructio. Su. 1. 12.

विघ्न *vigᶜna* n. (r. *ḥan* praef. *vi* s. *a*, v. gr. 575. suff. *a*) impedimentum. Su. 1. 12. Ḥ. 3. 17. N. 13. 23.

विघ्नित *vigᶜnitá* (a praec. s. *ita*) impeditus. Ur. 39. 18.

विच् *vić* 7. par. âtm. separare, c. instr. (v. *yuǵ* praef. *vi*). Bᶜaṭṭ. 14. 103: *baḥûn yôdᶜân ǵîvitêna vivêća.* (Germ. vet. *WICH* recedere [*wîchu*, *weich*, *wichumês*], nostrum *weiche*, *wich*; gr. εἴκω; fortasse etiam ἑκάς huc pertinet.)

c. *vi* 1) i. q. simpl. cum abl. Bᶜaṭṭ. 6. 36: *vivinaćmi divań surân.* — *vivikta* separatus, desertus, secretus, solitarius. In. 5. 54. Bᶜ. 13. 10. 18. 52. 2) in dial. vêd. evellere. Ṛgv. 39. 5: *viviñćanti vanaspatîn.* 3) decernere. Maḥ. 2. 2243: *na ... vivêktuń śaknômi tê praśnam imam.* — Caus. distinguere. Man. 1. 26: *dᶜarmâdᶜarmâu vyavêćayat.*

विचक्षण *vićákśaṇa* (r. *ćakś* praef. *vi* s. *ana*) expertus, gnarus, sapiens. Bᶜ. 18. 2.

विचय *vićaya* m. (r. *ći* praef. *vi* s. *a*) actio quaerendi, investigandi. Ragᶜ. 16. 75.

विचल *vićala* (r. *ćal* praef. *vi* s. *a*) vacillans. Ur. 70. 3 infr.

विचार *vićâra* m. (r. 2. *ćar* praef. *vi* s. *a*) 1) deliberatio. Ḥit. 12. 22. 92. 20. 2) distinctio. Ḥit. 51. 20.

विचारणा *vićâraṇâ* f. (r. 2. *ćar* praef. *vi* s. *ana* in fem., v. euphon. r. 94[a]) deliberatio, dubitatio, haesitatio. In. 5. 38. N. 13. 27.

विचारित *vićârita* n. v. rad. 2. *ćar* praef. *vi*.

वार्द्धक्षत्रि *vârdd'akśatri* m. nom. pr. Dr. 1. 5.

वार्षिक *vârśika* (a *varśa* s. *ika*) pluviosus. Dr. 8. 17.

वार्ष्णेय *vârśṇêya* m. nom. pr. N. 9. 1.

वाश् *vâś* 1. et 4. âtm. (scribitur etiam *vâs*) clamare, vociferari, ululare. Mah. 2. 1547: *sâ satatań vâśatê*; 1. 8433: *santapyamânâ bahud'â vâśamânâ prad'âvati.* — Part. praes. par. N. 11. 20: *kururîm iva vâśatîm*; Mah. 3. 10437: *śakunêr iva vâśatah*; 10493: *hâ hatâh smê 'ti vâśantyah.* (Cf. *vać* e *vak*, ita *vâś* e *vâk*.)

c. *ut* deplorare, c. acc. B'att. 3. 32: *udvâśyamânah pitaram.*

वाष्प *vâśpá* m. lacryma, in sing. solum usurpari videtur. Br. 2. 36. N. 17. 13. Mêg'. 12.

वाष्पाय् *vâśpâ'y* (denom. a praec.) lacrymare. Ur. 84. 19.

वास् *vâs* v. *vâś* et *vâsáy*.

वास *vâsa* m. (r. *vas* s. *a*) 1) habitatio. 2) cavea (avis). Ur. 35. 5. 3) i. q. *ad'ivâsa*. (Hib. *fos* „a delaying, staying, resting, cessation".)

वासय् *vâsáy* (denom. a *vâsa* sgf. 3) odoribus imbuere. *ad'ivâsay* (denom. ab *ad'ivâsa*) id. Ur. 74. 20: *mandârapuśpâir ad'ivâsitâyâm ... śik'âyâm.*

वासर *vâsará* m. (fortasse e *vâ* sicut, in hoc comp. similiter, et *sara* iens, v. *vatsara*) dies. Up. 21.

वासव *vâsavá* m. (a *vasu* Vasus q. v., s. *a*) Vâsavus, cognomen Indri. In. 2. 22.

वासस् *vâ'sas* n. (r. *vas* induere, s. *as*) vestis. Su. 4. 9. N. 9. 14. 19.

वासिन् *vâsín* (r. *vas* habitare, s. *in*) adj. habitans. Subst. m. habitator, in fine compp. Su. 2. 8. N. 7. 17.

वासुकि *vâsuki* m. Vâsukis, rex serpentum. B'. 10. 28.

वास्तव्य *vâstavya* (a *vâ'stu* domus, s. *ya*) domum, domicilium habens, habitans. Hit. 34. 17.

वास्प *vâspa* i. q. *vâśpa*.

वाह् *vâh* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.; scribitur etiam *bâh*) operam dare, adniti. Caus. occupare, adhibere, uti. Man. 3. 68: *yâstu* (*sûnâh*) *vâhayan* (schol. *svakâryê yôǵayan*); 4. 86: *daśasûnâsahasrâṇi yô vâhayati* (schol. *svârtê vyâpârayati*).

c. *sam* fricare. Mah. 3. 11005: *pâdâu ... karâb'yâń kiṇaǵâtâb'yâń śanakâih sańvavâhatuh.* — Caus. id. Sak. 93. 9. R. Schl. II. 91. 52.

वाह *vâha* m. (r. *vah* trahere, vehere) 1) equus. Dr. 8. 12. A. 4. 12. 2) currus. A. 1. 1.

वाहक *vâhaka* m. (a caus. r. *vah* s. *aka*) rector, moderator (currûs etc.). N. 22. 1.

वाहन *vâhana* n. (a caus. r. *vah* trahere, vehere) 1) actio moderandi (equos etc.). N. 15. 2. 2) currus. N. 2. 26 in comp. Bah. 3) equus. R. Schl. I. 62. 1. 68. 1 in fine comp. Bah. (Cf. *vâha*; germ. vet. *wagan*, them. *wagana* currus; hib. *feun* id.)

वाहिन् *vâhín* (r. *vah* s. *in*) vehens, ferens, in fine comp. Hit. 16. 42. 34. 2.

वाहिनी *vâhinî* f. (a *vâha* s. *in* in fem.) exercitus. Rag'. 7. 33.

वाहु *vâhu* v. *bâhu*.

वाहुक *vâhuka* (r. *vah* s. *uka*) nom. pr. N. 15. 2. 5.

वाह्य *vâhya* (form. anom. a *vahis* extra, s. *ya*) externus. B'. 5. 21. 87. Dr. 7. 18.

वाह्यतस् *vâhyatás* adv. (a praec. s. *tas*) extra, extrinsecus. N. 9. 7.

1. वि *vi* praep. insep. v. gr. 111. (Germ. vet. *wi-dar* contra, adversum, cum suff. compar., v. gr. comp. 294; pers. بی *bî* sine, e. c. بیباک *bîbâg* metu vacuus, intrepidus; fortasse lat. *vê-* [*vecors, vesanus*]; lit. *be* sine; slav. *besŭ* id. nisi hoc pertinet ad *vahis* q. v.)

2. वि *vi* m. (fortasse a r. *vay*, correpto *ay* in *i*, nisi a *vî*) avis. Nalôd. 1. 28. (Cf. *vâyas* avis, lat. *avis*.)

विंश *vińśá* vigesimus (v. gr. 236).

विंशति *vińśáti* f. (ut mihi videtur, pro *dvidaśati*, e *dvi* duo et *daśati* a *dáśan* decem, ejecto *a* et mutato *d* in nasalem, v. *trińśát* et cf. lat. *viginti*, gr. εἴκατι, εἴκοσι, hib. *fichead*, cambro-brit. *ugaint*.)

c. *ad'i* i. q. simpl. Mah. 1. 5693: *naćâi 'kaṅ sa samart'ô ssmân pâṇḍavârt'ê sd'ibâd'itum.*

c. *apa* in dial vêd. abigere, removere, repellere. Ṛgv. 35. 3: *apa viśvâ duritâ bâd'amânaṅ* „omnia scelera removens"; 9: *apâ 'mîvâm bâd'atê* „dolorem repellit".

c. *â* i. q. simpl. Śak. 58. 9. 10.

c. *pari* id. Mah. 3. 8743.

c. *pra* 1) id. Mah. 1. 5808. R. Schl. II. 53. 15. Hit. 59. 5. 2) arcere, prohibere, cohibere. Dr. 9. 8: *tvam ... sadâi 'vâ 'smân prabâd'asê*; Mah. 2. 1648: *kat'an tu dâivaṅ śakyatê pâuruśêṇa prabâd'itum.*

c. *prati* repellere, arcere. Sâ. 1. 24: *tâm ... na kaśćid varayâmâsa têǵasâ pratibâd'itaṅ*; R. Schl. II. 52. 46. Mah. 3. 1081.

वाधा *vâd'â*, बाधा *bâd'â* f. (r. *vâd'*, *bâd'* s. *â*) tormentum, cruciatus. Ur. 41. 11. (Lit. *bĕda* miseria, aerumna.)

वानप्रस्थ *vânaprast'a* m. (a *vanaprast'a* ad silvam profectus, s. *a*, v. gr. 580) 1) Brâhmanus in silvâ solitariam vitam degens, anachoreta. 2) Geniorum ordo. Su. 3. 5.

वानर *vânara* m. (e *vâ* sicut et *nára* homo) simia.

वापी *vâpî'* f. lacus. N. 12. 6.

वाम *vâ'ma* adj. 1) laevus, sinister. Su. 4. 13. 2) pulcher, praesertim in compositione cum vocibus quae corporis quodpiam membrum significant. N. 16. 37. (Fortasse germ. vet. *winster*, *winister* laevus [Graff. 1. 893]; anglo-sax. *vinstre* huc pertinent, cum suff. compar. sicut in lat. *sinister*, *dexter* et inserto *s* euphonico inter *n*, pro *m*, et *t*, v. gr. comp. 95; cambro-brit. *gwymp* pulcher.)

वामन *vâmana* adj. brevis. Subst. m. 1) pumilus, nanus. 2) nomen elephanti plagae meridionalis.

वामी *vâmî* f. (a *vâ'ma* signo fem. *î*) equa. Rag'. 5. 32.

वायव्य *vâyavya* adj. (a *vâyú* ventus, s. *ya*, v. gr. 582) quod ad ventum refertur. A. 3. 30.

वायस *vâyasá* m. (ut videtur, a *váyas* s. *a*) cornix. Dr. 8. 31.

वायु *vâyú* m. (r. *vâ* s. uṇâd. *u*, inserto *y* euphonico) ventus. H. 4. 48.

वार् *vâr* n. aqua. Am. Vid. *vâ'ri.*

वार *vâra* m. (ut videtur, a r. *var vṛ* s. *a*) 1) multitudo, caterva. 2) tempus, dies. Hit. 21. 21: *b'aṭṭâravâra.* 3) tempus opportunum, occasio, opportunitas. 4) vicis, fois, Mal. B'aṭṭ. 3. 32 schol.: *bahuvârân* compluries, vielmal, many times. — Acc. sing. repetitum *vâraṅ vâram* id. Hit. 85. 14. (Hib. *uair* „an hour, time", *air uairibh* „some-times"; cambro-brit. *aur*; island. vet. *var* in *tvis-var* bis [*tvis* = scr. *dvis*], *thris-var* ter [*thris* = scr. *tris*]; germ. vet. *or*, *o* in *zuir-or*, *zuir-o* bis; pers. بار *bâr* vicis, بارى *bâri* semel, بار ديكر *bâr dîger* iterum; fortasse huc pertinet lat. *ber* in *September*, *October* etc., v. gr. comp. 309.)

वारण *vâraṇa* m. (r. *var vṛ* arcere, impedire, s. *ana*, v. gr. 94[a]) elephantus. H. 4. 23.

वारविलासिनी *vâravilâsinî* f. (e *vâra* tempus et *vilâsinî* q. v.) ἑταίρα. Hit. 133. 15. Lass. 73. 2 infr.

वाराणसी *vâraṇasî* f. nomen urbis Benares. Lass. 5. 20.

वारणावत *vâraṇâvata* nomen urbis. H. 1.

वारि *vâ'ri* n. aqua. N. 24. 5. (Cf. *vâr*, *váruṇa*; hib. *burn* aqua; *fairge* mare, *fual* „urine, water", mutato *r* in *l*; lat. *mare*, them. *mari*, mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 20; lit. *márēs* [plur. fem., gen. *mari-ú*]; slav. *more* id. [neut. sg. a thema *morjo*, v. gr. comp. 259]; germ. vet. *mari* m. et n. [them. *marja*]; hib. *muir*; cambro-brit. *mor* id. Cf. etiam lat. *urina*, correpto *vâ* in *u*, *urceus*, *urna*; gr. ὀρός, οὖρον, οὐρέω.)

वार्त्त *vârtta*, वार्त *vârta* (r. *vart vṛt* s. *a*) sanus. Nalôd. 3. 19 schol.

वार्त्ता *vârttâ*, वार्ता *vârtâ* f. (a *vṛtti* s. *a* in fem.) nuntius; historia. Śṛṅg. 11. Hit. 64. 16. 17. 79. 15. 16. 85. 11.

वार्द्धक *vârdd'aka* n. (a *vṛdd'a* s. *aka*) senectus, senium. Hit. 28. 19.

वाङ्क्ष् *vâṅkś* 1. par. (*kâṅkśâyâm* K. *kâṅkśê* V.; scribitur *vâkś*, gr. 110[a]) desiderare. (Cf. *kâṅkś*, *vâṅć*, *vaś*; cambro-brit. *gwanc* desiderium; fortasse hib. *miangas* „inclination, longing, desire, appetite", mutato *v* in *m*; *mianuighim* „I desire, long, wish, lust, will, intend", tam huc quam ad *van* petere, cupere trahi potest.)

वाङ्मय *vâṅmáya* adj. (a *vâć* sermo, s. *maya*) quod ad vocem refertur, ad vocem spectat. B'. 17. 15.

वाच् *vâć* f. (r. *vać*) 1) sermo. B'. 2. 42. 2) vox. N. 19. 1. 23. 19. (Lat. *voc-s*; gr. ὄπ-ς, v. r. *vać*.)

वाचस्पति *vâćaspati* m. (e genit. vocis *vâć* et *páti*) i. q. *vṛhaspati*.

वाचस्पत्य *vâćaspatya* n. abstractum praec. Ḥit. 97. 9.

वाच्य *vâćya* v. *vać* primit. et caus.

वाच्यता *vâćyátâ* (a praec. s. *tâ*) vituperatio, reprehensio. Ḥit. 105. 4.

वाजिन् *vâǵín* m. (a *vâǵa* festinatio, celeritas, suff. *in*, nisi a r. *vaǵ* s. *in*) equus. In. 1. 7.

वाञ्छ् *vâṅć* 1. par. interdum âtm. optare, desiderare. N. 5. 37: *agnir âtmab'avam prâdâd yatra vâṅćati nâiśad'aḣ*; 26. 8: *naćêd vâṅćasi tvan dyûtam*; Ḥit. 37. 18: *yad yad êva hi vâṅćêta tatô vâṅćâ pravartatê*. (Cf. *vâṅkś*, *vaś*; germ. vet. *wunsc* optatio, *wunskian* optare; anglo-sax. *viscan* optare; angl. *wish*.)

c. *ab'i* i. q. simpl. Ḥit. 35. 20.

वाञ्छा *vâṅćâ* f. (r. *vâṅć* s. *â*) desiderium, optatio. Ḥit. 37. 18.

वाट *vâṭa* m. n. (r. *vaṭ* s. *a*) conseptum. R. Schl. I. 44. 35.

वाटिका *vâṭikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) id. Śak. 8. 7: *vṛkśavâṭikâ*.

वाटी *vâṭî* f. (a *vâṭa* signo fem. *î*) id. Am.

वाड् *vâḍ* v. *bâḍ*.

वाढ *vâḍ'a* (r. *vaḣ* s. *ta*, cf. *ûḍ'á* quod correptum e *vâḍ'a*, v. euphon. r. 102. *a*) multus, abundans. — *vâḍ'am* adv. bene, ita, ad assensum exprimendum. N. 17. 22.

वाण *vâṇa* m. (fortasse pro *vâna* a r. *van* occidere, s. *a*) sagitta. Su. 2. 16.

वाणिज्य *vâṇiǵya* vel बाणिज्य *bâṇiǵya* n. (a *vaṇiǵ*, *baṇiǵ* mercator, s. *ya*) mercatura. B'. 18. 44.

वाणिन् *vâṇin* (a *vâṇa* suff. *in*) sagittas habens. A. 5. 25.

वाणी *vâṇî* vel बाणी *bâṇî* f. (r. *vaṇ* s. *î*) loquela, sermo. Ḥit. 25. 14.

वात् *vât* 10. par. (denom. a *vấta* ventus) ventilare. K.: *vâtayati vyaǵanêna patim pativratâ*.

वात *vấta* v. r. *vâ*.

वातरंहस् *vâtaraṅhas* (Baḣ. e *vấta* ventus et *ráṅhas* celeritas) venti celeritatem habens. In. 1. 7.

वातापि *vâtâpi* m. nom. pr. Asuri. Maḣ. 3. 8619.

वातायन *vâtâyana* n. (e *vấta* ventus et *áyana* via) fenestra. P. 16.

वात्सल्य *vâtsalya* n. (a *vatsala* s. *ya*) amor, caritas. Ḥit. 16. 12. 45. 13. Ur. 84. 18.

वाद *vâda* m. (r. *vad* s. *a*) 1) sermo. B'. 2. 11. 42. 2) controversia, disputatio. Up. 21. (Cambro-brit. *gwed* verbum.)

वादित्र *vâditra* n. (a *vâdáy* caus. rad. *vad* q. v., s. *tra*, inserto *i*) 1) instrumentum musicum. In. 2. 11. 2) qui instrumentis musicis editur cantus (Instrumental-Musik). In. 3. 7. 9.

वादिन् *vâdin* (r. *vad* s. *in*) dicens. B'. 2. 42.

वाध् *vâd'*, बाध् *bâd'* 1. âtm. vexare, perturbare. A. 4. 47: *na bâd'atê tatra raǵaḣ*; R. Schl. I. 14. 13: *râvaṇô nâma râkśasaḣ sarvân nô bâd'atê*; Dr. 6. 3: *mahâvanaṅ śatrub'ir bâd'yamânam*; Ḥit. 57. 5: *mahati śaṅkâ mâm bâd'atê*; Man. 9. 226. 10. 129. — Caus. par. id. R. Schl. I. 14. 15: *sa vâd'ayati lôkâṅs trîn*. (Cf. *vad'*, *vyad'*; lit. *bêda* miseria, aerumna, *bêdnas* miser; russ. *bjeda* miseria; fortasse goth. *balvja* vexo e *badvja*; gr. ΠΑΘ, ἔπαθον, ὠθέω, ἀπωθέω, v. praef. *apa*, fortasse hib. *buairim* „I vex, aggrieve, trouble" e *buaidim*.)

sañgrâmê samupôḍ́ê (v. *úḥ* praef. *vi*). 2) coërcitus, refrenatus. Man. 6. 41: *samupôḍ́êšu kâmêšu.*

c. *ni* 1) ferre, vehere, sustentare. Gîta-G. 1. 16: *ǵagan nivaḥatê ... kr̥šṇâya tub́yan namaĥ.* 2) advehere, apportare. Ṛgv. 116. 1: *vimadâya ǵâyâm ... nyúḥatû raťêna.*

c. *nis* caus. exequi, explere, e. c. promissum. Ḥit. 106. 4: *svapratiǵńâtam ad́unâ nirvâḥaya.*

c. *pra* 1) trahere, vehere (currum). R. Schl. II. 52. 43. 2) ferre, vehere. B́aṭṭ. 3. 54. 3) auferre. Ṛgv. 23. 22: *idam âpaĥ pravaḥata yat kińćid duritam mayi.* — Part. perf. pass. *prâuḍ́a* (pro *prôḍ́a* e *pra* + *úḍ́a*) 1) adultus, altus. Mêǵ. 26. 77. 2) arrogans, insolens, superbus. Lass. 85. 10. — Subst. f. *prâuḍ́â* nupta, sponsa. (Cf. goth. *brûth*, germ. vet. *brût*, island. vet. *brúda*, nostrum *Braut.*)

c. *pra* praef. *anu* huc illuc curru vehere alqm. Maḥ. 3. 13504: *sa mâm anuprâvaḥat.*

c. *vi* uxorem ducere. Maḥ. 1. 3384. — *vyúḍ́a* latus. N. 12. 13: *vyúḍ́ôraska* (v. etiam *úḥ* praef. *vi*).

c. *vi* praef. *nis* evehere, exportare. Maḥ. 1. 6257.

c. *sam* vehere, trahere. R. Schl. I. 67. 4: *nr̥ṇâń śatâni pańćâśat ... mańćûśâm aśṭaćakrasťâń samûḥus tê kaťańćana*; Maḥ. 3. 13190: *ćatvâras tvâń vâ gardab́âĥ sańvaḥantu.*

वह *vaḥa* (r. *vaḥ* s. *a*) 1) adj. ferens, afferens. In. 2. 9. 2) subst. m. fluctus. Sâ. 4. 31 in comp. Baḥ.

वहति *vaḥatí* (r. *vaḥ* s. *ti*, gr. 575. 48) ventus.

वहिश्चर *vaḥiśćara* adj. (e *vaḥis* extra et *ćara* iens) egrediens. Dr. 6. 15.

वहिष्कृत *vaḥiśkr̥ta* (extra-factus, e *vaḥís* extra et *kr̥tá* factus, v. euph. r. 79) privatus. In. 2. 5.

वहिस् *vaḥis* vel बहिस् *baḥis* praep. et adv. extra, foras. Lass. 44. 4: *nagarâd baḥir gatê sati*; Ḥit. 58. 8: *mûśikô na baḥir niĥsarati.* (Cf. slav. БЕЗЪ *beśŭ* absque, nisi hoc, quod nunc magis mihi arridet, referendum est ad *vi*, sicut НИЗЪ *niśŭ* deorsum ad *ni.*)

वह्नि *váḥni* m. (r. *vaḥ* s. uṇâd. *ni*) ignis. Maḥ. 1. 2037.

1. वा *vâ* 2. par. flare, spirare (de vento). N. 24. 40: *vavâuća pavanaĥ śućiĥ*; A. 4. 51: *śîtan tatra vavâu vâyuĥ.* — *vâta* m. ventus. A. 11. 12; deus venti. Ḥ. 1. 34. (Cf. *vâi*; goth. *VO* flare, spirare [*vaia, vaivô*, v. gr. comp. 617], *vinds*, them. *vinda* ventus; germ. vet. *wa-dal* flabellum, *wat*, *wait*, *waiet*, *wahet* flat; slav. *vê-ja-ti* flare, *vê-tr* ventus; lit. *wêjas* ventus; gr. ἄημι, ut videtur, ex ἀ-ϝημι = scr. *vấmi* praef. *â*, ἀήρ; αὖρα ex ἄϝρα, οὖρος ex ὄϝρος; de αὔω v. *vâi*; lat. *ventus*, *aër* aura; hib. *bad* ventus = scr. *vấta*; pers. *bâd.*)

c. *nis* extingui (de igne). Śak. 91. 11: *nirvâsyataĥ pradîpasya śiḱâ*; v. *nirvâṇa.* — Caus. extinguere (ignem). Maḥ. 1. 1608: *samidd́ań ǵâtavêdasań varśâir nirvâpay.śyâmô mêǵâ b́ûtâĥ.* — Vid. *nirvâpana.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 71. 25: *pravâti pavanaĥ śrîmân.*

c. *sam* id. Maḥ. 4. 1288.

2. वा *vâ* 10. par. (*suḱâptigatisêvâsu*) voluptate frui; ire; colere.

3. वा *vâ* adv. 1) vel, sicut Latinorum ve postponitur. Br. 1. 19: *vâ - vâ* sive - sive (entweder - oder). N. 26. 10. Cum antecedente *aťa* vel *yadi* saepe ita construitur ut hae voces sensu vacent atque particulae *vâ* solum ut fulcrum inserviant. 2) sicut. Dr. 7. 15. Interdum redundat, e. c. Ḥ. 4. 2. 52.

वाक्पटु *vâkpaṭu* (e *vâć* et *paṭu*) eloquens. Ḥit. 55. 4.

वाक्पटुता *vâkpaṭútâ* f. (a praec. s. *tâ*) eloquentia, facundia. Ḥit. 13. 21.

वाक्य *vâkya* n. (r. *vać* dicere, s. *ya*, v. gr. 628) sermo. In. 1. 10.

वागुरा *vâgurấ* f. rete. Ḥit. 73. 9.

वाग्मिन् *vâgmín* (a *vâć* sermo, s. *min*) facundus, eloquens. N. 12. 50.

वह् *vaḥ* 1. par. âtm. (anom. v. gr. 577) 1) trahere, vehere (currum). In. 1. 7: *daśa vâǵisahasrâṇi ḥariṇâṅ vâtaraṅḥasâṅ | vaḥanti yê ... ratʿam*; N. 19. 16: *katʿam alpabalaprâṇâ vakśyanti 'mê ḥayâ mama.* — Pass. curru vehi. Dr. 6. 6: *maḥâǵavâir vâǵibʿir uḥyamânâḱ* (cf. 6. 10). 2) curru vehere alqm. A. 10. 18: *uvâḥa mân tataḱ śîgʿraṅ ḥiraṇyapuram antikât | ratʿêna têna ... mâtaliḱ*; Maḥ. 3. 13179: *sûtaṅćô 'vâća śîgʿram mâṅ vaḥasva.* 3) vehere, ferre. Ḥ. 1. 16: *mâtaram ... avaḥat sa tu pṛśṭʿêna*; Maḥ. 3. 11019: *kṛśṇaṅća yamaǵâu tatʿâ | êkô 'py aḥam alaṅ vôḍʿum*; 11020: *anyêća ... sarvân vô brâḥmaṇâiḱ sârdʿaṅ vakśyanti.* 4) uxorem ducere. Maḥ. 1. 3377: *nâḥuśâṅga vaḥasva mâm*; 3. 10482: *idam bʿâryâśatam ... putrârtʿinâ mayâ vôḍʿam* (nota formam *vôḍʿâ* pro *ûḍʿâ*); R. Schl. I. 73. 36: *ûḥur bʿâryâḱ.* 5) manare, fluere. N. 23. 15: *ćandênaćô 'dakan tasya vaḥati.* 6) spirare, flare. Gîta-G. 5. 2: *vaḥati malayasamîrê.* — Caus. *vâḥáyâmi, vâḥáyê.* I. par. 1) facio ut vehant (equi), aurigare. Maḥ. 4. 1832: *kśipram uttara vâḥaya*; Maḥ. 1. 4014. 2) advehendum, afferendum curare. Ragʿ. 5. 32: *uśṭravâmîśatavâḥitârtʿam praǵêśvaram.* — *pantʿânaṅ vâḥayitum* viam calcare, terere (facere ut via ferat). Ragʿ. 16. 12: *vâḥyatê râǵapatʿaḱ śivâbʿiḱ.* II. âtm. *vâḥáyê* facio ut quis me curru vehat. R. Schl. II. 92. 13: *dakśiṇêna mârgêṇa ... vâḥayasva.* — *tariṅ vâḥayê* nave vehor, navigo (proprie facio ut navis me vehat). Maḥ. 1. 4014. (Lat. *veho, veha, vea, via,* ejecto *h* sicut in hib. *feon* currus = scr. *vâḥana* q. v.; gr. ἔχω, ὄχος; lit. *weźù* curru veho = scr. *váḥâmi, waźóju* navigo = scr. *vâḥáyâmi*; slav. *veṣuṅ* veho; goth. *ga-VAG* movere [*ga-viga, -vag, -vêgum*], *vigs* via, *vagja* moveo = scr. caus. *vâḥáyâmi,* v. gr. comp. 109[a]). 6; germ. vet. *WAG* movere [*wigu, wag, wâgumês*], *wegiu* moveo, *waga* commotio, *wâg* m. gurges, vorago [unde nostrum *Woge*], *wagan* currus, vehiculum.)

c. *ati* caus. 1) perferre, tolerare. Ragʿ. 13. 28: *ativâḥitâni mayâ katʿaṅćid ǵanagarǵitâni.* 2) transigere (tempus). Ragʿ. 9. 70: *ativâḥayâmbabʿûva ... triyâmâm*; 19. 41: *ṛtûn atyavâḥayat.*

c. *adʿi*: *adʿyûḍʿâ* femina, cujus maritus aliam duxit uxorem; Wils. „a superseded wife" (cf. *2. vid* praef. *adʿi*). Maḥ. 2. 2332.

c. *apa* auferre. Maḥ. 1. 2939: *apôvâḥaća vâsô 'sya mârutaḱ.* — Caus. auferendum, avehendum curare. R. Schl. I. 1. 51. II. 9. 13.

c. *â* adducere, afferre. Sâ. 3. 19.

c. *â* praef. *ut* trahere, vehere (de equis). Dr. 7. 10 (Maḥ. 3. 15704): *âǵânêyâ balinaḱ sâdʿudântâ maḥâbalâḱ śûram udâvaḥanti.* — *bʿâryâm udâvôḍʿum* uxorem ducere. Maḥ. 1. 3829: *arǵunaḱ ... bʿaginiṅ vâsudêvasya subʿadrâm bʿâryâm udâvaḥat*; 3831: *nakulaḱ ... karêṇumatîn nâma bʿâryâm udâvaḥat.*

c. *ut* 1) vehere, ferre. Maḥ. 1. 4272: *sa ḥi râǵyadʿuraṅ gurvîm udvakśyati kulasya naḱ*; 3. 335: *kṛććrâd udvaḥatê bʿâram*; Ḥit. 127. 1. 2) curru vehere. Ragʿ. 7. 32: *tam udvaḥantam patʿi bʿôǵakanyâṅ rurôdʿa râǵanyagaṇaḱ*; 7. 67: *udavaḥad anavadyâm.* 3) uxorem ducere. Man. 3. 4. 10. 11. 7. 77. — Caus. facere ut quis uxorem ducat. Maḥ. 1. 3801: *bʿîśmaḱ kʿalu pituḱ priyaćikîrśayâ satyavatîm mâtaram udavâḥayat* (v. Maḥ. 1. 4039 sq.)

c. *ut* praef. *sam* 1) tollere, extollere, levare. Maḥ. 2. 718. 2) uxorem ducere. R. Schl. II. 107. 3.

c. *upa* advehere. Maḥ. 2. 2064: *râǵaratʿô ya iḥâ 'smân upâvaḥat.* 2) constituere. Maḥ. 2. 2051: *upôḥyamânê dyûtê.*

c. *upa* praef. *sam*: *samupôḍʿa* (quod etiam ad *ûḥ* referri potest) 1) in ordinem redactus. R. Schl. II. 75. 29:

c. *pari*: *paryuśita* vetus, corruptus. B'. 17. 10: *pûti-paryuśitam ... b'ôǵanam*; trop. vanus. N. 21. 13: *paryuśitan̄ vâkyam.*

c. *pra* in exteris locis habitare. R. Schl. II. 36. 8: *pravatsyati suk'an̄ vanê*; Sâ. 5. 63: *prôśyâ ''gata iva.* — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. R. Schl. II. 49. 6: *yâ putram ... pravâsayati d'ârmikan̄ vanavâsê*; Man. 10. 96: *tan̄ râǵâ pravâsayêt.*

c. *pra* praef. *vi* id. N. 17. 19. Man. 2. 132. — Caus. in exilium agere, expellere. Man. 8. 219: *tan̄ râśṭrâd vipravâsayêt.*

c. *prati* i. q. simpl. A. 5. 11.

c. *vi* habitare. R. Schl. II. 23. 23: *aranyê tê vivatsyanti ćaturdaśa samâh̄.* Degere, praesertim noctem. N. 17. 28: *sâ vyuśṭâ raǵanîn tatra*; 25. 1: *vyuśitô râtrin nalah̄.* — *vyuśṭa* sens. pass. *raǵanî vyuśṭâ.* Maḥ. 1. 1205. 3. 11917. R. Schl. II. 54. 37. — Caus. in exteris locis habitare jubeo, in exilium ago. Maḥ. 3. 8277. Ḥ. 1. 43. R. Schl. I. 1. 23.

c. *sam* una habitare c. aliquo, c. acc. pers. Man. 11. 190: *strîḥantṝn̄śća na san̄vasêt.*

2. वस् *vas* 10. par. *vasáyâmi* habitare.

3. वस् *vas* 2. âtm. sibi induere. R. Schl. II. 37. 7: *munivastrâṇy avasta*; Man. 2. 41: *ćarmâṇi ... vasîran*; 6. 6: *vasîta ćarmaćîram.* (Goth. *vasja* vestio = caus. वासयामि *vâsáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]). 6; *vas-ti* [them. *vastjô*] pallium; fortasse germ. vet. *wât* f. vestis [them. *wâti*] e *was-ti*; lat. *ves-tis*; gr. ἐσ-θής, ἕν-νυμι per assim. pro ἕσ-νυμι, fut. ἕσ-σω; cambro-brit. *gwisg*, armor. *gwisk* vestitus.)

c. *ni* caus. par. induere. N. 14. 24: *vâsasćê 'dan nivâsayêh̄.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 100. 30: *mṛgâǵinê sô 'syam iḥa pravastê.*

c. *prati* caus. induere. Maḥ. 2. 2502: *aǵinâih̄ prativâsitâh̄.*

c. *vi* caus. induere. — Pass. caus. c. nom. pers. et acc. rei. Maḥ. 2. 2420: *vivâsyantân̄ rurućarmâṇi sarvê.*

4. वस् *vas* 4. par. (*stamb'ê*) stabilire, fulcire, immobilem reddere.

5. वस् *vas* 10. par. *vâsáyâmi* (*snêḥanaććêdanaḥananêśu* K. *snêḥaććidôh̄ vad'ê* V.) amare; findere, abscindere; occidere.

वसति *vasatí* f. (r. 1. *vas* s. *ati* vel potius *ti* servato charactere primae classis) 1) habitatio, domus. Ḥit. 5. 10. 2) nox. Sâ. 4. 5. (Hib. *fosadh* „a delaying, staying, resting, cessation".)

वसन *vasana* n. (r. *vas* induere, s. *ana*) vestis. N. 13. 58.

वसन्त *vasantá* m. (r. *vas* s. *ánta*) ver. (Slav. *vesna* id.)

वसा *vasâ* f. 1) medulla. 2) adeps. A. 10. 54.

वसान *vasâna* part. praes. âtm. r. *vas* cl. 2. q. v.

वसु *vásu* 1) n. (r. *vas* s. *u*) res, divitiae. N. 16. 2. 18. 19. 2) m. nomen cujusdam Geniorum ordinis octo numero. In. 5. 24.

वसुधा *vasud'â* f. (res vel divitias ferens, e *vásu* et *d'a* in fem.) terra. N. 24. 42.

वसुधाधर *vasud'âd'ara* m. (terram sustinens, e praec. et *d'ara* tenens, sustinens) mons.

वसुन्धरा *vasund'arâ* f. (e *vásu* res, divitiae, quod hac in compositione masculinorum normam sequitur [v. gr. 575. 2] et *d'ara* tenens, ferens in fem.) terra. N. 2. 11.

वसुमती *vasumatî* f. (a *vásu* s. *mant mat* in fem.) terra. Ur. 60. 13. Vid. *vasud'â.*

वस्क् *vask* 1. âtm. i. q. *vaśk.*

वस्त् *vast* 10. âtm. (*ardanê* K. *vad'ê* V.) vexare; occidere.

वस्त *vasta* m. caper.

वस्ति *vastí* m. f. (r. *vas* s. *ti*) abdomen. Am.

वस्तु *vástu* n. (r. *vas* s. *tu*) res. Ḥit. 13. 18. 14. 4.

वस्त्र *vástra* n. (r. *vas* induere, s. *tra*) vestis. In. 5. 11.

वश vaśa m. (r. vaś s. a) voluntas, potestas, imperium. In. 5. 35. 49. Br. 2. 18.

वशानुग vaśânuga (e praec. et anugá sequens) voluntatem alcjs sequens, subjectus, obediens. — Subst. m. servus, fem. serva. Ḥ. 4. 32.

वशिन् vaśín (a vaśa suff. in) voluntatem, potestatem, imperium habens, potens, praepotens. M. 20. B^c. 5. 13.

वशीकर् -कृ vaśîkar -kṛ (e vaśa et kar kṛ, v. gr. 585) in servitutem redigere, subigere. Dr. 5. 21: *vaśîkṛtan tvân draśṭâsmi pârt^cáiḱ.*

वश्य vaśya (a vaśa s. ya) subjectus, obediens. B^c. 2. 64. 6. 36.

वष् vaś 1. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *vad^cê* V.) ferire, laedere, occidere. Cf. 5. *vas.*

वष्क् vaśk 1. âtm. (*gatâu*; scribitur etiam *vask*) ire. Cf. *vakk.*

1. वस् vas 1. par. interdum âtm. (*uś* gr. 414. 435. 457) habitare, commorari. In. 3. 3: *uvâsa b^cavanê pituḱ*; 1. 24: *suk^cam asmy uśitas tvayi*; N. 2. 12: *tê 'vasaṅs tatra*; 5. 42: *uśya tatra*; 6. 14: *nalê vatsyâmi* (v. euphon. r. 100. *a*); R. Schl. I. 25. 8: *kô nv asmin (âśramê) vasatê*; II. 48. 21: *râgyê ... vasêmaḥi.* Cum loc. pers. apud quam quis habitat. N. 15. 7: *vasa mayi.* Cum acc. *vâsam.* Man. 2. 242: *nâ 'brâḥmaṇê gurâu śiśyô vâsam âtyantikaṅ vasêt.* Degere, e. c. noctem. A. 3. 11: *êkarâtrôśitaḱ*; R. Schl. I. 29. 1: *tâṅ ragan̂îm uśya.* Caus. *vâsáyâmi* facio ut quis habitet. Maḥ. 1. 5600: *ćâurân viśayê svê na vâsayêt.* (Goth. *VAS* manere, esse [*visa, vas, vêsum*, v. gr. comp. 109^a). 1], *visam* manemus = वसामस् *vásâmas*, *vas* eram, erat = उवास *uvá'sa*; germ. vet. *wisu* maneo, *was* eram, erat, *wârumês* eramus; nostrum *war*, *gewesen*, subst. *Wesen*; *an-wesend*, *ab-wesend*; germ. vet. *werên* manere, permanere, durare [nostrum *währen*, v. Graff. 1. 938 sq.], *werêt* = cl. 10 वसयति *vasáyati* habitat, v. gr. comp. 109^a). 6; *werig* perpetuus, *wirig* permanens [nostrum *wierig*, *langwierig*]; huc etiam retulerim goth. *raṣ-n* domus, cum *ṣ* = franco-gall. *z*, propter sequentem liquidam, v. gr. comp. 86. 5, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 19; hib. *fosaim* „I stay, rest, lodge", *fosra* „a dwelling, abode"; *arasaim* habito = scr. *âvasâmi*; *aras* „a dwelling-house", v. *âvâsa*; fortasse *fuirighim* „I stay, wait, tarry, delay" = scr. *vâśáyâmi*, v. 2. *vas*; gr. ἄσ-τυ, Fάσ-τυ, ἑσ-τία, Ἑστία, lat. *Ves-ta*, *vesti-bulum*, *ver-na*, *Lases*, *Lares*, cum *l* pro *v*; fortasse etiam *vâs*, *vâsum* huc pertinent; v. Pott. 1. 279. Ag. Benary „Römische Lautlehre" p. 49.)

c. *ad^ci* habitare, c. acc. loci. R. Schl. I. 34. 46: *purîm ad^cyavasat.* Part. perf. pass. N. 12. 64: *tâpasâd^cyuśitam ... âśramamaṇḍalam*; A. 10. 13.

c. *anu* habitare, c. loc. loci et acc. pers. apud quam quis habitat. R. Schl. II. 37. 26: *vanê vasantaṅ kâkutst^cam anuvatsyati*; 88. 25. Maḥ. 3. 14758.

c. *â* habitare, c. acc. s. loc. loci. Maḥ. 3. 8032: *lôkân âvasatê śub^cân*; 2014: *âvasan ... kâmyakê b^caratarśab^câḱ.* — Caus. *âvâsayâmi* 1) facio ut quis habitet, excipio. R. Schl. II. 12. 101. 2) habito. A. 9. 27: *idam (nagaram) ... kasmâd dêvâ nâ 'vâsayanti.*

c. *â* praef. *ad^ci* i. q. *âvas.* Maḥ. 1. 5512.

c. *â* praef. *sam* id. R. Schl. II. 54. 41. — Caus. facio ut quis habitet. *kaṭakam* castra locanda curo. Ḥit. 39. 5.

c. *upa* jejunare. Man. 2. 220: *upavasêd dinam*; Maḥ. 3. 5092. Vid. *upavâsa.*

c. *ni* habitare. N. 14. 15. 16.

c. *ni* praef. *sam* commorari. Sâ. 5. 29.

c. *nis* in exteris locis habitare. Maḥ. 3. 12344: *durgavâsam baḥud^câ niruśya ... âsêdur atyart^camanôraman tê tam âśramam.* — Caus. in exilium agere, expellere. Maḥ. 2. 2644: *râśṭrêb^cyaḱ pâṇḍudâyâdân ... nirvâsayanti yê.* Up. 66. R. Schl. II. 21. 4. 39. 11.

(beregnen). In. 4. 11: *suhṛdaśćâ 'nnapânêna vividênâ 'b'ivarśati.* — Pass. A. 7. 27: *ab'ivṛśṭâni śṛṅgâṇi ... d'arâb'ṛtâm.*

c. *pra* pluere, pluviam demittere. Maḥ. 1. 6630.

c. *pra* praef. *ab'i* id. Man. 1. 304.

2. वर्ष् वृष् *varś vṛś* 10. âtm. (*śaktiband'anê* K. *praǵanâîśyê* V.) potentem esse, ligare (ut mihi videtur, denom. a *vṛśa* taurus), generare, imperare.

वर्ष *varśá* m. n. (r. *varś vṛś* s. *a*) 1) pluvia. Maḥ. 3. 17341. R. Schl. I. 20. 16. 2) annus. Lass. 55. 17. 58. 3. 3) plur. m. f. pars anni pluviosa. Lass. 50. 7. 4) terrae continentis sectio, quarum novem Indi statuunt. (Vid. 1. *varś vṛś* et cf. gr. ἕρση.)

वर्षण *varśaṇa* n. (r. *varś vṛś* s. *ana*) pluvia.

वर्षिन् *varśín* (r. *varś vṛś* s. *in*) pluens. Lass. 96. 10; trop. Hit. 100. 14.

1. वर्ह् *varḥ* v. *barḥ* et cf. hib. *fargaim* „I kill, destroy", v. Pictet p. 59.

2. वर्ह् वृह् *varḥ vṛḥ* 1. et 6. par. crescere. (Vid. *vṛḥánt* et cf. *varṅḥ vṛṅḥ*, *vard' vṛd'*, *ruḥ*, *ard' ṛd'*, lat. *virga*; fortasse *largus* e *vargus*, v. gr. comp. 20; slav. *vrĭchŭ* vertex, v. Miklosich Radices p. 13; fortasse gr. ὀρχέω, v. Pott. 1. 150.)

c. *ut* cl. 6. 1) extollere. B'att. 14. 8: *asîn udvavṛḥur dîptân*; 17. 9: *śaktińćô 'davṛḥad gurum.* 2) extrahere, evellere. Maḥ. 1. 7307: *kêśâu ḥarir udvavarḥa*; Man. 1. 14: *udvavarḥâ ''tmanaśćâi 'va manaħ.*

वर्ह *varḥa* m. (r. *varḥ vṛḥ* crescere, s. *a*) pavonis cauda.

वर्हिण *varḥiṇá* m. (a praec. s. *ina*, v. euph. r. 94[a]) pavo.

वर्हिन् *varḥin* m. (a *varḥa* s. *in*) pavo. Dr. 8. 11.

वल् *val* 1. âtm. 1) tegere, circumdare. 2) adhaerere, deditum esse, c. loc. Nalôd. 3. 5: *nalê ... avalata* (schol. *anvaraǵyata*); Gîta-G. 7. 40: *ḥṛdayam adayê tasminn êvaṅ valatê balât.* (Cf. 2. *var vṛ*; hib. *falaim* „I hedge, inclose".)

वलभि *valab'i*, वलभी *valab'î* f. i. q. *vaḍab'i*, *vaḍab'î.*

वलय *válaya* m. n. (r. *val* s. *aya*) 1) quod circumdat, cingit, sepit, sepes, sepimentum. Mêg'. 45. 2) armilla, brachiale. Mêg'. 1.

वलाका *valâ'kâ* f. grus. Mêg'. 9. 22.

वल्क् *valk* 10. par. (*b'âśaṇê*) loqui.

वल्क *valká* n. (r. *val* s. *ka*) cortex, liber. Am.

वल्कल *valkala* m. n. (a praec. s. *la*) 1) cortex, liber. 2) vestis (anachoretarum) e libro confecta. Su. 1. 8.

वल्ग् *valg* 1. par. salire, exsilire, exsultare. Maḥ. 3. 16123: *ub'âub'âmâu nipêtatuħ | ub'âu vavalgatuħ*; 8802: *samudram ... nṛtyantam ivaćô ''rmib'ir valgantam iva vâyunâ*; In. 5. 8: *gaććantyâħ ... stanâu tasyâ vavalgatuħ.* (Vid. *vak'* et cf. angl. *walk.*)

c. *â* âtm. i. q. simpl. Maḥ. 4. 342: *âvalgamânan taṅ rañgê nô 'patiśṭ'ata kaśćana.*

वल्गु *valgú* adj. m. f. n. (ut videtur a r. *valg* s. *u*) pulcher.

वल्भ् *valb'* 1. âtm. (*b'ôǵanê*) edere, vesci.

वल्मीक *válmîka* m. n. tumulus (praesertim formicarum). Hit. 46.

वल्युल् *valyul*, वल्यूल् *valyûl* 10. par. i. q. *palyul.*

वल्ल् *vall* 1. âtm. i. q. *val.*

वल्लभ *vállab'a* adj. et subst. m. carus, dilectus, amatus. Hit. 62. 17. 70. 2. Lass. 1. 11. — Amasius. Lass. 24. 16.

वल्लव *vallava* m. pastor. Nalôd. 1. 2.

वल्ह् *valḥ* v. *balḥ.*

वश् *vaś* 2. par. (*uś* v. gr. 325. 414. 435. 457) desiderare, exoptare. Śak. 154. 13: *b'avanêśu ... uśanti yê nivâsam*; Ṛgv. 3. 10: *yaǵńaṅ vâśṭu*; 21. 1: *tayôr it stômam uśmasi*; 23. 6. 30. 12. (Cf. *vâṅkś*, *vâńć*, gr. ʽEK [FEK], ἑκών, ἕκητι, fortasse εὔχομαι = scr. *uś* ex *uk*, v. Pott. 235. 268.)

2. वर्ध् वृध् vard' vṛd' 1. âtm. interdum par. crescere. M. 11: *sa tatra vavṛd'ê ... matsyaḣ*; Maḣ. 1. 4865: *sarvê vavṛd'ur alpêna kâlêna*; Ḥit. 133. 14: *sukṛtinâṅ kîrtiś ćiraṅ vard'atâm*; trop. felicem esse, florere. Maḣ. 2. 1601: *diśṭyâ vard'asi d'armaǵńa sâmrâǵyam prâptavân asi*; 3. 12286: *diśṭyâ vard'âmaḣê pârt'â diśṭyâ 'si punar âgataḣ.* 2) augere, amplificare. Maḣ. 1. 5540: *pararâśṭrâṇi nirǵitya svarâǵyaṅ vavṛd'uḣ purâ*; Ṛgv. 52. 7. — *vṛdd'á* 1) adultus. Ḥ. 4. 50. 2) auctus, dives. N. 12. 68. 3) senex. Br. 1. 22. — Caus. augere. Su. 2. 10: *têǵô balańća dêvânâṅ vard'ayanti.* (Cf. *ard' ṛd'*, *varḣ vṛḣ*, *varṅḣ vṛṅḣ*, *ruḣ*; anglo-sax. *vridian* crescere, goth. *vaur-ts* radix [v. *ard' ṛd'*]; fortasse *valda* impero a crescendo, potestate dictum sicut *mah-ts* potestas, *mag* possum, praet. *mah-ta*, pertinent ad मह् *maḣ* crescere; slav. *vladuṅ* impero [v. Miklosich], *vlas* capillus [v. *rô'man*]; russ. *volos'* id., hib. *folt* id., *fridh* „a forest, a park"; fortasse *for-bair* „grow thou, increase", *for-bairt* „increase, profit, emolument" = *vard' vṛd'* praef. *pra*; slav. *rastuṅ* cresco e *vradtuṅ*, nisi pertinet ad *ard' ṛd'*; russ. *vrośdaju* ingenero, ingigno = scr. caus. *vard'áyâmi*; gr. βλασ-τός, βλάσ-τη, βλασ-τάνω e βλαϑ-τός vel βλαδ-τός etc.; etiam ῥίζα propter aeol. βρίζα nunc potius huc quam ad *ard' ṛd'* traxerim [v. Benfey 1. 78. 79]. Huc etiam trahi posset lat. *grandis*, insertâ nasali, sicut in *varṅḣ vṛṅḣ*, mutato *v* in *g*; anglo-sax. *great* magnus, germ. vet. *grôz* id., v. tamen 1. *kram.*)

c. *ab'i* i. q. simpl. N. 8. 14: *asya vâi dyûtê b'áyô râǵô sb'ivard'atê.*

c. *pra* id. Ḥ. 1. 20. Dr. 5. 7.

c. *vi* id. N. 1. 17. Sâ. 1. 19. 6. 23.

c. *vi* praef. *sam* id. Maḣ. 1. 4977.

c. *sam* id. Sâ. 2. 10. — Caus. 1) augere. Maḣ. 1. 8279. 2) alere, nutrire, educare, aufziehen. Ḥit. 26. 16: *saća matsyâḣâraviśêśâir mâṅ saṅvard'ayiśyati*; 58. 10: *mâṅsâḣâradânêna taṅ viḍâlaṅ saṅvard'ayati.* Educare, educere. R. Schl. I. 39. 18: *ǵṛtapûrṇêśu kumb'êśu d'âtryas tân samavard'ayan*; Maḣ. 1. 4264: *tasmâd garb'aṅ samâd'atsva b'îśmaḣ saṅvard'ayiśyati*; 5087: *saṅvard'ayâmâsa (mit'unam)*; 5089: *mayâ bâlâv imâu saṅvard'itâu.*

1. वर्धन vard'ana vel वर्द्धन vardd'ana n. (r. *vard' vṛd'* crescere, s. *ana*) incrementum. Br. 2. 27.

2. वर्धन vard'ana vel वर्द्धन vardd'ana m. (caus. radicis *vard' vṛd'* s. *ana*) qui auget. N. 3. 20.

वर्श् वृश् varś vṛś 4. par. (*vṛtyâm*) eligere. Cf. *var vṛ*.

1. वर्ष् वृष् varś vṛś 1. par. interdum âtm. 1) pluere, pluviam demittere. R. Schl. I. 9. 56: *vavarśa saḣasâ dêvaḣ*; Maḣ. 1. 6621: *na vavarśa saḣasrâkśô râśṭrêćâi 'vâ 'sya*; 5464: *varśamâṇâ ǵ'anâḣ.* Cum acc. pluere aliquid. Maḣ. 1. 1419: *sô 'py avarśata śôṇitam*; 3. 796: *mayy avarśata durd'arśaḣ śarad'âràḣ.* Cum acc. et instr. irrigare, perfundere alqd aliquâ re (beregnen). Dr. 8. 16: *nakulam ... kśêmaṅkaramaḣâmuk'âu ... śaravarśâir avarśatâm*; Dêv. 3. 2. — Caus. facere ut pluviam demittat. Maḣ. 3. 9991: *tapasô yaḣ prab'âvêṇa varśayâmâsa vâsavam.* (Fortasse *varś vṛś* mutilatum e *varkś vṛkś* et hoc ortum e *varǵ vṛǵ* adjectâ sibilante; cf. gr. βρέχω, ἕρση, v. *varśá*; fortasse οὐρανός a pluendo dictum, v. Benfey 1. 324; lat. *rigo*, goth. *rig-n* pluvia, *rig-neith* pluit; germ. vet. *regan* pluvia, *reganôn* pluere, v. Graff. 2. 441 sq.; nisi pertinent ad *sarǵ sṛǵ* effundere. Hib. *fras* „a shower, hail"; lit. *rokia* pluvia tenuissima, *wers-inẽ*, *wers-mẽ* fons. V. *vṛśa*, *vṛśaṇa*.)

c. *ab'i* 1) pluere, c. acc. vel instr. rei. R. Schl. I. 52. 23: *tat sarvaṅ kâmad'ug divyê ab'ivarśa kṛtê mama*; Maḣ. 1. 4062: *dêvâḣ ... ab'yavarśanta kusumâiḣ.* 2) c. acc. et instr. irrigare alqd aliquâ re

ṛšyaśṛṅgaḣ ... tatra duḣk'ârttaḣ parivartatê. 2) versari, esse, morari. R. Schl II. 96. 17: *aṅkê (priyasya) tu parivartantî sîtâ.*

c. *pari* praef. *vi* circumverti, circumvolvi. B'. 9. 10: *ǵagad viparivartatê*; R. Schl. II. 72. 26: *sa ruditvâ ... b'ûmâu viparivṛtyaća*; Man. 6. 22: *b'ûmâu viparivartêta.*

c. *pari* praef. *sam* circumvolvi. Maḥ. 1. 5216: *kâryam mê kâṅkšitaṅ kińćid ḥṛdi samparivartatê*; 3. 1436: *yat tê b'ayam amitrag'na ḥṛdi samparivartatê.* — Caus. circumagere. R. Schl. II. 45. 33: *rat'âd vimućya śrântân ḥayân samparivartya śîg'ram.*

c. *pra* 1) procedere, progredi. Râm. ed. Śrîr. II. 46. 4: *mama tv aśvâ nivṛttasya na prâvartanta vartmani.* 2) oriri. B'. 10. 8: *mattaḣ sarvam pravartatê*; Maḥ. 1. 4871: *tasya kâmaḣ pravavṛtê*; Ḥit. 37. 18: *tatô vâńćâ pravartatê.* 3) fieri. R. Schl. I. 35. 8: *sâ pravṛttâ maḥânadî.* 4) incipere, c. infin. vel acc. (cf. *kram* praef. *pra*). B'aṭṭ. 14. 95: *gantum pravavṛtê tataḣ*; Śak. 108. 15: *bâḥûtkšêpaṅ rôdituńća pravṛttâ.* Initium capere. B'. 17. 24: *ôm ity udâḥṛtya yaǵńadânatapaḣkriyâḣ pravartantê ... brahmavâdinâm*; R. Schl. I. 60. 8: *tataḣ pravavṛtê yaǵńaḣ*; Dêv. 2. 39: *tataḣ pravavṛtê yudd'am.* 5) versari, esse, locum habere. N. 9. 2: *dyûtam pravartatâm b'ûyaḣ*; In. 5. 61: *na tasya kâmaḣ kâmêšu pâpakêšu pravartatê.* — *pravṛtta* qui versatur, est. In. 5. 27: *manôramê gêyê pravṛttê*; Su. 2. 11. — qui adest. In. 5. 28: *sarvâpsaraḣsu muk'yâsu pravṛttâsu.* 6) se gerere adversus alqm cum loc. N. 12. 14: *mayi mit'yâ pravartasê.* — Caus. 1) producere, procreare. Maḥ. 3. 13981: *prâvartayad b'uvanâni sapta.* 2) facere. R. Schl. II. 21. 35: *nâ 'ḥan d'armam apûrvan tê pratikûlam pravartayê.*

c. *pra* praef. *ab'i* 1) adire. R. Schl. II. 54. 2: *yatra ... yaṅgâṅ yamunâ 'b'ipravartatê.* 2) versari, esse. — *ab'ipravṛtta* qui est, versatur. B'. 4. 20: *karmany ab'ipravṛttaḣ.*

c. *pra* praef. *sam* 1) adire, aggredi. Maḥ. 3. 68: *duḣk'aṅ ćaturb'iḣ śarîraṅ kâraṇâiḣ sampravartatê.* 2) versari, esse. *pravṛtta* 1) quod est, adest. B'. 14. 22: *na dvêšṭi sampravṛttâni na nivṛttâni kâṅkšati.* 2) quod fuit, praeteriit, evenit, accidit (v. simpl. sgf. 2. Su. 5. 53). N. 26. 35: *sampravṛttê maḥôtsavê.*

c. *vi* se volutare. A. 3. 19: *sammârǵan ǵaṭ'arêṇô 'rvîṅ vivartaṅśća muḥurmuḥuḣ.*

c. *sam* 1) fieri. Rag'. 7. 19: *svinnâṅguliḣ savavṛtê kumârî*; N. 17. 42: *k'yâtaḣ ... sânukrôśô b'avân sadâ saṅvṛttô niranukrôśaḣ*; 20. 41: *vib'îtakaśćâ 'praśastaḣ saṅvṛttaḣ kalisaṅśrayât*; Maḥ. 1. 7280: *martyâ amartyâḣ saṅvṛttâḣ.* 2) esse. Maḥ. 3. 14839: *mṛgayâńćâi 'va nô gantum iććâ saṅvartatê b'ṛśam.* — Caus. perficere, peragere. R. Schl. I. 15. 17.

2. वर्त् वृत् *vart vṛt* 4. âtm. (*samb'aktâu varaṇê*) colere, amare, eligere.

3. वर्त् वृत् *vart vṛt* 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *dîptâu* V.) loqui; lucere. (Vid. 1. *vart vṛt* caus.)

वर्तक *vartaka* m. (r. *vart vṛt* s. *aka*) coturnicis genus. Ḥit. 85. 2.

वर्तन *vartana* n. (caus. r. *vart vṛt* s. *ana*) 1) victus, alimentum. Ḥit. 116. 3. 2) merces. Ḥit. 98. 10.

वर्तिन् *vartin* (r. *vart vṛt* ire, s. *in*) iens, in fine comp. N. 8. 15.

वर्तुल *vartula* (rad. *vart vṛt* suff. *ula*) rotundus. Lass. 5. 10.

वर्त्मन् *vártman* n. (r. *vart vṛt* ire, suff. uṇâd. *man*) via. Dr. 6. 18.

1. वर्ध् *vard'* 10. par. (*pûrtiććidôḣ*) 1) implere (i. e. caus. rad. *vard' vṛd'* crescere). 2) findere.

3. 12447: *ďâvatas tasya ... âruvâtavinirb́agnâ drumâ vyâvartitâ iva*; trop. Rag̍. 15. 7: *param ... vyâvartayitum îśvaraḣ*; Ur. 90. 10.

c. *â* praef. *sam* 1) convenire. Maḥ. 3. 16282: *têšu ḥarîndrêšu samâvṛttêšu sarvaśaḣ.* 2) ad finem perducere, perficere, absolvere. Maḥ. 1. 3256: *samâvṛttavratan tam.* — *samâvṛtta* qui absoluto studio a praeceptore dimissus est. Am. 7. 10: *gurôs tu labďânuǵńaḣ samâvṛttaḣ*; Man. 3. 4.

c. *ut* se erigere, extumescere. Rag̍. ed. Calc. 7. 56: *udvṛttam ivâ 'rṇavâmb́aḣ* (ed Stenzl. *udďûtam*). — *udvṛtta* trop. effrenatus, dissolutus. Maḥ. 1. 1718: *udvṛttaṅ satatuṅ lôkaṅ râǵâ daṇḍêna śâsti vâi.* — Caus. evertere, destruere. Maḥ. 3. 13608: *muk̍aǵênâ 'gninâ kruďď̍ô lôkân udvartayann iva.*

c. *upa* 1) adire, appropinquare. Maḥ. 1. 3850: *tam êva manasâ ď̍yâyanty upâvartat saridvarâ.* 2) reverti. Maḥ. 1. 7821: *ab́yanuǵńâya kâuntêyam upâvartanta.*

c. *ni* par. âtm. 1) interire, occidere, evanescere, cessare, desinere. Sâ. 5. 73: *nivṛttaśća divâkaraḣ*; 81: *śirôruǵâ nivṛttâ mê*; Su. 2. 22. 24: *nivṛttayaǵńasvâď̍yâyâ pranašṭanṛpatidviǵâ ... nivṛttakṛšigôrakšâ ... b́ûr bab́ûvô 'gradarśanâ*; Maḥ. 1. 2137: *na nivartêt kratur mama*; Man. 10. 77. 78. 5. 89. — *nivṛtta* finitus, transactus, praeteritus. N. 6. 4: *nivṛttaḣ sa svayaṅvaraḣ*; R. Schl. II. 52. 28: *ćaturdaśasu varšêšu nivṛttêšu.* 2) reverti, redire. Sâ. 5. 19: *nivarta gaćća sâvitri*; 25. 27. 38: *nivarta*; N. 10. 20: *nivṛttaḥṛdayaḣ punar âgamya*; Maḥ. 3. 785: *nâ 'ḥatvâ tan nivartišyê purîn dvâravatîm prati*; Dr. 8. 58: *nivartasva*; 59: *na nyavartata.* 3) se abstinere, cum abl. Man. 5. 49: *nivartêta sarvamâṅsasya b́akšaṇât.* Absol. Maḥ. 2. 1720: *dyûtapriyaśća ... samâḥûtô na śakšyati nivartitum.* 4) recedere, desistere, c. ablat. Man. 1. 53: *svakarmab́yô nivartantê*; R. Schl. II. 78. 24: *nyavartata tadâ rôśât.* 5) versari, esse. N. 10. 15: *êvan tasya buddír damayantyân nyavartata.* — Caus. 1) facere ut quis revertatur. Sâ. 5. 60: *nivartayitvâ sâvitrîm*; R. Schl. II. 73. 22: *nivartayišyâmi vanâd b́râtaram.* 2) avertere, arcere. Su. 2. 1: *nivartya tapasaḣ*; Maḥ. 2. 1770: *nivartayišyati tvâ 'sâu*; R. Schl. I. 58. 24: *dâivam puruśakârêṇa nivartayitum arḥasi.* 3) ad finem perducere, perficere, conficere. R. Schl. I. 42. 25: *yaǵńan nivartayâmâsa.*

c. *ni* praef. *prati* reverti. Maḥ. 1. 6941. Ḥit. 19. 15.

c. *ni* praef. *vi* 1) interire, occidere, cessare, desinere. B̍. 15. 5: *vinivṛttakâmâḣ.* 2) reverti. Maḥ. 3. 8451. 3) se avertere, recedere, desistere. B̍. 2. 59. — Caus. 1) facere ut quis revertatur. R. Schl. II. 82. 17. 18. 2) abolere, abrogare, dissolvere, irritum facere. Man. 8. 165: *tat sarvaṅ vinivartayêt.*

c. *ni* praef. *sam* reverti. A. 10. 34: *tê yuďď̍ê sannyavartanta*; R. Schl. II. 45. 2. — Caus. arcere. Man. 4. 16.

c. *nis* exoriri, fieri, effici. Man. 7. 61: *nirvartêtâ 'sya yâvadb́ir itikartavyatâ nṛb́iḣ* (schol. *karma ǵâtaṅ sampadyatê*); Rag̍. 17. 18: *karmanirvṛttâiḣ ... p̍alâiḣ*; Maḥ. 1. 4067: *vivâḥê nirvṛttê.* — Caus. 1) procreare, producere. Man. 1. 31: *muk̍abâḥûrupâdataḣ | brâḥmaṇaṅ kšatriyaṅ vâiśyaṅ śûdraṅća niravartayat.* 2) perficere, peragere. Rag̍. 14. 7: *ab́išêkam ... nirvartayâmâsuḣ*; 3. 33. 11. 30. Man. 3. 122.

c. *parâ* reverti. Maḥ. 3. 11721: *sa tân dṛšṭvâ parâvṛttân.*

c. *pari* 1) circumagi, circumverti, circumversari, ambire, ambulare, huc illuc incedere. Ḥit. 36. 7: *ćakravat parivartantê suk̍ânića duḣk̍ânića*; A. 10. 33: *rat̍asaḥasrâṇi śašṭis têšâm ... yuyutsûnâm mayâ sârďď̍am paryavartanta*; R. Schl. I. 9. 42:

vaḥâi. 4) vivere. R. Schl. II. 51. 12: *asmin pravraǵitê râǵâ na ćiraṅ vartayiśyati*; N. 9. 10: *ǵalamâtrêṇa vartayan*; Man. 6. 21. 5) dicere, narrare (v. 2. *vart vṛt*). R. Schl. I. 5. 4: *tad idaṅ vartayiśyâvaḣ sarvan nik'ilam âditaḣ*; Maḥ. 1. 4539. 3. 328. (Lat. *verto*, lit. *wartaù*, *werćiù* verto, inverto [v. *umwenden*; *umkehren* apud Ruhig], *wartóju* utor aliquâ re = scr. caus. *vartáyâmi*; *wirs-tu* [e *wirt-tu*, v. gr. comp. 457] evertor, collabor cum curru; boruss. vet. *wartinna* vertit; slav. *vrat-i-ti* vertere; goth. *VARTH* fieri [*vairtha*, *varth*]; nostrum *werde*, *ward*; goth. *vaurs-tv*, them. *vaurs-tva* opus, v. gr. comp. 102; pers. گردم *gerdem* vertor, fio, mutato *v* in *g*, گرد *gird* rotundus, subst. circulus, cf. *vṛttá*.)

c. *ati* 1) transire, transgredi. R. Schl. II. 50. 10: *rat'êna ... kôśalân atyavartata*; trop. R. Schl. II. 21. 42: *na śakśyâmi punar niyôgam ativartitum*; Maḥ. 2. 2258: *b'râtaran d'ârmikaṅ ǵyêśt'aṅ kô 'tivartitum arḥati*; Man. 5. 161: *apatyalôb'âd yâ tu strî b'artâram ativartatê*; Sâ. 2. 22. 2) superare. Maḥ. 3. 10169: *vêdasyâ 'd'yayanêna ... baḥûn ṛśîn atyavartata.* 3) praeterire (de tempore). R. Schl. I. 32. 2: *nâ 'tivartêta tat kśaṇam*; II. 51. 20. Man. 2. 38. (Vid. *kram* et *gâ* praef. *ati*.)

c. *ati* praef. *vi* praeterire (de tempore). Sâ. 4. 9: *sâ râtrir vyatyavartata.*

c. *anu* par. âtm. 1) sequi. Dr. 6. 25: *prayayur ḥi śîg'ran tâny êva vartmâny anuvartamânâḣ*; Maḥ. 3. 13109: *taććîlam anuvartsyanti manuśyâḣ*; 14683: *tân (d'armân) sarvân anuvartâmi*; 15940; B'. 3. 21. 2) ire, adire. Sâ. 5. 46: *sadb'yô b'ayan nâ 'nuvartanti santaḣ.* — Caus. 1) provolvere. B'. 3. 16: *êvam pravartitaṅ ćakran nâ 'nuvartayatî 'ḥa yaḣ.* 2) facere. Maḥ. 4. 105: *yad yad b'artâ 'nuyuṅǵîta tat tad êvâ 'nuvartayêt.*

c. *anu* praef. *sam* sequi. R. Schl. II. 14. 8. Maḥ. 3. 11231. 11233.

c. *apa* 1) se avertere, discedere. Rag'. 6. 58: *tasmâd apâvartata.* Declinare, deflectere, degredi (de viâ). Man. 8. 293: *yatrâ 'pavartatê yugmam.* 2) reverti. Maḥ. 1. 1784: *apâvartata kâśyapaḣ.*

c. *ab'i* 1) se advertere. Su. 3. 29: *muk'ânićâ 'b'yavartanta.* 2) adire, aggredi, appropinquare. A. 9. 7: *nivâtakavaćâḣ ... adṛśyâ ḥy ab'yavartanta*; R. Schl. II. 48. 26: *raǵanîćâ 'b'yavartata.*

c. *ab'i* praef. *sam* 1) id. Maḥ. 1. 7261. 2) praeterire (de tempore). Maḥ.: *kâlaḣ samab'ivartsyati.*

c. *â* adire, aggredi, advenire. A. 10. 25: *mârgam âvṛtya dêvânâm*; Rag'. 1. 82: *d'ênur âvavṛtê vanât* (schol. *âgatâ*). — Caus. 1) facere ut adeat, adveniat; attrahere, allicere. Maḥ. 5. 117: *manâṅsi tasya yôd'ânân d'ruvam âvartayiśyati.* — *aśrûṇy âvartayitum* lacrymas effundere. Maḥ. 3. 336: *aśrûṇy âvartayantîća nêtrâb'yâm.* 2) âtm. se vertere. Dr. 6. 18: *âvartayad'vam anuyâta śîg'ram.*

c. *â* praef. *apa* avertere. *apâvṛtta* aversus. Maḥ. 3. 4052. R. Schl. II. 12. 59.

c. *â* praef. *upa* 1) se advertere, adire, aggredi. Maḥ. 3. 4082: *pradakśiṇam upâvṛtya ǵambûmârgaṅ samâviśêt.* 2) reverti. Maḥ. 2. 1046: *nê 'dan tvayâ śakyam puram ǵêtuṅ kat'aṅćana | upâvartasva kalyâṇa*; R. Schl. II. 55. 11: *upâvṛttê munâu tasmin.*

c. *â* praef. *pari* reverti. Maḥ. 3. 10074: *paryâvavṛtê 'śramâya.*

c. *â* praef. *vi* dilabi, dirimi, dividi (auseinandergehen). Sâ. 5. 108: *pant'â vyâvartatê dvid'â.* Dissolvi, perire. Maḥ. 3. 11259. 11260: *d'armô vyâvartatê punaḣ | d'armê vyâvartamânê tu lôkô vyâvartatê punaḣ | lôkê kśîṇê kśayaṅ yânti b'âvâ lôkapravartakâḣ.* — Caus. evertere. Maḥ.

वर्ञ् वृञ् *varńǵ vṛńǵ* 2. âtm. (scribitur *varǵ vṛǵ*) relinquere. (Vid. *varǵ vṛǵ*.)

c. *pra* purificare. Ṛgv. 116. 1: *nâsatyâb́yâm barḣir iva pravṛńǵê.* Vid. 4. *varǵ vṛǵ*.

1. **वर्ण्** *varṇ* 10. par. (ut videtur, denom. a *várṇa*) 1) colorare, pingere. 2) describere. Dêv. 4. 5: *kiṅ varṇayâma tava rûpam aćintyam*; Hit. 93. 19: *dêśaśća 'sâu ... kat́aṅ varṇayituṅ śakyatê*; N. 4. 28: *varṇyamânêśuća mayâ b́avatsu*; Maḥ. 2. 1226: *varṇayan guṇavistaram* (v. *várṇa*).

c. *anu* describere, memorare, narrare. Maḥ. 4. 107: *tad asmâi nâ 'nuvarṇayêt.*

c. *upa* id. Maḥ. 3. 8732. Hit. 27. 8.

c. *nis* spectare, intueri. Śak. 100. 13: *śakuntalâṅ nirvarṇya*; Ur. 8. 11.

c. *sam* describere, memorare, narrare. Maḥ. 4. 106: *priyańća ḣitam êvaća saṅvarṇayêt.*

2. **वर्ण् वृण्** *varṇ vṛṇ* 8. par. (*b́akśê* V.) edere. Cf. *vraṇ*.

वर्ण *várṇa* m. (fortasse a *var vṛ* tegere, s. *na*, v. gr. 542) 1) color. 2) classis, ordo, la caste. B́. 1. 41. (Slav. *vran* niger, corvus, russ. *voronj* color caeruleus gladiorum, *vornoĭ* niger (de equis), *voron* corvus; lit. *warnas* corvus, v. Miklosich p. 12.)

वर्णक *varṇaka* m. n. (r. *varṇ* s. *aka*) pigmentum, unguentum. B́aṭṭ. 19. 16. 3.

वर्णना *varṇanâ* f. (r. *varṇ* s. *ana* in fem.) descriptio. Ur. 17. 7.

1. **वर्त् वृत्** *vart vṛt* 1. âtm. 1) ire. Haec primitiva significatio fere solum in compositis invenitur. Cum sequente *punar* redire. B́. 8. 26: *vartatê punaḣ.* 2) saepissime versari, esse, existere, morari, locum habere. In. 1. 27: *śiśur yat́â pitur aṅkê susuḱaṅ vartatê*; 5. 23: *vartamânê manôramê ... paramôtsavê*; Su. 1. 4: *nirantaram avartêtâṅ samasuḱaduḣḱâv ub́âu*; N. 4. 6: *manas tê têśu vartatâm*; 9. 3: *damayantyâḣ paṇaḣ ... vartatâm*; B́. 3. 22: *vartê karmaṇi*; Br. 1. 15: *ǵîvitê vartamânasya*; Sâ. 4. 2: *tad vâkyan nâradênô 'ktaṅ vartatê ḥṛdi nityaśaḣ.* Etiam par. A. 9. 10: *sa dêśô yatra vartâmaḣ.* — *vṛttá* quod fuit, praeteriit, evenit, accidit. Su. 2. 1: *utsavê vṛttamâtrê*; In. 5. 53: *sarvaṅ yat́âvṛttam ... nyavêdayat.* — Subst. n. eventus, eventum, res quae accidit. In. 5. 52: *rąǵanívṛttam*; 61: *vṛttam pâṇḍusutasya*; Sâ. 6. 8: *bâlyavṛttâni putrasya.* 3) vivere, subsistere. Man. 3. 77: *yat́â vâyuṅ samâśritya vartantê sarvaǵantavaḣ* (schol. *ǵîvanti*). — *vṛttá* qui vixit, vitam finivit, inde mortuus. R. Schl. II. 73. 1: *śrutvâća pitaraṅ vṛttam.* 4) se gerere adversus alqm, c. loc. R. Schl. II. 52. 33: *yat́â râǵani vartasê tat́â mâtṛśu vartêt́âḣ sarvâsu*; 73. 9: *tvayi ... b́aginyâm iva vartatê.* — *vṛttá* qui se gessit. N. 8. 13. 5) uti, adhibere. R. Schl. II. 82. 18: *sarvôpâyańća vartiśyê vinivartayituṅ vanât* (*râmam*); II. 58. 18: *yat́ânyâyaṅ vṛttiṅ vartasva mâtṛśu*; 73. 8: *tvayi vṛttim anuttamâṅ vartatê*; Maḥ. 2. 152. Etiam par. Maḥ. 3. 14666: *vartâmy aḥan tu yâṅ vṛttim pâṇḍavêśu*; 1. 4832: *ad́ikâṅ sma tatô vṛttim avartan pâṇḍavân prati.* — Pass. R. Schl. II. 58. 17: *kumârê b́aratê vṛttir vartitavyâća râǵavat.* 6) *vṛttá* rotundus (a convertendo, circumagendo, v. praeff. *ni*, *pari*). — Caus. 1) facere ut quid eat, se moveat, commovere. Ṛgv. 39. 3: *vartayat́â* (= *-t́a*) *guru.* — *aśrûṇi vartayitum* lacrymas effundere. R. Schl. II. 58. 21. Maḥ. 1. 4468. 2) facere ut quid sit, existat; facere. Hit. 102. 14: *na ... vartitavyam asâmpratam*; Maḥ. 2. 2507: *dyûtam avartayat*; Raǵ. 19. 4: *sô sád́ikâram ... kâśćana svayam avartayat samâḣ.* 3) degere tempus. Maḥ. 1. 7976: *puśkarê tu tataḣ śêśaṅ kâlaṅ vartitavân*; R. Schl. II. 53. 4: *râtriṅ kat́aṅćid êvê 'mâṅ sâumitrê vartayâ-*

वर्क्ष् वृक्ष् *varkś vṛkś* 1. âtm. (*varaṇê* K. *vṛtâu* V.) tegere. Cf. *var vṛ*, *varć vṛć*.

वर्ग *varga* m. (r. *varǵ vṛǵ* q. v., s. *a*) classis, ordo, turba, multitudo. N. 16. 30.

1. वर्च् *varć* 1. âtm. (correptum esse videtur e *ruć* praef. *ava*, sicut *arć*, unde *arćis*, e *ruć* praef. *â*, et *ark* unde *arka* e *ruk*, primitivâ formâ radicis *ruć*, praef. *â*; v. Pott. 1. 234) splendere, v. *várćas*.

2. वर्च् वृच् *varć vṛć* 7. par. (*vṛtâu*) tegere. Cf. *var vṛ*, *varkś vṛkś*.

वर्चस् *várćas* n. (r. *varć* s. *as*) splendor, v. sq.

वर्चस्विन् *varćasvín* (a praec. s. *vin*) splendidus. In. 4. 8. N. 12. 66.

1. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 1. par. relinquere. (V. 2. *varǵ vṛǵ* et cf. *vraǵ*, *valg*, lat. *vergo*, fortasse *vagor* e *vargor*; goth. *VRAK* persequi [*vrika*, *vrak*, *vrêkum*], *vraiqv'-s* curvus, inflexus, obliquus, v. 2. *varǵ vṛǵ* praef. *â*; germ. vet. *wreh* exul, Baḥ. ulcisci; anglo-sax. *vræc*, *vracu* vindicta; island. vet. *rækr* extorris, *ræki* vindicta [v. Grimm 2. 27. Graff. 1. 1131]; lit. *werźu*, *iś-werźu* detraho, subtraho, *werźio-s* urgeo, *in-si-werźu* me intrudo, irrumpo; hib. *fagaim* „I leave, quit, desert, vacate", *fagal* „omission".)

c. *â* in dial. vêd. dare, impertiri (zuwenden). Ṛgv. 33. 1: *kêtam param âvartatê naḱ* „notitiam praeclaram impertitur nobis".

2. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 10. par. interdum âtm. 1) relinquere. *varǵitá* relictus, destitutus, privatus. In. 2. 5: *vêdaśrutivarǵitâiḱ*; 5. 50: *mânavarǵitaḱ*; N. 13. 53: *b'ûśaṇâir api varǵitam*. 2) excipere, exceptare. R. Schl. I. 14. 40: *pradadâu ... ab'ayań sarvab'ûtêb'yô varǵayitvâ tu mânuśân*. 3) vitare, fugere. Ḥit. 22. 13: *varǵayêt tâdṛśam mitrań viśakumb'am payômuk'am*; Maḥ. 3. 13882. Se abstinere. Man. 2. 177: *varǵayên mad'u mâńsańća*; 9. 246: *yatra varǵayatê* (schol. *na gṛḥṇâti*) *râǵâ pâpakṛdb'yô d'anâgamam*; Maḥ. 1. 3959. Renuntiare alicui rei. Maḥ. 3. 10583: *yênê 'mam (pakśiṇam) varǵayêt'âḱ*.

c. *apa* solvere promissum. R. Schl. I. 44. 49: *pratiǵńâm apavarǵaya*; 51: *pratiǵńâ nâ 'pavarǵitâ*.

c. *â* 1) flectere, inclinare. Ḥ. 1. 11: *âvarǵitalatâvṛkśam mârgań ćakrê*; Rag'. 16. 19: *âvarǵya śâk'âḱ* (schol. *ânayya*); 13. 24. 2) vertere, invertere. Śak. 12. 13: *kalasam âvarǵayati*. 3) invergere, infundere, libare. Rag'. 1. 62: *ḥavir ... âvarǵitam ... agniśu*; 1. 67: *âvarǵitam mayâ payaḱ*. 4) offerre, dare (v. 1. *varǵ vṛǵ* praef. *â*). Rag'. 8. 26: *tanayâvarǵitapiṇḍa* (schol. *âvarǵitan dattam*).

c. *pari* relinquere, vitare, fugere. Ḥit. 26. 18: *yasmin dêśê na sanmânam ... tan dêśam parivarǵayêt*; Man. 2. 57: *tasmât tat (atib'ôǵanam) parivarǵayêt*; 3. 6. 4. 73. — *parivarǵita* relictus, destitutus, privatus. Man. 5. 154: *guṇâiḱ parivarǵitaḱ*.

c. *vi* 1) id. Man. 4. 42. N. 14. 9. B'. 7. 11. Su. 2. 23. 2) dimittere. In. 5. 30: *tava pitrâ vivarǵitâḱ*.

3. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 7. par. *vṛṇáǵmi* relinquere. Intens. in dial. vêd. dare. Ṛgv. 63. 7: *varivaḱ* „dedisti" (= *avarivar*, secundum euphon. legem pro *avarivarǵ* + *s*, v. gr. 289. 500).

c. *ni* in dial. vêd. 1) immergere. Ṛgv.-V. 18. 12: *tam apsu nivṛṇag vaǵrabâḥuḱ* (v. Westerg.). 2) refugare, propulsare. Ṛgv. 53: *tvam êtân ǵanarâǵńaḱ ... nivṛṇak* „tu illos pagorum reges ... propulsasti"; 101. 2: *yaḱ śuśṇam aśuśan nyâvṛṇak* „qui Śuśṇam madidum exstirpavit". 3) cohibere. Ṛgv. 54. 5: *ni yad vṛṇakśi ... vanâ* „siquidem aquas cohibes".

4. वर्ज् वृज् *varǵ vṛǵ* 2. âtm. purificare. Man. 9. 20: *yan mê mâtâ pralulub'ê ... tan mê rêtaḱ pitâ vṛktâm* (schol. *śôd'ayatu*); Ṛgv. 3. 3. 83. 6.

c. *pari* praef. *sam* circumdare. Mah. 3. 10234.

c. *pra* 1) tegere. Mah. 3. 10476: *pravârya ǵantum.* 2) protegere, tueri, servare. R. Schl. II. 77. 15: *pravârayasi nali sarvân.*

c. *prati* arcere, repellere, avertere. A. 7. 17: *śaravarśâiḱ ... mâm mahadbʿiḱ pratyavârayan*; 10. 21.

c. *sam* id. Mah. 3. 14994: *śaravarśâṇi ... astrâiḱ sańvârya.*

6. वर् (वृ) *var (vṝ)* 9. par. âtm. (*vṛṇấmi, vṛṇḗ,* gr. 345[a]); praet. mltf. âtm. *ávûrśi,* prec. *vûryấsam, vûrśîyá,* part. perf. pass. *vûrṇá*) eligere. Vid. *var vṛ* cl. 9.

वर *vará* (r. *var* s. *a*) adj. 1) eximius, egregius, praeclarus, excellens, insignis. N. 3. 18: *varâṅganâḱ* praeclarae feminae (cf. 12. 61: *paramâṅganâ*); Lass. 53. 15: *varâpsarâḱ*; In. 5. 45. Su. 4. 11. 2) optimus, excellentissimus. Mah. 3. 17341. 3) melior c. abl. Mah. 1. 4030: *tvam êvâi 'kaḱ śatâd api varaḱ sutaḱ.* — Subst. n. melius, in locutionibus ut *varam mṛtyur nâ 'kîrtiḱ* melius (est) mors non infamia = melior est mors infamiâ (Up. 13): *varam prâṇatyâgô naća piśunavâdêśv abʿiratiḱ.* Hit. 31. 9. 10. 15. 16. 17. 18. — Subst. m. 1) electio. 2) beneficium, donum, munus electum, a deo vel Brahmano impertitum vel impertiendum. Su. 1. 18. Sâ. 6. 39. 40. Etiam masc. Su. 1. 28. 3) vir (elector conjugis). Sâ. 1. 28. (Hib. *fear* adj. „good", subst. „a man, husband", lat. *vir*, goth. *vair* id. [them. *vaira*], debilitato *a* in *i*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82; lit. *wyra-s* id.)

वरवर्णिनी *varavarṇinî* f. (a *varavarṇa* [*vará* + *várṇa*] suff. *in* cum signo fem.) femina insignis colore vel ordine; praeclara femina. In. 5. 32. 47. H. 4. 27.

वरारोहा *varârôhâ* f. (Bah. e *vará* et *ârôha*) femina insignis medio corpore. In. 5. 45. Su. 4. 11.

वराह *varâhá* m. aper. N. 12. 9. (Cf. lat. *porcus*, germ. vet. *farh, varh, farah* porcus, porcellus; nostrum *Ferkel*, lit. *parśa-s* porcellus, russ. *porosenok* id., hib. *uirchin* id.)

वरिष्ठ *váriśṭʿa* (superl. τοῦ *urú* q. v.) latissimus, maximus; optimus, excellentissimus. Dr. 2. 8. (Cf. *vará*, lit. *wyrausas* nobilissimus, illustrissimus; natu maximus; gr. ἄριστος.)

वरीयांस् *várîyâṅs* (compar. τοῦ *urú* e *varu*) latior, major; melior. (Lit. *wyresnis* nobilior, illustrior; natu major; gr. ἀρείων e Ϝαρείων, lat. *melior* mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 20.)

वरुण *váruṇa* m. Varuṇus, aquarum deus, occidentalis plagae custos. (Cf. *vấri* et hib. *burne* „water".)

वरूथ *várûtʿa* n. (r. *var vṛ* tegere, s. *ûtʿa*) lorica, thorax. Mêd.

वरूथिनी *varûtʿinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) 1) exercitus. Am. 2) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

वरेण्य *varḗṇya* (a *vará* s. *ênya*, v. euph. r. 94[a]) praecipuus, insignis, optimus.

1. वर्ह् वृह् *varṅh vṛṅh* 1. par. (scribitur *varh vṛh*, gr. 110[a]) 1) crescere. 2) mugire, rugire, barrire. *vṛṅhitá* n. barritus. Am. Caus. augere. Mah. 3. 11334: *vṛṅhayiśyâmi svaravêṇa ravan tava.* (Cf. *varh vṛh, vardʿ vṛdʿ*; cum sgf. rugire cf. gr. ῥέγχω, lat. *rugio.*)

c. *upa* caus. augere. Dêv. 8. 8: *ǵʿaṇṭâsvanêna tan nâdam ... upâvṛṅhayat.* — *upavṛṅhita* repletus, plenus, praeditus. Br. 2. 17: *tvadguṇâir upavṛṅhitâ*; Dêv. 2. 53: *dêvîśaktyupavṛṅhitâḱ*; Mah. 1. 19: *nânâśâstrôpavṛṅhitâm.*

c. *upa* praef. *sam* caus. augere. Mah. 1. 260.

2. वर्ह् वृह् *varṅh vṛṅh* 1. et 10. par. (*bʿâśârtʿê* K. *tviśi* V.; scribitur *varh vṛh*, gr. 110[a]) loqui, lucere.

वर्क् वृक् *vark vṛk* 1. âtm. (*âdânê*) sumere.

c. *â* 1) tegere. Maḥ. 1. 1296: *nîlaǵîmûtasaṅǵâtâiḣ sarvam ambaram âvṛṇôt*; Bʻ. 3. 38: *dʻûmênâ 'vriyatê vahniḣ.* 2) circumdare. N. 1. 24: *sakʻîgaṇâvṛtâ.*

c. *â* praef. *apa* aperire. Bʻ. 2. 32: *svargadvâram apâvṛtam*

c. *â* praef. *pra* tegere. N. 12. 23: *vastrârdʻaprâvṛtâm.* Induere, c. acc. vestis. N. 24. 42: *vastram araǵaḣ prâvṛṇôt*; Maḥ. 1. 2033: *prâvṛtya kṛśṇavâsâṅsi.*

c. *â* praef. *vi* arcere. Maḥ 3. 363: *vyâvṛtya râǵânam.*

c. *â* praef. *sam* 1) tegere. N. 9. 14. Bʻ. 16. 16. 2) claudere. Maḥ. 1. 8343: *ta imê prasavasyâ 'rtʻê tava lôkâḣ samâvṛtâḣ.* 3) arcere, impedire. Maḥ. 3. 10329: *śakṛnmûtrê samâvṛṇôt.*

c. *pari* circumdare. In. 1. 13: *śakraḣ parivṛtô dêvâiḣ.*

c. *pra* 1) induere (vestem). Maḥ. 3. 2977: *vastram prâvṛṇôt.* 2) eligere. Maḥ. 3. 17186: *pravṛṇutê varam.*

c. *vi* 1) aperire. Maḥ. 1. 6275: *vivṛtya nayanê*; 12931: *nisṛtaḣ ... mukʻât tasya vivṛtât*; 2935: *mârutas tatra vâsaḣ prakrîḍitâyâ vivṛṇôtu.* — *vivṛta* nudus. Maḥ. 1. 2942: *apaśyad vivṛtâm*; trop. detegere, patefacere, manifestum facere. Maḥ. 2. 6952: *naćâi 'tad vivṛṇôti saḣ.* 2) petere. Maḥ. 1. 4113: *tâṅ tu têǵasvinîṅ kanyâm ... vyavṛṇvan pârtʻivâḣ kêćit.*

c. *sam* tegere. N. 16. 17. In. 5. 19.

c. *sam* praef. *abʻi* id. Ḥ. 4. 40.

3. वर् वृ *var vṛ* 9. par. âtm. *vṛṇâmi, vṛṇê.* 1) eligere. N. 4. 14: *vṛṇê tvâm aham bʻartâram*; Su. 1. 22: *anyad vṛṇîtam*; Maḥ. 1. 3391: *vṛṇa varam* (v. gr. 345[b]); 3. 8567: *tâṅ na vavrê puruśaḣ.* 2) âtm. desiderare, optare. R. Schl. II. 34. 40: *apakramaṇam êvâ 'tʻa sarvakâmâir ahaṅ vṛṇê.* 3) âtm. petere alqd ab aliquo, cum 2. acc. R. Schl. I. 34. 29: *pitaran nô vṛṇîśva*; Maḥ. 3. 13583: *vavrê prabʻum avadʻyô bʻavêyam.* (Vid. 1. *var.*)

c. *â* 1) eligere. In. 5. 42: *anâvṛtâśća* (sic cum ed. Calc. 3. 1858 legendum) *sarvâḣ sma.* 2) optare, desiderare. Ṛgv. 17. 1: *indravaruṇayôr aham ... ava âvṛṇê* „Indrae Varuṇaeque ego ... auxilium desidero".

c. *nis*: *nirvṛta* quietus, felix, laetus (electus). Man. 1. 54. N. 26. 34. R. Schl. III. 3. 24.

c. *pra* eligere. Maḥ. 3. 17196: *pravṛṇîśva yatʻê 'ććasi.*

4. वर् वृ *var vṛ* 1. par. âtm. i. q. 3. *var vṛ.*

c. *ut* exposcere. R. Schl. II. 11. 9: *hṛdayam apy êtat ... udvarasva mê.*

5. वर् वृ *var vṛ* 10. par. âtm. *vârâyâmi, vârâyê* arcere, impedire. N. 3. 24: *praviśantan na mâṅ kaśćid apaśyan nâ 'py avârayat*; 13. 51: *ǵanaṅ vârayitvâ*; Man. 4. 59. R. Schl. I. 1. 49. Cum ablat. Sâ. 2. 29: *nâi 'śâ vârayituṅ śakyâ dʻarmâd asmât.* (Goth. *varja* prohibeo = scr. *vârâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; nostrum *wehre*; germ. vet. *weriu* 1) cohibeo, defendo, abigo. 2) vestio, v. 2. *var vṛ* tegere, *pravar -vṛ* induere; *ga-werida* vestitio, *wari*, *weri* propulsio, propugnaculum, clypeus etc., v. Graff. 929 sq.; *werna* obstaculum, repugnantia, *warnôn* monere, dehortari, *bi-warôn* servare, nostrum *bewahren.*)

c. *â* tegere, occulere. R. Schl. I. 32. 11: *âvârya gaganam mêgʻaḣ*; N. 12. 19: *âvârya gulmâir âtmânam.*

c. *ni* id. N. 7. 11. Sâ. 4. 25.

c. *ni* praef. *vi* id. Maḥ. 1. 1756. 3. 11489.

c. *pari* circumdare. R. Schl. I. 5. 2: *śaśṭiputrasahasrâṇi yaṅ yântam paryavârayan*; 36. 10. — *parivârita* 1) circumdatus. Su. 3. 3. N. 13. 75. 2) indutus. Maḥ. 3. 2057: *aǵinâiḣ parivâritam.*

pindan nirvapêt. Omissâ cibum exprimente voce. Man. 3. 92: *śunâńća ... nirvapêd b'uvi.*

c. *pra* i. q. simpl. Dr. 8. 10: *sirâńsi pâdarakśânâń vićavat pravapan.*

c. *prati* obserere, conserere; trop. ornare. Rag'. 17. 23: *mâulim pratyâpuli padmarâgêna.*

वपा *vapá* f. medulla. R. Schl. I. 13. 39.

वपुष्मन्त् *vapuśmant* (a *vápus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101[a]) formosus, pulcher. Su. 3. 17. Sâ. 5. 7.

वपुस् *vápus* n. (r. *vap* s. *us*) corpus, forma, species. N. 13. 52. 19. 28. 24. 42. 26. 30. H. 3. 13.

वभ्र् *vab'r* v. *bab'r.*

वम् *vam* 1. par. vomere. R. Schl. I. 28. 26: *vavâma rud'iram b'ûri*; Dêv. 2. 58: *vêmuśća kêćid rud'iram* (v. gr. 401); Dr. 5. 20: *krôd'aviśań vamantâu.* — *vântá* qui vomuit. Man. 5. 144. (Lat. *vomo*, lit. *wémju* id., gr. ἐμέω, germ. vet. *wemmiu* polluo.)

c. *ut* evomere. N. 20. 30: *viśam ... muk'ât satatam udvaman.*

वय् *vay* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

वयम् *vayám* nos (gr. 241).

वयस् *váyas* n. (r. *vay* s. *as*) 1) aetas, praesertim florens, integra aetas, adolescentia, juventus. N. 1. 11. Sâ. 1. 4. Rag'. 3. 70. 2) avis (v. *vi*). Nalôd. 1. 27 schol. (Cambro-brit. *aes* avis, nisi hoc a lat. *avis*, v. Pictet p. 60.)

वयस्य *vayasya* m. (a praec. s. *ya*) amicus. Ur. 50. 3. Śak. 53. 3 infr.

1. वर् *var* 10. par. âtm. *varáyâmi, varáyê.* 1) eligere. N. 4. 30: *tvâń varayiśyâmi*; Sâ. 1. 24: *tâm ... na kaśćid varayâmâsa.* Cum 2. acc. R. Schl. I. 1. 48: *sahâyań varayâmâsa mârîćim.* Cum locat. nominis abstracti. N. 2. 61: *têśâm anyataman dêvam patitvê varayasva*; cum dat. R. Schl. I. 11. 2: *tań viprań yaǵńâya varayâmâsa.* 2) in matrimonium petere aliquam ab aliquo, cum 2. acc. R. Schl. I. 36. 16: *ǵyêśt'âm ... surâh sarvê śâilêndrań varayâmâsuh*, Mah. 3. 8571: *varayê tvâm ... lôpâmudrâm prayaćća mê.* (Huc vel ad 3. *var vr*, pertinent lat. *volo*, gr. βούλομαι, ἐράω, ἔραμαι; goth. *vil-ja* volo, praet. *vil-da*; *ga-val-ja* eligo, wähle; lit. *wálê* voluntas, *wéliju* malo, *wélijimas* desiderium; russ. *vólju* volo, desidero, *vólja* voluntas, *volitelj* amator; *vy-bir-a-tj* eligere, *iś-br-a-tj* id., *vy-bor* electio; fortasse lit. *myliu* amo et russ. *miluju* misereor, mutato *v* in *m* sicut in lat. *melior*, v. *várîyâńs.*)

2. वर् वृ *var vr* 5. par. âtm. *vrnômi, vrnvê.* 1) tegere. A. 8. 5: *nab'asah praćyutâ d'ârâh ... avrnvan sarvatô vyôma*; 3. 25: *avrnôn mâm mahâśarâih.* — *vrtá* tectus. N. 12. 112. 2) circumdare. N. 13. 49: *ǵanâir vrtâm*; Mah. 1. 5120. 3) eligere. Mah. 2. 2698: *avrnôt ... pândavânâm adâsatâm*; Dêv. 11. 30: *varań yam manasê 'ććat'a tań vrnud'vam.* — Caus. tegere. Man. 8. 239: *ćidrańća vârayêt sarvam*; v. 4. *var vr.* (Cum *var vr* tegere, circumdare cf. r. *val*, lat. *vallum, vallis*, fortasse *velum*, nisi pertinet ad scr. *ćêla* q. v.; *villus*, *ap-erio*, *op-erio*, v. praeff. *apa, api*; lit. *at-weru* aperio, *uź-weru*, *sù-weru* claudo; gr. ῥι-νός, aeol. γρῖ-νος e Fρῖ-νος cutis, ῥι-νόν scutum [v. *várman*], εἶρ-ος, εἴριον etc. lana; lit. *wil-na* id.; russ. *vólna* id.; goth. *vulla* id.; germ. vet. *wolla* id., *wilôn* velare [v. *ûrnâ*]; hib. *filim* „I fold, plait, lap, wrap, involve", *fillead* „a fold, plait, a cloth", *falach* „a blanket, veil, covering", *olann* lana. V. praec.)

c. *apa* aperire. Rgv. 51. 3 et 4: *avrnôr apa.* (Huc, vel potius ad caus. *apavârayâmi* trahi potest lat. *aperio*, ita ut correptum sit ex *apa-verio*, v. Pott. 1. 225.)

c. *api* abscondere. Rgv. 121. 4: *apîvrta.* (Lat. *operio* correptum ex *opi-verio* = scr. caus. *apivârayâmi*, v. Pott. 1. 225.)

1. वन् *van* 1. par. (*hiṅsâyâm* K.) ferire, laedere. (V. 3. *van* et cf. *han* e *d'an*; hib. *bana* „death"; gr. φένω, φόνος, φονεύς; lat. *fûnus*; v. 4. *van*.)

2. वन् *van* 1. par. (*samb'aktâu* K. *samb'aktiśabdayôh* V.) colere, venerari, deditum esse, amare; sonare (cf. *svan*). — In dial. vêd. 1) dare. Ṛgv.-V. 47. 1: *indrapânaṅ vô vanêma* (v. Westerg.). Etiam cl. 2. âtm. Ṛgv.-V. 17. 5: *vaṅsva vâryâṇi*. 2) accipere. Ṛgv.-V. 94. 9: *yad imahi tad vanêmahi*; Ṛgv. 3. 2. 93. 9. 46. 14. (V. *vanitâ'* et cf. lat. *veneror*, *Ven-us*; germ. vet. *wini* dilectus, amicus; *winia* dilecta, marita, uxor; *wunna* gaudium, voluptas; fortasse *minna* amor e *winna*.)

3. वन् *van* 8. par. âtm. (*yâćanê*) petere, cupere. — In dial. vêd. 1) id. Ṛgv. 31. 13: *mantram manasâ vanôśi*. 2) praef. *ab'i* colere (v. 2. *van*). Ṛgv. 51. 2: *ab'î "m avanvant svab'iśṭim ûtayaḣ* „illum colebant fauste aggredientem opitulatores". 3) occidere, perdere (v. 1. *van*). Ṛgv. 121. 9: *vanvaṅ ćuśṇam* (*vanvan śuśṇam*) *anantâiḣ pariyâsi vad'âiḣ*; 73. 9: *nṛb'ir nṝn vîrâir vîrân vanuyâmâ*.

4. वन् *van* 1. et 10. par. *vánâmi*, *vânáyâmi* (*upakṛtâu* K. *upakṛtâu śradd'âg'âtê śabdôpatâpayôḣ* V.) juvare; credere; ferire; sonare; vexare. (Vid. 1. et 3. *van* et cf. 2. *tan*; hib. *banaim* = scr. *vánâmi*, *banaighim* = scr. *vânáyâmi* „to waste, to pillage, to plunder"; v. etiam *banadh*, *banaghadh* apud O'Reilly.)

वन *vana* n. 1) silva. Ḥ. 1. 3. 2) aqua. Am.

वनराजि *vanarâǵi* et *-râǵî* f. (e *vana* et *râǵi*, *râǵî* quae hac in compositione regionem significare videntur) silvae regio (?). Dr. 1. 2. Śak. 27. 6 infr.

वनस्पति *vanaspati* m. (e *vana* et *páti* dominus, inserto *s* euphonico) arbor. Ḥ. 1. 11.

वनिता *vanitâ'* f. (part. pass. rad. *van* amare) femina; uxor. Ur. 37. 10. Mêg'. 8. 33. 59. 65. (Germ. vet. *winia* dilecta, uxor, v. 2. *van*; hib. *ban* „a woman".)

वन्द् *vand* 1. âtm. interdum par. (scribitur *vad*, gr. 110[a]) 1) se inclinare reverentiae causâ, inclinato corpore salutare. Dr. 9. 19: *vavandê ... munim*; A. 1. 5: *vṛkôdarasyâ 'pi vavanda pâdâu*; 2: *yud'iśṭ'iram ... avandata*; Maḥ. 2. 23: *vavandê ćaraṇâu mûrd'nâ ... pitṛśvasuḣ* (v. 2. *vad* praef. *ab'i*). 2) laudare, celebrare. R. Schl. II. 16. 37: *râmam ... vaćôb'ir agryâiḣ ... vavandirê*. (Fortasse lat. *laus*, *laud-is* mutato *v* in *l*, *n* in *u*, v. gr. comp. 20.)

c. *ab'i* i. q. simpl. sgnf. 1. R. ed. Ser. I. 28. 34: *râg'avâv ab'yavandatâm*.

c. *sam* id. Maḥ. 1. 5420: *tam ... śirasâ samavandata*.

वन्दि *vándi* et वन्दी *vandî'* f. captivus; v. sq.

वन्दिन् *vandín* m. (r. *vand* s. *in*) laudator, praedicator, praeco. Ur. 59. 16.

वन्दीकर् -कृ *vandîkar -kṛ* (e *vandî'* et *kar kṛ*, v. gr. 585) capere, rapere. Ur. 2. 5: *vandîkṛtâ vibud'aśatrub'iḣ*.

वप् *vap* 1. par. âtm. (*up* gramm. 414. 435. 457. 546) 1) spargere, praesertim semen, seminare. Man. 3. 142: *vîǵam uptvâ*; 9. 36: *yâdṛśan tû 'pyatê vîǵam*; 9. 40: *anyad uptaṅ ǵâtam anyat*. — *akśân vaptum* talos jacere. Maḥ. 2. 2033. 2) texere. (Cf. *vâ* flare, *vê* texere et causalia sicut *dâpáyâmi* a *dâ* et *dê*; *vip*; *vêp*; germ. vet. *WAB* texere [*wibu*, *wab*, *wâbumês*]; gr. ὑφαίνω.)

c. *â* spargere, objicere, offerre. Maḥ. 3. 17341: *varśam âvapatâṅ śrêśṭ'aṅ, vîǵan nivapatâṅ varam*; 3. 105: *śvab'yaśća ... vayôb'yaśćâ "vapêd b'uvi* (*annam*); v. praeff. *ni*, *nis*.

c. *ut* extollere, levare. Ṛgv. 116. 11.

c. *ni* deponere, offerre. Man. 3. 216: *nyupya piṇḍân*.

c. *nis* spargere, effundere, objicere, offerre. Man. 3. 214: *nirvapêd udakam b'uvi*; 6. 5: *êtân êva mahâyaǵñân nirvapêt*; 9. 140: *mâtuḣ prat'amataḣ*

v. gr. comp. 20; cambro-brit. *gwed* verbum; goth. *raș-da* sermo, nisi pertinet ad *rat'* q. v.; germ. vet. *var-wâzu* maledico, v. gr. comp. 87; gr. ὕδω, ὑδέω, ὕδης [cf. correptam formam *ud*]; fortasse lat. *vas*, *vad-is* a dicendo dictum; sicut nos dicimus gut sagen; fortasse etiam lit. *laidoju* „ich bürge, sage gut" huc pertinet, mutato *w* in *l*; fortasse lat. *suadeo* dissolvendum est in *s-vâdeo* = scr. *su* + *vâdáyâmi* cl. 10 vel caus., v. gr. comp. 109[a]. 6.)

c. *anu* imitari alicujus verba, vocem, nachsprechen. Rag'. 5. 74: *giran nas tvadprabôd'aprayuktâm anuvadati śukas tê.*

c. *apa* maledicere, reprehendere, vituperare. Man. 4. 236: *nâ "rtô 'py apavadêd viprân* (schol. *nindayêt*). Caus. vel cl. 10. id. Maḥ. 3. 1036: *kšamâ ... panditâir apavâditâ.*

c. *ab'i* alloqui. Dr. 6. 2: *b'râtṛ̂nśća tân ab'yavadad yud'išṭ'irań*; Man. 8. 356. — Caus. i. q. caus. simpl. Maḥ. 3. 14386: *vâditrâny ab'ivâdayan.* V. 2. *vad.*

c. *â* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 16148: *tvadart'ê hi samâvadat.*

c. *upa* âtm. blandiri, c. acc. pers. B'att. 8. 28: *na kańćid upâvadišṭa* (schol. G. *upasântvitavân*; B'. *pralôb'anavâkyam b'âšatê sma*).

c. *pari* calumniari. Maḥ. 1. 3079: *parivadann anyâńs tušṭô b'avati durǵanań*; 3. 14686: *nâ 'pi parivadê śvaśrûm.*

c. *pra* i. q. simpl. N. 22. 21: *tasyâs tat priyam âk'yânam pravadasva.* — Caus. i. q. caus. simpl. Maḥ. 1. 5356. 5460.

c. *vi* altercari, litigare, c. instr. pers. et loc. rei. Man. 9. 191: *dvâu tu yâu vivadêyâtâm ... striyâ d'anê*; Ḥit. 87. 19: *śatan dadyân na vivadêt.*

c. *sam* colloqui. Ḥit. 88. 16: *svaćarâiń saha sańvadêt.*

c. *sam* praef. *vi* pactum, fidem violare, promissis non stare. Man. 8. 219: *yań ... kṛtvâ satyêna sańvidań visańvadên narô lôb'ât.*

2. वद् *vad* 1. et 10. âtm. (*b'âšaṇê* K. *vâksandêśayôń* V.) dicere, jubere.

c. *ab'i* 10. par. âtm. se inclinare reverentiae causâ, c. acc. In. 5. 20: *ab'ivâdayê tvâń śirasâ*; Maḥ. 3. 10909: *âkâśagaṅgâm pâṇḍavâs tê 'b'yavâdayan*; 10908: *ab'ivâdata* (ut videtur, metri causâ pro *ab'ivâdayata*); Sâ. 1. 27: *ab'ivâdya pituń pâdâu*; A. 1. 4. N. 12. 68. 25. 2.

वद *vadá* (r. *vad* s. *a*) dicens, loquens, in fine compp., v. *priyańvada.*

वदन *vádana* n. (r. *vad* s. *ana*) os, vultus. N. 2. 2. (Hib. *aodann* „the face", *eudan* „the forehead".)

वदरी *vadarî* f. 1) nomen arboris (Wils. jujube). N. 12. 5. 2) silva (?). M. 3. Maḥ. 3. 1637 (scribitur etiam *badarî*).

वदान्य *vadânya* (r. *vad* s. *ânya*) 1) eloquens. 2) munificus, liberalis. Ḥit. 77. 20.

वध् *vad'* par. interdum âtm. (caret tempp. special., scribitur etiam *bad'*) 1) pulsare, ferire, tundere. Maḥ. 4. 461: *at'âi 'nâm ... pâtayitvâ padâ 'vad'ît.* 2) occidere. R. Schl. I. 2. 18: *krâuńćamit'unâd êkam avad'îń*; Maḥ. 1. 4801: *śakrâǵńayâ mahâbâhus tân vad'išyati*; 3. 626: *tań vad'išyê mahîtalê.* (Cf. *rad'*, *vyad'*, *vâd'*, *bâd'*, lat. *laedo* [v. Benary p. 49]; hib. *faethaim* „I kill", *faethadh* „killing", *fesaim* „I kill, destroy", *feadhm* „a battle".)

c. *ni* occidere. Maḥ. 1. 4121. 5472.

वध *vad'a* m. (r. *vad'* s. *a*; scribitur etiam *bad'a*) caedes. H. 1. 46. 3. 20. Br. 2. 30.

वधू *vad'û* f. (scribitur etiam *bad'û*, fortasse a r. *band'*) 1) femina, etiam animalium femina. Dr. 1. 17. 2) nurus. Sâ. 4. 28. 6. 9. 3) femina affinis, fratria. Su. 4. 15. (Hib. *badhbh* „an ill-inclined woman; a witch, a fary woman".)

वधैषिन् *vad'âišin* (e *vad'a* caedes et *êšin* cupidus) caedendi cupidus. Su. 2. 19.

वध्यता *vad'yátâ* f. (a *vad'ya* occidendus, s. *tâ*) status ejus, qui occidendus est. N. 9. 8.

वञ्चक *váńćaka* m. (r. *vańć* s. *aka*) fraudator. Lass. 87. 11.

वञ्चन *vańćana* n. (r. *vańć* s. *ana*) actio decipiendi. Dr. 6. 24.

1. वट् *vaṭ* 1. par. (*parib'âśaṇê* K. *uktâu* V.) loqui, dicere. Cf. *vad*, *2. paṭ*, *paṭ'*.

2. वट् *vaṭ* 1. par. (*vêśṭanê* K. *vêśṭê* V.) circumdare, sepire (v. *vâṭa*, *vâṭikâ*), vestire; v. sq. et cf. 3. *paṭ*.

3. वट् *vaṭ* 10. par. (*granṭ'ê vib'âganê* K. *vêśṭê b'âgê* V.) jungere, nectere, serere; dividere, distribuere; circumdare, vestire. Cf. *vanṭ* et 3. *paṭ*.

वट *vaṭa* m. ficus Indica.

वटारक *vaṭâraka* m. funis genus. M. 30. (Maḥ. 3. 12776.) Scribitur etiam *varâṭaka* et *vaṭâkara* (v. Colebr. Am. p. 244).

वटारकमय *vaṭârakamáya* adj. (a praec. s. *maya*) vaṭâracicus. M. 39.

वठ् *vaṭ'* 1. par. (*sṭ'âulyê*) magnum, crassum esse (scribitur etiam *baṭ'*).

वडभि *vaḍab'i* f. contignatio tecti. Ur. 37. 6. Mêg'. 39.

वडभी *vaḍab'î* f. id.

वडवा *vaḍavâ* f. equa. Am.

वण् *vaṇ* 1. par. i. q. *baṇ*.

वणिज् *vaṇiǵ* v. *baṇiǵ*.

वण्ट् *vaṇṭ* 1. et 10. par. dividere, distribuere (scribitur etiam *baṇṭ*).

वण्ठ् *vaṇṭ'* 1. âtm. (*êkaćarê* V.; scribitur etiam *vaṭ'*) solum ire.

1. वण्ड् *vaṇḍ* 1. âtm. (*vêśṭanê* K. *vêśṭê vib'âgê* V.; scribitur *vaḍ*, gr. 110[a]) circumdare, vestire; dividere, distribuere. Vid. 2. et 3. *vaṭ*, *vaṇṭ*.

2. वण्ड् *vaṇḍ* 10. par. (*vib'âgê*; scribitur *vaḍ*, gr. 110[a]) dividere, distribuere. Cf. 3. *vaṭ*, *vaṇṭ*.

वत् *vat* adv. sicut, in fine compositorum. In. 1. 24. 5. 47. Ḥ. 1. 36.

वत *vata* interj. heu! eheu! N. 11. 10. 19. 5. Sâ. 2. 11; fere semper sequitur interjectionem *aḥô*.

वत्स *vatsá* m. 1) proles, natus, filius. Sâ. 2. 9 in fine comp. Baḥ. 2) vitulus, v. sq. 3) in allocutione: carus, dilectus, amicus. Lass. 40. 10. 73. 10. 18. (V. *vatsalá* et cf. lat. *vitulus*.)

वत्सबन्धा *vatsaband'â* adj. f. (vituli nexum habens, e *vatsá* et *band'á* nexus, vinculum) magno vituli desiderio capta. Br. 1. 12. (Cf. *vatsakâmâ* apud Wils.)

वत्सर *vatsará* m. (fortasse e *vat*, quod hac in compositione similiter significare videtur, et *sara* iens, v. *samâ*) annus. Am. (Cf. lit. *wásara* aestas; pers. بهار *behâr* ver; gr. ἔαρ e ϝέταρ, ἔτος e ϝέττος; lat. *vêr*, *vetus*; respiciatur scr. indeclin. *parút* anno praeterito [e *para* alius et *ut* e *vat*] cui respondet gr. πέρυτι)

वत्सल *vatsalá* (a *vatsá* s. *la*) amans, amicus, praesertim in fine compp. Ḥ. 1. 28: *b'râtṛvatsala*; Sâ. 2. 14: *pitṛvatsala*; N. 12. 78: *dviǵâtiǵanavatsalaḥ*.

वत्स्यामि *vátsyâmi* v. euph. r. 100. *a*.

1. वद् *vad* 1. par. âtm. (de correptâ formâ *ud* v. gr. 414. 457. 546) dicere, loqui. In. 5. 37: *yan mâń vadasi*; N. 12. 74: *vada satyam*; 17. 39: *prativâkyań vadasva*; B'. 2. 36: *vadiśyanti*; Sâ. 4. 7: *vaćanań yuktam asmadvid'ô vadêt*; Man. 8. 9: *mâ sma ... anṛtań vadîḥ* (ut videtur, metri causâ pro *vâdîḥ*, v. gr. 364); Rag'. 3. 25: *uditań vaćaḥ* (v. gr. 546). 2) clamare, vociferari. Dr. 6. 3: *mṛgâ dviǵâḥ krûram imê vadanti*; 6. 7: *vadati ... śâlavṛkaḥ*. — Caus. *vâdáyâmi*, *vâdáyê* facio ut sonet. Man. 4. 64: *na vâditrâṇi vâdayêt*; Dêv. 2. 54: *avâdayanta paṭahân gaṇâḥ śańk'âńs tat'â 'parê mṛdańgâńśća tat'âi 'vâ 'nyê*; In. 5. 27: *vînâsu vâdyamânâsu gand'arvâiḥ*. (Lit. *wadinu* voco; slav. *vad-i-ti* reprehendere; hib. *feadaim* „I relate, say"; fortasse *luadhaim* „I mention, speak, hint", *raidim* „I say, relate"; mutatis semivocalibus *v*, *r*, *l*,

quâ dicitur. R. Schl. II. 68. 6: *tyaktaśôkâir idan vâćyaḣ ... b'arataḣ*; Maḥ. 1. 7188: *niḣśaṅśayan śrêyô vâćyas tvam asi bând'avâiḣ.* Cum nom. rei. Man. 8. 61: *vâćyam ṛtâńća tâiḣ.* 2) appellare. Sâ. 2. 13: *ćitrâśva itićô 'ćyatê.* — Caus. 1) *vâćâyâmi* efficio ut alqs dicat, proferat, praesertim *svasti vâćayâmi* efficio ut alqs precationem salutis proferat, fausta precetur. R. Schl. II. 25. 28. Maḥ. 1. 6947. 7936. Etiam omisso *svasti* id. B'aṭṭ. 17. 1: *viprân avâćayan* (schol. *svastivâćanaṅ kâritavantaḣ*); Sâ. 1. 25: *ḥutvâ 'gniṅ vid'ivad viprân vâćayâmâsa*; R. Schl. II. 6. 7: *vâćayâmâsa sa dviǵân.* 2) legere (efficere ut litterae loquantur). Ur. 25. 5. Śak. 23. 4. 3) *vâćya* vituperandus. Sâ. 1. 32. 4) i. q. primit. (secundum grammaticos *vać* cl. 10). B'aṭṭ. 6. 46: *kat'anîyam avîvaćat.* — Desid. *vivakś* dicere velle. Śak. 53. 16. (Cf. boruss. vet. *wack* praef. *en* invocare, *en-wackêmai* invocamus, *en-wackê* invocant, *po-wackîsna* proclamatio; germ. vet. *gi-WAG* dicere, narrare, memorare, *giwah-t* mentio, *ga-wahtlih* memorabilis, celeber, *ga-wahanian* memorare; nostrum *er-wähnen*, v. Graff. 1. 696 sq.; lat. *voco*, quod nititur formâ scr. caus. *vâćâyâmi*, correptâ vocali, v. gramm. comp. 109[a]). 6 et 504; gr. ʼΕΠ e FEK, mutatâ gutturali in labialem, εἶπον, ἔπος = scr. *vâćas* q. v.; hib. *faighim* „I speak, talk", *faigh* „a prophet", *faighle*, *faighleadh* „words, talk, conversation"; serb. *vik-a-ti* vociferari, 1. pers. praes. *wić-e-m*; slav. *rekuṅ* dico, 2. pers. *reć-e-śi* = वचसि *vać-a-si*, mutatâ semivocali *v* in *r*, gr. comp. 20; lit. *prâ-rakas* propheta, *rêkiù* clamo, vociferor.)

c. *anu* dicere, proferre, recitare. Man. 11. 191: *yêśân dviǵânâṅ sâvitrî nâ 'nûćyatê.*

c. *ab'i* dicere, loqui. Maḥ. 3. 560: *b'îmô sb'yuvâćâi 'nâm ... idaṅ vaćaḣ.*

c. *nis* edicere, effari, profiteri. Sâ. 6. 35: *satyan nirućyatâm.*

c. *pra* dicere, loqui, c. dat. vel gen. pers. In. 5. 22: *tat tê sarvam pravakśyâmi*, Br. 2. 6: *yaṅ d'armam) pravakśyâmy aḥan tava*; N. 12. 68: *svâgatan ta iti prôktâ tâiḣ sarvâis tâpasâiśća sâ.* Appellare. Man. 1. 10: *âpô nârâ iti prôktâḣ.*

c. *pra* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 488: *tat tê śḥaṅ sampravakśyâmi mâḥâtmyam.*

c. *prati* respondere. N. 6. 7: *pratyûćus tê divâukasaḣ*; R. Schl. II. 68. 1: *pratyuvâća ḥa ... brâḥmaṇâṅs tân idaṅ vaćaḣ.*

c. *sam* i. q. simpl. P. 3: *taṅ samavôćatâm.*

वचन *vaćana* n. (r. *vać* s. *ana*) 1) sermo. 2) jussus. N. 16. 28.

वचस् *vaćas* n. (r. *vać* s. *as*) sermo. N. 20. 28. In. 4. 5. (Gr. ἔπος, cujus ς ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

1. वज् *vaǵ* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *vaṅg*, lat. *vagor*.)

2. वज् *vaǵ* 10. par. *vâǵâyâmi* (*saṅskṛtâu gatâu* V.) ornare; ire, se movere.

वज्र *vâǵra* m. n. 1) fulmen. In. 3. 4. 2) adamas.

वज्रधर *vaǵrad'ara* m. (qui fulmen tenet, e *vâǵra* fulmen et *d'ara* qui tenet) cognomen Indri. In. 2. 25.

वज्रपाणि *vaǵrapâṇi* m. (fulmen in manu habens, Baḥ. e *vâǵra* et *pâṇi* manus) id.

वज्रिन् *vaǵrín* m. (a *vâǵra* s. *in*) id. Ur. 5. 13.

1. वञ्च् *vańć* 1. par. ire, adire. B'aṭṭ. 14. 74: *vavańćur âḥavakśitim.* Transgredi. B'aṭṭ. 7. 106: *vańćitvâ 'mbaran dûram* (schol. *atikramya*). Cf. *vaṅk.*

2. वञ्च् *vańć* 10. âtm. decipere, fallere. R. Schl. II. 37. 21: *vańćayitvâ tu râǵânam*; Rag'. 12. 53: *rakśasâ mṛgarûpêṇa vańćayitvâ sa râǵ'avâu*; B'aṭṭ. 8. 43: *avańćayata mâyâḣ svamâyâb'ir naradviśâm*; Ḥit. 120. 20: *vańćyatê d'ûrtâiḣ.* — Part. praes. par. Maḥ. 1. 5794: *tańća pâpaṅ suyôd'anaṅ vańćayadb'iḣ.* (Cf. *vaṅk*, *vakrá.*)

c. *pari* i. q. simpl. Ḥit. 129. 19: *parivańćitaḣ* deceptus.

व v.

वंश vaṅśa m. 1) arundo. In. 1. 8. 2) turba, multitudo. Dr. 8. 5. 3) stirps, gens, familia. In. 5. 41. 43. (Cf. goth. raus, them. rausa, arundo, mutato v in r, n in u, v. gr. comp. 20; germ. vet. rôr.)

1. वंह् vaṅh v. baṅh.

2. वंह् vaṅh 10. par. (dyutâu; scribitur vah, gr. 110[a]) splendere.

वक vaka m. grus.

वकुल vakulá m. nomen plantae (Wils.: mimusops elengi). N. 12. 40.

वक्क् vakk 1. âtm. (gatâu) ire. Cf. vaśk, vask, vaṅk, vak̒, vaṅk̒, vaṅg, valg.

वक्तार् -तृ vaktâr -tr̥ (r. vać s. târ tr̥) 1) subst. orator. Hit. 70. 9. 2) adj. eloquens. In. 4. 12. Dr. 7. 17.

वक्त्र vaktrá n. (r. vać s. tra) 1) os. 2) vultus. N. 21. 9. 24. 4. (Fortasse lat. latrare e vactrare, v. gr. comp. 20.)

वक्र vakrá (r. vaṅk ejectâ nasali, s. ra) curvus, flexuosus. Mêg̒. 28. (Cf. lat. vârus, hib. fiar „crooked, inclined"; „wicked, perverse"; fiaras „crookedness"; fiaraim „I incline, bend".)

वक्ष् vakś 1. par. crescere. Ṛgv. 114. 7: mâ na ukśantam mâ na ukśitam ... bad̒îh ne nobis adolescentem, ne nobis adultum occidas. — In praet. redupl. magnum, validum esse. Ṛgv. 81. 5: ati viśvaṅ vavakśit̒a. — ukśitá qui crevit, magnus. Ṛgv. 85. 2. (V. Westerg. et cf. goth. VAHS, ṣend. [zend script] uk̒s crescere, gr. comp. 109[a]. 2; gr. αὔξω, αὐξάνω; hib. fasaim „I grow, increase", fasamhuil adj. „growing, increasing"; lat. vas-tus [de augeo v. ûh]; lit. augu cresco, aukś-tas altus; fortasse ûsis fraxinus a crescendo dictum, servatâ sibilante, ejectâ gutturali.)

वक्षस् vákśas n. (r. vakś s. as) pectus. (Hib. uchd „the breast, bosom, lap"; fortasse lat pectus cum p pro v, et t pro s sicut in gr. ἄρκτο-ς = scr. r̥kśá-s, ex arkśa-s, ursu-s.)

वख् vak̒, वङ्ख् vaṅk̒ (scribitur vak̒, gr. 110[a]) 1. par. ire, se movere. (Cf. lak̒ etc., rak̒ etc., vakk, vaṅk, vaṅg, vaṅg̒, valg; lat. vacillo, v. tamen p. 134 ćal praef. vi; germ. vet. wankôn, wanchôn vacillare.)

वङ्क् vaṅk 1. âtm. (kâuṭilyê K. kâuṭilyê gatâu V.; scribitur vak) tortuose ire; incedere; ire. vaṅku tortuose incedens. Ṛgv. 114. 4. (V. vaṅka, vakrá et cf. lit. wingis flexus fluminis, germ. vet. winkil, anglo-sax. vincel angulus, — gr. ἀγκή, ἄγκος, ἀγκών, ἀγκύλος, ἄγκυρα; lat. angulus, nisi pertinent ad ak q. v.)

वङ्क vaṅka m. (r. vaṅk s. a) flexus fluminis. (Lit. wingis id., v. r. vaṅk.)

वङ्क्रि váṅkri m. (r. vaṅk s. ri) costa. Hêm.

वङ्ख् vaṅk̒ v. vak̒.

वङ्ग् vaṅg 1. par. (gatâu K. k̒aṅgê V.) ire; claudicare; v. vak̒, vag̒.

वङ्ग vaṅga n. 1) plumbum. Am. 2) stannum. Hêm. — vaṅga m. 1) Bengalia. 2) Bengalensis. Rag̒. 4. 36. (Hib. ban „copper".)

वङ्घ् vaṅg̒ 1. par. (gatâu K. nindârambagavêśu; scribitur vag̒) ire; reprehendere; incipere; properare. (V. vak̒.)

वच् vać 2. par. interdum âtm.; secundum grammaticos etiam cl. 1 (anom. v. gr. 318. 381[a]. 414. 435. 457) 1) dicere, loqui, c. acc. pers. et rei. Mah. 3. 14025: anukûlan tat̒â vaćmi; Up. 75: upakôśâ vakti sma; H. 3. 3: uvâća b̒îmasênam idaṅ vaćaḣ; N. 9. 25: uvâća damayantî taṅ nâiśad̒aṅ karuṇaṅ vaćaḣ; Rag̒. 3. 43: avôćad ênam (v. gramm. 382 annot.); R. Schl. II. 40. 11: mâṅ râma vakśyasê. — Pass. c. acc. rei et nom. pers. cui dicitur, et instr. pers. a

85. 15: *ûrdvam avalôkatê*; 22. 2: *mṛgam anâgatam avalôkya*; 120. 16: *ćakravâkasadṛśaśća mantrî na kvâ 'py avalôkyatê.*

c. *ava* praef. *sam* 10. par. inspicere, perlustrare. Hit. 106. 1: *yôdân samavalôkayêt.*

c. *â* 1. âtm. et 10. par. intueri, aspicere, inspicere, conspicere, spectare, contemplari. N. 9. 5: *puśkaram âlôkya*; Dr. 1. 14: *mâm êvâ "lôkya sundarî bagêt*; Rag. 14. 29: *âlôkayiśyan muditâm ayôdyâm prâsâdam ... ârurôha*; Batt. 2. 24: *âlulôkê ... tapôvanam*; Mah. 3. 11024: *vanâny upavanâniće âlôkayantas tê gagmuh.*

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 2. 775. 3. 16850.

c. *vi* 1) videre, conspicere, spectare, contemplari. Rag. 2. 11: *asya ... vilôkayantyô vapuh ... hariṇyah.* 10. âtm. R. Schl. I. 44. 19: *vyalôkayanta tê tatra gaganâd gân gatân nadîm.* 2) ultra aliquid prospicere. Man. 8. 239: *vṛtin tatra prakurvîta yâm uśṭrô na vilôkayêt.*

c. *vi* praef. *pra* prospicere. R. Schl. I. 9. 59: *sarvatah pravilôkayan.*

लोक *lôka* m. (r. *lôk* s. *a*) 1) mundus. In. 1. 14. H. 1. 36. Br. 1. 14. Su. 1. 25. 2) in plur. vel initio comp. homines. Lass. 1. 2. 12. 13. (Cf. lat. *locus*, lit. *laukas* campus.)

लोच् *lôć* 1. âtm. videre. 10. par. (*bâśârtê* K. *bâsê* V.) loqui; lucere. (Cf. *lôk* unde *lôć* mutatâ gutt. in lab.)

c. *â* 1) videre, conspicere. Mah. 2. 617: *âlôćya girimukyan tam.* 2) considerare, reputare, cogitare. Hit. 10. 10: *lôbâkṛśṭêna kênaćit pâṇinâ "lôćitam*; 14. 17 et 91. 19: *ity âlôćya.*

लोचन *lôćana* n. (r. *lôć* s. *ana*) oculus. Mêg. 28. Rag. 3. 41. H. 2. 36.

लोट् *lôṭ* 1. par. (*unmâdê*) mente captum esse; v. *lôḍ*, *lâuḍ*.

लोड् *lôḍ* 1. par. i. q. *lôṭ*.

लोध्र *lôdra* m. (pro *rôdra*, a primitivâ formâ radicis *ruh* crescere q. v. suff. *ra*) nomen arboris. N. 12. 4.

लोप्त्र *lôptra* n. (r. *lup* s. *tra*) raptum, rapina. Mah. 1. 4309.

लोभ *lôba* m. (r. *lub* cupere, s. *a*) cupiditas, aviditas. Dr. 7. 13. A. 4. 49.

लोभनीय *lôbanîya* (r. *lub* s. *anîya*) desiderandus, v. sq.

लोभनीयतमाकृति *lôbanîyatamâkṛti* (Bah. e *lôbanîyatama* maxime desiderandus, amoenissimus et *âkṛti* forma) amoenissimam formam habens. In. 5. 14.

लोमन् *lôman* n. (pro *rôman* q. v., *r* mutato in *l*) corporis pilus.

लोमहर्षण *lômaharśaṇa* (Bah. ex praec. et *harśaṇa* erectio) corporis pilorum erectionem efficiens, terribilis. A. 3. 21.

लोल *lôla* (r. *lul* s. *a*) 1) tremulus. Mêg. 28. 2) cupidus. Mêg. 101 c. infin.; v. *lâulya*.

लोष्ट् *lôśṭ* 1. âtm. (*saṅgâtê* K. *saṅhatâu* V.; fortasse denom. a *lôśṭá*) coacervare.

लोष्ट *lôśṭá* m. n. (v. *lôśṭ*) gleba.

लोष्टु *lôśṭu* id.

लोह *lôha* m. n. (pro *rôha* sicut *lôhita* pro *rôhita* q. v.) ferrum (a colore).

लोहकार *lôhakâra* m. (e praec. et *kâra* faciens, factor) faber ferrarius.

लोहित *lôhita* (pro *rôhita* q. v.) ruber. H. 3. 2.

लोहिताक्ष *lôhitâkśa* (Bah. ex praec. et *akśa* q. v. oculus) rubros oculos habens. H. 3. 2.

लोहिताङ्ग *lôhitâṅga* m. (Bah. e *lôhita* et *aṅga*) planeta Mercurius. Am.

लोहितेक्षण *lôhitêkśaṇa* (Bah. e *lôhita* ruber et *îkśaṇa* q. v. oculus) i. q. *lôhitâkśa*.

लौकिक *lâukika* (a *lôka* s. *ika*) 1) mundanus. 2) humanus.

लौड् *lâuḍ* 1. par. i. q. *lôḍ*, *lôṭ*.

लौल्य *lâulya* n. (a *lôla* s. *ya*) desiderium, cupiditas, aviditas. Hit. 113. 18.

ल्पी *lpî* (*lyî*?) 9. par. i. q. *lî* 9. par.

posteriore diphthongi *ô* elemento, v. tamen *grah* et *râ*; gr. λέπω; hib. *reubaim* „I tear, lacerate", *reuban* „plundering, destroying, robbery"; *lomaim* „I sheer, shave, make bare" = scr. *lumpâmi* ejecto *p.*)

c. *ava* irrumpere. Man. 7. 106: *vṛkavaććâ 'valumpêta.*

c. *pra* disturbare, destruere. Mah. 1. 7750: *brâhmaṇasya ... havir d'vâṅkśâiḱ pralupyatê.*

c. *pra* praef. *vi* perturbare, disturbare, destruere. Man. 3. 225: *tad (annam) vipralumpanty asurâḱ.*

c. *vi* id. Man. 3. 204: *rakśâṅsi hi vilumpanti śrâdd'am ârakśavargitam*; R. Schl. I. 20. 3: *tasya yaǵńô hi rakśôb'is tadâ vilulupê*; II. 64. 63: *smṛtir mama vilupyatê.* — Caus. id. Mah. 1. 7752. Exstinguere. Mah. 1. 5233: *têna (vâyunâ) tatra pradîpaḱ sa dîpyamânô vilôpitaḱ.*

2. लुप् *lup* 4. par. i. q. *rup* 4. par.

लुब्ध *lubd'á* v. *lub'* (gr. 83).

लुब्धक *lubd'aka* m. (a praec. s. *ka*) venator. N. 11. 33.

1. लुभ् *lub'* 4. par. cupere, desiderare. *lubd'á* cupidus, avidus. Hit. 10. 2: *taṇḍulakaṇalubd'ân kapôtân*; B'. 18. 27. — Caus. pellicere, excitare. R. Schl. I. 64. 8: *lôb'ayâmâsa lalitâ viśvâmitram*; 12: *yan mâm lôb'ayasê ramb'ê.* (Cf. lit. *lúbju* appeto, concupisco, praesertim nuptias; slav. *liub-i-ti* amare; germ. vet. *liubiu* amo = scr. caus. *lôb'ayâmi*, *liub* carus, dilectus, *liubi* amor; lat. *lubet*, *libet*, *libido.*)

c. *pra* i. q. simpl. Man. 9. 20: *pralulub'ê.* Caus. pellicere. Su. 1. 12: *ratnâiḱ pralôb'ayâmâsuḱ strîb'iśćô 'b'âu.*

c. *vi* caus. pellicere, excitare. Rag'. 19. 10: *aṅganâs tam ad'ikaṅ vyalôb'ayan.* Concitare in iram; Dr. 4. 24: *vilôb'ayâmâsa paraṅ vâkyâir vâkyâni yôgatî.* Delectare. R. Schl. II. 94. 1: *svaṅća ćittaṅ vilôb'ayan.*

2. लुभ् *lub'* 6. par. perturbare. Part. perf. pass. *lub'itá.* Cf. *lup.*

c. *vi* id. B'att. 9. 40: *vilub'itaṅ vâtâiḱ kêśaram.*

लुम्ब् *lumb* 1. et 10. par. (*ardanê*; scribitur *lub*) vexare.

लुल् *lul* 1. par. agitare, perturbare. R. Schl. II. 42. 29: *bab'ûva lulitam manaḱ*; 65. 18: *śôkâśrululitânanâ.* Cf. *luḍ.*

लुष् *luś* 1. par. (*stêyê* V.) furari. Cf. *lûś*, *muś.*

लुह् *luh* 1. par. (*gârd'yê*) desiderare, appetere. (Cf. 1. *lub'* et v. gr. 104.)

लू *lû* 9. par. âtm. *lunâmi*, *lunê* (v. gr. 345) findere, abscindere, desecare, evellere. Rag'. 3. 59: *patatriṇâ śarâsanaǵyâm alunât*; Dr. 5. 6: *siṅhasya pakśmâṇi muk'âl lunâsi*; B'att. 9. 80: *nâsâm ... lulâva.* — Part. perf. pass. *lûná.* R. Schl. I. 55. 10: *lûnapakśa iva ḍviǵaḱ.* (Cf. *lup*, gr. λύω, lat. *so-lvo*, *so-lû-tum* = scr. *saṅlû*; goth. *LUS* [*fra-liusa* perdo, laus, lusum] adjectâ sibilante; *lausja* solvo; lit. *láuju* desino, cesso = scr. caus. *lâváyâmi*; slav. *rv-a-ti* evellere, *runo*, gen. *runes-e* vellus, v. Miklosich p. 75; *ruś-i-ti* evertere.)

लून *lûná* v. *lû.*

लूष् *lûś* 10. par. (*vad'ê stêyê* V.) occidere; furari. Cf. *luś*, *muś*, *lû.*

लेख *lêk'a* n. (r. *lik'* s. *a*) epistola. Ur. 24. 5 infr.

लेखा *lêk'â* f. (r. *lik'* s. *a* in fem.) linea, virga. In. 5. 15.

लेप् *lêp* 1. âtm. (*gamanê*) ire.

लेप *lêpa* m. (r. *lip* s. *a*) unguentum.

लेपन *lêpana* n. (r. *lip* s. *ana*) id. Lass. 11. 2.

लेश *lêśa* m. (r. *liś* s. *a*) particula, res minuta, parva. Am. (= *lava* q. v.) in fine compp. Mêg'. 105: *aśrulêśâḱ.* (Vid. *liś.*)

लोक् *lôk* 1. âtm. videre. 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *dîptâu* V.) loqui; splendere. (Cf. *lôć*, *ruć*, lit. *laukiu* exspecto; lett. *lûk-ô-t* [*luhkoht*] videre; germ. vet. *lôgên*, *luogên* videre; angl. *look*; v. *ruć.*)

c. *ava* 1. âtm. et 10. par. videre, conspicere, aspicere, intueri. Hit. 10. 1: *tâṅs taṇḍulakaṇân avalôkayâmâsa*;

pâiḣ ... nilînab'ṛñgâiḣ Incessus, habitatus. R. Schl. II. 46. 3: *araṇyâni ... nilînâni mṛgadviǵâiḣ.* — *nilîyamâna* sedens. Ur. 86. 4 infr.: *âśramapâdapaśik'arê nilîyamânaḣ.* 2) procidere, procumbere. Mah. 3. 11109: *nililyur vanavâsinaḣ samutpêtuḣ k'agâs trastâḣ*; 10975: *b'îtâ vâyôr nililyirê*; A. 6. 13: *vitrêsuśća nililyuśća b'ûtâni* (sic legendum pro *vililyuśća*).

c. *ni* praef. *sam* sedere. Mah. 3. 13654: *upariśṭâćća vṛkśasya valâkâ sannyalîyata.*

c. *sam* morari, versari. Su. 2. 20: *saṅlînam api durgêśu ninyatur yamasâdanam.*

लीढ *líḍʹá* v. *liḣ* (gr. 102).

लीला *lîlâ* f. 1) ludus, praesertim feminarum amore captarum. Mêg'. 36. 66. Śṛñgara-T. 1. 8. 9. 2) derisus. R. Schl. I. 62. 13.

लुञ्च् *luńć* 1. par. evellere. B'aṭṭ. 14. 59: *kêśân luluńća.* (Cf. *rup*, *lup*; slav. *luć-i-ti* separare; goth. *raupja* evello, nostrum *raufe.*)

c. *ava* id. Mah. 3. 10760: *avaluńćya ǵaṭâm êkâm*; 10761: *avaluńćya parâm.*

c. *vi* id. B'aṭṭ 18. 38.

लुञ्ज् *luńǵ* 10. par. (scribitur *luć*, gr. 110[a]) i. q. 2. *lańǵ.*

1. लुट् *luṭ* 1. et 4. par. se volutare. B'aṭṭ. 3. 32: *luṭyan saśôkô b'uvi*; 18. 11: *b'ûmâu luṭyanti*; v. *luṭ'.*

2. लुट् *luṭ* 1. âtm. i. q. 1. *ruṭ.*

3. लुट् *luṭ* 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *b'âśê* V.) loqui. Cf. 2. *raṭ*, *raṭ'.*

1. लुठ् *luṭ'* 6. par. se volutare. Hit. 123. 18: *patitaḣ pṛt'ivîtalê lulôṭ'a*; 55. 11: *maṇir luṭ'ati pâdêśu.* (V. 1. *luṭ* et cf. hib. *liuth* „I move, I hasten".)

2. लुठ् *luṭ'* 1. par. (*upaǵ'âtê* K. *pratîǵ'âtê* V.) ferire, occidere, perturbare; arcere, avertere. Cf. *ruṭ'.*

3. लुठ् *luṭ'* 1. âtm. (*pratîǵ'âtê*) arcere, avertere. Cf. *ruṭ'.*

4. लुठ् *luṭ'* 10. par. furari. Cf. *luṇṭ*, *luṇṭ'*, *luṇḍ.*

1. लुड् *luḍ* 1. par. agitare, perturbare. Caus. id. Mah. 1. 2833: *tad vanam ... lôḍayâmâsa duśyantaḣ*; R. Schl. II. 95. 18: *mṛgayût'alôḍitâm.* Cf. 1. *luṭ*, 1. *luṭ'*, *lul.*

c. *â* caus. 1) agitare. Mah. 1. 7921: *kâmênâ "lôḍyatê manaḣ.* 2) miscere. R. Schl. II. 48. 24: *viśam pivatâ "lôḍya*; Mah. 4. 689: *viśam âlôḍya pâsyâmi*; v. sq.

c. *â* praef. *sam* caus. miscere. Mah. 3. 11477: *viśam êtat samâlôḍya prâśitan tvayâ.*

2. लुड् *luḍ* 6. par. (*saṅvṛtâu* K. *śliśi* V.) tegere; amplecti.

1. लुण्ट् *luṇṭ* 1. par. (*stêyê* K. *ḣnutâu* V.; scribitur *luṭ*, gr. 110[a]) furari. Cf. *ruṇṭ*, *luṇḍ*, 4. *luṭ'.*

2. लुण्ट् *luṇṭ* 1. et 10. par. (*stêyê* K. *avaǵńâćâuryê* V.) furari; spernere, despicere; v. 1. *luṇṭ.*

लुण्ठ् *luṇṭ'* 1. par. (scribitur *luṭ'*, gr. 110[a]) i. q. *ruṇṭ'.*

लुण्ड् *luṇḍ* 10. par. (*ćâuryê*) furari; v. 1. *luṇṭ.*

लुण्थ् *luṇt'* 1. par. (*ḣiṅsâsaṅklêśayôḣ*; scribitur *lut'*, gr. 110[a]) ferire, laedere, occidere; dolore afficere.

1. लुप् *lup* 6. par. âtm. *lumpấmi*, *lumpế* (gr. 300). Findere, rumpere, interrumpere, irrumpere, conturbare, perdere, destruere. Mah. 1. 5560: *lôkân viśvâsayitvâi 'va tatô lumpêd yat'â vṛkaḣ*; Hit. 113. 3: *svâminaṅ lôptum iććâmi*; Man. 2. 189: *tasya vratan na lupyatê*; 9. 211: *tasya b'âgô na lupyatê*; Br. 2. 15: *bâlê 'smin anât'ê ... sarvatô luptê*; B'. 1. 42. — Caus. laedere, violare, turbare. Man. 8. 16: *d'arman na lôpayêt*; R. Schl. II. 35. 9. — Cum abl. avertere. Rag'. 12. 9: *satyâd gurum alôpayan.* (Cf. lat. *rumpo*, *ruptus* = scr. *luptás*; lit. *lupù* glubo, cutem, pellem detraho; russ. *luplju* id., polon. *łup-a-ć* scindere, *łupież* praeda, rapina [v. *lôptra*]; slav. *lom-i-ti* frangere; goth. *raubô* rapio, *raupja* evello [v. *luńć*] = scr. caus. *rôpáyâmi*; fortasse etiam lat. *rapio* ad caus. referendum est, abjecto

Hit. 21. 14: *mâṅsâsṛgliptâny ast'ini.* Trop. B'. 4. 14: *na mâṅ karmâṇi limpanti*; 5. 10: *lipyatê na sa pâpêna.* (Cf. gr. λίπος, λιπάζω, ἀ-λείφω, lat. *li-no*, *lî-mus*, *de-lîbuo*, lit. *pri-lip-ti* adhaerere, ankleben, praes. *pri-limpù* = प्रलिम्पामि *pralimpâmi*; slav. *lêp-i-tĭ* glutinare; hib. *laib*, *laibe* „mire, dirt, clay"; germ. vet. *lîm* gluten; Pottius 1. 258 huc trahit goth. *salbôn* [*sa-lbôn*], nostrum *salben*, ita ut *sa* respondeat praep. *sam* vel *sa* et *lb* radici *lip.*)

c. *anu* i. q. simpl. Hit. 42. 1: *râgaputrêṇa snâtânuliptêna*; N. 16. 13: *malapaṅkânuliptâṅgîm.*

c. *ava*: *avalipta* vanus, fastuosus, superbus. Br. 1. 11. 19.

c. *â* i. q. simpl. Mah. 2. 2624.

c. *upa* id. Mah. 2. 2625: *pâṅśûpaliptasarvâṅgaḱ*; B'. 13. 32. — Caus. oblinendum curare. Man. 3. 206.

c. *vi* i. q. simpl. Hit. 128. 12.

c. *sam* caus. ungere. Mah. 1. 4950: *ćandanêna ... samalêpayan.*

लिप्स् *lips* desid. rad. *lab'* (gr. 490).

1. लिश् *liś* 6. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

2. लिश् *liś* 4. par. (*alpîb'âvê* K. *tâućyê* V.) parvum, exiguum esse; v. *lêśa.* (Benfey huc trahit gr. ὀλίγος, lit. *lêsas* macer; cf. boruss. vet. *likuts* parvus; v. *lêśa.*)

लिह् *lih* 2. par. âtm. lingere, lambere (*lêḍ'i*, *lîḍ'ê*, v. gr. 102). Hit. 28. 13: *ast'i nirdaśanaḱ śvê 'va ǵihvayâ lêḍ'i.* — Intens. *lêlih*, *lêlihya.* Mah. 3. 10394: *lêlihaǵǵihvayâ*; A. 10. 43: *lêlihânâir mahânâgâiḱ*; B'. 11. 30: *lêlihyasê ... lôkân samagrân vadanâir ǵvaladb'iḱ.* — In dial. vêd. *rih* pro *lih*, Rgv. 22. 14: *payô viprâ rihanti.* (Cf. gr. ΛΙΧ, λείχω, λίχνος, λιχανός; hib. *lighim*, *im-lighim* „I lick"; lat. *lingo*; goth. *laigô* lingo = scr. caus. *lêhâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; lit. *laižau* lingo, *liežuwis* lingua; slav. *ob-liz-a-ti* lingere.)

c. *ava* i. q. simpl. Dr. 6. 21: *purâ sômô 'sd'varagô 'svalihyatê śunâ*; Mah. 1. 667.

c. *â* id. Rag'. 2. 37: *sênânyam âlîḍ'am ivâ 'surâstrâiḱ.*

c. *pari* circumlambere, part. perf. pass. *parilîḍ'a.* R. Schl. II. 61. 16.

c. *sam* i. q. simpl. Mah. 3. 10653.

c. *sam* praef. *pari* circumlambere. Mah. 3. 11500: *b'îmaḱ sṛkkaṇî parisaṅlihan.*

1. ली *lî* 1. par. (*dravîkaraṇê* K. *drâvaṇê* V.) liquefacere, solvere. *lînâ* solutus, dirutus, exstinctus. Râm. ed. Ser. II. 46. 10: *lînapuśkarapatra.* (Cf. 1. *rî*, lit. *ly-ti* pluere, *lyj-a* pluit [*y* = *i*], *ly-tus* pluvia; slav. *li-ja-ti* fundere; hib. *leaghaim* „I melt, thaw, dissolve" = scr. *lâyâmi* cum *gh* pro *y*; *leaghan* „liquor"; lat. *liqueo*, *liquo.*)

c. *â* pass. dissolvi, tabescere. N. 11. 14: *muhur âlîyatê b'ītâ.*

c. *pra* pass. dissolvi, perire, evanescere, mori. B'. 8. 18: *râtryâgamê pralayantê*; Man. 4. 240: *êkaḱ praǵâyatê ǵantur êkaḱ pralîyatê* (schol. *mriyatê*); *pralîna* mortuus. B'. 14. 15.

c. *vi* pass. id. v. sq.

c. *vi* praef. *pra* pass. id. B'. 4. 23: *karma samagram pravilîyatê*; Mah. 1. 6462: *p'ênavat pravilîyatê.*

c. *sam* v. 2. *lî.*

2. ली *lî* 9. par. 4. âtm. *linâ'mi* (gr. 345[a]) adhaerere, inhaerere, insidere (secundum K. et V. amplecti, *ślêśaṇê* K. *śliśi* V.; cf. *liṅg*). — *lînâ* adjunctus, adhaerens, insidens, morans. B'att. 2. 19: *na paṅkaǵan tad yad alînaśatpadam*; Rag'. 9. 65: *kuṅǵalînân ... siṅhân*; Mah. 1. 4310. 4314: *dadṛśus tatra (âśramê) lînâṅs tâṅś ćâurân.*

c. *ab'i* incumbere, inniti, c. acc. Mêg'. 37: *b'uǵataruvanam ... ab'ilînaḱ.*

c. *ni* 1) considere, c. acc. vel loc. Mah. 3. 10560: *ûruṅ râǵńaḱ, samâsâdya, kapôtaḱ śyênaǵâd b'ayât ... nililyê*; B'att. 14. 76: *nililyê mûrd'ni gṛd'rô 'ssya.* — *nilîna* insidens. B'att. 2. 5: *puś-*

G. *ćalatpuśpâm*, B^c. *râǵatpuśpâm*). — Caus. exhilarare. *ullâsita* exhilaratus. *ullâsitam* adv. laete. Hit. 21. 15: *tan dṛśṭvô 'llâsitam brûtê.*

c. *vi* ludere, jocari, se oblectare, praesertim ludo amatorio frui, c. instr. Hit. 42. 9: *nirdayam âliṅgya paryaṅkê tayâ vilalâsa*; Gîta-G. 7. 13. 14 sq.: *kâ 'pi mad^curipuṇâ vilasati yuvatiḱ.* Cum loc. Gîta-G. 1. 38 sq.: *harir iha mugd^cabad^cûnikarê vilâsini vilasati.* Absol. l. c. 11. 14: *iha vilasa.* 2) splendere. B^catt. 10. 68. — *vilasita* n. splendor. Ur. 78. 15: *aćiraprab^câvilasitâiḱ.*

2. लस् *las*, लष् *laś*, लश् *laś* 10. par. *lâsáyâmi* etc. (*śilpayôgê*) artem exercere, manu operari.

ला *lâ* 2. par. (*dânê âdânê* K. *grahê* V.) 1) dare. 2) sumere. B^catt. 14. 92: *laluḱ k^caḍgân*; 15. 53. (Cf. *dâ*, *râ*.)

लाक्षा *lâkśâ* f. genus pigmenti rubri. Ritu-S. 1. 5.

लाख् *lâk^c* 1. par. (*śôśaṇâlamart^cayôḱ*) arescere; ornare. Cf. *râk^c*.

लाघ् *lâg^c* 1. âtm. i. q. *râg^c*.

लाघव *lâg^cava* n. (a *lag^cú* levis, s. *a*) levitas; trop. contemtus. B^c. 2. 35.

लाङ्गुल *lâṅgulá* n. (ut videtur, a r. *laṅg* s. *ula*) cauda (pilosa). Hit. 26. 5. 76. 6.

लाङ्गूल *lâṅgûlá* n. id. Hit. 51. 16.

लाज् *lâǵ* 1. par. (*b^cartsanê* K. *b^cartsanê b^cargê* V.) minari, terrere; frigere, assare, torrere.

लाञ्छ् *lâńć* 1. par. i. q. *lać*.

लाञ्छन *lâńćana* n. (r. *lâńć* s. *ana*) nota, signum.

लाञ्ज् *lâńǵ* 1. par. (scribitur *lâǵ*, gr. 110^a)) i. q. *lâǵ*.

लाभ् *lâb^c* 10. par. (*prêraṇê* K.) mittere.

लाभ *lấb^ca* m. (r. *lab^c* s. *a*) 1) adeptio, impetratio. Hit. 4. 3. 2) lucrum. N. 12. 132. B^c. 2. 38. (V. *lab^c* et cf. slav. *lovŭ* captura.)

लालस *lâlasa* (a *lâlas* [intens. rad. *las*] s. *a*) desiderans. In. 5. 1. N. 12. 84. 124. 13. 1.

लाला *lâlâ* f. saliva. Ritu-S. 1. 5.

लावण्य *lâvaṇya* n. (a *lavaṇa* sal, s. *ya*) 1) salsitudo. 2) pulchritudo, venustas. Hit. 31. 20. 63. 15.

लिख् *lik^c* 1. 6. par. 1) sacrificare, leviter incidere, radere, scalpere (v. compp. c. *ut*, *pra*, *vi*). Hit. 43. 15: *kâkaś ća tasyô 'pari ćańćvâ kimapi lik^catu.* Tangere. B^catt. 15. 22: *mûrd^cnâ divam ivâ 'lêk^cit* (schol. B^c. *spṛśṭavân*; v. praef. *ut*). 2) scribere. Hit. 4. 4: *mitralâb^caḱ ... lik^cyatê.* 3) delineare, pingere. Mah. 2. 731: *yô mâm b^caktyâ lik^cêt kuḍyê.* (Huc trahi posset lat. *ri-ma*, cf. *rêk^câ* pro *lêk^câ*.)

c. *ab^ci* scribere. Ur. 24. 12: *ab^cilik^cya.*

c. *â* delineare, pingere. Sâ. 2. 13: *ćitrê spićâ "lik^caty aśvân.*

c. *ut* scarificare, radere. Mah. 3. 374: *ćaraṇênô 'llik^can mahîm.* Tangere. N. 12. 53: *k^cam ullik^cadb^ciḱ ... śṛṅgaśatâiḱ.*

c. *pra* scarificare, radere. Man. 4. 55: *na ... pralik^cêd b^cûmim.*

c. *vi* id. A. 3. 19: *pṛt^civîń vilik^cańś ćaraṇâiḱ*; Rag^c. 6. 15: *pâdêna hâimań vililêk^ca pîṭam.*

लिङ्ख् *liṅk^c* 1. par. (scribitur *lik^c*, gramm. 110^a)) ire; v. *rak^r*.

1. लिङ्ग् *liṅg* 1. par. (*gatâu*; scribitur *lig*, gr. 110^a)) ire; v. *rak^c*.

c. *â* amplecti. Hit. 42. 9: *nirdayam âliṅgya.* — âtm. R. Schl. II. 64. 30: *kin nu nâ "liṅgasê.*

c. *â* praef. *prati* vicissim amplecti. Mr. 176. 13.

c. *â* praef. *sam* amplecti. H. 4. 20. Br. 2. 36.

2. लिङ्ग् *liṅg* 10. par. (*ćitrîkaraṇê* K. *ćitrê* V.; scribitur *lig*, gr. 110^a)) pingere. Cf. *lik^c*.

लिङ्ग *liṅga* n. (r. *liṅg* s. *a*) 1) signum, indicium. N. 5. 14. B^c. 14. 21. 2) penis. 3) phallus.

लिप् *lip* 6. par. âtm. *limpấmi*, *limpé* (gr. 300) ungere, oblinere, contaminare, polluere. B^catt. 19. 11: *ramyâir limpêta* (schol. *vilêpsyat^ca*) *varṇakâiḱ*;

c. *â* 1) fulcire. Maḥ. 3. 10989: *âlambamânâ saḥitâv ûrû.* 2) prehendere. B'aṭṭ. 14. 95: *âlalambê mahâstrâṇi* (schol. Ǵ. *gṛhîtavân*, B'. *ǵagrâha*).

c. *â* praef. *sam* 1) inniti, morari. Ḥit. 44. 9: *ǵanapadê lakśmî samâlambatâm.* 2) prehendere. B'aṭṭ. 11. 1: *samâlalambê* (pass.) . . . *padmâiñ prahâsaṅ.*

c. *ut*: *ullambita* erectus. Mṛ. 68. 3.

c. *ut* praef. *sam*: *samullambita* id. Mṛ. 68. 10.

c. *vi* cunctari. N. 20. 16: *nâ 'yañ kâlô vilambitum.* (Cf. lit. *rambus* piger.)

लम्ब *lamba* (r. *lamb* s. *a*) amplus, magnus, longus, latus, turgidus. Ḥ. 2. 3.

लम्बजठर *lambaǵaṭ'ara* (Baḥ. e praec. et *ǵaṭ'ara* venter) turgidum ventrem habens. Ḥ. 2. 3.

लम्बय् *lambây* (denom. a *lamba*, v. gr. 524) extendere. Rag'. 6. 75: *kô lambayêd âḥaraṇâya ḥastam* (schol. *lambañ kuryât*).

लम्बस्फिच् *lambasp'ić* (Baḥ. e *lamba* et *sp'ić* clunis) turgidas clunes habens. Ḥ. 2. 3.

लम्भ् *lamb'* 1. âtm. (*śabdê*; scribitur *lab'*) sonare. Cf. *ramb'*.

लय् *lay* 1. âtm. (*gatâu*) ire. Cf. *ray*, *vay*.

लय *laya* m. (r. 2. *lî* s. *a*) domus, habitatio. Mêd.

लल् *lal* 1. par. interdum âtm. lascivire, ludere, hilarem esse, voluptate frui. R. Schl. I. 9. 19: *lalamânâ varâṅganâñ*; In. 1. 27: *śiśur yat'â pitur aṅkê susuk'añ vartatê . . . tat'â tavâ 'ṅkê lalitañ śâilarâǵa mayâ prab'ô.* — *lalitâ* amoenus, gratus, suavis, venustus, pulcher. Lass. 65. 16. 70. 2. 91. 14. Śak. 34. 15. Mêg'. 33. 65. — Subst. n. venustas. R. Schl. I. 9. 16. — *lalitâm* adv. pulchre, belle, suaviter. Dêv. 10. 27: *gand'arvâ lalitañ ǵaguñ.* — Caus. exhilarare, gaudio afficere. R. Schl. II. 47. 6: *yô nañ sadâ lâlayati pitâ putrân ivâu "rasân*; 43. 15. Maḥ. 2. 1797.

ललन *lalana* lasciviens, ludens, praesertim fem. *lalanâ*. In. 5. 6.

ललाट *lalâṭa* n. frons, frontis. N. 19. 16.

ललाम *lalâma* n. decus, ornamentum. Śak. 34. 7.

ललित *lalitâ* v. *lal*.

लव *lava* m. (r. *lû* s. *a*) frustillum, particula, res minuta, paululum quiddam, praesertim in fine compp. Ur. 74. 10: *âmiśalava*; 72. 13: *aparâd'alava*; Mêg'. 21. 71. 91.

लवण *lavaṇa* n. (r. *lû* s. *ana*, anomale mutato *n* in *ṇ*) sal; v. sq.

लवणाम्भस् *lavaṇâmb'as* n. (aqua salsa, Tatp. e *lavaṇa* et *ámb'as* aqua) mare salsum. M. 40.

लवणोद *lavaṇôda* m. (aqua salsa; Tatp. e *lavaṇa* et *uda* aqua) id. Am.

लवली *lavalî* f. nomen plantae repentis. Ur. 84. 1.

लश् *laś* 10. par. v. 2. *las*.

1. लष् *laś* 1. et 4. par. âtm. desiderare, optare, appetere. (Cf. *las*, *lâlasa*, gr. λῶ, λῆμα, λωΐων, λωΐτερος, λώϊστος, λιλαίομαι, v. Pott. 1. 271.)

c. *ab'i* id. Maḥ. 1. 6580: *kâ . . . kanyâ nâ 'b'ilaśên nât'am b'artâram*; In. 5. 35: *ćirâb'ilaśitô varî mamâ 'py êśa manôrat'añ*; Sâ. 3. 13: *pûrvam êvâ 'b'ilaśitañ sambaṅd'ô mê tvayâ saḥa.*

2. लष् *laś* 10. par. v. 2. *las*.

1. लस् *las* 1. par. (*śléśaṇavilâsayôñ* K. *śliśikrîḍê* V.) 1) amplecti, ludere, jocari. Ut videtur, primitive se movere (v. caus. et *las* praef. *ut*). 2) radiare, lucere, splendere. Maḥ. 3. 15533: *lasatkâustub'ab'ûśaṇa*; Nalôd. 1. 34: *kśiptalasannâlikân* (schol. *lasantô dîpyamânâñ*); 46: *lasamânân* (schol. *dêdîpyamânân*). — Caus. *lâsáyâmi* ludere, facio ut quis jocetur; agito. Ur. 18. 4: *latâñ kâundînća lâsayan* (*vâyuñ*). Vid. *lâlasa* et cf. *lal*, lat. *lascivus*, *lascivire*.

c. *ut* se movere; splendere. B'aṭṭ. 9. 86: *ullasatkusumâm puṇyâñ ḥêmaratnalatâm iva* (schol.

patitâ vilalâpê 'dam; N. 13. 43: *êvamâdîni ... vilapya varâṅganâ pralâpâni.* 2) lamentari, deplorare aliquem. R. Schl. I. 1. 33: *vilapan sutam.*

लपन *lápana* n. (r. *lap* s. *ana*) os, oris. Am.

लब्ध *labd'á* v. *lab'* (gr. 83).

लभ् *lab'* 1. âtm. interdum par. adipisci, obtinere. B'. 4. 39: *ǵṅânań lab'atê*; 11. 33: *yaśô lab'asva*; Sâ. 5. 31: *svam êva râǵyań lab'atâń sa pârt'ivaḱ*; In. 3. 9: *nâ 'lab'ać ćarma*; 5. 59: *mudam paramikâń lêb'ê*; R. Schl. I. 10. 10: *lapsyatêća tataḱ kâmam ṛśiputrât*; 15. 14: *tâsu tvań lapsyasê putrân.* Concipere *garb'am* foetum. Maḥ. 3. 10496: *sarvâśća garb'ân alab'an.* — Caus. *lamb'áyâmi* (gr. 471. 5) facere ut quis adipiscatur, dare, inde tradere, c. acc. pers. et rei. Rag'. 18. 8: *putram ... kśmâń lamb'ayitvâ*; Maḥ. 2. 1529: *dêhab'êdańća lamb'itaḱ.* — Desid. *lips* (gr. 490) obtinere cupere. Man. 7. 99: *alabd'ańćâi 'va lipsêta labd'ań rakśêt.* (Cf. *rab'*, gr. ΛΑΒ, λαμβάνω, quod insertâ nasali convenit cum caus. *lamb'áyâmi* et pass. praet. mltf. 3. pers. *álamb'i*; lit. *laba-s* bonus, *lóbis* „Hab' und Gut", boruss. vet. *labba-s* bonum, possessio = लाभ *lá'b'a*, nom. *lá'b'as*, *lab-s* bonus; *pal-lapsitwei*, *pal-laipsitwei* appetere, desiderare ad desid. *lips* e *lilaps* referri potest; slav. *lov-i-ti* captare; hib. *lamh* manus, a sumendo dictum esse censeo, sicut gr. χείρ convenit cum *ḥar ḥṛ* sumere; *mh* = *b'* sicut in *neamh* = scr. *náb'as*, v. Pictet p. 50. 51.)

c. *ab'i* desid. *ab'ilipsâmi* sumere, tollere cupio. Maḥ. 1. 2940: *sâ 'gaććat tvaritâ b'ûmiń vâsas tad ab'ilipsatî.*

c. *â* 1) tangere. Man. 11. 202: *gâm âlab'ya viśud'yati.* 2) occidere (?). Sâ. 5. 99: *na ǵîviśyê varârôḥê satyênâ "tmânam âlab'ê.* Vid. *âlamb'a.*

c. *â* praef. *upa* 1) adipisci, obtinere. Śak. 14. 13: *tattvata ênâm upâlapsyê.* 2) vituperare, reprehendere. Sâ. 5. 84: *mâtrâ pitrâća ... upâlabd'aḱ subahuśaś ćirênâ "gaććasî 'ti ha*; Rag'. 7. 41.

c. *â* praef. *sam* tangere, mulcere. R. Schl. I. 29. 25. 41. 23. II. 25. 35.

c. *upa* 1) adipisci; concipere (utero). R. Schl. I. 15. 25: *garb'ân upalêb'irê śub'ân.* 2) percipere, animadvertere, videre, intelligere. N. 8. 3: *nalańća ḥṛtasarvasvam upalab'ya*; 11. 35.

c. *pra* decipere. N. 14. 5. 13. 15.

c. *pra* praef. *vi* 1) id. Śak. 107. 9. 2) violare. Maḥ. 3. 223: *sa vâi d'armô vipralabd'aḱ ... pâpâtmab'iḱ.*

c. *prati* recuperare. Maḥ. 3. 712: *pratilab'yaća ćêtanâm.*

लम्ब् *lamb* 1. âtm. interdum par. (scribitur *lab*, gr. 110[a]) labi, cadere, praecipitare, incidere. Maḥ. 1. 1038: *têna lambâmaḥê gartê*; 2. 2187: *prapâtê tvań lambamânô na vêtsi*; 3. 8555: *gartam êtam anuprâptâ lambâmaḱ*; R. Schl. II. 40. 21; Dr. 6. 18: *vṛkśâśća lambanti tat'âi 'va b'agnâḱ.* Occidere (de sole). R. Schl. I. 33. 20: *lambamânê divâkarê*; 65. 34: *lambatê ravimaṇḍalam.* — V. *lambay.* (Cf. lat. *lâbor*, *lâbo*; lit. *rambùs*, v. praef. *vi*; de *remju*, *remjô-s* v. praef. *ava.*)

c. *ava* 1) i. q. simpl. Maḥ. 1. 1035: *avalambantê gartê*; 4. 1040: *sûryê 'valambati.* 2) inniti, cum acc. Ur. 8. 16: *râǵânam avalambatê*; R. Schl. II. 52. 51: *tvayâ tv idânîm ... râǵatvam avalambyatâm*; Ḥit. 32. 17: *yêna ... nâirâśyam avalambitam.* Prehendere. Rag'. 7. 9: *ḥastêna tast'âv avalambya vâsaḱ* (schol. *gṛḥîtvâ*). — Caus. fulcire, sustentare, sustinere. Ur. 33. 3 infr.: *bub'ukśitasya mê ǵîvitam avalambayatu b'avân.* (Cf. lit. *remju* fulcio, *remjô-s* innitor, *ramtis*, *ramstis* fulcrum.)

c. *ava* praef. *sam* fulcire. Maḥ. 3. 10988: *bâḥub'yâm ... ûrû samavalambata.*

लङ्घन *laṅg'ana* n. (r. *laṅg'* s. *ana*) 1) transgressio. Br. 2. 34. 2) contemtio, repudiatio, rejectio. Ur. 33. 15.

लछ् *lać* 1. par. *láććâmi* (*lakśaṇê*) notare; v. *lâńć*.

1. लज् *lag* 6. âtm. erubescere, pudere; v. *lagg* et cf. *laṅg*, *raṅg*.

2. लज् *lag* 1. par. (*b'artsanê*) minari; deridere; v. *laṅg*.

लज्ज् *lagg* 6. par. âtm. (scribitur *lasg*, gr. 110[b]) erubescere, pudere. Dr. 5. 2: *mahârat'ân atibruvan múd'a na laggasê kat'am*; Man. 12. 35. 37: *laggati*; Mah. 3. 13837: *lagganti*. — Part. perf. pass. *lagná* et *laggitá* pudore affectus, pudibundus. Vid. 1. *lag*.

c. *vi* id. Mah. 3. 2217: *vilaggamânâ*.

c. *sam* id. R. Schl. II. 55. 16: *saṅlaggamânâ*.

लज्जा *laggâ* f. (r. *lagg* s. *â*) pudor. In. 5. 36.

लज्जावन्त् *laggâvant* (a praec. s. *vant vat*) pudore affectus, pudibundus. N. 3. 18.

1. लञ्ज् *laṅg* 1. par. (*b'arsanê*; scribitur *lag*, gr. 110[a]) i. q. 2. *lag*.

2. लञ्ज् *laṅg* 10. par. (*b'ânikêtanahiṅsâbaladânêśu* K. *b'âśaṭṭârt'ê* V.; scribitur *lag*, gr. 110[a]) splendere; habitare; laedere, occidere; robustum esse; dare; loqui.

3. लञ्ज् *laṅg* 10. par. (*b'âsanê*) splendere.

लट् *laṭ* 1. par. (*bâlyê* K. *bâlyôktâu* V.) puerilem esse; pueriliter, inepte loqui.

1. लड् *laḍ* 1. par. (*vilâsê*) ludere, jocari. Cf. *lal*.

2. लड् *laḍ* 10. par. *laḍáyâmi* (*âkśêpê* K. *kśêpê* V.) jacere, conjicere, dejicere, prosternere; v. *lâḍ*, *laṇḍ*.

3. लड् *laḍ* 10. par. *laḍáyâmi* (*gihvônmat'anê* K.) linguam exserere.

4. लड् *laḍ* 10. par. *lâḍáyâmi* (*upasêvâyâm* K. *upasêvanê* V.) colere, venerari; ministrare. Cf. *lal*.

5. लड् *laḍ* 10. par. *lâḍáyê* (*vîpsâyâm* K. *vîpsê* V.) desiderare, optare.

1. लण्ड् *laṇḍ* 1. et 10. âtm. (*utkśêpê*) extollere, in altum tollere; v. *ôlaṇḍ*.

2. लण्ड् *laṇḍ* 1. et 10. par. (*b'âśaṇê* K. *b'âśê* V.) loqui.

लता *latâ* f. planta repens. H. 4. 23.

लप् *lap* 1. par. 1) loqui. Gîta-G. 1. 41: *lapituṅ kimapi śrutimûlê*. 2) queri, lamentari. Nalôd. 3. 27: *lalâpa* (schol. *vilalâpa*). — Intens. queri, lamentari. Mah. 3. 10200: *lâlapyâi 'va sakaruṇam*; R. Schl. II. 75. 45: *lâlapyamânasya ... muhurmuhur niḥśvasataśća g'armaṅ sâ tasya śôkêna gagâma râtriḥ*; Mah. 1. 968: *lâlapyatas tasya b'âryârt'ê duḥk'itasyaća* (*lâlapyatas* pro *lâlapyamânasya*, v. gr. 532); 1. 4168. 6557. 8449. (Cf. *rap*, hib. *labhraim* „I say, speak", *labhradh* „speech, speaking, discourse"; lat. *loquor*, mutato *p* in *qu* sicut e. c. in *quinque* = scr. *pańća*; *lâ-mentum*; gr. λάλος, λαλέω per redupl., abjectâ radicis litterâ finali; lit. *lēpjù* jubeo; bor. vet. *lap* id. Huc etiam pertinere videntur nonnullae quae labium vel lambere significant voces: lit. *lupa* labium, russ. *ruba*, pers. *leb*, lat. *labium*, *labrum*, *lambo*; anglo-sax. *lapie* lambo, germ. vet. *laffu* lambo, *lefs* labium; v. *lápana*.)

c. *apa* recusare, denegare. R. Schl. II. 75. 24: *yagńadakśiṇâm*.

c. *â* loqui, alloqui. Dr. 3. 3: *araṇyê kat'am êkam êkâ tvâm âlapêyam*.

c. *pra* 1) loqui. B'. 5. 9. 2) blaterare, garrire. Śak. 32. 3: *pralapaty êśa vâid'êyaḥ*. 3) lamentari. R. Schl. II. 64. 1. 4) cum lamentatione alloqui aliquem, cum acc. Mah. 2. 2339: *tâm ... pralapantîṅ sma pâṇḍavân duḥśâsanaḥ sab'âmad'yê vićakarśa*.

c. *vi* queri, lamentari. H. 1. 28: *śôkaparîtâtmâ vilalâpa*. âtm. N. 21. 16: *êvaṅ vilapamânâ*. Trans. 1) cum lamentatione eloqui aliquid. Mah. 2. 2343:

लक्षण *lakśaṇá* n. (r. *lakś* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) nota, signum. N. 16. 27. 19. 13.

लक्ष्मन् *lakśman* n. (r. *lakś* s. *man*) nota, signum. Śak. 10. 14.

लक्ष्मण *lakśmaṇá* m. (fem. -*î*) grus indica. A. 9. 21.

लक्ष्मी *lakśmí* f. (ut videtur, a *laṅǵ* splendere, adjectâ sibilante, s. *ma* in fem.) 1) Laksmia, dei Visṇûs uxor, abundantiae et felicitatis dea. 2) felicitas. 3) pulchritudo, splendor. N. 12. 10. A. 4. 13. (Cf. lit. *laimê* dea felicitatis.)

लक्ष्य *lákśya* (r. *lakś* s. *ya*) 1) spectandus. 2) n. scopus.

लख् *lak* 1. par. ire; v. *rak*.

1. लग् *lag* 1. par. (*saṅgê*) adhaerere. *lagná* 1) adjunctus, adhaerens. Hit. 4. 1: *yan navê bâǵanê lagnaṅ saṅskârô nâ 'nyatâ bavêt*; 35. 12: *kôdaṇḍâṭanîlagnaṅ snâyubandaṅ kâdâmi.* 2) secutus (v. *lag* praef. *anu*). Lass. 25. 6: *pṛśṭatô lagnaṅ*; — subst. n. ortus signi Zodiaci. Lass. 20. 8: *śubê lagnê*; Hit. 97. 13. (Huc trahi potest lat. *ligare*, nisi pertinet ad *ráǵǵu*.)

c. *anu*: *anulagna* secutus. Lass. 30. 10: *śabdânulagnaṅ śmaśânabûmiṅ gataṅ.*

2. लग् *lag* 10. par. *lâgáyâmi* (*svâdâpanê*) gustare, adipisci; v. *rak*.

लगुड *laguḍa* m. fustis, baculus. Hit. 101. 8.

लग्न *lagná* v. 1. *lag* et *laǵǵ*.

लघय् *lagay* denom. (a *lagú* levis) levare. Ur. 42. 4: *manasiǵaruǵaṅ sâ ... rahasi lagayêt*; Rag. 3. 35. 11. 62.

लघिमान् *lagimân* m. (a *lagú* s. *imân*, v. gr. 584 suff. *imân*) levitas.

लघिष्ठ *lagiśṭá* superl. τοῦ *lagú* (v. gr. 226).

लघीयांस् *lágîyâṅs* compar. τοῦ *lagú* (v. gr. 226).

लघु *lagú* (fem. *lagú* et *lagví*, r. *laṅg* s. *u* ejectâ nasali) levis. N. 14. 8. (Gr. ἐλαχύς praefixâ vocali, v. gr. comp. 326; lat. *levis* e *leguis* ejecto *g*, adjecto *i*, v. p. 118 s. v. *gurú*; lit. *lengwa-s*, adjecto *a*; russ. *legkii*, adv. *legko*; germ. vet. *lîht*; anglo-sax. *leoht*, *liht*; hib. *lag* „weak, feeble, faint", compar. *laige*; *lagudhadh* „diminution, weakening", *laguighthe* „weakened, lessened"; *laghad* „fewness, weakness", *lagaighim* „I weaken, diminish, lessen", v. *lagay*; *laigidh*, *laigse*, *laigsinn* „weakness, debility, infirmety"; *lugh* „little, swift, active", *lughad* „littleness".)

लङ्ख् *laṅk* 1. par. (scribitur *lak*, gr. 110[a]) ire. Cf. *lak*, *liṅk*.

लङ्ग् *laṅg* 1. par. *gatikaṅǵanayôṅ* K. *gatâu kaṅǵanê* V.; scribitur *lag*, gr. 110[a]) ire, claudicare. Cf. *raṅg*.

1. लङ्घ् *laṅg* 1. par. (scribitur *lag*, gr. 110[a]) salire, insilire. Batt. 15. 32: *anyê* (*kapayaṅ*) *śâilân alaṅgiśuṅ* (schol. *ârûḍâṅ*); v. 2. *laṅg* et cf. *raṅk*, *raṅ*, goth. *laika* salio; fortasse gr. λαγώ sicut scr. *śaśá* nostrum *Hase*, a saliendo dictum; v. Pott. 1. 232.)

2. लङ्घ् *laṅg* 10. par. interdum âtm. transsilire, transgredi. Mah. 3. 11173: *nâ 'sti śaktir mamô 'ttâtum ... laṅgayitvâ prayâhi mâm*; 11174: *tam ... na laṅgayê*; 11178: *sâgaraṅ plavagêndrêṇa kramêṇâi 'kêna laṅgitaṅ*; trop. Ur. 36. 7 infr.: *yêna mama tvayô 'padêśô laṅgitaṅ*; Man. 5. 151: *tam* (*patiṅ*) *śuśrûśêta ǵîvantaṅ saṅstitaṅća na laṅgayêt* „mortuum non transgrediatur" (novo matrimonio), cf. Br. 2. 34; aliter Kullûkabattus hoc praeceptum explicat: *mṛtaṅća nâ 'tikrâmêd vyabićârêṇa tadîyaśrâddatarpaṇâdivirahitayâ pâralâukikakṛtyakaṇḍanênaća*); Man. 8. 371: *bartâraṅ laṅgayêd yâ tu strî* (schol. *yâ strî ... patim puruśântarôpagamanâl laṅgayêt*).

c. *abi* transsilire. Man. 4. 54.

c. *ava*: *kâlam avalaṅg* tempus transigere. Gat. 7.

c. *vi* transgredi, peccare. Rag. 9. 741. Relinquere, abjicere. Rag. 3. 4: *abilâśê ... tatâvidê manô babandâ 'nyarasân vilaṅgya* (schol. *tyaktvâ*).

रेभ् rêbʿ 1. âtm. (śabdê) sonare. In dial. vêd. laudare. Ṛgv. 120. 6: aḥańćid dʿi rirêbʿâ 'śvinâ vâṃ; 105. 9. Cf. rambʿ, rap, lambʿ, lap.

रेव् rêv 1. âtm. (plavê gatâu K. plutâu vraǵê V.) ire, natare. Cf. riṇv.

रेष् rêś 1. âtm. (avyaktê śabdê K. ḥrêśâyâm V.) hinnire. Cf. ḥrêś, ḥêś.

1. रै râi 1. par. latrare, allatrare, c. acc. Ṛgv.-V. 55. 3: stênań râya, sâramêya, stôtṛn indrasya râyasi kim (v. Westerg.).

2. रै râi m. res, divitiae, opes. Ṛgv. 36. 12: râyas pûrdʿi „opes largire". (Nom. sg. râs, lat. rês, v. gr. comp. 137.)

रोग rôga m. (r. ruǵ s. a) morbus, aegritudo.

रोगिन् rôgín (a praec. s. in) aegrotus.

रोड् rôḍ 1. par. (anâdarê) contemnere, spernere.

रोदन rôdana n. (r. rud s. ana) fletus. Lass. 30. 7.

रोदस् rôdas n. 1) coelum. 2) terra. Dual. rôdasî coelum et terra. Ur. 1. 4.

रोधस् rôdʿas n. (r. rudʿ impedire, s. as) ripa, litus.

रोधिन् rôdʿín (r. rudʿ s. in) impediens. Śak. 21. 5.

रोपय् rôpáy caus. r. ruḥ, gr. 468. 4.

रोमन् rôman n. (ut mihi videtur, a r. ruḥ crescere, abjecto ḥ, suff. man, cf. śirôruḥa, tanûruḥa) pilus corporis. (Cf. lôman, hib. romach „hairy", romachad „hairiness", roinfaith „hair-cloth"; roin, roine „hair fur", roineach „hairy, crinose".)

रोमन्थ rômantʿa m. ruminatio. Śak. 32. 15. (Cf. lat. rumino.)

रोरुद्य rôrudya intens. r. rud. Br. 1. 4. 3. 2.

रोष rôśa m. (r. ruś s. a) ira. Ḥ. 4. 48.

रोषित rôśitá v. ruś.

रोहिणी rôḥiṇî f. (r. ruḥ s. in in fem.) astrum lunare*), in mythologia una e Dakśi filiis et dei Ćandri (lunae) conjugibus. N. 16. 22.

रोहित rôḥita (part. perf. pass. caus. rad. ruḥ [e rudʿ] suff. ta) ruber. (Vid. rudʿirá, lôḥita.)

रौट् râuṭ, रौड् râuḍ 1. par. i. q. rôḍ.

रौद्र râudra (a rudrá Śivus, s. a) 1) ad Śivum pertinens; subst. neut. nomen teli Śivi. A. 3. 50. 10. 42. 2) terribilis. Ḥ. 4. 46. N. 12. 20.

ल l.

लक् lak 10. par. lâkáyâmi i. q. rak.

लक्ष् lakś 10. par. 1) videre, conspicere, animadvertere, observare. N. 3. 21: katʿam asi na lakśitań; 2. 7: duḥitâ mê 'dya nâ 'tisvastʿê 'va lakśyatê; 21. 34. Sâ. 4. 8: tiśṭʿantîćâ 'pi sâvitrî kâśṭʿabʿûtê 'va lakśyatê; N. 23. 2: ćaritâny asya lakśaya; Sâ. 5. 4: asvastʿam ivaćâ "tmânań lakśayê; R. Schl. II. 63. 45: lakśayâmâsa ḥṛdayê ćintâm. 2) (fortasse denom. a lakśa nota, signum) notare. Maḥ. 3. 14852: ańkâir lakśâiśća tâń (gâń) sarvâ lakśayâmâsa. (Fortasse lakś e dakś pro darkś vel drakś, cf. darś dṛś, fut. drakśyâmi.)

c. â i. q. simpl. sens. 1. A. 10. 19: tê mâm âlakśya dâitêyâń.

c. â praef. sam id. Maḥ. 1. 5249.

c. upa id. N. 4. 27. Sâ. 5. 27. A. 4. 40.

c. upa praef. sam id. Maḥ. 2. 1557.

c. vi id. Ḥ. 1. 51.

c. sam id. Raǵ. 1. 10: ḥêmnań sańlakśyatê ḥy agnâu viśuddʿiń śyâmikâ 'pi vâ.

लक्ष lakśa n. (r. lakś s. a) 1) nota, signum. Maḥ. 3. 14852. 2) numerus 100,000. Ḥit. 115. 4.

---

*) Wils.: the fourth lunar asterism figured by a wheeled carriage and containing five stars, probably, α, β, γ, δ, ε.

c. *pra* prodire, crescere. Hit. 14. 7: *tuśêṇâ 'pi parityaktâ na praróhanti taṇḍulâh.*

c. *prati* caus. facere ut quis iterum crescat. Rag. 17. 42: *śatrûn udd'ṛtya pratirôpayan* (schol. *śatrûn udd'ṛtya utk'âya pratirôpayan punah st'âpayan*).

c. *vi* se dispandere, diffundere. B'. 15. 3: *aśvatt'am ênan suvirûḍ'amûlam ... ćittvâ*; Rag'. 2. 26: *virûḍ'aśaśpa.*

c. *sam* 1) crescere. B'att. 11. 5. 2) se colligere, animum confirmare. *sanrûḍ'a* confirmatus, animo promptus. A. 11. 1. — Caus. facere ut quis crescat, augeatur, progeniem habeat. Śak. 130. 1: *sanrôpitê 'tmani d'armapatnî mayâ tyaktâ.*

रुह *ruha* (r. *ruh* s. *a*) crescens, in fine compp., v. *tanûruha, śirôruha.*

रुह्वन् *rúhvan* m. (r. *ruh* s. *van*) arbor.

रूक्ष् *rûkś* 10. par. (*pâruśyê*; ut videtur, denom. a *rûkśá* q. v.) horridum, asperum, durum esse.

रूक्ष *rûkśá* (ut videtur, a r. *ruh* crescere) 1) adj. asper, horridus, immitis, durus, acerbus, austerus. H. 2. 6. B'. 17. 9. 2) subst. m. arbor. Hêm. (Scribitur etiam *rukśá*. Cf. germ. vet. *rûh*, nostrum *rauh*, anglo-sax. *ruh, rug, reoh*, angl. *rough.*)

रूढ *rûḍ'á* v. *ruh* et gr. 107[b].

रूप् *rûp* 10. par. (ut videtur, denom. a *rûpá* forma) 1) formare. 2) gestibus exprimere, indicare, repraesentare, proponere, oculis subjicere. Śak. 7. 2: *rat'avêgan rûpayati* (v. *naṭ*); Ur. 21. 11.

c. *ni* 1) facere, perficere, peragere. Man. 6. 38: *nirûpyê 'śṭim.* 2) percipere, videre, animadvertere. Hit. 23. 3: *ćidran nirûpya.* 3) considerare, reputare, perpendere. Hit. 10. 3: *tan nirûpyatâm*; 10. 17: *tan nirûpayâmi tâvat.* 4) examinare, inquirere, explorare, investigare. Hit. 20. 15: *pakśib'ir itas tatô nirûpayadb'is tarukôṭarê śâvakâst'îni prâptâni*; 90. 1: *aham api gatvâ kim êtad iti nirûpayâmi.* Pervestigare, perquirere, perscrutari. Hit. 68. 14: *kôṭarê nirûpyamâṇê.* 5) eligere, aus-ersehen. Hit. 41. 2: *aṭavîrâgyê śb'iśêktum b'avân ... nirûpitah.*

c. *vi* (denom. a *virúpa* deformis) deformare. Hit. 65. 1. R. Schl. I. 1. 44.

रूप *rûpá* n. (ut videtur, a r. *ruh* crescere, caus. *rôpáyâmi*) 1) forma. H. 2. 5. 2) pulchritudo. Sâ. 2. 18. 3) natura, indoles.

रूपतस् *rûpatás* adv. (a praec. s. *tas*, v. gr. 584 s. *tas*) formâ. N. 19. 32.

रूपवन्त् *rûpavant* (a *rûpá* s. *vant vat*) formosus, pulcher. In. 4. 12.

रूपिन् *rûpín* (a *rûpá* s. *in*) id. Sâ. 1. 26.

रूष् *rûś* 1. par. ornare. In. 5. 8: *divyaććandanarûśitâu ... stanâu.*

रे *rê* interj. vituperationis. Hit. 10. 19.

रेक् *rêk* 1. âtm. (*śaṅkâyâm*) suspicari; dubitare.

रेखा *rêk'â* f. i. q. *lêk'â.*

रेज् *rêǵ* 1. âtm. (*dîptâu*) 1) splendere (cf. *râǵ*). 2) in dial. vêd. tremere. Ṛgv. 31. 3: *arêǵêtan rôdasî*; *pṛt'ivî ... b'iyâ ... rêǵatê*; 80. 14: *ǵagaćća rêǵatê.*

c. *pra* tremere. Ṛgv. 38. 10: *arêǵanta pra mânuśâh.*

रेट् *rêṭ* 1. par. (*parib'âśaṇê* K. *yâćê vâći* V.) loqui; petere. (Vid. *raṭ'*.)

रेणु *rêṇu*, vêd. *rêṇú* m. f. pulvis. H. 4. 40.

रेतस् *rêtas* n. (r. *rî* s. *tas* vel, secundum grammaticos, s. *as*, radice auctâ adjecto *t*, v. *srôtas*) semen virile. Cf. *rêtra.*

रेत्र *rêtra* n. (r. *rî* s. *tra*) id.

रेप् *rêp* 1. âtm. (*śabdê* K. *śabdê gamanê* V.) sonare; ire. Cf. *rêb'*, *rêv.*

रेफ *rêp'a* 1) adj. humilis; trop. vilis, abjectus. Am. 2) subst. m. nomen litterae *r.*

रेब् *rêb* 1. âtm. i. q. *rêv.*

(*ruh* mutilatum est e *rud'* sicut *varh vrh* crescere ex idem valente *vard' vrd'*; v. *rud'irá* et gr. 285. — Cum primitivâ formâ *rud'* cf. *ard' rd'* crescere; goth. *LUD* crescere, *liudith* crescit = scr. *rôhati* pro *rôd'ati*, *iu* = scr. *ô* i. e. *a* + *u* debilitato gunae incremento *a* in *i* [v. gr. comp. 27. 109[a)]], *lauths*, gen. *laudi-s* homo; germ. vet. *liut* populus, *liuti* homines [nostrum *Leute*], *sumarlota* virgulta, palmites [Grimm II. 21], *ruota* pertica, virga; sax. vet. *ruoda*, anglo-sax. *rod* [Graff. II. 491]; slav. vet. *rod-i-ti* parere, generare = caus. *rôhâyitum* e *rôd'ayitum*, *na-rodŭ* populus [Miklosich p. 74]; lit. *liudinu* generare, *rudû* auctumnus; celt. *rhodara* nomen plantae, *rod-ra* arbor; scot. *ros* semen, *rosach* semine abundans; hib. *rosan* „a shrub"; *rud* „a wood, a forest"; *ruadh* „strength, power, value", adj. „strong, valiant"; *romho* „very much, great", *romhoide* „greatness, excess"; *ruidh* „running, a race"; *roid* „a race"; *ruaidhneach* „hair" v. *rôman*; *laidir* „strong, stout", *laidireacht*, *laidireas* „strength"; lat. *rôb-ur*, ubi *b* = scr. *d'* sicut in *ruber* = *rud'irá* q. v. et gr. ῥώ-μη, ῥώννυμι aut huc aut ad *ard' rd'* pertinent, cf. Pott. I. 250, Benary „Römische Lautlehre" p. 218. Fortasse lat. *rûs*, *rûr-is* a crescendo dictum, mutato *d* in *r* vel in *s* deinde in *r*; *rudis* (?). Cum *ruh* adire [*ad'iruh*, *âruh*, *uparuh* adscendere] cf. hib. *roidhim* „I run", *ruidh* „running".)

c. *ad'i* par. âtm. adscendere. R. Schl. II. 83. 2: *ad'iruhya ... rat'ân*; Mah. 3. 4095: *vimânanćâ 'd'irôhati*; 14943: *ad'irôhad'vam ... imân rat'ân.* Intrans. evolare, subvolare, alis se levare, sublime petere. R. Schl. II. 95. 11: *dviǵâ ad'irôhanti.* — Caus. tollere, levare, elevare. Rag'. 11. 81 (v. *âruh* caus.).

c. *apa* praef. *vi* caus. privare c. abl. Mah. 3. 1579: *ǵîvitâd vyaparôpitah*; 10246: *putrân apâpân vyaparôpya râǵyât.*

c. *ab'i* adscendere. R. Schl. I. 44. 3: *himavatah śrngam ab'iruhya.*

c. *ava* descendere. A. 2. 6: *rat'âd avarurôha*; 1. 4. — Caus. par. 1) facere ut alqs descendat. Rag'. 1. 54: *tâm avârôpayat patnîn rat'âd avatatâraća.* 2) deferre, deorsum ferre, tollere. Mah. 4. 1318: *avarôpaya vrkśâgrâd d'anûnśi.* 3) facere ut quis perdat, privare. Man. 1. 82: *itarêśv (yugêśu) âgamâd d'armah pâdaśas tv avarôpitah* (schol. *hînah krtah*). — Caus. âtm. *avarôpayê* descendo (me descendentem facio). Dr. 3. 8: *vimućya vâhân avarôhayad'vam.*

c. *ava* praef. *prati* caus. privare. Mah. 4. 536: *pratyavarôpitah* privatus.

c. *â* par. âtm. adscendere, c. acc. vel loc. In. 1. 11: *ârôhatu b'avân ... rat'am*; 14: *dêvalôkam ... ârôhasva*; N. 13. 14: *vrkśêśv âruhya*; H. 3. 5: *âruhê 'mâm mama śrônîm*; M. 30: *tatra ... âruhêt'âh* *). Adire, adipisci. Hit. 10. 16: *sanśayam punar âruhya*; B'. 6. 4: *yôgârûd'ah.* — Caus. efficere ut quis adscendat; tollere, levare, collocare in aliquo loco. N. 8. 19. 13. 52. In. 2. 21. Sâ. 5. 62. Dr. 8. 34. 9. 13. M. 31.

c. *â* praef. *ad'i* adscendere. Mah. 1. 6395. — Caus. efficere ut quis adscendat. R. Schl. II. 55. 16.

c. *â* praef. *anu* post aliquem ascendere. Mah. 2. 36: *anvârurôhaćâ 'py ênam.*

c. *â* praef. *anu* praef. *sam* id. Mah. 1. 3818: *tatrâi 'nan ćitrâgnist'am mâdrî samanvârurôha.*

c. *â* praef. *upa* ascendere. Mah. 2. 37: *upâruhyd 'rǵunaśćâ 'pi.* Adire, adipisci. Rag'. 17. 30.

c. *â* praef. *pra* id. Mah. 3. 10594.

c. *â* praef. *sam* adscendere. N. 19. 20. Adire, adipisci. Rag'. 8. 15.

c. *upa* id. Mah. 2. 37.

---

*) *âruha* est imper. et *âruhêt'âs* potentialis praeter. multiformis formationis sextae respondentque formis graecis ut τύπε, τύποιο; v. gr. 381[b)] et 374[b)].

c. *â* id. B'att. 17. 49: *band'utâ śućam ârunat.* — Caus. impedire, incommodare, molestum esse, perturbare. R. Schl. II. 96. 40: *kâkênâ "rôd'yamânân tân râmô svâhasat.*

c. *upa* impedire, incommodare, perturbare. Man. 8. 348: *d'armô yatrô 'parud'yatê*; R. Schl. II. 36. 14: *anâryê krtyam ârabd'an kin na pûrvam upâ-rud'ah*; Man. 7. 125: *uparud'yâ 'rim.* Arcere, praecludere. Rag'. 7. 36: *rênuh ... upararôd'a sûryam.*

c. *ni* 1) impedire, retinere. Up. 34: *yâvat kinćid gatâ tâvan nirudd'â sâ purôd'asâ.* 2) praecludere, obstruere (e. c. viam). B'att. 17. 49. 3) coërcere, refrenare, comprimere. Hit. 34. 1: *nigasâuk'yan nirund'ânah*; Mah. 3. 13633: *nirud'yaćê 'ndri-yagrâmam.* 4) includere. Man. 11. 1176: *vipradu-śtân striyam b'artâ nirund'yâd êkavêśmani.*

c. *ni* praef. *sam* retinere, inhibere, sistere. Man. 8. 83: *sâ sadyah sannirôdd'avyâ.*

c. *prati* impedire. Man. 11. 11.

c. *vi* impedire, retinere, prohibere. Mah. 2. 227: *kaććit pâurâ na ... virud'yantê parâih krtâh*; R. Schl. II. 36. 10: *svaraśćâ 'pi vyarud'yata.* — *virudd'a* impeditus, prohibitus, vetitus. R. Schl. I. 7. 8: *parasparêna virudd'âh*; Man. 7. 152: *paraspa-ravirudd'ânâm*; B'. 7. 11: *d'armâvirudd'ô b'û-têśu kâmô ssmi.*

c. *sam* i. q. simpl. N. 13. 10: *mârgan sanrud'ya*; Sâ. 5. 82: *mâtâ sanrunadd'i mâm*; Mah. 3. 13633: *manah sanrud'ya*; Man. 8. 235: *ag'âvikê tu san-rudd'ê vrkâih* (schol. *parivrtê*).

2. रुध् *rud'* 4. âtm. interdum par. (primitive pass. praecedentis, v. gr. 445 annot.)

c. *anu* amare. Dr. 4. 18: *pârt'ân nâ 'nurôdd'un tvam arhasi*; Mah. 3. 13891: *dôśan nâ 'nurud'yatê*; N. 4. 10: *d'armam êvâ 'nurud'yanti*; Mah. 4. 492: *b'artâram anurud'yantyah.*

रुधिर *rud'irá* n. (r. *ruh* crescere [servato primitivo *d'* pro *h*, v. gr. 235 et cf. *rô'hita* ruber] s. *ira*) sanguis. H. 2. 11. (*rud'irá* n. a perdito adj. *rud'ira* ruber, cf. *rô'hita* e *rôd'ita*, gr. ἐ-ρυθρός, lat. *ruber*, cujus *b* pro *f* [v. gr. comp. 18] respondet scr. *d'*, graeco ϑ, sicut in *fumus* = scr. *d'ûmá*, q. v.; radice etiam huc pertinent lat. *rûfus*; lit. *raudà* color ruber, *raudónas* ruber, *ruddas* subruber, *rudis* rubigo, aerugo; slav. vet. *rŭd-ê-ti san* rubescere, *rŭśdĭ* πυῤῥός, *rśda* rubigo in segetibus [Miklosich p. 75]; russ. рыжій *rŭśiĭ* rufus, polon. *rusy* id.; island. vet. *raud-r* ruber, saxon. vet. *rod* id., germ. vet. *rôt*, nostrum *roth*; hib. *ruadh* „red, reddish, Welsh rhydh"; *ruaid* id., *ruaidhim* „I redden".)

रुप् *rup* 4. par. (*vyâkulatvê* K. *vimôhê* V.) perturbari, conturbari, mentis errore affici.

रुरु *rúru* m. (ut videtur, a r. *ru* per redupl.) capreae genus (Wils.: a kind of a deer). Dr. 4. 15.

रुश् *ruś* 6. par. (*hinsâyâm* K. *hinsê* V.) ferire, laedere, occidere (cf. *ruś*, *riś*). — *ruśánt* in dial. vet. rutilans. Rgv. 58. 4. 62. 8. 113. 2 (cf. *ruć*).

1. रुष् *ruś* 1. et 4. par. ferire, laedere, occidere. Cf. *ruś.*

2. रुष् *ruś* 4. et 10. par. irasci. *ruśṭá* iratus. Srngara-T. 7; *ruśitá* id. Man. 9. 83; *rôśitá* id. H. 1. 12. (Cf. gr. λύττα, λυττάω, λυττάινω.)

3. रुष् *ruś* f. (nom. *ruṭ*, r. *ruś*) ira, furor. N. 11. 37.

रुह् *ruh* 1. par. 1) prodire, nasci, crescere. Man. 9. 36: *yâdrśan tû 'pyatê vîg'an kśêtrê ... tâdrg rôhati tat tasmin vîg'am*; Mah. 3. 12855: *naćâ 'pi sarvavîg'âni samyag rôhanti.* 2) adire, adipisci (v. p. 41 rad. *i*). Rgv. 110. 6: *rb'avô vâg'am aruhan divô rag'ah* „Rb'ues cibum nacti sunt coelestis mundi". — Caus. *rôháyâmi* et *rôpáyâmi* (gr. 468) serere, plantare. Mah. 3. 13116: *prayanti sarvavîg'âni rôpyamânâni*; R. Schl. II. 80. 7: *avrkśêśuća dêśêśu kêćid vrkśân arôpayan.*

v. p. 109 not.; germ. vet. *LUCH* vellere, *ar-liuhhan* evellere, v. Graff. 2. 137; lat. *lûgeo* = caus. vel cl. 10 *rôǵáyâmi*, gr. comp. 109[a]. 6; gr. λυγρός, ο-ΡΥΓ, ὀ-ρύσσω, ὄ-ρυγμα, ὀ-ρυκτή, ὀ-ρυχή, praefixâ vocali, sicut in ὄνομα, ὀφρύς, ἐ-λαχύς etc.)

c. *ava* i. q. simpl. Ḥid. 1. 12: *avaruǵya ... gulmân.*

c. *â* âtm. id. Maḥ. 2. 2113: *viśâṇaṅ gâur iva madât svayam âruǵatê 'tmanaḣ.*

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 4. 1082.

c. *vi* diffringere. Śak. 24. 16: *d'armâraṇyaṅ viruǵati ǵaǵaḣ.*

2. रुज् *ruǵ* f. (nom. *ruk*, r. *ruǵ*) morbus, aegritudo. Ur. 42. 4.

रुजा *ruǵâ* f. (r. *ruǵ* s. *â*) id. Sâ. 5. 68. 81.

1. रुट् *ruṭ* 1. âtm. (*pratig'âtê* K. *dîptipratihatayôḣ* V.) arcere, avertere; splendere; cf. 2. *ruṭ'*, 2. *luṭ.*

2. रुट् *ruṭ* 10. par. (*ruśi* K. *ruśi dyutâu* V.) irasci (cf. *ruś*); splendere (cf. *ruć*).

1. रुठ् *ruṭ'* 1. par. (*upag'âtê*) ferire, occidere, perturbare.

2. रुठ् *ruṭ'* 1. âtm. (*pratig'âtê*) arcere, avertere. Cf. 1. *ruṭ.*

रुण्ट् *ruṇṭ* 1. par. (*stêyê*; scribitur *ruṭ*, gr. 110[a]) furari. Cf. *ruṇḍ*, *luṇṭ*, *luṇḍ.*

रुण्ठ् *ruṇṭ'* 1. par. (*gatyâlasyastêyak'ôṭê*) ire; pigrum esse; furari; claudicare.

रुण्ड् *ruṇḍ* 1. par. furari; v. *ruṇṭ.*

रुद् *rud* 2. par. interdum âtm. (anom. v. gr. 321) praet. mltf. *árôdiśam* et *árudam.* Flere. N. 11. 14: *krôśati rôditi*; 16. 34: *ruditê b'ṛśam*; Br. 3. 20: *rurudus trayaḣ*; Maḥ. 3. 593: *mâ rôdîḣ*; R. Schl. I. 46. 20: *mâ rudô mâ rudaḣ*; II. 52. 19: *rurudê.* — Etiam cl. 6 par. âtm. Br. 3. 22: *mâ pitâ ruda*; Maḥ. 1. 5597: *śôćêtaća rudêtaća.* — Transl. deflere cum acc. B'att. 5. 5: *arôdît sâ b'râtarâu.* — Intens. valde flere. Br. 3. 2: *kim êvam b'ṛśaduḣk'ârtâu rôrudyêt'âm*; 1. 4: *rôrudyamânâṅs tân dṛṣṭvâ.* (Cf. *ru*, lat. *rudo*, germ. vet. *RUZ* flere [*riuzu*, *rouz*, *ruzumês*]; lit. *raudōju* lamentor et slav. *rüdajuṅ* fleo = scr. caus. *rôdáyâmi*, v. gr. comp. 505. 506.)

c. *anu* i. q. simpl. Râm. II. 55. 21: *anurudanti*; Nalôd. 3. 32: *anururôda.*

c. *pra* id. N. 17. 31. 22. 30: *prarudita* flens. Br. 3. 21: *praruditân sarvân niśamya.*

रुद्र *rudrá* m. (r. *rud* s. *ra*) 1) cognomen Śivi. 2) quidam ordo undecim Geniorum. In. 5. 24. N. 10. 24.

1. रुध् *rud'* 7. par. âtm. *ruṇádmi*, *rund'é.* 1) impedire, praecludere, retinere, obstruere. B'. 4. 29: *prâṇâpânagatî rudd'vâ*; Rag'. 7. 32: *tâm udvahantam pat'i b'ôǵakanyâṅ rurôd'a râǵanyagaṇaḣ*; Ur. 68. 1: *idaṅ ruṇadd'i mâm padmam.* 2) arcere. R. Schl. I. 28. 22: *yakśîm aśmavarśâb'ivarśiṇîm ... rurôd'a sa sâyakâiḣ.* 3) includere. Man. 9. 12: *gṛhê rudd'âḣ.* Obsidere. Maḥ. 3. 638: *arund'at tâṅ* (*purîṅ*) *suduśṭâtmâ sarvataḣ.* (De formâ *árund'at* pro *áruṇat* v. gr. 341[b]).— Caus. includi jubere. Rag'. 12. 71: *laṅkâṅ rôd'ayâmâsa piṅgalâiḣ* (*vânarâiḣ*). — (Fortasse hib. *rundha* „secret, mysterious" a *rund'*, sicut lat. *arcanus* ab *arcendo*; *rundhachd* „secrecy", *ruindiamhar* „a mystery, a dark secret", *ruine* „secrecy" abjecto *d*; goth. *runa* mysterium. Germ. vet. *rûnên* susurrare [nostrum *raunen*], *rûnazjan* mussitare ad *ru* sonare referri possunt. Ag. Benary huc trahit lat. *rudens*, Röm. Lautlehre p. 223.)

c. *anu* impedire, retinere. Śak. 151. 1: *ayam anurud'yamânas tâpasîb'yâm ... bâlaḣ.*

c. *ab'i* perturbare. Śak. 33. 3: *yat'âća sâinikâs tapôvanan nâ 'b'irund'anti.*

c. *ab'i* praef. *sam* arcere. R. Schl. II. 14. 12.

c. *ava* impedire, cohibere, refrenare. R. Schl. II. 30. 9: *yasyaćâ 'rtê 'svarud'yasê*; Man. 8. 236. — Intens. R. Schl. II. 58. 20: *mâ smâi 'nam avarôrud'aḣ.*

comp. 503; fortasse etiam lit. *lóju* latro, fut. *ló-siu*, et russ. *laju* latro, clamo [infin. *la-ja-tj*] ad caus. radicis *ru* pertinent, mutato *r* in *l*; etiam lat. *rûmor* ad caus. trahi potest, ita ut *â* debilitatum sit in *û* et *v* mutatum in *m*, sicut in *clamo* = scr. caus. *śrâvâyâmi* radicis *śru* q. v.; gr. *ὠ-ρύ-ο-μαι* cum Pottio ad *ru* praef. *â* retulerim.

c. *ab'i* i. q. simpl. Part. perf. pass. *ab'iruta* personitus, circumsonitus. Mah. 3. 1535: *nadîh ... sârasâb'irutâh.*

c. *â* i. q. simpl. B'att. 17. 24: *vîrâu râg'avâv ârutâm.*

c. *vi* id. Sâ. 5. 75: *êtâ g'ôrân śivâ nâdân ... viruvanti*; Ur. 67. 14. Hit. 55. 22.

c. *sam* id. B'att. 17. 71: *samarâud itarô ǵanah.*

2. रु *ru* 1. âtm. (*rôśê* K. *vad'ê gatyâm* V.) irasci; occidere; ire.

रुक्म *rukmá* n. (ut videtur, a r. *ruć* e *ruk*, servatâ primitivâ gutturali, sicut e. c. in *vâkya* a *vać* e *vak*) aurum. Hit. 39. 4.

रुक्ष *rukśá* i. q. *rúkśá.*

1. रुच् *ruć* 1. âtm. 1) lucere, splendere. Ṛgv. 6. 1: *rôćantê rôćanâ divi* „fulgent fulgores (ejus) in coelo; Mah. 1. 6613: *rurućê sâ 'd'ikam sub'rûr âpatantî nab'astalât sâudâminî 'va.* 2) placere. Hit. 53. 2: *yad êva rôćatê yasmâi b'avêt tat tasya sundaram*; Mah. 1. 7442: *na rôćatê vigrahô mê.* — *rućitá* n. libitum, gratum. Sâ. 5. 80: *rućitaṅ yadi tê*; Mah. 1. 7952: *yad asya rućitaṅ kartun tat kurud'vam.* 3) approbare, gaudere. Mah. 1. 7444: *vigrahaṅ tâir na rôćê.* — Caus. par. âtm. 1) velle, cupere, appetere. Man. 2. 243: *yadi tv âtyantikaṅ vâsaṅ rôćayêta gurôh kulê* (schol. *iććêt*); R. Schl. I. 36. 3: *gamanaṅ rôćayâmâsa*; Mah. 1. 5741: *na hi pâpam apâpâtmâ rôćayiśyati.* (Cf. *lôć*, *lôk*, lat. *LUC*, *luc-s*; *lûceo* = scr. caus. *rôćáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; gr. *λευκ-ός*, *λύχ-νος*, goth. *liuh-ath* lumen, ubi *iu* respondet sanscrito *ô* = *a* + *u*, debilitato gunae incremento *a* in *u*, v. gr. comp. 27; *lauhmôni* vel *lauhmuni* fulmen; germ. vet. *liuh-tjan* lucere, nostrum *leuch-ten*; slav. ΛΟΥЧΑ *luća* radius, ΛΟΥΝΑ *lu-na* luna; hib. *loiche*, *loichead* „a light, candle, lamp; lightning, flame, splendour", *logha* „splendid", *logh-mhar* „bright". Huc etiam trahi possunt hib. *leos* „light", *leosaim* „I light up, kindle"; *les* „light, illumination" mutatâ gutturali in sibilantem, nisi pertinent ad *las*; v. *lôk.*)

c. *ati* par. splendore vincere, überstrahlen. Mah. 3. 486: *atyarôćaśća b'ûtâtman b'âskaraṅ svêna têǵasâ.*

c. *anu* caus. i. q. caus. simpl. Mah. 3. 12679: *vanam êvâ 'nvarôćayat.*

c. *ab'i* caus. id. R. Schl. II. 30. 27: *na dêvi tava duhk'êna svargam êvâ 'nurôćayê.* Cum infin. vel nomine actionis in *ana* R. Schl. II. 29. 19: *nâ 'b'irôćayasê nêtun tvam mâṅ kênâi 'va hêtunâ*; R. Schl. I. 36. 2: *gamanâyâ 'b'irôćaya* (cf. *gamanâyô 'paćakramê* p. 87).

c. *â* caus. id. R. Schl. II. 30. 28.

c. *prati* caus. id. Mah. 3. 11546: *prast'ânam pratyarôćayan* sie beliebten fortzugehen.

c. *vi* splendere. N. 17. 11: *piplus tasyâ vyarôćata ... vyab'rê nab'asî 'va niśâkarah*; In. 1. 40.

2. रुच् *ruć* f. (r. *ruć*) splendor. Mêg'. 45. (Cf. lat. *luc-s.*)

रुचि *rúći* f. (r. *ruć* s. *i*) 1) id. Mêg'. 15. 2) desiderium, appetitus. Hit. 19. 15.

रुचिर *rućirá* (r. *ruć* s. *ira*) splendens, pulcher, amoenus. N. 4. 28. 5. 3. A. 4. 52.

1. रुज् *ruǵ* 6. par. frangere. *rugná* fractus. Mah. 3. 678 *vâtarugna iva ... vanaspatih.* — Cl. 10 (*hiṅsê*) ferire, laedere, occidere. (Vid. *ruǵâ*, *rôga* aegritudo et cf. lit. *láużu* frango, praet. *láużiau* = scr. caus. vel 10. cl. *rôǵáyâmi*, mutato *r* in *l*, *ǵ* i. e. *g* in *ż*,

island. vet. *leifar* reliquiae; germ. vet. *LIB*, *bi-lîbu* remaneo, *bi-leib*, *bi-lîbumês*; nostrum *bleibe.*

c. *ati* pass. proprie disjungi, inde conspici, excellere, praecellere, praevalere, dominari; potiorem esse. Hit. 12. 7: *svabʿâva êvâ 'tra tatʿâ 'tirićyatê yatʿâ prakṛtyâ madʿurañ gavâm payaḱ*; 35. 7: *dâivam atrâ 'tirićyatê*; Man. 12. 25: *yô yadâi "śâñ guṇô dêhê sâkalyênâ 'tirićyatê.* C. acc. superare, excedere. Man. 2. 145: *sahasran tu pitṝn mâtâ gâuravêṇâ 'tirićyatê.* C. ablat. potiorem, meliorem, praestantiorem esse aliquâ re, excedere alqm rem. Hit. 133. 2: *aśvamêdʿasahasrâd dʿi satyam êvâ 'tirićyatê*; Bʿ. 2. 34: *akîrtir maraṇâd atirićyatê* „infamia ultra obitum porrigitur". Etiam cum instr. (cf. *yuǵ* praef. *vi*) Maḥ. 3. 10588: *kapôtas tu mâñsênâ 'tyatirićyatê* „columba vero carne (regis) multo gravior est". V. praef. *pra.*

c. *ut* pass. id. Maḥ. 1. 3070: *mamâi 'vô 'drićyatê ǵanma duśyanta tava ǵanmanaḱ* (praestantior est).

c. *pra* pass. c. abl. excedere aliquam rem, porrigi ultra aliquam rem. Ṛgv. *divaśćit tê ... prariricê mahitvam* „ultra coelum tua exporrecta est magnitudo"; 61. 9: *asyêd (asya it) êva prariricê mahitvan divasprtʿivyâḱ* „illius utique excedit magnitudo coelum et terram".

c. *vi* alvum exonerare. *virikta* qui alvum exoneravit. Man. 5. 144.

2. रिच् *rić* 1. et 10. par. (*viyôǵanasamparkanayôḱ* K.) relinquere; conjungere. *rêćitá* relictus. Ragʿ. 6. 7.

रिज् *riǵ* 1. âtm. frigere, assare. Cf. *bʿarǵ bʿṛǵ*, *bʿraǵǵ.*

रिण्व् *riṇv* 1. par. (*vraǵê*, scribitur *riv*, gr. 110[a]) ire; v. *raṇv.*

रिपु *ripú* m. hostis. N. 6. 93. Cf. radd. *ripʿ*, *rimpʿ.*

रिप्स् *rips* v. *rabʿ.*

रिफ् *ripʿ* 6. par. (*kattʿanayuddʿanindâhiñsâdânêśu* K.) gloriari; pugnare; reprehendere; laedere, occidere; dare. Cf. *rimpʿ*, *arpʿ ṛpʿ*, *armpʿ ṛmpʿ.*

रिम्फ् *rimpʿ* 6. par. (*vadʿê*) ferire, occidere; v. *ripʿ.*

रिश् *riś* 6. par. (*hiñsâyâm*) ferire, laedere, occidere; cf. *riś.*

रिष् *riś* 1. et 4. par. laedere, vulnerare, occidere. Dr. 7. 20: *ariśṭadêhaḱ.* — In dialecto vêd. etiam cum productâ vocali. Ṛgv. 36. 15: *pâhi rîśataḱ* „serva (nos) ab occisore". (Cf. slav. *rêzati* secare.)

रिह् *rih* 1. par. in dialecto vêd. 1) colere, laudare (cf. *arh*). 2) rogare. 3) dare; v. Westerg. — In dialecto vêd. etiam *rih* cl. 2 = *lih* q. v.

1. री *rî* 4. âtm. fluere. Ṛgv. 85. 3: *vartmâny êśâm anu rîyatê gʿṛtam* „in tramite eorum post (ipsos) manat aqua". Cf. *ri*, *ar ṛ.*

c. *â* affluere, adire. Ṛgv. 30. 2.

2. री *rî* 9. par. *riṇấmi* (gr. 345) ire; v. 1. *rî.*

c. *ni* adoriri. Ṛgv. 61. 13: *niriṇâti śatrûn.*

1. रु *ru* 2. par. *rấumi*, *rávîmi* (v. gr. 309. 315) sonare, strepere, murmurare, susurrare, clamare, vociferari, ululare, ejulare. Hit. 23. 2: *karṇê kalañ kimapi râuti*; H. 1. 25: *êtê ruvanti* (sic legendum pro *bruvanti*) *sârasâ ǵalaćâriṇaḱ*; Maḥ. 1. 3022: *na kʿalv aham idañ śûnyê râumi*; 3. 11716: *ruvantaśća mahâravân ... râkśasâḱ*; 4. 1463: *gômâyur êśa ... ruvan*; Man. 4. 115: *śvakʿarôśṭrêća ruvati ... na paṭêd dviǵaḱ.* — Part. perf. pass. *rutá* personitus. Maḥ. 3. 1535: *nadîḱ ... puñskôkilarutâḱ.* — *rutá* n. sonus, cantus (avium), susurrus (apum). Lass. 52: *pâdapâñśćâi 'va vihañgarutahlâditân*; Ritu-S. 1. 5: *hañsaruta*; Bʿaṭṭ. 2. 10: *rutâni śaṭpadânâm.* — Intens. Maḥ. 1. 7806: *śaraṇam abʿyêmi rôravîmića duḱkʿitâ*; 2. 2308: *drâupadî ... rôravîti tv anâtʿavat.* (Cf. *rud*; slav. рю *rju*, praes. *revuń* rudo, rugio, gr.

राजि *rấǵi* f. (r. *râǵ* s. *i*) linea, series.

राजी *rấǵî* f. id.

राजीव *râǵîvá* n. (ut videtur, a r. *râǵ* splendere) lotus flos.

राजीवलोचन *râǵîvalôćana* (Baḥ. e praec. et *lôćana* oculus) loto similes oculos habens. In. 4. 41.

राज्ञी *rấǵńî* f. (a *rấǵan* rex, signo fem. *î*, v. euph. r. 93 et r. 191) regina.

राज्य *rấǵya* n. (a *rấǵan* s. *ya*) regnum. N. 6. 15. (Goth. *reiki*, them. *reikja* n. imperium.)

राट् *râṭ* v. 2. *râǵ*.

रात्र *râtra* n. nox, in fine compp. (v. gr. 613). N. 13. 6; v. sq. et *ćirarâtrâya*.

रात्रि *rấtri* f. (ut videtur, a r. *ram* quiescere [v. *ram* praef. *â*, *upa* + *â*, *upa*, *vi*] abjecto *m*, productâ vocali, s. *tra* attenuato *a* in *i*) nox. Sâ. 5. 56. V. *niś*, *niśîtʿá*.

राध् *râdʿ* 4. et 5. par. 1) cl. 5, in dial. vêd. cl. 1, facere, efficere, perficere. Ṛgv. 41. 7: *katʿâ râdʿâma sakʿâyaṅ stôma mitrasya* „quomodo efficiamus, amici! laudem Mitrae?" 2) 4. par. *rấdʿyâmi* perfici. (Cf. gr. ἔρδω; goth. *rêda*, *ga-rêda* cogito, meditor, *und-rêda* curo, comparo.)

c. *apa* cl. 5. et 4. 1) offendere, injuriam facere, c. gen. Maḥ. 1. 1885: *katʿan nâ 'syâ 'parâdʿnuyâm*; 3. 11415: *purâ sa nâ 'parâdʿnôti siddʿanâm brahmavâdinâm*; 3. 5988: *tava nâi 'śâ 'parâdʿyati*. 2) peccare. R. Schl. II. 18. 11: *kaććin mayâ nâ 'parâddʿam aǵńânât*; Maḥ. 4. 1611: *katʿan dʿarmê 'parâdʿnuyuṅ*; Mṛ. 277. 7: *yâuvanam atrâ 'parâdʿyati na ćâritryam*.

c. *abʿi* caus. propitiare, propitium facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 30. 33 et 34: *abʿirâdʿayatê*; v. sq.

c. *â* caus. 1) id. Maḥ. 1. 6368: *ârâdʿayiśyan drupadaṅ sa tam paryaćarat punaṅ*; Ragʿ. 10. 86: *guṇâir ârâdʿayâmâsus tê gurum*; R. Schl. I. 17. 31: *dʿarmêṇâ ''râdʿaya praǵâṅ*; A. 3. 5. 2) colere, servire. Man. 10. 122: *svargârtʿam ... viprân ârâdʿayêt tu saṅ (śûdraṅ)*.

c. *â* praef. *upa* caus. servire. Man. 10. 121 *b*.

c. *â* praef. *sam* caus. sibi conciliare. Maḥ. 3. 10344.

राम *râma* (r. *ram* s. *a*) 1) adj. amoenus, pulcher. Ur. 71. 7. 2) m. nom. pr.

रावण *râvaṇa* m. (caus. r. *ru* s. *ana*) nom. pr. Râkśasi.

राश् *râś* 1. âtm. (*śabdê*) sonare; v. *râs*, *ras*.

राशि *râśí* m. cumulus. N. 13. 17.

राष्ट्र *rấśṭra* n. (r. *râǵ* s. *tra*, v. euph. r. 89) regnum. Br. 1. 1.

रास् *râs* 1. âtm. (*śabdê*) sonare; cf. *ras*, *râś*.

रासभ *rấsabʿa* m. (r. *râs* s. *abʿa*) asinus. Am.

राहु *râhú* m. Daemon, e Dâityorum stirpe, serpenti posticâ corporis parte similis, a quo lunam et solem eclipsis tempore voratos mythologia fingit. N. 16. 14.

1. रि *ri* 5. par. i. q. *ar* *ṛ* cl. 5.

2. रि *ri* 6. par. *riyấmi* (*gatâu*) ire. — In dial. vêd. *ri* cl. 9 educere. Ṛgv. 56. 6: *tvaṅ sutasya madê ariṇâ apaṅ* „tu libaminis gaudio (e nube) elicuisti aquas".

c. *sam* cl. 9 in dial. vêd. sanare. Ṛgv. 117. 19: *srâmam* (vulneratum) ... *saṅriṇîtʿaṅ*.

रिक्थ *riktʿá* n. (r. *rić* s. *tʿa*) facultates, bona, divitiae, opes. Man. 9. 104.

रिख् *rikʿ* 1. par. ire; v. *rakʿ*.

रिङ्ख् *riṅkʿ* 1. par. id.; v. *rakʿ*.

रिङ्ग् *riṅg* 1. par. id.; v. *rakʿ*.

1. रिच् *rić* 7. par. âtm. *riṇáćmi*, *riṅćé* disjungere, separare, liberare. Ragʿ. 14. 85: *râǵyaṅ raǵôriktamanâṅ śaśâsa*; Bʿaṭṭ. 6. 36: *riṇaćmi ǵaladʿês* disjungo a mari. (V. 2. *rić* et cf. lat. *LIC*, *linquo*; gr. ΛΙΠ, λείπω, mutatâ gutt. in lab.; lit. *pa-lëkmi* relinquo; boruss. vet. *po-linka*; goth. *af-lifnan* relinqui, superesse; *laibôs* reliquiae, cum mediâ pro aspir.;

at-léidžiu exsolvo, remitto; goth. *LÉT*; germ. vet. *LÂZ* sinere; cf. Benf. 2. 24 sq.)

c. *vi* i. q. simpl. Ragᶜ. ed. Calc. 9. 26: *virahayan malayâdrim.* — *virahita* relictus, privatus. N. 10. 23: *katᶜam ... mayâ virahitâ śubᶜâ ćarišyati vanê*; Bᶜ. 17. 13: *śraddᶜâvirahitô yaǵńań.* Separatus, disjunctus. Uṛ. 92. 5: *avirahitâu dampatî bᶜûyâstâm.*

रहस् *ráhas* (r. *rah* s. *as*) 1) subst. n. secretum, occultum, locus occultus. Bᶜ. 6. 10. 2) adv. secreto, clam. In. 4. 1. N. 1. 18. 18. 14. (Vid. r. *rah.*)

रहस्य *rahasya* (a praec. s. *ya*) adj. secretus; — subst. n. secretum. Sâ. 6. 35.

रा *râ* 2. par. âtm. dare, in dial. vêd. Ṛgv. 114. 6: *râsvâća nô amṛta martabᶜôganam*; 114. 9. 117. 23. Adjectâ sibilante: *râs* cl. 1. par. âtm. Ṛgv. 96. 8: *râsatê dîrgᶜam âyuń*; Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tâ nô râsan vasûni.* Etiam cl. 2. Ṛgv. 46. 6: *tâm asmê râsâtᶜâm išam* „talem nobis date cibum (Aśvini!)". (Cf. *dâ*, *dâs*, unde *râ*, *râs* orta esse censeo, mutato *d* in *r*. Cum caus. *râpáyâmi* comparari posset lat. *rapio*, v. gr. comp. 747; cum majore tamen veri similitudine *rapio* supra ad scr. *grah* retulimus.)

राक्षस *râkšasá* m. (a *rákšas* q. v., s. *a*) i. q. *rákšas.* Ḥ. 2. 29.

राक्षसी *râkšasî* fem. praeced. Ḥ. 2. 16.

राक्ष् *râkš* 1. par. (*śôšaṇâlamartᶜayôń*) arescere, ornare. Cf. *lâkᶜ*, *ôkᶜ*.

राग *rấga* m. (r. *rańǵ*, ejecto *ń*, s. *a*) 1) amor, cupido, studium, affectus. N. 5. 24. Bᶜ. 2. 56. 64. 3. 34. 7. 11. 8. 11. 2) rubor (cf. *raktá* a r. *rańǵ* tingere). Dr. 5. 1. (V. *rańǵ*; et cf. gr. ὀργή, quod fortasse per metath. e ῥογή.)

रागिन् *râgín* (a praec. s. *in*) affectus habens, affectibus commotus. Bᶜ. 18. 27.

राघ् *râgᶜ* 1. âtm. (*sâmartᶜyê* K. *śaktâu* V.) potentem, valentem esse; v. *lâgᶜ*.

1. राज् *râǵ* 1. par. âtm. 1) splendere. N. 1. 12: *tatra sma râǵatê bᶜâimî ... vidyut sâudâminî yatᶜâ*; In. 5. 11: *sûkšmavastradᶜarań rêǵê gaᶜanan niravadyayâ* (*rêǵê* gr. 441); R. Schl. I. 1. 32: *ćitrakûṭô rarâǵa.* In dial. vêd. etiam cl. 2. Ṛgv. 104. 4: *râšṭi.* 2) c. gen. in dial. vêd. regere, imperare. Ṛgv. 25. 20: *tvań viśvasya mêdᶜira divaśća gmaśća râǵasi* „tu universi, sapiens! coelique terraeque imperium habes"; 36. 12. (Vid. *rấǵan* et cf. *rańǵ*, *bᶜrâǵ*; lat. *rego*, *rex*; goth. *raginô* rego, impero, servatâ mediâ sicut in *BUG* = scr. *bᶜuǵ*; *reiki*, them. *reikja* n. imperium = scr. *rấǵya*, attenuato *â* in *ei* i. e. *î*; *reik-s* princeps; germ. vet. *rîchi* dives.)

c. *abᶜi* splendere. Maḥ. 3. 10960.

c. *vi* id. Maḥ. 3. 8106: *virâǵati yatᶜâ sômô mêgᶜâir muktań*; In. 5. 6. N. 12. 37. — Caus. facere ut alqus splendeat, collustrare. R. Schl. II. 26. 2: *virâǵayan râǵasutô râǵamârgam*; II. 39. 18: *vyarâǵayata ... vêśma tat.* — *virâǵita* collustratus, splendens, splendidus. N. 5. 3.

c. *sam* in dial. vêd. regere, imperare. Ṛgv. 27. 1.

2. राज् *râǵ* m. (nom. *râṭ*, a r. *râǵ*) rex, in fine compp. (Lat. *rex.*)

राज *râǵa* m. (r. *râǵ* s. *a*) rex, in fine compp. In. 1. 24.

राजत *râǵatá* (fem. -*î*, a *raǵata* s. *a*) argenteus.

राजन् *rấǵan* m. (r. *râǵ* s. *an*) rex. N. 1. 1.

राजमार्ग *râǵamârga* m. (e praec., v. euph. r. 67, et *mârga* via) regis via, via regia, via praecipua. N. 25. 7.

राजर्षि *râǵarši* m. (e *rấǵan* et *ṛši* sapiens, sanctus, v. euph. r. 67) regius sapiens. In. 5. 25. Su. 2. 10.

राजसूय *râǵasûya* n. (e *rấǵan* et *sûya* quod seorsum non invenitur, a r. *su* vel *sû* s. *ya*) sacrificium regium, quod rex victor conficit, ita ut in eo reges subacti ministrent. In. 1. 15.

राजहंस *râǵahańsa* m. (e *rấǵan* et *hańsá* anser) anseris genus, Wils. „a white goose with red legs and bill, or more properly perhaps the flamingo". Mêgᶜ. 11.

c. â praef. upa 1) i. q. simpl. Mah. 1. 4183. 3) requiescere, desinere, desistere. H. 4. 53: pariśrântaḣ sâdu tâvad upârama; Rag. 16. 3: têśân dânapravṛttêr anupâratânâm.

c. upa requiescere, desinere, cessare. B. 2. 20: yatrô 'paramatê ćittam; Mah. 1. 2174: halahalâśabdaḣ upararâma; R. Schl. II. 3. 5: râǵńas tû 'paratê vâkyê. Cum ablat. B. 2. 35: raṇâd uparataḣ.

c. ni i. q. simpl. N. 6. 10. Man. 3. 45.

c. vi 1) quiescere, desinere, desistere. Mah. 1. 8475: pâvakaśća tadâ dâvan dagdvâ ... ahâni pańćaćâi 'kańća virarâma. Cum ablat. Ur. 32. 16: virama sanrambât; Rag. 8. 22: virarâma karmaṇaḣ. 2) silere. Mah. 1. 8112: êtâvad uktvâ vaćanan virarâma sa pârtivaḣ; 2. 1401. R. Schl. I. 21. 20.

रमण ramaṇa m. (r. ram s. ana) amator. Ur. 64. 3.

रमणीय ramaṇîya (r. ram s. anîya, v. euphon. r. 94[a]) amoenus. H. 1. 24. N. 5. 45.

रमणीयता ramaṇîyâtâ f. (a praec. s. tâ) amoenitas, jucunditas, pulchritudo. Ur. 43. 3 infr.

रम्फ् ramp 1. par. i. q. rap.

रम्ब् ramb 1. par. (gatâu K. gatyâm V.; scribitur rab) ire. Cf. ramp, rap, rarp.

रम्भ् ramb 1. âtm. (śabdê; scribitur rab) sonare.

रम्भा rambâ f. (r. ramb s. â) nom. pr. Apsarasae.

रम्य ramya (r. ram s. ya) amoenus. In. 2. 1. Dr. 1. 2.

रय् ray 1. âtm. (gatâu) ire, currere. Cf. lay, vay.

रर्प् rarp 1. par. i. q. rap.

रव rava m. (rad. ru sonare, suff. a) sonus. In. 1. 3. H. 4. 20.

रवि ravi m. 1) sol. Rag. 9. 25. 2) nom. pr. Dr. 2. 21.

रश्मि raśmi m. 1) radius luminis (cf. las, ruć splendere). 2) habena. In. 1. 19. N. 19. 22.

1. रस् ras 1. par. sonare, strepere, vociferari, clamare, ululare. Gîta-G. 10. 6: rasatu rasanâ; Rag. 16. 78: hradaḣ ... karî 'va vanyaḣ paruśan rarâsa; Batt. 3. 26: gômâyuśâraṅgagaṇâśća ... arâsiśuḣ; 14. 9: rêsur vavalguśća padâtayaḣ. Etiam âtm. Nalôd. 1. 22: rasamânaḣ sa vihaṅgagaṇaḣ. — rasitâ n. fragor. Gat. 14: gambîramêgarasita.

c. â i. q. simpl. Nalôd. 1. 11: aǵayad dviśatâm paṅktim ârasamânâm; 3. 14.

c. vi id. Batt. 15. 42.

2. रस् ras 10. par. râsâyâmi (âsvâdê K. âsvâdê snêhê V.) gustare, amare.

रस rasa m. (r. 2. ras s. a) 1) sapor, gustus. N. 5. 38. 2) succus, liquidum, aqua. 3) animi affectus. Ur. 28. 9. (Cf. lit. rassà ros; russ. rosa id.; lat. ros, ror-is e ros-is; gr. δρόσος praefixo δ, sicut in ἀνδρός etc.)

रसन rásana n. (rad. 2. ras suff. ana) sapor, gustus. B. 15. 9.

रसना rasanâ f. (r. 1. ras s. ana in fem.) cingulum, zona feminarum.

रसायन rasâyana n. (e rasa argentum vivum et áyana) medicamentum. Wils.: a medicine preventing old age, and prolonging life, the Elixir Vitae of the alchymists. Hit. 43. 8.

रसाल rasâlâ m. (ut videtur, a r. 2. ras s. âla) arundo saccharifera. Am.

रस्य rasya (a rasa s. ya) sapidus. B. 17. 8.

रह् rah 1. et 10. par. ráhâmi, rahâyâmi. Relinquere, deserere. rahitâ relictus; N. 18. 9: rahitâ bartṛbiśćâi 'va na krudyanti (kulastriyaḣ). Privatus, orbatus; c. instr. R. Schl. I. 70. 35: patinâ rahitâ tasmât putran dêvî vyaǵâyata; II. 47. 17: râmêṇa nagarî rahitâ nâ 'tiśôbatê; N. 16. 19. (V. ráhas secretum et cf. gr. ΛΑΘ, λανθάνω, λάθρα, v. gr. 104; lat. lateo; lit. léidmi vel léidżiu linquo,

रद् *rad* 1. par. findere, fodere. — *rad* dare, in dial. vêd. ortum esse videtur e *dad* mutato *d* in *r*. Ṛgv. 116. 7. 117. 11. (Vid. *rada*, *radana* dens et cf. *mrad*, *mard mṛd*, lat. *rôdo*, *ros-trum*.)

रद *rada* (r. *rad* s. *a*) 1) adj. findens. Gʿaṭ. 1. 2) m. dens.

रदन *radana* m. (r. *rad* s. *ana*) dens. Am.

रदनच्छद *radanaććada* m. (e praec. et *ćada* tegens) labium. Am.

रध् *radʿ* 4. par. *rádʿyâmi*, praet. mltf. *árandʿam*, praet. redupl. *rarándʿa*, fut. aux. *ratsyā́mi* et *radʿišyā́mi*. 1) occidi, perire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *śatravaṅ râradʿuś ṭê* (= *rarandʿus tê*). 2) ferire, laedere, occidere. Bʿaṭṭ. 9. 29: *akšaṅ radʿitum ârêbʿê raddʿâ laṅkânivâsinâm* (schol. *hiṅsitum*). — Caus. *randʿáyâmi* ferire, laedere, vexare, occidere. R. Schl. II. 81. 3: *bʿarataṅ śôkasantaptam bʿûyaṅ śôkâir arandʿayat*; Ṛgv. 51. 6: *arandʿayô stitʿigvâya śambʿaram* „necasti propter (festum), hospitibus visitandum, Sambʿaram". (Cf. *vadʿ*, *vâdʿ*; lat. *laedo*.)

रन्ध्र *randʿra* (fortasse a r. *radʿ*, insertâ nasali, s. *ra*) n. cava, caverna, fissura. Mêgʿ. 43. 58. P. 14.

रप् *rap* 1. par. 1) loqui. 2) in dial. vêd. laudare. Ṛgv. 119. 9: *uta syâ vâm madʿumanmakšikâ 'rapat* „etiam illa vos mellifica apis laudavit". (Cf. *lap*.)

रफ् *rapʿ* 1. par. (*gatyâm* K. *gatyâm vadʿê* V.) ire; occidere. Cf. *rampʿ*, *rarpʿ*, *ramb*, *sarp sṛp*; lat. *repo*, *serpo*.

रभ् *rabʿ* 1. âtm. (*rábʿê*, 3. pers. sing. praet. mltf. pass. *árambʿi*; caus. *rambʿáyâmi*) c. *â* incipere. R. Schl. I. 12. 37: *karmâṇy ârêbʿirê*; Man. 9. 300: *ârabʿêtâi 'va karmâṇi ... karmâṇy ârabʿamâṇaṅ hi puruśaṅ śrîr nišêvatê*; Bʿ. 18. 25: *môhâd ârabʿyatê karma*; Bʿaṭṭ. 15. 58: *akrôdʿi kumbʿakarṇêna pêšṭum arambʿića kšitâu*. — Part. *ârabdʿa* tam active quam passive usurpatur. 1) qui incepit. Su. 2. 9. N. 14. 12. 2) coeptus. Sâ. 4. 5. N. 5. 21. (Simplex *rabʿ* primitive capere significare videtur, cf. *labʿ*, gr. λαμβάνω, lat. *rabies*, v. praef. *sam*.)

c. *â* praef. *anu* capere, accipere, recipere. R. Schl. II. 64. 60: *yadi mâṅ saṅspṛśêd râmaṅ sakṛd anvârabʿêta vâ dʿanam vâ yâuvarâǵyam vâ ǵîvêyam*.

c. *â* praef. *abʿi* incipere. Maḥ. 3. 10724.

c. *â* praef. *pra* id. Bʿ. 18. 15: *karma prârabʿatê*.

c. *â* praef. *sam* id. R. Schl. I. 45. 13: *âkʿyâtun tat samârêbʿê*.

c. *pari* amplecti. Gîta-G. 1. 38: *harim parirabʿya sarâgam*; 2. 13. — Desid. amplecti cupere. Ragʿ. 13. 32: *pariripsamânaṅ*.

c. *sam*: *saṅrabdʿa* 1) perturbatus. N. 13. 14. 2) iratus, furens. Hit. 4. 23. R. Schl. II. 55. 30.

रम् *ram* 1. âtm. interdum par. praet. mltf. *áraṅsi*, fut. aux. *raṅsyḗ*. 1) se delectare, voluptate frui, gaudere, oblectari. In. 3. 8: *sa têna saha saṅgamya rêmê pârtʿaṅ*; 5. 60: *ćitrasênêna sahitaṅ ... rêmê sa svargasadanê*; N. 5. 43: *avâpya nârîratnam ... rêmê saha tayâ*; 15. 7: *êtâbʿyâṅ raṅsyasê sârdʿam*; Bʿ. 10. 9: *tušyantića ramantića*. Cum loc. rei. Bʿ. 5. 22: *na têšu ramatê budʿaṅ*. — *ratá* delectatus, laetus, gaudens; c. loc. N. 5. 32. Bʿ. 2. 42. 12. 4. 2) ludere. Bʿaṭṭ. 6. 15: *mâ raṅstʿâ ǵîvitêna naṅ*. — Caus. *ramáyâmi* 1) exhilarare. In. 5. 4: *ramayantî 'va pʿâlgunam*; 5. 43: *tapasâ ramayanty asmân*. 2) se delectare, gaudere, oblectari. Maḥ. 3. 11371: *pivanti ramayantića*. — Intens. *raṅram*, in dial. vêd. *râram*. Ṛgv. 91. 13: *rârandʿi nô hṛdi*. (Hib. *reamhain* „pleasure"; lit. *ramù* quietus, tranquillus, *rim-ti* quiescere, v. praef. *â*, *upa*, *vi*; gr. ἠρέμα.)

c. *abʿi* i. q. simpl. In. 5. 62.

c. *â* 1) id. Man. 4. 175. 2) desinere, quiescere. Man. 2. 73: *virâmô 'stv itićâ ''ramêt*.

paripâlanâiň ... ďarmêṇa praǵâň sarvâ yaťâvad anurańǵayan.

c. *ab̓i* 4. âtm. deditum, addictum, studiosum esse, c. instr. R. Schl. II. 67. 13: *kaťâb̓ir ab̓iraǵyantê.* — Caus. tingere, collustrare. R. Schl. I. 38. 21: *têǵôb̓ir ab̓irańǵitam.*

c. *upa*: *uparakta* obscuratus. R. Schl. I. 55. 9: *uparakta ivâ 'dityaň*; II. 34. 3: *uparaktam ivâ 'dityam b̓aśmaććannam ivâ 'nalam.*

c. *vi* 4. âtm. averti, alienum, alienatum fieri. Mṛ. 45. 13: *ćirânuraktô 'pi viraǵyatê ǵanaň*; Hit. 24. 10: *yô viśvasiti śatruśu b̓âryâsuća viraktâsu*; 27. 16: *mama kaťâviraktô 'nyâsaktô b̓avân.*

c. *sam* tingere, collustrare. H. 4. 46. Pass.: *purâ sańraǵyatê prâći*; Mah. 1. 6443: *sanďyâ sańraǵyatê ǵôrâ*; 5. 273: *krôďasańraktanayanaň.*

c. *sam* praef. *anu*: *anusańrakta* deditus. R. Schl. I. 17. 16: *b̓artâram anusańraktâ.*

1. रट् *raṭ* 1. par. vociferari, mugire, ululare. B̓aṭṭ. 14. 81: *papâta râkśasô b̓ûmâu rarâṭaća b̓ayańkaram*; 14. 5: *santrastâň karab̓â rêṭuň* (schol. *karab̓â uśṭrâň*); 15. 27: *ǵôrâśćâ 'râṭiśuň śivâň*; Mṛ. 297. 11: *raṭantaň ... vâyasâň.* Vid. sq. et *raṭ̓*.

2. रट् *raṭ* 10. par. *raṭáyâmi* (*parib̓âśaṇê*) loqui; v. sq.

रठ् *raṭ̓* 1. par. (*b̓âśaṇê*) loqui. (V. 1. et 2. *raṭ* et cf. germ. vet. *rediôn*, *redinôn*; sax. vet. *rethjôn*, *rethinôn* loqui; fortasse goth. *raṣ-da* sermo, loquela, ita ut ortum sit e *rath-da*, mutato *th* in sibilantem sonoram, propter sequens *d*, gr. comp. 102; v. tamen *vad* et gr. comp. 20.)

1. रण् *raṇ* 1. par. 1) sonare, clamare, inclamare. In dial. vêd. cl. 4. Ṛgv. 38. 2: *kva vô gâvô na raṇyanti* „ubi vos, vaccae veluti, inclamant?"; 10. 5: *śakrô yaťâ sutêśu nô râraṇat* „ut potens (ille) inter filios nostros resonet". (Intens. in dial. vêd. *râraṇ* pro *rańraṇ* sicut *râram* a *ram* q. v.). — *raṇitá* n. sonitus. Ur. 67. 7 infr. 2) gaudere (cf. *ram*). Ṛgv. 91. 14: *yaň sôma sakyê tava râraṇad dêva martyaň* „Lucide Soma! qui consortio tuo gaudet mortalis". (Cf. *ďraṇ*, *b̓raṇ*, *ďvaṇ*, hib. *ran* „a squeal, a roar", *ranach* „a squealing, roaring".)

2. रण् *raṇ* 1. par. ire. (Cf. goth. *RANN* currere, fluere; *rinna*, *rann*, *runnum*; nostrum *renne*, *rinne*.)

रण *raṇa* m. n. (rad. *raṇ* suff. *a*) bellum, pugna. N. 12. 83.

रण्व् *raṇv* 1. par. (*vraǵê*; scribitur *rav*) ire. Cf. *raṇ*, *riṇv*, *ramb*, *rimb*.

रत *ratá* v. *ram*.

रति *rati* f. (r. *ram* gaudere, s. *ti*) voluptas. Br. 1. 22. 2) uxor dei Anańgi; dicitur etiam *ratî*. N. 16. 12.

रती *ratî* v. *rati*.

रत्न *ratná*, vêd. *rátna* n. gemma, margarita. Su. 1. 12. 3. 14. A. 6. 5.

रत्नद्रुम *ratnadruma* m. (e *ratná* et *drumá* arbor) corallium (cf. *ratnavṛkśa* apud Wils.).

रत्नद्रुममय *ratnadrumamáya* (e praec. s. *maya*) videtur significare: e coralliis factus, coralliis similis. A. 10. 2.

रत्नसङ्घातमय *ratnasańǵ̓âtamáya* (fem. -*î*, e *ratnasańǵ̓âta* gemmarum vel margaritarum cumulus, suff. *maya*) quod e gemmarum vel margaritarum cumulo constat. Su. 3. 14.

रथ *ráťa* m. (ut videtur, a r. *ar* *ṛ* s. *ťa*) 1) currus. N. 19. 20. 2) heros. Dr. 3. 7. 7. 3. (Lit. *rátas* rota = nom. रथस् *ráťas*; lat. *rota*; germ. vet. *rad* n., them. *rada* id.; hib. *roth* id.)

रथाङ्ग *raťâńga* (e *ráťa* et *áńga* membrum) 1) n. rota. 2) nomen avis, anas casarea, „the ruddy goose". Ur. 67. 7.

रथिन् *raťin* m. (a *ráťa* s. *in*) curru praeditus, currus dominus, possessor, curru vectus. Dr. 2. 12. N. 19. 23.

रथोपस्थ *raťôpasťa* v. *upasťa*.

रघ् *rag'* 10. par. *râg'áyâmi* i. q. *rak.*

रङ्घ् *rańk'* 1. par. i. q. *rak'.*

रङ्ग् *rańg* 1. par. (*gatâu*) ire; v. *rak'.*

रङ्ग *rańga* (r. *rańg* vel *rań́g* s. *a*) 1) m. scena, circus. N. 5. 3. 8. 2) n. stannum. Am.

1. रङ्घ् *rańg'* 1. âtm. (*gamanê* K. *gatâu* V.) ire, currere. Etiam par. B'aṭṭ. 14. 15: *dvâran rarańg'atuń*; v. *rak'.*

2. रङ्घ् *rańg'* 10. par. (*b'âsí*) lucere, splendere.

रच् *rać* 10. par. *raćáyâmi* (*pratiyatnê* K. *kṛtyâm* V.) facere, apparare. R. Schl. II. 13. 12: *mayâ 'yan raćitô śńgali*; P. 33: *nagaram mâyâraćitam*; Gîta-G. 5. 10: *śayanań raćayati*; 4. 23: *raćayati ćikurê ... kuruvakakusumam.*

c. *vi* id. Rag'. 5. 75: *viraćitavâgb'ir vandiputrâiń kumârań sapadi vigatanidrań*; 5. 76: *kuśalaviraćitânu kûlavêśań* (schol. *kuśalâir viraćitań kṛtań*); Lass. 15. 19: *śivadâsaviraćitâyâm ... kat'âyâm.*

रज *rań́á* m. n. (r. *rań́g*, ejectâ nasali, s. *a*) pulvis. Ḥit. 33. 16; v. *ráńas.*

रजक *ráńaka* m. (r. *rań́g*, ejectâ nasali, s. *aka*, v. *rańatá* albus) lavator. Ḥit. 50. 1.

रजत *rańatá* (r. *rań́g*, ejectâ nasali, vel *râń́g* correpto *â*, s. *ata*) 1) adj. albus. 2) n. argentum. (Cf. lat. *argentum*; gr. ἀργός, ἄργυρος; hib. *airgiod* argentum; ut videtur, litteris transpositis e *ragentum* etc.)

रजनी *rańánî* f. (r. *rań́g* colorare, ejecto *ń*, s. *ana* in fem.) nox. Sâ. 5. 73. (Hib. *reag* id.)

रजनीचयनाथ *rańanîćayanât'a* m. (noctis dominus, e *rańanîćaya* [*rańánî* + *ćáya* cumulus, ut videtur i. q. simpl. *rańánî*] et *nât'á*) luna. Ḥit. 64. 10. Cf. *niśâpati.*

रजनीमुख *rańanîmuk'a* n. (noctis os, e *rańánî* et *múk'a* os) vespera.

रजस् *ráńas* n. (r. *rań́g* ejecto *ń*, suff. *as*) 1) pulvis. Ḥ. 4. 39. 2) menstrua. 3) affectuum impetus. B'. 3. 37. 6. 27. (V. *rańánî* nox et cf. goth. *riquis* n., them. *riquisa* tenebrae, caligo; v. *rańôbala.*)

रजस्वला *rańasvalâ* f. (a *ráńas* s. *vala* in fem.) femina menstruans. Lass. 10. 7.

रजोबल *rańôbala* n. (e *ráńas* et *bála* vis) tenebrae, caligo; v. *ráńas.*

रज्जु *ráńń́u* m. funis. N. 4. 4. Etiam fem. Man. 8. 299. (Cf. lat. *ligare*; v. *rań́g.*)

रञ्ज् *rań́g* 1. et 4. par. âtm. *rán̈́gâmi*, *rán̈́gê*, *rág̈yâmi*, *rág̈yê* (gr. 304) 1) tingere, colorare. *raktá* ruber. Ḥ. 2. 3. 2) adhaerere, deditum, addictum esse (fortasse primitive ligare, cl. 4. âtm. vel pass. ligari, cf. *ráńń́u* funis et v. *yuǵ* pass. sgf. 3). Caus. tingere, collustrare. Maḥ. 1. 6772: *nṛpas tad vanam mahat têǵasâ rańǵayâmâsa sand'yâb'ram iva b'âskarań.* 2) deditum sibi facere, sibi conciliare. Man. 7. 19: *sarvâ rańǵayati praǵâń* (schol. *sânurâǵâń karôti*); Maḥ. 1. 4009: *pâuravân śântanôń putrań pitarańća ... râśṭrańća rańǵayâmâsa vṛttêna*; 6264: *praǵâ rańǵayatê.* (Cf. *râǵ*; gr. ῥέζω, ῥήζω, ῥηγεύς, ῥῆγος; cum *raktá* ruber cf. hib. *rot*, gr. ῥόδον, ejectâ gutturali, mutatâ tenui in mediam sicut in ὄγδοος pro ὄκτοος; de germ. vet. *rôt* v. *rôhitá*, *rud'irá.*)

c. *anu* 4. par. âtm. deditum, addictum esse. B'. 11. 36: *ǵagat prahṛiśyaty anurag̈yatêća.* Cum loc. Man. 3. 173: *b'râtur mṛtasya b'âryâyân yô śnurag̈yêta kâmatań.* — *anurakta* deditus. N. 22. 18: *utsṛǵya ... anuraktâm priyâm*; R. Schl. I. 7. 2: *anuraktâśća râǵyakâryêśu.* C. acc. R. Schl. II. 21. 16: *anuraktô śsmi b'âvêna b'râtaram.* Cum instr. R. Schl. II. 1. 10: *anuraktań praǵâb'iń* (v. praef. *ab'i*). — Caus. deditum sibi facere, sibi conciliare. R. Schl. II. 1. 10: *praǵâśćâi 'vâ 'nurańǵayan*; Maḥ. 1. 3504: *atit'în annapânâiśća viśaśća*

र *r.*

1. रंह् *ranh* 1. par. (scribitur *rah*, gr. 110[a]) currere, festinare. B'att. 14. 38: *na raranhâ 'śvakunǵaram.* — Caus. concitare. Rgv. 85. 5: *vâǵê adrim marutô ranhayantah* „Marutes! cibi caussa nubem concitantes". (Vid. *ráhas* et cf. *rah*, *rak'*, *rank'*, 2. *ran*, *rang*, *rang'*, *lang'*.)

2. रंह् *ranh* 10. par. id.

रंहस् *ránhas* n. (r. *rah* currere, s. *as*) celeritas, velocitas.

रक् *rak* 10. par. *râkáyâmi* (*âsvâdanê* K. *svâdê âpanê* V.) gustare; adipisci. Cf. *rag*, *rag'*, *lak*, *lag*, *ras*.

रक्त *raktá* v. *ranǵ*.

रक्तान्त *raktânta* (Bah. e *raktá* ruber et *ánta* finis, extremum) rubra extrema, rubros angulos (oculorum) habens. Su. 2. 27.

रक्तश्मश्रुशिरोरुह *raktaśmaśruśirôruha* (Bah. e *raktá* ruber et Dvandv. *śmaśruśirôruha* [*śmáśru* + *śirôruha*] barba et capilli) rubram barbam et rubros capillos habens. H. 3. 27.

रक्ष् *rakś* 1. par. interdum âtm. praet. mltf. *árakśiśam.* 1) servare. Br. 3. 6: *rakśantî ǵîvitam pituh*; Man. 7. 213: *âpadart'an d'anan rakśêd dârân rakśêd d'anâir api | âtmânan satatan rakśêd d'anâir api dârâir api*; In. 5. 47: *rakśyô 'sham putravat tvayâ*; Mah. 2. 2186: *yaśô rakśasva.* 2) custodire, tueri. N. 3. 10: *surakśitâni vêśmâni*; Man. 7. 105: *rakśêd vivaram âtmanah*; 9. 328: *na rakśêyam paśûn*; Mah. 1. 698: *gâ rakśasva.* 3) regere, imperare. N. 5. 48: *rarakśa vasusampûrṇân vasud'âm*; R. Schl. II. 73. 12: *râǵyan rakśitum.* (Cf. *râǵ* regere, unde *rakś* ortum esse videtur, correpto *â*, adjectâ sibilante. Fortasse gr. ἀρκέω, ἄρκεσις, lat. *arceo* litteris transpositis e ῥακέω etc. nisi = scr. *ârakś* ejectâ vocali radicali [v. praep. *sam*], ἀλκή, ἀλέξω, mutato ρ in λ; v. Pott. p. 271.)

c. *ab'i* i. q. simpl. B'. 1. 11: *b'îśmam ab'irakśantu b'avantah*; 1. 10: *balam b'îśmâb'irakśitam.*

c. *pari* id. Br. 3. 15: *âtmânam parirakśasva*; Dr. 7. 14: *yam pâṇḍavâh parirakśanti sarvê*; Mah. 3. 14366: *mahâsênam putravat paryarakśata*; Ur. 91. 11: *b'uvam ... parirakśitum.* — Reservare. R. Schl. II. 96. 38: *śiśṭam mânsam ... sîtâ kâkêb'yah paryarakśata.*

c. *sam* 1) servare, tueri. Man. 7. 135: *sanrakśêt sarvataśćâi 'nam pitâ putram iva.* 2) regere. Hit. 79. 9: *praǵân sanrakśati pitâ.* 3) arcere. R. Schl. I. 32. 2: *śrôtum iććâvô yasmin kâlê niśâćarâu sanrakśantyâu.*

रक्षक *rakśaka* m. (r. *rakś* s. *aka*) custos. Hit. 79. 11.

रक्षण *rakśaṇa* n. (r. *rakś* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) 1) servatio, conservatio, custodia, tutela. Br. 2. 8. 2) rectio, gubernatio, imperium. Hit. 79. 12.

रक्षस् *rákśas* n. (r. *rakś* s. *âs*) nomen daemonum ingentis magnitudinis et roboris, hominibus inimicorum. Su. 1. 14.

रक्षा *rakśâ* f. (r. *rakś* s. *â*) i. q. *rakśaṇa.* N. 14. 17. M. 26. Hit. 50. 6.

रक्षितार् -तृ *rakśitár -tṛ* m. (r. *rakś* s. *târ tṛ*) servator, tutor, dominator. N. 1. 4. Sâ. 1. 32. 5. 49. In. 4. 10.

रख् *rak'* 1. par. (*gatyâm* K. *sarpaṇê* V.) ire. Cf. *rank'*, *ranh*, *rik'*, *rink'*, *rang*, *ring*, *rang'*, *lak'*, *lank'*, *link'*, *lang*, *lang'*.

1. रग् *rag* 1. par. (*śank'âyâm* K. *śank'ê* V.) i. q. *śank'*.

2. रग् *rag* 10. par. *râgáyâmi* i. q. *rak.* (Lit. *ragauju* gusto.)

युष्मत् *yuśmát* (e *yuśma*, euphonice pro *yusma*, et ablativi signo *t*) pronominis 2dae pers. ablat. plur., qui in initio compositorum thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam thema proponitur; scribunt tamen *yuśmad*. (Cf. aeol. ὔμμες per assimil. ex ὔσμες; goth. *isva*, correpto *ju* in *i* [nom. *jus*], mutato *m* in *v*, v. gr. 242. gr. comp. 167. 334. 335; v. sq.)

युष्मे *yuśmé* nom. pl. pronom. 2dae pers. in dial. vêd. (Send. *yûs*, lit. *jûs*, goth. *jus*, germ. vet. *ir*, correpto *ju* in *i*, mutato *s* in *r*; v. *yuśmát* et gr. comp. 335.)

यूक *yū́ka* m. pediculus.

यूका *yū́kâ* f. id.

यूथ *yū́t'a* n. (ut videtur, a r. *yu* producto *u*, s. *t'a*) grex. N. 13. 6.

यूथशस् *yût'aśás* adv. (a praec. s. *śas*) gregatim. N. 12. 9.

यूथिका *yût'ikâ* f. jasminum auriculatum. Ur. 69. 13.

यून् *yū́n* v. *yúvan*.

यूप *yū́pa* m. columna sacrificalis. Rag'. 1. 44. R. Schl. I. 13. 33.

यूष् *yûś* 1. par. (*hinsâyâm vad'ê*) ferire, laedere, occidere; v. *ǵûś*. (Cf. slav. ЮХЪ *juchŭ*, Schleicher p. 138.)

यूष *yūśá* m. n. jus pisinum; Wils.: „pease soup, pease porridge, the water in which pulse of various kinds has been boiled". (Lat. *jûs*, *jûris* e *jûs-is*; slav. ЮХА *jucha* jus, jusculum.)

येन *yéna* adv. et conj. (instrum. relativi) 1) ubi. Dr. 8. 33. 56. 2) quo, quorsum. Su. 3. 29. 3) ut. N. 15. 6.

येष् *yêś* 1. âtm. (*prayatnê* K. *yatnê* V.) anniti, operam dare; cf. *yas*.

योक्त्र *yóktra* n. (r. *yuǵ* jungere, s. *tra*) vinculum, ligamen, praecipue lorum jugale.

योक्त्रय् *yôktray* (denominat. a praec. s. *ay*, v. gr. 520) amplecti; *bâhub'yâm* brachiis. H. 4. 56.

योग *yóga* m. (r. *yuǵ* s. *a*) 1) junctio, junctura, conjunctio. Sâ. 3. 1. 2) meditatio, cogitatio intima, in qua quis plane defixus est. Sâ. 4. 13. B'. 6. 12. 3) remedium. Br. 1. 19. 4) negotium. N. 15. 6.

योगक्षेम *yôgakśêma* securitas. R. Schl. II. 53. 3. Sâ. 5. 102.

योगिन् *yôgín* m. (a *yóga* s. *in*) qui in intimâ cogitatione yôga dictâ defixus est. B'. 6. 10.

योग्य *yôgya* (r. *yuǵ* s. *ya*) aptus, conveniens. Dr. 1. 7.

योजन *yôǵana* n. (r. *yuǵ* s. *ana*) distantia aequans undecim milliaria anglica, secundum alios: quatuor vel quinque milliaria anglica.

योजयितार् -तृ *yôǵayitā́r -tṛ́* m. (r. *yuǵ* cl. 10, s. *târ tṛ*) qui jungit, conjungit. Hit. 55. 22.

योद्धार् -धृ *yôdd'ā́r -d'ṛ́* m. (r. *yud'* s. *târ tṛ*) pugnator. N. 12. 51.

योध *yôd'a* m. (r. *yud'* s. *a*) pugnator, miles. Dr. 8. 38.

योधिन् *yôd'in* (r. *yud'* s. *in*) pugnans. A. 10. 36.

योनि *yóni* m. f. (r. *yu* s. *ni*) uterus, vulva; transl. origo.

योषणा *yôśaṇâ* f. (fortasse a r. *yu* jungere, adjectâ sibilante, s. *ana* in fem.; ita *yôśā́* suff. *â*, *yôśit* suff. *it*; cf. lat. *uxor* pro *juxor*, *con-jux*) mulier, femina, in dial. vêd. Lass. 99. 8.

योषा *yôśā́* f. (v. praec.) id. Am.

योषित् *yôśit* f. (v. *yôśaṇâ*) id. Su. 3. 12. Rag'. 3. 19.

यौगपद्येन *yâugapadyêna* adv. (instrum. ab obsoleto subst. *yâugapadya* a *yugapad* s. *ya*) i. q. *yugapad* q. v. Dr. 1. 4.

यौट् *yâuṭ*, यौड् *yâuḍ* 1. par. (*samband'ê*) conjungere, conglutinare; cf. *yu*.

यौवन *yâuvaná* n. (a *yúvan* juvenis, s. *a*) juventus. B'. 2. 13.

यौवनस्थ *yâuvanast'a* (e praec. et *st'a* qui est, stat) pubes. Sâ. 1. 22.

यौवराज्य *yâuvarâǵya* n. (a *yuvarâǵan* q. v., s. *ya*) regni hereditas, regni successio. Sâ. 7. 12.

2) adjungere, annectere. A. 5. 15: *ǵyâm ... gâṇḍîvê samayôǵayat.* 3) instruere, c. instr. rei. Mah. 1. 6474: *gândarvyâ mâyayê 'c̓âmi sanyôǵayitum arǵunam.* 4) emittere, conjicere, jaculari (sagittas). Mah. 3. 816: *praǵńâstran samayôǵayam.*

3. युज् *yuǵ* 10. âtm. (*nindê*) reprehendere, vituperare; spernere.

4. युज् *yuǵ* adj. (nom. *yuk*) junctus, conjunctus, in fine compp. A. 4. 32. (Cf. lat. *con-jug*, *conjux*.)

युत् *yut* 1. âtm. (*b́âsanê* K. *dîptâu* V.) splendere. (Cf. *dyut*, *ǵyut*, *ǵut*; hib. *iudh* „a day", *an-iudh* „today", *an* = scr. *ana*; *iodhna* subst. „brightness, purity"; adj. „clean, pure, undefiled".)

युद्ध *yudd́a* n. (r. *yud́* s. *ta*) pugna. In. 2. 4.

1. युध् *yud́* 4. âtm. interdum par. (fut. aux. *yôtsyé*, praet. mltf. *áyutsi*) pugnare. B́. 11. 34: *yud́yasva*; Dêv. 2. 42: *ayutânân śatâiḱ śadb́ir ... yuyud́ê raṇê*; 43: *yudd́ê tasmin ayud́yata*; Mah. 1. 177: *na yôtsyê*; 3. 15172: *yôtsyanti ... śatrub́is tava.* Cum acc. impugnare. Mah. 3. 15175: *yôtsyatê kêśavârǵunâu.* Pass. impers. Hit. 96. 13: *yud́yatê b́uvi mânavâiḱ.* — Caus. *yôd́áyâmi* 1) pugnare jubeo. Man. 7. 193: *dîrǵâl laǵ́ûńśc̓âi 'va narân agrânîkêśu yôd́ayêt.* 2) impugno, cum acc. Mah. 1. 3190: *yôd́ayâńc̓akrirê surân*; 2. 2120: *mâ yúyud́ô b́ârata pâṇḍavêyân.* — Desid. *yuyutsê* pugnare volo. Mah. 4. 1252: *kimart́an na yuyutsasê.* (Hib. *iodhna* „spears, arms", v. *âyud́a*; *iodnach* „valiant, warlike, martial"; *iodhlan* „a hero"; gr. ὑσ-μίνη, ὑσ-μίν e ὑθ- sicut e. c. πέπεισ-μαι e πεπειθ-μαι. Huc etiam trahi possent anglo-sax. *gudh* f., island. vet. *gudh-r*, *gunn-r* m., germ. vet. *gund* f. pugna, nisi pertinent ad *han*.)

c. *â* par. c. acc. impugnare alqm. Dr. 5. 7: *krudd́am âyôtsyasi ǵiśṇum.* — Caus. id. Mah. 3. 15054: *âyôd́itâstu gand́arvâḱ suc̓iran sôdarâir mama.*

c. *pra* desid. pugnare velle. Dr. 5. 8: *yâḱ pâṇḍavâb́yâm ... prayuyutsasê tvam.*

c. *prati* par. âtm. c. acc. impugnare aliquem. B́. 2. 4. Mah. 1. 1703. — Caus. id. Mah. 1. 7116: *kô duryôd́anan śaktaḱ pratiyôd́ayitum.*

c. *sam* âtm. c. acc. impugnare. Mah. 1. 5177. — Caus. id. Mah. 1. 7098.

2. युध् *yud́* f. (r. *yud́*) pugna. In. 1. 35. (V. r. *yud́*.)

युधिष्ठिर *yud́iśṭ́ira* m. (e loc. *yud́i* et *sṭ́ira* firmus, v. euphon. r. 80 annot.) nom. pr. natu maximi Pâṇḍavorum.

युध्म *yud́má* m. (r. *yud́* s. *ma*) pugna.

युप् *yup* 4. par. (*vyâkulatvê* K. *vimôhê* V.) perturbare, violare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *yat tava d́armâ yuyôpima.* (*d́armâ* = *d́arma* a *d́arman* n. i. q. *d́árma*; *yuyôpima* pro *yuyupima*. Cf. *rup*.)

युयुत्सा *yuyutsấ* (a *yuyuts* desid. r. *yud́* s. *â*) pugnandi desiderium. A. 5. 25.

युयुत्सु *yuyutsú* (a *yuyuts* desid. r. *yud́* s. *u*) pugnandi cupidus. A. 10. 33.

युव *yuva* thema pronominis 2dae pers. in du.; v. gr. 242.

युवती *yuvatî́* f. (ab obsoleto *yuvat* signo fem. *î*) femina juvenis, a decimo sexto usque ad tricesimum annum, virgo nubilis, virgo matura. Sâ. 2. 4.

युवन् *yúvan* (ut videtur, pro *dyuvan* abjecto *d*, a r. *div* vel *dyu* splendere, sicut *yut* = *dyut*; v. *ôǵas*. In casibus debilissimis *yûn*, fem. *yûnî* vel *yuvatî́*, v. gr. comp. 131) juvenis. Dr. 2. 9. N. 12. 123. (Lat. *juveni-s*, adjecto *i*, *jûn-ior* = correptae formae *yûn*; lit. *jauna-s* juvenis; slav. *junŭ* juvenis, *junostĭ* juventus; anglo-sax. *iung*, *iong*, *geong* juvenis; goth. *jung-s*, them. *junga*, cf. scr. *yuvaka* e *yuvańka*, lat. *juvencus*; cambro-brit. *ieuanc*, *ieuant* juvenis, *iau* junior, *ieuav* natu minimus.)

युवराज *yuvarâǵa* m. (juvenis rex, a praec. et *râǵa* rex in fine composs.) princeps juventutis, heres regni.

niyôkśyê 'han sudêvam; R. Schl. I. 54. 16: *niyuṅkśva mâm.* — *niyukta* jussus. R. Schl. I. 14. 34. 35. Vid. *niyôga.*

c. *ni* praef. *vi* mandare, jubere. Maḥ. 1. 4152: *kâryê tvâṅ viniyôkśyâmi.*

c. *ni* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 2500.

c. *nis* praef. *vi* emittere, conjicere, jaculari. R. Schl. II. 23. 37: *viniryôkśyâmy ahaṅ vâṇân nṛvâǵigaǵamarmasu.*

c. *pra* 1) jungere. R. Schl. I. 17. 14: *yânêna ... gôbʿiḣ śvêtâiḣ prayuktêna.* 2) adhibere, applicare. Man. 2. 159: *vâkćâi 'va madʿurâ ślakśṇâ prayôǵyâ dʿarmam iććatâ*; 8. 130: *êśu sarvam apy êtat prayuṅǵîta ćatuśṭayam (daṇḍam).* 3) emittere, conjicere, jaculari (sagittas). A. 4. 26: *nâ 'han divyâny astrâṇi ... mânuśêśu prayôkśyâmi*; Ragʿ. 7. 58: *prâyuṅkta râǵasu ... gândʿarvam astram*; Maḥ. 1. 6734: *śâpaḣ prayuktô 'syam mayi tvayâ.* 4) dare. Ragʿ. 11. 5: *âśiśam prayuyuǵê na vâhinîm* „benedictionem dedit, non exercitum"; R. Schl. I. 13. 38: *kâuśalyâyâḣ ... prâyuṅǵanta tadâ "śiśaḣ.* 5) jubere. Bʿ. 3. 36: *kêna prayuktô 'syam pâpaṅ ćarati.* 6) facere. In. 5. 19: *gurupûǵâm prayuktavân*; Man. 2. 248: *prayuṅǵânô 'gniśuśrûśâm.*

c. *pra* praef. *vi* disjungere, privare, c. instr. R. Schl. I. 22. 8: *viprayuktô hi râmêna*; II. 53. 20: *mayâ ... viprâyuǵyata kâuśalyâ*; N. 15. 14.

c. *pra* praef. *sam* conjungere. Maḥ. 1. 4475.

c. *vi* disjungere, privare, cum instr. vel abl. N. 15. 13: *tayâ mandô vyayuǵyata*; Man. 7. 46: *viyuǵyatê 'rtʿadʿarmâbʿyâm*; Maḥ. 3. 10924: *ênam ... viyunaǵmi dêhât.*

c. *sam* conjungere. In. 1. 2. Instruere, cum instr. rei. R. Schl. I. 1. 21: *râmam ... yâuvarâǵyêna saṅyôktum âiććat.*

c. *sam* praef. *vi* disjungere, privare. Man. 2. 80.

2. युज् *yuǵ* 10. par. 1) jungere (equos, currum). N. 8. 19: *aśvân yôǵayitvâ manôǵavân*; 19. 18. 19. 20; R. Schl. II. 82. 31: *ayûyuǵann uśṭrakʿarân ratʿâṅśća nâgân hayâṅśćâi 'va.* 2) conjungere, instruere. Man. 1. 26: *dvandvâir ayôǵayaććê 'mâḣ sukʿaduḣkʿâdibʿiḣ praǵâḣ*; 7. 218: *viśagʿnâir agadâiśćâ 'sya sarvadravyâṇi yôǵayêt*; Maḥ. 1. 3582: *tapasâ yôǵya dêham.* Donare aliquem aliquâ re. Maḥ. 1. 6477: *yô ripuṅ yôǵayêt prâṇâiḣ.* 3) adhibere, praeficere, cum loc. rei. Maḥ. 2. 1290: *bʿakśyabʿôǵyâdʿikârêśu duḣśâsanam ayôǵayat.* 4) emittere, conjicere, jaculari sagittas. A. 10. 35: *divyâny astrâṇy ayôǵayam.*

c. *â* praef. *sam* conjungere, instruere. Maḥ. 1. 7200: *na tad dʿanur mandabalêna śakyam mâurvyâ samâyôǵayitum.*

c. *ni* 1) mandare. R. Schl. I. 38. 10: *agnin niyôǵayâmâsuḣ putrârtʿam.* 2) ducere, dirigere, impellere, c. loc. rei. Br. 3. 11: *mâńća dʿarmê niyôǵaya*; Bʿ. 3. 1: *karmaṇi gʿôrê mân niyôǵayasi*; 3. 36: *balâd iva niyôǵitaḣ.*

c. *ni* praef. *vi* 1) adhibere. Hit. 20. 19: *tan tatra niyôǵayêt.* 2) imponere, committere alicui negotium, c. loc. pers. Man. 7. 226: *sarvam êtat tu bʿṛtyêśu viniyôǵayêt.*

c. *ni* praef. *sam* mandare, cum acc. pers. Maḥ. 2. 1291. R. Schl. I. 38. 23.

c. *pra* facere, exercere. Man. 3. 112: *ânṛśaṅsyam prayôǵayan.*

c. *pra* praef. *sam* conjungere. Maḥ. 3. 1153: *samprayôǵya viyôǵya.*

c. *vi* disjungere, privare, c. instr. rei. Ragʿ. 9. 66: *tân (ćamarân) viyôǵya sadyaḣ sitabâlavyaǵanâiḣ.* Solvere, resolvere. Maḥ. 1. 6225: *prâṇân viyôǵayan* (v. *muć*).

c. *sam* 1) jungere (equis currum). Maḥ. 3. 11762: *ratʿaṅ saṅyôǵayâmâsur gandʿarvâiḣ* (= *hayâiḣ*).

12: *yôgań yuńǵyât* cogitationem, animi collectionem intendat; 15: *yuńǵann âtmânam* colligens, intendens animum (schol. *samâḥitań kurvan*). — *yuktá* intentus meditationi, defixus in meditatione. B'. 6. 14. 5) cogitare. Sâ. 5. 6: *tam muḥûrtań kśaṇań vêlân divasańća yuyôǵa ḥa.* — Pass. 1) jungi, conjungi, instrui; alligari (v. supra). 2) cum loc. convenire, congruere, aptum, idoneum esse alicui rei. B'. 17. 26: *praśastê karmaṇi tat'â sać ćabdaḥ pârt'a yuǵyatê*; Rag'. 18. 41: *śabdô maḥârâǵa iti ... tasmin yuyuǵê*; Sâ. 3. 10: *na madvid'ê yuǵyati vâkyam îdṛśam* (metri causâ termin. par.). *yuktá* conveniens, aptus, idoneus. Sâ. 3. 12. 4. 7. Ḥ. 2. 29. 3) c. dat. se dedere, applicare alicui rei. B'. 2. 38: *yudd'âya yuǵyasva*; 50: *yôgâya yuǵyasva.* — In dial. vêd. *yuǵ* etiam cl. 1mam sequitur, e. c. Ṛgv. 82. 1. (Cf. *yu*; lat. *jungo*, *conjux*, *jugum*; gr. ΖΥΓ, ζεύγνυμι, ζυγόν, ζυγός; lit. *jungiu* jugum impono, *junga-s* jugum; slav. *igo*, v. *yuga.* Huc etiam traxerim goth. *liuga* nubeo, *liugaith* nubet = scr. *yôǵayati* [v. *yuǵ* cl. 10 et gramm. comp. 109[a]). 6] mutatâ semivocali *y* in *l*, v. *yákṛt*, servatâ mediâ contra generalem legem, sicut e. c. in *BUG* = 1. *b'uǵ.*)

c. *anu* 1) interrogare. Man. 8. 79: *sâkśiṇaḥ ... anuyuńǵîta*; 8. 259: *imân apy anuyuńǵîta (sâkśiṇaḥ)*; Rag'. 5. 18: *kiń vastu vidvan guravê pradêyam ... iti tam anvayuńkta.* 2) jubere. Maḥ. 4. 105: *yad yad b'artâ 'nuyuńǵîta tat tad êvâ 'nuvartayêt.*

c. *ab'i* 1) i. q. simpl. sgf. 3. *ab'iyukta* in cogitatione defixus. B'. 9. 22. 2) aggredi, impugnare, offendere, conturbare, perturbare. R. Schl. II. 10. 27: *kênâ 'b'iyuktâ 'si kêna vâ 'si vimânitâ*; Man. 8. 50. 183. Vid. *ab'iyôga*, *ab'iyôktâr.*

c. *â* jungere (equos). Mah. 1. 7948: *turagân kêćid âyuńǵan.*

c. *â* praef. *sam* conjungere. N. 25. 8: *damayantyâ samâyuńktam.*

c. *ut*: *udyukta* excitatus. R. Schl. I. 1: *śûrpaṇak'avâkyâd udyuktân sarvarâkśasân.* — Caus. excitare. Maḥ. 5. 70: *balâny udyôǵayantu naḥ.*

c. *upa* âtm. 1) jungere (equos). Ṛgv. 39. 6: *upô rat'êśu pṛśatîr ayugd'vam* (pro *ayuńgd'vam*) „vehiculis maculatas cervas junxistis". 2) sibi adjungere aliquem. Dr. 4. 19: *na vâi prâǵńâ gataśrîkam b'artâram upayuńǵatê | yuńǵânam upayuńǵîta na śriyaḥ prakśayê vasêt.* 3) sibi assumere, suum facere aliquid. Man. 8. 40: *dâtavyań sarvavarṇêb'yô râǵńâ ćâurâir ḥṛtan d'anam | râǵâ tad upayuńǵânaś ćâurasyâ 'pnôti kilviśam.* 4) adhibere, uti. Maḥ. 3. 12739: *yaććâi 'va dravyam upayuǵyatê*; Rag'. 8. 21: *guṇân śaḍ upâyuńkta.* — *upayukta* utilis. Ḥit. 98. 14. 5) convertere, impendere, collocare. Maḥ. 2. 1223: *iććâmi tat sarvam (d'anam) ... upayôktun dviǵâgrêb'yô ḥavyavâḥêća.* 6) consumere, edere. Maḥ. 1. 702: *b'âikśyan nô 'payôktavyam*; 709: *nâi 'tan nyâyyam payu upayôktum*; 3. 57: *annâni upayôkśyâmaḥê vayam.* Etiam par. Maḥ. 3. 6221: *upayôkśyati*; 12410: *upayôkśyâmi.*

c. *ni* 1) alligare. R. Schl. I. 13. 31: *niyuktâs tatra paśavaḥ* 2) coërcere. R. Schl. I. 2. 92: *ćaturvarṇyańća lôkê 'smin svê svê d'armê niyôkśyati.* 3) ponere, collocare. In. 5. 42: *gurust'ânê na mâń vîra niyôktun tvam iḥâ 'rḥasi*; Br. 2. 14: *kat'am ... imâm bâlâm anâgasam pitṛpâitâmaḥê mârgê niyôktum aḥam utsaḥê.* 4) adhibere, uti, cum locat. rei. Man. 1. 28: *yan tu karmaṇi yasmin sa nyayuńkta prat'amam prab'uḥ*; 7. 62: *niyuńǵîta śûrân ... śućîn âkarakarmântê b'îrûn antarnivêśanê*; 8. 9: *niyuńǵyâd brâḥmaṇań vidvâńsań kâryadarśanê*; R. Schl. I. 1. 92. 5) mandare, jubere. N. 18. 15:

pore, antecedente *na*, sequente *tấvat.* Hit. 42. 7: *êkasya duhikasya na yâvad antaṅ gaććâmi ... tâvad dvitîyaṅ samupastitam mê*; 43. 12. 5) quum, de tempore, sequente *tấvat.* Hit. 12. 1. 43. 21. Up. 34. Lass. 6. 18. 7. 1. 16. 2. 6) donec. N. 14. 6. 7) nunc. Śak. 8. 3. 45. 13. Ur. 15. 1 infr. 8) ut, dafs. B. 1. 22. A. 10. 17. (Cf. gr. ἦμος, gr. c. 352.)

यावन्त् *yấvant* adj. (v. gr. 259) quantus, quot. B. 2. 46. Br. 1. 8.

यियक्षु *yiyakśú* (a *yiyakś* desid. r. *yaǵ* s. *u*) sacrificare cupiens. Rag. 13. 3.

1. यु *yu* 2. par. et 9. par. âtm. *yấumi* (gr. 309), *yunấmi*, *yunế*. Conjungere. *yutá* conjunctus, praeditus. N. 12. 2: *vanam ... mahiśarkśagaṇâir yutam*; 12. 10: *lakśmyâ stityâća parayâ yutâ.* (Cf. *yuǵ.* Lat. *jumentum*, fortasse etiam *jûs*, *jûro* ab obligando; huc etiam traxerim, *juvare*, ita ut proprie significet se adjungere alicui; formâ pertinere videtur ad scr. caus. *yâvâyâmi*; lit. *jaú-tis* bos tanquam jumentum, *jûs-mi* vel *jûs-u* cinctus sum; gr. ζώννυ-μι, ζώσω [ζ = scr. *y*, v. gr. comp. 19, ω = scr. *âu* abjecto *u*]; cf. Pott. 1. 213; cambro-brit. *ieuad* „a putting in a team, a yoking", *ieuaeth* „a yoked state", *ieuaw* „to put in a team, to yoke".)

c. *â* i. q. simpl. N. 12. 39: *varâharkśamṛgâyutam*; 65: *śâkâmṛgagaṇâyutam.*

c. *pra*: *prayuta* n. millio.

c. *sam* i. q. simpl. Sâ. 5. 33: *niyamêna saṅyutâh.*

2. यु *yu* 10. par. arcere. Ṛgv. 5. 10: *yavayâ* (= *yavaya*) *vadam*; Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *viśvâ ssmad duritâ yâvayantu.* In dial. vêd. etiam cl. 3. par. Yaǵurv. (v. Westerg.): *yuyôdy asmaǵ ǵuhurâṇam ênah.*

c. *apa* cl. 3. par. in dial. vêd. arcere, repellere (proprie disjungere). Ṛgv. 92. 11.

c. *ví* cl. 3. par. privare (disjungere) in dial. vêd. Ṛgv. 39. 8: *vi taṅ yuyôta śavasâ* „eum private cibo".

युक्त *yuktá* v. *yuǵ.*

युग *yuga* n. (r. *yuǵ* jungere, s. *a*) 1) par. N. 14. 25. 2) mundi aetas. B. 8. 17. (Lat. *jugum*; gr. ζυγόν, ζυγός; goth. *juk* n., them. *juka* jugum; lit. *junga-s* jugum; slav. *igo* n. id.)

युगपद् *yugapad* adv. simul, una. B. 11. 12. A. 3. 22. Rag. 4. 15. 5. 68. (Cf. *yâugapadyêna.*)

युगमात्र *yugamâtra* (e *yuga* et *mâtra* q. v.) in initio comp. commodum, commodo, tantum quod, proxime. Sâ. 4. 10: *yugamâtrôditê sûryê.*

युग्य *yugya* (r. *yuǵ* s. *ya*) 1) m. jumentum. Rag. 5. 49. 2) n. vehiculum, currus. N. 17. 9.

युङ्ग् *yuṅg* 1. par. (*varǵanê*) relinquere. Cf. *ǵuṅg.*

युछ् *yuć* 1. par. i. q. *puć*, *muć.*

1. युज् *yuǵ* 7. par. âtm. 1) jungere, conjungere. Dr. 4. 24: *vâkyâir vâkyâni yuṅǵatî* (sic cum ed. Calc. pro *yôǵatî* cl. 1 legendum esse videtur); N. 12. 89: *âtmânaṅ śrêyasâ yôkśyê.* Jungere currum equis etc. vel jungere equos etc. curru. Mah. 3. 11761: *yuǵyatâm* (*ratah*); 3. 13035: *yôkśyanti duri dênukâh*; Ṛgv. 14. 12: *yuṅkśva hy aruśî ratê* „junge utique impigras currui (equas)". Se conjungere matrimonio cum aliquâ (âtm.). Mah. 1. 4421: *tayâ ... yuyuǵê.* Instruere aliquem aliquâ re. R. Schl. I. 9. 68: *bôgâir ênaṅ yuyôǵa*; Mah. 1. 7982: *tâm âśîrbir yuṅǵata.* Alligare. A. 11. 5: *kirîṭam mê svayam indrô yuyôǵa.* — *yuktá* junctus, de curru. N. 19. 20. Praeditus. H. 4. 8: *têǵasâ yuktah.* 2) injungere, adhibere, praeficere, c. loc. rei (v. praef. *ni*). Mah. 2. 1290: *tân sarvân ... yuyôǵa sa yatâyôgam adikârêśu.* 3) emittere, conjicere, jaculari sagittas. Mah. 3. 12309: *mâ yuṅkśva divyâny astrâṇi.* 4) dirigere, attendere, intendere, applicare, colligere (cogitationem, mentem, animum, aut expresso aut omisso animi nomine). B. 6. 10: *yuṅǵîta ... âtmânam* (schol. *yuṅǵîta samâhitaṅ kuryât*);

c. *nis* exire. R. Schl. II. 68. 7.

c. *pra* 1) progredi, ire. N. 20. 2. 41. Dr. 6. 25. N. 14. 9. 15. 1. 2) praeterire, de tempore. Up. 21: *prayâtâḣ sapta vâsarâḣ.*

c. *sam* i. q. simpl. Bʿ. 2. 22: *śarîrâṇy anyâni saṅyâti dêḣî.*

c. *sam* praef. *anu* id. Maḥ. 3. 10094: *tîrtʿâny anyâny anusaṅyâḣi.*

याग *yâga* m. (r. *yaǵ*, primitive *yag*, s. *a*) sacrificium. Ragʿ. 8. 30.

याच् *yâć* 1. par. âtm. poscere, rogare, petere. N. 23. 4: *yâćatê na ǵalan dêyam*; Sâ. 1. 28: *yâuvanastʿâṅ tu tâṅ dṛśṭvâ ... ayâćyamânâṅća varâiḣ.* — Cum acc. pers. et rei. Man. 3. 258: *yâćêtê 'mân varân pitṛ̂n*; R. Schl. II. 107. 5: *ayâćata naraśrêśtʿan dvâu varâu.* Etiam cum abl. pers. Br. 3. 17: *yâćamânâḣ parâd annam.* — Orare, supplicare. Dr. 8. 46: *bʿâryâviḣartâ vâirî yaḣ ... yâćamânô 'pi saṅgrâmê na môktavyaḣ.*

c. *pra* i. q. simpl. Maḥ. 3. 8780: *prayâćâmô varan tvâm.*

c. *pra* praef. *sam* id. Maḥ. 3. 8696.

c. *sam* supplicare, obsecrare. Maḥ. 3. 8837: *tam ... putrârtʿaṅ samayâćata.*

याचना *yâćanấ* f. (r. *yâć* s. *ana* in fem.) precatio, obsecratio, supplicatio, sollicitatio. R. 11. 78.

याच्ञा *yâćñâ* f. (r. *yâć* s. *nâ*, v. euph. r. 93) id. Ḥit. 31. 8.

याजिन् *yâǵin* (r. *yaǵ* s. *in*) colens, venerans. Bʿ. 9. 34.

याज्ञसेनी *yâǵñasênî* f. (patronym. a *yaǵñasêna* s. *a* in fem.) nomen Drâupadiae.

यातना *yâtanâ* f. (a caus. r. *yat* s. *ana* in fem.) tormentum, cruciatus. Man. 12. 17.

यातयाम *yâtayâma* (Baḥ. e *yâtá* praeteritus et *yấma* q. v. praeteritam vigiliam, vel praeteritas vigilias habens) vetustus, corruptus (de cibo). Bʿ. 17. 10.

यातु *yâtú* m. (a r. *yâ* s. uṇâd. *tu*) 1) viator. 2) daemonum genus (Wils.: a demon, a goblin, an imp or evil spirit).

यातुधान *yâtudʿâna* m. (e praec. et *dʿâna*, quod seorsum non invenitur, a r. *dʿâ* s. *ana*) i. q. praec. sgf. 2. A. 10. 52.

यातार् -तृ *yâtấr -tṛ́* f. (ut videtur, a r. *yam*, abjecto *m*, producto *a*, s. *târ tṛ*, v. *yam* praef. *upa* in matrimonium ducere) mariti fratris uxor. Am. (Polon. *jatrew* [*jantrew*] fratris uxor.)

यात्रा *yấtrâ* f. (rad. *yâ* suff. *tra* in fem.) 1) itus, iter. Ragʿ. 18. 15. 17. 56. 2) victus. N. 18. 11. Bʿ. 3. 8.

याथातथ्य *yâtʿâtatʿya* n. (a *yatʿâtatʿâm* s. *ya*) veritas. Ḥit. 130. 7.

याथात्म्य *yâtʿâtmya* n. (a *yatʿâtman* [*yatʿâ* + *âtmán*] s. *ya*) natura, indoles. Ragʿ. 10. 25.

यादस् *yâdas* n. bestia aquatilis. Bʿ. 10. 29.

यादृश् *yâdṛ́ś* m. f. n. (v. gr. 263) qualis. Bʿ. 13. 3. (Gr. ἧλιξ, v. gr. comp. 415.)

यादृश *yâdṛśa* (fem. -*î*, v. gr. 263) id. Maḥ. 3. 1370. (Gr. ἡλίκος, v. gr. comp. 415.)

यान *yâna* n. (r. *yâ* s. *ana*) 1) itio, incessus, ingressus, cursus. Dr. 8. 18. N. 18. 6. 2) vehiculum, currus. N. 7. 9. 17. 21. 23. (Cf. lat. *janua.*)

यापन *yâpana* n. (a caus. r. *yâ* s. *ana*) actio faciendi ut eat, transeat. *kâlayâpana* temporis profusio. Ḥit. 54. 3.

याम *yấma* m. (r. *yam* s. *a*) vigilia, quae tertiam noctis partem complecti videtur, appellatur enim nox *triyâmâ* tres vigilias habens. Up. 44.

यामन *yâmana* m. (r. *yam* s. *ana*) dual. gemini. Ḥ. 1. 38. Cf. *yama*, *yamaǵa.*

यामिक *yâmika* (a *yấma* s. *ika*) vigilias spectans. — *yâmikaḣ puruśaḣ* vigil nocturnus. P. 18.

यामिनी *yâminî* f. (a *yấma* s. *in* in fem.) nox. Ragʿ. 15. 13.

यायिन् *yâyin* (r. *yâ* s. *in* inserto *y* euphonico) iens. N. 22. 9.

यावत् *yấvat* adv. et conj. (acc. neut. a *yấvant*) 1) quatenus. Sâ. 5. 19. 2) quam diu. N. 5. 33. 14. 16. Sâ. 5. 87. 3) quoties. Bʿ. 13. 26. 4) dum, quo tem-

यमत्व yamatvá n. (a yama Yamus, s. tva) abstractum nominis yama, nominatum esse yama (cf. d'armarâǵátâ). Sâ. 5. 33.

यमुना yamunấ f. nomen fluminis „Jumna".

ययाति yayâti m. nom. pr. regis. Sâ. 2. 17.

यव yava hordeum. Rag'. 9. 42. (Lit. jáwa-s frumentum, gr. ζέα e ζέϝα.)

यवस yavasa m. gramen. N. 13. 3. In dial. vêd. cibus.

यविष्ठ yávišťa superl. τοῦ yúvan (v. sq. et cf. germ. vet. jungisto.)

यवीयांस् yávîyâṅs comp. τοῦ yúvan (v. gr. 226. 4 et cf. goth. juhiṣa junior.)

यशस् yáśas n. (a perditâ r. yaś s. as) 1) gloria. 2) splendor. (Ṣend. [Zend script] âyêśê celebro, per vim assimil. pro â-yaśê; cambro-brit. iesin „radiant, glorious, fair, beautiful, gairish".)

यशस्कर yaśaskara (e yáśas et kara faciens, v. euph. r. 79) gloriam faciens, praebens. Br. 2. 5.

यशस्विन् yaśasvín (a yáśas s. vin) gloriâ praeditus, celeber.

यशोहर yaśôḥara (a yáśas et ḥara abripiens) gloriam abripiens, delens. Ḥ. 4. 4.

यष्टि yašṭí m. f. 1) baculum. Sâ. 5. 89. 2) pertica, e. c. caveae. Ur. 37. 5.

यष्टी yašṭî f. id. Sâ. 5. 88.

यष्टार् -ष्टृ yašṭấr -šṭṛ́ m. (r. yaǵ s. târ tṛ) sacrificator. N. 12. 51.

यस् yas 4. et 1. par. anniti, operam dare. Cf. yat.

c. â 4. par. 1) id. R. Schl. II. 14. 62: râmâb'išêkârťam iḥâ "yasyati d'armab'âk. 2) languescere, affligi, vexari. B'aṭṭ. 6. 69: nâ "yasyasi tapasyantî; R. Schl. II. 20. 8: b'ṛśam âyastaḣ; 30. 22: ćukrôśa ... âyastâ. — Caus. vexare. R. Schl. II. 96. 39: tân dadarśa b'artâ kâkênâ "yâsitâm; Ur. 15. 10 infr.

या yâ 2. par. âtm. ire, proficisci. N. 8. 19: kundinaṅ yâtum arḥasi; 16. 22: duḣk'asya pâraṅ yâsyati; In. 1. 31: adarśanapaťaṅ yâtaḣ; R. Schl. I. 58. 18: divaṅ yâyâm; B'. 4. 35: na punar môḥam êvaṅ yâsyasi. Absol. N. 6. 1: yântô dadṛśur âyântan dvâparam. — Caus. facere ut eat, abeat, removere. Rag'. 9. 27: madayâpitalaǵǵâ. (Gr. ζάω, v. gr. comp. I. §. 88. p. 127 *; ἵημι, ut mihi videtur forma redupl. pro ji(j)ημι, cum spir. asp. pro y, sicut in ἅζω, ἧπαρ, ὅς etc.; v. yaǵ, yákṛt, yat; sensu caus. ἵημι convenit cum ἵστημι pro σίστημι; fut. ἥ-σω = scr. yâsyấmi; Pottius apte ἰάπτω refert ad caus. yâpáyâmi, ita lat. jâcio, mutatâ lab. in gutturalem; fortasse lat. eo, v. gr. comp. 361; ṣend. yârĕ annus, goth. jêr, germ. vet. jâr, gr. ὥρα, gr. comp. 69; lit. jóju equo vehor, fut. jó-siu = scr. yâsyấmi.)

c. ati transire, transgredi, pergredi. R. Schl. II. 49. 3: grâmân ... vanâniéa paśyann atiyayâu.

c. ati praef. sam praeterire, de tempore. R. Schl. I. 19. 1: ṛtûnâṅ šaṭ samatyayuḣ.

c. anu sequi. N. 9. 7. Dr. 6. 18.

c. apa abire, aufugere. Dr. 8. 35.

c. apa praef. vi id. Maḥ. 3. 775. De tempore. R. Schl. II. 49. 2: vyapâyâd raǵanî.

c. ab'i adire, accedere. R. Schl. I. 25. 10. âtm. Rag'. 5. 30: ḥêmarâśiṅ labd'aṅ kuvêrâd ab'iyâsyamânât. — ab'iyâta iens. In. 2. 8.

c. â adire, aggredi. Nalôd. 3. 2. — Venire. Maḥ.: kutôsyam âyâti.

c. â praef. ab'i id. Maḥ. 3. 246.

c. â praef. prati redire. Rag'. 2. 67: pratyâyayâv âśramam.

c. â praef. sam advenire. N. 3. 5 a et b.

c. ut surgere. Gîta-G. 4. 19.

c. ut praef. prati obviam ire. R. Schl. I. 20. 8: pratyudyayâu munin drašṭum. V. gam praef. pratyut.

c. upa 1) adire. N. 18. 21: gṛḥân upayayâu; Su. 1. 16: kšôb'an nâ 'payâti nâ "rtim. 2) advenire. Rag'. ed. Calc. 9. 24: upayayâu ... mad'uḣ (= vasantaḣ).

c. *â* praef. *vi* extendere, *vyâyata* longus. Rag^c. 3. 34. âtm. se extendere, vires contendere, niti, conniti. Mah. 3. 12740: *idaṅ śrêyaḣ paramam manyamânâ vyâyamantê munayaḣ.*

c. *ut* 1) tollere, extollere, sublevare. B^c. 5. 20: *d^canur udyamya*; Dr. 9. 1: *b^crâtarâv udyatâyud^cdu*; R. Schl. I. 28. 2: *udyamya bâhâ.* 2) offerre. R. Schl. I. 52. 14: *satkriyâṅ hi b^cavân êtâm pratîćatu mayô 'dyatâm.* 3) contendere, operam dare, niti, studere. B^c. 1. 45: *hantuṅ svaǵanam udyatâḣ*; Rag^c. 10. 50: *surakâryôdyatam ... viśṇum.* — *udyata* festinans. N. 10. 25: *âtiśṭ^cad udyataḣ* (v. subst. *udyama*). 4) luctari. Ur. 18. 12: *srôtasê 'vô dyamânasya* (= *udyamamânasya*).

c. *ut* praef. *ab^ci* 1) tollere, sublevare, extollere. Mr. 327. 5: *ab^cyudyatê śastrê.* 2) offerre. Man. 4. 247: *annam ab^cyudyatam.*

c. *ut* praef. *sam* 1) tollere, sublevare, extollere. Dr. 9. 3: *samudyamyaća tam b^cîmô niśpipêśa mahîtalê*; Mah. 1. 6278: *samudyamya karâv ub^câu.* 2) contendere, operam dare, studere. R. Schl. I. 14. 8: *iśṭim ... kartuṅ samudyataḣ.* 3) i. q. simpl. sgf. 1. N. 19. 23: *aśvân ... raśmib^ciśća samudyamya.*

c. *upa* 1. âtm. capere, sumere (sibi dare). B^catt. 15. 21: *upâyaṅsta mahâstrâṇi.* Praesertim uxorem accipere, in matrimonium ducere. Man. 3. 11: *nô 'payaććêta tâm prâǵńaḣ*; Mah. 1. 1047: *b^câikśyavat tâm aham upayaṅsyê vid^cânataḣ*; 3765. 3791. 5181. Etiam par. Man. 11. 172: *êtâs tisras tu b^câryârt^cê nô 'payaććêt.*

c. *ni* 1) opprimere, coërcere, cohibere. N. 20. 38: *nyayaććat kôpam âtmanaḣ*; B^c. 3. 7: *indriyâṇi manasâ niyamya*; B^c. 7. 20: *prakṛtyâ niyatâḣ svayâ*; Rag^c. 3. 45. — *aśvân* equos refraenare, domare. Mah. 4. 1953: *nâ 'haṅ śakśyâmi ... niyantun tê hayôttamân.* — *niyata* demissus, submissus, humilis. Sâ. 3. 5. 4. 11. 2) ligare, constringere. R. Schl. I. 13. 33: *paśûnân triśatan tv âsîd yûpêśu niyatam* (v. *saṅyam*). Trop. *niyata* necessarius. B^c. 3. 8: *niyataṅ kuru karma tvam.* — *niyatam* adv. necessario, utique. B^c. 1. 44: *utsannakulad^carmâṇâm ... narakê niyataṅ vâsaḣ.* 3) celare. Man. 10. 59: *na kat^caṅćana duryôniḣ prakṛtiṅ svân niyaććati.* 4) adipisci. Man. 2. 93 et 12. 11: *tataḣ sid^cd^cin niyaććati*; 10. 93. 5) facere, perficere. Man. 5. 44: *yâ vêdavihitâ hiṅsâ niyatâ.*

c. *ni* praef. *sam* id. sgf. 1. B^c. 12. 4: *sanniyamyê 'ndriyagrâmam*; Man. 2. 93.

c. *pra* dare. A. 4. 27: *tâni divyâni mê śstrâṇi prayaćća*; 11. 4: *idam mê tanutrâṇam prâyaććat*; B^c. 9. 26. Man. 8. 158. Reddere. Man. 8. 183: *yô nikśêpan nikśêptur na prayaććati.* — *prayata* deditus, demissus, devotus. N. 25. 2. Mah. 3. 5001.

c. *pra* praef. *sam* id. R. Schl. II. 7. 7: *d^canaṅ kinnu ǵanêb^cyaḣ samprayaććati.* Uxorem ducere. Sâ. 2. 4: *kimart^caṅ yuvatim b^cartâ naćâi 'nâṅ samprayaććati.*

c. *sam* 1) coërcere, cohibere, opprimere. *indriyâṇi* sensus. B^c. 2. 61. Sâ. 2. 19. *kôpam* iram. N. 20. 33. *hayân* equos regere. Mah. 3. 12110. *dvârâṇi* portas occludere. B^c. 8. 12. 2) ligare, colligare. M. 40: *saṅyatas têna pâśêna*; Sâ. 5. 101: *kêśân saṅyamya.*

2. यम् *yam* 10. par. *yamâyâmi* vel *yâmâyâmi* 1) coërcere, refrenare. 2) dare.

c. *ni* cohibere, refrenare. Sak. 12. 20: *niyamayasi vimârgaprast^citân âttadaṇḍaḣ.*

1. यम *yama* m. (r. *yam* refrenare, coërcere, domare, s. *a*) Yamus, deus mortis et justitiae.

2. यम *yama* (r. *yam* ligare, conjungere, s. *a*) 1) n. par. 2) m. du. gemini. Dr. 6. 29.

यमज *yamaǵa* m. (e *yama* par et *ǵa* natus) dual. gemini. Dr. 3. 17.

यथातथम् yat'âtat'ám adv. (Avy. e yát'â et tát'â sic, quod hac in compositione substantivi loco fungitur et veritatem significat, v. gr. 607) secundum veritatem. In. 5. 52. N. 3. 2. 16. 39. 21. 27.

यथान्यायम् yat'ânyâyám adv. (Avy. e yát'â et nyâyá m. convenientia, decentia, apta ratio) sicut convenientia, secundum convenientiam. In. 1. 21. Br. 1. 26.

यथावत् yat'âvat adv. (e yát'a sicut et vat sicut in fine compp.) apte, convenienter, congruenter. Sâ. 4. 16. Su. 1. 26. N. 6. 8. 8. 16. 24. 44. 25. 5.

यथाविधि yat'âvid'i adv. (Avy. e yát'â et vid'i praescriptum, praeceptum, lex) secundum legem. In. 1. 21.

यथावृत्तम् yat'âvṛttám adv. (Avy. e yát'â et vṛtta n. quod fuit, accidit, evenit) sicut evenit, secundum veritatem. In. 5. 52. N. 11. 31.

यथासुखम् yat'âsuk'ám adv. (Avy. e yát'â et suk'a voluptas) ad voluptatem, ad libidinem. Ḥ. 4. 15.

यथेप्सित yat'êpsita adj. (Karm. e yát'â et îpsitá optatus) sicut optatus. Su. 4. 5.

यदा yadấ adv. (a stirpe relativi ya s. dâ, v. gr. comp. 422) quando, quo tempore. B'. 2. 52. — yadâ yadâ quandocunque. B'. 4. 7.

यदि yádi conj. (ut mihi videtur, a stirpe relat. ya s. di pro ti, cf. iti, nisi a neutro yat adjecto i) 1) si. Sâ. 4. 22. 5. 97; cum potent. N. 17. 44. 2) an, num, germanice ob, e. c. Ḥ. 1. 6: na ǵânîmô yadi dagd'ak purôćanak. 3) quod, dafs, post âśańsê credo, puto, v. śańs praef. â. (Fortasse gr. εἰ ex ἐδι.)

यदिवा yádivâ conj. (e yádi et vâ vel) 1) vel, sive. B'. 2. 6. 2) utrum in antecedente et an in consequente orationis membro. Ḥ. 4. 28. N. 17. 47.

यदृच्छा yadṛććâ f. (e relativo yat et ṛććâ, quod hac in compositione solum invenitur, a r. arć ṛć ire, s. â in fem.) libera voluntas. B'. 4. 22. — yadṛććayâ sponte, cum liberâ voluntate, cum voluptate. B'. 2. 32. Ḥ. 2. 4. R. Schl. II. 7. 1. Rag'. 3. 40.

यद्वत् yadvat adv. (e relat. yat et vat sicut in fine compp.) sicut. B'. 2. 70.

यद्वा yadvâ (e relativo yat et vâ) vel, sive.

यन्तार् -तृ yantấr -tṛ́ m. (r. yam refraenare, s. târ tṛ) auriga. N. 20. 18.

यन्त्र् yantr 1. et 10. par. (scribitur yatr, ut mihi videtur, denom. a yantrá, r. yam s. tra) obstringere, coërcere. R. Schl. I. 40. 17. Maḥ. 3. 33.

यन्त्र yantrá n. (r. yam s. tra) machina, machinamentum, compages. B'. 18. 61.

1. यम् yam 1. par. interdum âtm. (in tempp. special yać, gr. 297; praet. mltf. áyańsam, fut. aux. yańsyấmi, part. perf. pass. yatá) 1) refrenare, cohibere. — raśmîn habenas. N. 20. 15: raśmîn yaććatu vâǵinâm. — ḥayân flectere, moderari equos. In. 1. 19: ḥayân yêmêća raśmib'iḱ. — rat'am currum flectere. A. 4. 32: apaśyań ḥariyuǵań rat'am ... yatam mâtalinâ. 2) dare. Ḥit. 59. 2: ab'ayavâćam mê yaćća; Man. 2. 55: pûǵitań ḥy aśanan nityam balam ûrǵańća yaććati. 3) âtm. prehendere, sumere (sibi dare, v. dâ praef. â). Ṛgv. 52. 8: ayaććat'â bâḥvôr vaǵram âyasam. (Cf. gr. ζημία, ἥμερος; lat. jejunus ad intens. yańyam referri posset; Pottius apte huc trahit emo proprie sumo, quod e sub-imo, ex-imo; demo e de-imo; fortasse premo ex pra-imo = प्रयम् prayam; lit. immu sumo, per assimil. ex imju, v. gr. comp. 501, praet. ėmjau, fut. im-siu; slav. imamĭ habeo; russ. imaju capio, deprehendo; fortasse goth. NAM sumere [nima, nam, nêmum] ex praep. in, abjecto i et AM pro JAM; hib. iomainim 1) „I drive, toss, twirl", 2) „I force, compel, oblige"; scot. iomain „a driving, act of driving or urging".)

c. â extendere, v. âyata longus; âtm. Śak. 73. 4: svâṅgam âyaććamânaḱ. — d'anus arcum intendere. Maḥ. 3. 8665: d'anur âyaćća.

c. â praef. nis extendere. Śak. 4. 17: nirâyatapûrvakâyâḱ ... vâǵinaḱ.

c. *â* praef. *sam* id., c. loc. Maḥ. 3. 10484: *âsâm prâṇâṅi samâyattâ mamaćâ 'trâi 'kaputrakê.*

c. *pra* i. q. simpl. N. 17. 33: *prayatantu tava prêšyâṅi puṇyaślôkasya mârgaṇê*; 18. 16.

2. यत् *yat* 10. par. (*nikârôpaskârayôṅ* K. *ḱêdôpaskarayôṅ* V.) offendere, vexare; parare.

c. *nis* 1) reddere, restituere. Maḥ. 3. 16596: *tasmâi tad b́aratô râǵyam ... niryâtayâmâsa*; 13182. 2) condonare, ignoscere. Maḥ. 1. 3018: *yamaṅ ... tasya niryâtayati duškṛtam.*

c. *nis* praef. *prati* reddere. Maḥ. 3. 13183.

c. *prati* removere, abjicere, finire. Maḥ. 3. 14728: *d́ârtarâšṭravad́aṅ kṛtvâ vâirâṇi pratiyâtyaća.*

c. *vi* non condonare, punire, cum acc. pers. et rei. Maḥ. 1. 3019: *taṅ yamaṅ pâpakarmâṇaṅ viyâtayati duškṛtam.*

3. यत् *yat* (them. *ya*, nom. *yas*, *yâ*, *yat*, gr. 243) qui. Dr. 2. 5. 6. 7. — Repetitum, quicunque. N. 5. 12. B́. 3, 21. — Antecedente vel sequente relativo vi attractionis etiam notio aliquis per relativum exprimitur (cf. locutiones ut *kaṅ kam* quis aliquem, v. *kim*), e. c. Ḥit. 20. 60: *yô 'tti yasya yadâ mâṅsam* qui alicujus; 53. 2: *yad êva rôćatê yasmâi* quod alicui; 17. 9: *yad yêna yuǵyatê* quo aliquid. Repetitum, Ḥit. 53. 3: *yasya yasya ḥi yô b́âvaṅ* quae alicujus est natura. — Cum sequente *kô 'pi* quivis, quisque. N. 26. 9. Cum sequente *kaśćit* quicunque, wer irgend. Su. 2. 13. — De constructionibus ut *yas tvam* quia tu, *yân imân* quia hos v. *idám.* (Gr. ὅς cum spir. asp. pro *y* sicut in ἅζω, ὑμεῖς, ὑσμίνη = *yaǵ*, *yušmé* dial. vêd., *yud́*; lit. *ji-s* is pro *ja-s*, dat. *jām* = यस्मै *yásmâi*, loc. *ja-mè* = यस्मिन् *yásmin*; slav. *i* eum, *juṅ* eam, *i-ṣe* qui, *ja-ṣe* quae; goth. *ja-bai* si, *jau* an. Huc etiam pertinet particula enclitica *ei* = *î*, quod cum demonstrativo conjungitur ad exprimendum relativum, e. c. *saei* qui, *than-ei* quem; v. gr. comp. 282 sq.)

4. यत् *yat* conj. (acc. neut. praec.) 1) quod, daſs. Ḥ. 1. 5. 29. 2. 4. Br. 3. 16. In recentioribus scriptis etiam sicut gr. ὅτι, pers. *keh* ad introducendam orationem directam adhibetur. Lass. 45. 5: *tvam mamâ 'gra iti ǵalpasi yat tvâm vinâ mamâ 'nyâ vallab́â nâ 'sti* (cf. *yát́â*). 2) quam ob rem, quâ de causâ. N. 24. 18. 3) quia. Ḥ. 4. 14.

यत *yatá* v. *yam.*

यतस् *yátas* adv. (a stirpe relativi *ya*, v. gr. 243 s. *tas*) 1) unde, relative. 2) ex quo, de tempore, seitdem. R. Schl. II. 7. 1: *yatô ǵâtâ* ex quo nata. 3) ubi, relative. Br. 1. 20. 4) quo, quem in locum, relative. Sâ. 5. 28. 5) nam. Ḥit. 27. 5. Śak. 53. 16. (Gr. ὅ-θεν, slav. *juṅdu-ṣe*, v. gr. comp. 421.)

यति *yáti* m. (r. *yam* cohibere, refraenare, s. *ti*) cujus animi appetitus cohibiti sunt, temperans. B́. 4. 28.

यतिन् *yatín* m. i. q. praec. (ut videtur, a *yatá* cohibitum, refraenatum, s. *in*). B́. 5. 26.

यत्न *yatna* m. (r. *yat* s. *na*) opera, nisus, studium. N. 1. 6. 4. 16. 9. 36. 20. 16.

यत्नतस् *yatnatás* adv. (a praec. s. *tas*) studiose, diligenter. Ḥit. 30. 22.

यत्र *yátra* adv. et conj. (a stirpe relativi *ya* s. *tra*) 1) ubi, relative. Ḥ. 2. 16. Interdum pro locativo *yásmin* ponitur, e. c. *yatra kâlê.* B́. 8. 23. 2) quia. N. 11. 7. 3) quod, daſs. N. 8. 17.

यत्रक्वचन *yatrakvaćana* adv. (e *yátra* et *kvaćana* alicubi, a *kva* s. *ćana*) ubicunque, quoquo versus. Br. 3. 12.

यथा *yát́â* (a stirpe relat. *ya* s. *t́â*) 1) adv. sicut. Dr. 2. 7. Repetitum: utcunque, quomodocunque. N. 18. 14. 2) conj. ut. Ḥ. 4. 51. Su. 3. 21. N. 1. 21. 3) in recentioribus scriptis sicut *yat* adhibetur ad introducendam orationem directam. Ur. 13. 4 infr.

यथाकामम् *yat́âkâmám* adv. (Avy. e *yát́â* sicut et *kấma* m. desiderium) ad arbitrium, ad libidinem, ex optato, ad voluntatem. In. 4. 18.

fatigari. Rag'. 11. 9: *pa'i ... mamlatur na.* (Cf. *mar mṛ*, ubi gr. μαραίνω comparavimus; lat. *marc-esco* adjectâ gutturali; fortasse *flacc-esco* mutatâ labiali nasali in aspiratam; huc etiam referri posset germ. vet. *welh* marcidus, *welchên* marcescere, mutato *m* in *w*, v. Graff. 1. 816.)

c. *pari* i. q. simpl. *parimlâna* flaccidus. R. Schl. II. 59. 8: *vṛkśâń parimlânâń.*

य y.

य *ya* v. 3. *yat.*

यकन् *yakán* v. sq.

यकृत् *yákṛt* n. (in casibus debil. etiam *yakán*, gr. 189) jecur. (Lat. *jecur*; gr. ἧπαρ(τ), ἥπα(ρ)τ-ος, mutatâ gutt. in lab.; germ. vet. *lebara*, *lebera* f., mutatâ sem. *y* in *l*, v. gr. comp. 20, Graff. 2. 80; slav. *jatra* neut. pl.; huc fortasse etiam scot. *cruthan* pertinet, abjectâ syllabâ initiali.)

यक्ष् *yakś* 10. âtm. (*pûǵâyâm* K. *mahi* V., ut mihi videtur, a *yaǵ* adjectâ sibilante) honorare, colere, venerari.

यक्ष *yakśa* m. Yaks'us, nomen Geniorum, qui Kuvêri, Dei divitiarum, sunt ministri ejusque horti divitiarumque custodes. In. 5. 25. Su. 2. 7.

यक्षराज् *yakśarâǵ* m. (Yaks'orum rex, e praec. et *râǵ*, nom. *râṭ*) nomen Kuvêri.

यक्षी *yakśî* f. (a *yakśa* signo fem. *î*) Yaks'ia. N. 12. 120.

यच् *yać* v. *yam.*

1. यज् *yaǵ* 1. par. âtm. (in formis puris, precativo âtm. excepto, nec non in syllabâ repetitâ praet. redupl., syllaba *ya* corripitur in *i*) 1) colere deos. B'. 9. 23: *yê 'py anyâ dêvatâ b'aktâ yaǵantê ... tê 'pi mâm êva ... yaǵanti.* 2) sacrificare. Mah. 1. 4687: *asmińśća yaǵamânê ... upâgamańs tatô dêvâń*; R. Schl. I. 15. 14: *lapsyasê putrân yadart'ań yaǵasê.* Cum instr. sacrificii. Su. 2. 13: *yaǵńâir yaǵanti yê kêćid yâǵayantića yê dviǵâń*; N. 5. 45: *îǵêćâ 'py aśvamêd'êna*; 12. 14: *aśvamêd'âdib'ir vṛra kratub'iń ... iśṭvâ*; 36. 38: *îǵêća vivid'âir yaǵńâiń.* Etiam c. acc. sacrificii. R. Schl. I. 31. 5: *yaǵńań yaǵamânê*; 15. 3: *ayaǵat putrîyâm iśṭim putrêpsuń.* Cum acc. pers. R. Schl. I. 14. 7: *iśṭavân aśvamêd'êna b'avatań* (cf. *hu* c. acc.). 3) initiare, inaugurare. R. Schl. II. 56. 18. 21: *śâlâń yakśyâmahê.* 4) dare. B'aṭṭ. 8. 49: *yaǵantîb'iń svavigrahân* (schol. *dadatîb'iń kâmib'yań*). — Caus. sacrificium alicujus peragere (de sacerdote). Su. 2. 13. R. Schl. I. 10. 26: *putrakâmam iman tâta tvań yâǵayitum arhasi.* — Desid. sacrificare velle. Mah. 2. 59: *yiyakśamâṇa.* (Send. *yaṣ* vel *yaś*; gr. ἅζω; ἅγιος = scr. *yaǵya* e *yagya*, v. *yâga.*)

2. यज् *yaǵ* (r. *yaǵ*) colens, adorans (deos), in fine compp. B'. 7. 23.

यजुस् *yáǵus* n. (r. *yaǵ* s. *us*) nomen unius quatuor Vêdorum. B'. 9. 17.

यज्ञ *yaǵńá* m. (r. *yaǵ* s. *na*, v. euph. r. 93) sacrificium. Br. 2. 24. B'. 9. 15. 20.

यज्वन् *yáǵvan* m. (r. *yaǵ* s. *van*) sacrificator. In. 1. 16.

1. यत् *yat* 1. âtm. interdum par. operam dare, niti, studere, c. loc. vel infin. N. 15. 4: *sarvań yatiśyê tat kartum*; 17. 29: *nalasyâ ''nayanê yata*; 34: *yatad'van nalamârgaṇê*; H. 4. 33: *apanêtuńća yatitô naćâi 'va śakitô mama.* — Absol. H. 1. 4: *yatamânâ vanań râǵan gahanam pratipêdirê.* (Cf. *yas*, gr. ζητέω = caus. vel cl. 10 *yâtáyâmi.* Cum Pottio huc traxerim lat. *nîtor* = scr. *ni* + *yat*, ejectâ syllabâ *ya*, vel correpto *ya* in *i.*)

c. *â* niti, inniti aliquâ re, pendere ex aliquâ re. Hit. 52. 9: *svayatnâyattań*; 48. 7.

मोदक *môdaka* (a caus. r. *mud* s. *aka*) 1) adj. exhilarans. 2) subst. m. n. cupediarum genus. Ur. 16. 2 infr.

मोह *môha* m. (r. *muh* s. *a*) 1) stultitia, mentis error. Dr. 7. 20. M. 53. B'. 4. 35. 2) animi defectus, animi deliquium. Ur. 6. 14.

मोहन *môhana* (fem. -*î*, a *môháy* caus. r. *muh* s. *ana*) qui mentem abripit, stupefacit. B'. 14. 8. *môhanî.* A. 8. 26.

मोहिन् *môhín* (a *môháy* caus. r. *muh* s. *in*) qui mentem abripit, stupefacit. B'. 9. 12 (schol. *môhinî bud'ib'ransakarî*).

मौन *mâuná* n. (a *muni* anachoreta, s. *a*) silentium.

मौनिन् *mâunín* (a praec. s. *in*) taciturnus.

मौर्वी *mâurvî* f. (a *mûrvâ* nomine plantae repentis, e cujus fibris arcus nervi conficiuntur, suff. *a* adjecto fem. signo *î*) nervus arcuum. Dr. 5. 17.

मौल *mâula* (fem. -*î*, a *mûlá* suff. *a*) 1) radicalis. 2) generosâ stirpe oriundus, nobilis, generosus. Hit. 84. 1.

मौलि *mâuli* m. f. (a *mûlá* s. *i*) 1) caput. Hêm. 2) diadema, tiara. Sâ. 5. 7: *badd'amâuli*; v. *ćandramâuli.* 3) cincinnus, coma crispata. (Cf. germ. vet. *mûla* f., island. vet. *mûli* m. os, nostrum *Maul.*)

मौलिन् *mâulín* (a praecedente suff. *in*) cincinnatus. Su. 1. 30.

मौहूर्तिक *mâuhûrtika* m. (a *muhûrta* s. *ika*) astrologus. Hit. 94. 9.

म्ना *mnâ* 1. par. (in tempp. special. *man*, quod vera radix est, unde litteris transpositis et productâ vocali *mnâ*, sicut e. c. graece dicitur βέβλη-κα a ΒΑΛ, πέπτω-κα a ΠΕΤ) memorare, enunciare, laudare, celebrare. Rgv. 24. 1: *kasya nûnań katamasyâ 'mṛtânâm manâmahê ćâru dêvasya nâma*; 26. 8. (V. *man* et cf. gr. μιμνήσκω, fut. μνήσω = scr. *mnâsyâmi*; lat. *reminiscor.*)

c. *â* id. B'att. 17. 30: *âmanan mantram.*

म्रक्ष् मृक्ष् *mrakś mṛkś* 1. 10. par. ungere; v. *mrakśaṇa, makś, marǵ mṛǵ.*

c. *ni* poliri. Rgv. 64. 4: *ańsêśv êśâm mimṛkśur ṛśṭayań* „in humeris eorum polita sunt arma".

म्रक्षण *mrakśaṇa* n. (r. *mrakś mṛkś* s. *ana*) oleum. Hêm.

म्रद् *mrad* 1. âtm. conterere. Cf. *mard mṛd, rad.*

म्रदिष्ठ *mrádiśṭa* superl. τοῦ *mṛdú*, gr. 226. (Gr. βράδιστος, v. *mṛdú.*)

म्रदीयांस् *mrádîyâńs* compar. τοῦ *mṛdú*, gr. 226. (Gr. βραδίων, v. *mṛdú.*)

म्रुच् *mruć* 1. par. (*gatyâm*) ire. Cf. *mruńć*, 2. *mańć*, 2. *muńć, mluć, mluńć.*

म्रुञ्च् *mruńć* 1. par. id.

म्रेट् *mrêṭ* 1. par. i. q. *mêṭ.*

म्रेड् *mrêḍ* 1. par. id.

म्लान *mlâná* v. *mlâi.*

म्लुच् *mluć* 1. par. i. q. *mruć.*

म्लुञ्च् *mluńć* 1. par. i. q. *mruńć.*

म्लेच्छ *mlêćća* m. (r. *mlêč* s. *a*, nisi potius *mlêč* est denom. a *mlêćća*) barbarus, externus (Wils.: the generic term for a barbarian or foreigner; that is for one speaking any language but sanscrit, and not subject to the usual Hindu institutions). Su. 2. 8.

म्लेछ् *mlêč* 1. et 10. par. (*avyaktâyâń vâći* K. *dêśyôktâu* V.) indistincte, non perspicue loqui, linguâ terrae alicujus propriâ, barbarâ, vernaculâ uti. Mah. 2. 2040: *nâryâ mlêčanti b'âśâb'iń.*

म्लेट् *mlêṭ* 1. par. i. q. *mêṭ.*

म्लेड् *mlêḍ* 1. par. id.

म्लेव् *mlêv* 1. âtm. i. q. *mêv.*

म्लै *mlâi* 1. par. *mlâyâmi*; part. perf. pass. *mlâná.* 1) flaccescere, marcescere. Mah. 3. 15455: *mlâyanti sraǵań*; N. 5. 26: *mlânasrak*; Mah. 3. 15683: *mlânti vṛkśâń* (pro *mlâyanti*). 2) languescere,

मे mê 1. âtm. mutare, commutare. (Cf. scr. mâ; lit. mai-nas commutatio, mainau muto, commuto; russ. mje-na commutatio, mjenaju muto, commuto; lat. mu-to; gr. ἀ-μεί-βω.)

मेखला mêk'alâ zona, cingulum (praesertim feminarum). Rag'. 8. 63. 6. 63.

मेघ mêg'á m. (r. mih e mig' s. a) nubes. (Goth. milh-ma nubes, insertâ liquidâ; lit. mig-la nebula; gr. ὀ-μίχ-λη.)

मेघनिर्घोष mêg'anirg'ôśa (Bah. e praec. et nirg'ôśa m. strepitus) nubis strepitum habens. N. 21. 11.

मेघवर्ण mêg'avarṇa (Bah. e mêg'á et várṇa m. color) nubis colorem habens. In. 5. 15.

मेट् mêṭ 1. par. (unmâdê) mente captum esse, insanire. Cf. mrêṭ, mlêṭ, mêḍ, mrêḍ, mlêḍ, mad.

मेड् mêḍ 1. par. id.

मेढ्र mêḍra m. (r. mih s. tra) 1) penis. 2) hircus.

मेथ् mêt' 1. par. (sañgê K. sañgê vad'ê mêd'âyâm V.) 1) adhaerere. In dial. vêd. âtm. sibi obviam venire. Rgv. 113. 3: na mêt'êt'ê na tast'atuh sumêkê naktôśâsâ „non sibi obviam veniunt (Rosen. „se laedunt", cf. Westerg.) non subsistunt grato rore stillantes Nox et Aurora". 2) laedere, occidere; in dial. vêd. conviciari. Rgv. 42. 10: na pûśaṇam mêt'âmasi. 3) intelligere. (Cf. mit', mêd', 1. mid.)

मेदस् mêdas n. (r. 2. mid s. as) medulla. A. 10. 54. (Fortasse lat. medulla per assimil. e medusla vel medurla, v. मेदुर mêdura; gr. μυελός fortasse litteris transpositis e μεδυλος, ejecto δ, productâ antecedente vocali.)

मेदिनी mêdinî f. terra. N. 11. 39.

मेदुर mêdura (r. 2. mid s. ura) adiposus, unctus. Am. (Vid. mêdas.)

मेध् mêd' 1. par. âtm. (sañgamê K. vad'amêd'asañgêśu V.) convenire; laedere, occidere; intelligere. (Vid. mêd'as, mêd'â et cf. mêt', mit', 1. mid; lat. meditor; gr. ΜΑΘ, μανθάνω, μήδομαι, μῆδος.)

मेधस् mêd'as n. (r. mêd' s. as) mens, intellectus. B'. 18. 35 in fine comp. Bah. (Cf. gr. μῆδος, v. mêd'.)

मेधा mêd'â f. (r. mêd' s. â) mens, intellectus (cf. mêd'as). In. 4. 9. B'. 10. 34.

मेधाविन् mêd'âvin (a praec. s. vin) mente, intellectu praeditus. B'. 18. 10.

मेनका mênakâ f. nom. pr. Apsarasae.

मेप् mêp 1. âtm. (gatyâm) ire; se movere. Cf. vêp.

मेरु mêrú m. mons fabulosus.

मेल mêla m. (r. mil s. a) congregatio, conventus.

मेलक mêlaka m. (a praec. s. ka) id. Hit. 20. 17.

मेव् mêv 1. âtm. (sêvanê) servire, colere, venerari. Cf. mlêv, pêv, sêv.

मेष mêśa m. (fortasse e mêkśa ejecto k, mêkśa autem deduci posset a r. mih in desid. mimikś, cf. mêḍra, mêha) hircus. Am.

मेह mêha m. (r. mih s. a) 1) urina. 2) hircus. (Cf. mêḍra, mêśa; gr. μοιχός, v. mih.)

मैत्र mâitra (a mitrá amicus, s. a) 1) adj. (fem. -î) benignus, benevolus. B'. 12. 13. 2) n. amicitia.

मैत्री mâitrî f. (a praec. signo fem. î) amicitia. Hit. 131. 2.

मैथुन mâit'una n. (a mít'una q. v., suff. a) coitus. Hit. 5. 21.

मोक्ष् môkś 1. et 10. par. interdum âtm. solvere, liberare. H. 2. 34: êtân ... môkśayiśyâmy ahañ kâmañ râkśasât; N. 11. 29: môkśayitvâ sa tâm vyâd'ah; Mah. 1. 3917: gâtañ gâtam môkśayiśyê ganmatô mânuśât. (Cf. muć, unde môkś adjectâ sibilante cum guṇâ.)

c. vi i. q. simpl. Mah. 1. 7880.

मोक्ष môkśa m. (r. môkś s. a) solutio, liberatio. B'. 18. 30. 7. 29; praesertim animae liberatio a sensuum vinculis, a corporis gaudiis vel doloribus, aequanimitas. Br. 1. 17. B'. 5. 28.

मोघ môg'a (r. muh mutato h in g' [cf. gr. 324] s. a) vanus, irritus. Sâ. 5. 49. — môg'am adv. frustra. B'. 3. 16.

मूर्द्धज múrdd'aǵa vel मूर्धज múrd'aǵa m. (e sq. et ǵa natus) capillus.

मूर्द्धन् mú́rdd'an vel मूर्धन् mú́rd'an m. (v. gr. 105; instr.: mú́rdd'nâ vel mú́rd'nâ) caput. R. Schl. I. 44. 10. Transl. princeps locus, frons. N. 1. 2. Hit. 31. 7. Cacumen montis. Mêǵ. 17.

मूल् múl (ut videtur, denom. a múlá radix q. v.) cl. 1. par. âtm. (pratiśṭ'âyâm K. rôpaṇê V.) fixum esse; plantare. — Cl. 10. par. (rôhaṇê K. rôpaṇê V.) crescere, plantare.

c. ut 10. par. eradicare, evellere. Mah. 3. 11106: unmúlayan mahâvr̥kśân.

c. ut praef. sam id. Hit. 90. 8: samunmúlayitum vr̥kśân; 127. 15.

मूल múlá, vêd. mú́la n. (ut videtur, a r. manh vel mah crescere, abjecto h, mutato a in ú, cf. Pott. 2. 108) radix. N. 9. 11. Transl. origo. Br. 1. 40.

मूल्य múlya n. pretium, merces. Am.

मूष् múś 1. par. furari; v. 1. muś.

मूष múśa m. (r. múś s. a) mus. (Lat. mûs, mûr-is e mûs-is; gr. μῦς, μυ-ός e μυσ-ός; germ. vet. mûs, them. mûsi; russ. myśj.)

मूषिक múśika m. (r. múś s. ika) mus. Hit. 113. 6.

मृग mr̥ga m. (r. marg mr̥g s. a) 1) actio quaerendi. 2) venatio. Dr. 6. 4. 3) quadrupes in universum et specialiter dorcas, antilope. (Wils.: 1) a deer, an antelope. 2) an animal in general.) N. 11. 25. Sâ. 5. 74. H. 1. 17. Dr. 6. 3.

मृगजीवन mr̥gaǵîvana m. (venatione vitam habens, Bah. e mr̥ga et ǵîvana n. vita) venator. N. 11. 28. 38. 39.

मृगतृष्णा mr̥gatr̥śṇâ f. (e mr̥ga et tr̥śṇâ sitis) vapores supra desertorum arenam, aquae speciem habentes, quâ animalia decipiuntur. Ur. 15. 5 infr. 17. 3 infr.

मृगया mr̥gayâ f. (r. marg mr̥g servato charactere 10mae classis, s. â) venatio. Dr. 1. 3. 4. 3. 6.

मृगयाण mr̥gayâṇa v. marg mr̥g.

मृगलाञ्छन mr̥galâñćana m. (Bah. e mr̥ga et lâñćana signum, nota) luna. Ur. 43. 4 infr.

मृगाङ्क mr̥gâṅka m. (Bah. e mr̥ga et aṅká signum, nota) id. Am.

मृगेन्द्रता mr̥gêndrátâ f. (e mr̥gêndra animalium princeps, dominus, s. tâ) imperium animalium. Hit. 47. 16.

मृणाल mr̥ṇâla m. n. fibra in caule loti floris.

मृणाली mr̥ṇâlî f. (a praec. signo fem.) id. N. 16. 13.

मृतक mr̥taka n. (a mr̥tá mortuus, s. ka) corpus hominis mortui, cadaver. Lass. 4. 11.

मृति mr̥ti f. (r. mar mr̥ s. ti) mors. Hêm. (Lat. mors e mor-ti-s.)

मृत्तिका mr̥ttikâ f. i. q. mr̥d f. Mah. 1. 5724.

मृत्यु mr̥tyu masc., etiam fem. et neut. (a r. mar mr̥ adjecto t, s. yu, cf. gr. 565) mors. Su. 1. 22.

मृद् mr̥d f. (r. mard mr̥d) terra, humus, lutum, argilla (v. mr̥dâ).

मृदङ्ग mr̥daṅga m. (ut mihi videtur, e perdito subst. mr̥da in acc. et ga iens, cf. patañgá et v. gr. 576) tympanum (Wils.: 1) a tabour, a small drum. 2) a double drum). Dr. 7. 6.

मृदा mr̥dâ f. (r. mard mr̥d s. â) i. q. mr̥d. (Goth. mulda pulvis.)

मृदु mr̥dú (fem. vî, r. mard mr̥d s. u) tener, mollis, mitis, suavis. In. 5. 6. N. 11. 34. Raǵ. 9. 57: kr̥pâmr̥dumanas; — tardus, lentus. Sâ. 4. 32. 5. 105: mr̥dugâminî. (Gr. βραδύς e μραδύς sicut βροτός e μροτός; lat. mollis per assimil. e molvis pro modvis vel morvis, mutato d vel r in l; nostrum mild; germ. vet. milti; anglo-sax. mild; hib. meirbh „slow, tedious, weak"; russ. molodyĭ juvenis; boruss. vet. malda [them.] id.)

मृध mr̥d'a n. (r. mard' mr̥d' s. a) pugna. H. 4. 9. N. 12. 82.

मृन्मय mr̥nmaya (a mr̥d f. suff. maya, v. euph. r. 85) terreus, luteus, ex argilla confectus. Sâ. 2. 13.

मृषा mr̥śâ adv. falso. Lass. 57. 9.

मृष्ट mr̥śṭá v. marǵ mr̥ǵ, marś mr̥ś.

c. *pari* furtum alicui facere, c. acc. pers. Mah. 3. 13030: *anyôsnyam parimuśṇantô hinsayantaśća mânavâh.*

2. मुष् *muś* 1. par. (*vadê*) ferire, occidere, laedere. Cf. *maś.*

3. मुष् *muś* adj. in fine compp. (r. 1. *muś*) furans.

मुषल *muśalá* vel मुशल *muśalá* vel मुसल *musalá* m. pistillum, teli genus. A. 10. 5.

मुष्क *muśká* m. testiculus. Hit. 34. 21. 49. 14.

मुष्टि *muśṭí* m. f. (ut videtur, a r. 2. *muś* s. *ti*) pugnus. (Huc traxerim germ. vet. *fûst* id., them. *fûsti*, mutatâ labiali nasali in mutam.)

मुस् *mus* 4. par. (*kaṇḍanê* K. *ćidi* V.) frangere, findere.

मुस्त् *must* 10. par. (*saṅgâtê* K. *saṅhatâu* V.) coacervare.

मुह् *muh* 4. par. interdum âtm. Part. perf. pass. *mugdá* et *múḍá*, gerund. *mugdvâ* et *múḍvâ* (v. euph. r. 102. *a*). 1) animo conturbari, mentis errore affici, mente capi. Bh. 2. 13: *dîras tatra na muhyati*; 5. 15: *têna muhyanti ǵantavah*; Mah. 4. 425: *mâ muhyasva.* 2) deliquium animi pati, animo linqui. R. Schl. I. 21. 21: *śôkêna mahatâ 'viśṭaś ćaćâlaća mumôhaća*; Mah. 3. 709: *mumôhaća papâtaća.* — *mûḍá* animo conturbatus, mente captus, stultus, amens. N. 6. 12. 18. 10. — *mugdá* amore captus. Ragh. 9. 44. — Intens. valde conturbari. Mah. 3. 402: *mômuhyamâna.* — Caus. conturbare, stupefacere. N. 19. 24: *ratinam môhayann iva*; Dêv. 1. 66: *môhayâi 'tâu durâdarśâv asurâu.* — *môhitá* conturbatus, stupefactus, mentis suae non compos, mente captus. N. 8. 16. 9. 4. 10. 28. Su. 4. 18. (Pottius huc trahit gr. μῶ-ρος, lat. *mô-rus.*)

c. *â* praef. *vi* caus. conturbare. Mah. 3. 12138.

c. *pari* caus. id. Mah. 1. 3571.

c. *pra* i. q. simpl. *pramûḍa* animo conturbatus. M. 54. — Caus. conturbare. Dr. 6. 21.

c. *pra* praef. *vi* caus. conturbare. *vipramôhita* i. q. *môhita.* H. 3. 17.

c. *vi* i. q. simpl. R. Schl. I. 9. 39: *sukumârâiśća tâir aṅgâis tâbih spṛśṭô vyamuhyata.* Bh. 2. 72. — *vimugda* conturbatus. Hit. ed. Ser. p. 49: *mahatâ bayêna vimugdah.* — *vimûḍa* id. Bh. 3. 27: *ahaṅkâravimûḍâtmâ.* — *vimûḍa* m. Geniorum ordo. Su. 3. 5. — Caus. conturbare. A. 8. 7: *vyamôhayanta mâm*; 10. 22: *vyamôhayanća tân sarvân ratamârgâiś ćaran raṇê.*

c. *sam* i. q. simpl. Bh. 3. 7: *darmasammûḍaćêtâh*; Dr. 6. 29: *diśah sammumuhuh parêśâm.* — Caus. conturbare. Mah. 2. 1949.

c. *sam* praef. *abi*: *abisammûḍah* conturbatus. A. 10. 22.

मुहुस् *múhus* adv. identidem, iterum iterumque. N. 10. 26. Saepe bis ponitur (*muhurmuhus*) In. 2. 25. N. 15. 20.

मुहूर्त *muhûrtá* m. n. 1) momentum. H. 2. 21. N. 17. 12. Sâ. 5. 6. 2) hora (Wils.: the thirtieth part of a day and night, or an hour of forty-eight minutes). H. 4. 46.

मू *mû* 1. âtm. (*bandanê* K. *bandê* V.) ligare, vincire. *mûtá* ligatus. Am. Cf. *mav.*

मूक *mûká* mutus (ut mihi videtur, a r. *mû* ligare, sicut *badirá* surdus a *band* ligare; cf. lat. *mû-tus* = मूत *mûtá* ligatus.)

मूढ *mûḍá* v. *muh.*

मूत्र् *mûtr* 10. par. (ut videtur, denom. a *mûtra*) mingere.

मूत्र *mûtra* n. (ut videtur, a r. *miv* mingere, correpto *iv* in *û*, s. *tra*) urina. N. 7. 3.

मूर्ख *mûrká* (ut videtur, a r. *murć*, i. e. *mûrć*, c. *k* pro *ć*, suff. *a*) stultus, stupidus.

मूर्छ् *mûrć* v. *murć.*

मूर्छा *mûrćâ* f (r. *murć*, i. e. *mûrć*, s. *â*) stupor. H. 1. 14.

मूर्त *mûrta* (a *mûrti* s. *a*) corporeus. Ragh. 2. 69. P. 17.

मूर्ति *mûrti* f. (ut videtur, a r. *mar mṛ* [cf. *mumûrś*] s. *ti*) corpus.

मूर्तिमत् *mûrtimant* (a praec. s. *mant mat*) corporeus. N. 1. 15.

1. मुण्ड् *muṇḍ* 1. par. (scribitur *muḍ*) 1) conterere. 2) tondere, radere. Cf. *muṭ*, *muṇṭ*, *puṇḍ*.

2. मुण्ड् *muṇḍ* 1. par. âtm. 1) purificari, purum esse. 2) sidere, submergi. (Cf. *maṇḍ*, lat. *mundus*, *mundare*.)

मुण्ड *muṇḍa* (r. *muṇḍ* s. *a*) 1) adj. calvus, nudo capite. 2) m. n. caput.

मुण्डक *muṇḍaka* m. (r. *muṇḍ* s. *aka*) tonsor. Ḥêm.

मुण्डिन् *muṇḍín* m. (r. *muṇḍ* s. *in*) id. Am.

1. मुद् *mud* 1. âtm. gaudere, laetari. Sâ. 3. 17: *tâm b'âryâṅ labd'vâ ... mumudê*; N. 13. 74: *êtayâ saḥa môdasva*; Ḥ. 2. 21: *môdiśyê śâsvatîẖ samâẖ*. — *muditá* laetus. N. 24. 49. (Cf. *mad*, *mand*, *maṇḍ*, *marḍ mṛḍ*; lit. *mudrùs* animosus, alacer, promptus.)

c. *anu* concedere, permittere. Maḥ. 2. 1787: *kê dyûtam anvamôdanta kêćâi 'nam pratyaśêd'ayan*; 4. 800.

c. *anu* praef. *ab'i* caus. valedicere. Maḥ. 1. 4447: *âmantrya prayayâu râǵâ tâiśćâi 'vâ 'b'yanumôditaẖ*.

c. *pra* i. q. simpl. par. R. Schl. I. 1. 84: *kṛtakṛtyaẖ ... pramumôda*; 44. 61: *pramumôdaća lôkas tan nṛpam âsâdya*. — *pramudita* laetus. Su. 1. 31. 33. — Caus. exhilarare. Man. 3. 61.

c. *prati* i. q. simpl. par. Maḥ. 1. 6781: *tam praǵâẖ, pratimôdantyaẖ, sarvâẖ pratyudgatâs tadâ*.

2. मुद् *mud* 10. par. (*samparkê*) miscere.

3. मुद् *mud* f. (r. 1. *mud*) gaudium. In. 5. 59.

मुद्गर *mudgara* m. (e *mud* et *gara* deglutiens) malleus bellicus (Wils.: a mallet, a mace, a weapon like a carpenter's hammer). Su. 2. 3. A. 10. 5.

मुद्रा *mudrá* f. sigillum.

मुद्रित *mudritá* (a praec. s. *ita*) obsignatus. Ur. 43. 8 infr.

मुधा *mud'â* adv. frustra, incassum. Ḥit. 107. 6.

मुनि *muni* m. (ut videtur, a r. *man*, attenuato *a* in *u*, s. *i*) anachoreta, sanctus sapiens, vates. Su. 2. 14. B'. 2. 56. 10. 37.

मुमुक्षु *mumukśú* (a *mumukś* desid. r. *muć* s. *u*) emancipationem cupiens. B'. 4. 15. — *śarân mumukśu* sagittas emittere cupiens. Raǵ. 9. 58.

मुमूर्ष् *mumûrś* desid. r. *mar mṛ*, v. gr. 476 et 480.

मुमूर्षु *mumûrśú* adj. (a praec. s. *u*) mori cupiens vel moriturus. Dr. 7. 5.

मुर् *mur* 6. par. (*saṅvêśṭanê* K. *vêśṭanê* V.) circumdare, vestire. K.: *murati kaṇṭakêna vâḍîṅ kṛśakaẖ*. (Cf. *var vṛ*; lat. *murus*; lit. *múras*; germ. vet. *múra*; anglo-sax. et island. vet. *múr* id.)

मुर्छ् *murć* 1. par. (proprie *mûrć*, vocalis brevis enim nusquam apparet) 1) animo conturbari; deliquium animi pati, animo linqui. Gîta-G. 4. 19: *pataty udyâti mûrćaty api*; B'aṭṭ. 15. 55: *amûrćîd asâu kśataẖ*; R. Schl. II. 34. 17: *papâta b'uvi mûrćitaẖ*; In. 5. 48: *krôd'amûrćitâ*. 2) implere, penetrare, occupare. Raǵ. 6. 9: *paritô digantân tûryasvanê mûrćati* (schol. *vyâpnuvati sati*). 3) crescere. Raǵ. 12. 57: *mumûrća sak'yaṅ râmasya samânavyasanê ḥarâu* (schol. *vavṛd'ê*); 10. 80: *svâb'âvikaṅ vinîtatvan têśâṅ vinayakarmaṇâ mumûrćê* (schol. *vṛdd'im prâpa*) *saḥaǵan têǵô ḥaviśê 'va ḥavirb'uǵâm*. 4) valere, potentem esse. Raǵ. 2. 34: *na pâdapônmûlanaśakti raṅḥaẖ śilôććayê mûrćati mârutasya*.

c. *ab'i* i. q. simpl. sgf. 1. Maḥ. 1. 7794: *kandarpêṇâ 'bimûrćitâ*.

c. *sam* valere, magnum, potentem esse. Raǵ. 16. 64: *śrôtrêśu sammûrćati ... vârimṛdaṅgavâdyam*.

मुर्व् *murv* 1. par. (*band'anê* K. *naḥi* V.) ligare, nectere.

मुशल *muśalá* v. *muśalá*.

1. मुष् *muś* 9. par. furari, rapere. N. 5. 7: *muśṇantî prab'ayâ râǵńâṅ ćakśûṅśića manâṅsića*; Ḥ. 42. 12: *maḥatâ b'ayêna muśitaẖ*. Cum acc. pers. Ṛgv. 93. 4: *amuśṇîtam avasam paṇiṅ gâẖ* „eripuistis alimentum Paṇi, (nempe) vaccas". — *muś* cl. 4 v. *mus*. (Vid. *mûś*, *mûśa*.)

varšám, ǵalam, vâšpám pluviam, aquam, lacrymas effundere. Br. 2. 36: *mumóća vâšpam*; Maḥ. 1. 8154: *ǵalasantatim mumućuḱ*; 3. 670: *vâṇamayań varšam ... mumôća.* — *šákṛt, mū́tram* stercus edere, urinam reddere. Maḥ. 3. 11115: *šakṛn mûtrańća muććânâḱ* (pro *muććamânâḱ*). — *šábdam* sonum emittere. N. 5. 29: *ḥâ ḥê 'ti ... muktaḱ šabdô narâd́ipâiḱ.* — Cum vocibus, quae missilia exprimunt, emittere, mittere, conjicere. Su. 2. 16: *vâṇâ muktâḱ šilâsu*; R. Schl. I. 54. 23: *astrâṇi ... mumôća.* Omissâ missile exprimente voce, Maḥ. 1. 5296: *muććasvê 'ty abravît pârt́ań sa mumôća 'vićârayan.* — *âtmánam* se dejicere. Maḥ. 1. 6740: *mêrukûṭâd âtmânam mumôća.* — *dêḥam, áṅgam* corpus dimittere, abjicere, deponere (cf. *dêḥanyâsań kartum* Sâ. 2. 23). Ḥit. 87. 10: *ćitâu ... yâ muććati dêḥam âtmanaḱ*; R. Schl. I. 25. 14: *yatrâ 'ṅgań sa mumôća.* — Relinquere. Nalôd. 3. 12: *tâm amućad iḥa sa svapâyâm* (schol. *atyâkšît*); 4. 7: *b́îr muććêta tvâm* (schol. *tyaǵêta*). (Huc traxerim gr. ΜΥΚ, μύσσω e μύκjω, μῦκος, μυκτήρ; lat. *mûcus, mungo* e *munco* = scr. *muććâmi*; russ. *moća* urina, *moću* humecto, *moću-sj* mingo [*mûtram muććâmi*]; hib. *mun* urina, *munaim* mingo.)

c. *ava* i. q. simpl. — *ašvân* equos disjungere. N. 21. 18. — *vâsâńsi* vestes deponere. Maḥ. 2. 2520.

c. *â* induere. Raǵ. 12. 86: *mâtalis tasya mâḥêndram âmumôća tanuććadam*; 13. 21. 17. 25. Maḥ. 1. 4095.

c. *ut* solvere, liberare. R. Schl. I. 1. 74: *astrêṇô 'nmućyaćâ ''tmânam.* Exuere. B́att. 3. 22: *vib́ûšaṇâny unmumućuḱ.*

c. *nis* i. q. simpl. B́. 7. 28.

c. *nis* praef. *ab́i*: *ab́inirmukta* relictus. Maḥ. 2. 221.

c. *nis* praef. *vi* i. q. simpl. N. 13. 21.

c. *pra* 1) i. q. simpl. Su. 1. 11. N. 13. 11. 2) induere. R. Schl. II. 9. 39: *atra tê 'ḥam pramôkšyâmi mâlâm.*

c. *pra* praef. *vi* i. q. simpl. Ḥ. 1. 7: *kat́an nu vipramućyêma b́ayâd asmât.*

c. *prati* 1) id. Man. 10. 118: *kilvišât pratimućyatê.* 2) alligare. Maḥ. 2. 2323: *pâšân âtmani pratimuććati.*

c. *vi* i. q. simpl. N. 13. 14. 14. 16. 20. 32. 44. A. 6. 21. B́. 18. 35. Exuere, deponere. Maḥ. 1. 4095: *têšâm ... âb́araṇâni vimuććatâm.*

c. *vi* praef. *pra* id. Dr. 3. 1.

c. *sam* i. q. simpl. *vâri sammôktum* aquam effundere. Maḥ. 3. 10236.

2. मुच् *muć* 10. par. i. q. 1. *muć.* Man. 3. 37: *môćayaty ênasaḱ pitṛn*; Maḥ. 1. 5850: *iyam (nâur) ... môćayišyati vaḱ sarvân asmâd dêšât.*

मुछ् *muč* 1. par. i. q. *puč.*

मुज् *muǵ* 1. par. (*mṛǵâd́vanayôḱ*) abstergere, purificare; sonare. (Vid. *muńǵ, marǵ mṛǵ, maǵǵ, mârǵ, marć* et cf. lat. *mûgio*, gr. μυκάομαι.)

1. मुञ्च् *mućć* 1. âtm. (*kalkanê* K. *môkšê* V.; scribitur *muć*, gr. 110[a]) decipere, fallere; liberare.

2. मुञ्च् *mućć* 1. par. (*gatyâm*) ire.

मुञ्ज् *muńǵ* 10. par. (scribitur *muǵ*) i. q. *muǵ.*

1. मुट् *muṭ* 1. et 10. par. (*sańćûrṇanê* K. *kšudi* V.) conterere. Cf. *muṇṭ, muṇḍ, mard mṛd, 2. puṭ.*

2. मुट् *muṭ* 6. par. (*âkšêpamardanayôḱ*) prosternere, nisi contemnere; conterere. V. 1. *muṭ.*

मुण् *muṇ* 6. par. (*pratiǵńânê*) promittere, polliceri. Cf. *man.*

मुण्ट् *muṇṭ* 1. par. (*mardê*) conterere. Cf. *muṇḍ, mard mṛd.*

मुण्ठ् *muṇṭ́* 1. par. (*palâyanê* K. *palâyê* V.; scribitur *muṭ́*) aufugere.

3. मी *mî* 1. par. (*gatâu*) ire. (Vid. sq. et cf. *mâ* sgf. 2.)

4. मी *mî* 10. par. (*gatâu matyâm*) ire; intelligere. (Vid. 3. *mî* et cf. lat. *meare.*)

मीढ *mîḍ'a* v. *mih.*

मीन *mînά* m. piscis.

मीम् *mîm* 1. par. (ut videtur, forma redupl. a r. 3. *mî*) ire; sonare.

मीमांस् *mîmâṅs* v. *mân.*

मील् *mîl* 1. par. (*nimêšaṇê* K. *nimêšê* V.) nictari, connivere. Gita-G. 10. 16: *yatra svidyati, mîlati* (schol. *śrîkṛšṇê kšaṇaṅ svidyati mîlati sati*). Se claudere (de oculis). B'aṭṭ. 14. 54: *tasyâ mimîlatur nêtrê.* — Caus. claudere (de oculis). Mêg'. 109: *lôćanê mîlayitvâ.*

c. *ut* aperire (oculos), aufschlagen. B'aṭṭ. 15. 102: *udamîlîl lôćanê*; Mah. 3. 11155: *îšad unmîlya* *) *lôćanê.* Se aperire (de oculis). B'aṭṭ. 16. 8: *unmîlišyati ćakšur mê vṛt'â.* — Caus. aperire (oculos). Ur. 5. 14: *êtad unmîlaya ćakšur âyatam.*

c. *ni* 1) claudere (oculos), niederschlagen. Ur. 5. 9: *b'ayanimîlitâkšî.* Etiam omissâ oculos exprimente voce. Rag'. 8. 37: *nimimîla narôttamapriyâ hṛtaćandrâ tamasê 'va kâumudî.* — *nimîlita* = *nimîlitâkša* clausos oculos habens. Rag'. 1. 68: *praǵâlôpanimîlitaḣ* *). 2) dormire. Man. 1. 52: *yadâ svapiti d'armâtmâ tadâ sarvan nimîlati*; Hit. 107. 13: *narêśvarê ǵagat sarvan nimîlati nimîlati.* — Caus. claudere (oculos), expressâ vel omissâ oculos significante voce. Mah 3. 400: *santrâsân nyamîlayata lôćanê*; 1. 4278: *dêvî nyamîlayat.*

c. *pra* i. q. simpl. Gita-G. 4. 19: *pramîlati patati.*

c. *sam* se claudere. Śak. 45. 4: *sammîlanti na tâvad band'anakôśâs tayâ 'vaćitapušpâḣ.*

---

*) *unmîlya* et *nimîlita* etiam ad caus. referri possunt.

मीव् *mîv* 1. par. i. q. *pîv*, unde ortum esse videtur mutato *p* in nasalem ejusdem organi.

मुकुट *mukuṭa* n. crista, diadema, tiara. A. 10. 38.

मुकुर *mukurá* m. speculum.

मुकुल *mukula* m. n. gemma arboris. Rag'. 9. 27. 15. 99.

मुकुलित *mukulitá* (a praec. s. *ita*) semiclausus, gemmae arboris instar. Ur. 49. 2.

मुक्ता *muktá'* f. (part. perf. pass. r. *muć* s. *ta* in fem.) margarita. Rag'. 4. 50.

मुक्ताफल *muktâp'ala* n. (e praec. et *p'ála*) margarita. Rag'. 6. 28. 16. 67.

मुक्तावली *muktâvalî* f. (e *muktâ* et *âvali*) linea margaritarum. Rag'. 13. 48.

मुख *múk'a* n. 1) os. N. 23. 23. 2) vultus. In. 2. 23. Su. 3. 25. 26. 3) cuspis. A. 3. 26 in fine compp. Bah. Transl. frons, e. c. exercitûs. Dr. 8. 8.

मुखतस् *muk'atás* adv. (a praec. s. *tas*) in conspectu, coram. N. 11. 28.

मुखर *muk'ara* (a *múk'a* s. *ra*) 1) adj. sonans, strepens, crepans. Rag'. 5. 72. 13. 40. 2) subst. m. dux, ductor, princeps. Hit. 13. 13.

मुख्य *muk'yá* (a *múk'a* s. *ya*) praecipuus, excellentissimus. N. 22. 9. Dr. 4. 3. B'. 11. 26.

मुख्यशस् *muk'yaśás* adv. (a praec. s. *śas*) praecipue. N. 8. 21.

मुग्ध *mugd'á* v. *muh.*

मुग्धत्व *mugd'atvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis. Ur. 19. 8.

1. मुच् *muć* 6. par. âtm. *muńćâ'mi, muńćê'* (v. gr. 300) solvere, liberare, dimittere. Dr. 9. 17: *muńćê 'mam*; 18: *dâsô 'syam mućyatâm*; 8. 42: *na hi mê môkšyatê ǵîvan*; N. 24. 32: *êša mê muńćatu prâṇân*; H. 1. 44: *muktâ vayan ddhât*; Rag'. 3. 20: *mumućê* (pass.) *sa band'anât*; Mah. 3. 2613: *śâpân môkšyasi matkṛtât* (pass. cum term. par.). Etiam cum instr. Man. 11. 228: *tvaćê 'vâ 'his tênâ 'd'armêṇa mućyatê* (cf. *yuǵ* praef. *vi* c. instr.). —

मिल् *mil* 6. par. âtm. obviam fieri, obviam venire, occurrere, convenire, societatem inire. Hit. 43. 11: *yêcâ 'nyê suhṛdaḱ samṛdd'isamayê dravyâb'ilâśâkulâḱ ... tê sarvatra milanti*; 67. 19: *sarvâiḱ paśub'ir, militvâ, sinhô viǵńaptaḱ*; 38. 9: *kadâćić ćitrâṅganâmâ mṛgaḱ, kênâ 'pi trâsitas, tatrâ 'gatya militaḱ.* (Fortasse *mil* e *mid* mutato *d* in *l*, cf. *mêt'*, *mit'una.*)

मिश् *miś* 1. par. i. q. *maś.*

मिश्र् *miśr* 10. par. miscere (ut videtur, denom. a *miśra*). Mah. 1. 5724: *lâkśayâćâ 'py analpayâ mṛttikâm miśrayitvâ*; Śak. 24. 1: *vâćan na miśrayati yady api madvaćôb'iḱ.* (Cf. 1. *miś*; gr. μίγνυμι; lat. *misceo*; lit. *maiśau*; slav. *měśuń*; germ. vet. *miskiu*; hib. *measgaim* „I mix", *measg* „among, amongst"; cambro-brit. *ym-musk.*)

मिश्र *miśra* (ut videtur, a r. *miś*, cf. *miś*, suff. *ra*) mixtus. B'. 18. 12. In. 2. 2.

1. मिष् *miś* 1. par. conspergere. *miśṭá* 1) conspersus. 2) dulcis, suavis. *miśṭá* n. cibus lautior, delicatior. N. 18. 6. Cf. *marś mṛś.*

2. मिष् *miś* 6. par. (*spard'âyâm* K. *spard'ê* V.) aemulari, certare. — Part. praes. in gen. absol. invito. Mah. 1. 7179: *tâu pârt'ivânâm miśatân narêndra kṛśṇâm upâdâya gatâu narâgryâu*; 8159: *tvan d'akśyasê ̄snag'a kâṇḍavan dâvam adyâi 'va miśatô ̄ssya śaćîpatêḱ*; 2. 2535: *d'ârtarâśṭrân raṇê hatvâ miśatâń sarvad'anvinâń śamaṅ gantâsmi na ćirât*; 3. 10464: *têna dvâdaśavârśikyâm anâvṛśṭyâm mahâtmanâ vṛśṭam ... miśatô vaǵrapâṇinaḱ.* (V. praef. *ut* et *ni* et cf. *mîl*; russ. *migaju* et *miśu* nictor; lit. *mirklôju* id., *mëgmi* dormio; fortasse lat. *nico*, *nic-to* e *nimic-o*, *nimic-to* = scr. *nimiśâmi.* — Benfeyus huc trahit lat. *micare.*)

c. *ut* aperire oculos, proprie aufschlagen. B'. 5. 9: *unmiśan nimiśann api.*

c. *ni* claudere oculos, proprie niederschlagen. Mah. 3. 10649: *matsyaḱ suptô na nimiśati.*

मिह् *mih* 1. par. *mêhâmi*, fut. aux. *mêkśyâmi*, part. perf. pass. *mîḍ'á* (gr. 102). Effundere, praesertim mingere. R. Schl. II. 75. 21: *sûryam prati mêhatu*; Man. 4. 52: *praty agnim prati sûryańća ... mêhataḱ.* (Cf. *minv*; lat. *mingo*, *mejo*; gr. ὀ-μιχέω, μοιχός, μοιχάω; lit. *myźu* mingo, *mëślas* fimus, *mëźù* stercus egero, *mig-la* nebula, v. मेघ *mêg'á*; anglo-sax. *MIG* mingere, *mîge*, *mâh*, *migon*; island. vet. *MIG* id.; goth. *maihs-tus* fimus, adjectâ sibilante; nostrum *Mist.*)

1. मी *mî* 9. par. âtm. *mînâmi*, *mînê*, in dial. vêd. *minâmi*, *minê* (*hinsâyâm* K. *vad'ê* V.) ferire, occidere, delere. Ṛgv. 71. 10: *rûpań ǵarimâ minâti*; 92. 12: *aminatî dâivyâni vratâni*; 117. 3: *minantâ* (= *minantâu*) *dasyôr aśivasya mâyâḱ.* — Part. perf. pass. *mînâ.*

c. *â* i. q. simpl. Ṛgv. 79. 2: *â tê suparṇâ aminanta êvâiḱ* „tuae bene alatae (luces) feriunt (nubem) cum properantibus (ventis)". — âtm. sibi mutuo aliquid delere. Ṛgv. 113. 2: *dyâvâ varṇań ćarata âmimânê* „coelum percurrunt (nox et aurora) suum mutuo colorem delentes".

c. *pra* i. q. simpl. Ṛgv. 32. 4: *mâyinâm aminâḱ prô 'ta mâyâḱ* „praestigiatorum fregisti praestigias"; 25. 1. 92. 11.

2. मी *mî* 4. âtm. perire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *durmitrâsô mimânâ ǵahur b'ôǵanâ.* — Caus. *mâpáyâmi*, v. gr. 468. (Cf. *mriyê* morior, unde fortasse *miyê* ejecto *r* producto *i.*)

c. *pra* perire, mori. Man. 9. 247: *bâlâśća na pramîyantê*; R. Schl. II. 75. 28: *anapatyaḱ pramîyatâm.* — *pramîta* mortuus. Man. 3. 245. — Caus. occidere, delere. Man. 1. 57: *idań sarvań ćarâćarań saǵîvayatićâ 'ǵasram pramâpayatićâ 'vyayaḱ*; 8. 295: *sa ćêt ... pramâpayêt prâṇab'ṛtah*; 11. 89. 129. Mah. 3. 13322.

मायु *mâyú* m. bilis.

मारकत *mârakata* (fem. -*î*, a *marakata* s. *a*) smaragdinus. Hit. 7. 16.

मारिष *mâriśa* m. persona venerabilis, in linguâ scenicâ histrio primarius. Wils.: „the title of the manager, or principal actor". Ur. 1. 7.

मारुत *mârutá* m. (a *marút* s. *a*) aër, ventus. Am.

मार्कण्डेय *mârkaṇḍêya* m. sapiens, sanctus hujus nominis.

मार्ग् *mârg* 1. par. âtm. et 10. par. quaerere. N. 12. 125: *tam mârgâmy aparâǵitam*; 13. 62: *tam mârgamâṇâ b'artâram*. Cf. *marg mṛg*.

c. *pari* id. B'. 15. 4.

मार्ग *mârga* m. (r. *mârg* s. *a*) via. In. 5. 26. 2. 12. N. 13. 10.

मार्गण *mârgaṇa* n. (r. *mârg* s. *ana*) actio quaerendi. N. 17. 33.

मार्गशीर्ष *mârgaśîrśa* m. (a *mṛgaśîrśa* [dorcadis caput habens, nomen astri, in quo luna est plena] s. *a*) nomen mensis, November-December. B'. 10. 35.

मार्ज् *mârǵ* 10. par. (*śabdê* K. *mṛǵâd'vanyôḥ* V.) sonare; abstergere, purificare. N. 13. 46: *amârǵitâm*. Vid. *marǵ mṛǵ*.

मार्जार *mârǵâra* m. (r. *marǵ mṛǵ* vel *mârǵ* s. *âra*) felis. Am.

मार्दव *mârdava* n. (a *mṛdú* mitis, mansuetus, s. *a*) mansuetudo. B'. 16. 2.

मालती *mâlatî* f. planta, Jasminum grandiflorum. Mêg'. 96.

माला *mâ'lâ* f. sertum floreum.

माल्य *mâlya* n. (a *mâ'lâ* s. *ya*) id. Su. 4. 4. N. 2. 11.

मास् *mâs* m. (r. *mas*) 1) luna. 2) mensis. (Cf. gr. μήν, μην-ός e μηνσ-ος ejecto σ sicut e. c. in χήν = scr. *haṅsá* anser; russ. *mjesjaz'* luna; lit. *mēnû* luna, mensis, a them. *mēnes*, gen. *menesio* a them. *menesia*, v. gr. comp. 147. 2; goth. *mêna*; germ. vet. *mâno* luna; v. sq.)

मास *mâsa* m. (r. *mas* metiri, s. *a*) mensis. (Lat. *mensi-s* insertâ nasali, attenuato *a* finali in *i*; hib. *mios* id.; cambro-brit. *mis*, v. *mâs*.)

माह् *mâh* 1. par. âtm. (*mânê*) honorare. Cf. *mah*.

मि *mi* 5. par. âtm. (*prakśêpaṇê* K. *kśêpê* V.) jacere, projicere, prosternere, dejicere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tvâ mârutô minôtu*.

मिछ् *mič* 6. par. *miččâ'mi* (*vâd'ê*) vexare. Cf. *pič*.

मित *mitá* v. *mâ* et *mi*.

मित्र *mitrá* (scribitur etiam *mittra*, a r. *mid* amare, s. *tra*) 1) n. amicus. H. 1. 42. N. 9. 30. 2) m. sol.

मित्रता *mitrátâ* f. (a *mitrá* s. *tâ*) amicitia.

मिथ् *mit'* 1. par. âtm. (*vad'ê* K. *vad'ê mêd'âyâm* V.) 1) ferire, laedere, occidere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *saṅ yan maḥî mit'atî spard'amânê* (schol. *maḥatyâu parasparaṅ ḥiṅsantyâu sênê*). 2) intelligere. Cf. *mêt'*, 1. *mid*, *mêd*, *mêd'*.

मिथुन *mít'una* n. (r. *mit'*, v. *mêt'*, suff. *una*) par animantium (diversi sexus, ut puer et puella). Br. 2. 10. N. 5. 39. 23. 24.

मिथ्या *mit'yâ* adv. falso, fallaciter, frustra. N. 12. 14. 13. 17. Sâ. 6. 14. B'. 18. 59.

1. मिद् *mid* 1. par. âtm. i. q. *mit'*.

2. मिद् *mid* 1. âtm. 4. et 10. par. *mê'dê*, *mê'dyâmi* (gr. 305), *mêdáyâmi* (*snêhanê* K. *sniḥi* V.) 1) pinguem, adiposum, unctum esse vel fieri. K.: *śramêṇa kâyô na mêdyati*. 2) amare. K.: *mêdatê putrê pitâ*. — Part. perf. pass. *minná*, *mêditá*. (Cf. *mind*, *mand*; lit. *myliu* amo, *mīlas* carus, mutato *d* in *l*; russ. *milyĭ* comis, benignus.)

मिन्द् *mind* 10. par. (scribitur *mid*, gr. 110[a]) i. q. 2. *mid*. (Cf. *mid*, *mand*; germ. vet. *minna*, *minni* amor, fortasse per assimil. e *minda*, *mindi*.)

मिन्व् *minv* 1. par. *mínvâmi* (*sêkê*, scribitur *miv*) irrigare. Cf. *pinv*, *ninv*, *miḥ*.

nom. *mati* = माता *mâtấ*, them. *mater* = मातर् *mâtár*, gen. *mater-e*; lit. *mōtē̃* uxor, gen. *mōter-s*; hib. *mathair* mater.)

मातलि *mâtali* m. Mâtalis, Indri auriga.

मातुल *mâtula* m. (fortasse e *mâtura*, a *mâtár -tṛ́*, attenuato *a* in *u*, suff. *a*) avunculus. B^c. 1. 26.

मातृषष्ठ *mâtṛśaśṭ^a* (Bah. e *mâtár -tṛ́* et *śaśṭ^á* sextus, v. gr. 598) matrem tanquam sextam habens. H. 1. 1.

मात्र *mâtra* n. (r. *mâ* s. *tra*) 1) mensura. A. 8. 1. 2) materies, elementum, res. B^c. 2. 14. 3) in fine compositorum, ubi a grammaticis pro suffixo tadd^itico habetur: solus, solum, tantummodo. N. 9. 10. 11. 39. Dr. 5. 12. 14. A. 10. 46. (Gr. μέ-τρον.)

मात्रक *mâtraka* (a praec. s. *ka*) mensura, modus. N. 14. 9.

मात्स्यक *mâtsyaka* (a *mátsya* m. piscis, s. *ka* vel *aka*) ad piscem attinens, piscarius. M. 56. (Hib. *measach* „fishy", v. *mátsya*.)

मादृश् *mâdṛ́ś* (v. gr. 263) mei similis, mihi aequalis. Lass. 41. 17.

माद्रवती *mâdravatî* f. (a *mâdra* Madrensis, s. *vant vat* in fem.) i. q. sq. Dr. 8. 17.

माद्री *mâdrî* f. (a *mâdra* Madrensis signo fem. *î*) regis Pâṇḍus uxor, Nakuli et Sahadêvi mater.

माधव *mâd^ava* m. (a *mad^u* s. *a*) 1) nomen mensis Vâiśâk^i, Aprilis-Maii. 2) ver.

माधवी *mâd^avî* f. (a praec. signo fem. *î*) planta repens (Gaertnera racemosa). Mêg^. 76.

माधुर्य *mâd^urya* n. (a *mad^ura* dulcis, s. *ya*) dulcedo. In. 5. 7.

1. मान् *mân* 1. par. (*pûǵâyâm* K. *arćê* V.) honorare, colere.— 1. âtm. (*pûǵâyâm* K. *vićârê arćê* V.) honorare, cogitare, deliberare, perpendere; desid. *mîmâṅsê* 1) perpendere, considerare. Man. 4. 224: *mîmâṅsitvô 'b^ayam.* 2) comperire. Mah. 1. 3878: *tat sarvam êva putras tê na mîmâṅsêta.* Cf. *man.*

2. मान् *mân* 10. par. (fortasse denom. a *mâna* honor) honorare, colere. N. 12. 24: *na mânayasi mâm ârya rudatîm*; Mah. 1. 4467: *yat^ârhạm mânayâmâsa pâuraǵânapadân api*; R. Schl. I. 38. 8: *śâilêndrasutâ mânayiśyati taṅ sutam.*— *mânya* honorandus, venerandus. Cf. *man.*

c. *sam* i. q. simpl. *sammânita* honoratus. Dr. 3. 8.

मान *mâna* n. (r. *mân* vel *man* s. *a*) honor. In. 5. 50. Sâ. 5. 49. B^c. 6. 7.

मानद *mânada* m. (e praec. et *da* qui dat) qui honorem tribuit, in vocativo fere solum invenitur, ad venerationem erga aliquem exprimendam. In. 5. 44. N. 4. 4. Sâ. 5. 51.

मानयितार् -तृ *mânayitấr -tṛ́* m. (r. *mân* cl. 10, s. *târ tṛ*) honorator. In. 4. 9.

मानव *mânavá* m. (a Manu oriundus, e *mánu* s. *a*, v. gr. 582) homo. In. 5. 6. Br. 2. 2. (Huc potius quam ad *puṅs* q. v. traxerim goth. *manna* id., th. *mannan*, quod fortasse per assimil. e *manvan*; nostrum *Mann*.)

मानस *mânasa* n. (a *mánas* s. *a*) 1) animus, mens. N. 13. 19. 19. 9. Dr. 1. 11 in fine compp. Bah. 2) lacus hujus nominis in Himâlayo. Mêg^. 11.

मानिन् *mânín* (a *mâna* honor, s. *in*) superbus. Rag^. 13. 38.

मानुष *mânuśa* (a *mánu* producto *a*, s. *śa* pro *sa*, v. gr. 101[a]) 1) m. homo. H. 2. 12. 13. 2) adj. (fem. *î*) humanus. H. 2. 8. B^c. 4. 12. N. 1. 2. *mânuśî* subst. N. 13. 55.

मानुष्य *mânuśya* (a *mânuśa* s. *ya*, nisi a *manuśya* s. *a*) humanus. H. 2. 12. N. 19. 27.

मान्थ् *mânt^* 1. par. (*kunt^ê*, scribitur *mât^*) i. q. *kunt^*. Cf. *mant^*.

मामक *mâmáka* pron. poss. (fem. *-î*, v. gr. 265) meus. B^c. 1. 1. 9. 7.

माया *mâyấ* f. (r. *mâ* s. *yâ*) praestigiae, magia. H. 4. 47. Su. 1. 13. 20. B^c. 4. 6. N. 13. 26.

मायामय *mâyâmaya* (a praec. s. *maya*) magicus, magiâ effectus, praestigiis praeditus. In. 1. 7.

magnus, signo fem. *î*, cf. *prtví*) terra. Su. 2. 9. (Hib. *meag* id.)

महीक्षित् *mahîkśit* m. (Tatp. e praec. et *kśit* dominus, imperator) terrae dominus, rex (cf. *prt'ivîkśit*). N. 2. 20.

महीभृत् *mahîb'rt* m. (terram sustinens, e *mahî* et *b'rt* q. v.) mons. N. 12. 73.

महेश्वर *mahêśvara* m. (magnus dominus, Karm. *mahâ* et *íśvará*) deus Śivus. Su. 3. 23.

महोदधि *mahôdad'i* m. (Karm. e *mahâ* et *udad'í* mare) magnum mare. Su. 2. 12.

1. मा *mâ* 2. par. 3. et 4. âtm. *má'mi*, *mimê* (gr. 332), *má'yê*. 1) metiri. *mitá* mensuratus, praesertim modicus, paucus, exiguus. Sâ. 1. 6 (cf. *mitâśana*, *mitampaća* apud Wils.). 2) in dial. vêd. dare. Ṛgv. 120. 9: *râyêća nô mimîtan vâǵavatyâi* | *iśêća nô mimîtam* „opulentiaeque nos date, vigore clarae, ciboque nos date". — Caus. 1) metandum curare. Maḥ. 1. 2024: *tan dêśam mâpayâmâsur yaǵńâyatanakâraṇât*; 1. 5319: *mâpayâmâsa mêdinîm*. 2) metiri, transmeare. Maḥ. 1. 5842: *pâṇḍavân dadṛśê ... mâpayânân nadîǵalam*. (Vid. *mas*, 3. *mi* et cf. gr. μέ-τρον, μῖμος, μιμέομαι; v. *mâ* praef. *upa* et *sam*, ἄ-μοτος, quasi *amitam* pro *amâtam*; lat. *mê-tior*, *mo-dus*, *im-mâ-nis*; goth. *MAT* metiri, *mita*, *mat*, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]. 1; lit. *mattóju* metior, *más-tas* euphon. pro *mát-tas* cubitus, *máćius* e *matius* modus, mensura, *mé-tas* annus, v. *samâ*; slav. *mêra* modus, mensura; lit. *mērà* id.; hib. *mead* „a balance, a scale", *meadaighim* „I weigh, balance, consider".)

c. *upa*: *upamita* similis. B'ar. 3. 17.

c. *nis* efficere, creare. Su. 3. 12: *nirmamê yôśitan divyâm*; 18: *nirmitâ*; Man. 1. 13: *divam b'ûmińća nirmamê*; Hit. 21. 20: *snâyunirmitâ êtê pâśâḥ*.

c. *nis* praef. *vi* id. N. 17. 7: *d'âtrâ vinirmitaḥ*.

c. *pari* admetiri, transl. destinare. B'ar. 3. 50: *âyur varśaśatan nṛṇâm parimitam*. — *parimita* modicus, paucus, exiguus. Sâ. 1. 5.

c. *pra* i. q. simpl. *apramêya* non mensurabilis, immensus. Dr. 1. 8. B'. 11. 17.

c. *sam*: *sammita* 1) similis. N. 16. 4: *grâmân nagarasammitân*. 2) consentaneus, congruens. Sâ. 5. 50: *yat'â yat'â b'âśasi d'armasammitam manôśnukûlam*.

2. मा *mâ* 3. par. âtm. sonare. Ṛgv. 38. 8: *vâśrê 'va vidyun mimâti* „mugientis instar (vaccae) fulmen sonat".

3. मा *mâ* ne, particula prohibitiva, quae construitur cum imperativo vel temporibus, quae loco imperativi ponuntur. Ḥ. 3. 7. Imperativo subintellecto. Dr. 4. 23. (Gr. μή; hib. *mi*, particula negativa in initio compp.)

मांस *mânsá* n. caro. Ḥ. 2. 2. 7. (Slav. *manso* neut. id.; lit. *mēsà* fem. id.; goth. *mimsa* id.; germ. vet. *mâs* neut., them. *mâsa*, cibus; nostrum *Mus*, *Ge-müse*; hib. *maise* „food, victuals".)

माक्षिक *mâkśika* m. (ut videtur, a *makśâ*, quod etiam apem significare videtur, suff. *ika*; secundum Wils. a *makśikâ* apis) mel. (Huc trahi posset germ. vet. *wahs* neut. cera; anglo-sax. *väx*, *vex*, *veax*; lit. *waśka-s* m.; russ. *vosk*, mutato *m* in *v*.)

माक्षज *mâkśaǵa* n. (e praec. et *ǵa* natus) cera.

माङ्क्ष् *mâṅkś* 1. par. (*kâṅkśâyâm* K. *spṛhi* V.; scribitur *mâkś*) desiderare; cf. *kâṅkś*.

मागध *mâgad'a* (f. -*î*, a *magad'a* nomen regionis, s. *a*) magad'ensis. Rag'. 1. 57.

माचिरम् *mâćiram* adv. (e *mâ* et *ćiram* diu) sine morâ, statim, c. imperativo vel ejus vice fungentibus temporibus. Ḥ. 4. 13. N. 3. 9. 18. 17. M. 47. Sâ. 5. 99.

मातङ्ग *mâtaṅga* m. elephantus (cf. *mataṅga*). Dr. 8. 29.

मातर् -तृ *mâtár -tr'* f. (ut mihi videtur, a r. *mâ* s. *tar tṛ*, v. *mâ* praef. *nis*) mater. (Vid. gr. 124 et cf. lat. *mâter*; dor. μάτηρ; germ. vet. *muoter*; slav.

महाकाय *mahâkâya* (Bah. e *mahâ* et *kấya* corpus) magnum corpus habens.

महाकटितटश्रोणी *mahâkaṭitaṭaśrôṇî* adj. fem. (Bah. e *mahâ* et *kaṭi*, *taṭa*, *śrôṇî*) magnas coxas, clunes et magna femora habens. In. 2. 32.

महाघोर *mahâg'ôra* (Karm. e *mahâ* et *g'ôrá*) valde terribilis. Up. 22.

महात्मन् *mahâtman* (Bah. e *mahâ* et *âtmán*) magnam animam, magnam mentem habens. H. 1. 32.

महादेव *mahâdêva* m. (Karm. e *mahâ* et *dêvá* deus) magnus deus, sic praesertim Śivus nominatur.

महाद्युति *mahâdyuti* (Bah. e *mahâ* et *dyuti*) magnum splendorem habens. H. 3. 2.

महानन *mahânana* (Bah. e *mahâ* et *ânana* os) magnum os habens. H. 3. 2.

महानस *mahânasa* m. n. (ut videtur, e *mahâ* et *anas* cocta oryza, adjecto *a*) culina. N. 23. 20.

महानाद *mahânâda* m. (Bah. e *mahâ* et *nâdá*) magnum sonum habens. In. 3. 4.

महान्त् *mahấnt* (r. *manh* vel *mah* crescere, unde est part. praes.; in casibus fortibus tamen, vocativo excepto, *ânt* pro *ant*, v. gr. 187) magnus, transl.: gravis. N. 1. 3. 2. 24. 8. 2. (V. *manh*.)

महापृष्ठगलस्कन्ध *mahâpṛśt'agalaskand'a* adj. (Bah. e *mahâ* et *pṛśt'á*, *gala* et *skand'á*) magnum dorsum, collum (et magnos) humeros habens. H. 2. 4.

महाबल *mahâbala* (Bah. e *mahâ* et *bála*) magnam vim habens. H. 1. 1.

महाबाहु *mahấbâhu* (e *mahâ* et *bâhú* brachium) magna brachia habens.

महाभाग *mahâb'âga* (Bah. e *mahâ* et *b'ấga* fortuna, felicitas) magnam felicitatem habens, praestans, excellens. In. 1. 16.

महाभाग्य *mahâb'âgya* n. (Karm. e *mahâ* et *b'âgya* n. felicitas) magna felicitas, praestantia, divinitas. Sâ. 1. 1. 7.

महाभुज *mahâb'uga* (Bah. e *mahâ* et *b'úga*) magna brachia vel magnas manus habens. In. 5. 55.

महामुख *mahâmuk'a* m. (magnum os habens, e *mahâ* et *múk'a*) nom. pr. Dr. 8. 16.

महामेघस्वन *mahâmêg'asvana* (Bah. e *mahâmêg'a* magna nubes et *svana* sonus) magnae nubis sonum habens. In. 1. 5.

महायशस् *mahâyaśas* adj. m. f. n. (e *mahâ* et *yáśas* n. gloria) magnam gloriam habens. Su. 1. 42.

महारथ *mahârat'a* m. (e *mahâ* et *rát'a* currus, heros) 1) magnus currus. In. 1. 17. 2) saepissime: magnus heros. H. 2. 4.

महार्थवत् *mahârt'avant* (a *mahârt'a* [*mahâ* + *árt'a*] s. *vant vat*) magnâ re vel magno fructu, magno commodo praeditus, gravissimus. Sâ. 5. 50.

महार्ह *mahârha* (Karm. e *mahâ* et *arha* dignus) valde dignus, praestans. H. 1. 33. Su. 1. 30.

महावक्त्र *mahâvaktra* (e *mahâ* et *vaktrá*) magnum os habens. H. 2. 6.

महावीर्य *mahâvîrya* (e *mahâ* et *vîrya* vis, virtus, fortitudo) magnam fortitudinem habens. Su. 1. 3.

महावीर्यपराक्रम *mahâvîryaparâkrama* adj. (e *mahâ* et Dvandv. *vîrya* + *parâkrama*) magnam virtutem et fortitudinem habens. H. 2. 2.

महाव्रत *mahâvrata* (e *mahâ* et *vrata* votum) magnum votum habens vel voti studiosus, memor, voto fidus. Su. 1. 13.

महाशय *mahâśaya* (Bah. e *mahâ* et *âśayá* mens, animus) magnanimus. Am.; Hit. 120. 5.

महासेन *mahâsêna* m. (Bah. e *mahâ* et *sénâ* exercitus) nomen Kârtikêyi.

महिमन् *mahimán* m. (a *mahấnt* s. *iman*) magnitudo. B'. 11. 41. Ur. 5. 13.

महिष *mahiśá* m. (r. *manh* vel *mah* crescere, s. *iśa*) bos bubulus. (V. *maha*.)

महिषी *mahiśî́* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) femina bovis bubuli. 2) uxor regis. N. 1. 7. 12. 95. Sâ. 1. 18. Dr. 4. 6. M. 18.

मही *mahî* f. (ut mihi videtur, a *maha* pro *mahấnt*

marśayatu mahârâǵaḱ. (Cf. b́ar b́ṛ, unde fortasse marś mṛś, mutato b́ in nasalem ejusdem organi, additâ sibilante.)

c. vi i. q. simpl. Mah. 3. 15441.

2. मर्ष् मृष् marś mṛś 1. par. (sêćanê) conspergere, irrigare. Cf. varś vṛś.

मर्ल् मृल् marl mṛl v. marḍ mṛḍ.

मर्ऌ मृऌ marl̥ mṛl̥ v. marḍ mṛḍ.

मल् mal 1. âtm. 10. par. mâlê, maláyâmi (d́âraṇê K. d́ṛtâu V.) tenere.

मल malá, vêd. mála m. n. sordes, lutum. N. 16. 13. 17. 6. 8. (Lett. mâls lutum, argilla; lit. mólis id.; germ. vet. mâl, mâli in compp. aug-mâli collyrium, ana-mâli nota, stigma, ćicatrix, macula, wund-mâli cicatrix, Wund-Mal, lich-mâl stigma, signum in corpore; nostrum *Mal*. Fortasse lat. macula e malicula.)

मलपङ्किन् malapaṅkin adj. (e Dvandv. malapaṅka sordes et pulvis, s. in) sordibus et pulvere obductus. N. 24. 9.

मलय málaya m. nomen montis. Wils.: „a mountain or mountainous range answering to the western Ghâts in the peninsula of India." Raǵ. 4. 46.

मलयज malayaǵa m. (e málaya et ǵa natus) santalum. Ur. 42. 2.

मलिन maliná (a malá s. ina) sordidus, lutulentus. N. 10. 6. 12. 23. (Pottius apte huc trahit gr. μέλας, lit. mĕlina's caeruleus; v. sq.)

मलिनाम्बु malinâmbu m. (e praec. et ámbu aqua) atramentum librarium. Mêd.

मलीमस malîmasa (a malá) sordidus, turpis. Raǵ. 2. 53. 3. 46.

मल्ल् mall 1. âtm. i. q. mal.

मल्ल malla m. pugil.

मल्लि málli f. planta, Jasminum Zambae.

मल्लिका mállikâ (a praec. s. ka in fem.) id. Raǵ. 9. 41.

मल्ली mallí f. id. Lass. p. 69.

मव् mav 1. par. (naḥi) ligare, vincire. B́aṭṭ. 9. 90: tam mêvuḱ śṛṅḱalâdib́iḱ. Vid. mû, mavy.

मव्य् mavy 1. par. id.

मश् maś 1. par. (śabdê K. d́vanâu kôpê V.) sonare; irasci. Cf. miś.

मशक maśaka m. culex.

मष् maś 1. par. (ḥiṅsâyâm K. vad́ê V.) ferire, occidere, laedere. Cf. muś.

मषि máśi f. atramentum librarium.

मषी maśî f. id. Up. 67.

मष्क् maśk ire, se movere; v. mask et cf. makk.

मस् mas 1. par. metiri; v. mâ.

मसि mási et मसी masí f. i. q. maśi, maśî. Am.

मस्क् mask i. q. maśk.

मस्त masta n. caput. Lass. p. 70.

मस्तक mástaka m. n. (a praec. s. ka) id. Hit. 85. 13.

मस्तिस्क mastiska m. (ut mihi videtur, a masta caput) cerebrum. (Cf. slav. moʒg.)

मह् maḥ 1. et 10. par. máḥâmi, maḥáyâmi (pûǵâyâm K. pûǵê V.) honorare (magni aestimare). Mah. 3. 13326: maḥitvâ; Raǵ. 11. 49: prâḥinôćća maḥitam ... purôd́asam. — Praef. sam in dial. vêd. parare. Ṛgv. 94. 1: imaṅ stômam arḥatê ǵâtavêdasê rat́am iva sammaḥêmâ manîśayâ „huncce hymnum Agni venerabili, currum veluti (faber), paramus mente"; 111. 3. (V. maṅḥ et cf. hib. mogh, modh „respect, honour"; cambro-brit. myged id., mygaw venerari; germ. vet. machôn; anglo-sax. macian facere, formare, parare; gr. μῆχος, μηχανή.)

मह maḥa m. (r. maṅḥ vel maḥ crescere, s. a) bos bubulus. Hêm. (Cf. maḥiśá, cambro-brit. mohyn taurus.)

महत्त्व maḥattvá n. (a maḥánt s. tva) magnitudo.

महर्षि maḥarśi m. (Karm. e maḥâ q. v. et ṛśi sapiens, sanctus) magnus sapiens, magnus sanctus. In. 5. 25.

महा maḥâ in initio compp. Bah. et Karm. pro maḥánt, v. gr. 614.

c. *pari* 1) fricare, abstergere. R. Schl. II. 77. 26: *aśrûṇi parimṛdnantâu.* 2) superare. Maḥ. 1. 4979: *ǵavê lakšyâbʿiḥaraṇê sarvân sa parimardati* (cl. 1).

c. *pra* conterere, devastare. Maḥ. 1. 4467: *pramṛdya purarâšṭrâṇi.*

c. *vi* id. Man. 4. 70: *na mṛllôšṭaṅ vimṛdnîyât*; Maḥ. 1. 5504: *vimṛdya râšṭram.* — Caus. id. R. Schl. II. 88. 2: *vimardita.*

मर्दन *mardana* (r. *mard mṛd* s. *ana*) 1) n. actio conterendi. 2) n. frictio, affrictus. Up. 55. 3) m. contritor. Dr. 6. 14.

मर्ध् मृध् *mardʿ mṛdʿ* 1. par. âtm. (*undê* K. *klidi* V.) humidum esse, humectari. — In dial. vêd. occidere. Ṛgv.-V. 73. 4 (v. Westerg.): *mâ nô mardʿišṭam*; 25. 4: *na mardʿiḱ.* (Vid. *mṛdʿa* et cf. *mar mṛ*, *mard mṛd.*)

मर्ब् *marb* 1. par. ire, se movere.

मर्मन् *marman* n. (r. *mar mṛ* s. *man*) 1) articulus (corporis). Bʿaṭṭ. 16. 15. 2) sensus secretus, secretum. Ḥit. 84. 13.

मर्मर *marmara* m. (a sono dictum) susurrum, murmur. Ragʿ. 6. 57: *tîrêšu tâlîvanamarmarêšu.* (Cf. lat. *murmur*, gr. μορμύρω, germ. vet. *murmurôn* murmurare.)

मर्या *maryâ* f. limes, finis, terminus.

मर्यादा *maryâdâ* f. (e praec. et *da* dans vel *âda* sumens, in fem.) id.

मर्व् *marv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu gatâu* V.) implere, ire. Cf. *par* (*pṝ*), *pûr.*

मर्श् मृश् *marś mṛś* 6. par. 1) tangere. 2) considerare, reputare. Saepe scripturâ confunditur cum *marś mṛś.* (Vid. *marǵ mṛǵ* et cf. lat. *mulcere*; fortasse hib. *mear* „a finger, a toe", a tangendo nominatum; *mearacht* „a fingering or the act of touching a musical instrument".)

c. *anu* considerare, reputare. R. Schl. II. 11. 9: *ḥṛdayam apy êtad anumṛśyô 'dvarasva mê.*

c. *parâ* 1) tangere, attingere. Mṛ. 166. 20: *ǵaladʿara nirlaǵas tvaṅ yan mâm ... stanitêna bʿîšayitvâ dʿârâḥastâiḱ parâmṛśasi*; N. 16. 15: *ḥastiḥastaparâmṛšṭâm ... padminîm*; Śak. 125. 3: *vayasya kaḱ pativratâm anyaḱ parâmaršṭum utsaḥatê.* Mulcere, permulcere. Ragʿ. 3. 68: *parâmṛśan ḥaršaćalêna pâṇinâ tadîyam aṅgam.* — *nârîm* stuprare. Bʿaṭṭ. 17. 38: *nârîr anyadîyâḱ parâmṛśan*; Maḥ. 3. 16153: *śaptô ḥy êša purâ pâpô vadʿûṅ rambʿâm parâmṛśan* (sic legendum pro *parâmṛśan*). 2) prehendere, capere. Bʿaṭṭ. 12. 16: *śûlâni parâmṛśantaḱ*; Maḥ. 4. 461: *pradʿâvantiṅ kêśapâśê parâmṛśat.*

c. *pari* 1) mulcere. R. Schl. II. 10. 25: *snêḥât parimamarśa tâm*; 26: *parimṛśyaća pâṇibʿyâm.* 2) prehendere. R. Schl. II. 23. 5: *kʿaḍgam parimṛśan rôśât.* 3) considerare, reputare. R. Schl. I. 2. 20: *vâkyan tat parimṛśya.*

c. *vi* 1) mulcere. R. Schl. II. 20. 32: *vimamarśaća pâṇinâ.* 2) considerare, reputare. Sâ. 1. 30. Bʿ. 18. 63. Etiam âtm. Maḥ. 3. 15477: *vâkyaṅ vimamṛśê* (ed. Calc. *vimamṛśê*) *dʿiyâ.*

c. *vi* praef. *pra* considerare, reputare. Dr. 6. 7: *tat pravimṛśya râǵâ prôvâća.*

1. मर्ष् मृष् *marś mṛś* 1. 4. et 10. par. âtm. tolerare, sustinere, perferre. Man. 4. 217: *mṛšyanti yêćô 'papatim*; R. Schl. I. 1. 74: *mamarśa râkšasân vîrô mantriṇas tân yadṛććayâ*; Man. 8. 313: *yaḱ kšiptô marśayaty ârtâiḱ*; Maḥ. 5. 416: *kaṅćit kâlam iman dêvâ marśayadʿvam*; 2. 1571: *duḥkʿam maḥan marśayâmi.* — *na marś* non perferre = irasci (v. *amarśa, amarśaṇa*) c. acc. rei. Maḥ. 1. 5135: *nâ 'mṛšyata vaćô 'sya tat.* Absol. Maḥ. 3. 706: *sa tâir abʿiḥataḱ saṅkʿyê nâ 'marśayata.* — Condonare. Ur. 76. 2 infr.:

mama mârǵasva. — *mṛśṭá* purificatus, purus, clarus; de aquâ. N. 12. 36: *mṛśṭasalilâm âpagâm.* 2) mulcere. R. Schl. I. 46. 7: *pâṇinâ sa mamârǵa tâm*; v. praef. *pra.* (Cf. *mârǵ*, *marś mṛś*, *maǵǵ*, *mańǵ*, *muǵ*, *muńǵ*; lat. *mulgeo*, *mulceo*; gr. ἀ-μέλγω; germ. vet. *milchu* mulgeo; goth. *miluks* lac; lit. *mélżu* mulgeo; slav. *mlζuń* id.; fortasse hib. *breugaim* „I sooth, flatter, decoy, delude" e *mreugaim*, sicut gr. βραδύς e μραδύς = scr. *mṛdú*; *bleaghaim* „I milk".)

c. *apa* auferre. Man. 2. 27: *gârbʹikańćâi 'nô dviǵânâm apamṛǵyatê.*

c. *ava* detrahere, demere. Maḥ. 1. 5487: *dʹanurǵyâm avamṛǵya.*

c. *â* abstergere. Maḥ. 2. 2224: *sâ vivarṇam âmṛǵya mukʹań karêṇa.*

c. *ni* id. Man. 3. 216: *têśu darbʹêśu tań ḥastan nimṛǵyât.*

c. *pari* abstergere, siccare, purificare. R. Schl. II. 72. 31: *yêna (pâṇinâ) mâń raǵasâ dʹvastam abʹikśṇam parimârǵati*; Maḥ. 3. 584: *ćakśuśî parimârǵantî.* Trop. Ragʹ. 14. 35: *vâćyań tyâgêna patnyâḥ parimârśṭum âiććat.*

c. *pra* 1) abstergere, purificare, abluere. Bʹaṭṭ. 17. 55: *kʹaḍgân*; Man. 2. 60: *dviḥ pramṛǵyât tatô mukʹam*; Ragʹ. 3. 41: *ǵalêna lôćanê pramṛǵya*; N. 5. 4: *pramṛśṭamaṇikuṇḍala.* Trop. auferre, demere. Ragʹ. 6. 41: *ayaśaḥ pramṛśṭam.* 2) mulcere. In. 2. 24: *pramârǵamânaḥ śanakâir bâḥûćâ 'sya*; Sâ. 5. 102.

c. *vi* abstergere, purificare. Sâ. 5. 96: *vimṛǵyâ 'śrûṇi nêtrâbʹyâm*; Dr. 6. 17: *ćârumukʹam vimṛǵya.*

c. *sam* id. Maḥ. 2. 2186.

मर्ड् मृड् *marḍ mṛḍ* 6. et 9. par. exhilarare. Bʹaṭṭ. 7. 96: *amṛḍitvâ saḥasrâkśam* (schol. *asukʹinań kṛtvâ*). In dial. vêd. *marḍ mṛḍ*, *marl mṛl* et *marḷ mṛḷ* 1) exhilarare, laetificare. Ṛgv. 36. 12: *sa nô mṛla maḥân asi* „tu nos exhilara: magnus es"; 17. 1. 114. 2; Yaǵurv. (v. Westerg.): *na tvad anyô magʹavann asti marḍitâ.* 2) cum dat. blandiri, favere, propitium esse. Ṛgv. 114. 6: *tanayâya mṛla.* 3) reficere, corrigere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *yad âgaś ćakṛma tat su mṛla.* 4) intrans. gaudere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *mṛḷa sukśatra mṛḷaya.* — Caus. cum dat. in dial. vêd. favere, propitium esse. Ṛgv. 12. 9: *tasmâi pâvaka mṛḷaya.* (Cf. *maṇḍ*, *mad*, *mand*, *mud*, *parḍ pṛḍ*; lat. *blandus.*)

मार्ण् मृण् *marṇ mṛṇ* 6. par. (*ḥińsâyâm* K. *ḥińsê* V.) occidere, ferire, laedere. Cf. *mar mṛ.*

मर्त्य *mártya* m. (r. *mar mṛ* s. *ya* inserto *t*) mortalis, homo. In. 1. 31. N. 4. 7. Bʹ. 9. 21.

मर्द् मृद् *mard mṛd* 9. par. interdum âtm. 1) conterere. N. 13. 11: *sa tam mamarda ... maḥîtalê*; 39: *mṛditâ ḥastiyûtʹêna*; 23. 16: *puśpâṇy upâdâya ḥastâbʹyâm mamṛdê*; R. Schl. II. 27. 7: *mṛdnantî kuśakaṇṭakân.* 2) fricare. Maḥ. 4. 467: *ḥastêna mamṛdêćâi 'va lalâṭam.* — Caus. 1) conterere. R. Schl. I. 1. 72: *mardayâmâsa tôraṇam.* 2) fricare. Up. 52. (Cf. *mrad*, *rad* mordere; prâcr. *mal* e *mard*, mutato *r* vel *d* in *l*; lat. *mordeo* = caus. *mardâyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *mando*, mutatâ liquidâ *r* in *n*; *molo*, *mola*, *malleus* e *mardeus*; gr. μύλη, μέλδω, ἀ-μαλδύνω, ἄ-μαλος, v. मृदु *mṛdú*; goth. *malvja* contero, *mala* molo, *malo* tinea; anglo-sax. *s-melte*, germ. vet. *smilzu* liquefio = μέλδω, praefixo *s*, quod ad praef. *sam* referri potest, v. Pott. 1. 245; anglo-sax. *smylt* serenus, placidus, tranquillus, tenuis, v. मृदु *mṛdú*; lit. *malù* molo, *mald-inu* et *mal-inu* molendum curo; russ. *melju* comminuo, molo, *molj* tinea; hib. *meilim* „I grind, pound, bruise", *millim* „I spoil, ruin, marr".)

c. *ava* 1) conterere. R. Schl. II. 93. 8. Maḥ. 3. 16316: *nagaradvâram avâmṛdnât.* 2) fricare. Maḥ. 4. 468.

c. *â* conterere. R. Schl. II. 96. 20.

मन्दार *mandâra* m. (rad. *mand* suff. *âra*) 1) arbor, erythrina fulgens. Ur. 6. 2. 2) arborum coelestium genus. Ragᶜ. 6. 23. Mêgᶜ. 68. 73.

मन्दिर *mandirá* n. (r. *mand* dormire, s. *ira*) domus. In. 5. 52; cf. *mandurá*.

मन्दुरा *mandurá* f. (r. *mand* dormire, s. *ura* in fem.) stabulum.

मन्द्र *mandrá* (r. *mand* s. *ra*) profundus, gravis (de sono). Ur. 69. 15.

मन्मथ *manmatᶜa* m. (cor agitans, e *man* pro *mánas* cor et *matᶜa* agitans, concutiens) amor, deus amoris. In. 5. 3.

मन्मय *manmaya* (e pronom. 1. pers. *mat* q. v., s. *maya*) mihi devotus. Bᶜ. 4. 10.

मन्यु *manyú* m. (r. *man* s. *yu*) 1) moeror, aegritudo. N. 9. 4. 2) ira. Su. 4. 16. (Cf. gr. μῆνις, v. *man*.)

मभ्र् *mabᶜr* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

मम्ब् *mamb* 1. par. (*gatyâm*) id. Cf. *marb*.

मय् *may* 1. âtm. id.

मयूक *mayûka* m. radius. Ritu-S. 1. 13. Ragᶜ. 2. 46.

मयूर *máyûra* m. pavo. — Fem. *mayûrî*.

1. मर् मृ *mar mṛ* 6. âtm. interdum par. (nisi potius cl. 4) mori. Bᶜ. 2. 20: *na ǵâyatê mriyatê vâ*; N. 13. 38: *nâ 'prâptakâlô mriyatê*; Br. 1. 34: *marišyanti mayâ vinâ*; 2. 19: *marišyâmi*; 3. 9: *mriyêyam*. — *mṛtá* mortuus. Subst. n. mors. Br. 1. 35. — Caus. occidere. Maḥ. 1. 7276: *tatô yamaǹ ... nâ 'mârayat kaǹćit*. (Lat. *morior*, *morbus*; gr. μαραίνω, βροτός pro μροτός = *mṛtá* e *marta*, ἀ-μβροσία pro ἀ-μροσία, cf. *amṛta*; slav. мрѫ *mruǹ* morior; lit. *mìrštu* id., praet. *mirriau*, fut. *mir-su*, infin. *mir-ti*; *s-mertis* mors; russ. *u-miraju* morior, *mertvŭĭ* mortuus, *s-mer-tj* mors. Ad caus. *mârâyâmi* trahimus hib. *marbhaim* „I kill, slay", *marbhan* „a corpse, dead body" etc.; goth. *maur-thr* caedes.)

2. मर् (मृ) *mar* (*mṝ*) 9. par. *mṛṇâmi* (*vadᶜê*) interficere.

मरकत *marakata* m. smaragdus. Mêgᶜ. 74. (Gr. σμάραγδος, lat. *smaragdus*.)

मरण *maraṇa* n. (r. *mar mṛ* s. *ana*) mors. Ḥ. 4. 50. N. 10. 10.

मरिच *marića* n. piper. Am.

मरीचि *marîći*, vêd. *márîći* m. f. luminis radius. Ragᶜ. 9. 13. 13. 4.

मरीचिप *marîćipa* m. (e praec. et *pa* bibens) nomen cujusdam Geniorum ordinis. Su. 3. 5.

मरु *marú* m. (ut videtur, a r. *mar mṛ* s. *u*) aquâ carens locus, desertum. Ragᶜ. 4. 31. Ḥit. 8. 7.

मरुत् *marút* m. 1) ventus. 2) ventorum Genius. In. 2. 13.

मरुत्वत् *marútvat* m. (ventis, ventorum Geniis praeditus, circumdatus) cognomen Indri. A. 4. 12.

मर्कट *markaṭa* m. simia. Lass. 2. 10.

मर्क्ष् मृक्ष् *markš mṛkš* 1. et 10. par. v. *bᶜrakš*.

मर्ग् मृग् *marg mṛg* 10. âtm. interdum par. etiam 4. âtm. *mṛgáyâmi*, *mṛgáyê* (gr. 307), *mṛ́gyê*. Quaerere. Ḥ. 1. 25: *pânîyam mṛgayâmi*; N. 12. 118: *kiǹ vâ mṛgayasê vanê*; 13. 65: *mṛgayišyanti tê bᶜadrê bᶜartâram*; 16. 2: *mṛgayadᶜvan nalam*. — *mṛgáyâṇa* quaerens (gr. 533). N. 18. 2. — Perscrutari. Maḥ. 4. 865: *mṛgayitvâ bahûn grâmân*. Cf. *mârg*.

मर्च् *marć* 10. par. i. q. *mârǵ*.

मर्ज् मृज् *marǵ mṛǵ* 1. et 2. par. interdum âtm. cl. 1 (in omnibus formis auctis vṛddᶜim sumit loco guṇae, e. c. *mấrǵmi*, *mṛǵmás*, *mấrǵâmi*, *mấrǵâmas*, *mamấrǵa*, *mamṛǵimá*; in tertiis personis pl. tempp. specialium et praet. redupl. tam formam auctam quam puram admittit) 1) abstergere, siccare, purificare. Bᶜaṭṭ. 14. 22: *kᶜaḍgân mamârǵušća mamṛǵušća parašvadᶜân*; Man. 8. 317: *annâdê brûṇahâ mâršṭi ... kilvišam*; Maḥ. 4. 722: *ašru*

c. *sam* 1) deliberare, consulere. R. Schl. I. 8. 3: *mantrib'iħ saha sammantrya.* 2) salutare. Mah. 1. 5454: *pûrvam êva sammantrya drôṇam abravît.*

मन्त्र *mantra* m. (r. *man* s. *tra*) 1) consilium. Br. 1. 26. 2) hymnus, carmen sacrum, vel precum formula. B'. 9. 16. (Vid. *mantr* et cf. ṣend. [Zend script] *mant'ra* sermo, goth. *mathlei* id.; *munths*, them. *muntha*, os.)

मन्त्रिन् *mantrín* m. (a praec. suff. *in*) consiliarius. N. 7. 11.

मन्थ् *mant'* 9. par. interdum âtm. *mat'nấmi* (v. gr. 347), pass. *mat'yế*, part. perf. pass. *mat'itá* (gr. 548); etiam *mat'* et *mant'* 1. par. Commovere, agitare, perturbare, disturbare, diruere. Râm. I. 36. 18: *kšîrôdasâgaran sarvê mat'nîmaħ*; R. Schl. I. 45. 19: *mant'ânam mand'aran kṛtvâ mamant'uħ*; Mah. 1. 1111: *mat'nad'vam udad'im*; 3330: *vâgduruktam mahâg'ôram ... mama mat'nâti hṛdayam*; 6555: *mâm mat'nâtî 'va manmat'aħ*; Br. 1. 5: *mat'yamânê 'va duħk'êna*; Su. 2. 18: *mat'itâir âśramâiħ.* (Cf. *mânt'*, *mit'*, *munt'*, *vyat'*, *pat'*, *pant'*, *put'*, *punt'*; goth. *withô* commoveo, agito; hib. *meadar* „a churn, a milk pail", *muidhe* id.)

c. *â* i. q. simpl. R. Schl. II. 26. 2: *hṛdayâny âmamant'ê 'va ǵanasya.*

c. *ut*: *unmant'*, *unmat'* (v. euphon. r. 58) 1) i. q. simpl. Mah. 3. 14327: *unmamant'a mahârṇavam*; N. 10. 8: *śôkênô 'nmat'itaćitta.* 2) abscindere. Mah. 3. 10267: *śiraħ śarôttamâir unmat'itâsmi.*

c. *nis* i. q. simpl. Mah. 1. 1120: *amṛtasyâ 'rt'ê nirmat'išyâmahê ǵalam.*

c. *pra* 1) i. q. simpl. Mah. 1. 194: *nâgabalâiħ suduħsahan drôṇânîkam ... pramat'ya*; 3. 16435. 2) conterere. A. 7. 8: *hayâs tê ... prâmat'nanta ditêħ sutân*; Mah. 3. 16435: *mahatâ grâvṇâ ... pramât'inam ab'idrutya pramamât'a.* 3) vim inferre. Br. 2. 17: *tâń ćêd ahan na ditsêyam ... pramat'yâi 'nan harêyus tu.*

c. *pra* praef. *sam* i. q. simpl. Mah. 1. 4876. 7143.

c. *vi* diruere, delere (e. c. urbem). A. 10. 1: *puram êtat ... tvayâ vimat'itam vîra.*

मन्थ *mant'a* m. (r. *mant'* s. *a*) agitatio. Rag'. 10. 3.

मन्थर *mant'ara* (r. *mant'* s. *ara*) tardus, lentus, segnis, languidus. Rag'. 19. 21. Cf. *manda.*

मन्थान *mant'âna* m. (r. *mant'* s. *âna*) rudis, rudicula. R. Schl. I. 45. 19. (Hib. *maide* „a stick, wood, timber".)

मन्द् *mand* 1. âtm. (scribitur *mad*, gr. 110[a]) in dial. vêd. 1) gaudere. Ṛgv. 26. 5: *asya nô mandasva sak'yasyaća* „hoc nostro (sacrificio) gaude, consortioque"; 51. 12: *yêšu mandasê* „quibus gaudes". Par. exhilarare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *sômô mandatu tvâ.* 2) laudari, celebrari. Ṛgv. 51. 11: *mandišṭa yad uśanê kâvyê saćâ indraħ* „cum laudaretur Indras ipsum desiderante carmine". 3) dormire. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *agnê tvań suǵâgṛhi vayań sumandišîmahi.*— Caus. exhilarare. Ṛgv. 4. 7. (Cf. *manḍ*, *mad*, *mud*, *vand*; germ. vet. *menden* gaudere e *mandjan*, praet. *manta*; *mendi* gaudium; hib. *meadhrach* „glad, joyful, merry", *meadhradh* „mirth, song, melody", *molaim* „I praise".)

c. *ut* exhilarare. Ṛgv. 8. 6: *ut tvâ sutâsô rab'asâ amandišuħ* „te parata (libamina) cito inebriantia laetificarunt".

मन्द *manda* (r. *mand* s. *a*) 1) paucus. *mandam* adv. parum, paululum. N. 16. 8. Dr. 3. 1. 2) tardus. 3) stultus, stolidus. N. 15. 10. 14. (Hib. *mall* „slow, dilatory, tardy, tedious, prolix".)

मन्दभाग्य *mandab'âgya* n. (Karm. e *manda* et *b'ấgya* fortuna, felicitas) fortuna adversa. N. 13. 38.

मन्दभाज् *mandab'âǵ* (paululum felicitatis babens, Bah. e praec. et *b'âǵ* fortuna, felicitas) infelix. H. 1. 29.

मन्दाय् *mandây* (denom. a *manda* s. *y*, v. gr. 520) cunctari, tardari; âtm. Ur. 48. 10: *mandâyamânâ.*

B*ˁ*. 3. 40. 42. 2) cor. In. 5. 3. Su. 3. 17. N. 5. 8. In. 2. 32. (Gr. μένος, cujus ς ad thema pertinet, v. gr. comp. 128.)

मनसिज *manasiǵa* m. (in corde natus, e loc. *mánasi* et *ǵa*) amor et deus amoris. Ur. 9. 2.

मनस्विन् *manasvin* (a *mánas* s. *vin*) mente praeditus, sapiens. Dr. 7. 16. Su. 1. 29.

मनाक् *manâk* adv. parum, paulum. Am. (Cf. lat. *minor*, goth. *minniȥa* minor, *minnist'-s* minimus, slav. МЬНИЙ *mĭnij* minor; lit. *menka-s* adj. malus, *menkay* adv. male, parum; hib. *min* „small, fine" etc., *mion* „small, little".)

मनीषा *manîšâ* f. (a r. *man*) mens, intellectus.

मनीषिन् *manîšin* (a praec. s. *in*) mente, intellectu praeditus, sapiens, intelligens. Dr. 7. 13. B*ˁ*. 2. 51.

मनु *mánu* m. (r. *man* s. *u*) nom. pr. regis. M. 1 sq.

मनुज *manuǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) a Manu oriundus, homo. In. 5. 22. N. 1. 2.

मनुष्य *manušya* m. (a *mánu* Manus, s. *šya* pro *sya*, v. gr. 101[a]) homo. Sâ. 5. 35. (Vid. *mânavá* et cf. germ. vet. *mannisco*, nostrum *Mensch*.)

मनोज्ञ *manôǵńa* (e *mánas* cor et *ǵńa* noscens) pulcher, suavis, amoenus. Lass. 53. 2.

मनोभव *manôb*ˁ*ava* m. (in corde natus, e *mánas* et *b*ˁ*avá* origo) amor. Ḥit. 64. 10. V. sq. et *manasiǵa*, *ḥṛććaya*.

मनोभू *manôb*ˁ*û* m. (e *mánas* et *b*ˁ*û* existens) amor, deus amoris. P. 17.

मनोरथ *manôrat*ˁ*a* m. (e *mánas* et *rát*ˁ*a* currus) gaudium, voluptas. In. 5. 4. 35. B*ˁ*. 16. 13.

मनोरम *manôrama* (e *mánas* et *rama* exhilarans) cor exhilarans, pulcher, suavis, amoenus. In. 5. 27.

मनोहर *manôḥara* (e *mánas* et *ḥara* capiens, rapiens) cor rapiens, pulcher, suavis, amoenus. In. 5. 18.

मनोहारिन् *manôḥârin* (e *mánas* et *ḥárin* capiens, rapiens) i. q. praec. N. 13. 4.

मन्त्र् *mantr* 10. par. âtm. (*guptab*ˁ*âšaṇê* K. *guptôktâu* V., ut videtur, denom. a sq.) 1) dicere, loqui, in recentiore linguâ. Ur. 50. 1 infr.: *nâ 'sti mê vâćâvib*ˁ*avô štô šparam mantrayitum.* Praesertim secreto, in occulto loqui, inde consulere, deliberare; c. instr. pers. et acc. rei. Ḥit. 64. 6: *sa gôpaḱ svavad*ˁ*ûn dûtyâ saḥa mantrayantîm apašyat*; R. Schl. I. 34. 36: *tâsâm pradânam ... mantrayâmâsa mantrib*ˁ*iḱ*; Man. 7. 146: *mantrayêt saḥa mantrib*ˁ*iḱ*; Maḥ. 3. 290: *mantrayad*ˁ*vaṅ ḥitam mama.* Cum acc. pers. Maḥ. 1. 8074: *mantrayâmâsur anyâšća raḥasyâni parasparam.* (Goth. *mathlja* loquor.)

c. *anu* 1) benedicere, laeta precari, sacrare, consecrare. A. 9. 14: *gâṇḍîvam anumantrya*; 3. 26: *šarâiḱ ... anumantritâiḱ.* 2) valedicere, dimittere. Maḥ. 3. 39: *tat*ˁ*â 'numantritâs têna d*ˁ*armarâǵêna tâḱ praǵâḱ.*

c. *ab*ˁ*i* id. sgf. 1. Dr. 8. 54: *šarâir astrâb*ˁ*imantritâiḱ*; Maḥ. 1. 8248: *astram ab*ˁ*imantrya.*

c. *â* 1) alloqui. R. Schl. I. 1. 8: *šrûyatâm itićâ "mantryâ 'bravît.* 2) salutare. N. 6. 5: *dêvân âmantrya tân sarvân uvâćê 'daṅ vaćaḱ.* Praesertim valedicere. In. 1. 24: *gaććâmy âmantrayitvâ tvâm*; N. 8. 24. 26. 1. Sâ. 4. 22. 3) advocare, invitare. Maḥ. 2. 1244: *âmantrayad*ˁ*vaṅ râšṭrêšu brâḥmaṇân b*ˁ*ûmipân at*ˁ*a.*

c. *â* praef. *sam* alloqui, compellare. Maḥ. 2. 42: *taṅ samâmantrya nivartasvê 'ti.*

c. *upa* 1) alloqui, compellare. Maḥ. 4. 531: *tênô 'pamantryamâṇâyâḱ ... ḥṛdayam mê vidîryatê.* 2) invitare. Râm. I. 46. 12: *tavô 'pamantritâḱ sarvê munayô šsmâb*ˁ*ir âǵńayâ.*

c. *ni* advocare, invitare. R. Schl. I. 12. 18: *nimantrayasva nṛpatîn.*

c. *ni* praef. *sam* id. N. 2. 9: *sa sannimantrayâmâsa maḥîpâlân.*

c. *pari* i. q. *mantr* praef. *anu* sgf. 1. A. 7. 18: *braḥmâstraparimantritâiḱ ... šâyakâiḱ.*

et infernum. Ur. 92. 2. (Cf. goth. *midjun-gards* id., ad literam: media domus, medius hortus.)

1. मन् *man* 4. et 8. âtm. *mányê*, *manvḗ*, praet. mltf. *ámaṅsi*, fut. aux. *maṅsyḗ*. 1) cogitare. N. 1. 21: *yaťâ tvad anyam puruśan na sâ maṅsyati karhičit* (ubi par. metri causâ). 2) putare, credere, opinari. N. 5. 12: *yaṅ yaṅ hi dadṛśê têśân tan tam mênê nalan nṛpam*; 16: *śaraṇam prati dêvânâm prâptakâlam amanyata*; 19. 18: *yân anyân manyasê brûhi tân*; 19: *yân manyasê samarťâṅs tvam*; H. 4. 19: *balinam manyasê yaččâ âtmânam*; Gîta-G. 4. 11: *stanavinihitam api hâram udâraṅ sâ manutê kṛśatanur iva b̒âram*; A. 5. 17: *manvânâ dêvarâgam mâm.* Absol. Hit. 75. 7: *manyê durǵanačittivṛttiharaṇê d̒âtâ 'pi b̒agnôdyamaḱ.* Notetur formula *yadi manyasê* si putas, si ita tibi videtur, si tibi libuerit, e. c. N. 5. 3: *damayantyâḱ paṇaḱ sâd̒u vartatâṅ yadi manyasê*; 16. 34: *tâṅ vêtťa yadi manyasê.* 3) aestimare. Lass. 12. 15: *ǵîvaṅča puruśaviśêśâṅśča sîmantinyas tṛṇam iva manyantê.* — Part. perf. pass. *matá* n. cogitatum, cogitatio, opinio. In. 3. 1. Br. 2. 26. (Cf. *mnâ*, quod litteris transpositis e *man*, productâ vocali; goth. *MAN* putare, *man* puto, pl. *munum*, praes. cum formâ praet.; *ga-munan* meminisse, v. *matí*; lat. *memini*, *com-miniscor*, *moneo* nititur formâ caus. *mânáyâmi*, prâcr. *mâṇêmi*, ita germ. vet. *manôm*, *manêm* [*var-manêm* sperno], v. gr. comp. ed. I. §. 109[a]). 6; fortasse *mando* adjecto *d* sicut in goth. *hunds* canis = scr. *śun*, v. *śvan*, ΚΥΝ; v. *ǵńâ* praef. *â* in formâ caus.; gr. μένος = मनस् *mánas*, μῆτις = मति *matí*, cf. *matá* pro *manta*; fortasse μέλλω e μένjω sicut ἄλλος = अन्य *anyá*, μαίνομαι, μῆνις, v. *manyú*, μάντις; lit. *menû* recordor, *pri-manùs* prudens, intelligens; russ. *mnju* opinor; hib. *muinim* „I teach, instruct"; fortasse *smuainim* „I think, imagine, devise, consider" e *man* praef. *sam*, nisi pertinet ad *smar smṛ* mutatâ liquidâ *r* in *n*.)

c. *anu* 1) consentire, assentiri, comprobare. Man. 9. 97: *yadi kanyâ 'numanyatê*; R. Schl. II. 2. 13: *yad idam ... mayâ sâd̒u sumantritam b̒avantô mê ऽnumanyantâm.* Cum *na* rejicere, repudiare. Rag̒. 16. 85: *imâṅ svasâraṅča yavîyasîm mê... nâ 'rhasi nâ 'numantum.* 2) veniam dare, c. acc. pers. R. Schl. II. 21. 45: *anumanyasva mân dêvi gamiśyantam itô vanam.* — Caus. facere ut aliquis assentiatur, comprobet. R. Schl. II. 2.

c. *ab̒i* 1) opinari, credere. B̒aṭṭ. 5. 71: *ab̒imanyê ऽhan tvâṅ harantîṅ śriyaṅ śriyaḱ.* 2) assentiri, permittere. Mah. 1. 5743: *ad̒armyam idam atyantaṅ kaťam b̒îśmô ऽnumanyatê vivâsyamânân asťânê nagarê yô ऽb̒imanyatê.* 3) appetere, desiderare. R. Schl. II. 72. 45: *kaččin na paradârân vâ râgaputrô ऽb̒imanyatê*; Man. 10. 95: *na ǵyâyasîṅ vṛttim ab̒imanyêta.*

c. *ava* spernere. H. 3. 10: *mâ 'vamaṅsťâḱ pṛťuśrôṇi matvâ mâm iha mânuśam*; Man. 4. 135. 8. 84. Pass. Hit. 56. 12: *sa sarvâir avamanyatê.*

c. *ava* praef. *ab̒i* id. Man. 4. 249.

c. *bahu* magni aestimare (v. gr. 585). In. 4. 15: *sammânam bahumanyača*; N. 15. 13: *bahumatâ nârî*; Mah. 3. 747: *na ǵîvitam bahumanyê.*

c. *sam* 1) cogitare, putare. *sammata* n. assensus, consensus. N. 13. 5. Sâ. 1. 23: *prâptê 'yan dêvakanyê 'ti dṛśṭvâ sammênirê ǵanâḱ.* 2) magni aestimare, honorare. *sammata* magni aestimatus, honoratus. In. 1. 11. 4. 8. Br. 2. 25. Dr. 4. 6. 3) respicere, rationem habere, observare, curare. R. Schl. II. 38. 15: *mayâ vihînâm ... adṛśṭapûrvavyasanâm b̒ûyaḱ sammantum arhasi.*

2. मन् *man* 1. par. (*arčê* V.) honorare. Cf. *mân.*

मनस् *mánas* n. (r. *man* s. *as*) 1) animus, mens. N. 5. 16. 19. 35. 13. 32. 71. 16. 21. 21. 25. 26. Sâ. 2. 28.

mand, mand, angl. mad; fortasse goth. wôds furiosus e môds, servatâ primitivâ mediâ; germ. vet. wuot insaniens, wuotî insania, wuotag furiosus; hib. misge „drunkenness" cf. pers. مست mes-t ebrius e med-t, v. gr. comp. 102; de oin-mhid, on-mhith v. mad praef. ut.)

c. ut: unmâdyâmi (v. euphon. r. 58) insanire. Mah. 3. 14503: yaħ paśyati narô dêvân unmâdyati sa kśipram. — unmatta insaniens, demens. N. 2. 3. 8. 1. Sâ. 6. 5. (Huc referri possunt hib. oin-mhid „a fool, a nidged, a mute", oin-mhideachd „folly", on-mhith „a fool, an idle" [v. Pictet p. 87], nisi mhid, mith pertinent ad matí q. v. ad quod Pictet. trahit hib. amad „a madman, a fool", quod etiam in praep. â et r. mad dissolvi potest; cambro-brit. ynwîd „furious, frantick, mad, foolish".)

c. pra aberrare, negligentem, socordem esse, c. abl. vel loc. rei. B'att. 18. 8: svahitâćća pramâdyati (schol. hitâd b'raśtô b'avati); Mah. 3. 1291: d'armârt'ayôr nityan na pramâdyanti panditâħ. — pramatta socors, negligens. A. 5. 4.

c. pra praef. sam id. sampramatta socors, negligens. Mah. 2. 1467.

c. sam i. q. simpl. Su. 4. 12: ub'âuća kâmasammattâu; 4. 17: tasyâ rûpêna sammattâu.

2. मद् mad 10. par. madáyâmi 1) exhilarare. Rag'. 9. 29: amadayat sahakâralatâ manaħ. 2) laetari, gaudere. Mah. 1. 4736: madayantí; 6910: madayantyâ.

मद mada m. (r. mad s. a) 1) ebrietas, dementia. Su. 4. 14. B'. 18. 35. 2) succus, qui elephantis, tempore quo coitum appetunt, e temporibus effluit. N. 13. 7.

मदकल madakala m. (e praec. et kala) elephantus. Ur. 69. 13; cf. matañga.

मदन madana m. (qui inebriat, a r. mad s. ana) 1) potus fervidus, inebrians. In. 5. 13. 2) amor, deus amoris. Ur. 41. 11.

मदिरा madirâ' f. (r. mad s. ira in fem.) potus inebrians, vinum. — madirêkśanâ inebriantes oculos habens femina. Ur. 25. 17.

मदीय madíya pron. poss. (v. gr. 265) meus. N. 14. 15. A. 3. 50. (Cf. slav. moj, gr. comp. 406.)

मद्य madya n. (r. mad s. ya) potus inebrians.

मद्र madrá m. pl. nomen regionis. Sâ. 1. 2.

मद्विध madvid'a (Bah. e mat q. v. et vid'a vel vid'â species, genus) mei genus, speciem, naturam, indolem habens, mihi aequalis. H. 2. 33.

मधु mád'u (fortasse a r. mad, mutato d in d') I. subst. n. 1) mel. 2) potus inebrians, vinum. Rag'. 4. 60. II. m. ver. (Gr. μέθυ, μέλι, mutato ϑ vel δ in λ; lat. mel, mellis fortasse per assim. e melvis pro medvis; lit. medù-s mel; slav. med id.; anglo-sax. medu, medo; germ. vet. meto mulsum; hib. mil, gen. meala mel.)

मधुकर mad'ukara m. (e praec. et kara faciens) apis. Ur. 68. 8.

मधुप mad'upá m. (e mád'u et pa bibens) id. Am. Etiam nostrum Biene ad पा pâ bibere pertinet.

मधुर mad'ura (a mád'u s. ra) dulcis, suavis. H. 4. 26. — mad'uram adv. dulce, suaviter. H. 1. 25.

मधुलिह् mad'ulíh m. (nom. -t, e mád'u et lih lambens) apis.

मध्य mád'ya adj. medius. Subst. m. n. 1) medium. Sâ. 2. 1. 2) medium corpus (anglis waist). In. 5. 9. (Lat. medius, medium; goth. MIDJA, nom. m. midji-s, v. gr. comp. 287. annot. 7; hib. meadhon „the middle, midst, centre"; gr. μέσσος per assim. e μεσjος pro μεδjος; lit. widdurys medium, mutato m in w, widdù naktis media nox; serv. medju; slav. МЕЖДЮ meśdju inter.)

मध्यतस् mad'yatas adv. (a praec. s. tas) in medio. H. 1. 21.

मध्यम mad'yamá 1) adj. medius. 2) subst. m. n. medium corpus, the waist. N. 1. 10. (Goth. miduma, midums medius.)

मध्यमलोक mad'yamalôká m. (e praec. et lôka) medius mundus i. e. terra, quippe quae inter coelum

मञ्ज् *mańǵ* 10. par. (*mṛǵâd'vanayôḣ* K. *mṛǵâd'vanyôḣ* V.) abstergere, purificare; sonare. (Cf. *muǵ*, *muńǵ*, *mârǵ*, *marǵ mṛǵ*, unde *mańǵ* ortum esse videtur, mutatis liquidis; v. *maǵǵ*.)

मञ्जरि *mańǵari* i. q. sq.

मञ्जरी *mańǵarî* f. (r. *mańǵ* s. *ara* in fem., cf. s. *ala*) 1) surculus. Ur. 59. 14. 2) unio, margarita. (Cf. gr. μάργαρον, μαργαρίτης, lat. *margarita*; v. radd. *mańǵ*, *maǵǵ* e *marǵ*.)

मञ्जु *mańǵú* adj. m. f. n. (r. *mańǵ* s. *u*) pulcher, gratus, amoenus. Ur. 64. 11.

मञ्जूषा *máńǵûśâ* f. corbis, canistrum. Up. 46.

मठ् *maṭ* 1. par. (*nivâsê* K. *vâsamardanê* V.) habitare, conterere.

मण् *maṇ* 1. par. (*śabdê* K. *kûǵê* V.) sonare; murmurare. Nalôd. 2. 60: *maṇitá* sonitus, murmur.

मणि *máṇi* m. f. 1) gemma. 2) margarita. (Cf. gr. μάννος, μόννος, lat. *monile*.)

मणिभद्र *maṇib'adra* m. (e praec. et *b'adra*) nomen Kuvêri, dei divitiarum. N. 12. 130.

मण्ठ् *maṇṭ'* 1. âtm. (*śôkê* K. *âd'yânê* V.; scribitur *maṭ'*) lugere, meditari.

1. मण्ड् *maṇḍ* 10. par. (*suk'ê* K. *môdê* V.; scribitur *maḍ*, gr. 110[a]) gaudere, exhilarare. (Cf. *mand*, *mad*, *marḍ mṛḍ*, *mud*.)

2. मण्ड् *maṇḍ* 1. par. âtm. 10. par. (scribitur *maḍ*, gr. 110[a]) ornare. N. 16. 17: *maṇḍanârḥâm amaṇḍitâm.* Etiam 10. âtm. Maḥ. 1. 7572: *maṇḍayâńćakrirê tad vâi purań svargavat.* (Lat. *mundus*, *mundo*.)

मण्ड *maṇḍá* m. (r. *maṇḍ* s. *a*) ornamentum.

मण्डन *maṇḍana* n. (r. *maṇḍ* s. *ana*) id. N. 16. 17.

मण्डप *maṇḍapá* m. n. (e *maṇḍá* et *pa*) umbraculum. Śak. 45. 9. Mêg'. 76.

मण्डल *maṇḍála*, vêd. *máṇḍala* m. n. orbis, circuitus. Su. 3. 22. 24. N. 12. 64. 13. 15. — *sûryamaṇḍala* discus solis. Sâ. 7. 1.

मण्डूक *maṇḍū́ka* m. rana. Am.

मण्डूर *maṇḍûra* m. n. rubigo, ferrugo.

मत् *mat* ablat. pronominis primae personae, qui in initio compositorum thematis vice fungitur, cum significatione singularis (v. gr. 241 et 611). Ḥ. 2. 33. 3. 17.

मत *matá* v. *man*.

मतङ्ग *matańga* m. (ut videtur, pro *mattańga*, a r. *mad*; v. *mada*, *madakala*) elephantus. Ḥ. 1. 13.

मति *matí* f. (r. *man* cogitare, s. *ti*) 1) animus, mens. N. 11. 36. 22. 21 in fine comp. Baḥ. 2) opinio. Ḥ. 1. 26. N. 19. 32. B'. 18. 78. 3) consilium, propositum. Su. 2. 12. N. 18. 16. In fine comp. Baḥ. B'. 12. 19. 18. 64. (Gr. μῆτις; goth. *ga-mun-ds*, them. *ga-mun-di* memoria; slav. *pamańti* id.; lat. *mentis*, *mens*.)

मतिमन्त् *matimant* (a *matí* sgf. 1. s. *mant mat*) mente praeditus, sapiens. Dr. 7. 16.

मत्त *mattá* v. *mad*.

मत्तस् *máttas* v. gr. 584. 38.

मत्सर *matsará* m. invidia (ut mihi videtur, e pronomine 1. pers. *mat* q. v. et *sara* iens a r. *sar sṛ* s. *a*). B'. 4. 22 in fine comp. Baḥ.

मत्स्य *mátsya* et *matsyà* m. piscis. M. 5. (Hib. *meas* „a fish", *measach* „fishy".)

मत्स्यक *matsyaka* m. (a praec. s. *ka*) id. M. 35.

मथ् *mat'* 1. par. v. *mant'*.

मथन *mat'ana* n. (r. *mat'* s. *ana*) agitatio. R. Schl. I. 45. 19.

1. मद् *mad* 4. par. *má'dyâmi* ebrium esse, mente captum esse, laetari, gaudere. Maḥ. 1. 4688 et 3. 8331: *amâdyad indraḣ sômêna dakśiṇâb'ir dviǵâtayaḣ.* — *mattá* ebrius, inebriatus. Ḥ. 4. 23: *mattâv iva ... vâraṇâu*; Su. 2. 20: *matâu b'ûtvâ kuńǵararûpiṇâu*; 4. 13: *varapradânamattâu*; 14: *sarvâir êtâir madâir mattâu.* — Caus. *mâdáyâmi* 1) inebriare. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *tê tvâ madâ indra mâdayantu.* 2) exhilarare. Maḥ. 3. 10678: *tvâń stutayô mâdayanti.* (Cf. *mud*,

मक्ष् makś 1. par. (saṅgʿâtê K. rôśê saṅgʿâtê V.) coacervare, irasci. Cf. mrakś, markś mṛkś.

मक्षिका mákśikâ f. (ut videtur, a r. makś s. ika in fem.) musca. (Lat. musca; germ. vet. mucca culex; russ. mucha; lit. mussê, per assim. e mukse; gr. μυῖα.)

मख् makʿ 1. par. (sarpaṇê) ire, se movere.

मख makʿa m. (cf. maḥ colere, venerari) sacrificium. Dr. 2. 10.

मगध magadʿa m. nomen regionis „South Behar". Wils.

मग्न magná v. maǵǵ.

मघ magʿa m. (r. maḥ colere, venerari, s. a) beatitudo.

मघवन् magʿávan (a praec. quod etiam sacrificium significare videtur, s. vant vat, v. makʿa) 1) adj. in dial. vêd. sacrificans. Lass. 148. 2) subst. m. nomen dei Indri. N. 2. 15. A. 11. 4.

मघा magʿâ f. plur. (fem. τοῦ magʿa) decimum astrum lunare (Wils.: the tenth lunar asterism, containing five stars figured by a house, apparently α, γ, ζ, η and ν Leonis). Su. 2. 2.

मघोन् magʿôn v. magʿávan.

मङ्क् maṅk 1. âtm. (maṇḍanê gatâu K. bʿûśê gatâu V.; scribitur mak) ornare; ire, se movere. Cf. makk, makʿ, maṅkʿ, maṅgʿ etc.

मङ्ख् maṅkʿ 1. par. (gatâu K. sarpaṇê V.) ire, se movere. Cf. makk, makʿ, maṅk etc.

मङ्ग् maṅg 1. par. (sarpaṇê; scribitur mag) ire, se movere. Cf. makk, maṅk, maṅgʿ, makʿ, maṅkʿ.

मङ्गल maṅgalá (ut videtur, a r. maṅg s. ala) I. adj. salutaris, felix. Su. 2. 4. II. subst. 1) n. fortuna, felicitas. N. 18. 17. 2) m. nomen plantae, Wils. „a bent grass (Panicum dactylon) with white blossoms". Ur. 44. 3.

1. मङ्घ् maṅgʿ 1. âtm. (kâitavê K. kâitavagatâu nindârambʿagavêśu V.; scribitur magʿ) ludere; ire, properare; vituperare; incipere. Cf. maṅg, maṅkʿ, makʿ, makk, margʿ.

2. मङ्घ् maṅgʿ 1. par. (bʿûśê) ornare. Cf. maṅk.

मच् mać 1. âtm. (kalkanê K. kalkanê dambʿê śâṭyê V.) decipere, fallere; gloriari.

मज्ज् maǵǵ 6. par. interdum âtm. (scribitur masǵ, gr. 110[b]) mergi, submergi, aquâ hauriri, c. loc. vel acc. N. 6. 13: kṛććrê sa narakê maǵǵêd agâdʿê vipulê ḥradê; R. Schl. I. 1. 89: nâ 'psu maǵǵanti ǵantavaḥ; Man. 4. 81: tamaḥ ... maǵǵati; Maḥ. 2. 605: yamunâmbʿasy amaǵǵata; 2203: mâ maǵǵîḥ śôkasâgarê; M. 8: bʿayâugʿân mahatô maǵǵantam mâm ... trâhi. — magná submersus. A. 6. 4: ǵalê magnâ ivâ 'drayaḥ. — Caus. mergere, immergere. Ḥ. 2. 10: aśṭâu daṅśṭrâ dêhêśu maǵǵayiśyâmi. (maǵǵ per assimil. e marǵ ortum esse videtur; cf. marǵ mṛǵ, mârǵ, maṅǵ, muǵ, muṅǵ; lat. mergo; lit. merkiu macero, mazgóju lavo = scr. caus. maǵǵáyâmi.)

c. ut emergi, emergere. Maḥ. 3. 13163: vâpîn nyamaǵǵan na punar udamaǵǵat. — Caus. Man. 8. 115.

c. ni submergi, submergere, aquâ hauriri. Ḥit. ed. Ser. 126. 16: kâryâbdʿâu sa nimaǵǵati; Sâ. 6. 43: nimaǵǵamânam ... tamômayê ḥradê; Maḥ. 1. 6747: ambʿasi nimaǵǵêyam; Bʿaṭṭ. 3. 20: śôkê nyamâṅkśît. — Trans. demergere. Maḥ. 1. 4156: mâ nimaǵǵîḥ pitâmahân. — Caus. submergi jubere. Man. 8. 114: apsućâi 'nan nimaǵǵayêt.

मज्जन् máǵǵan m. (r. maǵǵ s. an) medulla. (Germ. vet. marag, anglo-sax. mearg, merg id., v. sq. et r. maǵǵ e marǵ.)

मज्जा maǵǵâ f. (r. maǵǵ s. â) id.

1. मञ्च् mańć 1. âtm. (dʿâraṇê K. uććrâyadʿṛtyarćâbʿâḥsu V.; scribitur mać) tenere, altum esse vel fieri, venerari, splendere.

2. मञ्च् mańć 1. par. (gatyâm) ire, se movere. Cf. maṅk sq.

मञ्च mańća m. (r. 1. mańć s. a) lectus, cubile. Am.

भ्रुड् b́ruḍ 6. par. (saṅvṛtisaṅhatyôh) tegere, coacervare. Cf. b́uṭ.

भ्रुव b́ruva supercilium, in fine compositorum possessivorum (v. gr. 613). N. 5. 7.

भ्रू b́rû f. supercilium. Dr. 1. 14. (Gr. ὀφρῦς, praefixo ο; slav. brŭvĭ; lit. bruwis; russ. brovj f. id.; goth. braho; germ. vet. brâwa f. Etiam hib. fabhar „the eye-brow, eye-lid, eye", nisi descendit a lat. palpebra, huc referri posset, ita ut fa significet oculum; v. paś.)

भ्रूक्षेप b́rûkśêpa m. (Tatp. e praec. et kśêpa conjectio, jactus, a r. kśip s. a) superciliorum jactus, oculorum lusus, nictatio. In. 5. 7.

भ्रूक्षेपालाप b́rûkśêpâlâpa m. (e praec. et âlâpá sermo, loquela, a r. lap praef. â s. a) oculorum loquela, nictationis loquela. In. 5. 7.

भ्रूक्षेपालापमाधुर्य b́rûkśêpâlâpamâd́urya (Bah. e praec. et mâd́urya dulcedo) oculorum loquelae dulcedinem habens. In. 5. 7.

भ्रूण् b́rûṇ 10. âtm. (âśâyâm K. âśâviśaṅkayôh V.) sperare, timere.

भ्रूण b́rûṇa m. (fortasse forma anomala a r. b́ar b́ṛ) fetus utero matris inclusus, ἔμβρυον.

भ्रेज् b́rêǵ 1. âtm. lucere, splendere, fulgere. Cf. b́râǵ.

भ्रेष् b́rêś 1. âtm. (ćalê b́ayê) 1) ire, se movere, vacillare. B́aṭṭ. 14. 87: sa bib́rêśa (schol. ćalitah). 2) timere; cf. b́êś.

भ्लक्ष् b́lakś 1. par. âtm. i. q. b́akś.

भ्लाश् b́lâś 1. et 4. âtm. i. q. b́râś.

भ्लेष् b́lêś 1. par. âtm. i. q. b́rêś.

म m.

1. मंह् maṅh 1. âtm. (vṛdd́âu; scribitur mah, gr. 110[a]) crescere. (Vid. mahá'nt magnus, mahimán magnitudo et cf. mah, mâh, varṅh vṛṅh, vakś; goth. MAG posse, mag possum, mah-ta potui, mah-ts potestas, ma-iṣa major, mag-us puer, mag-ath virgo, mikils magnus; slav. moguń possum; lit. mac-nùs potens, macis, mácê potestas; gr. μέγας, μέγεθος, μῆκος, μακρός; lat. mag-nus, mac-tus; fortasse etiam mâ-turus a crescendo dictum, sicut scr. vṛdd́a senex a vard́ vṛd́ crescere; cf. Ag. Benary „Römische Lautlehre" p. 258; hib. mochd „promotion, adj. great", mead „encrease, bigness, bulk, size", v. mahá'nt; meadhaighim „I encrease, enlarge", moid „bulk, hight".)

2. मंह् maṅh 10. par. (tviśi) lucere.

मंहिष्ठ máṅhiśṭ́a superl. τοῦ mahá'nt in dialecto vêd. Ṛgv. 51. 1. (Gr. μέγιστος; goth. maists maximus.)

मकर makara m. nomen piscis immani magnitudine (Wils.: 1) a marine monster, confounded usually with the crocodile and shark, but properly a fabulous animal; as a fish it might be conjectured to be the horned shark or the unicorn fish, but it is often drawn, as in the pictured signs of the zodiac, with the head and fore legs of an antelope, and the body and tail of a fish; it is the emblem of the god of love. 2) one of the signs of zodiac corresponding with capricorne and like the Greek representation of that sign being an animal in the fore parts, and ending in the tail of a fish). Dr. 7. 19. A. 6. 4. B́. 10. 31.

मकरकेतु makarakêtu m. (Bah. e praec. et kêtú vexillum) nomen Anaṅgi, dei amoris. Ur. 16. 4.

मकरध्वज makarad́vaǵa m. (Bah. e makara et d́vaǵá vexillum) id. Am.

मक्क् makk 1. âtm. (gatâu) ire, se movere. Cf. mać, maṅk etc.

भ्रम् b'ram 1. et 4. par. b'rámâmi, b'rámyâmi etiam b'rámyâmi (Pâṇ. III. 1. 70) vagari, circumerrare, peregrinari. N. 15. 14: viprayuktaḣ sa mandâtmâ b'ramati; Maḣ. 3. 12892: lôkê ssmin b'ramâmy êkô sham; 14377: bab'râma tatra tatra vâi; B'aṭṭ. 12. 72: b'râmyanty ab'itâḣ paritaḣ puran naḣ; B'. 1. 30: b'ramatî 'va ća mê manaḣ; Maḣ. 1. 2062: dṛṣṭir b'râmyati mê. — Pass. impers. R. Schl. II. 96. 8: bahuśô sb'râmi tê. — Cum acc. peragrare. N. 16. 30: anvêṣṭârô brâhmaṇâśća b'ramanti śataśô mahîm; Maḣ. 1. 5184: tê dêśam bahuśô sb'raman. — Pass. impers. c. acc. loci. B'ar. 3. 4: b'rântan dêśam anêkadurgavi śamam. — b'rântá act. currens. A. 4. 38: tat'â b'rântê rat'ê. — Caus. 1) circumvolvere, vibrare, rotare, agitare, quassare. Maḣ. 2. 762: b'râmayitvâ śataguṇam ... gadâ kṣiptâ balavatâ; 3. 117: b'râmyamâṇô st'a ćakravat; B'aṭṭ. 15. 53: śaktim abib'ramat; Ḣ. 4. 49: utkṣipyâ 'b'râmayad dêhan tûrṇaṅ śataguṇâd'ikam. 2) i. q. primit. R. Schl. I. 44. 12: tatrâi 'vâ 'bib'ramad dêvî saṅvatsaragaṇân bahûn. (Cf. kram, gr. ῥέμβω.)

c. ut exsilire. Dr. 8. 19: rat'ât ... udb'ramya. — udb'rânta commotus, agitatus, perturbatus. Gîta-G. 4. 1: prêmab'arôdb'rântam mâd'avam; Ḣit. 107. 7: b'avê ssmin pavanôdb'rântavîćivib'ramab'aṅgurê.

c. pari circumerrare. A. 10. 31: paryab'ramanta ... asurâḣ.

c. vi circumerrare, peragrare, pervagari. Nalôd. 3. 26: vib'rântaṅ vanêća dêvyâ; N. 15. 16: sa vib'raman mahîṅ sarvâm. — vib'rânta commotus, perturbatus. B'. 16. 16: anêkaćittavib'rântâḣ.

c. sam: samb'rânta commotus, perturbatus. A. 6. 10: sarvê samb'rântamanasaḣ; N. 13. 15.

भ्रमर b'ramará m. apis (Wils.: a large black bee).

भ्रष्ट b'raṣṭá (a r. b'raṅś, v. gr. 548) v. b'raṅś.

भ्रष्टाभरणकेशान्त b'raṣṭâb'araṇakêśânta (Baḣ. e b'raṣṭá elapsus et Dvandv. âb'araṇakêśânta, âb'araṇa + kêśânta, kêśa et ánta*)) elapsa ornamenta et capillos habens. Su. 1. 15.

भ्रश् b'raś v. b'raṅś.

भ्राज् b'râǵ 1. par. âtm. lucere, splendere. Ḣ. 4. 40: bab'râǵatur yat'â śâilâu nîhârêṇâ 'b'isaṅvṛtâu; N. 2. 29: b'râǵamânaṅ yat'â ravim. Praet. mltf. vêd. áb'rât (v. euph. r. 59); Ṛgv. 66. 3: ćitrô yad ab'rât „versicolor quum splendet". (Cf. râǵ; gr. φλέγω, φέγγω; lat. fulgeo, flam-ma e flag-ma, flagro, flavus; goth. BAIRH, unde bairh-tei lux et denom. bairh-tja manifesto; anglo-sax. blican splendere; angl. brigh-t; germ. vet. berht, beraht [nostrum Pracht] clarus; blich, blic, blig fulmen, lumen, bleih pallidus [nostrum bleich], blanch candidus, blinchan lucere; lit. blizgù scintillo, radio; russ. blešću splendeo; scot. breagh „bellus, tersus, speciosus, nitidus, bene ornatus", breachad „pulchritudo, decor, nitor", boillsg „splendor, fulgor", boillsgeach „coruscus, emicans, fulgidus, splendens".)

c. vi i. q. simpl. Dr. 1. 9: vib'râǵamânâm vapuśâ.

भ्रातर् -तृ b'rấtar -tṛ m. (rad. incerta, suff. tar tṛ, v. gr. 124 annot.) frater. (Goth. brôthar; lat. frâter; gr. φρᾱτήρ, φράτωρ; hib. brathair; russ. brat; slav. bratrŭ; lit. brōlis mutilatum esse videtur e brotris, ejecto t, mutato r in l.)

भ्रान्ति b'rânti f. (r. b'ram s. ti) circumactus. Ur. 4. 10: ćakrab'rântiḣ.

भ्राश् b'râś 1. et 4. âtm. splendere, lucere. (Cf. b'râǵ, b'lâś.)

भ्री b'rî 9. par. (b'araṇê K. b'ṛtyâm b'ityâm V.) sustentare, timere. (Cf. b'ar b'ṛ, b'î.)

भ्रुकुटि b'rukuṭi, भ्रुकुटी b'rukuṭî v. b'ṛkuṭi.

---

*) kêśânta idem significare videtur ac kêśa, cf. sub'rûnâsâkṣikêśânta. Ḣ. 3. 14.

भैक्ष b'âikśa n. (a b'ikśá' eleemosyna, stips, quae datur vel accipitur, s. a) 1) mendicatio. 2) collect. mendicata. Br. 1. 2.

भैक्ष्य b'âikśya n. (a b'ikśá' eleemosyna, stips, s. ya) cibus emendicatus (cf. b'âikśa). B'. 2. 5.

भैमी b'âimî f. (a b'âima, patronym. a b'îmá, signo fem. î) nomen Damayantiae. (Cf. lit. baimẽ timor.)

भैरव b'âiravá (a b'îrú timidus, s. a, v. gr. 582) terribilis, horrendus.

भैषज्य b'âiśagya n. (a b'êśagá s. ya) medicamentum. Hit. 28. 8.

भैस् b'âis pro b'âiśîs, v. b'î et gr. 358[a]. H. 3. 7.

भो b'ô interj. heus! In. 1. 11.

भोक्तार् -तृ b'ôktá'r -tṛ' m. (r. b'uǵ s. târ tṛ) qui edit, fruitur, consumptor. B'. 5. 29. 9. 24.

भोक्तुकाम b'ôktukâma (Bah. e b'ô'ktum edere, a b'uǵ [v. gr. 599] et ká'ma desiderium, cupiditas) edendi cupiditatem habens. H. 3. 17.

भोक्तृत्व b'ôktṛtvá n. (a b'ôktá'r -tṛ' s. tva). Abstractum a b'ôktá'r -tṛ'. B'. 12. 20. 13. 20.

1. भोग b'ôga m. (r. b'uǵ edere, s. a) 1) fructus, perceptio, voluptas. B'. 5. 22. N. 16. 18. 2) cibus. B'. 2. 5.

2. भोग b'ôga m. (r. b'uǵ flectere, s. a) serpens.

भोगपति b'ôgapati m. (e 1. b'ôga et páti dominus) praeses, praefectus, praepositus. Hit. 39. 19.

भोगवती b'ôgavatî f. (a b'ôga serpens, s. vant vat in fem.) nomen urbis a serpentibus inhabitatae in tartaro. N. 5. 5.

भोगिन् b'ôgín (a 1. b'ôga s. in) 1) adj. fructibus, perceptionibus, voluptatibus, cibis praeditus. B'. 16. 14. 2) subst. m. dominus, rex.

भोजन b'ôǵana n. (r. b'uǵ s. ana) 1) actio edendi, fruendi. Sâ. 4. 18. 2) cibus. N. 18. 6. 22. 12.

भोजनीय b'ôǵanîya (r. b'uǵ s. anîya) 1) edendus, fruendus. 2) n. cibus. N. 23. 10.

भोज्य b'ô'ǵya (r. b'uǵ s. ya) i. q. praec. Su. 4. 4.

भौम b'âuma (a b'ûmí terra, s. a) terrenus, terrester. M. 27.

भ्यस् b'yas 1. âtm. (b'ayê) timere. Cf. b'î.

भ्रंश् b'ranś 4. par. âtm. 1. âtm. (b'ráśyâmi, b'ráśyê, b'ránśê) cadere, elabi. N. 20. 2: uttarîyam ad'ô spaśyad b'raśṭam; Su. 1. 15: b'raśṭâb'araṇakêśântâh. Adhibetur praesertim ad indicandam separationem vel privationem, c. ablat. rei; e. c. N. 16. 37: b'raśṭâ ǵńâtib'yah; M. 7. 111: b'raśyatê râǵyâǵ ǵîvitâćća; R. Schl. II. 74. 2: râǵyâd b'ranśasva; 75. 34: satâṅ lôkât satâṅ kîrtyâh ... b'raśyatu. — Caus. dejicere, ejicere, privare. N. 6. 15: b'ranśayiśyâmi taṅ râǵyât. (Vid. b'ranś et cf. sranś, d'vanś, v. gr. comp. 19; germ. vet. *RIS* cadere, etiam *HRIS*, attenuato a in i, v. Graff. 2. 536; ur-*RIS* surgere, sicut scr. pat praef. ut; reisa iter, reisôn proficisci.)

c. pari i. q. simpl. N. 16. 23: râǵyaparib'raśṭah; 18. 10: parib'raśṭasuk'êna.

c. pra id. Rag'. 14. 54: prab'raśyamânâb'araṇaprasûnâ. Cum instr. rei, quâ aliquis privatur. Mr. 14. 12: prab'raśyatê têǵasâ (cf. yuǵ praef. vi). — Caus. dejicere, privare. Rag'. 13. 36: padân mag'ônah prab'ranśayâṅ yô nag'uśaṅ ćakâra; Mah. 3. 601: râǵyât prab'ranśitah.

c. vi id. Mah. 3. 3: râǵyavib'raśṭa.

भ्रंश b'ranśa m. (r. b'ranś s. a) lapsus, exitium, ruina. B'. 2. 63.

भ्रंस् b'rans 1. âtm. i. q. b'ranś.

भ्रस्ज् b'raǵǵ 6. par. âtm. (scribitur b'rasǵ, gr. 110[b], b'ṛǵǵá'mi, b'ṛǵǵé', gr. 301) assare, frigere, coquere. B'aṭṭ. 14. 86: bâb'raǵǵa śôkô râvaṇam agnivat. (V. b'arǵ b'ṛǵ et 2. b'aǵ et cf. gr. φρύγω, φώγω; lat. frigo; hib. bruighim „I boil, seeth"; island. vet. *BAK*; germ. vet. *BACH*, *BAKK*; nostrum *BACK* coquere; v. pać.)

भ्रण् b'raṇ 1. par. (śabdê) sonare. Cf. d'raṇ, d'van, d'van, svan.

भूमिका *b'úmiká* f. (a praec. s. *ka* in fem.) in linguâ scenicâ partes, Rolle. Ur. 35. 4 infr.

भूय *b'úya* n. (r. *b'ú* s. *ya*) substantia. B'. 14. 26. 18. 53.

भूयांस् *b'úyâns* (compar. τοῦ *b'úri*, oppressa syllaba *ri*, suff. *yâns* pro *îyâns*, v. gramm. 227 annot. et 203) 1) adj. πλείων. Br. 2. 6. N. 18. 19. 2) adv. *b'úyas* *a*) plus. N. 8. 14. *b*) iterum, denuo. Br. 1. 11. N. 23. 2. 24. 2. 25. 5. B'. 2. 20: *nâ 'yam b'útvâ b'avitâ vâ na b'úyaḣ* „non ille extitit, existetque non iterum". — Instr. *b'úyasâ* nimis. Rag'. 8. 9. (Hib. *bhus* „a sign of the comparative degree, and has always *ni* before it, as *ni bhus airde* higher".)

भूयिष्ठ *b'úyišṭa* (superl. τοῦ *b'úri*, v. praec. et gr. 227 annot.) plurimus, permultus. Ḥ. 1. 19. — *b'úyišṭam* adv. 1) valde, admodum; prorsus, plane, omnino. Rag'. 13. 14. Dr. 8. 40.

भूरि *b'úri* multus, praesertim in initio compp. e. c. *b'úritêgas* magnum splendorem, magnam vim habens. Maḥ. 1. 3849; v. sq. (Huc traxerim gr. μυρίος, mutato *b'* in nasalem ejusdem organi; huc etiam trahi possent hib. *mor* et lat. *mul-tus*, nisi pertinent ad *purú* q. v.)

भूरिदक्षिण *b'úridakšiṇa* (Baḥ. e *b'úri* et *dakšiṇâ* q. v.) multa dona sacrificalia habens vel praebens. N. 12. 14. In. 1. 16. A. 2. 8.

भूर्ज *b'úrǵa* m. nomen arboris (Wils. „the B'ôj or B'ôjpatr [j = ǵ], a tree growing in the snowy mountains, and called by travellers a kind of birch; the bark is used for writing on"). Rag'. 4. 73. Ur. 24. 15. (Cf. germ. vet. *birca*, *bircha*, nostrum *Birke*, lit. *berża-s*.)

भूष् *b'úš* 1. et 10. par. ornare. R. Schl. II. 39. 17: *b'úšayâmâsa gâtrâṇi tâir ... vib'úšaṇâiḣ*; I. 48. 5: *b'úšayantâv iman dêśań ćandrasûryâv ivâ 'mbaram*; Ḥ. 2. 23: *divyâb'araṇab'úšitâ*. (Hib. *beosaighim* „I ornament, deck out, beautify" = scr. *b'úšáyâmi*; huc, vel ad *b'úšaṇa* q. v., trahi potest lat. *orno* abjectâ initiali; respicias formam *osnamentum* apud Varr. et *hornamentum* pro *fornamentum* in inscript. apud Gruter.)

c. *vi* i. q. simpl. In. 1. 9: *hêmavib'úšitam*.

भूषण *b'úšaṇa* n. (r. *b'úš* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) ornamentum. N. 9. 5.

भृकुटि *b'ṛkuṭi* et भृकुटी *b'ṛkuṭî* f. (e *b'rú* supercilium, correpto *rú* in *ṛ*, et *kuṭi*, *kuṭî* a rad. *kuṭ* flectere, curvare) superciliorum contractio. Dr. 7. 9. Dicitur etiam *b'rukuṭi*, *b'rukuṭî*.

भृकुटीमुख *b'ṛkuṭîmuk'a* (Baḥ. e *b'ṛkuṭî* et *múk'a* vultus) superciliorum contractione praeditum vultum habens. Su. 4. 14.

भृङ्ग *b'ṛ́ṅga* m. apis nigra. Rag'. 8. 52.

भृत् *b'ṛt* (r. *b'ar b'ṛ* s. *t*, v. gr. 573) ferens, gerens, sustinens in fine compp. B'. 8. 4. N. 12. 93.

भृति *b'ṛti* f. (r. *b'ar b'ṛ* s. *ti*) 1) actio sustentandi, nutriendi. 2) merces, operae pretium. N. 8. 25.

भृत्य *b'ṛ́tya* m. (nutriendus, r. *b'ar b'ṛ* s. *ya* inserto *t*, v. gr. 629) servus, famulus. A. 2. 9.

भृत्यत्व *b'ṛtyatvá* n. (a praec. s. *tva*) servitus, ministerium. Ḥit. 51. 7.

भृश *b'ṛśa* multus. — *b'ṛśam* adv. multum, valde. In. 5. 36. In initio compp. *b'ṛśa* (gr. 618). Br. 2. 36.

भृशता *b'ṛśátâ* f. (a praec. s. *tâ*) vehementia. Rag'. 11. 58.

भेक *b'ếka* m. rana. Ritu-S. 1. 18.

भेड *b'ếḍa* m. aries. Mêd.

भेद *b'ếda* m. (r. *b'id* s. *a*) 1) fissio, divisio. 2) separatio. Ḥit. 4. 3. 3) rima. Ur. 74. 8. 4) decisio, discrimen. N. 19. 32. 5) diversitas. B'. 18. 29.

भेदतस् *b'êdatás* adv. (a praec. s. *tas*) secundum diversitatem, pro discrimine. B'. 18. 19.

भेरी *b'ếrî* et *b'êrî́* f. tympanum (Wils.: a kettle drum). B'. 1. 13.

भेष् *b'êš* 1. par. âtm. (*b'ayê*) timere. (Cf. *b'î* et ejus caus. *b'îš*.)

भेषज *b'êšagá* n. medicamentum. N. 9. 30.

Ḥit. 13. 8: *lôb'ât krôd'aṅ prab'avati.* 3) valere, praevalere, potentem, parem esse, cum dat. vel infin. Ḥit. 25. 6: *prîtyâi (ćêtasaṅ) saǵǵanab'âśitam prab'avati*; Ur. 7. 9: *kat'am ... nirmâtum prab'avên manôḥaram idaṅ rûpam purâṇô muniṅ*; Rag'. 8. 44. R. Schl. II. 23. 38. — Cum gen. pers. Man. 5. 2: *viprâṇâṅ svad'armam anutiśt'atâṅ kat'am mṛtyur prab'avati*; Maḥ. 3. 12669: *nâ 'smâkam mṛtyur prab'avatê.* — Absol. Ḥit. 24. 3: *viśvâsât prab'avanty êtê viśvâsas tatra nô 'ćitaṅ.* — *prab'avant* praevalens, praepotens. Ḥ. 2. 32. 4) abundare. *prab'ûta* abundans, multus, copiosus. N. 13. 3: *prab'ûtayavasênd'anam*; Ḥit. 45. 6: *prab'ûtê śpi vittê.*

c. *vi* caus. proprie: facere ut aliquid foras sit, inde 1) explorare, investigare, indagare. Man. 8. 25: *vâḥyâir vib'âvayêt liṅgâir b'âvam antargatan nṛṇâm* (schol. *nirûpayêt*). 2) probare, demonstrare. Man. 8. 56: *uktańća na vib'âvayêt.* 3) observare, percipere, sentire. Man. 7. 147: *mantrayêd avib'âvitaṅ*; Rag'. 11. 10: *uḥyamâna iva vâḥanôćitaṅ pâdaćâram api na vyab'âvayat.* — Pass. videri. Maḥ. 1. 932: *sûryâṅśub'iṅ spṛśṭaṅ sarvaṅ śući vib'âvyatê.* Ḥit. 124. 63.

c. *sam* 1) una esse, conjunctum esse. Su. 2. 11: *têśâm ... samb'ûya sarvâir asmâb'iṅ kâryaṅ sarvâtmanâ vad'aṅ.* Coire (cum femina). Maḥ. 1. 4398: *sambab'ûva tayâ saḥa.* 2) fieri. Su. 1. 30: *tatas tâu tu ǵaṭâ b'ittvâ mâulinâu sambab'ûvatuṅ*; 4. 11: *dṛśṭvâi 'va tâṅ varârôḥâṅ vyat'itâu sambab'ûvatuṅ*; Maḥ. 3. 8843: *garb'iṇyâu sambab'ûvatuṅ*; 3. 16478: *tat'â samab'avaććâ 'pi yad uvâća vib'îśaṇaṅ.* 3) oriri. Ḥ. 1. 17: *g'ôrâ samab'avat sand'yâ*; Br. 3. 24: *ḥarśaṅ samab'avad maḥân.* 4) nasci, c. abl. patris et loc. matris. Maḥ. 1. 8028: *sâttvatyâm atirat'aṅ sambab'ûva d'anańǵayât.* 5) esse posse, sufficiens spatium habere in aliquo loco, valere. M. 12: *aliṅǵarê yadâćâi 'va nâ 'sâu samab'avat.* — Caus. 1) facere ut aliquis existat, sustentare, servare. Man. 2. 142: *yaṅ ... samb'âvayatićâ 'nnêna*; Maḥ. 1. 1343: *samb'âvayâ "tmânam aǵîrṇam mama têǵasâ.* 2) facere. Maḥ. 3. 13316: *svastivâćanaṅ samab'âvayam*; 13317: *svastivâćanâni suśṭu samb'âvitâni.* 3) committere. Maḥ. 1. 2088: *samb'âvaya ... mayi sarvam.* 4) convenire, congredi, adire. Maḥ. 3. 1982: *kâmyakê pârt'ân samab'âvayad aćyutaṅ*; Ur. 9. 6 infr. 5) cogitare. Rag'. 7. 6: *samb'âvitaṅ* (schol. *ćintitaṅ*). 6) putare, existimare. Rag'. 6. 42: *d'ârâṅ śitâṅ râmaparaśvad'asya samb'âvayaty utpalapatrasârâm.* 7) magni aestimare, honorare. B'. 2. 34: *samb'âvitasya* (schol. *baḥumatasya*); Rag'. 10. 56: *samb'âvitân tâb'yâṅ sumitrâm*; 5. 11: *prâptô śsi samb'âvayituṅ vanân mâm.* Cum instr. honestare, dignari, colere, ornare aliquâ re. Rag'. 16. 40: *anyâir anuǵîvilôkaṅ sâmb'âvayâmâsa gṛḥâiṅ* (schol. *satkṛtavân*); 7. 8: *vilôćanan dakśiṇam ańǵaṇêna samb'âvya* (schol. *alaṅkṛtya*).

2. भू *b'û* f. (a r. *b'û*) terra. Ḥ. 2. 18. Su. 2. 24; v. *b'ûmí.*

भूतपूर्व *b'ûtapûrva* (e *b'ûtá* qui fuit et *pû'rva* prior, loco adverbii *pû'rvam* prius, antea, v. gr. 612) prior. Br. 1. 22.

भूति *b'ûti* f. (r. *b'û* s. *ti*) 1) existentia. Dr. 5. 9. 2) felicitas, prosperitas, salus. Rag'. 1. 18. 10. 59. 3) succus, qui ex elephantorum temporibus fluit. Mêg'. 19. (Gr. φύσις e φύτις.)

भूधर *b'ûd'ará* m. (terram ferens, e *b'û* et *d'ara*) mons. In. 5. 10.

भूभृत् *b'ûb'ṛt* m. (terram ferens, sustinens, e *b'û* et *b'ṛt*) 1) mons. Mêd. 2) rex. Up. 79. Rag'. 11. 81.

भूमि *b'ûmí*, vêd. *b'û'mi* f. (r. *b'û* s. *mi*) 1) terra. In. 1. 31. 2) locus. Rag'. 4. 42. 6. 31. (Cf. lat. *humus*, hib. *uim* „the earth, a country".)

pûrṇâ êvâ 'bʿavaṅs tataḱ; A. 3. 27: *tasya tać ćatadʿâ rûpam abʿavat*; Maḥ. 1. 1501: *bʿasmasâd bʿavêt.* — Part. perf. pass. *bʿûtá* 1) qui est, existit. Su. 1. 25: *triśu lôkêśu yad bʿûtaṅ kińćit stʿâvaraǵaṅgamam.* In fine comp. N. 12. 38: *asyâ 'raṇyasya maḥataḱ kêtubʿûtam ivô 'ććritam* (*śilôććayam*). 2) factus. A. 3. 28: *punas tâni śarîrâṇi êkîbʿûtâni bʿârata | adṛśyanta.* — *bʿûtá* subst. n. creatura, animans, res. Ḥ. 4. 32. Su. 2. 7. Bʿ. 2. 69. N. 14. 2. Bʿ. 7. 26. — Caus. *bʿâváy* 1) facere ut aliquis existat, sustentare, nutrire. Maḥ. 3. 8763: *tâ* (*praǵâḱ*) *bʿâvitâ bʿâvayanti ḥavyakavyâir divâukasaḱ*; Bʿ. 3. 11: *dêvân bʿâvayatâ 'nêna tê dêvâḱ bʿâvayantu vaḱ | parasparam bʿâvayantaḱ śrêyaḱ param avâpsyatʿa.* 2) cogitare, meditari (secundum gramm. Ind. *bʿû* cl. 10). Bʿ. 2. 66: *nâ 'sti buddʿir ayuktasya naćâ 'yuktasya bʿâvanâ | naćâ 'bʿâvayataḱ śântiḱ*; R. Schl. II. 67. 20: *bʿâvayann âtmanâ ''tmânam.* — Desid. 1) esse, existere velle. Maḥ. 4. 678: *na tiśṭʿati sma sanmârgê naća dʿarmê bubʿûśati.* 2) eligere (conjugem). Maḥ. 1. 7068: *yadi kanyê 'yan naća kańćid bubʿûśati*; 7969: *kô bubʿûśêta nâ 'rǵunam.* (Lat. *fu-i*, *fu-turus*, *fo-re*; *-bam* [*ama-bam*] = scr. *ábʿavam*, *-bo*, *-bimus* = *bʿaviśyấmi*, *bʿaviśyấmas*, v. gr. comp. 526. 662; gr. φύ-ω, ἔφῡ-ν, ἔφῡ-ς, ἔφῡ = *ábʿûvam*, *ábʿûs*, *ábʿût*, v. gr. comp. 573; lit. *bû-ti* esse, *bŭw-aú* fui = *ábʿavam*, *bū́-siu* ero = *bʿaviśyấmi*, v. gr. comp. 652; slav. *bü-ti* esse, *buṅ-duṅ* ero; germ. vet. *bim* sum [nostrum *bin*], *bir-u-mês* sumus = *bʿávâmas*, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20; hib. *fuilim* sum, *ba me* vel *budh me* fui, proprie fuit ego, *ba* = *ábʿavat*, *budh* = *ábʿût.* Ad caus. *bʿâváyâmi* traxerim lat. *facio* mutato *v* in *c* sicut e. c. in *vic-si*, *vic-tum*, v. gr. comp. 19; *fê-mina*, quae procreat, gignit, suff. *mina* = scr. *mânâ*, gr. μενη, sicut *mini* formarum ut *amamini* = scr. *mânâs*, gr. μενοι, v. gr. comp. 478; *fê-tus*, *fe-tura*; goth. *baua* aedifico, *bauais* aedificas, ubi *ai* = scr. *aya* τοῦ *bʿâvâyasi*, v. gr. comp. 109[a]. 6 et cf. scr. *bʿavana* domus.)

c. *anu* 1) adesse, interesse. N. 5. 40: *anubʿûyâ 'sya vivâḥam.* 2) percipere, sentire, experiri, perpeti. Ragʿ. 1. 21: *asaktaḱ sukʿam anvabʿût*; 8. 3: *anubʿûya ... abʿiśêćanam*; Maḥ. 3. 10789: *îdṛśîm âpadam kô 'tra dvitîyô 'nubʿaviśyati.*

c. *anu* praef. *sam* id. Ragʿ. 9. 48: *ârtavam utsavaṅ samanubʿûya.*

c. *antar* inesse. Man. 12. 87.

c. *abʿi* aggredi, accedere. Maḥ. 3. 10592: *êśâ tê bʿâsvatî kîrtir lôkân abʿibʿaviśyati*; Bʿ. 1. 40: *dʿarmê naśṭê kulaṅ kṛtsnam adʿarmô 'bʿibʿavati.* Hostiliter aggredi, invadere. Śak. 15. 3 infr.: *paritrâyêtʿâm mâm anêna duśṭamadʿukarêṇâ 'bʿibʿûyamânâm.* 2) superare, vincere. A. 3. 30: *yadâ 'bʿibʿavitum vâṇâir naća śaknômi tam*; 11. 2: *na tvâ 'bʿibʿavituṅ śaktô mânuśô bʿuvi kaśćana.*

c. *ut* caus. facere ut aliquis existat, procreare. Ragʿ. 2. 62: *mâyâm udbʿâvya.*

c. *ut* praef. *sam* oriri. Gʿaṭ. 5: *śôkaḱ samudbʿavati.*

c. *tiras* evanescere. Ragʿ. 16. 23: *pûr api ... tirôbabʿûva.* — Caus. delere, evertere, frangere. R. Schl. I. 44. 9: *tasyâ 'valêpanam ... tirôbʿâvayitum buddʿiṅ ćakrê.*

c. *parâ* perire. Maḥ. 1. 4167: *yatʿâ dʿarmô na parâbʿavêt.*

c. *pari* despicere, contemnere. Ḥit. 30. 11: *śaśinas tulyavaṅśô 'pi nirdʿanaḱ paribʿûyatê*; Dr. 6. 17: *pańćê 'ndrakalpân paribʿûya*; Br. 2. 16.

c. *pari* praef. *sam* id. Maḥ. 3. 13230.

c. *pra* 1) esse. Bʿ. 16. 9: *prabʿavanty ugrakarmâṇaḱ.* 2) fieri, prodire, oriri, nasci. Bʿ. 8. 18: *avyaktâd vyaktayaḱ sarvâḱ prabʿavanty 'aharâgamê*; Ragʿ. 10. 51: *puruśaḱ prababʿûvâ 'gnêḱ*;

snnâni; 18: *annapânâni tatrâ 'bʿuńǵata*; N. 13. 68: *uććiśṭan nâi 'va bʿuńǵîyâm* (sic etiam in ed. Calc. pro *bʿuńǵîya*). 2) frui, gaudere, uti, possidere. N. 4. 8: *viraǵâńsića vâsâńsi divyâś ćitrâń sraǵas tatʿâ ... bʿuńkśva*; Maḥ. 1. 3901: *âsâdya śântanus tâńća bubʿuǵê kâmatô vaśâm*; Ragʿ. 8. 7: *bubʿuǵê maḥâbʿuǵań ... mêdinîn nava-pâṇigraḥaṇâń vadʿûm iva*; 12. 8: *tasya râǵyan nyâsam ivâ 'bʿunak*; Bʿ. 2. 37: *ḥatô vâ prâpsyasê svargań ǵitvâ vâ bʿôkśyasê maḥîm*; R. Schl. I. 46. 14: *trâilôkyaviǵayam putrań sa ḥa bʿôkś-yasi.* — Pass. absol. Br. 2. 31: *bʿuktam ... mayâ.* — Caus. 1) cibare, cibos porrigere. Man. 3. 106: *na vâi svayan aśnîyâd atitʿiń yan na bʿôǵayêt*; 113: *itarân api ... annam ... bʿôǵayêt.* C. instr. rei. Maḥ. 3. 1007: *bʿrâtṛ̂n ... abʿôǵayanta mṛśṭân-nâiń sûdâń.* 2) fruendum, possidendum dare. Bʿaṭṭ. 8. 83. — Desid. 1) edere velle, esurire. Maḥ. 1. 887: *nâ 'ḥam annam bubʿukśê.* — *bubʿukśitá* esuriens. Man. 10. 105. 2) frui, possidere velle. Maḥ. 1. 5667: *sa râǵyam bubʿukśati.* (Cf. *bʿakś*, lat. *fungor*, *fruor* e *frugor*, inserto *r*, *fruges*, *fructus*, *faux*; island. vet. *brûka* uti; germ. vet. *brûchan*, *prûchan* id.)

c. *adʿi* frui, possidere. Ḥit.: *râǵyam.*

c. *anu* frui. Man. 4. 240.

c. *upa* 1) edere, vesci, bibere. R. Schl. II. 30. 16: *pʿa-lâni*; Ragʿ. 1. 67: *payań.* 2) frui, gaudere, uti, possidere. Maḥ. 1. 8343. Ḥit. 28. 12. Man. 12. 8.

c. *sam* caus. cibare, c. instr. rei. Maḥ. 3. 12672.

3. भुज् *bʿuǵ* (r. 2. *bʿuǵ*) edens, vescens, in fine compos. Bʿ. 4. 31.

भुज *bʿúǵa* m. (r. 1. *bʿuǵ* s. *a*) 1) brachium. 2) manus. Ḥ. 1. 2. 3) elephanti proboscis. Dr. 8. 21. (Fortasse lat. *pug-nus* pro *fug-nus* = part. perf. pass. *bʿugná.*)

भुजग *bʿuǵaga* m. (tortuose iens, e *bʿúǵa*, quod hic flexum, incurvationem significat, e *ga* iens) serpens. N. 11. 28. V. *bʿuǵańga* et cf. *pataga*, *patańgá.*

भुजगी *bʿuǵagî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Ḥit. 121. 19.

भुजङ्ग *bʿuǵańga* m. i. q. *bʿuǵaga* (cf. *patańgá*). Ur. 91. 10.

भुजमध्य *bʿuǵamadʿya* n. (e *bʿúǵa* brachium et *madʿyá* medium) pectus. Ragʿ. 13. 73.

भुजान्तर *bʿuǵântara* n. (e *bʿúǵa* et *ántara*) id. Ur. 70. 14.

भुजिष्य *bʿúǵiśya*, vêd. *bʿuǵiśyà* m. (ut videtur, a r. 1. *bʿuǵ* s. *sya* inserto *i*) servus, famulus.

भुजिष्या *bʿuǵiśyâ* f. (fem. praec.) serva, famula. N. 13. 55.

भुवन *bʿúvana* n. (r. *bʿû* s. *ana*, omisso gunae incremento, v. euph. r. 51) mundus. Ragʿ. 1. 26: *bʿuva-nadvaya* mundorum par i. e. coelum et terra. Ragʿ. 2. 53. N. 24. 33. Mêgʿ. 6.

भुशुण्डी *bʿuśuṇḍî* f. teli genus. A. 6. 16 (lege *bʿuśuṇ-ḍîbʿiń*). 7. 3.

1. भू *bʿû* 1. par. âtm. *bʿávâmi*, *bʿávê*, *ábʿûvam* (gr. 374[a]), *ábʿaviśi*; *babʿúva*, *babʿûvé* (gr. 404); *bʿaviś-yámi*, *bʿaviśyé* 1) esse, existere. Bʿ. 16. 13: *idam api mê bʿaviśyati punar dʿanam*; N. 10. 22: *katʿam buddʿvâ bʿaviśyati.* — Cum antecedente *na* mori. Ḥ. 4. 50: *adya na bʿaviśyasi*; N. 21. 10: *na bʿaviśyâmy asańśayam.* 2) esse (ut verb. substant.). Br. 3. 18: *bʿaviśyâmi sukʿânvitâ*; N. 1. 28: *sapʿalan tê bʿavêǵ ǵanma*; Br. 3. 8: *tat têśâń vipriyam bʿavêt*; 12: *anâtʿâ kṛpaṇâ ... bʿaviśyâmi.* — Cum dat. esse alicui rei, praeditum esse aliquâ re. Br. 3. 19: *dêvâśća pitaraśća ... tvayâ dattêna tôyêna bʿaviśyanti ḥitâya.* Causam esse alicujus rei. Maḥ. 3. 12312: *trâilôkyasya ... bʿavanti sma vinâśâya.* — Pass. impers. cum instrum. pers. et praedic. Ḥit. 17. 20: *adʿunâ tavâ 'nućarêṇa mayâ sarvadâ bʿavitavyam*; Ur. 38. 3 infr.: *pratyâsannêna ćandrêṇa bʿavitavyam.* 3) fieri, oriri. Bʿ. 14. 17: *pramâdamôḥâu tamasô bʿavataḥ*; N. 23. 11: *tê têna 'vêkśitâń kumbʿâń*

c. *prati* i. q. simpl. Dr. 6. 15: *kasya kâyam pratib'idya ǵ'órâ mahîm pravêkšyanti šitâñ šarâgryâñ.* — Trop. Rag'. 19. 22: *pratyab'âitsur avadantya êva tam ... ašrub'iñ.*

c. *vi* id. Mah. 3. 709: *tasya marma vib'idya sa vâṇañ.* — Caus. disjungere, alienare. R. Schl. II. 7. 18: *kâikêyîñ ... râmâd vib'êdayišyanti.*

भिन्न *b'inná* v. *b'id* (gr. 542).

भिल् *b'il* 10. par. findere. (Cf. *b'id*, unde *b'il* mutato *d* in *l*; germ. vet. *billi*, anglo-sax. *bill*, sax. vet. *bil* ensis, v. Graff. 3. 95.)

भिषज् *b'išáǵ* m. medicus. N. 9. 29.

1. भी *b'î* 3. par. *bíb'êmi* (in formis puris tempp. specialium *î* ante conson. corripi potest, Pâṇ. VI. 4. 115; e. c. Man. 4. 191: *bib'iyât* pro *bib'îyât*) timere, cum abl. H. 3. 17: *na bib'êši hiḍimbê kim mat kôpât*; Mah. 3. 11479: *mâ b'âišṭa râkšasân mûḍ'ât.* — *mâ b'âis* pro *mâ b'âišîs* H. 3. 7. N. 14. 3. — Etiam *mâ b'âišîs* R. Schl. I. 59. 2. 64. 5. — Cum gen. R. Schl. I. 1. 4: *kasya bib'yati dêvâñ*; N. 12. 11: *na 'bib'yat ... kasyaćit* (*abib'yat* videtur esse 7ma forma praet. mtf., nam *b'î* in praet. augm. 1 format *ábib'êt*). — *b'îtá* timens. N. 11. 3. B'. 11. 36. — Caus. *b'âyáy* par., *b'âpáy* âtm., *b'îšáy* par. âtm. terrere. Mah. 1. 185: *asmân švâpadâ b'îšayanti*; 1480: *b'ûtâni b'îšayan*; 8285: *šâilanipâtêna b'îšitâñ*; 2. 1433: *vib'îšikâb'ir b'îšayan pârt'ivân.* (Lit. *bijaù* timeo, *báimẽ* timor, v. भीम *b'îmá* unde भैम *b'âima*; *bai-daù* terreo; *baisi-s* terribilis fortasse ad caus. *b'îšáy* pertinet; *bjaurùs* foedus, deformis, cf. scr. *b'îrú*; slav. *bojuñ-sañ* timeo [*sañ* se], cf. भय *b'áya* timor; fortasse goth. *fia* odi pro *bia*, *fiands* inimicus, nostrum *Feind*, nisi pertinent ad *pîy* q. v.; gr. φέβομαι, ut videtur forma reduplic. anom. pro πέφομαι, nisi pertinet ad caus. *b'âpáy*; fortasse etiam huc pertinet hib. *fi* „fretting, anger, indignation". E lat. linguâ cum Pottio huc traxerim *foe-dus*.)

2. भी *b'î* f. (r. *b'î*) timor.

भीम *b'îmá* (r. *b'î* s. *ma*) 1) adj. timendus, terribilis. In. 1. 4. Su. 4. 17. 2) m. nom. pr.

भीमपराक्रम *b'îmaparâkrama* (Bah. e praec. et *parâkrama* vis, fortitudo) terribilem fortitudinem habens. H. 4. 18.

भीमरूप *b'îmarûpa* (e *b'îmá* et *rûpá* forma) terribilem formam habens.

भीरु *b'îrú* (fem. *b'îrú* vel *b'îrû'*, a r. *b'î* s. *ru*) timidus. Mah. 1. 5592.

भीरुक *b'îruka* (r. *b'î* s. *ruka*) id. Hit. 118. 2.

भीरू *b'îrû'* f. (fem. τοῦ *b'îrú*) timida (femina, saepissime in vocat.). H. 3. 7.

भीलु *b'îlu* (fem. *b'îlu*, r. *b'î* s. *lu*) i. q. *b'îrú*.

भीलुक *b'îluka* (r. *b'î* s. *luka*) id. Hit. 118. 2.

भीष् *b'îš* v. *b'î* caus.

भीष्म *b'îšmá* (a praec. s. *ma*) 1) adj. terribilis. 2) m. nom. pr., avus Pâṇḍavorum. A. 11. 3.

भुक्त *b'uktá* v. *b'uǵ* cl. 7.

भुग्न *b'ugná* v. *b'uǵ* cl. 6.

1. भुज् *b'uǵ* 6. par. *b'uǵâ'mi*, part. perf. pass. *b'ugná* (gr. 542) flectere, curvare. (Cf. *b'aṅǵ*; goth. ***BUG*** id., *biuga*, *baug*, *bugum*, v. gr. comp. 489; part. pass. *bug-a-ns*, them. *bug-a-na* = भुग्न *b'ugná*; nostrum *biege*, *bog*, ***Bug***; cum caus. *b'ôǵáyâmi* convenit goth. *baugja*, *us-baugja* verro, nostrum *beuge*, v. gr. comp. 109a). 6. Hib. *bogaim* „I move, put in motion, wag, shake, toss, stir", *bogha* „bow", *boghaighim* „I bend, arch, camerate", *boghadoir* „archer"; slav. БѢГѪ *bêguñ* fugio; gr. ΦΥΓ, φεύγω, lat. ***FUG***, *fugio* a vertendo dicta; fortasse πυγών e φυγών.)

c. *ava* i. q. simpl. *avab'ugna* inflexus. H. 1. 19.

2. भुज् *b'uǵ* 7. par. âtm. *b'unáǵmi*, *b'uṅǵê'*, part. perf. pass. *b'uktá*. 1) edere, vesci. Su. 1. 5: *vinâ 'nyôsnyan na b'uṅǵâtê*; B'. 2. 5: *b'ôktum b'âikšyam*; 3. 12: *tâir dattân (b'ôǵân) na pradâyâi 'b'yô yô b'uṅktê*; R. Schl. I. 13. 17: *bub'uǵirê*

est e *boillsg* [cf. scot. *boillsg*], quod cum lat. *fulgeo* ad scr. *bʿrâǵ* referri potest; *mais* „sparkling, shining, brilliancy", mutato *bʿ* in nasalem ejusdem organi; lat. *fes-tra*, *fenes-tra*, insertâ nasali, adjectâ vocali sicut in verbis scr. cl. 7; *fas-tus*, quod Schellerius a gr. φάω deducit; *fes-tus*.)

c. *ava* lucere, splendere. R. Schl. I. 35. 16. — Caus. collustrare. Maḥ. 3. 1674.

c. *ut* caus. collustrare. Ragʿ. 7. 16.

c. *pra* lucere, splendere. Maḥ. 3. 5005: *yatʿâ sômaḣ prabʿâsatê*; 3. 17090: *prabʿâsantam bʿânumantam.* — Caus. collustrare. Maḥ. 1. 6532.

c. *vi* lucere, splendere. R. Schl. II. 13. 10.

2. भास् *bʿâs* f. (r. *bʿâs*) splendor. Bʿ. 10. 12.

भासुर *bʿâsurá* (r. *bʿâs* s. *ura*) lucidus, splendidus. Ragʿ. 5. 30.

भास्कर *bʿâskara* m. (lucem faciens, e *bʿâs* et *kara*) sol. In. 1. 29.

भास्वन्त् *bʿấsvant* (a *bʿâs* s. *vant vat*) luminosus. Bʿ. 10. 12.

भास्वर *bʿâsvará* (r. *bʿâs* s. *vara*) id. A. 10. 2.

भिक्ष् *bʿikś* 1. âtm. mendicare. Man. 2. 184: *gurôḣ kulê na bʿikśêta.* Cum acc. pers. et rei. Man. 2. 50: *mâtaram bʿikśêta bʿikśâm*; c. ablat. pers. Man. 11. 24: *na dʿanaṅ śûdrâd viprô bʿikśêta.* (Fortasse *bʿikś* e desid. *bibʿakś* ejectâ mediâ syllabâ et regressâ aspiratione, cf. e. c. *śikś* pro *śiśakś*, *lips* pro *lilaps*, v. gr. 490.)

भिक्षा *bʿikśấ* f. (r. *bʿikś* s. *â*) eleemosyna. Ḥit. 27. 12.

भिक्षु *bʿikśú* m. (r. *bʿikś* s. *u*) mendicus.

भिद् *bʿid* 7. par. âtm. *bʿinádmi*, *bʿindế* findere, perforare. R. Schl. II. 80. 10: *bibʿidur bʿêdanîyâṅśća tâṅs tân dêśân*; Maḥ. 1. 1490: *tân pakśanakʿatuṇḍâgrâir abʿinat*; Ḥit. 89. 21: *atiśîtalam apy ambʿaḣ kim bʿinatti na bʿûbʿṛtaḣ.* — Trop. rumpere, violare. Sâ. 4. 7: *vratam bʿindʿî 'ti vaktun tvân nâ 'smi śaktaḣ*; Ragʿ. 15. 94: *samayam abʿinat.* — Pass. 1) findi, perforari. R. Schl. I. 28. 9: *bʿidyêran darśanâd asyâ bʿirûṇâṅ hṛdayâni.* 2) differre, diversum esse. Ragʿ. 5. 37: *na kâraṇât* (a patre) *svâd bibʿidê kumâraḣ.* — *bʿinná* (gr. 542) 1) fissus, perforatus. 2) diversus. Ragʿ. 2. 50. — Caus. 1) findere. R. Schl. I. 16. 23: *bʿêdayêyur drumân*; Ḥit. ed. Ser. 80. 8: *anayôr mahân ... snêhaḣ katʿam bʿêdayituṅ śakyaḣ.* 2) dissociare, abalienare, disjungere, discordes reddere. Maḥ. 1. 7399: *kuśalâir viprâiḣ ... kuntîputrân bʿêdayâmaḣ.* 3) vincere. R. Schl. I. 64. 7: *rûpam bahuguṇaṅ kṛtvâ ... tam ṛśiṅ kâuśikaṅ rambʿê bʿêdayasva tapasvinam*; Maḥ. 1. 5592: *bʿayêna bʿêdayêd bʿîruṅ, śûram aṅǵalikarmaṇâ, lubdʿam artʿapradânêna.* (Lat. *findo*; *fi-nis* e *fid-nis* (?); goth. *BIT* mordere, *beita*, *bait*, *bitum*; germ. vet. *BIZ* id.; huc etiam traxerim goth. *maita* abscindo, mutatâ labiali mediâ in nasalem ejusdem organi sicut e. c. in ṣend. *mrû* = scr. *brû* dicere; Pottius apte confert gr. φείδομαι. E linguis celticis huc referri possent hib. *birin* „a little pin", mutato *d* in *r*, cf. भिल् *bʿil*; *bior* „a sharp point", *bioradh* „a piercing, pricking", *biorach* „sharp pointed" etc.; *fi* „piercing, wounding, fastning".)

c. *anu* dissolvere. Maḥ. 2. 2483: *baddʿaṅ sêtum kô snubʿindyâd dʿaméć ćântaṅća pâvakam.*

c. *ut* erumpere. Ragʿ. 13. 21: *udbʿinnavidyudvalayô ǵʿanaḣ.*

c. *ut* praef. *pra* id. Śak. 128. 18: *prôdbʿinna.*

c. *nis* 1) effodere (e. c. oculos). Maḥ. 3. 10328: *kaṇṭakêna ... nirbibʿêdâ 'sya lôćanê.* 2) i. q. simpl. R. Schl. I. 40. 15: *êkâikaṅ yôǵanam bʿûmêr nirbʿindantaḣ*; II. 35. 4: *vâkyavaǵrâir anupamâir nirbʿindann iva ... kâikêyyâḣ sarvamarmâṇi*; Ḥit. 69. 12: *madâlasyêna nirbʿidyatê.*

c. *nis* praef. *vi* i. q. simpl. Maḥ. 3. 8551.

c. *pra* id. *prabʿinna* ebrius, de elephanto, tempore, quo coitum appetit (v. *prabʿinnakarața*). Dr. 5. 5.

भानुमन्त् b̔ânumánt (a praec. s. *mant mat*) lucidus, splendidus. Dr. 7. 2.

भाम् b̔âm 1. âtm. 10. par. (*krôd̔ê*; ut videtur, denom. a sq.) irasci. *b̔âmitá* iratus (nisi hoc a *b̔âma* ira, s. *ita*). Ṛgv. 114. 8.

भाम *b̔âma* m. (r. *b̔â* s. *ma*) 1) lumen, splendor. 2) sol. Mêd. 3) ira, furor. (Fortasse lat. *furo*, *furor* radice cum hoc vocabulo cohaerent, ita ut ad *b̔â* vel potius ad *b̔as* vel *b̔âs* referenda sint.)

भामिन् *b̔âmín* (ut videtur, a *b̔âma* ira, s. *in*) iracundus. — fem. *b̔âmínî*. Rag̔. 8. 28.

भार *b̔ârá* m. (r. *b̔ar b̔ṛ* ferre, s. *a*) onus. Ḥ. 4. 52. Sâ. 5. 104.

भारत *b̔ârata* m. (a *b̔arata* nom. pr., s. *a*) B̔arati proles. Ḥ. 1. 7.

भारती *b̔âratî* f. 1) (a praec. signo fem. *î*) dea sermonis. 2) sermo. N. 12. 21.

भार्गव *b̔ârgavá* m. (a *b̔ṛgú* s. *a*) a B̔ṛgu oriundus.

भार्या *b̔âryâ* f. (sustentanda, nutrienda, a r. *b̔ar b̔ṛ* s. *ya* in fem.) uxor (cf. *b̔artấr -tṛ́* maritus). N. 12. 22.

भाव *b̔âvá* m. (r. *b̔ú* s. *a*) 1) existentia. N. 5. 39. B̔. 2. 16. 2) substantia. B̔. 4. 10. 8. 5. 3) status, conditio. Ḥit. 6. 5. 4) natura, indoles. N. 10. 15. B̔. 7. 12. 13. 24. 9. 11. 5) proprietas. B̔. 10. 5. 6) animus. M. 11. Ḥ. 4. 32.

भावन *b̔âvana* m. (a *b̔âváy* caus. r. *b̔û* s. *ana*) qui facit ut aliquis existat, auctor, effector, creator, servator. Su. 3. 32. B̔. 9. 5. Sâ. 1. 11.

भावना *b̔âvanâ* f. (a caus. r. *b̔û* s. *ana* in fem.) cogitatio, meditatio. B̔. 2. 66.

भावितात्मन् *b̔âvitâtman* (e *b̔âvitá* part. perf. pass. formae caus. radicis *b̔û* et *âtmán* anima, mens) effectam mentem habens, meditabundus. Su. 2. 14. Cf. *gâta-saṅkalpa*. N. 3. 8.

1. भाविन् *b̔âvín* (r. *b̔û* s. *in*) existens. Br. 2. 2. Ḥit. 6. 5. 7.

2. भाविन् *b̔âvín* (a *b̔â* splendor, s. *vin*) splendidus; fem. *b̔âvinî* transl. praeclara, excellens (femina). In. 5. 37. Ḥ. 4. 30. Su. 4. 24.

भाष् *b̔âś* 1. âtm. interdum par. loqui, dicere, c. acc. pers. et rei. Su. 4. 16: *iti sundô śpy ab̔âśata*; B̔. 2. 11: *prag̔ńâvâdâṅśća b̔âśasê*; Maḥ. 1. 7186: *yat̔â b̔âśanti parasparam*; R. Schl. II. 78. 19: *kâikêyîm ... bab̔âśê paruśaṅ vaćaḱ*; Man. 4. 255. — Pass. c. nom. pers. B̔aṭṭ. 2. 37: *vaćaśća b̔ûyô bab̔âśê muninâ kumâraḱ*; N. 18. 4: *b̔âśyamâṇô mayâ 'sakṛt*. (Vid. *b̔â* et cf. scot. *beas* „a speech, dialect".)

c. *anu* i. q. simpl. Man. 3. 30. Confiteri. Man. 11. 228.

c. *ab̔i* 1) alloqui. Br. 3. 1: *kanyâ tâv ab̔yab̔âśata*; Sâ. 5. 11. 2) loqui, dicere. Man. 4. 57: *nô 'dakyayâ 'b̔ib̔âśêta*; Maḥ. 3. 2549: *êvam êvâ 'b̔ib̔âśantaḱ*. Confiteri. Man. 11. 103: *ab̔ib̔âśyâi 'naḱ*.

c. *ab̔i* praef. *sam* loqui. Maḥ. 3. 12697: *uććâiḱ samab̔ib̔âśantâu*.

c. *â* 1) alloqui. N. 18. 22. 2) loqui, dicere. Dêv. 2. 36: *âḱ kim êtad iti krôd̔âd âb̔âśya*.

c. *â* praef. *vi* loqui, dicere. Maḥ. 3. 15169: *vyâb̔âśamâṇâśćâ 'nyôśnyan na mê g̔îvan vimôkśyasê*.

c. *â* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 4198: *ity anyônyaṅ samâb̔âśya*.

c. *pari* persuadere. Maḥ. 1. 4287: *punar êva tu sâ dêvî parib̔âśya snuśâm*.

c. *pra* i. q. simpl. Sâ. 2. 12. N. 13. 68. — *prab̔âśita* n. dictum, sermo. N. 8. 11.

c. *prati* 1) respondere. N. 12. 25: *ab̔ib̔âśê tvâṅ kim mân na pratib̔âśasê*. 2) i. q. simpl. Maḥ. 1. 5294: *tam punaḱ pratyab̔âśata*.

c. *sam* i. q. simpl. Sâ. 4. 18. Man. 8. 55.

भाषिन् *b̔âśin* (r. *b̔âś* s. *in*) dicens, loquens.

1. भास् *b̔âs* 1. âtm. interdum par. 1) lucere, splendere. Maḥ. 3. 12299: *na bab̔âsê sahasrâṅśuḱ*. 2) videri. Râm. II. 51. 28: *purî bab̔âsa rahitâ*. — Caus. collustrare. B̔. 15. 6: *na tad b̔âsayatê sûryaḱ*; 6. 12. (V. *b̔â* et cf. hib. *beosach* „bright, glittering", *boisgim* fulgeo, „to flash", nisi hoc mutilatum

splendor, correpto *â*, s. *vant vat*, cf. *b'âvín*) splendens, excellens, praeclarus; reverentiae causâ ponitur pro pronom. 2dae pers. cum tertiâ verbi personâ. In. 1. 11. Su. 1. 24.

भवादृश् *b'avâdṛś* (e *b'ávant* abjecto *t* producto *a*, et *dṛś* a r. *darś dṛś* videre, v. gr. 263) tibi vel vobis similis. Hit. 38. 10.

भवानी *b'avânî'* f. (a *b'avá* nomen Śivi, s. *ânî*) nomen Durgae.

भवितव्य *b'avitávya* (r. *b'û* s. *tavya*) esse debens.

भवितव्यता *b'avitavyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis, fatum. Ur. 55. 15 infr.

भवितार् -तृ *b'avitâ'r -tṛ'* (fem. *-trî*, r. *b'û* s. *târ tṛ*) futurus. Rag'. 6. 52. (Lat. *futurus.*)

भविष्य *b'aviśya* (r. *b'û* cum charactere futuri auxil. *sya* inserto *i*) futurus. B'. 7. 26.

भव्य *b'ávya* (r. *b'û* s. *ya*, v. gr. 575) esse debens, futurus. Sâ. 5. 47.

भष् *b'aś* 1. par. interdum âtm. latrare. Maḥ. 1. 5249: *śvâ b'aśan*; 2. 1424: *b'aśêyuḱ* (*śvânaḱ*); 2. 1425: *b'aśantê.* (Cf. *b'âś.*)

भस् *b'as* 3. par. *bâb'asmi* (*b'artsanadîptyôḱ* K. *dyutâu b'artsê* V.) lucere, splendere; minari, terrere. (Vid. *b'âs* et cf. *b'arts.*)

भस्त्रा *b'ástrâ* f. (r. *b'as* s. *tra* in fem.) follis. Hit. 43. 6.

भस्मन् *b'ásman* n. (r. *b'as* s. *man*) cinis.

भस्मसात् *b'asmasât* adv. (a praec. s. *sât*) in cinerem, ut *b'asmasât kartum* in cinerem vertere. B'. 4. 37.

भा *b'â* 2. par. âtm. 1) splendere, fulgere. N. 12. 103: *ayam agamaḱ ... âpîḍâir bahub'ir b'âti*; 13. 52: *b'âsi vidyud ivâ 'b'rêśu*; 17. 8. 2) apparere, videri. Ḥ. 1. 10: *gaṅg'âvâtô bab'âućâ 'sya śućiśukrâgamê yat'â.* (Cf. *b'âs*, *b'as*, *b'âś*; gr. φάω, φαίνω, φημί; φοῖβος, forma anomale redupl. sicut φέβομαι a scr. *b'î*, *bíb'êmi*; lat. *fâ-ri.*)

c. *ati* valde splendere. Râm. II. 46. 11.

c. *ab'i* splendere. G'at. 10.

c. *â* 1) id. R. Schl. I. 15. 19. 2) videri, apparere. Rag'. 13. 14.

c. *ut* apparere. Man. 1. 7: *svayam udbab'âu.*

c. *nis* elucere, exoriri. Man. 5. 113: *apâm agnêśća saṅyôgâd d'êman rûpyańća nirbab'âu.*

c. *pra* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10054. — *prab'âta* n. ortus lucis, diluculum. Loc. *prab'âtê* diluculo, ad primam auroram. Sâ. 5. 80.

c. *prati* 1) splendere. G'aṭ. 15. 2) apparere, c. gen. R. Schl. I. 55. 17: *yâni dêvêśućâ 'strâṇi ... pratib'ântu mama*; c. acc. Maḥ. 3. 10169: *tân tu kṛtsnô d'anurvêdô pratyab'ât.* 3) videri. Dr. 4. 4. A. 4. 39.

c. *prati* praef. *sam* videri. Maḥ. 1. 8095.

c. *vi* splendere. R. Schl. II. 72. 20. Rag'. 5. 72.

c. *sam* praef. *pra* apparere, videri. Maḥ. 3. 10055.

भाग *b'âga* m. (r. *b'aǵ* vel *b'âǵ* s. *a*) 1) pars, portio. Rag'. 5. 9. 7. 42. 57. 10. 46. 2) bona fortuna, felicitas.

भागधेय *b'âgad'éya* (e *b'âga* et *d'éya* ponendus a r. *d'â* s. *ya*) 1) m. heres. 2) n. fatum, sors. N. 8. 6.

भागिरथी *b'âgirat'î* f. (fem. τοῦ *b'âgirat'a* a *b'agirat'a* nom. pr. regis, suff. *a*) nomen Gangis fluminis.

भाग्य *b'âgya* n. (a *b'âga* vel *b'âga* s. *ya*) sors, fatum; fortuna secunda. N. 17. 42. Rag'. 3. 13. Ur. 67. 18.

भाङ्गासुरि *b'âṅgâsuri* m. nom. pr. regis. N. 19. 11.

1. भाज् *b'âǵ* 10. par. (*pṛt'akkarmaṇi*) dividere, distribuere. Cf. *b'aǵ.*

2. भाज् *b'âǵ* f. (r. *b'aǵ*) 1) veneratio, cultus. B'. 9. 30 in fine comp. Baḥ. 2) i. q. *b'âga.* Ḥ. 1. 29 in fine comp. Baḥ. (Ad *b'âǵ* sgf. 2 vel ad *b'âga* sgf. 2 traxerim lat. *fê* vocis *fê-lix*, v. gr. comp. 419.)

भाजन *b'âǵana* n. (r. *b'aǵ* s. *ana*) vas. (Wils. „any vessel, as a pot, or cup, a plate".) Hit. 34. 2. Rag'. 5. 22.

भाण्ड *b'âṇḍa* n. vas, supellex, utensilia. Sâ. 3. 1. Hit. 64. 19.

भानु *b'ânú* m. (r. *b'â* s. *nu*) 1) lumen. 2) sol.

ḥi patinâ; Ḥit. 1. 13: *daridrân bʿara*; Maḥ. 1. 3042: *aṇḍâni bibʿrati svâni pipîlikâḣ; na bʿarêtʿâḣ katʿan nu svam âtmaǵam.* 3) cl. 1 âtm.: mercede conducere aliquem (v. *bʿṛti, bʿṛ́tya*). N. 15. 4: *bʿarasva mâm.* (Gr. φέρω; lat. *fero, fer-s, fer-t, fer-tis* = scr. *bibʿárši, bibʿárti, bibʿṛtʿá*, abjectâ syllabâ redupl.; *for-tis*; fortasse *por-to* e *for-to*; etiam *pario*, nisi pertinet ad *kar kṛ*, huc trahi posset, mutatâ aspiratâ in tenuem; fortasse *vi-bro* = scr. *bʿar bʿṛ* praef. *vi*; goth. *BAR* ferre, *bar* tuli, tulit, *baira* fero; germ. vet. *bëro* pario, *bur-di* onus; fortasse etiam goth. *BRAH* afferre [*bringa, brah-ta*, nostrum *bringe*] huc pertinet, adjectâ gutturali, ita *bairga* occulo, cf. scr. *nibʿṛta* occultus, v. Graff. 3. 139; fortasse goth. *bairg* mons a ferendo dictum est sicut scr. *bʿûdʿará, bʿûbʿṛt, mahîdʿara* et aliae quae tam terram sustentans quam mons significant voces; hib. *beirim* „I bear, carry"; slav. *beruṅ; brêmaṅ* onus.)

c. *ni*: *nibʿṛta* occultus. N. 17. 91: *nibʿṛtô ʿsgniḣ*; Ragʿ. 8. 15: *nabʿasâ nibʿṛtênduna*; Ḥit. 21. 8: *ǵambukêna sunibṛtam uktam.*

c. *sam* 1) comportare. R. Schl. I. 11. 13: *sambʿriyantâṅ sambʿârâḣ*; II. 56. 8: *madʿûni madʿukâribʿiḣ sambṛtâni nagê nagê.* — *sambʿṛta* compositus. Ḥit. 124. 13: *pańćabʿiḣ sambʿṛtê dêhê.* 2) sustentare. R. Schl. I. 52. 8: *kaććit tê sambʿṛtâ bʿṛtyâḣ.* 3) perficere, peragere. Ragʿ. 11. 32: *sambʿṛtakratuḣ* (schol. *sampâditayaǵńôpakaraṇaḣ*). Parare. Ur. 93. 3: *upanîyatâm mantrêṇa sambʿṛtaḣ kumârasyâ 'bʿišêkaḣ.* — Caus. comportari jubere. R. Schl. I. 11. 3.

2. भर् भृ *bʿar bʿṛ* 9. par. *bʿṛṇấmi*, v. gr. 345 (*bʿartsanê* K. *bʿṛtâu bʿṛǵi bʿartsê* V.) reprehendere; sustentare; frigere, assare.

भर *bʿara* m. (r. *bʿar bʿṛ* s. *a*) onus (v. Lass.).

भरण *bʿaraṇa* n. (r. *bʿar bʿṛ* s. *ana*) sustentatio, nutritio. Ragʿ. 1. 24.

भरतर्षभ *paratarśabʿa* m. (e *bʿaratá*, v. gr. 579, et *ṛśabʿá* q. v.) Bʿaratidarum princeps. Ḥ. 2. 16.

भर्ज् भृज् *bʿarǵ bʿṛǵ* 1. âtm. assare, frigere, torrere; v. *bʿraǵǵ.*

भर्तार् -तृ *bʿartấr -tṛ́* (r. *bʿar bʿṛ* s. *târ tṛ*) I. subst. m. 1) qui sustentat, altor, nutritor. Bʿ. 9. 18. 13. 16. 2) dominus. Mêgʿ. 1. 34. 3) maritus. Ḥ. 11. 19. II. adj. ferens, sustentans. Bʿ. 13. 16.

भर्त्स् *bʿarts* 10. par. 1) minari, terrere. Ḥ. 3. 21: *tam âpatantam ... bʿartsayâmâsa têǵasvî tišṭʿa tišṭʿê 'ti*; Maḥ. 4. 357: *śabdêna mahatâ bʿartsayantâu parasparam.* 2) deridere. Maḥ. 2. 434: *bʿartsayantî 'va bʿâskaram.*

c. *abʿi* minari, terrere. R. Schl. I. 28. 13.

c. *ava* id. Maḥ. 3. 15096.

c. *nis* 1) id. Maḥ. 1. 4190. 2) deridere. Ḥit. 64. 22.

c. *nis* praef. *abʿi* minari, terrere. R. Schl. II. 78. 19.

c. *pari* id. Maḥ. 3. 16008. Cl. 1. Maḥ. 3. 16141: *paribʿartsantî.*

c. *sam* reprehendere. R. Schl. II. 75. 16: *vâkyâiḣ krûrâiḣ sambʿartsitaḣ.*

भर्भ् *bʿarbʿ* 1. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *ḥiṅsê* V.) laedere, ferire, occidere; v. sq.

भर्व् *bʿarv* 1. par. id.

भर्श् भृश् *bʿarś bʿṛś* 4. par. i. q. *bʿraṅś.*

1. भल् *bʿal* 1. âtm. i. q. 2. *bal* (scribitur etiam *bʿall*).

2. भल् *bʿal* 10. âtm. (*nirûpê*) explorare, investigare.

भल्ल् *bʿall* v. 1. *bʿal.*

भल्ल *bʿalla* m. (r. *bʿall* s. *a*) sagittae genus. A. 10. 20.

भव *bʿavá* m. (r. *bʿû* s. *a*) 1) existentia. Sâ. 3. 10. 2) ortus, origo. Ragʿ. 3. 14. 9. 73. 8. 94.

भवन *bʿavana* n. (r. *bʿû* s. *ana*) domus, palatium. In. 3. 3. 5. 5. Su. 1. 28.

भवन्त् *bʿávant* 1) (nom. masc. *bʿávan*, part. praes. a r. *bʿû* s. *ant at*) qui est. 2) (nom. *bʿávân*, a *bʿâ*

1. भञ्ज् *b'ang* 7. par. *b'anágmi*, praet. mtf. *áb'âṅkšam*, fut. *b'aṅkšyámi*, pass. *b'agyé*, part. *b'agná* (gr. 542. 548) frangere. Ḥ. 1. 12: *vanê b'angan mahâdrumân*; 4. 23: *bab'angatus tadâ vṛkšân*; trop. Maḥ. 1. 6868: *asya mâ b'aṅkšam pratignâm*. (Fortasse *b'ang* mutilatum est e *b'rang*, cf. lat. *frango*, goth. ***BRAK***, *ga-brika*, *ga-brak*, *ga-brêkum*; gr. ῥήγνυμι et abjectâ initiali, ἄγνυμι; lett. *braks* fragilis; hib. *brisim* „I break, dismember, disunite", *brit* „fraction", *breadach* „broken".)

c. *ava* i. q. simpl. Maḥ. 1. 7081. 3. 10043.

c. *nis* praef. *vi* id. Maḥ. 3. 12447: *vâtavinirb'agnâ drumâḥ*.

c. *pra* id. Maḥ. 3. 11121.

2. भञ्ज् *b'ang* 10. âtm. (*b'âšârt'ê* K. *b'âšê* V.; scribitur *b'ag*, gr. 110[a]) loqui, dicere, lucere. (Gr. φθέγγω, v. gr. comp. 16; hib. *faighim* „I speak, talk", *faighle*, *faighleadh* „words, talk, conversation", *faigh* „a prophet".)

1. भट् *b'aṭ* 1. par. (*b'ṛtâu*) nutrire, sustentare; mercede conducere.

2. भट् *b'aṭ* 1. par. (*parib'âšaṇê* K. *b'âšaṇê* V.) loqui, dicere.

भट *b'aṭa* m. (r. 1. *b'aṭ* s. *a*) miles. Ḥit. 104. 17.

भट्टार *b'aṭṭâra* (forma prâcr. a scr. *b'artár -tṛ* suff. *a*, mutato *t* in *ṭ* cui se assimilavit antecedens *r*; v. *b'aṭṭinî* et cf. Lass. s. vv. *b'aṭṭa* et *b'aṭṭâraka*) venerabilis, sanctus.

भट्टारक *b'aṭṭâraka* (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 21. 21.

भट्टिणी *b'aṭṭiṇî* f. vox prâcrit. = scr. *b'artrî*. Ur. 43. 13.

भण् *b'aṇ* 1. par. loqui, dicere, in recentioribus scriptis, praesertim in dial. prâcrit. (v. Delii Radices Prâcr. p. 19). Lass. 3. 2: *râgnâ ... b'aṇitam*; B'aṭṭ. 14. 46: *bab'âṇa*; 15. 15: *ab'âṇît*. (Cf. *b'âš*.)

भण्ट् *b'aṇṭ* 1. par. (*pratâraṇê* K.; scribitur *b'aṭ*, gr. 110[a]) fallere, decipere.

1. भण्ड् *b'aṇḍ* 1. âtm. (*parihâsê* K. *vâći* V.; scribitur *b'aḍ*, gr. 110[a]) irridere; loqui.

2. भण्ड् *b'aṇḍ* 1. et 10. par. (*śivê*; scribitur *b'aḍ*, gr. 110[a]) felicem esse; cf. *b'and*.

भद्र *b'ádra*, vêd. *b'adrá* (r. *b'and* ejecto *n*, suff. *ra*) 1) adj. laetus, felix, excellens, optimus, praesertim in vocat. fem. Su. 3. 20. N. 22. 2. 2) subst. n. salus, felicitas, praesertim in salutationibus vel benedictionibus. N. 15. 5. Sâ. 2. 32. (Goth. *batiṣa* melior, *batista* optimus; germ. vet. *baz* melius, *beziro* melior, felicior, *bezisto* optimus; hib. *feodhas* „better", *badhach* „famous, great, noble"; fortasse *maith*; cambro-brit. *mad* „good, excellent", mutato *b'* in *m*, sicut e. c. in *mais* = scr. *b'ûs* q. v.; lat. *faus-tus* e *faud-tus* et hoc e *fand-tus*, mutato *n* in *u*?)

भन्द् *b'and* 1. âtm. 10. par. gaudere, felicem esse, praestantem esse; v. *b'ádra*.

भय *b'ayá* n. (r. *b'î* s. *a*) timor. Ḥ. 1. 7. 2. 13; v. *b'î*.

भयङ्कर *b'ayaṅkara* (timorem faciens, ex acc. vocis *b'ayá* et *kara* faciens, v. gr. 575. 1) 1) timendus, terribilis. 2) m. nom. pr. Dr. 2. 11.

भयानक *b'ayánaka* (r. *b'î* s. *ânaka*, nisi e *b'ayá* et *anaka* a r. *an* s. *aka*) timendus, terribilis. Ḥ. 3. 2. B'. 11. 27.

भयावह *b'ayâvaha* (e *b'ayá* et *âvaha* afferens, a r. *vah* praef. *â* s. *a*) timorem afferens, timendus, terribilis. Sâ. 5. 8.

1. भर् भृ *b'ar b'ṛ* 1. et 3. par. âtm. (*b'árâmi*, *b'árê*, *bib'ármi*, *bíb'rê*; praet. redupl. *bab'ára*, *bab'ré* vel *bib'arâńćakâra*, *-ćakrê*) 1) cl. 3: ferre, gestare, gerere. A. 1. 3: *navâny âb'araṇâni bib'rat*; Rag'. 18. 44: *d'uram d'aritryâ bib'arâmbab'ûva*; B'. 15. 17: *yô lôkatrayam âviśya bib'arty avyaya îśvaraḥ*; Ḥ. 3. 14: *tâm ... mânušarûpam bib'ratîm*; N. 13. 52: *bib'arši paramaṅ vapuḥ*; Man. 2. 157: *nâma bib'rati*. 2) cl. 1 et 3: sustentare, nutrire. N. 17. 41: *b'artavyâ ... patnî*

भक्ष्य *bʻákśya* (r. *bʻakś* s. *ya*) 1) adj. edendus. 2) m. cibus. H. 2. 8. N. 9. 13. (Goth. *basi*, them. *basja* n. bacca.)

भग *bʻága* m. (r. *bʻaǵ* s. *a*) 1) portio. 2) bona fortuna, felicitas, beatitudo. 3) vulva. Am. (Huc vel ad *bʻága* traxerim goth. *ga-bigs* dives, ita ut proprie significet qui cum divitiis est, them. *ga-biga* = scr. *sabʻága*; cf. etiam lit. *nabagas* homo miser, pauper, *na* = scr. *na* non; *bagotas* dives; russ. *ú-bogii* pauper, *bogatüi* dives; cf. Pott. pp. 235. 236.)

भगवन्त् *bʻágavant* (a *bʻága* s. *vant vat*) felix, beatus, excelsus, excellens, praeclarus, venerabilis. Su. 3. 24. 4. 23. Bʻ. 10. 14. Ragʻ. 8. 80. (Cf. slav. *bog* deus.)

भगिनी *bʻaginî* f. (a *bʻága* s. *in* in fem.) soror.

भग्न *bʻagná* v. *bʻańǵ*.

भङ्ग *bʻańgá* m. (r. *bʻańǵ* s. *a*) 1) fractio, fractura. Ragʻ. 16. 14. — *puśpabʻańga* florum contritio. N. 25. 7 (schol. Nîl. *puśpasammardaḣ*); trop. repudiatio. Ragʻ. 13. 78. 2) fragmentum. Ur. 69. 4. 3) unda, fluctus, v. sq. (Lit. *bangà* unda, fluctus; gr. ἀγή, v. *bʻańǵ*.)

भङ्गि *bʻańgi* f. (r. *bʻańǵ* s. *i*) 1) fractio, fractura. 2) unda, fluctus. Ragʻ. 16. 63. 3) fraus, fallacia, dolus. Up. 50.

भङ्गुर *bʻańgurá* (r. *bʻańǵ* s. *ura*) fragilis. Hit. 43. 5.

1. भज् *bʻaǵ* 1. par. âtm. 1) dividere. Man. 9. 104: *bʻrâtaraḣ samam bʻaǵêran pâitṛkań rikťam*; 9. 200: *patyâu ǵîvati yaḣ strîbʻir alańkârô dʻṛtô bʻavêt | na tam bʻaǵêran dâyâdâ bʻaǵamânâḣ patanti tê*; 9. 119. 209. 2) colere, venerari, deditum esse, amare (*sêvâyâm* K.). Bʻ. 4. 11: *yê yatʻâ mâm prapadyantê tâńs tatʻâi 'va bʻaǵâmy aḣam*; 6. 31: *sarvabʻûtastʻitań yô mâm bʻaǵati*; 7. 16: *ćaturvidʻâ bʻaǵantê mâń ǵanâḣ*; H. 2. 29: *kâmôpaḣatacittâńgîm bʻaǵamânâm bʻaǵasva mâm*; N. 5. 32: *yat tvam bʻaǵasi ... pumâńsan dêvasannidʻâu*; Man. 8. 365: *kanyâm bʻaǵantîm utkṛśṭam*. — *bʻaktá* colens, deditus, devotus, amans. In. 5. 44: *ḣṛććayênaća santaptâm bʻaktańća bʻaǵa*; N. 10. 14: *madbʻaktâ*; 13. 57. Sâ. 5. 95. Bʻ. 4. 3. 7. 21. 23. 3) cum acc. loci petere, ire, proficisci. R. Schl. I. 16. 28: *nânâvidʻân śâilân kânanâni ća bʻêǵirê*; Bʻaṭṭ. 6. 72: *vanâni bʻêǵatur vîrâu*; Maḣ. 3. 11113: *śukâḣ puńskôkilâḣ krâuńćâ visańǵńâ bʻêǵirê diśaḣ*. Considere. Maḣ. 1. 5: *nirdiśṭam âsanam bʻêǵê*; 1. 3867: *râǵarśêḣ ... ûrum bʻêǵê śubʻânanâ*. 4) adipisci, obtinere. R. Schl. I. 27. 11: *râkśasatvam bʻaǵasva*; 72. 11: *kuśadʻvaǵasutê imê patnyâu bʻaǵêtâń saḣitâu śatrugʻnabʻaratâv ubʻâu*; Man. 10. 59. 5) exercere, facere, exequi. Man. 4. 204: *niyamân kêvalân bʻaǵan*. (Cf. *bʻâǵ*, *bʻańǵ*, *bʻuǵ*; hib. *fuighim* „I get, obtain", *fuigheall* „profit, gain", „relique, remainder", *faghail* „getting, finding, obtaining"; Pottius apte huc trahit goth. *and-bah-ts* servus, minister; Ag. Benary confert lat. *fa-mulus*, quod etiam ad *FAC* referri potest, ita ut mutilatum sit e *fac-mulus*. Vid. *bʻága*.)

c. *nis* secernere, segregare, excludere. Man. 9. 207: *sa nirbʻâǵyaḣ svakâd ańśât*.

c. *vi* 1) dividere. Maḣ. 3. 10208. Man. 9. 164. 210. 216. 2) distinguere, discernere. Man. 1. 65: *aḣôrâtrê vibʻaǵatê sûryaḣ*. R. Schl. II. 67. 31: *vibʻaǵan sâdʻvasâdʻunî*. 3) distribuere. Maḣ. 2. 2053: *tê dvandvaśaḣ pṛtʻakćâi 'va ... sińḣâsanâni ... vibʻêǵirê*; Ragʻ. 10. 55: *sa têǵô vâiśṇavam patnyôr vibʻêǵê*; 11. 29: *tań kśurapraśakalîkṛtań kṛtî patriṇâń vyabʻaǵat*.

c. *vi* praef. *pra* id. Maḣ. 3. 16140. Man. 8. 166. 9. 268. Bʻ. 11. 13. 18. 41.

2. भज् *bʻaǵ* 10. par. *bʻâǵâyâmi* (*viśrâṇanê* K. *pâkê* V.) dare, largiri (?) *), coquere. (Cf. *bʻraǵǵ*, *bʻarǵ bʻṛǵ*; germ. vet. *BACH*, *PACH*, *BAKK* torrere, coquere; nostrum *backen*.)

*) Fortasse pro *viśrâṇanê* a r. *śraṇ* dare legendum est *viśrâṇê* a r. *śrâ* coquere.

ब्रह्मलोक *brahmalôká* m. (e *bráhman* et *lôka* mundus) Brahmae coelum. Su. 4. 25.

ब्राह्म *brâhmá* (fem. *-î*, a *bráhman* s. *a*, v. gr. 583) brahmicus, ad deum Brahmam pertinens. B'. 2. 72.

ब्राह्मण *brâhmaṇa* m. (a *bráhman* s. *a*) i. q. *bráhman* sens. 2.

ब्राह्मणी *brâ'hmaṇî* f. (a praec. signo fem. *î*) femina primi vel sacerdotalis ordinis.

ब्रू *brû* 2. par. âtm. *brávîmi*, *bruvê'* (in tempp. specialibus solum usurpatur, v. gr. 317) dicere, loqui, c. acc. rei et pers. In. 1. 10: *vâkyam argúnam abravît.* Cum dat. vel gen. pers. B'. 10. 13: *svayańćâi 'va bravîśi mê*; N. 22. 6: *kuśalan tê bravîmy aham.* c. *ati* conviciari. Dr. 5. 2: *mahârat'ân atibruvan mûḍ'a na laǵǵasê kat'am.* (Cf. *ru*; ṣend. *mru*; boruss. vet. *billa* dico; lit. *bilóju* id., *burna* os; hib. *bri* „a word", *bruidheann* „talk, speech", *bruideanaim* „I content, dispute"; scot. *bruidhean* „speaking, speech, talk; noise of talk, tumult", *bruidhneach* „talkative, loquacious"; cambro-brit. *brud* „a chronicle, a report of events, also a prophecy", *brudiwr* „a chronicler, a divulger of events, a prophet"; huc trahimus etiam gr. ΡΈΩ, ῥῆμα, ῥήτωρ, abjectâ litterâ initiali sicut ῥέω fluo e σρέω, σρέϝω = scr. *srávâmi*; fortasse etiam huc pertinet germ. vet. *SPRAH* loqui = scr. *brav* τοῦ *brávîmi*, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19, praefixo *s*, v. Graff. 6. 369, nostrum *spreche*, *sprach*, nisi potius referendum ad r. *ah* praef. *pra*, q. v.)
c. *anu* i. q. simpl. Mah. 1. 176.
c. *pra* id. Sâ. 2. 21. Man. 10. 1. 2.
c. *prati* respondere. N. 17. 44.
c. *vi* i. q. simpl. N. 24. 35. Man. 8. 75. 390.

भ b'.

भक्त *b'aktá* v. *b'aǵ*.

भक्तार् -तृ *b'aktâ'r -tṛ'* m. (r. *b'aǵ* s. *târ tṛ*) cultor.

भक्ति *b'aktí* f. (r. *b'aǵ* s. *ti*) 1) cultus, amor. Sâ. 1. 9. 5. 21. 50. B'. 7. 17. 8. 10. 9. 26. 2) divisio, partitio. Śak. 52. 4 infr.

भक्तिमन्त् *b'aktimant* (a praec. s. *mant mat*) colens. B'. 12. 17.

भक्तृत्व *b'aktṛtvá* n. (a *b'aktâ'r -tṛ'* s. *tva*) cultus.

भक्ष् *b'akś* 1. par. âtm. 10. par. interdum âtm. edere, vorare. H. 2. 14: *êśâm utkṛtya mâńsâni ... b'akśayiśyâvaḣ sahitâu*; 4. 10: *tvayâ b'akśayatâ narân*; N. 12. 20: *b'akśayaty êśa mâń râudraḣ*; In. 1. 26: *p'alânića sugand'îni b'akśitâni*; Mah. 3. 409: *vaḣ sarvân b'akśayiśyê*; R. Schl. I. 9. 34: *p'alâny âśramaǵâtâni b'akśayasva.* — *b'akśitá* n. cibus. Hit. 50. 20. — Desid. *bib'akśayiśâmi* (gr. 492). H. 2. 27: *b'râtrâ ... bib'akśayiśatâ mâńsań yuśmâkam.* (Cf. *b'lakś*, *plakś*, *b'uǵ*. — *b'akś* ortum esse videtur e *b'aǵ*, primitive *b'ag*, unde *b'uǵ* attenuato *a* in *u*; cf. gr. ΦΑΓ, ἔφαγον; φάσηλος et φακός nituntur formâ *b'akś*, abjectâ gutturali vel sibilante; ita goth. *basi* n. bacca [nostrum *Beere*], them. *basja* = scr. *b'ákśya* q. v.; lat. *bacca* per assimil. e *bacsa*; fortasse etiam *bucca*, nisi pertinet ad scr. *múk'a*, ab edendo nominatum est, attenuato *a* in *u* sicut in scr. *b'uǵ*; *maxilla* e *baxilla* explicari posset, mutatâ mediâ in nasalem ejusdem organi; *fauc-s* aut huc aut ad *b'uǵ* referri potest; Ag. Benary, „Röm. Lautlehre" p. 155, *fa-mes* et *fa-ba* huc trahit, ita ut mutilata sint e *fag-mes*, *fag-ba*; cf. Pott. p. 271; de hib. *maise* „food, victuals" v. *mâńsá*.)
c. *sam* i. q. simpl. Mah. 3. 422.

भक्ष *b'akśa* m. (r. *b'akś* s. *a*) edens, vescens in fine compp. N. 12. 63. (Gr. φάγος.)

भक्षक *b'akśaka* m. (rad. *b'akś* suff. *aka*) edens. Hit. 75. 8.

c. *ava* 4. âtm. 1) sentire, percipere, animadvertere. Mah. 1. 5051: *susrâva rêtô 'syâ saća tan nâ 'vabudyata.* 2) scire. R. Schl. II. 74. 10: *kin nâ 'vabudyasê krûrê niyatam bandusanśrayam ǵyêśťam pitrsaman râmam.* 3) cognoscere. Mah. 2. 1371: *darmam avabudyêta*; 3. 1363: *tvâń ćêt śrutvâ tâta tatâ ćarantam avabôtsyantê baratânâń ćarâń.* 4) expergisci. Râm. II. 72. 50: *kaććit kâlê 'vabudyasê.* — Caus. certiorem facere. Mah. 1. 5811: *asmân avabôdayat.*

c. *ava* praef. *sam* 4. âtm. intelligere. R. Schl. II. 9. 31: *nâ 'hań samavabudyêya... râǵńaś ćikîrśitam.*

c. *ni* 1. par. interdum âtm. 1) comperire, percipere, cognoscere, praesertim in 2. pers. imper. N. 22. 6: *damayantyâ vaćań ... nibôda*; Sâ. 5. 28: *vaćô nibôda mê*; 6. 13: *satyam êtan nibôda tvam*; Man. 1. 119: *idam matsakâśân nibôdata*; Mah. 1. 1353: *nibôdasva.* 2) scire. N. 12. 43: *râǵaputrîn nibôda mâm.*

c. *pra* 1) 1. âtm. expergefacere. Mah. 3. 10653: *vyâgrań śayânam prati mâ prabôda.* 2) 4. âtm. expergisci. Hit. 107. 13: *sûryôdayê prabudyatê.* — Caus. 1) certiorem facere. Rag. 3. 68. 2) expergefacere. H. 2. 34. 3. 6. 4. 2.

c. *prati* 4. âtm. expergisci. R. Schl. II. 14. 50. Etiam par. Mah. 1. 5053: *tan drśťvâ pratibudyantam.* — Caus. 1) certiorem facere. Rag. 1. 74. 2) mandare, jubere. R. Schl. II. 52. 35: *râmêṇa sumantrań pratibôditań.* 3) expergefacere. R. Schl. II. 65. 12: *bartâram pratyabôdayan.*

c. *vi* 4. âtm. expergisci. Mah. 2. 162: *kaććit kâlê vibudyasê*; H. 4. 24: *tayôń śabdêna mahatâ vibuddâs tê.*

c. *sam* 4. âtm. par. 1) nosse. Mah. 2. 1498: *kasmân na sambudyêta ... sasurâsuralôkânâm aśêśêṇa manôgatam.* 2) intelligere, sapere. Mah. 2. 2187: *na manda sambudyasê.* — Caus. monere. Mah. 1. 1427: *yuśmân sambôdayâmy êśa yatâ na sa harêd balât.*

c. *sam* praef. *prati* resipiscere. Mah. 12519: *sô 'ham âiśvaryamôhêna ... patitań pratisambuddań.*

बुध *budá* (r. *bud* s. *a*) 1) sciens, sapiens, doctus. Br. 3. 5. 2) nom. pr. Ur. 93. 12.

बुन्द् *bund* 1. par. âtm. (*niśâmanê*) audire. Cf. *bud*, *bud*, *bund*.

1. बुन्ध् *bund* 1. par. âtm. id.

2. बुन्ध् *bund* 10. par. (*bandê*) ligare. (Cf. *band*, unde *bund* attenuato *a* in *u* sicut in linguâ goth. *bundum* ligavimus a *band* ligavi.)

बुभुक्षा *bubukśâ* f. (a desid. r. *buǵ* edere, s. *â*) fames. Hit. 35. 11.

बुल् *bul* 10. par. (*maǵǵanê*) mergi, submergi.

बुस् *bus* 4. par. (*utsargê*) dimittere. Cf. *byus*, *vyus*.

बुस्त् *bust* 10. par. 1) venerari. 2) spernere. Cf. *pust.*

बोधन *bôdana* n. (r. *bud* s. *ana*) notio, cognitio, scientia. Rag. 9. 49.

ब्युस् *byus* 4. par. (*hânê*) relinquere. Cf. *bus*, *vyus.*

ब्रह्मचर्य *brahmaćârya* n. (e *bráhman* et *ćarya*, quod seorsum non invenitur et vitae rationem significare videtur, a *ćar* ire, facere, s. *ya*) castimoniae vel coelibatus votum, castimonia. In. 4. 10.

ब्रह्मचारिन् *brahmaćârín* m. (e *bráhman* et *ćârin* iens, agens) coelibatus voto obstrictus. Sâ. 1. 5. A. 2. 17. B. 6. 14.

ब्रह्मण्य *brahmaṇya* (a *bráhman* s. *ya*) Brahmae deo addictus, Brahmae cultor, pius. Sâ. 1. 2. N. 1. 3.

ब्रह्मन् *bráhman* (secundum Wils. a r. *varh vrh* crescere, mutato *v* in *b*, s. *man*) 1) m. deus Brahma. Su. 1. 22. 2) Brahmanus, homo primi i. e. sacerdotalis ordinis. 3) n. summum incorporeum numen, causa primitiva. B. 4. 24. 14. 3. 4.

ब्रह्मर्षि *brahmarśi* m. (e *bráhman* et *rśi*, v. gr. 67) Brahmanicus sapiens. In. 2. 13. Su. 3. 3.

बाल्य *bâlyá* n. (a *bâlá* s. *ya*) infantia, pueritia. N. 24. 12. Trop. insania, stultitia. Dr. 5. 6.

बाह् *bâh* v. *vâh.*

बाहु *bâhú* vel वाहु *vâhú* m. (si *vâhú* primitiva esset forma, deducendum esset a r. *vah* vehere, ferre; forma *bâhú* autem sustentatur ṣendico [Zend] *bâṣu*, gr. *βραχίων*, lat. *brachium*) brachium. In. 2. 24. (Gr. *πῆχυς*, mutatâ mediâ in tenuem, v. gr. comp. 87. 1, *βραχίων*, lat. *brachium* insertâ liquidâ sicut in *frango*, *ῥήγνυμι*, goth. *BRAK* = *b'ańǵ*, nisi formae sanscritae *bâhú*, *b'ańǵ* mutilatae sunt e *brâhu*, *b'rańǵ.*)

बिट् *biṭ* v. *viṭ.*

बिन्द् *bind* 1. par. (*ańsê*; scribitur *bid*, gr. 110[a]) dividere, findere. Cf. *b'id*, *bil.*

बिभक्षयिष् *bib'akšayiš* desid. a r. *b'akš.*

बिम्ब *bímba* v. *vímba.*

बिल् *bil* 6. et 10. par. (*b'êdanê*) findere. Cf. *b'il*, *bind*, *b'id.*

बिस् *bis* 4. par. (*kšêpê*) jacere, conjicere, mittere.

बीभत्स् *bîb'ats* desid. a r. *bad'*, v. gr. 553.

बीभत्सु *bîb'atsú* (a praec. s. *u*) cognomen Arǵuni. A. 3. 1 (ubi *bîb'atsur* pro *bi-* legendum). Maḥ. 3. 551.

बुक्क् *bukk* 1. et 10. par. (*śvasvanâu* K. *śvâdiśabdê* V.) latrare.

बुट् *buṭ* 1. et 10. par. (*hiṅsê*) ferire, occidere, laedere.

बुड् *buḍ* 6. par. (*sańvaraṇê* K. *utsargasańvṛtâu* V.) tegere, emittere, relinquere. Cf. *baḍ*, *b'unḍ*, *ćuḍ.*

बुद् *bud* 1. par. âtm. (*niśâmanê*) audire. Cf. *bund*, *bund'*, *bud'.*

बुद्ध *budd'á* v. *bud'.*

बुद्धि *budd'i* f. (r. *bud'* s. *ti*) 1) animus, mens, intellectus. N. 5. 12. 24. 15. 5. Sâ. 2. 29. B'. 2. 41. 44. 53. 3. 40. 42 (*manasas tu parâ budd'iḣ*). 2) sententia, consilium. N. 3. 25. 26. 10. 25. 12.

बुद्धिमत् *budd'imant* (a praec. s. *mant mat*) mente, intellectu praeditus, sapiens. Sâ. 2. 14. B'. 4. 18.

बुध् *bud'* 4. par. âtm. etiam 1. par. âtm. 1) cognoscere, percipere. N. 22. 4: *prativâkyańća ... bud'yêtâḣ*; Maḥ. 2. 2506: *budd'yâ bud'yên navâ bud'yêd ayam*; 3. 557: *tâm abud'yad amêyâtmâ balavân ... paryapṛććata tâm b'îmaḣ.* 2) scire. Ḥ. 4. 42: *na tvâm bud'yâmahê vayań sámêtam b'îmarûpêṇa rakšasâ*; Dr. 6. 15: *na bud'yatê nâtavatîm iḥâ 'dya vaḥiśćarań ḥṛdayam pâṇḍavânâm*; 8. 25: *na bubôd'a ḥatań sûtań sa râǵâ bâḥuśâlinâ.* — *budd'á* doctus, sapiens. Br. 2. 27. 3) nosse. Maḥ. 1. 5148: *nâ 'bud'yantaća tań ǵanâḣ.* 4) putare. Râm. I. 50. 13: *tâni varšâṇy atîtâni bubôd'âi 'kam aḥar yat'â.* 5) (âtm.) expergisci. R. Schl. I. 46. 19: *tatô ditir abud'yata*; N. 10. 17: *naća bud'yêta mê priyâ*; 13. 19: *damayantîća bubud'ê.* — Caus. 1) certiorem facere, docere, nuntiare. M. 28: *bôd'ayâmy adya yat tê ḥitam anuttamam*; B'. 10. 9: *bôd'ayantaḣ parasparam.* 2) expergefacere. Ḥ. 2. 35: *suk'asuptân ... na b'ayâd bôd'ayišyâmi.* (Cf. *bud*, *bund*, *bund'* audire; ṣend. [Zend] *bud'* videre, [Zend] *bûid'yê* video, [Zend] *bûidyôimaid'ê* videamus, v. gr. comp. 41. 472; lit. *bundù* vigilo, *budrùs* vigil, vigilans, *nu-bundù* expergiscor, praet. *nu-budau*; *pa-budinu* expergefacio; russ. *bdju* vigilo, *bodrüĭ* vigil; slav. *buditi* expergefacit = caus. *bôd'ayati*, v. gr. comp. 562; goth. *BUD* jubere, mandare, *biuda*, *bauth*, *budum* [nostrum *biete*, *ge-biete*], *ana-bus-ns*, *ana-buz-ns* mandatum, v. *bud'* praef. *prati* caus. jubere; ita a *ǵńâ* scire *ab'yanuǵńâ* mandare; gr. ΠΥΘ, *πυνθάνομαι*, *ἐπυθόμην* mutatâ mediâ in tenuem, v. *band'*; lat. *puto*, v. gr. comp. 87. 1.

c. *anu* 4. âtm. 1) comperire, cognoscere. Maḥ. 3. 14799: *anubud'yêta nṛpô 'smâkań ćikîršitam.* 2) recordari. Maḥ. 1. 4874: *sa tu kâmaparîtâtmâ tań śâpam nâ 'nvabud'yata.* 3) expergisci. Maḥ. 1. 5024: *daśṭô 'nvabud'yata.*

बली balí f. i. q. bali f. Mah. 1. 3467.

बलीयांस् báliyâns (compar. a bálavant vel balín, v. gr. 227) valde fortis. H. 4. 8.

1. बल्ह् balh vel वल्ह् valh 1. âtm. i. q. 2. barh et 3. barh.

2. बल्ह् balh vel वल्ह् valh 10. par. (tviśi) splendere. Cf. 1. barh.

बहिस् bahís v. vahís.

बहु bahú (fem. -vî vel -u, scribitur etiam vahú, r. banh vel vanh ejectâ nasali, s. u) multus. Sâ. 1. 11. — Adv. multum. N. 13. 64. (Gr. βαθύς; παχύς v. gr. comp. 87. 1; cf. lat. pro-fundus, v. banh et Benfey II. 67.)

बहुतिथ bahutit'á (a praec. s. tit'a) multus (de tempore). N. 13. 2. 61. Sâ. 4. 1.

बहुधा bahud'â (a bahú s. d'â) multipliciter. N. 10. 13. B'. 9. 15. 13. 4.

बहुपत्नीकृत् bahupatnîkrt (multas uxores faciens, e bahupatnî [bahú et pátnî uxor] et krt faciens) multas uxores in matrimonium ducens. Br. 2. 34.

बहुमान bahumâna m. (r. man praef. bahú magnifacere, v. gr. 585, s. a) observantia, cultus. A. 4. 56.

बहुल bahulá (a bahú s. la) 1) multus. N. 13. 13. 2) niger, obscurus. Rag'. 11. 15.

बहुविध bahuvid'a (Bah. e bahú et vid'a vel vid'â genus, species, modus) multimodus, multifarius, varius. Br. 3. 20. B'. 4. 32.

बहुशस् bahuśás adv. (a bahú s. śas) multum, saepe. N. 18. 7. 23. 22. Sâ. 5. 84.

बह्वाश्चर्य bahvâśćarya (Bah. e bahú et âśćarya miraculum) multa miracula, multa mirabilia habens. In. 5. 14.

बाड् bâḍ vel वाड् vâḍ 1. âtm. (âplâvê) lavare, se lavare, se baigner. K.: bâḍatê (vâḍatê) gangâyâm munih. (Germ. vet. bad balneum, badôn se lavare; lat. bal-neum cum l pro d; gr. βαλανεῖον.)

बाण bâṇa v. vâṇa.

बाणिज्य bâṇigya v. vâṇigya.

बाणी bâṇî v. vâṇî.

बाध् bâd' v. vâd'.

बाधा bâd'â v. vâd'â.

बान्धव bând'avá m. (a bánd'u s. a, v. gr. 580 et 582) affinis, cognatus. H. 1. 42. B'. 2. 23.

बाल bâlá m. (r. 3. bal nutrire, s. a) 1) puer, parvulus, infans. Collective, in plur. vel initio compos.: pueri, parvuli, infantes (utriusque sexus). Br. 1. 28. 3. 7. N. 12. 123. Sâ. 2. 8. 2) pilus. 3) cauda. Rag'. 9. 66. Mêg'. 54. — Adj. infans, aetate parvus, juvenis, novus, novellus, recens. Ur. 75. 13: bâlam ivê 'ndum; Rag'. 3. 22: bâlaćandramâh; Śak. 8. 9: bâlavitapib'yah. (Lit. wála-s pilus caudae equi; v. sq.)

बालक bâlaka (a praec. s. ka) puer, parvulus. N. 9. 23. (Hib. ballach „a boy".)

बालखिल्य bâlak'ilya m. Geniorum genus pollicis magnitudinem aequans (Wils.: a divine personage of the size of the thumb; sixty thousand of whom were produced from the hair of Brahma's body). Su. 3. 5.

बालपुत्र bâlaputra (e bâlá et putrá) parvulos liberos habens. Br. 2. 10. Sâ. 2. 8.

बालभाव bâlab'âva m. (e bâlá et b'âvá existentia, natura) infantia, pueritia, puerilis aetas. N. 13. 40.

बाला bâlâ f. (fem. vocis bâlá) 1) puella, parvula. Br. 1. 30. 2. 14. 2) femina. H. 4. 4. Br. 1. 30.

बालातप bâlâtapa m. (e bâlá novus, recens, et âtápa solis ardor) sol novus, sol oriens. Rag'. 6. 60: bâlâtaparaktasânuh. Sic etiam cum Mêd'âtit'i hoc vocabulum intelligimus apud Man. 4. 69. (V. sq. et cf. Holzmann, Thierkreis p. 10 sq.)

बालार्क bâlârka m. (e bâlá et arka sol) id. R. Schl. II. 96. 19.

बालिश bâliśa (ut videtur, a bâlá s. iśa, quod fortasse ex ika) imperitus, rudis, stultus, stolidus. Dr. 9. 8.

बालुका bâlukâ f. arena, glarea. Mah. 3. 10723.

c. *prati* id. Trop. Rag'. 1. 79: *pratibad'nâti hi śrê-yah pûǵyapûǵâvyatikramah.*

c. *sam* id. A. 8. 7. — Caus. alligandum curare. R. Schl. I. 62. 24.

2. बन्ध् *band'* 10. par. ligare. R. Schl. II. 84. 4: *band'a-yiśyativâ pâśâir at'avâ 'smân bad'iśyati.*

बन्ध *band'á* m. (r. *band'* s. *a*) nexus, vinculum. B'. 2. 39. 18. 30. Rag'. 6. 81. (Cf. hib. *bad* „a bunch, bush, cluster, tuft, thiket"; armor. *bód* „touffe, buisson, trousseau".)

बन्धकी *band'akî* f. (a *band'aka*, quod a r. *band'* s. *aka*) femina impudica, adultera, meretrix. Hit. 86. 4.

बन्धन *bánd'ana* n. (r. *band'* s. *ana*) 1) alligatio. M. 49. 2) vinculum. Rag'. 3. 30. 12. 76. (Goth. *bindan* ligare; hib. *badan* „a tuft of trees, a tuft of hair".)

बन्धु *bánd'u* m. (r. *band'* s. *u*) 1) affinis, cognatus. Br. 1. 23. N. 16. 18. 30. 2) amicus. B'. 6. 5. 9. (Cf. hib. *badh* „love, friendship".)

बन्धुकाम *band'ukâma* (Bah. e *bánd'u* et *kâ'ma* amor, desiderium) erga propinquos amorem habens. Br. 1. 23.

बन्धुर *band'urá* (r. *band'* s. *ura*) iniquus, undatus, undulatus. Rag'. 13. 47.

बन्ध्य *band'ya* (r. *band'* s. *ya*) sterilis. Rag'. 1. 70. Hit. 4. 21.

बभ्र् *bab'r* et वभ्र् *vab'r* 1. par. (*gatâu* K. *gatyâm* V.; ut videtur, forma redupl.; cf. *b'ram*) ire, errare. Hit. 82. 13: *vayam ... and'â iva ba-b'râmah.*

बभ्रु *bab'rú* 1) fem. *u* et *û*) flavus, rutilus. Rag'. 15. 16. 19. 25. 2) m. ichneumon. Lass. 46. 3.

बर् (बृ) *bar* (*bṛ*) v. *var* (*vṛ*).

बर्ब् *barb* 1. par. (*gatyâm*) ire, se movere; v. *pamb.*

बर्बर *barbara* stultus, stupidus, baro. Hit. 50. 8. (Cf. lat. *baro.*)

1. बर्ह् *barh* vel वर्ह् *varh* 1. et 10. par. (*vad'ê dîptâu*) ferire, occidere, lucere; cf. *varh vṛh, balh.*

c. *ni* in dial. vêd. prosternere. Rgv. 100. 18: *dasyûn ...hatvâ pṛt'ivyâm śarâ nibarhît* „hostes feriendo humi tela prostravit".

2. बर्ह् *barh* vel वर्ह् *varh* 1. par. (*smṛtihiṅsâdâ-navâkśu*) meminisse; ferire, laedere, occidere; dare; loqui; cf. *varh vṛh, balh.*

3. बर्ह् *barh* vel वर्ह् *varh* 1. âtm. (*śrêśṭ'ê*) excellere; cf. *balh.*

1. बल् *bal* 1. par. (*d'ânyâvarôd'ê* K. *d'ânyâvarôd'ê ǵîvanê* V.) opulentiam, fortunam alicujus impedire, perturbare; vivere.

2. बल् *bal* 1. âtm. (*dânavad'anirûpêśu*) abscindere (*dâna* a *dô?*); ferire, occidere; explorare, investigare; cf. *b'al* 1. âtm., *bil, b'il.*

3. बल् *bal* 10. par. *bâlâyâmi* (*b'ṛtâu* K.) sustentare, nutrire. K.: *bâlayati bâlam pitâ*; cf. *b'ar b'ṛ.*

4. बल् *bal* 10. par. *balâyâmi* (*nirûpaṇê* K. *nirûpê* V.) explorare, investigare; v. 2. *bal.*

बल *bála* (r. *bal* s. *a*) 1) n. vis, robur. In. 4. 8. H. 4. 41. 2) n. exercitus. N. 2. 11. 17. 22. 3) m. nom. pr. Dâityi, quem Indrus occidit. (Cf. lat. *valor, validus, valeo*, cum praep. *de: debilis.*)

बलवत् *bálavant* (a praec. s. *vant vat*) 1) adj. vi, robore praeditus, robustus, fortis. H. 1. 8. 42. 2. 12. 2) adv. *bálavat* valde. A. 7. 24.

बलाका *balâkâ* v. *valâkâ.*

बलाहक *balâhaka* m. nom. pr. Dr. 2. 13.

1. बलि *bali* m. (r. *bal* s. *i*) 1) nutrimentum, cibus. Rag'. 2. 24. 2) tributum. Rag'. 1. 18. 3) sacrificium. 4) nom. pr. Dâityi. A. 5. 16.

2. बलि *bali* f. (r. *bal* s. *i*) ruga.

बलिन् *balin* (a *bal* s. *in*) vi, robore praeditus, fortis, robustus. H. 4. 14.

बलिभ *balib'a* (a *bali* s. *b'a*) rugosus.

बलिष्ठ *bális'ṭ'a* superl. a *bálavant* vel *balin.* Etiam sensu compar. (v. gr. 227). Rag'. 17. 59: *baliśṭ'as cêt parasmât.*

ब *b.*

वंह् *banh* vel वंह् *vanh* 1. âtm. (*vrddʿâu* K.; scribitur *bah*, *vah*, gr. 110[a]) crescere. (Cf. *varh vrh*, quod e *vardʿ vrdʿ*, ita *banh*, *vanh* e *bandʿ*, *vandʿ* cum *n* pro *r*; v. *bahú* = βαθύς et cf. βένθος, βάθος.)

बंहिष्ठ *banhiśtʿá* superl. a *bahulá*, v. gr. 226.

बंहीयांस् *bánhîyâns* compar. a *bahulá*, v. gr. 226.

बट् *baṭ* v. *vaṭ*.

बठ् *baṭʿ* v. *vaṭʿ*.

बण् *baṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare. Cf. *bʿaṇ*, *dʿvaṇ*, *dʿraṇ*, *dʿvan*, *svan*.

बणिज् *baṇiǵ* vel वणिज् *vaṇiǵ* m. (nom. *-k*, r. *paṇ* mutato *p* in *b* vel *v*, s. *iǵ*) mercator. N. 12. 131.

बण्ट् *baṇṭ* v. *vaṇṭ*.

बद् *bad* 1. par. (*stʿâiryê*) firmum esse. Cf. 3. *pad*.

बद्ध *baddʿá* v. *bandʿ*.

1. बध् *badʿ* 1. âtm. (*bandʿanê* K. *nindê bandʿê* V.) ligare, vituperare, spernere; v. *bandʿ*.

2. बध् *badʿ* 10. par. *bâdʿáyâmi* (*sanyamanê* K. *bandʿê* V.) ligare; v. *bandʿ*.

3. बध् *badʿ* v. *vadʿ*.

बध *badʿa* v. *vadʿa*.

बधिर *badʿirá* (ut videtur, a r. *bandʿ* s. *ira*) surdus. Am. (Hib. *bodhar*, cambro-brit. *byzar*, armor. *byzar* id.)

बधू *badʿû* v. *vadʿû*.

बधैषिन् *badʿâiśin* v. *vadʿâiśin*.

बन् *ban* v. *van*.

1. बन्ध् *bandʿ* 9. par. interdum âtm. (*badʿnấmi*, *badʿnế*, v. gr. 347) pass. *badʿyế* (gr. 455), part. *baddʿá*. 1) ligare, alligare, religare. Sâ. 5. 17: *yamas tu tam ... baddʿvâ*; M. 47: *himavatah śṛṅgê nâvam badʿnîta*; A. 5. 13: *babandʿaćâi 'va mê mûrddʿni kirîṭam*; R. Schl. II. 74. 29: *raǵǵum baddʿvâ 'tʿavâ kaṇṭʿê*; Mah. 3. 10727: *bandʿiśyê sêtunâ gaṅgâm*; Bʿ. 4. 14: *karmabʿih sa na badʿyatê*; M. 48: *sâ (nâuh) baddʿâ tatra*. Figere, defigere, e. c. animum, oculos. Ragʿ. 6. 36: *tasmin ... babandʿa sâ na ... bʿâvam*; 3. 4: *babandʿa manah*; Śak. 43. 7: *lakśam baddʿvâ*. 2) capere, prehendere. Hit. 16. 22: *badʿyantê nipuṇâir agâdʿasalilân matsyâh samudrât*. 3) producere. Ragʿ. 12. 69: *kâlê kʿalu samârabdʿâh pʿalam badʿnanti nîtayah* (schol. *ǵanayanti*). — Caus. ligandum curare. Ragʿ. 12. 70: *sa sêtum bandʿayâmâsa plavagâih*. (Cf. *bundʿ*, goth. *BAND* ligare, *binda*, *band*, *bundum*; fortasse anglo-sax. *fas-t*, *faes-t*; island. vet. *fas-t*; nostrum *fes-t* firmus, fixus = scr. *baddʿá*; ṣend. *baś-ta* ligatus, v. gr. comp. 102; gr. ΠΙΘ, mutatâ mediâ in tenuem sicut in ΠΑΘ = scr. *badʿ*, *bâdʿ*, attenuato α in ι sicut in goth. *binda*; πεῖ-σ-μα, πείθω; lat. *fî-lum* pro *fid-lum*, *fû-nis* pro *fud-nis*, *fid-es*, *fîd-o* pro *feido* = πείθω, *foed-us* = *foid-us*, regressâ aspiratione, v. gr. comp. 104[a]), Ag. Benary „Römische Lautlehre", p. 190, cf. Pott. I. 251; lit. *bandà* pecus, a ligando dictum sicut scr. *paśú* a *paś*; slav. ВАЗ *vaṅs*, inf. *vaṅsati* ligare. Vid. *bandʿá*, *bándʿana*, *bándʿu*.)

c. *anu* 1) ligare, alligare. R. Schl. I. 72. 8. Dêv. 1. 22. 2) adhaerere. Hit. 24. 20: *bʿaṅgê 'pi mṛṇâlânâm anubadʿnanti tantavah*. 3) durare. N. 13. 31: *nâ 'nubadʿnati kuśalam*.

c. *â* illigare. R. Schl. II. 96. 31. Mêgʿ. 9.

c. *ni* 1) ligare, adstringere. Bʿ. 9. 9. 14. 7. N. 16. 8. Mah. 4. 982.

c. *pari* id. Trop. R. Schl. II. 58. 11: *vâćâ ... vâśpaparibaddʿayâ*.

फ *pʿ.*

फक्क् *pʿakk* 1. par. (*nîćâirgatâu* K. *asadvyavahârê śanâirgatâu* V.) repere, tarde incedere, improbe agere.

फण् *pʿaṇ* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. — Caus. 1) *pʿaṇáyâmi* facere ut aliquis se moveat. 2) *pʿâṇáyâmi* pingue lactis auferre. K.: *pʿâṇayati dugdʿam* „he skims the milk".

फण *pʿaṇá* m. n. (r. *pʿaṇ* s. *a*) crista expansa in collo serpentis Cobra di Capella dicti. Ragʿ. 10. 7. 12. 98. Ritu-S. 1. 13.

फणा *pʿaṇâ* f. (fem. praec.) id.

फणिन् *pʿaṇín* m. (a *pʿaṇá* vel *pʿaṇâ* s. *in*) serpens. Ritu-S. 1. 13. 18.

1. फल् *pʿal* 1. par. findi, dirumpi, dissilire. R. Schl. II. 61. 9: *hṛdayam mê ... pʿalatî 'dań sahasradʿâ*; 64. 21: *pʿalên mûrddʿâća tê râgan sadyaḱ śatasahasradʿâ*; Dêv. 3. 7: *tasyâḱ kʿaḍgô bʿuǵam prâpya papʿâla.* — Part. perf. pass. *pʿullá* (Pâṇ. VIII. 2. 55) per assimil. e *pʿulna*, attenuato *a* in *u*, cf. *pʿull.*

c. *ut*: *utpʿulla* expansus, late apertus; e. c. *utpʿullalôćana.* In. 2. 26. Br. 3. 21. — Caus. distendere, diducere, late aperire, e. c. oculos. H. 3. 16: *utpʿâlya vipulê nêtrê.*

c. *pra*: *prapʿulla* floridus. Maḥ. 5. 436: *padmâni prapʿullâni*; v. *pull.*

2. फल् *pʿal* 1. par. proferre, producere (fructum), fructum edere. Ḥit. 70. 20: *palanty amṛtasêkê 'spi na patʿyâni viśadrumâḱ*; trop. Man. 4. 172: *nâ 'dʿarmaś ćaritô lôkê sadyaḱ pʿalati gâur iva*; Maḥ. 1. 3275: *adʿyâpayiśyâmi tu yan tasya vidyâ pʿaliśyati*; Ḥit. 58. 18: *viruddʿan tê pʿaliśyati.* — Pass. impers. Ḥit. 21. 13: *pʿalitan tâvad asmâkań kapaṭaprabandʿêna.* (Cambro-brit. *pâl* „a spread", *palad* „a spreading or shooting out", *paladu* „to spread or shoot out".)

फल *pʿála* n. (r. 2. *pʿal* s. *a*) 1) fructus. N. 20. 9; trop. N. 13. 22 (v. 2. *pʿal*). 2) cuspis sagittae; v. *pʿalín.*

फलक *pʿalaka* n. scutum, parma. Am.

फलवत् *pʿalavant* (a *pʿalá* s. *vant vat*) fructibus praeditus. N. 20. 6. Ragʿ. 4. 44.

फलसंस्थ *pʿálasańsṭʿa* (Tatp. e *pʿalá* et *sańsṭʿa* qui stat cum aliquo) cum fructu conjunctus, scopum consecutus. Br. 3. 13.

फलित *pʿalitá* (a *pʿalá* s. *ita*, v. gr. 584. 11) fructibus praeditus. Ḥ. 1. 11.

फलिन् *pʿalín* (a *pʿalá* s. *in*) 1) id. Lass. 52. 17. 2) cuspide praeditus. Ragʿ. 7. 42.

फल्गुन *pʿálguna* n. cognomen Arǵuni.

फाल *pʿấla* m. (r. 1. *pʿal* s. *a*) vomer. Mêd.

फुल्ल् *pʿull* 1. par. (ut videtur, denom. a *pʿullá*, v. 1. *pʿal*) se expandere (de floribus); florescere. (Cf. gr. φύλλον = *pʿullá*, v. 1. *pʿal*; lat. *folium*; *flôs*, *flôris* e *flôv-is*, a *flu* per metath. e *ful*? sicut *plôro* = scr. *plâvâyâmi* a *plu* q. v.; anglo-sax. *blôvan* florere; germ. vet. *bluôn*, *pluôn* id.; *blô-mo*, them. *blô-mon*; goth. *blô-ma*, them. *blô-man*, flos, suff. *man* = scr. *mâna*, gr. μενος, part. praes. med.)

फुल्ल *pʿullá* v. *pʿal.*

फेन *pʿḗna* m. spuma. Ḥit. 3. 2. (Slav. *pêna* id.)

फेनवत् *pʿênavant* (a praec. s. *vant vat*) spumosus. A. 6. 2.

फेनिन् *pʿênín* (a *pʿḗna* s. *in*) spumans, spumosus. Ḥ. 2. 11

फेनिल *pʿênilá* (a *pʿḗna* s. *ila*) id. Ragʿ. 13. 2.

फेल् *pʿêl* 1. par. i. q. *pêl.*

c. *ab'i* perfundere, obruere. Man. 4. 41: *raǵasâ 'b'iplutân nârîm* menstruis pollutam mulierem.

c. *ab'i* praef. *sam* id. Man. 4. 42: *raǵasâ samab'iplutâm* (*nârîm*). — Trop. Maḥ. 3. 2016: *sarvân śôkaћ samab'ipupluvê.*

c. *ava* desilire. Dr. 6. 10: *rat'âd avaplutya.*

c. *â* 1) natare. A. 6. 20: *âplavanta gatâiћ sattvâiћ matsyâћ śatasaḥasraśaћ.* 2) submergere, lavare. Maḥ. 3. 8514: *âplutya gâtrâṇi.* Se submergere, se lavare. Man. 11. 202: *saćêlaћ . . . âplutya.* — *âpluta* qui se submersit, se lavavit. In. 1. 20: *gaṅgâyâm âplutaћ*; 2. 5: *anâplutâis tîrt'êśu*; trop. N. 18. 12. 22. 29: *vyasanâpluta* in calamitate submersus. — Cum acc. loci: se immergere. Man. 5. 77: *savâsâ ǵalam âplutya.* — Caus. 1) facere ut aliquis se lavet. Maḥ. 1. 7334: *kṛśṇâm âplâvya.* 2) humectare. Man. 3. 244: *annâdyam . . . âplâvya vâriṇâ*; trop. Man. 11. 97. 3) transsilire (v. *plu* sens. 3). R. Schl. I. 16. 24: *âplâvêyur maḥârṇavân* (*vânarâћ*).

c. *â* praef. *sam* irrigare. N. 4. 13: *samâplutâb'yân nêtrâb'yâṅ śôkaǵênâ 't'a vâriṇâ.*

c. *ut* subsilire. Hit. 27. 13. 111. 4. Ritu-S. 1. 18.

c. *upa* perfundere, obruere; invadere, irruere. R. Schl. II. 7. 13: *upaplutam aǵ'âuǵ'êna*; Man. 4. 118: *ćâurâir upaplutê grâmê*; Rag'. 10. 5: *dêvâћ pâulastyôpaplutâћ* (schol. *râvaṇênôpadrutâћ*); 14. 64.

c. *pari* circumfluere. Maḥ. 3. 12884: *pṛt'ivî . . . salilâuǵ'apariplutâ*; N. 24. 7: *aśrupariplutaћ*; 24. 46: *śôkapariplutaћ.*

c. *pari* praef. *ab'i* id. M. 9.

c. *vi* 1) circumagi. Hit. 79. 10: *akarṇad'ârâ ǵalad'âu viplavêtê 'ha nâur iva.* 2) confundi. Maḥ. 2. 1429: *viplutâćâ 'sya . . . budd'iћ*; 1430: *tasya viplavatê budd'iћ.* 3) concumbere cum aliquâ, *vipluta* qui concubuit. Man. 8. 277: *brâḥmaṇyâ guptayâ saḥa viplutâu* (*vâiśyapârt'ivâu*); 2. 249: *aviplutaћ.* — Caus. divulgare, profanare (arcanum). Man. 11. 198: *vêdaṅ viplâvya* (schol. *anad'yâpyaṅ vêdam ad'yâpya*).

c. *sam* 1) confluere. B'. 2. 46: *udapânê sarvataћ samplutôdakê.* 2) perfundere, obruere, implere. A. 2. 12: *ḥarśasamplutam.* — Caus. inundare. R. Schl. I. 44. 34: *gaṅgâ samplâvayâmâsa yaǵńavaṭam.*

1. प्लुष् *pluś* 1. et 4. par. urere. Râm. II. 79. 20: *agnipluśṭa.* Vid. *pruś* et cf. *plus.*

c. *ut* comburere. Ritu-S. (Lass.) 1. 22: *vanadâḥôtpluśṭaśaspaprarôḥâћ . . . vanântâћ.*

2. प्लुष् *pluś* 9. par. 1) i. q. *pruś* cl. 9. 2) urere. B'aṭṭ. 20. 34: *pâpam pluśṇâtu vâ 'nalaћ*; 20. 37: *mâ pluśâṇa vaḥnê.*

प्लुस् *plus* 4. par. (*dâḥavib'âgayôћ* K. *dâḥavib'âgê* V.) urere, distribuere. Vid. *pluś.*

प्लेव् *plêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) servire, ministrare, colere, venerari. Cf. *pêv*, *mêv.*

प्सा *psâ* 2. par. (*b'akśaṇê*) edere. B'aṭṭ. 15. 6: *mâṅsam apsâsît.* (Cf. *b'as*, unde in dialecto vêd. forma reduplicata *baps*, v. Westerg.; germ. vet. *spîsa* cibus.)

प्सान *psâna* n. (r. *psâ* s. *ana*) cibus. Am.

प्लव *plavá* m. (r. *plu* natare, s. *a*) 1) saltus. 2) natatio, natatus. 3) navis. Br. 3. 4. H. 1. 14. B'. 4. 36. (Gr. πλόος, πλοῖον; hib. *falc* „a flood" e *flac*, quod e *flav*? v. *plu*.)

प्लवग *plavaga* m. (e *plavá* saltus et *ga* iens) 1) simia. Rag'. 12. 70. 2) rana. Mêd.

प्लवङ्ग *plavañga* m. (e *plavá* in acc. et *ga* iens) simia. Am.

प्लवङ्गम *plavañgama* (e *plavá* in acc. et *gama* iens) id. Am.

प्लाविन् *plâvín* m. (r. *plu* s. *in*) avis.

प्लिह् *plih* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere.

प्लिहन् *plihan* m. (ut videtur, a r. *plih* s. *an*) lien. (Gr. σπλήν, σπλάγχνον praefixo σ, nisi *plihan* e *splihan*; lat. *lien* abjecto *p*.)

प्ली *plî* 9. par. *plinấmi* ire. Cf. *plu*, *lî*.

प्लु *plu* 1. âtm. interdum par. 1) natare. Mah. 2. 2196: *śilâh plavantê ... amb'asi*; A. 6. 5: *tatra ratnasañg'âh plavanti*; R. Schl. II. 69. 9: *plavamânaśća hradê*. Intens. R. Schl. II. 95. 10: *pôplûyamânân aparân paśya tvań ǵalamad'yagân* (*puśpasańćayân*). 2) navigare, navi proficisci. M. 36: *sâgaram pupluvê tadâ nâukayâ*; Mah. 1. 4207: *plavamânah yadṛććayâ ǵagâma subahûn dêśân and'as tênô 'dupêna ha*. 3) volare (in aëre navigare). Mah. 3. 11767: *plavamânâ vihâyasâ gand'amâdanam âǵagmuh* (*yakśâh*); 2. 386: *sab'â ... guhyakâir uhyamânâ sâ k'ê ... plavamânê 'va dṛśyatê*; v. *plâvín* avis. 4) transsilire. R. Schl. I. 1. 70: *śatayôǵanavistîrṇam pupluvê lavaṇârṇavam*; Mah. 3. 11227: *plavatah* (transsilientis); 16255: *pupluvê sham mahârṇavań śatayôǵanavistîrṇam*. 5) flare. Mah. 3. 11070: *plavamânô vâyuh*. — Caus. alluere, perfundere. R. Schl. I. 42. 19: *b'aśmarâśikṛtân êtân plâvayêt lôkapâvanî* (*gañgâ*); 44. 43: *at'a gañgâmb'asâ tatra plâvitâh sâgarâtmaǵâh*; Mah. 3. 12885: *ǵaladâ g'ôrâh ... sarvatah plâvayanti ... vasund'arâm*. — âtm. se lavare. R. Schl. I. 44. 56: *plâvayasva tvam âtmânam ... sadâ 'ćitê salilê*. (Cf. *pru*; lat. *PLU*, *pluit*; *fluo*; mutatâ tenui in asp.; fortasse *fundo* e *flundo* adjecto *d* sicut in lit. *plûs-tu* e *plûd-tu*, et sicut *t* adjectum est in island. vet. *FLUT*; insertâ nasali sicut e. c. in *tundo* = scr. *tudấmi*; *luo* e *pluo*? fortasse *plu-ma* a volando dictum sicut *penna* et nostrum *Feder* a scr. *pat*, q. v.; gr. πλέω e πλέϝω = scr. *plávâmi*, πλεύ-σομαι = scr. *plôśyê*; πλύ-νω; mutatâ tenui in aspir. vel mediam: φλύω, βλύω; abjecto π: λούω (?); slav. ПЛОВѪ *plovuń* nato, navigo, inf. *pluti*; *plju* spuere, v. gr. comp. 504; lit. *PLŪD*, *plûs-tu*, nato supra aquam, praet. *plûd-au*; scot. *plucas* „a flux, ventris fluxio"; hib. *plod* „a fleet", *plodaim* „I float"; fortasse *lua*, scot. *lu* aqua, e *plua*, *plu*; scot. *luaineas* „motion, as of a stream"; cf. scr. *plavana*; hib. *luathaim* „I hasten, I move", *luan* „a woman's breast", cf. scr. *payôd'ara*; island. vet. *FLUT* fluere, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]; germ. vet. *FLUZ* [*fliuzu*, *flôz*, *fluzumês*] id.; fortasse *FLUG* volare e *FLUW*, v. gr. comp. 19 et Graff III. 760. — Ad caus. *plâváyâmi* pertinent: lit. *pláuju* eluo, abluo, praet. *plōwiau* = *áplâvayam*; *plauk-iu* nato, cujus *k* e *w* ortum esse videtur sicut lat. *fluc-si*, *fluc-tus* e *fluv-si*, *fluv-tus*; cf. *pluv* τοῦ *pupluvê*; russ. *plávaju* nato; lat. *plôro* e *plôvo* sicut germ. vet. *birumês* sumus = scr. *b'ávâmas*, v. gr. comp. 20; *fleo* = scr. *plâváyâmi* ejecto *âv*, *-eo* = scr. *ayâmi*, *-ês* = scr. *ayasi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *lavo*, λούω e *plavo*, πλούω, nisi, quod minus mihi arridet, pertinent ad *d'âv*; germ. vet. *flewiu* lavo, *flewitin* lavarent, *ar-flawêm* eluo; v. Graff. III. 740; hib. *falcaim* „I bathe" e *flacaim* pro *flavaim*? mutato *v* in *c*, v. gr. comp. 19.)

pecuniam amans, avarus; germ. vet. *friunt* amicus, *fri-du* m., *fri-da* f. pax, *friu-dil*, *fri-del*, *fre-del* amasius, quod cum lit. *prië-telus* amicus, russ. *prijatelĭ* ad comparat. *priyátara* traxerim, mutato *r* in *l*; *frao*, *fraw*, *frô* laetus; *frawî* laetitia; unde denomin. *frawôn*, *frôôn* laetari, *frawjan* exhilarare; slav. ПРИІАТИ *pri-ja-ti* curo; gr. φίλος, φιλέω, ut videtur, litteris transpositis ΦΙΛ e ΦΛΙ, cum λ pro ρ; πραΰς, πρᾶος; fortasse lat. *pla-ceo*, *pla-co* nituntur formâ guṇatâ *prê* = *prai*, abjecto *i*; fortasse *pius* e *prius* = *priyá*; *lae-tus* e *plae-tus* explicari potest; fortasse *filius*, nisi est è *fidius*, primitive significat amatus, ita ut sit = *priyá*; de cambro-brit. *priawd* v. *priyá*; de hib. *frith* v. *prî'ti*.)

2. प्री *prî* 4. âtm. gaudere, laetari (proprie pass. praec.). Mah. 1. 1070: *priyâmahê b'rśan tâta*; 2173: *priyatâm ayam*; 4. 275: *priyêrań têna vâsêna*; Rag'. 15. 30: *paśyan yamunâm ... pipriyê*. — Cum acc. R. Schl. I. 52. 11: *prîyêtân tâu parasparam* alter altero (*priyêtâm* omisso augmento pro *aprîyêtâm*). Cum terminatione par. Mah. 3. 15025: *priyâmô darśanêna vań*. — Caus. *prîṇáyâmi*, *prîṇáyê* (v. gr. 470) facere ut quis laetetur, exhilarare. Mah. 1. 6414: *vanâni prîṇayanti nań*; 1. 5047: *prîṇayatê ćakśus tasya sań*.

c. *sam* i. q. simpl. R. Schl. II. 48. 18: *kô nu anêna ... samprîyêtâ 'manôǵńêna vâsêna*.

3. प्री *prî* 1. par. âtm. *prâyâmi*, *prâyê* i. q. *prî* cl. 9.

4. प्री *prî* 10. par. âtm. *prâyáyâmi*, *prâyáyê* (proprie caus. reg. pro anom. *prîṇáyâmi*, v. 2. *prî*) exhilarare.

प्रीति *prî'ti* f. (r. *prî* s. *ti*) 1) gaudium, voluptas. In. 1. 37. 3. 10. H. 2. 31. Su. 4. 8. 2) amor, amicitia. Hit. 17. 10. 11. 22. 19. (Hib. *frith* f. „service, attendance".)

प्रु *pru* 1. âtm. (*gatâu* K. *sarpaṇê* V.) ire. Cf. *plu*.

1. प्रुष् *pruś* 1. par. (*dâhê* K. *dahi* V.; ut mihi videtur, e praep. *pra* abjecto *a* et *uś*) urere, ardere. Rgv. 58. 2: *pruśitá* flagrans. (Cf. *pluś*, germ. vet. *FRUS* frigere, v. Graff. III. 828, nostrum *frieren*, *Frost*.)

2. प्रुष् *pruś* 9. par. *pruśṇâ'mi* (*snêhanamôćanapûraṇêśu* K. *sêkapûrtyôh snêhê* V.) amare, dimittere, implere, conspergere, effundere. Cf. *parś* *prś*, *pûr*.

प्रेक्षणीय *prêkśaṇîya* adj. (part. fut. pass. a r. *îkś* praef. *pra* s. *anîya*, v. euph. r. 94[a]) spectandus, spectatu dignus. In. 5. 13 in comparativo.

प्रेत *prê'ta* v. *i* praef. *pra*.

प्रेत्य *prêtya* adv. v. *i* praef. *pra*.

प्रेप्सु *prêpsu* (a desid. *ips* q. v. praef. *pra* s. *u*) adipiscendi cupidus, captans. B'. 18. 23. N. 5. 2. Dr. 8. 33.

प्रेमन् *prêmán* n. (r. *prî* s. *man*) gaudium, voluptas, amor. In. 2. 23. Mêg'. 45.

प्रेरणा *prêraṇâ* f. (r. *îr* praef. *pra* s. *ana* in fem.) missio.

प्रेष् *prêś* v. *iś* praef. *pra*.

प्रेष्य *prêśya* m. (mittendus, e *prêśay* [caus. rad. *iś* praef. *pra*] s. *ya*) servus, famulus, minister. In. 5. 20. N. 17. 33. 21. 30.

प्रेष्यता *prêśyátâ* f. (a praec. s. *tâ*) servitudo. N. 16. 1.

प्रेष्यवधू *prêśyavad'û* f. (Karm. e *prêśya* et *vad'û* femina) famula, serva. Dr. 6. 9.

प्रोत *prôta* v. *vê* praef. *pra*.

प्रोथ *prôt'á* m. n. nasus (animalis, ut equi, apri). N. 19. 13. A. 3. 19.

प्रौढ *prâuḍ'a* v. *vah* praef. *pra*.

प्लक्ष् *plakś* 1. par. âtm. (*b'akśaṇê*) edere. Cf. *b'akś*.

प्लक्ष *plakśá* m. nomen arboris (Wils.: 1) the waved leaf fig tree, ficus infectoria. 2) another tree, Hibiscus populneoides. 3) the holy fig, Ficus religiosa). N. 12. 4.

प्लव् *plav* 1. âtm. (*gatâu*) ire. (Cf. *plu*, unde *plav* adjecto guṇae incremento.)

प्रातराश prâtarâśa m. (e praec. et âśá cibus) jentaculum. Dr. 4. 17.

प्रादुस् prâdús adv. insep. palam, manifesto. Componitur cum radd. as et bʿú esse, q. v., ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri. (Cambro-brit. *fedus* „apparent, manifest, plain".)

प्रान्त prânta m. (e pra et ánta) finis, margo. Ur. 4. 10. Ritu-S. 1. 25.

प्राप्त prâpta v. âp praef. pra.

प्राप्ति prâpti f. (r. âp adipisci, praef. pra s. ti) impetratio, adeptio. Br. 1. 17. Bʿ. 2. 13.

प्राय prâyá (r. i praef. pra s. a) 1) m. multitudo, abundantia. Lass. 79. 15. 2) in fine compp. similis. Hit. 96. 12. Lass. 74. 2. — Instr. prâyéṇa adv. 1) plerumque, vulgo. Mêgʿ. 85. 2) verisimiliter. Hit. 10. 3.

प्रायशस् prâyaśás adv. (a prâyá s. śas) plerumque, vulgo. Mêgʿ. 10.

प्रायश्चित्त prấyaśćitta n. (e prâyas et ćittá) piaculum. R. Schl. I. 61. 8.

प्रायस् prâyas adv. (ut videtur, acc. perditi subst. a r. i praef. pra s. as) i. q. prâyaśás. Sâ. 5. 35. Mêgʿ. 72 et 91.

प्रार्थन prârtʿana n. (r. artʿ praef. pra s. ana) actio appetendi, concupiscendi. In. 5. 1.

प्रार्थना prârtʿanâ f. (r. artʿ praef. pra s. ana in fem.) 1) precatio, rogatio, petitio. Śak. 58. 7. 2) desiderium, amor. Śak. 41. 10.

प्रार्थनीय prârtʿanîya (part. fut. pass. a r. artʿ praef. pra s. anîya) desiderandus, appetendus. Su. 3. 11.

प्रार्थयितार् -तृ prârtʿayitâr -tṛ (r. artʿ praef. pra s. târ tṛ) concupiscens, appetens. Hit. 29. 1.

प्रालेय prâlêya n. (r. lî c. â praef. pra s. a) pruina. Mêgʿ. 40.

प्रावृट् prâvṛṭ v. sq.

प्रावृष् prâvṛ́ś f. (nom. -ṭ, a r. varś vṛś pluere, c. â praef. pra) pluviosum anni tempus, duos complectens menses, qui fere Julio et Augusto respondent. H. 2. 1.

प्रावृषा prâvṛśâ f. (r. varś vṛś c. â praef. pra s. â) id. Mêgʿ. 113.

प्रावृषेण्य prâvṛśéṇya (a prâvṛ́ś s. ênya) ad pluviosum anni tempus pertinens. Ur. 10. 11.

प्रास prâsa m. (r. as conjicere, praef. pra s. a) jaculum uncinatum. In. 1. 4.

प्रासाद prâsâda m. (r. sad ire, c. â praef. pra s. a) palatium. H. 1. 34. N. 13. 49. 21. 6. 22. 5.

प्राह्ण prâhṇa m. (Karm. e pra et ahna dies in fine compp.) dies antemeridianus.

प्रिय priyá (r. prî diligere, s. a) amatus, dilectus, carus, gratus. In. 5. 32. H. 2. 34. Bʿ. 5. 20. 7. 17. N. 18. 16. Sâ. 5. 95. — Subst. m. 1) amasius. Mêgʿ. 29. Lass. 25. 13. 2) maritus. Am. (Cambro-brit. *priawd* „a maried person, a spouse".)

प्रियंवद priyaṅvada (e priyá in acc. et vadá dicens, v. gr. 575 s. a) gratum dicens, dulciloquus, suaviloquus. In. 4. 11. Su. 1. 5.

प्रियकाम priyakâma (Bah. e priyá et kấma desiderium, amor) grati desiderium habens, benevolus. Br. 2. 23.

प्रियकार priyakâra (e priyá et kâra faciens) gratum faciens. Su. 1. 5.

प्रियातिथि priyâtitʿi (dilectos hospites habens, Bah. e priyá et átitʿi) hospitalis. Dr. 3. 8.

प्रियाल priyâla m. nomen arboris (Wils.: a tree, commonly Piyal, Buchanalia latifolia, Roxburgh's catalogue, but the name is applied to different trees).

1. प्री prî 9. par. âtm. (tarpaṇê K. kântâu tarpaṇê V.) prîṇấmi, prîṇé. 1) exhilarare. Mah. 3. 4007: *tan mê prîṇâti hṛdayam*; Bʿar. 2. 58: *prîṇâti yaḱ sućaritâiḱ pitaraṅ sa putraḱ.* — prîtá exhilaratus. In. 4. 15. Su. 1. 20. 2) amare. Bʿ. 10. 1: *yat tê 'ham prîyamâṇâya vakśyâmi hitakâmyayâ* (amato?). (Send. *frî-nâ-mi*; goth. *frijô* amo, *frijônds* amans, amicus, *fria-thva* fem. amor, quasi scr. *priyatva*, quod e priyá formari posset; *faihu-freiks*

प्रस्रवण *prasrávaṇa* n. (r. *sru* praef. *pra* s. *ana*, v. gr. 94[a]) 1) profluvium, effluvium. N. 13. 7. 2) flumen, nisi fortasse rivus. In. 1. 25. 27.

प्रहर *prahara* m. (r. *har hr* praef. *pra* s. *a*) i. q. *yấma* i. e. vigilia, tertia noctis pars. Up. 33.

प्रहरण *prahárana* n. (r. *har hr* praef. *pra* pugnare, s. *ana*) telum. A. 7. 22.

प्रहर्तार् -तृ *prahartấr -tŕ* m. (r. *har hr* praef. *pra* s. *târ tr*) pugnator. Ur. 83. 13.

प्रहर्ष *praharśa* m. (r. *harś hrś* praef. *pra* s. *a*) gaudium. A. 1. 6. Su. 1. 29.

प्रहसन *prahasana* n. (r. *has* praef. *pra* s. *ana*) irrisio, illusio. Hit. 28. 19.

प्रहार *prahâra* m. (r. *har hr* praef. *pra* pugnare, s. *a*) 1) pugnator. Dr. 9. 5. 2) ictus, percussio, vulneratio. Ur. 23. 13.

प्रहारिन् *prahârin* m. (a r. *har hr* praef. *pra* s. *in*) i. q. praec. sgf. 1. Dr. 8. 9. A. 7. 5.

प्रहित *prahita* v. *hi* praef. *pra*.

प्रहृष्ट *prahrśta* v. *harś hrś* praef. *pra*.

प्रह्लाद *prahlâda* m. (r. *hlad* praef. *pra* s. *a*) 1) laetitia, gaudium. 2) nom. pr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्लादन *prahlâdana* m. (a caus. r. *hlad* praef. *pra* s. *ana*) nom. pr. Asuri. A. 8. 20.

प्रह्व *prahvá* (e *pra* et *hva*, quod corruptum esse videtur e *hvara* a r. *hvar hvr* curvum esse; v. Benfey II. 320) inclinatus. A. 2. 5. (Pottius I. 265 confert lat. *pravus*.)

प्रा *prâ* 2. par. implere. Rgv. 42. 9: *prâsy udaram*; 69. 1: *paprâ* (= *paprâu*). Cf. 3. *par pr*, *par* (*pŕ*), *pûr*.

c. *â* id. Rgv. 52. 13: *âprâń*; 81. 5: *âpaprâu*.

प्रांशु *prâńśu* (Bah. e *pra* et *ańśú*) altus, magnus. Ragʿ. 15. 19. Śak. 38. 9.

प्राक् *prâk* adv. (pro *prâć*, v. euph. r. 59) priusquam, ante (de tempore). Bʿ. 5. 23 cum ablat. 2) ad orientem.

प्राकार *prâkâra* m. (a r. *kar kr* nisi *kar* [*kŕ*] praef. *pra* + *â*) vallum. Hit. 52. 8.

प्राकृत *prấkrta* m. (a *prakrti* s. *a*, v. gr. 580 et 582) homo vilis. Br. 2. 1. Bʿ. 18. 28.

प्राक्तन *prâktana* (fem. *-î*, a *prâk* s. *tana*) prior. Hit. 15. 1.

प्राङ्गण *prâṅgaṇa* n. (r. *aṅg* s. *ana*) area domus, aulea. Hit. 50. 2.

प्राङ्मुख *prâṅmukʿa* (orientem versus vultum habens, e *prâk* pro *prâć* et *múkʿa* os, v. euph. r. 58) qui orientem versus est. Su. 3. 23.

प्राच् *prâć* (quod coram, ex adverso est, e *pra* et *ańć* ire, v. gr. 197) orientalis.

प्राची *prâćî* f. (a praec. signo fem. *î*) orientalis plaga. Dr. 3. 7.

प्राज्ञ *prâǵńá* (a *praǵńâ* sapientia, s. *a*) sapiens, doctus. Dr. 4. 19. N. 17. 42. Bʿ. 17. 14.

प्राञ्जलि *prâńǵali* (Bah. e *pra* et *ańǵalí* q. v.) implicatas manus habens. Su. 1. 19.

प्राण *prâṇá* m. (r. *an* spirare, praef. *pra* s. *a*, mutato *n* in *ṇ*, v. ann. ad gr. 94[b]) 1) halitus, spiritus. Bʿ. 4. 28. 2) sensus (videndi cet.). Man. 4. 143. 3) plur., et sing. in initio comp. vita. Br. 2. 4. N. 18. 9. 13. 63. (Cf. gr. φρήν, v. *prâṇapati*; fortasse ὀσ-φραίνομαι, ος = scr. *ut*, v. Benfey I. 120; cambro-brit. *fion* „the breath or respiration, a puff of breath expelled; a sigh", ejecto *r*.)

प्राणपति *pranapati* m. (vitae dominus, e *prâṇá* et *páti*) cor. Dr. 6. 4.

प्राणभृत् *prâṇabʿŕt* (e *prâṇá* et *bʿŕt* ferens, gerens) vivus. Hit. 28. 10.

प्राणिन् *prâṇín* (a *prâṇá* s. *in*) qui vitam habet, animans. Bʿ. 15. 14.

प्रातर् *prâtár* adv. (ut mihi videtur, a praep. *pra* producto *a* s. *tar*, ut latinum *subter* a *sub*, *inter* ab *in* etc., v. gr. comp. 293) mane. (Cf. gr. πρωΐ; germ. vet. *frô*, *fruo*; nostrum *frühe*.)

प्रवयस् *právayas* m. (Baḥ. e *pra* et *váyas* aetas) senex. Ragᶜ. 8. 18.

प्रवर *pravara* adj. (Karm. e *pra* et *vara* eximius) praeclarus, praecipuus, eximius, optimus, excellentissimus. In. 5. 20. Dr. 2. 13. 3. 1. A. 5. 23.

प्रवाद *pravâda* m. (r. *vad* praef. *pra* s. *a*) dictum, proverbium. Ḥit. 11. 6.

प्रवास *pravâsa* m. (r. *vas* praef. *pra* s. *a*) habitatio extra patriam, peregrinatio, exsilium. Ragᶜ. 16. 4.

प्रवाह *pravâḥá* m. (r. *vaḥ* praef. *pra* s. *a*) fluxio, fluxus, flumen. Ur. 39. 17.

प्रवीण *pravîṇa* (Baḥ. e *pra* et *vîṇâ*) scitus, peritus, prudens; v. sq.

प्रवीणता *pravîṇátâ* f. (a praec. s. *tâ*) habilitas, peritia, prudentia. Ḥit. 7. 17.

प्रवीर *právîra* m. (Karm. e *pra* et *vîrá* heros) 1) eximius heros. 2) princeps, dominus. Dr. 5. 22.

प्रवृत्त *pravṛtta* v. *vart vṛt* praef. *pra.*

प्रवृत्ति *pravṛtti* f. (r. *vart vṛt* ire, praef. *pra* s. *ti*) 1) actio prodeundi, procedendi, progrediendi, oppos. voci *nivṛtti*. Bᶜ. 16. 7. 2) origo. Bᶜ. 18. 46. 3) actio. Bᶜ. 14. 12. Sâ. 6. 18. 4) nuntius, Nachricht. Ur. 61. 4. 65. 14.

प्रवृद्ध *pravṛddᶜa* v. *vardᶜ vṛdᶜ* praef. *pra.*

प्रवेश *pravêśa* m. (r. *viś* praef. *pra* s. *a*) introitus. Ḥit. 90. 17.

प्रवेशक *pravêśaka* m. (a caus. r. *viś* praef. *pra* s. *aka*) qui personas intrantes annuntiat histrio. Ur. 15. 15.

प्रशाखिका *praśâkᶜikâ* f. (e *pra* et *śâkᶜikâ* a *śâkᶜâ* ramus, s. *ika*) ramulus. N. 20. 11.

प्रशासितार् -तृ *praśâsitâr -tṛ* m. (r. *śâs* praef. *pra* s. *târ tṛ* inserto *i*) dominator, moderator. N. 12. 51.

प्रश्न *praśná* m. (r. *prač pṛč* s. *na*) interrogatio, quaestio. Ḥit. 74. 22. 123. 14. (Cf. ṣend. *fraśna.*)

प्रश्रय *praśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *pra* s. *a*) modestia. In. 2. 21. Sâ. 3. 19.

प्रस् *pras* 1. âtm. (*vistârê, prasavê* K. *prasavê tatâu* V.) extendere, expandere; procreare. (Cf. *pratᶜ.*)

प्रसङ्ग *prasaṅgá* m. (r. *saṅǵ* adhaerere, praef. *pra* s. *a*) amor, studium, appetitus, desiderium. Ḥit. 27. 14. Śak. 18. 9. Ur. 36. 2 infr.

प्रसन्न *prasanna* v. *sad* praef. *pra.*

प्रसभम् *prasabᶜam* adv. vi, violenter. Su. 2. 13. A. 3. 34. Bᶜ. 2. 60. 11. 41.

प्रसर *prasara* m. (r. *sar sṛ* praef. *pra* s. *a*) aditus. Ḥit. 37. 17.

प्रसव *prasavá* m. (r. *su* vel *sû* praef. *pra* s. *a*) 1) partus, partura, puerperium. Ḥit. 72. 7 bis. 2) proles, progenies, suboles. Ragᶜ. 1. 22. 10. 85. Br. 3. 15.

प्रसाद *prasâda* m. (r. *sad* ire, praef. *pra* s. *a*) 1) favor, gratia, benevolentia c. loc. Sâ. 5. 21. 49. 2) serenitas (animi). Bᶜ. 2. 64. 65. Ur. 84. 18.

प्रसादन *prasâdana* n. (a *prasâday* caus. r. *sad* praef. *pra*) actio conciliandi (sibi aliquem). In. 2. 31.

प्रसाधन *prasâdᶜana* n. (r. *sâdᶜ* praef. *pra* s. *ana*) vestis splendida, pretiosa. Ur. 17. 11.

प्रसिद्धि *prasiddᶜi* f. (r. *sidᶜ* praef. *pra* s. *ti*) laus, gloria, celebritas, fama. Ḥit. 83. 8.

प्रसृति *prasṛti* f. (r. *sar sṛ* praef. *pra* s. *ti*) 1) partus, partura. Ur. 83. 21. 2) progenies. Br. 1. 31. 2. 31.

प्रस्ताव *prastâvá* m. (r. *stu* praef. *pra* s. *a*) occasio, opportunitas, tempus idoneum. Ḥit. 52. 16. 17. 54. 8.

प्रस्तावना *prastâvanâ* f. (r. *stu* praef. *pra* s. *ana* in fem.) prologus fabulae scenicae. Ur. 1. 1.

प्रस्थ *prastᶜa* m. (Karm. e *pra* et *stᶜa* stans) planities in vertice montis. Su. 4. 6.

प्रस्थान *prastᶜâna* n. (r. *stᶜâ* praef. *pra* s. *ana*) profectio, iter, abitus, discessus. Mêgᶜ. 42. Ur. 29. 9.

प्रस्थानिक *prastᶜânika* (a praec. s. *ika* omissâ Vṛddᶜi) id. Su. 2. 2.

प्रस्रव *prasrava* m. (r. *sru* praef. *pra* s. *a*) flumen, cursus. Ur. 87. 10.

posterum, inde ab infantiâ, *tatak̇prab̕rti* abhinc in posterum, inde ab hoc (tempore). N. 2. 1: *yatak̇-prabrti* ex quo (tempore). Sâ. 4. 27: *ǵanmaprab̕rti* inde a natalibus. Râm. *adyaprab̕rti* inde ab hodierno die. Sâ. 2. 23. In fine compositorum Dvandv. declinationem plur. assumit; e. c. *viśvâvasuprab̕rtayô gand̕arvâk̇* Viśvâvasus et posteri (ceteri) Gand̕arvi. In. 2. 18.

प्रमदा *pramadâ* f. (r. *mad* praef. *pra* s. *a* in fem.) femina. Su. 3. 11.

प्रमदावन *pramadâvana* n. (e praec. et *vana* sylva) nemus voluptarium regium. N. 1. 25.

प्रमाण *pramâṇa* n. (r. *mâ* metiri, praef. *pra* s. *ana*, v. gr. 94[b)] annot.) 1) mensura, modus. Rag̕. 18. 37. 41. 2) dijudicatio, arbitrium, auctoritas. B̕. 3. 21. 16. 24. Sâ. 2. 28. N. 4. 31. 18. 13. 19. 32. 33. — Plur. masc. id. Dr. 9. 17. (Cf. pers. vet. *fra-mânâ* lex, pers. rec. *fermân* jussum, v. gr. comp. 1008. not. ***.)

प्रमाथ *pramât̕a* m. (r. *mat̕* praef. *pra* s. *a*) actio commovendi, agitandi, perturbandi, vexandi, praecipue feminae raptus; ita Mahâb̕ârati quoddam episodium inscribitur *drâupadîpramât̕a* Drâupadiae raptus. Dr. 5. 13.

प्रमाथिन् *pramât̕in* (a r. *mat̕* praef. *pra* s. *in*) qui agitat, commovet, tremefacit. B̕. 2. 60 (schol. *pramât̕îni pramat̕anaśîlâni kśôb̕akâni*). 6. 34. Dr. 7. 13.

प्रमाद *pramâda* m. (r. *mad* mente captum esse, praef. *pra* s. *a*) negligentia, incuria, error. Sâ. 4. 28 (comp. c. *a* neg.). B̕. 11. 41. 14. 17.

प्रमादिन् *pramâdin* (a praec. s. *in*) negligens, incuriosus. Hit. 77. 18.

प्रमुख *pramuk̕a* (e *pra* et *múk̕a* os, vultus) praecipuus, eximius, optimus. N. 26. 33. In fine comp. Bah. In. 2. 14. Loc. *pramuk̕ê* in conspectu, coram. B̕. 2. 6.

प्रमुखतस् *pramuk̕atás* adv. (a praec. s. *tas*) in conspectu, coram.

प्रमृष्ट *pramṛśṭa* v. *marǵ mṛǵ* praef. *pra*.

प्रमोक्ष *pramôkśa* m. (r. *môkś* praef. *pra* s. *a*) liberatio. Br. 2. 26.

प्रमोद *pramôdá* m. (r. *mud* praef. *pra* s. *a*) laetitia, gaudium. Hit. 133. 13.

प्रमोह *pramôha* m. (r. *muh* stupescere, praef. *pra* s. *a*) stupor. Dr. 6. 20.

प्रयत्न *prayatna* m. (r. *yat* niti, praef. *pra* s. *na*) contentio, nisus, studium. Su. 3. 15. Sâ. 2. 22. B̕. 6. 45.

प्रयाण *prayâṇa* n. (r. *yâ* praef. *pra* s. *ana* mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 94[b)]. annot.) 1) itio, iter, gressus. Hit. 125. 16. 2) obitus, mors. B̕. 7. 30. 3) tergum equi. N. 19. 17.

प्रयोक्तार् -तृ *prayôktâr -tṛ* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *târ tṛ*) actor, histrio. Rag̕. 19. 36.

प्रयोग *prayôga* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *a*) actio fabulam agendi. Ur. 28. 8. 35. 4. Cf. praec.

प्रयोग *prayôǵa* m. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *a*) 1) actio; actio scenica. Rag̕. 19. 36; v. *prayôktâr -tṛ*. 2) usus, usurpatio. Hit. 93. 1; adv. *prayôǵatas*. 3) actio tela mittendi. A. 5. 6.

प्रयोजन *prayôǵana* n. (r. *yuǵ* praef. *pra* s. *ana*) 1) negotium. N. 24. 21. 2) usus, utilitas, commodum; c. instr. rei. Hit. 93. 5. Lass. 23. 3. 33. 16. 3) causa. Ur. 92. 10.

प्ररोह *prarôha* m. (r. *ruh* praef. *pra* s. *a*) germen, surculus. Ur. 91. 3. 23.

प्रलय *pralaya* m. (r. *lî* solvere, praef. *pra* s. *a*) dissolutio, exstinctio, mors. B̕. 14. 15. M. 27.

प्रलाप *pralâpá* m. (r. *lap* loqui, praef. *pra* s. *a*) querela, querimonia, lamentum. N. 13. 43.

प्रलोभन *pralôb̕ana* n. (a caus. r. *lub̕* cupere, praef. *pra* s. *ana*) actio pelliciendi. Su. 3. 20.

प्रवण *pravaṇá* (e *pra* et *vaṇa* incertae originis, nisi *pravaṇá* e *prapanna* inclinatus, mutato *p* in *v* sicut in *pîvâmi* pro *pipâmi*) 1) declivis. 2) propensus, deditus, addictus. P. 9. (Fortasse lat. *prônus* e *provonus*.)

प्रदक्षिण *pradaksiṇa* (e *pra* et *dáksiṇa* dexter) 1) adj. dextrorsus (praesertim de salutatione). Su. 3. 22. 24. 2) subst. n. honorifica salutatio, quae praestatur circumgrediendo aliquem, ita ut dexterum latus ei advertatur. A. 1. 7.

प्रदातार् -तृ *pradâtár -tṛ́* m. (r. *dâ* praef. *pra* s. *târ tṛ*) dator (praecipue filiae in matrimonium). Sâ. 1. 32, in comp. c. *a* privativo.

प्रदान *pradấna* n. (r. *dâ* praef. *pra* s. *ana*) actio dandi. Su. 4. 13; praesertim filiam in matrimonium, connubium. Sâ. 1. 29. 2. 30. 32. 3. 1.

प्रदिश् *pradiś* f. (e *pra* et *diś* plaga coeli) plaga intermedia. M. 43.

प्रदीप *pradîpa* m. (r. *dîp* praef. *pra* s. *a*) lampas. Ḥit. 36. 4.

प्रदेश *pradêśa* m. (e *pra* et *dêśá*) locus, regio. Ur. 22. 9 infr.

प्रदेशिनी *pradêśinî* f. (r. *diś* praef. *pra* s. *in* in fem.) digitus index. Maḥ. 3. 10452.

प्रदोष *pradôṡa* m. (e *pra* et *dôṡa*) vespera. Ur. 51. 3 infr.

प्रधान *prad'âna* n. (r. *d'â* s. *ana*) praecipuum, praestans, primarium, summum, supremum. Sâ. 5. 24. In initio comp. primus, summus. Ḥit. 49. 18. 112. 19: *prad'ânamantrin.* — *aprad'âna* adj. inferior. Ḥit. 51. 22.

प्रपञ्च *prapańća* m. (r. *pańć* praef. *pra* s. *a*) 1) latitudo, anfractus, ambages, prolixitas. Ḥit. 130. 5. 2) actio decipiendi, fallendi. Ḥit. 125. 17.

प्रपद् *prápada* m. (Karm. e *pra* et *padá* pes) pedis cacumen. Dr. 5. 7.

प्रपन्न *prapanna* v. *pad* c. *pra.*

प्रपात *prapâta* m. (r. *pat* praef. *pra* s. *a*) ripa. Rag'. 2. 26.

प्रपितामह *prapitâmaha* m. (Karm. e *pra* et *pitâmahá* avus paternus) proavus. B'. 11. 39.

प्रबन्ध *praband'a* m. (r. *band'* praef. *pra* s. *a*) 1) perseveratio, continuatio. Ḥit. 21. 13. Rag'. 6. 23. 2) fabula. Ur. 1. 9.

प्रबल *prabala* (Baḥ. e *pra* et *bala* vis, robur) praecipuam vim habens, praevalidus. Ḥ. 4. 46.

प्रबाल *prabâla* m. n. germen, surculus. B'. 15. 2 in fine comp. Baḥ.

प्रबुद्ध *prábudd'a* v. *bud'* praef. *pra.*

प्रभव *prab'avá* m. (r. *b'û* esse, fieri, praef. *pra* s. *a*) 1) origo. B'. 7. 6. 18. 41. 2) stirps, familia. Dr. 2. 5.

प्रभवन्त् *prab'avant* v. *b'û* praef. *pra.*

प्रभविष्णु *prab'aviśṇu* (r. *b'û* praef. *pra* s. *snu*) eximius, praeclarus, excelsus, augustus. B'. 13. 16.

प्रभा *prab'ấ* f. (r. *b'â* praef. *pra*) splendor. In. 1. 33.

प्रभात *prab'âta* v. *b'â* praef. *pra.*

प्रभाव *prab'âva* m. (r. *b'û* praef. *pra* s. *a*, nisi Karm. e *pra* et *b'âva* existentia) potestas, praepotentia. N. 3. 24. 13. 42. A. 4. 44. 8. 24. In fine comp. Baḥ. In. 1. 4. B'. 11. 43. — Adj. praepollens, praevalidus, excelsus. A. 1. 3.

प्रभावन्त् *prab'âvant* (a *prab'ấ* s. *vant vat*) lucidus, splendidus. In. 1. 34.

प्रभाषित *prab'âśita* v. *b'âś* praef. *pra.*

प्रभिन्न *prab'inna* v. *b'id* praef. *pra.*

प्रभिन्नकरट *prab'innakaraṭa* adj. (Baḥ. e praec. et *káraṭa* elephanti gena) fissas genas habens; dicitur de elephantis, quibus ardoris coëundi tempore succus *mada* dictus ex temporibus effluit. Su. 2. 20.

प्रभु *prab'ú* m. (a r. *b'û* praef. *pra* et correpto *û*, v. not. ad gr. 49) dominus, excelsus, augustus. Ḥ. 1. 25. Su. 1. 19. 2. 6. B'. 5. 14. — Cum infin. „qui par, idoneus est alicui rei efficiendae". Rag'. 2. 62. (Fortasse goth. *frauja* dominus e *frabuja*; germ. vet. *frô* dominus, *frowa* domina; nostrum *Frau.*)

प्रभुत्व *prab'utvá* n. (a praec. s. *tva*) imperium. Rag'. 18. 6.

प्रभृति *prab'ṛti* adv. (acc. neut. τοῦ *prab'ṛti* f. a rad. *b'ar b'ṛ* praef. *pra* s. *ti*) in posterum, c. antecedente ablat. vel formâ in *tas* vel compositi membro ablativi vice fungente; e. c. *bâlyât prab'ṛti* ab infantiâ in

प्रतोद pratôdá m. (r. *tud* praef. *pra* s. *a*) baculus aculeatus (Wils. „a goad"). A. 8. 15; v. *tud*.

प्रत्त *pratta* v. *dâ* praef. *pra*.

प्रत्यक्ष *pratyakśá* (Bah. e *práti* et *akśa* oculus) visibilis. N. 5. 36. 20. 13.

प्रत्यक्षम् *pratyakśám* praep. (Avy., v. gr. 607, e *práti* et *akśa*) coram, in conspectu, ante oculos. Cum gen. N. 20. 14.

प्रत्यग्र *pratyagra* (e *práti* et *ágra*) recens (de floribus). Mêg᾽. ed. Wils. 4.

प्रत्यञ्च् *pratyáńć* (in casib. debil. *pratyáć*, nom. m. *pratyáń*, f. *pratíćî*, n. *pratyák*; a r. *ańć* praef. *práti*, v. gr. 179) occidentalis.

प्रत्यनीक *pratyanika* m. (Karm. e *práti* et *ánika* exercitus) adversus exercitus. B᾽. 11. 32.

प्रत्यय *pratyaya* m. (r. *i* praef. *práti* s. *a*) fiducia. Hit. 122. 21.

प्रत्यर्थ *pratyart᾽a* (Bah. e *práti* et *árt᾽a*) utilis. A. 4. 61.

प्रत्यवयव *pratyavayava* (Bah. e *práti* et *avayava* membrum) quodvis membrum spectans; integer, plenus. Ur. 17.

प्रत्यवाय *pratyavâya* m. (r. *i* praef. *práti* + *ava*) detrimentum. B᾽. 2. 40.

प्रत्यहम् *pratyahám* adv. (Avy. e *práti* et *áha*) quotidie. Hit. 20. 12.

प्रत्यागत *pratyâgata* v. *gam* c. *â* praef. *práti*.

प्रत्यादेश *pratyâdêśa* m. (r. *diś* praef. *práti* s. *a*) actio rejiciendi, repellendi. Ur. 3. 3 infr.

प्रत्याशा *pratyâśâ* f. (e *práti* et *ấśâ*) fiducia. Ur. 40. 7.

प्रत्युत्तर *pratyuttara* n. (e *práti* et *úttara*) responsum. Hit. 92. 21.

प्रत्युपकार *pratyupakâra* m. (r. *kar kr̥* c. *upa* praef. *práti*, s. *a*) officium mutuum. B᾽. 17. 21.

प्रत्युष *pratyuśa* m. (e *práti* et *uśá*) tempus matutinum.

प्रत्युषस् *pratyuśas* n. (e *práti* et *uśás*) id.

प्रत्यूष *pratyûśa* m. (e *práti* et *ûśa* i. q. *uśá*) id. Mêg᾽. 31.

प्रत्यूषस् *pratyûśas* n. (e *práti* et *ûśas* i. q. *uśá*, *ûśa*, *uśás*) id. Lass. 57. 9.

प्रत्यूह *pratyûha* m. (ut mihi videtur, a r. *vah* correpto *va* in *û*, praef. *práti* s. *a*) obstaculum. Hit. 89. 20.

प्रत्येकम् *pratyêkám* adv. (Avy. e *práti* et *ếka*) singulatim. Rag᾽. 7. 31. 12. 3.

1. प्रथ् *prat᾽* 1. âtm. 1) extendi, expandi. Rgv.-V. (v. Westerg.): *arṇâńsi papraťâná* aquae extensae; trop. divulgari. R. Schl. II. 61. 2: *triśu lôkêśu praťitan tê yaśaḣ*; Man. 11. 45: *yaśô ᾽sya praťatê*. 2) laudari, celebrari. B᾽. 15. 18: *atô ᾽smi lôkê vêdêća praťitaḣ puruśôttamaḣ*; R. Schl. I. 8. 9: *lôkêśu praťitan tapas tasya b᾽aviśyati*; Rag᾽. 15. 101: *tadâk᾽yayâ tîrťam pâvanam b᾽uvi papraťê*. — *praťitá* celeber. Dr. 3. 4. — Caus. *praťáyâmi*, praet. mltf. *ápapraťam*. 1) extendere. Rgv. 103. 2: *d᾽ârayat pr̥ťivîm papraťaćća*; Mah. 1. 4794: *êśa yaśas tê praťayiśyati*. 2) divulgare, celebrare. R. Schl. I. 4. 1: *kô nv êtal lôkê ᾽smin praťayêt* (*kâvyam*). (V. *praťpr̥ť*, *pr̥ťú*.)

c. *vi* extendi, expandi; in dial. vêd. c. ablat. Majorem, ampliorem, latiorem esse. Rgv. 55. 1: *divaśćid asya varimâ vipapraťê* „coelo quoque illius amplitudo major est". Divulgari. Mah. 2. 2667: *dr̥śṭadyumnô drôṇamr̥tyur iti vipraťitaṅ vaćaḣ*. — Caus. 1) expandere. Rgv. 62. 5. 2) celebrare. Mah. 3. 10277.

2. प्रथ् पृथ् *prat᾽ pr̥t᾽* 10. par. (*prakśêpê*) jacere, projicere, extendere. (V. 1. *prat᾽*.)

प्रथम *prat᾽amá* (ut mihi videtur, a *pra* suff. *t᾽ama* = superl. suff. *tama*; mutatâ tenui in asp.) primus, prior. Mêg᾽. 2. 17. — *prat᾽amám* adv. primum, prius. N. 13. 23. 22. 17. Ur. 18. 16.

प्रथिमन् *prat᾽imán* m. (a *pr̥t᾽ú*, quod e *prat᾽u*, suff. *iman*) latitudo, amplitudo, magnitudo. Rag᾽. 18. 48.

प्रद *prada* (r. *dâ* praef. *pra* s. *a*) dans. B᾽. 2. 43.

प्रतिपदम् *pratipadám* adv. (Avy. e *práti* et *padá*) quovis gradu.

प्रतिपाण *pratipâṇa* m. (e *práti* et *pâṇa* quod ponitur in ludo) 1) ludus contrarius, mutuus. N. 26. 7. 2) quod contra ponitur in ludo. N. 9. 2.

प्रतिपादन *pratipâdana* n. (a *pratipâday* [caus. r. *pad* praef. *práti*] s. *ana*) i. q. *pratig'âta*. A. 10. 74.

प्रतिबन्ध *pratiband'a* n. (r. *band'* ligare, praef. *práti* s. *ana*) impedimentum. N. 23. 4.

प्रतिबल *pratibala* (Bah. e *práti* et *bala* vis) capax, potens, par. Ḥ. 3. 8.

प्रतिबिम्ब *pratibimba* vel *-vimba* n. (e *práti* et *bimba* vel *vimba* imago) imago quae ex aquâ repercutitur. Ḥit. 68. 9. 83. 10.

प्रतिभय *pratib'aya* (Bah. e *práti* et *b'ayá* timor) timendus, terribilis. Su. 2. 25.

प्रतिभयाकार *pratib'ayâkâra* (Bah. e praec. et *âkâra* forma) terribilem formam habens. Su. 2. 25.

प्रतिभा *pratib'â* f. (a r. *b'â* praef. *práti*) 1) splendor. 2) intellectus. 3) animus, fortitudo, audacia.

प्रतिभान *pratib'âna* n. (r. *b'â* praef. *práti* s. *ana*) ut videtur, i. q. praec.; v. sq.

प्रतिभानवन्त् *pratib'ânavant* (a praec. s. *vant vat*) videtur significare: 1) splendidus. 2) intellectu praeditus, intelligens, prudens, sapiens. 3) animosus, fortis, audax. In. 4. 8 (v. annot.).

प्रतिभावन्त् *pratib'âvant* (a *pratib'â* s. *vant vat*) intellectu praeditus, intelligens, sapiens, prudens. Up. 30.

प्रतिमा *pratimá* f. (r. *mâ* metiri, praef. *práti*) similitudo.

प्रतियोद्धार् -द्धृ *pratiyôdd'âr -dd'ṛ* m. (r. *yud'* pugnare, praef. *práti* s. *târ tṛ*) qui repugnat, defensor. Su. 4. 3.

प्रतिरात्रम् *pratirâtrám* adv. (Avy. e *práti* et *râtra* pro *râtri*) quâvis nocte; v. *pratiniśám*.

प्रतिवचस् *prativaćas* n. (Karm. e *práti* et *váćas* sermo) responsio, responsum.

प्रतिवाक्य *prativâkya* n. (Karm. e *práti* et *vấkya* sermo) id. N. 22. 4.

प्रतिशब्द *pratiśabda* m. (Karm. e *práti* et *śábda* sonitus) sonitus, clamor repercussus. A. 6. 13.

प्रतिश्रय *pratiśraya* m. (r. *śri* ire, praef. *práti* s. *a*) domus, habitatio, sedes. N. 24. 6. In fine comp. N. 13. 56.

प्रतिषेधन *pratiśêd'ana* (r. *sid'* praef. *práti* s. *ana*) arcens. A. 3. 54.

प्रतिष्ठा *pratiśṭ'ấ* f. (a r. *st'â* stare, esse, praef. *práti*, v. gr. 80) 1) habitatio, sedes, domus. B'. 14. 27. 2. 70. In fine comp. Bah. B'. 6. 38 (schol. *apratiśṭ'a* explicat per *nirâśraya*). 2) gloria. N. 12. 66 in fine comp. Bah.

प्रतिहस्त *pratihasta* m. (e *práti* et *hásta* manus) vicarius; v. sq.

प्रतिहस्तक *pratihastaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ḥit. 50. 12.

प्रतीकार *pratîkâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *práti* producto *i* [v. ann. ad gr. 111], s. *a*) actio resistendi, repugnandi, defendendi. Ḥit. 13. 19. 39. 10. — B'. 1. 46 in fine comp. Bah.

प्रतीकाश *pratîkâśá* (r. *kâś* lucere, apparere, praef. *práti* producto *i* [v. annot. ad gr. 111], s. *a*) similis. Ḥ. 4. 11.

प्रतीक्षिन् *pratîkśin* (r. *îkś* videre, praef. *práti* s. *in*) exspectans. N. 17. 28.

प्रतीची *pratîćî* f. (a *pratyáńć* q. v. signo fem. *î*, v. gr. 179) occidentalis regio, orienti opposita. Dr. 3. 7.

प्रतीत *pratîta* v. *i* praef. *práti*.

प्रतीप *pratîpa* (ut videtur, e *práti* et *ấpa* aqua, abjecto *â*, v. *dvîpá*, *samîpa*) adversus, contrarius; repugnans. Ur. 18. 12. Ḥit. 77. 18. (Cf. russ. *protiv* contra, *protivnŭĭ* contrarius. Vid. *samîpa* et cf. gr. comp. 992 not. ***.)

प्रतीहार *pratîhâra* m. (r. *har hṛ* praef. *práti* producto *i*, s. *a*) janitor. Ḥit. 89. 2. Lass. 28. 10.

प्रणय *pranaya* m. (a r. *ní* praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[a]) affectio, benevolentia, amor. Sâ. 5. 41. Dr. 9. 17 in fine comp. Bah.

प्रणयिन् *pranayín* (a praec. s. *in*) 1) adj. appetens, desiderans. Mêg. 3. 10. Ur. 46. 4 infr. 2) subst. m. amator, amasius, amatus. Mêg. 40. 64. 95.

प्रणव *pranava* m. (a r. *nu* laudare, praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[b]) syllaba mystica *óm* q. v. B. 7. 8.

प्रणष्ट *pranaṣṭa* v. *naś.*

प्रणाश *pranâśa* m. (r. *naś* praef. *pra* s. *a*, v. gr. 94[b]) occasus, interitus, ruina. Br. 1. 23.

प्रणिधान *pranidána* n. (r. *dâ* praef. *pra* + *ni* s. *ana*) meditatio. Ur. 54. 9 infr.

प्रणिधि *pranidi* m. (r. *dâ* praef. *pra* + *ni* s. *i*) explorator, emissarius. Hit. 88. 8.

प्रणिपात *pranipâta* m. (r. *pat* c. *ni* praef. *pra*, v. gr. 94[b]) actio procumbendi. B. 4. 34.

प्रणुन्न *pranunna* v. *nud* praef. *pra.*

प्रतान *pratânâ* m. (r. *tan* praef. *pra* s. *a*) planta repens. Rag. 2. 8.

प्रताप *pratâpa* m. (r. *tap* praef. *pra* s. *a*) 1) calor, aestus, ardor. Mêd. 2) majestas. 3) nom. pr. Dr. 2. 11.

प्रतापवन्त् *pratâpavant* adj. (a praec. s. *vant vat*) majestate praeditus, augustus, excelsus. M. 1. Sâ. 5. 40.

प्रति *práti* (ut videtur, a *pra* s. *ti*) praep. insep. et separ. (v. gr. 111) contra, e regione, erga, versus, retro, ad; c. acc. In. 5. 5. H. 3. 6. Dr. 8. 30. — circa, quod attinet ad. N. 19. 32. (Gr. προτί, ποτί, πρός e προτ, gr. comp. 152; hib. *frith*, *frioth*, e. c. in *frithbeart* „I object, oppose", *frithbhuille* „a back stroke", *frithshearc* „a return of love, mutual regard", *friothchuirim* „I oppose, obstruct", *friothbharamhuil* „a paradoxe"; bohem. *proti*; sloven. *proti*; lett. *pretti*; lit. *prĕš*; lat. *prae* = *prai* e scr. *práti*; e *pot* = ποτί per assimil. orta esse videntur *por*, *pol*, *pos* in formis ut *por-rigo*, *pol-liceor*, *pol-luo*, *pos-sideo*, v. gr. comp. 1008 et cf. Pott. I. 92. Ag. Benary 185.)

प्रतिकूल *pratikûla* (Bah. e *práti* et *kûla* n. ripa, littus) adversus, iniquus. Śak. 6. 16. Ur. 14. 4.

प्रतिकृत *pratikṛta* v. *kar kṛ* praef. *práti.*

प्रतिकृति *pratikṛti* f. (r. *kar kṛ* praef. *práti* s. *ti*) imago, effigies (portrait). Ur. 23. 3 infr.

प्रतिक्रिया *pratikriyâ* f. (r. *kar kṛ* facere, praef. *práti* s. *yâ* mutato *ṛ* in *ri*, cf. gr. 451) 1) officium mutuum. 2) actio resistendi, repugnandi; defensio. Hit. 130. 13.

प्रतिक्षणम् *pratikśaṇám* adv. (Avy. e *práti* et *kśaṇa* momentum) 1) momento, statim. Hit. 97. 15. 2) quovis momento, perpetuo. Hit. 59. 17. Cf. *anukśaṇám.*

प्रतिग्रह *pratigrahá* m. (r. *grah* praef. *práti* s. *a*) donum. Śak. 23. 5.

प्रतिघात *pratigâta* m. (a *gâtáy* caus. r. *han* ferire [v. gr. 471. 4], praef. *práti* s. *a*) actio arcendi, avertendi, defendendi. A. 5. 7 (schol. Ćaturb. *pratigâtaḣ paraprayuktâstranivâraṇam*). A. 3. 53.

प्रतिघातन *pratigâtana* (a *pratigâtay* [caus. r. *han* praef. *práti*] s. *ana*) ut videtur, i. q. praecedens. A. 4. 26.

प्रतिदिनम् *pratidinám* adv. (Avy. e *práti* et *dína*) quotidie. Lass. 28. 12. Vid. *pratyahám*, *pratiniśám.*

प्रतिध्वान *pratidvâna* m. (Karm. e *práti* et *dvâna*) echo, vox repercussa. Am.

प्रतिनिशम् *pratiniśám* adv. (Avy. e *práti* et *niśâ*) quâvis nocte. P. 24.

प्रतिपक्ष *pratipakśa* m. (Bah. e *práti* et *pakśá* latus) hostis. Ur. 21. 6 infr.

प्रतिपत्ति *pratipatti* f. (r. *pad* praef. *práti* s. *ti*) 1) impetratio, adeptio. Rag. 1. 1. 2) reverentia. Rag. 14. 22. 3) actio accipiendi hospitem, cibus potusque, quo aliquis excipitur (Bewirthung). Rag. 15. 12. 4) intellectus, intelligentia, comprehensio. Rag. 8. 64.

प्रतिपद् *pratipád* f. (a r. *pad* ire, praef. *práti*) mensis lunaris dimidiati primus dies; lunae crescentis vel decrescentis primus dies. N. 17. 7.

प्रकृष्टत्व *prakṛśṭatvá* (a *prakṛśṭa* excellens, praestans [v. *karś kṛś* praef. *pra*], s. *tva*) excellentia, praestantia. Hit. 131. 5.

प्रकोप *prakôpa* m. (r. *kup* praef. *pra* s. *a*) irritatio, actio iratum reddendi. Hit. 80. 10.

प्रक्षय *prakśayá* m. (r. *kśi* perire, praef. *pra* s. *a*) interitus, exitium, ruina. Dr. 4. 19. A. 7. 16.

प्रक्षालन *prakśâlana* n. (r. *kśal* cl. 10, praef. *pra* s. *ana*) lavatio, ablutio. N. 23. 11.

प्राख्य *prakʿyá* (r. *kʿyâ* dicere, praef. *pra* s. *a*, v. gr. 575. suff. *a*) similis. N. 13. 63. 21. 11.

प्रगल्भ *pragalbʿá* (r. *galbʿ* praef. *pra* s. *a*) fortis, audax, strenuus. Hit. 48. 20. 84. 12. 100. 14.

प्रचण्ड *praćaṇḍa* (r. *ćaṇḍ* praef. *pra* s. *a*) 1) adj. calidus, fervidus, aestuosus, ardens; transl. iracundus, irâ incensus. Ritu-S. 1. 1. Lass. 85. 1. Dr. 7. 7. 2) subst. m. nomen plantae, Wils. „a sort of Nerium with white flowers".

प्रचुर *praćura* adj. (r. *ćur* praef. *pra* s. *a*) multus. Hit. 50. 21. 77. 20. Lass. 44. 3.

प्रच्छन्न *praććanna* v. *ćad.*

प्रच्छादन *praććâdana* adj. (r. *ćad* cl. 10, praef. *pra* s. *ana*) tegens. N. 17. 10.

प्रछ् प्रृछ् *prač prč* 6. par. âtm. (*pṛććấmi, pṛććé*, v. gr. 301) interrogare. Bʿ. 2. 7: *pṛććâmi tvâṅ yać ćrêyaḥ*; In. 1. 37: *papraćća mâtaliṁ.*— Cum acc. rei. N. 2. 15: *tâu ... kuśalam avyayam papraćća*; A. 1. 8: *sarvân ... divâukasaśća papṛććur ênam.* (Goth. *FRAH*, praes. *fraihna*, gr. comp. 83; nostrum *frage*; lat. *proco*, *precor*; *posco* ejecto *r*; ut videtur, *rogo* e *progo*; zend. ℘ℇ℘ *pĕrĕś* quaerere, gr. comp. 37; *frâś* quaestio ibid. 907; lit. *persu* procus sum, uxorem mihi deposco; *prašau* rogo, precor; russ. *prošu* id.; hib. *fiafrach* „inquisitive", *fiafraighe* „a question", *fiafruighim* „I inquire, ask", ut videtur per redupl.; fortasse etiam *friscim* „I hope", *friscart* „an answer". — Pottius apte explicat *prač* e praep. *pra* et r. *ič* desiderare, et confert gr. πρείσσομαι, ad quod etiam Passow refert lat. *precor*, *proco.*)

c. *anu* i. q. simpl.; c. 2. acc. R. Schl. II. 57. 29: *râmam anupṛććasi sâratʿim.*

c. *anu* praef. *sam* id. Mah. 2. 2142.

c. *abʿi* id. Mah. 3. 13339.

c. *â* valedicere. In. 1. 21: *śâilarâǵan tam âpraśṭum upaćakramê*; M. 33: *âpṛśṭô ssi gaććâmy aham*; Mah. 1. 3270: *âpṛććê tvâm*; 2. 1602: *âpṛććâmô naravyâgʿram.*

c. *pari* i. q. simpl. N. 3. 1: *êtân paripapraćća.* — Cum acc. p. et r. N. 16. 31. Dr. 4. 13.

c. *prati* id. R. Schl. I. 8. 18: *amâtyân samâhûya pratiprakśyati niśćayam.*

c. *sam* id. Mah. 3. 11364.

प्रजा *praǵấ* f. (r. *ǵan* praef. *pra*, abjecto *an*, s. *a* in fem., v. gr. 575. suff. *a*) 1) progenies. N. 1. 5. 2) creatura. 3) plur. *praǵấs* subditi. N. 5. 45. Sâ. 1. 17.

प्रजागर *praǵâgara* m. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* praef. *pra* s. *a*) vigiliae, pervigilatio. Hit. 102. 9.

प्रजागरा *praǵâgarâ* f. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* praef. *pra* s. *a* in fem.) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 30.

प्रजापति *praǵấpati* m. (Tatp. e *praǵấ* et *páti*) cognomen dei Brahmae. M. 1.

प्रजायिनी *praǵâyinî* f. (r. *ǵan* praef. *pra* abjecto *n* et producto *a*, suff. *in* in fem., inserto *y* euphonico, v. gr. 49[a]) genitrix.

प्रजावन्त् *praǵấvant* (a *praǵấ* s. *vant vat*) progeniem, liberum vel liberos habens. Hit. 40. 5.

प्रज्ञा *praǵńấ* f. (a r. *ǵńâ* praef. *pra*) intellectus, intelligentia, sapientia. Bʿ. 2. 11. N. 15. 12 in fine comp. Bah.

प्रज्ञाचक्षुस् *praǵńâkśus* adj. (intellectûs oculos habens, Bah. e praec. et *ćakśus* oculus) coecus. Sâ. 5. 92.

प्रज्ञावन्त् *praǵńâvant* (a *praǵńấ* s. *vant vat*) intellectu praeditus, intelligens, sapiens. Hit. 52. 12.

पोत्र *pótra* n. (ut videtur, pro *pâtra* a r. *pâ* s. *tra*, v. *póta*) rostrum suis. Ritu-S. 1. 17. (Hib. *bus* „a mouth, a lip, a snout", *pus* „a lip".)

पोत्रिन् *pôtrín* m. (a praec. s. *in*) sus. Am.

पोषण *pôśaṇa* n. (r. *puś* s. *ana*) actio alendi, nutriendi. Br. 2. 8.

पौत्र *páutra* m. (a *putrá* s. *a*) filii filius, nepos.

पौर *pâura* m. (a *púra* urbs, s. *a*) oppidanus. N. 25. 7.

पौरव *pâuravá* (a *purú* s. *a*, v. gr. 582) ad **Purum** pertinens, **Purûs** proprius, a **Puru** oriundus. In. 5. 40.

पौरुष *pâuruśá* n. (a *púruśa* s. *a*) 1) virilitas. 2) actio hominum. Ḥit. 6. 14. 3) semen virile.

पौर्णमास *pâurṇamâsá* (fem. *-î*, a *pûrṇamâsa* plenilunium, s. *a*) ad plenilunium pertinens, plenilunium habens, e. c. *pâurṇamâsî niśâ* plenilunii nox. N. 16. 14.

पौर्वदेहिक *pâurvadêḥika* (a *pûrvadêḥa* prius corpus, s. *ika*) ad prius corpus pertinens, prioris corporis proprius. B[c]. 6. 43.

पौर्वाह्णिक *páurvâḥṇika* (a *pûrvâḥṇa* q. v. s. *ika*) antemeridianus. Sâ. 4. 10. 7. 1.

पौलोम *pâulôma* (a *pulôman* s. *a*) a **Pulômano** oriundus. A. 10. 2.

पौलोमी *pâulômî* f. (**Pulômani filia**, a praec. signo fem. *î*) cognomen **Saćiae**, Indri uxoris. Ur. 49. 4.

प्याय् *pyây* 1. âtm. i. q. *pyâi*.

1. प्युष् *pyuś* 4. par. (*b'âgê daḥi*) dividere, distribuere; urere. (Cf. *uś*, unde *pyuś* urere, praef. *pi*.)

2. प्युष् *pyuś* 10. par. (*utsṛgê* K. *utsṛgi* V.) dimittere. Cf. *vyuś*.

प्यै *pyâi* 1. âtm. (*vṛdd'âu*) pinguescere, crescere. Part. perf. pass. *pîná* pinguis, corpulentus, crassus, turgidus. N. 5. 6. Etiam *pyâná*. Pâṇ. VI. 1. 28. (V. *pîvará* et cf. gr. πιαρός, πῖας, πίων, πιμελή; lat. *pinguis*; island. vet. *feit-r* pinguis; anglo-sax. *faett*; germ. vet. *feizt*; nostrum *feist*, *fett*; v. Graff. III. 738.)

c. *â* 1) pinguescere, crescere. Ṛgv. 91. 16: *âpyâyasva*. — *âpyâna* pinguis, turgidus. B[c]aṭṭ. 5. 16. 9. 2. 2) augere, corroborare. Maḥ. 5. 508: *âpyâyad'van tapasâ têǵasâ mâm.* — Caus. 1) pinguefacere, augere, amplificare. Maḥ. 3. 13542: *têǵasâ tava têǵô viśṇur âpyâyiśyati*; R. Schl. I. 28. 30: *tapôyôgabalênâi 'nam âpyâyayitum arḥasi.* 2) exhilarare, oblectare. Mêg[c]. 45: *âpyâyayês tam mayûram.* Vid. *âpyâyita.*

c. *â* praef. *sam* id. B[c]aṭṭ. 14. 62: *manyur asya samâpipyê.* — Caus. Maḥ. 3. 8725: *sa samâpyâyitô viśṇunâ balavân samapadyata.*

प्र *pra* (fortasse e *pára* q. v.) praep. insep., v. gr. 111. (Gr. πρό, lat. *pro*; lit. *pra*, *pri*, *pro*; slav. *pro*, *pri*; goth. *fra*, *fri*; germ. vet. *fra*, *far*; ṣend. فرا *fra*, gr. comp. 40; hib. *fur*, *for*, *foir*, v. Pictet p. 90; huc etiam traxerim hib. *fri* „with, by, through, on".)

प्रकर *prakara* m. (r. *kar* [*kṛ*] praef. *pra* s. *a*) acervus, multitudo. A. 8. 3.

प्रकर्ष *prakarśa* m. (r. *karś kṛś* praef. *pra* s. *a*) excellentia, praestantia. Ḥit. 121. 2.

प्रकामतस् *prakâmatas* adv. (a *prakâmá* voluptas, s. *tas*) voluptarie, cum voluptate. Ḥ. 2. 14.

प्रकार *prakâra* n. (r. *kar kṛ* praef. *pra* s. *a*) modus. N. 13. 23.

प्रकाश *prakâśá* (r. *kâś* praef. *pra* s. *a*) 1) clarus, lucidus, collustratus. B[c]. 14. 11. 2) manifestus. B[c]. 7. 25. — *prakâśám* adv. clare, clarâ voce. Ḥit. 10. 15. — *prakâśá* m. lumen, lux. Ur. 70. 5.

प्रकाशक *prakâśaka* (r. *kâś* praef. *pra* s. *aka*) clarus, lucidus. B[c]. 14. 6.

प्रकाशता *prakâśátâ* f. (a *prakâśá* s. *tâ*) claritas, celebritas. N. 26. 37.

प्रकीर्ति *prakîrti* f. (r. *kar* [*kṝ*] praef. *pra* s. *ti*; v. *kart* [*kṝt*], *kî́rti*) gloria. B[c]. 11. 36.

प्रकृति *prakṛti* f. (r. *kar kṛ* facere, praef. *pra* s. *ti*) 1) natura. B[c]. 3. 5. 33. 7. 4. 9. 7. 8. 10. 2) plur. *prakṛtayas* subditi. N. 7. 13.

पृथक् *pṛ́tᶜak* adv. separatim, seorsum, singulatim. Dr. 6. 1. A. 2. 3. Bᶜ. 5. 4. 13. 4; repetitum Bᶜ. 1. 18. — *pṛtᶜak-kartum* abscindere. Dêv. 3. 15. (Ag. Benary huc trahit lat. *prî-vus*, ita ut mutilatum sit e *prith-vus*, „Römische Lautlehre" p. 293.)

पृथक्त्व *pṛtᶜaktvá* n. (a *pṛ́tᶜak* s. *tva*) specialitas. Bᶜ. 9. 15

पृथग्जन *pṛtᶜaggana* m. (Karm. e *pṛ́tᶜak* et *gana*) homo inferioris ordinis, plebejus, de plebe. Ḥ. 1. 50.

पृथग्भाव *pṛtᶜagbᶜâva* m. (Karm. e *pṛ́tᶜak* et *bᶜâva* existentia) i. q. *pṛtᶜaktvá*. Bᶜ. 13. 30.

पृथा *pṛtᶜâ* f. cognomen Kuntiae.

पृथिवी *pṛtᶜivî́* f. (v. *pṛtᶜvî́*) terra.

पृथिवीपति *pṛtᶜivîpati* m. (terrae dominator, e praec. et *páti* dominus, dominator) rex.

पृथिवीक्षित् *pṛtᶜivîkšit* m. (e *pṛtᶜivî́* et *kšit* q. v.) terrae dominator, rex. N. 5. 4.

पृथु *pṛtᶜú* adj. (fem. *pṛtᶜú* et *pṛtᶜvî́*, compar. *prátᶜîyâns*, superl. *prátᶜišṭa*, r. *pratᶜ* s. *u*) latus, amplus, magnus. N. 19. 13. In. 5. 5. 27. (Gr. πλατύς; lit. *platùs* id.; anglo-sax. *brâd*; goth. *braid-s*; nostrum *breit*; hib. *farsaing* „wide, ample" mutato *tᶜ* in *s*, *farsneachd* „with", *farsnighim* „I widen"; lat. *latus* non cohaeret cum *pṛtᶜú*, quippe quod non ortum sit e *platus* sed e *stlatus* a scr. r. *star stṛ* secundum Festum p. 312.)

पृथुल *pṛtᶜulá* (a praec. s. *la*) id. Am.

पृथुलोचन *pṛtᶜulôćana* adj. (Baḥ. e *pṛtᶜú* et *lôćana* oculus) magnos oculos habens. In. 5. 27.

पृथुश्रोणी *pṛtᶜuśrôṇî* f. (e *pṛtᶜú* et *śrôṇî* lumbus, femur, clunis) lata, turgida femora habens. In. 5. 5.

पृथ्वी *pṛtᶜvî́* f. (magna, lata, fem. a *pṛtᶜú*) terra; cf. *mahî*; usitatius est *pṛtᶜivî́*, quod e *pṛtᶜvî́* inserto *i* ortum esse censeo *). (Cambro-brit. *priz* „mould or earth".)

पृषत *pṛśatá* m. (r. *parś pṛś* s. *ata*) 1) gutta. Ragᶜ. 3. 3. 2) nomen animalis (v. praec.). Dr. 4. 15.

*) Wilsonus deducit *pṛtᶜvî́* a *pṛtᶜú* nomine regis, *pritᶜivî* vero a rad. *pratᶜ* celebrem esse.

पृषन्त् *pṛśant* (part. praes. r. *parś pṛś*) inspergens, adspergens, irrigans. — Subst. 1) n. gutta. Am. 2) m. (nom. *pṛśan*) nomen animalis, Wils. „the porcine deer". Am.; fem. *pṛśatî*. Ragᶜ. 8. 58.

पृष्ट *pṛšṭá* v. *prać*.

पृष्ठ *pṛšṭᶜá* n. (fortasse e praep. *pra* et *stᶜa* stans, nisi, quod sensui magis congruit, e *párâ* correpto *arâ* in *ṛ*, et *stᶜa*, v. *upástᶜa*) dorsum, tergum. Ḥ. 1. 16.

पृष्ठतस् *pṛšṭᶜatás* adv. (a praec. s. *tas*) a tergo. Su. 3. 26. 27. Bᶜ. 11. 40.

पेट *pêṭa* m. (r. *piṭ* s. *a*) corbis, canistrum. Am.; v. sq.

पेटक *pêṭaka* m. n. (r. *piṭ* s. *aka*) id. Ur. 86. 3.

पेण् *pêṇ* 1. par. (*pêśagatiślêšêšu*) conterere, ire, amplecti.

पेल् *pêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlê gatâu* V., proprie *pil* q. v.) ire, se movere, vacillare. (Cf. *ćal* e *kal*.)

पेलव *pêlava* tener, tenuis, subtilis. Am.

पेव् *pêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) servire, colere, venerari. Cf. *mêv*, *mlêv*, *plêv*, *sêv*.

पेशल *pêśalá* (r. *piś* s. *ala*) 1) pulcher, gratus, suavis, amoenus. Mêgᶜ. 75 (schol. *manôhara*). 2) ut videtur: indutus, conjunctus, praeditus. Sâ. 5. 35: *śakti-pêśala*; Up. 3: *pritipêśala*.

पै *pâi* 1. par. (*śôšaṇê* K. *śôšê* V.) siccari.

पैतामह *pâitâmaha* (a *pitâmaha* avus paternus) avitus, ad avum paternum spectans.

पैतृक *pấitṛka* (a *pitár -tṛ́* s. *ka*) paternus. Man. 9. 104.

पैशुन *pâiśuná* n. (a *piśuna* crudelis, vilis) crudelitas, improbitas.

1. पोत *pôta* m. (fem. *pôtî*, fortasse a r. *puś* abjecto *ś*, nisi potius *pôta* pro *pâta*, a r. *pâ* nutrire, ita ut *â* attenuatum sit in *u*, unde *ô* adjecto gunae incremento; v. *pôtra* et cf. Pott. I. 193) pullus, catulus. Ḥ. 2. 18. (Cf. lit. *pauta-s* ovum; gr. πῶ-λος; lat. *pullus*; goth. *fula* pullus, them. *fulan*; germ. vet. *folo* m., *fuli* n.; v. r. *pâl*.)

2. पोत *pôta* m. navicula, scapha.

c. *prati* id. Man. 1. 1: *pratipúǵya yat'ânyâyam (manum)*; R. Schl. I. 26. 4: *tân ṛśîn pratipúǵya*; I. 11. 10: *sâd'v iti tadvâkyam pratyapúǵayan.* c. *sam* id. In. 2. 10. 3. 3. 5. 47.

पूजा *púǵâ'* f. (r. *púǵ* s. *â*) honor, reverentia, veneratio, cultus. N. 21. 20. In. 5. 19.

पूण् *pûṇ* 10. par. (*saṅǵ'âtê*) coacervare. (Cf. *pûrṇá* plenus, unde *pûṇ* ortum esse videtur ejecto *r*.)

पूति *púti* f. 1) (a r. *pû* s. *ti*) purificatio. 2) (a r. *pûy* foetere, abjecto *y*, s. *ti*) foetor, odor malus. B'. 17. 10.

पूप *pûpa* m. placenta. Am.

पूय् *pûy* 1. âtm. (*viśaraṇê durgand'ê* K. *durgand'a-śîrṇyôḱ* V.) dissolvi, putrescere; foetere. (Cf. lit. *pûw-ù* putresco, fut. *pû-sù*; gr. πῦον, v. *pûya*, πῦος, πύθω; lat. *púteo* denom. esse videtur a perdito nom. subst. vel adject., v. *púti*; *puter*, *putresco*; *foeteo* mutatâ tenui in aspir. sicut e. c. in *fluo* = scr. *plu*; goth. *fûls* putridus; hib. *putar* „putrid, stinking".)

पूय *púya* n. (r. *pûy* s. *a*) pus. (Gr. πῦον; lat. *pus.*)

पूर् *pûr* 10. par. interdum âtm. 1) implere (part. perf. pass. *pûritá*; *pûrṇá* pertinet ad *par* [*pṛ́*]). Sâ. 5. 1: *kaṭinam pûrayâmâsa*; N. 2. 11: *ǵ'ôśêṇa pûrayantô vasund'arâm*; Hit. 46. 11: *ǵalavindunipâtêna kramaśaḱ pûryatê ǵ'aṭaḱ*; Maḥ. 3. 8819: *pûrayasva samudram*; Rag'. 9. 63: *śarapûritavaktrarand'rân*; R. Schl. I. 75. 3: *pûrayasva d'anuḱ śarêṇa*; inde 2) tendere arcum. R. Schl. I. 67. 8: *d'anú râǵab'ir aśakyam pûritum.* 3) satisfacere, respondere. Hit. 49. 2: *pûrayanti manôrat'ân*; Maḥ. 1. 6489: *kâmam pûrayiśyanti mê ḥayâḱ.* (V. *par* [*pṛ́*], *purú*, *pûrṇá*, *pul* et cf. lat. *pleo* = पूरयामि *pûráyâmi* [v. gr. comp. 109[a]. 6] ejectâ vocali, mutato *r* in *l*; de gr. πίμπλημι v. *par* [*pṛ*], *píparmi*; hib. *furain* „plenty, abundance, excess", *furthanach* „plentiful", *furthain* „satiety, sufficiency".

c. *anu* explere, satisfacere. Gita-G. 1. 25: *anupûrayatu priyam vaḱ.*

c. *ab'i* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10723: *b'âlukâb'iḱ ... gaṅgâṅ samab'ipûrayan.*

c. *â* id. B'. 11. 30: *têǵôb'ir âpûrya ǵagat*; Dêv. 2. 32: *nâdêna ǵ'ôrêṇa kṛtsnam âpûritaṅ ǵagat*; Maḥ. 1. 1302.

c. *â* praef. *sam* 1) implere. Maḥ. 1. 2473. 2) tendere (arcum). Râm. I. 28. 41: *tan na dêvâḱ samâpûrayituṅ śaktâḱ.*

c. *pra* implere. Hit. 20. 9: *prapûryatê (udaraḱ).*

c. *sam* id. H. 1. 3: *diśaḱ sampûrayan nâdâiḱ.*

पूरुष *púruśa* m. vir, mas. Hit. 28. 17.

पूर्ण *pûrṇá* v. *par* (*pṛ́*).

पूर्ब् *pûrb* 10. par. (*nikêtanê*) habitare.

पूर्व *púrva* (de declin. v. gr. 255) 1) prior. Br. 2. 34. H. 3. 18. B'. 4. 15. 2) orientalis. Su. 2. 12. De *púrva* in fine compp. v. gr. 612. (Cf. *pára*, *purás*, *purá'*, *prat'amá*; ṣend. 𐬞𐬀𐬎𐬎𐬎𐬭𐬬𐬀 *pauurva*; slav. *prŭvŭj*; russ. *pervyĭ*; hib. *foirfe* „old, ancient, perfect, worthy".)

पूर्वचित्ति *púrvaćitti* f. (e *púrva* et *ćitti*, quod seorsum non invenitur) nom. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

पूर्वतरम् *pûrvataram* adv. (acc. neut. a *pûrvatara* prior a *púrva* s. *tara*) prius, antea. B'. 4. 15.

पूर्वतस् *pûrvatas* adv. (a *púrva* s. *tas*) orientem versus. Rag'. 3. 42.

पूर्वम् *púrvam* adv. (acc. neut. τοῦ *púrva*) 1) prius. Su. 4. 18. 2) antea, olim. In. 1. 41. Br. 1. 20. Sâ. 3. 13.

पूर्वाह्ण *pûrvâḥṇá* m. (Karm. e *púrva* et *aḥna* dies in fine compp.) prior pars diei, tempus antemeridianum.

पूल् *pûl* 1. et 10. par. (*saṅg'âtê* K. *saṅḥatâu* V.) coacervare. (Cf. *pûr*, unde *pûl* mutato *r* in *l*.)

पूष् *pûś* 1. par. i. q. *puś.*

पूषन् *púśan*, vêd. *pûśán* m. (r. *pûś* s. *an*) sol. Am.

पृच्छा *pṛćć'â* f. (r. *prać* correptâ syllabâ *ra* in *ṛ*, s. *â*) interrogatio, quaestio. Am.

1. पुष् puś 1. 9. 10. par. póśâmi, puśṇámi, pôśáyâmi nutrire. B^c. 15. 13: puśṇâmićâu 'śad^c ík sarvâk; Maḥ. 3. 1963: sutân iva pupôśa tân; 13639: putrân nâryak puśṇanti; Ḥit. ed. Ser. p. 37: kim aham parapiṇḍênâ ''tmânam pôśayâmi; Ḥ. 4. 50: mânsâik puśṭak. — Caus. nutriendum curare. Śak. 107. 7: svam apatyaǵâtam anyadviǵâik parab^c ṛtâk pôśayanti.

c. pari 10. par. nutrire, sustentare. B^c ar. 2. 38: tasminśća (lôkê) paripôśyamâṇê.

c. sam 9. par. augeri, crescere. B^c ar. 2. 13.

2. पुष् puś 4. par. 1) nutrire. B^c aṭṭ. 17. 32: dêham iḥâ 'puśyak surâmiśâik. 2) frui, possidere. R. Schl. II. 94. 10: śriyam puśyaty ayan girik; Rag^c. 16. 58: varṇam puśyaty anêkan sarayûpravâhak; 18. 31. 3) adipisci. Rag^c. 3. 22: dinê dinê pupôśa vṛdd^c im (schol. lêb^c ê).

पुष्कर púśkara m. 1) piscina, lacus. 2) lotus flos (Wils. Nelumbium speciosum or Nymphaea nelumbo). 3) nom. pr. regis, fratris Nali.

पुष्कराक्ष puśkarâkśa (Baḥ. e praec. et akśa oculus) loto similes oculos habens. Ḥ. 2. 19.

पुष्करिणी puśkariṇí f. (a púśkara s. in in fem., v. euph. r. 94[a]) lotorum lacus, lacus in universum. A. 4. 50.

पुष्कल puśkalá excellens, eximius. Su. 4. 4. B^c. 11. 21.

पुष्टि puśṭí f. (r. puś s. ti) incrementum; prosperitas. Rag^c. 18. 32.

पुष्प् puśp 4. par. (ut videtur, denom. a púśpa) florere; v. puśpitá.

पुष्प púśpa m. (ut videtur, a r. puś) flos.

पुष्पलिह् puśpalih m. (nom. -liṭ, e púśpa et lih lambens) apis. Am.

पुष्पवन्त् púśpavant (a púśpa s. vant vat) 1) floribus praeditus. 2) m. du. púśpavantâu sol et luna. Am.

पुष्पवती puśpavatî f. (fem. praec.) mulier menstrualis. Am.

पुष्पित puśpitá (a púśpa s. ita, v. gr. 584. 11 et cf. kusumitá Sâ. 4. 26) flores habens, floridus, florens. Ḥ. 1. 11. N. 12. 102. Sâ. 4. 31; trop. B^c. 2. 42.

पुस्त् pust 10. par. (âdarânâdarayôk K. band^c ê anâdṛtyâdṛtyôk V.) venerari; spernere; ligare. (Cf. púǵ, bast.)

पुस्तक pustaka n. (r. pust s. aka) liber, codex.

पू pú 9. par. âtm. et 1. âtm. punámi, puné (gr. 345[a]), pávê purificare, lustrare. R. Schl. prooem. 3: punâti b^c uvanam puṇyâ râmâyaṇamahânadî; Maḥ. 3. 6030. Man. 11. 248: b^c rûṇahaṇam . . . punanti; Maḥ. 3. 7081: kulam punîtê; B^c aṭṭ. 6. 61: pavasê havik; 1. par. B^c. 10. 31: pavanak pavatâm asmi. — Pass. Man. 2. 62: hṛdgâb^c ik (adb^c ik) pûyatê viprak. — pûtá lustratus. B^c. 4. 10. 9. 10. — Caus. facere ut aliquis lustretur, lustrare. Maḥ. 5. 414: pâvayiśyâmi vaǵriṇam. (Cf. lat. pû-rus, pu-tare; lit. pûs-tas desertus, vastus [e put-tas? v. gr. comp. 103], pus-tau acuo, v. tiǵ, téǵas; germ. vet. bar purus, nudus, inanis, fortasse a caus. पावयामि pâváyâmi mutato v in r sicut in birumês sumus = भवामस् b^c ávâmas, gr. comp. 20. Vid. pâvaká, pavítra.)

c. pari i. q. simpl. Man. 8. 330. 331.

c. vi id. Maḥ. 2. 1150.

पूग púga m. acervus, multitudo, turba. A. 3. 32. (Cf. gr. πυγμή, πυγή, et idem valentia puṅga m. n., puṅǵa m.)

पूज् púǵ 10. par. interdum âtm. honorare, colere, venerari. Ḥ. 4. 57: apûǵayan naravyâg^c ram; Su. 4. 21: pûǵayiśyans tilôttamâm; N. 2. 14: supûǵitâu; 13. 22. Maḥ. 1. 4117: apûǵayanta vâgb^c ir naravyâg^c ram; Ḥit. 71. 13: bad^c nîyât pûǵayêta vâ. — pûǵitá ornatus. Ḥ. 1. 31: kuntîn sarvalakśaṇapûǵitâm.

c. ab^c i i. q. simpl. N. 3. 16: manôb^c is tv ab^c yapûǵayan; R. Schl. II. 76. 12: tat^c ê 'ti vâkyan tasyâ 'b^c ipûǵya.

पुन्नाग *punnâga* m. nomen arboris (Wils. Rottleria tinctoria). N. 12. 40.

पुमांस् *púmâṅs* v. *puṅs.*

1. पुर् *pur* 6. par. (*agragamanê* K. *agragatyâm* V.) praecedere; cf. *pára.*

2. पुर् *pur* f. (nom. *pûr, púḥ*) urbs. Ragʹ. 16. 23; v. sq.

पुर *púra* n. (ut videtur, a r. *par* [*pṝ*] vel *pûr* implere, v. Lass.) urbs; v. *purî'.*

पुरःसर *puraḥsara* m. (e *purás* q. v. et *sara* a rad. *sar sr* suff. *a*) antecedens, dux.

पुरतस् *purátas* adv. (a *purás* abjecto *s*, s. *tas*) coram. Vâivarta-Pur. Stenzl. 2. 70.

पुरन्दर *purandará* m. (urbem findens, urbium destructor, e *púra* in acc. et *dara* a r. *dar* [*dṝ*] s. *a*, v. gr. 575) nomen Indri. In. 3. 2.

पुरस् *purás* praep. 1) ante, in initio compp.; v. *dʹâ, puraḥsara, purôgama* etc. 2) coram, cum gen. Mêgʹ. 3. (Cf. *pára*, goth. *faur* ante pro *fur*, v. gr. comp. 82; germ. vet. *fora, for*, nostrum *vor*; fortasse lat. *palam* e *param*; boruss. vet. *pirsdan* ante, coram.)

पुरस्कार् -कृ *puraskar -kr* (e *purás* et *kar kr* facere) primo loco ponere. Su. 3. 9.

पुरस्तात् *purástât* (a *purás* s. *stât*, v. gr. 584. 74) coram, c. gen. A. 4. 10; absol. in fronte. Bʹ. 11. 40.

पुरा *purâ'* adv. 1) antea, olim. Ḥ. 1. 30. 4. 10. N. 10. 8. 2) priusquam, antequam. Dr. 6. 20. 21; cum ablat. A. 4. 20. Sâ. 5. 99. (Cf. *purás* et v. *pára.*)

पुराण *purâṇá* (a *purâ'*) 1) adj. (fem. *â* et *î*) antiquus, priscus. M. 56. Bʹ. 2. 20. 15. 4. 2) subst. n. nomen carminum mythologicorum, octodecim numero.

पुरातन *purâtána* vel *purâ'tana* adj. (fem. *-î*, a *purâ'* s. *tana*) antiquus, pristinus. Su. 1. 1. N. 24. 49. Bʹ. 4. 3.

पुरी *purî'* f. (a *púra* n. urbs, signo fem. *î*) urbs. In. 1. 42. N. 13. 47. (Gr. πόλις; fortasse lat. *urbs*, litteris transpositis.)

पुरीष *púrîša* n. faeces, excrementum. Ḥit. 85. 9.

पुरु *purú* 1) adj. m. f. n. (r. *par* [*pṝ*] implere, s. *u*) multus. Am. 2) m. nom. pr. regis. (Cf. *pul, pula, pûr, pûrṇá*; gr. πολύς, goth. *filu*, germ. vet. *filu, filo, vilo*, nostrum *viel*; lat. *plus* quasi पुरीयांस् *púrîyâṅs, plurimus* e *plusimus*; fortasse hib. *mor* „great, big, bulky, many, noble", *moradh* „augmentation" mutatâ labiali mutâ in nasalem ejusdem organi; de lat. *mul-tus* et hib. *mor* v. *bʹú'ri* et cf. *pûr, pûrṇá.*)

पुरुष *púruša* m. 1) vir, mas, homo. In. 4. 2. Ḥ. 2. 30. Br. 1. 8. 2) famulus, minister. N. 13. 65. 18. 5. 11. 18. Sâ. 5. 15. 3) anima, animus, spiritus. Bʹ. 8. 10. 22. 13. 19 etc. 15. 16 etc. 4) nomen arboris. Sâ. 6. 5.

पुरोगम *purôgama* m. (e *purás* et *gama* iens) praeiens, dux. N. 12. 123.

पुरोडाश *purôḍâ'śa* m. butyrum purificatum sacrificum. Dr. 6. 23.

पुरोधस् *purô'dʹas* m. (e *purás* ante et *dʹas* a *dʹâ* ponere, s. *as*) sacerdos. Bʹ. 10. 24; cf. *purô'ḥita.*

पुरोभागिन् *purôbʹâgin* (a *purôbʹâga* [e *purás* et *bʹâga* pars, portio] suff. *in*) arrogans, immodestus. Am. III. 1. 46. Ur. 49. 5 infr.

पुरोहित *purô'ḥita* m. (antepositus, e *purás* et *ḥita*) id.

पुर्व् *purv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu* V.) implere. Cf. *parv, pûr, par* (*pṝ*).

1. पुल् *pul* 1. et 6. par. *pô'lâmi, pulâ'mi* (*maḥatvê*) magnum esse vel fieri. (*l* pro *r*; cf. *purú.*)

2. पुल् *pul* 10. par. (*sañgʹâtê* K. *uććritâu* V.) coacervare; eminere, altum, magnum esse; v. 1. *pul.*

पुल *pula* (r. *pul* s. *a*) 1) adj. magnus, amplus. 2) subst. m. erectio pilorum. (Cf. lat. *pilum*, v. sq.)

पुलक *pulaka* m. (r. *pul* s. *aka*) erectio pilorum. (Cf. lit. *plauka-s* coma, quod etiam a scr. *plu* volare derivari potest.)

पुलिन *púlina* n. (r. *pul* s. *ina*) 1) insula. Mêgʹ. 42. 2) ripa. Ragʹ. 14. 52.

पुलोमन् *pulôman* m. nom. pr. Asuri. A. 10. 7.

पुण् *puṇ* 6. par. (*śub́ê* K. *d́armê* V.) purum fieri; justum, honestum esse vel fieri. K.: *puṇati snânêna ǵanah*. (Cf. *pû* cl. 9 *punâmi*.)

पुण्ड् *puṇḍ* 1. par. (*mardê*; scribitur *puḍ*, gr. 110[a]) conterere. Cf. 2. *puṭ*, *puṅs*, *muṇṭ*, *muṭ*.

पुण्डरीक *puṇḍárîka* n. alba lotus; v. sq.

पुण्डरीकोदरप्रभ *puṇḍarîkôdarapraб́a* (Baḥ. e *puṇḍarîkôdara* [*puṇḍarîka* + *udára* albae loti venter] et *prab́â* splendor) albae loti ventris splendorem habens. H. 1. 32.

पुण्य *púṇya* (r. *puṇ* s. *ya*) 1) adj. purus, justus, bonus, pulcher. N. 12. 37. In. 2. 1. 9. 23. B́. 7. 9. 2) subst. n. virtus. N. 15. 17. Lass. 34. 7. In. 2. 4.

पुण्यकर्तार् -तृ *puṇyakartâr -tṛ* m. (e praec. et *kartấr -tṛ́*) qui virtutem exercet, justus, probus, sanctus. In. 2. 4.

पुण्यकर्मन् *puṇyakarman* (Baḥ. e *púṇya* et *kárman* factum) bona, justa facta habens i. e. agens. In. 1. 22.

पुण्यकृत् *puṇyakṛ́t* (e *púṇya* et *kṛt* q. v. faciens) i. q. *puṇyakartâr -tṛ*. B́. 6. 41.

पुण्यगन्ध *puṇyaganda* (Baḥ. e *púṇya* et *ganda* odor) suavem odorem habens, bene olens. In. 2. 23.

पुण्यगन्धिन् *puṇyagandin* (a *puṇyaganda* suavis odor, s. *in*) suavi odore praeditus. In. 2. 2.

पुण्यवन्त् *puṇyavant* (a *púṇya* s. *vant vat*) 1) virtute praeditus, bonus, justus, probus. 2) felix, fortunatus. Am.

पुण्याह *puṇyâhá* n. (e *púṇya* et *aha* dies, v. gr. 613) dies festus (Wilson: „a holy day").

पुत्र *putrá* m. filius. In plur. et ubi in initio comp. pluralem habet sensum 1) filii. 2) liberi, tam masculini quam feminini. Br. 1. 19. Scribitur etiam *puttrá*. (Armor. *paotr* puer; pers. *pusr* filius, puer; lat. *puer*; v. *putrî*.)

पुत्रक *putraka* m. (a praec. s. *ka*) filius. Lass. 2. 15.

पुत्रदार *putradâra* n. (Dvandv. e *putrá* et *dârá*, v. gr. 592) liberi et uxor. Br. 1. 19.

पुत्रपौत्रिन् *putrapâutrin* (ex comp. Dvandv. *putrapâutra* suff. *in*) filios et filiorum filios habens, vel liberos et liberorum liberos habens. Sâ. 5. 57.

पुत्रिका *putrikâ* (fem. τοῦ *putraka*, mutato penultimo *a* in *i*) filia. N. 16. 6.

पुत्रिन् *putrín* (a *putrá* s. *in*) liberos habens. N. 24. 13.

पुत्री *putrî* f. (a *putrá* signo fem. *î*) filia. Sâ. 1. 29. (Hib. *piuthar* „a sister".)

पुत्रीय *putrî́ya* (a *putrá* s. *îya*) ad filium, ad filios, ad liberos spectans. Raǵ. 10. 4.

पुथ् *puť* 4. par. praesertim 10. par. *puťyấmi*, *pôťáyâmi* conterere. Dr. 8. 22: *gaǵah . . . patann avâkśirô b́ûmâu ḥastyârôḥân apôťayat*; Maḥ. 4. 643: *tasya pôťayâmi padâ śiraḥ*; 3. 11106: *maḥâvṛkśân pôťayan*; 5. 5021: *pôťayâmâsa tân sarvân*; 3. 545: *sarvân sarpân apôťayat*. (Cf. *punť*, *puṇḍ*, 2. *puṭ*, *mať*, *manť*, *muṭ*, *muṇṭ*, *kunť*, lat. *quatio*, *concutio*, mutatâ labiali in gutturalem, sicut e. c. in *quinque* = पञ्च *pańća*; v. *kunť*.)

c. *vi* id. Dêv. 2. 57: *vipôťitâ nipâtêna gadayâ b́uvi śêratê*; Maḥ. 4. 1105: *aśvân asya vyapôťayat*.

पुनर् *púnar* adv. 1) iterum, denuo, rursus. N. 8. 8. 15. 16. Saepe repetitur. N. 7. 16. 2) retro. — *punar êśyati* redibit. Dr. 6. 16. 3) adhuc. Dr. 9. 4. 4) autem, vero. Ur. 47. 9. 58. 4. — *kim punar* v. *kim*.

पुनरुक्त *punarukta* (e *púnar* et *uktá* dictus) 1) repetitus, v. sq. 2) superfluus, supervacuus. Ur. 39. 10. 89. 9.

पुनर्जन्मन् *punarǵanman* (e *púnar* et *ǵánman*) 1) Karm. n. regeneratio, nova nativitas. B́. 8. 15. 2) Baḥ. m. (repetitam, alteram nativitatem habens) Brâḥmanus, v. *dviǵá*, *dviǵâti*.

पुनर्लाभ *punarlâb́a* m. (e *púnar* et *lâb́a* adeptio) recuperatio. N. 16. 23.

पुन्थ् *punť* 1. par. (*ḥiṅsâyâṅ saṅklêśê* K. *kunťê* V.; scribitur *puť*, gr. 110[a]) vexare, occidere; v. *puť*.

c. *ab'i* vexare. N. 12. 90: *b'artṛśôkâb'ipîḍitâ*.

c. *ava* premere, tundere. Mah. 1. 6292: *tatô ssya ǵânunâ pṛśṭam avapîḍya balât*.

c. *â* vexare. Hit. ed. Ser. p. 116: *âpîḍayan balaṅ śatrôḱ*. — *âpîḍita* coronatus (N. 12. 102) ab *âpîḍa* s. *ita*.

c. *upa* 1) vexare. Man. 8. 67: *kšuttṛśṇôpapîḍitaḱ*. 2) vastare. Man. 7. 195: *râśṭrańćâ 'syô 'papîḍayêt* (schol. *utsâdayêt*).

c. *ni* 1) premere. R. Schl. I. 44. 1: *aṅguśṭâgranipîḍitaṅ kṛtvâ mahîtalam*; Rag'. 2. 23: *gurôḱ sadârasya nipîḍya pâdâu*. 2) vexare. Mah. 2. 6106. Man. 7. 23.

c. *ni* praef. *ab'i* id. Mah. 3. 14759: *karaṅ karêṇâ 'b'inipîḍya*; 1. 7009: *kandarpavâṇâb'inipîḍitâṅgâḱ*.

c. *ni* praef. *upa* pulsare, percutere, icere. — Trop. *dâivênôpanipîḍitaḱ* Mah. 2. 2498.

c. *pari* 1) amplecti. Hit. 65. 13: *bâhub'yâm paripîḍitaḱ*. 2) ferire, percutere, icere. A. 10. 39: *tê tu mâm paryapîḍayan* (*śarâiḱ*). 3) vexare. R. Schl. II. 10. 38.

c. *pra* vexare. H. 1. 19: *śramêṇa ... tṛśṇayâća prapîḍitâḱ*.

c. *sam* ferire, percutere, icere. Mah. 3. 12121.

पीडा *pîḍā'* f. (r. *pîḍ* s. *â*) tormentum, cruciatus. B'. 17. 19.

पीत *pîtá* v. *pâ*.

पीन *pîná* v. *pyâi*.

पीय् *pîy* 1. par. in dial. vêd. conviciari. (Cf. goth. *fijan* odisse, *fijands* inimicus, nostrum *Feind*, lat. *pejor*, *pessimus*; v. Aufrecht ap. Kuhn. III. 200 sq.)

पील् *pîl* 1. par. (*pratiśṭamb'ê* K. *rôd'ê* V.) stabilire, immobilem reddere; arcere.

पीलु *pîlú* m. elephantus. Am. (Pers. پيل *pîl*.)

पीव् *pîv* 1. par. (*st'âulyê*) magnum, crassum, pinguem esse. Cf. *pyâi*, *mîv*.

पीवर *pîvará* (r. *pyâi* s. *vara*) crassus, turgidus. In. 5. 10. (V. *pyâi* et cf. πῑαρός.)

पुंश्चली *puṅśćalî'* f. (e *puṅs* mas et *ćala* iens in fem.) meretrix.

1. पुंस् *puṅs* 10. par. (*mardê*) conterere. Cf. 1. *piś*.

2. पुंस् *puṅs* (casus fortes, vocativo sing. *púman* excepto, formant e *púmâṅs*, unde nom. *púmân*, acc. *púmâṅsam*, v. gr. 205) mas, vir. B'. 2. 62. 71. (Huc traxerim lat. *mas*, *mar-is* pro *masis*, *mas-culus*, abjectâ syllabâ initiali *pu*, ad quam lat. *pu* τοῦ *pú-sus*, *pú-sa* et τοῦ *pú-bes* referri posset, quod fortasse e *pumes*, mutato *m* in mediam ejusdem organi, sicut in gr. βροτός e μροτός; fortasse etiam nostrum *Mann*; germ. vet. *man*, gen. *mannes*, quod per assimil. e *manses* explicari posset, cum पुमांस् *púmâṅs* cohaeret, nisi pertinet ad scr. *mânavá*.)

पुंस्काम *puṅskâma* (Bah. e praec. et *kâ'ma* desiderium) maris desiderium habens, maris cupidus. H. 3. 15.

पुक्कश *pukkaśa*, पुक्कष *pukkaša*, पुक्कस *pukkasa* m. i. q. *ćáṇḍâla*. Am. — *pukkasa* adj. (f. *-î*) vilis, abjectus. Hêm.

पुङ्ख *puṅk'a* m. pars pennata sagittae. Am.

पुङ्गव *puṅgava* m. (e *pum* et *gava* bos, in compositis solum usurpato, a *gô* s. *a*; v. *gavarâǵa* apud Wils.) 1) taurus. 2) in fine compp. optimus, princeps (cf. *ṛśab'á*).

पुच्छ *pućća* m. n. cauda. Dr. 5. 8. Cf. *pićća*.

पुछ् *puć* 1. par. (*pramâdê*) negligentem, socordem esse. Cf. *muć*, *yuć*.

1. पुट् *puṭ* 6. par. (*saṅślêšaṇê* K. *ślêšê* V.) amplecti.

2. पुट् *puṭ* 10. par. *pôṭáyâmi* (*b'âšârt'ê* K. *ćûrṇab'âsi* V.) loqui; lucere; conterere. Cf. *paṭ*, *paṭ'*, *puṭ'*, *muṇṭ*.

3. पुट् *puṭ* 10. par. *puṭáyâmi* (*saṅsargê*) conjungere, ligare, nectere.

पुट्ट् *puṭṭ* 10. par. (*alpîb'âvê* K. *tâućyê* V.) exiguum esse; vacuum esse.

पिपासा *pipâsấ* f. (a *pipâs* desid. rad. *pâ* bibere, s. *â*) bibendi desiderium, sitis. Ḥ. 1. 4. Su. 1. 8. (Fortasse gr. δίψα e βίψα pro πίψα.)

पिपासित *pipâsitá* (a praec. s. *ita*, v. gr. 584. 11) sitiens. Sâ. 5. 36.

पिप्पलि *pippali*, पिप्पली *pippalî* f. piper. (Gr. πίπερι, πέπερι; lat. *piper*.)

पिप्पलीमूल *pippalîmûla* n. (e praec. et *mûla*) radix arboris piperis. Am.

पिप्लु *piplu* m. (fortasse forma redupl., nisi e praep. *pi* et r. *plu*) nota, macula, naevus. N. 17. 5.

पिल् *pil* 10. par. (*kšêpê* K. *nudi* V.) jacere, conjicere, mittere.

पिव् *piv* v. 1. *pâ*.

पिश् *piś* 6. par. *piṅśấmi*, v. gr. 300 (*avayavê*) in dial. vêd. induere, ornare. Ṛgv. 68. 5: *pipêśa nâkaṅ stṛb'iṅ* Ros. „decoravit coelum stellis"; vêd. apud Mâd'. (v. Westerg.): *nakšatrêb'yaṅ pitarô dyâm apiṅśan*; *tvašṭâ rûpâṇi piṅśatu*; Ṛgv.-V.: *vâćam pipiśur vadantaṅ*. (Cf. *paś* ligare, unde *piś* ortum esse videtur attenuato *a* in *i*. Westerg. radicem *piś* explicat per formare, figurare, decorare. Fortasse huc pertinet lat. *fingo*, mutatâ tenui [*ś* = *k*] in mediam.)

c. *â* i. q. simpl. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *â rôdasî piśânâṅ*.

c. *nis* id. Ṛgv. 110. 8: *niś ćarmaṇa ṛb'avô gâm apiṅśata* „Ṛb'ues! cute vaccam induistis".

पिशाच *piśâćá* m. Piśâćus, nomen malorum daemonum. N. 12. 7.

पिशाची *piśâćî* f. fem. praecedentis.

पिशित *piśitá* n. caro. Ḥ. 2. 10.

पिशितेप्सु *piśitêpsu* adj. (Tatp. e praec. et *îpsú* q. v.) carnis cupidus. Ḥ. 2. 3.

पिशुन *piśuna* adj. (ut videtur, a r. *piś* s. uṇâd. *una*) 1) nuntius, nuntians, certiorem faciens. Ur. 25. 15. 2) crudelis. 3) vilis, malus, pravus.

1. पिष् *piš* 7. par. interdum âtm. pinsere, terere, conterere. Maḥ. 4. 632: *pinašmy ahaṅ ćandanam*; 4. 261: *piṅšê vilêpanam*; B'aṭṭ. 16. 38: *pêkšyâmy arîn*. — Caus. id. Maḥ. 1. 3223: *punas tam pêšayitvâ*. (Lat. *piso*, *pinso*; lit. *pes-tà* pistrinum; gr. πτίσσω pro πίσσω, πίτυρον.)

c. *ut* i. q. simpl. Maḥ. 3. 457.

c. *nis* (*nišpiš*, gr. 79) id. Ḥ. 4. 54: *nišpišyâi 'nam balâd b'ûmâu*; Dr. 9. 3: *tam b'îmô nišpipêša mahîtalê*; Maḥ. 4. 465: *dantâir dantân nišpipêša*.

c. *nis* praef. *vi* id. Ḥ. 4. 35; fricare. R. Schl. II. 35. 1: *pâṇim pâṇâu vinišpišya*.

c. *prati* id. *pratyapiṅšat* pro *pratyapinaṭ*. Maḥ. 1. 2004. 4. 361.

c. *sam* id. R. Schl. I. 45. 48.

2. पिष् *piš* 10. par. (*hiṅsâyâm* K.) laedere, ferire, occidere.

3. पिष् *piš* 1. par. (*gatâu* K.) ire, se movere. Cf. *pis*.

1. पिस् *pis* 1. par. (*gatyâm*) ire, se movere.

2. पिस् *pis* 10. par. (*nikêtanahiṅsâbaladânêšu*) habitare; laedere, ferire; robustum esse; dare.

पी *pî* 4. âtm. (e *pâ*, attenuato *â* in *î*) bibere. Maḥ. 3. 13611: *sô 'pîyata vâri*. (Vid. *pâ*.)

पीठ *pîṭ'a* m. n. 1) sella, sedile. Rag'. 17. 10. 2) scabellum. Rag'. 4. 84. 6. 15.

पीठा *pîṭ'â* f. id.

पीड् *pîḍ* 10. par. 1) premere. R. Schl. II. 50. 27: *b'ugâb'yâm vṛttapînâb'yâm pîḍayan*; Ḥit. 62. 8: *aśakṛt pîḍitaṅ snânavastram munćêd bahû 'dakam*. 2) ferire, percutere, icere. A. 10. 39: *śaravaršâis tân ... nâ 'śaknuvam pîḍayitum*. 3) vexare, contristare, dolore afficere. Br. 3. 14: *pîḍitâ 'ham b'avišyâmi*; N. 9. 11: *kšud'ayâ pîḍyamânaṅ*; Man. 5. 50: *vyâd'ib'iśća na pîḍyantê*. (Cf. *piṭ'*.)

पिंस् *pińs* 1. et 10. par. (*b́âśârté tviśi*; scribitur *pis*) loqui; lucere.

पिक *piká* m. (fem. *pikî*) cuculus Indicus. Nalôd. 2. 12. (Cf. lat. *pica.*)

पिङ्ग *piṅga* (r. *piṅǵ* tingere, colorare, s. *a*) nigricans e gilvo (Wils. „tawny"). H. 2. 2.

पिङ्गल *piṅgalá* (r. *piṅǵ* s. *ala*) id. Ragᶜ. 12. 71.

पिङ्गाक्ष *piṅgâkśá* (Baḥ. e *piṅga* et *akśa*, v. gr. 613) e gilvo nigricantes oculos habens. H. 2. 2.

पिच्च् *pićć* 10. par. (*kuṭṭané* K. *ćêdê* V.) scindere, abscindere.

पिच्छ *pićća* n. cauda pavonis. Cf. *pućća.*

पिछ् *pić* 6. par. *piććấmi* (*b́ấdé*) vexare. Cf. *mić.*

1\. पिञ्ज् *piṅǵ* 2. âtm. (*varṇê* K. *varṇapûǵayôḱ samparkê* V.; scribitur *piǵ*, gr. 110[a]) pingere, honorare, conjungere. (V. *piṅga*, *pûǵ*, *parǵ pṛǵ*, quod fortasse e *paṅǵ* mutatâ liquidâ *r* in *n*; cf. lat. *pingo.*)

2\. पिञ्ज् *piṅǵ* 10. par. (V.; scribitur *piǵ*, gr. 110[a]; secundum K. i. q. *hiṅs*; secundum V. i. q. *b́â* et *saṭṭ* (*b́âśaṭṭârté*).

पिट् *piṭ* 1. par. (*saṅhatâu* K. *saṅhatâu d́vanâu* V.) coacervare, sonare. (Cf. *piṇḍ.*)

पिण्ड् *piṇḍ* 1. âtm. 10. par. coacervare, colligere. Maḥ. 1. 298: *akśâuhiṇyaḱ ... piṇḍitâ śśṭâudaśa*; Râm. I. 26. 5. (Cf. 2. *paṇḍ*, unde *piṇḍ* attenuato *a* in *i.*)

पिण्ड *píṇḍa* m. (r. *piṇḍ* s. *a*) 1) frustum. Ragᶜ. 2. 59. 2) libum, popanum, quod majoribus offertur. Br. 3. 8. 3) corpus. Ragᶜ. 2. 57.

पितर् पितृ *pitár pitṛ́* m. (ut equidem puto, e *patar patṛ*, attenuato *a* in *i*, *patar* autem pro *pâtar* a r. *pâ* servare, nutrire, suff. *tar tṛ*, v. gr. 124) pater. Sâ. 5. 93. — Dual. *pitárâu* parentes. Sâ. 5. 99. — Plur. *pitáras* majores, patres. Br. 3. 8. 19. (Ṣend. *patarĕ*, nom. *pata*, acc. *patᶜrĕm* pro *patarĕm*, v. gr. comp. § 30 p. 55; gr. πατήρ; lat. *pater*; germ. vet. *fatar*, *fater*; goth. *fadar* v. gr. comp. 87. 1; hib. *athair* pater pro *pathair.*)

पितामह *pitâmahá* m. (e *pitấ* pro *pitár pitṛ́* [v. gr. 124] et *maha*, v. gr. 613) 1) avus paternus, plur.: majores. Br. 3. 6. 2) deus Brahma tanquam primitivus pater. Su. 1. 17. 18. 3. 2.

पितृपैतामह *pitṛpâitâmaha* adj. (e *pitár pitṛ́* pater et *pâitâmaha* avitus a *pitâmaha* s. *a*) paternus et avitus. Br. 2. 14. Sâ. 7. 7.

पितृराज *pitṛrâǵa* m. (majorum rex, e *pitár pitṛ́* et *rấǵa* rex in fine compp.) nomen dei Yami. Sâ. 5. 14.

पितृव्य *pítṛvya* m. (a *pitár pitṛ́* s. *vya*) patruus. Am. (Fortasse lat. *patruvŏ*, ita ut suff. *uvŏ* = व्य *vya*, ejecto *y*, mutato *v* in *u.*)

पित्त *pittá* n. bilis.

पित्र्य *pítrya* (a *pitár pitṛ́* s. *ya*) paternus. Man. 10. 59.

पित्स् *pits* (e *pipats*, ejectâ syllabâ *pâ*) desid. radicis *pat.*

पित्सन्त् *pitsant* m. (volare volens, part. praes. praec.; nom. *pitsan*) avis. Am. (Cf. gr. ψίττακος, lat. *psittacus.*)

पिधान *pid́âna* n. (r. *d́â* praef. *pi* pro *api* s. *ana*) tegumentum. (Cambro-brit. *fedon* „a skreen".)

पिनद्ध *pinadd́a* v. *nah.*

पिनाक *pínâka* m. n. 1) Śivi arcus. A. 3. 5. 2) tridens. Am.

पिनाकिन् *pinâkín* m. (a praec. s. *in*) nomen dei Śivi.

पिन्व् *pinv* 1. par. (scribitur *piv*, gr. 110[a]) 1) effundere. Ṛgv. 64. 6: *pinvanty apô marutaḱ*; 34. 4: *triḱ pṛkśô asmê akśarê 'va (akśarâ iva) pinvatam* „ter cibum nobis, aquarum instar, effundite (Aśvini!)". 2) conspergere, irrigare. Ṛgv. 64. 5: *b́ûmim pinvanti payasâ.* 3) implere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *pinvatam apitaḱ* (schol. *ǵalarahitâ nadîḱ*) *pinvatan d́iyaḱ.* — âtm. impleri, turgere. Ṛgv. 8. 7: *yaḱ kukśiḱ ... samudra iva pinvatê.* (Fortasse *pinv* reduplicatione ortum est e 1. *pâ* bibere [cf. *pívâmi*] ita ut sensu caus. primitive significet facere ut aliquis bibat; cf. *minv.*)

पारदेश्य *páradêśya* m. (a *paradêśa* alia regio, s. *ya*) peregrinator, peregrinus. (Cf. priorem partem lat. *per-egrinus*, v. *pâra.*)

पारावत *pârâvata* m. columba. Ur. 37. 6.

पारिजात *pâriǵâta* m. nomen arboris. Wils. 1) „a tree of paradise". 2) „the coral tree, Erythrina fulgens". Ur. 25. 5 infr.

पारिषद *párišada* m. (a *parišád* coetus, s. *a*) unus e coetu, e multitudine. N. 18. 4.

पारुष्य *pârušya* n. (a *parušá* s. *ya*) 1) asperitas, severitas. Hit. 102. 22. 2) sermo contumeliosus. B^c. 16. 4.

पार्थ *pârt'á* m. (a *pṛt'á* s. *a*) a Pṛt'â oriundus, Pṛt'â natus, cognomen Pâṇḍavorum, praecipue Arǵuni.

पार्थिव *pá'rt'iva* (a *pṛt'ivî'* terra, s. *a*) 1) adj. (fem. *-î*) terrenus, terrester. Sâ. 6. 18. 2) m. princeps, rex. Ḥ. 4. 39.

पार्वतीय *pârvatîya* (a *párvata* mons, s. *îya*) montanus. Dr. 8. 8.

पार्श्व *pârśvá* m. n. latus. Su. 3. 26. N. 19. 16. (Fortasse gr. πλευρά, πλευρόν quasi *pârśvara*, ejecto *â* et *ś*, mutato *r* in λ; L. Diefenbach apte huc trahit lit. *pussẽ* dimidium, per assimil. e *pursẽ.*)

पार्श्वतस् *pârśvatás* adv. (a praec. s. *tas*) ad latus, a latere. Su. 3. 25. 27.

पार्ष्णि *pá'ršṇi* m. f. calx. (Goth. *fairṣna* pro *firṣna* [v. gr. comp. 82] attenuato *á* in *i*; et germ. vet. *fersna* nituntur formâ scr. *pâršṇâ*; ita gr. πτέρνα adjecto τ; cf. *pṛšṭ'á* dorsum, tergum.)

पाल् *pâl* 10. par. interdum âtm. (*rakšaṇê* K. *rakšê* V.) 1) servare, tueri. R. Schl. I. 45. 29: *pâlayâ ssmân*; Maḥ. 1. 8414: *ṛšîn asmân bâlakân pâlayasva.* 2) regere. R. Schl. I. 5. 11: *tâm purîm pâlayâmâsa*; Dêv. 1. 11. 12. (Vid. *pâ* unde *pâl*, quod etiam pro caus. radicis *pâ* habetur, adjecto *l*; cf. hib. *fal* „guarding, tending cattle", *falaim* „I hedge, inclose"; v. *pâlá.*)

c. *anu* i. q. simpl. sens. 1. Man. 1. 27. R. Schl. I. 1. 24: *pratiǵńâm*; II. 34. 43: *nidêśam.*

c. *ab'i* id. Maḥ. 3. 8472.

c. *pari* 1) i. q. simpl. Br. 2. 28. N. 5. 44. 2) exspectare. R. Schl. II. 70. 13: *muhûrtam paripâlyatâm.*

c. *prati* 1) i. q. simpl. Maḥ. 1. 3521. 4080. 2) exspectare. Ur. 37. 14: *ênam avalôkamârgê paripâlayâmi*; Śak. 8. 13: *yâvad êtâḥ . . . pratipâlayâmi.* — Intrans. Maḥ. 3. 8793: *yâvad âgamanam mahyan tâvat tvam pratipâlaya.*

c. *sam* servare. Maḥ. 3. 15249: *pratiǵńâm.*

पाल *pâlá* m. (r. *pâl* s. *a*) servator, custos, dominus, rex, in fine compp. N. 2. 8. 21. 17. B^c. 11. 26. In. 1. 1. (Hib. *fal* „a king, privileged person".)

पालन *pâlana* n. (r. *pâl* s. *ana*) servatio, tuitio. Ḥit. 96. 9.

पावक *pâvaká* m. (r. *pû* purificare, s. *aka*) ignis. (Conferantur, quod ad syllabam radicalem attinet, gr. πῦρ, germ. vet. *fiur*; goth. *fôn*, them. *fôna*, ignis formâ convenit cum *pavana* et *pâvana*, quae ejecto *v* coalescerent in *pâna*, quod gothice sonaret *fôna.* Fortasse lat. *focus* e *pocus*, *foveo* e *poveo* sicut *fluo* e *pluo* = प्लवामि *plávâmi* a r. *plu.*)

पावन *pâvana* (r. *pû* s. *ana*) 1) n. purificatio, lustramen. B^c. 18. 5. 2) adj. (fem. *-î*) purus. Rag^c. 15. 101.

पाश *pá'śa* m. (r. *paś* ligare, s. *a*) funis. Sâ. 5. 16. (V. r. 1. *paś.*)

पाशव *pâśavá* (a *paśú* s. *a*, v. gr. 582) pecuinus. N. 23. 11.

पाशुपत *pâśupatá* m. (a *paśupati* [animalium dominus, nomen Śivi] s. *a*) sagitta miraculosa Śivi. A. 3. 51.

पाषाण *pâšâṇá* m. lapis. Ḥit. 57. 4: *nikašapâšâṇa* „lapis Lydius". (Cf. gr. βάσανος.)

1. पि *pi* 6. par. *piyá'mi* (*gatâu*) ire. In dial. vêd. opimare, fecundum reddere, augere; fecundum fieri, augeri. (Vid. Westerg. et cf. *pyâi*, *pînâ.*)

2. पि *pi* praep. insep. pro *api*; v. gr. 111.

पातक *pâtaka* n. (a *pâtay* caus. rad. *pat* cadere) peccatum, crimen. B'. 1. 38. Ḥit. 20. 10.

पाताल *pá'tâla* n. (fortasse a r. *pat* vel a subst. *pâta*) infernum, tartarus. Su. 4. 20.

पाति *pá'ti* m. (r. *pâ* s. *ti*) i. q. *páti*. Mêg'. 10.

पात्र *pá'tra* n. (r. *2. pâ* servare, s. *tra*) 1) vas. Ḥit. 27. 17. trop. Ḥit. 143. 9 (cf. *b'âǵana* l. c. 34. 2. 68. 19. 77. 3). Dignum vas, i. e. homo dignus qui accipiat. B'. 17. 20. 2) actor, histrio. Ur. 1. 10. (Goth. *fôdr*, them. *fôdra*, vagina; lat. *patera*; hib. *putraice* „a vessel, a pot".)

पाथ *pât'á* I. n. (a *pâ* bibere, s. *t'a*) aqua. Mêd. II. m. (a *2. pâ* servare, sustentare) 1) sol. 2) ignis. (Hib. *bot* ignis, *bath* „the sea"; cf. scr. *pât'is* mare; gr. πόντος; lat. *pontus*; cf. etiam ποταμός.)

पाथस् *pá't'as* n. (r. *pâ* s. *t'as*) aqua. Am.; v. *pât'á*.

पाथेय *pá't'êya* n. (a *pat'in* via, s. *êya*) viaticum. Ur. 65. 13.

पाद *pá'da* m. (r. *pad* ire, s. *a*) 1) pes. 2) radix arboris. 3) radius. Ur. 41. 1 infr. (V. *pad* pes et cf. lit. *páda-s* planta pedis, *pēda-s* vestigium; goth. *fôtu-s* pes, attenuato *a* in *u*; de *ô* pro *â* v. gr. comp. 69. Cum *pá'da* radius cohaeret fortasse hib. *fadadh* „kindling, lighting", *fadaidhim* „I kindle, excite, provoke", v. Pict. p. 48.)

पादप *pâdápa* m. (radice bibens, Tatp. e praec. et *pa*) arbor.

पादरक्ष *pâdarakŝa* m. (e *pá'da* pes et *rakŝa* servans, tuens, a r. *rakŝ* s. *a*) pedes. Dr. 8. 10.

पादाङ्गुष्ठ *pâdâṅguŝt'a* m. (ex *pá'da* pes et *aṅguŝt'a* pollex) hallex. Su. 1. 9.

पादुका *pá'dukâ* f. (a *pâdû'* s. *ka* correpto *û*, nisi a *pad* ire vel a *pá'da* pes, suff. *uka* in fem.) calceus. Ḥit. 113. 2.

पादू *pâdû'* f. (a *pad* ire, nisi a *pá'da* vel *pad* pes, s. *û*) id. Am.

पाद्य *pá'dya* m. n. (a *pá'da* s. *ya*) aqua ad pedes lavandos. In. 3. 2.

पान *pá'na* n. (r. *pâ* bibere, s. *ana*) potus. (Lit. *pēna-s* lac.)

पानीय *pânî'ya* n. (bibendum, a r. *pâ* s. *anîya*) aqua. Ḥ. 1. 25.

पान्थ *pânt'á* m. (a *pánt'an* [v. *pat'ín*] s. *a*, v. gr. 198) viator. Ḥit. 10. 10.

पाप *pâpá* 1) adj. improbus, scelestus. Ḥ. 1. 6. 2) n. peccatum, crimen. B'. 2. 33. (Cf. lat. *peccare*; gr. κακός, mutatis labb. in gutturales; cum comparativo *pá'pîyâṅs* Benfeyus [II. 159] confert lat. *pejor*; lit. *pykiù* iratus sum, *paika-s*, *pikta-s* iracundus, iratus.)

पापक *pá'paka* (a *pâpá* s. *ka*) improbus. In. 5. 61.

पापकृत *pâpakṛta* n. (Karm. e *pâpá* improbus et *kṛtá* n. factum) improbum factum, peccatum. N. 13. 40.

पापाचार *pâpâćâra* (Baḥ. e *pâpá* et *âćâra* actio, vivendi ratio, mores) scelestam vivendi rationem habens, scelestam vitam agens, improbus. Ḥ. 1. 48.

पापात्मन् *pâpâtman* adj. (Baḥ. e *pâpá* et *âtmán*) scelestam animam habens, improbus. Ḥ. 2. 26.

पाप्मन् *pâpman* m. peccatum. Maḥ. 1. 3483.

पार् *pâr* 10. par. âtm. (fortasse denom. a *pâra* sicut idem valens *tîr* q. v. a *tîra*, nisi *pâr* est caus. radicis *par* [*pṛ*]) finire, absolvere, perficere, praesertim votum. Sâ. 4. 6: *pârayiŝyâmy aḥan tapaḥ*; 7: *vratam pâritan tvayâ.* In dialecto prâcritâ nec non in recentiore sanscr. posse, v. Hoefer „Vom Infinitiv" p. 82. (Cf. *pâraga* et gr. περάω.)

पार *pârá* m. (fortasse a *pára* alius, s. *a* cum Vṛdd'i, nisi a *par* [*pṛ*] trajicere) ripa opposita, ulterior. (V. *pára*, *pâr* et cf. gr. πόρος, πέρα, πέραν, πέρας, περαίνω, πείρω etc.; lat. *per*; lit. *per* trans, ultra, per; slav. *pere* v. *pára*.)

पारक्य *pârakya* (a *paraka*, quod ipsum e *pára* alius, alienus, hostis, s. *ya*) hostilis, inimicus. Ḥit. 109. 6.

पारग *pâraga* (e *pârá* et *ga* iens) ad ripam ulteriorem iens, transiens, translat.: perlegens. N. 12. 81. 13. 44.

पारद *pârada* m. argentum vivum. Am.

1. पस् *pas* 1. par. âtm. (*vad'agrant'ayôh* K. *vad'ê grant'ê* V.) interficere, jungere, nectere; v. 1. *paś.*

2. पस् *pas* 10. par. *pâśáyâmi* (*band'ê*) ligare; v. 2. *paś.*

1. पा *pâ* 1. par. (*pívâmi* in dial. vêd. *píbâmi* e *pípâmi*, v. gr. 295. 543; gerund. *pîtvâ'*; pass. *pîyê'*; part. *pîtá*) bibere. Man. 11. 8: *sômam pivati*; Ḥ. 1. 52: *pâsyanti 'mê ǵalam*; Rag'. 2. 19: *tam papâu sâ lôćanâb'yâm*; Ḥ. 1. 27: *pîtvâ pâniyam*; 4. 16. Dr. 6. 5: *pitarasaśća kumb'ah*; Ḥit. 6. 8: *ayam agadah kin na pîyatê.* — Caus. *pâyáyâmi* pro *pâpayâmi* (gr. 466) ad bibendum dare, potionem dare. Maḥ. 1. 192: *ḥayân pâyayitvâ.* (Gr. ΠΩ, πέπωκα, πῶθι, ἐπόθην; attenuato *â* in ῑ: πίνω, πῖθι, cf. *pîtá*, *pî'yê* et v. *pî*; lat. *PŌ*, *pô-tum* = पातुम् *pâ'tum*, *pô-turus* = पातार् -तृ *pâtâr -tṛ*, *pô-culum*, *bibo* = पिवामि *pívâmi*; lit. *pénas* lac, v. *pâ'na*; boruss. vet. *pouton* bibere; russ. *pi-tj* id., *pívo* cerevisia; germ. vet. *bier*; anglo-sax. *beor* id.; hib. *pótaim* „I drink", nisi hoc a lat. *poto.*)

c. *anu* i. q. simpl. Rag'. 8. 67.

c. *â* id. Maḥ. 2. 2302: *âpivêyan tasya rud'iran yud'i.* (Pottius huc trahit vocem *ap* aqua, in casibus fortibus *âp.*)

c. *pra* id. Ḥ. 2. 11.

2. पा *pâ* 2. par. (*rakśaṇê*; pass. *pâyê'*, caus. *pâláyâmi*) servare, tueri, sustentare. Râm. I. 13. 18: *nah pâhi râkśasât*; G'at. 12: *śôkasâgarê 'dya pâtitân tvadguṇasmaraṇam êva pâti tâm*; Rag'. 2. 48: *upaplavêb'yah praǵâh pâsi.* (Vid. *pa*, *pâti*, *pal*, *pâl*, *pâ'tra* et cf. lat. *PĀ* in *pâ-vi*, *pâ-bulum*; gr. (πάομαι) ἐπᾱσάμην, πέπᾱμαι; πατέομαι tam huc quam ad *pâ* bibere trahi potest, correpto *â*, adjecto τ, v. gr. comp. 109[b]. 1; πάτνη, πάθνη, φάτνη; δεσ-πό-της, cujus prima syllaba ad scr. *diś* trahi posset; fortasse ἄνθρωπος primitive significat viros regens, ita ut conveniat cum *nṛpa* q. v. et ἄνθρω-πος sit pro ἄνδρο-πος producto ο et mutato δ in θ; lit. *pō-nas* dominus, *pé-nas* pabulum, pastus, cibus; *pénù* pasco, cibo; russ. *pitáju* id.; goth. *fôdja* id., *fôdeins* cibus; nostrum *Futter.*)

c. *pari* i. q. simpl. Dêv. 11. 32: *tvam paripâsi viśvam.*

पांशु *pâṅśú* m. pulvis. N. 13. 28. (Vid. *pâṅsú* et cf. cambro-brit. *pain* „bloom, fine powder, or dust"; v. Pict. p. 15; lat. *pulvis* pro *pulcvis*, mutato *n* in *l*, adjecto *i*, sicut e. c. in *levis* pro *leguis* = लघु *lag'ú*, v. Ag. Benary, Römische Lautlehre p. 209; lit. *pèska* arena.)

पांसन *pâṅsana* vilis, abjectus, contemnendus. Ḥ. 1. 39.

पांसु *pâṅsú* m. pulvis. Dr. 9. 13; v. *pâṅśú.*

पाक *pâ'ka*, vêd. *pâká* m. (r. *pać* coquere, s. *a*) maturitas. Ur. 64. 10.

पाकशासन *pâkaśâsana* m. (maturitatis dominator, e praec. et *śâsana*) nomen Indri.

पाटल *pâṭala* ex rubro pallens. Ur. 19. 5.

पाटव *pâṭava* n. (a *pâṭu* dexter, aptus, s. *a*) dexteritas, habilitas, peritia. Ḥit. 3. 4.

पाठ *pâṭ'a* m. (r. *paṭ'* s. *a*) lectio.

पाण *pâṇa* m. (r. *paṇ* s. *a*) ludus. N. 26. 19 *a* et *b*.

पाणि *pâṇí* m. manus. In. 2. 20.

पाणिज *pâṇiǵa* m. (e *pâṇí* manus et *ǵa* natus) unguis. Gîta-G. 12. 11.

पाण्डव *pâṇḍava* m. (a *pâṇḍú* nom. pr., s. *a*, v. gr. 582) a Pâṇḍu oriundus.

पाण्डु *pâṇḍú* 1) adj. m. f. n. pallidus, flavescente albo colore (Wils.: „pale or yellowish white"). N. 2. 3. 2) m. nom. pr. regis Ḥastinâpuri, Yud'iśṭ'iri ejusque quatuor fratrum patris nominalis. (Hib. *buidhe* „yellow".)

पाण्डुर *pâṇḍurá* (a praec. s. *ra*) i. q. *pâṇḍú* sgf. 1. Ḥ. 2. 17.

पात *pâta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) lapsus, casus. Ḥit. 36. 18. 2) volatus.

पलायन *palâyana* 1) subst. n. (r. *ay* i. e. *i* cl. 1, praef. *palâ* pro *parâ* s. *ana*) fuga. Dr. 8. 32. 58. 2) adj. fugitivus. Dr. 8. 57.

पलाश *palâśá* n. 1) folium. 2) nomen arboris rubros ferentis flores (Butea frondosa).

पलित *palitá* 1) adj. canis capillis praeditus. 2) subst. n. pl. पलितानि *palitâni* cani capilli. Mah. 1. 3467. Hit. 28. 7. (Cf. lat. *pallidus*; gr. πολιός; slav. *plaw* flavus; lit. *balta-s* albus, *palwa-s* flavus; germ. vet. *falo* flavus, them. *falawa*, gen. *falawe-s*.)

पल्युल् *palyul*, पल्यूल् *palyûl* 10. par. (*lûnipûtyâm* K. *lûnipûtyôh* V.; ut mihi videtur, e *pári* + *lû*, mutato *r* in *l*, transposito *lû* in *ûl*) findere, abscindere, evellere; purificare.

पल्ल् *pall* 1. par. i. q. 1. *pal*.

पल्लव *pallava* m. n. gemma arboris; surculus. N. 12. 102. Lass. 59. 9. 10.

पल्वल *palvalá* m. n. palus, lacus, stagnum. N. 12. 8. 85. (Cf. lat. *palus*, *palûd-is*.)

पवन *pávana* (r. *pû* s. *ana*) 1) n. purificatio. Hit. 108. 13. 2) m. ventus. N. 24. 40. (De cambro-brit. *fwn*, quod Pictetius huc trahit, v. *prâṇá*.)

पवमान *pávamâna* m. (purificans, part. praes. âtm. rad. *pû*) ventus. Am.

पवित्र *pavítra* (r. *pû* s. *tra* inserto *i*) 1) adj. purus, purificatus. B^c. 4. 38. 2) n. aqua. (Hib. *beathra* „water", *fothragaim* „I bathe, cleanse", *fothragadh* „a bath, well of purification".)

1. पश् *paś* 1. par. âtm. 10. par. (*páśâmi*, *páśê*, *pâśáyâmi*) ligare. (V. *pấśa* et cf. *paš*, *spaś*; cambro-brit. *fasgu* „to bind, or tie in a bundle", *fasgiad* „a ligation, a tying in a bundle"; gr. πήγνυμι; lat. *pango*, *fascia*, fortasse etiam *fas* huc pertinet, sicut *jus* a Pottio apte ad यु *yu* ligare refertur; russ. *pojas* cingulum, nisi *po* est praep.; v. Pott. 1. 267.)

2. पश् *paś* 4. par. (in tempp. specialibus tantum usurpatur et a grammaticis Indicis in radices non receptum est) videre; v. *darś dṛś*. (Hib. *faicim* „I see", *feachaim* „I look, view", *faochog* „oculus"; lat. *specio*, praefixo *s*, fortasse e praep. scr. *sam*, nisi *paś* corruptum e *spaś*, v. 1. *paś*; goth. *fagrs*, *fahja*; germ. vet. *spêho* speculor; gr. σκέπτω, mutatâ lab. in gutt. et vice versâ, v. Pott. p. 267.)

पशु *paśú* m. (ut videtur, a r. *paś* ligare, s. *u*, sicut fortasse lat. *bestia* a बन्ध् *band^c* ligare, mutato *d^c* in *s*, sicut in ṣendico *baśta* ligatus, v. gr. comp. 102) animal, pecus. Hit. 5. 21. 22. H. 4. 54. (Lat. *pecus*, boruss. vet. *pecku*, goth. *faihu*, germ. vet. *fihu*, nostrum *Vieh*.)

पश्चात् *paśćất* adv. (ablat. ab inusitato *paśća*, a quo etiam *paśćimá* descendit) 1) pone, a tergo. Mêg^c. 37 (schol. *pṛšṭ^cadêśê*). 2) occidentem versus. Mêg^c. 16. 3) retro. Śak. 26. 7. Ur. 60. 15. 4) postea, in posterum, deinde. N. 18. 7. 21. 28. — *tataḥ paśćât* inde, ab hoc, ab illo tempore in posterum, deinde, postea. H. 4. 16. N. 18. 18. (Cf. lit. *paskuy* postea, *paskuttinnis*, *paskiausas* ultimus; boruss. vet. *pans-dan* postea, quod suffixo convenit cum *pirsdan* antea. Fortasse etiam lit. *pas* prope et lat. *post* huc pertinent. Hib. *feasd*, *feasda* „hereafter, henceforward, forthwith" fortasse a lat. *post*, *postea*.)

पश्चात्कर् -कृ *paśćâtkar -kṛ* (e *paśćất* et r. *kar kṛ* facere) superare. Rag^c. 17. 18.

पश्चात्ताप *paśćâttâpa* m. (e *paśćất* et *tâpá*) poenitentia. Am.; Hit. 33. 19.

पश्चिम *paśćimá* adj. (a *paśća* [v. *paśćất*] suff. *ima*) 1) posticus, posterior. 2) occidentalis. Su. 3. 26. N. 13. 5.

1. पष् *paš* 1. par. âtm. (*vâd^canasparśayôḥ* K. *vad^cê grant^cê* V.) coërcere, tangere, interficere, jungere, nectere; v. 1. *pas*.

2. पष् *paš* 10. par. *pâśáyâmi* (*band^cê*) ligare; v. *paś*, *pas*.

3. पष् *paš* 10. par. *pašáyâmi* (*band^cavâd^cayôḥ sparśagatyôḥ*) ligare, coërcere, tangere, ire.

पर्जन्य *parǵánya* m. 1) nubes. B'. 3. 14. 2) nomen dei **Indri.**

पर्ञ्च् पृञ्च् *parńć pṛńć* 2. âtm. (scribitur *parć pṛć*, gr. 110[a]) i. q. *parć pṛć.*

पर्ञ्ज् पृञ्ज् *parńǵ pṛńǵ* 2. par. âtm. (scribitur *parǵ pṛǵ*, gr. 110[a]) id.

पर्द् पृद् *parḍ pṛḍ* 6. par. (*suk'ê* K. *mudi* V.) voluptate frui, gaudere, laetari. (Cf. *marḍ mṛḍ*, *mud*, *par pṛ.*)

1\. पर्ण् *parṇ* 10. par. (*ḥaritab'âvê* K. *ḥârityê* V.; fortasse denom. a *parṇá*) viridem esse, virescere.

2\. पर्ण् पृण् *parṇ pṛṇ* 6. par. in dial. vêd. implere. (Vid. Westerg. et cf. *par pṛ*, *par [pṝ]*, *pûr*, *pûṇ.*) De *ab'iparṇ -pṛṇ*, *âparṇ -pṛṇ*, *upaparṇ -pṛṇ* in dial. vêd. v. Westerg.

पर्ण *parṇá* n. (r. 1. *parṇ* s. *a*, nisi *parṇ* denom. a *parṇá*) frons (praesertim delapsa). H. 1. 18. Sâ. 5. 74. Mêǵ'. 30. Ritu-S. 1. 22. (Fortasse lat. *FROND* adjecto *d.*)

पर्द् *pard* 1. âtm. (*kutsitê śabdê* K. *apânôtsargê* V.) pedere. (Gr. πέρδω, lit. *pérdžiu* id., *pirdis* m. *pirdà* f. πορδή; russ. *perditj* pedere; sloven. *perd-ni-ti*; germ. vet. *firzo* pedo; lat. *pedo.*)

पर्पटी *parpaṭî* f. placenta. (Wils. „a thin crisp cake made of any sort of pulse".)

पर्ब् *parb* 1. par. ire, se movere; v. *pamb.*

पर्यङ्क *paryañka* m. (ut videtur, e *pári* et *añká*) lectus, cubile. Hit. 42. 8.

पर्यन्त *paryantá* m. n. (e *pári* et *ánta*) finis, terminus. Hit. 116. 20. B'. 8. 17.

पर्यय *paryaya* m. (r. *i* praef. *pari* s. *a*) negligentia, temporis jactura. R. Schl. I. 26. 3.

पर्यवसान *paryavasâna* n. (e *pári* et *avasấna*) finis. Hit. 116. 20.

पर्यश्रु *paryaśru* (Baḥ. e *pári* et *áśru*) lacrymis circumfusus. Rag'. 13. 70.

पर्याप्त *paryâpta* (part. perf. pass. r. *âp* praef. *pári* s. *ta*) sufficiens, aptus, idoneus. Man. 7. 76. 11. 7. B'. 1. 10. N. 11. 8 (v. annot. ad hunc locum).

पर्याय *paryâyá* m. (r. *i* cum Vṛdd'i, praef. *pári* s. *a*) 1) circuitus, ordo, orbis. Ur. 54. 12 infr. 2) decursus (temporis). Lass. 21. 18.

पर्युषित *paryuśita* v. *vas* praef. *pári.*

पर्व् *parv* 1. par. (*pûraṇê* K. *pûrtâu* V.) implere. (Cf. *purv*, *pûr*, *par [pṝ].*)

पर्वत *párvata* m. (ut videtur, a r. *parv* s. *ata* vel *ta* inserto *a*) mons. Ur. 70. 15. (Serb. *brdo* id.; fortasse goth. *fairguni* **mons** huc pertinet, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19.)

पर्वन् *párvan* n. (r. *parv* s. *an*) Wilsonus explicat: 1) a knot, a joint in a cane or body etc. 2) a name given to certain days in the lunar month, as the full and change of the moon and the 6th, 8th and 10th of each half month. 3) particular periods of the year, as the equinox, solstice etc. 4) the moment of the sun's entering a new sign. 5) a festival, a holiday. 6) opportunity, occasion. Mêd. 7) a chapter, a book, the division of a work. Or. D. 8) a moment, an instant. Sabd. Ch. Sâ. 1. 25. Ur. 70. 15.

1\. पर्श् *parś* 1. par. âtm. (*snêḥanê* K. *snêḥê* V.) amare. Ṛgv. 86. 7: *yasya prayâṅsi* (Ros. „cibos") *parśat'a.*

2\. पर्ष् पृष् *parś pṛś* 1. par. (*sêkê*) inspergere, adspergere, irrigare. Cf. *varś vṛś.*

1\. पल् *pal* 1. par. (*gatâu*, ut mihi videtur, e *pad* mutato *d* in *l*, v. Delii Radd. Prâcr. p. 3) ire; v. *pad.*

2\. पल् *pal* 10. par. *paláyâmi* (*rakśaṇê* K. *rakśê* V.) servare, tueri; v. *pâl*, *pâ.*

पल *palá* 1) n. caro. Am. 2) m. stramen. (Hib. *feol*, *feoil* caro; anglo-sax. *flesc*, *flæsc*, *flec*; germ. vet. *fleisk* id.; lat. *palea*; gall. *paille.*)

पलल *pálala* et *palalá* n. 1) id. 2) limus, lutum. (Hib. *poll* „mire, dirt"; gr. πηλός.)

पलाय् *pálây* (pro *parây*, a r. *ay* i. e. *i* cl. 1, praef. *párâ*, mutato *r* in *l.* Pâṇ. VIII. 2. 19) fugere. Dr. 5. 6: *palâyamâna*; 8. 36: *palâyantaṅ ǵayadrat'am*; 8. 59: *palâyasê.*

परिवारित *parivârita* v. *var vṛ.*

परिव्राजक *parivrâǵaka* m. (r. *vraǵ* praef. *pári* s. *aka*) mendicans, mendicandi voto addictus. Ḥit. 27. 11.

परिशुष्क *pariśuśka* (e *pári* et *śuśká*) valde siccus. Ritu-S. 1. 11.

परिश्रम *pariśrama* m. (r. *śram* praef. *pári* s. *a*) lassitudo. Sâ. 4. 21.

परिश्रान्त *pariśrânta* v. *śram.*

परिषद् *pariśád* f. (r. *sad* ire, praef. *pári*) coetus. Śak. 2. 1.

परिषोडश *pariśôḋaśa* (e *pári* et *śôḋaśa* sextus decimus) ut videtur i. q. *śôḋaśan* i. e. sedecim. N. 26. 2.

परिष्कर्त् -कृत् *pariśkart -kṛt* (part. perf. pass. a *kar kṛ* praef. *pári* inserto *ś* euphonico, s. *ta*, v. gr. 111. annot. 2) ornatus. A. 2. 5.

परिष्वङ्ग *pariśvaṅga* m. (r. *svaṅǵ* praef. *pári* s. *a*) amplexus. Ur. 75. 20.

परिसर *parisara* m. (r. *sar sṛ* praef. *pári* s. *a*) circuitus, ambitus. Ur. 73. 5. Mêǵ. 68.

परिस्पन्द *parispanda* m. (r. *spand* ire, praef. *pári* s. *a*) vis, robur. Ḥ. 3. 8.

परिस्रव *parisrava* (r. *sru* praef. *pári* s. *a*) circumfluens, fluens. N. 24. 16.

परिहास *pariḥâsa* m. (r. *ḥas* ridere, praef. *pári* s. *a*) jocus. N. 11. 8.

परीक्षण *parîkśaṇa* n. (r. *îkś* praef. *pári* s. *ana*) spectatio, inspectio, exploratio. Ḥit. 62. 3; v. sq.

परीक्षा *parîkśâ* f. (r. *îkś* videre, praef. *pári* s. *â*) id. N. 19. 11. 23. 2. A. 4. 28.

परीताप *parîtâpa* m. (r. *tap* praef. *pári*, producto *i*, v. gr. 111. annot. 1) i. q. *paritâpa.* Ḥit. 15. 5.

परीवर्त *parîvarta* m. i. q. *parivarta.* Ḥit. 62. 1.

परीवार *parîvâra* m. (r. *var vṛ* praef. *pári* circumdare, producto *i*, v. gr. 111. annot. 1) famulus, comitatus. N. 26. 1. 21; scribitur etiam *parivâra.* Ḥit. 73. 19.

परीवाह *parîvâḥa* m. (r. *vaḥ* praef. *pári*, producto *i*, s. *a*) defluxus, decursus aquae. Ḥit. 33. 22.

परुत् *parút* (e *pára* alius, et *ut* e *vat*) anno praeterito. (Gr. πέρυσι, dor. πέρυτι, v. Pott. 1. 124. 2. 266. Curtius I p. 239 et cf. *vatsará.*)

परुत्न *parutná* adj. (a praec. suff. *na*) quod anno praeterito actum est. Cf. gr. περισυνός.

परुष *paruśá* 1) adj. *a*) asper, horridus. Mêǵ. 62. 88. Ritu-S. 1. 22. A. 8. 14. *b*) maledicens, convicians. 2) subst. n. sermo contumeliosus, probrum. Dr. 6. 24.

परेण *páréṇa* praep. (instr. τοῦ *pára*) super, cum acc. N. 24. 33. Maḥ. 1. 8414.

परेद्युस् *parêdyus* adv. (e *párê* loc. τοῦ *pára* et *dyus*, v. *aparêdyús*) postero die. Am. (Cf. lat. *perendie*, v. *pára.*)

परोक्ष *parôkśá*, vêd. *parôkśa* (ut mihi videtur, e praepositione *paras* ultra, seorsum non conservatâ [cf. *pára*, *parástât* et analogam formam *purás* ante] et *akśa* oculus, v. euph. r. 76[b]). *parôkśá* esset igitur, quod est ultra oculos) invisibilis, non visus. N. 20. 12. Raǵ. 7. 13.

परोक्षता *parôkśátâ* f. (a praec. s. *tâ*) invisibilitas. N. 20. 13.

पर्कटी *parkaṭî* f. nomen arboris. Wils. „the wawed leaf fig tree, Ficus infectiosa". Ḥit. 18. 5.

1. पर्च् पृच् *parć pṛć* 7. par. *pṛṇáćmi.* 1) miscere, conjungere. Raǵ. 2. 13: *pṛktas tuśârâiḱ pavanaiḱ*; Bátt. 6. 39: *apṛṇag d́anuśâ śaram.* — De *âpṛć*, *upapṛć*, *prapṛć* in dial. vêd. v. Westerg. (Cf. *parǵ pṛǵ*, *parṅǵ pṛṅǵ*, *varć vṛć*; Graffius, III. 769, apte huc refert gr. πλέκω, ut videtur e πέρκω cum λ pro ρ, quod in πόρκης, πόρκος servatum est; lat. *plico*, *plecto*; germ. vet. *FLAHT*, *flihtu*, *flaht*, *fluhtumês.*)

c. *sam* conjungere. *sampṛkta* conjunctus. Man. 9. 322. 12. 14. 19. R. Schl. II. 65. S. Raǵ. 1. 1.

2. पर्च् पृच् *parć pṛć* 1. et 10. par. 2. âtm. i. q. *parć pṛć* cl. 7.

पर्ज् पृज् *parǵ pṛǵ* 2. âtm. i. q. *parć pṛć.*

परिचय *paricaya* m. (r. *ci* s. *a*) exercitatio, experientia. Rag̊. 9. 49.

परिचार *paricâra* (r. *car* praef. *pári* s. *a*) ut videtur, officiosus, studiosus alicujus rei. Sâ. 3. 19.

परिचारक *paricâraka* m. (r. *car* praef. *pári* s. *aka*) servus, famulus. N. 26. 30.

परिचारिका *paricârikâ* f. (fem. praec., v. gr. 575. 23, s. *ika*) serva, famula, ancilla. N. 8. 4.

परिच्छद *pariććada* m. (r. *ćad* tegere, praef. *pári* s. *a*) comitatus. (Wils.: „court, train, attendants, retinue"). Sâ. 3. 16. N. 17. 23 in fine comp. Bah.

परिच्छेद *pariććêda* m. (r. *ćid* praef. *pári* s. *a*) distinctio, discretio. Hit. 33. 2.

परिजन *parigana* m. (Karm. e *pári* et *gana*) comitatus, famuli, famulae, ancillae. Su. 1. 14. Ur. 39. 9.

परिज्ञातार् -तृ *parignâtâr -tr* m. (r. *gnâ* praef. *pári* s. *târ tr*) cognitor. B̊. 18. 18.

परिज्ञान *parignâna* n. (r. *gnâ* praef. *pári* s. *ana*) cognitio. Śak. 15. 16.

परिणत *pariṇata* v. *nam* praef. *pári.*

परिणति *pariṇati* f. (r. *nam* praef. *pári* s. *ti*, v. gr. 94$^{b)}$) 1) inclinatio. 2) maturitas. Mêg̊. 24.

परिणाम *pariṇâma* m. (r. *nam* praef. *pári* s. *a*, v. gr. 94$^{b)}$) 1) mutatio, conversio, transfiguratio, vicissitudo. Ur. 55. 9 infr. 70. 6. Hit. 70. 8. A. 9. 33. 2) finis, extremum. B̊. 18. 37. 38. Lass. 57. 6. 3) ultima aetas. Rag̊. 8. 11.

परिणाह *pariṇâha* m. (r. *nah* praef. *pári* s. *a*) amplitudo, latitudo. Am.; v. sq.

परिणाहवन्त् *pariṇâhavant* (a praec. s. *vant vat*) amplus, latus. Ur. 6. 3.

परिणिष्ठा *pariniṣṭâ* f. (r. *stâ* praef. *pári* + *ni*, v. euph. r. 94$^{b)}$) sedes, domicilium. N. 20. 8.

परितस् *paritas* (a *pári* s. *tas*) circum, cum accus. Ur. 86. 1 infr.

परिताप *paritâpa* m. (r. *tap* praef. *pári* s. *a*) 1) calor, aestus. Śak. 53. 6. 2) sollicitudo; v. *parîtâpa*.

परित्याग *parityâga* m. (r. *tyag* relinquere, praef. *pári* s. *a*) relictio, renunciatio. Hit. 37. 22.

परित्यागिन् *parityâgin* (a praec. s. *in*) qui relinquit, renunciat. B̊. 12. 16. 17.

परित्राण *paritrâṇa* n. (r. *trâ* vel *trâi* praef. *pári* s. *ana*) servatio. B̊. 4. 8.

परिदेवन *paridêvana* n. (r. *dêv* praef. *pári* s. *ana*) lamentatio.

परिदेवना *paridêvanâ* f. (fem. praec.) id. B́. 2. 28.

परिदेवित *paridêvita* v. *dêv.*

परिधान *paridâna* n. (r. *dâ* praef. *pári* s. *ana*) tunica interior. N. 9. 14.

परिध्वंस *paridvansa* m. (r. *dvans* cadere, praef. *pári* s. *a*) 1) actio delabendi, ruina. Hit. 68. 20. 2) actio circumerrandi, circumcurrendi. N. 10. 9.

परिपन्थिन् *paripantin* m. (r. *pant* ire, praef. *pári* s. *in*) adversarius, hostis. B̊. 3. 34.

परिप्रश्न *pariprasna* m. (r. *prać* praef. *pári* s. *na*, v. euph. r. 87. *e*) percunctatio. B̊. 4. 34.

परिप्रेप्सु *pariprêpsu* (ab *îps* q. v. praef. *pári* s. *u*) adipiscendi cupidus. N. 18. 11.

परिभव *paribava* m. (r. *bû* praef. *pári* s. *a*) 1) contemtio. Ur. 74. 4. 2) clades. Hit. 81. 6.

परिभ्रष्ट *paribraṣṭa* v. *brans.*

परिमल *parimala* m. (r. *mal* praef. *pári* s. *a*) suaveolentia. Mêg̊. 26.

परिरम्भ *pariramba* m. (r. *ramb* praef. *pári* s. *a*) amplexus. Ur. 85. 2.

परिलघु *parilagu* (e *pári* et *lagú*) perlevis, perexiguus. Mêg̊. 13.

परिवर्त *parivarta* m. (r. *vart vṛt* praef. *pári* s. *a*) commutatio, permutatio; v. *parîvarta.*

परिवर्तिन् *parivartin* (r. *vart vṛt* ire, praef. *pári* s. *in*) circumiens, cirgumgrediens. N. 11. 21. Su. 3. 26.

परिवर्ह *parivarha* m. (r. *varh vṛh* praef. *pári* s. *a*) comitatus. Dr. 1. 7.

परिवार *parivâra* v. *parîvâra.*

परवन्त् *paravant* (-*vân*, -*vatî*, -*vat*, a *pára* s. *vant vat*) alius potestati obnoxius. Śak. 36. 2. 43. 16.

परशु *paraśú* m. securis, ascia. Sâ. 4. 18. (Gr. πέλεκυς.)

परस्तात् *parástât* adv. (a *pára* ulterior, s. *stât*) ultra, cum abl. B᾽. 8. 9.

परस्पर *paraspara* (e *páras* [nom. sing. masc. hac in compositione fem. et neut. vice etiam fungente, servato *s* ante *p* secundum r. 79] et *pára*, quod hac in compositione in obliquis sing. casibus solum usurpatur) i. q. *anyôsnya* q. v. Ḥ. 4. 36. Su. 4. 15. N. 13. 14. B᾽. 3. 11. 10. 9. M. 35.

परा *párâ* (fortasse a *pára* alius sicut *dakśiṇấ* a *dákśiṇa*) praep. insep. retro. (Cf. gr. παρά; lit. *par* [praep. insep.] retro, e. c. *par-wadinu* revoco, *par-eimi* redeo; hib. *frea-*, *far-*, e. c. *frea-garaim* „I answer", *far-bhuille* „a backblow", v. Pictet p. 89. Fortasse etiam lat. *re-*, osset. *ra-* huc pertinent, abjectâ syllabâ initiali. E goth. linguâ *fair-* huc retulerim, attenuato *a* in *i*, praefixo *a*, v. gr. comp. 82; germ. vet. *far*, *fir*; nostrum *ver*, v. Grimm III. 256. 4 *c*; etiam *faur* pro e *párâ* ortum esse potest, abjecto *â* finali, attenuato *a* medio in *u*; germ. vet. *furi*; nostrum *für*; island. vet. *fyri*, attenuato *â* in *i*; v. *pári*.)

पराक्रम *parâkrama* m. (r. *kram* ire, praef. *párâ* s. *a*) vis, robur, fortitudo. Ḥ. 2. 36.

पराक्रान्त *parâkrânta* v. *kram* praef. *párâ*.

पराग *parâga* m. (e *párâ* et *ga* iens) pulvis. Rag᾽. 4. 30.

पराङ्मुख *parâṅmuk᾽a* (Baḥ. e *párâk* [secundum r. 59 pro *párâć* aversus, mutato *k* in *ṅ* secundum r. 58] et *muk᾽a* os, vultus) aversum os habens. In. 2. 4. N. 8. 9.

पराजय *parâǵaya* m (r. *ǵi* praef. *párâ* s. *a*) 1) clades, strages. 2) separatio. N. 13. 34.

पराजित *parâǵita* v. *ǵi* praef. *párâ*.

पराञ्च् *párâńć* adj. (r. *ańć* praef. *párâ*, v. gr. 179) aversus.

पराधीन *parâd᾽îna* adj. (Tatp. e *pára* alius et *ad᾽î́na* q. v.) alii subjectus, alius potestati obnoxius. Br. 1. 14.

पराभाव *parâb᾽âva* m. (r. *b᾽ú* praef. *párâ* s. *a*) clades, destructio. A. 10. 45.

परायण *parấyaṇa* (e *pára* et *áyana* itio) in fine compositorum Baḥ. aequat vocem *pára* (v. gr. 598); e. c. *śôkaparâyaṇa* moerorem tanquam praecipuum habens, moerori deditus, in moerore defixus. N. 12. 83. 23. 1. B᾽. 5. 17.

परार्ध्य *parârd᾽ya* vel परार्द्ध्य *parârdd᾽ya* (a *parârd᾽a* [*pára* + *ard᾽a*] praecipuum dimidium, s. *ya*) eximius, excellens. Ḥ. 1. 30.

परावर *parâvara* n. (Dvandv. e *pára* remotus et *ávara* posterior) remotum et posterius, i. e., ut equidem puto, praeteritum et futurum. Sâ. 6. 34.

परासु *parâsu* (Baḥ. e *pára* remotus et *ásu* q. v.) remotos vitales spiritus habens, mortuus. N. 11. 38.

पराह्ण *parâḥna* n. (e *pára* et *aḥna* pro *áḥan* dies) pomeridianum tempus, posterior diei pars (cf. *pûrvâḥná*). A. 4. 7.

परि *pári* praep. insep. circum (in comp. cum adjectivis) valde, v. *parilag᾽u*, *pariśuška*. (Gr. περί; hib. *faoi* „about, around" ejecto *r*; germ. vet. *furi*, island. *fyri*, nostrum *für* huc referri possent, nisi *i* finale in linguis germanicis ubique evanuisset, quam ob rem vocalem *i* hujus praepositionis ab *â* formae *párâ* deduxerim, quod primum in *a* breve, deinde, quod saepissime accidit, in *i* se attenuaverit. De lat. et lit. *per* v. *pârá*.)

परिक्लान्त *pariklânta* v. *klam*.

परिक्लेष्टार् -ष्टृ *parikléśṭâr* -*śṭṛ* m. (r. *kliś* vexare, praef. *pári* s. *târ tṛ*) vexator. Dr. 9. 7.

परिखा *parik᾽â* f. (r. *k᾽an* fodere, praef. *pári*, abjecto *an*, s. *a* in fem.) fossa, quae urbem cingit.

परिग्रह *parigraḥá* m. (r. *graḥ* praef. *pári* s. *a*) 1) amplexus. Lass. 85. 2 infr. 2) comitatus, familia. B᾽. 6. 10 in comp. c. *a*. 3) uxor. Ur. 70. 14.

परिघ *parig᾽á* m. (r. *ḥan* ferire, praef. *pári*, *ḥ* mutato in *g᾽*, cf. gr. comp. 23, abjecto *an* ante suffixum *a*) 1) clava. 2) pessulus. Śak. 38. 9.

impletus, plenus cf. lit. *pilna-s*, lat. *plenus*; goth. *fulls*, th. *fulla* per assimil. e *fulna*; cum formâ *pûrtá* cf. hib. *paill* „abundant, plentiful, copious", lit. *pri-pilta-s* plenus.)

c. *ati* trajicere, traducere. Ṛgv. 97. 8: *sa naḣ sindum iva nâvayâ 'tiparśâ* (= *atiparśa*, imper. praet. mltf.); 99. 1: *sa naḣ parśad ati duḣkâni.*

c. *abi* implere. *abipûrṇa* impletus, plenus. Dr. 4. 19.

c. *tiras* trajicere, traducere. Ṛgv.-V. (v. Westerg.): *durgâ piprtan tirô naḣ.*

c. *pari*: *paripûrṇa* impletus, plenus. N. 13. 64.

पर *pára* (ut videtur, ex *ápara* abjecto *a* initiali) 1) alius. Ḥ. 4. 3. 2) remotior, ulterior, posterior. Dr. 2. 8 (v. *páram*). 3) eximius, praecipuus, altus, altissimus, summus. Ḥ. 4. 22. N. 21. 20. B. 5. 16. — In construct. cum ablat. comparativi vim habet. M. 50. B. 3. 42. De *para* n. eximium, praecipuum in fine compositorum v. gr. 598. N. 2. 2. 3. 12. 78. 80. B. 18. 52. 4) hostis. In. 5. 59. N. 12. 30. Dr. 6. 29. (Cum accus. *páram* convenit lat. *peren-* in vocibus *peren-die*, *peren-dinus*, *peren-dinatio*; huc etiam cum Pottio, II. 230, traxerim *par* aequalis, quasi alter; germ. vet. *fer* procul [v. *pâra* et *pâradêśya*]; angl. *far* id.; goth. *fairra* id., fortasse per assimil. e *fairna* quod ab adv. *páram* deduci posset, mutato *m* in *n*, adjecto *a* sicut in acc. pronom. [ut *thana* = scr. *tam*, gr. τόν]; *fairnjis*, them. *fairnja*, vetus; nostrum *fern*; germ. vet. *furiro* prior, *furist* primus; lat. *prior* ejectâ vocali mediâ; *primus* = *paramá* q. v.; gr. πρίν, dor. πράν.) Huc etiam trahi posset slav. praep. insep. пре *pre* trans, e. c. *pre-idun* transibo, *pre-voditi* traducere. Vid. *pârá*, *purás*, *pûrva*, *pra.*

परतस् *paratás* adv. (a *pára* s. *tas*) ultra. B. 3. 42.

परत्र *parátra* (a *pára* s. *tra*) alibi, praesertim in illo, futuro mundo, opp. τῷ *ihá* (cf. *amútra*). Ḥit. 32. 7.

परन्तप *parantapa* adj. vel subst. m. (e *pára* hostis in acc., v. gr. 575. suff. *a*, et *tapa* qui urit, vexat) qui hostem urit, hostium vexator. Ḥ. 3. 6. B. 4. 2.

परपुष्ट *parapuśṭa* m. (ab alio nutritus, e *pára* et *puśṭá* a r. *puś*) i. q. *kôkilá* i. e. cuculus indicus, fem. *parapuśṭâ*. Ur. 63. 5 infr.

परभृत *parabṛta* m. (e *pára* et *bṛtá* sustentatus) id. fem. *parabṛtâ*. Ur. 63. 8 infr.

परम् *páram* adv. (acc. neut. vocis *pára*) 1) ultra, ulterius, post, deinde. Lass. 13. 1. Antecedente *átas* ad tempus vel locum relato B. 12. 8. N. 9. 23; antecedente *asmât* Mêg. 98. — *param muhûrtât* post temporis momentum, statim. Ur. 39. 12. 2) sed, verum. Lass. 40. 10. 43. 7; *parantu* id. Lass. 41. 17. 44. 8. (Vid. *ápara* et cf. nostrum *aber.*)

परम *paramá* (a *pára* s. *ma*) eximius, altissimus, summus. In. 5. 23. B. 13. 31. In fine compositi Bah. (v. gr. 598). B. 16. 11. (Cf. lit. *pirma-s* primus; lat. *primus*, v. *pára*; goth. *fruma*, them. *fruman*, prior, primus; *frumôsa* prior, *frumists* primus.)

परमर्षि *paramarśi* m. (Karm. e praec. et *ṛśi*) summus Ṛśis. In. 2. 10. Su. 3. 1.

परमार्थ *paramârta* m. (e *paramá* et *árta*) veritas. Śak. 41. 15.

परमार्थतस् *paramârtatas* adv. (a praec. s. *tas*) re verâ. Ur. 37. 24 (v. not. LX). 72. 15. Penitus, accurate. Śak. 47. 4 infr.

परमिक *paramika* (a *paramá* s. *ika* omissâ Vṛddi) i. q. *paramá*. In. 5. 59. Br. 1. 16. 25.

परमेष्ठिन् *paramêśṭin* m. (e loc. *paramé* in altissimo et *stin*, qui est, mutato *s* in *ś* ad analogiam r. 80, v. etiam euph. r. 101[a]) nomen dei Brahmae.

परम्पर *parampara* (e *pára* alius in acc. et *pára*) successivus, ab alio ad alium progrediens.

परम्परा *paramparâ* f. (abstractum praec.) successio, progressio ab alio ad alium (e. c. a patre ad filium). B. 4. 2.

परलोक *paralôka* m. (e *pára* et *lôka*) alius, futurus mundus, coelum. Ḥit. 73. 17.

परवत्ता *paravattâ* f. (a seq. s. *tâ*) abstractum sequentis. Ur. 91. 3.

पद्मराग padmarâga m. (loti colorem habens, Bah. e praec. et râga color) rubinus. Hit. 8. 3.

पद्मलोचन padmalôćana (Bah. e pádma lotus et lô'ćana oculus) loto similes oculos habens. In. 2. 31.

पद्मा padmâ' f. (fem. τοῦ pádma) cognomen deae Laksmiae. Hit. 57. 13.

पद्मिनी padminî f. (a pádma s. in in fem.) nymphaearum multitudo, lacus nymphaeis abundans. N. 13. 10. 16. 15.

पन् pan par. âtm. (panâ'yâmi, panâ'yê, Pân. III. 1. 28; refertur ad 1mam classem, quanquam analogiam classis 10mae sequitur, producto a initiali characteris aya; in dialecto vêd. tamen haec productio omittitur) laudare, celebrare. Rgv. 20. 6 not.: tat panayad vaćô vaĥ „illud comprobavit sermonem vestrum"; 87. 3: svayam mahitvam panayanta d'ûtayaĥ „ipsi potentiam (suam) declarant quassatores".

पन्थ् pant' 10. par. (scribitur pat', gr. 110a)) ire. Vid. pat', pánt'an, pat'in.

पन्न panná v. 1. pad (gr. 542).

पन्नग pannaga m. (pedibus non iens, e pad pes, na non, et ga iens, v. euph. r. 58) serpens (cf. uraga).

पम्ब् pamb 1. par. (gatâu) ire, se movere. (V. kamp et cf. parb, bamb, barb, mamb, marb, namb, narb, k'amb, k'arb, gamb, garb, g'amb, g'arb, ćamb, ćarb, tamb, tarb.

पय् pay 1. par. âtm. (gatâu) ire.

c. vi sternere (in dial. vêd., nisi vipayâmi cohaeret cum rad. vap, attenuato a in i). Rgv. (v. Westerg.): vipayanti varhiĥ (schol. stṛṇanti).

पय paya suffixum, v. katipaya.

पयस् páyas n. (r. pî bibere, s. as) 1) aqua. Mêg'. 23. 25. 41. 2) lac.

पयोद payôda m. (e praec. et da dans) nubes. Mêg'. 7.

पयोधर payôd'ara m. (e páyas et d'ara tenens) 1) nubes. Am. 2) mamma. In. 2. 32.

पयोधि payôd'i m. (e páyas et d'i tenens, a r. d'â) mare. Lass. p. 77.

पयोमुच् payômuć m. (e páyas et muć dimittens) nubes. Ur. 78. 18.

पयोष्णी payôśṇî f. (ut videtur, e páyas et sna se baignant in fem., a r. snâ s. a) nomen fluminis. N.9.22.

1. पर् पृ par pṛ 5. par. pṛṇô'mi (prîtâu) exhilarare. Cf. prî, parḍ pṛḍ.

2. पर् पृ par pṛ 6. âtm. priyê' (vyâyâmê) laborare, operam dare, occupatum esse.

c. â praef. vi id. vyâpṛta occupatus. Mah. 2. 2126: mâ vyâpṛtaĥ parakâryêśu b'ûĥ; 1. 7281: vâivasvatô vyâpṛtaĥ satrahêtôĥ; 4. 597: vyâpṛtô gôśu; R. Schl. II. 39. 14: vyâpṛtaṅ vittasaṅćayê. — Caus. occupare, occupatum tenere. Rag'. 2. 38: vanadvipânân trâsârt'am asminn ahaṅ vanakukśâu vyâpâritaĥ śûlab'ṛtâ; 7. 54: sa dakśiṇan tûṇamuk'êna vâmaṅ vyâpârayan hastam; 6. 19: êkaṅ vyâpârayâmâsa karaṅ kirîṭê. (Cf. 4. par [pṛ̂], pûr implere; pṛtá occupatus proprie oneratus, chargé.)

3. पर् पृ par pṛ 10. par. pârâyâmi (pûraṇê K. pâlanê pûrtâu V.) implere; nutrire, sustentare. Cf. 4. par (pṛ̂), pûr.

4. पर् (पॄ) par (pṛ̂) 3. et 9. par. píparmi, pṛṇâ'mi (v. gr. 346) 1) implere. Rgv.-V. (v. Westerg.): yaĥ samudrân piparti. Part. perf. pass. pûrṇá (gr. 542) impletus, plenus. Mah. 3. 16625: pûrṇê varśê. Etiam pûrtá. Pân. VIII. 2. 57. 2) satiare. Rgv. (v. Westerg.): pipṛtan nô b'arîmab'iĥ (= b'arimab'iĥ). 3) largiri. Rgv. 33. 21: pṛṇîta b'êpaǵam. 4) servare, tutari, custodire. Rgv.-V. (v. Westerg.): tâ aṅhasaĥ pipṛhi. 5) trajicere, traducere. ibd.: pâraṅ naĥ ... parśan; v. atipṛ̂, tiraĥpṛ̂. (V. par pṛ, pûr, pûl, parṇ pṛṇ, pûṇ et cf. gr. πίμπλημι cum píparmi; nostrum Volk, lit. pulkas multitudo, lat. plebs, populus [Benf. II. 85]; cum part. perf. pass. pûrṇá

tvâm prapannô ’smi; R. Schl. I. 8. 17: *cintâm prapatsyatê.* 2) se inclinare. In. 4. 14: *tava pâdâv adya prapadyatâm*; 5. 47: *mûrddʰnâ prapannô ’smi pâdâu tê*; Maḥ. 1. 8217: *punar agnâu prapêdirê.* — *prapanna* inclinatus, pronus, propensus, propitius. A. 4. 14: *prapannas tvân dʰananǵayaḣ.*

c. *pra* praep. *anu* sequi. Sâ. 5. 24. Bʰ. 9. 21.

c. *prati* 1) adire, aggredi, pervenire. Ḥ. 1. 4: *vanaṅ râǵan gahanam pratipêdirê*; In. 2. 11: *pratipêdê … nakšatramârgam*; R. Schl. I. 23. 7: *svadʰarmam pratipadyasva.* 2) nancisci, obtinere. Man. 7. 40: *vanastʰâ api râǵyâni vinayât pratipêdirê.* 3) comperire, cognoscere. N. 18. 16: *na nṛpatir bʰîmaḣ pratipadyêta mê matim.* 4) recuperare, recipere. Sâ. 5. 32: *svam êva râǵyam pratipatsyatê ’cirât.* 5) reddere, restituere. Man. 8. 183: *sa yadi pratipadyêta yatʰâ nyastam.* 6) respondere. R. Schl. I. 10. 15: *tać črutvâ tatʰê ’ti pratyapadyata.* 7) promittere. Up. 77: *sarvam banik tat pratyapadyata*; Lass. 4. 5. 24. 2. 44. 9. 8) facere. Maḥ. 2. 1420: *yat pratipattavyan tan mê brûhi*; 4. 705: *mê samayam pratipadyasva*; c. 2. accus. Ragʰ. 11. 79: *taddʰanurgrahaṇam êva râgʰavaḣ pratyapadyata samartʰam uttaram.* — Caus. 1) facere ut aliquis aggrediatur, perveniat, obtineat. R. Schl. II. 74. 6: *ayaśô ǵîvalôkê tvayâ ’ham pratipâditaḣ.* 2) dare, tradere. Man. 11. 6: *dʰanâni viprêšu pratipâdayêt*; Maḥ. 1. 5213: *gṛhan tasya pratyapâdayata.*

c. *prati* praef. *vi* averti. Bʰ. 2. 53: *śrutivipratipannâ … buddʰiḣ.*

c. *prati* praef. *sam* caus. dare, tradere. M. 13: *mê ’dyâ ’nyat stʰânaṅ sampratipâdaya.*

c. *vi* perire. Ḥit. 4. 46: *bahuśatrur vipadyatê*; R. Schl. II. 64. 68. — *vipanna* calamitate afflictus. Ḥit. 13. 15.

c. *sam* 1) adire, aggredi, pervenire. Bʰ. 13. 30: *brahma sampadyêta saḣ.* 2) oriri, nasci. Maḥ. 1. 3143: *pururavâ ilâyâṅ samapadyata*; 1. 2995: *sa sarvadamanô nâma kumâraḣ samapadyata.* 3) fieri, effici. A. 9. 10: *sa dêśaḣ … guhê va samapadyata*; Maḥ. 2. 942: *samapadyanta vismitâḣ*; N. 16. 3: *asmin karmaṇi sampannê*; Ḥit. 104. 2: *katʰam amunâ svalpabalênâi ’tat sampatsyatê.* 4) obtingere, obvenire. Ur. 41. 9: *sampadyatê punar bʰavataḣ.* — *sampanna* praeditus. Br. 1. 27: *śîlasampannâ.* — Caus. facere, perficere, explere. Ragʰ. 7. 26: *svasuḣ … sampâdya pâṇigrahaṇaṅ sa râǵâ*; Maḥ. 3. 15278: *mama spṛhâṅ sampâdaya*; Ur. 47. 4 infr.: *sampâditam priyaprasâdanavratam.*

c. *sam* praef. *upa*: *upasampanna* act. aggressus. Man. 5. 81; pass. praeditus. N. 12. 26. — Caus. afferre. R. Schl. II. 25. 26: *samidʰaśćô ’pasampâdayâmâsa.*

2. पद् *pad* 10. âtm. *padáyê* ire.

3. पद् *pad* 1. par. (*stʰâiryê*) firmum esse. Cf. *bad.*

4. पद् *pad* m. (r. *pad* ire) pes; passus. Sâ. 3. 3. N. 13. 12. R. Schl. I. 31. 19. (Gr. ΠΟΔ, πούς, lat. *PED*, *pes*; v. *padá*, *pâda.*)

पद *padá* n. (r. *pad* ire, s. *a*) 1) pes. A. 9. 6. 2) gradus, gressus, passus. In. 5. 9. 3) versuum sectio, articulus. Bʰ. 13. 4. 4) locus, regio, provincia. Sâ. 7. 7. Bʰ. 15. 5. (Gr. πέδον; lit. *gas-padà* v. r. *gʰas.*)

पदवी *padavî* f. via. Dr. 6. 19.

पदाति *padâtí* m. (e *padá* et *ati* vel *âti* a r. *at* ire) pedes, miles pedester. N. 26. 2; v. sq.

पदातिन् *padâtin* m. (e *padá* et *âtin* a r. *at* ire, s. *in*) id. Dr. 2. 12.

पद्धति *paddʰati* f. (ut videtur, e *pad* pes et *dʰati* pro *dʰâti*, a r. *dʰâ* ponere) via. Ragʰ. 3. 46.

पद्म *pádma* m. n. 1) lotus flos (Wils. Nelumbium speciosum). 2) magnus numerus, decem billiones.

milationem explicari posset ex *peljo* pro *pedjo*, mutato *d* in *l*, *passus*, *impedire*, *expedire*, gr. πηδάω convenit cum caus. *pâdáyâmi*, fortasse πάλλω e πάδjω, v. *anyá* = ἄλλος; russ. *padaju* cado = caus. *pâdáyâmi*; hib. *faoidhim* „I go, depart, send", *faidh* „departure, going".)

c. *anu* âtm. interdum par. 1) sequi. Maḥ. 1. 7962. 2) intrare. Maḥ. 3. 239: *anvapadyad antarvêśma*; 3. 12714: *vanam êvâ 'nvapadyata.* — *akśân anupattum* talos jacere, talis ludere. Maḥ. 2. 2185: *tân akśân anvapadyata*; 3. 1356: *akśân anvapadyam.*

c. *abʿi* adire, accedere. Maḥ. 1. 8130: *ṛtviǵô nâ 'bʿyapadyanta*; R. Schl. II. 63. 16: *snâtâh pâdapân abʿipêdirê.*

c. *abʿi* praef. *sam* accedere, venire. Maḥ. 3. 12539: *prâvṛṭ samabʿipadyata*, omisso augmento, ita Maḥ. 1. 5515: *drôṇah samabʿipadyata* et 3. 10441: *yuvanâśvah ... samabʿipadyata.*

c. *â* 1) adire, aggredi. N. 21. 5: *parań vismayam âpannâ*; Br. 1. 34: *kṛććram aḥam âpannah*; Maḥ. 1. 5305: *pańćatvam âpêdê*; Bʿaṭṭ. 15. 89: *êśa râvaṇir âpâdi vânarâṇâm bʿayańkarah.* 2) in calamitatem incurrere, calamitate obrui (v. *âpad*, *âpatti*). R. Schl. II. 53. 13: *yah kâmam anuvartatê | êvam âpadyatê kśiprań râǵâ daśaratʿô yatʿâ.* — *âpanna* infelix. Ur. 6. 3 infr. — Caus. 1) adducere. Maḥ. 1. 1832. R. Schl. II. 54. 5. 2) perdere, calamitatem alicui inferre. Ur. 32. 11: *balâd aparâdʿinam mâm âpâdayasi.*

c. *â* praef. *vi* caus. interficere. Ḥit. 24. 12: *anâḥârêṇâ ''tmânam bʿavaddvâri vyâpâdayiśyâmi*; 111. 21.

c. *â* praef. *sam* adire, aggredi. Maḥ. 1. 6747.

c. *â* praef. *sam* + *abʿi* id. R. Schl. II. 12. 1: *ćintâń samabʿyâpêdê.*

c. *ut* oriri, nasci. Râm. I. 57. 23: *kukśêr vikukśir udapadyata*; Man. 10. 66: *anaryâyâń samutpannô brâḥmaṇât*; Maḥ. 3. 379: *yuddʿam utpatsyatê maḥat*; Maḥ. 2. 2395: *anayô bʿaratêśu 'dapâdi.* — Caus. producere, generare. Br. 1. 30: *svayam utpâdya tâm bâlâm*; Maḥ. 3. 8634: *utpâdaya maḥyam apatyam*; R. Schl. I. 19. 25: *tuśṭim utpâdayâńćakruh pituh.* Profundere (de sanguine). Man. 4. 167: *utpâdya brâḥmaṇasyâ 'sṛg ańgatah.*

c. *ut* praef. *sam* oriri, nasci. Man. 10. 66. Maḥ. 3. 15278.

c. *upa* 1) adire, aggredi. Maḥ. 3. 3078: *artʿâs tasyô 'papatsyantê*; 3081: *upapadyasva kâuntêya*; c. dat. Bʿ. 13. 18: *madbʿâvâyô 'papadyatê.* — Pass. inveniri, es gibt. Bʿ. 6. 39: *tvad anyah sańśayasyâ 'sya ććêttâ na ḥy upapadyatê* (cf. *gam* praef. *adʿi*). — *upapanna* act. aggressus. Ḥ. 2. 8: *upapannaś ćirasyâ dya bʿakśô 'syam*; pass. praeditus. N. 1. 1: *upapannô guṇâir iśṭâih.* 2) accidere, evenire, fieri. Maḥ. 2. 777: *yatʿâ vadasi gôvinda sarvan tad upapadyatê.* 3) convenire, decere, c. loc. Bʿ. 2. 3: *nâi 'tat tvayy upapadyatê*; Maḥ. 3. 15179. — Caus. 1) afferre, apportare. Maḥ. 2. 6271: *tad annam upapâdayan*; Ragʿ. 14. 8: *rakśahkapîndrâir upapâditâni . . . ǵalâni.* 2) dare. Man. 3. 96: *bʿikśâm . . . brâḥmaṇâyô 'papâdayêt*; 9. 72. 11. 76. Cum acc. pers. et instr. rei. Maḥ. 1. 6724: *tam annêna ... upapâdaya.* 3) facere, perficere, peragere. Ragʿ. 11. 91: *dêvakâryam upapâdayiśyatah.* 4) colligere, concludere. N. 16. 9: *tarkayâmâsa bʿâimî 'ti kâraṇâir upapâdayan.*

c. *upa* praef. *sam* accidere, evenire, fieri, perfici. Maḥ. 2. 779: *kśipram êva yatʿâ tv êtat kâryań samupapadyatê ... tatʿâ kuru.*

c. *nis* oriri, nasci. Man. 9. 247: *niśpadyantê śasyâni yatʿô 'ptâni*; R. Schl. I. 6. 23: *ańganâd api niśpannâir vamanâd apića dviǵâih*; Ḥit. 15. 18.

c. *pra* 1) ire, adire, proficisci. Dr. 6. 13: *yady êva dêvi ... divam prapannâ*; N. 20. 18: *śaraṇan*

ṇasya ra'am antikât. — Caus. *prapâtayâmi* facio ut aliquis cadat. Su. 1. 14.

c. *vi* caus. facere ut volet (de sagittis), jaculari. Mah. 4. 1862: *vyapâtayac čarân.*

c. *sam* convenire, congredi. N. 18. 23. 23. 29. In. 1. 36.

2. पत् *pat* 4. âtm. dominari. Rgv. (v. Westerg.): *prṭ'i-vîm patyamânaḣ.* (Cf. *pâ*, unde *pat* ortum esse videtur, correpto *â*, sicut in *páti*, adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b].)

पतग *pataga* m. (volatu iens, e *pata* volatus, in initio compositorum tantum usurpato, et *ga* iens) 1) avis. 2) sol. Rag'. 2. 15.

पतङ्ग *patañgá* m. (ut equidem puto, ex acc. vocis *pata* volatus et *ga* iens, v. gr. 576) avis. Dr. 5. 18.

पतत्र *pátatra* n. (secundum Wils. a r. *pat* suff. uṇâd. *atra*; verisimiliter autem descendit, tanquam instrumentum volandi, a *pat* volare, suff. kṛt. *tra*, servato charactere 1mae classis) ala. Am. (Cf. gr. πτερόν, quod fortasse e πτετρον; germ. vet. *fedara* f.; anglo-sax. *fether* penna; lit. *pátalas* culcita plumea; russ. *pero* penna; v. *pat.*)

पतत्रिन् *patatrín* m. (alas habens, a praec. s. *in*) avis. N. 12. 39.

पतन्त् *patant* m. (volans, a r. *pat* suff. part. praes. *ant at*) avis. Rag'. 13. 19.

पताका *patâkâ* f. (r. *pat* s. *âka* in fem.) vexillum. N. 25. 6.

पताकिन् *patâkín* m. (a praec. s. *in*) vexillarius. Ur. 38. 15.

पताकिनी *patâkinî* f. (a *patâkâ* s. *in* in fem.) exercitus. Rag'. 4. 82.

पति *páti* m. (ut videtur, a r. *pâ* regere, correpto *â*, s. *ti*) 1) dominus. N. 1. 2. 2) conjux, maritus. Br. 2. 12. (Lit. *pati-s* dominus in comp. *wiẽš-patis* „Landesherr, ein grofser Herr" = vêd. *viśpati*; *pat-s* pro *pati-s*, conjux, maritus; slav. *gos-podĭ*; russ. *gospodin* dominus; goth. *FADI*, nom. *faths* dominus, dux, in fine compp. ut *hunda-faths*, *bruth-faths*; gr πόσις e πότις; lat. *potis.*)

पतित्व *patitvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, conjugium feminae cum conjuge. N. 3. 6.

पत्तन *páttana* n. (r. *pad* s. *tana*) urbs. Hit. 63. 16. (Sensu et radice convenit lat. *oppidum*, *ob-pidum*; v. *pad.*)

पत्ति *pattí* m. (r. *pad* ire, s. *ti*) pedes. Hit. 95. 8.

पत्नी *pátnî* f. (a *páti* abjecto *i*, s. *nî*, cf. formas velut *indrâṇî*, v. gr. 218) uxor. N. 12. 174. 17. 41. (Cf. gr. πότνια, lit. *pati* uxor.)

पत्र *pátra* n. (etiam *páttra*, r. *pat* s. *tra*) 1) ala. 2) folium. 3) (r. *pad*) currus. Rag'. 15. 48. (Gr. πέταλον, πτίλον.)

पत्रिन् *patrín* m. (a praec. s. *in*) 1) avis. Rag'. 11. 29. 2) sagitta. Rag'. 3. 53.

1. पथ् *pat'* 1. par. ire. (Cf. *pad* et *pat'ín.*)

2. पथ् *pat'* v. *pat'á*, *pat'ín.*

पथ *pat'á* m. (r. *pat'* s. *a*) via, regio, in fine compp. In. 1. 31. (Vid. *pat'ín* et cf. gr. πάτος; germ. vet. *pad*, *fad*, *phat*, *pfat*, th. *padi* etc., via, semita; anglo-sax. *padh*, *paedh*; hib. *fath* „a district, a field, a green, a lawn", *fatha* „a plain". Vid. *pat'ín.*)

पथिक *pát'ika* m. (r. *pat'* s. *ika*) viator.

पथिन् *pat'ín* m. (in casibus fort. *pánt'an*, nom. *pánt'âs*, v. gr. 198, in casibus debilissimis *pat'*) via. (Vid. *pat'á* = πάτος; cum *pánt'an* conferatur lat. *PONT*, *pons*; slav. *puntĭ* via e *pontĭ*; osset. *fandag* id.; hib. *fathan* „journey".)

पथ्य *pat'ya* (a *pat'* ire, nisi a *pat'ín* vel *pat'á* via, s. *ya*, v. gr. 583) conveniens, aptus.

1. पद् *pad* 4. âtm. (part. perf. pass. *panná*, praet. mltf. *ápatsi*, in tertia pers. *ápâdi* ad analogiam pass.; v. Pâṇ. III. 1. 60) ire, adire. Mah. 1. 4288: *maharšis tâm apadyata.* (V. *pad* pes et cf. *pat*, *pat'*, *pal*, lat. *cado*, *cedo*, mutatâ lab. in gutt. sicut e. c. in *coquo* = scr. *pač*; *pello*, nisi pertinet ad *čal* q. v., per assi-

2. पण्ड् *paṇḍ* 10. par. (*saṅhatâu*) coacervare, accumulare, colligere. (Cf. *piṇḍ.*)

पण्डा *paṇḍâ* f. (r. *paṇḍ* s. *â*) scientia.

पण्डित *paṇḍitá* m. (a praec. s. *ita*) doctus, sapiens. Hit. 7. 12. 13.

पण्यस्त्री *paṇyastrî* f. (e *páṇya* venalis et *strî* femina) meretrix. Hit. 48. 11.

1. पत् *pat* 1. par. interdum âtm. 1) cadere, c. loc. loci. B'. 16. 16: *patanti narakê*; Dr. 5. 4: *pâtâlamuk'ê patantam*; 24: *papâta śâk'i 'vâ nikṛttamûlaḱ*; Mah. 1. 3569: *puṇyalôkât patamânaḱ.* — Trop. peccare. Man. 9. 200: *b'agamânâḱ patanti* (schol. *pâpinô b'avanti*). 2) volare. Ṛgv. 46. 3: *yad vâṅ raťô vib'iś patât*; 48. 6: *vayaḱ paptivâṅsaḱ*; B'aṭṭ. 5. 100: *pakśî papâta k'am.* — Caus. facere ut aliquis cadat. H. 4. 43: *pâtayiśyâmi râkśasam*; Dr. 8. 11. Facere ut volet (de sagittis). R. Schl. II. 63. 22: *śaram ... apâtayam.* (Cf. *paṭ'*, *pad*; gr. ΠΕΤ, πίπτω c. redupl., aor. dor. ἔπετον; πέτομαι; ἵπταμαι, ut videtur cum redupl. ex πίπταμαι abjecto π; lat. *peto*, *impeto*; *penna*, ut videtur, per assimil. e *petna*, sicut e. c. scr. *panná* a *pad*; v. *pátatra*; hib. *ite* „feather, a wing, a fin" e *pite* (?), *iteach* „winged", *itealadh* „flying, volitation", *itealaighim* „I fly", *faoth*, *faodh* „a fall, falling"; cambro-brit. *pydu* cadere, nisi haec pertinent ad *pad* q. v.)

c. *ab'i* advolare, irruere, accurrere. Mah. 1. 1383: *k'agô drutam ab'ipatya*; H. 3. 20: *vad'âyâ 'b'ipapâtâi 'nâm*; Râm. II. 34. 18: *taṅ râmô 'b'yapatat kśipram.*

c. *â* id. Nalôd. 1. 21: *patataḱ kâṅśćid apaśyat hitâyâ "patataḱ*; H. 3. 3: *tam (râkśasêśvaram) âpatantan dṛśṭvâ*; 3. 4: *âpataty êśa duśṭâtmâ*; 3. 21. N. 13. 9.

c. *â* praef. *ab'i* exsilire. Mah. 4. 807: *ab'yâpatad b'îmaḱ śayanât.*

c. *â* praef. *sam* adire. Mah. 1. 7213: *harśaṅ samâpêtuḱ.* — Coire (cum femina). Mah. 1. 2461.

c. *ut* evolare, auffliegen. Mah. 1. 1335: *vitatya pakśâu nab'a utpapâta.* — Exsilire. N. 11. 14: *muhur utpatati bâlâ muhur patati vihvalâ*; H. 4. 37: *utpapâta yud'iśṭiraḱ.* — *utpatita* qui evolavit, exsiluit; clarus (de sono). Br. 1. 3: *śabdam b'ṛśam utpatitaṅ śuśrâva.*

c. *ut* praef. *sam* id. N. 1. 22: *haṅsâḱ samutpatya*; 3. 15: *âsanêb'yaḱ samutpêtuḱ.*

c. *ni* 1) cadere, decidere, decumbere, procumbere. N. 13. 14: *nipêtur d'araṇîtalê*; Sâ. 2. 26: *sakṛd aṅśô nipatati.* 2) devolare, niederfliegen. N. 1. 23: *nipêtus tê garutmantaḱ.* 3) accidere. Hit. 9. 13: *maraṇavyâd'iśôkânâṅ kim adya nipatiśyati.* — Caus. *nipâtayâmi* prosternere, dejicere. H. 4. 52: *śîg'ram êśa nipâtyatâm*; Hit. 52. 6: *nipâtyatê kśaṇênâ 'd'aḱ (śilâ).*

c. *ni* praef. *pra* procumbere, se prosternere (reverentiae causâ), c. acc. pers. A. 2. 9: *d'anaṅgayaśća têǵasvî praṇipatya purandaram.*

c. *ni* praef. *vi* i. q. *nipat.* Caus. Mah. 1. 5279: *śirô 'sya vinipâtyatâm*; Man. 11. 127: *râǵanyam vinipâtya* (schol. *nihatya*).

c. *ni* praef. *sam* concurrere. Mah. 2. 2003. 3. 14899. — Caus. congregare, convocare. N. 4. 3.

c. *nis* (*niśpat*, gr. 79) excidere, evolare, excurrere, effugere, se ejicere, se proruere, egredi. Man. 12. 15. A. 10. 62.

c. *nis* praef. *vi* id. Man. 7. 106. Mah. 5. 268.

c. *pari* 1) cadere, procumbere. N. 19. 20: *paryapatan b'ûmâu ǵânub'is tê hayôttamâḱ.* 2) cingere, circumvenire, circumsedere, c. loc. pers. A. 8. 30: *paryapatan ... mayi.*

c. *pra* 1) cadere. A. 8. 15: *hastât ... pratôdaḱ prâpatad b'uvi.* 2) volare, advolare. Mah. 4. 1893: *sahasrâṇi śarâṇâm prâpataṅs tatra drô-*

पञ्चम *pańćamá* (a *páńćan* s. *ma*) quintus. Vêd. etiam *pańćát'a*, quocum cf. lat. *quintus*, gr. *πέμπτος*.

पञ्चशर *pańćaśara* m. (quinque sagittas habens, Bah. e *páńćan* et *śara*) cognomen Anangi, dei amoris. Am.

पञ्चशाख *pańćaśâk'a* m. (e *páńćan* et *śâk'â* ramus) manus. Am.

पञ्चाशत् *pańćâśát* (ut mihi videtur, e *pańćadaśat*, ejecto *d*) quinquaginta. (Gr. *πεντήκοντα*; lat. *quinquaginta*; hib. *caogat*; v. gr. comp. 320 annot.)

पञ्जर *pańǵara* n. cavea (avium). Ur. 34. 5.

1. पट् *pat* 1. par. ire; caus. findere. Sâ. 5. 1: *kâśt'âny apâtayat*; N. 11. 28: *muk'atah pâtayâmâsa śastrêṇa*; Dêv. 6. 13: *pâtayâmâsa nak'âih kôśt'âni kêsarî*; In. 1. 3: *ǵaladân pâtayann iva*. (Vid. *ćat*.)

c. *ut* caus. evellere. Mah. 1. 7076: *utpâtya dôrb'yân drumam*; Rag'. 15. 19: *prâńśum utpâtayâmâsa ... drumam*.

c. *ut* praef. *sam* caus. eximere, promere, extrahere. Dêv. 2. 20. 21.

c. *vi* discerpere, divellere. Rag'. 6. 17: *kêtakavarham ... vipâtayâmâsa yuvâ nak'âgrâih*.

2. पट् *pat* 10. par. *pâtáyâmi* (*b'âśâyâm* K. *tviśi* V.) dicere; splendere. Br. 1. 20: *patitam vâi mayâ pûrvam ... yatô kśêman tatô gantum* (pro *patitam* exspectaveris *pâtitam*; in edit. Calc. legitur *yatitam*; cf. *put*, *pat'*).

3. पट् *pat* 10. par. *patáyâmi* (*grant'ê* K. *vêśtanê* V.) ligare, circumdare, vestire. (Cf. *put*.)

पट *pata* m. (r. 3. *pat* s. *a*) 1) pannus. Ur. 4. 12. Hit. 80. 15. 2) vestis. N. 20. 3. 4.

पटल *patála* n. (r. *pat* s. *ala*) cumulus, copia, multitudo. Hit. 80. 15: *ǵalapatala*; Rag'. 4. 63: *kśâudrapatala*; v. sq.

पटली *patalî* f. (fem. praec.) id. B'ar. 3. 36: *ab'rapatalî*.

पटह *pataha* m. n. tympanum. Dêv. 2. 54.

पटु *pátu* m. f. n. (r. *pat* s. *u*) 1) acer (de sono). Ritu-S. 1. 22. 25; vehemens (de imbre). Ur. 58. 1. 2) aptus, habilis, dexter, peritus, eruditus. Hit. 75. 1: *mâyâpatu*; v. sq.

पटुत्व *patutvá* n. (a praec. s. *tva*) dexteritas, habilitas, peritia, prudentia, ingenium. Hit. 25. 11.

पट्ट *patta* m. 1) fascia. Rag'. 16. 17. 18. 43. 2) sedes. Ur. 19. 4 infr.

पट्टिश *pattiśa* m. teli genus. Su. 2. 3.

पठ् *pat'* 1. par. interdum âtm. recitare, legere. R. Schl. I. 1. 94: *yah pat'êd râmaćaritam*; Mah. 3. 8172: *gâyatrîm pat'atê yah*; 8173: *sâvitrîm pat'an*; Sâ. 1. 31: *śrutań hi d'armaśâstrêśu pat'yamânan* (sic legendum pro *patyamânań*) *dviǵâtib'ih*; Mah. 1. 1438: *êtad iććâmy ahań śrôtum purâṇê yadi pat'yatê*. — Caus. facere ut aliquis loquatur, loqui docere aliquem. Hit. 8. 2: *na śukavat pât'yatê vakah*. Facere ut aliquis legat, ad legendum exhortari, instruere: *pitâ vâirî yêna bâlô na pât'yatê*. (Cf. 2. *pat*, *kat'*.)

c. *ati* celebrare, nominare. Mah. 3. 12813.

c. *pari* id. Mah. 1. 2020.

c. *sam* i. q. simpl. Man. 4. 98.

पण् *paṇ* 1. âtm. interdum par. 1) ludere (tesseris), c. gen. rei quâ luditur. N. 26. 6: *prâṇayôśća paṇâvahê*; 26. 6: *paṇâvah*. 2) in lusum ponere, in aleam dare. Mah. 2. 2172: *paṇasva kṛśṇâm pâńćâlîn tayâ "tmânam punar ǵaya*; 2254: *drâupadî paṇyatê*. 3) lucrifacere. N. 26. 19: *sa ratnakôśavićayâih pâṇêna paṇitô 'pića*. 4) vendere. *paṇya* vendendus, venalis, v. *paṇyastrî*. (Cf. lit. *pantas* pignus; germ. vet. *phant* id.; lat. *veneo*, *vendo*; v. *vaṇiǵ*.)

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 1191.

पण *paṇa* m. (rad. *paṇ* suff. *a*) 1) ludus. N. 7. 8. 9. 3. 2) pretium. Hit. 131. 16. 18.

1. पण्ड् *paṇḍ* 1. âtm. (*gatâu*) ire.

न्यग्रोध *nyagrôd'a* m. Ficus Indica. H. 1. 24.

न्यङ्कु *nyáňku* m. capreae species. Dr. 4. 15.

न्यञ्च् *nyańć* (*nyań*, *nîći*, *nyak*, r. *ańć* praef. *ni*; v. gr. 179) brevis, humilis, vilis; v. *nîćá*.

न्याय *nyâyá* m. (r. *i* ire, praef. *ni* s. *a*; *ni* + *âi* + *a*) decentia, convenientia, decorum, apta ratio. N. 12. 69. Avy.

न्याय्य *nyâyyá* (a praec. s. *ya*) conveniens, justus, meritus. N. 6. 6.

न्यास *nyâsa* m. (r. *as* deponere, praef. *ni* s. *a*) 1) actio deponendi, exuendi. Sâ. 2. 23. 2) depositum. Br. 1. 29. Up. 70.

प *p*.

प *pa* adj. in fine compp. (r. *pâ* s. *a*) 1) bibens. In. 2. 6. 2) regens, e. c. *nŗpa*, *ad'ipa*.

पंश् *pańś*, पंस् *pańs* 10. par. (scribitur *paś*, *pas*, gr. 110[a]) destruere, perdere.

पक्ष् *pakś* 1. et 10. par. (*parigrahê*) amplecti, capere, accipere. (Huc trahi posset goth. *faha* capio, nostrum *fange*.)

पक्ष *pakśá* m. 1) latus. B'. 14. 25. 2) etiam neut. ala. Rag'. 12. 102. 3) dimidia pars mensis. Hit. 23. 14. 4) in compos. cum vocibus, quae comam significant, copia, multitudo. 5) amicus, assecla. Ur. 10. 17. (Vid. *pakśín* et cf. lit. *paukś-tis* avis; goth. *fug-ls* id.; nostrum *Vogel*; fortasse lat. *passer* e *paxer*.)

पक्षिन् *pakśín* m. (alas habens, a praec. s. *in*) avis. N. 1. 19; v. *pakśá*.

पक्ष्मन् *pákśman* n. (ut videtur, a r. *pakś* s. *man*) 1) pilus. Dr. 5. 6. 2) cilium. N. 11. 33. 3) floris fibra.

पङ्क *pańka* m. n. (r. *pańć* s. *a*) 1) lutum. 2) pulvis. Ritu-S. 1. 6. (Goth. *fani* lutum.)

पङ्कज *pańkaǵa* m. (in luto natus, Tatp. e praec. et *ǵa*) nymphaea, lotus.

पङ्क्ति *pańktí* f. (r. *pańć* s. *ti*) linea, series, turba. A. 7. 23.

1. पच् *pać* 1. par. âtm. coquere. B'. 15. 14: *paćâmy annań ćaturvid'am*; Mah. 3. 13234: *śâkam paćatê*; 3. 10501: *sa narakê pakśyamânaḣ*. — Pass. maturescere. Rag'. 11. 50: *sukŗtâń ḣi paćyatê kalpadrumap'alad'armi kâńkśitam*. — Caus. coquendum curare. Mah. 3. 104: *âtmanê pâćayên nâ 'nnam*. (Gr. ΠΕΠ pro ΠΕΚ mutatâ gutt. in lab., πέσσω, πεπτός, ὀπτός, ὀπτάω, abjectâ initiali, ἕψω; lat. *coquo*, mutatâ initiali labiali in gutt.; *coctus* = scr. *paktas*, pro qua obsoleta formâ autem *pakvás* usurpatur; *coctum* = scr. *páktum*; fortasse *pâ-nis* e *pac-nis*, abjectâ gutturali, sicut in *lû-na*, *lû-men* pro *luc-na*, *luc-men*, nisi *pâ-nis* cohaeret cum *pa-sco*, *pâ-bulum* (πάομαι) et scr. 2. *pâ*; serb. *pećem* asso; slav. *pekuń*; russ. *pećj* fornax, *pećenŭi* coctus; *kipjetj* bullare, fervere, mutatâ lab. in gutt., gutt. in lab.; lit. *pećzénka* caro assa, *pećius* furnus, *kepù* asso, fut. *kep-su*, infin. *kep-ti*; nostrum *koche*, germ. vet. *cocho* fortasse a lat. *coquo*; de nostro *backe* v. *b'arǵ b'ŗǵ*.)

2. पच् *pać* 1. âtm. (*vyaktîkaraṇê*) explicare.

1. पञ्च् *pańć* 1. âtm. (scribitur *pać*, gr. 110[a]) id.

2. पञ्च् *pańć* 10. par. (*vistârê* K. *tatâu* V.; scribitur *pać*, gr. 110[a]) expandere, extendere.

पञ्चत्व *pańćatvá* n. (a *páńćan* s. *tva*) πεντάς, praesertim quinque elementorum, inde *pańćatvań gantum* mori, a dissolutione corporis in quinque elementa. Hit. 35. 13. 101. 14. Lass. 21. 18. 31. 3.

पञ्चन् *páńćan* quinque. (Lit. *penki* masc.; slav. *pańtĭ*; gr. πέντε, πέμπε; armor. *pémp*; cambro-brit. *pump*; goth. *fimf*; lat. *quinque*; hib. *cuig*.)

नूतन *nū́tana* (a *náva* correpto in *nū* s. *tana*) novus, recens, juvenis. Ḥit. 77. 7.

नूनम् *nūnám* fortasse, forsitan; sane, certe. N. 8. 17. 13. 22. 23. 38. 21. 33. Ḥ. 1. 45.

नूपुर *nū́pura* m. n. ornamentum, quod feminae in pedibus gerunt. Ur. 30. 7 infr.

नृत्त *nṛttá* n. (r. *nart nṛt* s. *ta*) saltatio. Lass. 39. 11.

नृत्य *nṛtya* n. (r. *nart nṛt* s. *ya*) id. In. 3. 6. Su. 4. 8.

नृप *nṛpa* m. (viros, homines regens, e *nar nṛ* et *pa*) princeps, rex. In. 2. 14. N. 17. 33.

नृपति *nṛpáti* m. (e *nar nṛ* et *páti* dominus) 1) virorum dominus. 2) dominus, rex in universum. N. 12. 35.

नृलोक *nṛlóka* m. (Tatp. e *nar nṛ* et *lóka* mundus) hominum mundus, i. e. terra. In. 3. 7.

नृशंस *nṛ́śaṅsa* (homines vulnerans, occidens, e *nar nṛ* et *śaṅsa*, a r. *śaṅs* vulnerare, occidere, s. *a*) 1) adj. improbus, scelestus. Br. 1. 24. Ḥit. 123. 17. 2) m. scelus. Br. 1. 33. N. 29. 3.

नेत् *nêt* (*na* + *ni*, v. gr. comp. 360) nisi. Cf. ṣend. *nôid* non.

नेतार् -तृ *nêtā́r -tṛ́* m. (r. *nî* s. *târ tṛ*) dux. N. 12. 128.

नेत्र *nétra* n. (r. *nî* ducere, s. *tra*) oculus. Cf. *náyana*.

नेत्रमुष् *nêtramuś* adj. (e praec. et *muś* furans) oculos furans, rapiens. In. 1. 7. cf. N. 5. 7.

नेद् *nêd* 1. par. v. *nid*.

नेदिष्ठ *nédiśṭ'a*, नेदीयांस् *nédiyâṅs* v. gr. 226.

नेपथ्य *nêpat'ya* n. 1) vestis splendida, pretiosa. Rag'. 6. 6. 14. 9. 2) postscenium.

नेमि *nêmí* f. rotae orbis. Rag'. 1. 17.

नेष् *nêś* 1. âtm. (*gatâu*) ire, se movere.

नैक *nâika* (e *na* non et *éka* unus) varius, multus. N. 12. 37.

नैगम *nâigamá* m. (a *nigamá* s. *a*) mercator. Ur. 59. 16, v. append. p. 22.

नैपुण *nâipuṇá* n. (a *nipuṇa* s. *a*) dexteritas, habilitas, ingenium; peritia, cognitio, doctrina, disciplina. N. 15. 3.

नैपुण्य *nấipuṇya* n. (a *nipuṇa* s. *ya*) id. Sâ. 3. 21.

नैराश्य *nâirâśya* n. (a *nirâśa* vacuus a spe [*nis* + *âśâ*], s. *ya*) vacuitas a spe. Ḥit. 32. 17.

नैर्ऋत *nâirṛtá* (a *nírṛti*, quod nom. pr. esse dicitur, s. *a*) I. subst. m. 1) daemon, malus genius. 2) nom. pr. Genii, qui plagae ad Africum sitae praeest. Am. II. adj. nirṛticus. A. 4. 30.

नैर्ऋती *nâirṛtî* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) plaga ad Africum sita.

नैश *nâiśá* (fem. -*śî*, a *niś* vel *niśâ* s. *a*) nocturnus. Ur. 6. 13.

नैषध *nâiśad'a* (a *niśad'a* s. *a*) Nis'ad'ensis, Nisad'is natus, cognomen Nali.

नैष्कर्म्य *nâiśkarmya* n. (e *niśkarman* actionis expers [Bah. e *nis* ex et *kárman* actio, opus, v. euph. r. 79], suff. *ya*) vacuitas ab actione, otium. B'. 3. 4. 18. 49.

नैष्कृतिक *nâiśkṛtika* (a *niśkṛta* vacuus ab opere, s. *ika*) operum expers, otiosus. B'. 18. 28.

नैष्ठिक *nâiśṭ'ika* (f. -*î*, a *niśṭ'â* finis, extremum, s. *ika*) extremus, ultimus, supremus. B'. 5. 12. Rag'. 8. 25.

नैष्ठुर्य *nâiśṭ'urya* n. (a *niśṭ'ura* s. *ya*) duritia, animus durus. Ḥit. 25. 8.

नो *nô* (e *na* et *u* q. v.) non. Ḥit. 108. 12. Lass. 41. 15. 77. 2. Praecipue sequente *c'êt*. Ḥit. 18. 18. Up. 76. Lass. 7. 13.

नौ *nâu* f. (fortasse a r. *snu* fluo, gr. comp. 124, abjecto *s*) navis. Ḥ. 1. 3. (Gr. *ναῦς*; lat. *navis*; anglo-sax. *naca*; germ. vet. *nacho*, mutato *v* formarum *nā́vam*, *nâvā́* etc. in gutturalem, v. gr. comp. 19. 124; hib. *naoi*, *noi* a lat. *navis* deduci potest.)

नौका *nâukâ* f. (a praec. s. *ka* in fem.) navis. M. 36.

नौबन्धन *nâuband'ana* n. (e *nâu* navis et *band'ana* ligatio) nomen Ḥimavantis montis cacuminis. M. 49.

नीरव *nîrava* (Bah. e *nis* et *rava*) soni expers. Rag'. 8. 57.

नीरस *nirasa* (Bah. e *nis* et *rasa*) saporis expers, insipidus. Ur. 24. 6.

नीराजन *nîrâǵana* n. (r. *râǵ* praef. *nis* s. *ana*) lustratio; v. sq.

नीराजना *nîrâǵanâ* f. (fem. praec.) id. Rag'. 4. 25. 17. 12.

नील् *nîl* 1. par. nigrum, violaceum, caeruleum, lividum esse; colore nigro etc. afficere; v. sq.

नील *nila* (r. *nil* s. *a*, nisi potius *nil* denom. a *nîla*, hoc autem a *niś* nox, suff. *la*, abjecto *ś* et producto *i*; cf. lat. *niger*, them. *nigrŏ*, quod e *nic-rŏ* explicari potest, mutatâ tenui in mediam; v. Benfey II. 57) niger, caeruleus, violaceus; lividus. H. 1. 37. 4. 29. N. 16. 17.

नीलकण्ठ *nîlakanṫa* m. (nigrum vel violaceum collum habens, Bah. e praec. et *kanṫá* collum) 1) pavo. Ur. 59. 15. 2) nomen dei Śivi.

नीलमणि *nîlamaṇi* m. (Bah. e *nîla* et *maṇi*) sapphirus.

नीलिनी *nîlinî* f. (a *nîla* s. *in*, adjecto signo fem. *î*) Indigofera tinctoria.

नीली *nîlî* f. (a *nîla* signo fem. *î*) id.

नीव् *nîv* 1. par. (*sṫâulyê*) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.

नीवार *nîvará* m. oryza sylvestris. Rag'. 1. 50.

नीवी *nîvî'* f. vestimentum, quo feminarum medium corpus tegitur, feminalia. Rag'. 7. 9. Mêg'. 69.

नीहार *nîhârá* m. (ut videtur, a r. *har hr* praef. *ni*, producto *i*, s. *a*) pruina. H. 4. 40. R. Schl. I. 55. 25. Rag'. 7. 57.

1. नु *nu* 2. par. *nâ'umi* vel *návîmi* (gr. 315) laudare. Nalôd. 1. 30: *indirâǵâtanutah*; B'aṭṭ. 14. 112: *nîlan nunâva*. Vid. *nú*.

2. नु *nu* particula interrogativa, quae praecipue invenitur post *kim* ejusque derivata, et post negationem *na*. H. 2. 32. N. 12. 28. 29. 98. 19. 26. 22. 13. 11. 4. (Lat. *num*, gr. νύ, νῦν, v. gr. comp. 370.)

नुड् *nuḍ* 6. par. (*vadé*) pulsare, interficere.

नुद् *nud* 6. par. âtm. *nudâ'mi*, *nudê'*, part. perf. pass. *nunná* 1) mittere, agere, impellere, incitare. Dr. 8. 24: *sûtasya nudatô vâhân*. 2) depellere, removere, repellere. Rag'. 6. 68: *sanśayam asya ... nunôda*; Mah. 3. 1341: *ênô râǵâ nudatê yaǵnâih*. — Caus. agere, pellere, incitare, e. c. equos. A. 6. 17: *tân hayân anôdayat*; N. 19. 23: *tê nôdyamânâh ... hayôttamâh*.

c. *apa* depellere, repellere, removere. B'. 2. 8: *na hi prapaśyâmi mamâ 'panudyâd yać ćôkam*.

c. *apa* praef. *vi* id. Mah. 3. 10695: *alakśmîm vyapanôtsyaťa*.

c. *â* praef. *apa* id. Man. 11. 102: *pâpan vratâir êb'ir apânudêt*; Mah. 3. 16973: *purandarasya budd'im êtân vyapânuda*.

c. *â* praef. *vi* id. Mah. 4. 1319.

c. *nis*: *nirṇudâmi*, *nirṇudê* (gr. 94[b]) 1) id. R. Schl. I. 13. 40: *nirṇudan pâpam âtmanah*. 2) repudiare, fastidire, rejicere. Man. 4. 250: *payô mânsan śâkanćâi 'va na nirṇudêt*.

c. *pra*: *praṇudâmi*, *praṇudê* (gr. 94[b]) i. q. simpl. A. 6. 18: *têna têśâm praṇunnânâm (hayânâm)*; 10. 56: *gânḍivâstrapraṇunnâns tân gatâsûn ... drśṭvâ*.

c. *pra* praef. *sam* id. Mah. 3. 377.

c. *vi* caus. abigere, pellere, depellere. Gîta-G. 10. 13: *tâpan vinôdaya*. 2) exhilarare, animum relaxare. Ur. 16. 12: *kênê 'dânîm âtmânan vinôdayâmi*; Rag'. 14. 77: *vinôdayiśyanti ... munikanyakâs tvâm*; Mah. 3. 46: *râǵânan tu tê hansamad'urasvarâh, âśvâsayantô, viprâgryâh kśapân sarvân vyanôdayan*.

c. *sam* caus. agere, pellere, impellere. N. 20. 42: *hayôttamân ... nalah sannôdayâmâsa*.

नुन्न *nunná* v. *nud*.

नू *nú* 6. par. *nuvâ'mi* i. q. *nu*. (Cf. lat. *nú-men*.)

c. *á* praef. *prati* reducere. Mah. 2. 2475: *túrṇam pratyánayasvái 'tán.*

c. *á* praef. *sam* 1) adducere. Sâ. 6. 6. N. 18. 17. 2) afferre, apportare. Su. 4. 7: *samânítêśu tatra vâi varâsanêśu.* 3) congregare. Su. 3. 13 et 18.

c. *ut* sursum ducere. Mah. 1. 3103: *putra unnayati ... yamakśayât.*

c. *upa* 1) adducere. N. 26. 35: *damayantím upánayat* (nisi hoc compositum ex *upa* + *á* + *anayat*). 2) afferre, offerre. Man. 3. 228: *upaníya tu tat sarvam*; Mṛ. 275. 20: *âryasyâ "sanam upanaya*; Raǵ. 10. 53: *upanítan tad annam pratyagrahín nṛpaḱ*; R. Schl. II. 54. 66: *upánayata d́armátmá gâm arǵyam udakan taťá.* 3) âtm. sacro filo cingere. Man. 2. 69: *upaníya guruḱ śiśyam*; 2. 140: *upuníya tu yaḱ śiśyań vêdam ad́yâpayêd dviǵaḱ*; Raǵ. 3. 29: *upanítam ... vininyur ênań guravô gurupriyam.*

c. *nis* 1) educere. Hit. 73. 22: *kiń vâ durǵanaćêśṭitań na vâ ity êtad vyavahârân nirṇêtun na śakyatê.* 2) exquirere, invenire, explorare, cognoscere, „herausbringen" (v. *nirṇaya*). Hit. 101. 16: *purâvṛttakaťôdgârâiḱ kaťan nirṇíyatê paraḱ*; 94. 9: *nirṇíya śub́alagnam.*

c. *parâ* abducere, asportare, auferre. Mṛ. 315. 1 infr.: *parânayâmi êtań laǵum.*

c. *pari* 1) circumducere. *agnim pariṇêtum* circum ignem ducere (aliquam matrimonii causâ). R. Schl. II. 42. 8: *agṛhṇâń yaćća tê pâṇim agnim paryaṇayańća yat.* 2) uxorem ducere in matrimonium. Br. 1. 26: *mantravat pariṇíya*; Hit. 63. 1: *ênâń gand́arvavivâhêna pariṇayatu b́avân.* 3) explorare, cognoscere. Man. 7. 122: *têśâm vṛttam pariṇayêt samyag râśṭrêśu taććarâiḱ.* (Vid. *nirṇí.*)

c. *pra* 1) producere, proferre, afferre. Raǵ. 14. 67: *d́armô manunâ praṇítaḱ.* — *daṇḍam praṇêtum* punire, castigare, c. loc. vel gen. Man. 7. 20: *yadi na praṇayêd râǵâ daṇḍam daṇḍyêśu*; 8. 238: *na tatra praṇayêd daṇḍan nṛpatiḱ paśurakśiṇâm*; 7. 31: *praṇêtuń śakyatê daṇḍam.* 2) amare, favere. N. 4. 2: *praṇayasva* (v. *praṇaya*).

c. *pra* praef. *sam* id. sgf. 1. Mah. 2. 2126: *yaśaḱ sampraṇítam*; Man. 7. 16: *tam* (*daṇḍam*) ... *yaťârhataḱ sampraṇayên narêśu.*

c. *prati* reducere. R. Schl. II. 98. 22: *nâu ... gṛhâya pratiṇêśyati.*

c. *vi* 1) abducere, amovere. R. Schl. II. 69. 3: *âyâsań vinayiśyantaḱ*; Raǵ. 2. 49: *śakyô 'sya manyur b́avatâ vinêtum*; 5. 72 et 9. 71: *vinítanidra.* 2) educare, instruere. Raǵ. 3. 29: *vininyur ênań guravaḱ*; Mah. 3. 12585: *śûrân astrêśu ... vinayêt.* — *viníta* submissus, modestus. N. 26. 30: *vinítâiḱ parićârakâiḱ*; Raǵ. 10. 13: *upasťitam prâńǵalinâ vinítêna garutmatâ*; domitus (de bestiis). Man. 4. 67: *nâ 'vinítâir vraǵêd d́uryâiḱ*; 68: *vinítâis tu vraǵêt* (*d́uryâiḱ*); Raǵ. 14. 75: *tapasvisańsargavinítasatvê tapôvanê.*

नीच *níćá* (fem. *-ćí*, correptum e *nyaća*, *nyaćí*; a r. *ańć* praef. *ni* s. *a*, v. *nyańć*) humilis; transl. vilis, pravus. N. 21. 14: *rahô 'nîćânuvartí*; Lass. 1. 3: *prârab́yatê na kalu viǵnab́ayêna níćâiḱ.*

नीचग *níćaga* (a praec. et *ga* iens) humiliter iens (de flumine), tenui aquâ fluens.

नीड *níḍá* m. n. nidus. (Lat. *nídus*, hib. *nead*, cambrobrit. *nyth*, germ. et anglo-sax. *nest.*)

नीति *níti* f. (r. *ní* s. *ti*) 1) ductus, ductio. 2) vitae ratio, mores. 3) doctrina de moribus, Ethica. Hit. 3. 4.

नीथ *níťa* m. (r. *ní* s. *ťa*) dux. Vid. *nâťá.*

नीप *nípá* m. nomen arboris (Nauclea Cadamba).

नीर *nírá* n. (ut videtur, e *nâra* attenuato *â* in *í*) aqua.

नीरज़स्क *niraǵaska* (Bah. e *nis* et *raǵas* adjecto s. *ka*, v. gr. 597) liber a pulvere. R. Schl. I. 24. 4.

निष्पन्न *niśpanna* v. *pad* praef. *nis.*

निष्पिष्ट *niśpiśṭa* v. *piś* praef. *ni.*

निस् *nis* praep. insep. ex. (Vid. gr. comp. 981. 1004 et cf. hib. particulas negativas *nis*, *nios*, *nir*, *nior* et v. composita ut *niḥśabda.*)

निसर्ग *nisarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *ni* s. *a*) 1) natura, indoles. Ragʿ. 3. 35. 6. 29. 2) jussum. Sâ. 1. 15.

निस्तार *nistâra* m. (r. *tar* [*tṛ̂*] praef. *nis* s. *a*) actio gratiam referendi, rependendi. Ḥit. 99. 18.

निस्वन *nisvana* m. (r. *svan* praef. *ni* s. *a*) sonitus, strepitus. In. 2. 11. N. 21. 34.

निहत *nihata* v. *han* praef. *ni.*

निहन्तार् -तृ *nihantâr -tṛ* m. (r. *han* praef. *ni* s. *târ tṛ*) occisor. A. 1. 7.

निहित *nihita* v. *dʿâ* praef. *ni.*

नी *nî* 1. par. âtm. 1) ducere. Ḥ. 4. 7: *nayiśyâmi tvâm adya yamasâdanam*; Lass. 45. 8: *tâm ... svagṛhan ninyê*; Su. 2. 20. R. Schl. I. 42. 20. Secum ducere. R. Schl. II. 30. 19: *mân vanan na ćên nayiśyasi viśam pâsyâmi.* — *nêtum vaśam* in potestatem redigere. Ragʿ. 8. 19: *anayat ... vaśam êkô nṛpatîn anantarân.* 2) abducere. R. Schl. I. 22. 4: *na râman nêtum arhasi.* 3) ferre, portare. M. 14: *uddʿṛtyâ 'liṅgarât ... tam matsyam anayad vâpîm mahatîm*; ibd. 18. 20. 22. 23. 24. Ḥ. 3. 5: *âruhê 'mâm mama śrôṇîn nêśyâmi tvâṅ vihâyasâ.* 4) (de tempore) traducere, transigere. Ragʿ. 1. 33: *kâlan sa ninâya*; 1. 95: *kuśaśayanê niśân ninâya.* — Caus. portandum curare. Man. 5. 104: *na vipram ... mṛtaṅ śûdrêṇa nâpayêt* (*nâpayêt* pro *nâyayêt* sicut e. c. *mâpayâmi* a *mi*, gr. 468). (Cf. gr. νέομαι, νίσσομαι, νί-σομαι; lit. *nešù*; slav. *nesuṅ* fero, adjectâ sibilante, cf. scr. fut. *nêśyâmi.*)

c. *anu* 1) propitiare, reconciliare, placare. Ragʿ. 5. 54: *kruddʿô mayâ 'nunîtaḥ praṇatêna*; 19. 38: *parâṅmukʿîr nâ 'nunêtum abalâḥ sa tatvarê*; 19. 43: *anvanâiśur avadʿûtavigrahâs tan durutsahaviyôgam aṅganâḥ*; Lass. 45. 8: *tâṅ sukômalavaćanâir anunîya.* — *anunîta* jucundus, gratus. Ur. 51. 7. 2) rogare, supplicare. R. Schl. I. 8. 20: *na gaććêma ṛśêr bʿîtâ anunêśyanti tan nṛpam.* 3) suadere. Maḥ. 1. 3528: *bʿavatô 'nunayâmy êvam purû râǵyê 'bʿiśićyatâm*; Râm. II. 47. 46: *anunîtâ 'smi râmêṇa.* 4) dare, tradere. Maḥ. 1. 6481: *anunêśyâmy aham vidyâṅ svayan tubʿyam.*

c. *anu* praef. *prati* recusare, c. acc. pers. Maḥ. 1. 776: *êtat pratyanunayê bʿavantâv aśvinâu.*

c. *apa* abducere, removere. Ḥ. 4. 33: *apanêtuṅća yatitô naćâi 'va śakitô mayâ*; R. Schl. II. 83. 9: *dṛśṭa êva hi naḥ śôkam apanêśyati râgʿavaḥ.* Abjicere. Ragʿ. 4. 64: *apanîtaśirastrâṇâḥ śêśâs taṅ śaraṇaṅ yayuḥ.*

c. *apa* praef. *vi* id. Maḥ. 1. 6017. R. Schl. II. 10. 37.

c. *abʿi* adducere. Ṛgv. 42. 8: *abʿi sûyavasan* (*suyavasam*) *naya* (*naḥ*) „bono gramine insignem (ad locum) duc (nos)"; Maḥ. 3. 769: *śarô ǵyâm abʿinîyamânaḥ.*

c. *â* 1) adducere. Ḥ. 2. 12. N. 16. 3. 2) afferre, apportare. N. 20. 4: *ênam mê paṭam ânayatâm iha*; Sâ. 5. 78: *agnim ânayitvê 'ha* (pro *ânîya*). — Caus. adducendum curare. In. 5. 54: *ânâyya tanayam*; N. 8. 11: *sûtam ânâyayâmâsa puruśâir âptakâribʿiḥ*; R. Schl. I. 4. 25. Ragʿ. 12. 12. Maḥ. 1. 2974. — *ânâpayitum* pro *ânâyayitum* R. Schl. II. 14. 21 (v. simpl.).

c. *â* praef. *sam* + *abʿi* adducere. Maḥ. 3. 10656: *vandiṅ samabʿyânaya matsakâśam.*

c. *â* praef. *upa* afferre, apportare. R. Schl. I. 19. 22: *annam upânîtam*; M. 10.

c. *â* praef. *sam* + *upa* adducere, congregare. Maḥ. 1. 7460: *mantrâya samupânîtâs tê.*

c. *â* praef. *pari* circumducere. Maḥ. 2. 2685: *kô nu tâm ... sabʿâmadʿyê paryânayêt.*

svâdyâya q. v.) evanida sacrificia et Vêdorum lectiones habens. Su. 2. 22.

निवृत्ति *nivṛtti* f. (r. *vart vṛt* praef. *ni* interire, s. *ti*) interitus, occasus, cessatio. Bᶜ. 16. 7.

निवेश *nivêśa* m. (r. *viś* intrare, praef. *ni* s. *a*) 1) introitus, ingressio. Su. 2. 26. 2) castra. Ragᶜ. 5. 49.

निवेशन *nivêśana* n. (r. *viś* praef. *ni* s. *ana*) 1) introitus, ingressio. 2) domus, domicilium, sedes. In. 3. 2. Br. 1. 3.

1. निश् *niś* 1. par. (*samâdâu* K. *śilê* V.) cogitare, meditari.

2. निश् *niś* f. (nom. *nik*; ut *náktam* a r. *naś*, ita ut nox a nocendo nominata sit, v. gr. comp. 132. 2. not.*) nox. In. 5. 18. Ḥ. 1. 3.

निशा *niśâ* f. (v. *niś*) id. N. 13. 61. Bᶜ. 2. 69.

निशाकर *niśâkara* m. (noctem faciens, e *niśâ* et *kara* faciens) luna. N. 16. 14.

निशाचर *niśâćara* m. (nocte iens, e *niśâ* et *ćará* iens) nomen Râkśasorum.

निशान्त *niśânta* n. (r. *śam* praef. *ni* s. *ta*) domus. Ragᶜ. 16. 40.

निशापति *niśâpati* m. (noctis dominus, e *niśâ* et *páti*) luna. Am.

निशित *niśita* v. *śô* praef. *ni*.

निशीथ *niśîtá* m. (v. *niś*) nox. Maḥ. 1. 4275.

निश्चय *niśćaya* m. (r. *ći* praef. *nis* s. *a*) 1) decisio, judicium, dijudicatio. Br. 2. 27. 29. Bᶜ. 18. 4. 2) consilium, decretum, institutum, sententia. Sâ. 7. 6. Bᶜ. 2. 37. 3) certum, veritas. N. 19. 8. — Instr. *niśćayêna* adv. certe.

निश्चल *niśćala* (Karm. e *nis* et *ćala* se movens) immotus. Bᶜ. 2. 53.

निश्चित *niśćita* v. *ći* praef. *nis*.

निश्चेष्ट *niśćêśṭa* (Baḥ. e *nis* et *ćêśṭa*) motionis, nisûs expers, immobilis, immotus. — Acc. *niśćêśṭam* adv. A. 3. 40.

निष् *niś* 1. par. (*sêkê*) irrigare.

निषङ्ग *niśaṅga* m. (r. *saṅǵ* praef. *ni* s. *a*) pharetra. Ragᶜ. 2. 30.

निषङ्गिन् *niśaṅgin* m. (a praec. s. *in*) pharetrâ instructus. Ragᶜ. 7. 53.

निषध *niśada* m. nomen regionis (Wils. a country in the south-east division of India). N. 1. 3. 27.

निषाद *niśâdá* m. (r. *sad* praef. *ni* s. *a*) i. q. *kirâta*. Ragᶜ. 14. 52 et 70.

निषादिन् *niśâdin* (r. *sad* praef. *ni* s. *in*) sedens. Ragᶜ. 1. 52. 4. 20.

निषूदन *niśûdana* n. (r. *sûd* occidere, praef. *ni*, v. gr. 80, s. *ana*) occisor, in fine compp. N. 2. 23.

निष्क् *niśk* 10. âtm. (*parimâṇê* K. *mânê* V.; denom. esse videtur a sq.) pendere, metiri.

निष्क *niśká* m. n. (fortasse a praep. *nis* s. *ka*, cf. *útka*) 1) pondus quoddam auri. Ḥit. 104. 9. 2) pectoris ornamentum. R. Schl. I. 6. 9.

निष्क्रय *niśkraya* m. (r. *krî* praef. *nis* s. *a*) pretium. Ragᶜ. 2. 55. 5. 22. 15. 55.

निष्ठा *niśṭâ* f. (r. *stâ* praef. *ni*, v. gr. 80) 1) sedes, habitatio (cf. *pariniśṭâ*). Bᶜ. 18. 50. 2) status, conditio, agendi, vivendi ratio. Bᶜ. 3. 3. 5. 17. 17. 1. 3) finis, extremum; interitus, v. *nâiśṭika*.

निष्ठीवन *niśṭivana* n. (r. *śṭiv* praef. *ni* s. *ana*) actio spuendi, exspuendi. Bᶜar. 1. 91.

निष्ठुर *niśṭura* (r. *stâ* praef. *ni* s. *ura*) durus, asper, atrox. Ragᶜ. 3. 62. 8. 64. Ḥit. 100. 14.

निष्ठ्यूत *niśṭyûta* v. *śṭiv*, *śṭîv* praef. *ni*.

निष्णात *niśṇâta* v. *snâ* praef. *ni*.

निष्पन्द *niśpanda* (ut mihi videtur, Baḥ. e *nis* et obsoleto subst. *spanda*, abjectâ praepositionis sibilante et mutato radicis *s* in *ś*, quamquam vulgo haec radix litteram *s* immutatam retinet. Scribitur etiam *nispanda*, quod Wils. sicut *niśpanda* a rad. *pad* praefixo *nis* deducit; *nis* + *pad* autem proprie egredi significaret et rad. *pad* insertam nasalem non admittit) immotus. Ragᶜ. 6. 40. 15. 37. R. Schl. I. 55. 15.

निर्मम *nirmama* (Baḥ. e *nis* et *máma* mei, gen. pron. primae pers., qui hac in comp. substantivi vim habet, sensu cupiditas, aviditas) liber a sui cupiditate, aviditate. B̀. 2. 71. Rag̀. 15. 28.

निर्मल *nirmala* (vacuus a luto, a sordibus, Baḥ. e *nis* et *malá* lutum, sordes) purus, mundus. In. 5. 18.

निर्मलत्व *nirmalatva* n. (a praec. s. *tva*) puritas. B̀. 14. 6.

निर्माण *nirmâṇa* n. (r. *mâ* praef. *nis* s. *ana*) effectio, creatio. R. Schl. I. 26. 17.

निर्मोक *nirmôka* m. (r. *muć* praef. *nis* s. *a*) anguina pellis. Rag̀. 16. 17.

निर्यास *niryâsá* m. (r. *yas* praef. *nis* s. *a*, nisi *yâ* adjecto *s* s. *a*) resina. Rag̀. 1. 38.

निर्वाण *nirvâṇa* (r. *vâ* praef. *nis*) 1) (suff. *na*) part. perf. pass. v. 2. *vâ* praef. *nis*. 2) (suff. *ana*) exstinctio. Hit. 62. 6. 31. 5. B́. 2. 72. 5. 24: *brahmanirvâṇam* exstinctio in summo numine, quâ quis coalescit cum numine supremo. 3) delectatio, oblectatio. Śak. 45. 13: *labďan nêtranirvâṇam*.

निर्वापन *nirvâpana* n. (caus. r. *vâ* praef. *nis* s. *ana*) 1) exstinctio. Śak. 51. 2 infr. 2) refrigeratio. Śak. 43. 11.

निर्विण्ण *nirviṇṇa* v. *vid* praef. *nis*.

निर्वृति *nirvṛti* f. (r. *var vṛ* praef. *nis* s. *ti*) 1) laetitia, voluptas. N. 22. 3. Rag̀. 9. 37. 2) temeritas, audacia. Hit. 110. 20.

निर्वेद *nirvêdá* m. 1) (a r. *vid* praef. *ni* s. *a*) humilitas. Lass. 71. 2; modestia, pudor, sui contemptus. Up. 24. R. Schl. I. 55. 10; v. *vid* praef. *nis*. 2) (Baḥ. e *nis* et *vêda* scientia) ignorantia. B́. 2. 52.

निल् *nil* 1. par. (*gahanê*) densum, impervium esse.

निलय *nilaya* m. (r. *lî* praef. *ni* s. *a*) domus, habitatio. Rag̀. 2. 15. Cf. *âlaya*.

निवर्हन *nivarhana* vel निवर्हण *nibarhaṇa* m. (r. *varh vṛh* vel *barh bṛh* cl. 10 ferire, occidere, s. *ana*) feritor, occisor, exstinctor, in fine compp. In. 1. 1. A. 10. 55.

निवसन *nivasana* n. (r. *vas* praef. *vi* s. *ana*) vestis. Rag̀. 19. 41.

निवह *nivaha* m. (r. *vah* praef. *ni* s. *a*) multitudo, copia. B̀ar. 3. 42.

निवात *nivâtá* (e *ni* sub et *vấta* ventus) qui sub vento est, ideo vento non expositus, non ventosus, quietus, tranquillus. B́. 6. 19. 2) securus, firmus; v. sq.

निवातकवच *nivâtakavaća* m. (securam loricam habens, bene loricatus, Baḥ. e praec. et *kávaća* lorica) nomen Dânavorum stirpis. A. 5. 10.

निवाप *nivâpa* m. (r. *vap* praef. *ni* s. *a*) donum sacrificale, quod Manibus datur, libatio Manibus facta. Rag̀. 5. 8. 8. 61 et 85. 16. 91.

निवारण *nivâraṇa* (r. *var vṛ* cl. 10, praef. *ni* s. *ana*) 1) qui arcet, in fine compp. A. 10. 70. 2) n. actio arcendi. N. 7. 10.

निवास *nivâsa* m. (r. *vas* habitare, s. *a*) domus, habitatio. H. 4. 29. B̀. 11. 25. 37.

निविड *niviḍá* (ut videtur, intervallum non habens, e *ni* pro *na* non [v. *nik̀ila*] et *viḍa* pro *vila*, v. Wils.) spissus, densus, arctus. Raǵ. 9. 58. 11. 15. 19. 44.

निवृत्त *nivṛtta* v. *vart vṛt* praef. *ni*.

निवृत्तकृषिगोरक्ष *nivṛttakṛśigôrakśa* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et comp. Dvandv. e *kṛśín* arator et *gôrakśa* bubulcus) evanidos aratores et bubulcos habens. Su. 2. 24.

निवृत्तदेवकार्य *nivṛttadêvakârya* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et *dêvakârya* n.; *dêvá* deus et *kầrya* n. faciendum, officium) evanidum deorum cultum, evanidas res divinas vel sacras ceremonias habens. Su. 2. 23.

निवृत्तविपणापण *nivṛttavipaṇâpaṇa* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et Dvandv. e *vipaṇa* venditio et *âpaṇá* forum) evanidas venditiones et fora habens. Su. 2. 23.

निवृत्तयज्ञस्वाध्याय *nivṛttayag̀ńasvâďyâya* (Baḥ. e *nivṛtta* evanidus et Dvandv. e *yag̀ńá* sacrificium et

नियुद्ध niyudd'a n. (r. yud' praef. ni s. ta) singulare certamen. Lass. 48. 8.

नियोक्तार् -तृ niyóktâr -tṛ m. (r. yuǵ praef. ni s. târ tṛ) qui jubet, dominus. Rag'. 2. 56; v. sq.

नियोग niyóga m. (r. yuǵ s. a, v. gr. 575. s. a) jussum, praeceptum. In. 2. 22. 3. 5. 4. 17. H. 4. 5.

नियोगतस् niyógatas adv. (a praec. s. tas) jussu, propter jussum.

नियोगिन् niyógin m. (a niyóga s. in) imperio alicujus subjectus, famulus, minister. Hit. 61. 13. 62. 3. 6. 7.

निर् nir v. nis.

निरत nirata v. ram.

निरन्तरम् nirantarám adv. (Avy., gr. 607, e nis et ántara intervallum, spatium interjectum) sine intervallo, simul, una. Su. 1. 4. De tempore statim, protinus. Lass. 9. 2.

निरपाय nirapâya (Bah. e nis et apâya q. v.) deverticuli expers, non devius, infallibilis. N. 4. 19.

निरय niraya m. (Bah. e nis et aya felicitas) tartarus. Mah. 1. 1825.

निरवद्या niravadyâ f. (fem. a niravadya non humilis, non vilis, pulcher; Bah. e nis et avadyá n. q. v.) pulchritudo. In. 5. 11.

निराबाध nirâbâd'a vel निरावाध nirâvâd'a m. (Bah. e nis et âbâd'a vel âvâd'a vexatio, turbatio, perturbatio) vacuus a vexatione, turbatione; securus. H. 4. 12.

निरामय nirâmaya (Bah. e nis et âmaya m. morbus) vacuus a morbo, incolumis, salvus, felix. In. 3. 8. H. 1. 41.

निराशिस् nirâśis (Bah. e nis et âśis spes, v. gr. 206) vacuus a spe. B'. 3. 30. 4. 21.

निरास्वाद nirâsvâda (Bah. e nis et âsvâda m. sapor) saporis expers, non amoenus, insuavis, injucundus. H. 1. 20.

निरीह nirîha (Bah. e nis et îhâ) vacuus a desiderio, a nisu, ab appetitu. Hit. 10. 25.

निरीहता nirîhatâ f. (a praec. s. tâ) abstract. praecedentis. Hit.

निरुद्योग nirudyóga (Bah. e nis et udyóga m. negotium, opera, labor) negotiorum, laborum expers. Su. 4. 3.

निरुद्विग्न nirudvigna v. viǵ praef. ut praef. nis.

निरूपण nirûpaṇa n. (r. rûp praef. ni s. ana, v. gr. 94[a]) exploratio, investigatio. Hit. 48. 1.

निर्ऋति nirṛti f. (e nis et ṛtí felicitas) infortunium, calamitas. Mah. 1. 3559.

निर्घर्षण nirg'arśaṇa n. (r. g'arś g'ṛś praef. nis s. ana) frictio, tritus.

निर्घर्षणक nirg'arśaṇaka (a praec. s. ka) fricans, terens. Hit. 55. 6.

निर्घात nirg'âta n. (caus. r. han praef. nis [nirg'âtayâmi, gr. 471] suff. a) impetus venti. In. 1. 5.

निर्घोष nirg'ôśa m. (r. g'uś praef. nis s. a) strepitus. N. 21. 3. 8.

निर्झर nirǵ'ara m. (fortasse a r. gar [gṝ], mutato g in ǵ', praef. nis s. a) catarrhacta. N. 12. 8.

निर्णय nirṇaya m. (r. nî praef. nis s. a) inquisitio, investigatio, exploratio. Mṛ. 294. 6. Hit. 72. 4.

निर्णेजन nirṇêǵana n. (r. niǵ praef. nis s. ana) purificatio, lustratio, expiatio. Man. 3. 209.

निर्दय nirdaya (Bah. e nis et dayá) immisericors, crudelis, vehemens. Rag'. 19. 32. — nirdayam adv. crudeliter, vehementer. Rag'. 11. 84. Hit. 27. 21.

निर्देश nirdêśa m. (r. diś praef. nis s. a) designatio, descriptio. B'. 17. 23.

निर्नाथ nirnât'a adj. (Bah. e nis et nât'á dominus, tutor) domini, tutoris expers.

निर्नाथता nirnât'atâ f. (a praec. s. tâ) ejus, qui domini, tutoris expers est, status. N. 13. 35.

निर्बन्ध nirband'a m. (e nis et band'a) pertinacia, importunitas. Rag'. 5. 21. 14. 32. Śak. 48. 4 infr.

निर्भर nirb'ara (Bah. e nis et b'ara q. v.) immodicus. — nirb'aram adv. ultra modum. Hit. 29. 13: nirb'aram âliṅgya; 50. 2: nirb'aram prasuptaḣ.

निदाघ *nidâgʿá* m. (r. *daḥ* praef. *ni* s. *a*, mutato *ḥ* in *gʿ* vel servato primitivo *gʿ*; cf. hib. *daghaim* uro) 1) aestus, calor. Ragʿ. 10. 5. 2) aestas. Ragʿ. 10. 84. Ritu-S. 1. 1 et 65.

निदान *nidấna* n. (r. *dâ* vel *dô* s. *na* vel *ana*) causa principalis. Ragʿ. 3. 1.

निदेश *nidêśa* m. (r. *diś* s. *a*) jussus, praeceptum, imperium, auctoritas. M. 19.

निद्रा *nidrấ* f. (a r. *drâi* dormire, praef. *ni*, mutato *âi* in *â*) somnus. Ḥ. 1. 4.

निधन *nidʿána* m. (r. *ḥan*, cujus forma primitiva est *dʿan* = gr. ΘΑΝ, s. *a*, v. gr. 104) mors, exitium. Br. 2. 2. N. 2. 17. Bʿ. 3. 35. (Hib. *nidh*, *nith* „manslaughter, homicide, a battle"; v. r. *ḥan.*)

निधान *nidʿâna* n. (r. *dʿâ* praef. *ni* deponere, s. *ana*) thesaurus, gaza. Bʿ. 9. 18. 11. 38.

निधि *nidʿí* m. (r. *dʿâ* praef. *ni* s. *i*, nisi potius sine suffixo, attenuato *â* in *i*) receptaculum, thesaurus, gaza. A. 6. 6. N. 24. 37.

निनाद *ninâda* m. (r. *nad* praef. *ni* s. *a*) sonus, stridor, strepitus. Ragʿ. 11. 15. Ritu-S. 1. 25.

निन्द् *nind* 1. par. interdum âtm. (scribitur *nid*, gr. 110[a)]) 1) reprehendere, vituperare. Râm. II. 76. 92: *nindâmy aḥañ karma kṛtam pitus tat*; Man. 8. 19: *nindârḥô yatra nindyatê*; Maḥ. 3. 15229: *anindyan nindatê yô ḥi.* 2) spernere. Bʿ. 2. 36: *nindantas tava sâmartʿyam.* — *anindita* non spretus. N. 12. 120. In. 4. 15. (Vid. *nid.*)

c. *prati* reprehendere, vituperare. Dr. 5. 18: *svabuddʿim pratininditâsi.*

c. *vi* id. Maḥ. 3. 13700: *vinindan svam âtmânam.*

निन्दा *nindấ* f. (r. *nind* s. *â*) vituperium. Bʿ. 12. 19.

निन्व् *ninv* 1. par. (*sêkê*; scribitur *niv*, gr. 110[a)]) irrigare.

निपात *nipâta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) actio decidendi, delabendi. A. 8. 6. 2) impetus. Ragʿ. 2. 60.

निपातन *nipâtana* n. (a caus. r. *pat* praef. *ni* s. *ana*) actio caedendi, occidendi. Ragʿ. 9. 49.

निपातिन् *nipâtín* (r. *pat* praef. *ni* s. *in*) 1) decidens. Ur. 87. 8. Ragʿ. 9. 40. 2) (a caus.) efficiens ut aliquid cadat, caedens, occidens. Ragʿ. 11. 21. N. 12. 93.

निपुण *nipuṇa* (r. *puṇ* praef. *ni* s. *a*) aptus, idoneus, habilis, peritus, doctus; v. *nâipuṇá*, *nấipuṇya.*

निबन्ध *nibandʿa* m. (r. *bandʿ* s. *a*) actio ligandi, constringendi. Bʿ. 16. 5.

निबन्धन *nibandʿana* n. (r. *bandʿ* praef. *ni* s. *ana*) causa. Ragʿ. 8. 51. Up. 11.

निभ *nibʿa* (r. *bʿâ* splendere, praef. *ni* s. *a*) similis, in fine compp. Ḥ. 3. 9. Vid. *sannibʿa.*

निभर्त्सन *nibʿartsana* n. (r. *bʿarts* praef. *ni* s. *ana*) imminatio, comminatio. Dr. 6. 20.

निमित्त *nimitta* n. (fortasse e *nimita* reduplicato *t*, a r. *mâ* vel *mi* praef. *ni* s. *ta*) 1) causa. Accus. adverb. (*nimittam*) praepositionis loco fungitur, ad exprimendum causâ, propter (gramm. 622). N. 9. 34. 2) signum. N. 23. 5. 8. Bʿ. 1. 31. N. 13. 20. 16. 26. 3) vestigium. Ḥit. 24. 16.

निमेष *nimêśá* m. (r. *miś* s. *a*) nictatio. N. 5. 26. Dr. 8. 9. — *nimêśất* momento temporis. Ragʿ. 9. 63.

निमेषमात्र *nimêśamâtra* n. (e praec. et *mấtra* n. mensura) momentum. Dr. 8. 9.

निम्न *nimná* (r. *mnâ* praef. *ni* s. *a*) profundus. Maḥ. 2. 784.

निम्नगा *nimnagâ* f. (e praec. et *ga* iens in fem.) fluvius. Ragʿ. 8. 8. 16. 61. (Cf. nomen fluminis Nemeni.)

नियत *niyata* v. *yam.*

नियन्तार् -तृ *niyantấr -tṛ́* m. (r. *yam* praef. *ni* s. *târ tṛ*) auriga. Ragʿ. 1. 17.

नियम *niyamá* m. (r. *yam* s. *a*) actio cohibendi, coërcendi, domandi, sedandi; votum. Br. 2. 24. Su. 2. 16. R. Schl. I. 8. 14. Ragʿ. 5. 8. Ur. 43. 6 infr.

नियुत *niyuta* m. n. (r. *yu* praef. *ni* s. *ta*) decem milliones. Cf. *ayúta.*

निक्ष् *nikś* 1. par. (*ćumbanê* K. *ćumbê* V.) osculari. c. *pra* (ad arbitrium *praṇikś* vel *pranikś*) id. B'aṭṭ. 9. 106: *praṇikśiśyati nô b'ûpali*.

निक्षेप *nikśêpa* m. (r. *kśip* praef. *ni* dejicere, deponere, s. *a*) depositum, pignus, hypotheca. N. 20. 29. Man. 8. 179.)

निखिल *nik'ila* (Bah. et *ni* et *k'ilá* n. vacuum, inane; fortasse *ni* hujus compositi ortum est e *na* non, attenuato *a* in *i*, cf. *ak'ila*) totus, integer. R. Schl. I. 5. 4. — Instr. *nik'ilêna* adv. omnino, plane. R. Schl. I. 37. 4.

निगड *nigaḍa* m. (r. *gaḍ* praef. *ni* s. *a*) vinculum, compes. Śak. 60. 2.

निगम *nigamá* m. (r. *gam* praef. *ni* s. *a*) 1) urbs. 2) forum. 3) mercatura, mercatus, v. *nâigamá*.

निग्रह *nigraha* m. (a r. *grah* praef. *ni* cohibere, refrenare, s. *a*) coërcitio, refrenatio, oppressio. B'. 6. 34. Rag'. 11. 55. 12. 52.

निघातिन् *nig'âtin* adj. (a caus. radicis *han* praef. *ni* [*nig'âtayâmi*, gr. 471. 4] suff. *in*) sternens, prosternens, caedens, occidens, diruens. A. 7. 26.

निघ्न *nig'na* (r. *hân* praef. *ni* s. *a*, v. gr. 575. 3) alius arbitrio subjectus. Rag'. 14. 58.

निघ्नन्त् *nig'nant* part. praes. radicis *han* praef. *ni* q. v. Dr. 5. 15.

निचय *nićaya* m. (r. *ći* colligere, s. *a*) acervus. N. 26. 19.

निचुल *nićula* m. (ut videtur, a r. *ćul* praef. *ni* s. *a*) arboris genus (Wils. Barringtonia acutangula). Ur. 59. 14.

निचोल *nićôla* m. n. (r. *ćul* praef. *ni* s. *a*) pallium. Gîta-G. 5. 11.

निज् *niǵ* 3. par. âtm. (*śôćê* K. *pôśê śudd'âu* V.) purificare, lavare; nutrire. (V. *niṅǵ* et cf. hib. *nighim* „I wash", *nighte* „washed" = scr. *niktá*; lat. *ninguis*, *nix* e *nig-s*, *nivis* e *niguis*, *ninguo*, *ningo*; gr. νίζω, νίψω, νίπτω, ΧΕΡ-ΝΙΒ, mutatâ gutturali in labialem.)

c. *nis* lavare, abluere, purificare, lustrare. Man. 5. 127: *adb'ir nirṇiktam*; Rag'. 17. 22: *tôyanirṇiktapâṇayali*; Man. 11. 189: *ênasvib'ir anirṇiktâili*.

निज *niǵá* (r. *ǵan* praef. *ni* s. *a*, v. gr. 575. 3) 1) innatus. Rag'. 3. 15. 2) indigena. Hit. 21. 1. 3) proprius; in recentioribus scriptis pronominum possessivorum vice fungitur: meus, tuus, suus, noster etc. Up. 3 et 87: *niǵam* suum; Rag'. 18. 27: *niǵê* in suo.

निञ्ज् *niṅǵ* 2. âtm. (scribitur *niǵ*, v. gr. 110[a]) i. q. *niǵ*.

नितम्ब *nitamba* m. (r. *tamb* praef. *ni* s. *a*; fortasse *ni* in hoc comp. ortum est e *na*, attenuato *a* in *i*, ita ut *nitamba* proprie significet non se movens, cf. *nága* mons et v. *nik'ila*) 1) collis. N. 12. 110. 2) nates, clunes. In. 5. 10. Rag'. 4. 52. 6. 17.

नितम्बिनी *nitambinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) pulchris clunibus praedita femina, καλλίπυγος. Ritu-S. 1. 5.

नितराम् *nitarám* adv. (a *ni* s. *tarâm* acc. fem. suff. comp. *tara*, v. gr. 584. 35) semper, in perpetuum. Mṛ. 267. 5. Ćâur. 42. Rag'. 1. 95. Lass. 58. 20. — Cf. *nítya*.

नितान्त *nitânta* v. *tam* praef. *ni*.

नित्य *nítya* (a praepos. *ni* s. *tya*, v. gr. 584. 45 et cf. *nitarám*) sempiternus. — Acc. *nítyam* adv. semper. In. 3. 10. 5. 61. H. 4. 10. Br. 3. 6. Su. 1. 31, v. gr. 584.

नित्यत्व *nityatvá* n. (a *nítya* s. *tva*) aeternitas, perennitas, constantia, perseverantia. B'. 13. 11.

नित्यदा *nityadâ* (a *nítya* s. *dâ*) semper.

नित्यशस् *nityaśás* (a *nítya* suff. *śas*) semper. N. 26. 14. 16.

निद् *nid* 1. par. âtm. (*kutsâyâm* K. *sannid'âu kutsanê* V.) 1) i. q. *nind*. 2) propinquum, prope esse. (Vid. *nind* et cf. gr. ὄνειδος, praef. ο, Pottius comparat etiam λοίδ-ο-ρος; goth. *ga-naitja* contumeliâ afficio; germ. vet. *níd* invidia.)

निदर्शन *nidarśana* n. (a caus. r. *darś dṛś* s. *ana*) exemplum. Rag'. 8. 45.

नाल *nâlá* m. n. caulis, praesertim loti. Rag. 6. 13. 15. 52. (Vid. *nâlî* et cf. *nâḍí.*)

नालिकेर *nâlikêra* m. i. q. *nârikêra.* Rag. 4. 42.

नाली *nâlî* f. (a *nâlá* signo fem. *î*) i. q. *nâlá.*

नालीक *nâlîka* m. 1) sagitta. 2) jaculum, missile, pilum.

नाव्य *nâvya* (a *nâu* s. *ya*) navigabilis. Rag. 4. 31.

नाश *nâśa* m. (r. *naś* perire, s. *a*) occasus, interitus, mors. B. 2. 63. Rag. 8. 87.

नाशन *nâśana* (a caus. radicis *naś* suff. *ana*) delens, exstinguens. B. 16. 21. N. 12. 95.

नाशिन् *nâśín* (r. *naś* perire, s. *in*) periens. B. 2. 18 in composit. cum *a* priv.

नास् *nâs* 1. âtm. (*śabdê* K. *d'vânê* V.) sonare.

नासत्य *nâsatya* m. du. *nâsatyâu* Aśvini, v. *aśvín.* Mah. 1. 445.

नासा *nâ'sâ* f. (fortasse a r. *snâ* abjecto *s*, cf. *nâu*; ita Vossius lat. *nâsus* deducit a νάω, „quia per eum fluit humor") nasus. (Germ. vet. *nasa* f. id.; lit. *nōsis* f.; lat. *nâsus*; *naris* e *nasis*, v. *nas*; slav. *nosŭ* m.; fortasse gr. νῆσος huc pertinet, ita ut insula a similitudine nasi appellata sit, sicut hib. *sron* et nasum et promontorium significat. *Sron* autem cum *sroth*, *sruth* flumen, *srothadh* „sneezing" ad rad. स्रु *sru* fluere retulerim, unde *srutá* fluens, fluidus, *srôtas* flumen; ad *nâ'sâ* autem trahi posset hib. *neas* „a hill, a promontory".)

नासिका *nâ'sikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) nasus. B. 6. 13.

नास्तिक *nâstiká* m. (e *nâsti* [*na* + *asti*] non est, substantive posito, s. *ka*) qui vitam futuram esse negat, qui brahmanicae religioni non addictus est. Râm. I. 52. 15: *nâstikô gâyatê ganah.*

नि *ni* praep. insep. deorsum. sub, de. (V. gr. 111 et cf. nostrum *nie-der*, germ. vet. *ni-dar*, quod suffixo compar. cum latinis praepp. *prae-ter*, *prop-ter*, *sub-ter*, *in-ter*, cum scr. *an-tár*, send. *niś-tare* extra [a scr. *nis* q. v.] convenit; cf. etiam slav. низ *niz* deorsum et v. gr. comp. 293. 294.)

निंस् *nins* 2. âtm. (*ćumbanê* K. *ćumbê* V.; scribitur *nis*, gr. 110[a]) osculari.

निः *nih* v. *nis.*

निःशब्द *nihśabda* (Bah. e *nis* et *śábda* strepitus) strepitûs expers, silens. N. 13. 6.

निःशेष *nihśêśa* (reliqui expers, Bah. e *nis* et *śêśa* n. reliquum, residuum) totus, integer, universus. Rag. 5. 1.

निःश्रेयस *nihśrêyasa* n. (melioris expers, quod ipsum optimum est, Bah. irregulare e *nis* et *śrêyas* n. melius, adjecto *a*) beatitudo. B. 5. 2.

निःश्वास *nihśvâsa* m. (rad. *śvas* praef. *nis* suff. *a*) 1) spiritus, halitus. Rag. 1. 43. 16. 43. 2) gemitus. N. 2. 2.

निःसंशय *nihsanśaya* (Bah. e *nis* ex et *sanśaya* m. dubium) dubii expers. Br. 2. 30.

निःसपत्न *nihsapatna* (Bah. e *nis* ex et *sapatna* m. inimicus) inimicorum expers. Su. 2. 26.

निःसार *nihsâra* m. (r. *sar* *sṛ* praef. *nis* s. *a*) exitio, egressus. Hit. 124. 19.

निकट *nikaṭá* (a *ni* s. *kaṭa*, cf. *utkaṭá*) propinquus. Am.

निकर *nikara* m. (r. *kar* [*kṛ*] praef. *ni* s. *a*) copia, multitudo. Mah. 1. 1496. Bar. 1. 37. Ur. 59. 2 infr.

निकष *nikaśá* m. (r. *kaś* praef. *ni* s. *a*) lapis Lydius. Am.

निकाय *nikâyá* m. (ut videtur a r. *ći*, servatâ primitivâ gutturali, s. *a*; cf. gr. 481) conventus, coetus, turba, multitudo. 2) domus, habitatio.

निकुञ्ज *nikuńga* m. n. (e *kuńga* q. v. praef. *ni*) virgultum. N. 12. 6.

निकुम्भ *nikumb'a* m. nom. pr. Asuri. Su. 1. 2.

निकृत *nikṛta* v. *kar kṛ.*

निकृन्तन *nikṛntana* m. (r. *karnt* *kṛnt* praef. *ni* s. *ana*) qui findit. A. 3. 55.

निकेत *nikêta* m. (r. *kit* habitare, praef. *ni* s. *a*) domus, habitatio. B. 12. 19. Rag. 8. 33. 14. 58.

नागरिक *nâgariká* m. (a *nagará* s. *ika*) oppidanus, civis. Ur. 82. 11.

नाट्य *nā́ṭya* n. (a *nā́ṭa* s. *ya*) repraesentatio, actio scenica. Ur. 4. 17.

नाडी *nâḍī́* f. 1) caulis. 2) fistula. 3) vena. 4) intestinum.

नाथ् *nât'* 1. par. 1) rogare, petere. Nâiś. 3. 25: *nât'anti kê nâma na lôkanât'am* (schol. *yâćantê*). 2) âtm. appetere, optare, c. gen. rei. Pâṇ. II. 3. 55: *mad'unô nât'atê*; B'aṭṭ. 8. 120: *d'ṛtyâ nât'asva*. 3) aegrotum esse. Yag'ur-V. (v. Westerg.): *avatân* (*avatât*) *mâ nât'atât*. 4) dominari, imperare; v. *nât'á*. (Cf. *nâd'*. Huc vel ad *nâd'* traxerim germ. vet. *nôt* „necessitas, tribulatio, angor"; anglo-sax. *nead*, *neod*; goth. *nauthjan* cogere, *naudiband* necessitatis vinculum.)

नाथ *nât'á* m. (r. *nât'* s. *a*, nisi anom. a r. *nî* s. *t'a*, v. *nî't'a*) dominus, tutor.

नाथवत् *nât'avant* (a praec. s. *vant vat*) domino, tutore praeditus. Dr. 6. 15.

नाद *nâdá* m. (r. *nad* sonum edere, s. *a*) strepitus. N. 21. 5. Su. 1. 33.

नाध् *nâd'* 1. par. âtm. i. q. *nât'*. Ṛgv. 118. 10: *nâd'amânâĥ* „opes desiderantes"; 110. 5: *upaman nâd'amânâĥ* „sufficientem sibi cibum optantes"; 109. 3: *iti nâd'amânâĥ* „sic precantes". (V. *nât'*.)

नाना *nā́nâ* indecl. (ut videtur, reduplicatio stirpis demonstr. *na*, quae invenitur in fine pron. compp. *ana*, *êna*, producto *a*) multus, varius. H. 1. 19. B'. 11. 5.

नान्दी *nândī́* f. (r. *nand* s. *î*) benedictio, a qua incipit prologus dramatum. Ur. 1.

नापय् *nâpay* v. *nî*.

नापित *nâpitá* m. tonsor. Hit. 63. 6.

नाभि *nā́b'i* f. 1) modiolus rotae. 2) umbilicus. Mêg'. 29. 80. 3) moschus. (Germ. vet. *naba* f. modiolus rotae, *nabalo* m. umbilicus; gr. ὀμφαλός, litteris transpositis e νεφαλος, mutato ν in μ propter sequentem labialem, nisi ex ο-ναφαλος, ejecto α, praefixo ο, sicut in ὄνυξ, ὀφρύς, ὀδούς, ὄνομα; ita lat. *umbilicus* e *nubilicus* vel *u-nabilicus*, sicut *unguis* ex *u-naguis*, v. *nak'á*.)

नाम *nâma* (acc. τοῦ *nā́man*) 1) adv. nomine. H. 2. 1. Su. 1. 2. N. 1. 1. 18. 5. Dr. 7. 9. 12. 2) particula interrog. N. 11. 4. 12. 19: *nanu nâma*; Śak. 51. 2 infr. et Hit. 75. 2: *kô nâma*; N. 24. 10.

नामतस् *nâmatás* adv. (a *nā́man* s. *tas*) nomine. N. 18. 5.

नामधेय *nâmad'éya* m. (e *nā́man* nomen et *d'éya*, a *d'â* ponere, s. *ya*, ponendus) nomen. Hit. 4. 5.

नामन् *nā́man* n. (ut videtur, a r. *ǵńâ* s. *man*, abjectâ radicis litterâ initiali, sicut in lat. *nosco* e *gnosco*, gr. νοέω e γνοέω, v. *ǵńâ*) nomen. Su. 3. 18. (Lat. *nomen*; goth. *NAMAN*, nom. *namô*, gen. *namin-s*, attenuato *a* in *i*, v. gr. comp. 141; gr. O-NOMAT, praefixo ο, mutato *n* in tenuem ejusdem organi, sicut in universum gr. suff. ματ respondet sanscrito *man*, ita tamen, ut primitivum ν saepe in fine compositorum servatum sit, e. c. ἀπράγμων, πολυπράγμων, ἀτέρμων; slav. *imań*, them. *imen* e *nimen*, gen. *imen-e*, abjectâ finali in nom. et acc. sicut in scr. *nâma*, in goth. *namô*; scot. *ainm*; cambro-brit. *env*.)

नाम्य *nâmya* (a *nā́man* s. *ya*) ut videtur: clarus, celeber, magni nominis, namhaft. Dr. 4. 12.

नायक *nâyaka* m. (a r. *nî* s. *aka*) dux. B'. 1. 7.

नार *nâra* n. (fortasse a r. *snâ* abjecto *s*, sicut in lat. *natare*) aqua. (Gr. νηρός madidus; neogr. νηρόν aqua; lit. *naras* urinator, *nardau* demergor, submergor.)

नारद *nârada* m. nom. pr. divini sapientis, dei Brahmae filii. B'. 10. 26. In. 2. 14.

नाराच *nârâćá* m. sagitta ferrea. Dr. 8. 6. A. 10. 20.

नारायण *nârâyaṇá* m. (e *nára* s. *âyana*, mutato *n* in *ṇ* vi euphon. antecedentis *r*) cognomen dei Viśṇus.

नारिकेर *nârikêra* m. -*rî* f. nux Indica, Cocosnuſs.

नारी *nā́rî* f. (a *nára* vir, productâ mediâ vocali et adjecto signo fem. *î*) femina.

yâmi, attenuato *â* in *î*; hib. *nas* „death"; goth. *nau-s* mortuus, gen. *navi-s*, them. *navi* e *nahvi*, ejecto *h*, sicut nostrum *wer* = goth. *hva-s* e *has* pro scr. *kas*, adjecto *v*; v. gr. comp. 388.)

c. *pra*: *praṇaśyâmi* (gr. 94[b]); ubi tamen finalem radicis litteram consonans muta vel sibilans sequitur, primitivum *n* servatur, unde part. perf. pass. *pranaṣṭa*, fut. *pranaṅkśyâmi* vel *praṇaśiśyâmi*, v. Pâṇ. VIII. 4. 36; non raro autem in libris editis et manuscriptis contra hanc regulam invenitur *ṇa* pro *na*, e. c. Su. 2. 22: *praṇaṣṭanṛpatidviǵâ*, sic etiam in edit. Calc. 1. 7673. N. 24. 17: *mama râǵyam praṇaṣṭam*, in ed. Calc. *pranaṣṭam*) i. q. simpl. B^c. 1. 40: *praṇaśyanti kulad^carmâh*.

c. *pra* praef. *sam* id. *sampranaṣṭa* qui evanuit. N. 20. 40: *sampranaṣṭê kalâu* (sic cum edit. Calc. legendum pro *sampraṇaṣṭê*).

c. *vi* id. Br. 2. 20. 21. 3. 7. 8. B^c. 8. 20. Maḥ. 3. 2861: *vinaṅkśyâmi na sanśayah*. — Caus. necare, perdere. Maḥ. 1. 4169: *mâ nah sarvân vyanînaśah*. R. Schl. I. 55. 27. Rag^c. 2. 56.

1. नस् *nas* 1. âtm. (*kâuṭilyê* K. *ḥvṛtâu* V.) curvum, flexuosum esse.

2. नस् *nas* f. (nom. *nâs*) nasus, praesertim in fine compositorum. Dr. 6. 22: *sunas*. (Lat. *naris*; v. *nā́sâ*.)

नह् *naḥ* 4. par. âtm. *náḥyâmi*, *náḥyê* (*band^canê* K. *band^cê* V. Formae, quae consonantem mutam vel sibilantem proxime cum radice conjungunt, derivantur a *nad^c*, quae primitiva radicis forma esse videtur; unde e. c. praet. multf. *ánâtsam*, fut. aux. *natsyā́mi*, part. perf. pass. *nadd^cá*) ligare, nectere, praesertim thorace se induere. Maḥ. 4. 1016: *yôtsyamânâ anaḥyanta*. — *nadd^cá* conjunctus, indutus, praeditus. N. 12. 6: *nânâd^câtuśatâir nadd^cah*. (Lat. *nec-to*, *neo*; fortasse *vi-ncio* = scr. *vinaḥyâmi*, ejectâ radicis vocali, v. *naś*; gr. νέω, νήθω; goth. *nêhva* prope; germ. vet. *nah* prope, post; *nâhan*, *nâvan* nere, sarcire; *ga-nah* sufficit, praet. sensu praes. [v. Graff. 2. 1005]; *nôg*; anglo-sax. *nôh* satis, *ge-nug*; hib. *nasgaim* „I bind, tye, chain", *nas* „a band, tie", v. Pictet p. 67.)

c. *apa* exuere. Maḥ. 3. 13309: *apanaḥyê vâsam*.

c. *api* vel *pi* induere. B^catt. 3. 47: *kavaćam pinaḥya*; Maḥ. 1. 759: *kuṇḍalê ... tasya kśatriyayâ pinadd^cê*; Śak. 10. 3 infr.: *pinadd^cênâi 'têna valkalêna priyamvadayâ dṛd^cam pîḍitâ 'smi*; 10. 10: *kusumam iva pinadd^cam pâṇḍupatrôdarêṇa*; 146. 8-12: *mama ... mandâramâlâ ḥariṇâ pinadd^câ*.

c. *ava* induere, tegere. Man. 6. 76: *ćarmâvanadd^cam* (schol. *ćarmâćâditam*).

c. *ut* id. Rag^c. 17. 23: *muktâguṇônnadd^cam mâulim*. Cum ablat.: se exuere, liberare aliquâ re. *salilâd unnadd^cum* ex aquâ se emergere. Maḥ. 3. 10116: *tatah prasannâ pṛ^civî ... punar unnaḥya salilât*.

c. *sam* induere, cum loc. pers. Śak. 11. 15: *kusumam iva lôb^canîyan yâuvanam aṅgêśu sannadd^cam*. Sibi induere. Dr. 6. 19: *sannaḥyad^cvan sarva êvê 'ndrakalyâ maḥânti ćârûṇića dansanâni* (sic cum ed. Calc. legendum pro *dansitâni*); Maḥ. 3. 14958: *samanaḥyanta kavaćâni*. — Cum instr. se induere. B^catt. 17. 4: *samanaḥyanśća varmab^cih*. Armare. B^catt. 15. 11: *samanâtsît sâinyam*. — Absol. Maḥ. 2. 894: *samanaḥyaǵ ǵarâsand^cah kśâtran d^carmam anusmaran*. — *sannadd^ca* loricatus, armatus. Mêg^c. 8: *tvayi sannadd^cê* (schol. *saǵǵîb^cûtê uditê vâ upast^citê vâ*).

c. *sam* praef. *ab^ci* id. *ab^cisannadd^ca* armatus. Maḥ. 3. 14883.

नहुष *náḥuśa* m. nom. pr. regis.

नाक *nā́ka* m. coelum. Rag^c. 1. 5. 15. 96.

नाग *nā́ga* m. (a *nága* mons, s. *a*) 1) serpens (Wils.: A serpent in general, or especially the Spectacle snake, or Cobra Capella [Coluber Naga]). Su. 2. 8. B^c. 10. 29. 2) elephantus. N. 13. 10.

नरर्षभ *nararśab'a* m. (Tatp. e *nára* et *ṛśab'á* q. v.) virorum, hominum princeps.

नरवाहिन् *naravâh'in* (a *naravâha* [*nára* + *vâha* equus] s. *in*) viros equorum loco habens, a viris vectus. N. 17. 23.

नर्त् नृत् *nart nṛt* 4. par. interdum âtm. saltare. In. 2. 31: *êtâśćâ 'nyâśća nanṛtus tatra*; Mah. 1. 5187: *nanarta tan dṛśṭvâ nṛtyamânam.*

c. *â* caus. agitare, commovere. Rag'. 5. 42: *marudb'ir nartitanaktamâlê.*

c. *upa* coram aliquo saltare, c. acc. R. Schl. II. 91. 45: *upânṛtyaṅs tu b'aratam.*

c. *pari* circum aliquem saltare. Mah. 2. 2532: *duḣśâsanas tam parinṛtyati.*

नर्तन *nartana* m. (r. *nart nṛt* s. *ana*) saltator. In. 5. 50.

नर्द् *nard* 1. par. interdum âtm. sonum edere, mugire, rugire. R. Schl. I. 16. 25: *kapayô nardamânâ nâdêna*; Mah. 1. 4114: *vṛśâv iva nardantâu*; Râm. II. 74. 31: *śabdaḣ siṅhânân nardatâm iva.* Cantare (de avibus). Râm. I. 16. 29: *nardamânâṅśća nâdêna pâtayêyur vihaṅgamân.* — *narditá* n. mugitus. Hit. 47. 18. (Cf. *nad*; huc referri potest hib. *nuailim* „I roar, howl", *nuail* „roaring, howling", abjecto *d* vel *r*, mutato *d* vel *r* in *l*.)

c. *vi* mugire, rugire. Mah. 3. 11108: *vinardamânô 'tib'ṛśaṅ savidyud iva tôyadaḣ.*

नर्ब् *narb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *namb.*

नर्मन् *narman* n. (fortasse a *nart nṛt* s. *man*, ita ut mutilatum sit e *nartman*) ludus, jocus. Rag'. 19. 28.

नल् *nal* 1. par. (*band'ê*) ligare.

नल *nalá* m. 1) arundo. Dr. 5. 9. 2) nomen regis Niś'ad'orum. (Cf. *naḍá*.)

नलिन *naliná* n. lotus, nymphaea. Rag'. 18. 4.

नलिनी *nalínî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) nymphaea. 2) caulis nymphaeae. Mêg'. 40. 3) nymphaearum multitudo, vel locus nymphaeis abundans. Rag'. 6. 44. Dr. 6. 22.

नव *náva* (r. *nu* laudare, s. *a*; nisi, quod Pottius putat, a praep. *anu* post, abjecto *a*) novus, recens. Ur. 1. 9. II. 2. 11. Mêg'. 66. (Lat. *novus*; slav. *novŭ*, lh. *novo*; gr. νέος e νέϜος; hib. *nua*, *nuadh*; de lit. *nauja-s*, goth. *niuji-s* v. *návya*.)

नवति *navatí* f. nonaginta. (V. gr. comp. 320 annot.)

नवन् *návan* novem. (Lat. *novem*, proprie e *navamá* nonus; goth. *niun*; lit. *dewyni* e *newyni*; slav. *devańtĭ*; gr. ἐννέα, praefixo ε, reduplicato ν; cambro-brit. *naw*; hib. *naoi*; v. gr. comp. 317.)

नवम *navamá* (f. *-mî*, a *návan* s. *ma* e *tama*) nonus. (V. gr. comp. 321.)

नवीन *navîna* (a *náva* s. *ina*) novus. Am.

नवोढा *navôḍ'â* f. (e *náva* et *ûḍ'â* in fem., a r. *vah*) nova nupta. Hit. 44. 11.

नव्य *návya* (r. *nu* s. *ya*, ergo proprie laudandus, nisi a praep. *anu* s. *ya*, v. *náva*) novus, recens, juvenis. Am. (Lit. *nauja-s*, goth. *niuji-s*.)

नश् *naś* 4. par. interdum âtm. (fut. part. *naśitâ'smi* et *naṅśṭâ'smi*, fut. aux. *naśiśyâ'mi* et *naṅkśyâ'mi*, gerund. *naśitvâ'* et *naṅśṭvâ'*) perire, mori. Br. 1. 8: *kṛtaṅ yasmin na naśyati*; Mah. 3. 10701: *putrô 'naśyata munêḣ*; 7014: *aśub'aṅ kṛtan naśyatê tatra snâtamâtrasya.* — *naśṭá* perditus. N. 10. 29: *naśṭâtman*; 13. 10: *mârgâ naśṭâḣ*; 22. 15: *naśṭarûpaḣ.* — Caus. par. âtm. delere, extinguere. N. 9. 28: *śrântasya tê ... nâśayiśyâmy ahaṅ klamam*; B'. 10. 11: *têśâm ağńânağan tamaḣ ... nâśayâmi*; R. Schl. II. 62. 15: *śôkô nâśayatê d'âiryam.* Praet. mltf. *ánînaśam.* Mah. 3. 2027: *d'armyân mâ nînaśaḣ pat'aḣ.* (Cf. lat. *NEC*, *nex*, *per-nic-ies*, ratione habitâ, sanscritum *ś* ortum esse e *k*; *necare* et *nocere* conveniunt cum caus. *nâśáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; *vinco* trahi posset ad *naś* praef. *vi*, ejectâ radicis vocali; sic *vincio* retulerim ad *nah* praef. *vi*; gr. νέκυς, νεκρός; fortasse νόσος, mutato κ in σ; fortasse νικάω = scr. *nâśá-*

नभ्राज् *nab'râǵ* m. (nom. *nab'rât*, e *na* et *b'râǵ* splendens) nubes. Hêm.

नम् *nam* 1. par. âtm. inclinare, curvare, flectere (praesertim reverentiae causâ) se inclinare, cum acc. dat. gen. pers. Nalôd. 4. 44: *nanâma nalasya pranatô 'ṅg'ri*; Mah. 3. 1200: *namasvâi 'nam*; 3. 977: *samudranêmir namatê tasmâi*; 3. 1036: *sarvab'ûtâniċâ 'py asya na namantê.* — Part. perf. pass. *natá* inclinatus. Dr. 5. 1: *natônnatab'ruvâ.* — Caus. *nâmáyâmi* et *namáyâmi* inclinare, facere ut aliquid inclinetur. In. 5. 9: *stanôdvahanasaṅkśôb'ân nâmyamânâ padê padê*; N. 26. 10: *nâmyatân d'anuh*; Hit. 70. 16: *śvapuċċ'am iva nâmitam*; Rag'. 9. 18: *namayati sma sa kêvalam unnatam vanamuċê namuċêr arayê śirah*; 8. 9. (Cf. *yam*, unde Pottius deducit *nam*, ita ut compositum sit e praep. *ni* + *yam*, ergo *nam* e *niyam*, ejecto *iy*, sicut lat. *nolo* pro *nevolo*, ejecto *ev.*)

c. *ab'i* i. q. simpl. In. 2. 19: *śirasâ 'b'yanamad balî.*

c. *ava* id. Mah. 1. 5336: *kêċid b'ayâċ ċirâṅsy avananâmirê* (contra regulam pro *nêmirê*). — *avanata* inclinatus. In. 2. 21. N. 12. 68. Caus. inclinare. Mah. 3. 10043.

c. *ava* praef. *ab'i* id. caus. Mah. 3. 10062: *ab'yavanâmy vaktram.*

c. *â* id. Mah. 7088: *d'anur ânamya.* — Caus. Mah. 1. 5561: *ânâmya śâk'âm.*

c. *ut* extollere, sublevare, se erigere, surgere. Dr. 5. 1: *natônnatab'ruvâ*; Hit. 78. 6: *unnataċarana*; Mr. 166. 11: *unnamati . . . mêg'ah.* — *unnata* altus. In. 5. 10: *nitambônnatapîvaram*; 12: *kûrmapṛśt'ônnata.* Caus. *unnâmita* sublevatus. Hit. 100. 2: *unnâmitak'adga.*

c. *ut* praef. *sam* id. Hit. 76. 6: *samunnatatalâṅgulah.*

c. *upa* 1) inclinare. Rag'. 8. 80: *upanatâm* inclinatam. 2) appropinquare, transl. facere, committere. (V. *ċar.*) Rag'. 10. 40: *akâmôpanatam ênah* invite commissum peccatum.

c. *pari* 1) inclinare. Mêg'. 2: *parinata* (gr. 94[b)]). 2) convertere, mutare, c. instr. Ur. 55. 11 infr.: *latâb'âvêna parinatam asyâ rûpam*; 71. 16: *nadib'âvênê 'yam parinatâ.* — *parinata* maturus. Mêg'. 18.

c. *pra*: *pranamâmi*, *pranamê* (gr. 94[b)]) i. q. simpl. N. 12. 43: *pranamê tvâ 'b'igamyâ 'ham*; 17. 17. B'. 11. 14. 44. Mah. 3. 8681: *prâṇamad viśṇutêǵasam.* — *praṇata* inclinatus. Sâ. 3. 11.

c. *pra* praef. *ab'i* id. R. Schl. II. 58. 12. Mah. 3. 15306.

c. *vi* id. N. 23. 9: *vinata* inclinatus. Br. 1. 13. G'at. 18. Caus. Dr. 2. 1: *vinâmya śâk'âm.*

c. *sam* id. Mah. 3. 1374: *tasmâi śatravah sannamantê.* — *sannata* inclinatus. In. 1. 10.

नमस् *námas* n. indecl. (r. *nam* s. *as*) inclinatio, adoratio. — *namaskartum* adorare (v. gr. 585). Su. 3. 12. 19. (Cf. hib. *naomh* m. „a saint", adj. „sacred, holy", *naomhachd* „holyness, sanctity"; nisi sicut lat. *nû-men* pertinent ad *nû* vel *nu* adorare, unde etiam *námas* derivari posset, ita ut ortum sit e *navas*, mutato *v* in *m.*)

नमस्य् *namasy* (denom. a *námas* s. *y*, gr. 520) adorare. B'. 9. 14. 11. 36.

नमुचि *námuċi* m. nomen Asuri, quem Indrus occidit.

नम्ब् *namb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere. Cf. *narb.*

नम्र *namrá* (r. *nam* s. *ra*) inclinatus. Rag'. 3. 25. 11. 4.

नय् *nay* 1. âtm. (*rakśaṇê* K. *gatirakśayôh* V.) tueri, servare; ire.

नयन *náyana* n. (r. *nî* ducere, s. *ana*) oculus. N. 11. 32.

नर् नृ *nar nṛ* m. vir, homo. Br. 2. 34. In. 3. 7. (V. gr. 124 et cf. gr. ANEP praefixo α; v. sq.)

नर *nára* m. vir, homo. Br. 1. 30. H. 4. 7. (V. *nar nṛ* et cf. hib. *naoi* „a man, a person".)

नरक *náraka* m. tartarus. N. 6. 13.

2. नद् *nad* 10. par. *nâdáyâmi* (*bâśârtê* K. *bâsi* V.) loqui; lucere.

नद *nadá* m. (r. *nad* s. *a*) fluvius. Mah. 1. 3730.

नदी *nadí* f. (a praec. signo fem. *î*) id. Mah. 2. 751.

नदीष्ण *nadíṣṇa* (e *nadí* et *sna* a r. *snâ* s. *a*, mutato *sna* in *ṣṇa* propter antecedens *î*) in fluvio se lavans. Rag. 16. 75.

नद्ध *naddá* v. *nah*.

नध् *nad* v. *nah*.

नन्द् *nand* 1. par. (scribitur *nad*, gr. 110[a)]) gaudere. A. 1. 6: *tân prêkṣya kirâṭamâlî nananda*; Mah. 3. 11636: *mânitâs tvayâ nandanti sâdavaḣ*. — Caus. exhilarare. R. Schl. II. 34. 24: *nandayiṣyanti mân sâmnâ*. (Lat. *ludo*, quod supra cum *dyûta* [*div*] comparavimus, etiam huc referri posset, mutatis liquidis *n* et *l*, attenuato *a* in *u*; v. *nándi* ludus.)

c. *abi* 1) i. q. simpl. B. 2. 57: *nâ 'binandati na dvêṣṭi*. Cum acc. rei. Man. 6. 45: *nâ 'binandêta maraṇan nâ 'binandêta ǵîvitam*; A. 1. 9: *tân apy asâu mâtalir abyanandat*. 2) rationem habere, curare. In. 5. 49: *yasmân mân nâ 'binandêtâḣ kâmavâṇavaśaṅ gatâm*; Su. 3. 12: *tadvâkyam abinandya*; N. 8. 16. 17. 3) salutare, gratulari. R. Schl. II. 59. 13: *praviśantan na kaśćid abinandati*; Rag. 7. 66: *vâgbiḣ sakînâm priyam abyanandat*; N. 25. 10: *diṣṭyâ samêtô dârâiḣ svâir bavân ity abyanandata*. 4) agnoscere. Man. 8. 54: *samyak praṇihitańćâ 'rtam pṛṣṭaḣ san nâ 'binandati*. — Caus. exhilarare. N. 5. 34: *damayantîn tatâ vâgbir abinandya*.

c. *abi* praef. *prati* caus. salutare. Śak. 108. 1: *tataḣ pratyabinandya śuddântam ênâm pravêśayiṣyâmi*.

c. *prati* par. âtm. 1) gaudere, c. acc. rei. Mah. 114. 34: *pratinandâma tê vâkyam*. 2) rationem habere, curare. N. 8. 7: *nyavêdayad bimasutâ na sa tat pratyanandata*; 8: *vâkyam apratinandantam bartâram*. 3) salutare. Rag. 1. 57: *tâu gurur gurupatnîća prîtyâ pratinanandatuḣ*; N. 24. 44: *svasutâućâ 'pi yatâvat pratyanandata*. — Caus. exhilarare. Mah. 3. 16444: *hṛtvâ śatrûn pratinandaya mâm*.

c. *vi* âtm. gaudere. Mah. 3. 2607: *sâ tatra pûǵyamânâ vyanandata*.

नन्दन *nandana* (r. *nand* s. *ana*) 1) m. exhilarator. H. 1. 42. — In fine compositorum saepissime ad significandum filium, progeniem usurpatur, ut H. 1. 4. 2) n. nomen horti vel nemoris voluptarii dei Indri. In. 2. 3. (Hib. *naoidhin* „an infant".)

नन्दि *nándi* m. n. (r. *nand* s. *i*) 1) gaudium. 2) ludus, lusus.. (V. *nand* et cf. lat. *ludus*.)

नन्दिनी *nandinî* f. (a *nandín* exhilarans [r. *nand* s. *in*] signo fem. *î*) filia, in fine compp. N. 12. 9. 60.

नप्तार् -तृ *náptâr -tṛ* m. nepos; vêd. *nápât* filius. In. 5. 43. (Lat. *NEPOT*, germ. vet. *nefo*, anglo-sax. *nefa*, v. sq.)

नप्त्री *naptrí* f. (a praec. signo fem. *î*) neptis; vêd. *náptî* etiam filia. (Lat. *neptis*, germ. vet. *nift*.)

नभ् *nab* 1. âtm. 4. par. 9. par. *nábê*, *nábyâmi*, *nabnâmi* (*hiṅsâyâm* K. *hiṅsê* V.) ferire, laedere, occidere.

नभश्चर *nabaśćara* m. (e *nábas* et *ćará* iens) deus. Rag. 18. 5.

नभस् *nábas* n. (ut videtur, e *na* et *bas* pro *bâs*, ita ut proprie significet non splendens, sicut nubes dicitur *nabrâǵ*, cf. A. Benary p. 229) aër, coelum. In. 1. 3. H. 3. 6. Su. 6. 19. B. 11. 24. (Slav. *nebo* id., them. *nebes*, gen. *nebes-e*, v. gr. comp. 264; gr. νέφος, νέφε(σ)-ος, v. gr. comp. 128; lat. *nubes*, *nebula*; germ. vet. *nibul* nebula; lit. *dêbesis* nubes, mutatâ nasali in mediam ejusdem organi sicut in *dewyni* novem, gr. comp. 317; hib. *neamh* „heaven"; cambro-brit. *nev*.)

नभस्वन्त् *nábasvant* m. (nom. *nabasvân*, a *nábas* s. *vant vat*) ventus. Rag. 4. 8.

visitas potentissima?"; 66. 5: *astan na gâvô nakšantê* „stabulum sicut vaccae adeunt". 2) obtinere, adipisci. Rgv. v. Westerg.: *nakšat kâmam.* (Lat. *NAC*, *nanciscor*, *nactum*; de *nakš* praef. *ab'i*, *â*, *prâ*, *vyâ*, *ut*, *pra* in dial. vêd. v. Westerg.)

नक्षत्र *nákšatra* n. (ut videtur, a r. *nakš* s. *tra* servatâ vocali intermediâ classis 1mae) stella; constellatio lunaris. In. 2. 12. B'. 10. 21.

नक्षत्रेश *nakšatrêśa* m. (Tatp. e praec. et *îśá* dominus) nomen lunae. Am.

नख् *nak'* 1. par. (*gatâu*) ire; se movere.

नख *nak'á* m. n. unguis. (Lit. *nága-s* id.; russ. *nogotĭ*; gr. ʾΟΝΥΞ, praefixo ο; lat. *unguis*; hib. *ionga* fortasse litteris transpositis e *nioga*; de nostro *Nagel* v. sq.)

नखर *nak'ára* m. (a praec. s. *ra*) unguis. Am. (Germ. vet. *nagal*, them. *nagala*, cum *l* pro *r*; lat. *ungula.*)

नखिन् *nak'ín* (a *nak'á* s. *in*) unguibus, ungulis praeditus. Hit. 12. 11.

नग *nága* m. (non iens, e *na* et *ga*) 1) arbor. N. 12. 99. 2) mons.

नगर *nagará* n. urbs. H. 1. 1.

नगरी *nagarî* f. (a praec. signo fem. *î*) id.

नग्न *nagná* (part. perf. pass. a r. *nag'*, q. v., s. *na*) nudus. N. 13. 60. (Lit. *nŏga-s* id., russ. *nagĭi*, slav. НАГОТА *nago-ta* nuditas, goth. *naqvaths*, island. vet. *nakt-r*, germ. vet. *nachat*, nostrum *nackt*, hib. *nochd.*)

नग्नत्व *nagnatvá* n. (a praec. s. *tva*) nuditas. Hit. 6. 6.

नचिरात् *naćirât* adv. (e *na* non et ablat. *ćirât*) mox, brevi. N. 2. 22. 17. 24.

नचिरेण *naćirêṇa* adv. (e *na* non et instr. *ćirêṇa*, v. *ćirá*) mox, brevi. B'. 5. 6.

नज् *nag'* 1. âtm. (*hriyê* K. *hriyi* V.) pudere. (Vid. *nagná* et cf. *lag'*, *lag'g'*, ratione habitâ, litteras liquidas facile inter se mutari, v. gr. comp. 20.)

नट् *naṭ* 1. et 10. par. *náṭâmi*, *nâṭáyâmi* (secundum Lassen. prâcritice depravatum e *nart nrt*; prâcr. *naṭṭati* = *nártati*) gestibus indicare, gesticulari. Ur. 8. 16: *rat'âvatârakšôb'an nâṭayantî.*

नट *náṭa* m. (r. *naṭ* s. *a*) histrio. B'ar. 3. 51.

नड् *naḍ* 10. par. *nâḍáyâmi* (*b'ranśê*) cadere, decidere.

नड *naḍá* m. (r. *naḍ* s. *a*) arundinis species, arundo tibialis. (Lit. *néndrê* arundo.)

नड्वत् *naḍvánt* (a praec. abjecto *a*, s. *vant vat*) arundinosus.

नड्वल *naḍvalá* (a *naḍá* abjecto *a* s. *vala*) id. Rag'. 18. 4.

नत *natá* v. *nam.*

1. नद् *nad* 1. par. sonum edere, sonare, strepere, clamare, vociferari. H. 4. 55: *nanâda vipulaṅ svanam*; R. Schl. I. 19. 10: *dundub'ayô nêduḣ*; Mah. 4. 2363: *śaṅk'â b'êryaśća nêduḣ*; Rag'. 1. 78: *nadati śrôtasi*; N. 21. 4: *mêg'asya nadataḣ*; R. Schl. II. 66. 10: *nadatâm mrgapakšiṇâm.* — Caus. facere ut aliquid sonet. N. 21. 2: *nâdayan rat'ag'ôšêṇa sarvâḣ savidiśô diśaḣ*; A. 8. 11: *śaṅk'adundub'inâditam.* — âtm. Mah. 3. 12378: *parvatâgrâṇi mrdnan nâdayânaśća.* (Cf. *vad*, *nard*; cambro-brit. *nadu* clamare.)

c. *anu* i. q. simpl. Part. perf. pass. formae caus. *anunâdita.* N. 12. 39. 102. In. 1. 28.

c. *anu* praef. *vi* id. caus. B'. 1. 19: *nab'aśća prt'ivîńća vyanunâdayan.*

c. *ab'i* id. caus. R. Schl. II. 16. 30.

c. *â* id. caus. Mah. 1. 5468.

c. *ut* id. Mah. 3. 8812.

c. *ni* id. R. Schl. II. 65. 2. Rag'. 5. 75. — Caus. R. Schl. I. 5. 19.

c. *pra*: *praṇadâmi* (v. gr. 94b)) id. N. 11. 7.

c. *prati* id. caus. Mah. 3. 14057.

c. *vi* id. H. 4. 20. Dr. 8. 22. — Caus. pass. G'at. 10. In. 2. 7.

c. *vi* praef. *anu* id. R. Schl. II. 103. 48.

c. *sam* id. caus. R. Schl. II. 65. 26.

ƀrańs sicut supra ďar ďṛ cum ƀar ƀṛ. Ad ďvańs trahimus goth. *DRUS* cadere [*driusa*, *draus*, *drusum*] mutatâ semivocali *v* in *r*, attenuato *a* in *u*; v. gramm. comp. 20. Caus. *drausja* praecipito = scr. *ďvańsáyâmi*; germ. vet. *trôriu* fundo, v. Graff 5. 545 sq. Ad *ďvańs* etiam hib. *tuitim* cado referri posset, mutato *s* in *t*, vel ut denom. a *ďvastá* lapsus, ejecto *s*.) -

c. *apa* rejicere, repudiare, repellere. Maḥ. 1. 5596: *naćâ 'py anyam apaďvańsêt kôpasańyutaḣ*; Mṛ. 235. 8: *mûrk'a apaďvastô 'ssi*.

c. *ut* praef. *sam*: *samudďvasta* obrutus. R. Schl. II. 42. 10: *rêṇusamudďvasta*.

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 33. 18: *pariďvastâ-ǵirâṇi ... vêśmâni*.

c. *vi* 1) labi. N. 16. 15: *vidvastaparṇa*; Su. 2. 24: *viďvastanagarâśrama*; A. 10. 62: *viďvastê purê*. 2) transit. caedere, profligare. Maḥ. 1. 7765: *śarâir viďvasya ćâurân*; R. Schl. I. 66. 9: *viďvasya tridaśân*. Caus. caedere, profligare. Maḥ. 1. 4455. 8282. 3. 16501.

ध्वज् *ďvaǵ* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; v. *ďraǵ*.

ध्वज *ďvaǵá* m. (r. *ďvaǵ* s. *a*) vexillum. In. 1. 8.

ध्वजिन् *ďvaǵín* (a praec. s. *in*) vexillo praeditus, vexillifer. Dr. 2. 10.

ध्वजिनी *ďvaǵinî* f. (a praec. signo fem. *î*) exercitus. Dr. 5. 15.

ध्वञ्ज् *ďvańǵ* 1. par. (scribitur *ďvaǵ*, gr. 110[a]) v. *ďvaǵ*.

ध्वण् *ďvaṇ* 1. par. v. *ďraṇ*.

ध्वन् *ďvan* 1. par. 10. par. *ďvánâmi*, *ďvanáyâmi* sonare. Gîta-G. 5. 4: *ďvanati maďupasamûhê* murmurante apum turbâ. Vid. *ďraṇ* et cf. goth. *drun-ju-s* sonitus.

ध्वनि *ďvaní* m. (r. *ďvan* s. *i*) sonus. Raǵ. 4. 56.

ध्वर् ध्वृ *ďvar ďvṛ* 1. par. (*varṇê* K. *kâuṭilyê* V.) colorare; curvare. (Cf. *ḥvar ḥvṛ*.)

ध्वस्त *ďvastá* v. *ďvańs*.

ध्वाङ्क्ष् *ďvâṅkś* 1. par. (scribitur *ďvâkś*, gr. 110[a]) i. q. *drâṅkś*, *ďrâṅkś*. Cf. *ďvan*.

ध्वाङ्क्ष *ďvấṅkśa* m. (a praec. s. *a*) cornix. Br. 2. 17. (Hib. *dúis* „a crow".)

ध्वान्त *ďvânta* m. obscuritas. Am.

ध्रण् *ďvraṇ* 1. par. v. *ďraṇ*.

न *n*.

न *na* (ut mihi videtur, a stirpe demonstrativâ *na*, quae in fine pronominum compp. *ana*, *êna* invenitur, in linguâ Palicâ etiam simplex usurpatur, v. gr. comp. 369. 370. 371) non. Ḥ. 2. 35. 36. In dial. vêd. etiam sicut. Ṛgv. 66. 5. (Cf. lat. *ne*, *non*; gr. νη- [νη-κερδής, νη-κηδής]; lit. *ne*; slav. НЕ *ne*; goth. *ni*; hib. *ni*.)

नकुल *nakulá* m. 1) viverra ichneumon. Maḥ. 1. 5582. 2) nomen unius quinque Pândavorum.

नक्क् *nakk* 10. par. (*nâśanê*) necare, destruere, perdere. (Cf. *naś* e *nak*.)

नक्तंचर *naktańćara* m. (noctu iens, e *náktam* q. v. et *ćará* iens) cognomen Râkśasorum (cf. *kśaṇadâćara*). Sâ. 5. 74.

नक्तम् *náktam* adv. (ut videtur, acc. τοῦ *nakta*, quod simplex nisi in dialecto vêdica non occurrit; v. apud Wils. *naktaćârin*, *naktaƀôǵana*, *naktamâla*, *naktamuk'â*) noctu. N. 2. 4. (Lit. *nakti-s* nox et goth. *naht-s*, them. *nahti*, conveniunt cum stirpe vêd. *nakti*; lat. *noctu*, *NOCT*; gr. ΝΥΚΤ; hib. *nochd*; russ. *nocj*.)

नक्तमाल *naktamâla* m. (e *nakta* nox et *mâla*) nomen arboris (Galeduba arborea, Rox.). Raǵ. 5. 42.

नक्र *nakra* n. crocodilus. Raǵ. 7. 27.

नक्ष् *nakś* 1. par. âtm. (*gatâu*) in dial. vêd. 1) ire, adire. Ṛgv. 30. 20: *kan nakśasê viƀâvari* „quemnam

ध्माङ्क्ष् d'mâṅkś 1. par. (g'ôravâsitê K. kâṅkśê g'ôrarutê V.; scribitur d'mâkś, v. gr. 110[a]) i. q. drâṅkś. Vid. drâṅkś, d'râṅkś, d'vâṅkś.

ध्या d'yâ v. d'yâi.

ध्यान d'yâna n. (r. d'yâi s. ana) contemplatio, meditatio. B'. 12. 12. N. 2. 3.

ध्यै d'yâi 1. par. interdum âtm., etiam d'yâ 2. meditari, cogitare. R. Schl. I. 1. 71: d'yâyantin dadarśa; 9. 43: d'yâyamânańća tan dṛśṭvâ; N. 12. 100: d'yâtvâ ćiram. Cum acc. rei. Man. 9. 21: d'yâyaty aniśṭań ćêtasâ; B'. 2. 62. 12. 6: d'yâyan viśayân; Mah. 3. 13209: śivêna d'yâhi saputrabând'avam. (Gr. θέα, θεάομαι; respiciatur sanscritum vid scire in latinâ, bud' scire in sendicâ linguâ significare videre; respiciatur etiam εἴδω, οἶδα; cf. Pott. 1. 231.)

c. apa et samapa devovere, exsecrari; mala precari alicui. Mah. 3. 13652-56: tâm avêkśya tatah kruddah samapad'yâyata dviǵah, apad'yâtâća viprêṇa nyapatad d'araṇîtalê.

c. ab'i i. q. simpl. Man. 1. 8. Mah. 3. 11238.

c. ava spernere. R. Schl. I. 25. 12: avad'yâta (cf. avad'îr, avaman).

c. upa i. q. simpl. Mah. 1. 3848: sô 'pad'yâtâ 'b'agavatâ.

c. ni id. B'att. 14. 65: tan nidad'yâu.

c. ni praef. ab'i id. R. Schl. I. 28. 7.

c. pra id. N. 19. 3: pradad'yâuća mahâmanâh; Mah. 1. 1783: pradad'yâu râǵânam prati. Putare, credere, habere. Mah. 1. 7013: dṛśṭvâ tu tân ... b'asmâvṛtân ivâ havyavâhân kṛśṇah pradad'yâu.

c. pra praef. sam i. q. simpl. Mah. 3. 1411.

c. sam id. M. 2. 8.

ध्रज् d'raǵ 1. par. (gatâu) ire. Cf. d'arǵ d'ṛǵ, d'raṅǵ, d'riǵ, d'vaǵ, d'vaṅǵ.

ध्रञ्ज् d'raṅǵ 1. par. (scribitur d'raǵ, gr. 110[a]) id.

ध्रण् d'raṇ, ध्वण् d'vaṇ, ध्रण् d'vraṇ (d'vânê) sonare. Vid. d'aṇ, d'van, svan.

ध्रस् d'ras, उध्रस् ud'ras (ut videtur, pro udd'ras i. e. d'ras praef. ut) 9. par. 10. par. d'rasnâmi, ud'rasnâmi, d'râsáyâmi, ud'râsayâmi (utkśêpê K. utkśêpê uććê V.) extollere, levare; spicas colligere. (Cf. d'vaṅs.)

ध्राख् d'râk' 1. par. i. q. drâk'.

ध्राघ् d'râg' 1. âtm. (śaktâu) posse. Cf. drâg'.

ध्राङ्क्ष् d'râṅkś 1. par. (scribitur d'râkś, gr. 110[a]) i. q. drâṅkś. Vid. d'mâṅkś, d'vâṅkś.

ध्राड् d'râḍ 1. âtm. i. q. drâḍ.

ध्रिज् d'riǵ 1. par. i. q. d'raǵ.

ध्रु d'ru 1. par. et 6. par. d'rávâmi, d'ruvâmi (st'âiryê sarpaṇê) 1) fixum esse. 2) ire. (V. d'ruvá, d'rû, dru et cf. lit. drútas firmus, solidus, robustus; cum caus. d'râváyâmi cf. goth. traua confido, nostrum traue.)

ध्रुव d'ruvá (a praec. s. a) certus. Br. 1. 15. N. 6. 11. 26. 11. — d'ruvám adv. certe. H. 1. 26. Br. 1. 9. N. 13. 27. (Hib. dearbh „sure, certain, true, fixed"; germ. vet. triu, triuwi, ga-triu, ga-triuwi, ga-triwi fidelis; nostrum treu, ge-treu.)

ध्रू d'rû i. q. d'ru.

ध्रेक् d'rêk 1. âtm. i. q. drêk.

ध्रै d'râi 1. par. (tṛptâu) gaudere, satiari.

ध्वंस् d'vaṅs 1. âtm. decidere, labi. Mah. 1. 3596: nandanê st'itam mâm abravîd d'vaṅsê 'ti. Trop. perire. B'att. 14. 55: prâṇâ dad'vaṅsirê; R. Schl. II. 34. 24: mriyatân d'vaṅsatâm vê 'yam. — pâṅsud'vasta pulvere obrutus. N. 12. 115; raǵasâ d'vasta id. R. Schl. II. 58. 3. — Caus. caedere. B'att. 15. 94: mûrd'ânam adad'vaṅsan naradvišah. Trop. interrumpere. R. Schl. II. 60. 15: d'vaṅsayitvâ tadvâkyam. (Cf. d'vaṅs cum

धूप d'úpa m. (ut videtur, a r. d'û adjecto p, s. a; cf. rr. ḥu et d'u) thus, suffimentum. (Gr. τῦφος, v. 1. d'úp.)

धूम d'úmá m. (r. d'û s. ma) fumus. H. 4. 39. (Lit. dúmai m. pl. fumus; slav. ДЫМЪ dümŭ fumus; germ. vet. daum, toum vapor; hib. dluimh „a cloud, darkness, smoke", v. Pictet p. 46; lat. fûmus; gr. θυμός.)

धूमकेतु d'úmákêtu m. (e praec. et kêtú) cometa.

धूर् d'ûr 4. par. (hiṅsâyâm K. vad'ê gatâu V.) ferire, laedere, occidere; ire. (Cf. d'v, d'urv.)

धूर्जटि d'úrgaṭi m. (e d'ur onus, v. euph. r. 73[a], et gaṭi i. q. gaṭâ q. v.) cognomen Śivi. Hit. 3. 1.

धूर्त d'úrta (ut videtur, a r. d'ûr vel d'urv vel d'var d'vr s. ta) fraudulentus. Hit. 76. 15.

धूलि d'úli m. f. (r. d'û s. li) pulvis. Am.

धूश् d'úś, धूष् d'úś, धूस् d'ús 10. par. splendidum, pulchrum reddere.

धूषर d'úśará, धूसर d'úsará (fem. -rî) canus, pallidus. Hit. 81. 13: d'úśara; Rag'. 5. 42. 16. 17: d'úsara.

धृक् d'ṛk ferens, gerens, in fine compp. Dr. 8. 10: kaḍgad'ṛk; A. 3. 5: pinâkad'ṛk. Quum hoc vocabulum hucusque solum in nomin. invenerim, dubito de verâ ejus thematis formâ et origine; nominativus enim d'ṛk ortus esse potest e thematis d'ṛk, d'ṛć, d'ṛǵ, d'ṛś; nec non e d'ṛḥ, regressâ aspiratione secundum euphoniae r. 84[a]).

धृतराष्ट्र d'ṛtáráśṭra m. (Baḥ. e d'ṛtá et ráśṭrá) n. pr.

धृति d'ṛ́ti f. (r. d'ar d'ṛ s. ti) constantia. N. 6. 10. B'. 18. 33. 34.

धे d'ê 1. par. bibere. Man. 4. 59: na vârayêd gân d'ayantîm; Maḥ. 3. 10452: d'âsyati kim; 10453: mâm ayan d'âsyati; Nalôd. 2. 11: mad'u nânâvid'am ad'ayat. (Cf. dad'i; slav. dojû mulgeo; lit. dê-lê sanguisuga; goth. daddja lacto, mammam praebeo; gr. θῆσαι, θῆσθαι, θηλή, θῆλυς, τίτθη, θοίνη; germ. vet. tuta, tutta mamma [nostrum Zitze], cujus syllaba reduplicativa respondet sanscrito da in praet. redupl. dad'âu [a d'â, v. gr. 354], attenuato a in u; hib. daif f. „drink" fortasse forma redupl. cum f pro scr. d', sicut e. c. lat. fumus = scr. d'ûmá, v. gr. comp. 11.)

धेनु d'ênú f. (r. d'ê s. nu) vacca lactaria.

धैर्य d'âirya n. (a d'ī́ra firmus, s. ya) firmitas, constantia. In. 5. 55. Su. 3. 24. N. 3. 17.

धोर् d'ôr 1. par. (gatićâturyê) ire, currere; habilem, dexterum esse. (Cf. tur, tûr, tvar.)

धौत d'âutá v. d'âv.

धौम्य d'ấumya m. (a d'ûmá s. ya) n. pr.

ध्मा d'mâ 1. par. (in tempp. special. d'am) flare, inflare, sufflare, flando excitare (ignem). B'. 1. 12: śaṅk'an dad'mâu; Sâ. 5. 77: vâyunâ d'amyamânaḣ ... agniḣ; Maḥ. 2. 2483: d'amêć ćântam pâvakam. — Trop. d'mâtá inflatus. (Lat. flare, cum f pro d' sicut in fumus = scr. d'ûmá mutatis liquidis m, l, v. gr. comp. 20; germ. vet. dun-s-t, tun-s-t procella, cum s euph., v. gr. comp. 95; blâjan, blâhan, blâsan flare; gr. σμώ-νη, σμώ-ς, σμ pro θμ, sicut e. c. in πέπεισ-μαι pro -θμαι, cf. Pott. 1, 187.)

c. â id. Hit. 68. 9: d'arpâd'mâta.

c. â praef. sam id. Maḥ. 2. 1925: śaṅk'ân samâdad'muḣ.

c. upa id. Maḥ. 3. 11706: śaṅk'am upâd'mâsît; Man. 4. 53: nâ 'gnim muk'ênô 'pad'amêt.

c. pra id. A. 6. 12: śaṅk'am upâdâya ... prâd'aman tam; B'. 1. 14: divyâu śaṅk'âu pradad'matuḣ.

c. vi difflare, dispellere, discutere. A. 3. 28 (ubi cum ed. Calc. vyad'amam pro nyad'amam legendum): śarîrâṇi êkîb'ûtâni ... tâny aḥam vyad'amam punaḣ; 7. 24: tân (vâṇân) vyad'amaṅ śarâiḣ; 8. 10: tatô ś́ham agniṅ vyad'amaṅ salilâstrêṇa; Maḥ. 1. 5462: vyad'amad anîkâni kśaṇât; R. Schl. II. 80. 8: aparê vîraṇastambân ... vyad'amanti sma durgâṇi s'alânića.

धीवर dʿîvará m. piscator. Hit. 110. 2.

धु dʿu 5. par. âtm. agitare, commovere, concutere. H. 2. 6: *dʿunvan rúkśân śiróruhân*; Mah. 2. 2704: *gadân dʿunvânaḣ.* — Pass. *dʿûyḗ* et intens. *dôdʿûy* tam a *dʿu* quam a *dʿû* derivari possunt, v. gr. 448. (V. *dʿû* et cf. gr. θύω, θύνω, θύελλα; θαῦ-μα, a motione animi; hib. *doineann* „inclement weather, a tempest", *doineannach*, *doineannta* „stormy, tempestuous", nisi in his vocabulis *do* est particula privativa; slav. доу *du*, unde *du-nu-ń* spiro gr. comp. 806 not. *.)

c. *vi* i. q. simpl. R. Schl. II. 23. 4: *agrahastam vidʿunvan*; Mah. 1. 7035: *vidʿunvantô ʼginâni.*

धुक्ष् dʿukś 1. âtm. (ut mihi videtur, a r. *dah*, attenuato *a* in *u*, v. *dʿikś*) i. q. *dʿikś.*

c. *sam* ardere, flagrare. Bʿaṭṭ. 14. 109: *sandudʿukśê tayôḣ kôpaḣ.* Caus. accendere. Bʿaṭṭ. 2. 28: *śarâgniḣ sandʿukśyatâm*; Mah. 1. 5628: *agnistôkam ivâ ''tmânań yaḣ sandʿukśayati naraḣ.* Recreare. Mah. 1. 2344: *kṛśân sandʿukśayanti*; Gîta-G. 3. 12.

धुर् dʿur f. (nom. *dʿûr*, *dʿûḣ*, gr. 73[a]), a r. *dʿar dʿṛ*, attenuato *a* in *u*, v. *kar kṛ*, unde *karṓmi*, *kurmás*) 1) temo. Dr. 8. 18; transl. frons, primus locus. Ragʿ. 1. 91. 2. 2. 2) onus. Ragʿ. 1. 34.

धुरीण dʿurîṇá m. (ut videtur, forma anom. part. praes. âtm. radicis *dʿar dʿṛ*, mutato suffixo *âna* in *îna*, cf. *âsîná*, gr. 534) jumentum. Hit. 27. 6.

धुर्व् dʿurv 1. par. i. q. *durv*, *turv*, *ṫurv*. [1. 54.

धुर्य dʿúrya (a *dʿur* s. *ya*) jumentum, equus. Ragʿ. 6. 78.

1. धू dʿû 5. par. âtm. *dʿûnṓmi*, *dʿûnvḗ* (part. perf. pass. *dʿûtá* et *dʿûná*) agitare, commovere, concutere, quatere. Ragʿ. 4. 67: *dudʿuvur vâginaḣ ʼskandʿân*; N. 17. 40: *vâyunâ dʿûyamânaḣ pâvakaḣ*; Râm. I. 35. 32: *dʿûtapâpa* excussum peccatum habens, i. e. peccato solutus. — Intens. Dr. 2. 1: *agniśikʿê 'va dôdʿûyamânâ pavanêna.* (*dudʿuvuḣ*, pass. *dʿûyḗ* et intens. *dôdʿûyê* etiam ad *dʿu*, q. v., referri possunt.)

c. *ava* excutere, abjicere. Mah. 3. 2032: *avadʿûya pâpam*; Ragʿ. 3. 61: *avadʿûya tadvyaṫâm*; 9. 20: *avadʿûtabʿayâḣ.* Concutere. Man. 5. 125: *avadʿûtam.* Repellere, rejicere. Ur. 75. 19: *mâm avadʿûya pâdapatitam.* — Caus. *dʿâvâyâmi* vel *dʿûnâyâmi* (gr. 470) concutere. Man. 3. 229: *nâi 'tad (annam) avadʿûnayêt.*

c. *ava* praef. *vi* excutere, abjicere. R. Schl. II. 60. 5: *vyavadʿûya santâpam.*

c. *â* i. q. simpl. Ragʿ. 14. 11. Bʿaṭṭ. 8. 54. Mah. 2. 2240.

c. *â* praef. *vi* id. Mah. 3. 15588: *sâ vyâdʿûyamânâ pavanêna*; Ur. 59. 14.

c. *â* praef. *sam* id. R. Schl. I. 32. 15.

c. *ut* id. Dr. 6. 4: *samanyur uddʿûyatê prâṇapatiḣ śarîrê.* Excitare (de pulvere). Dr. 6. 26: *apaśyań tasya sâinyasya rêṇum uddʿûtam*; R. Schl. I. 28. 14: *uddʿûnvânâ ragô gʿôram*; Mah. 3. 13538: *vâtêna raga uddʿûyatê.*

c. *ut* praef. *sam* id. Mah. 1. 1336: *ragaḣ samuddʿûya.*

c. *nis* excutere. Bʿ. 5. 17: *gńânanirdʿûtakalmaśâḣ.* Concutere. R. Schl. II. 35. 1: *nirdʿûya śiraḣ.* — *nirdʿavitun daṇḍam* supplicium sumere de aliquo. Man. 8. 318: *râganirdʿûtadaṇḍâḣ.*

c. *vi* removere, abjicere, relinquere. Râm. II. 47. 21: *vidʿûya śôkam*; Ragʿ. ed. Calc. 9. 72: *vidʿûtanidra.* Agitare. In. 2. 17: *vyagʿanêna vidʿûyatâ*; Mah. 3. 11703: *vâyunâ vidʿûyamânâḣ patâkâḣ.*

2. धू dʿû 6. par. et 9. par. *dʿuvắmi*, *dʿûnắmi* (gr. 345) i. q. *dʿû* cl. 5.

1. धूप् dʿûp 10. par. *dʿûpâyâmi* Pâṇ. III. 1. 28 (ut videtur, denom. a *dʿûpa*, v. gr. 520). 1) suffire. Dêv. 4. 28: *divyâir dʿûpâis tu dʿûpitâ*; R. Schl. I. 10. 30: *kriyatâm puran dʿûpitam.* 2) fumare. Mṛ. 166. 17: *nîlâiḣ sândram ivâ 'hibʿir galadʿarâir dʿûpâyatî 'vâ 'mbaram.* (Gr. τύφω, transpositâ aspiratione e θύπω, v. Pott. 1. 257.)

c. *ava* suffire. Râm. II. 60. 83: *divyadʿûpâvadʿûpitaḣ.*

2. धूप् dʿûp 10. par. (*bʿâśârtʿê* K. *dîptâu* V.) loqui; lucere.

धारासार *d'ârâsâra* m. (e praec. et *sâra* aqua) imber. Ur. 59. 16.

धारिन् *d'ârin* (r. *d'ar d'r* s. *in*) ferens, gerens. In. 5. 6. Su. 1. 8. 30. 2. 3. A. 10. 52.

धार्तराष्ट्र *d'ârtarâśtra* m. (a *d'rtárâśtra* s. *a*) D'rtarâśtri filius. H. 1. 15.

धार्मिक *d'ârmiká* adj. (a *d'árma* s. *ika*) juri, officio deditus, probus, honestus. Sâ. 1. 2.

धाव् *d'âv* 1. par. âtm. 1) currere, accurrere. N. 11. 19: *itaśćê 'taśća d'âvati*; 8. 12: *vanagulmâṅśća d'âvantaḣ*; Sâ. 6. 5: *unmattâv iva d'âvataḣ*; Maḥ. 3. 12929: *satatan d'âvamânaḣ.* 2) lavare, abluere. B'aṭṭ. 14. 50: *dad'âvâ 'd'b'iś ćakśus tasya.* Part. perf. pass. *d'âutá.* Rag'. 11. 80: *vrśṭid'âuta*; 16. 49. 19. 10. — Caus. lavare. Man. 4. 65: *na pâdâu d'âvayêt kâṅsyê b'âǵanê.* (Gr. θέω e θέϝω, θεύσομαι; hib. *deifir* „haste, speed, quickness"; lat. *lavo*, mutato *d'* in *l*, nisi pertinet ad *plu*, caus. *plâvâyâmi*, abjecto *p*. Ad caus. *d'âvâyâmi* etiam trahi posset goth. *daupja*; sax. vet. *dôpju* baptizo, mutato *v* in *p* [v. *dru*]; nostrum *taufe*. Cf. *d'u*, *d'û*.)

c. *anu* 1) cursu celeriter sequi. Maḥ. 3. 13171. 2) accurrere. N. 11. 23: *mâm . . . kimarťan nâ 'nud'âvasi.*

c. *apa* abire, decedere, recedere. Man. 8. 54.

c. *ab'i* accurrere. N. 14. 2. Dr. 6. 10. 27. A. 3. 24.

c. *â* accurrere, currere. N. 13. 13: *b'ayâd âd'âvamânâḣ.*

c. *upa* accurrere. Dr. 8. 33.

c. *upa* praef. *sam* id. N. 1. 23.

c. *nis*, *nird'âuta* ablutus. Rag'. 5. 70.

c. *pari* circumcurrere, circumerrare. Br. 3. 17. N. 10. 18. 13. 66.

c. *pari* praef. *vi* circumvenire, cingere (hostem). Dr. 8. 1.

c. *pra* procurrere, aufugere. N. 13. 17. Sâ. 5. 39. Progredi, exire. Man. 4. 38: *na prad'âvêćća varśati.* — Caus. 1) lavare jubere. Maḥ. 4. 275: *yô mê na dadyâd uććiśṭan naća pâdâu prad'âvayêt.* 2) lavare. Maḥ. 3. 14024: *pâdâu prad'âvayê.*

c. *prati* contra aliquem currere. Maḥ. 3. 431.

c. *sam* concurrere. Maḥ. 3. 8873: *saṅkrudd'âḣ samad'âvanta.*

धावन *d'âvana* n. (r. *d'âv* s. *ana*) lavatio. N. 13. 68. R. Schl. I. 9. 58.

धि *d'i* 6. par. *d'iyámi* (*d'âraṇê* K. *d'rtâu* V.; ut mihi videtur e *d'â*, attenuato *â* in *i*) tenere, ferre.

धिक् *d'ik* interj. (fortasse a r. *diḥ* regressâ aspiratione, v. gr. 81[a]) exclamatio aversationis, detestationis, c. acc. H. 3. 18. Br. 1. 14. 35.

धिक्ष् *d'ikś* 1. âtm. (*sandîpanê ǵîvanê klêśanê* K. *sandîpê klêśê ǵîvê* V.) flagrare; vivere; languescere. K.: *sand'ikśatê vaḣniḣ kâśṭêna.* (Cf. *daḥ*, unde *d'ikś* ortum esse censeo, adjectâ sibilante et regressâ reduplicatione in radicis litteram initialem, sicut in desid. *did'akś*; v. *d'ukś*.)

धिन्व् *d'inv* 5. par. (*prîṇanê* K. *prîtigatâu* V., scribitur *d'iv*, gr. 110[a]); tempora specialia format e *d'i*, inde *d'inómi*) exhilarare; ire. K.: *d'inôti dravyêna ḣiraṇyarêtasam.*

धिष् *d'iś* 3. par. (*śabdê* K. *ravê* V.) sonare.

धिष्ण्य *d'íśṇyá* n. locus, regio. In. 1. 34. Rag'. 15. 59.

1. धी *d'î* 4. âtm. (*anâdarê* K. *âdâd'ê anâdarê* V.) spernere; colere, venerari, exhilarare.

2. धी *d'î* f. (a r. *d'yâi* cogitare, abjecto *âi* et mutato *y* in *î*) mens, intellectus. B'. 2. 54.

धीति *d'îti* f. (r. *d'ê* s. *ti*) sitis. Ḥêm.

धीमत् *d'îmant* (a *d'î* s. *mant mat*) mente, intellectu praeditus, sapiens. In. 1. 31. N. 17. 2.

धीर *d'î'ra* (a r. *d'ar d'r*, mutato *a* in *î*, s. *a*) 1) firmus, solidus, constans, fortis. 2) profundus. Rag'. 18. 3; de sono Rag'. 3. 43. 3) (ut videtur, a *d'î* intellectus, s. *ra*) sapiens. B'. 12. 13. Rag'. 3. 10.

धीरता *d'îrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) fortitudo. Rag'. 8. 43.

धीरत्व *d'îratvá* n. (a *d'î'ra* s. *tva*) id. Hit. 89. 19.

tayê 'yam vihitâ pûrvam mâyâ; Hit. 27. 5: *asmâi pûǵâṅ vidʿêhi*; N. 12. 121. 4) âtm. accipere (sibi dare). R. Schl. I. 8. 27: *putrân vidʿâsyatê mahâyaǵńê*; In. 4. 3. 5) decernere, constituere. Râm. I. 40. 4: *dêśô vidʿiyatâṅ yatra vatsyâmahê*; v. *vidʿâna*, *vidʿi*.

c. *vi* praef. *anu* sequi; obsequi, obtemperare. R. Schl. II. 22. 26: *tvam apy anuvidʿêya mâm pratisaṅhâraya kśipram âbʿiśêćanikîṅ kriyâm*. In pass. id. Mah. 1. 4721: *tańćâi 'va dʿarmam . . . anuvidʿiyantê*; Bʿ. 2. 67 (cf. Mah. 3. 13945).

c. *vi* praef. *prati* facere, parare. R. Schl. II. 32. 2: *ćamûh prat̓ividʿiyatâm*.

c. *vi* praef. *sam* 1) ponere, imponere. Mah. 2. 1510: *putran dâmôdarôtsaṅgê dêvî samvyadadʿât*. 2) facere, efficere. Ragʿ. 1. 72: *tasmân mućyê yatʿâ . . . tatʿâ vidʿâtum arhasi*. 3) decernere, constituere. R. Schl. I. 38. 4: *yad atrâ 'nantaraṅ kâryam . . . saṅvidʿatsva*; N. 24. 4: *viditaṅ vâ 'tʿavâ 'ǵńâtam pitur mê saṅvidʿiyatâm*; Dr. 7. 11.

c. *sam* 1) conjungere. R. Schl. I. 32. 19: *mantrasaṅhita*. Reconciliare. Man. 7. 66: *dûta êva hi sandʿattê bʿinatty êvaća saṅhatân*; Hit. 24. 15: *suǵanas tu kanakagʿaṭavad durbʿêdyaśćâ 'śu sandʿêyah*. Se conjungere, societatem inire, pacem inire, cum instrum. Hit. 24. 5: *śatruṇâ na hi sandadʿyât*; 119. 15: *satyadʿarmavyapêtêna na sandadʿyât*. 2) imponere (praesertim sagittam arcui). Ragʿ. 3. 53: *dʿanuśy amôgʿaṅ samadʿatta sâyakam*; 11. 28: *sandadʿê dʿanuśi vâyudâivatam* (*astram*); Mah. 1. 5280: *sandʿatsva vâṇam*. 3) appropinquare. Dr. 8. 11: *sandʿâya ratʿêna* (v. *sannidʿâ*). — *dʿanuh sandʿâtum* arcum intendere. Râm. I. 62. 32. 38.

c. *sam* praef. *anu* investigare, explorare, exquirere. Hit. 90. 21: *durgam anusandʿêhi*; 87. 21; Man. 12. 106; v. *anusandʿâna*. — *âtmânam anusandʿâtum* mentem colligere. Hit. 125. 20.

c. *sam* praef. *abʿi* vincere, superare. Man. 7. 159: *tân sarvân abʿisandadʿyât sâmâdibʿir upakramaih* (schol. *vaśîkuryât*).

c. *sam* praef. *sam* + *abʿi* 1) imponere. Mah. 3. 10452: *pradêśinîn tatô 'syâ 'syê śakrah samabʿisandadʿê*. 2) facere. Mah. 3. 12714: *tapah samabʿisandʿâya*.

c. *sam* praef. *upa* conjungere. H. 2. 20: *vaćah krûrâbʿisaṅhitam*.

c. *sam* praef. *prati* 1) conjungere. Su. 2. 4: *viǵayapratisaṅhita*. 2) dirigere. cum acc. Mah. 3. 1926: *manyus tasya katʿaṅ śâmyên mâńćâi 'va pratisaṅhitah*.

धातु *dʿấtu* m. (ut videtur, a r. *dʿâ* s. *tu*) 1) metallum. N. 1. 2. 2) radix verbi. Ragʿ. 3. 21.

धातार् -तृ *dʿâtấr -tṛ́* m. (r. *dʿâ* s. *târ tṛ*) 1) creator. Bʿ. 9. 17. 2) nomen dei Brahmae. Br. 1. 29.

धात्री *dʿâtrî* f. (r. *dʿâ* vel *dʿê* s. *târ tṛ* cum signo fem. *î*) nutrix. N. 8. 4. 13. 49.

धात्रेयिका *dʿâtrêyikâ* f. (a seq. s. *ika* in fem.) nutrix. Dr. 6. 9. 10. 17.

धात्रेयी *dʿâtrêyî* f. (a *dʿâtrî* s. *êya* in fem.) collactanea.

धान्य *dʿânya* n. (a *dʿana* s. *ya*) frumentum. R. Schl. I. 1. 90.

धामन् *dʿấman* n. (r. *dʿâ* s. *man*) 1) domus, domicilium. Bʿ. 8. 21. 2) corpus. 3) splendor. Ragʿ. 6. 6. 18. 22. 4) robur. Ragʿ. 11. 85. (Cf. lat. *do-mus*, hib. *dai-m* „a church, a house, people"; germ. vet. *dô-m*; slav. *do-mŭ*.)

धार *dʿâra* (r. *dʿar dʿṛ* s. *a*) ferens, gerens, in fin. compp.

धारण *dʿâraṇa* n. (r. *dʿar dʿṛ* cl. 10, s. *ana*) gestatio, portatio. N. 5. 24.

धारणा *dʿâraṇâ* f. (fem. praec.) servatio, conservatio, perseverantia. Bʿ. 8. 12.

धारा *dʿấrâ* f. (fem. a *dʿâra*) 1) gutta, stilla. A. 8. 4. 5. 6. 7. 2) acies (ensis, securis). Hit. 94. 12. Ragʿ. 6. 42.

c. *api* vel *pi* tegere, claudere. In. 5. 36: *karṇâu hastâb'yâm pid'âya*; A. 6. 11: *dvârâṇi pidad'uḣ.*

c. *ab'i* 1) referre, narrare, exponere. N. 12. 76: *vistarêṇâ 'b'id'âsyâmi*; 13. 18. B'. 18. 68. 2) nominare. B'. 13. 1: *kšêtram ity ab'id'îyatê*; 18. 11. 3) oppugnare, invadere. Maḥ.: *mâgad'ân ab'yad'âd balî.*

c. *ava* 1) ponere. Maḥ. 1. 4503: *kuṇḍêšu garb'ân avadad'ê.* 2) animum intendere. Ḥit. 83. 15: *dêva avad'îyatâm*; R. Schl. II. 63. 4: *avaḥita.*

c. *ava* praef. *ab'i* tegere. R. Schl. II. 40. 33: *aśrub'iḣ patitâir ab'yavaḥitam praśaśâma maḥiragâḣ.*

c. *ava* praef. *vi* id. Rag'. 9. 57: *ḥariṇasya vyavad'âya dêḥam.*

c. *â* 1) ponere, imponere, apponere, applicare. Sâ. 1. 18: *maḥišyâṅ garb'am âdad'ê*; N. 13. 69: *iti mê vratam âḥitam*; 24. 19: *agnâv agnir ivâ "ḥitaḣ*; B'. 12. 8: *mayy êva mana âd'atsva*; Br. 2. 15: *kat'aṅ śakšyâmi bâlê 'smin guṇân âd'âtum*; Rag'. 7. 17: *tam âd'âya vivâḥasâkšyê.* 2) dare, tribuere. Su. 4. 23: *indrê trâilôkyam âd'âya.*

c. *â* praef. *ab'i* ponere, apponere. Man. 8. 372: *ab'yâdad'yuḣ kâšṭ'âni tatra.*

c. *â* praef. *upa* facere. R. Schl. II. 35. 28: *mâ tvam ... b'artâraṅ lôkab'artâram asadd'armam upâdad'âḣ.*

c. *â* praef. *sam* 1) id. N. 22. 10. 23. 12. Su. 1. 7. B'. 12. 9. 17. 11. 2) animum intendere. N. 22. 2. 5. Sâ. 6. 12: *samâḥita.* 3) animadvertere. Ḥit. 110. 14: *utpannâm âpadaṅ yas tu samâd'attê sa budd'imân.* 4) emendare, corrigere. Ḥit. 88. 22: *mantrab'êdê 'pi yê dôšâḣ samb'avanti maḥîpatêḣ | na śakyâs tê samâd'âtum.*

c. *upa* ponere, apponere, imponere, supponere, adhibere. R. Schl. II. 42. 16: *aśmânam upad'âya śayišyatê*; II. 61. 7: *śêtê b'ugam upad'âya*; Rag'. 8. 29: *kriyâ ḥi vastûpaḥitâ prasîdati*; 8. 76: *śṛṇu ... tâṅ (sarasvatîm) ḥṛdićâi 'nâm upad'âtum arḥasi.*

c. *tiras* pass. invisibilem fieri, evanescere. Rag'. 10. 48: *kṛšṇamêg'as tirôdad'ê*; 11. 91: *ṛšis tirôdad'ê*; Ur. 73. 2: *yatra mê nayanayôḣ sâ tirôḥitâ.*

c. *ni* 1) deponere. Ḥit. Ser. 40: *mṛgan nid'âya*; Rag'. 3. 50: *mâ nid'âḣ padan padavyâm*; 4. 1: *dinântê niḥitan têǵaḣ savitrâ.* — *kriyân nid'âtum* operam convertere (in aliquam rem). Ḥit. 8. 1. 2) sepelire. Man. 5. 68: *ûnadvivâršikam prêtan nidad'yur bând'avâ vaḥiḣ.* — Caus. deponi, asservari jubere. Man. 8. 30: *praṇašṭasvâmikaṅ rikt'aṅ râǵâ tryabdan nid'âpayêt.*

c. *ni* praef. *upa* deponere. Man. 8. 37: *pûrvôpaniḥitanid'iḣ.*

c. *ni* praef. *pra* deponere, infigere. Man. 55. 21: *yadi maṇis trapuṇi praṇid'âyatê.* — *kâyam praṇid'âtum* corpus prosternere. B'. 11. 44. *manô, budd'im praṇid'âtum* animum, intellectum intendere, convertere ad aliquid. B'aṭṭ. 6. 142. R. Schl. II. 22. 14.

c. *ni* praef. *sam* + *pra* seponere, negligere. Maḥ. 3. 13194: *tavâi 'vâ "ǵñâṅ sampraṇid'âya.*

c. *ni* praef. *vi* deponere. Maḥ. 1. 2984: *vinid'âya tatô b'âraṅ sannid'âya p'alânića*; Gîta-G. 4. 11: *stanaviniḥitaṅ ḥâram.*

c. *ni* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 482: *sannidad'us tatra ... âyud'âni*; 1. 2984: *sannid'âya p'alâni.* — *dṛšṭiṅ sannid'âtum* adspectum convertere aliquo, c. loc. Rag'. 13. 44: *dṛšṭiṅ saḥasrârćiši sannid'attê.* — *sanniḥita* propinquus. Ḥit. 22. 5; v. *sannid'i.*

c. *pari* circumponere, induere. R. Schl. I. 2. 10: *parid'âya valkalam.*

c. *puras* 1) praeponere. Maḥ. 3. 1973. 2) magni facere. Rag'. 12. 43.

c. *vi* 1) ponere, collocare. Rag'. 6. 37: *tâm agrataḣ ... anûparâgasya vid'âya.* 2) dare, tribuere. Su. 1. 23: *yuvayôr ḥêtunâ 'nêna nâ 'maratvam vid'îyatê*; B'. 7. 21. N. 17. 21. 3) facere. N. 13. 26:

dasidh „furious, mischievous", *donaighim* „I dare, defy, adventure".)

2. धर्ष् धृष् *d'arś d'ṛś* 1. et 10. par. laedere, violare, opprimere, superare. N. 3. 15: *têǵasâ tasya d'arśitâḣ*; R. Schl. I. 24. 13: *na suptan d'arśayiśyanti nâirṛtâḣ*; I. 25. 11: *tapasyantam iha st'âṇum . . . ad'arśayad durmêd'âḣ*; Mah. 1. 3454: *ǵarâ tvâm aćirâd d'arśayiśyati*; 1. 1677: *na hi tan râǵaśârdûlam ad'arśayan.* — *d'arśayitun striyam* feminam violare, stuprare. R. Schl. I. 49. 6: *ṛśipatnîn d'arśayitvâ*; N. 10. 14: *naćâi 'śâ têǵasâ śakyâ kâiśćid d'arśayitum pat'i.*

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. I. 97. 9. 34. 27. A. 5. 3. N. 11. 36.

c. *vi* id. Mah. 1. 1421: *raǵâṅsi mukuṭâny êśâm utt'itâni vyad'arśayan.*

धर्ष *d'arśa* v. *durd'arśa.*

धर्षण *d'arśaṇa* n. (r. *d'arś d'ṛś* s. *ana*) oppressio, actio inferendi vim (in aliquem). Dr. 6. 28.

धव *d'avá* m. 1) vir. 2) maritus. Am. (V. *vid'avâ* vidua, et cf. hib. *dea*, *dae* „a man, a person", v. Pictet p. 29.)

धवल *d'avalá* (r. *d'âv* purificare, correpto *â*, s. *ala*) albus.

धा *d'â* 3. par. âtm. (anom. v. gr. 577) 1) ponere. B'. 14. 3: *tasmin garb'an dad'âmy aham*; Hit. 76. 9: *niḣśaṅkan d'iyatê lôkâiḣ paśya b'asmaćayê padam*; — *manô d'âtum, matin d'âtum* animum intendere, convertere ad aliquid, constituere; c. dat. vel locativo. N. 13. 4: *nivêśâya manô dad'uḣ*; R. Schl. I. 9. 40: *gamanâya matin dad'uḣ*; Man. 12. 23: *d'armê dadyân manaḣ.* — Cum infin. R. Schl. I. 11. 1: *râǵâ yaśṭum manô dad'ê.* Cum *śrat* fides (*śradd'â*), fidem ponere, credere, c. acc. interdum cum dat. vel gen. Mah. 1. 3060: *kas tê śradd'âsyatê vaćaḣ*; 2. 217: *kaććin na śraddad'âsi strîṇâm*; Yaǵur-V. (v. Westerg.): *śrad asmâi vaćasê dad'âtana*; B'. 12. 20: *śraddad'âna.* 2) dare, tribuere. N. 14. 11: *tatra tê ṡhan śrêyô d'âsyâmi*; Man. 1. 29: *yad yasya sô ṡdad'ât.* 3) âtm. sumere, assumere, accipere (proprie sibi dare, cf. *dâ* praef. *â*). Hit. 7. 16: *kaćaḣ kâńćanasaṅsargâd d'attê mârakatîn dyutim.* 4) tenere, ferre, gerere, habere. Nalôd. 1. 17: *dad'atî mâram b'âb'iḣ*; 2. 52; Rag'. 9. 39: *yuvatayaḣ kusuman dad'ur âhitam tadalakê*; B'att. 4. 16: *dad'ânâ balib'am mad'yam.* 5) sustentare. Rag'. 1. 26: *dad'atur b'uvanadvayam.* — Part. perf. pass. *hitá* (gr. 543) 1) intentus. B'. 16. 9. 2) bonus; subst. n. bonum, salus, felicitas. Br. 2. 4. 25. (Gr. τίθημι; lat. *do* in compositis nonnullis [*condo*, *abdo*, *perdo*, *vendo*, *pessumdo*, *credo* = scr. *śraddad'âmi*, v. gr. comp. 632]; lit. *demi*, *dedù* pono, colloco; goth. *dê-ths*, them. *dêdi* factum, in *missadêths*; sax. vet. *dôm* facio, *dôs* facis, *dôt* facit = scr. *dád'âmi, dád'âsi, dád'âti* [v. *d'âtâ'r -tṛ'*, *d'â* praef. *vi*, send. [illegible] *d'â* facere, creare]; germ. vet. *tôm*, *toam*, *tuam*, *tuon* facio; nostrum *thue*; huc etiam pertinet syllaba *te* in praeteritis ut *suchte*, *machte*; goth. *sôkidêdum* quaesivimus, *sôkidêdjau* quaererem, v. gr. comp. 620 sq.; slav. *dê-juṅ* facio, *dê-lo* opus; hib. *deanaim* „I do, make act, work", *dan* „work".

c. *anu* favere. Rag'. 17. 36: *anudad'yur anud'êyam.*

c. *antar* in se accipere. Rag'. 15. 81: *pṛt'ivi mâm antard'âtum arhasi.* 2) tegere, occulere. Mah. 4. 1042: *iśub'ir vyatisarpadb'ir âdityô ṡntarad'îyata*; 1683: *karṇam . . . antardad'ê ǵ'ôraśarâuǵ'avṛśṭyâ*; 1. 8713: *antard'âyâ "tmânam.* Se occulere. (âtm.) B'att. 5. 32: *antard'atsva râmât.* — Pass. invisibilem fieri, evanescere. Su. 1. 17: *tataḣ striyas tâ ṡdb'utan tat sarvam antarad'îyata*; N. 12. 96: *tâpasâ ṡntarhitâḣ sarvê*; 14. 12. 26; Mah. 1. 119: *antarhitânâm b'ûtânân nisvanô ṡb'avat*; 1. 4710: *vâg antarhitâ 'bravît.*

2) considerare, perpendere. Mah. 2. 1652: *sampra-d'ârya yat kšêmam*; Râm. II. 96. 54. 3) comparare, c. acc. Man. 10. 73: *anâryam âryakarmâṇam âryańćâ 'nâryakarmiṇań sampradârya.*

c. *vi* 1) tenere, retinere. B'ar. 3. 58. 2) ferre, gerere. Rag'. 13. 40: *vid'rtâsiḱ* (schol. *d'rtak'adgaḱ*). Caus. 1) retinere, sistere. Mah. 3. 676: *vêgam vêgavatô vid'ârayan.* 2) denegare, abnuere. R. Schl. II. 13. 3: *mamaćâi 'nam varań kasmâd vid'ârayitum iććasi.* 3) ordinare, instituere. Mah. 1. 5549: *sarvakâryâṇi daṇḍênâi 'va vid'ârayêt.*

c. *sam* caus. 1) tenere, gerere, habere. Mah. 1. 6383: *brâhmań sand'ârayańs têǵas.* 2) sustentare, conservare. Mah. 3. 168: *tvayâ sand'âryatê lôkaḱ.* 3) perferre, pati. R. Schl. II. 63. 38: *tâu ... kaśṭân tṛšṇâń sand'ârayišyataḱ.* 4) retinere, cohibere, reprimere. Mah. 1. 3323: *yaḱ sand'ârayatê manyum.*

2. धर् धृ *d'ar d'r* 1. âtm. (*avad'vańsê*) decidere, delabi.

3. धर् (धॄ) *d'ar* (*d'ṝ*) 9. par. *d'ṛṇâmi* senescere. Cf. *ǵar* (*ǵṝ*).

धर *d'ara* (r. *d'ar d'r* s. *a*) ferens, tenens, gerens, in fine compp. In. 5. 11. A. 6. 10.

धरणी *d'araṇî* f. (quae fert, r. *d'ar d'r* s. *ana* in fem.) terra. H. 1. 28. Dr. 6. 11.

धरणीधर *d'araṇîd'ara* m. (terram ferens, e praec. et *d'ara*) mons.

धरा *d'arâ* f. (fem. τοῦ *d'ara*) terra. (Cambro-brit. *daiar* id.; armor. *duar*; v. Pictet p. 46; fortasse etiam lat. *terra* huc pertinet.)

धराभृत् *d'arâb'ṛt* m. (terram ferens, e praec. et *b'ṛt* ferens) mons. A. 7. 27.

धरित्री *d'aritrî* f. (quae fert, r. *d'ar d'r* s. *târ tr* adjecto fem. signo *î*) terra. Am.

धर्ज् धृज् *d'arǵ d'ṛǵ* 1. par. (*gatâu*) ire; v. *d'arńǵ d'ṛńǵ*, *d'rańǵ*, *d'riǵ*.

धर्ञ्ज् धृञ्ज् *d'arńǵ d'ṛńǵ* 1. par. (scribitur *d'arǵ d'ṛǵ*, gr. 110[a]) id.

धर्म *d'árma* m. (r. *d'ar d'r* s. *ma*) 1) jus, justitia, officium. N. 4. 10. 17. 5. 27. 38. 45. 6. 8. 7. 13. 10. 24. 2) nomen dei Yami. H. 1. 34.

धर्मतस् *d'armatas* adv. (e praec. s. *tas*) ex jure, juste. Br. 3. 3. N. 6. 9.

धर्मराज् *d'armarâǵ* m. (nom. *-râṭ*, e *d'árma* et *râǵ* regens, justitiam regens, justitiae rex) nomen Yud'iśṭ'iri. Dr. 8. 13.

धर्मराज *d'armarâǵa* m. (juris, justitiae rex, e *d'árma* et *râǵa* rex, regens) 1) nomen dei Yami. 2) nomen Yud'iśṭ'iri. H. 1. 8.

धर्मराजता *d'armarâǵatâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstr. praec., nominatum esse D'armarâǵa. Sâ. 5. 40; cf. *yamatva.*

धर्मविद्य *d'armavidya* (Bah. e *d'árma* et *vidyâ* f. scientia) juris, officiorum scientiam habens. H. 1. 36.

धर्मशील *d'armaśîla* (Bah. e *d'árma* et *śîla* natura, indoles) in jure (versantem) indolem habens. In. 1. 22.

धर्मात्मन् *d'armâtman* (Bah. e *d'árma* et *âtmán* animus) justum animum, in jure (versantem) animum habens. H. 1. 48.

धर्मिन् *d'armín* (a *d'árma* s. *in*) juri, officio deditus. Su. 2. 3.

धर्म्य *d'ármya* (a *d'árma* s. *ya*) justus, legitimus. B'. 9. 2.

1. धर्ष् धृष् *d'arś d'ṛś* 5. par. 1) audere. Mah. 1. 35. 73: *na tvân d'ṛśṇumaḱ praśṭum.* Part. perf. pass. *d'ṛśṭá* audax. B'ar. 3. 48. R. Schl. II. 96. 43. 2) sustinere, resistere. Mah. 6. 453: *vayań hi śaktisampannâ akâlê tvâm ad'ṛśṇuma.* (V. 2. *d'arś d'ṛś* et cf. gr. θάρσος, θαρσέω, θράσος, θρασύς; lit. *drasùs* audax, *drystu* audeo, praet. *drysau*; goth. *ga-DARS* audere, *ga-dars* audeo, audet, *ga-daursum* audemus [praet. cum signif. praes.]; germ. vet. *TARR*, *DARR* per assimil. e *TARS*, *DARS*, *ge-tars-t* audes, v. Graff. 5. 441; hib. *dasachd* „fierceness, boldness",

ध d'.

धक्क् d'akk 10. par. (nâśanê) destruere, occidere; cf. nakk.

धण् d'aṇ 1. par. (d'vanê) sonare; cf. d'an, d'vaṇ, d'raṇ, d'van, svan, kaṇ, kuṇ, ćaṇ, ćan.

1. धन् d'an 3. par. (d'ânyê) fruges ferre, parere. K.: dad'anti śâlim b'ûmiḣ.

2. धन् d'an 1. par. (ravê) sonare; v. d'aṇ.

धन d'ána n. (r. 1. d'an s. a) divitiae, opes. Su. 4. 12.

धनञ्जय d'anańǵayá m. (divitias vincens, ex acc. d'ánam et ǵaya vincens) nomen Arǵuni.

धनिक d'anika m. (a d'ána s. ika) creditor, v. 1. vid caus.

धनिन् d'anín (a d'ána s. in) dives.

धनुर्धर d'anurd'ara m. (e d'ánus et d'ara) arcitenens, sagittarius.

धनुष्मन्त् d'anuśmant (a d'ánus s. mant mat, v. euph. r. 101[a]) arcu praeditus, arcitenens, sagittarius. Dr. 2. 8.

धनुस् d'ánus n. (a d'an, formâ primitivâ radicis ḣan, q. v., s. us) arcus; v. d'ánva, d'ánvan.

धन्य d'ánya (a d'ána s. ya) dives, fortunatus, felix. In. 4. 16.

धन्व् d'anv 1. par. (vraǵê; scribitur d'av, gr. 110[a]) ire; cf. d'âv.

धन्व d'ánva n. (a d'an s. va; v. d'ánus) arcus.

धन्वन् d'ánvan m. n. (a d'an s. van; v. d'ánus) arcus. Dr. 5. 19. in fine compp. Baḣ.

धन्विन् d'anvín m. (a d'ánva vel d'ánvan, v. gr. 583, s. in) arcitenens, sagittarius. N. 1. 4.

धम् d'am v. d'mâ.

धमनी d'amánî f. (r. d'am = d'mâ s. ana in fem.) vena. Ḣ. 2. 10.

1. धर् धृ d'ar d'ṛ 1. par. âtm. 1) tenere, ferre, gerere. Ḣit. 68. 13: kanakasûtrań ćańćvâ d'ṛtvâ; N. 15. 5: śîg'rayânê sadâ budd'ir d'riyatê mê; Maḣ. 2. 81: dad'âra paramam vapuḣ; Rag'. 10. 59: tâb'ir garb'aḣ pragâb'ûtyâi dad'rê dêvâńśasamb'avaḣ. 2) detinere. Ḣit. 90. 9: taddûtaḣ ... tâvad d'riyatâń yâvad durgań saǵǵîkriyatê; 58. 8: svakandarê d'ṛtaḣ. 3) sustentare, servare. Lass. 24. 12: kô mân d'artuń samart'aḣ. Pass. superstitem esse, vivere. N. 26. 13: diśṭyâća d'riyasê râǵan; Sâ. 6. 13. Man. 3. 220. Cum terminationibus par. (gr. 446) Maḣ. 1. 7173: kaććit tasya d'riyanti putrâḣ; 3. 16580: yâvad b'ûmir d'ariśyati; N. 5. 33: yâvaćća mê d'ariśyanti prâṇâ dêḣê. — Caus. 1) ferre, tenere, sustentare, conservare, perferre. N. 1. 18. 3. 14. 16. 18. 18. 9. 24. 35. A. 7. 13. 10. 26. B'. 15. 13. 18. 34. 2) putare, dafürhalten. B'. 5. 9: indriyâṇî 'ndriyârt'êśu vartanta iti d'ârayan. (Cf. b'ar b'ṛ, unde fortasse d'ar d'ṛ mutatâ labiali aspiratâ in dentalem; respicias gr. θήρ, φήρ, lat. fera, quae fortasse a portando dicta, ita ut primitive jumentum onerarium significaverint, sicut scr. d'urîṇa.)

c. ab'i caus. sustinere, conservare. Maḣ. 3. 16221.

c. ava caus. intelligere. Mṛ. 162. 10: na samyag avad'ârayâmi; Maḣ. 1. 1749: anukrôśâtmatân tasyâ 'vad'ârya; 3. 11210: madvâkyam avad'ârya.

c. upa caus. scire, intelligere. B'. 9. 6: yat'â "kâśast'itô nityam vâyuḣ ... tat'â sarvâṇi b'ûtâni matst'ânî 'ty upad'âraya; 7. 6. Maḣ. 1. 7805. Man. 12. 27. 29.

c. pari caus. ferre. Maḣ. 3. 10907.

c. pra caus. considerare, perpendere. Maḣ. 1. 3581: êvam prad'ârya.

c. pra praef. sam caus. 1) tradere. Maḣ. 3. 11741: drâupadîm ârśṭiśêṇâya samprad'ârya; 3. 8772: samudrasya kśayê budd'iḣ samprad'âryatâm.

huc pertinent, abjecto *d*, mutato *v* in *p* sicut e. c. in send. 𐬀𐬯𐬞𐬀 *aspa* equus = scr. *ásva*, gr. ἵππος.)

द्वारस्थ *dvârasta* m. (e praec. et *sta* stans) janitor. In. 5. 17.

द्वि *dvi* duo in initio compp. (Thema primitivum est *dva*, cf. slav. *dva* nom. masc. dual.; lit. *du*; goth. *tvai* nom. m. pl.; gr. δύω, δύο; lat. *duo*; hib. *da*, *do*, *di*; cum *dvi* in initio compp. cf. gr. δι-, lat. *bi*, ita send. *bi*, v. gr. comp. 309.)

द्विज *dvigá* m. (bis natus, e praec. et *ga* natus) 1) avis. N. 12. 7. 2) dens. N. 12. 66. 3) Brâhmanus. Br. 2. 13.

द्विजाति *dvigâti* f. (Bah. e *dvi* et *gâti* natales, origo) Brâhmanus. Su. 2. 16.

द्वितय *dvítaya* n. (a *dvi* s. *taya*) par. (Hib. *deidhe* „two things, a double proportion, a pair or couple".)

द्वितीय *dvitíya* (a *dvi* s. *tîya*) secundus. — *dvitîyam* adv. iterum. N. 8. 7.

द्वित्र *dvitrá* m. n. pl. *dvitrâ* f. pl. (*dvitrâh dvitrâni*, e *dvi* duo et *tra*, quod correptum esse videtur e *traya*, a *tri* tres) duo vel tres. Rag. 5. 25: *dvitrâny ahâni.*

द्विदन्त् *dvídant* (*-dan*, *-datî*, *-dat*, Bah. e *dvi* et *dant* q. v.) bidens. Hêm. (Lat. *bidens.*)

द्विध *dvida* adj. (a *dvi* s. *da*) bipartitus. Su. 1. 6.

द्विधा *dvidá* adv. vel adj. indecl. bipartito, bifariam, bipartitus. N. 10. 27. Sâ. 4. 33. (Cf. gr. δίχα, δίχθα.)

द्विप *dvipa* m. (bis bibens, e *dvi* pro *dvis* et *pa* bibens) elephantus.

द्विपद् *dvipád* m. (bipes, Bah. e *dvi* et *pad* pes) homo. N. 5. 42. (Lat. *bipes*, gr. δίπους.)

द्विरद *dvirada* m. (bidens, Bah. e *dvi* et *rada*) elephantus.

1. द्विष् *dviś* 2. par. âtm. odisse, infestum esse, c. acc. vel dat. B. 2. 57: *nâ 'binandati na dvêśti*; 18. 10: *na dvêśty akuśalañ karma kuśalan nâ 'nuśaggatê*; Mah. 2. 1935: *adviśantañ katan dviśyât tvâdrśah*; Rgv. 50. 13: *dviśantam mahyam*; Batt. 18. 9: *dvêśti prâyô gunibyô 'pi naća snihyati kasyaćit.* — *dviśant* m. (part. praes.) inimicus. N. 12. 95. Sâ. 7. 4. B. 16. 19. (*dviś* fortasse e *dvi* duo ortum est, cf. *dus.* — Cf. send. 𐬜𐬠𐬌𐬱 *dbiś* odisse, gr. comp. 39. Ewaldius huc trahit gr. μισέω, abjecto *d*, sicut in lat. et send. *bis* = scr. *dvis*, mutato *v* in μ, sicut in lat. *mare* = scr. *vâri*, v. gr. comp. 63; μισέω autem, si re verâ huc pertinet, nititur formâ caus. *dvêśáyâmi*; abjecto priore diphthongi *ê* elemento et producto posteriore, sicut e. c. in lat. *cecīdi* a *caedo*. Etiam praefixum nostrum *mis-* huc vel ad *dvis* pertinere videtur; goth. *missa* in *missa-dêths*, *missa-quiss*, *missa-leiks*, v. Graff. II. 862.)

c. *pra* i. q. simpl. B. 16. 18: *mân pradviśantah.*

c. *vi* id. Man. 2. 57: *lôkavidviśtam.*

2. द्विष् *dviś* m. (nom. *dvit*, r. *dviś*) inimicus. Su. 2. 11.

द्विषन्त् *dviśant* v. *dviś.*

द्विस् *dvis* (a *dvi* s. *s*) bis. (Gr. δίς, lat. et send. *bis*; etiam lat. praefixum *dis-* [*discedo*, *discerpo*] huc pertinere videtur.)

द्वीप *dvîpá* m. (secundum Wils. e *dvi* et *ápa* aqua, abjecto *a* et producto *i*; cf. *samîpa*, *pratîpa*) insula. N. 12. 113.

द्वीपिन् *dvîpín* m. (a praec. s. *in*) tigris, pardus (a maculosâ pelle). N. 12. 2. 129.

द्वेष *dvêśá* m. (r. *dviś* s. *a*) odium. In. 5. 62.

द्वेष्टार् -ष्टृ *dvêśtár -śtr* m. (r. *dviś* s. *târ tr*) osor, inimicus. B. 12. 13.

द्वेष्य *dvêśya* (r. *dviś* s. *ya*) odiendus, odiosus, invisus. B. 6. 9. 9. 29.

द्वैध *dvâida* n. (a *dvida* bipartitus, s. *a*) duplicitas. B. 5. 25.

द्वैरथ *dvâirata* n. (a *dvirata* — pl. *dviratâs* — duo heroes, duo pugnatores, s. *a*) singulare certamen, duorum inter se certamen. N. 26. 8.

c. *pra* praef. *sam* procurrere, profugere, aufugere. Maḥ. 3. 239. 571. 888.

c. *vi* discurrere, diffugere, aufugere. N. 13. 18: *vidravanti b'ayât tadâ*; Sâ. 7. 4. Dr. 8. 25. 35. 40. — âtm. Su. 2. 16: *vyadravanta.*

2. द्रु *dru* 5. par. (*anutâpê*) poenitere. (Germ. vet. *DRUZ*, v. gr. comp. 109[b]. 1, *ga-driuzit*, *ar-driuzit* piget.)

द्रुड् *druḍ* 1. par. 6. par. (*maǵǵanê*) mergi, submergi.

द्रुण् *druṇ* 6. par. (*gatâu* K. *ǵâiḥmyê gatâu vad'ê* V.) ire; curvum, flexuosum esse; occidere.

द्रुम *drumá* m. (ut videtur pro *druḥma*, a r. *darḥ dṛḥ* crescere, s. *ma*, sicut jam in primâ hujus libri editione *rôman*, pro *rôḥman*, a r. *ruḥ* crescere deduximus, cf. Benfey 1. 96) arbor. N. 11. 39. (Cf. gr. δρῦς, goth. *triu* arbor, nisi pertinent ad *dā́ru*, q. v., ejecto *â*; gr. δένδρον, forma redupl., v. gr. 507, gr. comp. 583.)

द्रुमाय् *drumây* âtm. (denom. a *drumá* s. *y*, v. gr. 520) arborem aequare, arborem haberi, videri. Ḥit. 20. 22.

द्रुह् *druḥ* 4. par. interdum âtm. 1) nocere, infestare, inimicum, infensum esse alicui, offendere, laedere aliquem, cum dat. vel loc. vel acc. pers. Ḥit. 70. 14: *tat kat'an druḥyati*; R. Schl. II. 25. 17: *maḥâdvipâśća sinḥâśća ... na tê druḥyantu putraka*; II. 75. 22: *tasmâi sa druḥyatâm pâpô yasyâ "ryô 'numatê gataḥ*; Maḥ. 3. 11471: *drôgd'avyan naća mitrêšu*; 2. 2107: *pâṇḍavân mâ druḥaḥ*; Man. 2. 144: *tan na druḥyât kadâćana.* 2) rem malam, perniciosam moliri, c. acc. rei. Ḥit. 69. 14: *sa nṛpatêḥ prâṇântikan druḥyati.* (Cf. *drû*; hib. *driuch* „fretfulness, anger", *droch* „bad, evil"; subst. m. „death"; germ. vet. *TRUG* fallere, fraudare [*triugu*, *troug*, *trugumês*]; *drawian* minari; lett. *draudeht* minari [*deht* = *dêt* facere]; lat. *trux*, *atrox*, scr. *âdruḥ*?)

c. *ab'i* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10102: *mâ parasvam ab'idrugd'âḥ*; c. gen. Ṛgv. 5. 10: *mâ nô martâ ab'idruḥan tanûnâm* „ne nostra mortales laedant corpora".

द्रू *drû* 9. par. âtm. (*ḥinsâyâm* K. *vad'ê gatâu* V.) ferire, laedere, occidere; ire. Cf. *druḥ.*

द्रेक् *drêk* 1. âtm. (*śabdôtsâḥayôḥ* K. *svanôtsâḥê* V.) sonare; posse.

द्रै *drâi* 1. par. dormire; v. *nidrâ.* (Lat. *dor-mio*; gr. δαρθάνω; sax. vet. *drôm* somnium; nostrum *Traum*; slav. *drêmati* dormitare; russ. *dre-ma* fem. sopor.

द्रोण *drôṇa* m. nom. pr. A. 11. 3.

द्रोणि *drṓṇi*, द्रोणी *drôṇī́* f. labrum, solium. R. Schl. II. 66. 16.

द्रोह *drṓḥa* m. (r. *druḥ* s. *a*) offensio, laesio. B'. 1. 38.

द्रौपदी *drâupadî* f. (a *drâupada*, quod a *drupada* s. *a*, v. gr. 580) nom. pr. Dr. 1. 5.

द्व *dva* v. *dvi.*

द्वन्द *dvanda* n. par (animalium), v. sq.

द्वन्द्व *dvandvá* n. (forma redupl. a *dva* insertâ nasali) 1) duplicitas. B'. 2. 45. 2) par (animalium). Am. 3) rixa, lis, altercatio, certamen. Ḥit. 87. 20. 4) compositum copulativum (gr. 587). B'. 10. 33.

द्वादश *dvâdaśá* (f. *-śī́*, gr. 237) duodecimus. N. 17. 2.

द्वादशन् *dvā́daśan* (e *dva* producto *a* et *dáśan*) duodecim. (Gr. δώδεκα; lat. *duodecim*; hib. *dadeug*; hindost. *bâ-reh*, mutato *d* in *r*; lit. *dwy-lika*, mutato *d* in *l*; ita goth. *tva-lif* cum gutturali pro labiali, nostrum *zwö-lf*; v. gr. comp. 319 annot.)

द्वार् *dvâr* f. (fortasse e *tvâr*, cf. *tṓraṇa*) janua, porta. N. 25. 7. Dr. 1. 8 (v. sq.).

द्वार *dvā́ra* n. id. (Russ. *dveri*; goth. *daur* n. id., them. *daura*, ejecto *â*, mutato *v* in *u*, praefixo *a* secundum generalem regulam, v. gr. comp. 82; lit. *durys* fem. pl. fores valvatae, *wartai* m. pl. porta cohortalis; hib. *dor*, *doras* „a door, gate, boundary"; gr. θύρα; lat. *foris*, cujus *f* respondet gr. θ; fortasse etiam πύλη et *porta*

द्रव्यमय *dravyamáya* (a praec. s. *maya*) divitiis oriundus. Bʿ. 4. 33.

द्रष्टुकाम *draśṭukâma* (Bah. e *draśṭum* videre, v. gr. 599, et *kâma* cupido, desiderium) videndi cupidinem habens. Su. 3. 25.

द्रष्टुशक्य *draśṭuśakya* (Karm. e *draśṭum* videre, v. gr. 599, et *śakya* part. fut. pass. r. *śak* posse, s. *ya*) quod cerni, conspici potest. In. 2. 6.

द्रा *drâ* 2. par. fugere. (Gr. διδράσκω, ἔδρᾶν; cf. *dru.*)

द्राक् *drâk* adv. (r. *drâ* s. *k*) cito. Am.

द्राक्षा *drấkśâ* f. uva. Ragʿ. 4. 65. (Fortasse germ. vet. *drûbo*; nostrum *Traube*, mutatâ gutturali in labialem; hib. *dearc* bacca; gr. ʿΡΑΓ abjecto δ; lat. *racemus.*)

द्राख् *drâkʿ* 1. par. arescere. K.: *drâkʿati ḥimêna vṛkśaṅ.* (Cf. *dʿrâkʿ*, *tarś tṛś*; germ. vet. *trukan*; anglo-sax. *drig*, *drigg* aridus; island. vet. *thurka* exsiccare.

द्राघ् *drâgʿ* 1. âtm. (*âyâsê* K. *śramâyâmaśaktiśu* V.) operam dare, adniti; defatigari; longum esse; valere. — Caus. extendere, augere. Bʿaṭṭ. 18. 33: *drâgʿayanti mê śôkaṅ smaryamâṇâ guṇâs tava.* (Cf. *dîrgʿá*, comp. *drấgʿîyâṅs*, superl. *drấgʿiśṭʿa.*)

द्राङ्क्ष् *drâṅkś* 1. par. (*gʿôravâsitê* K. *kâṅkśê gʿôrarutê* V.; scribitur *drâkś*, gr. 110[a]) horrendum sonum edere (de avibus); desiderare. (Cf. *dʿrâṅkś.*)

द्राड् *drâḍ* 1. âtm. (*viśaraṇê* K. *śîrṇê* V.) frangi, findi, destrui, perire, tabescere, marcescere. K.: *drâḍatê puśpam.* (Cf. *dʿrâṅ*, *dar* [*dṛ*].)

द्राह् *drâh* 1. âtm. (*gâgarê* K. *gâgarê nikśêpê* V.) vigilare; dejicere, deponere.

1. द्रु *dru* 1. par. 1) currere, fugere. Su. 2. 17: *tayôr bʿayâd dudruvus tê*; Bʿ. 11. 36: *rakśâṅsi bʿîtâni diśô dravanti.* — *drutám* adv. celeriter. N. 23. 15. 2) fluere. Bʿ. 11. 28: *nadînâm baḥavô 'mbuvêgâṅ samudram ... dravanti.* — *drutá* fluens, Bʿaṭṭ. 2. 12: *salilan drutam*; circumfusus, Mêgʿ. 100: *aśradrutam* (schol. *vâśpaplutam*); vid. *dravá.* (Gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον = scr. *ádravam* mutato *v* in *μ*, cf. *dram*; goth. *DRIB* pellere [*us-dreiba* expello = scr. *drávâmi*, attenuato *a* in *i*, mutato *v* in *b*] sensu convenit cum caus. *drâváyâmi*; germ. vet. *TRIB* pellere, *TRUF* stillare [*triufu*, *trauf*, *trufumês*]; anglo-sax. *driope* stillo; lit. *drebu* tremo, *drimba* vehementer stillat, *pa-dribbà* lippitudo; hib. *driogaim* „I trickle, drop, distil"; *drabh* currus. Fortasse etiam nostrum *Thau*, germ. vet. *tau*, gen. *touwes* ros huc pertinet, ita ut *tau* mutilatum sit e *trau.* Denique huc traxerim nomen fluminis *Dravi*; *dravu-s* = scr. *dravá-s* fluens.)

c. *anu* sequi. Ragʿ. 3. 38: *taṅ râgasutâir anudrutam*; 16. 25: *anudrutô vâyur ivâ 'bʿravṛndâiṅ sâinyâiṅ.*

c. *abʿi* accurrere, incursare. N. 23. 24: *indrasênâm ... abʿidrutya*; Dr. 5. 20: *gadâḥastam bʿîmam abʿidravantam*; Sâ. 6. 43: *vyasanâir abʿidrutaṅ kulam.* — âtm. Ḥ. 4. 17: *abʿyadravata saṅkruddʿaṅ.*

c. *abʿi* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 6287. 3. 10990.

c. *â* id. Nalôd. 3. 15: *nalâ "drava.*

c. *â* praef. *pra* aufugere. Maḥ. 1. 2843: *bʿîtâṅ prâdravanti.*

c. *â* praef. *sam* accurrere, incursare. R. Schl. I. 18. 14: *samâdravat.* — âtm. N. 13. 8: *samâdravanta.*

c. *upa* id. Maḥ. 2. 1091. 3. 1299.

c. *upa* praef. *pra* id. N. 1. 25.

c. *pra* procurrere, profugere, aufugere. Br. 1. 19: *pradravêyam anâmayam*; N. 10. 19: *suptâm utsṛgya vâidarbʿîm prâdravad gataćêtasaṅ*; 12. 116. 13. 30. 22. 11. Dr. 8. 56. A. 6. 8. Incursare. Maḥ. 1. 8269.

c. *pra* praef. *vi* diffugere, aufugere. Maḥ. 3. 861: *diśaṅ sarvê vipradudruvuṅ*; R. Schl. I. 55. 22: *vipradrutâ bʿîtâ munayaṅ śataśô diśaṅ*; Maḥ. 1. 8323: *nivêśanâd viprâdravan.*

दोला *dólâ* f. (fem. praec.) id. N. 10. 27.

दोलाय् *dóláy* (denom. a *dóla* vel *dólâ*) agitare. Hit. 121. 6: *dólâyamânamati*; 8: *matir dólâyatê satâm api k'alôktib'ih.*

दोष *dóśa* m. (r. *duś* s. *a*) delictum, peccatum. H. 4. 6. N. 4. 21. 24. 26.

दोषतस् *dóśatás* adv. (a praec. s. *tas*) delicti causâ. N. 23. 29.

1. दोषा *dóśâ* f. (ut videtur, a r. *duś* s. *â*) nox. Wils.

2. दोषा *dóśá* adv. noctu.

दोषाकर *dóśâkara* m. (e *dóśâ* nox et *kara* faciens) luna; cf. *niśâkara.*

दोषातन *dóśâtana* (fem. *-nî*, a *dóśâ* adv. noctu, s. *tana*, v. gr. 584, 34) nocturnus. Rag'. 13. 76.

दोस् *dós* m. n. (gr. 208) brachium. Rag'. 10. 52: *dórb'yâm âdad'ânah payaśćarum*; 15. 23: *udyamya dakśinan dôr niśâćarah.*

दोह *dóha* m. (r. *duh* s. *a*) lac.

दोहद *dóhada* m. (e praec. et *da* dans) 1) graviditas. Rag'. 3. 1. 6. Ur. 83. 20. 2) desiderium. Rag'. 14. 45.

दोहन *dóhána* n. (r. *duh* s. *ana*) 1) mulctus. 2) vas ad lac recipiendum.

दौत्य *dâ'utya* n. (a *dûtá* nuntius, s. *ya*) nuntii munus.

दौर्जन्य *dâurǵanya* n. (a *durǵana* homo pravus, s. *ya*) pravitas. Hit. 85. 9.

दौर्बल्य *dâurbalya* n. (a *durbala* debilis, s. *ya*) infirmitas, debilitas. B'. 2. 3.

दौवारिक *dâuvârika* m. (a *dvâr* s. *ika*, v. gr. 581) janitor. Śak. 31. 5.

दौहित्र *dâ'uhitra* m. (a *duhitár -tŕ* s. *a*) filiae natus, progenies. Br. 1. 29. Man. 9. 139.

द्यावापृथिव्यौ *dyâvâpŕt'ivyâu* f. (Dvandv. e *dyâvâ*, dual. vêd. τοῦ *dyô*, et *pŕt'ivyâu* a *pŕt'ivî'*, v. gr. 589 annot.) coelum et terra.

1. द्यु *dyu* 2. par. *dyâ'umi* (*ab'igamanê* K. *ab'isarpaṇê* V.) aggredi. B'att. 6. 18: *sinhô mŕgan dyuvan* (cf. *dru*, unde *dyu* ortum esse videtur mutatâ semivocali *r* in *y*; v. gr. comp. 20). — *dyu* splendere in dial. vêd. ortum est e *div* mutato *v* in *u*.

2. द्यु *dyu* n. (r. *div* mutato *v* in *u*) 1) dies. 2) coelum, aër. (Lat. *nu-dius*, abl. *diu*; [hib. *an-diu* hodie]; *Jupiter* e *Dju-piter*, coeli pater; v. *dyô*.)

द्युत् *dyut* 1. âtm. (ut mihi videtur, a r. *div* mutato *v* in *u*, adjecto *t*) splendere. Mah. 3. 1744: *dyôtatê pâvakah.* — Caus. collustrare. Mah. 3. 1743: *dyôtayann iva b'âskarah*; R. Schl. I. 51. 2: *tapasâ dyôtitaprab'ah.* (Cf. *ǵyut* quod e *dyut* ortum esse videtur, mutato *d* in *ǵ*.)

c. *ut* caus. collustrare. Rag'. 10. 81.

c. *vi* i. q. simpl. Mah. 3. 180: *vidyôtantê prâvŕśi tava raśmayah.* — Caus. collustrare. N. 13. 50.

द्युति *dyuti* f. (a r. *dyut* s. *i*, nisi potius a r. *div* s. *ti*, mutato *v* in *u*) lumen, splendor. N. 12. 72.

द्युमत्सेन *dyumatsêna* (Bah. e *dyumánt* — a *dyu* s. *mant mat* — splendidus? et *sênâ*) n. pr. Sâ. 2. 18.

द्यूत *dyûta* m. n. (r. *div* ludere, mutato *v* in *û*, s. *ta*) lusus. N. 7. 5.

द्यै *dyâi* 1. par. (*nyakkaraṇê*) spernere, contemnere.

द्यो *dyô* f. (r. *div* splendere, mutato *v* in *u*, adjectâ guṇâ) coelum. M. 43. (Cf. *div*, *dyu*; lat. *Jov-is* e *Djov-is*; gr. Ζεύς, cujus Z respondet scr. *y*, sicut e. c. in ζεύγνυμι = scr. *yunáǵmi* jungo, Διός pro ΔιϝόΣ = scr. *divás*; v. gr. comp. 122.)

द्रम् *dram* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *dru*, *drávâmi*, unde fortasse *drámâmi*, mutato *v* in *m*, sicut in gr. ΔΡΕΜΩ, ἔδραμον, v. gr. comp. 109[b]. 1.)

द्रव *dravá* (r. *dru* s. *a*) fluens, liquidus, liquefactus. Rag'. 7. 7.

द्रवत्व *dravatvá* n. (a praec. s. *tva*) liquiditas, fusura. Hit. 24.

द्रविण *dráviṇa* n. (r. *dru* s. *ina*, cf. *dravya*) res, divitiae, opes. N. 13. 17. 17. 27.

द्रव्य *dravya* n. (r. *dru*, s. *ya*, v. gr. 557) opes, divitiae. Br. 2. 26. B'. 4. 28. N. 8. 5.

दृति *dr'ti* m. (r. *dar* [*dr̥*] s. *ti*) corium. Man. 2. 99.

दृश् *drś* f. (r. *darś drś*) oculus. Am.

दृशद् *drśad* f. lapis, saxum; v. *drśád.*

दृषद् *drśád* f. lapis, saxum; v. *drśad.* Rag'. 4. 74.

दृष्ट *drśṭá* v. *darś drś.*

दृष्टपूर्व *drśṭapûrva* (v. gr. 612) visus antea. N. 1. 14. 30.

दृष्टि *dr'śṭi* f. (r. *darś drś* s. *ti*) visus, aspectus. Su. 3. 16. Sâ. 6. 1. Rag'. 6. 80.

दे *dê* 1. âtm. (*pâlanê*) tueri; cf. *day.*

देदीप्य् *dêdîpy* intens. rad. *dîp.*

देव् *dêv* 1. âtm. (a *div* adjectâ guṇâ) 1) ludere. B'aṭṭ. 17. 102: *adêvata śâyakâiḱ.* 2) queri, lamentari. (Lit. *dejōju* ejulor, lamentor; fortasse lat. *lâ-mentum* e *dai-mentum*, mutato *d* in *l*; v. *div.*)

c. *pari* caus. par. queri, lamentari. N. 13. 30: *âtmânam paryadêvayat*; Br. 1. 4: *rôrudyamânâṅs tân drśṭvâ paridêvayataśća sâ.* — *paridêvita* n. planctus, querimonia. Br. 3. 20. N. 24. 25.

देव *dêvá* m. (r. *div* splendere, s. *a*) adj. splendens, in dial. vêd; v. Rosenii Rg-Vêdae Sp. p. 13. — Subst. m. 1) deus. Su. 3. 4. 2) rex. Ḥit. 7. 21. (Boruss. vet. *deiwa-s*; lit. *diewa-s* deus; lat. *deus*; gr. θεός; hib. *dia* deus.)

देवता *dêvátâ* f. (a praec. s. *tâ*) dea. Ḥ. 4. 28. N. 12. 74. 75.

देवत्व *dêvatvá* n. (a *dêvá* s. *tva*) divinitas.

देवदत्त *dêvadatta* m. (e *dêvá* et *dattá* datus) Arǵuni concha. A. 5. 24.

देवन *dêvana* n. (r. *div* ludere, s. *ana*) lusus. N. 8. 1. 12. 83.

देवर् *dêvár* (*dêvr'*) m. i. q. *dé'vara.* (Gr. δαήρ.)

देवर *dé'vara* m. levir, praesertim mariti frater junior. Maḥ. 1. 4181. (Lit. *dëweris*; lat. *lêvir*, th. *lêviru*, e *dêvir*; slav. *dever*; anglo-sax. *tacur*, *tacor*; germ. vet. *zeihur*, mutato *v* in gutturalem, v. gr. comp. 19 et *dêvár.*)

देवरूपिन् *dêvarûpín* (a *dêvarûpa* [*dêvá* + *rûpa*] deorum forma, s. *in*) divinâ formâ praeditus. Ḥ. 2. 24.

देवर्षि *dêvarśi* m. (Tatp. e *dêvá* deus et *r'śi* sapiens, sanctus) divinus sapiens. B'. 10. 13.

देवी *dêvî* f. (a *dêvá* signo fem. *î*) 1) dea. In. 5. 20. 2) regina. N. 7. 12.

देश *dêśá* m. (r. *diś* s. *a*) regio, locus. Ḥ. 4. 19. Dr. 5. 8.

देह *dé'ha* m. n. (r. *diḥ* s. *a*) corpus. (Goth. *leik* n., th. *leika*, corpus, cadaver, caro; germ. vet. *lîh* id.; nostrum *Leiche.*)

देहभृत् *dêhab'rt* m. (e praec. et *b'rt* ferens) corpus gerens, vivus, homo. B'. 14. 14.

देहवन्त् *dêhavant* (a *dé'ha* s. *vant vat*) corporeus, corporalis. B'. 12. 5.

देहिन् *dêhín* m. (corpore praeditus, corpore inclusus, a *dé'ha* s. *in*) 1) homo, mortalis. B'. 2. 59. 17. 2. 2) anima. B'. 2. 13. 22. 5. 13. Cf. *śarîrín.* B'. 2. 18.

दै *dâi* 1. par. (*śôd'anê*) purificare.

दैतेय *dâitêya* (Diti natus, a *diti* q. v. s. *êya*) nomen Asurorum. A. 10. 19.

दैतेयी *dâitêyî* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) fem. praec. A. 10. 7.

दैत्य *dâityá* m. (a *diti* q. v. s. *ya*) i. q. *dâitêya.* Su. 1. 2.

दैन्य *dâinya* n. (a *dîná* s. *ya*) animi demissio, tristitia, animus afflictus, demissus. A. 4. 48.

दैव *dá'iva* (a *dêvá* s. *a*) 1) adj. (fem. *-î*) divinus. B'. 9. 13. 16. 3. 2) subst. n. fatum. N. 13. 15. B'. 18. 14.

दैवज्ञ *dâivaǵńa* m. (fati gnarus, e *dá'iva* et *ǵńa*) astrologus. Lass. 2.

दैवत *dâivata* (a *dêvatâ* s. *a*) 1) adj. divinus. 2) subst. m. n. deus. A. 10. 14. N. 12. 80.

दो *dô* 4. par. *dyâ'mi*, gr. 302 (*avak'anḍanê* K. *ćêdê* V.) abscindere. — *dâtá* abscissus. Am.; v. 2. *dá.*

दोग्ध्री *dô'gd'rî* f. (a *dôgd'âr -d'r* qui mulget [r. *duḥ* s. *târ tr*] adjecto signo fem. *î*) vacca. Rag'. 2. 23.

दोधूय् *dôd'ûy* intens. rad. *d'û.*

दोल *dôla* m. (r. *dul* s. *a*) oscillum.

दुष्ट *duśṭá* v. *duś.*

दुष्टभाव *duśṭabʹâva* (Bah. e praec. et *bʹâva* animus) improbum animum habens. H. 2. 27.

दुष्टात्मन् *duśṭâtman* adj. (Bah. e *duśṭá* et *âtmán* anima, animus) i. q. praec. H. 3. 4. 4. 6.

दुष्पूर *duśpûʹra* (e *dus* et *pûra*, a r. *pûr* implere, s. *a*, v. euph. r. 79[a]) difficilis impletu, satiatu. Bʻ. 3. 39.

दुष्प्रसाह *duśprasâha* (e *dus* et *prasâha*, a r. *sah* praef. *pra* perferre, sustinere, v. euph. r. 101[b]) difficilis sustentu (v. gr. 575. s. *a*, 3). A. 3. 55.

दुष्प्रेक्ष्य *duśprêkśya* (Karm. e *dus* et *prêkśya* videndus, intuendus, a r. *îkś* praef. *pra*, s. *ya*) difficulter intuendus, horribili specie. Su. 2. 25.

दुस् *dus*, दुर् *dur* praef. 1) malus, pravus. 2) difficilis. (Cf. *duś*, *dviś*; gr. δυς-; hib. *do*, cum vi aspirationis, e. c. *do-dhail* „bad luck", *do-dhuine* „a bad man", *do-dheanta* „hard to be done", *do-bhasuighte* „immortal"; huc etiam trahi posset particula hib. *do* vel *dos*, *dus* [etiam *ro*, *ros*, mutato *d* in *r*] quae praeteritis anteponitur, sicut scr. augmentum *a* cohaeret cum *a* privativo, v. gr. comp. 537 sq.; lit. *durna-s* stultus, demens ad scr. *durmanas* pravam mentem habens — gr. δυσμενής — referri posset, ejectâ syllabâ *ma.* Cf. etiam island. vet. praef. *tor*, germ. vet. *zur*, v. Grimm II. 768.)

1. दुह् *duh* 2. par. âtm. mulgere, extrahere, emulgere, c. 2. acc. Bʻatt. 12. 73: *payô gân duhanti*; Man. 8. 231: *gân duhyât*; Ragʻ. 1. 26: *dudôha gâṅ yaǵńâya*; Mah. 1. 6657: *kâmaduk kâmân duhyatê sadâ.* — Caus. emulgere, extrahere. Man. 2. 77: *vêdêbʻyah pâdam pâdam adûduhat.* (Hib. *diugaim* „I drink off", *diughailfainn* „sucking"; scot. *deoghail* mammas sugere; goth. *TUH* trahere [*tiuha*, *tauh*, *tauhum*]; nostrum *ziehe*, cf. *Her-zog*, germ. vet. *heri-zogo(n)* [Heerführer], Graff 5. 619; lat. *dūco*?)

c. *nis* emulgere, extrahere. Man. 2. 76: *akâram* … *vêdatrayân niraduhat.*

2. दुह् *duh* 1. par. (*ardanê*) vexare.

दुहितर् -तृ *duhitár -tṛʹ* f. (r. *duh* s. *tar tṛ* inserto *i*) filia. N. 21. 23. (Gr. θυγάτηρ, goth. *dauhtar*; slav. vet. *dušti*, adj. *dušterinŭ*; lit. *duktě*, gen. *duktèrs*; russ. *doćj*, hib. *dear.*)

दू *dû* 4. âtm. (proprie pass. rad. *du*) agitari, perturbari, vexari, dolore, moerore affici. Dr. 6. 4: *manô hi mê dûyatê dahyatêća*; Ragʻ. 1. 70: *tayâ hînâṅ vidʻâtar mâṅ katʻam paśyan na dûyasê*; Gîta-G. 7. 30: *tvan dûti kin dûyasê.* — Etiam cum terminationibus par. (v. gramm. 446) e. c. Mah. 1. 8369: *hṛdayan dûyatî 'va mê*; 4. 591: *dûyâmi.* — Part. perf. pass. *dûná.* Ur. 57. 11 infr.: *ćintâdûnamanasikâ.*

c. *pari* i. q. simpl. Mah. 3. 1136: *manô mê paridûyatê.*

c. *vi* id. Mah. 3. 9922: *hṛdayêna vidûyatâ.*

दूत *dûtá* m. (r. *dû* s. *ta*) nuntius. N. 2. 31.

दूति *dûti* f. (e *dûtî* correpto *î*) i. q. *dûtî.* Ur. 63. 9.

दूती *dûtî* f. (a *dûtá* signo fem. *î*) nuntia. N. 21. 57.

दूर *dûrá* (ut videtur, a r. *dû* vel *du* s. *ra*) longinquus, distans, remotus. H. 4. 38. — Neutr. c. gen. Sâ. 5. 38. 45: *dûram patʻô gatan tvayâ.* — *dûrâʹt* longe. Hit. 37. 7.

दूरतस् *dûratás* (a praec. s. *tas*) procul, e longinquo. Hit. 48. 21.

दूरपार *dûrapâra* m. (ulteriorem ripam remotam habens, i. e. latus, Bah. e praec. et *pâra* ulterior ripa) cognomen Gangis fluminis. H. 1. 14.

दूर्वा *dûʹrvâ* f. graminis genus, Wils. bent grass. (Panicum dactylon). Ur. 44. 4.

दूष् *dûś* v. *duś.*

दृढ *dṛḍá* v. *darh dṛh* (gr. 102. *a*).

दृढविक्रम *dṛḍavikrama* (Bah. e praec. et *vikrama* fortitudo) magnam fortitudinem habens. Su. 1. 18.

दृढव्रत *dṛḍavrata* (Bah. e *dṛḍá* et *vrata* votum) firma vota habens. Su. 1. 10.

दुरित *durita* n. (Karm. e *dus* et *ita*, a r. *i* ire) peccatum, scelus. Hit. 31. 20. Rag'. 8. 2. 17. 74.

दुर्ग *durgá* (e *dus* et *ga*, a r. *gâ* ire, s. *a*) adj. difficilis accessu, impervius. N. 12. 88. — Subst. n. 1) locus difficilis accessu, impervius. H. 2. 30. 2) urbs munita, arx. 3) difficultas, labor, aerumna. Br. 3. 5.

दुर्गत *durgata* (e *dus* et *gata*, a r. *gam*) pauper, egens, inops. Hit. 11. 17.

दुर्गति *durgati* f. (Karm. e *dus* et *gáti* f. itio, iter) malum iter, Tartarus (Am.). B'. 6. 40.

दुर्णय *durṇaya* m. (e *dus* et *naya*, a r. *nî*, s. *a*) malefactum, flagitium, scelus. Ur. 27. 9 infr.

दुर्णीत *durṇîta* n. (Karm. e *dus* et *nîtâ*, a r. *nî*, cf. gr. 94[b]) malefactum. Hit. 17. 1.

दुर्दिन *durdina* n. (Karm. e *dus* et *dína* dies) imber, procella, tempestas. Rag'. 4. 41. 82.

दुर्धर्ष *durd'árśa* (e *dus* et *d'arśa*, a r. *d'arś d'ṛś* opprimere, vincere, s. *a*) difficilis oppressu, victu (v. gr. 575. s. *a*, 3). A. 10. 10.

दुर्बल *durbala* (Bah. e *dus* et *bala* vis, robur) debilis. Dr. 5. 13.

दुर्बुद्धि *durbudd'i* m. (Bah. e *dus* et *budd'i* mens, intellectus) pravam, stultam mentem habens. H. 1. 45.

दुर्भिक्ष *durb'ikśa* n. (Bah. e *dus* et *b'ikśâ* fames) fames, Hungersnoth. Hit. 102. 5.

दुर्मति *durmati* (Bah. e *dus* et *matí* f. mens) pravam intelligentiam habens, stultus. H. 1. 46. 3. 17.

दुर्मद *durmáda* (Bah. pravam ebrietatem habens, e *dus* et *mada* ebrietas) ebrius, furiosus. A. 8. 11.

दुर्मेध *durmêd'a* (Bah. e *dus* et *mêd'â* mens, intellectus) pravum intellectum habens, stultus. Br. 1. 21.

दुर्लभ *durláb'a* (e *dus* et *lab'a*, a r. *lab'*, s. *a*) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 575. s. *a*, 3). In. 1. 15. B'. 6. 42.

दुर्व् *durv* 1. par. (*hiṅsâyâm* K. *vad'ê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *turv*, *t'urv*; lit. *duru* pungo; hib. *durb* „a distemper, a disease".

दुर्वृत्त *durvṛtta* (Bah. e *dus* et *vṛtta* n. factum, vitae ratio) pravam vitae rationem habens. H. 4. 4.

दुल् *dul* 10. par. tollere, jacere, conjicere. *akśân dôlitum* talos jacere. B'ar. 3. 43.

दुष् *duś* 4. par. 1) peccare. Man. 5. 32: *k'âdan mâṅsan na duśyati*; 8. 349: *g'nan d'armêna na duśyati. duśṭá* improbus. N. 11. 35. H. 2. 27. 2) vitiari, contaminari. Mah. 3. 7802: *d'armô na duśyati.* âtm. Mah. 1. 2405: *tvatsaṅyôgâćća duśyêta kanyâb'âvô mamâ 'nag'a.* — Caus. *dûśâyâmi* (gr. 471) 1) corrumpere, vitiare, foedare, dedecorare. Hit. 96. 1: *dûśayêććâ 'sya satataṅ yavasânnôdakênd'anam*; Man. 8. 364: *yô śkâmân dûśayêt kanyâm*; H. 4. 5: *nâi 'śâ dûśayatê kulam*; Hit. 55. 4: *sâd'vasadûśitahṛdaya*; R. Schl. 59. 17. Mah. 2. 21331. 2) offendere, offensionem alicui afferre, injuriam inferre. R. Schl. II. 74. 3: *kinnu tê śdûśayad râǵâ râmô vâ b'ṛśad'ârmikah.* (Cf. *dus*, *dviś.*)

c. *ab'i* caus. laedere, ferire. Dêv. 8. 37: *asurâh śivadûtyab'idûśitâh pêtuh pṛt'ivyâm.*

c. *pra* 1) peccare. Mah. 3. 13815. 2) vitiari, corrumpi (stupro). Man. 11. 177. B'. 1. 41.

c. *pra* praef. *vi* id. sgnf. 2. Man. 11. 176.

c. *pra* praef. *sam* peccare, crimine contaminari. Mah. 2. 2397.

c. *prati* caus. corrumpere, contaminare. Man. 4. 65.

दुष्कर *duśkára* (e *duś* pro *dus* [euph. r. 101[b]] et *kara*, a r. *kar kṛ*, s. *a*) difficilis factu (v. gr. 575. s. *a*, 3). Br. 1. 10. N. 15. 4. 17.

दुष्कृत् *duśkṛ't* (e *dus* et *kṛt* faciens, v. euph. r. 101[b]) maleficus, sceleratus. B'. 4. 8.

दुष्कृत *duśkṛta* n. (Karm. e *dus* et *kṛtá* n. factum, euph. r. 101[b]) malefactum, peccatum. B'. 2. 50. N. 13. 37.

दुष्कृतिन् *duśkṛtín* (a praec. s. *in*) malefacta, peccata habens, i. e. qui malefacta commisit. B'. 7. 15.

दुष्ख *duśk'a* v. *duhka.*

दुष्खतर *duśk'atara* v. *duhk'atara.*

dolgà longa = scr. *dîrgâ*, *dolgo* n.; lit. *ilga-s*, abjecto *d*, *iś-drykeǹs*, *iś-drykẽlis* „lang-gewachsen", v. Rubig s. v. *lang*; fortasse etiam lat. *longus* et nostrum *lang* huc pertinent, abjectâ syllabâ initiali; Pottius 1. 87 huc refert lat. *in-dulgeo.*)

दीर्घसूत्र *dîrgasûtra* (longum filum habens, Bah. e praec. et *sûtra* filum) tardus, cunctans, segnis.

दीर्घसूत्रिन् *dîrgasûtrin* (a *dîrgasûtra* longum filum, s. *in*) id. B. 18. 28.

दीर्ण *dîrṇá* v. *dar* (*dṛ*).

1. दु *du* 5. par. 1) vexare, dolore afficere, contristare. Rag. 8. 54: *mukan tava viśrântakatan dunôti mâm*; 19. 21: *praṇayinîh sô 'dunôt*; Mah. 3. 16192: *añgâni mê dunôtu makaradvaǵah.* 2) intrans. vexari, dolore affici, dolere. Mah. 3. 10069: *dunôti ćittaǹ yadi tan na paśyê*; Gîta-G. 3: *manmatêna dunômi.* (Lit. *dōwiu* vexo pertinet ad formam caus. *dâvâyâmi*; gr. ὀ-δύνη, ὀ-δυνάω; de δύω v. 2. *du*; fortasse lat. *doleo* e *doveo*, v. gr. comp. 20, nisi pertinet ad *dar* [*dṛ*]; hib. *leirim* „I pain, torment" aut huc, i. e. ad caus. *dâvâyâmi*, aut ad *dârâmi* — v. *dar* [*dṛ*] — pertinere videtur.)

c. *â* âtm. vexari, angi, dolore affici. Mah. 1. 3289: *âdunvasva, vidunvasva* pro *âdunuśva, vidunuśva*, adjecto charactere 1mae classis, sicut saepe in linguâ ṣend. (gr. comp. 519.)

c. *vi* âtm. id. v. praec.

2. दु *du* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *danv, dru*; gr. δύω, δονέω; v. *danv.*

दुःख् *duhk* 10. par. (denom. a sq.) dolore afficere.

दुःख *duhka* n. (Bah. e *dus* q. v. et *ka* aër) dolor. Sâ. 4. 4; cf. *suka.* — Acc. *duhkam* adv. difficulter. B. 5. 6. — Scribitur quoque *duśka*, v. euph. gr. 79. (Hib. *diuic* „pain, sorrow, grief"; fortasse *doilghe* „sore, hard, troublesome", mutato *r* in *l*, v. *dus, dur*; *doilgheas* „sorrow, mourning, affliction".)

दुःखतर *duhkatara* compar. (a praec. s. *tara*) dolentior, molestior, acerbior. H. 1. 35. — Scribitur quoque *duśkatara*; v. euph. gr. 79.

दुःखपरीताङ्ग *duhkaparîtâñga* (Bah. e *duhkaparîta* dolore circumdatus [v. *i* praef. *pari*] et *áñga* corpus, membrum) dolore circumdata membra habens. Br. 3. 1.

दुःखित *duhkitá* (a *duhka* s. *ita*) tristis, moestus, afflictus. Br. 3. 1. N. 24. 18.

दुःखीय् *duhkîy* (denom. a *duhka* s. *y*) dolorem pati. Hit. 48. 17.

दुःप्राप *duhprâpa* (e *dus* et *prâpa*, a r. *âp* praef. *pra* adipisci, s. *a*) difficilis ad adipiscendum (v. gr. 575. s. *a*, 3). B. 6. 36.

दुःशला *duhśalâ* f. (Bah. e *dus* et *śala*) n. pr. Dr. 9. 6.

दुःशासन *duhśâsana* m. (Bah. e *dus* et *śâsana*) n. pr. In. 3. 9.

दुःसह *duhsáha* (e *dus* et *saha*, a r. *sah* perferre, s. *a*) difficilis ad perferendum, difficilis sustentu (v. gr. 575. s. *a*, 3). N. 13. 9.

दुकूल *dukûla* n. 1) sericum textum. Am. 2) vestis serica. Bar. 3. 54.

दुग्ध *dugdá* n. (part. perf. pass. a r. *duh* s. *ta*) lac. Bar. 2. 15. (Fortasse lat. *LACT*, ita ut *a* respondeat scr. *ô* = *a* + *u*, abjecto *u*; e. c. in infin. *dôgdum*; gr. ΓΑ-ΛΑΚΤ v. *gô*. Fortasse tamen potius, ut Weberus putat, pertinet ad *raktá* a r. *rañǵ* tingere, ita ut a colore nominatum sit.)

दुन्दुभि *dundubi* m. tympanum.

दुर् *dur* v. *dus.*

दुरत्यय *duratyaya* (e *dus* et *atyaya*, a r. *i* praef. *ati* transgredi, s. *a*) difficilis transgressus (v. gr. 575. s. *a*, 3). B. 7. 14.

दुरात्मन् *durâtman* (Bah. e *dus* et *âtmán* anima, animus) pravam animam habens. In. 2. 6. Br. 2. 13.

दुरासद् *durâsada* (e *dus* et *âsada*, a r. *sad* praef. *â* adire, s. *a*) difficilis aditu (v. gr. 575. s. *a*, 3). Dr. 8. 37. A. 3. 55.

दी *dî* 4. âtm. perire, evanescere. *dîná* (gr. 542) consternatus, perturbatus, miser, moestus, tristis. Su. 3. 6. N. 12. 100. (Cf. *2. dâ*, *dô*, *du.*)

दीक्ष् *dîkś* 1. âtm. 1) sacrificare. 2) consecrare, initiare, caerimonias sacrificii praevias facere. B'aṭṭ. 20. 14: *dîkśasva turagâd'varê*; Rag'. 4. 5: *sâńrâġyadîkśita*; R. Schl. I. 42. 24: *râġânan dîkśitam*; Man. 2. 128. 4. 130. 210. C. dat. rei ad quam aliquis consecratur, Rag'. 8. 74: *savanâya dîkśitaḱ.* — Caus. Maḥ. 2. 12417: *tan dîkśayâńćakrirê viprâ râġasûyâya.*

दीक्षा *dikśâ'* f. (r. *dîkś* s. *â*) sacrificium; consecratio, sacrificii caerimonia initialis. Rag'. 3. 33. 65. Su. 1. 7.

दीक्षापय् *dîkśâpay* (denom. a praec.) consecrare. Maḥ. 2. 1224: *dîkśâpaya gôvinda tvam âtmânam.*

दीधिति *dî'd'iti* f. (r. *dîd'î* correpto *î*, s. *ti*) luminis radius. Rag'. 3. 22. 8. 30.

दीधी *dîd'î* 2. âtm. (forma reduplicata) splendere, lucere, in dial. vêd. (v. Westerg.). Ṛgv.: *uśasô dîd'yânâḱ.* — Etiam *dîdî.* Ros. Ṛgv. Spec. p. 18. 8: *kśapa usraśća dîdiḥi* (pro *didîḥi*) „noctu luceque flagra". (V. praec. et *div*, *dîp.*)

दीन *dîná* v. *dî.*

दीनक *dînaka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) miserabilis.

दीनकम् *dînakam* adv. (a praec. signo accus.) miserabiliter. A. 10. 64.

दीनमनस् *dînamanas* (Baḥ. e *dîná* et *manas* n. mens) tristem, afflictam mentem habens. Ḥ. 1. 49.

दीनमानस *dînamânasa* (Baḥ. e *dîná* et *mânasa* n. mens) i. q. praec. Ḥ. 1. 49.

दीप् *dîp* 4. âtm. fulgere, splendere, flagrare. Ḥit. 8. 9. 10: *yat'ô 'dayagirâu dravyań sannikarśêṇa dîpyatê | tat'â satsannid'ânêna ḥînavarṇô 'pi dîpyatê*; Rag'. 5. 47: *punar didîpê madadurdinaśrîḱ (nâgasya)*; Man. 2. 232: *dîpyamânaḱ svavapuśâ.* — *dîptá* flagrans. B'. 11. 17: *dîptânalârkadyuti*; N. 11. 36. Dr. 2. 10. — Caus. 1) collustrare. Gita-G. 7. 1: *vṛndâvanântaram adîpayad induḱ.* 2) accendere. Maḥ. 1. 5828: *ġatugṛhadvâran dîpayâmâsa pâṇḍavaḱ.* — Intens. N. 3. 12: *dêdîpyamânâm vapuśâ*; Dr. 2. 1: *dêdîpyamânâ 'gniśik'ê 'va naktam.* (Cf. *tap*, *div*, *dîd'î*; lit. *źibu* splendeo; gr. λάμπω [α = scr. *ê* i. e. *a* + *i*, abjecto *i*, mutato *d* in *l*]; lat. *limpidus.*)

c. *â* caus. incendere, inflammare. Maḥ. 1. 5822: *âyud'âgaram âdîpya*; R. Schl. I. 65. 8: *trâilôkyam âdîpitam ivâ 'b'avat*; — *âdîpta* pro *âdîpita.* Maḥ. 1. 5829: *tad gṛhań sarvam âdîptam* (cf. *tâptá* pro *tâpitá* p. 163 *b.*)

c. *ut* caus. accendere. Maḥ. 1. 2724.

c. *upa* caus. id. Maḥ. 1. 5828. 3. 10230.

c. *pra*, *pradîpta* flagrans. N. 11. 13. B'. 11. 29. — Caus. accendere. Maḥ. 1. 5600.

c. *pra* praef. *sam*, *sampradîpta* flagrans. Maḥ. 1. 6587.

c. *vi* caus. collustrare. A. 3. 36.

c. *sam*, *sandîpta* flagrans. Ḥ. 1. 48: *krôd'asandîptamânasa.* — Caus. accendere. Maḥ. 1. 8366: *agnir ġagat sandîpayan.*

दीप *dîpa* m. (r. *dîp* s. *a*) lucerna. In. 1. 34. B'. 6. 19. (Gr. λαμπάς.)

दीपक *dîpaka* (r. *dîp* s. *aka*) adj. fulgens, flagrans. — Subst. m. lucerna.

दीपिका *dîpikâ* f. (fem. praec. mutato penult. *a* in *i*) lucerna. Ur. 37. 8. 11. Rag'. 4. 75.

दीप्ति *dî'pti* f. (r. *dîp* s. *ti*) lux, splendor.

दीप्तिमत् *dîptimant* (a praec. s. *mant mat*) splendore praeditus, lucidus, splendidus. B'. 11. 17. In. 1. 34.

दीर्घ *dîrġá* (r. *darḥ dṛḥ* crescere, s. *a*, mutato *ḥ* in *ġ*, sicut in *mêġa* a *miḥ*; cf. Pott. Lass. et Benfey 1. 98) longus (de spatio et tempore). Sâ. 2. 27. Ur. 37. 18. (Fortasse e *dârġa* attenuato *â* in *î*; ṣend. *darĕġa* [v. Vocalismus p. 186]; gr. δολιχός, mutato *ṛ* in λ, insertâ vocali auxiliari, ἐνδελεχής; russ. *dolog'* longus,

c. *apa* praef. *vi* 1) falso, simulate indicare. R. Schl. I. 9. 41: *svam âśramapadan tasya vyapadiśyâ 'vidûratań.* 2) appellare, nominare (v. *vyapadêśa* apud Wils.). Maḥ. 3. 16189: *b'râtaram ... d'anêśvaram vyapadiśan kat'an na laġġasê.*

c. *â* 1) docere. In. 3. 9: *gîtavâditranṛtyâni b'ûya êvâ "didêśa ḥa.* 2) jubere. N. 17. 21: *śîg'ram mê yânam âdiśa*; Ḥit. 40. 9: *yad yad âdiśati prâṇêśvaras tat tad êvâ 'ḥam avićâritań karômi.* 3) collineare, dirigere telum ad aliquid, telo petere. Dr. 8. 35: *vidrutań sâinyam ... âdiśyâ "diśya nârâćâir âġag'âna*; A. 3. 34: *braḥmâstram aḥam âdiśam.*

c. *â* praep. *upa* assignare, dare (in matrimonium). Maḥ. 1. 7239: *tasya kṛśṇâm upâdiśa.*

c. *â* praef. *prati* 1) renarrare, c. acc. pers. Maḥ. 3. 14717: *yat kat'ayêt patis tê parirakśitavyam*; *kâćit sapatnî tava tam pratyâdiśêt.* 2) revocare. Ḥit. 71. 14. 3) rejicere, repellere, zurückweisen. Rag'. 1. 61. 6. 25. 39. Supervacaneum reddere, superare. Rag'. 10. 69: *tênâ 'pratimatêġasâ rakśâgṛḥagatadîpâń pratyâdiśṭâ ivâ 'b'avan.*

c. *â* praef. *vi* jubere, c. acc. pers. Su. 3. 11. Rag'. 11. 43. R. Schl. I. 12. 27.

c. *â* praef. *sam* 1) id. Su. 2. 12. N. 17. 38. 2) monstrare. N. 20. 22.

c. *ut* 1) monstrare. N. 9. 24. 2) respicere, rationem habere. B'. 17. 21: *p'alam uddiśya.* 3) scopum petere, zielen. Ḥit. 23. 12: *tam uddiśya kśêtrapatinâ laguḍań prakśiptań.* 4) decernere. Sâ. 4. 3: *vratan trirâtram uddiśya.*

c. *ut* praef. *sam* 1) explicare, docere. Maḥ. 12. 82. 2) decernere. Maḥ. 3. 10: *tayôr vad'ań samuddiśya.*

c. *upa* monstrare, docere. N. 14. 7. A. 8. 8. Sâ. 4. 16. Man. 12. 107.

c. *upa* praef. *sam* monstrare. N. 9. 32.

c. *nis* (*nirdiś*) 1) demonstrare, explicare. B'. 12. 3. Man. 11. 143. 2) decernere. A. 10. 15: *mânuśô mṛtyur êtêśân nirdiśṭô braḥmaṇâ purâ.*

c. *nis* praef. *vi* 1) monstrare, indicare. N. 21. 28. 2) decernere. Maḥ. 5. 413.

c. *pra* 1) monstrare, ostendere. N. 5. 19. 20. 21. 2) dare. Maḥ. 3. 1700: *idan divyam (astram) tê pradiśâmi*; Nalôd. 1. 52. — Caus. incitare. N. 17. 34: *tayâ pradêśitô râġâ brâḥmaṇân vaśavartinań prâst'âpayat.*

c. *sam* 1) docere, edocere. N. 14. 26. 2) mandare, jubere, c. acc. pers. N. 16. 2. In. 5. 31. 3) dare. B'aṭṭ. 6. 141: *b'râtrê râġyań sandiśya.*

2. दिश् *diś* f. (r. *diś*) plaga, regio coeli. Ḥ. 1. 18.

दिष्ट *diśṭá* n. (r. *diś* s. *ta*) fatum. Maḥ. 1. 3584.

दिष्टि *diśṭi* f. (r. *diś* s. *ti*) voluptas, felicitas.

दिष्ट्या *diśṭyâ* (instrum. praec.) exclamatio gaudii, macte! proh felicitatem! N. 13. 72. 25. 11. Sâ. 6. 23.

दिह् *diḥ* 2. par. âtm. oblinere, polluere. N. 24. 46: *maladigd'âṅgîm*; Rag'. 16. 15: *asradigd'a.* — ungere. B'. 17. 54: *adiḥańś ćandanâiń śub'râiń.* (Lat. *pol-lingo*, mutato *d* in *l*, *li-no*, *li-tum*, abjectâ gutturali; fortasse *tingo* mutatâ mediâ in tenuem, sicut e. c. scr. *darḥ dṛḥ* et *tarḥ tṛḥ* idem valent; germ. vet. *zehôm* tingo nititur formâ caus. *dêḥáyâmi*; ita lit. *dažau* intingo, coloro *).

c. *pra* i. q. simpl. B'. 2. 5: *rud'irapradigd'a.*

c. *sam*, *sandigd'a* 1) pollutus. Ur. 37. 6. 2) oppressus, suffocatus (de voce). N. 12. 100: *vâśpasandigd'ayâ girâ*; 22. 24: *vâśpasandigd'ayâ vâćâ*; Maḥ. 1. 6565: *sandigd'âkśarayâ girâ.* 3) dubius, incertus (cf. *sandêḥa*). Ḥit. 116. 1: *sand'im iććêt samênâ 'pi sandigd'ô viġayô yud'i.* — *sandêḥayâmi* (ut mihi videtur, denom. vocis *sandêḥa* dubium) dubium, incertum reddere, confundere. Maḥ. 1. 5183: *tan mê sandêḥayad diśań.* — âtm. dubitare. R. Schl. II. 65. 15.

*) Cf. Pott. I. p. 282. Ag. Benary Röm. Lautlehre p. 200.

lit. *jûkas* jocus, *jûkōju* jocor. Quae ad *div* splendere referendae sunt voces v. s. *divá*, *divasá*, *dyu*, *dyô*. Fortasse etiam lit. *źibu* splendeo huc pertinet; v. *dîp.*)

c. *pari* part. perf. pass. *paridyûna* moestus, tristis. Mah. 3. 306. 12433. R. Schl. II. 47. 2. 72. 50. Cf. *dêv.*

c. *prati* ludere cum aliquo, c. acc. pers. Mah. 3. 1356: *mâṅ kitavaḣ pratyadêvît.* — âtm. Mah. 2. 2057: *yêna mân tvam mahârâǵa d'anêna pratidîvyasê.*

c. *vi* lusu perdere. Mah. 2. 2384: *imâṅ sab'âmad'yê yô vyadêvîd glahêśu.*

2. दिव् *div* 10. par. *dêváyâmi* (proprie caus. praec.) vexare; queri, lamentari. Cf. *dêv.*

3. दिव् *div* f. (nom. *dyâus* a them. *dyô*, gr. 200; r. *div* splendere) coelum. N. 12. 37. Lass. 39. 1. (V. *divá*, *dyô.*)

दिव *divá* n. (r. *div* splendere, s. *a*) id. (Lat. *divum*, *sub divo*; sic nostrum *Himmel*, goth. *himins* coelum cum scr. *kam* splendere, et lit. *dangùs* id. cum scr. *dah* [lit. *degù*] cohaerere videtur, mutato in germanicâ voce, e generali regulâ, *k* in *h*.)

दिवन् *dívan* m. (r. *div* splendere, s. *an*) dies; v. *dína* et cf. cambro-brit. *difan.*

दिवस *divasá* m. n. (r. *div* splendere, s. *asa*) dies. Sâ. 4. 2. (De lat. *dies* v. *dyô*; cambro-brit. *diev* et hib. *dia* dies tam huc quam ad *dívan* trahi possunt, nisi pertinent ad part. praes. *dîvyant* splendens, unde armor. *diez* explicaverim.)

दिवसमुख *divasamuk'a* n. (Tatp. e praec. et *múk'a* os) mane, tempus matutinum.

दिवा *dívâ* adv. die (ut videtur, instrum. vocis *div*, cf. *dyu*).

दिवाकर *divâkará* m. (diem faciens, e *divâ* dies, quod separatim non invenitur, et *kara* faciens) sol. Rag'. 6. 66.

दिवानिश *divâniśa* n. (Dvandv. e *divâ* dies, v. praec., et *niśâ* nox, v. gr. 592) dies et nox. N. 13. 62.

दिवारात्र *divârâtra* n. (Dvandv. e *divâ* dies et *râtra* pro *râtri*, gr. 613, nox) dies et nox. N. 15. 14; cf. praec.

दिविषद् *diviśád* m. (e locat. *diví* et *sad* sedens, commorans; mutato *s* in *ś* propter antecedens *i*) coelicola, deus. Lass. 66. 3.

दिविस्पृश् *divispṛ́ś* (e *diví* in coelo et *spṛś* tangens, v. gr. 605) coelum tangens. N. 12. 37.

दिवौकस् *divâukas* m. (coelum tanquam domicilium habens, Bah. e *divá* coelum et *ókas* domus, domicilium) coelicola, deus. In. 5. 29. Su. 2. 25.

दिव्य *divyá* (a *div* vel *divá* s. *ya*, v. gr. 582) coelestis. N. 14. 25. In. 2. 17.

दिव्यप्रभाव *divyaprab'âva* (Bah. e *divyá* et *prab'âva* majestas, potentia, vis) coelestem potentiam habens. In. 1. 4.

दिश् *diś* 6. par. âtm. et 3. in dial. vêd. *diśấmi*, *diśé*, *ádikśam*, *ádikśi*, *dêśṭấsmi*, *dêśṭấhê*, *dêkśyấmi*, *dêkśyé*. 1) monstrare, ostendere. Man. 8. 57: *sâkśiṇaḣ santi mê 'ty*) uktvâ diśê 'ty uktô diśên na yaḣ.* 2) decernere. A. 9. 31: *diśṭam atrê 'ti.* 3) dare, largiri. Rag'. 16. 72: *yat (ǵâitrâb'araṇam) ... râmaḣ kuśâya râǵyêna saman didêśa* (schol. *dattavân*). (Send. دِسْ *diś*, gr. δείκνυμι, δίκη, δοκέω = caus. *dêśáyâmi*, abjecto *i* diphthongi *ê*; fortasse EIKΩ, εἰκών etc. e δείκω sicut scr. *áśru* q. v. e *daśru* = δάκρυ; lat. *dico*, *dicis* in *dicis causa*, *decet* = scr. *dêśáyati* [v. *âdiś* jubere], *decus*; *licet*, mutato *d* in *l*; goth. *TIH*, *ga-teiha* dico, narro, nuntio [*ga-taih*, *ga-tihum*]; *taikns* signum, *taiknja* monstro; germ. vet. *zîhu*, *zeigôm*; nostrum *zeihe*, *zeige*; fortasse lit. *źénklas* signum huc pertinet, sicut *źibu* ad *div.*)

c. *apa* 1) monstrare, indicare. Man. 8. 54: *apadiśyâ 'padêśyam.* 2) simulare, praetexere. Rag'. 19. 31: *mitrakṛtyam apadiśya*; ibd. 54: *rôgaśântim apadiśya.*

*) contra regulam pro *ma ity.*

„woody". Russ. *drova* et *dérevo* etiam e scr. *drumá* arbor explicari possent, mutato *m* in *v*.)

दारुण *dâruṇá* (r. *dar* [*dṛ*] s. *una*) horridus, horribilis, terribilis. Ḥ. 1. 17. Su. 1. 3.

दारुणाकृति *dâruṇâkṛti* (Baḥ. e praec. et *ấkṛti* f. forma, species) horridam speciem habens. Ḥ. 2. 2.

दाव *dâvá* m. i. q. *dava*. N. 14. 1 (v. *dava*).

दावाग्नि *dâvâgni* m. i. q. *davâgni*. Ḥ. 4. 39.

दाश् *dâś* 1) cl. 1. par. âtm. dare (cf. *dâ*, *dâs* dare). 2) cl. 5. par. (*hiṅsanê*) laedere, ferire, occidere (cf. *daṅś* mordere).

दाश *dấśa* m. piscator. Maḥ. 1. 2397.

दास् *dâs* 1) cl. 1. par. âtm. dare (a r. *dâ* adjecto *s* sicut *mâs* a *mâ*, *b'âs a b'â*). 2) cl. 5. par. laedere, ferire, occidere. (Cf. *dâś* cl. 5, *daṅś*, *daṅs* mordere, *dasyú* praedo. Fortasse huc pertinent gr. λήϊη, λήϊς, ληΐζομαι, ληϊστής; mutato *d* in *l*, sicut in scr. *lâ* sumere, secundum K. etiam dare, quod sicut *râ* dare e *dâ* ortum esse censeo; cf. gr. λά-τρον, λά-τρις, lat. *la-tro*.)

दास *dâsá* m. (r. *dâs* dare, s. *a*) famulus. Ḥ. 1. 2. (Sic gr. δοῦλος a dando, porrigendo nominatum esse videtur.)

दासत्व *dâsatvá* n. (a praec. s. *tva*) servitudo. N. 26. 21.

दासी *dâsî* f. (a *dâsá* signo fem. *î*) serva. N. 1. 11.

दास्य *dâsya* n. (a *dâsá* s. *ya*) servitudo.

दाह *dâha* (r. *daḥ* s. *a*) 1) actio urendi. Rag'. 11. 42. 2) exustio, conflagratio. Ḥ. 1. 44.

दिक् *dik* v. *diś*.

दिग् *dig* v. *diś*.

दिग्ध *digd'á* v. *diḥ*.

दिग्वासस् *digvâsas* (plagas pro veste habens, Baḥ. e *diś* et *vấsas* n. vestis) nudus. N. 9. 15.

दिति *diti* f. una Kaśyapi uxorum, Asurorum mater. Râm. I. 37. 1.

दित्स् *dits* desid. radicis *dâ*.

दित्सु *ditsú* (a praec. s. *u*) dandi cupidus, dare volens. Su. 4. 23.

दिदृक्ष् *didṛkś* desid. radicis *darś dṛś*.

दिदृक्षा *didṛkśâ* f. (a praec. s. *â*) cupido videndi. N. 21. 16. Sâ. 6. 8.

दिदृक्षु *didṛkśú* (a *didṛkś* s. *u*) videndi cupidus, videre desiderans, c. acc. Sâ. 5. 109.

दिन *dína* m. n. (a Lassenio apte e *divana* ejectâ syllabâ *va* explicatur, v. *dívan*) dies. Râm. I. 28. 8. G'at. 21. (Lit. *dienà* f. dies, slav. *dĭnĭ* m. id.; cf. lat. *peren-dinus*, *peren-dinatio*, quorum pars prior ad *pára* pertinet. Cum Pottio II. 148, huc trahimus goth. *sin-teins*, th. *sinteina* quotidianus, ita tamen ut *sin* non e सम् *sam*, sed e सना *sanâ* semper ortum sit.)

दिनान्त *dinânta* m. (e praec. et *ánta* finis) vesper. Ritu-S. 1. 1.

दिनावसान *dinâvasâna* n. (e *dína* et *avasấna* finis) id. Rag'. 2. 45.

दिन्व् *dinv* 1. par. (*prîtâu*; scribitur *div*, gr. 110[a]) diligere, gaudere, exhilarare; cf. *ǵinv*.

दिम्प् *dimp* 10. par. âtm. (*saṅg'âtê*) coacervare. Vid. *ḍap*.

1. दिम्भ् *dimb'* 10. par. (*nôdê*; scribitur *dib'*, gr. 110[a]) mittere; cf. *damb'* et 1. *dab'*.

2. दिम्भ् *dimb'* 10. âtm. (*saṅg'âtê*) coacervare.

1. दिव् *div* 4. par. *dívyâmi* (gr. 303), part. perf. pass. *dyûtá*, praet. mltf. *ádêviśam* 1) splendere (v. 3. *div*, *divá*, *dívan*, *divasá* et cf. *dîp*). 2) ludere. N. 7. 4: *êḥi dîvya nalêna vâi*. C. instr. rei, de quâ luditur, Maḥ. 2. 261: *êtad râǵan mama d'anan têna dîvyâmy aḥan tvayâ*. C. dat. rei, Maḥ. 1. 1192: *êḥi sârdd'am mayâ dîvya dâsîb'âvâya b'âmini*; 2. 2468: *punar dîvyâma b'adran tê vanavâsâya pâṇḍavâiḥ*. — Part. praes. âtm. N. 7. 10: *dîvyamânam arindamam*. — *vâṇân dêvitum* tela emittere. B'aṭṭ. 5. 81. (Huc trahi posset lat. *lu-do*, mutato *d* in *l*, cf. *dyûtá* ludus; Pottius confert *jocus* quod e *djo-cus* explicari potest sicut *Jupiter*, *Jovis* e *Djupiter*, *Djovis* [v. gr. comp. 122];

c. *pará* in dial. vêd. 1) prodere. Ṛgv. 104. 8: *má nô vaďir indra má parádâh.* 2) dare. Ṛgv. 81. 6: *yô aryô martaboǵanam parádadâti dâśuśê* „qui dominus mortali idoneum cibum largitur sacrificanti".

c. *pari* dare. Man. 9. 326: *vâiśyâya paridadê paśûn*; Mah. 3. 17039: *prťâm paridadâu dviǵâya.*

c. *pra* 1) id. In. 3. 8. N. 5. 37. 38. Dr. 4. 16. — In matrimonium dare. Sâ. 2. 26: *sakṛt kanyâ pradîyatê.* 2) prodere. Mah. 1. 6219: *suhṛǵǵanam pradâtun na śakśyâmi.* 3) divulgare, narrare. Mah. 1. 6306: *pravṛttim pradaduh purê.* — Part. perf. pass. *pratta* ex *pradâta* ejecto *â.*

c. *pra* praef. *sam* dare. Mah. 2. 148. 3. 8531. — Caus. dandum curare. R. Schl. II. 32. 16: *tasya vastrâṇi sampradâpaya.*

c. *prati* 1) reddere. *uktam vaćanam pratidâtum* ad dictum sermonem respondere. Ćâur. 36. 2) dare. Mah. 1. 6721: *nivṛttô pratidâsyâmi boǵanan tê yaťêpsitam.*

2. दा *dâ* 2. par. (*lavanê* K. *lûnê* V.) desecare, abscindere, decidere. (Cf. *dô*, *dal*; gr. δαίομαι, δαίς, δαΐζω, nisi pertinent ad *dâ* dare; cambro-brit. *de* „to part, to separate"; adj. „separate, parted, divided"; *dead* „a parting, separation".)

दाक्षिणात्य *dâkśiṇâtyá* (a *dakśiṇâ* ad meridiem, s. *tya*) 1) meridionalis. 2) e meridionali Indiae regione oriundus. Mah. 2. 1914.

दाक्षिण्य *dâkśiṇya* n. (a *dákśiṇa* s. *ya*) comitas, humanitas, benignitas, urbanitas. Ur. 18. 5. Bar. 2. 19. Hit. 130. 9. — *adâkśiṇya* inhumanitas. Ur. 14. 5 infr.

दाक्ष्य *dâkśya* n. (a *dakśá* rectus, probus, s. *ya*) probitas, integritas. In. 4. 10. N. 6. 10. B. 18. 43.

दातार् -तृ *dâtár -tŕ* m. (r. *dâ* s. *târ tṛ*) dator. Sâ. 1. 3. N. 6. 10. (Gr. δοτήρ, lat. *datôr-.*)

दान् *dân* par. âtm. (*avakaṇḍanê* K. *árǵavê ćidi* V.) *dîdâṅsâmi*, *dîdâṅsê* (proprie desid. v. gr. 491) abscindere, rectum facere. Cf. *dô* (ita *śân* unde *śiśâṅs* cohaeret cum *śô*).

दान *dâna* n. (ut videtur, obsoletum part. perf. pass. a r. *dâ* s. *na*, v. gr. 542) donum. (Lat. *donum.*)

दानतस् *dânatás* adv. (a praec. s. *tas*) pro ablat. *dânât.* Sâ. 2. 17.

1. दानव *dânavá* m. (a *danu* Danus, Dakśi filia, uxor Kasyapi et Asurorum mater, s. *a*) i. q. *ásura* q. v.

2. दानव *dânava* adj. (f. *-vî*, a praec. s. *a*) ad Dânavos spectans, dânavicus. A. 10. 24.

दान्त *dântá* v. *dam.*

दामन् *dáman* n. (fortasse a r. *dam* s. *an*, nisi a 2. *dâ* vel *dô* s. *man*) funis; taenia, infula. Ur. 5. 9. H. 3. 13. (Cf. gr. δέω, δια-δή-μα; hib. *damhnadh* „a band or tye".)

दाय् *dây* 1. âtm. (ut videtur cl. 4. radicis *dâ*) dare. (Huc referri posset hib. *daighim* do, mutato *y* in *gh.*)

दाय *dâyá* n. (r. *dâ* s. *ya*) 1) donum; portio. R. Schl. I. 29. 4. 2) hereditas.

दायाद *dâyâda* m. (e praec. et *âda* sumens, accipiens) 1) filius. Mah. 1. 871. 2) oriundus (ab aliquo), proles, prognatus. R. Schl. I. 60. 2.

दायिन् *dâyín* (r. *dâ* s. *in*, inserto *y*) dans. Bar. 1. 30.

दार *dârá* m. pl. uxor. N. 14. 23. In. 5. 37. — In comp. Dvandv. (gr. 592). Br. 1. 19.

दारक *dâraka* m. (ut videtur, a praec. s. *ka* vel *aka*) puer. Br. 2. 35. N. 8. 20 ubi dual. *dârakâu* pueri, parvuli, puerum et puellam exprimit.

दारिका *dârikâ* f. (a praec.) puella. Ur. 45. 2 infr.

दारिद्र *dâridra* n. (a *dáridra* s. *a*) paupertas. Hit. 31. 11.

दारु *dáru* m. n. (ut videtur, a r. *dar* [*dṛ*] s. *u*) lignum. Am. (Gr. δόρυ; goth. *triu* arbor, th. *triva*, gr. comp. 923, p. 385 ***; russ. *derevo*, *drova*; hib. *doireach*

c. *sam* comburere. B'ar. 2. 32: *sandaḥyatâṅ vaḥninâ.* — Caus. comburendum curare. Maḥ. 1. 4954: *g'ṛtâvasiktaṅ râǵânaṅ samadâḥayan.*

2. दह् *daḥ* 4. par. ardere, flagrare. N. 14. 1: *dadarśa dâvan daḥyantam*; Sâ. 5. 3: *aṅgânićâi 'va sâvitri ḥṛdayan daḥyati 'vaća*; Maḥ. 1. 2061: *daḥyanty aṅgâni mê.*

c. *pari* praef. *sam* i. q. simpl. Maḥ. 3. 10067: *gâtram mê samparidaḥyatî 'va.*

c. *pra* id. Maḥ. 3. 2394: *vṛkśasya pradaḥyataḱ.*

1. दा *dâ* 3. par. âtm. (anom. v. gr. 577) dare c. acc. rei et dat. vel gen. vel loc. pers. N. 5. 37: *lôkân âtmaprab'âṅśćâi 'va dadâu tasmâi ḥutâśanaḱ*; B'. 3. 12: *iśṭân b'ôgân ḥi vô dêvâ dâsyantê*; Man. 3. 95: *gân datvâ vid'ivad gurôḱ*; Râm. II. 79. 15: *yas tvam ǵyêśṭ'ê nṛpasutê pṛt'ivîn dâtum iććasi.* — In matrimonium dare. R. Schl. I. 66. 27: *sîtân dadyân dâśarat'êḱ.* — Notentur locutiones: *ǵânu dâtum* genu imponere, Dr. 9. 5; *argalan dâtum* „obdere pessulum", Up. 58; *dvâran dâtum* portam aperire, Mṛ. 94. 6 infr.; *pant'ânan dâtum* dare viam alicui, decedere alicui de viâ, Maḥ. 1. 6703; *b'ayam* vel *b'ayâni dâtum* metum injicere alicui, Up. 60; *parirамb'aṇan dâtum* amplecti, Gîta-G. III. 7. 8; *ǵ'ampan dâtum* saltare, Hit. 63. 15. — Cum infin. 1) jubere. Maḥ. 1. 1188: *dadâuća tan nid'im amṛtasya rakśitum kirîṭinê.* 2) permittere, sinere. Maḥ. 1. 1528: *na dâsyâmi samâdâtuṅ sômaṅ kasmâićid apy aḥam* (cf. Il. I. 1. 338: ἔξαγε κούρην καί σφωϊν δὸς ἄγειν). *punar dâtum* reddere, Maḥ. 1. 3483. — Pass. *dîyê* (gr. 447), caus. *dâpáyâmi* 1) facere ut aliquis det c. 2. acc. Man. 7. 127: *vaṇiǵô dâpayêt karân*; 8. 59: *tâu nṛpêṇa ḥy ad'armaǵṅâu dâpyâu taddviguṇan damam.* 2) dandum curare. R. Schl. II. 70. 4: *imâni vastrâṇi mâtulasya dâpaya.* — Desid. *dits* e *didâs* ejecto *a*. Br. 2. 17: *tâṅ ćêd aḥan na ditsêyam*; Dr. 4. 17: *sarvam mê ditsitan tvayâ.* (Vid. *dâs*, *râ*, *lâ* et cf. gr. δίδωμι = scr. *dádâmi*; lit. *dûmi* do pro *dûdmi*, *dûs-ti* dat e *dûd-ti*, gr. comp. 457, *dûs-te* datis e *dûd-te*; slav. *damĭ* e *dadmĭ*, gr. comp. 436; lat. *da-re*; hib. *daighim* „I give"; *dailim* „I give", e *daidim*, nisi pertinet ad *dal* q. v.; cambro-brit. *dodi* dare.

c. *ab'i* dare. Maḥ. 3. 13309: *ab'yadât.*

c. *â* âtm. interdum par. sumere, capere, tollere, levare, abripere, demere, accipere (proprie sibi dare). Br. 3. 23: *tṛṇam âdâya*; Ḥ. 1. 9: *âdâya kuntîm b'râtṝṅśća* (cf. śl. 7); Su. 4. 2: *dêvagand'arvayakśâṇâm...âdâya sarvaratnâni*; Râm. I. 19. 27: *vîryavatâṅ vîryam âdattê yud'i*; Rag'. 8. 18: *âsanam âdadê*; Maḥ. 1. 3483: *svaṅćâ 'dâsyâmi b'ûyaḱ pâpmânan ǵarayâ saḥa*; Rag'. 3. 14: *ḥutam agnir âdadê.* — *padd'atim âdâtum* viam ingredi, inire. Rag'. 3. 46: *vaćanam âdâtum* dicere, loqui. A. 3. 48: *aḥam ... vaćanam âdadê.* — Part. perf. pass. *âttá* (ex *âdâta* ejecto *â* mutato *d* in *t*) captus, arreptus. Rag'. 15. 46: *âttaśastra.*

c. *â* praef. *upa* âtm. id. Ḥ. 1. 7. N. 13. 75. 23. 16. 25. 19. — par. dare. R. Schl. II. 96. 36: *upâdadâd b'râtrôr mad'u mâṅsaṅća.*

c. *â* praef. *sam* + *upa* (*samupâdâ*) âtm. i. q. *âdâ*. Maḥ. 3. 11876: *têǵâṅsi samupâdattê.*

c. *â* praef. *prati* âtm. zurücknehmen, retractare, revocare, rescindere. Maḥ. 1. 785: *naćâ 'ḥaṅ śaktaḱ śâpam pratyâdâtum.*

c. *â* praef. *vi* aperire, praesertim os. Part. perf. pass. *vyâttá* e *vyâdâta* ejecto *â*, et *vyâditá*, sicut *st'itá* a *st'â*. N. 12. 20: *vyâttâsya*; B'. 12. 24: *vyâttânana*; Maḥ. 2. 946. 3. 11115: *vyâditâsya.* — *vyâdadâna* os suum aperiens, omisso *asya*. Maḥ. 3. 11502.

c. *â* praef. *sam* âtm. i. q. *âdâ*. Dêv. 9. 31: *saća śûlaṅ samâdadê.* In. 3. 1. N. 23. 13. 20. Maḥ. 3. 11395.

goth. *taihun* pro *tihun* [gr. comp. 82] e *tahun*; armor. *dek*; hib. *déagh*, *deich*; lit. *dešim-tis*, *dešim-ts*, *dešim-t*; slav. *desań-tĭ*; v. gr. comp. 318.)

दशन *daśana* m. n. (r. *dańś* ejectâ nasali, s. *ana*) dens. B'. 11. 27. Rag'. 10. 38.

दशम *daśamá* (fem. *-mî*, a *dáśan* s. *ma*) decimus. N. 14. 12. (Cf. lat. *decimus*, scot. *deicheamh*, hib. *deachmad*.)

दशा *daśâ* f. status, conditio, vitae spatium, aetas (ut juventus).

दशानन *daśânana* m. (Baḥ. e *dáśan* et *ânana*) cognomen Râvani. Rag'. 10. 76.

दशार्ण *daśârṇa* m. in plur. nomen regionis (Wils.: A country, part of central Hindostan, lying on the south-east of the Vind'ya mountains). N. 17. 15.

दष्ट *daṣṭá* v. *dańś*.

दस् *das* 4. par. (*utkšêpê*) i. q. *tas*. (Cf. angl. *toss*, cum tenui pro mediâ secundum generalem regulam, gr. comp. 87.)

c. *upa* in dial. vêd. diminui. Rgv. 62. 12: *tava râyô gab'astâu na kšîyantê nô 'padasyanti* „tuâ in manu divitiae non pereunt, non diminuuntur".

c. *vi* in dial. vêd. diminui, interire. Rgv. 11. 3: *pûrvîr indrasya râtayô na vidasyanti* „larga Indri dona non minuuntur"; 121. 15: *mâ sâ tê asmat sumatir vidasat* (praet. mtf.) „ne ille tuus nobis favor intereat".

दस्यु *dasyú* m. (ut mihi videtur, a r. *dâs* laedere, occidere, correpto *â* in *a*, s. *yu*) 1) hostis. Maḥ. 1. 3153. 2) latro. Rag'. 9. 53. (Vid. 2. *dâs*.)

दस्र *dasrá* m. i. q. *aśvinâu*, v. *aśvín*.

1. दह् *daḥ* 1. par. *dáḥâmi*, *ád'âkšiśam*, *d'akšyấmi* vel *daḥišyấmi*, *dágd'um* (gr. 103) urere; comburere, exurere. B'. 2. 23: *nâi 'nan daḥati pâvakaḥ*; Maḥ. 2. 1140: *tê daḥyantê sma vaḥninâ*; N. 11. 39: *agnidagd'a iva drumaḥ*; Maḥ. 1. 1058: *ǵanamêǵayasya vô yaǵńê d'akšyaty anilasârat'iḥ*; Dr. 6. 4: *manô mê dûyatê daḥyatêća*; N. 15. 15: *daḥyamânaḥ sa śôkêna*; Gîta-G. X. 19. 2: *madanânalô daḥati mê mânasam.* — Notetur potent. futuri *d'akšyêt*, Maḥ. 1. 8383: *kat'am agnir na nô d'akšyêt.* — Caus. comburendum curare. Maḥ. 1. 8309: *vanań vîrâu dâḥayâmâsatus tadâ*; Man. 8. 372: *pumâńsan dâḥayêt pâpań śayanê taptê.* — Desid. *did'akš.* R. Schl. II. 97. 17: *did'akšann iva tâń sênâń rušitaḥ pâva kô yat'â.* (Hib. *daghaim* „I singe, burn", *daighim* id.; *daghte* „singed, burned" = scr. *dagd'á*; *daighim* „I burn", *dvighir* „flame"; lit. *degù* ardeo, *deginu* uro; germ. vet. *tâh-t*, *dâh-t* ellychnium ad caus. *dâḥáyâmi* pertinere videtur, ita gr. δαίω, δα-ιω, ejecto *ḥ*; fortasse goth. *dag-s*, them. *daga*, dies a lucendo dictum, sicut scr. *divasá* et *áḥan* q. v.; lat. *lig-num*, mutato *d* in *l*, sicut scr. *id'má* lignum ab *ind'* flagrare [v. Pott. p. 282]; eâdem mutatione nititur gr. λιγνύς, sax. vet. *lôgna* flamma.)

c. *anu* comburere. R. Schl. II. 63. 41: *na tvâm anudaḥêt krudd'ô vanam agnir ivâi 'd'itaḥ.*

c. *upa* id. *suptân upâd'âkšîd bâlakân vâraṇâvatê.*

c. *ni* id. Maḥ. 1. 4454: *pâṇḍupâvakam âsâdya nyadaḥyanta narâd'ipâḥ.*

c. *nis* id. Man. 11. 246: *êd'as têǵasâ vaḥnir nirdaḥati.*

c. *nis* praef. *vi* id. A. 3. 52: *ǵagad vinirdaḥêt* (*astram*).

c. *pari* id. B'. 1. 30: *tvakćâi 'va paridaḥyatê.*

c. *pra* id. Maḥ. 1. 8362: *pradaḥan k'âṇḍavan dâvam*; 1. 2120: *na pâvakas tvâm pradaḥišyati*; R. Schl. II. 94. 15: *na mâń śôkaḥ prad'akšyati.*

c. *pra* praef. *sam* id. Maḥ. 1. 5796: *nas tatra ḥutâśaḥ samprad'akšyati.*

c. *vi*: *vidagd'a* doctus, eruditus, aptus, habilis. Ur. 11. 12. B'ar. 1. 52. 97.

c. *ni* caus. monstrare. Ragʿ. 6. 31.

c. *pari* videre, conspicere. Mah. 3. 224: *śêśasya paripaśyâmy upâyam.*

c. *pra* videre, conspicere. Br. 1. 19. 2. 6. N. 16. 6. Bʿ. 1. 39.

c. *pra* praef. *sam* id. R. Schl. I. 3. 4. II. 69. 18. Mah. 3. 8445.

c. *prati* id. Mah. 3. 12005: *dakśiṇasyân diśi yamam pratyapaśyam.* — Pass. iterum conspici, denuo apparere. A. 10. 37: *pratyadṛśyanta saṅgrâmê.* — Caus. ostendere. Mah. 3. 16425.

c. *vi* videre. R. Schl. II. 20. 36. — Pass. videri, apparere. Mah. 3. 405: *kâlakalpô vyadṛśyata.* — Caus. ostendere. Mah. 2. 2633.

c. *sam* 1) videre, conspicere, spectare. R. Schl. I. 1. 53. Man. 12. 118. 7. 143. Bʿ. 3. 20. — Pass. A. 1. 3. 2) considerare. R. Schl. II. 9. 3: *idaṅ sampaśya kênô 'pâyêna sa prâpnuyâd râǵyam.*

दर्श *darśa* m. (r. *darś dṛś* in caus. s. *a*) novilunii dies. Ragʿ. 14. 80. 18. 34.

दर्शक *darśaka* (r. *darś dṛś* in caus. s. *aka*) 1) adj. monstrans. Hit. ed. Ser. 2. 8. 2) subst. m. janitor. Am.

दर्शन *dárśana* n. (r. *darś dṛś* s. *ana*) 1) visus, conspectus; aspectus, species. A. 2. 11. H. 2. 5. N. 17. 14. 2) respectus, ratio. Ragʿ. 8. 71. 3) consilium, propositum, institutum. R. Schl. I. 58. 18. — A formâ caus. 1) monstratio. Lass. 87. 3. 2) speculum.

दर्शनीय *darśanîya* (r. *darś dṛś* s. *anîya*) spectandus, spectatu dignus. Su. 3. 13. Dr. 2. 9.

दर्शिन् *darśin* (r. *darś dṛś* s. *in*) cernens, perspiciens. N. 92. 91. Bʿ. 4. 34.

दर्ह् दृह् *darh dṛh* 1. par. (*vṛddʿâu*) crescere. Part. perf. pass. *dṛhitá* qui crevit, et *dṛḍʿá* (gr. 552) extensus, multus, firmus, solidus. Su. 1. 10. 18. N. 6. 10. M. 30. — *dṛḍʿám* adv. valde. N. 23. 8. A. 8. 1. (Vid. *darṅh dṛṅh*, *dîrgʿá*, 2. *tarh tṛh* et cf. hib. *daingean* „strong, secure, close", *daingne* „strength, stability"; Pottius apte huc trahit anglo-sax. *telg* planta, virgultum, et goth. *tulgjan* firmare, roborare, Etymol. Forsch. I. 251; gr. δριάω, δρίος, v. Benf. I. 96.)

दल् *dal* 1. par. findi. Bʿaṭṭ. 14. 20. 99: *dadâla bʿûh*; Gîta-G. 7. 35: *dalati sâ hṛdi virahabʿarêṇa.* — Caus. vel cl. 10: *daláyâmi* et *dâláyâmi* findere. Bʿaṭṭ.: *muśṭinâ 'dâlayat tasya mûrddʿânam*; Bʿar. 2. 36: *hêtidalitô nâgaḣ.* (Cf. *dar* [*dṛ*], unde *dal* mutato *r* in *l*; slav. ДѢЛИТИ *dêliti* dividere; lit. *dalis* pars, v. *dala*, *dallykas* pars, fragmentum, *daliju* divido; goth. *dails* pars [gr. comp. 90]; germ. vet. *tail*, *teil*; *tîlô* deleo, *tîligô* id. = scr. *daláyâmi*, mutato *y* in *g* [gr. comp. 109[a]. 6]; lat. *dolo*; hib. *dail* „a share, portion", *dailim* „I give, deal out" [nisi haec pertinent ad *dâ*, *dádâmi*, unde *dailim* mutato *d* in *l* ortum esse posset], *duil* „partition, distribution", *duillean* „a spear", *duillean* „a pin, thorn".)

c. *vi* findi, diffindi. Nâisʿ. 4. 88: *tvadiśubʿir vyadaliśyad vaǵrô 'pi.*

c. *vi* praef. *antar* caus. vel cl. 10. diffindere, dilacerare. Bʿar. 2. 77: *kaṭʿinadṛśadantarvidalitaḣ.*

दल *dalá* (r. *dal* s. *a*) 1) n. pars, portio, fragmentum. 2) m. n. folium (ab erumpendo, emergendo dictum). Ragʿ. 4. 42. (Hib. *duille* folium; quae ad *dalá* pars spectant voces v. s. r. *dal*.)

दलन *dalana* n. (r. *dal* s. *ana*) actio findendi, fissio. Bʿar. 1. 58 *a* et *d*.

दल्भ *dalbʿa* m. (ut mihi videtur, e *dambʿa*, mutato *m* in *l*, v. gr. comp. 20) i. q. *dambʿa*. (Hib. *dalbh* „a lye, contrivance".)

दव *dava* m. (fortasse e *dahva* ejecto *h*, v. *dah*, nisi e *dêva* abjecto *i* diphthongi *ê* = *a* + *i*; v. *div*) 1) calor. 2) ignis. 3) ardens sylva, sylvae conflagratio. 4) sylva. (Cambro-brit. *daiv* combustio.)

दवाग्नि *davâgni* m. (e praec. et *agní* ignis) sylvae incendium. Ragʿ. 2. 14.

दशन् *dáśan* (v. gr. 231) decem. (Send. [Zend script] *daśan*; gr. δέκα; lat. *decem* [proprie a *daśamá* decimus];

दरी darî f. (a dará signo fem. î) i. q. dará.

दर्ंह् दृंह् darṅh dṛṅh 1. par. (scribitur darh dṛh, gr. 110[a]). In dial. vêd. par. firmare, firmum reddere. Yagurv.: pṛt'ivîn dṛṅha; — pṛt'ivîm uparêṇâ 'dṛṅkśîḣ. — âtm. firmum esse. Yagurv. dṛṅhasva (schol. dṛḋ'îb'ava); dṛṅhantân duryâ (domicilia) pṛt'ivyâm. (V. Westerg. et cf. darh dṛh.)

दर्दुर dardurá m. (forma redupl. incerti orig.) 1) rana. 2) nubes. 3) mons quidam. 4) instrumentum musicum.

1. दर्प् दृप् darp dṛp 4. par. 1) gaudere. B'att. 14. 106. praef. ati: viǵigyê tân sênâm ... atidadarpaća. 2) superbire. Maḣ. 1. 162: varadânâd dṛptâḣ. — Caus. superbum reddere. Hit. 103. 7: kan śrîr na darpayati. (Cf. tarp tṛp.)

2. दर्प् दृप् darp dṛp 1. et 10. par. (sandîpanê) illuminare, illustrare. (Cf. dîp.)

3. दर्प् दृप् darp dṛp 6. par. (vâd'anê) vexare. (V. sq. et cf. hib. drip „affliction".)

दर्प darpá m. (r. 1. darp dṛp s. a) superbia. B'. 16. 4.

दर्पण dárpaṇa m. (r. darp dṛp in caus. superbum reddere, s. ana) speculum. Rag'. 10. 10. 14. 37.

दर्फ् दृफ् darp' dṛp' 6. par. i. q. 3. darp dṛp.

1. दर्भ् दृभ् darb' dṛb' 6. par. (grant'ê K. gump'anê V.) jungere, nectere, serere.

2. दर्भ् दृभ् darb' dṛb' 1. et 10. par. (b'ayê) timere.

दर्भ darb'á m. (r. darb' dṛb' s. a) i. q. kuśá sgn. 1. Rag'. 1. 31.

दर्म्प् दृम्प् darmp dṛmp 1. par. âtm. i. q. darp dṛp.

दर्म्फ् दृम्फ् darmp' dṛmp' 6. par. i. q. darp dṛp.

दर्श् दृश् darś dṛś 6. par. interdum âtm. (in tempp. special. substituitur paś cl. 4. q. v.) videre, conspicere. N. 12. 96: patin drakśyasi; Sâ. 5. 30: sâ vanâni vićitrâṇi ... dadarśa; N. 12. 8: saritô nirǵ'arâṅśćâiva dadarśa; Maḣ. 1. 2830: dadṛśê d'îmân nandanapratimam vanam; ibd. 7888: dadṛśâtê anyô'nyan tâu; 4972: mâ drâkśîs tvan kulasyâ 'sya ǵ'ôran saṅkśayam; R. Schl. I. 20. 8: pratyudyayâu munin draśṭum. — Etiam auditu percipere. Br. 1. 4: rôrudyamânâṅs tân dṛśṭvâ. — Pass. Dr. 8. 10: dadṛśê nakulas tatra. Cum term. par. (gr. 446) Maḣ. 2. 2345: sâ 'ham adya dṛśyâmi ǵanasaṅsadi. — Caus. par. âtm. ostendere, monstrare. N. 20. 20: yadi sûryan darśayitâsi mê; B'ag.: tad êva mê darśaya dêva rûpam; Maḣ. 3. 2369: darśayâ 'tmânam ostende te, appare; 1. 175: âtmânan darśayânaḣ se ostendens; 3. 9960: darśayasva mârgam; 3. 1026: yô na darśayatê têǵaḣ. — C. acc. pers. R. Schl. II. 97. 1: tân tat'â darśayitvâ tu mâit'ilîn girinimnagâm. — âtm. se ostendere, apparere. A. 4. 20: aham vâi tvân darśayê; Maḣ. 2. 220: kaććid darśayasê manuśyân samalaṅkṛtaḣ; Sâ. 1. 8: darśayâmâsa (v. gr. 420) tan nṛpam. (Gr. δέρκω; boruss. vet. en-deirit intueri, abjectâ gutturali; lit. dairau-s circumspicio, ap-dairù-s provideo, zerkōlas speculum, v. darśana, âdarśá; russ. ṣerkolo id.; hib. dearcaim „I see, behold", dreach „form, figure, image, a looking-glass", deicsin „seeing"; mutato d in l: léir „sight, perception".)

c. anu 1) videre, conspicere. A. 6. 18: nâ 'nvapaśyan tadâ kinćit; B'. 1. 31. 13. 30. 15. 10. 2) respicere, rationem habere. Maḣ. 3. 1082: na kâryan naća mâryâdân krudd'ô 'nupaśyati. — Caus. ostendere. R. Schl. I. 1. 25.

c. anu praef. sam putare. Maḣ. 1. 5037: svênâ 'numânêna paran sâd'un samanupaśyati.

c. ab'i videre, conspicere, aspicere. Maḣ. 3. 9982. Man. 9. 308. — Caus. ostendere. Maḣ. 1. 7740.

c. â caus. ostendere. Rag'. 4. 38.

c. ut exspectare. Rag'. 2. 60: utpaśyan sinḣanipâtam.

c. upa conspicere, intueri. Maḣ. 1. 8440. — Caus. ostendere. Hit. 83. 15.

दमयन्ती *damayantî* f. (part. praes. causativi *damáyâmi*, v. *dam*) quae domat; nom. pr. N. 1. 9.

दम्पती *dampati* v. 2. *dam*.

1. दम्भ् *damb'* 10. par. (*nôdê*; scribitur *dab'*, gr. 110[a]) mittere; v. *ṭip*.

2. दम्भ् *damb'* 5. par. *dab'nómi*. 1) fallere, decipere, e. c. *dab'nôti d'ûrtaḣ* K. 2) laedere, occidere (praesertim in dial. vêd.). Nig'. 2. 19 (v. Westerg.): *dab'nôti* (*vad'aḣ*); Ṛgv. 24. 10: *adabd'âni varuṇasya vratâni*; 41. 1: *yaṅ rakšanti praćêtasô varuṇô mitrô aryamâ* | *nûćit sa dab'yatê ǵanaḣ* „quem protegunt dii Varuṇus, Mitrus, Aryamanus, non sane laeditur ille vir" (*nûćit* = *nâi 'va*, v. Westerg.); Yaǵurv. 1. 31 (Westerg.): *adabd'êna tvâ ćakšušâ 'vapaśyâmi* (*dab'nôti*, *dabd'á*, *dab'yátê* etiam ad *dab'* referri possunt. Cf. *tub'* et v. *dalb'a*).

दम्भ *damb'a* m. (r. *damb'* s. *a*) fraus, simulatio; superbia. B'. 16. 4. In. 5. 62. Maḥ. 2. 877 (v. *dalb'a*).

दम्य *damya* m. (r. *dam* s. *ya*) taurus juvencus. Rag'. 6. 78.

दय् *day* 1. âtm. (*gatâu dânê ḥiṅsâyâm âdânê* K. *grahaṇê gatâu vad'ê*, *dânê avanê* V.) ire, dare, laedere, occidere, sumere, tueri. — *dayitá* amatus. In. 1. 7. 3. 4. N. 16. 28. (Cf. *dê*; hib. *deidh* f. „desire, longing", *deidh* m. „a protector, defender", *deide* „obedience, submission".)

दया *dayá* f. (r. *day* s. *â*) misericordia.

दयालु *dayâlú* m. f. n. (a praec. s. *âlu*) misericors, ad misericordiam propensus. Ḥit. 77. 20.

1. दर् दृ *dar dṛ* 6. âtm. praef. *â* respicere, curare, colere, aestimare. R. Schl. I. 75. 10: *anâdṛtya tu tadvâkyam*. — Pass. Ḥit. 4. 9: *dvitîyâ "driyatê sadâ*; Man. 2. 234: *sarvê tasya "dṛtâ d'armâ yasyâi 'tê traya âdṛtâḣ* | *anâdṛtâs tu yasyâi 'tê sarvâs tasyâ 'p'alâḣ kriyâḣ*. — *âdṛta* etiam sensu activo **respiciens, curans, curam habens.** Man. 11. 225: *sarvêšv êva vratêšv êvam prâyaśćittârt'am âdṛtaḣ* (schol. *yatnavân prâyaśćittârt'am anutišṭ'êt*); Man. 7. 150: *tasmât tatrâ "dṛtô b'avêt* (schol. *tadapasâraṇê yatnavân syât*). Cf. *darś dṛś*.

2. दर् (दॄ) *dar* (*dṝ*) 9. par. *dṛṇámi*, part. perf. pass. *dîrṇá* (gr. 345. 545) lacerare, dilacerare, dissecare, rumpere, findere. Maḥ. 3. 16426: *braḥmâstrêṇa dadârâ 'drim*; Ḥ. 4. 8: *śirô râkšasa dîryatâm*; N. 21. 15: *ḥṛdayan dîryata idaṅ śôkât*. — Caus. findere, proprie facere ut aliquid findatur. R. Schl. I. 16. 24: *dârayêyuḣ kšitim padb'yâm*; Maḥ. 1. 795: *vaǵran tad vilam adârayat*. (E *dar* ortum est *dal* q. v.; cf. gr. δέρω; slav. *deruṅ* excorio; russ. *dra-tj* rumpere, scindere, *dratj koṡu* detrahere pellem; goth. *ga-TAR* [*ga-taira*, *ga-tar*] dirumpere, scindere; angl. *tear*; germ. vet. *ZAR* [*ziru*, *zar*]; nostrum *zehre*, *zerre*.)

c. *ava* i. q. simpl. Maḥ. 3. 17300: *ḥṛdayam avadîryatê mê*. — Caus. findere. Rag'. 13. 3: *urvîm avadârayadb'iḣ*.

c. *ava* praef. *vi* id. R. Schl. II. 72. 28: *vyavadîrṇam manô mama*.

c. *vi* id. Maḥ. 1. 1477: *praḥârâir dêvân vidadâra*; 3. 673: *ǵâlaṅ vidîrya*; N. 9. 4: *manyunâ vyadîryatê 'va ḥṛdayam*; 19. 3. — Caus. id. B'. 1. 19: *sa g'ôšô ... ḥṛdayâni vyadârayat*.

3. दर् (दॄ) *dar* (*dṝ*) 1. par. et 9. par. *dárâmi*, *dṛṇámi* (*b'ayê* K. *b'iyi* V.) timere.

दर *dará* m. n. (r. 2. *dar* [*dṝ*] s. *a*) caverna, specus.

दरिद्र *dáridra* (r. *daridrâ* s. *a*) pauper.

दरिद्रता *daridrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) paupertas.

दरिद्रा *daridrâ* 2. par. (forma redupl. a r. *drâ*, v. gr. 108) pauperem esse, fieri. Ḥit. 45. 10: *upary upari paśyantô sarva êva daridrati*.

दण्डगौरी daṇḍagâurî f. (e praec. et gâurî) n. pr. Apsarasae. In. 2. 29.

दण्डधारण daṇḍad'âraṇa n. (Tatp. e daṇḍá baculus et d'âraṇa actio ferendi) supplicium. N. 6. 6.

दण्डाधिपति daṇḍâd'ipati m. (e daṇḍá et ád'ipati) judex. Up. 56.

दत्त dattá datus (v. dâ, gr. 544).

दत्ति datti f. (pro dadâti, abjecto â, servatâ reduplicatione) donum. Rag'. 8. 85. (Gr. δό-σις; lat. do-s, quod e do-tis correptum esse videtur; hib. dath „a gift".)

दद् dad 1. par. âtm. (proprie dada, forma reduplicata a rad. dâ, correpto â in a, quod characteris 1mae vel 6tae classis analogiam sequitur, sicut a st'â venit tíśt'ati pro tíśt'âti, a g'râ: ǵíg'rati pro -g'râti, v. gr. 295) dare. Mah. 1. 3482: yâuvanan̄ svan dadasva; 3. 10836: śarma dadasva; 2. 1880: śatâni ćatvâry adadad d'ayânâm; 3. 10207: vêdíńćâ 'py adadad d'âimîn̄ kaśyapâya.

दध् dad' 1. âtm. (proprie dad'a, a rad. d'â, correpto â in a, v. dad) i. q. d'â.

दधि dad'i n. (fortasse a d'ê bibere, cum redupl.) lac coagulatum. (V. d'ê et cf. goth. daddja lacto.)

दन्त् dant m. (in fine compp. plerumque usurpatur, e. c. sudat pulchros dentes habens, in declinatione analogiam part. praes. sequitur; itaque nom. dan, acc. dantam; fortasse primitive edens, ita ut mutilatum sit ex adant a r. ad) dens. (Gr. ΟΔΟΝΤ; lat. DENT; v. dánta.)

दन्त dánta m. (ut mihi videtur, a r. ad s. anta, ita ut mutilatum sit ex adanta) dens. H. 3. 20. (Lit. dantis, goth. tunthus; germ. vet. zant, zand, zan; cambro-brit. dant; hib. déad; de lat. dens et gr. ὀδούς v. dant; de russ. desnà gingiva v. dáńśṭrâ.)

दन्तच्छद dantaććada m. (e praec. et ćada tegens) labium. Ćâur. 13.

दन्तिन् dantín m. (a dánta s. in, dentatus) elephantus.

दन्द् dand' 1. par. (pâlanê K., scribitur dad'; equidem dand' vel potius dand'a reduplicatione explicaverim e d'â, correpto â in a et insertâ nasali; v. dad, dad') sustentare, nutrire.

दन्व् danv 1. par. (vraǵê; scribitur dav, gr. 110a)) ire; cf. du, d'anv, d'âv; gr. δονέω = caus. danváyâmi.

दभ् dab' 1) 10. par. dab'áyâmi (nôdê K.) mittere. 2) 1. par. in dial. vêd. laedere, occidere, v. damb' cl. 5. Rgv. 84. 20: mâ ta ûtayô vasô ssmân kadâćanâ dab'an „non tua auxilia, domicilii largitor! nos unquam perire sinant"; Rgv.-V. 32. 12 (v. Westerg. s. r. damb'): na tan dab'anti ripaḱ (hostes). — Desid. in dial. vêd. dips (e did'aps ejectâ syllabâ d'a) laedendi, occidendi cupidum esse. Rgv. 25. 14: na yan dipsanti dipsavaḱ „quem (deum) non caedere affectant caedendi cupidi"; Rgv.-V. (v. Westerg. s. r. damb'): yô nô divâ dipsati yaśća naktam.

1. दम् dam 4. par. dấmyâmi domare. B'aṭṭ. 18. 20: yamô dâmyati râkśasân. Part. perf. pass. dântá domitus, mansuetus. Br. 1. 25. Su. 2. 17. — Caus. damáyâmi i. q. primit. Mah. 1. 2995: sarvan damayaty asâu; ibd. 5537: sâuvîram adamayać ćarâiḱ. (Goth. TAM decere, ga-timith, ga-tam; germ. vet. zimit decet, zam decuit; fortasse lat. damnum. Ad caus. damáyâmi referimus gr. δαμάω, δαμάζω, lat. domo, goth. tamja, nostrum zähme, zahm, v. gr. comp. 19. 109a). 6.)

2. दम् dam indecl. (r. dam) uxor in comp. dampatî uxor et maritus. Sâ. 6. 3. (V. 2. ǵam et cf. gr. δάμαρ.)

दम dama m. (r. dam s. a) 1) domitus, refrenatio, sedatio (perturbationum animi). In. 4. 7. N. 6. 10. B'. 10. 4. 16. 1. 2) poena, mulcta. Man. 8. 59. 3) in fine compp. domans, domitor. 4) nom. pr. N. 1. 9. (Gr. -δαμος, ἱππόδαμος sicut scr. arindama.

दमन damana m. (r. dam s. ana) domitor; nom. pr. N. 1. 9.

c. *vi* mordere, edere. Maḥ. 1. 3362: *vidaśantyaḱ p'alâni.*

c. *sam* collidere dentes, labra; arcte adjungere, applicare. Maḥ. 2. 1485: *dantân sandaśatas tasya*; Dr. 7. 9: *sandaśṭâuśṭ'a*; Rag'. 16. 65: *sandaśṭavastrêśv abalânitambêśu.*

2. दंश् *daṅś* 10. âtm. (*daṅśanê* K. *darśadaṅśanê* V.; scribitur *daś*, gr. 110[a]) mordere; videre (*daṅś* videre ortum esse censeo e *darś* — v. *darś dṛś* — mutato *r* in *ṅ*; sic prâcr. caus. *daṅsêmi* = *darśáyâmi*).

3. दंश् *daṅś* 10. par. (*b'âśârt'ê* K. *tviśi* V.; scribitur *daś*, gr. 110[a]) loqui; splendere.

दंश *daṅśá* m. (r. *daṅś* s. *a*) 1) morsus, actio mordendi. 2) vespa, asilus. Rag'. 2. 5. 3) lorica.

दंशन *daṅśana* n. (r. *daṅś* s. *ana*) lorica. Maḥ. 1. 564.

दंशित *daṅśitá* (a *daṅśa* s. *ita*) 1) loricatus. A. 6. 14. 10. 19. (Dr. 6. 19 lege *daṅśanâni* pro *daṅśitâni*).

दंष्ट्रा *dáṅśṭrâ* f. (r. *daṅś* s. *tra* in fem.) dens magnus, prominens, exstans. Ḥ. 2. 3. 9. (Russ. *desnà* gingiva radice cum hoc vocabulo convenit, nisi cum *dánta* cohaeret, ita ut *s* ex *t* ortum sit.)

दंष्ट्राकरालवदन *daṅśṭrâkarâlavadana* (Baḥ. e *daṅśṭrâkarâla* — v. *karâla* — et *vadana* os, vultus) exsertis dentibus os habens. Ḥ. 2. 3.

दंष्ट्रिन् *daṅśṭrín* (a *dáṅśṭrâ* s. *in*) adj. exstantes dentes habens. — Subst. m. aper. N. 14. 18.

1. दंस् *daṅs* 10. âtm. (scribitur *das*, gr. 110[a]) i. q. 2. *daṅś.*

2. दंस् *daṅs* 10. par. (scribitur *das*, gr. 110[a]) i. q. 3. *daṅś.*

दंह् *daṅḥ* 10. par. (*dîptâu dâḥê*; scribitur *daḥ*, gr. 110[a]) lucere, urere. (V. *daḥ*, unde *daṅḥ* insertâ nasali.)

1. दत्त् *dakś* 1. âtm. (*vṛdd'âu* K. *syandê vṛdd'âu* V.) crescere; se movere. (Huc trahi posset goth. *THIH* crescere [nostrum *ge-deihen*] nisi pertinet ad *tarṅḥ tṛṅḥ.*)

2. दत्त् *dakś* 1. âtm. (*ḥiṅsâyâm* K. *ḥantyart'ê* V.) laedere, ferire, occidere.

दत्त *dakśá* (ut videtur, a r. *dakś* s. *a*) 1) aptus, idoneus, habilis, dexter. B'ar. 1. 58. N. 11. 5. 2) rectus, probus, honestus. B'. 12. 16. Sâ. 1. 3. (Primitive dexter; v. *dákśiṇa.*)

दत्तिण *dákśiṇa* (v. gr. 255; ut videtur, a r. *dakś* s. *ina*) 1) dexter. Su. 4. 12. 2) meridionalis (quia meridionalis plaga ei qui ad orientem se convertit, a dexterâ est). Ḥ. 1. 3. Su. 3. 25. 3) humanus, urbanus, comis. Ur. 33. 9 infr., v. *dâkśiṇya.* — *dakśiṇêna* adv. ad meridiem. Su. 3. 23. (Gr. δεξ-ιός, δεξι-τερός; lat. *dex-ter*, *dex-timus*; hib. *deas* dexter, meridionalis; lit. *dësinê* f. dextera manus = scr. *dakśiṇâ*; goth. *taihsvô* f. id.; germ. vet. *zeso* dexter, *zesawa* subst. f. dextera manus; fortasse russ. **ЮГЪ** *jug'* meridionalis plaga; **ЮЖНЫЙ** *juśnüĭ* meridionalis, abjecto *d*, sicut lat. *Jupiter*, *Jovis* e *Diupiter*, *Diovis*, gr. comp. 122.)

1. दत्तिणा *dakśiṇâ* f. (fem. praec.) 1) meridionalis plaga. Dr. 3. 7. 2) merces, pretium (educationis), Rag'. 5. 20; peracti sacrificii, B'. 17. 13. Rag'. 4. 86 in fine compp.

2. दत्तिणा *dakśiṇâ'* adv. (ut videtur instrum. vêd. a subst. *dakśiṇâ*, v. gr. min. ed. 3. §. 126 annot.) meridiem versus.

दत्तिणापथ *dakśiṇâpat'a* m. (e praec. et *pát'a* via in fine compp.) meridionalis regio Indiae. N. 9. 23.

दत्तिणावन्त् *dakśiṇâvant* (a *dakśiṇâ* s. *vant vat*) pretio sacrificali praeditus. N. 12. 45.

दग्ध *dagd'á* v. *daḥ.*

दघ् *dag'* 5. par. (*g'âtanê*) ferire, occidere; cf. *tig'.*

दङ्घ् *daṅg'* 1. par. (scribitur *dag'*, gr. 110[a]) id.

दण्ड् *daṇḍ* 10. par. (ut videtur, denom. a *daṇḍá*, quod fortasse ipsum a *dam* s. *ḍa*, nisi a *taḍ*, mutato *t* in *ḍ*; cf. Lass.) percutere, punire. N. 13. 69. Rag'. 1. 25.

दण्ड *daṇḍá* m. (v. praec.) 1) baculus, sceptrum; poena. N. 4. 10. Dr. 6. 20. 2) plantae caulis. Rag'. 16. 46. 3) exercitus. Man. 7. 103.

1. त्वच् *tvać* 6. par. (*sańvaraṇê* K. *vṛtyâm* V.) tegere. (Fortasse huc pertinent lat. *tego*, mutatâ tenui in mediam; germ. vet. *dekiu*; lit. *dengiù*; v. Graff. 5. 99.)

2. त्वच् *tvać* f. (a praec.) 1) cutis. Ragʿ. 3. 26. 2) cortex.

त्वच *tvaća* n. (r. *tvać* s. *a*) id.

त्वञ्च् *tvańć* 1. par. (*gatâu* K. *itâu* V.) ire; v. *tańć*, *ṭik*.

त्वत् *tvat* ablat. sg. pron. 2^dae^ pers., qui in initio compp. thematis vice fungitur, v. gr. 242 et 611.

त्वत्तस् *tvattas* (a praec. s. *tas*) i. q. *tvat*.

त्वद्गुणाकृष्टचित्त *tvadguṇâkṛṣṭaćitta* adj. (Bah. e Tatp. *tvadguṇa* [*tvat* + *guṇa*] tui virtutes et Bah. *âkṛṣṭaćitta* [*âkṛṣṭa* + *ćitta*] attractam mentem habens) tuis virtutibus attractam mentem habens. In. 5. 35.

त्वम् *tvam* (gr. 242) tu. (Lat. *tu*, lit. *tù*, gen. *tawéns*, hib. *tu*, goth. *thu*, slav. *tü*, gr. τούν, τύ, σύ.)

त्वर् *tvar* 1. âtm. interdum par. festinare. H. 4. 47: *tvarasva bʿîma*; N. 20. 17: *tvaratê bʿavân*; In. 5. 52. H. 2. 16: *tvaramâṇa*; Sâ. 1. 33: *bʿartur anvêśaṇê tvara*; Mah. 1. 7539: *draśṭun tân tvaranti*. — *tvaritá* festinans. N. 2. 26. 23. 21. — Caus. *tvaráyâmi* incitare. R. Schl. II. 64. 63: *dûtâ vâivasvatasyâi 'tê kâuśalyê tvarayanti mâm*; N. 19. 12: *sa tvaryamâṇô bahuśaḥ*. (Vid. *tur*, *tûr*, *tar* [*tṛ*], et cf. slav. *tvorjuń* facio, *tvarĭ* f. creatura, ratione habitâ, radicem *ćar* q. v. et *ire* et *facere* significare; hib. *tuairim* „I go round, encompass, draw a circle".)

त्वरा *tvarâ* f. (r. *tvar* s. *â*) festinatio.

त्वष्टार् -ष्टृ *tvaśṭâr -śṭṛ* m. (r. *tvakś* s. *târ tṛ*) 1) faber lignarius. 2) Viśvakarmanus, deorum artifex. Ragʿ. 6. 32 (v. *taśṭâr -śṭṛ*).

1. त्विष् *tviś* 1. par. âtm. 1) lucere, splendere. Bʿatt. 14. 70: *titviśuḥ*; Ṛgv. 52. 6: *titvêśa*. 2) in dial. vêd. collustrare, ornare. Ṛgv. 102. 7: *amâtran tvâ dʿiśaṇâ titviśê mahî* „immensum te hymnus ornavit magnus".)

2. त्विष् *tviś* f. (a praec.) splendor, lumen. Ragʿ. 3. 15. 4. 75; v. *tviśâmpati*.

त्विषा *tviśâ* f. (r. *tviś* s. *â*) id.

त्विषाम्पति *tviśâmpati* m. (luminum dominus, e *tviś* in gen. pl. et *páti*) sol. Am.

त्सर् *tsar* 1. par. (*ćadmagatâu*) clam, occulto ire. (Cf. *sar sṛ*.)

c. *ava* in dial. vêd. aufugere. Ṛgv. 71. 5: *avatsarat pṛśaṇyaḥ* „aufugit pugnax (hostis)".

थ tʿ.

थुड् *tʿuḍ* 6. par. (*sańvṛtâu*) tegere, operire. (Cambrobrit. *tuzaw* id.)

थुर्व् *tʿurv* 1. par. (*hińsâyâm* K. *vadʿê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *turv*, *durv*, *dʿurv*, *ǵurv*.)

द d.

द *da* (r. *dâ* s. *a*) dans, in fine compp. ut *ǵalada*.

1. दंश् *dańś* 1. par. (in tempp. special. nasalem ejicit) mordere. N. 14. 12: *adaśad daśamê padê*; R. Schl. I. 45. 20: *dadańśur daśanâiḥ*; Śak. 133. 8: *bimbâdʿaran daśasi ćêd bʿramara priyâyâḥ*; Mah. 1. 518: *nâgâir adaśyata*. — Part. perf. pass. *daśṭá* N. 14. 12 (gr. 548). — Caus. Mah. 1. 2243: *sarpâir ênam adańśayat*. (Cf. *dańs*, gr. δάκνω, fortasse δασύς; v. *dańśita*, *dańś* praef. *sam*; goth. *tahja* lacero; lat. *lacero* mutato *d* in *l*, *densus*; cambrobrit. *danhezu* mordere; hib. *dan-t* „a morsel, portion, share"; russ. *desnà* gingiva; v. *dáńśṭrâ*.)

त्रिदिव *tridivá* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *divá* coelum, tres coeli) Indri coelum. In. 4. 6. Cf. *tripiśṭapa.*

त्रिधा *tridâ* (e *tri* s. *dâ*) trifariam. B'. 18. 19. Ṛgv. I. 118. 24. (Gr. τρίχα, dor. τρίχθα; v. gr. comp. 325.)

त्रिनेत्र *trinêtra* m. (tres oculos habens, Baḥ. e *tri* et *nêtra* oculus) cognomen Śivi.

त्रिपथ *tripat'a* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *pat'á*) trivium. Ḥêm.

त्रिपथगा *tripat'agâ* f. (e praec. et *ga* iens in fem.) nomen Gangis. Up. 28.

त्रिपिष्टप *tripiśṭapa* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *piśṭápa* mundus, tres mundi) Indri coelum, v. *tridivá.*

त्रिपुर *tripura* (e *tri* et *purá* n. urbs) 1) n. nomen regionis (Wils.: the modern Tipperah). 2) m. nomen unius Asurorum, Tripuri regis.

त्रिपुरघ्न *tripurag'na* m. (e praec. et *g'na* q. v. occidens) cognomen Śivi.

त्रिरात्र *trirâtrá* n. (Dvigu, gr. 606, e *tri* et *râtra* pro *râtri*, gr. 613) tres noctes. N. 9. 7. 10.

त्रिविक्रम *trivikrama* m. (Baḥ. e *tri* et *vikrama* passus) nomen Viśṇûs. Am.

त्रिविष्टप *triviśṭapa* n. (e *tri* et *viśṭápa* i. q. *piśṭápa*) i. q. *tripiśṭapa.* Rag'. 6. 78.

त्रियामा *triyâmâ* f. (Baḥ. e *tri* et *yâma* vigilia) nox. Up. 57.

त्रिस् *tris* (a *tri* s. *s*) ter. (Ṣend. 𐬚𐬭𐬌𐬱 *t'ris*; gr. τρίς, lat. *ter.*)

त्रुट् *truṭ* 4. et 6. par. 10. âtm. (*ćêdanê* K. *ćidi* V.) findi, rumpi. Ḥit. 15. 10: *yâvan mê dantâ na truṭyanti tâvad b'avataḱ pâśaṅ ćinadmi*; B'ar. 1. 95: *anañgakalaḥakrîḍâtruṭattantukam muktâǵâlam.* (Cf. gr. τρύω.)

त्रुटि *truṭi* f. (r. *truṭ* s. *i*) parvum momentum. Maḥ. 1. 1292.

त्रुटी *truṭî* f. id.

त्रुप् *trup* 1. par. (*vad'ê*) ferire, occidere. (Vid. *tup* et cf. gr. ΤΡΥΦ, θρύπτω, τρύφος; lit. *truppù* frior, minutatim conteror, *truppinu* frio, *trumpa-s* brevis, *trumpinu* in brevius contraho.

त्रुफ् *trup'* 1. par. id.

त्रुम्प् *trump* 1. par. id.

त्रुम्फ् *trump* 1. par. id.

त्रै *trâi* 1. âtm. (ortum esse videtur e *târay* i. e. *tar* [*tṛ*] in formâ caus.) servare, liberare. Man. 9. 138: *narakât trâyatê pitaraṅ sutaḱ*; R. Schl. I. 62. 12: *trâyasê śnyasutân.* — Pass. B'. 2. 40: *trâyatê mahatô b'ayât.* Se servare. N. 13. 16: *trâyad'van d'âvata.* — Part. perf. pass. *trâtá* et *trâṇá.* (Vid. *trâ* et *tar* [*tṛ*] in formâ caus.)

c. *pari* i. q. simpl. Br. 3. 6: *tân svayaṅ vâi paritrâsyê.*

c. *sam* id. Maḥ. 1. 6819: *santrâtum arḥasi.*

त्रैगुण्य *trâiguṇya* n. (a *triguṇa* n. tres qualitates, gr. 606, s. *ya*) abstractum vocis *triguṇa.* B'. 2. 45.

त्रैलोक्य *trâilôkya* n. (e *trilôkî* tres mundi, gr. 606, s. *ya*) tres mundi. Su. 1. 7. 24. 4. 1. N. 13. 16.

त्रैविद्य *trâividya* (a *trividya* n., gr. 606, tres scientiae, tres libri sacri [Vêdi], s. *ya*) trium Vêdorum peritus. B'. 9. 20.

त्रोटक *trôṭaka* n. (r. *truṭ* s. *aka*) genus fabulae (Wils.: „a minor drama, such as the Vikramôrvasi").

त्रौक् *trâuk* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; v. *ṭik, ṭâuk.*

त्र्यक्ष *tryakśa* m. (tres oculos habens, e *tri* et *akśa*) nomen Śivi. Maḥ. 1. 7315.

त्र्यम्बक *tryambaka* m. (e *tri* et *ambaka*) id. A. 3. 50.

1. त्वक्ष् *tvakś* 1. par. i. q. *takś.*

2. त्वक्ष् *tvakś* 1. par. (*tvaćô grâḥê*) cutem accipere. Cf. *tvać.*

त्वङ्ग् *tvañg* 1. par. (*gatikampayôḱ*; scribitur *tag*) ire, se movere, tremere. Cf. *trañg, tañg.*

त्रप *trapa* m. (r. *trap* s. *a*) pudor. Am.

त्रपु *trápu* n. stannum. Hit. 55. 21. R. Schl. I. 38. 20.

त्रय *trayá* n. (a *tri* s. *a*, ut *dvayá* par, a *dvi*) trium numerus, trinitas, τριάς. B'. 11. 20. 43.

त्रयी *trayî* f. (a praec. signo fem. *î*) tres Vêdi (Rić, Yaǵus et Sâman). B'. 9. 21.

त्रयोदश *trayôdaśá* (fem. -*î*, gr. 236) decimus tertius.

त्रयोदशन् *trayódaśan* vêd. *tráyôdaśan* (comp. anom. pro *tridaśan*; e *trayás*, nom. pl. m. τοῦ *tri*, et *dáśan*, v. gr. 229) tredecim. (Lat. *tredecim*, lit. *trylika* e *trydika*, v. gr. comp. 319. annot.)

त्रस् *tras* 1. et 4. par. 1) tremere (praesertim timore). Mah. 3. 3080: *b'ayât trasyasi*; Dêv. 9. 21: *tâiḱ śabdâir asurâs trêsuḱ.* — *trastá* tremens. Mah. 3. 841: *gand'arvâṇâm b'ayatrastâḱ.* 2) timere c. ablat. vel gen. B'att. 15. 58: *râkśasasya ná 'trâsît.* — Caus. terrere. A. 9. 22: *trâsayan rat'ag'ôśêṇa nivâtakavaćastriyaḱ*; ibd. 24; Dr. 5. 10. (Russ. *trjasu* quasso, agito = scr. caus. *trâsáyâmi*, *trjasu-sj* tremo; lett. *trîfseht* tremere; gr. τρέ(σ)ω, τρέ-μω; lat. *tris-tis* = scr. *trastá*, *tre-mo*, *terreo* ex *terseo* pro *treseo* = scr. caus. *trâsáyâmi*, v. gr. comp. 109[a]. 6; hib. *tor* „fear, dread".)

c. *vi* i. q. simpl. R. Schl. II. 103. 41: *varâhamṛgâśća . . . vitrêsuḱ*; A. 6. 13: *vitrêsuśća vililyuśća b'ûtâni.* — *vitrasta* perterritus. H. 3. 3. Su. 1. 14. — Caus. terrere. Man. 7. 196: *vitrâsayêt*; N. 16. 15: *vitrâsitavihaṅgama.*

c. *sam* id. *santrasta* perterritus. N. 11. 1. 13. 19. A. 8. 16.

त्रस *trasa* (r. *tras* s. *a*) mobilis. M. 29.

त्रा *tra* 2. par. (in imperat. supponitur radici *trâi*, a qua *trâ* in formis generalibus distingui nequit; a grammaticis *trâ* in radices non receptum est) servare, liberare. Br. 3. 3: *trâhi sarvam mayâi 'kayâ*; Su. 1. 15: *trâhi 'ti praćukruśuḱ*; Mah. 3. 15931: *tatô nas trâtu b'agavân.* (Vid. *trâi.*)

1. त्राण *trâṇá* v. *trâi.*

2. त्राण *trâṇa* n. (r. *trâi* s. *ana*) 1) servatio, tutela. Dêv. 11. 47. Rag'. 15. 3. 2) lorica. A. 6. 14 (cf. *tanutrâṇa*); *śirastrâṇa* galea. Rag'. 4. 64. (Hib. *troiath* „a helmet".)

त्रातार् -तृ *trâtár -tṛ* m. (r. *trâi* s. *târ tṛ*) servator. Mah. 3. 15931.

त्रास *trâsa* m. (r. *tras* s. *a*) metus, terror. Rag'. 9. 58.

त्रि *tri* (nom. m. *tráyas*, f. *tisrás* pro *tisaras* a stirpe *tisar*, n. *trî'ṇi*) tres. (Gr. lat. lit. slav. hib. *TRI*, nom. m. f.: gr. τρεῖς, lat. *tres*, lit. *trys*, hib. *tri*, slav. masc. трие *trije*, fem. три *tri*; goth. *THRI*, nom. m. f. *threis*. Ad sanscr. fem. *tisrás* referuntur hib. vet. *teora*, cambro-brit. fem. *tair*, armor. *teir*; v. Pictet p. 145, gr. comp. 310.)

त्रिंशत् *triṅśát* (ut mihi videtur, pro *tridaśat* mutatâ mediâ in nasalem, sicut vice versâ lit. et slav. *d* vocum *dewynì*, *devańtĭ* novem ortum est ex *n*; v. gr. comp. 317) triginta. (Lat. *triginta*, gr. τριάκοντα, hib. *trioehat.*)

त्रिक *triká* n. spinae pars inferior. Rag'. 6. 16.

त्रिगर्त *trigarta* m. nomen regionis (Wils.: A country in the northwest division of India, apparently part of Lahore). Dr. 2. 7.

त्रिङ्ख् *triṅk'* 1. par. (scribitur *trik'*, gr. 110[a]) ire; v. *traṅk.*

त्रितय *tritaya* n. (e *tri* s. *taya*) trium numerus, trinitas. Br. 2. 21. (Hib. *treidhe* „three things, three parts".)

त्रिदश *tridaśá* m. pl. (ut mihi videtur, a *trayódaśan* tredecim, quod pro *tridaśan*) Dii, exceptis Brahmâ, Viśnu et Śivo. N. 4. 31. Lass. 15. 8.

त्रिदशत्व *tridaśatva* n. (a praec. s. *tva*) divinitas. Rag'. 16. 30.

त्रिदशालय *tridaśâlaya* (e *tridaśá* et *âlaya* domus, habitatio) 1) Tatp. deorum habitatio. In. 5. 36. 2) Bah. deorum habitationem habens i. e. Deus. In. 1. 12.

तोड् *tôḍ* 1. par. i. q. *tûḍ.*

तोत्त्र *tốtra* n. (pro *tốttra* aut *tôt-ta*, r. *tud* s. *tra*) baculus aculeatus, quo elephanti concitantur.

तोमर *tômára* m. n. vectis ferreus. Dr. 8. 6.

तोय *tốya* n. (fortasse a r. *tu* crescere, sens. caus., ita ut primitive quod crescere facit signifaret) aqua. Rag̀. 8. 94. (Slav. *taja-ti* liquare.)

तोयद *tôyada* m. (aquam dans, e praec. et *da* dans) nubes. Ragc. 6. 65.

तोयधर *tôyadára* m. (aquam tenens, e *tốya* aqua et *dára* tenens) nubes.

तोरण *tốraṇa* m. n. (ab intrando dictum, r. *tur* s. *ana*) porta; arcus portae ornamentis instructus. N. 5. 3. Ragc. 1. 41. 7. 4. (Cf. *dvâr* et rad. *tvar.*)

तोलन *tôlana* n. (r. *tul* s. *ana*) levatio. R. Schl. I. 66. 19.

तोष *tôśa* m. (r. *tuś* s. *a*) gaudium. Hit. 74. 5.

त्यक्त *tyaktá* v. *tyag̀.*

त्यज् *tyag̀* 1. par. interdum âtm. deserere, relinquere. N. 9. 31: *naćâ 'ḥan tyaktukâmas tvâm*; 33: *na tu mân tyaktum arḥasi*; ibd.: *mân tyag̀êtáli*; Bc. 4. 9: *tyaktvâ dêḥam punarg̀anma nâi 'ti.* Renuntiare, cedere, dimittere, abjicere. Br. 3. 15: *tyaktavyâm mâńća santyag̀a*; N. 2. 17: *tyaktag̀îvitayôdinali*; Bc. 1. 9: *śûrâ madartê tyaktag̀îvitâli.* (Hib. *treigim* „I leave, forsake", *treigthe* „forsaken" = scr. *tyaktá*; *treigean* subst. „leaving, forsaking, abandonment" = scr. *tyag̀ana*; *treigtheoir* „a deserter, forsaker" = scr. *tyaktár*, acc. *tyaktáram*, mutatis semivocalibus *y* et *r*, v. gr. comp. 20.)

c. *pari* i. q. simpl. H. 1. 3: *nâvam parityag̀ya*; Br. 1. 27. 28.

c. *sam* id. Br. 3. 15: *tyaktavyâm mâńća santyag̀â.*

त्यत् *tyat* (ut mihi videtur, e stirpe demonstrat. *ta*, abjecto *a*, et relat. *ya*, nom. m. *syali*, *sya*, f. *syâ*, n. *tyat*) is, hic, ille, in dial. vêd. (Huc trahimus germ. vet. *dër* e *diar*, f. *diu*, acc. *dia* = scr. *tyâm*, nom. pl. m. *die* = scr. *tyê*, f. *dio* = scr. *tyâs*, n. *diu* = scr. *tyáni*, v. gr. comp. 355. 356; ad *syâ* pertinet germ. vet. *siu*, acc. *sia*; de nostro *dieser* (*die-ser*) v. gr. comp. 357; de lit. et slav. *śi-s*, *si* hic = scr. *syali*, *śi*, *si* haec = scr. *syâ* v. gr. comp. 358.)

त्याग *tyấga* m. (r. *tyag̀* s. *a*) 1) relictio, renuntiatio. Br. 1. 33. Bc. 12. 11. 18. 1. 2. 4. 2) actio dandi, donandi, largiendi. Ragc. 1. 7. 22. Hit. 34. 14.

त्यागिता *tyâg̀itâ* f. (a sq. s. *tâ*) munificentia. Hit. 24. 21.

त्यागिन् *tyâg̀ín* (a *tyấga* s. *in*) munificus.

त्रंस् *trans* 1. et 10. par. (*bâśârtê* K. *bâsi* V.) loqui; lucere.

त्रख् *trak* 1. par. ire; v. sq.

त्रङ्क् *trańk* 1. âtm. (*gatâu*; scribitur *trak*, gr. 110[a]) ire; cf. *ṭâuk*, *tańk*, *tik*, *trâuk*, *trańk*, *trińk*, *trańg.*

त्रङ्ख् *trańk* 1. par. (scribitur *trak*, gr. 110[a]) id.

त्रङ्ग् *trańg* 1. par. (scribitur *trag*, gr. 110[a]) id. (Hib. *tairgim* „I escape, get away"; *tairgeadh* „a going, passing".)

त्रन्द् *trand* 1. par. (scribitur *trad*, gr. 110[a]) i. q. *tund*, quod e *trand* ortum esse videtur ejecto *r* et attenuato *a* in *u.*

त्रप् *trap* 1. âtm. pudere, praesertim cum praef. *apa.* (Fortasse primitive convertere, converti; cf. gr. τρέπω, ἐντρέπω pudore afficio; lit. *trópiju* ico; slav. *trepet* tremor; lat. *trepido.*)

c. *apa* i. q. simpl. Maḥ. 3. 110: *yênâ 'patrapatê sâdur asâdus têna tuśyati*; 5. 262: *krûrêṇa nâ 'patrapasê katan śakrê 'ḥa karmaṇâ.* (Cf. gr. ἀποτρέπω.)

c. *apa* praef. *vi* id. Maḥ. 2. 1433: *vibîśakâbir baḥvîbir bîśayan sarvapârtivân na vyapatrapasê kasmât*; R. Schl. II. 37. 10: *sâ vyapatrapamânê 'va.* — Par. ibd. II. 57. 28: *adyê 'mam anayań kṛtvâ vyapatrapasi râgava*; c. gen. Maḥ. 1. 4585: *vyapatrapan manuśyâṇâm.*

तुष *túśa* m. folliculus, gluma oryzae etc. Dr. 6. 21. (Cf. *tvać* tegere, *tvać* cutis, cortex.)

तुषार *túśâra* m. pruina, nix, gelu. Ragʹ. 9. 68. 14. 84. R. Schl. I. 49. 17.

तुष्टि *tuśṭi* f. (r. *tuś* s. *ti*) gaudium, satisfactio. In. 5. 13. Sâ. 1. 7.

तुस् *tus* 1. par. (*śabdê* K. *dvânê* V.) sonare. (Fortasse lat. *tus-sis* ex *tus-tis*.)

तुस्त *tusta* n. pulvis. (Cf. angl. et anglo-sax. *dust*.)

तुह् *tuh* 1. par. (*ardanê*) vexare. Cf. 2. *duh*.

तुहिन *túhina* n. pruina, nix, gelu. Am. (Hib. *deigh* „ice".)

तुहिनाद्रि *tuhinâdri* m. (Schneeberg, e praec. et *ádri*) i. q. *himâlaya*. Ragʹ. 8. 53.

1. तूण् *tûṇ* 10. par. (*saṅkôćê*) curvare, inflectere.

2. तूण् *tûṇ* 10. âtm. (*pûraṇê*) implere.

तूण *tûṇa* m. pharetra. Ragʹ. 7. 54. (Slav. тоулъ *tulŭ* id., mutato *n* in *l*; v. *anyá* = *alius* etc.)

तूणी *tûṇî* f. (a praec. adjecto signo fem. *î*) id. Ragʹ. 9. 56.

तूणीर *tûṇêra* m. (a praec. s. *êra*, vel *ra* mutato *a* finali in *ê*) id. Am.

तूर् *tûr* 4. âtm. festinare. *tûrṇa* celer. *tûrṇam* adv. celeriter. H. 1. 2. 2. 14. 4. 18. (Vid. *tur*, *tvar* et cf. cum *tûrṇa* hib. *tonn* „quick".)

तूर्ण *túrṇa* v. *túr*.

तूर्य *tûrya* n. quodvis instrumentum musicale. A. 4. 60.

तूल् *tûl* 1. et 10. par. ponderare.

तूल *tûla* m. n. 1) morus Indica. 2) lana arborea. Mah. 1. 6740.

तूष् *tûś* 1. par. i. q. *tuś*.

तूष्णीक *tûśṇîká* (a *tûśṇîm*, vel potius ab ejus themate *tûśṇî*, s. *ka*) taciturnus. (Fortasse huc pertinet lit. *tykas* silens.)

तूष्णीम् *tûśṇîm* adv. (ut videtur, a perdito part. perf. pass. *tûśṇá*, fem. *tûśṇî*, a r. *tûś* s. *na*) tacite. Dr. 9. 24. Bʹ. 2. 9. (Russ. *tišinà* silentium, tranquillitas, *tíchij* silens, tranquillus; boruss. vet. *tusnan* (acc.) „still", *tussîse* taceat; lit. *tylà* silentium, *tylù* sileo, quorum *l* ex *n* ortum esse videtur, ejecto *ś*; hib. *tosd* „silence, taciturnity, quietness", *tosdadh* „silencing, confutation", *tosdaighim* „I confute".)

तृण *tṛṇá* n. (r. *tarn tṛn* s. *a*, nisi, quod Benfeyus putat, *tṛṇá* corruptum e *tṛhṇa*, ita ut ad 2. *tarṅh tṛṅh* crescere pertineat) 1) gramen. 2) arundo? v. sq. Br. 3. 23. N. 13. 28. (Cum *tṛṇá* e *tarṇa* cf. goth. *thaurnu-s* euphonice pro *thurnus* [gr. comp. 82], utroque *a* attenuato in *u*; nostrum *Dorn*; russ. *tern'* id.; hib. *dreas*, *dris* „a briar, bramble".)

तृणकेतु *tṛṇakêtu* m. (e praec. et *kêtú* vexillum) arundo Bambos. Wils.

तृतीय *tṛtíya* (a *tri*, correpto *ri* in *ṛ*, suff. *tîya*) tertius. (Send. *ṭri-tya*; lit. *tré-ćia-s* e *trétias*; lat. *ter-tius*; goth. *thri-dja*, th. *thri-djan*; slav. *tre-tii*; scot. *tri-teamh*; hib. *triugha*.)

तृप्ति *tṛpti* f. (r. *tarp tṛp* s. *ti*) satietas. Bʹ. 10. 18. (Gr. τέρψις.)

तृष् *tṛś* f. (r. *tarś tṛś*) sitis. Ritu-S. 1. 11.

तृषा *tṛśâ* f. (r. *tarś tṛś* s. *â*) id. N. 9. 27.

तृष्णा *tṛśṇâ* f. (r. *tarś tṛś* s. *nâ* in fem., v. gr. 94[a)]) id. H. 1. 19.

तेजस् *téǵas* n. (r. *tiǵ* s. *as*) 1) splendor. Bʹ. 7. 9. Su. 4. 24. 2) vis, robur. In. 4. 8. N. 19. 13. 3) semen virile. Râm. I. 31. 18. 42. (Hib. *teas* „warmth, fervor".)

तेजस्विन् *têǵasvín* (a praec. s. *vin*) splendore, vi, robore praeditus. Su. 1. 2. Bʹ. 10. 36. N. 20. 41.

तेजोमय *têǵômáya* (a *téǵas* s. *maya*) splendidus. Su. 4. 22. Bʹ. 11. 47.

तेम *têma* m. (r. *tim* s. *a*) humor, mador, vapor. Am.

तेव् *têv* 1. âtm. (*dêvanê*) ludere. Cf. *div*.

तैल *tâila* n. (a *tila* s. *a*) oleum sesami. Ragʹ. 8. 38.

तोक *tôká* m. (ut mihi videtur, a r. *tu* crescere, s. *ka*) proles. Am.

c. *â* i. q. simpl. Mah. 1. 195: *d'anuškôṭyâ "tudya vîram.*

c. *vi* id. Mah. 1. 3559: *vâkkanṭakâir vitudan mânuśân.*

तुन्द् *tund* 1. par. (*ćêśṭâyâm* K.; scribitur *tud*, gr. 110[a]) se movere, ire; operam dare, anniti. K.: *tundati suk'âya.* Cf. *trand.*

c. *ni* discedere? Ṛgv. 58. 1: *sahôǵâ amṛtô nitundatê* „robore genitus immortalis discedit".

तुन्द *tundá* n. venter. Am.

तुप् *tup* 1. 6. par. pulsare, ferire, occidere. (Cf. *tump, tup', tump', tumb, tub', trup, trump, trup', trump'*; gr. ΤΥΠ, τύπτω.)

तुफ् *tup'* 6. par. id.

तुभ् *tub'* 1. âtm. 4. et 9. par. *tô'b'ê, túb'yâmi, tub'nâ'mi.* id.

तुमुल *tumula* adj. 1) turbatus, perturbatus, confusus. A. 6. 22. Rag'. 5. 49 (schol. = *sańkula*). 2) tumultuosus. B'. 1. 13. 19. A. 2. 2. (Cf. lat. *tumultus.*)

तुम्प् *tump* 1. par. et 10. par. (*tump* 10. scribitur *tup*, gr. 110[a]) i. q. *tup.*

तुम्फ् *tump'* 6. par. id.

तुम्ब् *tumb* 1. et 10. par. (*ardanê* K. *ardê* V.; scribitur *tub*, gr. 110[a]) vexare. Cf. *tup.*

तुम्बुरु *tumburu* m. nom. pr. Gand'arvi. In. 2. 28.

तुर् *tur* 3. par. *tútôrmi* properare (v. *tvar*, unde *tur* ejecto *a*. Cf. *dru*).

तुरग *turaga* m. (celeriter iens, e *turá* celer, in dial. vêd., et *ga*) equus. Rag'. 1. 42.

तुरङ्गम *turańgama* m. (e *tura* in acc. et *gamà*) id. A. 7. 11.

तुरासाह् *turâsâh* m. (nom. *turâśâṭ*, e *turâ* i. q. *tvarâ* et *sâh* perferens, a r. *sah*) cognomen Indri. Rag'. 15. 40.

तुरीय *turî'ya* (a *ćatúr*, abjectâ syllabâ initiali, s. *îya* pro *tîya*, cf. *dvitî'ya, tṛtî'ya*) quartus.

तुर्य *túrya* id., v. gr. comp. 322.

तुर्व् *turv* 1. par. *tú'rvâmi* (*hińsâyâm* K. *hińsê* V.) ferire, laedere, occidere; cf. *t'urv, durv, d'urv, ǵûrv.*

तुल् *tul* 1. et 10. par. tollere, sublevare. Râm. I. 54. 15: *d'anus tôlayiśyâmi pâṇinâ.* — Part. perf. pass. *tulitá* sublevatus. Rag'. 4. 80: *pâulastyatulitasyâ 'drêh*; 12. 89: *tulitakâilâśa.* (Cf. *dul*, lat. *tollo, tuli*; gr. τλάω, τελάμων, τάλαντον [v. *tulá'*]; goth. *thula* tolero; nostrum *dulde*; lit. *turù* habeo, *ap-turu* adipiscor.)

c. *â* id. Râm. I. 48. 42: *na śêkur âtôlayitum.*

तुलय् *tulay* (denom. a *tulá'*) ponderare. Mah. 3. 10583: *utkṛtya svayam mâńsan tulayâmâsa kapôtêna samam.*

तुला *tulá'* f. (r. *tul* s. *a* in fem.) 1) libra. Hit. 133. 1. 2) similitudo. Rag'. 5. 68; cum instr. ibd. 8. 15.

तुल्य *túlya* (a praec. s. *ya*) aequalis, similis, cum instr. N. 4. 6. Dr. 6. 12.

तुष् *tuś* 4. par. gaudere, contentum esse. Mah. 3. 1109: *tuśya mâ krud'ah*; 2. 149: *tutôśa pûǵâm prâpya*; A. 4. 49: *nityan tuśṭâśća tê râǵan prâṇinah suravêśmani.* C. instr. Man. 12. 37: *yêna tuśyatićâ "tmâ 'sya.* C. gen. Mah. 1. 3017: *karmasâkśî kśêtraǵńô yasya tuśyati, na tu tuśyati yasyâi 'śa puruśasya.* C. loc. Hit. 40. 7: *yasyâm b'artâ na tuśyati.* C. acc. Mah. 1. 4198: *na tutôśa patin tadâ.* — Caus. exhilarare. N. 1. 7: *tań sa b'imah ... tôśayâmâsa ... satkârêṇa*; Mah. 3. 9943: *tan tôśaya tapasâ.* (Cf. *tûś*; lit. *tèśiju* recreo, reficio.)

c. *pari* i. q. simpl. R. Schl. II. 2. 33: *utsavêśu parituśyati.* — Caus. Sâ. 3. 21: *b'artâram paryatôśayat.*

c. *sam* id. B'. 3. 17: *âtmani santuśṭah*; 12. 14. 19. — Caus. Mah. 3. 13685: *guruń santôśayêta*; Hit. 25. 16: *b'ôǵanaviśêśâir vâyasań santôśya.*

तीक्ष्णदंष्ट्र *tîkśṇadanśṭra* (Bah. e praec. et *dánśṭrâ* f. dens) acutos dentes habens. H. 2. 7.

तीम् *tîm* 4. par. i. q. *tim*.

तीर् *tîr* 10. par. (*samâptâu* K. *karmaṇâń samâptâu* V.; ut mihi videtur, denom. a *tîra*, sicut idem valens *pâr* a *pâra*) finire.

तीर *tîra* m. (r. *tar* [*tṛ*] s. *a*) ripa. M. 5.

तीर्ण *tîrṇá* v. *tar* (*tṛ*).

तीर्थ *tîrtʿá* m. n. (r. *tar* [*tṛ*] s. *tʿa*) 1) locus sacer, lavationi destinatus. Sâ. 1. 38. 2. 2. 2) magister. Ragʿ. 17. 88.

तीव् *tîv* 1. par. (*sṭʿâulyê*) magnum, crassum, corpulentum, turgidum esse.

तीव्र *tîvrá* (r. *tîv* s. *ra*) magnus, violentus, vehemens, acer. N. 11. 13. 24. 8: *tîvraśôka*; M. 3: *tîvran tapaḣ*; Su. 2. 7: *tîvravikrama*; Lass. 58. 17: *krôdʿatîvrêṇa vahninâ*.

1. तु *tu* 2. par. *tâʿumi* et *tâvîmi* (Pâṇ. VII. 3. 95) crescere. Ṛgv. 94. 2: *yasmâi tvam âyaǵasê ... sa tûtâva* „cui tu sacra perficis, is crescit". (Lat. *tu-meo*, *tu-mulus* [v. gr. comp. 808*]; *tueo*, *tutor*, *tutela* etc.; boruss. vet. *tawas* pater, *tawiska* [them.] paternus, acc. *-kan* paternum, *tauta* terra [Land]; cambrobrit. *tyv-u* crescere; pers. توان *tuvân* potestas, توانم *tuvânem* possum; gr. τύ-λος; goth. *thiu-da*; umbr. *tuta* urbs; send. *tav* posse, v. gr. comp. 915***.)

2. तु *tu* (fortasse a stirpe demonstrat. *ta*, attenuato *a* in *u*, sicut in interrog. *ku* e *ka*) 1) vero, autem. In. 3. 5. 4. 7. Br. 1. 17. 3. 18. N. 23. 9. 2) et, etiam. N. 25. 14. Br. 3. 22. A. 3. 23. Dr. 5. 17. 3) post pron. interrog. *kim* valet nostrum doch. Br. 1. 7. 35. 13. 17. 4) in apodosi post *ćêt* valet nostrum so. Br. 2. 17: *tań ćêd ahan na ditsêyam ... pramatʿyâi 'nâń harêyus tu*. — Enunciationem nunquam incipit.

तुङ्ग *tuńga* (r. *tuńǵ* s. *a*) 1) adj. altus. Ragʿ. 6. 3. 2) subst. m. arbor quaedam, Rottleria tinctoria. (Cf. lat. *turg-eo*, liquidis *n* et *r* inter se mutatis; lit. *tunkù* pinguesco; russ. *tučnüĭ* pinguis, cf. Benfey II. 235. I. 591; hib. *tonngo* „a billowy sea", *tonnghail*, *tonnta* „waved", *tonnaim* „I undulate, dip in water", nisi haec pertinent ad scr. *tarańgá* fluctus.)

तुच्छ *tućća* inanis, vacuus. Am. (Lit. *tuśćias* id.)

तुज् *tuǵ* 1. par. (in dial. vêd. 6. par. âtm.) 1) ferire, vulnerare, occidere. Ṛgv. 61. 6: *vṛtrasya marma tuǵan vaǵrêṇa tuǵatâ*. 2) tremere. Ṛgv. 61. 14: *asya bʿiyâ dyâvâća bʿûmâ tuǵêtê*. 3) festinare, properare. Ṛgv. 3. 5. 61. 12: *tûtuǵâna* properans.

1. तुञ्ज् *tuńǵ* 1. par. (*hinsâbalavêśṭanaprâṇanêśu* K. *prâṇê balê* V.; scribitur *tuǵ*, gr. 110[a]) offendere, laedere, ferire, occidere; robustum esse; vestire; vivere (v. *tuńga*).

2. तुञ्ज् *tuńǵ* 10. par. (*bʿâśaṭṭârtʿê*; scribitur *tuǵ*, gr. 110[a]) loqui; superare, occidere, ferire.

तुट् *tuṭ* 6. par. (*kalahakarmaṇi* K. *kalahê* V.) rixari, altercari, contendere.

तुड् *tuḍ* 1. 6. par. frangere, rumpere, lacerare, findere; occidere. Cf. *tuṇḍ*, *tud*.

तुड्ड् *tuḍḍ* 1. par. (*anâdarê*) contemnere, spernere. Cf. *tûḍ*, *tôḍ*.

तुण् *tuṇ* 6. par. (*kâuṭilyê* K. *ǵâihmyê* V.) curvum, inflexum esse.

तुण्ड् *tuṇḍ* 1. âtm. (scribitur *tuḍ*, gr. 110[a]) id.

तुण्ड *tuṇḍa* m. rostrum. Mah. 1. 1474.

तुत्थ् *tuttʿ* 10. par. (*stṛtâu* K.) sternere, obtegere.

तुद् *tud* 6. par. âtm. tundere, ferire, pungere. Bʿaṭṭ. 14. 81: *tutôda gadayâ 'rim*; 15. 4: *atâutsuḣ śûlâiḣ*; Dr. 8. 52: *aśvâńs tudantâu*; Mah. 3. 335: *pratôdêna tudyamâna*; 2. 2530: *tudasi marmâṇi vâkśarâiḣ*. — Part. perf. pass. *tunná* R. Schl. II. 14. 23: *tunna iva tîkśṇêna pratôdêna*. (Lat. *TUD*, *tundo*; goth. *STAUT*, *stauta*; nostrum *stofse*, praefixo *s*; fortasse e scr. *santud*.)

तिडुक *tiduka* m. nomen arboris, Diospyros glutinosa. Lass. 52.

तिन्तिड *tintiḍa* m. nomen arboris, Tamarindus Indica. Am.

तिन्तिडा *tintiḍâ* f. id.

तिप् *tip* 1. et 10. âtm. (*kśaraṇê* K.) stillare. K.: *têpatê ǵalań ǵaṭât.* Cf. *tim.*

तिम् *tim* 4. par. humidum esse, madefieri. Hit. Ser. 97. 5: *vânarâńs timyatali śîtârttakampamânân avalôkya.* — *timitá* humidus, madidus. Am. Cf. *tip.*

तिमि *tími* m. piscis fabulosus, qui centum Yôganorum longitudinem habere dicitur. A. 6. 3.

तिमिङ्गिल *timiṅgila* m. ingens piscis fabulosus. A. 6. 3.

तिमिर *timirá* n. (ut videtur, e *tamira* vel *tamara*, v. *támas*) obscuritas.

तिरश्च् *tiráść* v. *tiryáńć.*

तिरस् *tirás* — *tíras* — (r. *tar* [*tṝ*] s. *as*) 1) praep. in dialecto vêdica, trans, per (v. Lass. p. 34) e. c. *tiraḣ purûćid aśvinâ raǵâńsi ... êḣa yâtam* „per tenebras multas huc venite, Aśvini!" — *ya îńkʿayanti parvatân tiraḣ samudram arṇavam* „qui trans mare undosum nubes propellunt". 2) adv. flexuose, tortuose. (Ad *tirás* trans, per, referri possunt lat. *trans*, goth. *thair-h*, nostrum *dur-ch*, hib. *tar*, *tair* „beyond, over, across, through, above", *tri* „through, by"; lit. *tiês* e regione, ex adverso; ṣend. *tarô* trans [Burn. Yaçna note LXVI] nititur formâ primitivâ *taras.* Ad *tirás* tortuose traxerim hib. *tar* „bad"; v. *tar* [*tṝ*].)

तिरस्कर् -कृ *tiráskar -kṛ* (r. *kar kṛ* praef. *tirás*) 1) obtegere. Ragʿ. 16. 20: *tiraskriyantê kṛmitantuǵâlâiḣ ... gavâkśâḣ*; R. Schl. II. 12. 89: *kâlarâtrir mê nûnam bʿâryârûpatiraskṛtâ tvam râǵaputri.* 2) superare. Ragʿ. 3. 8: *tadîyam ânîlamukʿań stanadvayam* । *tiraśćakâra ... suǵâtayôḣ pańkaǵakôśayôḣ śriyam*; Hit. 81. 8: *sa tiraskriyatê śribʿiḣ.* 3) conviciari, contumeliam dicere. Hit. 13. 11: *tań sarvê tiraskurvanti.*

तिरस्करिन् *tiraskarin* m. (r. *kar kṛ* praef. *tirás* s. *in*) aulaeum. R. Schl. II. 15. 20.

तिरस्करिणी *tiraskariṇî* f. (fem. praec.) 1) i. q. praec. 2) velum. Ur. 22. 4 infr.

तिरस्कार *tiraskâra* m. (a *tiráskar -kṛ* s. *a*) convicium, maledictio, contumelia. Hit. 13. 14. 114. 20.

तिरोधा *tirôdʿâ* v. *dʿâ* praef. *tirás.*

तिरोहित *tirôḣita* v. *dʿâ* praef. *tirás.*

तिर्यक् *tiryák* adv. (acc. neut. sequentis) flexuose, tortuose, oblique, ex obliquo. Ur. 65. 16: *tiryag avalôkya.*

तिर्यञ्च् *tiryáńć* (e *tiri* pro *tirás* et *ańć* ire, in casibus debilibus *tiryáć*, in debilissimis *tiráść*, quod e *tirás* et *ć* pro *ać*; nom. m. *tiryáń*, f. *tiráśćî*, n. *tiryák.*) 1) adj. curvus, flexuosus, tortuosus, obliquus. Mêǵ. 52. 58. 2) subst. m. animal, quadrupes. Hit. 53. 19.

1. तिल् *til* 6. et 10. par. *tilámi*, *têláyâmi* unctum, oleosum esse; v. *tilá*, *tâila.*

2. तिल् *til* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere (cf. *till*, *tar* [*tṝ*], unde *til* ortum esse videtur, attenuato *a* in *i* et mutato *r* in *l.*)

तिल *tilá* m. (r. 1. *til* s. *a*) 1) nomen plantae, cujus semen oleum praebet, Sesamum orientale. 2) nota, macula, quae sesami semini comparatur. Su. 3. 18.

तिलक *tílaka* 1) m. n. macula in fronte, unguento aut terrâ coloratâ facta. Ragʿ. 9. 40. 2) arbor quaedam. ibid.

तिलोत्तमा *tilôttamâ* f. (e *tilá* et *uttamâ*) nom. pr. Su. 3. 18.

तिल्ल् *till* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; v. 2. *til.*

तिसर् -सृ *tisar -sṛ* (nom. *tisrás*, ut videtur, forma reduplic. pro *titar -tṛ*, mutato *t* in *s*, sicut in pers. سه *sih*, tres, correptâ syllabâ *ri* in *ṛ*, sicut in *tṛtíya* tertius) fem. τοῦ *tri* q. v.

तीक् *tîk* 1. âtm. i. q. 1. *tik.*

तीक्ष्ण *tikśṇa* (r. *tiǵ* s. *sna*) calidus, acer, acutus. Su. 2. 9. H. 2. 7. 9. N. 20. 30.

तामरस *tâmarasá* n. (ut videtur, a praec. s. *sa*) nymphaea, lotus. Am.

ताम्बूल *tâmbûlá* n. 1) nux areca. 2) piper betel.

ताम्र *tâmrá* n. cuprum. Râm. I. 31. 50. — adj. (fem. *tâmrî*) colore cuprino. In. 5. 12. N. 26. 17. (Hib. *umha* cuprum.)

ताय् *tây* 1. âtm. (*santânê pâlanê* K. *pâlanasantatyôḱ* V.) 1) servare, tueri (cf. *tay* et *trâi* unde *trâ'yê* servo, ex hoc vero *tâ'yê*, ejecto *r*, ortum esse videtur). 2) extendi (nihil aliud quam pass. radicis *tan*.)

तारा *târâ* f. (ut mihi videtur, e *stârâ* q. v. abjecto *s*) stella. Su. 2. 25. In. 33. (Vid. *stṛ* stella et cf. ṣend. [Zend script] *ś târĕ* pro [Zend script] *śtâr*, v. gr. comp. 30; gr. ἀστήρ, ἄστρον, praefixo α; goth. *stairnô* fem.; lat. *aster*, *astrum*, *stella*, quod e *sterna* ortum esse videtur, mutato *r* in *l*, cui se assimilaverit sequens *n*.)

तारापति *târâpati* m. (e praec. et *páti* dominus) luna. Sâ. 1. 19.

ताराऋप *târârûpa* (Baḥ. e *târâ* et *rûpá* n. forma) stellae formam habens. In. 1. 33.

तारुण्य *târuṇya* n. (a *táruṇa* s. *ya*) juventus, adolescentia. Am.

तार्क्ष्य *tâ'rkśya* m. cognomen Garuḍi (v. *garuḍá*).

ताल *tâla* m. (a *tala* s. *a*) 1) palma manus. 2) plausus manuum, quo numerus musicus notatur. Ḥ. 2. 15. Lass. 39. 10. 3) genus palmae, borassus flabelliformis.

तालवृन्त *tâlavṛnta* m. (e praec. et *vṛnta*) flabellum. Śak. 57. 7.

तालवृन्तक *tâlavṛntaka* n. (a praec. s. *ka*) id. Am.

तालु *tâ'lu* n. palatum. Am.

तावत् *tâ'vat* adv. (neut. sequentis) 1) nunc, hoc tempore. Ḥ. 4. 15. 53. N. 12. 41. Ḥit. 10. 17. — In apodosi post *yâ'vat*, e. c. Ḥit. 43: *yâvad êvâ 'yań vyâd'ô vanân na niḱsarati tâvan mant'aram môćayituń yatnaḱ kriyatâm*; 43. 22: *pratyâvṛtya yâvad asâu lubd'akas tarutalam âyâti tâvat kûrmam apaśyann aćintayat.* 2) tam diu. N. 5. 23. (Huc traxerim gr. τῆμος, mutato *v* in μ sicut e. c. in ΔΡΕΜΩ = scr. *drávâmi*, *t* in ς sicut in τετυφός e τετυφοτ; lat. *dêmus*, *dêmum*; v. gr. comp. 352.)

तावन्त् *tâ'vant* (*tâ'vân*, *tâ'vatî*, *tâ'vat*, v. gr. 259) 1) tantus, tam magnus. Sâ. 5. 41. 2) tantum, tot. N. 20. 24. — Neut. *tâ'vat* c. acc. temporis: *tâvat kâlam* tantum temporis, tam diu. Sâ. 6. 31. (Lat. *tantus* correptum e *tavantu-s*, adjecto *u*; de gr. τόσος v. gr. comp. 412.)

1. तिक् *tik* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire, se movere. Cf. *tak*, *tâuk*, *ṭik*, *ṭik*, *ṭâuk*, *ḍ'âuk*, *trak*, *trâuk*, *tag*, *trag*.

2. तिक् *tik* 5. par. (*ǵiǵ'âńsâyâm* K. *âskandê vad'ê* V.) adoriri, oppugnare; occidere velle; laedere, occidere. Cf. *tig*.

तिग् *tig* 5. par. id.

तिग्म *tigmá* (r. *tiǵ* s. *ma*) calidus, fervidus, urens, acer. A. 7. 20. — Subst. n. calor. (Hib. *time* „heat, warmth".)

तिग्मांशु *tigmâńśu* m. (e praec. et *ańśú* radius) sol.

तिघ् *tig'* 5. par. (*ǵ'âtanê*) pulsare, ferire, occidere.

तिङ्गुद *tiṅguda* m. nomen plantae. N. 12. 3.

तिज् *tiǵ* 1. âtm. (*niśânê kśamâyâńća* K. *kśântâu śitê* V.) 1) acuere. 2) perferre, tolerare. — *tiktá* 1) amarus. 2) suave olens. Mêg'. 20. — Desid. *titikś* perferre, sustinere. Maḥ. 3. 1393: *klêśâńs titikśasê*; Man. 6. 47: *ativâdâńs titikśêta*; B'. 2. 14. — Cl. 10 vel caus. par. *têǵáyâmi* acuere. (Lit. *tékinu* cote acuo, *tékêlis* cos magna; russ. *točú* cote acuo, *točílo* cos; gr. θήγω, fortasse etiam θιγγάνω, ἔθιγον; lat. *tango*; goth. *têka* tango; v. *tê'ǵas* splendor et cf. cambro-brit. *teg* „clear, fair; beautifull, pretty, bland".)

तितिक्षु *titikśu* (a desid. *titikś* — v. *tiǵ* — s. *u*) patiens. Am.

तित्तिरि *tittiri* et *tittirí* m. perdix, „the francoline partridge". Am.

तिथि *tit'i* m. f. dies lunaris. N. 5. 1. Sâ. 3. 2.

load, burden, make heavy", *tromaim* id.; *tormach* „increase, augmentation"; *torp* „bulk"; *tormad* „pregnant growing, big".)

c. *pari* caus. saturare. Mah. 3. 8537: *dêvâ havisâ paritarpitâh.*

c. *sam* saturari. Rgv. 110. 1: *svâhâkrtasya sam u trpnuta* „rite effusi (libaminis potu) nunc satiamini". — Caus. saturare, exhilarare, delectare, satiare. Mah. 1. 4470: *suhrdah . . . d'anêna samatarpayat*; Rag'. 13. 45: *santarpya samidb'ir agnim*; Mah. 3. 946: *tân mûlap'alâih santarpayâmâsa.*

तर्फ् तृफ् *tarp' trp'* 6. par. i. q. *tarp trp.*

तर्ब् *tarb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *tamb.*

तर्मन् *tárman* n. (r. *tar* [*tr̄*] s. *man*) cacumen pali sacrificalis. Am. (Gr. τέρ-μα; lat. *ter-minus*; v. *tar* [*tr̄*].)

तर्म्प् तृम्प् *tarmp trmp* 6. par. satiari. Rgv. 23. 7: *sagûrganêna trmpatu*; v. *tarp trp.*

तर्म्फ् तृम्फ् *tarmp' trmp'* 6. par. i. q. *tarp trp.*

तर्ष् तृष् *tarś trś* 4. par. sitire. *trśitá* sitiens. N. 11. 12. (Cf. goth. *THARS* arefieri, *thairsa*, *thars*, *thaursum*; *thaursus* siccus, *thaursja* sitio, nostrum *Durs-t* sitis; lit. *trókštu* sitio, praet. *troškau*; *trókšulys* sitis; hib. *tart* [*tar-t*] „thirst, drought", *tart-mhar* „thirsty, dry"; gr. τέρσομαι; lat. *torreo* e *torseo*, *tos-tum* e *tors-tum.*)

तर्ष *tarśa* m. (a praec. s. *a*) sitis. Am.

तर्ह् तृह् 6. par. 7. par. *trhámi*, *trṇéhmi* (v. gr. 341) occidere. B'att. 1. 19: *rakśânsi trṇêd'u*; 17. 15: *atrṇêt śatrûn.*

तर्हि *tárhi* (a stirpe pronom. *ta* s. *rhi*, v. *kárhi*, *êtárhi*) nunc, jam. Hit. 89. 1. Lass. 9. 3. 18. 14. 32. 18. 36. 15. 44. 7.

तल् *tal* 1. et 10. par. (*pratiśt'âyâm* K. *pratiśt'itâu* V.) condere. K.: *talati* (*tâlayati*) *dêvâlayân râgâ.*

तल *tala* n. (r. *tal* s. *a*) 1) solum, fundus. (Am. = *ad'as*) loc. *talê* sub. Hit. 58. 15: *tarutalê*; Ritu-S. 1. 13: *mayûrasya talê*; 18: *b'ôginah p'aṇâtapatrasya talê.* 2) planta (pedis). Su. 1. 33. 3) palma (manus). Hit. 36. 4. A. 3. 40. 4) superficies (rei, ut terrae): In. 5. 57. Su. 4. 19. H. 1. 35. 38; (rupis): N. 12. 12; (domus): N. 13. 51. — *nab'astala* (Luftraum) N. 2. 30. (Hib. *talamh* „the world, the earth, land, ground, soil, a country, nation"; lat. *tellus.*)

तलत्र *talatra* n. (e praec. et *tra* servans, v. *tanutra*) tegumentum manuum. Dr. 5. 19. (Mah. 3. 15657.)

तलाङ्गुलि *talâṅguli* f. (Tatp. e *tala* et *aṅgúli*) pedis digitus. In. 12.

तल्प *tálpa* m. n. lectus, cubile.

तष्टार् -ष्टृ *taśṭár -śṭr* m. (r. *takś* s. *târ tr*) faber lignarius.

तस् *tas* 4. par. (*utkśêpaṇê* K. *utkśêpê* V.) levare, allevare. K.: *tasyati mallô mallam.* Cf. *das.*

तस्कर *táskara* m. fur. N. 12. 2.

तस्मात् *tásmât* adv. (ablat. pronom. *tat*) eo, ideo, propterea. Br. 2. 21.

तात *tâta* m. amicus, carus, dilectus (in vocativo solum invenitur). In. 5. 55. Br. 1. 8. 3. 12. B'. 6. 40. M. 18.

तादृश् *tâdrś* m. f. n. (v. gr. 263) talis. N. 1. 13. 13. 50 (v. sq.).

तादृश *tâdrśa* (fem. *-śî*, v. gr. 263) id. (Prâkr. *târisa*, dor. τᾱλίκος, slav. *toliku*, lat. *tâlis*; v. *kîdrśa* et gr. comp. 415-419.)

ताप *tâpá* m. (r. *tap* s. *a*) calor, fervor, aestus; transl. dolor, moeror, sollicitudo. Dr. 5. 20. (Vid. *tap.*)

तापस *tâpasá* m. (a *tápas* s. *a*) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit; asceticus. N. 12. 61. 62. 98.

तापसी *tâpasî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Ur. 84. 11.

तामर *tâmara* n. aqua.

c. *pra* id. Man. 1. 5. 12. 29: *avitarkyam aviǵńêyam.*

c. *vi* id. Maḥ. 1. 3571: *kinnu svid êtat patatî 'ti sarvê vitarkayantaḣ parimôḥitâḣ smaḣ.*

c. *sam* putare. Maḥ. 1. 6540 (v. *tark* sgn. 3).

तर्क्ष् तृक्ष् *tarkś tṛkś* 1. par. (*gatâu* K. *ityâm* V.) ire, se movere. (Cf. *starkś stṛkś*, quod fortasse e *santṛkś*; gr. τρέχω; goth. *thragja* curro, *treiha* urgeo, trudo; hib. *teilg* „go", *teilgin* „a shock, rencounter".)

तर्ज् *tarǵ* 1. par. 1) minari. Râm. II. 70. 25: *tarǵadbʿir iva vânarâiḣ.* 2) reprehendere, conviciari. Bʿatt. 14. 80: *tan tatarǵa.* — Cl. 10. par. âtm. 1) minari c. acc. pers. et instr. rei, Ragʿ. 4. 28: *aḥitân ânilôdbʿûtâis tarǵayann iva kêtubʿiḣ*; 12. 41: *ańkuśâkârayâ 'ńgulyâ tâv atarǵayat*; Maḥ. 4. 567: *iti bruvâṇâ vâkyâni sâ mân nityam atarǵayat.* 2) reprehendere, conviciari. Râm. II. 58. 24: *paruśâir vâkyâis têna tarǵitâ.* (Fortasse huc pertinet germ. vet. *TRUG*, *DRUK*, *triugu*, *driuku* fallo.)

c. *abʿi* 10. âtm. i. q. simpl. Maḥ. 3. 11716: *abʿitarǵayamânâśća ruvantaśća maḥâravân.*

c. *sam* id. Ragʿ. 15. 19: *iti santarǵya śatrugʿnam.*

तर्जनी *tarǵanî* f. (r. *tarǵ* s. *ana* adjecto fem. signo *î*) digitus index. Am.

तर्ण् तृण् *tarṇ tṛṇ* 8. par. (*adanê* K. *bʿakśê* V.) edere.

तर्ण *tarṇa* m. vitulus. Ḥêm.

तर्णक *tarṇaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Am.

1. तर्द् *tard* 1. par. ferire, occidere, vexare, offendere, laedere. (Cf. *tard tṛd*; goth. *us-THRUT* molestiam facere, *us-thriuta*, *us-thraut*, *us-thrutum*, attenuato *a* in *u*.)

2. तर्द् तृद् *tard tṛd* 7. par. âtm. ferire, occidere, destruere. Bʿatt. 6. 38: *bʿûtin tṛṇadmi yakśâṇâń ḥinasmî 'ndrasya vikramam.* — Quae guṇam assumunt formae tam ad *tard* quam ad *tard tṛd* referri possunt, e. c. Bʿatt. 14. 108: *ratʿâśvâńśća ripôs tatarda śâkʿinâ*; 33: *râmaśća baḥûn* (*râkśasân*) *tatarda.* (Vid. *tard* et cf. *tarḥ tṛḥ*, quod fortasse e *tardʿ tṛdʿ*.)

c. *anu* in dialecto vêd. findere, dividere. Ṛgv. 32. 1: *anv apas tatarda* (Rosenius vertit „aquas effudit"); Ṛgv.-V. 82. 3 (v. Westerg.): *anv apâń kʿâny atṛndam ôǵasâ.*

c. *vi* discindere, dirumpere, dilacerare. Bʿatt. 16. 15: *raṇê kartsyati gâtrâṇi marmâṇi vitartsyati.*

तर्प् तृप् *tarp tṛp* 1. par. exhilarare, satiare. — Cl. 4. par. âtm. 5. par. 6. par. 1) gaudere. Ḥit. 76. 14: *kô na tṛpyati vittêna.* 2) satiari. Sâ. 7. 2: *nâ 'tṛpyan katʿayantaḣ punaḣ punaḣ*; In. 2. 26: *guḍâkêśam prêkśamâṇaḣ . . . naćâ 'tṛpyata vṛtraḥâ*; Maḥ. 3. 2247: *atṛpyan ḥatânâm mâńsaśôṇitâiḣ.* C. gen. Ḥit. 66. 8: *nâ 'gnis tṛpyati kâśṭʿânân nâ 'pagânâm maḥôdadʿiḣ.* — Caus. exhilarare, delectare, satiare. Ḥ. 2. 12: *manuśyô gandʿô gʿrâṇan tarpayatî 'va mê*; N. 17. 27: *atarpayat sudêvańća gôsaḥasrêṇa*; Maḥ. 1. 6803: *tan dʿanêna tarpayâmâsa*; In. 1. 21: *pitṝn yatʿânyâyan tarpayitvâ*; Maḥ. 1. 8126: *âǵyadʿârâbʿis tarpayasê 'nalam.* (Cf. *tarmp tṛmp*, *tarpʿ tṛpʿ*, *tarmpʿ tṛmpʿ*; gr. τέρπω, τρέφω; boruss. vet. *en-terpo* prodest; lit. *tarpstu* incrementa capio, augesco, praet. *tarpau*; *tarpà* incrementum; huc etiam traxerim nostrum *darbe*, *be-darf*, ita ut sensus primitivus in oppositum transierit; goth. *tharbs* egenus, *tharf* egeo, *thaurba* id.; russ. терплю *terplju* patior, tolero; fortasse lat. *sa-tur* e *sa-turp*, *san-turp* = scr. *santarp*, abjectâ radicis litterâ finali; itaque *sat* e *satur*, non vice versâ; hib. *tropadh* „heavy, weighty, grave", *trom* id. mutato *p* in nasalem ejusdem organi, nisi *trom* e *tromp*, inserto *m*, abjecto *p*, cf. *tarmp tṛmp*; *tromaighim* = scr. *tarpâyâmi* „I aggravate,

c. *ut* 1) transgredi, trajicere. N. 12. 112: *uttarantan* (sic legendum pro *uttaran tan*) *nadîn ramyâm*; Rag̀. 12. 71: *tênô 'ttirya paťâ laṅkâm.* 2) egredi, emergere. Rag̀. 2. 17: *palvalôttîrṇavarâhayûťa*; Maḥ. 3. 211: *ǵalâd uttîrya.* — Caus. 1) servare. Maḥ. 8306: *uttârayati santatyâ daśa pûrvân daśâ 'parân.* 2) evomere. Man. 11. 160: *aǵńâna-b̀uktan tû 'ttâryam.*

c. *ut* praef. *prati* c. ablat. egredi; descendere. R. Schl. II. 103. 31: *pratyuttîrya nadîtaṭât.*

c. *ut* praef. *sam* 1) transgredi. B̀att. 6. 59: *samuttarantâv avyaťyâu nadân.* 2) cum ablat. egredi. Maḥ. 1. 3283: *ǵalât samuttîrya kanyâs tâḣ.*

c. *nis* 1) transgredi. Rag̀. 3. 7: *nistîryaća dôḥadavyaťâm*; Ḥit. 68. 4: *sa nistarati durgâṇi.* — Caus. servare, liberare. Man. 3. 98: *nistârayati durgâćća mahataśćâ 'pi kilviśât.*

c. *pra* extendere, dilatare. Maḥ. 3. 8149: *prataréćća kulam puṇyam*; Ṛgv. 25. 12: *pra ṇa âyûṅśi târiśat* „nostras vitas longas faciat"; 33. 13: *pra svâm matim atirat* (= *atarat*). — âtm. crescere. Ṛgv. 104. 4: *pra pûrvâb̀is tiratê râśṭi śûraḣ* „implentibus (eum aquis) crescit (et) splendet heros". — Caus. 1) extendere. Maḥ. 3. 8647: *êśâ b̀âgîraťî puṇyâ ... pratâryamâṇâ kûṭêśu.* 2) decipere. Mṛ. 161. 10: *kim mâm pratârayasi.*

c. *vi* concedere, dare. N. 26. 24: *svam aṅśam vitarâmi tê*; 28: *yô mê vitarasi prâṇân.* Maḥ. 1. 4498. A. 3. 47.

c. *sam* i. q. simpl. Ḥ. 1. 14: *santîrya dûrapâram b̀uǵaplavâiḣ*; Man. 9. 161: *santaran ǵalam*; B̀. 4. 36. — Caus. 1) traducere. R. Schl. II. 89. 8: *gaṅgâm ... santârayantu naḣ.* 2) ferre, portare, vehere. Maḥ. 3. 10857: *mâdrînandanakâv ub̀âu durgê santârayiśyâmi yatrâ 'śaktâu b̀aviśyataḣ.* 3) servare. Man. 9. 139: *dâuḥitrô 'pi hy amutrâi 'naṅ santârayati.*

तरक्षु *tarákśu* m. canis hyaena. Am.

तरङ्ग *taraṅgá* m. (r. *tar* [*tṝ*] s. *aṅga*) fluctus, unda. Am.

तरङ्गिणी *taraṅgiṇî* f. (a praec. s. *in* in fem.) flumen.

तरण *taraṇa* n. (r. *tar* [*tṝ*] s. *ana*) trajectio, trajectus. Ḥit. 75. 4.

तरल *taralá* (r. *tar* [*tṝ*] s. *ala*) tremens, tremulus. Śak. 20. 11.

तरस् *táras* n. (r. *tar* [*tṝ*] s. *as*) velocitas. Ḥêm.

तरस *tarasá* n. caro. Am.

तरस्विन् *tarasvín* (a *táras* s. *vin*) celer, velox. Am.

तरु *tarú* m. (a r. *tar* [*tṝ*] s. *u*, nisi a *tarḥ tṛḥ* crescere, sicut *drumá* q. v. a *darḥ dṛḥ* crescere, *vṛkśá* a *varḥ vṛḥ* id.) arbor.

तरुण *táruṇa* (fem. *-ṇâ* et *-ṇî*, r. *tar* [*tṝ*] s. *una*, v. *tarú*) 1) adj. adolescens, juvenis. Ḥit. 28. 11: *taruṇî b̀âryâ.* — *táruṇî* subst. Ḥit. 5. 15. (Germ. vet. *diorna* virgo, puella, famula; island. vet. *therna* famula, serva.)

1. तर्ंह् तृंह् *tarṅḥ tṛṅḥ* 6. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *ḥiṅsê* V.) ferire, occidere, laedere.

2. तर्ंह् तृंह् *tarṅḥ tṛṅḥ* 1. par. (*vṛdd̀âu* K.; scribitur *tarḥ tṛḥ*, gr. 110[a]) crescere. (Cf. *darṅḥ dṛṅḥ*, *darḥ dṛḥ*, gr. ΤΡΙΧ, θρίξ, τέρχνος; v. Benfey 1. 95.)

तर्क् *tark* 10. par. 1) intueri, spectare. N. 11. 36: *durd̀arśân tarkayâmâsa.* 2) cogitare, considerare, reputare, perpendere, explorare. N. 16. 9: *tâṅ samîkśya ... tarkayâmâsa b̀âimî 'ti*; 5. 14: *śrutâni dêvaliṅgâni tarkayâmâsa*; 21. 35: *êvan tarkayitvâ.* 3) putare. M. 1. 6540: *sa ḥi tân tarkayâmâsa rûpatô nṛpatiḣ śriyam | punaḣ santarkayâmâsa ravêr b̀raśṭâm iva prab̀âm.* (Fortasse *tark* cohaeret cum *darś dṛś* e *dark*, v. gr. comp. I. p. 125 *; huc trahi posset goth. *thankja* cogito, mutatis liquidis *r* et *n*; fortasse lit. *tikiu* credo e *tirkiu.*)

c. *anu* i. q. simpl. In. 1. 9: *dêvam anvatarkayat.*

c. *ni* part. perf. pass. *nitânta* multus, immodicus, immoderatus. Ragʿ. 3. 8 et 35. 14. 43. Ur. 24. 4. 74. 8. Ritu-S. 1. 5.

c. *pra* i. q. simpl. R. Schl. II. 12. 105: *pratâmya vâ praǵvala vâ pranaśya vâ.*

c. *sam* id. Gita-G. 4. 21: *ćintâsu santâmyati.*

तमस् *támas* n. (r. *tam* s. *as*) caligo, obscuritas, tenebrae. Sâ. 5. 76. (Lit. *tamsà* caligo, *tamsùs* obscurus; russ. *temnüĭ* obscurus, *temno-ta* caligo; hib. *teim* „dark, obscure", *teimhen* „darkness", *teimheal* „an eclipse, darkness"; germ. vet. *demar* crepusculum; mutato *s* in *r*, nisi *demar* pertinet ad scr. *tamisra*; sax. vet. *thim* obscurus, attenuato *a* in *i*; anglo-sax. *dim* id.; lat. *tenebrae* ad scr. *tamisra* vel *timirá* trahi posset, ita ut ortum sit e *tembrae*, inserto *b* euphonico, sicut in gr. μεσημβρία, ἀμβροσία; cf. Pott. 1. 260.)

तमस्विनी *tamasvinî* f. (a praec. s. *vin* in fem.) nox. Am.

तमिस्र *tamisra* n. (a *támas* s. *ra*, attenuato penultimo *a* in *i*) i. q. *támas*. Am.

तमिस्रा *tamisrâ* f. (fem. praec.) nox obscura. Am.

तमोनुद् *tamônud* m. (e *támas* et *nud* mittens) 1) ignis. 2) sol. 3) luna. Am.

तमोमय *tamômáya* (a *támas* s. *maya*) caliginosus, obscurus. Sâ. 6. 43.

तम्ब् *tamb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere; cf. *tarb.*

तय् *tay* 1. âtm. (*gatirakśayôḱ*) ire, se movere; tueri, servare; cf. *trâi.*

तर् (तॄ) *tar* (*tṝ*) 1. par. interdum âtm. (praet. redupl. *tatâra*, *têrima*, gr. 407; part. perf. pass. *tîrṇá*) transgredi, trajicere. Râm. II. 53. 17: *têrur ikśumatîn nadîm*; Bʿ. 18. 58: *sarvadurgâṇi ... tariśyasi*; R. Schl. I. 25. 16: *śvas tariśyâmahê vayam*; Br. 3. 4: *taradʿvam plavavan mayâ*; Nalôd. 3. 34: *svarôśaǵaladʿin taran.* — *pratiǵńân tartum* fidem exsolvere, promissum servare. R. Schl. I. 68. 9. — Caus. *târáyâmi* 1) facere ut aliquis transgrediatur, trajicere, transvehere. Maḥ. 1. 5853: *târayâmâsa... gaṅgân nâvâ nararśabʿân*; 4230: *târyamâṇô yamunâm.* 2) servare, liberare, facere ut aliquis trajiciat periculum, infortunium, dolorem etc. (cf. *tartum âpadam* Br. 1. 34) Br. 3. 4: *iha vâ târayêd durgâd uta vâ prêtya târayêt*; Sâ. 7. 15: *târayiśyati vaḱ sarvân.* (Cf. lat. *ter-minus*, v. gr. comp. 478, *trans*, *in-trare*, *pene-trare*, *tero*, *ter-e-bra*; gr. τέρ-μα, τέρ-θρον, τερέω, τέρ-ε-τρον, τορεύω, τιτράω, τιτραίνω, τιτρώσκω; τέρας, quod naturam transgreditur, cf. *ádbʿuta*; suffixum comparationis -τέρος = scr. *tara*, v. gr. comp. 291; τηρέω = scr. *târáyâmi*; goth. *thair-kô* foramen, *thair-h* per, v. scr. *tirás*; lit. *triniù* tero; slav. *trû* id.; hib. *tar*, *tair*, *tri*, v. *tirás* ex *taras*; *toir* „a pursuit, diligent search, pursuers, aid, help"; *tór* „a pursuer"; *tóramh* „pursuit"; *toras* „a journey"; *teirin* „a descent" — v. *taraṇa* et *tar* [*tṝ*] praef. *ava*; — *tearnadh* „descending", *tearanaim* „I descend"; *tarradh* „protection"; *tur* „a journey, a tour, a search"; *tarthaighim* „I assist, defend, protect"; *tarthadoir* „a saviour"; v. *trâi*, *trâ.* Mutato *r* in *l*: gr. τέλος, τέλλω, τηλοῦ; lat. *telum*, a penetrando dictum; lit. *til-tas* pons, *tolùs* longinquus, distans; v. *til.*)

c. *ati* i. q. simpl. Bʿ. 13. 25: *atitaranti mṛtyum.*

c. *ati* praef. *vi* id. Bʿ. 2. 52.

c. *ava* descendere. In. 2. 16: *avatîrya ratʿôttamât*; Ḥ. 3. 1. N. 21. 18. Maḥ. 3. 1889: *naranârâyaṇâu ... avatîrṇâu tâu pṛtʿvîm.* — Caus. facere ut aliquis descendat; demere, tollere, auferre. Maḥ. 3. 9917: *gaṅgâm avatârayâmâsa*; Dr. 8. 33: *drâupadîm avatârya (ratʿât)*; Maḥ. 4. 164: *ǵyâpâśan dʿanuśas tasya bʿîmasênô 'vatârayat.* Avertere oculos. Ragʿ. 6. 30: *aṅgarâǵâd avatârya ćakśuḱ.*

nâ 'nvatapyata durmatiћ; 13720: *anutapyê b'ŗśan tâta tava ĝ'ôrêṇa karmaṇâ.* — Caus. dolore afficere, moerorem afferre. Rag'. 8. 88.

c. *anu* praef. *prati* pass. dolore affici, poenitentiâ vexari. R. Schl. II. 12. 36: *yadi dattvâ varâu râĝan punaћ pratyanutapyasê.*

c. *ab'i* i. q. simpl. Rag'. 8. 43: *ab'itaptam ayaћ* calens ferrum; transl. R. Schl. II. 62. 5: *dvâb'yâm api maћârâĝaћ śôkâb'yâm ab'itapyatê* (cf. śl. 6: *daћyamânas tu śôk'âb'yâm*).

c. *upa* id. R. Schl. II. 59. 9: *upataptôdakâ nadyaћ*; Maћ. 3. 71: *duћk'êna śarîram upatapyatê.* — Caus. id. Maћ. 3. 10708: *sa samidd'ê maћaty agnâu śarîram upatâpayan.*

c. *upa* praef. *sam* id. Maћ. 2. 856: *manaћ samupatapyatê.*

c. *nis* (mutato *s* in *ś* et *t* in *ṭ*) exurere, comburere. Maћ. 1. 8215: *dagd'âikadêśâ baћavô niśṭaptâs tat'â 'parê.*

c. *pari* urere, torrere. Maћ. 1. 4784: *sûryêṇa sa ћa d'armâtmâ paryatapyata b'ârata.* — Transl. pass. dolore affici, dolere, moerere. Maћ. 1. 1747: *paryatapyata tat pâpań kŗtvâ*; 8441: *yadart'am paritapyasê.* — Act. id. R. Schl. II. 66. 7: *râmań vivâsitań sab'âryań ĝanakô śrutvâ paritapsyaty aћam iva.* — Caus. dolore afficere. Ḥit. 103. 8: *kań svîkŗtâ na viśayâћ paritâpayanti.*

c. *pra* 1) urere, comburere, exurere. B'. 11. 30: *ĝagat samagram b'âsas tavô 'grâћ pratapanti*; Maћ. 3. 13086: *śadb'ir anyâiśća saћitô b'âskaraћ pratapiśyati.* 2) dolere, moerere. R. Schl. II. 12. 1: *ćintâm ab'isamâpêdê muћûrtam pratatâpaća.* — Caus. calefacere, urere. Su. 1. 10: *tayôs tapaћprab'âvêna dîrg'akâlam pratâpitaћ | d'ûmam pramumućê vind'yaћ.*

c. *sam* 1) urere. R. Schl. II. 85. 17: *vanadâћâgnisantaptam pâdapam*; In. 5. 44: *ћŗććayêna santaptaћ.* 2) pass. dolore affici, moerere. Sâ. 5. 83: *divâ 'pi mayi niśkrântê santapyêtê gurû mama.* — Cl. 4. âtm. se castigare, corpus suum vexare. Maћ. 1. 4639: *śataśŗńgê maћârâĝa tâpasaћ samatapyata.* — Caus. 1) urere. R. Schl. II. 85. 17: *antardâћêna daћanaћ santâpayati râg'avam.* Transl. vexare, dolore afficere. Ḥit. 103. 7: *santâpayanti kam apat'yab'uĝan na rôgâћ.* 2) collustrare, illuminare. Maћ. 3. 11970: *tataћ santâpitâ lôkâ matprasûtêna têĝasâ.*

तप *tapa* (r. *tap* s. *a*) urens, vexans, in comp. cum *para*, v. *parantapa* qui hostem vexat.

तपस् *tápas* n. (r. *tap* s. *as*) 1) calor, fervor. Lass. 5. 7: *grîśmê pańćatapâ b'ûtvâ.* 2) fervidum anni tempus. 3) nomen mensis. 4) corporis cruciatus; castimonia, devotio. In. 5. 43. N. 24. 20. B'ag. 4. 10. 28. (Lat. *tempus*, v. r. *tap.*)

तपस्य् *tapasy* denom. (a praec. s. *y*, gr. 520) se ipsum castigare, corpus suum vexare. M. 5. B'. 9. 27.

तपस्य *tapasya* adj. (a praec. s. *a*, nisi a *tápas* s. *ya*) qui corpus suum vexat, qui vitam austeram, tormentuosam, castam agit. B'. 18. 67.

तपस्विन् *tapasvín* adj. (a praec. s. *vin*) i. q. praec. Su. 3. 5. B'. 6. 45. 7. 9.

तपोधन *tapôd'ana* (Baћ. e *tápas* et *d'ána* divitiae) castigationis, castimoniae, devotionis dives. Su. 2. 15.

तम् *tam* 4. par. *tâ'myâmi* dolore affici, moerere, languescere, tabescere, confici. R. Schl. II. 52. 25: *tâmyati śôkêna*; 106. 31: *b'aratêna tâmyatâ.* — Caus. *tamáyâmi* vexare; Maћ. Ros.: *punar yudd'âya sańĝagmus tamayantaћ parasparam.* (Fortasse lat. *tabeo* huc pertinet, mutatâ nasali in mediam ejusdem organi, sicut in gr. βροτός, in lit. *dewyni* novem; russ. *tomlju* fatigo, vexo.)

c. *â* i. q. simpl. R. Schl. II. 63. 50 in âtm.: *tasya tv âtâmyamânasya tań vâṇam aћam udd'aram.*

तनु *tanú* (r. *tan* s. *u*) 1) adj. (fem. *tanu*, *tanú*, *tanvî*) tenuis. Dr. 7. 7. 2) subst. f. n. corpus. Dr. 6. 20. In. 1. 33. (Gr. *ταvυ* in initio compp.; lat. *tenuis*, adjecto *i*, v. *gurú* et gr. comp. 923; osset. *ťænag*, v. gr. comp. 87; island. vet. *thunnr*; germ. vet. *dunni*, th. *dunnja*, nostrum *dünn*; hib. *tana*; russ. *tonkiĭ*; v. 1. *tan*. Cum *tanú* corpus cf. slav. ТѢЛО *têlo*.)

तनुत्र *tanutra* n. (e *tanú* et *tra* servans, v. sq.) lorica, thorax.

तनुत्राण *tanutrâṇa* n. (e *tanú* corpus, et *trâṇa* servans, a r. *trâ* s. *ana*) lorica, thorax. A. 11. 4.

तनुस् *tánus* n. (r. *tan* s. *us*) corpus (v. *tanú* sgn. 2).

तनू *tanû* f. (v. *tanú*) corpus.

तनूनप *tanûnapa* n. butirum purificatum.

तनूनपाद् *tánûnápâd* m. (e praec. et *ad* edens) ignis. Ḥit. 55. 10 (cf. *ḥutabʻuǵ*, *ḥutâśana*.)

तनूरुह *tanûruḥa* m. n. (e *tanú* vel *tanús* secundum euph. r. 75 et *ruḥa* crescens, a r. *ruḥ* s. *a*) pilus corporis. N. 26. 32.

तन्ति *tánti* m. (r. *tan* s. *ti*) textor.

तन्तु *tántu* m. (r. *tan* s. *tu*) filum. Ḥit. 24. 20.

तन्तुक *tantuka* m. (a praec. s. *ka*) id. Bʻar. 1. 95.

तन्त्र् *tantr* 10. âtm. (scribitur *tatr*, gr. 110[a]; sed videtur esse denom. a *tantra*, quod a *tan* extendere) sustentare, praesertim familiam. Śak. 91. 13: *praǵâh praǵâḣ svâ iva tantrayitvâ.*

तन्त्र *tantra* (r. *tan* s. *tra*) I. m. textor (cf. *tánti*). II. n. 1) filum (cf. *tántu*). 2) sustentatio familiae. 3) nomen librorum, qui precum formulas mysticas et sacros ritus tractant.

तन्द्रा *tandrâ* f. 1) lassitudo. N. 24. 53. 2) pigritia, segnitia.

तन्वङ्ग *tanvaṅga* (fem. *-î*, Baḥ. e *tanú* et *áṅga* corpus) tenue, gracile corpus habens. Ḥ. 2. 37.

तप् *tap* 1. par. calefacere, urere. A. 4. 47: *na tatra sûryas tapati*; Bʻ. 11. 19: *paśyâmi tvâṅ svatêǵasâ viśvam idan tapantam*; Ḥit. 24. 6: *sutaptam pânîyam.* — Intrans. ardere, uri. Maḥ. 1. 2037: *tapanti vaḥnâu.* — Transl. dolore afficere, vexare. Ḥ. 1. 23: *kâruṇyêna manas taptam*; Br. 2. 31: *na mân tapsyaty aǵîvitam*; R. Schl. I. 8. 1: *sutârʻan tapyamânasya nâ ''sîd vaṅśakaraḣ sutaḣ.* — Intrans. dolere, moerere. Br. 1. 32: *âtmânam apićô 'tsṛǵya tapsyâmi paralôkagaḣ.* — Caus. vel cl. 10. par. âtm. 1) calefacere, urere. Ḥit. 23. 22: *na ḥi tâpayituṅ śakyaṅ sâgarâmbʻas tṛṇôlkayâ*; Maḥ. 3. 14785: *tâpayan ... raśmivân iva têǵasâ*; — *tâptá* pro *tâpitá* splendens In. 1. 9. 2) cruciare, vexare. Maḥ. 1. 1571: *tvan tîvrêṇa tapasâ praǵâs tâpayasê*; Gita-G. 11. 22: *tâpitaḣ kandarpêṇa.* 3) se ipsum castigare, corpus suum vexare. Maḥ. 3. 8199: *yaḣ snâtas tâpayêt tatra.* — Cl. 4. âtm. interdum par. *tápyê*, *tápyâmi* se ipsum castigare, corpus suum vexare. R. Schl. I. 57. 11: *putrân dadṛśê tapyamânân.* — Plerumque adjecto substant. *tápas*, e. c. M. 4: *sô 'tapyata tapô ǵôram*; Bʻ. 17. 5: *ǵôran tapyantê yê tapô ǵanâḣ*; Su. 1. 7: *tatrô 'gran têpatus tapaḣ*; Maḥ. 1. 4619: *tapsyâvô vipulan tapaḣ*; 4781: *tapsyê maḥat tapaḣ.* (Cf. lat. *tepeo*; gr. ΤΑΦ, *θάπτω*, quod primitive cremare significat; fortasse *ἅπτω* accendo e *τάπτω*, abjecto *τ*, vel primum mutato *τ* in *σ*, deinde in spir. asp.; russ. *tepl'* calidus, *teplota* calor; hib. *tebhot* „intense heat"; germ. vet. *damf.* Ad hanc radicem etiam traxerim lat. *tempus*, quod primitive fervidum anni tempus significaverit, deinde tempus in universum, sicut scr. *varśá* [pluvia] et *ábda* [aquam dans] pro pluvio anni tempore annum ipsum significant. Quod ad suffixum attinet, *tempus* cum scr. *tápas* convenit.)

c. *anu* pass. uri, dolore affici, dolere, moerere. R. Schl. II. 42. 11: *spṛśṭvâ 'gnim iva pâṇinâ | anvatapyata ďarmâtmâ putraṅ saṅćintya tâpasam*; Maḥ. 3. 992: *yas tvâm ... vanam prasťâpya*

तत्पर *tatpara* (hunc, hanc, hoc, hos etc. tanquam praecipuum habens. Bah. e *tat* et *para* n., v. gr. 598) plane addictus, plane deditus, in fine compp. ubi *tat* redundat, e. c. N. 16. 26: *d'yânatatpara* = *d'yânapara* meditationi addictus.

तत्परता *tatparátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praec. Hit. 128. 21.

तत्र *tátra* (a stirpe pronominali *ta* s. *tra*) 1) ibi, hic, illic. In. 1. 6. — Pro locat. *tásmin*. Br. 1. 22 (*tatra vâsê* i. e. *tasmin vâsê* in hac habitatione, cf. *êkatra*). — *tátra tátra* hic et illic, ubique. In. 2. 31. Su. 1. 33. N. 17. 36. 2) illuc, in illum locum. H. 2. 16. Br. 2. 3. (Cf. goth. *thathrô* inde, v. gr. comp. 420.)

तत्रत्य *tátratya* (a praec. s. *tya*) qui illic est, dortig. Hit. 88. 12.

तत्रभवती *tatrab'avatî* fem. seq. Ur. 15. 11 infr.

तत्रभवन्त् *tatrab'avant* m. (e *tátra* illic et *b'avant*) in linguâ scenicâ excellens, praeclarus, dominus, de persona absente (ita *atrab'avant* de personâ praesente „der Vortreffliche hier"). Ur. 15. 12 infr.

तत्व *tatva* v. *tattva*.

तथा *tát'â* (e stirpe pronom. *ta* s. *t'â*) sic, ita. Dr. 4. 1; tam. H. 3. 3. A. 7. 13. — Particula assentiendi ita, vero, sane. H. 4. 59. Su. 3. 22. Repetitum respondet ad *yat'â yat'â* (quomodocunque). N. 8. 14. — *tat'â 'pi* nihilominus, tamen. Hit. 11. 5. 15. 10.

तथ्य *tat'ya* (a praec. s. *ya*) adj. verus. — Subst. n. verum. N. 5. 23.

तद् *tad* v. *tat*.

तदनन्तर *tadanantara* (Tatp. e *tat* et *anantará* intervalli expers, proximus) ejus proximus. N. 22. 16.

तदा *tadấ* adv. (a stirpe pronom. *ta* s. *dâ*) illo tempore, tunc. H. 1. 15. — Respondet ad *yadấ* quando. B'. 2. 52. 4. 7. Dr. 5. 18. — Saepe redundat, ubi in narrationibus eventus tempus definit, quod jam aliis temporis adverbiis sufficienter indicatum est. H. 1. 30. N. 20. 3. — In apodosi post *yádi* valet nostrum so. Lass. 7. 13: *yady êšâ mama b'âryâ b'avati tadâ ģívâmi.* (Cf. lit. *tadà* tum; slav. *togda* (*tŭgda*), gr. comp. 422.)

तदानीम् *tadấnîm* (v. gr. 584. 52 et cf. *idấnîm*) tunc. Dr. 6. 10.

तदीय *tadíya* (a *tat* s. *îya*, v. gr. 265) 1) qui ejus, hujus, illius, eorum, earum est. Rag'. 2. 28. 2) i. q. primitivum *tat*, e. c. Rag'. 1. 81: *sutân tadîyâň surab'êĥ kṛtvâ pratinid'im* „filiam hanc"; P. 2: *tadîyam asti nâu d'anam.*

तद्वत् *tadvat* (e *tat* hoc et *vat* sicut) ita, sic. Lass. 24. 7.

1. तन् *tan* 8. par. âtm. *tanṓmi*, *tanvḗ* extendere, expandere, facere, perficere, creare. Rag'. 3. 25: *pitur mudan tatâna*; Nalôd. 1. 20: *gatim iha nalô stanôd yânêna* (schol. *akarôt*). — Pass. *tanyḗ* et *tâyḗ* (gr. 454); part. perf. pass. *tatá*. B'. 2. 17. 8. 22: *yêna sarvam idan tatam.* (Gr. τάνυμαι, τείνω; lat. *tendo*, adjecto *d*, *tenuis*, *tener*; goth. *thanja* tendo; germ. vet. *denju*; russ. *tonju* tenuo; lit. *tempju* tendo, adjecto *p*; hib. *tana* „thin, slender, lean", *tanaighim* „I make thin" = caus. *tânáyâmi*; cambrobrit. *taenu* „to spread, to expand".)

c. *anu* i. q. simpl. Mah. 3. 12681: *d'armam êvâ 'nutanvatî.*

c. *ava* tegere. R. Schl. I. 17. 14: *yânaň kambalâvatatam*; II. 93. 4: *avatatâ vâraṇâir b'ûĥ.*

c. *vi* i. q. simpl. Nalôd. 1. 54: *vyatanôt surayôgam* (schol. *dêvârćanam akarôt*); B'. 4. 32: *êvam bahuvid'â yaǵńâ vitatâ brahmaṇô muk'ê*; Man. 3. 28: *vitatê yaǵńê.*

c. *sam* praef. *anu* extendere, expandere. B'ag. 15. 2: *ad'aśća mûlâny anusantatâni.*

2. तन् *tan* 1. et 10. par. *tánâmi*, *tânáyâmi* (*śrad'ôpatâpayôĥ* K.) credere; vexare.

तनय *tánaya* m. (r. *tan* s. *aya*, cf. *santâna*) filius. N. 13. 34.

तनया *tanayâ* f. (fem. praec.) filia. N. 12. 12.

2. तट् *tat* 10. par. *tâṭáyâmi* (*âhatâu*) percutere, ferire; cf. *taḍ*, *tuḍ*, *tud.*

तट *taṭa* m. n. (r. *taṭ* surgere, s. *a*) 1) ripa. Hit. 126. 9. 2) montis planities. Ur. 41. 5. 3) clunis. In. 2. 32.

तटिनी *taṭinî* f. (a praec. s. *in* in fem.) fluvius.

तड् *taḍ* 10. par. pulsare, ferire, percutere, tundere. Man. 4. 164: *śiśyarťan tâḍayêt tu tâu*; 8. 299: *tâḍyâh syû ragvâ*; Mah. 1. 2308. 5302: *tam padâ 'tâḍayat*; Dr. 9. 3: *śirô gṛhîtvâ râǵânan tâḍayâmâsa*; A. 3. 21: *atâḍayan śarêṇâ 'ťa tad b'ûtam*; 27: *tâniťâ 'sya śarîrâṇi śarâir aham atâḍayam.* (Vid. *taṇḍ*, *tuḍ*, *tuṇḍ*, *tud* et cf. hib. *tathaim* „I kill, destroy", *tathog* „a clash, a slap".) c. *vi* i. q. simpl. Mah. 1. 8273: *dêvân vyatâḍayêtâṅ śarâih.*

तडाग *taḍâga* n. piscina, lacus. N. 12. 8. 13. 2.

तडित् *taḍít* f. (r. *taḍ* s. *it*) fulmen.

तडित्वत् *taḍitvant* (a praec. s. *vant vat*) fulmine praeditus. Ur. 9. 18.

तण्ड् *taṇḍ* 1. âtm. (scribitur *taḍ*, gr. 110[a]) i. q. *taḍ.*

तण्डुल *taṇḍulá* m. (r. *taṇḍ* s. *ula*) frumenti granum, praecipue oryzae. Hit. 14. 31.

1. तत् *tat* (them. *ta*, nom. m. *sa*, *sô*, *sah*, f. *sâ*, n. *tat*, v. gr. 244) is, hic, ille; repetitum: hic et ille. Sâ. 6. 20: *tâṅs tân vigaṇayann arťân.* — Ad respondendum ad repetitum relativum (*yô yah* quicunque) etiam demonstrativum repetitur, e. c. N. 5. 12: *yaṅ yaṅ hi dadṛśê têśân tan tam mênê nalan nṛpam*; B'. 3. 21: *yad yad âćarati śrêśťas tat tad êvê 'tarô ǵanah.* — Interdum ad orationis vim augendam in constructione cum aliis pronominibus ponitur, tam tertiae quam secundae vel primae personae; e. c. *sâ 'haṅ kamalagarb'âb'am apaśyantî hṛdi priyam* I *na vindâmi.* — Interdum ad personam non separatim expressam, sed verbi terminatione indicatam refertur; e. c. N. 12. 85: *sâ vanâni girîṅśćâi 'va ... vićarâmi.* De adverbiali hujus pronominis usu v. p. 44. s. v. *idám.* — Interdum *tat* in initio compositorum, quae cum alio antecedente vocabulo conjuncta sunt, redundat; e. c. Lass. 32. 12: *b'artṛtadgatamânasâ* = *b'artṛgatamânasâ*, nam *tat* h. l., ut recte observat Lassenius, nil aliud valet, quam *b'artṛ*; v. *tatpara.* (Lit. *tas* hic, *tá* haec; goth. *THA* [them. articuli masc. et neut.], nom. masc. *sa* = scr. *sa*, fem. *sô* = scr. *sâ*; gr. TO, TĀ, ὁ, ἁ, τό; slav. *TO*, *TA*, nom. *tŭ* hic, *ta* haec, *to* hoc; lat. *is-te*, *is-ta*, *is-tud*, *tam*, *tum*, *tunc.* Hib. *so* hic = scr. *sa*; *sé* is, er; *si* ea, sie, et *ti* is, is qui ad scr. *sya*, *tya* pertinere videntur; v. *tyat* et gr. comp. 343 sq. et 353 sq.)

2. तत् *tat* (acc. neut. praec.) 1) ideo. N. 17. 43. 2) in recentioribus scriptis sicut nostrum so ad particulam conditionalem respondet. Lass. 43. 8.

तत *tata* v. *tan.*

ततस् *tátas* adv. (a stirpe *ta*, gr. 244, s. *tas*) 1) inde, ab hoc tempore. N. 20. 34, sequente *paśćát* postea, H. 4. 16. Hinc frequentissime tum, deinde. H. 4. 26. N. 1. 20. 2) in constructione cum comparativo ablativi *tásmât* substantive positi locum tenet. H. 1. 37. Br. 1. 8. 18. 3) cum vi accusat. illuc. Br. 1. 20. — Post *itás* q. v. vel accusativi vel locativi vim habet, illuc, illic. N. 10. 4. Dr. 8. 25. 4) repetitum, iterum iterumque. N. 11. 19. 5) in apodosi respondet ad *yádi.* Lass. 45. 2. 77. 14. (Gr. τόθεν, slav. *tuṅdu*; v. gr. comp. 421.)

तत्क्षणात् *tatkśaṇât* adv. (e *tat* et ablat. *kśaṇât*) eodem momento, statim. N. 23. 21.

तत्त्व *tattvá* vel तत्व *tatvá* n., cf. gr. 564 (a pronom. neut. *tat* id, hoc, illud, s. *tva*) 1) veritas. Dr. 2. 5. N. 16. 38. B'. 3. 28. 2) natura, vera natura. N. 19. 2. 28. A. 4. 37. B'. 18. 1.

तत्त्वतस् *tattvatás* adv. (a praec. s. *tas*) secundum veritatem, veram naturam; accurate, penitus. B'. 4. 9.

डिम्ब् *ḍimb* 10. par. (*kśêpê* K. *nôdê* V.; scribitur *ḍib*, gr. 110[a]) conjicere, mittere; v. *ṭip*.

डिम्भ् *ḍimb́* 10. par. âtm. (*saṅǵâtê* K. *saṅǵê* V.; scribitur *ḍib́*, gr. 110[a]) coacervare; v. *ḍap*.

डिम्भ *ḍimb́a* m. pullus, catulus.

डी *ḍî* 1. et 4. âtm. *ḍáyê*, *ḍî'yê* volare. c. *ut* 4. âtm. *uḍḍîyê* (gr. 61) evolare, alis se levare. Hit. 38. 11: *uḍḍîyamânaḣ kâkô vṛkśam ârûḍ́aḣ*.

डीन *ḍîna* n. (r. *ḍî* s. *na*) volatus.

डुम्भ् *ḍumb́* 10. âtm. (*saṅǵâtê* K. *saṅǵê* V.; scribitur *ḍub́*, gr. 110[a]) coacervare; v. *ḍap*.

ढ *ḍ́*.

ढक्का *ḍ́akkâ* f. tympanum magnum.

ढोल *ḍ́ôla* m. id.

ढौक् *ḍ́âuk* 1. âtm. v. *ṭ́âuk*.

ण *ṇ*.

De radicibus, quae apud grammaticos a linguali nasali *ṇ* incipiunt v. gr. 109.

त *t*.

त *ta* v. *tat*, gr. 244.

तंस् *taṅs* 1. et 10. par. (*alaṅkârê* K. *alaṅkṛtâu* V.; scribitur *tas*, v. gr. 110[a]) ornare; v. *avataṅsa*. (Boruss. vet. *teisint* honorare, *teisi* honor.)

तक् *tak* 1. par. (*sahanahâsayôḣ* K. *sahanê hâsê* V.) sustinere, perferre; ridere.

तक्ष् *takś* 1. et 5. par. 1) frangere, dissecare, findere. Mah. 3. 1585: *śarâis tatakśâtê parasparam*; 4. 1883: *anyônyan tatakśur iśub́iḣ*. 2) in dial. vêd. facere, fabricari. Ṛgv. 32. 2: *tvaśṭâ 'smâi vaǵraṅ svaryan tatakśa* „Tvaśṭris ei telum laude dignum paravit"; 20. 2. 52. 7. 61. 6. 111. 1. (Lit. *tašau* dolo, ascio; russ. *tesatj* dolare; polon. *ćieśla* faber lignarius, v. sq.; lat. *tig-num*, cf. Pott. I. 270; boruss. vet. *tikint* facere, *tikinnimai* facimus, *teikusna* creatio, creatura; gr. ΤΕΚ, τίκτω, τέκνον, τεύχω; fortasse etiam τόξον.)

तक्षन् *tákśan* m. (r. *takś* s. *an*) faber lignarius, v. *takś*. (Gr. τέκτων.)

1. तङ्क् *taṅk* 1. âtm. (*gatâu* K., scribitur *tak*, gr. 110[a]) ire. (V. *ṭik* et cf. hib. *teicheamh* „a going, passage", *tochamhlaim* „I march", *tochar* „a causeway, pavement", *toichim* „going, departing"; lit. *tekù* curro, *tákas* semita, *tekúnas* cursor; slav. *tekuṅ* curro.)

2. तङ्क् *taṅk* 1. par. (*kṛććragîvanê* K. *dâuśṭ́yê* V.; scribitur *tak*, gr. 110[a]) in miseriâ vivere, v. *âtaṅka*.

तङ्ग् *taṅg* 1. par. (*sḱalanê* K. *kampê gatê* V.; scribitur *tag*, gr. 110[a]) vacillare, ire. (V. *ṭik* et cf. hib. *tagaidh* „come ye on, advance", *tigim* „I come, go, consent".)

1. तञ्च् *taṅć* 1. par. (*gatâu* K. *itâu* V.) ire.

2. तञ्च् *taṅć* 7. par. *tanáćmi* (*saṅkući*) curvare, inflectere; v. sq.

तञ्ज् *taṅǵ* 7. par. *tanáǵmi* (*saṅkôćê*) id.

1. तट् *taṭ* 1. par. (*uććrâyê* K. *uććrayê* V.) surgere; extollere, sublevare. (Fortasse lit. *tësiu* levo, erigo, mutato *t* in *s*.)

1. झष् *ǵʿaś* 1. par. âtm. (*grahê pîḍanê*) capere, tegere.

2. झष् *ǵʿaś* 1. par. (*hiṅsâyâm* K. *vadʿê* V.) laedere, occidere; cf. *kaś*, *ǵʿûś*, *ǵaś*, *ǵûś*, *ćaś*.

झष *ǵʿaśá* m. (ut videtur, a r. *ǵʿaś* capere, tegere) piscis. Bʿ. 10. 31. (Fortasse hib. *iasg* id. abjectâ consonante initiali; de *sg* = scr. *ś* v. Pictet p. 65. Huc etiam referri potest lit. *żuwis* piscis, abjecto *ś* et attenuato *a* in *u*, cui euphoniae causâ *w* additum sit.)

झिल्लि *ǵʿilli* f. (a sono dictum) gryllus. (Cf. *gryllus*, nostrum *Grille*.)

झिल्लिका *ǵʿillikâ* f. (a praec. s. *ka* in fem.) id. N. 12. 1.

झु *ǵʿu* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; cf. *ǵu*, *ǵyu*, *ćyu*.

झूष् *ǵʿûś* 1. par. i. q. *ǵʿaś*.

ट ṭ.

टङ्क् *ṭaṅk* 10. par. (*bandʿê*, scribitur *ṭak*, gr. 110[a]) ligare.

टङ्क *ṭaṅka* m. n. 1) scalprum. Ragʿ. 12. 80. 2) pondus quoddam (Wils. „equal to 4 masbas"). Hit. 98. 11. Lass. 29. 5.

टल् *ṭal* 1. par. (*viklavê*) commotum, perturbatum, perterritum esse; v. *ṭval*.

टिक् *ṭik* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; cf. *ṭîk*, *ṭâuk*, *ḍʿâuk*, *taṅk*, *taṅg*, *tik*, *tâuk*, *traṅk*, *trâuk*, *traṅg*, *tvaṅg*, *taṅć*, *tvaṅć*, *taṅǵ*.

टिट्टिभ *ṭiṭṭibʿa* m. avis quaedam (Wils. „Parra jacana or goensis"). Hit. 72. 5.

टिट्टिभी *ṭiṭṭibʿî* f. (a praec. signo fem. *î*) fem. praec. Hit. 72. 7.

टिप् *ṭip* 10. par. (*kśêpê* K. *nudi* V.) conjicere, mittere; cf. *ḍip*, *ḍimb*, *ḍamb*, *ḍimbʿ*, *ḍabʿ*, *ḍambʿ*.

टीक् *ṭîk* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; v. *ṭik*.

टौक् *ṭâuk* et ढौक् *ḍʿâuk* 1. âtm. ire, accedere, appropinquare. Bʿat. 2. 23: *kṛtagʿâtayatnâ yântaṅ vanê râtrićarî ḍuḍʿâukê*; 14. 71: *ḍuḍʿâukirê punar laṅkâm*; Śak. 63. 14: *vyavasitô vaktraṇ ḍʿâukatê*. (Vid. *ṭik* et cf. germ. vet. *TUH* aquam subire, nostrum *tauchen*; cf. Graff 5. 367.)

ट्वल् *ṭval* 1. par. i. q. *ṭal*.

ड ḍ.

डप् *ḍap* 10. par. âtm. *ḍâpáyâmi*, *ḍâpáyê* (*saṅhatâu*) coacervare. Cf. *ḍamp*, *ḍip*, *ḍimp*, *ḍimbʿ*, *ḍumbʿ*, *dimp*, *dimbʿ*.

डम्प् *ḍamp* 10. par. âtm. (scribitur *ḍap*, gr. 110[a]) id.

डम्ब् *ḍamb* 10. par. (scribitur *ḍab*, gr. 110[a]) i. q. *ṭip*. c. *vi* imitari. Ragʿ. 4. 17: *tam ... ṛtur viḍambayâmâsa na punaḥ prâpa taććriyam*; 13. 29. Bʿar. 1. 21.

डम्भ् *ḍambʿ* 10. par. âtm. i. q. *ḍap* (scribitur *ḍabʿ*, gr. 110[a]).

डिण्डिम *ḍiṇḍima* m. tympanum parvum. Hit. 58. 21.

1. डिप् *ḍip* 4. 6. 10. par. *ḍípyâmi*, *ḍipấmi*, *ḍêpáyâmi* (*kśêpê* K. *nudi* V.) conjicere, mittere; v. *ṭip*.

2. डिप् *ḍip* 10. âtm. (*saṅhatâu*) coacervare; v. *ḍap*.

डिम्प् *ḍimp* 10. âtm. (scribitur *ḍip*, gr. 110[a]) id.; v. *ḍap*.

ज्वर *ǵvará* m. (a praec. s. *a*) aegritudo, transl. molestia, difficultas, labor, dolor. Br. 1. 15. N. 20. 39. Bᶜ. 3. 30. Ragᶜ. 8. 83.

ज्वल् *ǵval* 1. par. flammare, flagrare. In. 1. 6: *ǵvalitâsya*; Ḥ. 4. 48: *rôśaǵvalan.* — Caus. accendere. Sâ. 5. 78: *tatô 'gnim ânayitvê 'ha ǵvâlayiśyâmi pâvakam.* (Hib. *geal* „fair, white, bright", *gealach* „the moon", *gealaighim* „I whiten, bleach, shine"; *guallaim* „I blacken, burn", *gual* „coal, coals, fire"; huc etiam traxerim nostrum *Kohle*, germ. vet. *colo*, angl. *coal*; fortasse lit. *swelù* amburo, ustulo, mutatâ gutturali in sibilantem; germ. vet. *wallu* ferveo, aestuo, bullio, *walm* fervor [aestatis], *wâli* tepor, abjectâ initiali gutturali, sicut in *warm*, v. *ǵᶜarmá*; fortasse etiam lat. *bullio* huc pertinet, mutato *v* in *b*, sicut in *bis* = scr. *dvis.*)

c. *pra* par. âtm. id. In. 5. 26: *praǵaǵvalamânêśu agniśu*; N. 23. 13: *atᶜa praǵvalitas tatra sahasâ ḥavyavâḥanaḱ*; Dr. 6. 28: *krôdᶜaḱ praǵaǵvâla.* — *praǵvalita* flammans. A. 13. 38. — Caus. accendere. Ḥit.: *dîpam praǵvâlya.*

c. *vi* praef. *abᶜi* id. Bᶜ. 11. 28: *vaktrâṇy abᶜiviǵvalanti.*

c. *sam* caus. accendere. Sâ. 6. 25: *agnin tatra sańǵvâlya.*

ज्वल *ǵvalá* (r. *ǵval* s. *a*) flagrans. Ḥ. 2. 7. Bᶜar. 1. 95.

ज्वलन *ǵvalana* (r. *ǵval* s. *ana*) 1) adj. flammans, flagrans. A. 10. 43. 2) subst. n. flamma. Bᶜ. 11. 29.

ज्वलानन *ǵvalânana* (Baḥ. e praec. et *ânana* n. vultus) flagrantem vultum habens. Ḥ. 2. 7.

ज्वलित *ǵvalitá* (r. *ǵval* s. *ta*) 1) flagrans, flammans, v. *ǵval.* 2) n. splendor. Ragᶜ. 8. 83. (Aut huc aut ad *ǵᶜâura* flavus trahi posset nostrum *Gold*, ita ut aut a flavo colore aut a splendore dictum sit, servatâ initiali mediâ [gr. comp. 92], quae in voce *Kohle* secundum generalem legem in tenuem se convertit; v. *kanaka* a *kan* splendere.)

ज्वलितास्य *ǵvalitâsya* (Baḥ. e praec. et *âsya* vultus) flagrantem vultum habens. In. 1. 6.

ज्वाल *ǵvâlá* m. (r. *ǵval* s. *a*) flamma. Am.; v. sq. (Hib. *gual* m. „coal, coals, fire"; v. *ǵval.*)

ज्वाला *ǵvâlâ'* f. (fem. praec.) id. Ragᶜ. 15. 16.

झ ǵᶜ.

झङ्कार *ǵᶜaṅkâra* m. (e sono *ǵᶜaṅ* et *kâra* faciens, v. *ćîtkâra*) sonus quidam lenis, susurrus, bombus; e. c. apium (v. Ur. 72. 2). Bᶜar. 1. 8. Ur. 73. 6.

झट् *ǵᶜaṭ* 1. par. (*saṅǵᶜâtê* K. *saṅḥatâu* V.) i. q. *ǵaṭ.*

झटिति *ǵᶜaṭiti* adv. celeriter, subito. Bᶜar. 1. 69.

झम् *ǵᶜam* 1. par. edere; v. *ǵam.*

झम्प *ǵᶜampa* m. saltus (Sprung, a jump). Ḥit. 63. 15. (Cf. *ćup*, *ćap*, *kamp*, angl. *jump.*)

झर् (झॄ) *ǵᶜar* (*ǵᶜṝ*) 4. par. *ǵᶜîryâmi* (*vayôḥânâu* K. *ǵyânâu* V.) senescere; v. *ǵar* (*ǵṝ*).

झर *ǵᶜara* m. (ut videtur, a r. *ǵᶜar* [*ǵᶜṝ*] s. *a*) catarrhacta. Am.; v. *nirǵᶜara.*

झर्च् *ǵᶜarć* 6. par. i. q. *ǵarć.*

झर्छ् *ǵᶜarć̄* 6. par. id.

झर्ज् *ǵᶜarǵ* 6. par. id.

झर्झ् *ǵᶜarǵᶜ* 6. par. id.

झला *ǵᶜalâ* f. 1) lux solis, lux splendida, splendor. 2) filia. Mêd. (Cf. *ǵval*, hib. *gal* m. „heat", *galla* f. „fairness, brightness, beauty", *gallad* „a lass, a young girl"; sic scr. *yúvan* a splendore dictum esse videtur, ita ut e *dyuvan* mutilatum sit, cf. *dyuvan* sol a *div* splendere.)

झल्ल *ǵᶜalla* m. gladiator, „a prize fighter". Maḥ. 2. 102.

c. *prati* 1) par. consentire, assentire. N. 19. 10: *pratiǵânâmi tê vâkyań gamiśyâmi narâd́ipa*; Su. 3. 22: *sâ tat́ê 'ti pratiǵńâya.* 2) par. praestare aliquid, spondere de aliquâ re. R. Schl. I. 55. 13: *brahman na pratiǵânîmô nâstikô ǵâyatê ǵanaḱ.* 3) âtm. polliceri. A. 5. 8: *pratiǵânîśva tań (gurvart́am) kartum*; B́. 18. 65: *mâm êvâi 'śyasi satyan tê pratiǵânê*; Maḥ. 1. 7234: *pratiǵaǵńêća râǵyâya drupadô vadatâm varaḱ*; R. Schl. I. 1. 61: *pratiǵńâtańća râmêṇa tadâ bâlivad́am prati.* 4) âtm. confiteri. B́. 3. 31: *kâuntêya pratiǵânîḥi na mê b́aktaḱ praṇaśyati.*

c. *vi* scire, cognoscere, intelligere, percipere, dignoscere. N. 12. 75. 124: *mânuśîm mâm viǵânîta*; B́. 2. 19: *ya ênam vêtti ḥantâraṅ yaśćâi 'nam manyatê ḥatam | ub́âu tâu na viǵânîtaḱ*; 4. 4: *kat́am êtad viǵânîyâm* „quomodo istud intelligam"; In. 4. 1: *pârt́asya ćakśur urvaśyâṅ saktam viǵńâya*; N. 8. 6: *viǵńâya nalaśâsanam*; Ḥ. 1. 3: *viǵńâya niśi pant́ânam*; 6: *diśaśća na viǵânîmaḱ.* — Caus. facere ut sciat, cognoscat aliquis, nuntiare. Raǵ. 5. 20: *samâptavidyêna mayâ maḥarśir viǵńâpitô 'b́ûd gurudakśiṇâyâi*; 14. 60.

ज्ञाति *ǵńâtí* m. (r. *ǵńâ* s. *ti*) cognatus, propinquus *). Ḥ. 1. 39. 41. N. 9. 35. 16. 37. (Goth. *knô-ds*, th. *knô-di* f., genus.)

ज्ञान *ǵńâna* n. (r. *ǵńâ* s. *ana*) 1) scientia. N. 20. 8. B́. 3. 3. 41. 8. 2. 2) mens, intellectus. N. 10. 25. A. 8. 16.

ज्ञानवन्त् *ǵńânavant* (a praec. s. *vant vat*) scientiâ praeditus. B́. 10. 38.

*) Wils.: A distant Kinsman, one who does not participate in the oblations of food or water offered to deceased ancestors.

ज्ञानिन् *ǵńânin* (a *ǵńâna* s. *in*) id. B́. 3. 39. 6. 46.

1. ज्या *ǵyâ* 9. par. *ǵinấmi*, gr. 346 (*ǵarâyâm*) tabescere, senescere; cf. *ǵâi.*

2. ज्या *ǵyâ* f. nervus arcûs. (Cf. gr. βιός, v. *ǵiv.*)

ज्यायांस् *ǵyấyâṅs* (gr. 226. 4) 1) natu major. 2) melior. B́. 3. 1. 8. 3) peregregius, optimus. Raǵ. 18. 33.

ज्यु *ǵyu* 1. âtm. (*gatyâm*) ire; cf. *ǵu*, *ǵú.*

ज्युत् *ǵyut* 1. par. âtm. lucere, fulgere. In. 1. 32: *ǵyôtatê pâvakaḱ.* — Caus. In. 1. 30: *ǵyôtayann iva b́âskaraḱ.* Cf. *ǵut*, *dyut.*

ज्येष्ठ *ǵyếśt́a* (gr. 226. 4) 1) natu maximus. Ḥ. 1. 26. 2. 32. 2) optimus. R. Schl. I. 62. 2. (Hib. *gast* „an old woman"; *giostaire* „an active old man", *giostaireas* „old age".)

ज्यैष्ठ *ǵyâiśt́a* m. (a *ǵyếśt́a* constellatio quaedam s. *a*) nomen mensis, Maius-Junius. Am.

ज्योतिस् *ǵyốtis* n. (r. *ǵyut* s. *is*) 1) lumen, splendor. B́. 5. 24. 13. 17. 2) stella, sidus. B́. 10. 21.

ज्योत्स्ना *ǵyôtsnâ* f. (ut videtur, a *ǵyốtis* s. *na* in fem., ejecto *i*) lumen lunae. Sâ. 5. 106.

ज्रि *ǵri* 1. par. (*ab́ib́avê*) superare, vincere; cf. *ǵi.*

ज्री *ǵrî* 9. 1. 10. par. *ǵriṇấmi*, *ǵráyâmi*, *ǵrâyáyâmi* (*ǵyânê*) senescere; cf. *ǵar* (*ǵṛ*), *ǵyâ.*

ज्वर् *ǵvar* 1. par. (*rôgê*) aegrotare, febrire. Ćaur. 6: *dîrǵavirahaǵvaritâṅgayaśṭi*; ubi schol. *ǵvarita* per *pîḍita* explicat. (Vid. *ǵûrti*, *ǵvará* et cf. *ǵar* [*ǵṛ*], *ǵûr*, lat. *ae-ger*, v. *ǵar* [*ǵṛ*]; hib. *gurt* „pain, trouble, fierceness", v. *ǵûrti*; fortasse huc pertinet nostrum *schwer*, germ. vet. *swâr* et *swâri* gravis, germ. med. *swâr*, *swære* gravis, molestus, tristis, aeger animi, mutatâ gutturali in sibilantem, vel abjectâ gutturali et deinde praefixo *s* euphonico, sicut nostrum *schwätze*, germ. med. *swaze* garrio cum scr. *vad* dicere cohaerere videtur; cf. germ. vet. *var-wâzu* maledico. Huc etiam referri possit nostrum *Qual*, *quälen*, mutato *r* in *l*.)

ǵńâna, ejectis nasalibus; lat. *disco* correptum esse censeo e *didasco*, et *doceo* explicari possit e caus. scr. *ǵńâpáyâmi*, mutatâ labiali in gutturalem; quod olim huc traxi gr. δίζημι non potest ad *ǵńâ* referri secundum gramm. comp. 88 not.* p. 127. De ṣend. *ṣnâ* scire v. gramm. comp. 37. Germ. vet. *CHNÂ* nosse, unde praet. *chnâta* et subst. *chnât* cognitio; angl. *I know*; goth. *kann* novi, germ. vet. *chan* id., pl. *chunnumês*, nostrum *kann*, *kenne*, quae aut ita explicari possunt, ut nasales finales origine ex intermedia syllaba τοῦ *ǵâ-nấ-mi* ortae sint, sicut in persico *dânem* scio, aut ita ut per metathesin e *ǵńâ* ortum sit *kann**), reduplicatâ nasali, nisi separandum est *kan-n* et altera nasalis ad radicem primitivam altera ad derivationem pertinet. Lit. *źinaù* scio, *źinẽ* scientia, *saźinẽ***) conscientia; slav. ЗНАЬѪ *ṣnajuń* novi primitivam radicis formam accuratius servavit. Hib. *gnia* „knowledge", *gnic* id., *gno* „ingenious", *gnas* „custom, use".)

c. *anu* 1) permittere. Maḥ. Exord. 136: *anvaǵânât tatô dyûtam*; N. 24. 5: *anvaǵânât sa pârtivaḣ.* 2) (frequentissime) dimittere, proficiscendi veniam dare. Ḥ. 1. 26: *anuǵńâtaḣ sa gaććê 'ti brâtrâ ǵyêṣṭêna*; Br. 2. 28: *anuǵânîḥi mâm ârya*; A. 4. 54. N. 17. 19. 18. 5. 24. 4. — Caus. facere ut alqs. permittat sive dimittat, veniam proficiscendi petere. Maḥ. 1. 2414: *sa mâtaram anuǵńâpya tapasy êva manô dadê.* (Pottius apte, ut mihi videtur, confert gr. ἀνώγω; v. sq.)

c. *anu* praef. *abi* 1) mandare, jubere. In. 4. 14: *tava śakrâbyanuǵńâtaḣ pâdâv adya prapadyatâm*; 5. 49: *tava pitrâ 'byanuǵńâtâm ... yasmân mân nâ 'binandêtâḣ.* 2) dimittere. In. 5. 29: *tava pitrâ 'byanuǵńâtâ gatâḣ svaṅ svaṅ gṛḥaṅ surâḣ.* — Caus. 35: *ǵagmatuśća yatâkâmam anuǵńâpya parasparam.*

c. *anu* praef. *sam* 1) permittere. N. 6. 7: *asmâbiḣ samanuǵńâtê damayantyâ nalô vṛtaḣ.* 2) mandare, jubere. In. 5. 34: *tatô ṣhaṅ samanuǵńâtâ têna pitrâća tê ṣnaga.* 3) dimittere. Su. 2. 2: *suḥṛdbiḣ samanuǵńâtâu.*

c. *abi* 1) i. q. simpl. N. 20. 14: *aḥaṅ ḥi nâ 'biǵânâmi bavêd êvan na vê 'ti vâ*; 21. 21: *nâ 'biǵaǵńê sa nṛpatir duḥitrartê samâgatam*; N. 5. 11: *nâ byaǵânân nalan nṛpam*; 13. 73: *sâirandrîm abiǵânîśva.*

c. *abi* praef. *sam* agnoscere, cognoscere (erkennen). N. 23. 24: *indrasênâṅ saḥa brâtrâ samabiǵńâya.*

c. *ava* spernere. Br. 2. 19: *avaǵńâtâća lôkêṣu*; B. 9. 11: *avaǵânanti mâm mûḍâ mânuṣîn tanum âśritam.*

c. *â* percipere, cognoscere. In. 3. 1: *śakrasya matam âǵńâya*; Ḥ. 2. 16: *brâtur vaćanam âǵńâya.* — Caus. jubere. In. 5. 20: *kim âǵńâpayasi dêvi.* Su. 2. 1.

c. *â* praef. *sam* caus. jubere, c. acc. pers. et loc. rei. Rag. 16. 75: *samâǵńâpayad âśu sarvân ânâyinas tadvićayê.*

c. *pari* cognoscere, animadvertere, observare. Ḥit. 18. 21: *vyavaḥâram pariǵńâya vadyaḣ pûǵyô 'sta vâ bavêt*; 20. 14: *tad pariǵńâya mârǵâraḣ ... palâyitaḣ*; Man. 8. 126.

c. *pra* cognoscere, animadvertere, cernere, discernere. Râm. III. 52. 33: *aḥô tama ivê 'daṅ syân na praǵńâyêta kińćana | râǵâ ćên na bavêl lôkê*; N. 17. 3: *damayantyâ gataḣ sârdan (nalaḣ) na prâǵńâyata karḥićit*; B. 11. 31: *na praǵânâmi tava pravṛttim*; 18. 31: *darmam adarmańća ... ayatâvat praǵânâti.* — *striyam praǵńâtum* cum feminâ concumbere. Maḥ. 1. 2471: *naća striyam praǵânâti kaśćid aprâptayâuvanaḣ.*

*) Respicias scr. *dmâ* flare, quod in specialibus tempp. transponitur in *dam.*

**) De scriptione *źinaù* etc. v. gr. comp. 357 (II. p. 154).

जूष् *ǵûś* 1. par. âtm. (*ḣiṅsâyâm* K. *vad'ê* V.) laedere, occidere, cf. *ǵaś*, *ćaś*, *ǵas*, *ǵ'aś*, *ǵ'ûś*.

जृम्भण *ǵṛmb'aṇa* n. (r. *ǵarmb'* *ǵṛmb'* s. *ana*) actio aperiendi, expandendi, efflorescendi. B'ar. 1. 24: *mâlatî śirasi ǵṛmb'aṇônmuk'î.*

जेतार् -तृ *ǵê'târ -tṛ* m. (r. *ǵi* s. *târ tṛ*) victor. Am.

जेमन *ǵêmana* n. (r. *ǵim* edere, s. *ana*) cibus, victus. Am. (Hib. *diamann* „food, sustenance", v. *ǵam.*)

जेष् *ǵêś* 1. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire.

जेह् *ǵêḣ* 1. âtm. (*yatnê.* Fortasse forma redupl. a r. *ḣi*, abjecto *i*) operam dare, niti.

जै *ǵâi* 1. par. (*kśayê*) perire; cf. *kśâi.*

जैत्र *ǵâitra* adj. (fem. -*trî*, ut videtur, a perdito primitivo *ǵitra*, a r. *ǵi* s. *tra*, sicut *ćitra* a *ći*) victor, victoriosus. Rag'. 4. 16. 12. 85. 41. 11.

ज्ञ *ǵńa* (r. *ǵńâ* s. *a*) sciens, noscens, in fine compp. N. 2. 17.

ज्ञप् *ǵńap.* Haec a grammaticis tanquam radix proposita syllaba nil aliud est quam caus. radicis *ǵńâ*, cujus caus. vulgo sonat *ǵńâpay* (gr. 466), unde *ǵńap* correpto *â* in *a*, quam correptam formam ibi tantum adhibitam videmus, ubi suff. *ta* part. perf. pass. proxime cum radice conjungitur, ita ut praeter *ǵńâpitá* inveniatur *ǵńaptá*, quae forma ejecto *i* convenit cum *tâptá* pro *tâpitá*, v. *tap.* Exempla formae *ǵńaptá* praef. *â* et *vi* v. Dêv. 6. 5: *têná ''ǵńapta* ab hoc jussus; Ḣit. 67. 19: *sarvâiḣ paśub'ir militvâ siṅḣô viǵńaptaḣ* ab omnibus animalibus conjunctis leoni dictum est; Ḣit. ed. Ser. 87. 16: *garutmatâ prab'ur b'agavân nârâyaṇaḣ ... viǵńaptaḣ* (ed. Bonn. *viǵńâpitaḣ*).

ज्ञा *ǵńâ* 9. par. âtm. *ǵânâ'mi*, *ǵânê'* (gr. 346) 1) scire, nosse, cognoscere, intelligere. N. 12. 13: *ǵânâti vârśṇêyaḣ kva nu râǵâ nalô gataḣ*; Sâ. 6. 35: *tvam atra ḣêtuṅ ǵâniśê*; N. 20. 8: *sarvaḣ sarvan na ǵânitê sarvaǵńô nâ 'sti kaśćana.* C. accus. rei, de qua scimus. N. 12. 14: *nâi 'śa ǵânâti nâiśad'am*; Ḣ. 1. 6: *taṅća pâpan na ǵânîmô yadi dagd'aḣ puróćanaḣ*; subintellecto verbo substantivo in constructionibus, quae latino inf. cum accus. respondent; N. 12. 77: *tasya mân tanayâṅ sarvê ǵânîta* hujus me filiam (esse) cuncti scite; 17. 46: *yat'âća vô na ǵânîyâd bruvatô mama śâsanât* ne sciat, vos dicentes (esse) jussu meo. C. nomin. participii pass. in *ta*, R. Schl. II. 7. 23: *na ǵânîśê tênâi 'vam atisand'itâ* nescis ab illo sic decepta (te deceptam esse). Cum infinit., B'. 1. 39: *kat'an na ǵńêyam asmâb'iḣ pâpâd asmân nivartitum.* 2) sciscitari, percontari, exquirere. N. 17. 44: *sa nalaḣ sarvat'â ǵńêyaḣ kaśćâ 'sâu kvaća vartatê*; Ḣ. 2. 11: *gaćća ǵânîḣi kê nv êtê śêratê vanam âśritâḣ*; Dr. 1. 14: *gaćća ǵânîḣi sâumyâi 'nâṅ kasya vâ 'tra kutô 'pi vâ*; 1. 16. N. 22. 1. — Caus. *ǵńâpáyâmi* (gr. 466) part. perf. pass. *ǵńâpitá* et *ǵńaptá* (v. *ǵńap*) 1) facere ut aliquis sciat, nunciare. Maḣ. 1. 5864. c. gen. pers. et acc. rei: *tatas tê ǵńâpayâmâsur d'ṛtarâśṭrasya nâgarâḣ | pâṇḍavân agninâ dagd'ân*; 2. 558: *tam ... aǵńâpayat svam prayôǵanam.* 2) jubere. Ḣit. 98. 21: *yad âǵńâpayati dêvaḣ.* — Desid. âtm. sciendi, cognoscendi, sciscitandi, explorandi cupidum esse; explorare. N. 19. 12: *aśvân ǵiǵńâsamânô vićâryaća punaḣ punaḣ*; R. Schl. II. 12. 15: *at'a ǵiǵńâsasê mân tvam b'aratasya priyâpriyê*; Rag'. 2. 26: *âtmânućarasya b'âvaṅ ǵiǵńâsamânâ*; v. *ǵiǵńâsâ.* (Lat. *GNĀ*, *GNŌ*, *gnâ-rus*, *(g)nosco*, *co-gnosco*, *i-gnôro*; fortasse *glôria* e *gnôria*, sicut *alius* = scr. *anyá*; gr. ΓΝΩ, γνῶθι, ἔγνων, γνῶ-σις etc., (γ)νοέω, (γ)νοῦς etc.; γιγνώσκω formâ convenit cum desid. scr. *ǵiǵńâsê*, ita lat. *nosco*, *co-gnosco*; etiam διδάσκω huc trahimus, mutatis gutturalibus in linguales, sicut in persico *dâ-nem* scio = scr. *ǵânâ'mi*; δαῆναι denominativum esse videtur a

śvarâu (ed. Calc. *atyaǵîvad*; quod schol. explicat per *atikramya ǵîvitavân tatô 'py utkṛṣṭaǵîvita âsît*).

c. *upa* 1) obsequi, obedire c. acc. pers. Man. 9. 105: *śêśâs tam upaǵîvêyuḣ*; Maḥ. 2. 1625: *bândavâs tvô 'paǵîvantu saḥasrâkśam ivâ 'marâḣ*. Pass. Râm. III. 76. 58: *suǵîvaṅ nityaśas têna yaḣ parâir upaǵîvyatê.* 2) c. acc. rei exsequi, perficere, observare. Man. 10. 74: *tê samyag upaǵîvêyuḣ śaṭ karmâṇi.* 3) c. ablat. dependere ab aliquo. Râm. III. 76. 58: *têna tu durǵîvaṅ yaḣ parâd upaǵîvati.*

c. *upa* praef. *prati* reviviscere, vitam recipere. Mṛ. 122. 3 infr.: *pratyupaǵîvitâ 'smi.*

c. *vi* id. Maḥ. 1. 2002: *dviǵaprab'âvâd râǵêndra vyaǵîvat sa vanaspatiḣ.*

c. *sam* i. q. simpl. N. 26. 25: *saṅǵîva śaradâṅ śatam*; Dr. 9. 4: *punaḣ saṅǵîvamânasya.* — Caus. facere ut aliquis reviviscat, in vitam revocare. Rag'. 12. 74: *sîtâm . . . samaǵîvayat.* — Desid. formae causalis Maḥ. 1. 2012: *saṅǵiǵîvayiśu* in vitam revocandi cupidus.

जीव *ǵîvá* (r. *ǵîv* s. *a*) 1) adj. vivus. Dr. 7. 20. 2) subst. m. vita. (Lit. *gywas* vivus; goth. *qvius*, th. *qviva*, lat. *vivus*; gr. βί(F)ος; hib. *beo* „living, alive".)

1. जीवन *ǵî'vana* n. (r. *ǵîv* s. *ana*) vita. B'. 7. 9.

2. जीवन *ǵî'vana* (a *ǵîvay* caus. r. *ǵîv*, s. *ana*) vivificus. A. 4. 51.

जीवल *ǵîvalá* m (r. *ǵîv* s. *ala*) n. pr. N. 15. 7.

जीविका *ǵîvikâ* f. (r. *ǵîv* s. *ika* in fem.) vita. N. 11. 17.

जीवित *ǵîvitá* n. (r. *ǵîv* s. *ta*) vita. Dr. 9. 11. Br. 1. 27. (Lit. *gywatà*; slav. ЖИВОТ *śivot*; lat. *vita* e *vivita*.)

जु *ǵu* 1. par. âtm. *ǵávâmi*, *ǵávê* ire, festinare, v. *ǵava*. (Cf. *ǵyu*, *ǵ'u*, lit. *żúwu* venio, fut. *żu-su*.)

जुगुप्स् *ǵugups* desid. r. *gup* q. v.

जुगुप्सा *ǵugupsâ* f. (a praec. s. *â*) vituperatio. Mṛ. 15. 5.

जुङ्ग् *ǵuṅg* 1. par. (*tyâgê*; scribitur *ǵug*, gr. 110[a]); videtur esse forma redupl. pro *ǵaṅg*, v. *ǵaṅgam*) relinquere.

1. जुड् *ǵuḍ* 6. par. (*band'ê*) ligare.

2. जुड् *ǵuḍ* 6. par. (*gatâu*) ire.

3. जुड् *ǵuḍ* 10. par. (*prêraṇê* K. *nôdê* V.; caus. praec.) mittere.

जुत् *ǵut* 1. âtm. (*b'âsanê* K. *dyutyâm* V.) lucere, fulgere; cf. *ǵyut*, *dyut*, *div*.

जुन् *ǵun* 6. par. (*gatâu*) ire.

1. जुष् *ǵuś* 1. 10. par. *ǵô'śâmi*, *ǵôśáyâmi* (*paritarkaṇê* K. *tarkê tṛptâu* V.) investigare, exhilarare.

2. जुष् *ǵuś* 6. âtm. (*prîtisêvanayôḣ* K. *mudi sêvê* V.) amare, desiderare; colere. B'. 2. 2: *anâryaǵuśṭa*; N. 12. 65: *âśramamaṇḍalan nânâmṛgagaṇaǵuśṭam*; Maḥ. 1. 3569: *amararâǵaǵuśṭât puṇyâl lôkât patamânaṅ yayâtiṅ samprêkśya.* In dial. vêd. benevole accipere. Ros. Ṛgv. Sp. 12. 2: *ǵuśasva girim mama*; 13. not.: *ǵuśasva naḣ samid'am.* Caus. *ǵôśáyâmi* facere ut aliquis colat. B'. 3. 26: *ǵôśayêt sarvakarmâṇi.* (Cf. ṣend. [Zend script] *ṣauśa* voluntas gr. comp. 58, hib. *gus* „a desire, inclination"; goth. *KUS* eligere, *kiusu*, *kaus*, *kusum*, nostrum *kiese*, lat. *gus-tus*, nisi hoc pertinet ad scr. *ǵ'as*; gr. γεύω, γεύομαι, v. Pott. p. 277.)

जुह्वत् *ǵuḥvat* v. *ḥu*.

जूति *ǵûti* f. (r. *ǵu* s. *ti* productâ radicis vocali) celeritas. Am.

जूर् *ǵûr* 1. par. (*ǵîrṇê* K. *ǵyânâu vad'ê* V.) contritum esse, senescere, occidere, cf. *ǵûrv*, *ǵûr*, *ǵar* (*ǵṝ*), unde *ǵûr*, mutato *a* in *û*.

जूर्ति *ǵûrti* f. (r. *ǵvar* s. *ti*) febris. Am. (Hib. *gurt* „pain, trouble, fierceness".)

जूर्व् *ǵûrv* 1. par. (*vad'ê*) occidere. (Hib. *gearbaim* „I grieve, hurt, wound".)

जिज्ञासा *gig̃ńâsâ* f. (a *gig̃ńâs* desid. r. *g̃ńâ*, s. *â*) exploratio. Hit. 20. 13. 72. 14.

जिज्ञासु *gig̃ńâsu* (a *gig̃ńâs* desid. r. *g̃ńâ*, s. *u*) cognoscendi, explorandi cupidus. B'. 6. 44.

जित् *git* (r. *gi* s. *t*, gr. 573) vincens, expugnans; in fine compp. Dr. 9. 11.

जितक्रोध *gitakrôd'a* (Bah. e *gitá* et *krôd'a* iracundia) victam iracundiam habens, iracundiae expers. Sâ. 3. 2.

जितक्लम *gitaklama* (Bah. e *gitá* et *klama* lassitudo) victam lassitudinem habens, lassitudinis expers. H. 1. 52.

जितात्मन् *gitâtman* (Bah. e *gitá* et *âtmán* q. v.) victam, domitam animam habens, victum semetipsum habens, qui animi affectiones vicit. Su. 2. 2.

जितेन्द्रिय *gitêndriya* (Bah. e *gitá* et *indriyá* n. sensus) victos, domitos sensus habens. Su. 3. 2. Sâ. 1. 2.

जिन्व् *ginv* 1. par. (*prîṇanê*, scribitur *giv*, gr. 110[a]) exhilarare.

जिम् *gim* 1. par. (*adanê* K. *b'akšê* V.) edere; cf. *gam*, *c'am* et v. *gêmana*.

जिरि *giri* 5. par. *giriṇô'mi* (*hiṅsâyâm*) offendere, ferire, laedere, occidere; cf. *c'iri*, *gar* (*gṝ*), *gûrv*. (Hib. *gearaim* „I sharpen, whet, cut, bite, knaw".)

जिष् *giš* 1. par. (*sêc'anê* K. *sêkê* V.) humectare, irrigare, conspergere.

जिष्णु *gišṇú* (fem. *-šṇu*, r. *gi* s. *snu*; v. gr. 575. 74) 1) adj. vincens, victoriosus. Rag'. 4. 85. 10. 18. 2) cognomen Arg'uni.

जिहीर्ष् *gihîrš* desid. r. *har hṛ*, v. gr. 480.

जिहीर्षु *gihîršú* (a praec. s. *u*) capiendi, rapiendi cupidus. N. 9. 16.

जिह्म *gihmá* (ut videtur, forma redupl. a r. *hâ* s. *ma*, cf. gr. 332) 1) curvus, flexus. A. 7. 6. 2) transl. pravus. N. 12. 83. (Hib. *giomh* „a lock of hair; a fault".)

जिह्मग *gihmaga* (e praec. et *ga* iens) serpens. Mah. 1. 982.

जिह्वा *gihvá* f. (fortasse forma redupl. a r. *hvê* vocare, v. Pott. p. 230; sec. Wils. a r. *lih* lingere, mutato *l* in *g*, s. *vâ*) lingua. H. 2. 9. (Si *gihvá* descendit a *lih*, huc trahenda sint lit. *liežuwis*, cf. *laižu* lingo, lat. *lingua*. Goth. *tungô*, nostrum *Zunge* et hib. *teanga*, si huc pertinent, ita e *gihvá* explicari possunt, ut soni *g* = *dsch* solum prius elementum relictum sit; ṣend. ‎هزوا *hiṣva* autem sibilantem solam, mutato *s* in *h*, servavit; v. gr. comp. 53.)

जीन *gîná* m. (r. *gyâ* s. *na*, v. gr. 543) senex. Am.

जीमूत *gîmû'ta* m. nubes. N. 12. 57.

जीर्ण *gîrṇá* v. *gar* (*gṝ*).

जीव् *gîv* 1. par. âtm. vivere. N. 11. 17: *gîvatv asuk'agîvikâm*; H. 1. 39: *sa gîvêta suk'aṅ lôkê*.— *na gî'vitum* mori. Sâ. 5. 99: *purâ mâtuṅ pitur vâ 'pi yadi paśyâmi vipriyam | na gîviśyê*.— Caus. facere ut aliquis reviviscat, vitam recipiat. Mah. 1. 1994: *vṛkšam gîvayâmâsa*; 1995: *pârt'ivaṅ gîvayišyati* *). — Desid. *gigîvišâmi*. B'. 2. 6: *yân êva hatvâ na gigîvišâmas tê švast'itâh pramuk'ê*. (Lit. *gywénu* vivo, *gywas* vivus, slav. ЖИВѪ *ṣ'ivuṅ* vivo; goth. *qvius* vivus, germ. vet. *queh*, anglo-sax. *cvic* vivus, mutato *v* in gutturalem, sicut in lat. *vic-si*, *vic-tum*, gr. comp. 19; nostrum *queck* in *Quecksilber*, *er-quicke* recreo; lat. *vivo* e *guivo*, abjectâ gutturali, servato *v* euphonico, cui respondet β τοῦ βίος, βιόω, cf. scr. *gyâ* nervus arcûs; cum quo convenit βιός; ṣend. *gî* in *hu-gîti* bonam vitam habens, gr. comp. 26. 6. p. 50*, *ṣî* vivere, *ṣu* vel *gu*, gr. comp. 88 annot.* [p. 127], ubi etiam de gr. ζάω; v. *yâ*.)

c. *anu* vivendo sequi alqm. Sâ. 5. 94: *gîvantâv anugîvâmi*; Rag'. 19. 15: *anvagîvad amarâlakê-*

---

*) In recentioribus libris invenitur forma caus. anomala *gîvâpáyâmi* (Lass. XVIII. 6. 9. 14. 16) cujus analogiam sequuntur Prâcritae formae ut *môâbêhi* (Ur. XX. 12), quod sanscrite sonaret *môc'âpaya*; cf. Lass. Instit. linguae Prâcr. p. 360.

जाम्बूनद् *gâmbûnada* n. aurum. (Wils.: e *gambunadî**) a river flowing from mount Sumêru, the Indian Pactolus, and *a* aff.) Dr. 7. 7. A. 2. 5. Ejus originis mythus exponitur Râm. I. 31. 49.

जायु *gâyú* m. medicamentum. Am.

जार *gârá* m. (fortasse e *gâ* pro *gâyâ'*, v. *gâ'mâtar*, et *ra* a r. *ram*, abjecto *m*) adulter, amasius adulterinus. (Goth. *hôrs*, th. *hôra* moechor, nostrum *Hure*.)

जाल *gâ'la* n. (r. *gal* tegere) 1) rete. Hit. 9. 14; transl. turba, multitudo, copia. A. 10. 29. Rag'. 9. 27. 10. 62. 2) fenestra. Rag'. 6. 43. 3) flos non aperta.

जालक *gâlaká* n. (a praec. s. *ka*) id. Rag'. 9. 43. 68. Lass. 63. 17.

जाल्म *gâlmá* m. (ut videtur, a r. *gal* s. *ma*) 1) crudelis, severus, ferox, durus. 2) homo vilis, abjectus, nebulo. Mṛ. 251. 13. (Hib. *galmha* „hardness, hardihood, rigour, valour".)

जाह्नवी *gâḥnavî* f. (a *gaḥnú* s. *a* in fem.) cognomen Gangae, v. *gaḥnutanayâ*.

जाह्नवीय *gâḥnavîya* (a praec. s. *îya*) ad Gangem pertinens. Rag'. 10. 27.

जि *gi* 1. par. *gáyâmi*, praet. redupl. *gigáya*, *gigâ'ya*, gr. 402) 1) vincere, expugnare. B'. 2. 6: *naćâi 'tad vidmaḣ kataran nô garîyô yad vâ gayêma yadi vâ nô gayêyuḣ*; 11. 34: *gêtâsi ranê sapatnân*; N. 7. 5: *akśadyûtê nalań gêtâ b'avân*; Su. 2. 9: *sarvâm maḣîń gêtum*. 2) ludendo auferre ab aliquo, eludere alqm. aliquid, c. acc. pers. et rei; pass. c. nom. pers. et accus. rei. N. 3. 5: *gitvâ râgyan nalan nṛpam*; 12. 83: *gitô râgyam vasûnića*; cf. Stenzler. ad Kumâra Samb'. p. 111. — Caus. *gâpáyâmi* (v. gr. 468) vincere jubere. Śak. 29. 4 infr., pass.: *na mê ḣastaḣ prasaraḣ vâńmâtrêṇa gâpyasê*. — Desid. *gigîśâmi*; B'. 10. 38: *nîtir asmi gigîśatâm*. (Fortasse lit. *galu* possum, *galybĕ* potestas, *ap-galu*, *per-galu* supero, vinco, *pergalĕ* victoria, quorum *l* a *y* τοῦ *gáyâmi* deduci potest [v. gr. comp. 20] sicut in nostro *Leber* = scr. *yákṛt* jecur, ἧπαρ, et pràcr. *laṭṭi* = scr. *yaśṭi* [Lass. gr. prâcr. 195], et sicut *r* pro *y* invenitur in hib. *treigim* relinquo = scr. *tyágâmi*; hib. *gar* „profit, advantage, gain, good".)

c. *ava* recuperare. Maḥ. 1. 7765: *avagityaća tad d'anam*.

c. *ni* i. q. simpl. Su. 2. 7: *tâv indralôkan nigitya yakśarakśôgaṇâńs tataḣ*.

c. *nis* id. Râm. I. 50. 28: *kâmakrôd'âv anirgitya*; N. 12. 47: *nirgitârigaṇa*; 13. 58: *dyûtê sa nirgitaḣ*; victoriâ acquirere. Maḥ. 1. 152: *yadâ 'śrâuśam drâupadîń rańgamad'yê lakśyam b'ittvâ nirgitâm argunêna*.

c. *nis* praef. *vi* id. Man. 11. 205: *vivâdê vinirgitya*.

c. *parâ* id. Dêv. 2. 2: *asurâir maḥâvîryâir dêvasâinyam parâgitam*; N. 26. 19: *êkapâṇêna vîrêṇa nalêna sa parâgita*. Praet. multf. âtm. Maḥ. 1. 6378: *drôṇaḣ parâgâiśṭa mâń sa sak'ivigraḥê (parâgêśṭa?)*.

c. *vi* par. âtm. id. Su. 2. 8: *sarvâ mlêććagâtîr vigigyatuḣ*; Maḥ. 1. 2268: *dakśiṇâń saḥadêvas tu vigigyê*; Rag'. 12. 104.

जिगीष् *gigîś* desid. r. *gi*, v. gr. 481.

जिगीषु *gigiśú* (a praec. s. *u*, gr. 575. 34) vincendi cupidus. Râm. I. 36. 16.

जिघत्सु *gig'atsú* (a *gig'ats* desid. r. *g'as*, s. *u*) famelicus. Am.

जिघांस् *gig'âńs* desid. r. *ḥan*, v. gr. 489.

जिघांसा *gig'âńsâ* f. (a praec. s. *â*) necandi cupido. Rag'. 15. 19.

जिघृक्ष् *gig'ṛkś* desid. r. *graḥ*, v. gr. 102. *d*. 489.

जिघृक्षा *gig'ṛkśâ* f. (a praec. s. *â*) prehendendi cupido. Rag'. 9. 46.

---

*) Potius *gambûnadî*, scribitur enim quoque *gambû'* pro *gambú*.

dattam ... ǵâgarti rakśati vilôkayati. — Caus. expergefacere. Ḥit. 50. 4: *kat'aṅ svâminan na ǵâgarayasi.* (Gr. (γ)εγείρω; lat. *vigil, vigilo*, e *guigil, guigilo?* mutato *r* in *l* et abjectâ initiali gutturali, sicut in *vivo* pro *guivo* = scr. *ǵi'vâmi*; sic etiam germ. vet. *wachar* vigil e *quachar* vel *huachar* explicandum esse censeo; *wachal* id., mutato *r* in *l*, sicut in lat. *vigil*; abjectâ finali radicis syllabâ: *wachêm* vigilo, goth. *waka*; fortasse etiam hib. *mosgalaim* vigilo huc pertinet, ita ut in *mos-galaim* dissolvendum sit; nescio tamen, unde deduci possit syllaba *mos*.)

जाड्य *ǵâ'ḍya* n. (a *ǵaḍa* s. *ya*) 1) frigus. 2) stultitia. B'ar. 2. 12.

जात *ǵâtá* (part. perf. pass. r. *ǵan* s. *ta*) 1) natus. 2) n. species, genus, classis, tribus. Rag'. 5. 1. 11. 71. (Huc trahimus nostrum *Kin-d*, ratione habitâ, scr. *ǵâtá* mutilatum esse e *ǵanta*; lit. *gentis* cognatus, attenuato *a* in *i*; v. *ǵan*.)

जातपुत्र *ǵâtaputra* (Baḥ. e praec. et *putrá* filius) natos filios habens, in fem. quae filios peperit. Br. 2. 32.

जातमन्मथ *ǵâtamanmat'a* (Baḥ. e *ǵâtá* et *manmat'a* m. amor) natum amorem habens, amore captus, amans, c. loc. rei. In. 4. 17.

जातरूप *ǵâtarûpa* n. (natam formam, pulchritudinem habens. Baḥ. e *ǵâtá* et *rûpá*) aurum. R. Schl. I. 38. 22.

जातवेदस् *ǵâtávêdas* m. (natos Vêdos habens, qui Vêdos genuit, e *ǵâtá* et *vêdas* collect. Vêdi) 1) cognomen dei Agnis *). 2) ignis. Maḥ. 1. 883. Rag'. 12. 104. 15. 72.

जातस्नेह *ǵâtasnêḥa* (Baḥ. e *ǵâtá* et *snêḥa* amor, desiderium) natum amorem, desiderium habens, desiderio captus, desiderans c. loc. Br. 1. 18.

जाति *ǵâti* f. (r. *ǵan* s. *ti*, cf. *ǵâtá*) 1) nativitas, natales, origo. R. Schl. I. 59. 18. 2) familia, stirps, genus, species, tribus, classis. N. 13. 25. 55. Dr. 4. 16. Su. 2. 8. (Lat. *gens* e *gen-ti-s*, servatâ nasali, quam scr. *ǵâti*, e *ǵanti*, expulit; lit. *pri-gentis* f. natura.)

जातीय *ǵâti'ya* (a praec. s. *îya*) gentilicius. R. Schl. II. 15. 13.

जातु *ǵâ'tu* (fortasse a stirpe interr. *ka*, mutatâ tenui gutt. in mediam palat.; cf. *ćit*) adv. unquam, praecipue in constructione cum *na* occurrit, ad exprimendum nunquam. Ḥ. 2. 20. 4. 44.

जात्य *ǵâtya* (a *ǵâti* s. *ya*) generosus, nobilis, excellens, praestans. Rag'. 17. 4. R. Schl. II. 9. 40.

जानपद *ǵâ'napada* m. (a *ǵanapada* s. *a*) rusticus. N. 26. 32.

जानि *ǵâni* f. (ut mihi videtur, a *ǵána* vir, productâ vocali *a*, sicut in *nâ'rî* a *nara*, adjecto signo fem. *î*, quod correptum est in *i*) uxor. Rag'. 15. 61. Pâṇ. V. 4. 134. (Hoc vocabulum accuratius quam *ǵáni* cum goth. *qvêns*, th. *qvêni*, uxor convenit, quum goth. *ê* praeter *ô* respondeat scrto. *â*; v. gr. comp. 69.)

जानु *ǵâ'nu* n. genu. N. 19. 21. *ǵânu dâtum* genu imponere alicui. Dr. 9. 5: *tasya ǵânu dadâu.* (Lat. *genu*, gr. γόνυ, goth. *kniu*, th. *kniva*, nostrum *Knie*; fortasse etiam hib. *glun*, insertâ liquidâ; slav. КОЛѢНО *kolêno*, lit. *kiélis*. Ṣend. [Zend script] *ṣ'ĕnu*, gr. comp. 37.)

जापय् *ǵâpay* caus. radicis *ǵi*, gr. 468.

जामातर् *ǵâ'mâtar* m. (ut mihi videtur, e *ǵâ* pro *ǵâyâ'* et *mâtár* mater, qui uxoris matrem tanquam matrem suam habet) gener. (Lat. *gener*, nisi directe venit a rad. *GEN*, ita ut genitorem significet, separari possit in *ge-ner* = scr. *ǵânara* uxoris [i. e. filiae] vir, correpto *â* in *ĕ*; etiam gr. γα-μβρός ad scr. *ǵânara* reduxerim, mutatâ dentali nasali in labialem, quam ob rem δ euphonicum, quod in ἀνδρός etc. videmus, transierit in μ; cf. μεσημβρία.)

जामि *ǵâmí* f. 1) soror. 2) casta mulier. Am.; cf. *ǵam*.

जाया *ǵâyâ'* f. (r. *ǵan* s. *ya* in fem.) uxor. Rag'. 2. 1. 7. 68; v. *ǵâ'mâtar*. (Cf. lat. *Gâja*, v. „Vocalismus" p. 207.)

*) Wils.: One legend makes the Vêdas to have issued from the mouth of Agni.

2) (a r. *gal* fluere?) aqua (saepissime). (Cf. lat. *gelu*, goth. *kalds* frigidus; lit. *śála* gelascit, *su-śalú* frigore necor, *śaltas* frigidus; russ. холодный *cholodnüyĭ* id.; hib. *gil* aqua.)

जलज *ǵalaǵa* n. (in aquâ natum, e *ǵala* et *ǵa*) 1) lotus flos. 2) concha. Ragh. 7. 60. 10. 61.

जलद् *ǵalada* m. (aquam dans, e *ǵala* et *da* dans) nubes. Ghat. 3. 4.

जलधर *ǵaladhara* m. (aquam gerens, e *ǵala* et *dhara* q. v.) nubes.

जलधि *ǵaladhi* m. (aquam tenens, e *ǵala* et *dhi*, a r. *dhâ* s. *i*) mare, oceanus. Lass. 77. 1.

जलनिधि *ǵalanidhi* m. (e *ǵala* et *nidhi* receptaculum) id. Bhar. 2. 78.

जलमुच् *ǵalamuć* m. (aquam fundens, e *ǵala* et *muć*) nubes. Lass. 96. 9.

जलाय् *ǵalây* (denom. a *ǵala*) in aquam converti. Bhar. 2. 78: *vahnis tasya ǵalâyatê ǵalanidhiṅ kulyâyatê.*

जलेशय *ǵalêśaya* m. (in aquâ jacens, dormiens, e locat. *ǵalê* et *śaya*) piscis.

जलौकस् *ǵalâukas* f. (Bah. e *ǵala* et *ôkas* domus) erinaceus. Am. (Hib. *dallog* id.)

जल्प् *ǵalp* 1. par. dicere, loqui. Ḥit.: *dûtaṅ sarvaṅ hi ǵalpati*; Bhar. 1. 81: *ǵalpanti sârddham anyêna.* — *ǵalpitá* n. sermo. Râm. III. 44. 20: *strînâṅ śuśrâva ǵalpitam.* (Cf. *ǵap*, *gar* [*gṝ*], *gir*; lit. *kalbù* loquor, *kalbà* sermo; hib. *gaill* „speech", *ad gaill* „he spoke".)

c. *upa* id. Râm. III. 47. 15: *idam êva smarâmy asyâṅ sahasâi 'vô 'paǵalpitam.*

c. *pra* id. H. 1. 22: *tać ćrutvâ . . . praǵalpitam.*

c. *sam* id. H. 3. 12: *tathâ saṅǵalpatas tasya*; Râm. I. 61. 27: *sarvê saṅǵaǵalpur athô mithaṅ.*

जल्प *ǵalpá* m. (r. *ǵalp* s. *a*) sermo. Râm. III. 47. 15. (Lit. *kalbà* id.; hib. *gaill* id.)

जल्पक *ǵalpaka* (r. *ǵalp* s. *aka*) loquax, garrulus. Bhar. 2. 48.

जव *ǵava* m. (r. *ǵu* s. *a*) celeritas. N. 19. 19. Dr. 6. 27. (Hib. *deibheadh* „haste, speed"?)

जवन *ǵavana* (rad. *ǵu* suff. *ana*) 1) n. celeritas. Am. 2) adj. celer. Am. (Lit. *śaunas* celer; v. *ǵala.*)

जष् *ǵaś* 1. par. (*hiṅsâyâm* K. *vadhê* V.) laedere, occidere. (Cf. *ǵas*, *ǵhaś*, *ǵûś*, *ǵhûś*, *kaś*, *khaś*, *ćaś*; hib. *gus* mors.)

1. जस् *ǵas* 4. par. (*môkśaṇê* K. *môkśê* V.) dimittere, liberare. K.: *ǵasyati vatsaṅ gôpaḥ.*

2. जस् *ǵas* 10. par. *ǵâsáyâmi* (*hiṅsâyâm* K. *vadhê anâdarê* V.) laedere, occidere, spernere. (Vid. *uǵǵâsana*, *ǵásuri*, et cf. *ǵaś* etc.; goth. *fra-qvistja*, *us-qvistja* deleo, vasto, *fra-qvistna* perdor; fortasse lat. *vasto* e *guasto.*)

जसुरि *ǵásuri* m. (r. *ǵas* s. *uri*) Indri fulmen.

जहि *ǵahí* v. *han* et gr. 324.

जह्नु *ǵahnú* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *han* s. *u*) rex quidam sanctus, Kurûs filius. R. Schl. I. 44. 35; v. sq.

जह्नुतनया *ǵahnutanayâ* f. (Ǵahnûs filia) cognomen Gangae; v. R. Schl. I. 44. 35 sq.

जागर *ǵâgara* m. (r. *ǵâgar ǵâgṛ* s. *a*) vigiliae, pervigilatio. Ćaur. 5. Ragh. 19. 34; v. *ǵâgar ǵâgṛ.*

जागरा *ǵâgarâ* f. (fem. praec.) id. Am.

जागरिन् *ǵâgarín* (r. *ǵâgar ǵâgṛ* s. *in*, nisi a *ǵâgara* s. *in*) vigil.

जागरूक *ǵâgarúka* (r. *ǵâgṛ* s. *ûka*) vigilans. Ragh. 10. 25.

जागर् जागृ *ǵâgar ǵâgṛ* 2. par. (forma redupl., quae intensivorum speciem prae se fert; v. gr. 108) vigilare. H. 1. 51; Bh. 2. 69: *yâ niśâ sarvabhûtânân tasyâṅ ǵâgarti saṅyamî । yasyâṅ ǵâgrati bhûtâni sâ niśâ paśyatô munêḥ*; c. loc. vel accus. rei cujus causâ alqs. vigilat vel a quâ sibi cavet, quam custodit. Ragh. 8. 23: *śatruśućê 'ndriyêśuća . . . ǵâgratâu*; Ćaur. 35: *nakhapadaṅ stanamaṇḍalê yad*

ǵrî, ǵiri, ćûrṇ, ǵûr, 2. *kar* [*kṛ*], *śar* [*śṛ*]; hib. *crionaim* „I dry, wither, fade, dwindle", *criona* „old, ancient, prudent, sage" = scr. *ǵîrṇá*; v. *ǵarant*; fortasse lat. *aeger* huc pertinet, ita ut *ae* sit praepositio, quam ad *aďi* q. v. vel *ati* retulerim, ejectâ consonante; slav. зрѣѭ *srêjuṅ* maturesco, russ. зерно *ṣerno* granum a conterendo dictum et formâ cum part. *ǵîrṇá* cohaerere videtur; lat. *grânum* fortasse per metathesin e *gârnum* = scr. *ǵîrṇá*, quod ipsum e *ǵârṇa*, attenuato *â* in *î*, v. gramm. 281, Vocalismus p. 214; goth. *kaurn*, th. *kaurna* pro *kurna* [gr. comp. 519] e *karna*; nostrum *Korn*; lit. *girna* lapis molae manuariae, *girnôs* pl. mola manuaria; russ. жерновъ *ṣernov'* lapis molaris; goth. *qvairnus* mola, germ. med. *quirn*, *kurn* id.; cf. Pott. p. 227 sq.)

जरठ *ǵaráṭa* durus, solidus. (Nostrum *hart*, goth. *hardus*, mutatâ initiali mediâ in aspiratam pro tenui, sicut in *hôrs* = scr. *ǵârá* q. v.)

जरत् *ǵárant* (nom. *ǵáran*, *ǵáratî*, *ǵárat*; part. praes. r. *ǵar* [*ǵṛ*]) senex, infirmus. Am. (Gr. γέρων, hib. *gearait* „a saint, a holy, a wise, a prudent, a learned"; fortasse nostrum *krank*, germ. med. *kranc* debilis, adjectâ gutturali, sicut in *jung* = scr. *yúvan*, *yûn*, gr. 192.)

जरस् *ǵarás* f. (r. *ǵar* [*ǵṛ*] s. *as*; nomen defectivum, quod nomin. et eos obliquos casus, quorum suffixum a consonante incipit, format e *ǵárâ*) senectus, infirmitas. (Gr. γῆρας, cujus ς ad thema pertinet, v. gramm. comp. 128.)

जरा *ǵárâ* f. (r. *ǵar* [*ǵṛ*] s. *â*, v. gr. 167) senectus, infirmitas. A. 4. 47.

जरायु *ǵarấyu* m. uterus. Am.

जरित *ǵaritá* (a *ǵárâ* s. *ita*) senectute confectus. R. Schl. II. 2. 5.

जर्च् *ǵarć* 6. par. (*paribâśaṇatarǵanayôh*) reprehendere, minari; cf. *ćarć*, *ǵarć*, *ǵarč*, *ǵarč*, *ǵarǵ*, *ǵarǵ*, *ǵarǵ*, *ǵarts*, *barts*, *garǵ*, *tarǵ*.)

जर्छ् *ǵarč* 6. par. id.

जर्ज् *ǵarǵ* 6. par. id.

जर्जर *ǵarǵára* (forma redupl. a r. *ǵar* [*ǵṛ*] s. *a*) 1) laceratus, dilaceratus. Hit. 107. 18. 2) infirmus, confectus, fractus. Lass. 7. 9.

जर्झ् *ǵarǵ* 6. par. id. quod *ǵarć* q. v.

जर्त्स् *ǵarts* 6. par. id.

जर्भ् जृभ् *ǵarb* *ǵṛb* 1. âtm. *ǵárbê* hiare, aperire, expandere, os diducere, oscitare; v. sq. et cf. *ǵab*, *ǵamb*. (Germ. vet. *CHLUP* findere, *chliupu* findo, attenuato *a* τοῦ *ǵarb* in *u*; germ. med. *KLUB* hiare, separari; transfindere; nostrum *klaffe*, *Kluft*; huc etiam traxerim goth. *graba* fodio, nostrum *grabe*, gr. γράφω; hib. *grabhaim* „I carve, grave, insculp", *grafaim* „I write, inscribe, scrape, grub", *grofan* „a grubbing-ax".)

जम्भ् जृम्भ् *ǵarmb* *ǵṛmb* 1. âtm. (scribitur *ǵarb* *ǵṛb*, v. gr. 110[a]) 1) id. H. 2. 6: *ǵṛmbamâṇa*; par. Bar. 3. 4: *tṛśṇê ǵṛmbasi pâpakarmaniratê nâ 'dyâ 'pi santuśyasi.* 2) laxare (arcum). R. Schl. I. 75. 17: *tadâ tu ǵṛmbitaṅ śâivan ďanur ...hûṅkârêṇa*; 19: *ǵṛmbitan tad ďanur dṛśṭvâ.* Vid. *ǵarb* *ǵṛb*, *ǵṛmbaṇa*.

c. *ut* hiare, aperire, se expandere. Lass. 69. 3: *vasantah santatô sǵṛmbitânaṅgaśṛṅgârah.*

c. *ut* praef. *sam* conari, contendere. Bar. 2. 6: *vyâlam bâlamṛṇâlatantubir asâu rôddum uǵǵṛmbatê.*

c. *vi* hiare, se expandere; diffundi, dispergi. Ur. 41. 1: *raǵanyâm viǵṛmbatê madanavâďâ*; Raǵ. 3. 19: *sukaśravâ maṅgalatûryanisvanâh ... vyaǵṛmbanta.*

जल् *ǵal* 1. 10. par. *ǵálâmi*, *ǵalấyâmi* (*apavâraṇê* K. *ďânyê*, *piďânê* V.) tegere. (Cf. lat. *galea* et r. *ćil*.)

जल *ǵala* (ut videtur, partim a r. *ǵal*, partim a *gal* fluere, s. *a*) adj. 1) frigidus. 2) mente captus, turbatus, stupidus, stultus, cf. *ǵaḍa*. — Subst. n. 1) frigus.

2. जन्य *ǵánya* n. (fortasse a *han* occidere, mutatâ gutturali in palat., sicut in syllabâ redupl. τοῦ *ǵaǵ'âna*) proelium. Raǵ'. 4. 27.

जन्या *ǵanyá* f. (fem. τοῦ *ǵánya* m.) paranympha (Brautführerin). Raǵ'. 6. 30 (in ed. Calc. legitur *ǵanyâ.*)

जप् *ǵap* 1. par. submissâ voce dicere (praesertim preces). R. Schl. I. 2. 10: *ǵaptvâ ǵapyańća vâgyataḣ*; In. 1. 20: *ǵaǵâpa ǵapyam*; R. Schl. I. 25. 3: *ǵêpatuḣ paramań ǵapam*; Lass. 18. 6: *êkam mantrań ǵapitvâ*; Gita-G. 4. 16: *harir iti ǵapati sakâmam*; cf. *ǵalp*, unde fortasse *ǵap* ejectâ liquidâ. (Cf. ṣend. *ǵańfnu* os, gr. comp. 61.)

c. *upa* 1) submissâ voce loqui. R. Schl. I. 9. 38: *śrôtramûlêćô 'paǵêpuḣ*. 2) sibi conciliare. Man. 7. 197: *upaǵapyân upaǵapêt.*

जप *ǵapa* m. (r. *ǵap* s. *a*) submissâ voce dictae preces. R. Schl. I. 25. 3.

1. जभ् *ǵab'* 1. par. (*yamanê* K. *ǵab'anê* V.) refrenare, cohibere.

2. जभ् *ǵab'* 1. âtm. (*gâtravinâmê* K. *ǵṛmb'ê* V.) oscitare; cf. 2. *ǵamb'*, *ǵarmb'* *ǵṛmb'*. (Lit. *is-si-žoju* os aperio, *žó-tis* rima, fissura, *žépsa* patet, *žópsnu* os apertum habeo, *žóplys* os apertum.)

1. जम् *ǵam* 1. par. (*adanê* K. *b'akśê* V.) edere. (Cf. *ćam*, *ǵ'am*, *ǵim*; hib. *diamann* „food, sustenance", v. *ǵamana*; *gion* „the mouth"; germ. vet. *gouma*, *kouma* coena, prandium, convivium, pastus; *gaumo* palatum, faux, guttur. *gaumian*, *gaumôn*, epulari; gr. γεύω?)

2. जम् *ǵam* indecl. uxor in comp. *ǵampatî* uxor et conjux. (*ǵam* e *ǵan* ortum esse videtur, e vi euph. sequentis labialis; cf. hib. *gamh* „a woman", gr. γαμέω, ἄγαμος, γαμέτις.)

जमदग्नि *ǵamádagni* nom. pr. (Bah. e *ǵamat* edens et *agní* ignis) Sanctus quidam, Paraśurâmi pater. Mah. 1. 2611.

जमन *ǵamana* n. (r. *ǵam* s. *ana*) 1) actio edendi. 2) cibus. (Hib. *diamann* „food, sustenance".)

जम्बाल *ǵambâla* m. n. lutum, argilla. Am.

जम्बू *ǵambû* f. nomen arboris (Wils.: The rose apple, Eugenia Jambu). N. 12. 4.

जम्बूक *ǵambuka* m. canis aureus. Am.

जम्बूद्वीप *ǵambudvîpa* m. (e *ǵambû* et *dvîpá* m. insula, paeninsula) India *). N. 26. 37.

1. जम्भ् *ǵamb'* 1. par. (*yamanê* K. *ǵab'anê* V.; scribitur *ǵab'*, gr. 110[a]) refrenare, cohibere; v. *ǵab'*.

2. जम्भ् *ǵamb'* 1. âtm. (*gâtravinâmê* K. *ǵṛmb'ê* V.; scribitur *ǵab'*, gr. 110[a]) oscitari. (Cf. *ǵarmb'* *ǵṛmb'*, 2. *ǵab'*, *ǵam*; gr. γαμφηλαί; v. sq.)

जम्भ *ǵamb'a* m. (r. *ǵamb'* s. *a*) 1) cibus. 2) mentum. (Cf. gr. γαμφηλαί.)

जय *ǵaya* m. (r. *ǵi* vincere, s. *a*) adj vincens, in fine compp. N. 19. 28. — subst. m. 1) cognomen Arǵuni, victor. Dr. 3. 7. 2) *ǵayá* victoria.

जयिन् *ǵayín* (r. *ǵi* s. *in*) vincens; subst. m. victor. Raǵ'. 4. 34.

1. जर् जृ *ǵar ǵṛ* 1. par. (*nyakkârê*) humilius, brevius reddere. (Cf. nostrum *kur-z*, scot. *gearr*, *goirid* brevis.)

2. जर् (जॄ) *ǵar* (*ǵṝ*) 1. 4. 9. 10. par. *ǵárâmi*, *ǵíryâmi* (gr. 302), *ǵṛṇámi* (gr. 345), *ǵâráyâmi*. 1) conteri, consumi, confici (praesertim aetate). K.: *ǵṛṇâti ǵarayâ ǵanaḣ*; part. perf. pass. *ǵîrṇá* senex, vetus, decrepitus. B'. 2. 22: *vâsâńsi ǵîrṇâni*; R. Schl. II. 2. 6: *ǵîrṇasyâ 'sya śarîrasya viśrântim ab'irôćayê*. 2) concoquere, digerere. Hit. 5. 14: *aǵîrṇê b'ôǵanań viśam.* — Caus. *ǵaráyâmi* et *ǵâráyâmi* concoquere, digerere. Mah. 1. 2240: *ǵarayâmâsa tad (viśam) vîraḣ sahâ 'nnêna.* (V. *ǵárant*, *ǵárâ*, *ǵaritá* et cf. *ǵ'ar* [*ǵ'ṛ*], *ǵûr*,

---

*) Wils.: Jambu Dwîpa, said to be so named from the preceding plant abounding in it, and implying according to the Purana's, the central division of the world or the known world: according to the Bauddha's it is confined to India.

c. *upa* id. Hit. 8. 3: *asmin na nirguṇań gôtrê apatyam upagâyatê*; B'. 2. 62: *sańgas têšû 'pagâyatê* propensio erga eas (res sensuales) oritur; 14. 2: *sargê špi nô 'pagâyantê*.

c. *pra* id. Mah. 1. 4660: *iha tasmât pragâhêtôh pragâyantê narôttamâh*. De *pragâtâ* quae peperit v. *gan* cl. 3.

c. *vi* active parere. R. Schl. I. 27. 8: *yakšî putram vyagâyata*.

c. *sam* 1) nasci. Râm. I. 57. 20: *tasmâd marîcih sańgagńê*; 40. 49: *ašṭâu sańgagńirê putrâh*. 2) oriri. H. 1. 14: *pâṇḍuputrâṇâm mûrčê 'va samagâyata*; Sâ. 5. 2.

जन *gána* m. (r. *gan* s. *a*) 1) vir, homo, persona, praesertim in plur. Dr. 3. 5. Br. 2. 12. N. 13. 35. 49. 14. 14. — Sing. praecedente pronomine demonstrativo interdum pronominis 1mae personae utriusque generis loco fungitur; e. c. Ur. 24. 6: *tasmin ganê* mihi (regi); 28. 2 infr.: *paravašô šyań ganah* ego (Urvaśia); 19: *ayań ganah* ego (rex); Rag'. 8. 80. 2) collect. homines (die Leute). N. 10. 10. 13. 50. Sâ. 7. 5; in fine compp. turba. N. 17. 24: *band'uganah*; Rag'. 14. 13. 60: *švašrûgana*. (Hib. *duine* „man either male or female"; gr. δῆμος; vocis *gána* fortasse fem. *ganâ* mulier exstitit, cui responderet goth. *qvinô*, th. *qvinôn*, mulier, adjecto *n*, v. gr. comp. 142; slav. ЖЕНА *ṣena*.)

जनक *gánaka* (r. *gan* s. *aka*) adj. generans. Lass. 83. 14. — subst. m. 1) genitor, pater. 2) n. pr. regis Mit'ilae. Rag'. 11. 38. (Nostrum *König*, germ. vet. *cuning*, *chuning* rex; v. *gânî* mulier, angl. *queen*; fortasse vocis *gánaka* exstitit fem. *ganakâ* vel *ganakî*, cum quo conveniret gr. ΓΥΝΑΙΚ quod e ΓΥΝΑΚΙ, regresso ι finali in antecedentem syllabam, explicaverim; lit. *źmogùs* homo e *źamogus* correptum esse videtur, mutato radicis *n* in *m*, sicut in *gamù*; v. *gan*.)

जननी *gananî* f. (r. *gan* s. *ana* in fem.) genitrix. In. 5. 40. (Lit. *źmonà* mulier, quod e *źamonà* correptum esse puto, nititur formâ *gananâ*, v. *gan* et *gam*.)

जनपद *ganapadá* n. (e *gána* et *padá* n. locus) regio, terra, rus. N. 12. 132. 26. 33.

जनान्तिकम् *ganântikam* adv. (e *gána* et *antiká* propinquitas in accus.) in linguâ scenicâ ad personam aliquam secreto loquens. Ur. 31. 17.

जनार्दन *ganârdana* m. (hominum vexator, e *gána* et *ârdana* vexator) cognomen Kṛšṇi.

जनि *gáni* v. *gânî*.

जनितार् -तृ *ganitár -tṛ́* m. (r. *gan* s. *târ tṛ*) genitor, pater. (Lat. *genitor*, gr. γενέτωρ, γενετήρ; hib. *genteoir* „a begetter, sower, planter".)

जनित्री *gánitrî* f. (fem. praecedentis) genitrix, mater. N. 16. 34. (Lat. *genitrî-x*, gr. γενέτειρα, v. gramm. comp. 119.)

जनिमन् *ganiman* n. (r. *gan* s. *man*, inserto *i*) nativitas, natales, ortus. Am.; v. *gánman*. (Hib. *geineamhuin* „birth, conception".)

जनी *gánî* correptum *gáni* f. (a *gána* vir, signo fem. *î*, correptum *i*) mulier, cf. *gâni*. (Hib. *gean* „a woman"; goth. *qvêns*, th. *qvêni* uxor, *qveins*, th. *qveini* id., angl. *queen*; de goth. *qvinô* et slav. ЖЕНА *ṣena* v. *gána*.)

जन्तु *gantú* m. (r. *gan* s. *tu*) animal, animans, creatura. Rag'. 8. 86. B'ar. 2. 9. 3. 45. B'. 5. 15.

जन्मन् *gánman* n. (r. *gan* s. *man*) nativitas, natales, origo. N. 1. 29. B'. 4. 5. (Formâ respondet lat. *ger-men*, quod jam Vossius a *geno* deduxit, mutato *n* in *r*, sicut in *ger-mânus*, cf. *gâyamâna*; hib. *geanamhuin* „engendering".)

1. जन्य *gánya* m. (fortasse a *gánî* s. *ya*; schol. ad Rag'. ed. Calc. 6. 30 *gányân* explicat per: *ganîm vad'ûm vahanti*) nymphagogus (Brautführer), v. *ganyâ*; secundum Am. sponsi amicus: *ganyâh snigd'â varasya yê*. Mah. 1. 7203.

जज् *ǵaǵ* 1. par. (*yudd'ê* K. *yud'i* V.) pugnare, v. sq. (Fortasse bib. *fighim* „I fight", nostrum *fechte*, germ. vet. *vihtu*, lat. *pugno*, mutatâ gutt. in lab., v. *ǵańǵ*.

जज्ञिवांस् *ǵaǵńivâńs* part. praet. redupl. radicum *ǵan* et *ǵńâ*.

जञ्ज् *ǵańǵ* 1. par. (a *ǵaǵ* insertâ nasali, scribitur *ǵaǵ*, gr. 110[a]) pugnare. (Lit. *żinczìju* „ich streite mich, drohe", v. *ǵaǵ*.)

जट् *ǵaṭ* 1. par. (*sańhatâu*) coacervare, cf. *ǵ'aṭ*.

जटा *ǵáṭâ* f. (r. *ǵaṭ* s. *â*) coma implicata, involuta *). Su. 1. 8.

जटायु *ǵaṭâyu* et जटायुस् *ǵaṭâyus* m. (e *ǵaṭa* accumulatus et *â'yu* vel *â'yus* vita) n. pr. vulturis fabulosi, Aruṇi, solis aurigae, filii, quem Râvaṇus occidit. R. Schl. I. 1. 51: *gṛd'rań hatvâ ǵaṭâyuśam.*

जटिल *ǵaṭilá* (a *ǵáṭâ* s. *ila*) implicatam comam habens.

जटुल *ǵaṭula* m. (r. *ǵaṭ* s. *ula*) macula, nota (in corpore). Am.: = *piplu.*

जठर *ǵaṭ'ára* m. venter. Ḥ. 2. 3. (Goth. *qvithrs*, th. *qvithra* in comp. *lausqvithrs* inanem ventrem habens, *quithus* uterus; fortasse lat. *venter* e *guenter*, insertâ nasali.)

जड *ǵaḍa* 1) frigidus. 2) hebetatus, obtusus, conturbatus, mente captus, stolidus, stupidus. Ur. 7. 9. Rag'. 8. 74. B'ar. 3. 59. (Cf. hib. *fiod* f. frigus, *fuar* frigidus, quae, si huc pertinent, gutturalem in labialem converterunt.)

जत्रु *ǵatrú* n. os collare, clavicula. R. Schl. I. 1. 12: *gûḍaǵatru.*

1\. जन् *ǵan* 3. par. *ǵáǵanmi* gignere, generare. Participia *ǵanitá* et *ǵâtá* usu ita distingui videntur, ut illud passivam, hoc, ubi non ad *ǵan* cl. 4. pertinet, activam significationem habeat, sicut *śak* posse format *śakitá* cum sensu pass. et *śaktá* potens, capax; e. c. Maḥ. 1. 3036: *b'âryâyâń ǵanitam putram âdarśêśv iva ćâ "nanam | ḥlâdatê ǵanitâ prêkśya svargam prâpyê 'va puṇyakṛt*; *praǵâtâ* quae peperit. Maḥ. 1. 3046. (Gr. ΓΕΝ, γίγνομαι; lat. *GEN*, *gigno*, *genui*, *(g)nascor*, *gnatus*; hib. *genim* „I beget, generate"; lit. *gemù* nascor, *gaminu* gigno, *gim-minẽ* genus, cujus suffixum convenit c. scr. *mâna*, gr. μενος; *gen-tis* cognatus; goth. *KIN* germinare, *keina*, *kain*, *kinum* gr. comp. I. 109[a]). 1. p. 207; *kuni*, th. *kunja*, genus; nostrum *keime*, *Kin-d* i. e. genitus; v. *ǵána*, *ǵánî*, *ǵâtá*, *ǵâti*.)

c. *ad'i* id. Rag'. 18. 23: *îśvarêṇa têna kśitêr viśvasahô 'd'iǵaǵńê.*

c. *pra* parere. *praǵâtâ* quae peperit. Maḥ. 1. 3046: *praǵâtâ 'ham ... imań kumâram.*

2\. जन् *ǵan* 4. âtm. *ǵâ'yê* (v. gr. 305) 1) nasci. Ḥit. 4. 19: *mṛtô kô vâ na ǵâyatê*; c. loc. matris et ablat. patris; Man. 10. 64: *śûdrâyâm brâḥmaṇâǵ ǵâtaḥ*; Maḥ. 1. 371: *śakuntalâyân duśmantâd b'arataśćâ 'pi ǵaǵńivân.* 2) oriri. Râm. I. 35. 15: *sapta srôtâńsi ǵaǵńirê*; 48. 5: *yaśṭum matir aǵâyata*; III. 55. 19: *śabdô ǵâyatê tumulaḥ.* 3) fieri. Nalôd. 1. 42: *âyatayâ vîkśya dṛśâ tań smarâturâ 'ǵayata*; Maḥ. 1. 6625: *kśud'ârttâ ǵaǵńirê ǵanâḥ.* — Caus. *ǵanáyâmi*, praet. mltf. *áǵîǵanam* (gr. 472) facere ut aliquis nascatur, oriatur, gignere, procreare, parere (c. loc. feminae ex quâ aliquis liberum gignit). N. 5. 47: *ǵanayâmâsaća nalô damayantyâm ... indrasênań sutańćâ 'pi indrasênâńća kanyakâm*; A. 6. 13: *sa tu śabdaḥ...pratiśabdam aǵîǵanat*; Râm. I. 15. 83: *kâuśalyâ 'ǵanayad râmam.*

c. *anu* postea nasci. Man. 9. 134: *yadi putrô 'nuǵâyatê.*

c. *ab'i* nasci, oriri. B'. 2. 62: *kâmât krôd'ô 'b'iǵâyatê*; 16. 5: *sampadan dâivîm ab'iǵâtô 'si* ad divinam sortem natus es.

---

*) Wils.: The hair matted as worn by the god Siwa, and by ascetics; the long hairs occasionally clotted together, and brought over the head, so as to project like a horn from the forehead, at other times allowed to fall carelessly over the back and shoulders.

छुरिका *ćurikâ* f. (r. *ćur* s. *ika* in fem.) culter. Am.

छुरी *ćurî* f. (r. *ćur* s. *a* in fem.) id. (Cf. germ. vet. *scâri* forfex, et v. *ćur*; etiam lat. *for-* compositi *for-fex* ad rad. *ćur* vel ad cognatam *k'ur* vel ad *kart kṛt* trahi possit, mutatâ gutturali in lab.)

छेक *ćêka* cicur, mansuetus (de bestiis). Am.

छेत्तार् -तृ *ćêttâr -tṛ* m. (r. *ćid* s. *târ tṛ*) scissor. Hit. 13. 17: *ćêttâraḣ saṅśayânâm*; 19. 6: *ćêttuḣ pârśvagatâṅ ćâyâṅ nô 'pasaṅharatê drumaḣ.*

छेद् *ćêd* 10. par. (*dvâid'îkaraṇê* K. *ćêdê* V.; a *ćid*, v. 2. *ćid*) dividere. (Lit. *skéldėju* rumpor, dirumpor, v. 1. *ćid.*)

छेद *ćêda* m. (r. *ćid* s. *a*) 1) scissio, scissura. 2) cessatio, intermissio, finis. Ur. 59. 15: *g'armaćêda.* 3) fragmentum, pars. Ur. 82. 8.

छेदिन् *ćêdin* (r. *ćid* s. *in*) findens, frangens, rumpens (in fine compp.). Rag'. 4. 48.

छो *ćô* 4. par. *ćyâmi*, v. gr. 302 (*ćêdanê* K. *lûnâu* V.) findere, abscindere; cf. *ćur*, unde fortasse *ćô* abjecto *r* et adjecto guṇae incremento.

च्यु *ćyu* 1. par. âtm. (*gatâu* K. *gatyâm* V.) ire; cf. *ćyu*, *ģyu*, *ģu*, *ģ'u*.

ज *ģ*.

ज् *ģ*. Haec littera orta est e *g* et in cognatis linguis ei respondent *g* et litterae, quae sicut scr. *ģ* originem traxerunt a gutturali mediâ; ita nonnunquam in lit. *ż* (= *dsch*), in slav. Ж *ś* et in gaëlicis dialectis *d*, quod ante *e* et *i* in dialecto scot. fere ut *ģ* sonat, locum tenent sanscriti *ģ* vel *g*.

ज *ģa* (r. *ģan* s. *a*, v. gr. 575. 1) natus, ortus, progerminatus, in fine compp. H. 1. 42.

जंस् *ģaṅs* 10. par. (*rakśaṇê* K. *rakśê* V.; scribitur *ģas*, gr. 110[a]) servare, tueri.

जक्ष् *ģakś* 2. par. *ģákśimi* (ut mihi videtur, forma redupl. pro *ģag'as*, ejecto *a*, a r. *g'as*, v. gr. 321 not.) edere.

जगत् *ģágat* (part. praes. neut. radicis *gâ* ire) se movens, mobilis. Am. — Subst. n. *ģagat* 1) ventus. 2) mundus. Lass. 91. 16. (Hib. *diogg* „a breath, life"; respiciatur syllaba redupl. verborum *dioghalaim* „I revenge", *diogan* „revengefull, fierce, cruel", quae conveniunt cum scr. *ḣan* caedere, occidere, quod secundum tertiam cl. formaret *ģaḣanmi.*)

जगती *ģágatî* f. (fem. praec.) terra. Hit. 69. 18: *ģagatîpâla*; R. Schl. I. 12. 36: *ģagatîpati.*

जगन्नाथ *ģagannât'a* m. (e *ģágat* et *nât'a*) mundi dominus, cognomen Viśṇûs.

जघन *ģag'ána* (forma redupl. a r. *ḣan*, quae praef. *sam* coacervare significat) 1) lumbi. Ur. 73. 4 infr.: *ģag'anab'arâlasâ*; Śak. 45. 11: *ģag'anagâuravât*; In. 5. 11. Rag'. 9. 28. 60; v. sq. 2) muliebria. Am.

जघन्य *ģag'anyá*, vêd. *ģag'anya* (a *ģag'ána* s. *ya*) ultimus, postremus. B'. 14. 18. Dr. 5. 8. (Hib. *deaghanach* „late, last".)

जघन्यज *ģag'anyaģa* (e praec. et *ģa* natus) natu minimus. Dr. 7. 16.

जङ्गम् *ģaṅgam* intens. rad. *gam* ire, v. gr. 506. (Goth. *ganga*, abjecto *m*, nostrum *gieng*, *Gang*; lit. *pér-żengimas* transgressio, *uż-żengimas* ascensio, *nu-żengimas* descensio, *żengiù* eo, abjecto *m*, sicut in goth. *ganga*.)

जङ्गम *ģaṅgama* (a praec. s. *a*) se movens, mobilis. Su. 1. 25.

जङ्घा *ģaṅg'â*, vêd. *ģáṅg'â* f. (ut mihi videtur, pro *ģaṅgâ*, a *gâ* vel *gam* ire cum syllabâ redupl.) crus. (Cf. nostrum *Schenkel*, germ. vet. *scinkel*, quod initio melius cum scr. *ćaṅg'â* et fine cum sq. conveniret.

जङ्घाल *ģaṅg'âla* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *gâ* vel *gam* s. *la* pro *ra*) viator agilis, velox; v. *ģáṅg'â*.

lat. *scintilla* notione scindendi nititur; nec non σπιλάς, sicut lat. *rupes* a *rumpo*; σπιλάς igitur esset pro σκιδάς; lit. *skêdra* ramentum, assula, *skaldau* findo, *skirù* separo; hib. *scaithim* „I cut off, lop"; mutatâ gutt. in lab. et *d* in *l*: *spialaim* „I dilacerate, dilaniate"; servatâ gutt. et mutatâ *d* in *l* vel *r* (v. *c̆ur*): *scaoilim* „I loose, untie, scatter, disperse", *scairim* „I disperse, scatter"; servatâ nasali formae *c̆ind*, *scind*, et abjecto *d* vel mutato per assimilationem in *n*, sicut in *cann* luna = scr. *ćandá*: *scainim* dirumpor, „I burst", *scinním* „I spring, start, burst out".)

c. *ava* abscindere, dividere. B'ar. 2. 1: *dikkâlânavac̆inna.*

c. *â* 1) scindere. Ḥit. 10: *âc̆idya d'amanîm.* 2) separare. Râm. III. 44. 22: *âc̆idya putrê niryâtê kâuśalyâ yatra ǵîvati.*

c. *â* praef. *ava* abscindere, avellere, eripere. Ur. 10. 14: *dâityaḥastâd avâc̆idya.*

c. *ut* 1) i. q. simpl. Man. 7. 139: *nô 'c̆c̆indyâd âtmanô mûlam parêśâńćâ 'titṛśṇayâ | uc̆c̆indan ḥy âtmanô mûlam âtmânan tâńśća pîḍayêt.* 2) evertere, extinguere, destruere, delere. Rag'. 2. 23: *uc̆c̆innaripu*; 5. 71: *kiń vâ ripûńs tava guruḣ svayam uc̆c̆inatti.* 3) detrahere, subtrahere, subducere, derogare, pass. desiderari. Ḥit. 19. 9: *tṛṇâni b'ûmir udakam ... êtâny api satâń gêḥê nô 'c̆c̆idyantê kadâćana*; v. sq.

c. *ut* praef. *vi* id. Br. 3. 8: *gatê svargê vinaśṭêća mamâ 'nuǵê piṇḍaḣ pitṛṇâm vyuc̆c̆idyêt* (de passiv. formâ *vyuc̆c̆idyêt* v. gr. 446).

c. *pari* 1) abscindere. N. 13. 62: *vâsasô śrd'am parić̆c̆idya.* 2) terminare, terminis sepire, definire. Rag'. 6. 77: *yasya naćâ 'nuband'i yaśaḣ parić̆c̆êttum iyattayâ 'lam* cujus adjuncta gloria definiri quantitate nequit; 10. 29: *aparić̆c̆êdyô ... maḥimâ tava.* 3) statuere, decernere. Rag'. 15. 51: *tam ag'âvaḥań śirśac̆c̆êdyam parić̆c̆idya* (schol. *śiraśc̆êdârḥan niśćitya*) *niyantâ śastram âdadê*; Ur. 48. 21. 4) perpendere, considerare. Rag'. 17. 59: *parâtmanôḣ* (schol. *śatrôr âtmanaśća*) *parić̆c̆idya śaktyâdînâm balâbalam.*

c. *vi* disjungere, separare. Rag'. 16. 20: *vic̆c̆innad'ûmaprasârâ gavâkśâḣ*; Śak. 5. 5.

c. *sam* i. q. simpl. B'. 4. 41: *ǵńânasańc̆innasańśaya.*

2. छिद् *c̆id* 10. par. *c̆êdáyâmi.* Grammatici radicem hujus verbi scribunt *c̆êd*, q. v.

छिद्र् *c̆idr* 10. par. *c̆idráyâmi* (*vib'êdê* K. *b'êdê* V.; denom. a *c̆idrá*) findere, dissecare.

छिद्र *c̆idrá* n. (r. *c̆id* s. *ra*) 1) cavum, cavitas. 2) vitium, in corpore. Sâ. 2. 8; in sacrificio. R. Schl. I. 11. 16; ed. Ser. I. 32. 34.

छिन्न *c̆inná* v. *c̆id.*

छुट् *c̆uṭ* 6. 10. par. (*c̆êdê* K. *sańḥatâu* V.) findere; coacervare. (Cf. *kuṭṭ*, *ćuṭ*, *ćuṇṭ*, *k'aḍ*, *k'uḍ*, *c̆id*, *c̆ur*, *ǵaṭ*, *ǵ'aṭ*; hib. *sgoth* „a cut", *sgothan* „a small flock".)

छुप् *c̆up* 6. par. (*sparśê*) tangere.

छुर् *c̆ur* 6. par. (*c̆êdê* K. *lôpê* V.) findere, abscindere. (Cf. *k'ur*, *kart kṛt*, *c̆id*; hib. *scuirim* vel *sguirim* „I cease, desist" = scr. *c̆urámi*; ita lat. *finis* — pro *fidnis*? — cum *findo* cohaerere videtur; v. *c̆êda* cessatio, finis; huc etiam trahi possent *scaoilim*, *scairim* et *spialaim*, quae supra cum *c̆id* comparavimus; germ. vet. *SCAR* tondere, secare, *sciru*, *scar*, *scârumês*, nostrum *Schere*, quae nituntur formâ *c̆ar*, unde fortasse *c̆ur* attenuato *a* in *u*; *SCAR* etiam e *c̆êd* explicari posset, ejecto posteriore diphthongi *ê* elemento, et mutato *d* in *r*.)

c. *vi* perfundere, diffundere, spargere, dispergere. Ćaur. 12: *âsyam ... śramaǵalasp'uṭasândravindumuktâp'alaprakaravic̆c̆uritam* (schol. *vyâptam*); Ur. 78. 9: *sp'uratâ vic̆c̆uritam idań* (*tê muk'am*) *râgêṇa maṇêr lalâṭaniḥitasya.*

dere, vomere, v. sq. et *c̆ard.* (Cum 1. *c̆ṛnd*, quod ortum est e *skarnd* vel *skrand*, conferri possit lat. *splendeo*, mutatâ gutturali in labialem et *r* in *l*; lit. *spindźiu* splendeo, *spindulys* splendor, solis lumen; *skais-tus*, *skais-tas* clarus, splendidus; huc etiam trahi posset nostrum *Glanz*, germ. med. *glanz* splendidus, *glenze* splendeo, abjectâ sibilante; etiam *glize* splendeo, praet. *gleiz*, nostrum *gleiſse*, *Gleiſsner.*)

3. छर्द् छृद् *c̆ard c̆ṛd* 1. 10. par. *c̆árdâmi*, *c̆ardáyâmi* (*sandîpanê*) splendere.

छर्दन *c̆ardana* n. (r. 1. *c̆ard* s. *ana*) vomitus.

छर्दि *c̆ardí* f. (r. 1. *c̆ard* s. *i*) id.

छल *c̆alá* n. (ut mihi videtur, a *c̆ad* tegere, abscondere, mutato *d* in *l*, suff. *a*) alienae formae assumptio, dissimulatio; dolum, fraus. Ḥit. 4. 2. Rag̀. 6. 54. 7. 27. 16. 28; v. *c̆ádman*, *c̆admin.* (Cf. lat. *scelus.*)

छलय् *c̆alay* (denom. a praec. s. *ay*) decipere, fraudare. Rag̀. 16. 61: *śirîśaprasavâvataṅsâṅ ... śâivâlalôlâṅś c̆alayanti mînân*; B̀. 16. 36: *dyûtaṅ c̆alayatâm asmi, têǵas têǵasvinâm aḥam.*

छल्लि *c̆alli* f. (ut mihi videtur, a r. *c̆ad* tegere, mutato *d* in *l*, s. *li*) cutis, pellis, cortex. (Germ. med. *schal* m. *schale* f. id.; lat. *pellis*, pro *scellis*? abjectâ sibilante et mutatâ gutturali in lab.)

छल्ली *c̆allî* f. id.

छवि *c̆avi* f. 1) splendor. Ur. 31. 4 infr.; Rag̀. 9. 34. 2) pulchritudo. (Germ. vet. *scieri* lucidus, mutato *v* in *r*, sicut e. c. in *birumês* sumus = scr. *b̀ávâmas*, gr. comp. 20; hib. *sceimh* „beauty, bloom", *sceimheach* „handsome, bloomy", v. Pictet p. 60.)

छष् *c̆aś* 1. par. (*vad̀ê*) occidere; cf. *kaś*, *k̀aś*, *ćaś*, *ǵaś*, *ǵ̀aś*, *ǵûś*.

छाग *c̆âǵa* m. caper, capra. Ḥit. 120. 20 (v. *c̆aga* et voces ibi comparatas.)

छाय *c̆âya* v. sq.

छाया *c̆âyấ* f. (ut mihi videtur, e *c̆adyâ*, a r. *c̆ad* tegere, s. *yâ*, ejecto *d* et productâ antecedente vocali) umbra. N. 5. 26. 13. 57. — *c̆âya* n. id. Rag̀. 4. 20 (v. not.); 7. 4. 12. 50. (Gr. σκιά, v. r. *c̆ad.*)

छित *c̆itá* part. perf. pass. rad. *c̆ô* q. v.

1. छिद् *c̆id* 7. par. âtm. (*c̆inádmi*, *c̆indế*, praet. multf. *ác̆c̆âitsam* Maḥ. 2. 1942, *ác̆c̆idam* A. 7. 21, part. perf. pass. *c̆inná* gr. 542) scindere, abscindere. Dêv. 10. 14: *c̆innad̀anvan*; 15: *ćic̆c̆êdâ 'patatas tasya mudgaran niśitâiḱ śarâiḱ*; B̀. 2. 23: *nâi 'naṅ c̆indanti śastrâṇi*; N. 17. 37: *c̆ittvâ vastrârd̀am*; 26. 17: *tyêśa sa śiraś c̆êttuṅ k̀adgêna*; Dêv. 7. 19: *śiras tênâ 'sinâ 'c̆inat.* Notentur locutiones: *saṅśayaṅ c̆êttum* dubitationem eximere. B̀. 6. 39; *tṛṣṇâṅ c̆êttum* sitim exstinguere. Ḥit. ed. Lond. 37. 8. — Caus. abscindi jubere. Man. 8. 283: *ḥastâu c̆êdayêt.* (Cf. *c̆uṭ*, *c̆ur*; zend. 𐬯𐬐𐬆𐬧𐬛𐬀 *skĕnda* fractura, gramm. comp. 737; lat. *scindo*, *scidi*; gr. ΣΧΙΔ, σχίζω, σχίδη, σχέδη, σχινδαλμός, σκινδαλμός, σκίδνημι, σκεδάννυμι; fortasse etiam σχάζω huc pertinet, cujus α e formâ guṇatâ *c̆êd* q. v. explicari potest, abjectâ vocali radicali; etiam goth. *skaida* separo, nostrum *scheide* nituntur formâ guṇatâ, servatâ contra regulam primitivâ mediâ; etiam goth. *dis-skreita* disscindo huc traxerim, insertâ liquidâ, nisi, quod minus mihi arridet, deducendum est e *kart kṛt*, praefixo *s* et servatâ contra regulam finali tenui; germ. med. *schîte* findo, praet. *scheit*, *schiten*; *schinde* glubo, praet. *schant*, *schunden*, cujus *a* nititur guṇatâ formâ; sic etiam nostrum *spalte*, germ. vet. *spaltu* findo, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *spüle*, v. *kśal*, et conversâ nasali in *l*, sicut in goth. *aljis* alius, v. *anyá*; respiciatur etiam subst. *spân* ramentum, assula, cujus *n* aut ad radicem pertinet — scr. *c̆ind*, lat. *scind*, gr. σκινδ — aut ad derivationem, cf. *c̆inná*; germ. vet. *splitar*, nostrum *Splitter*, transposito *il* in *li*; germ. med. *splize* scintilla; fortasse etiam gr. σπινθήρ, sicut

1. छद् c̓ad 1. par. âtm. (part. perf. pass. c̓anná, gr. 542) tegere. N. 17. 6: c̓annô ’bʿrênê ’va c̓andramâḣ. (Cf. sku tegere; hib. *scailim* „I shade, shelter" = scr. c̓ádâmi, mutato *d* in *l*; *scailein* „a fan, umbrella" v. c̓atra; *scail* „a shadow", *scaileachd* „darkness", *scath* „shadow, shade, protection, a veil, covering", mutato *d* radicis in *th*, nisi *th* ad suffixum derivationis pertinet, abjecto *d* radicali, sicut in scr. c̓âyâ umbra q. v.; gr. σκιά, σκο-τός, σκηνή [gr. comp. 833]; etiam in goth. *sca-dus* umbra syllaba *du* ad derivationis suffixum trahenda esse videtur; lit. *skyda* scutum, *skidélê* parvum scutum; goth. *skil-dus* [gr. comp. 955 n.**]; nostrum *Schil-d* e *scil-d*, mutato *d* in *l*; goth. *skal-ja* tegula; germ. med. *schal* cutis, cortex, putamen, nostrum *Schale*; lat. *squâ-ma*, abjectâ radicis consonante finali, sicut saepissime, v. c̓ádman; gr. σκῦλον, lat. *spolium*, mutatâ gutturali in labialem, et *d* in *l*.)

c. pari i. q. simpl. Ḥit. 81. 10: dvîpićarmaparić-c̓anna.

c. pra id. praćc̓anna occultus. N. 19. 32. Ḥit. 9. 14.

c. prati id. Râm. I. 9. 5: munivêśapratićc̓anna.

2. छद् c̓ad 10. par. âtm. c̓âdáyâmi tegere. Dêv. 7. 17: śaravarśâiḣ ... c̓âdayâmâsa; Gʿat. 6: c̓âditê dinakarasya bʿâvanê.

c. â 1) id. Dêv. 10. 10: tataḣ śaraśatâir dêvîm âc̓âdayata sô ’suraḣ. 2) abscondere. Ḥit. 22. 1: tatsamîpê âtmânam âc̓âdya stʿitaḣ.

c. pra id. R. Schl. II. 8. 36: praćc̓âdyamânaṅ râmêṇa bʿâratan trâtum arḥasi.

3. छद् c̓ad 10. par. c̓adáyâmi (ûrǵanê *)) educare, nutrire (liberos). K.: c̓adayati putrañ ǵṛtêna pitâ.

छद c̓ada m. (r. c̓ad s. a) 1) folium. A. 4. 50. 2) ala. N. 9. 12. (Hib. *sgiath* ala.)

छदिस् c̓adís n. (r. c̓ad s. is) tectum (domûs). Am.

छद्मन् c̓ádman n. (r. c̓ad s. man) occultatio, alienae formae assumptio. Ragʿ. 12. 2; v. sq. (Cf. nostrum *Schir-m*, germ. vet. *scer-m*, th. *scer-ma* scutum, mutato *d* in *r*; v. c̓ad.)

छद्मिन् c̓admín (a praec. s. in, v. gr. 583) alienâ formâ indutus. N. 25. 8.

छन्द c̓anda n. (r. c̓ad, insertâ nasali, s. a) desiderium. N. 23. 15; svaćc̓anda in initio compp. suâ sponte. Ḥit. 20. 9: svaćc̓andavanaǵâtêna śâkêna. — svaćc̓andam adv. id. Ur. 63. 20: vanê svaćc̓andam bʿramantî. (Huc refero lat. *spon-s*, *spon-te*, pro *spond-te*, mutatâ gutturali in labialem, v. sq.)

छन्दय् c̓anday (denom. a c̓anda vel c̓ándas, v. gr. 522) donare, augere, mactare, c. instr. rei. Su. 1. 18: varêṇa ćc̓andayâmâsa; 4. 22; Maḥ. 1. 2166: varâiś c̓andyamânê râǵńâ; 6365: c̓andayan kâmâiḣ. (Cf. lat. *spondeo* et v. c̓anda.)

छन्दस् c̓ándas n. (r. c̓ad, insertâ nasali, s. as, nisi a c̓anda adjecto s) 1) desiderium. R. Schl. II. 9. 7: mayô ’ćyamânaṅ yadi tê śrôtuṅ c̓andaḣ. 2) rhythmus, metrum, praesertim Vêdorum. Bʿ. 10. 35. 13. 4. 3) scriptum sacrum, Vêdus. Ragʿ. 1. 11: c̓andasâm (schol. vêdânâm).

छन्न c̓anná v. c̓ad.

छम् c̓am 1. par. (adanê) edere; cf. ćam, ǵam, ǵim, ǵ́am.

छम्प् c̓amp 10. par. (gatâu K. sarpê V.; scribitur c̓ap, gr. 110[a]) ire. (Huc trahi posset goth. *skapa* creo, servatâ tenui finali, sicut in *slêpa* dormio = scr. svap; respiciatur, verba movendi plerumque etiam agere, facere significare, v. e. c. ćar; fortasse etiam gr. σκήπτω, σκίμπτω, quae formâ egregie ad c̓amp quadrant, a motione dicta sunt.)

1. छर्द् c̓ard 10. par. (vamanê) vomere. (Hib. *sceithim* „I vomit, spew"; lat. *screo*.)

2. छर्द् छृद् c̓ard c̓ṛd 7. par. âtm. c̓ṛṇádmi, c̓ṛndê' (dêvanadyutivamanêśu) ludere, splen-

*) Sic legimus pro uǵǵanê apud Wilkins., quod ex ûrǵǵanê corruptum esse censeo; ûrǵana autem hoc loco ad caus. ûrǵayâmi facio ut alqs. fortis fiat, pertinet.

चैतन्य *ćâitanya* n. (a *ćêtana* s. *ya*) anima. Ragʿ. 5. 4.

चैत्य *ćâitya* (ut videtur, a *ćitấ* vel *ćiti* s. *ya*) 1) n. locus sacrificii. 2) n. monumentum sepulcrale. Lass. 17. 3) m. arbor sacra, ficus religiosa, in vici vicinitate. Ḥ. 1. 40.

चैत्र *ćâitrá* m. (a *ćitrá* vel *ćitrâ* s. *a*) mensis Ćâitrus, Martius-Aprilis. Bʿar. 1. 35.

चैत्ररथ *ćâitraratʿa* m. (a *ćitraratʿa* Gandʿarvus, qui Kuvêri horti custos est, s. *a*) Kuvêri hortus. Ragʿ. 5. 60.

चोदना *ćôdanâ* f. (r. *ćud* impellere, s. *ana* in fem.) impulsus, incitatio. Bʿ. 18. 18.

चोर *ćôrá* m. (r. *ćur* s. *a*) fur, v. *ćâurá*.

चोष *ćôśa* m. (r. *ćûś* s. *a*) actio sugendi.

चोषण *ćôśaṇa* n. (r. *ćûś* s. *ana*) id.

चोष्य *ćôśya* v. *ćûś*.

चौर *ćâurá* m. (r. *ćur* s. *a*) fur. Lass. 23. 10. 25. 5 (v. 2. *ćur*.)

चौर्य *ćâurya* n. (a praec. s. *ya*) furtum. (Hib. *coire* „trespass, offence".)

चौल *ćâula* n. (pro *ćâuḍa*, a *ćûḍa*, s. *a*) tonsura capitis. Ragʿ. 3. 28.

1. च्यु *ćyu* 1. par. âtm. cadere, labi, elabi, trop. egredi (cf. *bʿraṅś*). Su. 4. 19: *dvâv ivâ 'rkâu nabʿaśćyutâu*; Bʿ. 9. 24: *na tu mâm abʿiǵânanti tattvênâ 'taś ćyavanti tê*; Man. 12. 96: *utpatanti ćyavantêća* (schol. *naśyanti*); Sâ. 3. 9: *ćyutâṅ sma râǵyât vanavâsam âśritâṅ*; 5. 26: *ćyutaṅ svarâǵyât*; Râm. III. 56. 7: *adya mê saptamî râtriś ćyutasyâ ''ryakavêśmanaṅ*; Man. 12. 72: *ćâilâśakaśća bʿavati śûdrô dʿarmât svakâć ćyutaṅ*. — Caus. facere ut aliquis cadat. Râm. III. 60. 48: *gatan nâ 'rhasi taṅ svargât punaś ćyâvayitum*. In dialecto vêd. excitare. Ṛgv. Ros. p. 72. 12: *ǵanân̆* (pro *ǵanân*) *aćućyavîtana girîn̆r**) *aćućyavîtana* „homines excitate, nubes excitate". (Cf. *ǵyu*, *č̄yu*, *ǵu*, *ǵʿu*; scot. *siab* „motu celere transiens"; hib. *seabhais* „wandering, strolling, straying"; *seabhasach* „fatigued, weary".

c. *pari*, *parićyuta* pauper, miser. N. 10. 2.

c. *pra* i. q. simpl. N. 9. 18: *yêśâm prakôpâd âiśvaryâd praćyutô śham*; Man. 12. 116. — Caus. A. 9. 28: *nivâtakavaćâir itaṅ praćyâvitâṅ surâṅ*.

2. च्यु *ćyu* 10. par. (*ḥâsasaḥanayôṅ* K. *ḥâsê saḥanê* V.) ridere; sustinere. (Hib. *tibhim* „I laugh, joke".)

च्युत् *ćyut* 1. par. i. q. *ćut*. (Hib. *cioth* „a peal, a hawy shower"; *ciothmhar* „showery".)

च्युति *ćyuti* f. (r. *ćyu* s. *ti*) lapsus. Ḥit. 7. 4.

च्युस् *ćyus* 10. par. (*ḥânâu*) relinquere.

छ *č̄***).

छग *č̄aga* m. caper, capra. Ḥêm. v. *č̄âga*. (Fortasse nostrum *Bock*, anglo-sax. *bucca*, germ. vet. *boch*, *poch*, *pog* huc pertinent, — v. Graff III. 30 — mutatâ initiali gutturali in labialem et abjectâ sibilante, quam ex *č̄* = *sk* exspectaveris; lat. *caper*, th. *caprŏ*, quod cum scr. *č̄agalá* vel *č̄âgala* contulerim, in secundâ syllabâ gutturalem in labialem et mediam in tenuem convertit.

छगल *č̄agalá* m. (a praec. s. *la*) caper. (Lat. *caper*, th. *caprŏ*, v. *č̄aga*.)

छगला *č̄agalâ* f. (fem. praec.) capra. (Lat. *capra*, v. *č̄aga*.)

छगली *č̄agalî* f. (a *č̄aga* signo fem. *î*) capra. (Hib. *gabhar*, gen. *gabhair*, v. *č̄aga*.)

छटा *č̄aṭâ* f. lux, splendor. Lass. 67. 18.

छत्र *č̄atra* n. (pro *č̄attra*, r. *č̄ad* s. *tra*) umbella. Ragʿ. 3. 16. v. *č̄ad*.

*) V. gramm. ed. 3. §. 145 annot.

**) V. gramm. §. 19.

चूर्ण *ćûrṇa* m. (ut videtur, part. perf. pass. ab obsoletâ r. *ćar* [*ćṝ*], unde supra *ćîrṇa* deduximus) pulvis. A. 8. 3.

चुष् *ćuś* 1. par. sugere, *ćóśya* sugendus. Mah. 2. 316: *lêhyań ćôśyańća pêyańća.* (Fortasse *ćûś* e *ćukś*, ejecto *k*, mutilatum est, cf. *ćućuka*, *ćûćuka*; *ćukś* autem e quadam simpliciore radice in gutturalem vel palatalem desinente deducendum esset, sicut *d'ikś* accendere a *dah*, *b'akś* edere a *b'ag*, vel *b'ag*, cf. φάγω et *b'ug*; res si ita se habet, cum *ćûś*, e *ćuk*, et *ćućuka* papilla contulerim lat. *sugo* et *succus*, mutatâ initiali gutturali in sibilantem, nostrum *saugen*, gr. ὑγρός.)

चेट *ćêṭa* m. (r. *ćiṭ* mittere, nisi *ćêśṭ*, ejecto *ś*, s. *a*) servus, famulus. Hêm.

चेटक *ćêṭaka* m. (r. *ćiṭ*, nisi *ćêśṭ*, s. *aka*) id. Hit. 65. 16. B'. 1. 91.

चेटिका *ćêṭikâ* f. (fem. praecedentis, v. gr. 575. 23) ancilla. Up. 49.

चेटी *ćêṭî* f. (a *ćêṭa* signo fem. *î*) id. Up. 38. 41.

चेत् *ćêt* conj. (ut equidem puto, e *ća* et *it* q. v.) si (postponitur). Br. 2. 17. N. 17. 29. R. Schl. II. 8. 34. — Cum antecedente *yadi* 1) si quidem. R. Schl. II. 8. 34*b*: *yadi ćêd b'aratô d'armât pitryań râǵyam avâpsyati.* 2) etsi, etiamsi. Mah. 1. 4203: *yady asti ćêd d'anań sarvam vṛtâb'ôgâ b'avantu tâń.* (Gr. καί; cf. gr. comp. 401.)

चेतना *ćê'tanâ* (r. *ćit* s. *anâ*) animus sui compos (Besinnung, Bewufstsein). Ur. 76. 14. Rag'. 17. 1. B'. 13. 6. — In fine compp. possess. N. 2. 3. 7. 14. 9. 20. 10. 19. 13. 60.

चेतस् *ćê'tas* n. (r. *ćit* s. *as*) mens, animus. In. 2. 32. Rag'. 14. 60. N. 9. 33. 21. 8. — In fine compp. possess. B'. 4. 23. 5. 26. 8. 14.

चेदि *ćêdí* m. nomen regionis. N. 12. 132.

चेल् *ćêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôń* V.) se movere, ire; scribitur etiam *ćêll*; cf. *ćal*, praet. redupl. pl. *ćêlima.*

चेल *ćêla* m. n. (r. *ćil* s. *a*) vestis. B'. 6. 11; schol. *ćêlam vastram.* (Fortasse lat. *velum*, v. sq. et rad. *ćil.*)

चेली *ćêlî* f. (a praec. signo fem. *î*) id. (Hib. *caille* fem. „a veil or cowl", v. r. *ćil.*)

चेष्ट् *ćêśṭ* 1. âtm. (*ćêśṭâyâm* K. *îhê* V.) 1) se movere. Man. 1. 52: *yadâ sa dêvô ǵâgarti tadê 'dań ćêśṭatê ǵagat*; R. Schl. I. 2. 14: *tań śôṇitaparîtâṅgań ćêśṭamânam mahîtalê dṛśṭvâ*; M. 22: *gaṅgâyân na hi śaknômi vṛhattvâć ćêśṭitum.* 2) ire, adire, frequentare. Rag'. 6. 51: *rurućêśṭita b'ûmiśu.* 3) niti, tendere, operam dare. Râm. III. 47. 51: *daśâ kṛtântôpahatê 'yam âvilâ kim atra śakyam puruśêṇa ćêśṭitum*; c. acc. rei. B'. 3. 33: *śadṛśań ćêśṭatê svasyâń prakṛtêr ǵńânavân api.* — *ćêśṭitá* n. nisus, opera, factum. N. 23. 18. Rag'. 4. 68. — Part. praes. par. R. Schl. I. 34. 25. — Caus. commovere, agitare. Man. 12. 15: *b'ûtâni satatań ćêśṭayati.* (Cf. lat. *QUAES*, *quaero*, *quaesivi*; cambro-brit. *cais* contentio, labor.)

c. *ati* ultra modum se movere, ultra modum niti, operam dare. Hit. 36. 21: *vṛttyart'an nâ 'tićêśṭêta sâ hi d'âtrâi 'va nirmitâ.*

c. *vi* 1) niti, operam dare, agere. Man. 8. 334: *yêna yêna ... aṅgêna stênô nṛśu vićêśṭatê.* — *vićêśṭita* n. nisus, contentio, actio. N. 23. 3. Râm. III. 65. 12. 2) reniti, obniti, reluctari. Dr. 9. 13. part. praes. par.: *tata ênam vićêśṭantam bad'vâ.* 3) ultro citroque se movere, se volutare. Râm. III. 62. 19: *śatrug'nab'aratâv ub'âu d'arâyâń sma vyaćêśṭêtâm b'agnaśṛṅgâv ivâ 'rśab'âu*; III. 51. 23: *tâ vâśyêṇaća sańvîtâń ... vyaćêśṭanta nirânandâń.*

c. *sam* niti, operam dare, agere. N. 23. 3: *sańćêśṭamânasya lakśayanti vićêśṭitam.*

चेष्टा *ćêśṭâ* f. (r. *ćêśṭ* s. *â*) nisus, actio. Hit. 110. 22. Rag'. 6. 12.

चेष्टित *ćêśṭitá* v. *ćêśṭ.*

c. *pra* praef. *ab'i* id. Mah. 1. 575: *dâivênâ 'b'ipraćôditah.*

c. *pra* praef. *sam* id. A. 7. 7: *hayâs tê sampraćôditâh.*

c. *sam* id. Sâ. 2. 6: *pitrâ sanćôditâ.*

चुन्द् *ćund* 1. par. âtm. (*niśânê* K.; scribitur *ćud*, gr. 110[a]) acuere.

चुप् *ćup* 1. par. se movere (explicatur per *mandâyân gatâu* K. *śanâir gatâu* V.; i. e. lente ire). Mah. 3. 10648. 10649: *kin svit svapnan na nimiśati kin svig gâtan na ćôpati | kasya svid d'rdayan nâ 'sti kin svid vêgêna vardd'atê || matsyah suptô na nimiśaty andan gâtan na ćôpati | aśmanô hrdayan nâ 'sti nadî vêgê na vardd'atê ||*. (Cf. *ćap* se movere, vacillare, unde *ćup*, attenuato *a* in *u*; conferatur etiam *kup* irasci, quod a motione animi dictum esse censeo; huc trahi posset lit. *kópu* scando, nostrum *hüpfen*, angl. *to hop.*)

चुम्ब् *ćumb* 1. 10. par. (scribitur *ćub*, gr. 110[a]) osculari. Hit. 27. 20: *ćumbati patin nirdayam âlingya.* (Goth. *kukja* osculor, servatâ initiali tenui contra regulam, gr. comp. 87, et mutatâ finali labiali in gutturalem, positâ tenui pro mediâ, e generali lege, gramm. comp. 87; hib. *pogaim* osculor, mutatâ gutturali in labialem et vice versâ; etiam lit. *bućioju* id. transpositum esse videtur, e *ćubioju*; lett. *ś-kûpstit* osculari.)

c. *pari* id. Ćaur. 14: *muktâkalâpaparićumbitaćûćukâgrâ*; cf. l. c. śl. 17.

चुम्बिन् *ćumbin* (r. *ćumb* s. *in*) osculans, in fine compp. Ćaur. 17.

1. चुर् *ćur* 4. âtm.: *ćûryê**) (*dâhê*) urere. (Lit. *kurrù* [*ćurù*] calefacio cubiculum, praet. *kuriau*; *sukurrù* [*sukurù*] *ugnin* ignem accendo; goth. *hauri* et gr. KAY, καύ-σω, καῦ-μα, abjecto *r* finali, nituntur formâ vrdd'i auctâ *kâur.*)

*) Radix *ćur* in tempp. special. vocalem suam producit, in analogia cum passivis radicum in *ir* vel *ur* desinentium (gr. 447). Wils. et Forsterus hanc rad. scribunt *ćûr.*

2. चुर् *ćur* 1. et 10. par. *ćôrâmi*, *ćôrâyâmi* furari. Man. 8. 331: *yas tu agnin ćôrayêd grhât.* (Hib. *coir* „false, deceitfull" in initio compp.; *coire* „trespass, offence", *coireach* „criminal, a malefactor", *cuireat* „the knave at cards", *cuireadach* „knavish".)

चुल् *ćul* 10. par. (*nimaggané*) submergere.

चुलुम्प् *ćulump* 1. par. (*lôpê*) findere, rumpere, abscindere; cf. *lup*, *lumpâmi*, *lumpê*, unde *ćulump* quodam reduplicationis modo ortum esse videtur.

चुल्ल् *ćull* 1. par. (*hâvakaranê* K. *hâvakrtâu* V.) i. q. 2. *ćal*, unde *ćull* attenuato *a* in *u*, et geminato *l*. K.: *ćullati priyêna nârî.*

चूचुक *ćûćuka* m. n. (etiam *ćućuka*, forma reduplicata, ut videtur, a *ćûś* bibere, sicut gr. θηλή, τίτθη, τιτθός, nec non nostrum *Zitze*, cum *d'ê* bibere [cf. θῆσθαι] cohaerent, et lat. *papilla* tanquam forma redupl. ad scr. *pâtum*, lat. *po-tum*, reduci posset) papilla. Ur. 84. 1. Ćaur. 14. (Hib. *cioch* mamma, fortasse etiam *coicht* „children" huc pertinet.)

चूडा *ćûdâ* f. 1) vertex, culmen, cacumen, praesertim capitis vertex. Rag'. 17. 28. Hit. 55. 19. 2) cincinnus singulus in vertice. Rag'. 18. 50. 3) crista. 4) caput. Wils. (Cf. *kûtá* et hib. *cuit* caput.)

चूण् *ćûn* 10. par. (*sankôćê*) curvare, inflectere; cf. *kûn.*

चूत *ćûta* m. arbor, Mangifera Indica. Rag'. 7. 18.

चूर्ण् *ćûrn* 10. par. (*pêśanê* K. *pêśê* V.; ut videtur denom. a *ćûrna* q. v.) frangere, conterere. Dêv. 3. 35: *tân (b'ûd'arân) prahitâns têna ćûrnayanti śarôtkarâih*; 9. 12: *muśtipâtêna dêvî taććâ 'py aćûrnayat (śûlam)*; A. 8. 2: *tad (aśmavarśam) aćûrnayam vêgavadb'ih śarâih.* (Cf. hib. *coirneach* „a part", *crinim* „I knaw, bite".)

चीब् ćîb 1. âtm. (âdânasaṅvaraṇayôḣ K.) sumere, capere; tegere. (Cf. ćîv; hib. cib manus; cambrobrit. cipiaw sumere.)

चीभ् ćîbʿ 1. âtm. (katťanê K. kattʿê V.) gloriari, se jactare.

चीय् ćîy 1. par. âtm. (saṅvṛtyâdânayôḣ) tegere; sumere, capere; cf. ći tegere et 1. ćîv.

चीर ćíra n. (ut videtur, a r. ći tegere, s. ra, vel a ćil q. v., mutato l in r) 1) vestis. 2) cortex. 3) vestis e cortice facta. M. 5. R. Schl. II. 11. 23.

चीर्ण ćîrṇá (a r. ćar ad analogiam earum radicum in ar, quibus grammatici vocalem ṝ tribuunt, v. gr. §. 12. p. 11, sicut ǵîrṇá a ǵar, quod scribitur जॄ ǵṝ) impletus, solutus (de votis). Sâ. 6. 12. 41 (ubi ćîrṇâni, ćîrṇaṅ pro tîrṇâni, tîrṇaṅ legendum).

1. चीव् ćîv 1. âtm. (grahasaṅvṛtyôḣ) sumere, capere; tegere; cf. ći, ćîy, ćîb.

2. चीव् ćîv 10. par. (bʿâśârťê K. dîptâu V.) loqui, lucere.

चीवर ćîvará n. vestis pannosa. Ragʿ. 11. 16.

चुक्क् ćukk 10. par. (vyasanê K. ârtâu V.; e ćakk attenuato a in u) i. q. ćakk et ćikk, quae tres radices eandem inter se habent rationem, quam gothicae formae, ut band ligavi, bundum ligavimus, binda ligo.

चुक्कार ćukkâra m. (e ćuk et kâra faciens, v. ćîtkâra) leonis rugitus.

चुचुक ćućuka m. n. papilla. (Hib. cioch mamma.)

चुच्य् ćućy 1. par. (abʿiśavê) succum exprimere. Cf. śućy.

1. चुट् ćuṭ 1. par. (alpîbʿâvê K. tüććanê V.) parvum, debilem esse; cf. ćuṭṭ, ćuṇṭ.

2. चुट् ćuṭ 6. et 10. par. ćuṭắmi, ćôṭáyâmi, i. q. ćaṭ, unde ćuṭ attenuato a in u.

चुट्ट् ćuṭṭ 10. par. ćuṭṭáyâmi, i. q. 1. ćuṭ; cf. ćuṇṭ.

चुड्ड् ćuḍḍ 1. par. (ḥâvakaraṇê K.) i. q. 2. ćal, ćill et ćull; respiciatur, cerebralem ḍ fere ut r pronunciari, r autem facile in l converti.

चुण् ćuṇ 6. par. (ćêdê K. ćidi V.; mutilatum esse videtur e ćuṇṭ vel ćuṇḍ) findere.

1. चुण्ट् ćuṇṭ 1. par. ćúṇṭâmi (e ćuṭ insertâ nasali; scribitur ćuṭ, v. gr. 110[a]) i. q. 1. ćuṭ.

2. चुण्ट् ćuṇṭ 10. par. ćuṇṭáyâmi, i. q. ćaṭ et 2. ćuṭ.

1. चुण्ड् ćuṇḍ 1. par. (alpîbʿâvê K. tâućyê V.; scribitur ćuḍ, gr. 110[a]) i. q. 1. ćuṭ et 1. ćuṇṭ.

2. चुण्ड् ćuṇḍ 1. et 10. par. (ćêdanê K. ćidi V.; scribitur ćuḍ, gr. 110[a]) i. q. ćaṭ, 2. ćuṭ et 2. ćuṇṭ.

चुत् ćut 1. par. (âśêćanê K. kśarê V.) stillare, fundere, effundere. (Cf. śćut et ćyut, goth. *GUT* — giuta, gaut, gutum — pro quo e generali consonantium permutandarum lege *HUTH* exspectaveris, gr. comp. 87; gr. XY, χεύω, χύ-σις, abjectâ litterâ finali et mutatâ tenui in aspiratam.)

चुद् ćud 10. par. 1) mittere, impellere, incitare, stimulare. In. 5. 2: śarâir manmaťaćôditâiḣ; Ḥ. 4. 4: ćôditâi 'śâ ḥy anaṅgêna; Su. 3. 9: pitâmaḥam aćôdayan; Dr. 8. 1: viparidʿâvata iti sma... ćôdayâmâsa tân nṛpân; A. 9. 30. — âtm. Râm. I. 11. 51: ćôdayasva nṛparśabʿân. 2) instituere, imperare, praecipere. Man. 2. 165: vratâiśća vidʿićôditâiḣ. (Huc trahi posset lat. cûdo et, mutatâ gutt. in labialem, re-pudio; gr. σπεύδω, praefixo σ; v. sam + ćud.

c. abʿi 1) i. q. simpl. Râm. I. 34. 6: râǵńâ 'bʿićôditaḣ; 15. 45: abravît prasṛtam vâkyaṅ râǵńâ yad abʿićôditam. 2) interrogare, percunctari (de aliquâ re, c. acc. rei). Maḥ. 1. 2913: ṛśiḣ kaśćid iḥâ "gamya mama ǵanmâ 'bʿyaćôdayat.

c. pari i. q. simpl. Man. 3. 233: guṇâiśća parićôdayêt.

c. pra 1) i. q. simpl. In. 5. 3: manmaťêna praćôditâ; Dr. 8. 6: nârâćâir vîrabâḥupraćôditâiḣ; A. 8. 2. 2) pronunciare, proclamare. Man. 3. 228: guṇân sarvân praćôdayan (schol. kaťayan).

चित्रा *ćitrâ'* f. (fem. a *ćitrá*) stella, Virginis Spica. Rag̀. 1. 46.

चित्रित *ćitritá* (a *ćitrá* s. *ita*) vario colore praeditus. Hit. 37. 2.

चिन्त् *ćint* 10. par. âtm. *ćintáyâmi*, *ćintáyê* (scribitur *ćit*, v. gr. 110[a]) cogitare, considerare, meditari, c. acc. rei. In. 1. 1: *ćintayâmâsa ... dêvarâǵaraťâgatim*; 2: *ćintayamânasya guḍâkêśasya*; Su. 3. 12: *ćintayitvâ punaḣ punaḣ*; N. 9. 26: *tava pârťiva saṅkalpaṅ ćintayantyâḣ*; 13. 18: *ćintayad̀vaṅ sakâtarâḣ*; N. 9. 28: *ćintayânasya tat suk̀am* (v. gr. 533). — excogitare. N. 19. 4: *asmadarťê b̀avêd vâ 'yam upâyaś ćintitô mahân.* (Cf. *ćit*, *kit.*)

c. *anu* id. N. 15. 9: *vâidarb̀îm anućintayan*; Râm. III. 51. 11: *vâidêhîm anućintayan*; B̀. 18. 8.

c. *pari* id. B̀. 10. 17: *sadâ parićintayan.*

c. *pra* id. A. 10. 3. 5: *praćintya tat.*

c. *vi* id. In. 5. 59: *naća śâpam vyaćintayat*; N. 10. 17: *vićintyâi 'vam.*

c. *sam* id. N. 21. 24: *manasâ samaćintayat*; Su. 3. 10. Sâ. 4. 3.

चिन्तन *ćintana* n. (r. *ćint* s. *ana*) deliberatio. Mah. 2. 242.

चिन्ता *ćintâ'* f. (r. *ćint* s. *â*) cogitatio. B̀. 16. 11. N. 2. 2.

चिन्तापर *ćintâpara* adj. (Bah. e praec. et *para* n. praecipuum, eximium, optimum, v. gr. 598) cogitationem tanquam excellentissimum habens, in cogitatione defixus, cogitatione absorptus. N. 2. 2. Râm. I. 34. 34.

चिर *ćirá* (ut videtur, a r. *ći* s. *ra*) longus (de tempore); hinc adverbia *ćirám*, quod in initio compp. *ćirá* sonat (gramm. 618), *ćirasya*, *ćirât*, *ćirêṇa*, q. v. (Hib. *sir* longus.)

चिरम् *ćirám* adv. (acc. neut. a *ćirá*) diu, in initio compp. *ćirá* (gr. 618). In. 5. 35: *mâćiram* statim (v. *mâ*). H. 4. 13.

चिररात्राय *ćirarâtrâya* adv. (dat. a *ćirarâtra*, e *ćirá* et *râtra* nox, in fine compp., v. gr. 613) per longum tempus, diu. Sâ. 7. 7.

चिरस्य *ćirasya* adv. (gen. a *ćirá*) post longum tempus, tandem, denique. H. 2. 8. 9.

चिरात् *ćirât* adv. (ablat. a *ćirá*) id. Rag̀. 11. 63 (schol. *bahukâlêna*); 12. 87.

चिराय् *ćirây* (denominat. a *ćirá* s. *y*, v. gr. 520) tardare, cunctari. H. 4. 34.

चिराय *ćirâya* adv. (dat. a *ćirá*) diu. Hit. 51. 19.

चिरि *ćiri* 5. par. *ćiriṇố'mi* (*hiṅsê* V.) offendere, ferire, laedere, occidere.

चिरेण *ćirêṇa* adv. (instr. a *ćirá*) post longum tempus, sero, tarde. Rag̀. 5. 64.

चिल् *ćil* 6. par. (*vasanê* K. *vâsê* V.) vestire. (V. *ćêla* et cf. hib. *ceilim* „I conceal, hide, cover", *caille* „a veil or cowl"; lat. *celare*, fortasse etiam *velum*, *velare*, quae e *quelum*, *quelare* explicari potest, sicut *vermis* e *quermis*, v. *kṛ'mi*, nisi potius pertinet ad *var vṛ*; germ. vet. *hilu* celo, a rad. *HAL*, quod nititur formâ guṇatâ *ćêl*, abjecto *i*; *helm* galea, *heliu* velo, *heli* velamentum; goth. *hulja* occulo; lat. *oc-culo.*)

चिल्ल् *ćill* 1. par. (*śâiťilyê* K. *śâiťilyê hâvakṛtâu* V.) 1) relaxari, solvi, mitigari. 2) i. q. 2. *ćal* et *ćull.*

चिवुक *ćivuka* n. mentum. Am.

चिह्न *ćihna* n. 1) nota, signum, macula. In. 2. 25. N. 17. 7. 2) vexillum.

चीक् *ćîk* 1. et 10. par. (*amarśaṇê* K. *marśê* V.) tolerare, patientem esse; tangere.

चीत्कार *ćîtkâra* m. (e *ćît*, quod vocabulum a sono factum, et *kâra* faciens) clamor, ruditus, rugitus. Hit. 49. 21 de asino; v. sq. et cf. *ćukkâra.*

चीत्कारवन्त् *ćîtkâravant* (a praec. s. *vant vat*) clamore praeditus. Mâlati-Mâd̀. 1. 8.

चीन *ćîna* m. 1) capreae genus. 2) vexillum; cf. *ćihna.* 3) nomen terrae, Sina.

c. *pra* colligere. Su. 4. 10: *nadîtîrêšu ǵâtân sâ karṇikârân praćinvatî*; N. 20. 11. Trop. se recolligere, vires recuperare, reficere, recreare. Ragᶜ. 3. 7: *praćîyamânâvayavâ rarâǵa sâ.*

c. *vi* 1) quaerere. Sâ. 5. 83: *vićinôti ḥi mê mâtâ*; Ragᶜ. 12. 61: *dṛšṭâ vićinvatâ têna ... ǵânakî.* 2) perquirere, perscrutari. N. 16. 7: *ćêdipurîm ... vićinvânô sᶜa vâidarbᶜîm apaśyat*; Sâ. 6. 3: *âśramân nadîśćâi 'va ... vićinvantâu.*

c. *sam* colligere, coacervare. Ḥit. 30. 1: *ćirasańćitan dᶜanam.* Sâ. 6. 11.

2. चि *ći* 10. par. i. q. *ći* 5.

चिकित्स् *ćikits* desid. radicis *kit.*

चिकित्सक *ćikitsaka* m. (a praec. s. *aka*) medicus. Am.

चिकित्सा *ćikitsâ* f. (a *ćikits* s. *â*) morborum curatio. Maḥ. 1. 67.

चिकीर्ष् *ćikîrš* (desid. r. *kar kṛ* facere, gr. 480). Br. 2. 25. *ćikîršitá* n. consilium, propositum. N. 17. 47.

चिकीर्षा *ćikîršâ* f. (a praec. s. *â*) desiderium faciendi, peragendi. R. Schl. I. 34. 3.

चिकीर्षु *ćikîršú* (a *ćikîrš* s. *u*) faciendi cupidus. Bᶜ. 1. 23. 3. 25.

चिकुर *ćikurá* m. (ut videtur, forma redupl. a quapiam radice in *r* desinente; fortasse a *ćar* e *kar*, ita ut crinis a mobilitate sit nominatus; cf. *ćańćur*, *ćańkurá*; sive a *kar* [*kṝ*]) crinis. (Cf. gr. κίκιννος, quod assimilatione e κίκιϱνος explicari posset; lat. *cincinnus*, quod syllabâ redupl. cum scr. *ćańćur* convenit; *cirrus.*)

चिक्क् *ćikk* 1. par. i. q. *ćakk*, unde ortum est attenuato *a* in *i*; cf. *ćukk.*

चिक्कण *ćikkáṇa* adiposus, unctus, oleo imbutus. Śak. 36. 4 infr.: *iṅgudîtâilaćikkaṇa.*

चिट् *ćiṭ* 1. 10. par. (*prêšyê*) mittere, ablegare; v. *ćêṭa*, *ćêṭaka.*

1. चित् *ćit* 1. par. 10. âtm. *ćéťâmi*, *ćêtáyê* noscere, animadvertere, cogitare. Ṛgv. Ros. p. 3. 2: *vâyav indraśća ćêtatᶜaḥ sutânâm vâǵinîvasû* „Vayus et Indra! animadvertite parata (libamina) apud sacrificia commorantes". (V. *ćêtas*, *ćêtana* et cf. *ćint*, *kit*, quod ex *ki* adjecto *t* explicavimus, ita *ćit* a *ći* colligere deduci potest, v. gr. comp. 109[b]). 1 et cf. Pott. s. r. *ći*; lit. *kettu* consilium capio alcjs. rei, statuo, decerno; lett. *sch-keettu* opinor.)

2. चित् *ćit* (r. *ći* s. *t*) nomen agentis radicis *ći* in fine compp.

चिता *ćitấ* f. (part. perf. pass. r. *ći* s. *ta* in fem.) 1) cumulus. 2) rogus. Ragᶜ. 8. 56.

चिति *ćiti* f. (r. *ći* s. *ti*) id.

चित्त *ćittá* n. (r. *ćit* s. *ta*) mens, animus, cogitatio. In. 2. 31. 5. 4. N. 10. 8. Bᶜ. 4. 21. 10. 16. 15. 16. 18. 57.

चित्तयोनि *ćittayôni* m. (ex animo originem ducens; e praec. et *yôni*) amor. Ragᶜ. 19. 46.

चित्र् *ćitr* 10. par. *ćitráyâmi* (*ćitrîkaraṇê* K.; ut mihi videtur, denom. a *ćitrá*) pingere.

चित्र *ćitrá* (r. *ći* cumulare, tegere, s. *tra*) 1) varius, versicolor. N. 4. 8. A. 7. 14. 2) admirabilis, mirandus. Bᶜar. 3. 39. 3) dexter, habilis, agilis, callidus, exercitatus. A. 10. 36. (Lit. *kytras* callidus, astutus.) 4) n. tabula picta. Ragᶜ. 2. 31.

चित्रकर *ćitrakara* m. (e *ćitrá* tabula picta et *kara* faciens) pictor. Am.

चित्रगत *ćitragata* (e *ćitrá* et *gata* qui ivit) pictus. Ḥit. 62. 11.

चित्रफलक *ćitrapᶜalaka* m. (e *ćitrá* et *pᶜalaka* scutum) pictura, imago. Ur. 23. 3 infr. (Cum *pᶜalaka* cf. gr. πλάξ et πίναξ.)

चित्रभानु *ćitrábᶜânu* m. (Baḥ. e *ćitrá* et *bᶜânú* lumen) 1) ignis. Maḥ. 1. 2036. 2) sol.

चित्ररथ *ćitrázatᶜa* m. (e *ćitrá* et *rátᶜa* currus) 1) sol. 2) n. pr. Gandᶜarvi.

चित्रलेखा *ćitralêkᶜâ* f. (Baḥ. e *ćitrá* et *lêkᶜâ*) n. pr. Apsarasis. In. 2. 30.

चित्रसेन *ćitrasêna* m. (Baḥ. e *ćitrá* et *sénâ* exercitus) n. pr. Gandᶜarvi. In. 3. 8.

चान्द्रमस *ćândramasá* (fem. *-î*, a *ćandrámas* s. *a*) lunaris. B^c. 8. 25. Rag^c. 2. 39.

चान्द्रायण *ćândrâyaṇa* n. (a *ćandrá* luna s. *ayana*) quaedam observantia religiosa, quâ per obscurum mensis dimidium quovis die diuturnus cibus bucceâ deminuatur et simili modo per clarum mensis dimidium augeatur. Hit. 19. 1.

चाप *ćâpa* m. (r. *ćap* s. *a*) arcus. Dr. 6. 19. (Hib. *tabhal* „a sling out of which darts and stones were cast", *taifeid* „a bowstring". De gr. τόξον v. *takś*.)

चापल *ćâpalá* n. (a *ćapalá* s. *a*) 1) mobilitas, instabilitas. 2) festinatio. Rag^c. 3. 16. (Cf. hib. *tap* „quick, swift".)

चामर *ćâmara* n. (a *ćamara* s. *a*) flabellum e cauda bovis grunnientis factum.

चामीकर *ćâmîkara* n. (a *ćamîkara* cuniculus, s. *a*) aurum. N. 21. 11.

चाम्य *ćâmya* n. (r. *ćam* s. *ya*) cibus.

चाय् *ćây* 1. par. âtm. (*pûǵâniśâmanayôh* K. *niśâmê sréê* V.) honorare, venerari, colere; animadvertere, videre, audire.

चार *ćâra* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio eundi. 2) explorator, emissarius. Hit. 88. 11. 3) carcer. (Cf. lat. *carcer*.)

चारण *ćâraṇa* m. (r. *ćar* in forma caus. s. *ana*) 1) saltator. 2) Geniorum ordo, Wils.: „a panegyrist of the gods". In. 2. 1.

चारित्र *ćấritra* n. (r. *ćar* s. *tra*, inserto *i*) vitae ratio, bona vitae ratio. N. 18. 9. R. Schl. I. 1. 3.

चारिन् *ćârín* (r. *ćar* s. *in*) iens, ambulans, in fine compp. In. 1. 31. H. 1. 25. Rag^c. 19. 33.

चारु *ćấru* (f. *-vî*, ut videtur, a r. *ćar* s. *u*) pulcher. In. 2. 17. Dr. 6. 19. (Cf. angl. *fair*, v. *ćar*; bret. *kaer* pulcher.)

चारुलोचन *ćârulôćana* (e praec et *lốćana* n. oculus) pulchros oculos habens. H. 2. 36.

चारुसर्वाङ्गदर्शन *ćârusarvâṅgadarśana* (Bah. e *ćấru* et comp. Tatp. significans, omnium membrorum visus, e *sárva* omnis, *áṅga* membrum et *darśana* visus) pulchram omnium membrorum speciem habens. N. 12. 26.

चालन *ćâlana* n. (r. *ćal* in forma caus. s. *ana*) motio, agitatio. Hit. 51. 16.

1. चि *ći* 5. par. âtm. *ćinốmi*, *ćinvế* (caus. *ćâpáyâmi*, gr. 468) 1) colligere, cumulare. Su. 4. 9: *vanê puśpâṇi ćinvatî*; Rag^c. 9. 24: *ćitavikrama*. 2) tegere, obruere. A. 9. 9: *sarvatô mâm aćinvanta saraḱan d́araṇîd́arâiḣ*. 3) quaerere. N. 16. 6: *ćinvantô nâiśad́aṅ saha b́âryayâ*. (Cambrobrit. *cai* collectio, de lat. *cu-mulus* v. *śvi*, *śu*.

c. *apa* deminuere, attenuare. Śak. 31. 15: *apaćitaṅ gâtram*.

c. *ava* colligere. Sâ. 5. 107: *ṕalâny avaćitâni*.

c. *â* tegere. Mah. 1. 3993: *śarâir âćita*; Rag^c. 7. 10: *ardd́âćitâ rasanâ* (schol. *ardd́â maṇib́ir gumṕitâ*).

c. *â* praef. *sam* id. N. 17. 8: *malasamâćita*.

c. *upa* id. Su. 1. 9: *malôpaćita*; A. 3. 35*a*: *vâṇâiḣ sô 'paćîyata* (omisso augmento); 35*b*; 9. 10: *upaćîyant* part. pass., v. gr. 532.

c. *ni* tegere. G^c at. 1: *nićitaṅ ḱam upêtya nîradâiḣ*.

c. *nis* decernere. N. 19. 9: *iti niśćitya manasâ*; v. gr. 565. *niśćita* decretus, certus. B^c. 18. 6: *iti mê niśćitam matam*; Râm. I. 19. 11.

c. *nis* praef. *vi* 1) id. B^c. 13. 4: *viniśćita*; cf. *viniśćaya*. Su. 3. 10. 2) considerare, deliberare, perpendere. N. 5. 15: *sâ viniśćitya bahud́â vićâryaća punaḣ punaḣ*; 10. 13: *sa viniśćitya bahud́â*. 3) perficere. B^c ar. 2. 72: *viniśćitârt́âd viramanti d́îrâḣ*.

c. *pari* 1) colligere, cumulare, augere. Rag^c. 3. 24: *tat tayôḣ (prêma) parasparasyô 'pari paryaćiyata*; 8. 18: *parićêtun d́âraṇâm*; 9. 29: *ab́inayân parićêtum ivô 'dyatâ*. 2) detegere, patefacere, notum facere. Hit. 92. 7: *yat́â 'yam parićîyatê tat́â kuruta*; Ur. 86. 1 infr.: *âśramam paritaḣ parićitâ êtasya śâḱâmṛgâḣ*.

d'âvatê ćalatê tat'â. — Caus. *ćâlâyâmi* commovere. R. III. 76. 47: *na hy ahan tê tu vaćanâiḣ ... tvayâ ćâlayituṅ śakyô vâtâir iva mahîd'araḣ.* (Cf. *kêl*, *kvêl*, *kal*, *k'al*, *śal*, *ćar*, unde *ćal*, mutato *r* in *l* ortum esse censeo. Huc, sive quod ad idem redit ad *ćar*, potius quam ad *kal* traxerim gr. κέλω, κέλλω, ὀ-κέλλω, quae sensu ad formam caus. pertinent; κέλης; lat. *celer*, *pro-cello*, *ex-cello*, *prae-cello*; *calco*, *calc-s*, fortasse sunt formae reduplicativae, sicut *ćańć*, q. v.; etiam *calcar*, quod ad eundum stimulat, huc sive ad *ćar* pertinet, ita ut reduplicatione ortum sit e *calcal* vel *carcar*; lit. *kieláuju* proficiscor jam sub rad. *ćar* laudavimus; respiciatur etiam *kielŏs* surgo, v. *ćal* praef. *ut* et gr. comp. 476, *kielù* levo, expergefacio; hib. *caill* „a path". Mutatâ gutturali in labialem, sicut in goth. *fara* = scr. *ćárâmi*, huc trahi posset nostrum *falle*, germ. vet. *vallu*, praet. *vi(v)al* = scr. *ćaćâla*; v. *ćal* praef. *pra*; nec non πάλλω, πέλω, lat. *pello*, nisi pertinet ad *pad* q. v.; cf. Pott. s. r. *kar* [*kṛ*] p. 227; de *vacillo* v. *ćal* praef. *vi.*)

c. *ut* surgere. Rag'. 2. 6: *st'itaḣ st'itâm uććalitaḣ prayâtân niśêduśîm âsanaband'ad'îraḣ ... ćâyê 'va tâm b'ûpatir anvagaććat*; 12. 27: *kânanaṅ sâ ćakârâ 'ṅgarâgêṇa puśpôććalitaśaṭpadam.*

c. *pra* 1) ire, progredi, proficisci, abire. Ḣit. 46. 14: *kâśmîram praćalitaḣ*; 60. 70: *paśûn ḣantum praćalitaḣ.* 2) cadere. Râm. I. 18. 23: *vyat'itamanâḣ praćaćâlaćâ "sanât.*

c. *vi* 1) dimovere. N. 14. 7: *na śaktô 'smi padâd vićalitum padam*; A. 9. 6. 2) se movere, vacillare. *vićalan prat'amôtpâtê ḣayânâm.* — Caus. Râm. I. 16. 27: *vićâlayêyuḣ śâilêndrân*; Man. 7. 14: *tan d'arman na vićâlayêt.* — Caus. pass. Br. 2. 13: *vićâlyamânâ vâi prârt'yamânâ durâtmab'iḣ*; B'. 6. 22: *duḣk'êna vićâlyatê.* (Lat. *vacillo* huc referri possit; esset igitur *va-cillo* vocalibus transpositis ortum e *vicallo*; syllaba *va* etiam ad praep. *ava* referri (*avaćal*) vel e syllabâ redupl. explicari posset, ita ut *vacillo* pro *vacallo* mutilatum sit e *quacallo.*)

c. *vi* praef. *pra* dimovere. B'ar. 2. 81: *nyâyyât pat'aḣ pravićalanti padan na d'îrâḣ.*

c. *sam* 1) ire, caus. movere. Śak. 57. 7: *sańćâlayâmi nalinîdalatâlavṛntam.* 2) surgere. Râm. I. 66. 47: *sańćaćâlâ "sanât tûrṇam.*

2. चल् *ćal* 6. par. (*vilasanê* K. *vilâsê* V.) ludere, jocari, nugari (to dally, praesertim de mulieribus cum marito ludentibus et jocantibus). K.: *ćalati b'artrâ nârî.* (Cf. *ćull*, *kil*, *kêli*, hib. *cal* „a joke", *cail* „desire, longing, appetite".)

3. चल् *ćal* 10. par. (*b'ṛtyâm* K. *b'ṛtâu* V.) sustentare, nutrire. (Hib. *cail* „protection, keeping".)

चल *ćala* (r. *ćal* s. *a*) mobilis, vacillans. N. 19. 6. B'. 6. 35.

1. चष् *ćaś* 1. par. âtm. (*b'akśaṇê* K. *b'akśê* V.) edere, comedere; v. *ćâśaka* et cf. *ćûś*, *ǵakś* e *ǵagas* a *ǵ'as* edere.

2. चष् *ćaś* 1. par. (*vad'ê*) occidere; cf. *kaś.*

चषक *ćâśaka* (r. 1. *ćaś* s. *aka*) poculum. Rag'. 7. 46.

चह् *ćaḣ* 1. 10. par. (*parikalkanê* K. *śâṭ'yê* V.) conterere, laedere, fallere, decipere. (Hib. *cagnaim* „I chew, gnaw".)

चाट *ćâ'ṭa* m. (r. *ćaṭ* s. *a*) deceptor. Mṛ. 154. 2 infr.

चाटु *ćâṭu* m. n. (r. *ćaṭ* convincere? s. *u*) gratus sermo, blandimentum, blanditiae. B'. 2. 26. Ćaur. 24.

चाण्डाल *ćâṇḍâlá* m. i. q. *ćáṇḍâla.* Lass.

चातक *ćâtaka* m. (r. *ćat* s. *aka*, nisi a *pat* volare, mutatâ labiali in gutturalem, deinde in palatalem) cuculus melanoleucus. G'at. 10. (Cum radice hujus vocis convenit lat. *cot-urnix*, cujus pars altera graeco ὄρνις, ὄρνιχ-ος respondet.)

चातुर्वर्ण्य *ćâturvarṇya* n. (collectivum a *ćaturvarṇa* s. *ya*) quatuor tribus. N. 12. 44.

traxerim gr. et lat. πέρνα, *perna*, mutatâ gutturali in labialem; goth. *fairṣna* calx, insertâ sibilante, nisi *ṣ* pertinet ad suffixum, cf. scr. suff. *snu*; nostrum *Ferse*; lit. *kul-nis* calx, mutato *r* in *l*, v. *ćal*; gr. πτέρνα, adjecto τ, sicut in πτόλις pro πόλις = scr. *purî*; de lat. *calx* v. *ćal*; hib. *cairine* crura; etiam lat. *crus* radice cum *ćáraṇa* cohaerere videtur, ejecto *a* radicali.)

चरम *ćaramá* (ut videtur, a r. *ćar*) 1) ultimus. *ćaramam* adv. ultimo. Maḥ. 1. 3628. 2) m. occidens, occasus. (Hib. *iar* „the end, every thing last, the west", abjectâ litterâ initiali, v. Pictet p. 45.)

चरित *ćaritá* v. 1. *ćar.*

चरित्र *ćarítra* n. (r. *ćar* s. *tra*, inserto *i*) agendi ratio. Lass. 26. 18. 27. 1.

चरु *ćarú* m. (ut videtur, a *ćarv* edere) cibus, praesertim sacrificalis, e lacte et butyro paratus. Rag̒. 10. 52: *payaśćaru* (schol. *payasâ dugd̒êna paktam ćarum annam.*)

1. चर्च् *ćarć* 1. 10. par. âtm. (*parib̒âśaṇatárǵanayôḣ* K. *uktâu b̒artsê itâu* V.; videtur esse forma redupl. pro *ćarćar*, v. *ćańć*) reprehendere, minari, dicere, ire; cf. *ǵarć*, *garǵ*, *tarǵ*.

2. चर्च् *ćarć* 10. par. âtm. (*ad̒yayanê* K.) legere.

चर्चा *ćarćâ* f. (r. *ćarć* s. *â*) 1) consideratio, cogitatio. Ḥit. 49. 19. 125. 20 (v. 2. *ćar* praef. *vi*). 2) unctio. Am.; v. sq.

चर्चित *ćarćita* (a *ćarćâ* s. *ita*, nisi part. pass. a r. *ćarć* s. *ta*) unctus, pollutus. Dêv. 11. 28: *asurâsṛgvasâpaṅkaćarćita*; Lass. 26. 7: *rud̒iraćarćitasarvâṅgî.*

1. चर्त् चृत् *ćart ćṛt* 6. par. (*ḥiṅsâyâm* K. *ḥiṅsêgranṫê* V.) offendere, laedere, occidere; cf. *kart kṛt.*

2. चर्त् चृत् *ćart ćṛt* 1. 10. par. (*sandîpanê*) collustrare, illustrare, celebrare.

c. *vi* id. Ṛgv. p. 137. 4: *vi yê ćṛtanti* (*agnim*) „qui Agnim hymnis canunt".

चर्ब् *ćarb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. *ćar*, *k̒arb*, *garb*, *ǵ̒arb.*

चर्मकार *ćarmakâra* m. (e *ćárman* et *kâra* faciens) sutor. Am.

चर्मन् *ćárman* n. (r. *ćar* s. *man*) 1) cutis. Ḥit. 82. 10: *dvîpićarmapariććanna.* 2) corium. Ḥit. 125. 14: *ćarmaband̒a.* 3) scutum. Dr. 8. 19. (Lat. *corium* radicali syllabâ accurate cum *ćár-man* convenit; gr. χόριον; fortasse *cal-ceus*, mutato *r* in *l* (v. *ćarmakâra* sutor); hib. *croi-cionn* „a skin, hide" per metathesin e *coircionn* ortum esse videtur; gr. ΠΕΛΜΑΤ solea, calceus, etiam suffixo cum *ćárman* cohaeret, mututâ nasali in tenuem ejusdem organi, sicut e. c. in ᾿ΟΝΟΜΑΤ = scr. *nấman*, lat. *nomen* etc.

चर्या *ćaryâ* (r. *ćar* s. *yâ*) 1) actio eundi, ambulandi, migrandi. R. Schl. I. 19. 19: *raṫyaćaryâ* vectio, vectura. 2) perfunctio, effectio, exsecutio. R. Schl. I. 9. 40: *vrataćaryâ.* 3) servitium, munus, officium. l. c. 40. 6: *aśvaćaryâ.* 4) agendi ratio. B̒ar. 2. 59.

चर्व् *ćarv* 1. par. mandere, manducare. Dêv. 7. 10: *nikśipya vaktrê daśanâiś ćarvati.* (Hib. *carbad* „the jaw"; *carbal* „the palate of the mouth"; *creimim* „I gnaw", *creim* „corrosion, exesion, arrosion, mordication", mutato *v* in *m*, v. gr. comp. 124. Pict. p. 58 sq.; lit. *kramtau* mando; conferatur etiam russ. жевáшь *ṣ̒evâtj* mandere, ratione habitâ, litteram Ж *ṣ̒* cum *g* cognatam esse, atque saepe cum scr. *ǵ* convenire. Fortasse scr. *krávya* caro ad hanc radicem, quae e *karv* orta est, pertinet.)

चर्वण *ćarvaṇa* n. (r. *ćarv* s. *ana*) actio mandendi.

1. चल् *ćal* 1. par. 1) se movere, vacillare. N. 5. 9: *dṛśṭar maḥâtmanâń ćaćâla.* 2) ire, abire, decedere, recedere. Ḥit. 26. 9: *ćalaty êkêna pâdêna tiśṫaty êkêna budd̒imân*; B̒. 6. 21. 37: *ćalati tattvataḣ*; Man. 7. 15: *svad̒armân na ćalanti*; Ḥit. 9. 8: *vyâkulaś ćalitaḣ*; Lass. 42. 19: *svâgâram vihâya yâvać ćalati*; âtm. 30. 15:

c. *ati* par. âtm. transgredi, peccare. N. 19 (c. acc. pers. quam peccando offendimus). Dr. 5. 21: *nâ 'tićarê katʿańćit patin mahârhân manasâ 'pi ǵâtu.*

c. *anu* percurrere. Râm. I. 46. 20: *lôkân anućarantu*; III. 64. 50: *tê kîrtir lôkân anućarišyati.* — Caus. Man. 9. 266: *dêśân ćârâiḱ ... anućârayêt.*

c. *anu* praef. *sam* ambulare, migrare. Maḥ. 1. 3606: *pṛtʿivyâm anusańćaranti.*

c. *abʿi* 1) adire, visitare, frequentare. R. Schl. 34. 10: *mâgadʿî ... pûrvâbʿićaritâ.* 2) offendere. Man. 5. 165: *patiń yâ nâ 'bʿićarati manôvâgdêhasańyatâ* (schol. *vyabʿićarati.*)

c. *abʿi* praef. *vi* id. sgnf. 2. Maḥ. 1. 3234: *abrâḥmaṇań kartum iććanti râudrâs tê mâń yatʿâ vyabʿićaranti nityam.*

c. *â* 1) adire, frequentare. N. 15. 19: *śvâpadâćaritê nityam vanê.* 2) facere, agere, peragere, committere. N. 4. 7: *vipriyań ḥy âćaran martyô dêvânâm*; Ur. 7. 15. 86. 8 infr. Br. 2. 4.

c. *â* praef. *sam* id. sgnf. 2. Man. 10. 111: *iman dʿarmań samâćarêt*; Ḥ. 2. 29. Bʿ. 3. 9. 19.

c. *ut* 1) provenire (praesertim de sono). Ragʿ. 9. 73: *uććaćâra ninadô 'mbʿasi*; 11. 73: *râma ity ayań śabda uććaritaḱ.* 2) alvum evacuare. Man. 4. 49: *uććaret* (schol. *mûtrapurîšôtsargań kuryât*).

c. *ut* praef. *vi* offendere, laedere (praesertim adulterio). Maḥ. 1. 4732: *vyuććarantyâḱ patin nâryâḱ*; 4733: *bʿâryâń tatʿâ vyuććarataḱ*; âtm. 4720: *tâsâm vyuććâramâṇânâm ... patîn*; v. *ćar* praef. *abʿi*, *vyabʿi.*

c. *upa* ministrare, servire, curare. Râm. I. 9. 71: *svayam upaćaćârâi 'nam*; N. 21. 30: *sa môćayitvâ tân aśvân upaćaryaća śâstrataḱ*; Śak. 43. 11: *yatnâd upaćaryatâm*; c. instr. rei Ragʿ. 14. 17: *sugrîvavibʿîśaṇâdîn upâćarat kṛtrimasańvidʿâbʿiḱ*; Maḥ. 1. 769: *na yuktam bʿavatâ 'ḥam anṛtênô 'paćaritum**).

c. *nis* egredi. Bʿ. 6. 26: *niśćarati manaḱ.*

c. *pari* circumgredi. N. 10. 17; reverentiae causâ. Râm. III. 47. 6: *lakšmaṇaśćâ 'pi râmasya pâdâu parićaran vanê.*

c. *pra* 1) progredi, proficisci, ambulare, migrare. Râm. I. 2. 42: *râmâyaṇakatʿâ lôkêšu praćarišyati.* 2) facere, agere, peragere. Man. 10. 100: *karmabʿiḱ praćaritâiḱ.*

c. *vi* ambulare, migrare, peragrare. In. 5. 50: *śaṇḍavad vićarišyasi*; Ḥ. 2. 31. 4. 32; Su. 4. 24: *âdityaćaritân llôkân vićarišyasi*; Man. 9. 20.

c. *sam* id. Lass. 74. 4 infr.: *itastataḱ sańćarat*; caus. *sańćârâyâmi* commovere. Ragʿ. 6. 8: *sańćâritê ... dʿûpê.*

2. चर् *ćar* 10. par.: comperire, certiorem fieri (erfahren). R. Schl. I. 9. 13: *ćârayitvâ tu tam ṛšim âśramâd abʿinirgatam.* (Huc trahi posset lat. *peritus*, *com-perio*, *ex-perior*, mutatâ gutturali in labialem, nisi *perio* compositum est ex *per* et *eo.*)

c. *vi* secum volvere, perpendere, cogitare, deliberare, considerare, dubitare, haesitare. N. 5. 15: *sâ viniśćitya bahudʿâ vićâryaća punaḱ punaḱ*; 19. 35: *êvam vićârya bahuśas*; Sâ. 5. 107: *mâ vićâraya* ne haesita. — *vićârita* n. dubitatio, haesitatio. Sâ. 3. 13; v. *avićâritam.*

चर *ćará* (r. *ćar* s. *a*) 1) iens, mobilis, agens, in fine compp. et in initio compp. Dvandv. *ćarâćara* n. (*ćará* + *aćara*) mobile et immobile. Bʿ. 9. 10. 10. 39. 2) m. explorator. Ḥit. 92. 22.)

चरण *ćáraṇa* n. (r. *ćar* s. *ana*, v. gr. 94[a]) 1) actio, effectio, perfunctio. N. 12. 77. 2) pes. A. 9. 8. (Huc

*) Notatu dignissimus est supra laudatus locus propter passivam infinitivi vim sine ullo verbo auxiliari, quo vulgo passiva forma, quae infinitivo deest, suppletur, in sententiis ut *ǵêtuń śakyatê.*

1. चप् *ćap* 1. par. (*sântvanê* K. *sântvê* V.) consolari, blandiri.

2. चप् *ćap* 1. par. se movere, vacillare; v. *ćapalá* et cf. *ćup*, *kamp*; hib. *tap* „quick, swift", *tapadh* „haste, activity"; v. Pictet p. 41.

3. चप् *ćap* 10. par. *ćapáyámi* (*kalkê*) conterere. (Cum voce *kalka*, quâ radix *ćap* a grammaticis explicatur, conferatur lat. *calcare*; v. *ćal.*)

चपल *ćapalá* (r. *ćap* s. *ala*) 1) tremens, vacillans. M. 42. Rag'. 11. 8. 2) celer, citus, alacer. Śak. 56. 3 infr. 3) vagus, mobilis, levis, inconstans. Hit. 24. 1. Cf. *ćamp* et *kamp*.

चपलता *ćapalátâ* f. (a praec. s. *tâ*) levitas, mobilitas animi. Hit. 49. 15.

चम् *ćam* 1. 5. par. *ćámâmi*, *ćamnô'mi*, part. perf. pass. *ćântá* (*adanê* K. *b'akšê* V.) edere, vesci; v. *ćâmya*. (Cf. *ǵam*, *ǵ'am*, *ǵim*; hib. *toimhil* „eatings" — v. Pictet p. 41 — *toimhlim* „I eat, waste, spend, consume".)

c. *â* productâ vocali radicali in tempp. spec. 1) os aquâ eluere. Man. 2. 51: *aśnîyâd âćamya*; 5. 144: *âćâmêd êva b'uktvâ*; v. *âćamanîya*. 2) se lavare, purificare (in universum). Man. 2. 222. 3. 217: *âćamya*; 5. 143: *âćântaḣ śućitâm iyât.* — Caus. *âćâmáyâmi*; Man. 5. 142: *spṛśanti vindavaḣ pâdâu ya âćâmayataḣ parân* (schol. *anyêśâm âćamanârt'aṅ ǵalan dadatô yê vindavô pâdâu spṛśanti.*)

चमर *ćamará* (r. *ćam*?) bos grunniens. Wils.

चमस *ćamasá* m. (r. *ćam* s. *asa*) patera sacrificalis. R. Schl. I. 32. 10.

चमू *ćamû'* f. (ut videtur, a r. *ćam* s. *û*) 1) exercitus. Rag'. 4. 30. 2) pars exercitûs. Mah. 1. 292.

चम्प् *ćamp* 1. par. ire, se movere; v. *ćapalá* et cf. *ćamb*, *kamp*.

चम्पक *ćampaka* m. arbor quaedam gilvis, fragrantibus floribus, Michelia Ćampaka. Ćaur. 1.

चम्ब् *ćamb* 1. par. (*gatyâm*) ire; cf. *k'amb*, *gamb*, *ǵ'amb*.

चय् *ćay* 1. âtm. (*gatâu*) ire. (Cf. *śâi*, *śyâi*, nec non *ćar*, cum semivocales facile inter se mutentur; gr. κίω, κινέω, lat. *cieo*, *cio*, *citus*; hib. *cai* „a way, a road"; lit. *kōja* pes, *kettur-kōjis* quadrupes.)

चय *ćáya* m. (r. *ći* colligere, s. *a*) cumulus, multitudo. (Cambro-brit. *cai* collectio; hib. *sceo* „plenty, abundance".)

चयन *ćáyana* n. (r. *ći* colligere, s. *ana*) strues lignorum, rogus. Dr. 2. 7.

1. चर् *ćar* 1. par. 1) ire, incedere, ambulare. N. 24. 34: *ayaṅ ćarati lôkê 'smin b'ûtasâkśî sadâgatiḣ*; 33. 34; Sâ. 5. 74*b*: *mṛgâṇâṅ ćaratâm vanê*; In. 1. 23: *svargam prâptâś ćaranti sma dêvâiḣ saha*; âtm. ut videtur metri causâ, Sâ. 5. 74: *naktaṅćarâś ćarantê tê.* 2) permeare, peragrare. N. 19. 32: *praććannâ hi mahâtmânaś ćaranti pṛt'ivîm imâm*; 24. 23: *dûtâś ćaranti pṛt'ivîṅ kṛtsnâm*; Su. 4. 24. 3) facere, agere, committere. Br. 2. 31: *d'armaśća caritô mayâ*; N. 24. 31: *yat'â nâ 'sat kṛtaṅ kiṅćin manasâ 'pi ćarâmy aham*; B'. 3. 36: *pâpaṅ ćarati*; *mṛgayâṅ ćaritum* venari. Dr. 6. 9. — *ćaritá* n. actio, factum vitae ratio N. 6. 8. 23. 2. 5. — Intens. *ćaṅćur*, *ćaṅćûrya* (v. gr. 507). Mah. 1. 7910: *yânâiś ćaṅćûryantê* vehiculis invehuntur, ils vont en voiture, cf. *ćaṅkurá* currus et *ćal.* (Lat. *curro*, *currus*, attenuato *a* in *u*, sicut in intensivo *ćaṅćur* et *ćaṅkurá* currus; fortasse etiam *pro-perus* huc pertinet, mutatâ gutturali in labialem; hib. *cara* „a leg or haunch", *carachadh* „moving", *carachd* „motion, movement"; gr. κύρω, κυρέω; goth. *fara* proficiscor, nostrum *fahre*, mutatâ gutturali in labialem, sicut in *fidvôr* = scr. *ćatvâ'ras* et *fimf* = scr. *pâṅćan*; germ. vet. *hor-sc* celer, anglo-sax. et angl. *hor-s*, *hor-se* equus; lit. *kieláuju* proficiscor, mutato *r* in *l*, sicut in scrto. *ćal*, *kiélias* via, *kielónê* iter.)

चतुर्द्धा *ćaturdd'â* s. *ćaturd'â* adv. (v. gr. 239) in quatuor partes. Mah. 1. 7160. (Hib. *ceathardha*, gr. τέτραχα e τέτραθα, v. Pictet p. 145, gramm. comp. 325.)

चतुर्भुज *ćaturb'uǵa* (Bah. e *ćatúr* et *b'uǵa*) 1) quatuor manus habens. 2) m. cognomen Vis'nûs.

चतुर्मुख *ćaturmuk'a* (Bah. e *ćatúr* et *múk'a* os, facies) quatuor facies habens. Su. 3. 28.

चतुष्टय *ćátuśtaya* n. (a *ćatúr* s. *taya*, gr. 584 s. *taya*) quaternio, τετράς. Hit. 4. 11.

चत्वर *ćatvará* n. (ut mihi videtur, a *ćatvấr*, correpto *â*, suff. *a*) aula. Mr. 11. 14.

चत्वार् *ćatvấr* (in casibus debilitatis *ćatúr*, ejecto *â*; fem. *ćatasár -sŕ*, gr. 230) quatuor. (Cum nom. masc. *ćatvấras* conferatur gr. τέσσαρες, τέτταρες, per assimilationem e τέτϝαρες, sicut prâcr. *ćattârô* e *ćatvârô*; aeol. πίσυρες, mutatâ gutturali in labialem, quâ in re cum goth. *fidvôr* et cambro-brit. *pedwar* masc., *pédair* fem. convenit; lat. *quatuor*, lit. *keturi*, slav. четыріє *ćetürije*; hib. *ceathair* masc., *ceteora* fem. = scr. *ćatásras*; v. gr. comp. 312, Pictet p. 145.)

चत्वारिंशत् *ćatvârinśát* (e *ćatvấri* nom. acc. neut. τοῦ *ćatvấr* et *śat*, quod ex *daśat* a *dáśan* decem mutilatum esse censeo, insertâ nasali, v. gr. 229 not. 3) quadraginta. (Lat. *quadraginta* pro *quadra(de)cinta*, gr. τεσσαρά(δε)κοντα; v. gr. comp. 320 not.)

चद् *ćad* 1. par. âtm. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) poscere, petere, orare, supplicare; cf. *ćat*.

1\. चन् *ćan* 1. par. (*hinsâyâm* K. *hinsê* V.) laedere, ferire, occidere. (Cf. *ćan*, *han*; fortasse goth. *han-dus* manus, nostrum *Hand* huc pertinet.)

2\. चन् *ćan* 1. par. (*śabdê*) sonare. (Cf. *ćan*, *kan*, *kvan*, *svan*.)

चन *ćaná* (ut mihi videtur, e stirpe interrogativa *ka*, adjecto *na*), particula enclitica, quae vocibus interrogativis adjuncta sensum interrogativum in indefinitum convertit. (Goth. *hun*, v. gr. comp. 399.)

चन्द् *ćand* 1. par. (*âhlâdanê dîptâu* K. *hlâdê dîptâu* V.; scribunt *ćad*, gr. 110[a]) exhilarare, lucere; v. *ćandá*, *ćandrá*. (Cf. *kan* splendere, quod aeque ac *ćand* e *kand* ortum esse censeo [gr. comp. 803], quam ob rem voces ibi comparatae aliqua ex parte etiam cum *ćand* conferri possunt; attamen melius huc referentur lat. *candor*, *candesco*, *candeo*, *candela*; hib. *cann* plena luna; de goth. *skeina* luceo v. *kan*; cum *ćand* vel, quod ad idem redit, cum *kan*, conferatur etiam bret. *sked* splendor; v. Pictet p. 43.)

चन्द *ćandá* m. (r. *ćand* s. *a*) luna. (V. tritiorem formam *ćandrá* et cf. hib. *cann* „full moon" per assimilationem e *cand*, quod etiam e *ćandrá* abjecto *r* ortum esse potest.)

चन्दन *ćandaná* m. n. (r. *ćand* s. *ana*) santalum. In. 5. 8.

चन्द्र *ćandrá* m. (rad. *ćand* suff. *ra*) luna. Su. 2. 25; v. *ćandá*. (Cf. lat. *candela*, gr. c. 937 not.***; v. *ćand*.)

चन्द्रकान्त *ćandrakânta* (e praec. et *kântá* splendens, a r. *kam*) 1) sicut luna splendens. B'ar. 1. 20. 2) m. gemma quaedam fabulosa, quae radiis lunae congelatis nasci creditur. Lass. 92. 7.

चन्द्रचूड *ćandraćûḍa* m. (lunam in vertice gerens, Bah. e *ćandrá* et *ćûḍâ* vertex) cognomen Śivi. B'ar. 1. 97; v. *ćandraśêk'ara*.

चन्द्रमस् *ćandrámas* m. (e *ćandrá* et *mas* luna, quod simplex non invenitur et ex *mâs* correptum esse videtur) luna. N. 17. 6. Lass. 60. 3.

चन्द्रमौलि *ćandramâuli* m. (Bah. e *ćandrá* et *mâuli* q. v.) cognomen Śivi. Rag'. 6. 34.

चन्द्रशाला *ćandraśâlâ* f. (e *ćandrá* et *śấlâ*) conclave in superiore domûs parte. Rag'. 13. 43.

चन्द्रशेखर *ćandraśêk'ara* (Bah. e *ćandrá* et *śêk'ara*) cognomen Śivi. Am.

चन्द्रिका *ćandrikâ* f. (a *ćandrá* s. *ika* in fem.) lunae lumen. Rag'. 19. 39.

चञ्च् *ćańć* 1. par. vacillare, tremere. Lass. 4. 20: *ćańćaććitâgnitaḍita*; Gîta-G. 4. 8: *rôditi ćańćati*. (Cf. *ćar* et *ćal*, quorum intensiva sonant *ćańćur*, *ćańćal*, unde *ćańć* explicaverim abjecto *ur* vel *al*; hib. *ceangtha* „they go, travel", *ceangastair* „walking, pacing"; fortasse lat. *cunctari*, a lento progressu dictum.)

चञ्चत्क *ćáńćatka* (a *ćańćat* part. praes. radicis *ćańć* s. *ka*) se movens, tremens.

चञ्चल् *ćańćal* intens. radicis *ćal*, gr. 506. (Vid. sq. et cf. gall. *chanceler*.)

चञ्चल *ćańćala* (a praec. s. *a*) se movens, vacillans, mobilis. Bʿ. 6. 26. 34. Ragʿ. 9. 51. R. Schl. I. 44. 23.

चञ्चलत्व *ćańćalatvá* n. (a praec. s. *tva*) mobilitas. Bʿ. 6. 33.

चञ्चु *ćańću* f. (ut mihi videtur, a *ćańćam*, intens. radicis *ćam* edere, abjecto *m*) rostrum. Ćaur. 8. (Hib. *caoinse* „the face".)

चञ्चू *ćańćû* f. id.

चट् *ćaṭ* 1. 10. par. (*ćáṭâmi*, *ćâṭáyâmi*) findere, rumpere, frangere. (Cf. idem valens *paṭ*, ratione habitâ gutturalium et, quod ad idem redit, palatalium cum labialibus frequentissimae permutationis; cf. etiam *ćuṭ*, *ćuṇṭ*, *ćaṇ*.)

c. *ut* 10. par. id. Bʿar. 4. 1: *môhatimiraprâgbʿâram uććâṭayan* (schol. *dûrîkurvan*).

चटक *ćaṭaka* m. (r. *ćaṭ* s. *aka*) passer. Am.; cf. *ćâṭaka*.

चटुल *ćaṭulá* se movens, tremens. Ragʿ. 9. 58: *ćaṭulâiḣ ... nêtrâiḣ*.

1. चण् *ćaṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare. (Cf. *ćan*, *kaṇ*, *kuṇ*, *kvaṇ*, *svan*.)

2. चण् *ćaṇ* 1. par. (*hiṅsâgatyôḣ dânê*) laedere, ferire, abscindere *), ire; cf. *ćuṇ*, *ćaṭ*, *ćuṭ*.

चण्ड् *ćaṇḍ* 1. 10. âtm. *ćáṇḍê*, *ćaṇḍáyê* (*kôpê* K. *rôśê* V.; scribunt *ćaḍ*, gr. 110[a]) irasci; cf. *ćand*.

*) Vocem *dâna* non a *dâ* dare sed a *dô* abscindere derivandam esse censeo.

चण्ड *ćaṇḍá* (r. *ćaṇḍ* s. *a*, fem. *ćaṇḍâ* et *ćaṇḍí'*) 1) iratus, iracundus. Ragʿ. 2. 49; 12. 5: *ćaṇḍî*; Ur. 75. 18: *ćaṇḍî*. Bʿar. 2. 47. Dêv. 8. 37. 2) n. ira. (Huc referri posset goth. *hata* odi, angl. *I hate*, nostrum *hasse*, mutatâ secundum generalem legem tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, gr. comp. 87; lat. *odi*, si huc pertinet, initialem gutturalem perdidit, sicut *amo* e *camo*, v. *kam*.)

चण्डाल *ćáṇḍâla* m. Ćaṇḍâlus, homo abjectissimae conditionis, ad nullum quatuor legitimorum ordinum pertinens, natus Sûdrico patre et Brahmanicâ matre.

चण्डी *ćaṇḍí'* f. (a *ćaṇḍá* signo fem. *î*) 1) irata; v. *ćaṇḍá*. 2) cognomen Durgae.

चत् *ćat* 1. par. (*yâćanê* K. *yâćê* V.) poscere, petere, orare, supplicare. (Gr. χατέω, χατίζω, mutatâ tenui in aspiratam; cf. *ćad*.)

चतसृ *ćatasár* -*sṛ'* v. *ćatúr*, gr. 230.

चतुःशाला *ćatuḣśâlâ* f. (e *ćatúr* et *śâ'lâ*) locus quadratus quatuor domibus inclusus. Am., v. *ćatvará*.

1. चतुर् *ćatúr* v. *ćatvâ'r*.

2. चतुर् *ćatúr* adv. (pro *ćaturs* [v. gr. 238], unde per metathesin ṣend. [Zend script] *ćaťrus*) quater. (Lat. *quater*.)

चतुर *ćaturá* 1) aptus, idoneus; dexter, versutus, callidus. Lass. 20. 17. Ragʿ. 9. 47. 68. 18. 14. Ur. 48. 11. 2) pulcher. Ragʿ. 8. 94.

चतुर्थ *ćaturťá* (a *ćatúr* s. *ťa* pro *ťama* vel *tama*, v. gramm. comp. 321) quartus. (Lit. *ketwirtas*, slav. ЧЕТВРЪТЫЙ *ćetvrŭtüj*, fem. ЧЕТВРЪТАѦ *ćetvrŭta-ja*, gr. τέτ(ϝ)αρτος, lat. *qua(tu)rtus*, goth. *fidvôrda*, nisi *fidurda*, nostrum *vierter*.)

चतुर्दन्त *ćaturdanta* (Bah. e *ćatúr* et *dánta* dens) quatuor dentes habens. In. 1. 40.

चतुर्दश *ćaturdaśá* (f. -*î*, gr. 236) decimus quartus. In. 2. 27.

चतुर्दशन् *ćáturdaśan* (*ćatúr* + *daśan*) quatuordecim. (Ṣend. [Zend script] *ćaťrudaśan*; lat. *quatuordecim*, lit. *keturôlika*, mutato *d* in *l*, v. gr. comp. 319.)

Dr. 8. 52. Br. 2. 26. — Cum sequente *êva* 1) et etiam. Br. 2. 26; repetitum et - et, tum - quum. Br. 2. 25. 2) vero. H. 4. 33. (Lat. *que*, *pe* in *quip-pe*, *nem-pe*, gr. κε, τε [gr. comp. 401]; goth. *uh*, *h*, e. c. *quêthunuh* dixeruntque, *hvaṣuh* quisque, *nih* neque [Grimm III. 23]; slav. ЖЕ *ṣ́e*, gr. comp. 403.)

चक् *ćak* 1. par. âtm. terrere. *ćakitá* territus, timens. B́ar. 3. 10: *maraṇôpâyaćakita*; Raǵ. 10. 74: *pâulastyaćakitêśvara* (secundum K. *dîptâu* lucere); v. *ćakk*.

चक्क् *ćakk* 10. par. (*vyasanê* K. *ârtâu* V.) dolore afficere, vexare; v. *ćak*, *ćikk*, *ćukk*.

चकास् *ćakâs* 2. par. (*dîptâu*) splendere; v. *kâs*, unde reduplicatione oritur *ćakâs*.

चकोर *ćákôra* m. (ut videtur, a r. *kur* sonare, cum syllabâ redupl. s. *a*, sic etiam Lass.; cf. *kurara*) perdix rufa. Lass. 52. 20. (Lit. *kurrapkà* perdix.)

चक्र *ćakrá* m. (ut videtur, forma redupl. a r. *kram* se movere, abjecto *m*; secundum V. a r. *kar kṛ*) 1) rota. A. 9. 8. 2) orbis, circulus. Lass. 63. 8. 3) discus, telum missile circulare. In. I. 5. 4) regio, provincia. 5) exercitus. (Ut videtur, gr. κύκλος pro κύκρος, attenuato α in υ.)

चक्रधर *ćakrad́ará* m. (e praec. et *d́ara* tenens) cognomen Viṣ́ṇûs. Raǵ. 16. 55.

चक्रपाणि *ćakrapâṇi* m. (e *ćakrá* et *pâṇi* manus) id. Am.

चक्रवर्तिन् *ćakravartin* m. (e *ćakrá* et *vartin*) rex supremus, terrae dominus. Am.

चक्रवाक *ćakravâká* m. (e *ćakrá* et *vâka* sermo) anseris genus. Wils. „the ruddy goose or Brahmani goose, Anas casarea". N. 12. 113.

चक्रवाल *ćakravâla* m. (e *ćakrá* et *vâla*, a r. *val* circumdare) horizon. Am.

चक्रिन् *ćakrín* m. (a *ćakrá* s. *in*) disco praeditus. B́. 11. 17.

चक्ष् *ćakś* 2. âtm. (v. gr. 326) dicere, loqui, narrare, indicare. (Hanc radicem equidem ad *kâs* splendere reduxerim, ejecto *a*, sicut *ǵakś* e *ǵas* explicavimus. Quod ad significationem attinet, respiciatur, graecum φημί origine idem esse ac sanscritum *b́âmi* splendeo.)

c. *â* id. H. 4. 28: *âćakśva mân tat sarvam*; N. 11. 31: *sarvam êtat...âćaćakśê 'syа*; 16. 39: *âćaśṭê damayantyâh*; Dr. 2. 5: *âćakśva band́ûṅśća patiṅ kulańća*.

c. *â* praef. *prati* repudiare. Man. Schol. 4. 250 ubi *nirṇudêt* explicatur per *pratyâćakśita*.

c. *â* praef. *sam* i. q. *âćakś*. Dr. 4. 5: *tâṅ samâćakśva yadi syâć čâivya mânuśî*.

c. *pari* nominare. Man. 2. 171: *vêdapradânâd âćâryam pitaram parićakśatê*; B́. 17. 13. 17.

c. *pra* 1) dicere, profiteri, declarare. Raǵ. 8. 85: *svaǵanâśru ... dahati prêtam iti praćakśatê*. 2) nominare. Man. 2. 17: *tan dêvanirmitan dêśam brahmâvartam praćakśatê*.

c. *vi* dicere. Yaǵurv. Carey 904: *yê nas tad vićaćakśirê*.

चक्षुष्मत् *ćákśuśmant* (a *ćakśus* s. *mant mat*, v. euph. r. 101[a)]) oculos, i. e. oculorum usum habens, videns. Sâ. 7. 8.

चक्षुष्मत्ता *ćakśuśmáttâ* f. (a praec. s. *tâ*) (abstractum praecedentis) visus, videndi facultas. Raǵ. 4. 13.

चक्षुष्य *ćakśuśya* (a *ćakśus* s. *ya*) speciosus, pulcher, amoenus. (Hib. *cais* „agreeable, pleasant", v. *ćákśus*.)

चक्षुस् *ćákśus* n. (r. *ćakś* s *us*) oculus. In. 4. 1. N. 5. 8. (Hib. *cais* oculus, abjectâ penultimâ gutturali radicis *ćakś*, quâ in re cum anomalis formis ut *ćáśṭê* dicit convenit, gr. 326.)

चघ् *ćaǵ* 5. par. (*ǵâtanê*) pulsare, ferire, occidere.

चङ्कुर *ćaṅkurá* m. n. (ut mihi videtur, a forma intensiva r. *ćar* i. e. a *ćańćur*, servatâ primitivâ radicis gutturali) currus. (Cf. *currus* et v. *ćar*.)

घृत *g̒ṛtá* n. (r. *g̒ar g̒ṛ* s. *ta*) butyrum liquefactum. B̒ar. 1. 65. 3. 97.

घृताची *g̒ṛtâćî* f. (e *g̒ṛtá* et *aćî* a r. *aňć* s. *a*, in fem.) n. pr. Apsarasis. In. 2. 29.

घृष्टि *g̒ṛśṭi* (r. *g̒arś g̒ṛś* s. *ti*) fem. 1) frictio, tritus. 2) aemulatio, certatio. — masc. porcus, sus.

घोटक *g̒ôṭaka* m. equus. Am.

घोणा *g̒ôṇâ* f. (ut videtur, a r. *g̒râ* s. *anâ*, ejecto *r* et mutato *â* in *ô*, sicut in *śôḍ̒um*, *śôḍaśa*, v. gr. 429. 40 et cf. prâcr. *g̒âṇa* pro scr. *g̒râṇa*) nasus. Dr. 7. 7.

घोणिन् *g̒ôṇín* (a praec. s. *in*) porcus, sus. Am.

घोर *g̒ôrá* (r. *g̒ur* s. *a*) terribilis, terrificus, atrox. In. 5. 62. Ḥ. 1. 17. Br. 1. 3. (Goth. *gaurs*, th. *gaura*, tristis, nisi pertinet ad *g̒ard̒ g̒ṛd̒*; hib. *gorg* „fierce, cruel".)

घोरदर्शन *g̒ôradarśana* (Baḥ. e praec. et *darśana* n. visus, conspectus) terribilem speciem habens, terribilis visu. Ḥ. 2. 5.

घोष *g̒ôśa* m. (r. *g̒uś* s. *a*) 1) proclamatio, pronuntiatio. Maḥ. 1. 5333: *suk̒apuṇyâḥag̒ôśa.* 2) sonus, strepitus. N. 2. 11. 19. 25. 21. 2. Dr. 6. 7. 3) pastoralis sedes. N. 17. 49.

घोषणा *g̒ôśaṇâ* f. (r. *g̒uś* s. *ana* in fem.) proclamatio. Am.; Rag̒. 12. 72: *gayag̒ôśaṇa.*

घ्न *g̒na* (f. *g̒nî*, r. *ḥan* s. *a*, v. gr. 575. 1) occidens, in fine compp. N. 12. 18. 13. 28.

घ्रा *g̒râ* 1. par. *gíg̒râmi* (proprie cl. 3 correpto *â* in *a*, et in syllabâ redupl. attenuato *a* in *i*, ob duas sequentes consonantes, sicut in *tiśṭ̒âmi* pro *taśṭ̒âmi*, a r. *śṭ̒â*) odorari. Râm. I. 12. 42: *d̒ûmagand̒aň gíg̒rati*; Ḥit.: *gig̒rann api b̒ugaňgamô ḥanti.* (Pottius ingeniose confert lat. *fra-gra-re*, ita ut *fra* sit syllaba reduplicativa pro *ghra*; hib. *gros* „a snout", nisi hoc pertinet ad *gras*; fortasse nostrum *riechen*, cujus radix est *ruch*, germ. vet. *riuhu*, *rouh*, *ruhumês*, litteris transpositis ortum est e *HRU*, attenuato *â* in *u*; huc etiam traxerim lit. *kwêpju* oleo, *kwápas* odor, quae conveniunt cum formâ caus. *g̒râpáyâmi*, cum *k* pro *g* et *w* pro *r*. Pottius apte confert gr. ἄρωμα, ita ut ad *âg̒râ* pertineat, ejectâ gutturali, sicut in ῥίς, ῥῑν-ός, quod cum *g̒râṇá* convenit.)

c. *ava* 1) id. Man. 3. 218: *avagig̒rêćća tân piṇḍân.* 2) osculari. R. Schl. II. 20. 20: *avag̒râtaśća mûrd̒ani.*

c. *â* id. Ḥ. 2. 8: *âg̒râya mânuśaň gand̒am.*

c. *â* praef. *upa* osculari. In. 2. 21: *mûrdd̒nićâi 'nam upâg̒râya.*

घ्राण *g̒râṇá* n. (r. *g̒râ* s. *ana*) 1) odoratus, odoratio. 2) nasus. Ḥ. 2. 12. (Gr. ῥῑν, abjectâ gutturali, attenuato *â* in *î*.)

ङ *ň.*

ङु *ňu* 1. âtm. (*d̒vanâu*) sonare.

च *ć.*

च् *ć.* Haec littera orta est e *k*, et in comparandis linguis cognatis non aliter accipienda est, ac si *k* in ejus loco inveniretur; v. gr. comp. 14.

च *ća* partic. enclit. (a stirpe interr. *ka*, mutato *k* in *ć*, v. gr. comp. 401) 1) et, que, saepissime; repetitum: et - et, tum - quum. N. 24. 50. 26. 5. 2) enim. N. 10. 14. 3) si. Dr. 9. 10. 4) tamen. N. 21. 32. 5) vero, autem. N. 23. 28. Ḥit. 43. 10. 6) expletive sive ad vim orationis augendam. Ḥ. 1. 26. Br. 3. 20. 22. — Cum sequente *api* 1) et etiam. Ḥ. 2. 24. 2) vero, autem.

घसि ǵasí m. (r. ǵas s. i) cibus. Ḥêm.

घस्मर ǵasmará (r. ǵas s. mara) edax, vorax.

घाटा ǵâṭâ f. (r. ǵaṭ conjungere, s. â) cervix. Am. (Etiam lat. *cervix* a conjungendo nominatum esse videtur, ita ut in *cer-vix* dissolvendum sit, cujus pars prior cohaeret cum scr. *śiras* caput, et posterior cum *vincio*; v. *kanďara* et *śirôďi* cervix.)

घात ǵâta m. (a ǵâtay s. a) eversio, vastatio, excidium. A. 10. 70.

घातय् ǵâtay forma caus. r. *ḥan*, gr. 471. 4.

घातिन् ǵâtín m. (a praec. s. *in*) occisor, in fine compp. N. 12. 33.

घास ǵâsá m. (r. ǵas s. a) gramen. Am. (Germ. vet. *wisa* pratum, nostrum *Wiese*, v. *kṛmi* et Graff I. 1077.)

घ्रि ǵi v. *ḥi*, gr. 402. 481.

घिण्ण् ǵiṇṇ 1. âtm. (*grahaṇê*; a grammaticis scribitur *ǵiṇ*, v. gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. *ǵuṇṇ* et *ǵarṇṇ ǵṛṇṇ*.

घु ǵu 1. âtm. (*śabdê* K. *ďvanâu* V.) sonare, cf. *gu*, *ku*, *ḱu*.

1. घुट् ǵuṭ 1. âtm. (*parivartanê* K. *parivartê* V.) redire.

2. घुट् ǵuṭ 6. par. (*pratiǵâtê* K. *pratiḥatâu* V.) repellere, repulsare, arcere.

घुटिका ǵuṭikâ f. (r. ǵuṭ s. *ikâ*) talus (pedis). Am.

घुड् ǵuḍ 6. par. (*vyâǵâtê*) impedire. Cf. 2. *ǵuṭ*.

1. घुण्ण् ǵuṇṇ 6. par. 1. âtm. (*ḃramaṇê*) currere, vagare, circumerrare.

2. घुण्ण् ǵuṇṇ 1. âtm. (*grahaṇê*; a grammaticis scribitur *ǵuṇ*, v. gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. *ǵiṇṇ*.

1. घुर् ǵur 6. par. (*ḃîmârtiśabdê* K. *ďvanâu ḃîmârtê* V.) prae timore, terrore clamare. (Goth. *gaurs* tristis, *gaurida* tristitia; v. *ǵôrá*.)

2. घुर् ǵur 4. âtm. *ǵûryê* (*ḥinsâǵyânyôḱ*) laedere, occidere; senescere; scribitur etiam *ǵûr*, cf. *gûr*.

घुष् ǵuś 1. 10. par. proclamare, pronuntiare. N. 9. 8: *ǵôśayâmâsa vâi purê*; Raǵ. 9. 10: *ǵayam aǵôśayad asya ... ćamûḱ*. (Cf. *ǵu*; hib. *gioscan* „the grating noise made by the turning of a wheel or hinge that wants grease or oil"; *gioscanach* „gnashing, grating"; *gusgar* „roaring, making lamentation".)

c. *ut* clamare, clamitare. *udǵuśṭa* n. clamor, strepitus. Mṛ. 85. 10 infr.: *atrâ 'ntarê udǵuśṭań ǵanêna*; R. Schl. I. 73. 36: *tûryôdǵuśṭa*.

c. *ut* praef. *pra* sonare, personare. N. 12. 113: *ḥradinîm prôdǵuśṭâń krâuńćakurarâiḱ*.

c. *upa* id. Dr. 6. 2: *maḥâvanan tad viḥagôpaǵuśṭam*.

c. *pari* praef. *sam* circumsonare. N. 12. 6: *nikuńǵân parisańǵuśṭân*.

घुंष् ǵuńś 1. âtm. (*ďûśê*; scribitur *ǵuś*) splendidum, pulchrum reddere.

घूर्ण् ǵûrṇ 6. âtm. 1) commoveri, vacillare. M.: *sâ nâus tasmin maḥôdadďâu ǵûrṇatê ćapalê 'va strî*. 2) flare, spirare. A. 6. 6: *vâyuśća ǵûrṇatê ḃîmaḱ*. (Huc trahi posset lat. *volvo*, quod in prima hujus libri editione p. 206 cum *var vṛ* tegere contulimus, ad quod sensu *in-volvo* quadrat. Si autem ad *ǵûrṇ* pertinet, mutilatum est e *guolvo*, mutato *r* in *l*. Conferatur etiam goth. *valvja* volvo, nostrum *wälze*, *Welle*, germ. vet. *wella* unda, fluctus, lit. *wilnis* id., quod formâ propius ad *ǵûrṇ* accedit; v. tamen *ûrmí*.)

c. *â* id. Dêv. 12. 26: *âǵûrṇitô vâtêna*. — c. *â* praef. *vi* id. Ḥ. 1. 10: *ûruvêgasamîritam vanam vyâǵûrṇitam ivâ 'ḃavat*.

c. *vi* par. se volutare. R. III. 48. 79: *viǵûrṇatô vićêśṭasya vêpamânasya ḃûtalê*; ed. Schl. I. 32. 18: *vićêtanam viǵûrṇantań śitêśubalapîḍitam*.

घूर्ण ǵûrṇa (r. ǵûrṇ s. a) se movens, se volvens. Ćaur. 45: *ǵûrṇanêtra*.

घृणा ǵṛṇấ f. miseratio, misericordia. Raǵ. 9. 81. 11. 65. 11. 17.

घृणि ǵṛ́ṇi m. (r. *ǵarṇ ǵṛṇ* s. *i*) radius.

घृणिन् ǵṛṇín (a *ǵṛṇấ* s. *in*) misericors. Dr. 9. 8. 20.

c. *vi* 1) movere, commovere. B́ar. 3. 36: *vâyuviǵaṭṭitâb́rapaṭalî.* 2) aperire. Mah. 2. 1674: *dvâram ... viǵaṭṭayan karâb́yâm.*

c. *sam* terere, conterere, fricare. Rag. 6. 73: *saṅǵaṭṭayann aṅgadam aṅgadêna* (schol. *ǵarśayan*).

घट्टन *ǵaṭṭana* n. (r. *ǵaṭṭ* s. *ana*) tactio, ictus. Rag. 11. 71: *suptasarpa iva daṇḍaǵaṭṭanâd rôśitô 'smi* (schol. *saṅyôgât*); v. *ǵâṭa.*

घण् *ǵaṇ* 8. par. (*dîptâu*) fulgere; cf. *ǵaṇṭ*, *kan.*

घण्ट् *ǵaṇṭ* 10. par. (*b́âśârt́ê* K. *dyutâu* V.; scribitur *ǵaṭ*, gr. 110[a]) loqui, splendere; v. *ǵaṇ.*

घण्टा *ǵaṇṭâ* f. (r. *ǵaṇṭ* s. *â*) tintinnabulum. A. 2. 3.

घन *ǵaná* (ut videtur, a *han* s. *a*, mutato *h* in *ǵ*, v. gr. 324) 1) crassus, pinguis, turgidus. Lass. 6. 8: *ǵanâir vṛkśâiḣ*; Ćaur. 15: *ǵanôrudêśê*; Gîta-G. 10. 6: *ǵanaǵaǵanamaṇḍalê.* 2) impervius, impenetrabilis. Rag. 8. 90: *vaćaḣ ... alabd́apadaṅ hṛdi śôkaǵanê pratiyâtam* (schol. *niviḍê*); 11. 18: *ćakâra vivaraṅ śilâǵanê tâḍakôrasi sa râmasâyakaḣ* (schol. *niviḍê*). 3) subst. m. nubes. Râm. I. 29. 14.

घम्ब् *ǵamb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. idem valentes radices *gam*, *ḱamb*, *ćamb*, *bamb*, *ǵarb*, *garb*, *ćarb.*

1. घर् घृ *ǵar ǵṛ* 1. âtm. (*sêkê* V.) conspergere, humectare.

2. घर् घृ *ǵar ǵṛ* 3. par. *giǵármi* (*kśaraṇadîptyôḣ* K. *b́âsi sêkê* V.) stillare, effundere conspergere, humectare; splendere; v. *ǵarmá.*

3. घर् घृ *ǵar gṛ* 10. par. *ǵârâyâmi* (*kśaraṇadîptyôḣ* K. *sêkê ćâdanê* V.) stillare, effundere, conspergere, humectare; splendere; tegere. (Cf. slav. *gor-ju-ṅ* ardeo, gr. comp. 504.)

c. *â* praef. *vi* conspergere, humectare. Mṛ. 121. 3 infr.: *vyâǵâritan tâilaǵṛtâiḣ.*

घर्ण् घृण् *ǵarṇ ǵṛṇ* 8. par. âtm. *ǵṛṇômi*, *ǵṛṇvê* (*dîptâu*) splendere, v. *ǵṛṇi* et cf. *ǵarmá.*

घर्ण्ण् घृण्ण् *gárṇṇ gṛṇṇ* 1. âtm. *gṛṇṇê* (*grahaṇê*; scribitur *gárṇ gṛṇ*, gr. 110[a]) capere, prehendere; cf. *grah*, *gṛhṇâmi.*

घर्ब् *gárb* 1. par. (*gatâu*) ire, v. *gamb.*

घर्म *gármá* m. (secundum Wils. a r. *gár gṛ* s. *ma*, ita ut *gármá* proprie significet „sudore conspergens"; cf. *gárṇ gṛṇ*) 1) calor, aestus. 2) fervidum anni tempus, aestas. Rag. 16. 43. 3) sudor. (Send. [Avestan] *garĕma* calor; hib. *garaim* „I warm, heat", *garamhuil* „warm, snug"; nostrum *warm*, goth. *varmja* calefacio, abjectâ initiali gutturali, cui *v* se adjunxerat, sicut saepe; v. *kṛmi*; russ. **горю** *gorju* uro, **жар** *śar* aestus; gr. θέρω, θερμός, θέρμη, mutato aspiratae organo; huc etiam traxerim lat. *ferveo*, cujus *v* ex *m* ortum esse videtur; quod ad *f* pro θ attinet, eandem hîc habemus rationem, quam in *fumus* contra scr. *d́ûmá*, gr. θύω; osset. *garm-kanin* calefacere.)

घर्ष् घृष् *gárś gṛś* 1. par. fricare, terere, conterere. Ćaur. 12: *kanakakuṇḍalagṛśṭagaṇḍa*; Mṛ. 140. 9 infr.: *gṛśyantê vâidûryâḣ*; 7 infr.: *gṛśyatê ćandanarasaḣ.*

c. *ut* id. Rag. 17. 28: *ćûḍâmaṇib́ir udgṛśṭapâdapîṭa.*

c. *sam* 1) i. q. simpl. *saṅgṛśyat* contritus (v. gr. 532) Mah. 1. 1134: *saṅgṛśyantaḣ parasparam nyapatan ... parvatâgrân mahâdrumâḣ.* 2) certare, aemulari. Rag. 19. 36: *prayôktṛb́iḣ saṅgagárśa saha* (schol. *saṅgárśaḣ parâb́ib́avêćâ.*)

घस् *gas* 1. par. edere. (Ex hac radice ortum esse censeo *gakś*, quod correptum est e *gagas*, expulso *a*, v. gr. 321; cf. lat. *vescor*, quod explicaverim e *guescor*, abjectâ gutturali, sicut in *vivo* e *guivo*, *vermis* e *quermis*, v. *kṛmi*; gr. γασ-τήρ; huc etiam traxerim nostrum *Gast*, goth. *gasts*, th. *gas-ti*; lat. *hos-tis*, *hos-pes*, *hos-pit-is*, tanquam is qui edere vel cibum petit, qui esum it; Pott. I. 278 apte confert *gâ-nea*, e *gas-nea*; lit. *gas-padà* hospitium, tanquam locus edendi, v. *padá*; *gaslùs* libidinosus.)

2. ग्लुच् *gluć* 1. par. (*gatâu*) ire, v. sq.

ग्लुञ्च् *gluńć* 1. par. id.

ग्लेप् *glêp* 1. âtm. (*dâinyê* K. *dâinyê gatyâń ćâlê* V.) miserum esse; ire, se movere; cf. *gêp*, *glâi*.

ग्लेव् *glêv* 1. âtm. (*sêvanê*) colere, venerari; cf. *gêv*, *kêv*, *ḱêv*, *sêv*.

ग्लेष् *glêś* 1. âtm. i. q. *gêś* et *gavêś* q. v.

ग्लै *glâi* 1. par. (part. perf. pass. *glâná*, gr. 543) 1) fatigare, defatigare. 2) contristare, dolore afficere. Pass. *glâyê*. Sâ. 3. 23: *sâvitryâ glâyamânâyâs tiśṫantyâśća divâniśam*. — Caus. *glâpáyâmi* et *glapáyâmi* (gr. 466. 467) facere ut aliquis defatigetur, contristetur. Raǵ. 16. 38: *nidâǵaglapitâm ivô 'rvîm*. (Vid. *glấni*, *glâsnú* et cf. lat. *lâbor* quod a fatigatione nominatum esse potest et formâ cum caus. *glâpáyâmi* convenit, mutatâ tenui in mediam et abjectâ initiali gutturali, sicut in *lassus*, si hoc cum scr. *glâsnú* q. v. cohaeret.)

c. *pari* i. q. simpl. *pariglâna* languore confectus, exhaustus. N. 11. 25: *śrântasya tê kśuḋârtasya pariglânasya*.

c. *pari* praef. *aḃi* id. Maḥ. 1. 4489: *kśuććramâḃipariglâna*.

ग्लौ *glâu* m. luna.

घ *ǵ*.

घंष् *ǵańś* 1. âtm. (*kśarê*, scribitur *ǵaś*) stillare, effundere.

घंस् *ǵańs* 1. âtm. (*kśaraṇê*, scribitur *ǵas*, gr. 110[a]) id.

घग्घ् *ǵaǵǵ* 1. par. (*ḥasanê*) ridere; cf. idem valentes formas *gaǵǵ*, *kaḱ*, *kakḱ*, *ḱakḱ*, *kakk* et lat. *cachinnari*, gr. καχάζω, καγχάζω, goth. *hlaha*, v. *ḱakḱ*.

घट् *ǵaṭ* 1. âtm. (*ćêśṭâyâm* K. *ćêśṭê* V.) 1) ire, pervenire. Lass. 18. 8: *yadi mama ḥastê pustakî 'yań ǵaṭati* (*ǵaṭatê*?) *tadâ 'ḥan tâm priyâń ǵivâpayâmi*; c. ablat. exire. Lass. 36. 7: *têna ḥastâd ǵaṭitô raṫô darśitaḣ*. 2) conjungere, conglutinare. Ur. 49. 9 infr.: *vaǵralêpaǵaṭitam iva mê ḥastayugalan na samarṫâ 'ḥam apanêtum*. 3) facere, conficere. Ćaur. 22: *snêḥâikapâtraǵaṭitâm avanîśaputrîm* (schol. editionis Serampur. *ǵaṭitâm* explicat per *nirmitâm*).

c. *ut* 10. par. (*udǵâṭayâmi*) 1) aperire. Ḃar. 1. 62: *nirayanagaradvâram udǵâṭayantî*; Maḥ. 1. 4504: *udǵâṭanîyâny êtâni kuṇḋâni*; Up. 78: *sadasy udǵâṭitâ tatra mańǵuśâ*. 2) erigere, levare, sublevare (v. *udǵâṭin* et apud Wils. *udǵâṭana*, *udǵâṭita*. *udǵâṭin* fortasse non ab *udǵaṭ* sed a substantivo *udǵâṭa* elevatio descendit). Ḥit. 109. 11: *kâryam udǵâṭitam*.

c. *vi* 1. âtm. dissolvi, perire. Ḥit. 109. 11: *kâryam udǵâṭitań kvâ 'pi maḋyê viǵaṭatê yataḣ* (ed. Ser. *kâryań suǵaṭitań kvâ 'pi dâivayôgâd vinaśyati*). Mṛ. 66. 4 infr.: *ćârudattasya viḃavê viǵaṭitê*.

c. *sam* excitare. Râm. III. 55. 26: *ḃêrîmṛdâṅgavîṇânâń kôṇasańǵaṭitaḣ . . . śabdaḣ*; v. *ǵaṭṭ* praef. *vi*.

घट *ǵaṭa* m. (ut videtur, a r. *ǵaṭ* s. *a*) magna hydria fictilis.

घटन *ǵâṭana* n. (r. *ǵaṭ* s. *ana*) junctio, conjunctio. Ur. 27. 9.

घटना *ǵaṭanâ* f. (r. *ǵaṭ* s. *ana* in fem.) caterva elephantorum bellicorum. Am.

घट्ट् *ǵaṭṭ* 1. âtm. 10. par. (*ćalanê* K. *ćâlê* V.) movere, commovere, *vîṇâm viǵaṭṭitum* lyram pulsare. Mṛ. 20. 3. Cf. *ǵaṭ*.

vigṛhṇīyât tu kêvalam; A. 10. 29: *tatô śaragâlêna ... vyagṛhṇan**) *saha dâitêyâih*; v. *vigraha*. — Caus. impugnandum curare. Hit. 116. 22.
c. *sam* 1) capere, sumere, prehendere. Su. 4. 17: *gadê b́imê saṅgṛhṇitâm ub́âu tadâ* (omisso augmento). 2) colligere, continere (zusammennehmen, e. c. vestem). Dr. 3. 1: *saṅgṛhṇati kâuśikam uttarîyam*. 3) flectere, moderari, regere (currum, equos). A. 1. 2: *sa (indravâhah) ... mâtalisaṅgṛhîtah*; 8. 19: *vṛtrasya vad́ê saṅgṛhîtâ hayâ mama*; 29: *susaṅgṛhîtâir harib́ih*.

ग्रह *gráha* m. (r. *grah* s. *a*) 1) actio prehendendi. Raǵ. 10. 48. 2) solis et lunae eclipsis (v. *râhú*). 3) cognomen Râhûs. Raǵ. 12. 28. 4) planeta. Su. 2. 25. N. 13. 24.

ग्रहण *gráhaṇa* n. (r. *grah* s. *ana*, v. euph. r. 94[a]) actio capiendi, prehendendi. In. 2. 25; *nâmagrahaṇa* nominis pronunciatio. Raǵ. 7. 38.

ग्राम *grā́ma* m. (ut mihi videtur, e *grâhma*, ejecto *h*, a r. *grah* s. *ma*, cf. *gṛhá*) 1) pagus, vicus. H. 1. 39. 2) turba. N. 4. 10. B́. 6. 24. B́ar. 3. 23. (Fortasse lit. *kiëma-s* vicus, ejecto *r* et mutatâ mediâ in tenuem; hib. *gramaisg* „the mub", *gramasgar* „a flock, company".)

ग्रामिन् *grâmín* m. (a praec. s. *in*) vicanus. N. 13. 48.

ग्रामीण *grā́miṇa* adj. (a *grā́ma* s. *ina*) rusticus. B́ar. 1. 89.

ग्राम्य *grâmyá* (a *grā́ma* vicus, s. *ya*) cicur, mansuetus. N. 13. 8.

ग्रावन् *grâvan* m. lapis, saxum, rupes. B́ar. 3. 29. 79. Hit. 43. 11. (Lit. *riëwa* rupes, abjecto *g*, hib. *creag* id. mutato *v* in *g*, v. gr. comp. 19.)

ग्राह *grâhá* m. (r. *grah* s. *a*) 1) prehensio. 2) ut videtur, serpens aquaticus (Wils.: a shark; according to some, the gangetic alligator, according to others, the water elephant, the hippopotamus? Am. 3 any large fish or marine animal). N. 11. 21. 22. 23. cf. N. 11. 27.

*) De formâ *vyagṛhṇam* pro *vyagṛhṇâm* v. gr. 293.

ग्राहिन् *grâhín* (r. *grah* s. *in*) sumens, prehendens, tenens, in fine compp. B́ar. 3. 67.

ग्रीवा *grîvā́* f. (ut videtur, e *gîrvâ*, quod ipsum e *garvâ* sive *gârvâ*, a r. 3. *gar* [*gṛ*] s. *vâ*) collum, cervix. (Lit. *galwà* caput, mutato *r* in *l*, v. 3. *gar* [*gṛ*]; russ. *glavà* et *golovà* id.)

ग्रीष्म *grîśmá* adj. calidus, fervidus. Subst. m. 1) calor, aestas. 2) fervidum anni tempus. Raǵ. 16. 54. Lass. 50. 7. (Hib. *gris* ignis, *griosgaim* „I fry, broil", *griosach* „burning embers"; lit. *karś-tas* calidus, *karś-tis* calor, *karśty-métis* fervidum anni tempus.) Cf. *śriś* urere.

ग्रुच् *gruć* 1. par. (*ćâuryê*) furari; cf. *gluć*, *glah*, *grah*.

ग्रैव *grâivá* n. (a *grîvā́* s. *a*) collare, catena collaris, praesertim elephantorum. Raǵ. 4. 48: *kariṇâṅ grâivam*, v. sq.

ग्रैवेय *grấivêya* n. (a *grîvā́* s. *êya*) id. Raǵ. 4. 75: *mâtaṅgagrâivêya*; R. Schl. I. 53. 17: *hiraṇyakakśagrâivêyân ... dadâmi kuńǵarâṇân tê sahasrâṇi ćaturdaśa*.

ग्लस् *glas* 1. âtm. i. q. *gras*.

ग्लह् *glah* 1. âtm. i. q. *grah*, unde ortum est mutato *r* in *l*. (Hib. *glacaim* „I accept, receive, take, seize, feel, apprehend".)

ग्लह *gláha* m. (r. *glah* s. *a*) ludus talarius. Mah. 2. 1968.

ग्लान *glâna* v. *glâi*.

ग्लानि *glā́ni* f. (a r. *glâi* s. *ni* pro *ti*, gr. 575. 48) 1) fatigatio, lassitudo, languor. Sâ. 5. 27. B́. 4. 7. 2) tristitia. B́ar. 1. 45: *mudańća glânińća kat́ayati pat́iśu*.

ग्लास्नु *glâsnú* (r. *glâi* s. *snu*, fem. *snu*) fessus, defessus, lassus, fatigatus. Am. (Cf. lat. *lassus*, quod fortasse e *glassus*, sicut *natus* e *gnatus*; *glassus* vero per assimilationem ortum esse potest e *glasnus*, quod sanscrite *glasnas* sonaret.)

1. ग्लुच् *gluć* 1. par. i. q. *gruć*.

e *grehendo* ortum esse possit, mutatâ gutturali in labialem et mediâ in tenuem, sicut in gr. κλέπτω. Adjectum *end* referri potest ad *âna* imperativi *gṛhâṇa*, vel, quod ad idem redit, ad *nâ* τοῦ *gṛhṇâmi* etc., adjecto *d* post *n*, sicut e. c. in *tendo* = scr. *tan* et nostro *Hund* = *śvan*, *śunás*, κύων, κυνός. Fortasse *gra-tus* sicut nostrum *angenehm* et idem valens *acceptus* ab accipiendo est dictum, abjectâ consonante finali; v. etiam *grah* praef. *anu*. Lat. *rapio* et gr. ἁρπάζω e *grapio*, γραπάζω mutilata esse possent, sicut *nascor* e *gnascor*, *nosco* e *gnosco*, νοῦς e γνοῦς; respiciatur etiam scr. *lab'*, quod fortasse ante linguarum separationem e *grab'* vel *glab'* mutilatum est, quum antiquitas formae *lab'* cognato graeco ΛΑΒ et hib. *lamh* manus confirmetur.)

c. *anu* favere, fortunare, beare, adjuvare, c. acc. pers. et instr. rei. Hit. 17. 6: *mâm mâitryêṇâ 'nugṛhîtum arhasi*; 33. 12: *anêna mitrêṇâ 'haṅ snêhânuvṛttyâ 'nugṛhîtaḣ*; Rag'. 8. 85: *kuṭumbinîm anugṛhṇîśva nivâpadattib'iḣ*; Ur. 75. 8: *anugṛhîtô 'ham amunô 'padêśêna*; Râm. I. 11. 13: *anugṛhṇantu mâm atra b'avantaḣ śaraṇâgatam.*

c. *upa* tollere. Hit. 45. 12: *avyavasâyinam alasam ... pramadê 'va hi vṛdd'apatin nê 'c'aty upagṛhîtuṅ lakśmîḣ*; Râm. III. 51. 2: *upagṛhya śirô râǵńaḣ.*

c. *ni* 1) deorsum sumere, deorsum tenere. H. 4. 18. 19: *vêgêna prahitam bâhun niǵagrâha hasann iva | nigṛhya tam* etc. 2) deprimere, supprimere, devincere, cohibere. N. 22. 24: *nigṛhyâ ''tmanô duḣk'am*; Man. 11. 32: *svênâi 'va vîryêṇa nigṛhṇîyâd arîn*; Hit. 72. 10. 67. 13. 3) retinere, inhibere, sustinere, sistere, e. c. equos. N. 20. 4: *nigṛhṇîśva ... hayân êtân.*

c. *ni* praef. *vi* id. A. 9. 9: *vinigṛhya hayâṅś c'â 'ta rat'aṅc'a mama.*

c. *ni* praef. *sam* jaculari, sagittas conjicere, telis petere. Dr. 7. 21: *rat'ânîkaṅ śaravarśând'akâraṅ c'akruḣ krudd'âḣ sarvataḣ sannigṛhya*; cf. *pratigrah* et *nigrah.*

c. *pari* 1) amplecti. Sâ. 5. 101: *patim utt'âpayâmâsa bâhub'yâm parigṛhya vâi.* 2) accipere. Dr. 4. 14: *padyam parigṛhâṇê 'dam âsanaṅc'a.* 3) inhibere. Lass. 85. 9: *vâgarT'am parigṛhya môkśapadavîn d'yâyanti nirmatsarâḣ.*

c. *pra* tollere, levare, sublevare, protendere. H. 4. 17: *bâhum pragṛhya ... ab'yadravata ... b'îmasênam*; Dr. 8. 4: *gadâm pragṛhyâ 'b'yadravat*; 5. 25. A. 5. 25. 6. 16. 7. 11.

c. *prati* 1) prehendere. In. 2. 19: *sac'âi 'nam vṛttapînâb'yâm bâhub'yâm pratyagṛhṇata* *). Râm. III. 56. 3: *pratiǵagrâha ǵananyâś c'araṇâu.* 2) accipere. A. 6. 24. N. 25. 4. 18; *vâkyam, vac'anam, âǵńâm pratigrahîtum* sermonem, jussum (alicujus) accipere, excipere. R. Schl. I. 1. 22: *śiśyas tu tasya bruvatô munêr vâkyam anuttamam | tat'ê 'ti pratiǵagrâha*; 11. 18: *tat'ê 'tic'a nṛpasyâ ''ǵńâm mantriṇaḣ pratigṛhya tê.* 3) recipere, excipere (hospitio). N. 21. 20: *tam b'îmaḣ pratiǵagrâha pûǵayâ parayâ.* — *astrâiḣ pratigrahîtum* sagittis petere. A. 10. 28. — Caus. facere ut aliquis capiat. In. 3. 2: *pâdyam âc'amanîyaṅc'a pratigrâhya nṛpâtmaǵam.*

c. *vi* 1) capere, prehendere. A. 9. 8: *antarb'âmigatâśc'â 'nyê hayânâm c'araṇâny at'a | vyagṛhṇan.* 2) pugnare c. aliquo. Hit. 67. 13: *kat'am anêna balavatâ sârdd'am b'avân vigrahîtuṅ samart'aḣ*; 118. 9: *êtâiḣ sand'in na kurvîta*

---

*) Notetur forma *pratyagṛhṇata* pro *pratyagṛhṇîta*, correpto charactere *nâ* ante terminationem gravem in *na* pro *nî*, in analogia linguae graecae, ubi e. c. ἐδάμνατο opponitur formae activae ἐδάμνη, v. gr. comp. 485.

(gr. 548) jungere, nectere, serere, componere. Rag̀. 8. 69: *karunârťagraťitam* (schol. *graťitam* = *yuktam*); *kusumâir graťitâm apârťivâiḱ sragam ... aharat*; 16. 43: *ratnagraťitôttarîya*; Mah. 1. 82: *taċ ċlôkakuṭam adyâ 'pi graťitaṅ sudrďam munê na b'ettum śakyatê.* (Fortasse lat. *glut-en* mutato *r* in *l*; *rete* e *grete*?) Cf. *śranť*. c. *ut* id. Rag̀. 2. 8: *latâpratânôdgraťitâiḱ sa kêśâiḱ.*

ग्रन्थ *granťa* m. (r. *granť* s. *a*) liber, codex. Hit. 4. 4.

ग्रन्थन *granťana* n. (r. *granť* s. *ana*) conjunctio, nexus. Lass. 4. 4: *puśpagranťana.*

ग्रन्थि *granťi* m. (r. *granť* s. *i*) 1) conjunctio, contextus, nexus. Mah. 1. 8. 2) nodus, articulus. B'ar. 3. 17.

ग्रस् *gras* 1. par. âtm. 10. par. *grásâmi*, *grásê*, *grâsáyâmi* vorare, glutire, deglutire. Man. 3. 133. N. 4. 9: *grasatê*; 16. 14: *râhugrastaniśâkara*; B'. 11. 30: *grasamânaḱ samantâl lôkân*; capere. N. 11. 22. 23. (Cf. 3. *gar* [*gṛ*], unde *gras* transposito *ar* in *ra*, et adjecto *s*, sicut e. c. in *dâs*, *b'âs* a *dâ*, *b'â*. E *gras* ortum est *glas* mutato *r* in *l*. Fortasse huc pertinent lat. *gra-men* et nostrum *Gras*, ita ut proprie *pabulum* significent, sicut scr. *g'âsa* q. v., et *gra-men* mutilatum sit e *gras-men*; gr. γράω.)

ग्रसिष्णु *grasiśṇú* (fem. *-ṇu*, a r. *gras* s. *snu* inserto *i*, v. gr. 575. 74) vorax. B'. 13. 16.

ग्रह् *grah* 1. 10. par. praesertim 9. par. âtm. *gráhâmi*, *grahâyâmi*, *gṛhṇấmi*, *gṛhṇế*. (Haec radix in iis, quae guṇam non assumunt, formis, syllabam *ra* in *ṛ* corripit et vocalem intermediam *i* in *î* producit, unde part. in *ta*: *gṛhîtá*, gerundd. *gṛhîtvấ*, *gṛ́hya*, praet. mltf. *ágrahiśam*; pass. *gṛhyế*; desid. *ǵig'ṛkś**), gr. 102. *d*) 1) capere, sumere, accipere, prehendere, tollere. B'ag. 2. 22: *vâsâṅsi navâni gṛhṇâti*; In. 1. 27: *pîtvâ pânîyam têśâm arťêna ǵagrâha*; Rag̀. 1. 18: *balim agrahît*; Man. 5. 157: *na nâmâ 'pi gṛhṇîyât parasya*; Rag̀. 5. 59: *astramantraṅ ǵagrâha tasmât*; In. 2. 20: *pâṇâu gṛhîtvâi 'nam*; N. 1. 19: *têśâm êkaṅ ǵagrâha pakśiṇam*; 20: *paṭê nipatitê tadâ grahiśyâmî***) *'ti taṅ râǵâ nalam âha.* 2) captare. N. 1. 24: *grahîtuṅ k'agamâṅs tvaramâṇô 'paċakramê.* 3) percipere, audire. Rag̀. 11. 15: *ǵyâninâdam aťa gṛhṇati tayôḱ.* — Caus. facere ut aliquis capiat etc. Rag̀. 15. 88: *âtôdyaṅ grâhayâmâsa samatyâǵayad âyuďam*; Hit. 7. 21: *nîtividyâṅ grâhayituṅ śakyantê.* (Primitiva hujus radicis forma est *grab'*, unde *grah*, relictâ solâ aspiratione litterae *b'*; v. gr. comp. 23; forma *grab'* servata est in dialecto vêd., quae item syllabam *ra*, ubi grammaticae leges guṇam non postulant, in *ṛ* corripit; in lingua send. haec radix sonat [Zend script] *gĕrĕp* ante *t*, [Zend script] *geurv* ante vocales, v. gr. comp. 109[b]. 2. Cf. goth. *greipa*, nostrum *greife*, lit. *grĕbju* prehendo, *pagrĕbju* abripio, slav. *grabljuṅ* rapio, cum *l* euphonico; hib. *grabaim* „I devour; I stop, interrupt, disturb"; v. *vigrah* pugnare; *gabhaim* „I take, receive, conceive" ejecto *r*; fortasse eodem modo nostrum *gebe*, a rad. *gab*, goth. *giba*, *gaf*, *gêbum*, huc pertinet, ita quidem ut sensu respondeat formae caus. *grab'âyâmi*. Etiam nostrum *Gabel*, germ. vet. *gabala* furca tanquam instrumentum sumendo inserviens huc traxerim (cf. gr. κρεάγρα). E graecâ linguâ huc retulerim γρῖφος, γρῖπος, rete, ita ut a capiendo sint nominata. Fortasse ἀγρεύω, ἀγρέω dissolvenda sunt in ἀ-γρεύω, ἀ-γρέω, abjectâ radicis consonante finali, ita ut ἀ respondeat praepositioni scr. *â* vel *ava*. Lat. *prehendo*

*) Nonnunquam etiam in formis guṇandis *ṛ* pro *ra* invenitur, ut videtur, propter productam intermediam vocalem; ita in Hit. 13. 6 legitur *anugṛhîtum* pro *anugrahîtum*; Râm. III. 56. 12 *gṛhiśyê* pro *grahiśyê*.

**) Sic legendum pro *grahiśyâmi*.

गोधा gôd'â' f. (r. gud' s. a in fem.) tegmen scorteum, quod sagittarii in brachio laevo gerunt, ne arcûs nervo laedatur. R. Schl. I. 24. 9.

गोधि gôd'i m. (fortasse a r. gud' s. i) frons. Am.

गोप gôpá m. (e gô et pa servans) 1) bubulcus. 2) dominus, princeps, rex.

गोपाय् gôpây (denominativum a praec. s. y, v. gr. 520) custodire. N. 18. 8. 22. 25 *).

गोपाल gôpâlá (gô'pâla) m. (e gô et pâlá servans, tuens) i. q. gôpá.

गोपुच्छ gôpuććá m. (e gô et púćća cauda) simiarum genus. R. Schl. I. 16. 19.

गोपुर gôpura n. (r. gup s. ura) porta (praesertim urbis). A. 10. 3.

गोप्तार् gôptár m. (a r. gup s. târ tṛ) custos, servator, gubernator. B'. 11. 18. N. 12. 47.

गोमायु gô'mâyu m. canis aureus (angl. jackall). H. 4. 9. Dr. 6. 7.

गोमुख gô'muk'a m. (e gô bos et múk'a os) musicum instrumentum (Wils. a sort of horn, or trumpet?). B'. 1. 13.

गोरक्ष gôrakśa m. (e gô et rakśa servans) bubulcus.

गोरोचना gôrôćanâ f. (e gô et rôćanâ, a r. ruć splendere, s. ana in fem.) pigmentum flavum, splendidum **). Ur. 67. 2 infr. 91. 20.

गोर्द gôrda n. cerebrum. Am.

गोलाङ्गुल gôlâṅgula m. (e gô et lâṅgula cauda) i. q. gôpućća. Mah. 1. 2628.

गोवर्धन gôvard'ana m. (e gô et vard'ana) mons quidam prope Mat'uram situs. Rag'. 6. 51.

गोवृष gôvṛśá m. (e gô bos et vṛ'śa taurus) taurus.

गोवृषध्वज gôvṛśad'vaga m. (Bah. e praec. et d'vagá vexillum) taurum in vexillo habens, cognomen Śivi. A. 3. 54.

गोष्ठ् gôśt' 1. âtm. (saṅg'âtê; ut mihi videtur, denominativum a gôśt'á vel gôśt'î q. v.) colligere.

गोष्ठ gôśt'á m. n. (a gô et st'a stans, gr. 109) bubile, in fine compositorum quodvis stabulum vel ferarum specus. Dr. 4. 9.

गोष्ठी gôśt'î f. (a praec. signo fem. î) 1) concio. 2) colloquium. B'ar. 1. 35.

गोष्पद gôśpada n. (e gô et padá, adjectâ sibilante, quam ex genitivi signo explicaverim, mutato s formae gôs vaccae in ś, propter antecedens ô, v. gr. 79[a]) vaccae vestigium. Mah. 1. 1444.

गौर gâ'ura (in dial. vêd. gâurá; fem. -râ et -rî, fortasse a gô s. ra) flavus. Rag'. 2. 35: gâuram vṛśam; Lass. 65. 6: kanakagâura. (Huc traxerim lat. gil-vus cum l pro r, ejecto u diphthongi âu, et attenuato â in i; lit. geltônas gilvus, gielê icterus; russ. ЖИЛШЫЙ śiltyĭ, nostrum gelb; de nostro Gold v. ǵvalita*).

गौरव gâurava n. (a gurú s. a, v. gr. 582) gravitas. N. 20. 28. Rag'. 14. 18.

गौरी gâurî f. (a gâ'ura signo fem.) 1) puella octo annos nata. Am.; etiam quaevis puella adhuc libera a menstruis. 2) cognomen Pârvatiae. Rag'. 2. 26. (Fortasse angl. girl, quasi gâurilâ.)

ग्रथ् grat' 1. âtm. (kâuṭilyê K.) incurvatum, inflexum esse.

1. ग्रन्थ् grant' 1. âtm. (kâuṭilyê K. gâiḥmyê V., scribitur grat', gr. 110[a]) id.

2. ग्रन्थ् grant' 1. 9. 10. par.: gránt'âmi, grat'nâ'mi, gr. 347, grant'áyâmi, part. perf. pass. grat'itá

---

*) Forsterus gôpây radicibus primitivis adscribit; Wilkinsius, in libro suo, „The Radicals" etc. perperam deducit gôpâyâmi a gup cl. 1. quod gôpâmi, gôpasi etc. formare debet.

**) Wils. „A bright yellow pigment prepared from the urine of a cow or vomited in the shape of a scibulae by the animal; it is employed in painting and dying and is of especial virtue in marking the foreheads of the Hindus with the Tilaca or sectarial mark; it is also used in medecine."

*) De lat. aurum v. uś.

गृहीतास्त्र grhitâstra adj. (Bah. e praec. et astrá telum) capta arma habens, qui arma cepit, accepit. In. 3. 5.

गेप् gêp 1. âtm. (gatićâlayôli K. gatyâń ćâlê V.) ire, se movere. (Cf. gâ, unde gêp ortum esse videtur adjecto p, sicut in formis caus., et anomale mutato â in ê.

गेय gêya n. (r. gâi canere, s. ya, v. gr. 557) cantus. In. 5. 27.

गेव् gêv 1. âtm. (sêvanê) venerari, colere. (Cf. kêv, glêv et sêv.)

गेष् gêś 1. âtm. (anvêśâyâm K. anvêśê V.) quaerere. (Cf. gavêś, unde fortasse gêś ejecto av, nisi gêś e gô, correpto ô in a, et iś desiderare.)

गेह gêhá n. domus, habitatio. N. 17. 16. B'. 6. 41. (Cf. grhá, quod ipsum e gárha, unde gêhá ejecto r et mutato a in ê ortum esse videtur; respicias formas prâcritas ut gêhṇadu pro grhṇâtu, et v. Höfer p. 35.)

गेहिन् gêhín m. (a gêhá s. in) i. q. grhín.

गेहिनी gêhinî f. (a praec. signo fem. î) uxor. Rag'. 8. 72.

गै gâi 1. par. âtm. canere. In. 2. 28: gâćâ gâyanti; N. 15. 15; Su. 1. 32: pîyatâń gîyatâńća, v. gr. 453; gîtá n. cantus. In. 3. 6. (Cf. kâi; fortasse lit. źáidziu „ich spiele scherzend oder auf Saitenspielen", praet. źaidau, adjecto d, v. gr. comp. 109[b]. 1; de ź pro g v. s. v. gaṇḍá; de giedmi cano v. gad.)

c. ad'i decantare, recitare. Man. 1. 59: êtad d'i mattô śd'iǵagê.

c. anu cantum alicujus sequi. Gîta-G. 1. 8.

c. ab'i i. q. simpl. Râm. I. 4. 77: râmâyaṇam ab'yagâyatâm.

c. ut id. Rag'. 2. 12: śuśrâva kuńǵêśu yaśań svam uććâir udgîyamânam.

c. upa id. Rag'. 10. 22: saptasâmôpagîtan tvâm ... âćak'yuń.

गैरिक gâirika n. (a girí s. ka vel ika) aurum. Rag'. 5. 72.

गो gô (nom. gâus, fortasse a r. gâ) 1) m. f. bos masc. et fem., taurus, vacca. 2) f. terra. Rag'. 1. 26; locus, spatium, sedes. Sâ. 3. 6. 3) m. coelum. 4) m. luminis radius. R. Schl. I. 7. 18: têǵômayâir gôb'ir ivô 'ditô śrkań. 5) f. oculus. 6) f. oratio, sermo. Rag'. 5. 12: rag'ôr udârâm api gân niśamya. (Cum gô bos, vacca, cf. gr. ΓΑ τοῦ ΓΑ-ΛΑΚΤ, quod primitive lac vaccinium significaverit, et cujus pars posterior convenit cum lat. *LACT* et, nisi fallor, cum scr. dugd'á pro dukta, mutato d' in l; βοῦς, mutatâ gutturali in labialem; lat. bos, bovis, gr. comp. 123; germ. vet. chuo, th. et gen. chuoi, quod adjecto i propius accedit ad scr. gávya, unde explicari possit, ita ut a finale abjectum et chuoi per metathesin e chowi ortum sit; angl. cow, nostrum *Kuh*; lett. gohw [= gôw] vacca; lit. werśin-ga vacca praegnans, cujus pars prior accus. est vocis werśis vitulus, cf. scr. vŕśa taurus; slav. govjado pecus bubulum. Cum gô terra cf. gr. γαῖα, γῆ et goth. gavi, th. gauja, e gavja, regio [nostrum *Gau*], quod formâ accuratissime cum derivato scr. gávya q. v. convenit, ad cujus femininum gr. γαῖα traxerim, ita ut hoc ortum sit e γαϝια, ejecto ϝ.)

गोकुल gôkula n. (e gô et kúla familia, genus) boum grex. R. Schl. I. 9. 61.

गोचर gôćara m. (e gô et ćara iens) quod sensibus percipitur, ut sonus, forma etc. B'. 13. 5: vâṇagôćara teli jactus, quae sagittâ attingi potest distantia. Dr. 8. 28.

गोत्र gôtrá n. (e gô et tra servans, tuens, a trâ vel trâi s. a, cf. tanutra) 1) familia. Hit. 8. 3. 2) nomen, appellatio. Rag'. 19. 24.

गोत्रभिद् gôtrab'id m. (e praec. et b'id findens) cognomen Indri. Rag'. 6. 73.

गोदा gôdâ f. (e gô et da dans in fem.) Gôdâvarî flumen. Rag'. 13. 35.

गोदावरी gôdâvarî f. (e praec. et varí; fem. τοῦ vara) id. Rag'. 13. 33.

e gari; ab obsoleto garu venit compar. gárîyâṅs, superl. gáriśṭʿa et gr. βαρύς, mutatâ gutturali in labialem, sicut in βίβημι et βοῦς, v. gâ, gô; lat. gravis per metathesin ortum est e garvis, e garuis, adjecto i, sicut in aliis, qui primitive in u desinunt, adjectivis; e. c. tenuis = scr. tanu, gr. ταvυ; goth. kaurs, th. kaurja gravis, kauriths, gravatus; lit. giéras bonus.

गुरुतल्प gurutalpa m. (Bah. e praec. et tálpa lectus) qui incestum fecit, qui Gurûs uxorem incestavit. In. 2. 6.

गुर्द् gurd 1. âtm. 10. par. (nikêtanê krîḍâyâm K. nikêtanê kurdê V.) habitare; ludere; cf. kurd, kûrd, gud.

गुर्व् gurv 1. par. (vocalis radicalis producitur, e. c. gûrvâmi, ǵugûrva) i. q. gur.

गुल्फ gulpʿá m. n. talus (pedis). In. 5. 12.

गुल्म gúlma m. frutex. H. 1. 12. N. 13. 12.

गुह् guh 1. par. âtm. (haec radix in formis, quae gunam postulant, vocalem u producit, e. c. gûhati, gûhatê, ǵugûha, pro gôhati etc.) tegere, abscondere. Man. 7. 105: gûhêt kûrma ivâ 'ṅgâni. Part. perf. pass. gûḍʿá, gramm. 102. In. 5. 12: gûḍʿagulpʿadʿara, N. 22. 15: gûḍʿá occultus. (guh ortum est ex idem valente gudʿ, relictâ solâ aspiratione litterae dʿ, v. gr. comp. 23. Cum gudʿ cognatum est gunṭʿ et gr. κεύθω [v. gr. comp. I. p. 121 sq.])

c. upa amplecti. Ragʿ. 18. 46: tam ... upaǵugûha lakśmîḱ; R. Schl. I. 26. 9: ayôdʿyâm upagûhatê saraḱpravṛttâ sarayûḱ; Ragʿ. 6. 13: karâbʿyâm upagûḍʿanâlam ... bʿramayâńćakâra; Sâ. 5. 70.

c. upa praef. sam id. Ćaur. 6: aṅgâir ahaṅ samupaguhya.

c. ni i. q. simpl. R. Schl. II. 9. 6: kin na smarasi kâikêyi smarantî vâ nigûhasê.

गुह guha m. (r. guh s. a) cognomen Kârtikêyi. Am.

गुहा gúhâ f. (r. guh s. â) caverna, spelunca.

गुह्य gúhya et guhyá (r. guh s. ya) 1) adj. tegendus, abscondendus, secretus. 2) subst. n. mysterium, arcanum, secretum. Bʿ. 9. 2. 10. 38. 18. 63.

गुह्यक guhyaka m. nomen Geniorum, qui Dei Kuvêri ministri et divitiarum ejus custodes sunt.

गू gû 6. par. guvâmi (purîśôtsargê K. viṭsṛǵâu V.) cacare; cf. gu.

गूढ gûḍʿá v. guh.

गूथ gûṭʿá m. (r. gû s. ṭʿa) excrementum, stercus.

1. गूर् gûr 4. âtm. (hiṅsâyâm) laedere, occidere; cf. gur.

2. गूर् gûr 10. âtm. (bʿakśaṇê K. udyamê V.) edere; tollere, sublevare; v. gur.

गूर्द् gûrd 1. âtm. 10. par. i. q. gurd.

गृध्नु gṛdʿnú (r. gardʿ gṛdʿ s. nu) avidus, desiderio incensus. (Goth. gairns, th. gairna, cupidus, quod suffixum na exhibet pro scr. nu; gairnja desidero; lit. gōdùs avidus; v. gardʿ gṛdʿ, quo etiam referendum est goth. grêdôn esurire, grêdus fames.)

गृध्र gṛ́dʿra (r. gardʿ gṛdʿ s. ra) 1) i. q. praec. 2) m. vultur. Dr. 8. 31. (Germ. vet. gîr id., nostrum Geier.)

गृष्टि gṛśṭí f. vacca, quae semel vitulum peperit. Raǵ. 2. 18.

गृह् gṛh 10. âtm. i. q. grah q. v., unde ortum est correpto ra in ṛ.

गृह gṛhá m. (r. grah s. a) 1) domus. Su. 1. 32. 2) plur. uxor. Am.; cf. dârâ. (gṛhá e gráha, quo fortasse nititur nostrum Kirche, germ. vet. kiricha, island. kyrkia, anglo-sax. ciric, inserto i, pro circ; v. Graff III. 481.)

गृहमेधिन् gṛhamêdʿín m. (e gṛhá et mêdʿín intelligens) pater familias. Dr. 5. 3.

गृहस्थ gṛhasṭʿa m. (e gṛhá et sṭʿa stans) pater familias.

गृहिन् gṛhín m. (a gṛhá s. in) id. Am.

गृहिणी gṛhiṇî f. (a praec. signo fem. î) 1) hera, mater familias. Hit. 110. 22. 2) uxor. Ragʿ. 2. 24. 8. 66.

गृहीत gṛhîtá v. grah.

indrâć ćataguṇaḱ śâuryê in comparatione cum Indro (accuratius, ab Indro [incipienti]) centuplex in fortitudine, i. e. Indro centies fortior. (Hib. *gaoine* „goodness, honesty".)

गुणतस् *guṇatás* adv. (a praec. s. *tas*) secundum qualitates. B'. 18. 19.

गुणत्व *guṇatvá* n. (a *guṇá* arcûs nervus, s. *tva*) arcûs nervi status, conditio. Hit. 20. 5.

गुणमय *guṇamaya* (a *guṇá* s. *máya*) qualitatibus praeditus. B'. 7. 13. 14.

गुणवन्त् *guṇavant* (a *guṇá* s. *vant vat*) virtute praeditus. N. 1. 31.

गुणिन् *guṇín* (a *guṇá* s. *in*) bonis qualitatibus praeditus. Hit. p. 5. l. 21.

गुण्ठ् *guṇṭ'* 10. par. (scribitur *guṭ'*, gr. 110[a]) tegere. N. 10. 6. Dr. 9. 13; cf. *guḍ*, *guṇḍ*, *guh* et boruss. vet. *pokuntu* custodio, protego, *kuns-t* custodire; fortasse lat. *cus-tos* e *cut-tos* vel *cud-tos* (gramm. comp. 99).

c. *ava* id. Man. 4. 49.

गुण्ड् *guṇḍ* 1. et 10. par. (*vêśṭanê* K. *rakśê vêśṭê ćûrṇîkaraṇê* V.) tegere, servare; conterere; cf. *guṇṭ'*.

गुड् *guḍ* 1. par. (*krîḍâyâm* K. *k'êlê* V.) ludere. (Cf. *guḍ'*, *kud*, *kûd*.)

गुद *gudá* n. ânus. Am.

1. गुध् *gud'* 1. âtm. (*krîḍê*) ludere, v. *guḍ*.

2. गुध् *gud'* 4. par. (*parivêśṭanê* K. *vêśṭê* V.) tegere, cf. *guṇṭ'*, *guṇḍ*, *guh*, *ćad*; gr. κεύθω, nostrum *Haut*, germ. vet. *hût*, th. *hûti*, anglo-sax. *hyde*, *hyd*; lat. *cutis*, nisi pertinet ad *kṛ'tti*, litterâ *t* melius convenit cum *kuṇṭ'* q. v.; germ. vet. *cozo* lacerna, *umbichuzî* amictus.)

3. गुध् *gud'* 9. par. (*rôśê* K. *ruśi* V.) irasci; cf. *krud'*.

गुन्द्र् *gundr* 10. par. (*kundrê* V.) mentiri, cf. *kundr*.

1. गुप् *gup* 1. par. âtm. 10. par. custodire, tueri, servare. N. 17. 22: *guptâm balêna mahatâ*; H. 4. 43: *nakulaḱ sahadêvaśća mâtaraṅ gôpayiśyataḱ* *). — Desid. *ǵugups* 1) latere velle, abscondere. Râm. III. 53. 42: *ǵugupsann iva âtmânam*; III. 75. 42: *karma ǵugupsitam* facinus celandum. 2) spernere, vituperare. Man. 11. 189: *kṛtanirṇêǵanâṅśćâ 'pi na ǵugupsêta karhićit* (schol. *nindêt*); 3. 209: *viprân aǵugupsitân* (schol. *aninditân*). (Haec radix explicari possit ex *gô* + *pâ*, correpto *ô* in *u*, gr. 33 annot., et abjecto *â* radicis *pâ*; v. quod supra de *gavêkś* diximus.)

c. *ab'i* id. Dr. 2. 14: *marudgaṇâir indra ivâ 'b'iguptaḱ*.

2. गुप् *gup* 4. par. (*vyâkulatvê*) perturbare.

गुप्तक *guptaka* (a *gupta* s. *ka*) n. pr. Dr. 2. 11.

गुप्ति *gúpti* f. (r. *gup* s. *ti*) 1) carcer. Mêd. 2) actio celandi, occultatio. Hit. 120. 8.

गुफ् *gup'* 6. par. (*granṭ'ê*) componere, serere, nectere; v. sq.

गुम्फ् *gump'* 6. par. id. Mṛ. 4. 13: *sumanasaḱ gump'ati.*

गुर् *gur* 1. et 6. par. *gô'râmi*, *gurâ'mi* (*udyamê*) tollere, sublevare; cf. *gurv*, *grah*.

c. *ava* 6. par. invadere, impetum facere in alqm., c. loc. Man. 4. 169: *na kadâćid dviǵê tasmâd vidvân avagurêd api*; 11. 206. 208: *avagû'rya*, v. gr. 565 (schol. *avagur* per *daṇḍâdyudyamanê* explicat.)

गुरु *gurú* 1) adj. (f. *gurvî*) gravis, transl. eximius, venerandus. B'. 6. 22. A. 5. 7. Br. 2. 6. In. 5. 41. 2) subst. magister et quaevis utriusque sexûs persona propinquae cognationis causâ imprimis veneranda. B'. 2. 5. In. 4. 9. 5. 19. 41. Su. 4. 15. — dual. *gurû'* parentes. Sâ. 4. 22 (*gurú* ortum est e *garú* mutato *a* in *u*, ut videtur, per vim assimilationis litterae finalis, sicut supra *giri*

*) Grammatici *gup* 10. explicant per *b'âśârt'ê b'âsi* i. e. loqui, lucere. (Cf. γδοῦπος, gr. comp. 16; pers. *guf-ten* dicere).

c. *anu* submergi. Râm. III. 53. 31: *tâilam êvâ 'nvagâhata.*

c. *ava* id. Râm. I. 2. 7: *asminn êvâ 'vagâhišyê tîrt́ê*; III. 46. 30. 61. 28: *avagâḍ́aǹ suduśpâraṅ śôkasâgaram.*

c. *ava* praef. *vi* (*vyavagâh*) adire, advenire (de tempore). Sâ. 5. 72: *rağanî vyavagâhatê*; v. sq.

c. *vi* adire, advenire. Dr. 6. 22: *śṛgâlô malinîṅ vigâhatê*; Rag̀. 13. 1: *padam vimânêna vigâhamânaǹ*; 14. 30: *paśyan vigâhyamânaṅ śarayûńća nâub́iǩ* (de tempore); Rag̀. 16. 53: *tasmiṅ samayê vigâḍ́ê*; Sâ. 5. 66: *vigâḍ́âm paśya śarvarîm*; 5. 73: *vigâḍ́â śarvarî*; In. 5. 5: *vigâḍ́ê rağanîmuk̀ê*; cf. *ava* praef. *vi.*

गि *gi* pro *ği* in formis redupl.

गिर् *gir* f. (r. 3. *gar* [*gṝ*] sonare) vox. N. 1. 26. 8. 12. 12. 101. Dr. 6. 2. (Hib. *gair* „an outcry, shout"; osset. *ğurin* loqui.)

गिरि *girí* m. mons. H. 2. 30. (*girí* ortum est e *gari*, mutato *a* in *i*, per vim assimilationis *i* finalis, sicut *gurú*, q. v., e *garu*, cf. send. [Zend] *gairi*, quod ex [Zend] *gari*, unde gen. [Zend] *garôis*, abl. [Zend] *garôiḍ*, v. gr. comp. 41. 180; slav. *gora*; fortasse etiam gr. ὄρος e γόρος.)

गिरिजा *giriğâ* f. (monte nata, e *girí* et *ğâ*, v. *ğa*) cognomen deae Durgae.

गिरिश *giriśa* m. (in monte dormiens, vel jacens, e *girí* et *śa* pro *śaya*, a r. *śî*, v. Wils. et cf. *kêśa.* Posset tamen *giriśa* etiam e *girîśa* q. v. explicari, correpto *î*) cognomen dei Śivi. Rag̀. 2. 41.

गिरीश *girîśa* m. (e *girí* et *îśá* dominus) cognomen dei Śivi. Mêd.

गिलित *gilitá* (pro *giritá*, a r. 2. *gar* [*gṝ*] s. *ta*) voratus.

गीत *gîtá* v. *gâi.*

गीर्ण *gîrṇá* v. 2. *gar* (*gṝ*).

गीर्णि *gîrṇi* f. (r. 2. *gar* [*gṝ*] s. *ni* pro *ti*) actio vorandi. Am.

1. गु *gu* 1. âtm. (*śabdê* K. *d́vanâu* V.) sonare, in dial. vêd.: laudare. Ṛgv. Ros. p. 124. 14: *upô vênasya ğôguvâna ôṇim* „dilecti (Indri) iterum iterumque laudans levamen"; cf. *ku*, *ḱu*, *ğu.*

2. गु *gu* 6. par. (*viśṭôtsargê*) cacare.

1. गुज् *guğ* 1. par. (*kûğanê*) sonare, praesertim de avibus, v. sq. et cf. *kûğ*, *guńğ.*

2. गुज् *guğ* 6. par. (*śabdê* K. *d́vanâu* V.) sonare.

गुञ्ज् *guńğ* 1. par. (scribitur *guğ*, gr. 110[a]) susurrare. Lass. 69. 7: *vikasitanavamallîkuńğaguńğaddvirêp̀aǩ*; v. sq. et cf. *kuńğ.*

गुञ्जकृत् *guńğakṛt* m. (e *guńğa* susurrus et *kṛt* faciens) apis magna nigra.

गुटिका *guṭikâ* f. parvus globus, pila, cf. *guḍá.*

गुड् *guḍ* 6. par. (*rakśâyâm* K. *rakśê vyâǵâtê* V.) servare, sustentare; arcere.

गुड *guḍá* m. globus. In. 1. 5.

गुडा *guḍâ* f. nomen plantae (euphorbia).

गुडाकेश *guḍâkêśa* m. (Bah. e praec. et *kêśa* capillus) cognomen Arğuni.

गुण् *guṇ* 10. par. (*âmantraṇê* K. *mantrê* V.) salutare, consulere; cf. *gaṇ* et *guṇá* sgf. 4. unde colligi possit, radicem *guṇ* ortam esse e *gaṇ*, attenuato *a* in *u*, et primitive significasse numerare.

गुण *guṇá* m. (r. *guṇ* q. v. s. *a* nisi *guṇáyâmi* est denominativum a *guṇá*) 1) qualitas, praesertim bona qualitas, virtus. B̀. 4. 13. 13. 19. 14. 5. 21. Br. 2. 15. In. 4. 17. 2) arcûs nervus. Rag̀. 9. 54. 3) sertum. Rag̀. 6. 83. 4) in compositione cum numeralibus format multiplicativa, e. c. *dviguṇa* duplex, *triguṇa* triplex, *śataguṇa* centuplex. Up. 12: *dviguṇîb́ûtatâpa* duplicatum ardorem habens (de *dviguṇîb́û* v. gr. 585); Rag̀. 2. 25: *sapta triguṇâni dinâni* septem triplices dies (schol. *êkaviṅśati dinâni*). Notetur constructio cum ablativo, quâ in re hujusmodi voces cum comparativis conveniunt, e. c. Mah. 1. 1449:

est legendum, v. Ros. p. IX, anomala est pro *ǵáǵâti*, mutato *a* syllabae reduplicativae in *i*, quâ in re analogiam sequitur verborum *tíśṭ'âmi* et *ǵíǵ'râmi*, gr. 295, et accurate convenit cum gr. βίβημι, quod ortum esse censeo e γίγημι, mutatâ gutturali mediâ in labialem, sicut in βοῦς = scr. *gâus*, gr. comp. 123. Aoristus ἔβην respondet praeterito mltf. *ágâm*. Germ. vet. *gâm* eo, *gâs* is, *gât* it, praeclare convenit cum sanscrito *ǵáǵâmi* etc., omissâ syllabâ reduplicativâ; goth. *ga-tvô* platea; angl. *I go*; nostrum *ich gehe*; lett. *gahjis* (= *gâjis*) qui ivit, *gaju* eo. De goth. *ganga* eo, nostro *ich gieng*, *Gang* et lit. *źengiù* v. r. *gam*.)

c. *ati* praeterire (de tempore, c. acc. pers.). Br. 3. 16: *mâ tvâń kâlô styagâd ayam.* — praef. *vi* (*vyatigam*) praeterire (c. acc. rei). Rag'. 6. 52: *nṛpan tam ... sâ vyatyagâd anyavad'ûr b'avitrî* *).

c. *ad'i* 1) adire. N. 10. 16: *ad'yagâd râǵâ vastrârd'asyâ 'vakartanam.* 2) âtm. legere. Mah. 1. 1928: *vêdâńśćâ 'd'iǵagê*; 4001: *vêdân ad'iǵagê*; 5106 et 6332: *ad'yagiśṭa***) *sa vêdâńśća vêdâńgânića sarvaśaḣ.*

c. *anu* sequi. N. 9. 11: *damayantî tam anvagât*; Rag'. 8. 49: *dayitâm ... anvagât.*

c. *ab'i* adire. In. 4. 4: *apsarasam ab'yagâd urvaśîm*; Rag'. 11. 35: *ab'yagât.*

c. *pari* circumgredi. Mah. 1. 3467: *ǵarâ balîća mân tâta palitâniéa paryaguḣ.*

---

*) Notetur forma *b'avitrî* cum sensu participii futuri „alius uxor futura".

**) Notetur forma *ad'yagîśṭa* quippe quae a grammaticae regulis recedat, e quibus exspectaveris aut *ad'yagita* aut *ad'yagâsta*. Formam *ad'yagîśṭa*, si lectio vera est, explicaverim ex *ad'yagâsta*, attenuato *â* in *î*, eadem ratione, quâ e. c. *ayunât* in âtm. sonat *ayunîta*. Forma *agâsta* invenitur apud Forsterum p. 335. s. r. *i*.

गाढ *gâḍ'a* (r. *gah* s. *ta*, gr. 102) 1) gravis. Rag'. 16. 60: *gâḍ'âńgadâir bâhub'iḣ.* 2) vehemens. Lass. 11. 12: *gâḍ'âlińgana.*

गाढम् *gâḍ'am* adv. (a praec. signo acc.) graviter, valde. Ćaur. 6.

गाण्डीव *gâṇḍîvá* m. nomen Arǵuni arcûs.

गात्र *gâ'tra* n. (r. *gâ* s. *tra*) 1) membrum. H. 4. 9. N. 5. 9. 2) corpus. Su. 3. 14. 16. 30.

गात्रक *gâtraka* n. (a praec. s. *ka*) corpus. Ur. 48. 18.

गाथा *gâ't'â* f. (r. *gâi* canere, s. *t'â*) cantus. In. 2. 28. N. 24. 27.

गाध् *gâd'* 1. âtm. (*pratiśṭ'âlipsayôḣ* K. *pratiśṭ'âgrant'ayôḣ lipsê* V.) stare; desiderare; componere, serere.

गाध *gâd'á* (r. *gâh* s. *a*) vadosus, non profundus. Rag'. 4. 24: *saritaḣ kurvatî gâd'âḣ.*

गान्धर्व *gând'arvá* (a *gand'árva* s. *a*) 1) gand'arvicus. In. 3. 10. 2) n. ars, scientia gand'arvica. A. 4. 58.

गान्धार *gând'âra* m. nomen regionis, Candahar.

गान्धारी *gând'ârî* f. (nom. pr. a praec.) Duryôd'ani mater.

गामिन् *gâmin* (r. *gam* s. *in*) iens, in fine compp. A. 4. 52; Rag'. 2. 30: *dvitîyagâmî śabdaḣ* in alium cadens appellatio.

गाम्भीर्य *gâ'mb'îrya* n. (a *gamb'îrá* s. *ya*) altitudo, profunditas. Rag'. 3. 32.

गायत्री *gâyatrî'* f. (r. *gâi* canere, s. *târ tṛ* in fem. servato charactere 1mae cl.) nomen sanctissimi Vêdorum cantûs.

गायन *gâyána* m. (r. *gâi* s. *ana*) cantor.

गारुड *gâruḍá* m. (a *garuḍa* s. *a*) smaragdus. Rag'. 13. 53.

गाह् *gâh* 1. âtm. (part. perf. pass. *gâḍ'á*, gr. 102) immergi, submergi, ingredi. Rag'. 9. 72: *tapasvigâḍ'ân tamasâm prâpa nadîm*; 2. 14: *vanań gôptari gâhamânê*; Hit. 26. 6: *sińhô vanań gâhatê.*

गर्ह् *garh* 1. 10. par. âtm. vituperare, maledicere, conviciari. Man. 11. 229: *duśkṛtañ karma garhati*; H. 4. 6: *nâi 'nâñ garhitum arhasi*; Râm. III. 59. 23: *kasmâd aǵânantañ garhasê*; Br. 1. 33: *nṛśańsô garhitô buddâiḱ*; Hit. 109. 13: *viśamâń hi daśâm prâpya dâivañ garhayatê naraḱ*. (Haec radix e *grah* sumere orta esse videtur, transposito *ra* in *ar*; quod ad significationem attinet, respicias lat. *reprehendo*. E *garh* mutato *r* in *l* ortum est *galh* q. v.)

c. *pari* id. Râm. III. 75. 43: *tâtan na parigarhêśham.*

c. *vi* id. R. Schl. II. 17. 10: *svâtmâ 'py ênam vigarhatê*; Man. 11. 232: *karma vigarhitam.*

गर्हा *garhâ* f. (r. *garh* s. *â*) vituperatio, reprehensio, objurgatio. Mah. 1. 6056.

गल् *gal* 1. par. 10. âtm. (*śrâvê*) defluere, delabi, decidere, excidere. Rag. 19. 22: *galitâśruvindu*; 16. 58: *galitâñgarâga*; Bar. 1. 89: *galatkuśṭâbibûta*; Hit. 10. 22: *galitanakadanta*; Rag. 7. 10: *galantî kasyâśćid âsîd rasanâ*. — *galitavayas* elapsam juventutem habens, senex, decrepitus. Rag. 3. 70. (Primitiva hujus radicis significatio *fluere* esse videtur, quam ob rem germ. vet. *QUALL* scaturire — *quillu*, *qual*, *quullumês* — huc traxerim, unde *quella* fons; cf. *ǵala* aqua.)

c. *â* praef. *sam* id. Mah. 1. 1409: *samâgalitapâdapaḱ.*

c. *nis* id. Rag. 5. 17: *nirgalitâmbugarbañ śaradmêgan nâ 'rdati ćâtakô 'pi.*

c. *vi* id. Ćaur. 28: *vigaladaśruǵalâkulâkśî*; Ur. 62. 10; Rag. 9. 67: *rativigalitabandaḱ kêśapâśaḱ*; Gita-G. I. 3. 31: *vigalitalaǵǵita.*

गल *gala* m. collum. H. 2. 4. (Fortasse a r. *gar* [*gṛ*] devorare, mutato *r* in *l*, v. Wils. et cf. *galla*, cui formâ respondere videtur lat. *collum*, mutatâ mediâ in tenuem; germ. *Hals*, cujus initialis aspirata nititur lat. *collum*, gr. comp. 87; cf. etiam lat. *gula* et nostrum *Kehle*.)

गलहस्त *galahasta* m. (e *gala* et *hásta* manus) actio collum torquendi. Up. 66: *aniććan galahastêna tâbir nirvâsitas tataḱ.*

गल्भ् *galb* 1. âtm. (*âdârśṭyê* K. *dṛśṭatvê* V.) fortem, audacem, strenuum esse. (Hib. *galbha* „rigour, hardness".)

गल्ल *galla* m. gena. Hêm.; v. *gala.*

गल्ह् *galh* 1. âtm. i. q. *garh* unde ortum est mutato *r* in *l*.

गवय *gavayá* m. (ut videtur, a *gô* s. *aya*) bovis species „the Gayal". Dr. 4. 15.

गवाक्ष *gavâkśá* m. (bovis oculus, Tatp. e *gô* et *akśa*) fenestra rotunda. Rag. 7. 7.

गवेष् *gavêś* 10. par. (ut mihi videtur, e *gava*, a *gô*, et *iś* desiderare, v. gr. min. ed. 2. §. 584, s. *gôyuga*, *gôśṭá*) quaerere, venari.

गव्य *gavyá* et *gávya* (a *gô* s. *ya*) bubulus, bovinus. Am.

गह् *gah* 10. par. densum, impervium esse; cf. *gâh.*

गहन *gáhana* (r. *gah* s. *ana*) 1) densus, spissus, impervius. H. 1. 4. 5. 2. 26. B. 4. 17. 2) n. silva. Ur. 57. 7 infr.

गह्वर *gahvará* (r. *gah* s. *vara*) 1) m. caverna. Rag. 2. 26. 46. 2) n. silva. Am.

गा *gâ* 3. par. (grammatici radicem *gâ* par. âtm. ire perperam ad 1mam classem referunt, et praeterea radicem *gâ* 3. par. admittunt, quam per *stutâu*, *ǵanmani*, laudare, generare, explicant) ire. Rag. 11. 73: *anyadâ ǵagati râma ity ayañ śabda uććarita êva mâm agât*; Nalôd. schol. 4. 4: *bîmagṛham agât*; Ṛgv. Ros. 2. 3: *vâyô tava prapṛńćatî dênâ ǵigâti dâśuśê* „Vayus! tua approbans vox adit cultorem". (Hujus radicis, tam simplicis quam compositae, huc usque in linguâ classicâ fere solum praeteritum multiforme inveni. Praeteritum redupl. âtmanêpadi occurrit in *adigâ* legere, q. v. Supra laudata forma vêdica *ǵigâti*, nisi cum Skandasvâmi-bâśyo *ǵágâti*

गर *gara* m. n. (r. 3. *gar* [*gṛ*] deglutire, s. *a*) venenum. R. Schl. I. 70. 30.

गरल *garala* n. (a praec. s. *la*) id. Am.

गरिष्ठ *gáriśṭ'a* (superl. τοῦ *gurú*, gr. 226) gravissimus.

गरीयांस् *gáriyâṅs* (compar. a *gurú* s. *iyâṅs íyas*, gr. 226) gravior, valde gravis, melior, carior, valde bonus, valde carus. Rag'. 14. 35. Dr. 7. 14. B'. 11. 43.

गरुड *garuḍá* m. Garuḍus, avis fabulosa, in qua Viśṇus vehitur.

गरुत् *garút* m. ala. Am.

गरुत्मत् *garútmant* m. (alatus, e praec. s. *mant mat*) avis. N. 1. 23.

1. गर्ज् *garǵ* et *garǵ gṛǵ* 1. par. âtm. clamare, strepere, crepare, increpare. H. 4. 36. M. 41; part. perf. pass. *garǵitá* n. clamor, strepitus. H. 4. 13. (Cf. 3. *gar* [*gṛ*], *gir*, *gard*; lat. *garrio* assimilatione e *gargio* explicari possit; fortasse etiam *gurges* huc pertinet, ita ut ab aquae strepitu dictus sit, sicut M. 41 de mari legitur: *garǵamânam ivâ 'mb'asâ*; germ. vet. *kurran* garrire, strepere, stridere [nostrum *quarren*, *girren*], *krago* [e *kargo*] gula, *kragil* garrulus, *krachôn* crepare; mutatis *rr* in *ll*: *gellan* tinnire, *ar-gellan* insonare, *kallôn*, *challôn* clamare, effari, *challônte* garriens, *kallari* verbosus [Graff III. 178. 383]; gr. ἀγγέλλω, quod Thierschius ex ἀναγέλλω explicat.)

c. *ab'i* acclamare. M. 1. 1184: *parasparam b'ṛśam ab'igarǵatâm.*

c. *prati* reclamare, repugnare. Rag'. 9. 9: *nidêśam alaṅg'ayatâm ab'ût suhṛd, ayôhṛdayaḣ pratigarǵatâm.*

2. गर्ज् *garǵ* 10. par. i. q. *garǵ* 1.

गर्जन *garǵana* n. (r. *garǵ* s. *ana*) strepitus, fragor. Hit. 34. 20.

गर्जित *garǵitá* v. *garǵ*.

गञ्ज् गृञ्ज् *garṅǵ gṛṅǵ* 1. par. (scribitur *garǵ gṛǵ*, gr. 110[a]) id. quod *garǵ*.

गर्त *gárta* m. caverna. Am.; Maḣ. 1. 1034.

गर्द् *gard* 1. et 10. âtm. (*śabdê* K. *ravê* V.) sonare; cf. *garǵ*.

गर्दभ *gardab'á* m. (ut videtur, a r. *gard*) asinus. Hit. 49. 21.

गर्ध् *gard'* 10. par. desiderare, v. sq.

गर्ध् गृध् *gard' gṛd'* 4. par. desiderare, appetere. Yaǵurv. ap. Carey gr. p. 309: *mâ gṛd'aḣ kasyaćid d'anam*; *gṛdd'á* desideratus. Maḣ. 1. 2642. (Huc trahimus germ. vet. *gir*, *kir* cupido, nostrum *Gier*, servatâ primitivâ mediâ, gr. comp. 92, et abjecto *d'* finali; etiam angl. *greedy* ad hanc radicem pertinet; goth. *grêdags* famelicus, *gaurs* moestus; hib. *greadaim* „I burn", *greadhnach* „joyful, glad", *gradh* m. „love, charity, adj. dear, affectionate", *graidheog* „a beloved female", *graidheoir* „a lover", *gradhuighim* amo; lit. *gōdùs* avidus, ejecto *r*; v. Ruhig s. v. *gierig*; *gedù* lugeo, moereo; slav. *gladŭ* fames, cf. *kâṅkś* desiderare, unde nostrum *Hunger*; slav. *ṣelajuṅ* cupio; v. *gṛd'nú.*)

गर्ब् *garb* 1. par. (*itâu*) ire, v. *k'arb.*

गर्भ *gárb'a* m. (ut videtur, a *grab'* sumere, transpositis litteris; s. *a*) 1) uterus. Hit. 6. 4. 7. 4. 2) florum calyx. Ur. 60. 10. N. 13. 63. 3) pars interior, e. c. domûs. Hit. 100. 8. 115. 9. 4) foetus. B'. 3. 38. Sâ. 1. 18. 5) proles, natus, in fine compp. H. 2. 28. (Hib. *cilfin* „the belly"; anglo-sax. *hrif* venter, uterus; fortasse nostrum *Kalb*, mutato *r* in *l*; gr. δελφός, mutatâ gutturali mediâ in lingualem, sicut in Δημήτηρ pro Γημήτηρ; cf. Pott. p. 281.)

गर्व् *garv* 1. par. 10. âtm. superbum esse; v. *garvitá*, *garvá*.

गर्व *garvá* m. (r. *garv* s. *a*) superbia. (Lit. *garbê* honor, gloria; germ. vet. *gelbun* gloriari, *gelf* jactantia.)

गर्वित *garvitá* (a r. *garv* s. *ta*, nisi a *garvá* s. *ita*) superbus. Dêv. 8. 24. R. Schl. I. 7. 6. Rag'. 9. 55. 19. 20.

c. *vi* abire, discedere. Su. 4. 17. Bʿ. 11. 1; *vigatabʿî* expers timoris. Bʿ. 6. 14.

c. *sam* 1) congredi. A. 3. 1; ad pugnandum Ḥ. 4. 7 âtm. — Caus.: facere ut aliquis congrediatur, conjungere. Ragʿ. 9. 77: *idam âyudʿaṅ ǵyayâ saṅgamayya saśaram vikṛśyatâm.* Connubio jungere. Ragʿ. 7. 17: *vadʿûvarâu saṅgamayâṅćakâra.*

2. गम् *gam* terra (in dialecto vêd.), unde genitivus *gmas* ejecto *a*. Ros. 41. 20. (Huc nunc traxerim ṣend. ꬹꬹꬹ *ṣĕm*, contra eam, quam alibi de hac voce dixi sententiam; lit. *z'émiĕ*, slav. ЗЕМЛѢ *ζemlê**), russ. земля̀ *ζemlà* cum *l* epenthetico, radice ad eandem vocem pertinent, derivatione autem cum cognato vêdico *gmâ* conveniunt, quod e *gamâ* ejecto *a* ortum est.)

गम *gama* (r. *gam* s. *a*) iens, in fine compp.

गमन *gámana* m. (r. *gam* s. *ana*) actio eundi, veniendi. N. 20. 26. Ḥ. 1. 23. 4. 27.

गम्ब् *gamb* 1. par. (*gatâu*) ire. Vid. *gʿamb*.

गम्भीर *gambʿírá* profundus (transl. ad sonum N. 12. 57. 21. 4. Ragʿ. 1. 36). (Vid. *gabʿírá* et cf. lit. *gillybĕ*, *gelmĕ*, *gylĕ* altitudo, profunditas, *gillus* profundus, liquidis *m* et *l* inter se mutatis, sicut in lat. *fla-re* = scr. *dʿmâ*, gr. comp. 20; slav. *glûboŭ* profundus, *glûbina* profunditas.)

गम्भीरवेदिन् *gambʿîravêdin* (e praec. et *vêdin* a r. *vid*, nisi a *vêda*, s. *in*) pertinax, contumax, obstinatus (de elephantis). Ragʿ. 4. 29.

1. गर् गृ *gar gṛ* 1. par. (*sêćanê* K. *sêćê* V.) humectare, irrigare, conspergere.

2. गर् (गॄ) *gar* (*gṝ*) 6. par. *girâmi*, et, mutato *r* in *l*, *gilâmi*, gr. 299; part. perf. pass. *gîrṇá*, v. gr. 545, deglutire. (Lit. *gérrù* bibo, praet. *gĕrau*, *girtŏju* perpoto; lat. *glu-tio*, *gula*, v. scr. *gala*; *gurgulio* per reduplic. pro *gurgurio*, *voro*, ut videtur, e *guoro*, v. *kṛmi*; slav. *gr-lo* guttur, russ. жо̀ра *ṣʿòra* homo edax, abdomini natus; cf. Pott. p. 227.)

*) V. Kopitar. Glagol. p. 73, de lit. *z'* pro *g* v. *gaṇḍá* not.

c. *ni* id. Maḥ. 1. 8239: *tasya pâva śirô grastam puććam asya nigîryatê.*

3. गर् (गॄ) *gar* (*gṝ*) 9. par. *gṛṇâmi* (gr. 299) sonare, mussare. Bʿ. 11. 21: *kêćid bʿîtâḥ prâṅgalayô gṛṇanti*; Ragʿ. 10. 64: *brahmarśibʿiḥ param brahma gṛṇadbʿir upatasṭʿirê.* In dial. vêd. laudare, celebrare. Ṛgv. Ros. 21. 2: *gṛṇanti vipra tê dʿiyaḥ* „canunt, sapiens! tua facinora". Schol. *tvadîyâni karmâṇi katʿayanti.* (Vid. *gir* et cf. hib. *goirim**) clamo; gr. γηρύω, γλῶσσα, zacon. γροῦσσα, v. „Vocalismus" p. 173. Huc etiam germ. vet. *QUAR* gemere, *quir*, *quar*, *quâr*; boruss. vet. *gerbu* dico, loquor, trahi possent, adjecto *b*; ita lat. *verbum* e *guerbum*, sicut *vivo* e *guivo* = scr. *ǵîv*; etiam nostrum *Wor-t*, goth. *vaur-ds* abjectâ gutturali ad rad. *gar* reduci possint. Cum formâ *gilâmi* e *galâmi* conferatur anglo-sax. *gale* cano, nostrum *gal* in *Nachti-gal*, germ. vet. *nahti-gala* luscinia; lat. *gallus*, a canendo dictus, sicut goth. *hana*, nostrum *Hahn* convenit cum lat. *cano*, et lit. *gaidys* id. cum *giédmi* cano. Sed liquida *l* vocum laudatarum etiam a *d* radicis *gad* deduci posset, sicut lit. *gaidys* gallus apud Lettos sonat *gailis*. Ita etiam scr. *gar* [*gṝ*] cum *gad* cohaerere videtur. In dialecto vêd. etiam *ǵar* [*ǵṝ*] cl. 1. âtm. pro *gar* [*gṝ*] 9. par. invenitur, quum gutturales facile in palatales transeant; v. Ṛgv. Ros. p. 2.)

c. *abʿi* in dial. vêd. affari, alloqui, laudare, celebrare. Ṛgv. Ros. p. 14. 4: *êḥi stômân̐**) abʿisvarâ 'bʿigṛṇîḥy âruva* „Veni, hymnos comproba, affare, alloquere"; 95. 14: *sâ naḥ stômân̐ abʿigṛṇîḥi* „Tu nostras preces comproba".

c. *ut* effari, enuntiare. Ragʿ. 14. 53: *mahîpatêḥ śâsanam uǵǵagâra.*

*) *goirim* nititur formâ primitivâ *garâmi* mutato *a* in *o* et inserto *i* ex vi attractionis *i* sequentis, v. librum meum „Die Celtischen Sprachen" p. 11.

**) De scriptione *stômân̐* v. gr. min. ed. 3. §. 145. ann.

E linguâ lat. cum Pottio I. p. 260 huc traxerim *venio*, ita ut hoc ortum sit e *guemio*, abjectâ gutturali, sicut e. c. in *vivo* e *guivo* = scr. *ǵîʿvâmi*, *vermis* e *quermis* = scr. *kṛʿmi* q. v., et in *vates*, quod non ad φη-μί, *fari*, sed ad *katʿ*, goth. *QVATH* pertinet.

c. *ati* praef. *vi* praeterire (de tempore). A. 3. 3: *kaʿtam arǵuna kâlô 'syaṅ svargê vyatigatas tava.*

c. *adʿi* 1) adire, advenire, pervenire, adipisci. N. 19. 30: *adʿyagaććat kṛśân aśvân*; Man. 2. 218: *kʿanan vâry adʿigaććati.* Pass. inveniri, „es gibt". M. 50: *mat paran nâ 'dʿigamyatê.* 2) legere. Hit. 4. 12: *putrâṇâm anadʿigataśâstrâṇâm*; cf. *i* praef. *adʿi.* 3) praeterire, praetermittere, omittere, negligere (solum in constructione cum *na*). N. 17. 49: *tê purâṇi sarâśṭrâṇi anvêśantô nalaṅ râǵan nâ 'dʿiǵagmuḣ*; H. 1. 30: *śayanêśu parârdʿyêśu ... nâ 'dʿiǵagmus tadâ nidrâm*; R. Schl. I. 7. 17: *nâ 'dʿyagaććad viśiśṭam vâ tulyam vâ śatrum âtmanaḣ.*

c. *adʿi* praef. *sam* obtinere. Ragʿ. 9. 1: *uttarakôśalân samadʿigamya* (schol. Calc. *samadʿigamya* = *prâpya*).

c. *anu* sequi. N. 13. 48.

c. *antar* 1) intro ire, intro abire, intus recondi. Hit.: *nêtravaktravikârâbʿyâṅ ǵńâyatê 'ntargatam manaḣ.* 2) interire, perire. Bʿ. 7. 28: *yêśâm antargatam pâpam.*

c. *apa* abire. Lass. 48. 23. — c. *apa* praef. *vi* id. In. 5. 62.

c. *abʿi* adire, aggredi. In. 2. 19. Su. 1. 17. 4. 6.

c. *ava* scire, nosse, putare. Bʿ. 10. 41: *yad yad vibʿûtimat sattvam ... tat tad êvâ 'vagaćća tvam mama têǵô 'ṅśasambʿavam*; N. 12. 84: *tasya mâm avagaććadʿvam bʿâryâm*; Ragʿ. 8. 87: *avagaććati mûḍʿaćêtanaḣ priyanâśaṅ ḥṛdi śalyam arpitam.* (Cf. *i* praef. *ava.*)

c. *â* adire, accedere, advenire. In. 1. 2. 3. 6. Su. 4. 21. — *âgata* n. casus, eventus. N. 13. 24.

c. *â* praef. *abʿi* id. — *abʿyâgata* m. advena, hospes. Hit.: *patir êkô guruḣ strîṇâṅ sarvatrâ 'bʿyâgatô guruḣ.*

c. *â* praef. *upa* id. N. 16. 27. 19. 11. Su. 4. 2. — c. *upa* praef. *sam* id. Maḥ. 2. 768. c. loc.: *ǵarâsandʿasya nidʿanê kâlô 'yaṅ samupâgataḣ.*

c. *â* praef. *pari* circumgredi. Maḥ. 1. 4567: *vidʿiparyâgatân artʿân.*

c. *â* praef. *prati* 1) redire, reverti. In. 5. 51. Dr. 8. 50. 2) ad se redire, animum recipere. Ur. 6. 9: *urvaśî pratyâgaććati.*

c. *â* praef. *sam* 1) adire, aggredi, advenire, c. acc. In. 2. 15: *tân sarvân sa samâgamya*; N. 21. 21. 2) congredi, convenire, c. instr. Dr. 5. 22; ad pugnandum. H. 4. 4. Bʿ. 1. 23.

c. *ut* 1) provenire, exire. Ragʿ. 7. 16: *udgatâḣ pâuravadʿûmukʿêbʿyaḣ śṛṇvan katʿâḣ.* 2) crescere, adolescere; *udgata* adultus. H. 2. 18: *śâlapôtam ivô 'dgatam*; Ragʿ. 18. 19: *udgatanâmadʿêya* excelsum, praeclarum nomen habens.

c. *ut* praef. *prati* obviam ire. Ragʿ. 2. 20: *pratyudgatâ ... patnyâ.*

c. *ut* praef. *sam* prodire. Lass. 61. 9: *samudgatasvêdaćitâṅgasandʿi.*

c. *upa* adire, accedere. N. 21. 11. In. 3. 10. part. praet. redupl. *upaǵagmivâṅs.* Su. 1. 29. Sâ. 1. 4. — *striyam upagantum* concumbere cum feminâ. Man. 4. 40.

c. *ni* subire, *śântim* tranquillitatem. Bʿ. 9. 31. 18. 36.

c. *nis* (*nirgam*) exire. In. 5. 5. H. 1. 1. — praef. *abʿi* (*abʿinirgam*) id. R. Schl. I. 9. 13. — praef. *vi* (*vinirgam*) id. Maḥ. 1. 1341.

c. *pari* 1) circumgredi. N. 12. 108. Sâ. 6. 3; *ḥriparigata* pudore circumfusus. Hit. 2) cognoscere. Ragʿ. 7. 68: *parigatârtʿa* (schol. Calc. *ǵńâtô 'rtʿô yêna*).

c. *prati* redire. N. 5. 40.

1. गद् *gad* 1. par. dicere, loqui. N. 15. 9: *ślôkam êkań ǵagâda*; Dr. 9. 10: *ḥêtum mê gadataḱ śṛṇu.* (Cf. *kat*; send. *ǵad* [gr. c. 37], lit. *gádijōs* appellor, v. gr. c. 476. 506; *źadù* promitto, *źádas* lingua, oratio, *źodis* *) verbum, *giedmi* cano, *gaid-ý-s* gallus [gr. c. 901], v. *gâi* canere et *gar* [*gf*]; polon. *gadać* loqui; hib. *gadh* vox.)

c. *ni* i. q. simpl. Hit.: *êvam astu iti nigadya*; Rag. 2. 33: *b́ûpâlasinḥan niǵagâda sinḥaḱ*; 11. 70: *râǵavô...niǵagadê yuyutsunâ*; R. Schl. I. 51. 16: *tan mê nigadataḱ śṛṇu.*

2. गद् *gad* 10. par. (*mêǵaśabdê* K. *ab́rad́vanâu* V.) tonare.

गद *gada* m. (r. *gad* s. *a*) 1) dictum, sermo. Maḥ. 1. 1787. 2) (fortasse alius originis) morbus. Rag. 9. 4. (Hib. *gadh* vox, lit. *źadas* lingua, oratio.)

गदा *gadâ* f. clava. Su. 4. 17.

गदिन् *gadin* (a praec. s. *in*) claviger. B. 11. 17.

गद्गद *gadgada* (r. *gad* repet. s. *a*, cf. intens. *ǵâgad*) 1) lallans, balbutiens. A. 3. 2: *ḥarśagadgadayâ vâćâ*; Bar. 3. 22. 2) m. actio balbutiendi. B. 11. 35: *âḥa kṛśṇań sagadgadam b́itab́itaḱ praṇamya*; Rag. 8. 43.

गन्ध् *gand* 10. âtm. (*ardanê* K. *druḥi* V.) vexare, odisse, infestare. (Lit. *gandinu* terreo.)

गन्ध *gandá* m. (fortasse primitive odor malus, a r. *gand* s. *a*) 1) odor. N. 5. 39. 2) suavis, jucundus odor. In. 5. 2.

गन्धर्व *gandárva* m. nomen Geniorum ordinis, qui musicam tractant, in Indri coelo habitantes.

गन्धवह *gandavaḥa* m. (e *gandá* et *vaḥa* vehens) ventus. Am.

गन्धवहा *gandavaḥâ* f. (e *gandá* et *vaḥa* vehens in fem.) nasus. Am.

गन्धाश्मन् *gandâśman* m. (e *gandá* et *áśman* lapis) sulphur. Am.

*) de *ź* pro *g* v. s. v. *gaṇḍá*.

गभस्ति *gáb́asti* m. f. (ut videtur, e *ga* pro *gô* q. v., et *b́asti*, a *b́as* splendere, s. *ti*) luminis radius. Am.

गभस्तिमत् *gab́astimant* m. (a praec. s. *mant mat*) sol. Rag. 3. 37.

गभीर *gab́îrá* profundus. Hit. 111. 4, v. *gamb́îrá.*

1. गम् *gam* 1. par. interdum âtm. (in tempp. spec. substituit *gać* gr. 297, praet. redupl. *ǵaǵáma*, pl. *ǵagmimá* gr. 412, praet. mltf. *ágamam* gr. 378, fut. part. *gantấsmi*, fut. aux. *gamiśyấmi*, part. perf. pass. *gatá* gr. 550, inf. *gántum*) ire, adire, abire, proficisci, praeterire, de tempore, in forma caus. degere; c. acc., nonnunquam c. dat. loci. In. 5. 6: *lalanâ ǵagâmâ 'ta virâǵatî*; Hit.: *na nâur gaććati st́alê*; In. 1. 1: *gatêśu lôkapâlêśu*; Sâ. 5. 27. 32: *nivarta gaććasva*; N. 20. 39: *gataǵvara* remotam difficultatem habens, liber a difficultate; 16. 30: *gatasattva*; v. *gatavyat́a* etc.; Hit.: *êśâm mâńsâir mâsatrayań sukêna gamiśyati*; Rag. 8. 24: *kâśćid gamayitvâ samâḱ*; Su. 4. 20: *pâtâlam agaman sarvâḱ*; Dr. 9. 24: *ǵagâma gañgâdvârâya*; Rag. 2. 15: *nilayâya gantum praćakramê.* Pass. B. 5. 5: *yat sâńkyâiḱ prâpyatê st́ânan tad yôgâir api gamyatê.* Nota locutiones: *dôśêṇa gantuń kańćit* delictum alicui imputare. Maḥ. 1. 7455: *tvâń lôkô dôśêṇa gaććati*; *aśvâir gantum* aurigare, equos agere. N. 24. 30. De locutionibus ut *ḥarśań gantum*, *b́ayań gantum* v. r. *i*. (Cf. *gâ*, goth. *QUAM* venire, *qvima* venio, *qvam* veni, nostrum *komme*, *kam*, gr. comp. 109[a]). 1. Huc etiam trahimus goth. *ganga* eo, servatâ initiali mediâ, v. gr. comp. 90, et abjecto *m* finali, ita ut *ganga*, ad quod pertinet nostrum *Gang*, conveniat cum formâ intensivâ *ǵańgam* [v. gr. 755], ad quam etiam lit. *źengiù* incedo pertinet, cum *ź* pro *g* vel *ǵ* [v. p. 109 not. et mox *gam* terra]. De lit. *kankù* v. scr. *kańk*, et de hib. et scot. *ceum*, *ceim* v. rad. *kram.*

ग g.

ग ga (r. gâ s. a, gr. 575) iens, in fine composs. Bc. 12. 3.

गगण gagaṇá n. (fortasse forma redupl. a r. gâ) aër, coelum.

गग्घ् gaggc 1. par. (ḥasanê) ridere. (Cf. kakk, kakkc, k'akkc, g'agg'.)

गङ्गा gáṅgâ f. (ut videtur, pro gaṅgamâ, a r. gam, cum syllabâ redupl. gaṅ e gam, cf. intens. ǵaṅgam, gr. 506) flumen Ganges.

गङ्गाद्वार gaṅgâdvâra n. (e praec. et dvā́ra n. porta) nomen loci. Dr. 9. 24.

गच्छ् gać 1. par. gáććâmi, v. euph. r. 88; in tempp. specialibus solum usurpatur, loco rad. gam q. v.

गज् gaǵ 1. par. (śabdê K. madê svanê V.) sonare; ebrium esse.

गज gaǵa m. (ut videtur, a r. gaǵ ebrium esse, s. a) elephantus.

गञ्ज् gaṅǵ 1. par. (svanê; scribitur gaǵ, gr. 110a)) sonare. Cf. gaǵ, garǵ.

गड् gaḍ 1. par. (sêćanê K. sêćê V.) irrigare, conspergere.

गण् gaṇ 10. par. interdum âtm. 1) numerare. N. 14. 11. 20. 13. 22. Sâ. 4. 3. 2) putare, existimare. Ragc. 11. 75: pâvakasya maḥimâ sa gaṇyatê; 8. 68. 3) respicere, rationem habere, dignari, aestimare. Ur. 64. 8: praṇayam agaṇayitvâ mama.

c. vi reputare, considerare, animo volvere. N. 10. 29. 21. 23.

गण gaṇá m. (r. gaṇ s. a, nisi gaṇ est denom. a gaṇá) turba, grex, caterva, multitudo. M. 45. N. 12. 65. (Lit. ganà adv. satis; ganau pasco greges.)

गणक gáṇaka m. (r. gaṇ s. aka) astrologus. Am.

गणन gaṇana n. (r. gaṇ s. ana) actio numerandi. Hit. 4. 20.

गणना gaṇanâ f. (r. gaṇ s. anâ) 1) actio numerandi. 2) consideratio. Hit. 21. 1.

गणनाथ gaṇanāt'a m. (e gaṇá et nā́t'a dominus) cognomen Gaṇêśi. Lass. 1. 2.

गणशस् gaṇaśás (a gaṇá s. śas) catervatim. A. 9. 23.

गणि gaṇi f. (r. gaṇ s. i) agmen, turba. Rag'. 9. 53.

गणिका gaṇikâ f. (r. gaṇ s. ikâ) meretrix. Hit. 94. 2.

गणेश gaṇêśa m. (e gaṇá et īśá dominus) Gaṇêśus, deus sapientiae, Śivo et Pârvatiâ natus.

गण्ड gaṇḍá m. gena, mala, totum faciei latus complectens. (Lit. źandas *) maxilla; fortasse etiam huc referenda sunt goth. *kinnus* mentum, nostrum *Kinn*, gr. γένυς, lat. *gena*, nisi pertinent ad ḥanú, quod ipsum cum gaṇḍá cognatum esse possit, mutatâ gutturali mediâ in aspiratam mediam ejusdem organi.)

गत gatá (r. gam s. ta, gr. 550) 1) qui ivit, abiit. 2) n. incessus. Ur. 66. 6.

गतव्यथ gatavyat'a (profectum moerorem habens. Baḥ. e praec. et vyat'â f. moeror, sollicitudo) moeroris, sollicitudinis expers. In. 1. 23. Su. 4. 1.

गतसञ्ज्ञ gatasaṅǵńa (profectam mentem, profectam conscientiam habens. Baḥ. e gatá et saṅǵńâ conscientia, intellectus) mentis non compos. In. 5. 21.

गतासु gatā́su (profectos spiritus, profectam vitam habens. Baḥ. e gatá et ásu q. v.) exanimis, mortuus. Bc. 2. 11.

गति gáti f. (r. gam ire, s. ti, gr. 549) 1) itio, itus, iter. Br. 1. 35. 2. 22. Bc. 4. 17. 6. 45. 8. 26. 2) perfugium, refugium. Br. 1. 25. (Hib. *gaeth* ventus, v. sadâgati, satataga.)

गत्य gátya (r. gam s. ya) v. gr. 568.

गत्वा gatvā́ (a r. gam s. tvâ) v. gr. 563. 550.

*) Lit. *ź* pronunciatur fere sicut scr. *ǵ*, et sicut hoc cognatione cunjunctum est cum gutturalibus litteris, praesertim cum *g*. Vid. gr. comp. 88.

1. खेट् k'êṭ 1. par. (*uttrâsanê* K.) terrere. (Cf. *k'iṭ*, unde *k'êṭ* adjecto gunae incremento.)

2. खेट् *k'êṭ* (*b'akśaṇê* K.) edere.

खेद *k'êda* m. (r. *k'id* s. *a*) 1) dolor, moestitia, tristitia. Up. 43. 2) lassitude, languor. Ur. 78. 2. Rag'. 18. 44. (Cf. gr. κῆδος, v. *k'id*.)

खेल् *k'êl* 1. par. vacillare; v. *k'êla* et cf. *kêl*, *kvêl*, *kśvêl*, *ćêl*, *ćal*.

खेल *k'êla* (r. *k'êl* s. *a*) vacillans. Ur. 66. 5. 78. 17. Mah. 1. 7042.

खेव् *k'êv* 1. âtm. (*sêvanê*) ministrare, colere, venerari. (Cf. cognatas et idem valentes radices *kêv*, *gêv*, *glêv*, *sêv*.)

खै *k'âi* 1. par. (*st'âiryê k'ananahinsayôh* K. V. *k'êdanê* K.) firmum esse, fodere, laedere, occidere; dolore, moestitiâ affici, defatigari. Cf. *kśâi*, *k'an*, *glâi*, *ǵâi*.

खोट् *k'ôṭ* 1. par. (*gatyâg'âtê*) claudicare. Cf. *kuṭ* cl. 6, *k'ôḍ*, *k'uṇḍ*, *k'ôr*, *k'ôl*.

1. खोड् *k'ôḍ* 1. par. (*gatipratîg'âtê* K. *k'ôṭanê* V.) claudicare, v. *k'ôṭ*. Huc trahi posset *claudus* insertâ liquidâ, nisi pertinet ad *klam* q. v.)

2. खोड् *k'ôḍ* 10. par. (*kśêpê*) jacere, conjicere.

खोड *k'ôḍa* (r. *k'ôḍ* s. *a*) claudus. Am. (Vid. 1. *k'ôḍ*.)

खोर् *k'ôr* 1. par. (*gatipratîg'âtê*) i. q. *k'ôḍ*, unde ortum est, mutato *ḍ* in *r*; ex *k'ôr* autem factum est *k'ôl*, mutato *r* in *l*.

खोल् *k'ôl* 1. par. (*gatipratîg'âtê* K. *k'ôṭanê* V.) i. q. *k'ôr*. (Cf. gr. χωλός.)

ख्या *k'yâ* 2. par. dicere, praedicare, celebrare, appellare. N. 17. 42: *k'yâtah prâǵńah kulînaśća*; D'rit. 42: *k'yâtarûpah*. — Caus. *k'yâpâyâmi* (gr. 466), Man. 7. 201: *ab'ayâni k'yâpayêt*; interdum i. q. primit. e. c. Dr. 2. 14: *k'yâpaya nah ... kasyâ 'si b'âryâ*. (Lat. *in-quam* pro *in-quiam*, quod ex *in-quiunt* = scr. *k'yâ'nti*, *in-quias*, *in-quiebam* etc. exspectaveris. In *inquis*, *inquit* etc. aut solum *k'y* [mutato *y* in *i*] radicis *k'yâ* relictum est, omissâ vocali, quâ in re hoc verbum cum correptione conveniret, quam character 4ae cl. *ya* in formis latinis veluti *cupis*, *cupit*, contra *cupiunt*, *cupiam*, *cupiebam*, subit [gr. c. 501], aut, quod etiam veri similius est, *i* attenuatum est ex *â*, ut in *sisti-s* etc. [gr. c. 109a). 3. ann.***, I. p. 214]. Quod ad compositionem verbi latini cum praep. *in* attinet, conferatur gr. ἐν-έπω, quod tamen radice ab *inquam* plane alienum est [v. Pott. I. p. 180]. Ad scr. *k'yâ* autem lat. *hia-re* etiam trahi possit, quod sensu os aperire cum notione dicendi cohaeret.)

c. *â* dicere, indicare, memorare, nuntiare, narrare, exponere. N. 9. 34. 23. 6. Sâ. 6. 37. 42. Dr. 7. 5. M. 56. B'. 18. 63. (Fortasse lat. *ajo* ejectâ gutturali, v. *ah*.)

c. *â* praef. *prati* (*pratyâk'yâ*) depellere, repellere, repudiare. N. 4. 4. 13. 42. Sâ. 3. 11.

c. *â* praef. *vi* (*vyâk'yâ*) laudare, celebrare. Râm. III. 76. 69.

c. *â* praef. *sam* 1) narrare. A. 1. 13. 2) numerare. A. 5. 11.

c. *pra* id. In. 4. 7. N. 16. 8.

c. *vi* i. q. simpl. In. 5. 50. N. 12. 84.

c. *sam* numerare. N. 20. 15. 40.

c. *sam* praef. *pari* (*parisaṅk'yâ*) id. Man. 1. 71.

ख्याति *k'yâti* f. (r. *k'yâ* s. *ti*) gloria. Sâ. 5. 56.

ख्याप् *k'yâp* v. *k'yâ*.

खलुज् *k'alug* m. (nom. *k'aluk*, ut videtur, e *k'a* et *lug*, a r. *lug* laedere, occidere) obscuritas, caligo. (Cf. lat. *caligo*.)

खल्लिट *k'alliṭa* calvus.

खल्लीट *k'alliṭa* id.

खल्वाट *k'alvâṭa* id. B'ar. 2. 86, v. Bohlen ad h. l. (Cf. lat. *calvus*, nostrum *kahl*, germ. vet. *chalawan* capillo nudare.)

खव् *k'av* 9. par. *k'avnâmi* vel *k'âunâmi* vel *k'unâmi* (*b'ûtiprâdurb'âvê* K. *b'ûtipûtyôr utpattâu* V.) potentem, felicem fieri; purificari.

खष् *k'aś* 1. par. (*vad'ê*) occidere, ferire; cf. *kaś*, *ćaś*, *ćaś*, *gaś*, *guś*, *g'aś*, *g'ûś*.

खाण्डवप्रस्थ *k'âṇḍavaprasťa* m. nomen urbis. Mah. 1. 2264.

खाद् *k'âd* 1. par. edere (praesertim de animalibus). Hit. 11. 6: *vyâg'rô mânuśań k'âdati*; etiam de hominibus. Hit. 86. 13: *kiń k'âditavân kaťań vâ prasuptaḣ*. — Caus. *k'âdâyâmi*. Man. 8. 371: *tân śvab'iḣ k'âdayêd râgâ*. (Scot. *cuid* cibus; hib. *caithim* edo.)

खात्त *k'ântá* n. (r. *k'an* q. v. s. *ta*) fossa. Hit. 90. 14.

खानि *k'âni* m. f. (r. *k'an* s. *i*) cuniculus, specus subfossus; v. *k'anî*.

खिट् *k'iṭ* 1. par. (*b'ayab'îśayôḣ*) timere, terrere. (Vid. *âk'êṭa*, *k'êṭa* et cf. *k'id*.)

1. खिद् *k'id* 6. par. dolore afficere, moestitiam inferre, conturbare; v. sq.

2. खिद् *k'id* 4. et 7. âtm.: *k'idyê*, *k'indê* (*k'idyê* etiam pro pass. praecedentis haberi potest) dolore, moestitiâ affici, conturbari. Hit. 71. 4: *sa puruśô yaḣ k'idyatê nê 'ndriyâiḣ*. — Part. perf. pass. *k'innâ* 1) dolore affectus, conturbatus. Gîta-G. 3. 7: *k'innam asûyayâ ḥṛdayan tavâ "kalayâmi*; 3. 2: *anańgavâṇavraṇak'innamânasaḣ*; Up. 19. 2) fessus, fatigatus, languidus, confectus, exhaustus. Man. 7. 141. B'ar. 1. 47. (Lit. *źeidźiù* laedo, offendo? gr. κῆδος fortasse pro κῆδος ex κειδος, ejecto ι et productâ vocali antecedente; v. *k'êda*.)

खिन्न *k'innâ* v. *k'id*, gr. 542.

खिल *k'ilá* 1) inanis, *k'ilîkṛta* vastatus, vacuus, deletus. Rag'. 11. 14. 87. 2) m. n. et fem. *k'ilâ* ager incultus. Am.

खु *k'u* 1. âtm. sonare, v. *ku*.

खुज् *k'ug* 1. par. (*stêyakaraṇê* K. *stêyê* V.) furari. (Fortasse lit. *wagiù* furor, ita ut mutilatum sit e *kwagiù*, abjectâ gutturali et relicto *w* euphonico, sicut e. c. in lat. *vermis* e *quermis* et goth. *vaurms* e *hvaurms* = scr. *kṛ'mi* q. v. Res si ita se habet, vocalis *a* verbi *wagiù* formis guṇatis radicis scr. *k'ug* respondet, e. c. caus. *k'ôgâyâmi*, abjecto *u* radicali. Posset tamen *wa* etiam litteris transpositis ex *au* explicari.)

1. खुड् *k'uḍ* 1. par. (*b'êdê*) i. q. *k'aḍ*, unde *k'uḍ* ortum esse videtur attenuato *a* in *u* (v. gramm. comp. 490.)

2. खुड् *k'uḍ* 6. par. (*sańvaraṇê*) tegere. (Hib. *cuidighim* protego, „I aid, assist, succour".)

1. खुण्ड् *k'uṇḍ* 1. par. (*b'êdê*, scribitur *k'ud*, gr. 110[a]) i. q. *k'aṇḍ*, unde *k'uṇḍ* attenuato *a* in *u*; v. *k'uḍ*.

2. खुण्ड् *k'uṇḍ* 1. âtm. (*k'ańgê*) claudicare.

खुर् *k'ur* 6. par. (*ćêdanê*) findere. (Cf. *ćur*, *kśur* et *kart kṛt*, ratione habitâ, plures voces, quas cum *kart kṛt* comparavimus, etiam e *k'ur* explicari posse.)

खुर *k'úra* m. (r. *k'ur* s. *a*) 1) culter tonsorius. 2) ungula. Dr. 6. 26. (Cf. *kśura*.)

खुर्द् *k'urd* 1. âtm. (*krîḍâyâm*, scribitur etiam *k'ûrd*) ludere; cf. *kurd*, *kûrd*, *gurd*, *gud*.

खुल्लक *k'ullaka* humilis, vilis. Am.

खेचर *k'êćara* (Tatp. e loc. *k'ê* in aëre, v. gr. 605, et *ćara* iens) in aëre iens. Su. 2. 7.

2. खद् *k'ad* 10. par.: *k'âdáyâmi* edere, vorare (de animalibus). N. 12. 35: *mâṅ k'âdaya*; M. 7: *durbalam balavantô hi matsyâ matsyam ... k'âdayanti.* Huc vel ad *k'aṇḍ* pertinet lit. *kand-i-s* tinea; v. *k'âd.*

खदिर *k'adirá* m. nomen arboris, Wils. „Khayar or catechu, Mimosa catechu". N. 12. 4.

खन् *k'an* 1. par. fodere, perfodere. Hit. 30. 1: *mama vivaraṅ k'anitvâ*; Râm. I. 32. 52: *pṛt'ivî sarvâ k'anyatê.* — Part. perf. pass. *k'âtá*, gr. 549; gerund. in *ya*, *k'ánya* vel *k'â'ya*; pass. *k'ányê* vel *k'â'yê.* (Gr. χαίνω, χανῶ, germ. vet. *ginêm*, *ginôm* hio, nostrum *gähne*, anglo-sax. *cina* rima, *cinan* hiare; lat. *cuniculus*, *canalis*; v. *k'aní*, *k'âni.*)

c. *ut* effodere. B'ar. 3. 5: *utk'âtan nid'iśaṅkayâ kšititalam*; evellere, eruere. Rag'. 4. 36: *vaṅgân utk'âya ... nâusâd'anôdd'atân* | *nícak'âna ǵayast'amb'ân gaṅgaśrôtô'ntarêšu saṅ*, ubi *utk'an* effodere opponitur verbo *nik'an* infodere, defodere, hîc infodiendo erigere; schol. Calc. *utk'âya* explicat per *utpâṭya.*

c. *ut* praef. *pra* id. Râm. I. 32. 40: *prôtk'ananta êkâikayôǵanam b'ûmêṅ.*

c. *ni* infodere, defodere. Hit. 124. 16: *nik'anyantê hṛdayê śôkaśaṅkavaṅ*; Rag'. 4. 36; v. *k'an* praef. *ut.*

खनक *k'ánaka* m. (r. *k'an* s. *aka*) fossor. R. Schl. I. 12. 7.

खनन *k'anana* n. (r. *k'an* s. *ana*) actio fodiendi. B'ar. 3. 76.

खनि *k'aní* f. (r. *k'an* s. *i*) fodina, cuniculus. Rag'. 17. 66. 18. 21. (Lat. *cuni-culus.*)

खनितार् *k'anitâr* m. (r. *k'an* s. *târ tṛ*) fossor. Hit. 52. 8.

खनित्र *k'anítra* n. (r. *k'an* s. *tra*) ligo. Hit. 30. 1.

खम्ब् *k'amb* 1. par. (*gatâu*) ire; cf. *gamb*, *g'amb*, *ćamb.*

खर *k'ara* adj. 1) calidus, fervidus. 2) acer, vehemens, austerus. Rag'. 8. 9: *na k'arô na b'ûyasâ mṛduṅ*; de voce: R. Schl. II. 20. 42. — Subst. 1) m. n. calor. Am. 2) *k'ára* m. asinus. (Cf. send. 𐬑𐬀𐬭𐬀 *k'ara* asinus.)

खर्ज् *k'arǵ* 1. par. (*márǵanê* K. *vyat'âmṛǵôṅ* V.) purificare, abstergere, vexare, v. *karǵ.* (Hib. *cairtim* vel *cartaim* purifico.)

खर्जूर *k'arǵû'ra* m. palma. Wils. „Phoenix or Elate sylvestris". N. 12. 5.

खर्द् *k'ard* 1. par. (*daśanê*) mordere. (Cf. *k'aṇḍ*, *k'aḍ*, lit. *kándu* mordeo.)

खर्ब् *k'arb* 1. par. (*gatâu*) ire. (Cf. *garb*, *g'arb*, *ćarb*; germ. vet. *HWARB*, *HWARP* reverti, *hwirbu*, *hwarb*, *hwurbumês*; goth. *bi-hvairba* circumeo.)

खर्ब *k'arba* n. billio. Maḥ. 2. 1749.

खर्व् *k'arv* 1. par. (*darpê* K. *garvê* V.) superbum esse; v. *karv* et *garv.*

खल् *k'al* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê ćayê* V.) se movere; colligere; cf. *ćal.*

खल *k'ala* malus, vilis, improbus. Hit. 52. 3. 70. 19.

खलु *k'âlu* 1) sane, profecto (ad orationis vim augendam ponitur, praesertim post voces negativas vel interrogativas). Śak. 5. 15. 16: *b'ô râǵan âśramamṛgaṅ k'alv ayam* | *na k'alu na k'alu vâṇaṅ sannipâtyô 'syam asmin* ja nicht! ja nicht!; Rag'. 9. 28: *na k'alu tâvat aśêšam apôhituṅ ravir alam viralam kṛtavân himam*; Lass. 1. 3: *prârab'yatê na k'alu vig'nab'ayêna nîćâiṅ*; N. 16. 22: *kadâ nu k'alu duṅk'asya pâraṅ yâsyati vâi śub'â* wann doch?; Śak. 23. 15: *kiṅ k'alu*; 44. 2 infr.: *kva k'alu*; 59. 14: *kat'am ... k'alu.* 2) enim, praesertim antecedente *na.* Śak. 26. 5: *mandâutsuk'yô 'smi nagarâgamanam prati ... na k'alu śaktô 'smi śakuntalâdarśanavyâpârâd âtmânan nivartayitum*; Rag'. 3. 51: *gṛhâṇa śastram ... na k'alv anirǵitya rag'uṅ kṛtî b'avân.* 3) *k'alv api* sed etiam, antecedente *na kêvalam.* Rag'. 18. 48.

ख *k'.*

ख *k'a* n. 1) aër, coelum. N. 12. 53. 2) cavum. Man. 2. 60. 3) sensus (videndi, audiendi cet.) Am. IV. 2. 19: *indriyê spi k'am.* (Cf. gr. χάος et lat. *halare.*)

खक्ख् *k'akk'* 1. par. (*hâsê*) ridere. (Cf. *kakk*, *kak'*, *kakk'*, praeter verba cum *kak'* comparata, goth. *hlaha* rideo, quod e *kak* explicari potest, mutatis secundum generalem regulam tenuibus in aspiratas, et insertâ liquidâ; nostrum *lache* initialem gutturalem abjecit.)

खग *k'aga* (e *k'a* aër et *ga* iens) 1) in aëre iens, se movens. A. 10. 61. 2) m. avis.

खगम *k'agama* m. (e *k'a* et *gama* iens) avis. N. 1. 24.

1. खच् *k'ać* 6. par. (*b'ûtipûtyôr utpattâu*) felicem, potentem fieri; purum fieri; oriri, nasci.

2. खच् *k'ać* 10. par.: *k'aćâyâmi* (*band'anê*) ligare, nectere, connectere, contexere, conserere. Schol. ad Ćaur. 19; Lass. 73. 13.

c. *ut* id. Rag'. 13. 54: *mâlâ sitapaṅkaǵânâm indîvarâir utk'aćitântarâ* (schol. Calc. *sahagrat'itamad'yâ*).

खचर *k'aćara* (e *k'a* aër et *ćara* iens) in aëre iens. A. 10. 26.

खज् *k'aǵ* 1. âtm. (*mant'anê* K. *mant'ê* V.) commovere, agitare.

खजक *k'aǵaka* m. (r. *k'aǵ* s. *aka*) instrumentum, quo lactis flos agitatur ad butyrum conficiendum, „churning stick". Hêm.

खञ्ज् *k'aṅǵ* 1. par. (scribitur *k'aǵ*, gr. 110[a]) claudicare, v. sq. (Huc traxerim nostrum *hinke*, germ. med. *hinke*, cujus rad. et praet. sonat *hanc*, v. gramm. comp. 109[a]. 1; consonantes nituntur formâ *kaṅǵ*, mutatâ tenui in aspiratam et mediâ in tenuem, v. gr. comp. 87.)

खञ्ज *k'aṅǵa* (r. *k'aṅǵ* s. *a*) claudus. B'ar. 1. 63. (Germ. med. *hanc.*)

खञ्जखेल *k'aṅǵak'êla* m. (e *k'aṅǵa* et *k'êla* iens, v. *k'êl*) motacilla.

खञ्जन *k'aṅǵana* m. (r. *k'aṅǵ* s. *ana*) id. Am.

खट् *k'aṭ* 1. par. (*kâṅks'yê* K. *kâṅks'i* V.) desiderare.

खट्ट् *k'aṭṭ* 10. par. (*vṛtâu*) tegere; cf. *k'uḍ*, *guṇṭ'*.

खट्वा *k'âṭvâ* f. (r. *k'aṭṭ*, abjecto alterutro *ṭ*, s. *va* in fem.) lectus. Hit. 86. 6. 8.

खड् *k'aḍ* 10. par. *k'âḍâyâmi* findere, frangere, rumpere, dividere, divellere, laxare, v. sq. et cf. *k'uḍ*, *k'uṇḍ*.

खड्ग *k'aḍgá* m. 1) rhinoceros. Rag'. 9. 62. 2) rhinocerotis cornu. 3) ensis. N. 10. 18.

खण्ड् *k'aṇḍ* 1. par. âtm. (scribitur *k'aḍ*, gr. 110[a]) 1) i. q. *k'aḍ*. Hit. 64. 10: *raǵanîćayanât'êna k'aṇḍitê timirê*; 73. 7: *strîb'iḥ kasya na k'aṇḍitam b'uvi manaḥ*; Ur. 12. 16: *k'aṇḍitâgrât... mṛṇâlât.* 2) deserere, relinquere. Rag'. 5. 67: *abalâ niśi k'aṇḍitâ.* (Cf. *k'uṇḍ*, *k'uḍ*, *k'ard.* Lit. *kándu* mordeo.)

खण्ड *k'aṇḍá* m. n. (r. *k'aṇḍ* s. *a*) 1) pars, portio, sectio, fragmentum, frustum; tomus. Hit. 111. 10. 27. 15. A. 8. 1. B'ar. 2. 98. Sâ. 5. 108. — *k'aṇḍîkar* in frusta dissecare, frangere. Rag'. 16. 51. 2) saccharum. Ur. 38. 1 infr.

खण्डन *k'aṇḍana* n. (r. *k'aṇḍ* s. *ana*) 1) actio frangendi, rumpendi, destruendi. Hit. 54. 3. 112. 21. Rag'. 9. 35. 2) perfidia. Rag'. 19. 21.

1. खद् *k'ad* 1. par. occidere. Dêv. 8. 37: *patitâṅs tâṅś ćak'âdâ 't'a sâ tadâ.* (Cf. *knat'*, *klat'*, lat. *clades.*)

c. *vi* Caus. id. Dr. 7. 19: *sênân tavê 'mam ... vikšôbitân drakšyasi.*

c. *sam* id. Dêv. 2. 35: *dršṭvâ samastan̊ san̊kšubdan trâilôkyam.*

क्षुर् *kšur* 6. par. (*ćêdanê* K. *vilêkê kananê* V.) findere, radere, scalpere, fodere; cf. *kur.* (Gr. ξυρ-όν, v. *kšurá.*)

क्षुर *kšurá* m. (rad. *kšur* suff. *a*) 1) culter tonsorius. Dr. 8. 24, ubi ensem vel sagittam significare videtur; Rag. 7. 43. 2) ungula, cf. *kúra.* (Gr. ξυρ-όν, v. *kšur.*)

क्षुरप्र *kšurapra* m. (e *kšurá* ungula et *pra*, quae fortasse est praepositio in compositi fine posita) sagitta, cujus cuspis soleae ferreae formam habet. Rag. 9. 62. 11. 29.

क्षुरिन् *kšurín* m. (a *kšurá* s. *in*) tonsor. Am.

क्षुरी *kšurî* f. (a *kšurá* signo fem. *î*) culter.

क्षेत्र *kšétra* n. (r. *kši* s. *tra*) 1) campus. B. 1. 1. (Goth. *haithi*, th. *haithjô* ager, nostrum *Heide*, ejecto *š*). 2) corpus. B. 13. 1. 3) uxor. Maḥ. 1. 4661.

क्षेत्रज्ञ *kšêtrağńá* m. (e praec. et *ğńa* qui novit) anima. Maḥ. 1. 3018.

क्षेप *kšêpa* m. (r. *kšip* s. *a*) contemtio. Maḥ. 1. 555.

क्षेपणीय *kšêpaṇîya* n. (r. *kšip* s. *anîya*) jaculum, missile. Rag. 4. 77.

क्षेपिष्ठ *kšépišṭa* superl. τοῦ *kšiprá*, v. gr. 226. 3.

क्षेपीयांस् *kšépîyân̊s* compar. τοῦ *kšiprá*, v. gr. 226. 3.

क्षेम *kšéma* 1) bonus, felix, faustus. Sâ. 5. 97. 2) m. n. felicitas. Ḥ. 4. 51. Br. 1. 20.

क्षेमङ्कर *kšêman̊kará* m. (e *kšéma* in accus. et *kara* faciens) nom. pr. Dr. 2. 7.

क्षेमिन् *kšêmín* (a *kšéma* s. *in*) felix. N. 12. 121.

क्षै *kšâi* 1. par. *kšấyâmi* (*kšayê*) perire, interire; cf. *kši* et *kšî.*

क्षोणि *kšôṇí* f. terra.

क्षोणी *kšôṇî́* f. id. Am.

क्षोभ *kšôba* m. (r. *kšub* s. *a*) agitatio, permotio, perturbatio. Su. 1. 16.

क्षौद्र *kšâudra* n. (a *kšudrâ* apis, s. *a*) mel. R. Schl. II. 14. 33.

क्षौम *kšấuma* (fem. *kšâumî*) linteus. R. Schl. I. 74. 3.

क्षौर *kšâura* n. (a *kšurá* s. *a*) actio barbam tondendi. Ḥit. 101. 6: *kšâuran̊ kṛtvâ.*

1. क्ष्णु *kšṇu* 2. par. *kšṇấumi* (*têğanê*) acuere.

2. क्ष्णु *kšṇu* 2. âtm. *kšṇuvé* (*apanayanê*) abducere, auferre.

क्ष्मा *kšmâ* f. (e *kšamấ* ejecto *a*) terra. Rag. 18. 8.

क्ष्माय् *kšmây* 1. âtm. (*vidûnanê*; ut videtur, denominativum a *kšamá* vel *kšamấ*, ejecto *a*) agitare, concutere, quassare.

क्ष्मील् *kšmîl* 1. par. (*nimêšaṇê* K. *nimêšê* V.) oculos dejicere, nictari (*kšmîl* compositum esse censeo ex *kš*, mutilato ex *ákši* vel *akša* oculus, et *mîl*, quod idem valet ac *kšmîl.*)

1. क्ष्विद् *kšvid* 1. par. (*avyaktê śabdê* K. *kûğanê* V.; scribitur etiam *kšid*) sonare.

2. क्ष्विद् *kšvid* 1. âtm. (*môkšê snêḥê*; scribitur etiam *kšid*) liberare; amare.

3. क्ष्विद् *kšvid* 4. par. (*môćanê*; scribitur etiam *kšid*) liberare.

क्ष्वेल् *kšvêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôḱ* V.) ire, se movere. (Fortasse huc pertinet germ. vet. *suillu* turgeo, rad. et praet. *sual* vel *suall*, suppresso posteriore diphthongi *ê* elemento.)

c. *sam* contrahere, corripere. Man. 7. 34: *sańkśipyatê yaśô lôkê* (schol. *sańkôćam êti*); N. 4. 9.

2. क्षिप् *kśip* 4. par. id.

क्षिप्र *kśiprá* (r. *kśip* s. *ra*) celer. — *kśiprám* adv. cito. In. 5. 51. (Cf. gr. κραιπ-νός, v. *kśápas*.)

क्षिव् *kśiv* 1. et 4. par.: *kśê'vâmi*, *kśî'vyâmi*, gr. 303 (*nirasanê* K. *nivâsê* V.) ejicere; habitare (*kśiv* ex *kśip* ortum esse videtur, attenuato *p* in *v*, sicut *pívâmi* bibo dicitur pro *pipâmi*, v. *pâ*.)

क्षी *kśî* 1. par. perdere, exstinguere, delere. Part. perf. pass. *kśîṇá* perditus, deletus. Hit.: *kśîṇêśu vittêśu. kśîṇapâpa.* (Haec radix cohaeret cum *kśi* et *kśâi*.)

क्षीज् *kśîǵ* 1. par. (*avyaktê śabdê* K. *hikkanê* V.) singultire.

1. क्षीव् *kśîv* 1. par. i. q. *kśiv*, unde productâ vocali ortum est.

2. क्षीव् *kśîv* vel *kśîb* 1. âtm. (*madê* K. *darpê* V.) ebrium esse; superbum esse. (Hib. *siobhas* „rage, madness".)

क्षीर *kśîrá* n. (ut mihi videtur e *kśârá*, a r. *kśar* s. *a*, attenuato *â* in *î*) 1) aqua. 2) lac.

क्षु *kśu* 2. par.: *kśâ'umi* (*śabdê* K. *kśutê* V.) sonum edere, sternutare. (Huc retulerim lit. *czaudmi* sternuto = scr. *kśâ'umi*, adjecto *d* (cf. *kśut*) et mutato *kś* in *cz* = *ć*.)

क्षुण्ण *kśuṇṇá* v. *kśud*, gr. 542.

क्षुत् *kśut* f. (r. *kśu*, adjecto *t*, sicut in fine compp. gr. 573) sternutamentum. Am.

क्षुत *kśuta* et क्षुता *kśutâ* f. (r. *kśu* s. *ta*) id. Am.

क्षुद् *kśud* 7. par. âtm. *kśuṇádmi*, *kśundê'* contundere, conterere. part. pass. *kśuṇṇá*. Dêv. 3. 24: *k'urakśuṇṇamahîtalaḥ*; 9. 35: *dańśṭrâkśuṇṇaśirôd'ara*. (Fortasse huc pertinet gr. ξύω, ξέω pro ξεύω, adjecto gunae incremento; si ita est, sibilans in formis ξυσ-τός, ξεσ-τός ad radicem pertinet, mutato, ex generali euphoniae lege, δ in σ. Lit. *skaus-ti* dolet, e *skaud-ti*, *skaudějimas* dolor; *pra-skunda* dolere incipit, *nu-skaudinu* noceo, transposito *ks* in *sk*.)

c. *vi* id. Dêv. 3. 25: *vêgab'ramaṇavikśuṇṇâ mahî*.

c. *sam* id. Râm. III. 63. 10: *baband'ur band'anîyâńś'a kśôdyân sańćukśudus tat'â*.

क्षुद्र *kśudrá* (r. *kśud* s. *ra*) 1) parvus, debilis. M. 6. 2) trop. vilis, abjectus, humilis. In. 2. 6. Dr. 9. 21. (Cf. lit. *kûdikis* infans, pers. کودک *kûdek* parvus, puer.)

1. क्षुध् *kśud'* 4. par. esurire. *kśud'itá* esuriens. N. 11. 12. 18. 12 *).

2. क्षुध् *kśud'* f. (a praec.) fames. Su. 1. 8.

क्षुधा *kśud'â* f. (r. *kśud'* s. *â*) fames.

क्षुप *kśupa* m. frutex. H. 1. 18.

क्षुब्ध *kśubd'a* v. *kśub'*.

क्षुब्धता *kśubd'átâ* f. (a praec. s. *tâ*) agitatio. B'ar. 3. 94: *abd'êḥ kśubd'atâ*.

क्षुभ् *kśub'* 1. âtm. 4. par. *kś'ô'b'ê*, *kś'úb'yâmi* commoveri, agitari, conturbari. Part. perf. pass. *kś'ubd'á* vel *kś'ub'itá*. Râm. I. 52. 14: *kś'ub'itâḥ sâgarâḥ sarvê*; III. 79. 20: *uś'ṇakś'ubd'asalila*; I. 52. 14: *yat têǵaḥ kś'ub'itań hy adya tad d'arâ d'ârayiś'yati.* Caus. et cl. 9. par.: *kś'ôb'áyâmi*, *kś'ub'nâ'mi* agitare. M. 42: *kś'ôb'yamânâ mahâvâtâiḥ sâ nâus tasmin mahôdad'âu*; Râm. I. 16. 27: *kś'ôb'ayêyuś'ća vêgêna samudram.* (Cambro-brit. *hwbiau* „to make a sudden push", abjecto *k*, et *ś'* mutato in *h*, v. Pictet p. 76; slav. vet. *ṣŭbati* agitare, gr. comp. 92, *l*; Pottius apte confert gr. κοῦφος, ejecto *ś'*; huc etiam trahimus nostrum *schiebe*, cujus radix in germ. vet. sonat *scub* vel *scup*, transpositis *k* + *ś'* in *sc*.)

c. *pra* i. q. simpl. Man. 9. 254: *tasya prakś'ub'yatê râś'ṭram.*

c. *pra* praef. *sam* id. Râm. I. 52. 15: *samprakś'ub'itamânasa.*

---

*) De goth. *grêdags* femelicus, slav. *gladŭ* fames vid. *gard' grd'*.

nyâsadâriṇam. — Pass. *kśîyê* perdi, deleri, destrui, perire. Man. 7. 112: *râǵńâm prâṇâh kśîyantê*; Hit. *kâyah kśîyamâṇô lakśyatê.* (Laudatae passivae formae etiam ad cognatam radicem *kśî* trahi possent, a quâ e gramm. r. 448. pass. τοῦ *kśi* non differt. Cf. *kśiṇ*, *kśaṇ*.)

c. *sam* in pass. id. Dêv. 3: *saṅkśîyamâṇê svasâinyê.*

3. क्षि *kśi* 6. âtm.: *kśiyâmi* habitare, v. *kśâya.*

क्षिण् *kśiṇ* 8. par.: *kśiṇômi* (*hiṅsâyâm* K. *vadê* V.) laedere, occidere. (Cf. *kśaṇ* unde *kśiṇ* attenuato *a* in *i* ortum esse videtur, nisi verbum *kśiṇômi* re verâ idem est ac *kśi* cl. 5.)

क्षित् *kśit* m. (r. *kśi* s. *t*, gr. 573) dominus, imperator, in fine compp. N. 2. 20. 5. 4.

क्षिति *kśiti* f. (r. *kśi* habitare, s. *ti*) 1) habitatio, domicilium. 2) terra. Bhar. 3. 5.

क्षिद् *kśid* v. *kśvid.*

1. क्षिप् *kśip* 6. par. 1) jacere, conjicere, mittere, cum locat. loci, quo alqd. conjicitur. Râm. I. 28. 22. 23: *astram... ćikśêpa paramakruddhô mârîćôrasi râghavah*; Bh. 16. 19: *tân kśipâmi âsurîśu yônišu*; Hit. 79. 10: *bhṛtyê dôśân kśipati*; Bhar. 1. 93: *amî... dṛśṭipâtâh kiṅ kśipyantê.* — *dâruṇayâ vâćâ kśêptum* acriter increpare alqm. Man. 8. 270. 2) prosternere, dejicere. Lass. 53. 5: *kśêptun tapas tasya mahâtmanah.* 3) dimittere. Up. 34: *têna kśiptâ.* (Cf. *kśap*, unde fortasse *kśip*, attenuato *a* in *i*; lat. *sipo*, *dissipo*, e *xipo*, abjectâ gutturali; graecum ῥίπ-τω e κρίπ-τω explicaverim, abjectâ gutturali, et mutatâ sibilante in ρ, v. *kśâpas*; cambro-brit. *hipiaw* „to cast or dash suddenly", cujus *h*, ut saepius, respondet sanscritae sibilanti, abjectâ gutturali, sicut in gr. ῥίπτω; fortasse etiam nostrum *werfe*, goth. *vairpa* pro *virpa* [gr. c. 82] huc pertinet, transpositis litteris e *vripa* pro *hvripa*, cum *hv* pro *k*, sicut *hvas* quis = scr. *kas*, gr. comp. 388).

c. *adhi* spernere, contemnere. Hit. 83. 16: *êśa duśṭô dêvapâdân adhikśipati*; v. *kśip* praef. *â.*

c. *ava* praef. *sam* prosternere, dejicere. Dr. 5. 24: *taṅ samavâkśipat sâ.*

c. *â* 1) id. Caus. *âkśêpayâmi* facere ut alqs. prosternat. Dr. 8. 18: *ratham âkśêpayâmâsa gaǵêna gaǵayânavit.* 2) spernere, contemnere. Dr. 4. 23: *avamatyâ 'sya tad vâkyam âkśipyaća*; N. 3. 13: *âkśipantîm iva prabhâm śaśinah svêna têǵasâ.*

c. *â* praef. *sam* sicut praec. 1) prosternere, projicere. Dr. 5. 24: *tayâ samâkśiptatanuh sa pâpah papâta.* 2) spernere. Mah. 1. 1253: *samâkśipan bhânumatah prabhâm.*

c. *ut* extollere, levare. H. 4. 49: *utkśipyâ 'bhrâmayad dêham*; Ragh. 15. 83.

c. *ni* 1) dejicere, deponere. Lass. 12. 9: *laḍḍûkâm êkâṅ śunô 'grê nikśiptavatî.* — *nikśiptâkśa* dejectos oculos habens, cum loc. loci. Gîta-G. 12. 1: *śayanê nikśiptâkśîm uvâća harih priyâm*; — *varṇân nikśêptum* litteras dejicere, i. e. scribere (cf. Ur. 24. 15: *bhûrǵapatragatô 'syam akśaravinyâsah*); Caus. facere ut aliquis scribat vel inscribat. Ragh. 7. 62: *saśônitâis têna śilîmukhâgrâir nikśêpitâh kêtuśu parthivânâm... varṇâh* (schol. Calc. *nikśêpitâh = anyâir nivêśitâh*); H. 1. 24: *tatra nikśipya tân sarvân.* 2) tradere, c. loc. pers. N. 8. 20: *mama ǵńâtiśu nikśipya dârakâu*; Man. 8. 179: *âryê nikśêpan nikśipêd budhah.*

c. *pari* circumjicere, circumspergere, circumfundere. Râm. III. 60. 100: *annâstaraṇakaṅ râǵńah samantât parićikśipuh*; Mah. 1. 1306: *kânananća manôramaṅ sâgarâmbuparikśiptam.*

c. *pra* projicere. Su. 2. 14: *agnihôtrâṇi prakśipanty apsu*; M. 15.

c. *vi* e. c. *bâhû* brachia jactare, dispergere. Râm. III. 56. 15.

ϑεν; conferatur etiam χϑαμαλός, adjecto ϑ, sicut in χϑές = scr. *hyas*, v. gr. comp. 16.)

क्षमावन्त् *kšamâvant* (e praec. s. *vant vat*) patientiâ praeditus, patiens, tolerans. In. 4. 8.

क्षमिन् *kšamín* (a *kšamá* vel *kšamâ* patientia, s. *in*) patientiâ praeditus. B. 12. 13.

क्षम्प् *kšamp* 10. par. (*kântâu* K. *šaktâu* V.; scribunt *kšap*, gr. 110[a)]) lucere; posse.

क्षय *kšaya* m. (r. *kši* s. *a*) 1) *kšayá* occasus, interitus, exitium. H. 4. 48. Br. 2. 20. N. 26. 12. 2) *kšáya* domus, domicilium, sedes, praesertim deorum. H. 1. 47. M. 1. 2510: *nirgagâma kšayân narâyaṇasya*; R. Schl. II. 6. 27: *indrakšayasannibam puram.* (Hib. *cai* domus.)

क्षयिन् *kšayín* (r. *kši* s. *in*) periens, evanescens, decrescens. Rag. 17. 71.

क्षर् *kšar* 1. par. 1) stillare, effundere. Mah. 1. 797: *kšaranta iva gîmûtâh*; 5471: *kšarantô rudiram bahum*; Rag. 13. 74: *kšaratsu (gagêsu) bahudâ madavâridârâh*; 2) diffluere, dilabi, dissolvi, evanescere. Man. 2. 99: *indriyâṇân tu sarvêšân yady êkan kšaratî 'ndriyam | tênâ 'sya kšarati pragńâ drtêh pâtrâd ivô 'dakam*; 4. 237: *yagńô šnrtêna kšarati tapah kšarati vismayât.* — Caus. calumniari, falso accusare, c. loc. vel instr. rei. Mah. 2. 238: *kaććid âryô višuddâtmâ kšâritaš ćaurakarmaṇi*; Râm. III. 72. 87: *kaććid âryô špi šuddâtmâ kšâritašćâ 'pakarmaṇâ.* (Fortasse lat. *scateo* cum hac radice cohaeret, ita ut in *sca-teo* dissolvendum et ortum sit e perdito quodam nomine, cujus suffixum a *t* inceperit; *sca* pro *scar* igitur litteris transpositis ortum esset e *csar*; v. *kšará.*)

c. *â* caus. *âkšârayâmi* conviciari, maledicere. Man. 8. 275: *mâtaram ... âkšârayan.*

क्षर *kšará* (r. *kšar* s. *a*) adj. caducus, fragilis, mortalis. B. 8. 4. 15. 16. — Subst. 1) m. nubes. 2) n. aqua. Mêd. (Hib. *suir* „water, a river", nisi hoc pertinet ad *saras* vel *sarit.*)

1. क्षल् *kšal* 1. par. (*ćalanê* K. *ćâlê ćayê* V.) se movere; colligere. (Cf. *ćal*, *šal*, *sal.*)

2. क्षल् *kšal* 10. par. *kšâlâyâmi*, lavare, abluere. Hit. 123. 8: *kšâlayam api vrkšâńgrîn nadîvêgô nikrntati.* (Lit. *skalauju* eluo, abluo, *skalbju* lavo, transposito *ks* in *sk*; huc etiam traxerim nostrum *spüle*, mutatâ gutturali in labialem.)

c. *pra* id. N. 11. 29: *prakšâlya salilênaća*; 23. 23: *prakšâlyaća mukam.*

क्षा *kšâ* f. (ut mihi videtur, e *kšmâ*, ejecto *m*) terra, in dial. vêd. Rgv. p. 196. 10.

क्षात्र *kšâtra* (a *kšatrá* s. *a*) kšâtricus, militaris, regius. B. 18. 43.

क्षान्त *kšântá* (r. *kšam* s. *ta*, gr. 550) 1) tolerans, patiens. Rag. 18. 8. 2) n. patientia. R. Schl. I. 34. 32.

क्षान्ति *kšânti* f. (r. *kšam* s. *ti*) patientia. B. 18. 42.

क्षाम *kšâma* (r. *kšâi* s. *ma* pro *ta* vel *na*) 1) emaciatus, macer. Bar. 1. 63: *kšudâkšâma.* Up. 27. 2) tenuis, gracilis. Bar. 1. 92. 3) debilis. Lass. 11. 14.

क्षार *kšârá* m. (r. *kšar* s. *a*) vitrum. Am.

1. क्षि *kši* 1. par. âtm. 1) perire. caus. destruere, perdere, delere. B. 4. 30: *yagńakšayitakalmaša* (schol. *nâšita*); Râm. III. 60. 47: *krtsnê vâi kšayitê puṇyê* (*kšayita* pro *kšâyita*, sicut *ćayita* pro *ćâyita*, gr. 468). 2) regere, dominari, unde *kšit*, q. v., et in dialecto vêdicâ *kšáya* dominans, in composito *urukšáya* = εὐρυκρείων, v. Ros. ad Rgv. p. 11; simplici *kšáya* respondet zend. [zend] *ksahya*, gr. comp. 48. (Ad *kšáyâmi* rego, dominor Rosenius l. c. apte trahit gr. κρείων, ita ut comp. εὐρυκρείων utraque compositi parte cum *urukšáya* conveniat; *š* enim antecedente *k* saepius in *r* transiit, v. *kšápas*; zend. [zend] *kši*, gr. comp. 34.)

2. क्षि *kši* 5. et 9. par.: *kšiṇômi*, *kšiṇâmi* laedere, vexare, occidere. Ur. 18. 16: *manô mê pańćavâṇah kšiṇôti*; Man. 2. 100: *akšiṇvan yôgatas tanum* (schol. *apîḍayan*); 8. 196: *akšiṇvan*

क्षत *kśatá* (r. *kśaṇ* s. *ta*) 1) vulneratus, occisus. 2) n. vulnus. Rag'. 2. 53.

क्षतज *kśataǵa* (e praec. et *ǵa* natus) sanguis. Rag'. 7. 40.

क्षति *kśati* f. (r. *kśaṇ* s. *ti*) eversio, exstinctio, vastatio. Śak. 32. 16. Hit. 28. 18.

क्षत्र *kśatrá* m. (ut mihi videtur, e *kśam* terra, abjecto *m*, vel *kśâ* id. correpto *â*, et *tra* servans, a r. *trâ*, ita ut esset = *mahîpâla* terrae custos; scribitur etiam *kśattrá* et deduci solet a *kśatá* vulnus et *tra* servans, v. Rag'. 2. 53; cf. send. [Zend script] *kśat'ra* rex, gr. comp. 52) Kśatrus i. e. vir secundi vel militaris et regii ordinis.

क्षत्रिय *kśatríya* vel *kśattríya* (a praec. s. *iya*) id. Dr. 7. 1.

क्षप् *kśap* 10. par.: *kśapáyâmi* (*prêraṇê* K. *kśêpê* V.) 1) sternere, prosternere, dejicere, excidere, destruere. Mah. 1. 4128: *akśataḣ kśapayitvâ 'rîn saṅk'yê śsaṅk'yêyavikramaḣ*; Rag'. 8. 46: *tarur na pâtitaḣ kśapitâ tadviṭapâśritâ laṭâ*; Râm. II. 12. 69: *vâidêhî vata mê prâṇân śôćantî kśapayiśyati*; In. 5. 57: *tatra taṅ* (*śâpaṅ*) *kśapayiśyasi*. 2) lavare, purgare. Man. 5. 157: *kâman tu kśapayêd dêham*; 5. 69: *kśapêyus tryaham*. Schol. *śâućaṅ kuryuḣ*. (Cf. *kśip*; fortasse huc pertinet goth. *skapa* creo, transpositis litteris *kś* in *sk*, et servatâ in fine radicis tenui labiali, sicut in *slêpa* = scr. *svap*. Quod ad sensum attinet, rationem habeas, verba movendi facile significationem faciendi assumere; v. e. c. *ćar*, *sarǵ sṛǵ*.)

क्षपस् *kśápas* n. (r. *kśap* s. *as*) nox, in dial. vêd., v. Ros. Sp. 18. 5 apud Lass. p. 100. (Lat. *crepus-culum*, mutatâ sibilante in *r*, sicut in gr. ῥίπτω pro κρίπτω = scr. *kśip*, κραιπνός = scr. *kśiprá*, q. v., κρείων = scr. *kśáyan*, v. *kśi*; etiam κνέφος, κνέφας ad *kśápas* et *crepus-culum* traxerim, mutatis liquidis ρ et ν, et ψέφας, ψέφος, mutatâ gutturali in labialem.)

क्षपा *kśapá* f. (r. *kśap* s. *â*) nox. Sâ. 5. 80; v. *kśápas*.

क्षपाकर *kśapâkara* m. (e praec. et *kara* faciens) luna. Am.

1. क्षम् *kśam* 1. âtm. interdum par. 1) tolerare, perferre, pati. N. 7. 8: *na ćakśamê tatô râǵan samâhvânam*; Br. 1. 8: *rôrudyamânâṅs tân dṛśṭvâ...kâruṇyât sâd'ub'âvâćća kuntî râǵan na ćakśamê*; Hit.: *âǵńâb'aṅgakarân râǵâ na kśamêt*. 2) ignoscere, condonare, indulgere. N. 3. 8: *tat kśamantu mahêśvarâḣ*; 25. 12: *yadi... mayâ kṛtâny akâryâṇi tâni tvaṅ kśantum arhasi*. — caus. *kśamáyâmi* veniam petere ab aliquo, orare alqm. ut ignoscat, se excusare alicui, c. acc. pers. N. 25. 9: *tam ânâyya nalô râǵâ kśamayâmâsa pârt'ivam | saća tan kśamayâmâsa hêtub'iḣ*. (Fortasse goth. *hramja* crucifigo proprie significat vexare, ita ut nitatur formâ causali *kśamáyâmi* facio ut aliquis patiatur, mutatâ sibilante in *r* [v. *kśápas*, *kśud'*]; anglo-sax. *hremman* „to hinder, disquiet"; v. *kśamá*.)

2. क्षम् *kśam* 4. par.: *kśámyâmi* id.

3. क्षम् *kśam* (r. *kśam*) terra, in dial. vêd. Ṛgv. p. 41. 18: *kśamí* in terra; 203. 15: *kśmas* terrae, v. *kśamá* et *kśmâ*.

क्षम *kśamá* (r. *kśam* s. *a*) adj. 1) tolerans, perferens, perpetiens. Dr. 6. 4: *klêśakśama*. 2) capax, potens, c. loc. vel infinit. Rag'. 11. 5: *sâ hi rakśaṇavid'âu tayôḣ kśamâ*; 8. 59: *hṛdayan na tv avalambituṅ kśamâḣ*. 3) aptus, idoneus, conveniens. Rag'. 9. 50: *mṛgavanôpagamakśamavêśab'ṛt*; R. Schl. I. 1. 49: *na virôd'ô balavatâ kśamô râvaṇa têna tê*; Śak. 2. 9: *ub'ab'ôgakśamaṅ grîśmasamayam âśritya*. — subst. n. 1) patientia, toleratio. Br. 3. 2: *kriyatâṅ kśamam*. 2) facultas, vis. Br. 1. 35: *na tu mê ǵîvituṅ kśamam*. (Cum sgn. 2 cf. hib. *cam* „strong, stout, mighty", subst. „power, might", *cama* „brave", abjectâ sibilante.)

क्षमा *kśamá* f. (r. *kśam* s. *â*) 1) patientia, toleratio. Rag'. 18. 8. R. Schl. I. 34. 33 sq. 2) terra. (Cf. *kśam* et *kśmâ*; gr. XAMA, unde χαμαί, χαμᾶ-ζε, χαμά-

क्लीव *klívá* (r. *klív* s. *a*) 1) debilis, impotens; piger, iners. Ḥit. 32. 19: *klívavaćana.* 2) m. eunuchus. N. 21. 14. (Scribitur etiam *klibá*; cf. hib. *cailltean* „eunuch", *caill-te* „castrated", *caillim* „I geld, castrate, I loose, destroy", *cailleadh* „emasculation".)

क्लु *klu* 1. âtm. se movere. Vid. *viklava.*

क्लेद *klêda* n. (r. *klid* s. *a*) humor, liquor. Ragˊ. 7. 24. 15. 32.

क्लेदन् *klêdan* m. (r. *klid* s. *an*) luna.

क्लेदु *klêdu* m. (r. *klid* s. *u*) id.

क्लेश् *klêś* 1. âtm. (*vâdˊanê* K. *vadˊê* V.; grammatici perperam *klêś* pro radice habent, venit vero verbum *klêśê* ex 1mae classis lege a *kliś*) vexare, occidere.

क्लेश *klêśa* m. (r. *kliś* s. *a*) molestia, aerumna. Ḥ. 1. 44. Br. 3. 18.

क्लैव्य *klâivya* n. (a *klívá* s. *ya*) debilitas, debilitatio, demissio animi, mollitia. Bˊ. 2. 3.

क्व *kva* ubi? Sâ. 6. 9; quo? Lass. 24. 11: *kva gaććasi.* Notentur locutiones veluti *kvaća tê kśatriyabalań kvaća brahmabalam mahat* ubi tua kśatriyica potentia? ubi brahmanica potentia magna? i. e. quantum interest inter illam et hanc. R. Schl. I. 56. 4. — Exempla, ubi res vel persona superior in priore loco posita est, sunt: Ragˊ. 1. 2: *kva sûryaprabˊavô vańśaḣ kvaćâ 'lpaviśayâ matiḣ*; Maḥ. 1. 3065: *kva maharśiḣ saćâi 'vâ "gryaḣ sâ 'psarâḣ kvaća mênakâ.* — *kvâ 'pi* alicubi. N. 16. 6.

क्वचित् *kvaćit* (a praec. s. *ćit*) alicubi. N. 15. 15. — Repetitum: ubique. In. 3. 10.

क्वण् *kvaṇ* 1. par. sonare. Ḥit. 58. 21: *ḍiṇḍimô hastipakâhataḣ kvaṇan*; — *kvaṇitá* sonans, susurrans. Ur. 68. 1: *padmam antaḣkvaṇitaśaṭpadam.* (Cf. 2. *kaṇ*, *kuṇ*, *ćaṇ*, *svan*, ratione habitâ, gutturales facile in sibilantes degenerare; de lat. *cano* v. *śańs.*)

क्वण *kvaṇa* m. (r. *kvaṇ* s. *a*) sonus. Am.

क्वणन *kvaṇana* n. (r. *kvaṇ* s. *ana*) id. Am.

क्वणित *kvaṇitá* n. (r. *kvaṇ* s. *ta*) sonitus. Ragˊ. 7. 38: *vigaǵnê vilôlagˊaṇṭâkvaṇitêna nâgaḣ.*

क्वथ् *kvatˊ* 1. par. coquere. Man. 6. 20: *aśnîyâd yavâgûń kvatˊitâm.*

क्वाण *kvâṇa* m. (r. *kvaṇ* s. *a*) i. q. *kvaṇa.* Am.

क्वेल् *kvêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôḣ* V.) ire, se movere. V. (Cf. *kêl* et *kśvêl.*)

क्षग् *kśaǵ* 1. âtm. (*dânagatyôḣ*) dare; ire.

1. क्षङ्ग् *kśańǵ* 1. par. (grammatici scribunt *kśaǵ*, gr. 110[a]) id.

2. क्षङ्ग् *kśańǵ* 10. par. (*tańkê*; grammatici scribunt *kśaǵ*, gr. 110[a]) id.

क्षण् *kśaṇ* 8. par. âtm. *kśaṇômi*, *kśaṇvê* (*hińsâyâm* K. *vadˊê* V.) vulnerare, ferire, occidere. Lass. 33. 19: *akśataśarîra.* (Cf. *kśiṇ* et *kśi* cl. 5; gr. καίνω, κανῶ; καίνυται = scr. *kśaṇutê*; κτείνω, v. gr. comp. 16; ξαίνω; fortasse σίνομαι e ξίνομαι.)
c. *pari* id. Ur. 8. 3 infr.: *aparikśataśarîra*; Râm. I. 47. 24: *guruśâpaparikśata.*
c. *vi* id. A. 11. 1: *śaravikśata*; 10. 30: *vikśatańćâ "yasâir vâṇâiḣ ... mahîm abˊyapatad râǵan prabˊagnam puram.*

क्षण *kśaṇa* m. 1) pars temporis definita, Wils. „equal to thirty Calas or four minutes". 2) momentum. — acc. *kśaṇam* adv. per momentum. Bˊar. suppl. 7. Lass. 2. 7. instr. *kśaṇêna* statim. Ḥ. 4. 10. N. 2. 3. (Pottius recte, ut mihi videtur, hoc vocabulum explicat ex *íkśaṇa*, abjecto *í*; respicias nostrum *Augenblick.*)

क्षणदा *kśaṇadâ* f. (e praec. et *dâ* dans, in fem.) nox. Ragˊ. 8. 73.

क्षणदाचर *kśaṇadâćara* m. (e praec. et *ćara* iens) cognomen Râkśasorum, significans noctu iens. Dr. 2. 3.

क्षणिक *kśaṇika* (a *kśaṇa* s. *ika*) per momentum temporis durans. Ḥit. 20. 6.

क्षणिका *kśaṇikâ* f. (fem. praec.) fulmen. Ḥêm.

क्रोड *króḍá* n. क्रोडा *króḍâ* f. 1) pectus. Am. 2) gremium. Ḥit. 80. 14: *nîḍakróḍê pakšiṇaṅ sukam varšâsu nivasanti.*

क्रोध *króda* m. (r. *krud* irasci, s. *a*) ira, iracundia. N. 6. 5.

क्रोधन *krôdaná* (r. *krud* s. *ana*) iracundus. Ḥit. 13. 3.

क्रोश *krôśa* m. (r. *kruś* s. *a*) mensura distantiae (Wils. a league, a Cós' containing 4000 cubits). Dr. 8. 53.

क्रोष्टु *króšṭu* m. (nom. *krôšṭá* a th. *krôšṭár*, gr. 173) canis aureus, anglice jackal. Dr. 1. 17.

क्रोष्टार् *krôšṭár*, vêd. *króšṭâr*, v. *króšṭu* et gr. 173.

क्रौञ्च *krâuńćá* m. nomen avis, ardeae species. Wils. „a Kind of heron or curlew". R. Schl. I. 2. 12.

क्रौञ्ची *krâuńćî* fem. praec. R. Schl. I. 2. 14.

क्लथ् *klat* 1. par. (*hińsâyâm* K. *vadê* V.) laedere, occidere. (Cf. *ślat*, *knat*, *krat*, *kad*, lat. *clades.*)

क्लद् *klad* 1. âtm. (*vâiklavyê* K. *rudi* V.) dolore affici, flere. (Cf. *kland*, *krad*, *krand.*)

क्लन्द् *kland* 1. par. (*âhvânaródanayôṅ*; grammatici scribunt *klad*, gr. 110[a]) clamare, ejulare, flere. (Cf. *klad*, *krad*, *krand*; hib. *glaodhaim* „I call, bawl, roar, shout".)

क्लप् *klap* 10. par. *klâpáyâmi* (*avyaktâyâm vâći*) indistincte loqui. (Cf. *galp* et lit. *kalpù* loquor, praet. *kalpějau*, fut. *kalpěsu*, gr. comp. 506.)

क्लम् *klam* 4. par. *klámyâmi* (gr. 305) defatigari, confici. *klântá* defatigatus. N. 21. 27. (Cum hac radice cohaeret idem valens *śram*, cujus *ś* ortum est e *k*; gr. κάμνω ex utraque formâ explicari potest, ejecto *l* vel *r*, nisi, quod Pottius suspicatur, ortum est e *kšam*, ejectâ sibilante; lat. *len-tus* e *clen-tus*? = scr. *klântá*; fortasse *clau-dus* e *clan-dus*, nisi pertinet ad *kôḍ*, q. v.; nostrum *lahm*, germ. vet. *lam*, lit. *lûmas*, abjectâ gutturali.)

c. *pari* id. Ḥ. 1. 21: *tṛšâpariklânta* siti confectus.

क्लम *klama* m. (r. *klam* s. *a*) fatigatio, lassitudo, languor, confectio. A. 4. 47: *na śîtôšṇênaća klamaṅ.*

क्लव् *klav* 1. âtm. (*bayê*) timere, v. *vâiklavya.*

क्लिद् *klid* 4. par. humectari. Ḥit. 29. 4: *klídyati.* — *klinná* irrigatus. Râm. III. 61. 24: *aśruklinna.*— caus. *klêdáyâmi* humectare. B. 2. 23: *naćâi 'naṅ klêdayanty âpaṅ.* (Pottius p. 243 confert gr. ΚΛΥΔ, κλύζω, quod consonantibus egregie cum *klid* convenit, vocali autem et sensu ad formam causalem *klêdáyâmi* pertinet, ita ut posterius diphthongi *ê* elementum omissum et *a* in *v* attenuatum sit; lit. *sklys-ti* e *sklyd-ti* fluere, praet. *sklyd-au*, cujus *s* e praepos. *su* cum = scr. *sam*, *sa*, gr. σύν, explicari potest, nisi est additamentum euphonicum, propter adamatam litterarum *s* et *k* conjunctionem; angl. *wet* humidus, anglosax. *hwet*, *hwæt* id., mutato *l* in *w*, v. gr. comp. 20.)

c. *pari* i. q. simpl. *pariklinna* irrigatus. Râm. III. 61. 24: *varšatôyapariklinna.*

c. *sam* id. *sańklinna* irrigatus. Mṛ. 177. 8.

क्लिन्द् *klind* 1. par. âtm. (*parivêdanê* K.; grammatici scribunt *klid*, gr. 110[a]) lugere. (Cf. *kland*, unde *klind* attenuatâ vocali ortum esse censeo.)

क्लिन्न *klinná* v. *klid*, gr. 542.

क्लिश् *kliś* 4. par. âtm. 9. par.: *klíśyâmi*, *klíśyê*, *kliśnámi* dolore afficere, vexare. Rag. 13. 73: *kliśyann ivâ 'sya buǵamadyam urasṫalêna*; 11. 58: *marutaṅ pratîpagâṅ ... ćikliśur bṛśatayâ varûṫinîm.* — Pass. N. 13. 50: *ǵanêna kliśyatê bâlâ*; Ḥ. 4. 41: *râkšasêna tadâ bîmaṅ kliśyamânan nirîkšya tu*; Râm. I. 29. 1: *akliśṭavrata* qui vota non violat; I. 31. 37: *vaćanam akliśṭam* verbum non violatum. (Cambro-brit. *gloesi* „to pain, to cause a pang, to suffer a pang".)

c. *pari* i. q. simpl. Up. 19: *śuśrûšâpariklišṭa*; Mah. 1. 2288: *pariklišyan* = *pariklišyamâna*, v. gr. 532.

क्लीव् *klív* 1. âtm. (*âdárśṭyê* K.; scribitur etiam *klîb*) impotentem esse; v. *klîvá*, *kláivya.*

क्रीड् *krîḍ* 1. par. delectari, jocari, ludere. H. 4. 47: *mâ krîḍa ǵaḥi rakśô vib'îśaṇam*; Hit.: *mṛtasya krîḍanti dârâir api d'anâir api.*

c. *sam* par. âtm. id. Su. 1. 34: *tâis tâir viḥârâiṅ ... saṅkrîḍatân têśâm*; Râm. I. 9. 55: *ćitraṅ saṅkrîḍamânâs tâṅ krîḍanâir vivid'âis tadâ.*

क्रीड *krîḍa* m. (r. *krîḍ* s. *a*) oblectatio, jocus, ludus. Am.

क्रीडन *krîḍana* n. (r. *krîḍ* s. *ana*) id. Râm. I. 9. 15, v. *krîḍ* praef. *sam.*

क्रीडा *krîḍâ'* f. (r. *krîḍ* s. *â*) id. Am.

क्रुञ्च् *kruńć* 1. par. (*kâuṭulyâlpîb'âvayôṅ* K. *gatyâm* V.) inflexum esse, exiguum esse, ire. (Pictetius huc trahit hib. *cruinn* rotundus.)

क्रुद्ध *krudd'á* v. *krud'*, gr. 83[a].

1. क्रुध् *krud'* 4. par. irasci. N. 18. 9: *na krud'yanti varastriyaṅ*; H. 3. 15: *puṅskâmâṅ śaṅkamânaśća ćukrôd'a puruśâdakaṅ*; c. gen. N. 22. 28: *âd'ib'ir daḥyamânasya śyâmâ na krôdd'um arḥati*; c. *upari.* Hit. 66. 17: *putrasyô 'pari krudd'aṅ.* (Lit. *rus-tas* iratus, *rus-tybě* ira, quorum *s* ante *t* e generali euphoniae lege explicari potest e *d*, cf. gr. comp. 102; slav. срьдх *srŭdŭ* ira, furor, mutatâ gutturali in sibilantem, sicut e. c. in срхдьце *srŭdĭze* cor; fortasse etiam huc pertinet lat. *crûdelis* [v. *krûrá*], nisi cohaeret cum *crûdus*, de quo v. *krávya*; gr. κότος corruptum esse posset e κρότος et hoc e κρόσ-τος; nostrum *Groll*, mutato *d* in *l*? hib. *corruidhe* „anger, wrath, motion"; *corruigh* „fury, resentment".)

c. *ab'i* i. q. simpl. c. acc. Ur. 36. 1: *na tâm ab'ikrudd'ô muniṅ.*

c. *pari* id. Râm. III. 76. 45.

c. *prati* iram rependere. Man. 6. 4: *krud'yantan na pratikrud'yêt.*

c. *sam* i. q. simpl. *saṅkrudd'a* iratus. H. 3. 4.

2. क्रुध् *krud'* f. (r. *krud'*) ira.

क्रुधा *krud'â'* f. (r. *krud'* s. *â*) id. Am.

क्रुन्थ् *krunt'* 9. par. *krut'nâ'mi* (*śliśi, kliśi*) amplecti, vexare. (Cf. *kunt'*, *krat'*, *knat'*.)

क्रुश् *kruś* 1. par. clamare. Râm. I. 9. 61: *ćukrôśa ṛśyaśṛṅgê 'ti.* (Send. [Zend script] *k'ruś*, v. gr. c. 34; lit. *klykiù* clamo (de infantibus), *krykśauju* vociferor; hib. *cruisigh* „music, song"; fortasse lat. *crocio*, *crocito*; gr. κρώζω, κρώξω; goth. *hrukja* crocito.)

c. *â* conviciari, maledicere. R. Schl. II. 12. 77: *tan tu mâṅ ǵîvalôkô 'syan nûnam âkrôśṭum arḥati*; Man. 6. 48. 8. 267.

c. *ut* conclamare, exclamare. A. 7. 2: *nivâtakavaćâṅ sarvê . . . ab'yadravan mâm . . . utkrôśantô maḥârat'âṅ.* — *utkruśṭa* sonans. Su. 1. 33: *maḥânâdâir utkruśṭatalanâditâiṅ.*

c. *pra* 1) i. q. simpl. Su. 1. 15: *trâḥî 'ti praćukruśuṅ*; N. 11. 2. 23. 23. 24. 43. A. 19. 21. 2) acclamare, inclamare, c. acc. Dr. 5. 23: *b'îtâ d'âumyam praćukrôśa purôḥitaṅ sâ*; 6. 29.

c. *vi* id. Râm. III. 44. 11: *ḥâ râmê 'ti vićukruśuṅ*; c. acc. pers. Dr. 6. 26.

c. *sam* praef. *ab'i* id. Râm. III. 72. 39: *âryê 'ty êvâ 'b'isaṅkruśya.*

क्रूर *krûrá* (fortasse mutilatum e *krud'ra*, a r. *krud'*, productâ vocali ad compensandum omissum *d'*, cf. lat. *crudelis* et v. r. *krud'*) adj. crudelis, saevus, ferus, terribilis, horrificus, horrendus. H. 2. 2. Su. 1. 3. H. 1. 17. 4. 31. — *krûrâm* adv. terribilem in modum. Dr. 6. 3.

क्रूरबुद्धि *krûrabudd'i* (Baḥ. e *krûrá* et *budd'i* mens, intellectus) crudelem mentem habens. H. 4. 31.

क्रूरमानस *krûramânasa* (Baḥ. e *krûrá* et *mânasa* n. mens) i. q. praec.

क्रूरोपसंहित *krûrôpasaṅhita* (Tatp. e *krûrá*, quod hoc in composit. neutrum est substantive positum, crudele, crudelitas, et *upasaṅhita* conjunctus, a r. *d'â* s. *ta*) cum crudelitate conjunctus. H. 2. 20.

क्रेणि *krêṇí* m. (r. *krî* s. *ni*, v. euphon. r. 94[a]) emtio. Am.

animâ, e corpore discedente). Man. 1. 55: *tadô 'tkrâmati mûrtitaḥ*; 2. 120: *ûrdvam prâṇâ hy utkrâmanti*; Ragh. 7. 50: *parasparêṇa kśatayôḥ prahartrôr utkrântavâyvôḥ samakâlam êva*. De colore a vultu discedente, Ragh. 16. 17.

c. *ut* praef. *vi* relinquere. Ragh. 13. 72: *vyutkramya lakśmaṇam*.

c. *upa* âtm. incipere. In. 1. 21: *tam âpraśṭum upacakramê*; H. 1. 23: *gamanâyô 'pacakramê*. — praef. *sam* âtm. id. Râm. III. 56. 38: *praśṭuṅ samupacakramê*.

c. *nis*: *niśkrâmâmi* (gr. 79) egredi, prodire. Râm. I. 9. 22: *niścakrâmâ "śramât*. — *abhiniśkram*, *upaniśkram* id. Man. 6. 41. Râm. III. 68. 4. N. 13. 36.

c. *parâ* superare, vincere. Dr. 8. 57: *parâkrânta*, v. *parâkrama*.

c. *pari* ambulare. Lass. 74. 6. — *anuparikram* circumgredi. Man. 7. 122: *sa tân anuparikramya sarvân*. — *samparikram* id. Mah. Ex. 12: *bahûni samparikramya tîrthâni*.

c. *pra* par. âtm. incipere. M. 55: *praśṭum pracakramê*; Dêv. 2. 48: *dêvîṅ khaḍgaprahârâis tu tê tâṅ hantum pracakramuḥ*.

c. *prati* recedere, gradum referre. Dr. 6. 24.

c. *vi* âtm. i. q. simpl. H. 1. 9: *têna vikramamâṇêna*. — *vikrânta* fortis, validus. N. 12. 54. 21. 12.

c. *sam* ire, ingredi. Ragh. 5. 10: *kâlô hy ayaṅ saṅkramitun dvitîyam ... âśramam*. — caus. Ragh. 13. 3: *saṅkramitê turaṅgê*; 9. 52.

2. क्रम् *kram* 4. par. âtm.: *krâmyâmi*, *krâmyê* (gr. 303) i. q. *kram* cl. 1.

क्रम *kráma* m. (r. *kram* s. *a*) 1) gradus, passus. Râm. I. 27. 24: *tribhiḥ kramâis tathâ lôkân âgahâra trivikramaḥ*. 2) ordo, series, successio. N. 12. 49: *kramaprâptaṅ râgyam*. — *kráméṇa*, *krámât* ex ordine, deinceps. N. 16. 31: *paryapṛććata tân sarvân kraméṇa suhṛdaḥ svakân*; Ragh. 3. 30: *kramâć ćatasraḥ ... tatâra vidyâḥ*. 3) modus, ratio, vitae ratio. Hit. 8. 15: *prastâvakramêṇa sa paṇḍitô 'bravît*; 68. 21: *amâtyânâm êśaḥ kramaḥ*; Up. 68: *kaśṭô hy avinayaḥ kramaḥ*. — In fine compositorum interdum redundare videtur; e. c. Hit. 39. 4: *digvigayakramêṇa* i. q. *digvigayêna* i. e. post regionum superationem. (Huc retulerim scot. et hib. *ceum*, *céim* passus, ejecto *r*.)

क्रमशस् *kramaśas* (a *kráma* s. *śas*) 1) gradatim, paulatim. Hit. 46. 11. 2) ex ordine, deinceps. Ragh. 12. 47.

क्रय *krayá* m. (r. *krî* s. *a*) emtio. Hit. 32. 1.

क्रय्य *kráyya* (r. *krî* s. *ya*, v. gr. 560) emptione comparandus. Am.

क्रव्य *krávya* n. caro. (Lit. *krauja-s* sanguis, russ. кровь *krovj* id., hib. *cru* id., germ. vet. *hrêo* [gen. *hrêwe-s*, them. *hrêwa*] cadaver; gr. κρέας, lat. *cruor*, *cruentus*, *crûdus*, *caro*.)

क्रिया *kriyá* f. (r. *kar kṛ* s. *yâ*) 1) opera, labor, opus. Hit. 8. 1. Ur. 39. 3. 2) ritus caerimonia. Sâ. 1. 20. A. 4. 2.

क्री *krî* 9. par. âtm. *krîṇâmi*, *krîṇê* emere. Râm. I. 48. 9: *anyam vâ 'py ânaya krîtvâ*; Hit. 32. 1: *krayakrîtańća mâithunam*. (Hib. *creanaim* „I buy, purchase" tam radice quam adjectâ syllabâ egregie cum *krîṇâmi* convenit; graec. πρίαμαι, πέρ-νη-μι, quorum posterius litteris transpositis ex πρέ-νη-μι pro πρί-νη-μι ortum esse videtur, mutatâ gutturali in labialem, quâ in re cum cambro-brit. *pyrnu* emere convenit; itaque origine alienum est περάω vendo a περάω transeo, in posteriore enim verbo, quod cum scr. *pâráyâmi* cognatum est, labialis littera est genuina. Fortasse etiam lit. *prékis* emtio, *perkù* emo, lat. *pretium* et nostrum *feil* huc pertinent.)

c. *upa* id. Hit. 115. 3. 4.

c. *vi* vendere. Râm. I. 46. 18: *na vikrêśyâmy aham putram*; Hit. 87. 2.

c. *sam* emere. Mah. 1. 6219: *naća mê vidyatê vittaṅ saṅkrêtum puruśaṅ kvaćit*.

क्रथन *kraťana* n. (r. *krať* s. *ana*) caedes. Am.

क्रद् *krad* 1. âtm. i. q. *krand.*

क्रन्द् *krand* 1. par. âtm. clamare, flere, lamentari, ejulare. Rag̀. 14. 68: *sâ ... ćakranda vignâ kurarî 'va b́ûyaḣ*; 15. 42: *dvâri ćakranda b́ûpatêḣ*; N. 11. 20: *tâṅ krandamânâm atyarťam kururîm iva vâśatîm*; Râm. I. 2. 17: *niśamya krâuṅćiṅ krandantîm.* — *kranditum śaraṇam* auxilium maximâ voce petere. Ur. 2. 6. (Goth. *grêta* ploro, cum *ê* (= *â*, v. gr. comp. 69) pro *an*, sicut in *têka* = *tango* et *flêka* = *plango*; cf. *kland*, quod e *krand*, mutato *r* in *l*, ortum esse puto.)

c. *â* id. N. 11. 26: *âkrandamânâṅ saṅśrutya.*

क्रन्दन *krandana* n. (r. *krand* s. *ana*) lamentatio, lugubris clamor. Hit. 98. 19. 21.

क्रप् *krap* 1. par. (ex *karp* transposito *ar* in *ra*) i. q. *karp kṛp.*

1. क्रम् *kram* 1. par. interdum âtm. (vocalis radicalis in temporibus specialibus parasmâipadi, nec non in part. in *ta* et gerund. in *tvâ* producitur; in âtmanêpado, quod in compositione cum *ati*, *â*, *pra* et *vi* invenitur, vocalis brevis retinetur; caus. *kramáyâmi*, gr. 465) ire, incedere, ambulare, pervenire. Rag̀. 1. 14: *urvîṅ krântvâ* in terram profectus (schol. Calc. = *pṛťivîm âkramya*); intens. *ćaṅkramy* (gr. 506) id. Maḣ. 1. 716: *tataḣ sô 'nď ô 'pi ćaṅkramyamâṇaḣ kûpê papâta.* (Fortasse lat. *gra-dus*, *gradior* huc pertinent, mutatâ tenui in mediam et ejectâ nasali; etiam *gran-dis* huc trahi posset, cf. *utkram* surgere, et *vikrânta* fortis et vid. *varď vṛď.* Huc etiam trahi posset goth. *hlaupa* curro, germ. vet. *hlaufu*, *hloufu*, et abjectâ initiali, *laufu*, *loufu*, mutatâ labiali nasali in mutam ejusdem organi, sicut lit. *dewynì* novem convenit cum scr. *návan*, et gr. βροτός cum scr. *mṛtá*, *mortuus* [gr. comp. 317]; respiciatur etiam germ. vet. *fûst*, th. *fûsti*, pugnus, quod Graffius apte confert cum *muśṭi*; v. *krama.*)

c. *ati* transgredi, praeterire. N. 21. 25: *grâmân bahûn atikramya*; Br. 1. 1: *atićakrâma sumahân kâlaḣ*; Râm. III. 52. 34: *tavâi 'va vaćanaṅ vayam | nâ 'tikramâmahê sarvê vêlâm prâpyê 'va sâgaraḣ.* — c. ablat. egredi, prodire. Râm. I. 9. 11: *atićakrâma âśramât.* — *atikrântam vayas* progressa aetas, grandis aetas. Sâ. 1. 4.

c. *ati* praef. *ab́i* id. Maḣ. 1. 199: *ab́yatikramya ďarmam*; Râm. III. 54. 26: *svavêśmâb́yatikramya.*

c. *ati* praef. *vi* id. *kâlê bahutiťê vyatikrântê*; Râm. Schl. II. 14. 29: *vyatićakrâma taṅ ǵanam.*

c. *ati* praef. *sam* id. N. 9. 21: *avantîm ṛkśavantaṅća samatikramya parvatam*; 2. 21: *rûpêṇa samatikrântâ sarvayôśitaḣ.*

c. *ad́i* occupare, e. c. sedem (cf. *kram* c. *â* praef. *sam*). In. 2. 22: *pârťaḣ śakrâsanaṅ gataḣ | ad́yakrâmad amêyâtmâ dvitîya iva vâsavaḣ.*

c. *apa* discedere. N. 11. 1. Dr. 4. 22. — cum *apa* praef. *vi* id. Râm. III. 65. 56: *vyapâkrâmat sa lakśmaṇaḣ.*

c. *ab́i* accedere. In. 1. 41. — praef. *sam* (*samab́ikram*) id. N. 11. 27.

c. *â* par. âtm. 1) aggredi, accedere, pervenire. Hit. 94. 13: *viǵigîśavô yaťâ parab́ûmim âkrâmanti tat kaťaya*; Râm. III. 71. 12: *snêhênâ ''krântahṛdayaḣ*; In. 1. 30: *ûrďvam âćakramê*; Su. 2. 16: *nâ ''kramanta yadâ śâpâ vâṇâ muktâḣ śilâsv iva*; Rag̀. 5. 71: *yâvat tâpanid́ir âkramatê na b́ânuḣ.*

c. *â* praef. *sam* + *upa* id. Râm. I. 33. 21: *samupâkrântâ diśam sômavatîm.*

c. *â* praef. *nir* egredi, procedere. Rag̀. 6. 81.

c. *â* praef. *sam* occupare (cf. *kram* praef. *ad́i*). Rag̀. 4. 4: *samâkrântam têna siṅhâsanam pitryam akilaṅćâ 'rimaṇḍalam.*

c. *ut* surgere, surgendo discedere (praesertim de spiritu,

कोमल *kômalá* (fortasse cum *kumârá* cohaeret, sicut *kumâl* q. v. cum *kumâr*) 1) tener, debilis. Lass. 92. 9: *kômalań pâṇir asyâń*; Ḥit. 15. 9: *aḥam alpaśaktir dantâśća mê kômalâń*; Raǵ. 9. 45. 2) lenis, mollis, placidus (de sono). B́ar. 1. 97. 3) gratus, jucundus, ámoenus. Lass. 52. 17: *vṛkśân . . . sukômalân*.

कोरक *kôraka* m. n. gemma floris. Am.

कोल *kôlá* m. aper. (Lit. *kuilys* id., *kiaulê* porca; hib. *cullach* aper; gr. χοῖρος.)

कोलाहल *kôlấḥala* m. tumultus, strepitus, fremitus. Ḥit. 106. 11. Śak. 27. 2 infr.

कोविद् *kôvida* (ut videtur, e *kô*, nomin. m. interr. et *vida* a r. *vid* scire, s. *a*) gnarus. N. 1. 1.

कोश *kôśa* m. (r. *kuś* s. *a*) 1) gemma floris. Raǵ. 3. 8. 13. 29. 2) vagina. N. 10. 18. 3) aurum (factum et rude), gaza, thesaurus. Dr. 4. 11. (Scribitur etiam *kôśa*, hib. *gucog* „a bud, sprout".)

कोशल *kôśalá* m. pl. nomen regionis. N. 9. 23.

कोष *kôśa* m. i. q. *kôśa*. N. 26. 19.

कोष्ठ *kôśṭa* m. stomachus. Am. IV. 10. 43: *puńsi kôśṭań*. — Etiam n. Dêv. 6. 13: *kôśṭâni*.

कोष्ण *kôśṇa* (ex *kâ* q. v. et *uśṇá* calidus) tepidus. Raǵ. 1. 84.

कौतुक *kâutuká* n. (a *kutuka* s. *a*) 1) magna laetitia, eximia voluptas. P. 21. B́ar. 3. 15. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. Ḥit. 80. 4. 123. 15. Up. 80. 3) matrimonium, nuptiae. Raǵ. 11. 53: *kanayâtanayakâutukakriyâm...vitênatuń* (schol. Calc. *kâutukakriyâm* = *vivâḥôtsavam*).

कौतूहल *kâutûḥalá* n. (a *kutûḥala* s. *a*) 1) voluptas. Sâ. 4. 26. 2) curiositas c. loc. rei. Maḥ. 1. 2284: *vistaraśravaṇê ǵâtań kâutûḥalam atîva mê*.

कौन्तेय *kâuntêya* m. (a *kuntí* s. *êya*) Kuntiâ natus.

कौन्द् *kâunda* (fem. *-î*, a *kunda* s. *a*) ad plantam *kunda* dictam pertinens.

कौमार *kấumâra* (a *kumârá* puer, s. *a*) 1) puerilis, juvenilis. Sâ. 6. 11. 2) n. pueritia.

कौमुद *kâumuda* m. (a *kumuda* q. v. s. *a*) luna; cf. *kumudinînâyaka*.

कौमुदी *kâumudî* f. (a praec. signo fem. *î*) 1) lumen lunae. 2) festum.

कौरव्य *kâuravyá* m. (a *kúru* s. *ya*, v. gr. 582) Kurûs progenies, a Kuru descendens. Il. 1. 19.

कौश *kâuśá* (fem. *kâuśî*, a *kuśá* s. *a*) e gramine *kuśa* dicto confectus. Sâ. 3. 4.

कौशल *kâuśalá* n. (a *kúśala* q. v. s. *a*) 1) felicitas. 2) dexteritas. B́. 2. 50.

कौशिक *kâuśiká* (a *kuśá* s. *ika*) 1) i. q. *kâuśá*. Dr. 3. 1. 2) ulula. Ḥit. 119. 14.

क्नंस् *knańs* 1. et 10. âtm.: *knáńsê*, *knańsáyê* (*b́âsanê*, scribitur *knas*, gr. 110[a]) splendere.

क्नथ् *knat́* 1. et 10. par. (*ḥińsâyâm* K. *vad́ê* V.) laedere, occidere. (Cf. *śnat́*, *krat́*, *klat́*, ratione habitâ, litteras liquidas facile inter se permutari. Fortasse huc pertinet gr. KTEN, ita ut litteris transpositis ortum sit e KNET.)

क्नस् *knas* 4. par. (*ḥvṛtib́âsanayôń*) inflexum esse; splendere.

क्नु *knu* 9. par. (*śabdê*) sonare. Cf. *ku*.

क्नू *knû* 9. par. âtm. id.

क्नूय् *knûy* 1. âtm. (*śabdê* K. *durgand́ê ârdratvê śabdê* V.) sonare; foetere; madidum esse. (Cf. *pûy* foetere.)

क्मर् *kmar* 1. par. (*ḥûrćanê* K. *kâuṭilyê* V.) inflexum esse.

क्रकच *krakaća* m. n. serra. Am.

क्रतु *krátu* m. (pro *kartu*, a r. *kar kṛ* s. *tu*) 1) sacrificium. N. 5. 46. 2) in dial. vêdicâ *a*) perfector. Ṛgv. p. 26. 2. *b*) potentia. Ṛgv. p. 28. 1. (Cf. gr. κράτος.)

क्रथ् *krat́* 1. et 10. par. *krát́âmi*, *krât́áyâmi* (*ḥińsâyâm* K. *vad́ê* V.) occidere; cf. 2. *śrat́*, 1. *ślat́*, *knat́*, *śnat́*.

केल् *kêl* 1. par. (*gatâu* K. *ćâlagatyôli* V.) ire, se movere, vacillare; cf. *ćal*.

केलि *ké'li* m. f. (r. *kil* s. *i*) lusus, praesertim amatorius. Hit. 50. 1. (Hib. *cal* „a joke", v. *kil*.)

केव् *kêv* 1. âtm. (*sêvanê* K. *sêvê* V.) colere, venerari. (Cf. *sêv*, quod ex *kêv* ortum esse potest, quum gutturales facile in sibilantes transeant.

केवर्त *kêvárta* m. (e *kê*, locat. vocis *ka* aqua, et *varta* iens) piscator, v. *kâivarta*.

केवल *ké'vala* 1) omnis, universus, totus. B'. 5. 11. A. 9. 7. Dr. 4. 17. 2) unus, solus. Rag'. 2. 63. (Goth. *hail* sanus?)

केवलम् *kêvalam* adv. (a praec. signo accus. *m*) solum. Hit. 4. 11.

केश *ké'śa* m. (ut equidem puto, e locat. *kê* in capite et *śa* corrupto e *śaya*, quod etiam in aliis hujusmodi compositis invenitur, e. c. *gálêśaya* piscis; *ké'śa* est igitur quod in capite jacet, sicut *śirôruha* quod in capite crescit, v. *giriśá*) coma, caesaries. (Lat. *caesaries* formâ magis cum *kêśara* convenit, quocum etiam nostrum *Haar*, anglo-sax. *hair*, contulerim, ita ut media syllaba vocis *ké'śara* ejecta sit. Cum priore compositi *ké'śa* parte i. e. cum *ka* caput conferri potest lat. *ca* vocis *ca-pillus*, quasi capitis pilus, nec non syllaba *co*, *κο* vocum *co-ma*, *κό-μη*.)

केशर *kêśara* m. (a praec. s. *ra*) 1) juba leonis. Lass. 62. 20. 2) i. q. *ké'sara* (v. *ké'śa*.)

केशरिन् *kêśarín* (a praec. s. *in*) 1) jubatus (de leone). Mah. 1. 8286: *siṅhâḱ kêśariṇaḱ*. 2) m. leo. Am.

केशव *kêśavá* (a *ké'śa* s. *va*) 1) comam multam vel pulchram habens. 2) m. cognomen Kṛśṇi.

केशहस्त *kêśahasta* m. (e *ké'śa* et *hásta* capillorum abundantia) coma multa vel ornata. Am. In. 5. 6.

केशिन् *kêśín* m. (a *ké'śa* s. *in*) 1) comâ pulchrâ praeditus. 2) m. leo. 3) m. nomen Dâityi, quem Kṛśṇus interfecit. B'. 18. 1.

केशिनी *kêśinî* f. (a praec. signo fem. *î*) n. pr. N. 22. 1.

केसर *ké'sara* m. n. (ut videtur, e *ké'śara*, mutato *ś* in *s*) fibra, filum (plantae). Rag'. 4. 67. 9. 34.

कै *kâi* 1. par. *kâ'yâmi* (*śabdê*) sonare. (Hib. *cail* „a voice, a name", *cailbhe* „a mouth".)

कैकय *kâikaya* m. (a *ké'kaya* s. *a*) a Kêkayo descendens. Dr. 5. 16.

कैतव *kâitava* n. (a *kitavá* m. lusor, s. *a*) 1) lusus. N. 26. 10. 2) fraus, v. 1. शठ् *śaṭ*.

कैरव *kâirava* n. nymphaea alba esculenta. Am.

कैरात *kâirâta* adj. (a *kírâta* q. v. suff. *a*) ciràticus. A. 3. 20.

कैलास *kâilâsa* m. mons sic dictus, ad Himâlayicos montes pertinens, Dei Kuvèri sedes.

कैवर्त *kâivarta* m. (a *kêvárta* s. *a*) piscator. Am.; Hit. 114. 1.

कोकिल *kôkilá* m. cuculus niger vel indicus.

कोटर *kôṭará* 1) nudus. Śak. 7. 7. 2) m. n. cavum arboris. Am.

कोटि *kó'ṭi* f. 1) extremitas, cuspis, cacumen. Rag'. 6. 14: *aṅgadakôṭi*; 7. 43: *śyênanak'âgrakôṭi*; 9. 12: *śitakôṭinâ kuliśêna*; 11. 81: *b'ûminihitâikakôṭi tat kârmukam*. 2) numerus 10,000,000.

कोटिक *kôṭika* m. nom. pr. Dr. 1. 16.

कोटिकाश्य *kôṭikâśya* m. id. Dr. 1. 17.

कोटिशस् *kôṭiśas* (a *kó'ṭi* s. *śas*). Hoc adverbium cum primitivo *kó'ṭi* eandem rationem habet, quam Latinorum catervatim cum caterva. Su. 3. 14.

कोण *kôṇa* m. (r. *kuṇ* s. *a*) plectrum. Wils. „a bow of a lute, a fiddle stick etc." Râm. III. 55. 26.

कोदण्ड *kôdaṇḍá* m. n. (ut videtur, e *daṇḍá* praefixo *kô*) arcus. Hit. 35. 11.

कोद्रव *kôdrava* n. frumentum quoddam, quo egeni vescuntur, paspalum frumentaceum. B'ar. 2. 98.

कोप *kôpa* m. (r. *kup* s. *a*) ira, iracundia.

कोपन *kôpana* (r. *kup* s. *ana*) 1) iracundus. Mah. 1. 1354. 2) iratus. Ur. 60. 18.

कृत्ति *kṛ́tti* f. (r. *kart kṛt* s. *ti*) 1) actio findendi. 2) pellis. 3) cortex arboris *b́ûrǵapatra* dictae. (Cf. hib. *cart* cortex, lat. *cortex*, quod ortum esse videtur e *corti* = scr. *karti*, adjecto *c*, sicut fem. suff. *trî* apud Romanos sonat *tric*, e. c. *genitric* = scr. *ǵánitrî*.

कृत्तिका *kṛ́ttikâ* f. (a *kṛ́tti* actio findendi, s. *ka* in fem.) 1) pl. sex nymphae, Kârtikêyi nutrices. Raǵ. 14. 22. 2) tertia constellatio lunaris, sex stellas complectens.

कृत्तिवासस् *kṛ́ttivâsas* m. (e *kṛ́tti* pellis et *vấsas* vestis) cognomen dei Śivi. Am.; Mah. 2. 1642.

कृत्य *kṛtyá* (r. *kar kṛ* s. *ya* inserto *t*, gr. 557) 1) faciendus. 2) infensus, hostilis, v. sq. 3) subst. n. negotium, officium.

कृत्यका *kṛtyakâ* f. (a praec. s. *ka* vel *aka* in fem.) vexatrix. N. 13. 29.

कृत्यवत् *kṛtyavant* (a *kṛtyá* s. *vant vat*) officiosus, officii colendi studiosus. Dr. 7. 6.

कृत्रिम *kṛtrí́ma* (r. *kar kṛ* s. *trim*) artificiosus. Raǵ. 13. 75. 19. 37 (v. *kar kṛ* et *kṛ́ti*).

कृत्स्न *kṛtsná* (ut videtur, a r. *kar kṛ*) totus, omnis, universus. Br. 1. 17. N. 24. 23. B́. 3. 29.

कृप *kṛ́pa* m. nom. pr. A. 11. 3.

कृपण *kṛpaṇá* (r. *karp kṛp* s. *ana* v. euph. r. 94[a]) miserandus, miser. Br. 3. 12. N. 12. 34. B́. 2. 49.

कृपा *kṛpấ* f. (r. *karp kṛp* s. *â*) miseratio, misericordia. Br. 1. 5.

कृमि *kṛ́mi* m. (fortasse a r. *karś kṛś* vel *kram*) insectum, vermis. Raǵ. 16. 20: *tiraskriyantê kṛmitantuǵâlâiḣ . . . gavâkśâḣ* (schol. Calc. *kṛ́mi* explicat per *ûrṇanâb́a*); B́ar. 1. 63: *kṛmikulaśatâvṛtatanuḣ . . . śvâ*. (*kṛ́mi* correptum est e *karmi*. Lit. *kirminis*, *kirmĕlĕ*, russ. червь *ćervj*, mutato *m* in *v*; hib. *cruimh*, cambro-brit. *pryv*; goth. *vaurms*, th. *vaurmi*, e *hvaurmi*, v. gr. comp. 388; lat. *vermi-s* e *quermi-s*; fortasse gr. ἕλμινς e ἕρμινς, cf. lit. *kirminis*.)

कृमिल *kṛmila* (a praec. s. *la*) verminosus.

कृश *kṛśá* (r. *karś kṛś* s. *a*) macer, tenuis. N. 16. 9. (Hib. *creas* „narrow, straight", *caoile* macies = *kârśya* q. v., mutato *r* in *l*; lat. *parcus*, *parvus*; v. r. *karś kṛś*.

कृशानु *kṛśấnu* m. ignis. Raǵ. 2. 49. 7. 21.

कृषि *kṛśí* f. (r. *karś kṛś* s. *i*) aratio, agricultura. B́. 18. 44.

कृषिन् *kṛśin* m. (r. *karś kṛś* s. *in*) arator. Su. 2. 24.

कृष्ण *kṛśṇá* 1) niger, violaceus. 2) m. nom. pr. Kṛśṇus, deus Viśṇus humanâ formâ indutus. Dual *kṛśṇâu* Kṛśṇus et Arǵunus. (Russ. черный *ćernyĭ* niger ejectâ sibilante.)

कृष्णवर्त्मन् *kṛśṇavartman* m. (nigram viam habens, Bah. e praec. et *vártman* via) ignis.

कृष्णसर्प *kṛśṇasarpa* m. (e *kṛśṇá* et *sarpá*) serpens niger. Hit. 67. 7.

कृष्णा *kṛśṇâ* f. nomen Pâṇḍavorum uxoris.

कृष्णाय् *kṛśṇây* (denom. a *kṛśṇá*, gr. 520) nigrare. Hit. 22. 74: *aṅgâraḣ śîtaḣ kṛśṇâyatê karam*. (Russ. черню *ćernju* nigro.)

केका *kêkâ* f. pavonum clamor. Raǵ. 1. 39.

केकिन् *kêkín* m. (a praec. s. *in*) pavo. Am.

केत् *kêt* 10. par. advocare, invitare; consilium dare (proprie: facere ut aliquis sciat, caus. radicis *kit* scire).

केत *kḗta* m. (r. *kit* s. *a*) 1) domus, habitatio. 2) in dial. vêdicâ: mens. Ros. L. 14: *divyô gand́arvô kêtapûḣ kêtan naḣ punâtu*.

केतक *kêtaka* m. केतकी *kêtakî* f. (r. *kit* s. *aka*) planta quaedam, Pandanus odoratissimus. Raǵ. 13. 16.

केतन *kêtana* n. (r. *kit* s. *ana*) 1) signum, insigne. Mah. 1. 8188. 2) vexillum. 3) habitatio. R. Schl. I. 75. 8.

केतु *kêtú* m. (r. *kit* s. *u*) vexillum. N. 12. 38.

केदार *kêdâra* m. campus.

केप् *kêp* 1. âtm. (*gatyâm* K. *gatyâń ćâlê* V.) ire, se movere, vacillare. (Cf. *kamp*, *gêp*.)

केयूर *kéyûra* n. armilla. Raǵ. 6. 68; m. B́ar. 2. 16.

कूप् kûp 10. par. (*dâurbalyê*) debilem esse.

कूप *kû'pa* m. 1) fovea, cavum, specus. 2) puteus. B'ar. 2. 41. (Gr. κύπη, russ. копаю *kopaju* fodio.)

कूर्द् *kûrd* 1. âtm. (*krîḍâyâm*) ludere, v. *kurd*. (Huc trahi possit lat. *lûdo*, ita ut ortum sit ex *ûldo* pro *ûrdo*, abjectâ gutturali sicut in *amo* — v. *kam* — et litteris transpositis.)

कूर्दन *kûrdana* n. (a praec. s. *ana*) ludus, jocus. Am.

कूर्म *kûrmá* m. testudo. N. 12. 113. (Fortasse gr. κλέμμυς, χέλυς, χελώνη quodam modo cum *kûrmá* cohaerent, mutato *r* in *l*.)

कूर्मपृष्ठोन्नत *kûrmapṛś'ṭ'ônnata* adj. (Karm. e *kûrmapṛś'ṭ'a* testudinis tergum et *unnata*, v. *nam* praef. *ut*, erectus) testudinis tergi instar erectus, altus (convexus). In. 5. 12.

कूल् *kûl* 1. par. (*âvaraṇê* K. *âvṛtâu* V.) tegere, protegere, v. sq.

कूल *kû'la* n. (r. *kûl* s. *a*) ripa, littus. R. Schl. I. 1. 28: *gaṅgâkûlê*. (Hib. *cul* „custody, guard, defence; the back part of any thing"; *col* „an impediment, a prohibition".)

कूवर *kûvara* m. n. temo.

कृक *kṛka* m. gula, fauces. Hêm.

कृकण *kṛkaṇa* m. perdicis species. Am.

कृकवाकु *kṛkavâ'ku* m. (e *kṛka* et *vâku* a rad. *vać* suff. *u*) 1) gallus. Am. 2) pavo. (Cum prima hujus comp. parte convenit hib. *cearc* gallina, v. *kṛkaṇa*).

कृच्छ्र *kṛććrá* (ut mihi videtur, e *kṛt*, vel *kṛtá* abjecto *a*, et *śra* e *śrama* abjectâ syllabâ finali) 1) difficilis, molestus, aerumnosus. 2) n. difficultas, onus, molestia, miseria. H. 1. 15. Br. 3. 11. N. 15. 16. 24. 18.

कृत् *kṛt* (r. *kar kṛ* s. *t*, gr. 573) faciens (in fine compp.). B'. 3. 5. A. 4. 30.

कृत *kṛtá* (part. perf. pass. a r. *kar kṛ* s. *ta*) 1) factus. 2) subst. n. factum, facinus. Loc. *kṛtê'* et instr. *kṛtê'na* tanquam praepositiones significant propter, c. genit. aut in compositione cum nomine recto. N. 4. 3. 9. 19. Sâ. 5. 94. — V. *kṛtám*.

कृतकर्मन् *kṛtákarman* (Bah. e *kṛtá* factus et *kárman* factum, opus, negotium) factum negotium habens, qui negotium suum egit. H. 4. 31. A. 10. 67.

कृतकाम *kṛtakâma* (Bah. e *kṛtá* et *kâ'ma*) factam i. e. expletam optationem, voluntatem habens. Su. 1. 19.

कृतकृत्य *kṛtakṛtya* (Bah. e *kṛtá* et *kṛtyá* n. faciendum) i. q. *kṛtákarman*. In. 5. 1. Su. 4. 1. B'. 15. 20.

कृतघ्न *kṛtag'na* (qui factum destruit, e *kṛtá* et *g'na* occidens, destruens) ingratus, immemor beneficii.

कृतज्ञ *kṛtaǵńa* (qui factum novit, e *kṛtá* et *ǵńa* q. v. noscens) gratus, beneficii memor.

कृतनाशक *kṛtanâśaka* (e *kṛtá* factum et *nâśaka* destruens, a r. *naś* in form. caus. s. *aka*) ingratus. Hit. 105. 1, v. *kṛtag'na*.

कृतम् *kṛtám* (acc. τοῦ *kṛtá*) particula prohibitiva, cum instrumentali substantivorum abstractorum. apage, aufer, absit; e. c. Ur. 84. 8: *kṛtam parihâsêna*; Rag'. 11. 41: *kṛtaṅ girâ*.

कृतश्रम *kṛtaśrama* (e *kṛtá* et *śrama* lassitudo) laboriosus, operosus, studiosus. Mah. 1. 852.

कृताञ्जलि *kṛtâńǵali* (Bah. e *kṛtá* et *ańǵalí* q. v.) factam manuum conjunctionem, implicationem habens. B'. 11. 14.

कृतान्त *kṛtânta* m. (Bah. e *kṛtá* et *ánta* finis) 1) sors, fatum. 2) cognomen Yami, dei mortis. Hit. 9. 5. 3) conclusio demonstrata, Wils. „a demonstrated conclusion, proved or established doctrine". B'. 18. 13.

कृतार्थ *kṛtârt'a* (factam rem habens, Bah. e *kṛtá* et *árt'a* res) optatum consecutus, laetus, contentus. N. 16. 10. 18. 21.

कृतास्त्र *kṛtâstra* (facta arma habens, Bah. e *kṛtá* et *astrá* telum) armorum gnarus. N. 12. 86.

कृति *kṛ'ti* f. (r. *kar kṛ* s. *ti*) 1) actio, opus, opera. Hit. 97. 7. 2) carmen. Rag'. 15. 33. (Hib. *ceard* f., island. *gerdh*, th. *gerdhi* f., lat. *ars*, v. r. *kar kṛ*.)

कृतिन् *kṛtín* (a *kṛtá* factus, s. *in*) 1) factam rem, factum negotium habens. Raǵ. 3. 51. 2) habilis, dexter. Raǵ. 11. 29.

कुवेल *kuvêla* n. lotus flos. Hêm.

1. कुश् *kuś* 4. par. (*śliśi*) amplecti, v. *kus*. (Fortasse gr. κύω, κυνέω abjectâ consonante finali.)

2. कुश् *kuś* 1. et 10. par. *dyutâu* splendere.

कुश *kuśá* 1) m. n. graminis species, Poa cynosuroides, quam Indi venerantur et in multis sacris ritibus adhibent. 2) n. aqua. Am.; v. *kuśêśaya*.

कुशल *kúśala* 1) salvus, felix, prosper. N. 16. 29. B'. 18. 10. 2) habilis, dexter, peritus, gnarus. In. 2. 28. N. 12. 83. 19. 18. 22. 12. 3) subst. n. salus, fortuna, prosperitas. N. 2. 16. 12. 71. 13. 31. 22. 2.

कुशलिन् *kuśalín* (a praec. s. *in*) salvus, felix. N. 2. 16. 16. 29.

कुशूल *kuśûla* m. horreum, granarium. Hit. 5. 10. 66. 13. 18. 19.

कुशेशय *kuśêśaya* n. (e *kuśê* in aqua et *śaya* qui jacet) lotus flos. Rag'. 6. 18.

कुष् *kuś* 9. par. (*niśkarśê*) extrahere; cf. *karś kṛś*.

कुष्ठ *kúśt'a* (e *ku* et *st'a*) leprae. Am.

कुस् *kus* 4. par. i. q. *kuś*.

कुसरित् *kusarit* f. (e *ku* et *sarít* fluvius) fluvius tenui aquâ. Hit. 30. 7.

कुसुम *kusúma* n. flos.

कुसुमाकर *kusumâkara* m. (florum multitudinem habens, e praec. et *âkará* multitudo) ver. B'. 10. 35.

कुसुमित *kusumitá* (a *kusúma* s. *ita*) floridus. Sâ. 4. 26.

कुसुमेषु *kusumêśu* m. (e *kusúma* et *íśu* sagitta) nomen Anaṅgi.

कुस्म् *kusm* 10. âtm. (*kusmitê* V.) distorto vultu ridere. (Luce clarius est verbum *kusmáyê* compositum esse e particula *ku* et *smáyê* rideo a r. *smi*; scribendum igitur est *kusmi*, quod secundum 1mam cl. format *kusmáyê*.)

कुह् *kuh* 10. âtm. (*vismâraṇê* K. *vismâpanê* V.) decipere, fallere; v. sq.

कुहक *kúhaka* m. (r. *kuh* s. *aka*) 1) deceptor. 2) actio decipiendi, destitutio. Hit. 129. 22.

कुहन *kuhana* m. (r. *kuh* s. *ana*) n. pr. Dr. 2. 11.

कुहना *kuhanâ* f. (r. *kuh* s. *ana* in fem.) simulatio pietatis, sanctitatis. Am.

कुहर *kuhara* n. caverna, specus. Hit. 58. 2.

1. कू *kû* 6. âtm. *kuvê'* (*śabdê* K. *ârtasvarê* V.) sonare; gemere. (Cf. *kûǵ*, gr. κωκύω.)

2. कू *kû* 9. par. âtm. *kunâ'mi*, *kunê'*. id.

कूज् *kûǵ* 1. par. sonare (praesertim de avibus). R. Schl. prooem. 1: *kûǵantam . . . vandê vâlmîkikôkilam*; de arundine Rag'. 2. 12; v. *kûǵita*.

c. *ava* id. Râm. III. 70. 12: *vihagô b'ṛṅgarâǵô syam ... kôkilênâ 'vakûǵati.*

c. *upa* id. N. 12. 113: *ćakravâkôpakûǵita*.

c. *nis* id. Râm. III. 69. 36: *niśkûǵantaḱ śub'â giraḱ*.

कूजित *kûǵita* n. (r. *kûǵ* s. *ta*) sonitus. Rag'. 9. 26: *śaṭpada kôkilakûǵitam*; 4. 62: *śârṅgakûǵita*.

1. कूट् *kûṭ* 10. par. (*dâhê mantrê*) urere; consulere, deliberare. (Cf. angl. *heat*, *hot*; island. vet. *hiti* calor, *heitr* calidus, nostrum *Hitze*, *heifs*. V. 2. *kuṭ*.

2. कूट् *kûṭ* 10. âtm. (*aprasâdê* K. *aprasâdâpradôḱ* V.) inclementem, non faventem, non munificum esse.

कूट *kûṭá* m. (r. *kûṭ* s. *a*) vertex, cacumen. N. 12. 8. 2) acervus, v. *kûṭaśas*. 3) fraus. Mah. 1. 2476: *na kûṭamânâir vaṇiǵaḱ paṇyam vikrîṇatê tadâ*; v. *kûṭaband'a*.

कूटक *kûṭaka* n. (r. *kûṭ* s. *aka*) vomer. Am.

कूटबन्ध *kûṭaband'a* m. (e *kûṭá* fraus et *band'a*) laquens (Fallstrick). Rag'. 13. 39.

कूटशस् *kûṭaśas* adv. (a *kûṭá* suff. *śas*) acervatim. A. 9. 5.

कूड् *kûḍ* 6. par. (*ǵ'asanê* K. *ǵ'ânyê bakśê* V.) edere; solidum esse.

कूण् *kûṇ* 10. par. âtm. (*saṅkôćê*) curvare, inflectere.

कुमुद्वती kumudvatí f. (a praec. signo fem.) 1) i. q. kumudíní. Śak. 52. 6 infr. 2) nymphaeae species, Wils. „Menyanthes indica or cristata". Rag̀. 6. 36.

कुम्प् kump 1. et 10. par. (str̥tyâm; scribitur kup, gr. 110^a)) sternere. Cf. kumb.

कुम्ब् kumb 10. par. (čâdanê K. str̥tyâm V.; scribitur kub, gr. 110^a)) tegere; sternere.

कुम्भ kumb́á m. 1) vas aquarium, urna. N. 23. 11. 2) modii frumentarii genus. 3) tumor in superiore parte frontis elephanti, Wils. „There are two of these projections, which swell in the rutting season." Dêv. 3. 13. (Cf. gr. κύμβη.)

कुम्भकार kumb́akâra m. (e praec. et kâra factor) figulus.

कुम्भयोनि kumb́ayôni f. (Bah. e kumb́á et yôni) nomen Apsarasis cujusdam. In. 2. 30.

कुम्भिन् kumb́ín m. (a kumb́á s. in) elephantus. Hêm.

कुम्भिल kumb́ila m. fur.

कुम्भीर kumb́íra m. crocodilus. Am.; Wils. „the crocodile of the Ganges, the longnosed alligator".

कुम्भीरक kumb́íraka m. (a praec. s. ka) fur. Ur. 32. 8 infr., cf. kumb́ila.

1. कुर् kur 6. par. (śabdê) sonare.

2. कुर् kur v. kar kr̥, gr. 344.

कुरङ्ग kurañgá m. antilope. Ur. 77. 9 infr.

कुरर kúrara (r. kur) m. haliaeetus. N. 12. 113.

कुररी kurarí f. fem. praec.

कुरु kúru m. nom. pr., unus e majoribus D́r̥tarâśṭri et Pâṇḍûs.

कुरुक्षेत्र kurukśêtrá n. (e kúru et kśḗtra) nomen regionis prope urbem Dehli.

कुरुरी kururí f. probabiliter i. q. kurarí, scilicet haliaeetus femineus. N. 11. 20. A. 10. 63 (in ed. Calc. legitur kurarí).

कुरुवक kuruvaka m. nomen plantae, Wils. „1) The crimson amaranth. 2) A purple species of barleria. 3) Also a yellow kind".

कुर्द् kurd 1. âtm. (krîḍâyâm) ludere, cf. kûrd, gud.

कुल् kul 1. par. (banduśañhatyôḣ) colligere; cognatum esse.

c. â turbare, perturbare. Hit. 39. 20: smarâkulitamati; Râm. III. 71. 10: śôkênâ "kulitêndriya. — Cum vi + â id. Râm. I. 45. 7: krôd́avyâkulita.

c. sam id. Râm. III. 49. 2: sañkulitêndriya.

कुल kúla n. (r. kul s. a) familia, genus. H. 4. 5. Br. 2. 14. (Hib. gaol „a family or kindred".)

कुलगिरि kulagiri m. (e praec. et girí) mons principalis, quorum septem enumerantur, v. kulab́ûb́r̥t.

कुलटा kulaṭâ femina impudica. Am.; Mr̥. 288. 11.

कुलभूभृत् kulab́ûb́r̥t m. (e kúla et b́ûb́r̥t) i. q. kulagiri. Rag̀. 17. 78.

कुलस्त्री kulastrí f. (Tatp. e kúla et strí femina) femina generosâ stirpe orta. N. 18. 8; v. sq.

कुलाङ्गना kulâñganâ f. id. Sâ. 7. 15.

कुलाय kulâya m. (e kúla et aya a r. i ire, s. a) nidus. Am.

कुलिश kúliśa n. fulmen. Dêv. 8. 34.

कुलीन kulína (a kúla s. îna) nobilis, generosus. N. 17. 42.

कुलीर kulîra m. n. cancer. Hit. 114. 9; zodiaci constellatio. R. Schl. I. 19. 8.

कुल्य kulya (a kúla s. ya) adj. 1) familiaris. B́ar. 3. 24. 2) generosâ stirpe ortus. — subst. n. (ut videtur, a r. kul s. ya) os, ossis. Am.

कुल्या kulyá f. (r. kul s. ya in fem.) 1) flumen. Rag̀. 7. 46. 2) canalis. Śak. 7. 12. Rag̀. 12. 3.

कुवल kúvala n. lotus flos. Am.

कुवलय kuvalaya n. id. Am.

कुवाद kuvâda (ex ku et vâda dicens) maledicus, calumnians. Am.

कुवेर kuvḗra (vêd. kúvêra) m. (Karm. e ku et vêra m. n. corpus) Deus divitiarum (sic dictus propter deformitatem suam; fingitur enim cum tribus cruribus et octo dentibus).

कुतस् *kútas* (a *ku* q. v. s. *tas*) 1) unde? H. 2. 24. 4. 27. 2) nedum, multo minus. B'. 4. 31; sequente *êva*. In. 1. 17. Br. 1. 28.

कुतुक *kutuka* n. i. q. sq. Am.

कुतूहल *kutûhala* n. 1) voluptas. N. 1. 16. 13. 48. 2) curiositas, cupiditas et studium novarum rerum. Śak. 19. 6 infr. Up. 78.

कुत्र *kútra* (a *ku* q. v. s. *tra*) ubi?

कुत्रचित् *kutraćit* (e praec. et *ćit*) alicubi.

कुत्स् *kuts* 10. âtm. 1) spernere, contemnere. Râm. I. 49. 18: *kutsitâ vićariśyat'a*. 2) conviciari, maledicere. D'rit. 57: *kutsayitvâ vaćôb'ih*; part. praes. par.: *kutsayan*. Mah. 1. 5286. (Lit. *kusinu* adversor.)

कुथ् *kut'* 4. par. (*pûtib'âvê* K. *pûtitvê* V.) foetere (cf. *pûy*).

कुथ *kút'a* m. elephanti tegmentum versicolor. Am.

कुथा *kut'â* f. id.

कुन्त *kunta* m. jaculum uncinatum. Am. (= *prâsa*).

कुन्तल *kuntala* m. capillus. Ćaur. 4.

कुन्ती *kuntî* f. 1) nomen regionis. H. 1. 31. 2) regis Pàndûs uxor.

1. कुन्थ् *kunt'* 1. par. (*hinsâsanklêśayôh* K. *klêśê vadê* V., scribitur *kut'*, gr. 110[a]) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. lat. *quatio*, *per-cutio* et scr. *put'* quod ex *kut'* mutatâ gutturali in labialem ortum esse censeo.)

2. कुन्थ् *kunt'* 9. par. *kut'nâmi* (gr. 347) id.

कुन्द *kunda* m. n. jasmini species, jasminum multiflorum vel pubescens. Am.

कुन्द्र् *kundr* 10. par. (*anrtab'âśanê* K. *mit'yôktâu* V.; scribitur *kudr*, gr. 110[a]) mentiri.

1. कुप् *kup* 4. par. irasci. Hit. 76. 13; cum dat. pers. Rag'. 3. 56: *ćukôpa tasmâi sa b'rśam*. *kupitá* iratus. N. 20. 32. — âtm. cum accus. Râm. I. 39. 7: *kupyatê dêvân*. — (Lat. *cupio*, nostrum *hoffe*, angl. *hope*.)

c. *ati* valde irasci. Râm. III. 72. 66.

c. *pra* i. q. simpl. Hit. 74. 8. caus. Man. 9. 314: *kô na naśyêt prakôpya tân*.

2. कुप् *kup* 10. par. (*b'âśârtê* K. *dyutâu* V.) loqui; splendere. (Cf. hib. *cubhas* „a word, a promise", goth. *HUF* lamentari.)

कुपूय *kupûya* (e *ku* et *pûya* pus) vilis, abjectus. Am.

कुप्य *kúpya* n. quodvis metallum excepto auro et argento, ut cuprum etc. Am.

कुब्ज *kubǵa* gibbosus, gibberosus. Am. (Lit. *kuprà* gibber, *kupôtas* gibbosus, gr. κυφός, κύπτω, lat. *gibbus*, *gibba*, *gibber*; fortasse etiam nostrum *Höcker*, mutatâ labiali in gutturalem.)

कुब्जक *kubǵaka* (a praec. s. *ka*) id. Lass. 32. 13.

कुमार् *kumâr* 10. par. (denominativum a sq.) ludere.

कुमार *kumârá* m. (ut mihi videtur e *ku* et *mâra* — a r. *mar mr* — quod secundum originem suam virum significare possit, sicut *mártya* q. v.) 1) puer qui ad quintum annum nondum pervenit. Br. 2. 7. N. 1. 8. 2) princeps juventutis, regni heres. Am.: = *yuvarâǵa*. 3) cognomen Kârtikêyi.

कुमारव्रत *kumâravrata* n. (e praec. et *vrata*) votum coelibatûs. Ur. 77. 5 infr.

कुमारी *kumârî* f. (a *kumârá* signo fem. *î*) puella (a decimo usque ad duodecimum annum).

कुमाल् *kumâl* 10. par. (ortum est e *kumâr* mutato *r* in *l*) i. q. *kumâr*.

कुमुद् *kumud* f. i. q. sq.

कुमुद *kumuda* n. 1) Nymphaea esculenta alba. 2) Nymphaea rubra.

कुमुदिनी *kumudínî* f. (a praec. s. *in* in fem.) cumudis floribus abundans locus.

कुमुदिनीनायक *kumudininâyaka* (e praec. et *nâyaka* ductor, dux, dominus) luna. Hit. 79. 5.

कुमुद्वन्त् *kumudvánt* n. (a *kumud* suff. *vant vat*) 1) lotis abundans. Rag'. 4. 19. 2) m. n. i. q. *kumudínî*. Am.

कुञ्जररूपिन् kuńgararúpín (a kuńgarúpa elephanti forma, s. in) elephanti formam habens. Su. 2. 20.

1. कुट् kuṭ 6. par. (kâuṭilyê) inflexum esse, v. kuṭilá.

c. pra torrere, assare. Maḥ. 1. 2842: b'akšayanti sma mâńsâni prakuṭya vid'ivat tadâ; v. sq. et kuṭṭ.

2. कुट् kuṭ 10. âtm. (pratâpanê) calefacere, urere. (Cf. 2. kûṭ, kuṭṭ. Hib. cuatan sol. v. Pict. p. 23.)

कूट kúṭa m. n. hydria. Am.

कुटि kuṭi m. f. (r. kuṭ s. i) casa. Am. (Cf. angl. hut, nostrum Hütte.)

कुटिल kuṭilá (r. kuṭ s. ila) curvus, inflexus, flexuosus. Dêv. 2. 8.

कुटुम्ब् kuṭumb 10. âtm. (d'rtyâm) tenere, ferre, perferre.

कुटुम्ब kuṭumba m. progenies, stirps. Rag'. 7. 68.

कुटुम्बक kuṭumbaka (a praec. s. ka) 1) adj. propinquus, cognatus. 2) n. familia. Ḥit. 21. 2.

कुटुम्बिन् kuṭumbín (a kuṭumba s. in) pater familias. Ur. 36. 15.

कुटुम्बिनी kuṭumbinî f. (a praec. signo fem. î) uxor. Rag'. 8. 85.

1. कुट्ट् kuṭṭ 1. par. (pratâpanê) calefacere, v. 2. kuṭ.

2. कुट्ट् kuṭṭ 10. par. (ćêdanê K. kutsâćidôḱ V.) scindere, contemnere.

कुट्टनी kuṭṭanî f. (ut videtur, a r. kuṭṭ s. ana in fem.) lena, libidinis ministra (Kupplerin). Ḥit. 11. 8.

कुट्टिम kuṭṭima m. n. pavimentum. Rag'. 11. 9.

कुट्मल kuṭmalá m. n. calyx efflorescens. Ḥit. 39. 15.

कुठ kuṭ'a m. arbor. Am.

कुठार kuṭ'âra m. (e praec. et ara a r. ar ṛ s. a) securis. Râm. I. 4. 20.

कुठारी kuṭ'ârî f. (fem. praec.) id.

कुड् kuḍ 6. par. (bâlyê K. adanê V.) puerilem esse; edere.

कुड्य kuḍya n. (ut videtur, a r. 3. kuṇḍ s. ya) paries. Maḥ. 2. 731.

1. कुण् kuṇ 6. par. (śabdôpakaraṇayôḱ) sonare, adjuvare. (Cf. kaṇ, kvaṇ, ćaṇ, svan, lit. źwanù sono.)

2. कुण् kuṇ 10. par. (âmantraṇê K.) salutare, valedicere.

कुणप kuṇápa m. corpus mortuum. Am.

कुणि kuṇi m. i. q. kukara. Am.

कुण्ट् kuṇṭ 1. par. (vâikalyê, scribitur kuṭ, gr. 110[a)]) conturbatum, mutilatum, dirutum esse.

कुण्ठ् kuṇṭ' 1. par. (âlasyê K. k'ôṭanê vâikalyê âlasyê V.; scribitur kuṭ, gr. 110[a)]) claudum, mutilatum, pigrum esse; v. sq.

कुण्ठ kuṇṭ'a (r. kuṇṭ' s. a) segnis, tardus, piger. Am.: mandaḱ kriyâsu yaḱ.

1. कुण्ड् kuṇḍ 1. par. (vâikalyê, scribitur kuḍ, gr. 110[a)]) i. q. kuṇṭ.

2. कुण्ड् kuṇḍ 1. âtm. (dâḥê, scribitur kuḍ, gr. 110[a)]) urere, cf. kuṭ.

3. कुण्ड् kuṇḍ 10. par. (rakšaṇê, scribitur kuḍ, gr. 110[a)]) servare, tueri.

कुण्ड kuṇḍá 1) n. urceus, urna, hydria. Maḥ. 1. 4500. 4504. 2) caverna in terrâ facta ad servandum ignem sacrum. 3) puteus. Rag'. 1. 84. 4) adulterino sanguine natus e feminâ, vivente marito. Am.

कुण्डक kuṇḍaka m. (a praec. s. ka) i. q. kuṇḍá m. sgfc. 1. Up. 45.

कुण्डल kuṇḍalá n. 1) annulus. N. 14. 3 (v. gr. 585). 2) annulus de auricula suspensus. 3) vinculum, armilla, collare, monile.

कुण्डलिन् kuṇḍalín (a praec. s. in) possess. praec.

कुण्डलीकृत kuṇḍalîkṛta adj. (e kuṇḍalá et kṛtá, v. gr. 585) annulus factus. N. 14. 3.

कुण्डिन kuṇḍiná n. nomen urbis Vidarb'orum. N. 21. 2.

कीचक kî́ćaka m. arundo bambos vento stridens. Ragʿ. 2. 12. 4. 73.

कीट् kîṭ 10. par. (bandʿê K. bandʿavarṇayôḱ V.) ligare; tingere.

कीट kîṭá m. insectum, vermis. Ḥit. 8. 7. (Gr. κίς.)

कीदृश kîdṛ́śa (gr. 263) qualis? Ḥit. 4. 21. (Prâkr. kêrisa, slav. ko-likŭ, th. ko-liko, gr. πη-λίκος, goth. hvê-leiks, th. hvê-leika, nostrum we-lcher, lat. quâ-lis, v. îdṛ́śa et gr. comp. 417.)

कीर kîra m. psittacus. Am.

कीर्ण kîrṇá v. kar (kṝ), gr. 545.

कीर्त् kîrt v. kart (kṝt).

कीर्ति kî́rti, vêd. kîrtí f. (r. kar [kṝ] s. ti, v. kart [kṝt]) gloria. N. 20. 33.

कील् kîl 1. par. (bandʿê) ligare.

कील kîla m. 1) flamma. Am. 2) palus, sudes, stipes. Am.: = śaṅku, v. sq.

कीलक kîlaka m. (a praec. s. ka) lignum transversarium. Ḥit. 49. 11. 13. 15.

कीला kîlâ f. i. q. kîla.

कीलाल kîlâla n. 1) aqua. 2) sanguis. Am.

कीश kîśa m. simia. Am.

1. कु ku 1. âtm. 2. par. 9. par. kávê, kấumi, kunấmi (śabdê) sonare.

2. कु ku 6. âtm. kuvê (ârttisvarê) gemere. (Hib. caoi, caoidh „lamentation, mourning", caoidhim „I lament, mourn, grieve".)

3. कु ku stirps interrogativa, unde descendunt adverbia kútas et kútra. In initio compositorum nuda stirps adhibetur ad exprimendam contemptionem vel deminutionem (v. gr. 249).

कुंस् kuṅs 10. par. (bʿâśârtʿê K. bʿâsanê V., scribitur kus, gr. 110[a]) loqui; splendere (cf. kas, goth. hausja, nostrum höre).

कुक् kuk 1. âtm. (âdânê) capere, sumere.

कुकर kukara (ex ku et kara manus) manum intortam vel debilem, languidam habens. Am.

कुकृत्य kukṛtya n. (e ku et kṛtyá n. faciendum, negotium) negotium exiguum, leve. Ḥit. 76. 14.

कुक्कुट kukkuṭá m. gallus. Ḥit. 106. 17.

कुक्कुभ kukkubʿa m. Phasianus gallus. Am.

कुक्कुर kukkurá m. canis. Ḥit. 50. 3.

कुक्षि kukší m. venter, uterus. Ragʿ. 10. 66; trop. Ragʿ. 2. 38: adrikukši; A. 5. 11: samudrakukši. (Lat. coxa, coxendix, gr. κοχώνη? germ. vet. bûh, nostrum Bauch, mutatâ gutturali in labialem.)

कुङ्कुम kuṅkuma m. crocus. Am.

1. कुच् kuć 1. par. (rôdʿaparkakâuṭilyalêkʿanêśu) impedire, includere; conjungere, miscere, tangere; inflexum esse; scribere. V. kuńć.

2. कुच् kuć 1. 6. par. (saṅkôćê) curvare, inflectere. V. kuńć.

c. sam id. Bʿar. 3. 74: gâtraṅ saṅkućitam. — caus. id. Maḥ. 1. 2843: kêćid gaǵâḱ ... saṅkôćyâ 'grakarân bʿîtâḱ pradravanti sma.

3. कुच् kuć 1. par. (târaśabdê) altum, acutum sonum edere.

कुच kuća m. (r. kuć s. a) mamma; N. 12. 16. cf. ćućuka, ćûćuka.

कुचाग्र kućâgra n. (e praec. et ágra) papilla. Am.

कुज् kuǵ 1. par. (stêyakaraṇê K. stêyê V.) furari.

कुञ्च् kuńć 1. par. inflexum esse. kuńćitá cincinnatus. In. 5. 6 ubi kuńćita pro kuńǵita legendum. (Hib. cuachaim „I fold, plait", cuach „a curl", cuachach „curled, frizzled"; v. kuć.)

c. vi corrugari. Maḥ. 1. 4112: vikuńćitalalâṭabʿṛt.

कुञ्ज् kuńǵ 1. par. (avyaktê śabdʿê K., scribitur kuǵ, gr. 110[a]) sonare.

कुञ्ज kuńǵa m. n. 1) locus repentibus plantis abundans. In. 1. 25. 2) umbraculum, casa frondea. 3) elephanti dens prominens. 4) maxilla inferior.

कुञ्जर kuńǵará m. (a praec. sgnf. 3. suff. ra) elephantus. Nom. pr. Dr. 2. 11.

e. c. Lass. 12. 20: *kim bahunâ mama b'âśitêna kartavyam.* In hujusmodi locutionibus part. pass. praet. gerundii loco fungitur, e. c. Dr. 7. 4. Ḥ. 4. 2. — Antecedente quopiam vocabulo interrogativo aliquis; B'. 2. 21: *kat'an sa . . . kañ g'âtayati hanti kam*; cum sequente *api* aliquis, quispiam. Ḥit. 4. 7; cum antecedente relativo et sequente *api* quisque, quicunque. N. 26. 9. (Lit. *kas* accurate convenit cum scr. nom. masc. *kas*; goth. *hva-s* quis? = scr. *kas*, *hvô* quae? = scr. *kâ*, *hva-ta* quid? = obsoleto कत् *kat*, ṣendico *kaḍ*; lat. *quis*, *quid*, a scr. th. *ki*; *quô*, *quod* [= scr. *kat*], *qui*, *quorum*, *quos*, a th. क *ka*. De fem. et neut. pl. *quae* pro *quâ* = goth. *hvô* v. gr. comp. 387. 394; ad th. कि *ki* etiam pertinet lat. *hi-c*, *ci-s*, *ci-tra*, l. c. 394. 395 et goth. *HI*, unde *hi-mma*, *hi-na*, *hi-ta*, *hi-drê*, angl. *he*, *hi-s*, *hi-m*, l. c. 397; gr. ΠΟ, ion. ΚΟ [πό-τερον, κό-τερον, πῶς, κῶς etc.]; slav. *kü-j*, *ka-ja*, *ko-je*, l. c. 388; hib. *cia*, scot. *co*, cambro-brit. *pa* quid?)

2. किम् *kim* adv. 1) cur. Br. 3. 2. 2) an, num. Ḥit. 39. 4: *asmin nirǵanê vanê kadâćit kim vyâd'â sańćaranti*; v. *kinnu*, *kińvâ*. 3) utrum (ob). Ḥit. 53. 18. 4) Cum sequente *punar* (*kim punar*) quanto magis vel quanto minus. B'. 9. 33. A. 5. 2.

किमर्थम् *kimárt'am* adv. (Tatp. e *kim*, tanquam interrogativi stirpe cum vi genitivi, et *art'am* v. *árt'a*) cur, quam ob rem. Ḥ. 4. 28.

किमु *kimu* v. *u*.

किमुत *kimuta* adv. (*kim* + *uta*) nedum, ne dicam. Rag'. 2. 62.

किंवदन्ती *kińvadanti* f. (e *kim* et *vadanti* part. praes. fem. radicis *vad* dicere) rumor, fama. Ḥit. 32. 7.

किंवा *kińvâ* (*kim* + *vâ*) an, num. Ur. 6. 1 infr.

किम्पचान *kimpaćâna* (e *kim* et *paćâna* coquens a r. *pać* s. part. praes. âtm., s. *âna* pro *mâna*) miser. Am.

किम्पुरुष *kimpuruśá* m. (e *kim* et *púruśa* vir) i. q. *kinnara*. Am.

कियत् *kíyant* (nom. *kíyân*, *kíyatî*, *kíyat*, a stirpe interr. *ki* s. *ant at* e *vant vat* abjecto *v*, mutato *i* stirpis *ki* in *iy* ex euphon. lege 51, v. *iyant*) quantus, quot. Ḥit. 56. 16. Pat. 4. — *kíyat* adv. aliquantulum, paululum. Ḥit. 86. 6.

किर *kirá* m. (r. *kar* [*kṛ*] s. *a*) aper. Am.

किरण *kirána* m. (r. *kar* [*kṛ*] s. *ana*) radius luminis. Rag'. 5. 74.

किरात *kirâta* m. Kirâtus, homo ferus, silvas et montes habitans et venatu vivens.

किरीट *kiríṭa* m. diadema, tiara. A. 5. 13.

किरीटिन् *kirîṭín* (a praec. s. *in*) 1) diadematus, tiaratus. A. 1. 3. B'. 11. 17. 2) cognomen Arǵuni. Dr. 5. 15.

किर्मीर *kirmîra* (ut videtur, a r. *kar* [*kṛ*]) 1) varius, versicolor. Am. 2) m. malus aurantia. (Cf. gr. κιῤῥός.)

1. किल् *kil* 6. par. (*śáity akrîḍanayôḥ* K. *śaukl krîḍê* V.) frigidum esse; ludere; album esse; (v. *kêli* et cf. hib. *cal* „a joke" ejectâ vocali radicali post guṇae incrementum).

2. किल् *kil* 10. par. (*kśêpê* K. *nudâu* V.) jaculari; mittere.

किल *kíla* sane, certe, profecto. In. 5. 28. Br. 3. 11. N. 12. 19.

किल्बिष *kilviśa* 1) adj. improbus, scelestus. Râm. III. 75. 43: *karma kilviśam.* 2) subst. n. *a*) peccatum. B'. 3. 13. 6. 45. *b*) piaculum. R. Schl. I. 62. 7.

किशल *kiśala* m. n. gemma (arboris), palmes, surculus, v. *kisala*.

किशलय *kiśalaya* m. n. id. v. *kisalaya*.

किशोर *kiśôrá* m. pullus. R. Schl. II. 20. 20.

किष्क् *kiśk* 10. âtm. (*vad'ê* V.) occidere. (Hib. *ceasaim* „I torment, crucify, vex".)

किष्कु *kiśku* m. f. cubitus. Maḥ. 2. 20.

किसल *kisala* m. n. i. q. *kisala*.

किसलय *kisalaya* m. n. id. Ur. 57. 6 infr.

कीकस *kíkasa* n. os, ossis. Am.

किञ्चन *kińćana* (nom. *káśćaná*, *kấćaná*, *kińćaná*, v. gr. 260) aliquis, quispiam, ullus. Sâ. 2. 21; praesertim in constructione cum negativo *na*, e. c. Su. 4. 3. 24. — accus. neut. *kińćaná* adverbialiter poniter, praesertim in constructione cum *na*, ad exprimendum nullo modo, neutiquam, nequaquam. Br. 1. 24. (Cum suffixo *ćaná* conferatur *hun* linguae goth., ubi *ni hvas-hun* idem valet ac sanscritum *na kaśćana*, v. gr. comp. 399.)

किञ्चित् *kińćit* (nom. *káśćit*, *kấćit*, *kińćit*, v. gr. 260) id. Br. 1. 17. Su. 1. 25. Ḥit. 21. 5. — *yaḱ kaśćit* id. Ḥit. 11. 5: *suvarṇakańkanań yasmâi kasmâićid dâtum iććâmi-kińćit* adv. paululum. Sâ. 4. 26. Dr. 9. 24. (Particula enclitica *ćit* quae in dialecto Vêdicâ etiam cum substantivis conjungitur — e. c. *vayaśćit* aves a *vi* — est neutrum stirpis *ći*, quod ortum est e *ki*, unde formis Vêdicis *mấkis*, *nấkis* respondent ṣend. [zend] *mâ-ćis*, [zend] *nai-ćis*, v. gr. comp. 399.)

किञ्चिलिक *kińćilika* m. v. sq.

किञ्चुलुक *kińćuluka* m. (fortasse e *kim* et *ćuluka* pro *ćaluka*, a r. *ćal* se movere) vermis. Am. Scribitur etiam *kińćilika*.

किञ्जल *kińǵala* m. (e *kim* et *ǵala* a r. *ǵal* tegere, s. *a*) fibra loti, v. sq.

किञ्जल्क *kińǵalka* m. (ut videtur, a praecedente, s. *ka*, ita ut *kińǵalka* mutilatum sit e *kińǵalaka*. Raǵ. 15. 52: *ḥimakliśṭakińǵalkam pańkaǵam*.

किट् *kiṭ* 1. par. (*gatâu* K.) ire. (Cf. *kaṭ*, ex quo *kiṭ* ortum esse censeo attenuato *a* in *i*, sicut *iṭ* q. v. ex *aṭ*.)

किटि *kiṭi* m. (r. *kiṭ* s. *i*) aper. Am.

किट्ट *kiṭṭa* n. sordes. Am.: = *mala*.

किण *kiṇa* m. cicatrix. Raǵ. 18. 47.

1. कित् *kit* 3. par. *ćikêtmi* (cf. *ki* unde *kit* ortum esse videtur adjecto *t*, v. gr. comp. 109[b]) 1) videre, cernere, percipere, animadvertere. Ṛgv. apud Rosen. p. 81. 3: *yaťâ nô mitrô varuṇô yaťâ rudraś ćikêtati* „ut nos Mitras, Varuṇas et Rudras animadvertat" (*ćikêtati* pro *ćikêtti*, adjecto charactere 1mae classis, ita ut *ćikit* pro radice haberi posset); p. 100. 7: *tava vaǵraś ćikitê bâḥvôr ḥitaḱ* „telum conspicitur tuis in manibus positum" (praeter. redupl. hic sicut saepe in dialecto Vêdicâ praesentis loco fungitur; posset tamen etiam *ćikitê* pro praes. cognatae radicis *ki* haberi); p. 106. 3: *tavê 'd idam aḃitaś ćêkitê vasu* „tua haec ubique conspicitur opulentia" (*ćêkitê* pro *ćikitê*, quod supra); p. 140. 5: *ćikêtad* (*ćikêt*, sicut supra *ćikêtati* pro *ćikêtti*). 2) scire, nosse. Ṛgv. p. 137. 4: *ya îń ćikêta guḥâ ḃavantam* „qui eum novit in specu versantem"; p. 144. 4: *ćikitvân agnim padê paramê tasťivâńsam* „cognoscens Agnim loco summo insistentem". (In utroque tamen loco significationem cernere, percipere praetulerim; grammatici vero hanc radicem explicant per *ǵńânê* K. *matâu* V.)

2. कित् *kit* 1. par. (*rôgâpanayanê* K. *sańśayêććâvâsârôgyêśu* V.) sanare; dubitare; desiderare; habitare; valere. In dialecto Vêdicâ *kit* cl. 1 item significat: cernere, animadvertere. Ṛgv. p. 3. 2.

कितव *kitavá* m. lusor, aleator. N. 17. 37.

किन्तु *kintu* (*kim* + *tu*) sed, autem, vero. Ḥit. 10. 11. 86. 4.

किन्नर *kinnara* (Karm. e *kim* quid, et *nára* vir, v. gr. 603) nomen ordinis Geniorum, qui Kuvêri sunt famuli et coelestes cantores et fidicines.

किन्नु *kinnu* (*kim* + *nu*) 1) an, num. N. 10. 10. 12. 98. 2) quanto minus, nedum. Bʿ. 1. 35.

1. किम् *kim* (nom. *kas*, *kâ*, *kim*, gr. 249) quis. — Nota locutionem cum gen. personae et instr. rei, ad exprimendum, quid prodest? e. c. N. 12. 90: *kô nu mê ǵîvitênâ 'rťas tam ṛtê puraśarśaḃam*; Raǵ. 2. 53: *kin râǵyêna tadviparîtavṛttêḱ*; nonnunquam part. fut. pass. radicis *kar kṛ* additur,

Weile — attenuato *â* in *ei* = *î* et adjecto *v*, sicut saepe post gutturales, e. c. in *hvas* quis = *kas*, v. gr. c. 388; gr. καιρός; lat. *calendae*, quod, si in *calen-dae* disolveretur, responderet sanscrito *kâlanda* qui tempus dat — *kâlam* + *da*; cf. composita sicut *arindama* — vel *kâlanda* qui tempus ponit. Ita pars prior vocis *perendie* convenit cum scr. accus. *páram* alium, gr. comp. 375. Cum *kâlá* mors convenit κήρ et hib. *ceal* „death and every thing terrible"; ad *kâla* niger retulerim κηλίς, v. sq.)

कालक *kấlaka* m. (a *kâla* s. *ka*) 1) macula, naevus. Am.: *piplu.* 2) jecur. Hêm. (Cf. gr. κηλίς, v. *kâla.*)

कालका *kâlakâ* f. nomen Asuriae cujusdam. A. 10. 7.

कालकाञ्ज *kâlakâṅǵá* (e praec. in accus. et *ǵa* natus) Asurorum genus. A. 10. 2.

कालकूट *kâlakûṭa* m. (e *kâla* et *kûṭa*) veneni species. Hit. 84. 16.

कालधर्म *kâladarma* m. (e *kâlá* tempus et *dárma* jus) mors. Am.; R. Schl. I. 43. 1.

कालधर्मन् *kâladarman* m. (e *kâlá* et *dárman*) id. Mah. 1. 4877.

कालयाप *kâlayâpa* m. (e *kâlá* tempus et *yâpa* nom. actionis a r. *yâ* ire in forma caus. *yâpa*, s. *a*) procrastinatio. Hit. 96. 18.

कालयापन *kâlayâpana* n. id. Hit. 54. 3.

कालायस *kâlâyasa* n. (e *kâla* et *âyasá* ferrum) ferrum. Am.

कालिमन् *kâliman* m. (a *kâla* s. *iman*) nigritudo. Hit. 84. 16.

काली *kâlî* f. (a *kâla* signo fem. *î*) nomen Durgae. Dêv. 9. 27.

काव्य *kấvya* n. (*kaví* poëta, s. *ya*) poëma.

काश् *kâś* 1. et 4. âtm. 1) lucere, splendere. Rag. 10. 87. 2) apparere, videri. M. 43: *nâi 'va bûmir naća diśaḥ ... ćakâśirê* (sic legendum pro *prakâśirê*).

c. *nís* expellere (ausleuchten). Lass. 9. 14.

c. *pra* i. q. simpl. Râm. III. 55. 21: *udyânâni prakâśantê mamâ 'nyatâ:* — caus. (*prakâśayâmi*) collustrare, illustrare; manifestare. A. 1. 2. B. 5. 16. Hit. 30. 20.

काश्मीर *kâśmîrá* nomen regionis. Hit. 46. 14.

काष्ठ *kấṣṭa* n. lignum. Sâ. 5. 1. 2. Hit. 49. 11. (Cambo-brit. *coed*, bret. *coat*; e syllaba *kâś* gr. ξυ vocis ξύ-λον litteris transpositis et *â* attenuato in *v* explicari possit.)

काष्ठा *kấṣṭâ* f. minuta pars temporis, v. *kalâ.* Dêv. 11. 8.

कास् *kâs* 1. âtm. (*dîptâu śabdakutsâyâm* K. *kuśabdê* V.) 1) lucere, splendere (v. *ćakâs*, *kâś* et cf. goth. *haisa* th. *haisan* fax; Ag. Benary huc refert Κάσ-τωρ). 2) tussire. (Lit. *kôs-tu* tussio, *kōs-ē-ti* tussire, slav. *kašljati*, germ. vet. *huosto* tussis, v. Pott. I. p. 278; scot. *casad* id., cambro-brit. *pâs.*)

कास *kâsa* m. (r. *kâs* s. *a*) tussis. Am.

कासर *kâsara* m. bos bubulus. Am.

कासार *kâsârá* m. stagnum, lacus. Am.

1. कि *ki* 3. par. *ćikêmi* (*ǵnânê*) scire. (Fortasse lat. *scio* praefixo *s*; hib. *ci* „see, behold", *ci-thi* „you see", *ci-tear* „it seems, appears"; v. *kit.*)

2. कि *ki* stirps interrogativa, v. *kim.*

किंशारु *kiṅśấru* m. (ut videtur, e *kim* et *śâru*, quod simplex non invenitur, a r. *śar* [*śṛ*] laedere, v. gr. 603) aristae spicarum. Am.

किंशुक *kiṅśuka* m. (Karm. ex interrog. *kim* et *śuka* psittacus, gr. 603) nomen arboris. (Butea frondosa). N. 12. 3.

किङ्कर *kiṅkará* m. (e *kim* quid, et *kara* faciens) servus, famulus. Sâ. 6. 30.

किङ्किणि *kiṅkiṇi* f. cingulus cum parvis tintinnabulis, vel quodvis aliud ornamentum tinniens.

किङ्किणी *kiṅkiṇî* f. i. q. praec.

किङ्किणीकिन् *kiṅkiṇîkin* (e praec. s. *kin*) ornamento tinniente indutus. In. 5. 12.

कामा *kâmâ* f. (r. *kam* s. *â*) voluntas. Sâ. 5. 10: *kâmayâ* cum voluntate, libenter.

कामिता *kâmitâ* f. (a sq. suff. *tâ*) 1) desiderium, cupido, libido. Ḥit. 28. 7. 2) amor, benevolentia. Ragᶜ. 9. 57.

कामिन् *kâmin* (r. *kam* s. *in*) 1) amans, cupiens, volens. Bᶜ. 2. 70. 2) m. amasius. Lass. 60. 14.

कामिनी *kâminî* f. (a praec. s. *î*) amatrix, amata. Ragᶜ. 9. 69.

कामुक *kấmuka* (r. *kam* s. *uka*) libidinosus. Am. Ragᶜ. 19. 33.

कामोपहतचित्ताङ्ग *kâmôpahatacittâṅga* (Baḥ. e *kâmôpahata* — *kấma* + *upahata*, v. rad. *han* — amore afflictus, et *cittâṅga* — *cittá* + *áṅga* — animus et corpus) amore afflictum animum et corpus habens. Ḥ. 2. 29.

काम्यक *kâmyaka* n. (a *kấmya* desiderandus, s. *ka*) nomen sylvae cujusdam. Dr. 1. 1. 7. 6. 5.

काम्या *kâmyâ* f. (r. *kam* s. *yâ*) desiderium, optatio, votum. A. 9. 30. Bᶜ. 10. 1.

काय *kấya* 1) m. n. corpus. Bᶜ. 5. 11. 2) m. domus, v. *nikâya*.

कायस्थ *kâyastᶜa* (e praec. et *stᶜa*) classis hominum hujus nominis et vir hujus classis. Wils. „the Cayeth or writer cast, proceeding from a Cshettriya father and Sûdra mother". Ḥit. 49. 10.

कार *kâra* m. (r. *kar kṛ* in forma caus., s. *a*) 1) nisus, contentio, labor. Bᶜ. 5. 12. 2) in fine composs. faciens, factor; v. *andᶜakâra*, *ôṅkâra* etc.

कारक *kấraka* (r. *kar kṛ* s. *aka*) faciens, efficiens. N. 13. 16. Bᶜ. 2. 43.

कारण *kâraṇa* n. (r. *kar kṛ* in forma caus., s. *ana*) 1) actio, factum, opus. N. 23. 3. 2) causa, ratio. In. 5. 11. Sâ. 4. 6. N. 16. 27.

कारणतस् *kâraṇatas* adv. (a praec. s. *tas*) causâ. Ḥit. 14. 15.

कारण्डव *kâraṇḍava* m. anatis species. Am.

कारव *kârava* m. (e *kâ* et *rava* sonus) cornix. (Lat. *corvus*, fortasse etiam gr. κόραξ, mutato *v* in *k*, v. gr. comp. 19; etiam κορώνη et *cornix* quodam modo cum *kârava* cohaerere videntur.)

कारा *kấrâ* f. (ut videtur, a r. *kar kṛ* in forma caus., s. *â*) carcer. (Lit. *kaliu* captivus sum, in carcere sum; *kaliny-s* captivus, *kalinẽ* carcer; v. sq.)

कारागार *kârâgâra* m. (e praec. et *âgâra* domus) id. (Lat. *carcer* quod etiam e repetita voce *kấrâ* explicari potest.)

कारागुप्त *kârâgupta* m. (e *kấrâ* et *gupta* custoditus) captivus. Ḥêm.

कारिन् *kârin* (r. *kar kṛ* s. *in*) faciens. Ḥ. 3. 18. 4. 16.

कारुणिक *kâruṇika* (a *karuṇâ* s. *ika*) misericors. Am.

कारुण्य *kâruṇya* n. (a *karuṇa* miserabilis, s. *ya*) miseratio, misericordia. Ḥ. 1. 23. Br. 1. 4.

कार्तस्वर *kârtasvara* n. aurum. Am.

कार्त्तिकेय *kârttikêya* m. (a *kṛ́ttikâ* s. *êya*) Kârtikêyus deus belli Śivo natus.

कार्त्स्न्य *kấrtsnya* n. (a *kṛtsná* totus, s. *ya*) integritas, plenitudo. Maḥ. 3. 4031.

कार्पण्य *kârpaṇya* n. (a *kṛpaṇá* miser, s. *ya*) miseria. Bᶜ. 2. 7. Ḥit. 31. 4.

कार्मुक *kấrmuka* (f. *-kî*, a *kárman* s. *uka*) adj. opus perficiens. subst. 1) m. n. arundo bambos. 2) n. arcus. Dêv. 9. 27.

कार्य *kấrya* (r. *kar kṛ* s. *ya*) 1) faciendus. Ḥ. 4. 44. 2) n. negotium, officium. Ḥ. 4. 27. Br. 2. 4.

कार्यवन्त् *kâryavant* (a praec. s. *vant vat*) officiosus. N. 7. 12.

कार्श्य *kấrśya* n. (a *kṛśá* s. *ya*) macies. trop. exilitas, tenuitas. Ragᶜ. 5. 21. (Hib. *caoile* macies.)

काल् *kâl* 10. par. (*kâlôpadêśê*) tempus computare, denom. a sq.

काल *kâla* adj. niger. subst. m. 1) color niger. Am. 2) *kâlá* tempus. 3) mors et nomen Yami, dei mortis. A. 7. 5. 10. 31. (Goth. *hveila* tempus — nostrum

काङ्क्षा *kâṅkśâ* f. (r. *kâṅkś* s. *â*) desiderium. N. 16. 1. 24. 2.

काङ्क्षिन् *kâṅkśin* (r. *kâṅkś* s. *in*) desiderans, cupidus. Su. 2. 1.

काच *kâćá* m. (r. *kać* lucere, s. *a*) vitrum.

काञ्च् *kâṅć* 1. âtm. (scribitur *kâć*, gr. 110[a]) i. q. *kaṅć.*

काञ्चन *kâṅćaná* n. (r. *kâṅć* s. *ana*) 1) aurum. 2) *kâṅćana* adj. (fem. *-nî*, a subst. *kâṅćaná* s. *a*, v. gr. 584) aureus. Sâ. 1. 23. Dr. 2. 7.

काञ्ची *kấṅćî* et *kâṅćî́* f. (r. *kaṅć* ligare, s. *a* in fem.) mulierum cingulum. B́ar. 1. 56.

काठिन्य *kâṭinya* n. (a *kaṭina* s. *ya*) durities. Śak. 47. 12.

काण *kâṇá* coecus. Ḥit. 4. 15.

काण्ड *kấṇḍa* et *kâṇḍá* m. n. 1) caulis, scapus; truncus. 2) sagitta. Ḥit. 85. 5. 3) equus. 4) classis, ordo, turba, multitudo. 5) occasio, tempus opportunum. 6) aqua. Am.: *daṇḍavâṇârvavargâvasaravârišu.*

काण्डवन्त् *kấṇḍavant* m. (a *kấṇḍa* s. *vant vat*) sagittarius. Am.

काण्डस्पृष्ट *kâṇḍasprśṭa* m. (e *kấṇḍa* et *sprśṭá* tactus) miles. Am.

काण्डीर *kấṇḍîra* m. (a *kấṇḍa* s. *îra*) id. Am.

कातर *kâtara* (ut videtur, e *kâ* et *tara* transgrediens, a r. *tar* [*tṝ*] s. *a*) 1) invalidus, insufficiens. Rag̔. 11. 78. c. infinit. B́ar. 1. 60: *tatra pratyûḥam ấdâtum braḥmâ ḱalu kâtaraḥ.* 2) pavidus, timidus, perculsus. Ḥit. 55. 4. Śak. 58. 8; v. sq.

कातरता *kâtaratâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis. Śak. 48. 10.

कातर्य *kâtarya* n. (a *kâtara* s. *ya*) id. Rag̔. 17. 42.

कात्यायनी *kâtyâyanî* f. (a *kâtyâyana* — patronym. a *katyâyana* nomen sapientis cujusdam — signo fem. *î*) nomen Durgae. Dêv. 8. 28.

कादम्ब *kâdambá* m. (a *kadambá* s. *a*) anas. Rag̔. 13. 55.

कानन *kânana* n. sylva. Ḥ. 1. 42.

कान्त *kântá* (r. *kam* s. *ta*) 1) desideratus, dilectus, amatus. N. 11. 7. 2) splendens. Dêv. 4. 11, v. sq. (Bret. *koant* pulcher.)

कान्तार *kântâra* m. n. 1) via mala. 2) sylva. R. Schl. I. 30. 17.

कान्ति *kânti* f. (r. *kam* s. *ti*) 1) desiderium. 2) splendor, pulchritudo. In. 5. 7. N. 3. 17.

कापथ *kâpaťa* m. (ex *kâ* et *paťá*, quod in fine compp. pro *paťin* via) via mala. Am.; cf. *kadaďvan.*

कापिश *kâpiśa* n. (a *kapiśá* s. *a*) potus fervidus. Ḥêm.

कापुरुष *kâpuruśa* m. (Karm. e *kâ* et *púruśa* vir) vir vilis, abjectus. Ḥit. 13. 19.

कापोत *kấpôta* n. (a *kapốta* s. *a*) grex columbarum. Am.

काम *kấma* m. (r. *kam* s. *a*) 1) amor, cupido, cupiditas, desiderium, voluntas. B́. 2. 62. 18. 34. Br. 1. 16. Su. 4. 15. N. 1. 17. In. 5. 61. Su. 1. 24. 2) Deus amoris. In. 5. 49. 3) optatum, res optata. N. 17. 18.

कामग *kâmaga* (e praec. et *ga* iens) qui secundum voluntatem vel desiderium it, i. e. qui quo vult potest ire. N. 18. 23. In. 2. 8.

कामगम *kâmagama* (e *kấma* et *gama* iens) i. q. praec. Ḥ. 3. 5. Su. 2. 5.

कामतस् *kâmatas* adv. (e *kấma* s. *tas*) ad voluntatem, secundum desiderium. Ḥ. 2. 31.

कामदुह् *kâmadúḥ* f. (nom. *-ďuk*, v. gr. 81[a]), e *kấma* et *duḥ* mulgens, a r. *duḥ*) quae mulgenti omnia optata praebet (vacca). B̔. 3. 10. 10. 28. N. 2. 18.

कामम् *kấmam* adv. (acc. a *kấma*) 1) libenter. Ḥ. 2. 34. N. 20. 20. 2) bene, facile (wohl). Rag̔. 2. 43. 4. 13.

कामरूप *kâmarûpa* (e *kấma* desiderium et *rûpá* forma) I. Tatp. optata forma. II. Baḥ. 1) qui optatam quamcunque formam potest assumere. B́. 3. 39. 43; cf. *kâmarupín.* 2) optatam i. e. pulchram formam habens. Su. 3. 17.

कामरूपिन् *kâmarûpín* (a praec. s. *in*) adj. qui optatam quamcunque formam potest assumere. Ḥ. 2. 22. Su. 1. 20. 34.

कवर *kávara* (ut videtur, e *ka* caput et *vara* tegens, a r. *var vṛ* s. *a*) plexus crinalis, Wils. „a braid, or fillet of hair".

कवरी *kavarî* f. (fem. praec.) id. Am.

कवल *kavala* m. buccea. Rag. 2. 5, v. *kavyá.* (Hib. *caomhna, caomhnadh* „food, nourishment"; v. sq.)

कवि *kaví* m. (r. *kav* s. *i*) poëta. B. 8. 9. (Hib. *caomhdha* „poetry, versification".)

कवोष्ण *kavôśṇa* (ex *uśṇá* praefixo *kava* quod ex *ku* q. v. ortum esse videtur) tepidus. Rag. 1. 67.

कव्य *kavyá* n. (ut videtur a r. *ku* s. *ya*, sicut *ḥavya* q. v. ab *ḥu*) cibus qui Manibus offertur. Su. 2. 10.

कश् *kaś* 1. par. âtm. (*hiṅsâyâm* K. *śabdê* V.) pulsare, laedere, occidere; sonare; v. *káśâ*, *kaśyá* et cf. *kaś.* (Hib. *casgairim* macto, trucido.)

कशा *káśâ* f. (r. *kaś* s. *â*) flagellum. Am.

कशाय *kaśâya* v. *kaśâya.*

कश्चन *kaśćana* v. *kińćana.*

कश्चित् *kaśćit* v. *kińćit.*

कश्मल *kaśmalá* n. (ut videtur, a r. *kaś* s. *mala*) debilitas, animi demissio. B. 2. 2.

कश्य *kaśyá* (r. *kaś* s. *ya*) 1) flagellandus. Am.: *kaśârḥê.* 2) n. latus equi. Am. 3) n. potus fervidus. Am.

कश्यप *kaśyápa* m. (e *kaśyá* et *pa* bibens, a r. *pá* suff. *a*) Kaśyapus, Marîćis filius, deorum et Asurorum pater.

कष् *kaś* 1. et 10. par. i. q. *kaś*; cf. *ćaś*, *ćaś*, *gaś*, *ǵaś.*

कष *kaśa* m. (r. *kaś* s. *a*) lapis Lydius, „the touchstone". Am.

कषाय *kaśâya* (r. *kaś* s. *âya*) 1) adstringens (de sapore). R. Schl. II. 12. 93. 2) ruber, fuscus. Lass. 60. 17. 3) m. n. gustus adstrictus. Am. (Scribitur etiam *kaśâya.*)

कष्ट *kaśṭá* (r. *kaś* vel *kaś* s. *ta*) 1) molestus, miser, aerumnosus. N. 13. 16. Ḥ. 1. 5. 29. Ḥit. 25. 18. 2) n. malum, infortunium. Ḥit. 72. 15. 3) *kaśṭam* interj. vae! Bar. 2. 88. (Hib. *ceas* „sorrow, grief, sadness".)

कस् *kas* 1. par. (*gatâu*) ire. (Hib. *cas*, *cos* pes, *coisighim* eo.)

c. *vi*: *vikasita* expansus, apertus (de floribus). Ur. 53. 7.

कस्तीर *kastîra* n. plumbum album. Ḥêm. (Gr. κασσίτερος.)

कस्तूरिका *kastûrikâ* (a sq. s. *ika* in fem.) moschus. Up. 45.

कस्तूरी *kastûrî* f. moschus. Am. (Cf. gr. κάστωρ, καστόριον.)

कस्मात् *kasmât* (abl. interrogativi) cur. N. 3. 9.

कस्मिन् *kasmin*, *kasmâi*, v. gr. 249.

कह्व *kaḥva* m. grus. Am.

का *kâ* in initio compositorum eodem modo usurpatur ac *kat*, unde ortum esse videtur abjecto *t* et productâ vocali ad compensandum omissum *t.*

कांस्य *kấṅsya* m. n. 1) cuprum album. Wils. „White copper, Queen's metal, any amalgam of zinc and copper". 2) poculum. 3) mensura quaedam. R. Schl. I. 72. 3.

काक *kấka* m. cornix. Am.

काकपक्ष *kâkapakśa* m. (e praec. et *pakśa* ala) cincinnus ad capitis latera. R. Schl. I. 21. 9.

काकाल *kâkâla* m. corvus. Lass. 4. 18.

काकिणी *kâkiṇî* f. nomen mensurae et ponderis cujusdam.

काकिनी *kâkinî* f. id. Ḥit. 60. 18.

काकु *kâku* f. mutatio vocis propter moerorem, timorem etc. Am.: *vikârô yaḣ śôkabityâdibir dvanê.* Ur. 36. 18.

काकुद *kâkuda* m. palatum.

काकोल *kakôla* corvus. Dr. 8. 31.

काग *kâga* m. cornix. Lass. 4. 18.

काङ्क्ष् *kâṅkś* 1. âtm. nonnunquam par. desiderare, optare. Ḥ. 4. 38. B. 1. 32. 12. 17. 18. 54. (Hib. *cuingim* „I desire, request, demand"; *cach-ta* fames, goth. *huh-rus* id., *hungrja* esurio, nostrum *Hunger*, *ich hungere.*)

c. *abi* id. Sâ. 3. 14.

c. *â* id. Br. 3. 6.

कलेवर *kalêvara* n. corpus. Sâ. 5. 61. (Cf. lat. *cadâver.*)

1. कल्प् कृप् *kalp kḷp* 1. âtm., secundum grammaticos etiam par. (ut videtur, a r. *kar kṛ* adjecto *p*, sicut saepe in formis caus. — gr. 466 sq. — mutato *ar* in *al* s. *ṛ* in *ḷ*; praes. *kálpâmi*, *kálpê*, v. *karp kṛp*) fieri, praesertim participem fieri alcjs. rei, vel causam fieri alcjs. rei, esse alicui rei, converti in alqd., afferre alqd., c. dat. rei, plerumque substantivorum abstractorum. B'. 2. 15: *sô 'mṛtatvâya kalpatê* is immortalitatis particeps fit; Rag'. 18. 32: *aǵanmanê 'kalpata* liberationis a nativitate particeps factus est.— *kḷptá* factus, constitutus. Man. 3. 69: *pańća kḷptâ mahâyaǵńâḣ.* (Huc traxerim nostrum *helfe*, goth. *hilpa*, praet. et radix *halp*, quod accuratissime cum scr. *kalp* convenit, mutatâ initiali tenui in aspiratam, ex generali lege, et servatâ tenui finali, sicut in *slêpa* dormio = scr. *svap*, v. gr. comp. 89; lit. *gélbmi* juvo, v. *kalp kḷp* cl. 10.)

c. *upa* i. q. simpl. Man. 3. 202: *vâry api śradd'ayâ dattam akśayâyô 'pakalpatê* (schol. *akśayasuk'ahêtuḣ sampadyatê*). — *upakḷpta* factus, praeparatus, apportatus (v. *kalp kḷp* cl. 10 praef. *upa*). Man. 3. 208: *âsanêśú 'pakḷptêśu . . . viprâńs tân upavêśayêt* (schol. *upakḷptêśu* explicat per *vinyastêśu* i. e. collocatis).

c. *vi* haesitare, dubitare. Hit. 53. 10: *âdiśṭô na vikalpêta.*

2. कल्प् कृप् *kalp kḷp* 10. par. *kalpáyâmi.* 1) facere, efficere, creare. Rag'. 8. 46: *mama b'âgyaviplavâd aśaniḣ kalpita êśa vêd'asâ*; R. Schl. I. 35. 1: *pâutrîm iśṭim akalpayat.* 2) dare, impertire. Maḥ. Ex. 58: *âsanań kalpayâmâsa.*

c. *upa* praeparare, apportare. Râm. I. 11. 58: *yaǵńê yad upakalpitam*; III. 65. 17: *śayyâ tvadart'am upakalpitâ*; N. 23. 11: *tasya prakśâlanârt'âya kumb'âs tatrô 'pa kalpitâḣ.*

c. *pari* 1) facere, parare. Rag'. 11. 23: *âsasâda munir âtmanas tataḣ śiśyavargaparikalpitârhaṇam . . . tapôvanam.* 2) constituere, definire. Up. 35: *tasyâ 'pi . . . tayâ niśi sańkêtakan dvitîyasmin praharê paryakalpyata.*

c. *pra* 1) facere *daṇḍam prakalpitum* punire, castigare. Man. 8. 324. 2) dare, impertire. Man. 11. 22: *vṛttin d'armyâm prakalpayêt.*

कल्प *kálpa* (r. *kalp kḷp* s. *a*) 1) similis, in fine compositorum. Dr. 5. 2. 5. 2) dies et nox Brahmae, intervallum 432,000,000 annorum. 3) nomen arboris in Indri coelo.

कल्मष *kalmaśa* 1) squalidus, sordidus. 2) n. peccatum. B'. 5. 17.

कल्माष *kalmâ'śa* varius, versicolor. Am.

कल्य *kalya* (r. *kal* s. *ya*) 1) praeparatus. 2) sanus. 3) n. diluculum, ortus lucis, tempus matutinum, v. sq. (V. *kalyâ'ṇa* et cf. gr. καλός e καλλός — καλλίων, κάλλιστος, καλλι-, κάλλος — per assimilationem e καλjος, sicut ἄλλος ex ἄλjος v. *anyá.*)

कल्यम् *kályam* adv. (a praec. signo accus. *m*) cras. N. 24. 48.

कल्याण *kalyâ'ṇa* (e *kalya* s. *âna* (*âṇa*), cf. suff. fem. *ânî*, *âṇî* in nom. pr. velut *indrâṇî*, gr. 584. 6) 1) adj. (fem. *-ṇî*) faustus, bonus, justus, eximius. B'. 6. 40. In. 4. 14. Br. 1. 5. 2. 34. N. 12. 15. 92. 2) n. felicitas. Rag'. 2. 50. 17. 11.

कल्ल् *kall* 1. âtm. (*avyaktê śabdê, kûǵanê śabdê, aśabdê* V.) indistinctum sonum edere; sonare. mutum esse.

कल्लोल *kallôla* m. (ut mihi videtur, e *kal* et *lôla*, v. *ullôla*) unda tumida. Am. Ur. 72. 6 infr.

कव् *kav* 1. âtm. (*varṇê* K. *stutâu varṇê* V.) colorare, pingere, depingere, describere; celebrare. V. *kaví*, cf. *ku*.

कवच *kávaća* m. n. lorica. A. 9. 5.

कवचिन् *kavaćín* (a praec. s. *in*) loricatus. A. 5. 25.

brare. Mah. 2. 8: *marutá kalitâ drumâh*; Gîta-Gov. 1. 14: *kalayasi karabâlam.* 2) animadvertere, observare. B'ar. 1. 71: *d'anyah kô spi na vikriyâñ kalayati prâptê navê yâuvanê.* 3) putare, reputare. B'ar. 2. 37: *kalayati d'âritrîn trṇasamâm.* (Cf. *ćar*, *ćal*, gr. κέλομαι, κέλλω, lat. *cello* — *excello*, *praecello* — *celsus*; lit. *kielù* levo, elevo.)

c. *â* 1) agitare, concutere. Mah. 1. 2853: *mârutâkalitâs tatra drumâh*; B'ar. 1. 50: *kêśân âkalayan.* 2) scire. Gîta-G. III. 7. 7: *k'innam asûjayâ hrdayan tavâ "kalayâmi.* (Gr. ὀκέλλω.)

c. *pra* (productâ vocali radicali) id. Mah. 1. 7178; *prakâlayann êva sa pârt'ivâug'ân*; 2. 1952: *prakâlayêd diśah sarvâh pratôdênê 'va sârat'ih.* (Lat. *procella.*)

कल *kala* (r. *kal* s. *a*) 1) lenis, mollis, placidus (de voce). Rag'. 8. 58: *kalam anyab'rtâsu b'âśitam* (*nihitam*); 1. 41: *sârasâih kalanihradâih*; N. 9. 25: *vâśpakalayâ vâćâ.* 2) leniter, placide sonans. Rag'. 16. 12: *kalanûpurâṇâm . . . ab'isârikâṇâm.* 3) m. sermo lenis, placidus. Br. 3. 21. 4) n. semen virile. Mêd.

कलकल *kalakala* m. (*kala* + *kala*) sonus lenis, placidus (praesertim cuculorum Indicorum). B'ar. 1. 34.

कलङ्क *kalañka* m. 1) macula. Rag'. 14. 37. 2) rubigo. Rag'. 13. 15.

कलत्र *kálatra* n. 1) lumbus, femur. 2) uxor. Hit. 31. 16.

कलधौत *kalad'âuta* n. 1) argentum. 2) aurum. Am.: *rûpyahêmayôh.*

कलन *kalana* n. macula. B'ar. 3. 72.

कलभ *kalab'á* m. catulus elephanti. Ur. 91. 9.

कलरव *kalarava* m. (Bah. e *kala* et *rava* sonus) 1) columba. 2) cuculus Indicus. (Fortasse etiam lat. *columba* cum *kala* cohaeret; lit. *karwélis* columba litteris transpositis explicari possit e *kalréwis*, vel e *kar-léwis* mutato *l* in *r* et *r* in *l*.)

कलविङ्क *kalavíñka* m. passer. Am.

कलश *kaláśa* m. n. urna fictilis. Hit. 101. 8. (Gr. κάλιξ, lat. *calix.*)

कलशा *kaláśâ* f. id.

कलस *kalasa* m. n. id. Su. 2. 18.

कलसा *kalasâ* f. id.

कलह *kalaha* m. rixa, altercatio, pugna. Hit. 8. 17.

कलहंस *kalahañsa* m. (e *kala* et *hañsá*) anas mas. Am.

कलहंसी *kalahañsî* f. (fem. praec.). Rag'. 8. 58.

कला *kálâ* et *kalâ'* f. (r. *kal* s. *â*) 1) pars, portio. A. 11. 3. 2) pars sexta decima diametri lunaris. Hit. 3. 1. 3) divisio temporis, Wils. „equal to 30 Câshthas or about 8 seconds." Dêv. 11. 8. 4) ars. B'. suppl. 2. (Fortasse lat. *par-s*, *par-tis* et *por-tio* obsoletâ suâ radice cum hac voce cohaereut, cum gutturales et labiales, nec non semivocales *r* et *l* saepissime inter se permutentur.)

कलानिधि *kalânid'i* m. (e praec. et *nid'i*) luna. Am.

कलाप *kalâpa* m. 1) ornamentum. 2) pavonis cauda. Ur. 62. 9. 88. 14. 3) pharetra. 4) cumulus, multitudo. Am.: *b'úśaṇê varhê túṇîrê sañhatê.*

कलापिन् *kalâpin* m. (a praec. s. *in*) pavo. Rag'. 6. 9.

कलाभृत् *kalâb'rt* m. (e *kálâ* et *b'rt* ferens) luna. Hêm., v. *kalânid'i.*

कलि *káli* m. 1) pugna, bellum; discordia, dissidium. Hit. 90. 4. A. 11. 9. 2) Indorum quarta mundi aetas, in quâ impietas praevalet, et nomen daemonis hujus aetatis. N. 6. 1.

कलिका *kalikâ* f. flos non aperta. Am.

कलिङ्ग *kaliñga* m. nomen regionis. Dr. 2. 7. *)

कलित *kalitá* (a *kálâ* s. *ita*) praeditus. Ur. 48. 18.

कलिल *kalilá* invius, impenetrabilis. B'. 2. 52.

कलुष *káluśa* turbidus. N. 17. 7.

*) Wils.: The name Calinga is applied in the Purânas to several places, but it especially signifies a district on the Coromandel coast, extending from below Cuttack to the vicinity of Madras.

कर्श् कृश् *karś kṛś* 4. par. attenuare, *śôkakarśita* moerore attenuatus, emaceratus. N. 12. 28. 16. 33. 20. 31. (Fortasse lat. *parco*, *parcus*, *parum*, *parvus*, *paucus*, gr. παῦρος, goth. *favai* pauci, angl. *few*, huc pertinent, mutatâ gutturali in labialem.)

1. कर्ष् कृष् *karś kṛś* 1. par. 1) trahere, abstrahere, rapere, abripere. Dr. 5. 25: *sâ kṛśyamâṇâ ratam ârurôha*; H. 4. 23: *tatâś ćakṛśatus tatah*; 4. 11: *kṛśyamâṇam mayâ 'sakṛt ... sinhênê 'va mahâdvipam*; 7. 14: *duhkêna karśitâ*. 2) evellere. N. 9. 11: *palamûlâni karśayan*. — caus. *karśâyâmi* vexare. Man. 7. 111: *râǵâ svarâśtran yah karśayaty anavêkśayâ*; N. 16. 32: *śôkakarśitâ*. (Lit. *karšù* pectino linum, lanam, et mutatâ gutturali in labialem et *r* in *l*: *plěšu* 1) rumpo 2) aro; *plěšau* ultro citroque traho; russ. чешу̀ *ćešù* pectino, ejecto *r*; latinum *ac-cerso*; *verro*, ut mihi videtur, e *querro* abjecto *q*, sicut e. c. *vermis* e *quermis* — v. *kṛmi* — et assimilato *s* antecedenti litterae; gr. κόρος scopae, v. Pott I. p. 229; etiam *vello* huc traxerim ita ut mutilatum sit e *quello*.

c. *apa* abstrahere, abripere, detrahere, tollere, exuere. N. 9. 33. 17. 11. 33.

c. *apa* praef. *vi*: *vyapakarśâmi* id. N. 24. 41.

c. *ava* abstrahere, abripere, retrahere. N. 10. 28: *avakṛśṭas tu kalinâ môhitah prâdravan nalah*; 10. 26: *sa kṛśyamâṇah kalinâ sâuhṛdênâ 'vakṛśyatê*.

c. *â* attrahere, detrahere, deducere, protrahere. N. 10. 26.

c. *â* praef. *apa*: *apâkarśâmi* abstrahere, amovere. Rag. 12. 17: *tam aśakyam apâkarśṭum*.

c. *ut* sursum trahere, levare, elevare. Rag. 6. 14: *visrastam ansât ... prâlambam utkṛśya*.

c. *ni* praef. *sam*, v. *sannikarśa*, *sannikṛśṭa*.

c. *nis* extrahere, educere. Sâ. 5. 16.

c. *pari* trahere circum. Dr. 5. 21.

c. *pra* protrahere, extendere. *prakṛśṭa* protractus, longus. N. 12. 111: *gatvâ prakṛśṭam adhvânam*.

c. *pra* praef. *vi* removere. Rag. 17. 45: *vâhyâh śatravô viprakṛśṭâh*.

c. *vi* 1) abstrahere, abripere. Dr. 5. 22. H. 4. 21. 22. 2) *vikraśṭun dhanuh*, *ćâpam* intendere arcum. Sâ. 3. 22: *vikṛśya balavad dhanuh*.

c. *sam* abstrahere, abripere. Sâ. 5. 64.

2. कर्ष् कृष् *karś kṛś* 6. par. âtm. (*vilêkhanê* K. *vilêkhê* V.) 1) radere, scabere, delineare, pingere (v. *likh* praef. *vi*). Huc traxerim *nikarś nikṛś*, cujus pass. invenitur in Mah. 1. 2616, ubi significare videtur quendam defodiendi, sepeliendi modum, minus profundum quam is qui per *nikhan* exprimitur, einscharren: *yah sansthitô dahyatê vâ nikhanyatê vâ 'pi nikṛśyatê vâ*. 2) arare. R. Schl. I. 66. 14: *mê kṛśatah kśêtram*, v. *kṛśi*. (Fortasse goth. *FALH* sepelire, *filha*, *falh*, *fulhum*, mutatâ gutturali in lab. et *ś* in gutturalem, v. gr. 99.)

कर्षक *karśaka* m. (r. *karś kṛś* s. *aka*) arator, agricola. Mah. 2. 212.

कर्षण *karśaṇa* (r. *karś kṛś* s. *ana*) n. 1) actio trahendi. 2) actio intendendi (arcum). Rag. 7. 59. 3) aratio. m. vexator. N. 12. 24: *arikarśaṇa*. 20. 1: *śatrukarśaṇa*.

कर्हि *karhi* (v. gramm. 584. 62, gr. comp. 381) quando. (Goth. *hvar* ubi? angl. *where*, nostrum *war*, *wor* in *war-um*, *wor-aus* etc.; lit. *kur* ubi?)

कर्हिचित् *karhićit* (a praec. s. *ćit*) unquam; plurimum in constructione cum *na* ad exprimendum nunquam. N. 1. 21. 17. 3. 19. 7. 22. 16. Sine *na*, N. 24. 22.

1. कल् *kal* 1. âtm. (*sankhyânê* K. *sankhyarutâu* V.) numerare; sonare. (Cf. lat. *calculo*, forma redupl.)

2. कल् *kal* 10. par. (Haec radix plerumque vocalem brevem retinet, interdum eam producit, unde e. c. Mah. 1. 6670 et 6681 *kâlyamânâ* agitata, v. etiam compositionem cum *pra*.) 1) agitare, concutere, vi-

venit cum slav. *korjuń* scindo; lat. *curtus*, *cul-ter*, v. *kartrî*; hib. *ceartaighim* „I prune, trim, cut", *cuirc* „a knife".)

c. *ut* i. q. simpl. Ḥ. 2. 13: *êśâm utkṛtya mâńsâni.*

c. *ni* id. Dr. 5. 24: *papâta śâk'î 'va nikṛtta-mûlaḣ.*

c. *nis* abscindere. Dr. 8. 21. âtm.: *b'uǵam mûlê k'aḍ-gêna nirakṛntata.*

c. *vi* id. N. 10. 17: *kat'am vâsô vikartêyam* secundum 1mam classem.

3. कर्त् (कृत्) *kart* (*kṛt*) 10. par. *kîrtáyâmi* (ut mihi videtur, denom. a *kîrti* gloria, quod ipsum a *kar* [*kṛ*], quocum fortasse lat. *CEL* vocis *celeber* cohaeret, mutato *r* in *l*) 1) dicere, eloqui, enuntiare, memorare. Man. 3. 36: *sarvań śṛṇuta tań viprâḣ sarvań kîrtayatô mama.* 2) laudare, celebrare. N. 20. 36: *yêća tvâm manuśyâ lôkê kîrtayiśyanty atandritâḣ*; B'. 9. 14: *satatań kîrtayantô mâm.*

c. *ut*, *anu*, *pari*, *pra*, *sam* + *pra*, *sam* id. Rag'. 10. 33: *maḣimânam ... utkîrtya tava*; R. Schl. I. 14. 22: *avaǵńâya ... mânuśân nâ 'nvakîr-tayat*; Man. 2. 122: *svan nâma parikîrtayêt*; M. 56: *parikîrtita* celebratus; B'. 18. 4: *tyâgô ḣi ... trivid'aḣ samprakîrtitaḣ*; N. 5. 10: *sań-kîrtyamânêśu râǵńân nâmasu.*

कर्तन *kartana* n. (r. *kart kṛt* s. *ana*) actio findendi. Ḥit. 69. 1.

कर्तरिका *kartarikâ* f. (a sq. s. *ika* in fem.) culter venatorius. Ḥit. 43. 19.

कर्तरी *kartarî* f. (ut videtur, e *kartri* q. v., inserto *a*) forfex. Am. (Lat. *culter*, mutato *r* in *l*.)

कर्तार् *kartâr* (r. *kar kṛ* s. *târ tṛ*) fabricator, effector, creator. N. 18. 6. B'. 11. 37. (Hib. *cear-doir* „a goldsmith".)

कर्तृत्व *kartṛtvá* n. (subst. abstr. a praec. s. *tva*) fabricatoris, effectoris status, conditio. B'. 5. 14. 13. 20.

कर्त्र् *kartr* 10. par. (*śâit'ilyê*) solvere, relaxare (videtur esse denomin. ab inusitato *kártra* — pro *kárttra* — tanquam instrumentum findendi, vel a *kartá'r* qui findit; v. *kartarî*, *kartrî*.)

कर्त्री *kartri* f. (vel *karttrî*, a. r. *kart kṛt* s. *târ tṛ* in fem.) i. q. *kartarî*.

कर्द् *kard* 1. par. (*kutsitê śabdê* K. *kutsitê ravê* V.) crepitare — de intestinis —. (Cf. *pard*; fortasse huc pertinet gr. χορδή.)

कर्दम *kardáma* et *kárdama* m. lutum, coenum, limus. Rag'. 4. 24.

1. कर्प् कृप् *karp kṛp* 1. âtm.: *kálpê* pro *kárpê* (fortasse a *kar kṛ*, adjecto *p*, sicut saepe in formis caus. v. gr. 468 et cf. r. *kalp kḷp*, quod idem est ac *karp kṛp*, quum utrumque transeat in *kalp*) misereri.

2. कर्प् कृप् *karp kṛp* 10. par.: *kalpáyâmi*, v. praec. (*dâurbalyê*) debilem esse.

कर्पट *karpaṭa* m. vestis detrita, pannosa. Up. 5. 9.

कर्पर *karpara* m. cranium. Am.

कर्पास *karpâ'sa* m. n. erioxylon. (Gr. κάρπασος, lat. *carbasus*.)

कर्पासी *karpâsî* f. (fem. praec.) gossipion. Am.

कर्पूर *karpû'ra* m. n. camphora. Am.

कर्ब् *karb* 1. par. ire. (Cf. *k'arb*, *garb*, *g'arb*, *ćarb*, *ćar*.)

कर्बुर *karburá* 1) varius, versicolor. Ḥit. 29. 11. 2) n. aurum. Am.

कर्मन् *kárman* n. (r. *kar kṛ* facere, s. *man*) factum, opus, negotium. Ḥ. 4. 13. Sâ. 2. 28. Dr. 5. 2.

कर्मवज्र *karmavaǵra* m. (e praec. et *vaǵra*) i. q. *śûdra*. Maḥ. 1. 6487.

कर्मान्तिक *karmântika* m. (e *karmânta* operis finis — *kárman* + *ánta* — s. *ika*) opifex. R. Schl. I. 12. 7.

कर्मिन् *karmín* (a *kárman* s. *in*, v. gr. 584) opera faciens. B'. 6. 46.

कर्व् *karv* 1. par. (*darpê*) superbum esse; cf. *garv*.

2. कर kara (a rad. 3. kar [kṛ]) 1) tributum regium. Ragʻ. 4. 58. 2) radius lucis. Ur. 86. 14.

करक káraka m. (a praec. s. ka) anachoretarum urna. Mah. 1. 7085.

करट káraṭa m. elephanti gena. Su. 2. 20.

करटक karaṭaka m. cornix. Ur. 202. 20.

करण karaṇá (r. kar kṛ s. ana) 1) n. actio, negotium, officium. R. Schl. I. 13. 51: ratâh svâdyâyakaranê vayam. 2) n. i. q. indriya i. e. sensus (videndi, audiendi etc.). Ragʻ. 8. 38. 3) (fortasse a rad. kar [kṛ]) m. vir mixti ordinis, matre śûdricâ et patre vâiśyico natus. Am.

करण्ड káraṇḍa m. (fortasse a kará manus) 1) canistrum, corbis. Bʻar. 1. 76. 2) ensis.

करपाल karapâla m. (e kará manus et pâla regens, tuens) ensis. Am., v. sq.

करबाल karabâla m. (ut videtur, e praec. mutatâ tenui in mediam) id. A. 6. 15.

करभ karabʻá (ut videtur, e kará manus et bʻa a r. bʻâ s. a) carpus. Wils.: „the metacarpus, the hand from the wrist to the root of the fingers." Am.: maṇibandʻâd âkaniśṭʻam; Śak. 51. 8. 57. 9: karabʻôru. (Cf. gr. καρπός.)

करुह kararuha m. (e kará manus et ruha crescens) unguis. Śak. 35. 13.

करशाखा karaśâkʻâ f. (e kará manus et śâkʻâ ramus) digitus. Am.

कराल karâla 1) magnus, ingens; horrendus, terribilis. Ragʻ. 12. 98: vapur mahôragasyê 'va karâlapʻaṇamaṇḍam. 2) exsertos dentes habens. Ḥ. 2. 3. Saepe cum praecedente daṅśṭrâ in Karm. conjungitur. Ḥ. 2. 3. Bʻ. 11. 23. 25. 27.

करिणी kariṇî fem. sequentis.

करिन् karin m. (a kará proboscis, s. in) elephantus.

करीर karîra m. n. germen bambu arundinis. Am.

करुण karuṇa miserabilis, flebilis, queribundus. N. 5. 23. 9. 25. — karuṇam adv. miserabiliter, miserandum in modum. N. 10. 28.

करुणा karuṇâ f. (fem. praec.) misericordia, miseratio. Bʻ. 2. 63: karuṇâpara.

करेणु karéṇu (fortasse a kará proboscis) elephantus masc. et fem. Am. Ragʻ. 16. 16.

कर्कट karkaṭa m. cancer. (Cf. gr. καρκῖνος, lat. cancer.)

कर्कटक karkaṭaka m. (a praec. s. ka) id.

कर्कटकी karkaṭakî fem. praec. Dr. 5. 9.

कर्कश karkaśá durus, asper. Śak. 11. 4. Ragʻ. 3. 55.

कर्कोटक karkôṭaká m. n. pr. N. 14. 4.

1. कर्ज् karǵ 1. par. (vyatʻanê K. pîḍê V.) vexare.

2. कर्ज् कृज् karǵ kṛǵ 1. âtm. (bʻarǵanê K.) assare, torrere. (Hib. sgreigim „I fry".)

कर्ड् कृड् karḍ kṛḍ 6. par. i. q. kûḍ.

कर्ण् karṇ 10. par. findere.

c. â audire (v. kárṇa). Gerundium âkarṇya. Ḥit. 4. 12. Râm. I. 9. 63; v. sq.

कर्ण kárṇa m. (r. karṇ s. a, nisi karṇ est denomin. a kárṇa et hoc tanquam instrumentum audiendi venit a kar kṛ facere) 1) auris. 2) n. pr. Aṅgadêśi rex, dei Sûryi et Kuntiae filius. Ḥ. 1. 46.

कर्णपूर karṇapúra m. (e praec. et pûra implens) inauris. Ragʻ. 7. 24.

कर्णिकार karṇikâra m. nomen plantae, Wils. „the name of a plant, commonly Caniyar, Pterospermum acerifolium or Pentapetes acerifolia; in Dr. Roxburgh's catalogue, the Webera corymbosa. 2) a sort of Cassia (Cassia fistula). Mêd." Su. 4. 10. N. 12. 40.

1. कर्त् kart 10. par. (śâitʻilyê) solvere, relaxare v. sq.

2. कर्त् कृत् kart kṛt 6. par. kṛntâmi (gr. 300) findere, dissecare. Dr. 8. 27: ćakarta niśitâir bʻallâir dʻanûṅśića śirâṅsića; Râm. III. 74. 3: drumaḥ paraśunâ kṛttaḥ. (Lit. kertù caedo, infin. kirs-ti; gr. κείρω, κάρτις, abjecto t, quâ in re con-

c. *sam* (*sanskṛ*, gr. 111 praef. *sam*) 1) ornare. N. 17. 8: *rûpam asanskṛtam.* 2) consecrare. Ragʹ. 15. 31: *sakʹâ daśaratʹasyâ 'ta ǵanakasyaća mantravit | sanćaskârô 'bʹayaprîtyâ mâitʹilêyâu yatʹâvidʹi.* 3) matrimonio jungere. Man. 9. 173: *yâ garbʹiṇî sanskriyatê.*

c. *sam* praef. *upa* parare (de cibis). N. 23. 20.

2. कर् कॄ *kar kṛ* 5. par. âtm. laedere, vulnerare, occidere.

3. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 6. par. *kirấmi* (gr. 299) conjicere, spargere, perfundere, obruere, implere. Gîta-G. 4. 14: *kirati saǵalakaṇaǵâlam*; Dr. 8. 6: *śaktitômaranârâćâiḱ . . . kiryamâṇaḱ.* (Gr. κεράω, κεράννυμι, κίρνημι, quorum ultimum formâ cum *kṛṇâmi* cl. 9 convenit, cf. *par* (*pṝ*) quod ex *kar* (*kṝ*) mutatâ gutturali in labialem ortum esse videtur.

c. *anu* implere. Maḥ. 1. 4340: *vaṇigbʹiśćâ 'nvakîryanta nagarâṇi.* — *anukîrṇa* impletus. Dr. 6. 2. 8. 48. A. 7. 2.

c. *abʹi* implere. R. Schl. II. 14. 53: *abʹyakiryata śôkêna.*

c. *ava* 1) i. q. simpl. A. 3. 32: *astrapûǵêna . . . bʹûtam avâkiram.* — *avakîrṇa* impletus, plenus. Maḥ. 1. 7840. 2) deserere, relinquere. Maḥ. 1. 3057: *avakîryaća mân yâtâ parâtmaǵam ivâ 'satî.* 3) pass. deserere, se dispandere, dilatare. R. Schl. I. 38. 14: *samantâd avakîryata* (omisso augmento) *samantatastu tân dêvîm abʹyaśinćata pâvakaḱ.*

c. *ava* praef. *sam* i. q. simpl. A. 3. 25: *tam . . . śaravarśêṇa samavâkiram.*

c. *â* implere. *âkîrṇa* impletus, plenus. N. 12. 2. 113. A. 6. 7. (Cf. lat. *acervus.*)

c. *â* praef. *apa* vacuefacere, exinanire. Maḥ. 1. 2851: *nâ 'puśpaḱ pâdapaḱ kaśćit śaṭpadâir nâ 'py apâkîrṇaḱ.*

c. *â* praef. *sam* implere. *samâkîrṇa.* N. 12. 38.

c. *ut* 1) superfundere. Ur. 37. 5: *utkîrṇâ iva vâsayaśṭiśu niśâ nidrâlasâ varhiṇaḱ.* 2) perforare? Ragʹ. 4. 59: *mattêbʹaradanôtkîrṇa*; v. sq.

c. *ut* praef. *sam* id. Ragʹ. 1. 4: *maṇâu vaǵrasamutkîrṇê* (schol. Calc. = *ḥîrêṇa ććidritê.*

c. *pari* 1) circumfundere, undique implere. Ragʹ. ed. Calc. 8. 35: *bʹramarâiḱ . . . parikîrṇâ* (schol. *paritaḱ sarvataḱ kîrṇâ vyâptâ*). 2) committere, tradere. Ragʹ. 18. 32: *maḥîm maḥêććaḱ parikîrya sûnâu.*

c. *pra* se dissipare, se dispergere. Râm. I. 9. 20: *sarvataḱ prakiranti sma lalamânâ varâṅganâḱ*; — *prakîrṇa* expansus, elatus. A. 6. 2: *pʹênavatyaḱ prakîrṇâśća . . . ûrmayaḱ*; 10. 63: *prakîrṇakêśî.* (Cf. lat. *prôcêrus*, quod etiam ad *karś kṛś* trahi potest, unde *prakṛśṭa* longus.)

c. *vi* spargere, expandere. Hit. 9: *taṇḍulakaṇân vikîrya*; Man. 11. 196: *vikirêt yavasaṅ gavâm*; A. 9. 18: *vikîrṇâir iva parvatâiḱ.* — *śvâsâṅ vikaritum* suspiria ducere. Gîta-G. 5. 16.

c. *sam* 1) confundere, miscere. Maḥ. 1. 3479: *saṅkîrṇâćâradʹarma*; 2) implere. In. 1. 28: *apsarôgaṇasaṅkîrṇa*; Su. 2. 24: *astʹikaṅkâlasaṅkîrṇa.*

4. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 9. par.: *kṛṇấmi* (= κίρνημι, v. *kar* [*kṝ*] cl. 6; *ḥinsâyâm* K. *ḥinsê* V.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere. (Cf. *ćiri*, *ćîrṇa*, *ćûrṇ.*)

5. कर् (कॄ) *kar* (*kṝ*) 10. âtm.: *kârâyê* (*viǵńânê* V.) noscere. (Gr. κρίνω, lat. *cerno*, quae formâ cum *kṛṇấmi* cl. 9 cohaerent, v. gr. c. 109[a]. 5 et 496.)

1. कर *kará* (r. *kar kṛ* s. *a*) 1) faciens, in fine compp. Br. 1. 23. N. 13. 20. 2) m. manus. In. 2. 25. 3) elephanti proboscis. N. 13. 12. (Lit. *kairẽ* manus sinistra, gr. χείρ vero ad rad. *ḥar ḥṛ* capere pertinere videtur, sicut hib. *lamh* manus cohaeret cum scr. *labʹ*, gr. ΛΑΒ, mutato *bʹ* in *mh.*)

caus. pass. B'. 3. 5: *kâryatê hy avaśaḣ karma.* — desid. N. 8. 3: *ćikîrśantîća tatpriyam.* (Hib. *cearaim* „I perform, execute", *ceard* fem. „an art, trade, business, function" = scr. *kṛ'ti*, e *kárti*; *sucridh* „easy" = scr. *sukṛta*; cambro-brit. *creu* formare; island. *ger-dh* fem. actio, th. *gerdhi* = scr. *kṛ'ti* cum gutturali mediâ pro aspiratâ, quam ex generali lege exspectaveris, v. gr. comp. 87; germ. vet. *karawan* praeparare, nostrum *gar* de cibis, boruss. *kura* fecit. Lat. *creo*, *caer-e-monia*, *ars*, quod e *cars* mutilatum et cum scr. *kṛ'ti* pro *kárti* et cum supra memorato hib. *cear-dh*, quod item artem significat, cohaerere censeo. E graecâ linguâ conferatur κραίνω, et πράσσω a rad. ΠΡΑΓ, cujus γ e ϝ ortum esse potest, ita ut αγ formae ΠΡ-ΑΓ ad characterem 8. cl. gunatum reducendum sit, qui ante vocales sonat *av*, e. c. *akaravam.*)

c. *ad'i* praeponere alqm. alicui rei. Man. 8. 11: *râǵńaśćâ 'd'ikṛtô vidvân*; 2) in animo habere, spectare, appetere. Śak. 34. 7: *aḣan tu tâm ... śakuntalâm ad'ikṛtya bravîmi*; 44. 13: *tâm ad'ikṛtya praḣarati*; Rag'. 11. 62: *śântim ad'ikṛtya.*

c. *anu* imitari. Maḣ. 1. 3325: *na tat prâǵńô 'nukurvîta.*

c. *apa* 1) abstrahere, abripere. Râm. I. 51. 13: *śabdênâ 'pakṛtas têna.* 2) offendere. *apakṛta* n. offensio. Ḣ. 4. 3.

c. *ab'i* i. q. simpl. Su. 2. 26: *kurukśêtrê nivêśam ab'ićakratuḣ.*

c. *alam* ornare. N. 2. 11. — c. *alam* praef. *sam*: *samalaṅkarômi* id.

c. *â* praef. *apa* 1) auferre, demere. Rag'. 6. 57: *apâkṛtasvêdalavâ.* 2) relinquere. Rag'. 7. 47: *śivâ b'uǵaććêdam apâćakâra* (schol. Calc. = *tatyâǵa*).

c. *â* praef. *upa* tradere, dare. N. 25. 16: *tad upâkartum iććâmi* (schol. Nil. *upâkartum* per *dâtum* explicat).

c. *â* praef. *nis nir* arcere, repellere, rejicere, repudiare, irritum facere. Su. 2. 15: *śâpâḣ ... varadânanirâkṛtâḣ*; Râm. I. 39. 3: *krôd'ât sâ nirâkṛtâ*; R. Schl. II. 8. 37: *darpân nirâkṛtâ pûrvan tvayâ ... râmamâtâ sapatnî tê.*

c. *upa* juvare, auxilium ferre, prodesse. Ḣit. 57. 12: *anupakurvâṇô na kasyâ 'py upâyanaṅ gṛḣṇîyât.* — *upakṛta* n. auxilium. Br. 1. 9.

c. *ni* offendere, vexare. N. 19. 5: *mayâ kśudrêṇa nikṛtâ*; 14. 15: *nikṛtô duḣk'êna.*

c. *nis* rejicere, repudiare, despicere. Dêv. 1. 31: *niśkṛtaḣ putrâiḣ.*

c. *pra* 1) facere. N. 3. 25: *budd'im prakuruśva yat'ê 'ććasi*; G'at. 18: *ḣṛdayam mê prakarôśi kiṅ sadâḣam.* 2) vitium afferre (virgini). Man. 8. 370: *yâ tu kanyâm prakuryât strî.*

c. *pra* praef. *vi* vexare. Rag'. 10. 75: *rakśôviprakṛtâu.*

c. *pra* praef. *sam* facere. Maḣ. 1. 2387: *tuṇḍayudd'am ... sampraćakratuḣ.*

c. *prati* 1) mutuum officium praestare, gratiam referre. *pratikṛta* n. officium mutuum. M. 8. 2) dare poenas alcjs. rei, ulcisci, se vindicare ab aliquo, c. dat. s. gen. pers. Maḣ. 1. 840: *yêna tê ḣiṅsitaḣ pitâ tasmâi pratikuruśva tvam*; 2018: *yô mê ḣiṅsitavâṅs tâtam ... tasya tat'â pratikuryâm.*

c. *vi* 1) facere. Ḣ. 4. 47: *purâ vikurutê mâyâm.* 2) commovere. Rag'. 13. 42: *amum ... nâ 'laṅ vikartuṅ ǵanitêndraśaṅkaṅ surâṅganâvib'ramaćêśṭitâni* (schol. Calcutt. *vikartum* = *sk'alayitum*). 3) nocere, damnum inferre. Rag'. 17. 58: *ḣînâny anupakartṝṇi pravṛdd'âni vikurvatê* (*mitrâṇi*) impotentes non prosunt, praepollentes nocent (amici); (schol. Calc. *vikurvatê* = *apakâraṅ ćêśṭantê*). 4) deformare. N. 13. 26: *vikṛtâkârâ*; 14. 13: *dṛśṭvâ ... âtmânam vikṛtam*; A. 6. 19: *vâditrâṇi vikṛtasvararûpâṇi.* 5) destruere. Su. 2. 19: *ub'âu ... vikurvâtê vad'âiśiṇâu.*

कमल kamála n. lotus flos. N. 12. 1.

कमलपत्राक्ष kamalapatrâkśa (Baḥ. e kamalapatra et akśa) loti foliis similes oculos habens. In. 5. 31.

कमलिनी kamalínî f. (a kamála s. in in fem.) lotorum multitudo; locus abundans lotis.

कम्प् kamp 1. âtm. (scribitur kap, gr. 110[a]) tremere, commoveri. Dêv. 2. 33: samudrâśća ćakampirê; In. 2. 32: kampamânâiḣ payôdarâiḣ. — kampita tremens, commotus. Su. 4. 20. — caus. (kampáyâmi) tremefacere. N. 26. 3: kampayann iva maḣîm. (Huc pertinere videntur κάμπ-τω et πέμπω, utrumque a movendo dictum; cf. pamb; hib. cabhóg festinatio; lat. vibro? v. kṛ́mi.)

c. anu misereri, v. anukampâ.

c. anu praef. sam id. c. acc. Ragʿ. 9. 14.

c. â i. q. simpl. Ragʿ. 2. 13.

c. pra id. Râm. I. 52. 14: prakampatêća pṛtʿivî.

c. vi id. Bʿ. 2. 31: na vikampitum arḣasi. — caus. Ragʿ. 11. 19.

कम्प kampa m. (r. kamp s. a) tremor. Ur. 6. 2. 7; nutatio (capitis). Ragʿ. 13. 44.

कम्पन kampana (r. kamp in forma caus. s. ana) 1) tremefaciens. Dr. 4. 22. 2) n. vibratio (e. c. clavae). Maḥ. 1. 2836.

कम्प्र kamprá (r. kamp s. ra) tremens. Am.

कम्बल kambalá m. lodix lanea, „a blanket". Ḥit. 81. 15. R. Schl. I. 17. 14.

कम्बु kambu m. n. concha.

कम्बुग्रीव kambugrîva (Baḥ. e praec. et grîva) conchae similem cervicem habens. Ḥ. 2. 19; v. sq.

कम्बुग्रीवा kambugrî́vâ f. (Karm. e kambu et grîvá) conchae similis cervix, Wils. „a neck marked with three lines like a shell and considered to be indicative of exalted fortune." Am., v. praec.

कम्र kamrá (r. kam s. ra) libidinosus. Am. (Lat. câ-rus, v. kam.)

1. कर् कृ kar kṛ 8. par. âtm. karṓmi, kurvḗ (irreg., v. gr. 344; in dial. vêd. haec radix sequitur 5. cl., e cujus charactere nu signum 8. cl. u abjecto n ortum est) agere, facere, efficere, exercere. Bʿ. 13. 31: na karôti; Ḥit. 6. 19: yatʿâ mṛtpiṇḍataḣ kartâ karôti yad yad iććati; N. 1. 26: mânuśîṅ giraṅ kṛtvâ; 8. 18: kuru madvaćaḣ; 17. 39: prasâdaṅ kuru; Dêv. 3. 23: kôpaṅ ćakrê; Br. 3. 2: kriyatâṅ kśamam; Ḥ. 4. 22: vikramaṅ ćakratuḣ param; Br. 2. 32: vyavasâyaṅ karômi. — Cum gemin. accus.: facere aliquem aliquid. Nalôd. 4. 23: akṛta mudâ yantâran tam; Ragʿ. 2. 46: andʿakâraṅ śakalâni kurvan tenebras dividens (ad lit. in frusta vertens). Nonnumquam nomen rei, in quam aliquid vertitur, suffixo śât instruitur, e. c. Ragʿ. 8. 20: akarôd . . . dviśadârambʿapʿalâni bʿasmasât. Notetur praecipue locus in Ragʿ. (16. 25) ubi forma in sât adjectivi vice fungitur: kuśâvatîṅ śrotriyasât sa kṛtvâ Kuśâvatim (urbem) sacerdotum propriam postquam fecerat (schol. ed. Calc.: śrôtriyâ vâidikâ têśu adʿînâṅ kṛtvâ). — Cum vocibus in adverbium vat (instar) exeuntibus: putare, aestimare, e. c. Lass. 34. 16: râǵyan tṛṇavat kṛtvâ. — Cum manasâ (sequente accusativo) mente concipere (aliquid), cogitare, recordari (aliquid), e. c. Maḥ. 1. 7051: manasâ kṛtvâ kṛśṇam. — padaṅ kartum pedem ponere, Lass. 84. 10; utsaṅgê vel aṅkê kartum in gremium tollere. Sâ. 5. 5: utsaṅgê 'sya śiraḣ kṛtvâ niśasâda maḣîtalê; P. 29: ity aṅkê pâṭalîṅ kṛtvâ. — udakaṅ kartum aquam (Manibus) libare. Râm. III. 73. 33: kriyatâm udakam pituḣ. — kâlaṅ kartum tempus constituere. Maḥ. 1. 8469: — ćakrê. — Nota constructionem part. fut. pass. cum gen. pers. et instr. rei, antecedente kim q. v. sive na; e. c. Lass. 32. 7: naća putrêṇa mê kâryaṅ svaǵanâir nâ 'pi bândʿavâiḣ | na pitrâ nâi 'va mâtrâća tvaṅ ḣi svâmin gatir mama.—

कन्दर *kandará* m. (ut videtur, ex *ka* in acc. et *dara* findens, a rad. *dar* [*dṛ*] suff. *a*) caverna, specus. Dr. 5. 7.

कन्दरा *kandarâ*, *kandari* (fem. praec.) id. Am.

कन्दर्प *kandarpa* m. (ut videtur, ex *kam*, ab interr. *ka*, et *darpá* superbia) nomen Anañgi, Dei amoris. N. 1. 15.

कन्दल *kandala* m. n. 1) germen, surculus. 2) gemma, calix. Rag. 13. 29.

कन्दला *kandalá* f. 1) id. 2) sonus lenis.

कन्दलिन् *kandalin* (a *kandala* s. *in*) surculis abundans.

कन्दली *kandalí* f. arboris species. Wils. „the banana". Ur. 60. 10.

कन्दुक *kandúka* m. pila lusoria. Hit. 36. 18.

कन्धर *kandara* m. (e *ka* caput et *dara* ferens) cervix. Rag. 3. 34.

कन्धरा *kandarâ* f. (fem. praec.) id. Am.

कन्यका *kanyakâ* f. (a *kanyâ* correpto *â* s. *ka* in fem.) i. q. *kanyâ*.

कन्या *kanyâ* f. (ut videtur, a r. *kan* s. *ya* in fem.) 1) puella. N. 1. 25. 2) filia. Br. 1. 31. (Send. ڪئنيه *kainê*, v. gr. comp. § 92, *k* p. 150; hib. *cain* „chaste, undefiled"; fortasse etiam huc pertinet *caile* „a country woman, a quean, a strumpet, a harlot"; mutato *n* in *l* sicut e. c. in *eile* alius = *anyá* q. v.; *caileamhuil* „girlish, effeminate".)

कपट *kapaṭa* m. n. fraus. Hit. 21. 13.

कपर्द *kaparda* m. 1) coma implicata, involuta dei Śivi. Am. 2) parva concha pro moneta adhibita, „a Cowriye". Hêm.

कपर्दक *kapardaka* m. (a praec. s. *ka*) i. q. praec. sgn. 2. Hit. 115. 2.

कपर्दिन् *kapardin* m. (a *kaparda* s. *in*) nomen Śivi.

कपाट *kapâṭa* m. n. (ex *ka* aër, ventus et *pâṭa*, a r. *paṭ* ire, s. *a*) porta. R. Schl. I. 5. 9. Rag. 3. 34.

कपाटी *kapâṭî* f. (fem. praec.) id.

कपाल *kapâla* m. n. cranium. (Gr. κεφαλή, lat. *caput*, goth. *haubith*, th. *haupida*, nostrum *Haupt*.)

कपि *kapi* m. (r. *kamp* s. *i*) simia. (Gr. κῆπος, κεῖπος, anglo-sax. *apa* th. *apan*, abjectâ initiali gutturali sicut in lat. *amo* = *kam*; angl. *ape*, germ. vet. *affo*, v. Graff. 1. 159.)

कपिल *kapilá* (a *kapi* suff. *la*) 1) nigricans e gilvo, „tawny". Am. 2) nomen sapientis cujusdam.

कपिश *kapiśá* (a *kapi* s. *śa*) id. Am. Rag. 12. 28.

कपोत *kapôta* m. columba.

कपोल *kapôla* m. gena, mala. Am. Śak. 52. 2.

कबन्ध *kábanda* m. n. corporis truncus. Rag. 7. 48.

कम् *kam* 1. âtm. et 10. par. âtm. *kâmê*, *kâmáyâmi*, *kâmáyê*. 1) amare. Nalôd. 1. 19: *ćakamê sâ râǵanyaśrêśṭan tam*; H. 2. 18: *kâmayâmâsa rûpêṇâ 'pratimam buvi*; H. 4. 5: *kâmayatê adya mâm biruh*; Râm. I. 29. 16: *ahan vah kâmayê sarvâh*. part. pass. *kântá* amatus, dilectus. H. 4. 35. N. 11. 7. 2) desiderare, velle. N. 6. 11: *nalan yô vâi kâmayêć ćapitum*; c. dat. rei. Mah. 1. 3347: *santânasyâ 'vinâśâya kâmayê*. (Huc traxerim lat. *comis* et *amo* abjectâ gutturali, nec non cum Ag. Benary *câ-rus* pro *cam-rus*, abjectâ radicis consonâ finali, sicut saepissime, e. c. in *lumen* pro *lucmen*, *luna* pro *lucna*, *vê-nor*, ut mihi videtur pro *vednor* a scr. *vad* vel *vyad* occidere, cf. island. *vaidhi* venatio, scr. *vyâda* venator; lingua Valachica offert vocem *chamor* amor; hib. *caemh* „love, desire; fine, handsome, pleasant"; *caomhach* „a friend, a companion", *caomhaim* „I save, spare, protect"; fortasse germ. vet. *scîm*, *scimo* splendor, praefixo *s*; v. *kântá*, *kânti*, *ćavi*.)

कमठ *kamáṭa* m. testudo. Bar. 2. 28.

कमण्डलु *kamaṇḍalu* m. n. hydria. Am.; Wils.: „An earthen or wooden waterpot, used by the ascetic or religious student." Hit. 60. 16. Dêv. 2. 23.

कथम् *kat́ám* adv. (a stirpe interrog. *ka*, gr. 260, s. *t́am*, gr. 584) quomodo? N. 11. 24. (Huc trahimus gr. κατά, cum praepositiones primitivae omnes a pronominibus descendant.*))

कथमपि *kat́amapi* (*kat́ám* + *api*) i. q. *kat́áñćit*. Up. 29; *kat́aṅkat́amapi* vix: Ur. 28. 18.

कथा *kat́á* f. (rad. *kat́* suff. *â*) mentio, commemoratio: N. 21. 25; colloquium, dialogus: N. 22. 4; narratio, historia. Sâ. 6. 7. Hit. 4. 2.

कद् *kad* 1. âtm. (*vâiklavyê* K.) commoveri, perturbari, terreri, v. *kadana*. (Gr. κῆδος, κήδω; huc etiam traxerim goth. *hatan* odisse, quod formâ egregie quadrat, et sensu in animi commotione cum rad. nostra convenit; fortasse etiam lat. *odi* huc pertinet, ita ut initialem gutturalem perdiderit, sicut *amo* = sanscr. *kam*.)

कदध्वन् *kadad́van* m. (e *kat* q. v. et *ád́van*) mala via. Am.

कदन *kadana* n. (r. *kad* s. *ana*) terror, perturbatio, confusio. Su. 3. 1.

कदम्ब *kadambá* m. nomen plantae (Nauclea Cadamba). N. 12. 4. Dr. 2. 1.

कदम्बक *kadambaka* m. n. (a praec. s. *ka*) id.

कदर्थ *kadart́a* m. (e *kat* et *árt́a*) malum, miseria, infortunium, v. sq.

कदर्थित *kadart́ita* (a praec. s. *ita*, vel a verbo denomin. *kadart́ay* vexare s. *ta*) miser, infortunatus, vexatus. B́artṛh. ed. Bohl. 2. 75. Hit. 55. 9.

कदर्य *kadarya* (e *kat* q. v. et *aryá* dominus, possessor) avarus, miser. Am.

कदली *kadalî* f. nomen plantae. Dr. 5. 9.

कदा *kadá* (a stirpe interr. *ka* s. *dâ*) quando? (Lit. *kadâ*, slav. *kogda*; v. gr. comp. 423.)

*) V. libros meos „Ueber einige Demonstrativstämme und ihren Zusammenhang mit verschiedenen Praepositionen und Conjunctionen" p. 9 sq. et „Einfluſs der Pronomina auf die Wortbildung" p. 5 sq.

कदाचन *kadấćaná* (e praec. + *ćaná*; v. gr. comp. 399) unquam (praesertim in constructione cum negativo *na*, ad exprimendum nunquam). N. 18. 9. 21. 13.

कदाचित् *kadấćit* (e *kadâ* + *ćit*) aliquando, olim (de tempore praeterito et futuro). Br. 1. 2. N. 10. 11. 13. 59.

कद्रु *kádru* (fem. item *kádru*) nigricans e gilvo, „tawny". Am.

कन् *kan* 1. par. (*dîptâu* K. *prîtigatidyutiśu* V.) splendere; amare; ire; v. *kánaka*. (Lat. *canus*, *caneo* — de *candeo*, *candela* v. *ćand* — gr. καινός [cf. *kanyâ*, ṣend. *kainê*]; fortasse etiam γάνος, γανάω, γανόω, mutatâ tenui in mediam; hib. *cann* plena luna — vel ad *ćand* —; ad *kan* etiam traho goth. *skeina* luceo, rad. *SKIN*, attenuato *a* in *i* et praefixo *s*, sicut e. c. in *stauta* verbero, nostro *stoſse* = scr. *tud*, lat. *tundo*; de bret. *sked* v. *ćand*.)

कन *kana* v. *kániśt́a*, *kánîyâṅs*.

कनक *kánaka* n. (r. *kan* s. *aka*) aurum. N. 5. 3.

कनकभूषण *kanakab́úśaṇa* (Baḥ. e praec. et *b́úśaṇa* ornamentum) aureum ornamentum habens. In. 1. 8.

कनन *kanana* unoculus. Ḥêm.

कनिष्ठ *kániśt́a* adj. (superl. ab inusitato positivo *kana* s. *iśt́a*) natu minimus. Ḥ. 2. 32.

कनिष्ठा *kaniśt́á* f. (fem. praec.) digitus minimus.

कनी *kanî* f. (ab obsoleto *kana* signo fem. *î*) puella. Ḥêm.

कनीयांस् *kánîyâṅs* (a *kana* s. *îyâṅs* *îyas*, v. praec.) junior.

कन्था *kant́â* f. pannus, „a rag". B́. 2. 79. 3. 16.

1. कन्द् *kand* 1. par. (*âḥvânarôdanayôḥ* K.; scribitur *kad*, gramm. 110[a]) vocare, clamare, flere. Cf. *krand*.

2. कन्द् *kand* 1. âtm. (*vâiklavyê* K.; scribitur *kad*, gr. 110[a]) i. q. *kad*.

कन्द *kanda* m. n. (r. *kand* s. *a*) radix bulbosa et esculenta. Mṛ. 152. 13.

कण्टक *kánṭaka* m. n. (r. *kanṭ* s. *aka*) 1) spina, ut videtur a crescendo dicta, nisi r. *kanṭ* significavit pungere, sicut κεντέω quod probabiliter cum *kanṭ* cohaeret. Sâ. 6. 5. 2) hostis. N. 26. 20. (Cf. gr. κεντέω, κεσ-τὸς, κέσ-τρον.)

कण्टकित *kanṭakitá* (a praec. suff. *ita*) spinosus. Dr. 1. 14.

कण्ठ् *kanṭ́* 1. et 10. par. (scribitur *kaṭ́*, gr. 110[a]) dolere, lugere, moerere. (Fortasse huc pertinent gr. ΠΑΘ, ΠΕΝΘ, πέπονθα, πένθος; mutatâ gutturali in labialem.)

c. *ut* id. v. *utkanṭ́â*, *utkanṭ́ita*. caus. Ǵat. 5: *utkanṭ́ayanti paṭ́ikân ǵaladâh svanantah.*

कण्ठ *kanṭ́á* m. n. gula. (Originem vocis *gula* v. s. v. गल *gala*.

कण्ड् *kanḍ* 10. par. (*b́êdê* K. *b́êdê rakšaṇê* V.; scribunt *kaḍ*, v. gr. 110[a]) findere; servare. (Lit. *kándu* mordeo; ita nostrum *beiſsen*, goth. rad. *bit*, cohaeret cum scr. rad. *b́id*, quae item findere significat; cambro-brit. *cat* fragmentum, v. Pict. p. 9.)

कण्डु *kanḍu* f. (r. *kanḍ* s. *u*) scabies, v. sq.

कण्डू *kanḍû* f. (r. *kanḍ* s. *û*) id.

कण्डूय् *kanḍûy* (denom. a *kanḍu* vel *kanḍû* s. *y*, v. gr. 520) scabere, radere, fricare. Ḥ. 2. 6.

कण्डूयन *kanḍûyana* n. (a praec. s. *ana*) actio scabendi, radendi. Ur. 88. 13.

कण्डूयनक *kanḍûyanaka* m. (a praec. s. *ka*) fricator.

कत् *kat*, ante sonoras *kad*; neutrum obsoletum interrogativi, quod in initio compositorum deminutionem vel contemptionem exprimit, aeque ac *kâ*, *kim*, *ku* v. gr. comp. 386.

कतम *katamá* (a stirpe interr. *ka* s. *tama*, v. gr. 253) quis e pluribus quam duo. Śak. 18. 5 infr.

कतर *katará* (a stirpe interr. *ka* s. *tara*, v. gr. 253) uter. B́. 2. 6. (Lit. *katra-s*, gr. πότερος e κότερος, cf. ion. κότερον, κότερα; lat. *uter*, abjectâ gutturali, v. gr. comp. 389; goth. *hvathar* th. *hvathara*, germ. vet. *huedar*, angl. *whether*; slav. *kotorŭ* qui, v. gramm. comp. 297.)

कति *káti* (a stirpe interrog. *ka* s. *ti*) quot. Ḥit. 117. 20. (Lat. *quot*; ita *tot* convenit cum *táti*, v. gramm. comp. 414.)

कतिचित् *katićit* (e *káti* + *ćit*) aliquot. Ur. 84. 2.

कतिपय *katipayá* (a *káti* s. *paya*, nom. *payas*, *payâ*, *payam* id. Śak. 2 infr.: *katipayarâtrań sârat́idvitiyêna b́avatâ sanât́ikriyatâm âśrama iti.* (*paya* ortum esse videtur e *kaya* — ab interrogativo *ka* s. *ya* — mutatâ gutturali in labialem, sicut in gr. ποῖος, quod formâ accurate cum *paya* convenit.)

कत्थ् *katt́* 1. âtm. laudare, extollere, gloriari, se jactare. Ḥ. 4. 13. *b*. N. 20. 12. — part. *katt́ita* n. gloriatio, jactantia. Ḥ. 4. 13; v. *kat́*.

c. *vi* i. q. simplex.

कत्र् *katr* 1. par. (*śâit́ilyê*) solvere, relaxare. (Videtur ortum esse e *kart* — v. *kart kṛt* — transpositis litteris, vel e *kartr* q. v. ejecto *r*.)

1. कथ् *kat́* 1. âtm. (*ślâǵâyâm* K.) i. q. *katt́*.

2. कथ् *kat́* 10. par. dicere, loqui, memorare, narrare. In. 4. 16. 5. 22. Br. 1. 11. N. 1. 21. 3. 2. 11. 6. 16. 34. 24. 47. 49. B́. 10. 9. 18. — part. praes. âtm. (gr. 533) *kat́ayâná*: N. 22. 17. (Goth. *QUATH* dicere [*qvitha*, *quath*, *qvêthum*], angl. *quoth*, servatâ initiali tenui contra generalem regulam; gr. κωτίλος, κωτίλλω, lat. *vates* e *qvates* sicut *vermis* e *qvermis* = scr. *kṛmi*, et *vivo* e *qvivo* = scr. *ǵîv*, cf. gr. comp. 86, 1; v. *katt́*.)

कथञ्चन *kat́áńćaná* (e *kat́ám* + *ćaná*) ullo modo. B́. 1. 17.

कथञ्चित् *kat́áńćit* (e *kat́ám* + *ćit*) 1) ullo modo. A. 10. 17. 2) aliquantulum, paululum, vix. Up. 36. Ur. 6. 8. 49. 2. Ḥ. 1. 43.

कङ्कत *káṅkata* m. n. (ut videtur, a r. *kaṅk* s. *ta*, servato charactere 1mae cl.) pecten.

कङ्कतिका *kaṅkatikâ* f. (a praec. s. *ika* in fem.) id. Am.

कङ्कती *kaṅkatî* f. (a *káṅkata* signo fem.) id.

कङ्काल *kaṅkâla* m. sceletus. Su. 2. 24.

1. कच् *kać* 1. âtm. (*bandanê* K. *bandatviśôkê* V.) ligare; lucere, splendere; v. *kańć*. (Hib. *cacht* „a streight, a narrow place; bonds, fetters".)

2. कच् *kać* 1. par. (*ravê* K.) sonare.

कच *kaća* m. (r. *kać* s. *a*) capillus. Am.

कच्चर *kaććara* (ut videtur, e *kat* q. v. et *ćara* a r. *ćar* s. *a*) sordidus, lutulentus. Am.

कच्चित् *káććit* adv. (ex inusitato neutro interrog. *kat* s. *ćit*, v. euph. r. gr. 61) an, num (v. gr. 260).

कच्छ *kaćća* m. ripa. Hit. 47. 17.

कच्छप *kaććapa* m. (e praec. et *pa*) testudo. A. 6. 3.

कच्छुर *kaććurá* (a sq. correpto *û* s. *ra*) scabiosus, porriginosus. Am.

कच्छू *kaććú* f. scabies. Am.

कज् *kaǵ* 1. par. (*hikkanê* V.) singultire.

कज्जल *kaǵǵala* n. (e *kat* q. v. et *ǵala* aqua) fuligo e lampadibus. Up. 45.

कञ्च् *kańć* 1. par. (*dîptâu* K. *bandatviśôkê* V.) scribunt *kać*, gr. 110a)) splendere; ligare.

कञ्चुक *kańćuka* m. 1) pellis anguina. Am. 2) lorica. Am.

कञ्चुकिन् *kańćukin* m. (a praec. s. *in*) cubicularius reginae. Ur. 36. 13.

1. कट् *kaṭ* 1. par. (*gatâu*) ire.
c. *pra* apparere, oriri; *prakaṭita* qui apparuit, manifestus, ortus. Dêv. 4. 20. Ur. 57. 7 infr.

2. कट् *kaṭ* 1. par. (*vṛtâu* K. *vṛśi* V.) tegere; pluere.

3. कट् *kaṭ* 1. par. (*kṛććraǵîvanê*) in miseriâ vivere.

कट *káṭa* m. (r. *kaṭ* s. *a*) 1) coxa, lumbus, clunis. Am. 2) elephanti tempus capitis. Am.

कटक *káṭaka* m. n. (r. *kaṭ* s. *aka*) castra; vicus; urbs. Hit. 34. 17. 39. 5. 44. 3. 97. 15. 133. 7.

कटाक्ष *kaṭâkśa* m. (e *kaṭa* iens, se movens — a r. *kaṭ* s. *a* — et *akśa* oculus) adspectus obliquus. In. 2. 32.

कटि *kaṭi* et *kaṭí* f. (r. *kaṭ* s. *i*) i. q. *káṭa*.

कटु *kaṭú* (fem. *kaṭu* et *kaṭvî*) acer, acutus (de sapore). B. 17. 9.

कठ् *kaṭ'* 1. par. (*taṅkanê*) in miseriâ vivere, v. *kaṭ*.

कठिन *kaṭ'iná* (r. *kaṭ'* s. *ina*) 1) durus, firmus, solidus. Śak. 11. 1. 59. 14. Ur. 24. 4; v. *káṭ'ôra*. 2) n. vas fictile. Sâ. 5. 1 ubi corbem significare videtur. (Lat. *catinum*, gr. κόφινος.)

कठिनी *kaṭ'inî* f. (a praec. signo fem.) creta. Hit. 4. 20.

कठोर *káṭ'ôra* (rad. *kaṭ'* suff. *ôra*) durus. Am., v. *kaṭ'iná*.

1. कड् *kaḍ* 1. par. (*madê*) ebrium esse, mente captum esse.

2. कड् *kaḍ* 6. par. (*madê adanê* K. *âdanê darpê* V.) ebrium, mente captum esse; superbum esse; edere.

कडङ्गर *kaḍaṅgara* m. palea, acus (eris). Am.

कडार *káḍâra* nigricans e gilvo, „tawny". Am.

कड्ड् *kaḍḍ* 1. par. (*kârkaśyê*) durum, rudem, severum esse.

1. कण् *kaṇ* 1. par. (*gatâu*) ire.

2. कण् *kaṇ* 1. par. (*śabdê* K. *ârtasvarê* V.) sonare; gemere.

3. कण् *kaṇ* 10. par. (*nimîlanê*) nictari.

कण *káṇa* (rad. *kaṇ* suff. *a*) 1) tenuis, exilis, parvus. Ur. 19. 7. Śak. 45. 7. 2) m. granum. Hit. 9. 14. 113. 7; v. *káṇîyâṅs*, *káṇiśṭa*. (Gr. κενός.)

कणिश *kaṇiśa* m. spica. Am.

कणिष्ठ *káṇiśṭa* superl. τοῦ *káṇa*.

कणीयांस् *káṇiyâṅs* compar. τοῦ *káṇa*.

कण्ट् *kaṇṭ* 1. par. (*gatâu*, scribitur *kaṭ*, gr. 110a)) ire; v. *kaṭ* et sq.

औपम्य *â'upamya* n. (ab *upamâ'* similitudo, s. *ya*) i. q. primit., praesertim in comp. cum *âtmán* (*âtmâupamya*). B'. 6. 32. Hit. 11. 12. 120. 19.

औरभ्रक *â'urab'raka* n. (ab *urab'ra* s. *ka* vel *aka*) grex ovium. Am.

औरस *âurasa* (ab *úras* s. *a*) proprius, naturalis, ad proprium corpus spectans, ex eo procedens aut natus. Su. 4. 13. Sâ. 5. 37. 44. Ur. 85. 5 infr. Hit. 38. 19.

और्द्ध्वदेहिका *â'urdd'vadêhikâ* f. (ab *ûrdd'vadêha* defunctus — ex *ûrdd'vám* sursum et *dêha* corpus — s. *ikâ*) funus, exsequiae, funebria. Sâ. 5. 19.

और्व *â'urva* m. (ab *urva* nomen sancti cujusdam, s. *a*) ignis marinus, Colebr. „submarine fire, a being, consisting of flame, but with a mare's head, sprung from the thigh of Urva and was received by the ocean". Am. Śak. 44. 2.

और्वशेय *âurvaśêya* (ab *urváśî* s. *êya*) Urvaśiâ natus. Ur. 92. 6.

औशीनर *â'uśînara* (ab *uśînára* nomen regis, Śivis patris, s. *a*) Uśînaro natus. Sâ. 2. 17.

औषध *âuśad'á* n. (ab *ôśad'i* aut *ôśad'î* q. v., s. *a*) medicamentum, remedium. N. 9. 29. B'. 9. 16.

क *k.*

1. क *ka* v. *kim.*

2. क *ka* 1) m. aër, ventus, v. *kapâṭa* et cf. *k'a.* 2) n. caput, v. *kand'arâ.*

कंश् *kaṅś* v. *kaṅs.*

कंशा *kaṅśá* v. *kaṅsá.*

कंस् *kaṅs* 2. âtm. (*gatiśâtanayôh*; scribitur *kas*, gr. 110[a]), etiam *kaś*) destruere; ire; v. *kas.*

कंस *kaṅsá* m. 1) vas potorium. Am.; scribitur etiam *kaṅśa.* 2) n. pr.

कक् *kak* 1. âtm. (*lâulyê* K. *iććâgarb'aćâpalê* V.) vacillare; desiderare. *)

ककुद् *kakúd* f. vertex montis, v. sq.

ककुद्मत् *kakúdmant* m. (nom. *kakudmân*, a praec. s. *mant mat*) mons.

ककुभ *kakúb'a* f. regio, plaga (coeli, ut septentrio etc.) Am.

कक्क् *kakk* 1. par. (*ḥasanê*) ridere, v. *kakk'*, *kak'* et *k'akk'.*

*) Adde superbum esse, si pro *garb'a*, quod hic minime quadrat, legendum est *garva.* Wils. hanc radicem explicat per 1) to be proud 2) to be unsteady 3) to be thirsty.

कक्ख् *kakk'* 1. par. (*ḥasanê*) id., v. *kak'.*

कक्खट *kakk'aṭa* durus, firmus, solidus. Am.

कक्ष *kákśa* m. 1) gramen aridum, sylva aridis arboribus. Dr. 5. 15. 2) porta. N. 4. 25.

कक्षा *kakśâ* f. septum, pars domûs. N. 21. 17.

कख् *kak'* 1. par. (*ḥasanê*) ridere. (Gr. καχάζω, καγχάζω, lat. *cachinno.*)

कग् *kag* 1. par. (*saṅvaraṇê* K. *kriyâsu* V.) tegere; agere.

कङ्क् *kaṅk* 1. âtm. (*gatâu* K. *vraǵanê* V., scribunt *kak*, gr. 110[a]) ire, v. *kak.* (Hib. *cichet* „walking", *ciocair* „a way, a road"; lit. *kankù* secundum Ruhig „ich finde Grund im Wasser, dass ich nicht schwimmen darf", *iś-kankù* pervenio.)

कङ्क *kaṅká* m. (r. *kaṅk* s. *a*) ardea. H. 4. 9.

कङ्कट *káṅkaṭa* m. lorica.

कङ्कटक *kaṅkaṭaka* m. (a praec. s. *ka*) id. Am.

कङ्कण *kaṅkaṇa* n. 1) brachiale, armilla. Am. Hit. 11. 5. 2) ut videtur, tintinabulum. Dr. 8. 22. v. sq. (Lit. *kankala-s* tintinabulum.)

कङ्कणी *kaṅkaṇî* i. q. *kiṅkiṇî.*

ओ ô.

ओ ô interj.

ओक ôká m. (ut videtur, a r. uć convenire, s. a, v. gr. 575. 1) domus. Am., v. ô'kas. (Lit. ūki-s th. ūkja habitatio in heredio rustico; ûkininkas hospes [Wirth]; de gr. οἶκος v. vé'śa.)

ओकस् ô'kas m. (v. praec.) id. Am.

ओख् ôk' 1. par. (śôśaṇâlamart'ayôh) siccari; ornare.

ओघ ôg'a m. (ut mihi videtur, a r. ûh colligere, s. a, mutato h in g', nisi g' est primitiva hujus radicis consonans; ita mêg'a a mih vel primit. mig') 1) multitudo, copia, turba. Am.; In. 4. 17: guṇâug'a; 1. 26: vâryôg'a, quod etiam ad sq. sgn. referri potest. 2) flumen, cursus, aquarum fluctus. Man. 9. 54. (Cf. gr. ὄχ-λος, ejectâ diphthongi ô parte posteriore et posito o pro a; v. r. ûh.)

ओङ्कार ôṅkâra m. (ex ôm q. v. et kâra faciens) syllaba mystica sanctissima ôm. B'. 9. 17.

ओण् ôṇ 1. par. (apanayê K. apasâraṇê V.) abducere; auferre; furari.

ओज् ôǵ 10. par. (balatêǵasôh) validum esse; splendere, v. sq.

ओजस् ô'ǵas n. (a praec. s. as) 1) vis, robur, potestas. B'. 15. 13. 2) splendor. Dr. 7. 2. M. 2. N. 5. 35; v. ôǵasvitâ. (Cf. gr. αὐγή, gr. comp. 4 p. 11; hib. og „young, yuvenile, fresh"; oig „a champion", oighe „fulness, entireness; virginity".)

ओजस्विन् ôǵasvín (a praec. s. vin) 1) validus, robustus, potens. 2) splendidus.

ओजस्विता ôǵasvitâ f. (a praec. s. tâ) i. q. ô'ǵas. Ur. 44. 4 infr.

ओतु ô'tu m. felis. Am.

ओदन ôdaná n. (r. und ejecto n, s. ana) oryza cocta. Am.

ओम् ôm syllaba mystica sanctissima, quae tribus suis litteris, a, u (quae secundum gr. 36 in ô coalescunt) et m tres Deos altissimos exprimit, nempe Brahmam per a, Viśṇum per u et Śivum per m.

ओलण्ड् ôlaṇḍ 1. et 10. par. (utkśêpê; scribitur ôlaḍ) extollere, in altum tollere (v. laṇḍ unde ôlaṇḍ praef. ô, quod fortasse correptum ex ava).

ओष ôśa m. (r. uś s. a) actio urendi, ardor. Am. (Fortasse huc vel ad r. uś cum gunae incremento pertinet goth. asgô [quasi ओष्का ôśkâ] cinis, anglosax. asca, germ. vet. asga, nostrum Asche, ita ut u diphthongi scr. ô = au abjectum et a solum servatum sit; respicias gr. τέφρα, quod item cum verbo sensu urere cohaeret; v. tap.)

ओषधि ô'śad'i et ôśad'î f. (ex ôśa et d'i vel d'î a r. d'â) herba annua, quae post maturitatem evanescit. B'. 15. 13.

ओष्ठ ôśṭ'a m. labium, praesertim superius; du. ôśṭ'âu labia (slav. usta neut. pl., ustna f. labium, lat. ostium, boruss. austi-n [accus.] os animalium [„Maul"]).

औ âu.

औ âu interj.

औक्षक â'ukśaka n. (ab úkśan s. ka vel aka) grex bovum. Am.

औत्सुक्य âutsukya n. (ab utsuka s. ya) desiderium. Sak. 26. 4. 58. 7.

औदनिक â'udanika m. (ab ôdaná s. ika) coquus. Am.

औदरिक âudariká m. (ab udára s. ika) ventri deditus, edax, vorax. Ur. 39. 1.

औदार्य âudârya n. (ab udârá q. v. s. ya) ingenuitas, liberalitas. In. 5. 33.

êva . . . vr̥ṇôti; 5. 19. 20. 21: tam êva pradiśantu mê. 7) nempe. N. 4. 26. 18. 20. 23. 14. 17. 8) saepissime etiam, non raro antecedente ća; de ćâi 'va vero, autem, v. ća. (De goth. aivs, th. aiva, lat. aevum, gr. αἰών, quae in editione priore ad scr. êva rettuli, v. 1. i et cf. gramm. comp. 69 ann. **; fortasse etiam goth. ibus aequalis, germ. vet. ebanêr, nostrum ebener huc pertinet, mutato sanscr. v in b, v. ávara.)

एवंरूप êvánrûpa (Bah. ex êvám et rûpá n. forma, pulchritudo) talem formam, talem pulchritudinem habens. N. 6. 11.

एवंविध êvanvid'a (Bah. ex êvám et vid'a m. aut vid'â f. species) talem speciem habens. B'. 11. 53.

एवङ्गुण êvanguṇa (Bah. ex êvám sic et guṇá virtus) tales virtutes habens. N. 6. 12.

एवम् êvám (v. êvá) sic, ita. B'. 3. 2. Su. 3. 28. N. 6. 13. 11. 34.

एष् êś 1. âtm. (gatâu) ire (proprie idem est atque iś, cum guṇa, secundum generalem 1. cl. legem).

एष êśá, êśâ' v. êtát.

एषा êśâ f. (r. iś s. â) desiderium.

एषिन् êśin (a r. iś s. in) desiderans, in fine compp. Su. 2. 19.

ऐ âi.

ऐकमत्य âikamatya n. (ab êkamati una opinio, s. ya) unanimitas, consensus. Hit. 19. 22.

ऐकान्तिक âikântika adj. (ab êkânta s. ika) totus, plenus. B'. 14. 27.

ऐक्य â'ikya n. (ab ê'ka s. ya) unitas. Dêv. 2. 10.

ऐणेय â'iṇêya m. (ab êṇa s. êya) fortasse idem atque êṇa q. v. Dr. 4. 15.

ऐन्द्र âindrá adj. (ab índra s. a) quod Indri dei est, aut ad eum spectat. A. 4. 32.

ऐन्द्री âindrî f. (a praec. signo fem. î) 1) uxor Indri. 2) nomen Durgae. Dêv. 8. 34.

ऐरावत âirâvatá m. (ex írâvant s. a; írâvant significat aquam habens, mare, nubes, ab írâ aqua, s. vant vat) nomen elephanti Indri et plagae septentrionalis. In. 1. 40.

ऐल âilá m. (ab ílá Budd'i uxor, s. a) cognomen regis Purûravasis. Ur. 83.

ऐशान âiśâna (ab î'śâna Śivus, plagae inter septentriones et orientem sitae custos) inter septentriones et orientem situs (nordöstlich).

ऐशानी âiśânî f. (fem. praec.) plaga inter septentriones et orientem sita.

ऐश्वर âiśvara (ab îśvará dominus, s. a) augustus. B'. 9. 5. 11. 3. 8. 9.

ऐश्वर्य â'iśvarya n. (ab îśvará dominus, s. ya, v. gr. 582) imperium, potestas, dominatio, dominium. N. 9. 18. B'. 2. 43. N. 17. 16.

ऐषमस् âiśámas adv. (ut videtur, ex êśá hic, cum vr̥dd'i et amasa tempus, abjecto a et finali et initiali τοῦ amasa, nisi prius hujus compositi elementum abjecit vocalem suam finalem) hoc anno. Am. (Quod ad formationem hujus compositi attinet, conferatur gr. σῆτες, σήμερον, v. tat et gramm. comp. 345.)

एठ् êṭ 1. âtm. (*iḍ́anê*) vexare, contristare, perturbare.

एड *êḍa* surdus. Am.

एडक *êḍaka* m. aries. Am.

एडूक *êḍûka* m. (etiam *êḍuka*) murus ex ruderibus constructus. Am.

एण *êṇa* m. antilopae species, colore nigro, cruribus brevibus et pulcherrimis oculis. Am.

एणभृत् *êṇab́r̥t* m. (e praec. et *b́r̥t* ferens, gerens) luna. Hêm. (cf. *mr̥gâṅka*, *śaśadara*, *śaśin*).

1. एत *êta* (fem. *êtâ* et *êtî*) varius, versicolor. Am.

2. एत *êtá* v. *êtát*.

1. एतत् *êtát*, एतद् *êtád* pron. (th. *êtá*, nom. m. *êśá*, *êśó*, *êśáh*, f. *êśâ*, n. *êtát*, v. gr. 214 et gr. comp. 369) is, hic, iste, ille. N. 21. 30. 32. 22. 1. 3; v. *idám*. (Hib. *ise* „he, himself", *isa* et *isi* „she, herself" conveniunt cum *êśá*, *êśấ*; et *eadh* „he, it" cum *êtá*.)

2. एतत् *êtát* adv. (acc. neut. praec.) nunc. N. 21. 27.

एतर्हि *êtárhi* (ab *êtá* s. *rhi* nisi potius a perdito adv. *êtar* s. *hi* pro *d́i* = gr. θι in ὅθι, πόθι (v. gramm. comp. 381) nunc, hoc tempore. Am.

एतादृश *êtâdr̥śa* (v. *îdr̥śa* et gr. 263) talis. Dr. 5. 4.

एतावन्त् *êtấvant* (gr. 259) 1) hic, iste, ille, talis. Br. 1. 8. N. 4. 31. Dr. 6. 25. Dêv. 1. 74. Hit. 11. 5. 44. 8. 2) adv. tam. Hit. 27. 15: *êtâvad dûram utpatati*. V. annot. ad N. 4. 31.

एध् *êd́* 1. âtm. 1) augere, praesertim in constructione cum accus. *suḱam*. Man. 4. 170: *nê 'hâ 'sâu suḱam êd́atê*; 5. 45: *na kvaćit suḱam êd́atê*; Hit. 110. 8: *dvâv êtâu suḱam êd́êtê*. 2) augeri, crescere. Man. 7. 208: *hiranyab́ûmisamprâptyâ pârt́ivô na tat́âi 'datê*. (Gr. οἶδος, οἰδάω; fortasse etiam huc pertinet lat. *aes-culus*, ita ut a crescendo, non ab edendo sit nominata, mutato *d* in *s*, sicut in *es-ca* ex *ed-ca*, v. A. Benary p. 239.)

एध *êd́a* m. (r. *ind́* ejecto *n*, s. *a*) lignum. Am., v. *ind́ana* et *id́ma*, *êd́as*.

एधस् *êd́as* n. (r. *ind́* ejecto *n*, s. *as*) lignum. B́. 4. 37; v. praec.

एन *êna* pron. (solum in nonnullis casibus obliquis invenitur; f. *ênâ*, n. acc. *ênat*, v. gr. 246 et gramm. comp. 369) is, hic, iste, ille. N. 15. 12. 20. 16. 22. 2. 4. Ur. 71. 17. (Goth. *ain-s*, th. *aina* unus, fortasse etiam *jains* th. *jaina* ille, si *j* est antepositum, sicut saepe in linguis slaviris, v. gr. comp. 255. *n*; lat. vet. *oinos*, unde serius *ûnus*; gr. ἝΝ abjectâ vocali finali, v. gr. comp. 308; huc etiam trahimus conj. lat. *enim* = acc. scr. *ênam* vel *ênâm*, v. gr. comp. 370.)

एनस् *ênas* n. peccatum. Mêd.

एरण्ड *êraṇḍa* n. nomen arboris cujusdam, „Palma Christi or ricinus communis". Am.

एव *êvá* (e stirpe pronom. *ê* + *va* sicut *áva*, *iva* ex *a*, *i*; videtur esse instrumentalis analogiam sequens linguae Ṡendicae — gr. comp. 158 — ita ut correptum sit ex *êvâ*, a stirpe demonstrativa *êva*, quae in lingua Ṡend. plenam conservavit declinationem, sub formâ [Zend] *aiva*, quod unus significat — v. gr. comp. 308 — sicut praepos. *ava* in Ṡend. est demonstrativum cum integrâ declinatione. In Sanscrito autem th. *êvá*, praeter correptam instrumentalis formam, solum accusativum retinuit *êvám*, quod sic, hoc modo significat.) 1) sic. N. 11. 10. 12. 114. 17. 43. 2) solum, tantummodo. Hit. 11. 4. 30. 15. 35. 15. N. 19. 19. *a*. *b*. 22. 16. Br. 2. 30. H. 4. 7. 15 (cf. ṡend. [Zend] *aiva* unus, gr. οἶος ex οἶϝος, nisi ortum est ex οἶνος = *êna-s*, q. v., *oinos*). 3) jam. Sâ. 4. 32: *mr̥tam êva hi tam mênê*. 4) adhuc, noch. N. 23. 21. 5) quidem, zwar. B́. 7. 18: *udârâh sarva êvâi 'tê ǵńânî tv âtmâi 'va mê matam*. 6) post pronomina interdum significat ipse vel valet particulam dem in compositione cum is, e. c. N. 2. 13: *êtasminn êva kâlê tu* hoc ipso tempore vero, vel eodem...; N. 19. 19: *yân (aśvân) manyasê samart́âṅs tvaṅ kśipran tân êva yôǵaya*; 4. 28: *mâm*

pedem habens, cf. rad. *LITH* ire, unde *lithus* membrum, nostrum *Glied* [*Ge-lied*]; *ha-lbs* th. *ha-lba* dimidius, proprie unam partem habens, cf. *laiba* reliquum et v. gr. comp. 308 annot.)

एकक *êkaká* (e praec. s. *ka*) solus, solitarius. Am.

एकज *êkaǵá* (e *éka* et *ǵa*, q. v., natus) qui solus natus est, solus progerminavit. Ḥ. 1. 39.

एकतम *êkatamá* (ab *éka* s. *tama*, gr. comp. 292) unus plurium duobus.

एकतर *êkatará* (ab *éka* s. *tara*, gr. comp. 229) unus duorum, alter. N. 26. 10. (Gr. ἑκάτερος, hib. *n'eachter* neuter.)

एकतस् *êkatas* adv. (ab *éka* s. *tas*) singulatim, unice, solum. N. 12. 17. *a.* *b.* Sâ. 6. 26.

एकतान *êkatâna* (Baḥ. ex *éka* et *tâna* quae sub sensus cadunt; materia, Object) i. q. *êkâgra.* Am.

एकत्र *êkatra* (ex *éka* s. *tra*) in uno (pro locativo *êkasmin*). N. 20. 8.

एकत्व *êkatvá* n. (ex *éka* s. *tva*) unitas. B́. 9. 15.

एकदा *êkadấ* (ab *éka* s. *dâ*) aliquando. Up. 27.

एकनिश्चय *êkaniśćaya* (ex *éka* et *niśćaya* consilium, propositum) 1) Karm. unum et idem consilium. Su. 1. 7. 2) Baḥ. unum et idem consilium habens. Su. 1. 4.

एकपिङ्ग *êkapiṅga* m. (ex *éka* et *piṅga* nigricans e gilvo) nomen Kuvêri, quippe qui unam maculam e gilvo nigricantem loco alterutrius oculi habeat. Am.

एकराज *êkarấǵa* m. (Karm. ex *éka* et *rấǵa* q. v., rex, dominus) qui solus regit. In. 4. 6.

एकवस्त्रता *êkavastrátâ* f. (subst. abstr. ab *êkavastra* unicâ veste indutus, s. *tâ*) unicâ veste indutum esse. N. 10. 16.

एकशीलसमाचार *êkaśîlasamâćâra* (Baḥ. ex *éka* et Dvand. e *śîla* indoles et *samâćâra* mores, vitae ratio) eandem indolem et vitae rationem habens. Su. 1. 6.

एकसर्ग *êkasarga* (Baḥ. ex *éka* et *sarga* creatio) i. q. *êkâgra.* Am.

एकस्थ *êkast́á* (ex *éka* et *st́a* qui est) eodem loco versans. Śak. 25. 5 infr.

एकाकिन् *êkâkin* adj. (ex *éka* producto *a* s. *kin*) solus, solitarius. N. 12. 25. B́. 6. 10.

एकाग्र *êkâgra* (Baḥ. unum cacumen habens, ex *éka* et *ágra*) in unum intentus, in meditatione defixus. B́. 6. 11.

एकाग्र्य *êkâgrya* (a praec. s. *ya*) id. Am.

एकान्त *êkânta* (Baḥ. ex *éka* et *ánta* m. n. finis) 1) totus. 2) solitarius. N. 16. 33. Up. 42.

एकान्ततस् *êkântatas* (a praec. s. *tas*) omnino. Hit. 81. 22.

एकान्तभ्रष्टवासस् *êkântab́raśṭavâsas* adj. (ex *êkântab́raśṭa* — *êkânta* + *b́raśṭa* a rad. *b́raṅs*, omnino lapsus — et *vâsas* n. vestis) cujus vestes omnino lapsae sunt. Su. 1. 15.

एकान्तम् *êkântam* (*êkânta* cum signo accus.) omnino. B́. 6. 16.

एकायन *êkâyaná* (Baḥ. ex *éka* et *ayana* via) i. q. *êkâgra.* Am.

एकावली *êkâvalî* f. (ex *éka* et *âvali*) simplex linea (margaritarum, florum cet.). Am. VI. 3. 7. Ur. 11. 6 infr.

एकैक *êkâika* (*éka* + *éka*) quivis singulus. Hit. 4. 11: *yâuvanan d́anasampattiḣ prab́utvam avivêkatâ | êkâikam apy anart́âya kimu yatra ćatuśṭayam*; A. 7. 6: *tân aham vivid́âir vâṇâiḣ . . . ab́yaǵnam êkâikan daśab́iḣ śarâiḣ.* — Interdum alterutra compositi pars ad diversam rem vel personam refertur et diversam casuum rationem exprimit; e. c. Dr. 8. 17: *tômarâir ab́ivarśantâu . . . êkâikêna vipâṭêna ǵaǵnê mâdravatisutaḣ* unum unâ sagittâ occidit.

एकैकशस् *êkâikaśas* adv. (e praec. s. *śas*) singulatim. N. 1. 25.

एकोनविंशति *êkônaviṅśati* undeviginti, v. gr. 235.

1. एज् *êǵ* 1. par. (*kampê*) tremere (cf. *iṅg*, *iǵ*, *iṅǵ*).

2. एज् *êǵ* 1. âtm. (*dîptâu*) lucere, splendere. (Hib. *eag* luna, v. Pictet p. 25.)

ऋग्यजुःसामवेदिन् *ṛgyaǵuḣsâmavêdin* (a *ṛgyaǵuḣsâmavêda* s. *in*) Vêdos Ṛć (vulgo Ṛk) Yaǵus et Sâma habens aut noscens. In. 2. 18.

1. ऋच् (?) *ṛć* 6. par. (*sańvaranê* K. *nutyâm* V.) tegere; laudare; celebrare. (Dubium est, utrum primitiva hujus radicis forma sit *arć* an *rać* an *rić*.)

2. ऋच् *ṛć* f. (nom. *ṛk*) nomen unius quatuor Vêdorum. B́. 9. 17.

ऋजु *ṛǵú* (sic etiam in fem.; a r. *arǵ ṛǵ* s. *u*) rectus. (Hib. *aroch*, v. *ar ṛ*.)

ऋण *ṛṇá* n. (secundum Wils. a r. *ar ṛ* s. *na*) debitum, aes alienum. Ḥit. 5. 12.

ऋत *ṛtá* (ut videtur, a r. *ar ṛ* s. *ta*) verus. N. 2. 21. B'. 10. 14. Sâ. 5. 98.

ऋति *ṛtí* f. (r. *ar ṛ* s. *ti*) 1) itio. 2) via. 3) felicitas. (Hib. *raith* „prosperity, encrease, profit, benefit, good"; *raite* „ways, passages, roads"; fortasse lat. *rîte* a th. *rîti*, nostrum *Art*, v. Graff. 1. 403.)

ऋतीया *ṛtiyâ* f. (r. *art ṛt* s. *îyâ*) vituperatio, reprehensio. Am.

ऋतु *ṛtú* m. (r. *ar ṛ* s. *tu*) 1) anni tempus. B'. 10. 35 *). (Cf. russ. *ljeto* aestas, annus.) 2) mensis. 3) menstrua. (Ita *amasa* tempus a r. *am* ire; c. *ṛtú* cf. hib. *raithe* „a quarter of a year"; huc etiam traxerim hib. *alt* — ex primitivâ formâ *artu* mutato *r* in *l* — 1) „time". 2) „a joint, an article"; lat. *ar-tus* et *ri-tus*, ita ut utrumque a movendo sit nominatum.)

*) Wils. ad hanc vocem: „The Hindu year is divided into six seasons, each consisting of two months. Am."

ऋतुमती *ṛtumatî* f. (a praec. s. *mant mat* in fem.) mulier menstruans. Am.

ऋतुपर्ण *ṛtuparṇa* m. (ex *ṛtú* et *parṇa*) n. pr.

ऋते *ṛtê* praep. praeter. Su. 1. 22. 3. 30. B'. 11. 32 c. acc. Râm. I. 54. 9 c. ablat.

ऋत्विज् *ṛtvíǵ* m. (nom. *ṛtvík* ex *ṛtú* et *íǵ* a r. *yaǵ* sacrificare) sacerdos domûs, familiae. Sâ. 3. 2.

ऋद्ध *ṛdd'a* v. *ard' ṛd'*.

ऋद्धि *ṛ'dd'i* f. (r. *ard' ṛd'* s. *ti*) copia, ubertas, divitiae, felicitas. In. 5. 26.

ऋभु *ṛb'ú* m. deus. Am.

ऋभुक्ष् *ṛb'ukś* v. *ṛb'ukśin*.

ऋभुक्षन् *ṛb'ukśán* v. *ṛb'ukśin*.

ऋभुक्षस् *ṛb'ukśas* v. sq.

ऋभुक्षिन् *ṛb'ukśin* m. (nom. *ṛb'ukśâs* a th. *ṛb'ukśas*, reliqui casus fortes, vocativo excepto, descendunt a th. *ṛb'ukśan*, debilissimi casus a *ṛb'ukś*) cognomen Indri. Am.

ऋषभ *ṛśab'á* m. 1) taurus. 2) in fine compositorum princeps, optimus, clarissimus (quia taurum maximopere venerantur Indi). Ḥ. 1. 17. (V. *ar ṛ* et cf. gr. ἄρσην.)

ऋषि *ṛ'śi* m. sapiens, sanctus (hib. *arsan* „a sage, a man old in wisdom", *arsa*, *arsach* „old, ancient, aged").

ऋष्टि *ṛśṭí* f. (r. *arś ṛś* s. *ti*) gladius.

ए *ê*.

एक *é'ka* (ut equidem puto, ex stirpe pronom. *ê* et interrog. *ka*, v. gr. comp. 308) unus, singulus, solus (gr. 230). N. 12. 17. Ḥ. 1. 8. 40. 4. 7. Dr. 3. 3 *a. b*; idem, unus idemque. N. 3. 7. (Lit. *ni-ékas* nullus, hib. *each* „any", *neach* „any one, one, some one, he", *neach-tar* „neither", *neachdarach* „neutral"; gr. ἑκά-τερος, ἕκαστος v. *êkatará*; lat. *aequus*, *c'-ocles* ex *êc-ocles*, ita *caecus* = *ca-icus* primitive unoculus; goth. *ha* abjecto *ê*, in compositis: *haihs* unoculus th. *haiha*, *ha-iha*, cujus pars posterior respondet sanscrito *akśa* abjecto *ś*, totum convenit, quod etiam Grimmius vidit, cum lat. *caecus*; *ha-nfs* th. *ha-nfa* unimanus, cujus partem posteriorem per metathesin explicaverim ex *pâni*; *ha-lts* th. *ha-lta* claudus, proprie, ut mihi videtur, unum

ऊर्णनाभ *úrṇanáb´a* m. (ex *úrṇa* pro *úrṇá* et *náb´a* pro *nâbʿi*, v. gr. 613) aranea.

ऊर्णा *úrṇá* f. (ut videtur, e *varṇá* a r. *var vṛ* tegere, correptâ syllabâ *va* in *ú*; secundum Wils. ab *úrṇu* q. v.) lana. (Lit. *wilna*, russ. *vòlna*, goth. *vulla* per assimil., germ. vet. *wolla*, lat. *villus*, gr. ἔρος, ἔριον, ἐρέα, εἶρος, εἴριον; hib. *olann.*)

ऊर्णायु *úrṇáyú* m. (a praec. suff. *ya*) 1) aries. Am. 2) lodix lanea. Am.

ऊर्णु *úrṇu* 2. par. âtm. (*âčâdanê*; ut videtur, a rad. *var vṛ* tegere adjecto charactere 5. classis, et correptâ syllabâ *var* in *úr*) tegere, cf. *úrṇâ.*

ऊर्द्ध *úrdd´a* v. *úrddʿvá.*

ऊर्द्ध्व *úrddʿvá* vel *úrdʿvá*, v. gr. 105 (ut videtur, a rad. *ardʿ ṛdʿ* vel *vardʿ vṛdʿ* crescere, ita ut ortum sit ex *arddʿvá* vel *vṛddʿvá* sicut supra *úrṇá*, *úrṇu* ex *varṇá*, *varṇu*) erectus, altus. (Cf. lat. *arduus*, gr. ὀρθός, hib. *ard* „a height, top, summit".)

ऊर्द्ध्वकेश *úrddʿvakêśa* (Baḥ. ex *úrddʿvá* et *kêśa* capillus) erectos capillos habens.

ऊर्द्ध्वबाहु *úrddʿvábâhu* (Baḥ. ex *úrddʿvá* et *báhú* m. brachium) erecta, sursum prorecta brachia habens. Su. 1. 10.

ऊर्द्ध्वम् *úrddʿvám* aut *úrdʿvám* adv. (ab *úrddʿvá* signo accus.) sursum. In. 1. 31. Post *átas* post, in posterum (v. *átas*).

ऊर्द्ध्वाङ्गुलि *úrddʿvañguli* (Baḥ. ex *úrddʿvá* et *añgúli* f. digitus) erectos digitos habens. Ḥ. 2. 6.

ऊर्मि *úrmí* f. (fortasse correptum e *varmi* — v. *úrṇá*, *úrṇu* — ita ut descendat a r. *var vṛ* tegere, s. *mi*, sicut *bʿúmí* a *bʿú*) unda, fluctus. M. 41. (Lit. *wilni-s*, germ. vet. *wella*, ut videtur, per assimil. ex *welna.*)

ऊष् *úś* 1. par. (*rugâyâm* K. *rôgê* V.) aegrotum esse.

ऊष *úśa* m. solum salsum. Am.

ऊषर *úśará* (a praec. s. *ra*) solum salsum habens (locus). Am.

ऊषवन्त् *úśavant* (ab *úśa* s. *vant vat*) id. Am.

ऊह् *úḥ* 1. par. âtm. intelligere, concludere, colligere. Hit. 52. 15: *anuktam apy úḥati paṇḍitô ǵanaḥ*; 88. 2: *varṇâkârapratidʿvânanêtravaǵâtravikâratali | apy úḥanti manas taǵǵnáli* (Hib. *uige* „knowledge, skill, ingenuity, understanding", v. *úḥa*; primitiva significatio hujus radicis, quae ex *vaḥ* orta esse possit, colligere, coacervare, accumulare esse videtur, unde *samúḥa* multitudo, *apôḥ* et *vyapôḥ* auferre, demere; cf. lat. *augeo*, goth. *auka*; hib. *ugtar* „augmentation".)

c. *apa* auferre, demere. Ur. 42. 2: *manasiǵań ruǵam . . . apôḥitum.* — c. *apa* praef. *vi* (*vyapôḥ*) id. Ur. 5. 71: *yô mê darpam vyapôḥati*; Śak. 43. 7: *sa ḥi viǵnân vyapôḥati.*

c. *vi* in ordinem redigere. Man. 7. 191: *vyúḥêna vyúḥya*; Bʿ. 1. 2: *dṛśṭvâ tu pâṇḍavânikam vyúḍ´am.*

ऊह *úḥa* m. (r. *úḥ* s. *a*) actio colligendi, concludendi. Am. (Hib. *uga* „choice, election".)

ऋ *ṛ.*

ऋक् *ṛk* v. *ṛč.*

ऋक्थ *ṛkt´a* (r. *ṛč* s. *t´a*, nisi correptum ex idem valente *rikt´a*) divitiae, opes. Am.

ऋक्ष *ṛkśá* (vêd. *ṛ́kśa*) m. (fortasse a r. *arkś ṛkś* s. *a*, vel a r. *arś ṛś* ire, s. *sa*, mutato *ś* in *k*) ursus, etiam stella). Am. V. sq. (*ṛkśá* ex *arkśá*, v. *ar ṛ* et cf. gr. ἄρκτος, hib. *art*, lat. *ursus*, ejecto *k*; lit. *lókys* per metathesin ex *ólkys*, mutato *r* in *l.*

ऋक्षराज *ṛkśarâǵa* m. (e praec. et *rấǵa* rex) luna. Ur. 39. 2. Vid. *târâpati.*

ऋक्षवन्त् *ṛkśavant* m. (a *ṛkśá* s. *vant vat*) nomen montis cujusdam. N. 9. 21.

उष्ण uṡṇá (forma irr. a r. uś s. na, v. gr. 94[a]) 1) calidus, fervidus. Ḥ. 2. 11. 2) m. fervidum anni tempus. Am.

उष्णक úśṇaka m. (a praec. s. ka) fervidum anni tempus (menses Junius et Julius). Mêd.

उष्णरश्मि uśṇaraśmi m. (ex uśṇá et raśmí radius) sol. Am.

उष्णांशु uśṇâṅśu (ex uśṇá et aṅśú radius) sol. Ḥêm.

उष्णागम uśṇâgama m. (ex uśṇá et âgama aditio) i. q. úśṇaka. Am.

उष्णालु uśṇấlu (ab uśṇá s. âlu, nisi lu, producto antecedente a) aestu affectus. Ur. 34. 2.

उष्णीष uśṇî́śa m. 1) tegumentum capitis „turban". 2) diadema. Am.: śirôvêśṭakiriṭayôh.

उष्णोपगम uśṇôpagama m. (r. uśṇá et upagama) aditio) i. q. úśṇaka. Am.

उष्म uśma m. (r. uś s. ma) id.

उष्मक uśmaka m. (a praec. s. ka) id. Am.

उष्मप uśmapa m. (e praec. — v. euph. r. 67 — et pa bibens, a r. pâ s. a) nomen Geniorum ordinis. B́. 12. 22.

उष्मान् úśmân m. (r. uś s. mân man) calor. N. 17. 9.

उष्य uśya gerund. a r. vas habitare, q. v. N. 5. 42.

ऊ û.

ऊढ ûḍa v. vaḥ.

ऊत ûta v. vê.

ऊधस् û́d́as n. uber, οὖθαρ. Am. (Gr. οὖθαρ, anglosax. uder, germ. vet. ûtar, nostrum Euter, hib. uit, uitche, lat. ûber *)).

ऊधस्य ûd́asya n. (a praec. s. ya) lac. Ḥêm. Raǵ. 2. 66.

ऊन ûná (r. ûn s. a) 1) deminutus, minus, v. gr. 235. Sâ. 4. 26: saṅvatsaraḣ kiṅćidûnaḣ (sic legendum pro kiṅćid ûnaḣ) paulo minus anno. 2) debilis. Raǵ. 2. 14: ûnan na sattvêśv ad́ikô vavâd́a.

ऊय् ûy 1. âtm. (tantusantânê K. sêvanê V.) texere; nere; suere.

ऊरव्य ûravya m. (e femoribus natus ex ûrú femur, s. ya) vir tertii i. e. agricolarum et mercatorum ordinis, qui secundum mythologiam ex Brahmae femoribus ortus est. Am., v. ûruǵa.

ऊरु ûrú m. femur. Ḥ. 1. 9.

ऊरुज ûruǵa (e praec. et ǵa natus) i. q. ûravya. Am.

*) Latina lingua saepe adhibet f pro sanscr. d́ et gr. ϑ; in vocum medio autem aspiratae praefert mediam (v. gr. comp. 18), unde etiam ruber pro rufer respondet graeco ἐρυθρός.

ऊरुपर्वन् ûruparvan m. (ex ûrú et párvan internodium) genu. Am.

ऊरुस्तम्भ ûrustamb́a m. (ex ûrú et stamb́a postis, pila) debilitatio, paralysis femorum. Wils. „1) paralysis of the lower extremities. 2) rheumatism of the thigh". Śak. 25. 4 infr.

ऊर्ज् ûrǵ 10. par. (balaprâṇad́araṇayôḣ K. ǵîvanê balê V.) valere, robustum, validum esse; vivere. ûrǵitá validus, potens. Râm. I. 1. 115: ûrǵitaśâsana; Ḥit. 131. 19: ripur ûrǵitaḣ. (Fortasse lat. urgeo, nisi hoc pertinet ad arǵ q. v.; hib. orc „a prince, a hero", orcaim „I kill, destroy" v. sq.)

ऊर्ज ûrǵá m. (r. ûrǵ s. a) 1) vis, robur, potestas. 2) vis genitalis. 3) mensis Kârtika, October-November. (Hib. uirge „the private parts of a man".)

ऊर्जस्वत् ûŕǵasvant (a perdito substantivo ûrǵas — v. ûrǵá — s. vant vat) validus, robustus, fortis.

ऊर्जस्वल ûrǵasvalá (ab ûrǵas — v. praec. — s. vala) id. Am.

ऊर्जस्विन् ûrǵasvín (ab ûrǵas — v. praec. — s. vin) i. q. praec. Am.

उरस् *úras* n. pectus.

उरसिल *urasilá* (a praec. s. *ila*) lato pectore praeditus, fortis. Am.

उरस्य *urasya* m. (ab *úras* s. *ya*) naturâ filius. Am.: *svagâtê tv âurasôrasyâu*; v. *âurasa*.

उरस्वत् *urasvant* (ab *úras* s. *vant vat*) i. q. *urasilá*. Am.

उरु *urú* (fem. *urú* et subst. *urvî* q. v.; ut videtur, a r. *var vr* s. *u*, ita ut *urú* correptum sit e *varú*, unde compar. *várîyâṅs* et superl. *váriṣṭa*, v. gr. 226) magnus. (Gr. εὐρύς; hib. *ur* „very", *ur-ard* „very high", *uras* „power, ability".)

उरोग *urôga* m. (ex *úras* et *ga*) mamma. Hêm.

उर्द् *urd* 1. par. (*mânê* K. *mitikrîḍâsvâdê* V.) metiri; ludere; gustare.

उर्व् *urv* 1. par. (*hiṅsâyâm*) ferire, laedere, occidere. (Haec radix ex idem valente *arv* orta esse videtur, attenuato *a* in *u*, quâ in re ambae radices eandem rationem inter se habent quam gothica praeterita sing. et pl. veluti *band*, *bundum*, et scr. *karômi* ejusque du. et pl. *kurvás*, *kurmás*; v. gr. comp. 490.)

उर्वशी *urváśî* f. (ut videtur, pro *uruvaśî*, ex *uru* et *vaśî* a *vaśa* signo fem. *î*) nomen Apsarasis cujusdam. In. 4. 2.

उर्वी *urvî* f. (ab *urú* signo fem. *î*) terra. Am., cf. *mahî* et *pṛtivî*.

उलूक *úlûka* m. ulula. (Lat. *ulula*, germ. vet. *uwila*, *ûla*, nostrum *Eule*.)

उल्का *ulkâ* f. 1) torris. Hit. 23. 22. 2) meteoron ignitum. A. 1. 2. (Cambro-brit. *ulw* cinis. Pictet p. 21. Pottius 1. 128 hanc et sq. vocem *úlmuka* deducit a r. *gval* abjecto *g*, et *va* correpto in *u*; res si ita se habet, lat. *Vulcanus* nititur formâ *valkâ* mutato *a* in *u* ex vi euphonicâ sequentis liquidae. Possunt tamen *ulkâ* et *úlmukâ* etiam ab *uś* urere, derivari, ita ut *ś* conversum sit in *ṭ* et *ḍ*, igitur *uṭkâ*, *úḍmuka*, sicut supra *iṭćara* a r. *iś*; ex *uṭkâ*, *uḍmuka* autem facta sint *ulkâ*, *úlmuka*, quum litterae cerebralis ordinis cognatione junctae sint cum *r* et *l*; v. *írâ*, *ílâ*, *íḍâ* et *íḍ*.)

उल्मुक *úlmuka* m. torris. A. 7. 9; v. *ulkâ*.

उल्लाघ *ullâga* (r. *lâg* posse, praef. *ut* s. *a*) sanus, valens, e morbo recreatus. Am.: *nirgatô gadât*.

उल्लिखत् *ullikat* v. *lik* praef. *ut*.

उल्लोच *ullôća* m. (r. *lôć* praef. *ut* s. *a*) velum in sublime expansum, tegmen pensile, „an awning, canopy". Am.

उल्लोल *ullôla* m. (r. *lul* vel *luḍ* mutato *ḍ* in *l*, s. *a*) unda tumida. Am.

उल्व *ulva* n. 1) cavum, caverna. 2) uterus. B. 3. 38. (Lat. *alvus*, *vulva*; lit. *urwa* quod Ruhig vertit per „Höhle der Schwalben etc.", cf. etiam lit. *ûla* caverna; Pictetius p. 21 confert hib. *uile* angulus. Vocem sanscritam cum Pottio derivaverim a r. *var vr* tegere, ita ut *ulva* ortum sit ex *varva*, mutato *r* in *l* et correptâ syllabâ *va* in *u*.)

उल्वण *ulvaṇa* manifestus, evidens. A. 3. 33.

उश् *uś* v. *vaś*.

उशी *uśî* f. (r. *vaś* s. *î*) desiderium.

उशीर *úśîra* m. n. (ab *uśî*) radix graminis fragrantis cujusdam (Andropogon muricatum). Am. Śak. 43. 8.

उष् *uś* 1. par. urere, lucere. (Lat. *uro*, *us-tus*, Pottius etiam vocem *sitis* huc trahit, separando *s-i-tis* pro *us-i-tis*; gr. αὔω, αὖος ex αὔσω, αὖσος, nec non lat. *aurum* huc spectant, adjecto guṇae incremento — v. gr. comp. 26. 2 et cf. *uśás* —; hib. *usga* „incense"; fortasse etiam ad hanc radicem pertinet lit. *usnis* carduus.)

उष *uśá* m. (r. *uś* lucere, s. *a*) diluculum, v. *uśás*.

उषण *uśaṇa* n. (r. *uś* s. *ana*) piper nigrum. Am.

उषस् *uśás* n. (r. *uś* s. *as*) diluculum. (Lit. *auśra* aurora, lat. *aurôra* cum guṇae vel vṛdd'is incremento. V. gr. comp. 931. B.)

उषित *uśita* v. *vas*.

उष्ट्र *úśṭra* m. (r. *uś* s. *tra*) camelus, ut videtur, a tolerando calore sic nominatus.

उपायतस् *upâyatas* adv. (a praec. s. *tas*) remedio; dolo. B'. 6. 36.

उपायन *upâ'yana* n. (r. *i* s. *ana*) donum, munus. Hit. 57. 12.

उपायात *upâyâta* (r. *yâ* ire, praef. *upa* + *â* s. *ta*) 1) adj. qui adiit, advenit. 2) subst. n. adventus. Dr. 4. 24.

उपालम्भ *upâlamb'a* m. (r. *lamb'* praef. *upa* + *â* s. *a*) vituperatio, reprehensio. Hit. 13. 18; v. sq.

उपालम्भन *upâlamb'ana* n. (r. *lamb'* praef. *upa* + *â* s. *ana*) id. Hit. 87. 21.

उपासन *upâsana* n. 1) (a r. *âs* sedere, s. *ana*) servitium. Am. 2) (a r. *as* jaculari) actio sagittas conjiciendi. Am.

उपास्ति *upâsti* f. (r. *âs* s. *ti*) servitium. Hêm.

उपाहित *upâhita* m. (r. *d'â* s. *ta*) meteoron. Am.: *agnyutpâta upâhitaḥ*.

उपेक्षण *upêkśaṇa* n. (r. *îkś* s. *ana*) despicientia; neglectio. Hit. 69. 2; v. sq.

उपेक्षा *upêkśâ* f. (r. *îkś* s. *â*) id. Hit. 50. 13. 62. 2. 102. 13.

उपेत *upêta* v. *i* praef. *úpa*.

उपेयिवस् *upêyivas* (*úpa* + *îyivás* part. praet. redupl. a r. *i*, v. gr. 577; praef. *úpa*) qui adiit. N. 13. 58.

उपोढ *upôḍ'a* v. *vaḥ* praef. *úpa*.

उपोद्घात *upôdg'âta* m. (r. *han* in forma caus. *g'âtay*, s. *a*) dictum, effatum, sententia. Am.: = *udâhâra*; Pât. 20.

उब्ज् *ubǵ* 6. par. (*ârǵavê*) rectum esse.

उभ *ub'á* (du. nom. m. *ub'âu*, f. n. *ub'ê*) ambo. Sâ. 5. 44. (Slav. *oba*, v. gramm. comp. 273; lit. *abù* nom. du. masc. a them. *aba*; goth. *bai*, *ba* nom. plur. masc. et neutr. a th. *ba*, abjectâ vocali initiali; gr. ἄμφω, lat. *ambo*, insertâ nasali; v. sq. Ex *a* initiali quâ formae ἄμφω, *ambo* et lit. *abù*, *abéjets* inter se conveniunt, et ex quo etiam slav. *o* vocis *oba* explicari potest [gr. comp. 255. *a*] collegerim formam sanscritam primitive sonuisse *ab'a*; *a* enim saepissime attenuatur in leviorem vocalem *u*, non facile autem linguae ita se degenerant, ut leviores vocales in graviores convertantur, v. „Vocalismus" p. 227 sq.)

उभय *ub'áya* m. n., fem. *ub'ayî'* (vêd. *ub'áyî*; tria genera solum in sing. et plur. usurpantur; v. gr. 254) uterque, ambo. N. 17. 41. (Huc pertinet lit. *abéje-ts* pro *abéje-ta-s*, subst. masc. suff. *ta* formatum, quod significat ambo, uterque de animantibus, c. genit.; etiam adverb. *abejeip* utroque modo, de cujus suffixo v. gr. comp. 383 p. 200; goth. *bajôths*, nom. pl., ambo, *bajôthum* ambobus.)

उभयतस् *ub'ayátas* adv. (a praec. s. *tas*) ab utroque latere. Dr. 8. 16.

उभयथा *ub'ayat'â* (ab *ub'áya* s. *t'â*) utroque modo. Ur. 44. 1.

उभयद्युस् *ub'ayadyús* adv. (ex *ub'áya* et *dyus* quod mihi correptum videtur ex *divas* ejecto *a*, quamobrem *v* transiit in *u* et *i* in *y*) utroque die, i. e. antecedente et sequente. Am.

उभयेद्युस् *ub'ayêdyús* adv. (e locativo *ub'áyê* secundum gr. 131 [cf. *parêdyus*] et *dyus*) i. q. praec. Am.

उम् *um* interj.

उमा *úmâ* f. nomen Durgae, Śivi uxoris.

उमापति *umâpati* (e praec. et *páti* conjux) nomen Śivi. Am.

उमेश *umêśa* m. (ex *úmâ* et *îśá* dominus) id. Hêm.

उम्भ् *umb'* 6. par. (*pûraṇê*) implere.

उर *ura* in initio nonnullorum compositorum pro *úras* pectus.

उरग *uraga* m. (a praec. et *ga* iens) serpens. In. 5. 25.

उरण *úraṇa* m. aries. Am. (cf. *urab'ra* quod laniger significare videtur, porro *úrṇâ* et *ûrṇâyú*).

उरभ्र *urab'ra* m. (ut mihi videtur ex *ura* pro *úrṇâ* lana, et *b'ra* ferens) id. Am. v. *úraṇa*.

उरश्छद *uraśčada* m. (ex *úras* pectus et *čada* tegens) thorax, lorica. Am.

उपवर्तन *upavartana* n. (r. *vart vṛt* s. *ana*) regio. Am.

उपवर्ह *upavarḥa* m. (r. *varḥ vṛḥ* s. *a*) pulvinar. Am.

उपवस्त *upavasta* n. (r. *vas* s. *ta*) jejunium. Am. v. sq.

उपवास *upavâsa* m. (r. *vas* s. *a*) id. Sâ. 6. 12.

उपविष्ट *upaviṣṭa* v. *viś* praef. *upa*.

उपवीत *úpavîta* n. (r. *vyê* s. *ta*) filum quod tres priores Indorum ordines super laevo et sub dextro humero gerunt. Am.

उपशम *upaśama* m. (r. *śam* s. *a*) 1) quies. Śak. 53. 3 infr. 2) placatio, sedatio. Ḥit. 57. 11: *b̔ayôpaśamam pratiǵńâya.* 3) cessatio. Ḥit. 80. 21: *vṛṣṭêr upaśamali.*

उपशल्य *upaśalya* n. (*upa* + *śalya* a r. *śal* s. *ya*) finis, terminus vici, Colebr. „space near a village". Am.: *grâmânta upaśalyań syât.*

उपशान्ति *upaśânti* f. (r. *śam* s. *ti*) placatio, sedatio. Ḥit. 75. 5.

उपसंव्यान *upasańvyâna* n. (r. *vyê* s. *ana*, v. gr. 353) vestis inferior. Am.

उपसंहार *upasańḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* praef. *upa* + *sam*) retentio, inhibitio. A. 5. 6.

उपसर *upasará* m. (r. *sar sṛ* s. *a*) primus vaccae initus. Am.

उपसर्ग *upasarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* s. *a*) portentum. Am.: *aǵanya . . . utpâta upasargali saman trayam.* Dêv. 12. 7.

उपसर्या *upasaryâ* f. (r. *sar sṛ* s. *ya* in fem.) vacca tauro submittenda. Am.

उपसुन्द *upasunda* m. (ex *upa* et *sunda*) n. pr. Su. 1. 3.

उपसूर्यक *upasûryaka* m. (ex *úpa* et *sû́rya* s. *ka*) discus solis. Am.

उपस्कर *upaskara* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* cum *s* euphonico, s. *a*) condimentum. Am.

उपस्तम्भ *upastamb̔a* m. (r. *stamb̔* s. *a*) fulcrum, adminiculum, munimentum. Ḥit. 29. 19. 104. 6.

उपस्त्री *upastrî* f. (ex *upa* et *strî*) concubina (cf. *upapatí*).

उपस्थ *upásťa* m. (r. *sťâ* s. *a*) 1) genitale. 2) in compos. cum antecedente *rát̔a* videtur esse i. q. *tala* i. e. superficies, nisi *raťôpasťa* est currûs sedile. N. 21. 19. B̔. 1. 47. Maḥ. 4. 1106.

उपस्थान *upasťâna* (r. *sťâ* s. *ana*) 1) aditio, appropinquatio. Ur. 26. 6 infr. 2) propinquitas. In. 5. 23.

उपस्थित *úpasťita* v. rad. *sťâ*.

उपस्पर्श *upasparśa* m. (r. *sparś spṛś* s. *a*) actio abluendi, praesertim os aquâ eluendi. Am.: = *âćamana.*

उपहार *upaḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* s. *a*) 1) donum, munus. Wils. „a complimentary gift, a present to a superior, etc." Ur. 31. 8 infr. 45. 1 infr. 2) victima. Ḥit. 99. 8. 17.

उपहारक *upaḥâraka* m. (a praec. s. *ka*) id. Ur. 45. 2 infr.

उपह्वर *upaḥvará* m. (r. *ḥvar ḥvṛ* s. *a*) propinquitas. A. 1. 5.

उपांशु *upâńśú* (Avy. ex *úpa* et *ańśú* radius) secreto, clam. Am.

उपाकृत *upấkṛta* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* + *â* s. *ta*) victima. Am.: *paśur asâu yô sb̔imantrya kratâu ḥatali.*

उपाङ्ग *upâṅga* m. (Karm. ex *úpa* et *áṅga*) pl. *upâṅgâli* libri sacri sic dicti. N. 12. 17.

उपात्यय *upâtyaya* m. (r. *i* praef. *upa* + *ati* s. *a*) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio. Am.: = *atipâta.*

उपाध्याय *upâd̔yâya* m. (r. *i* praef. *upa* + *ad̔i* s. *a*) magister, praeceptor. Am.

उपानत् *upânat* v. sq.

उपानह् *upânáḥ* f. (r. *naḥ* praef. *upa* + *â*; nom. *upânát*, v. gr. 214) calceus. Ḥit. 32. 13.

उपान्त *upântá* (ex *úpa* et *ánta*) 1) adj. propinquus. Ḥêm. 2) n. propinquitas. Ḥit. 91. 15.

उपाय *upâya* m. (*upa* + *aya* a r. *i* s. *a*) remedium; dolus. N. 4. 19. 19. 4. 24. 29. Su. 2. 21.

उपत्यका *úpatyakâ* f. (ut videtur, ab inusitato *upatya* — ab *úpa* s. *tya*, v. gr. 584. 45 — s. *ka* in fem.) regio prope montis pedem. Dr. 5. 5.

उपदा *upadấ* f. (r. *dâ*) donum, munus. Am.

उपदिश् *upadiś* f. (Karm. ex *upa* et *diś* f. plaga) intermedia plaga; cf. *vidiś*.

उपदेश *upadêśa* m. (r. *diś* s. *a*) consilium.

उपदेशिन् *upadêśin* (r. *diś* s. *in*) monstrans, docens, monens, consilium dans. Hit. 11. 8.

उपद्रव *upadrava* m. (r. *dru* s. *a*) calamitas, miseria, aerumna (cf. *âpad*, *âpatti*). Śak. 47. 2 infr.

उपद्रष्टार् *upadraśṭấr* m. (r. *darś dṛś* s. *târ tṛ*) spectator. B᾿. 13. 22.

उपधा *upad᾿ấ* f. (r. *d᾿â*) investigatio, exploratio, quaestio, inquisitio. Am.: *d᾿armâdyâir yat parîkśaṇam*; Hit. 83. 21.

उपधान *upad᾿ấna* n. (r. *d᾿â* s. *ana*) pulvinar. Am.

उपधि *upad᾿í* m. (r. *d᾿â* s. *i*) fraus. Am.

उपध्याय *upad᾿yâya* (r. *d᾿yâi* s. *a*) meditans, meditabundus. Sâ. 6. 14.

उपनिधि *upanid᾿i* m. (r. *d᾿â* praef. *upa* + *ni* s. *i*) depositum. Am. (= *nyâsa*).

उपनिषद् *upaniśád* f. (r. *sad* praef. *upa* + *ni*) sic nominantur illae Vêdorum partes, quae de philosophicis et theologicis rebus disserunt.

उपनिष्कर *upaniśkara* m. (r. *kar kṛ* praef. *upa* + *nis* s. *a*) via, platea. Am.

उपन्यास *upanyâsa* m. (r. *as* praef. *upa* + *ni* s. *a*) excordium. Am. (= *vâṅmuk᾿am*).

उपपति *upapatí* m. (ex *úpa* et *páti* maritus) nuptae adulter. Am.

उपपन्न *upapanna* v. *pad* praef. *upa*.

उपपार्श्व *upapârśva* m. (Karm. ex *upa* et *pârśva*) ut videtur, oppositum latus. N. 19. 16.

उपपुर *upapura* n. (ex *upa* et *pura*) suburbium. Hêm.

उपप्लव *upaplava* m. (r. *plu* praef. *a*) 1) impedimentum. Śak. 43. 4 (cf. *upadrava*). 2) eclipsis.

उपभोग *upab᾿ôga* m. (r. *b᾿uǵ* s. *a*) fructus, perceptio, usus. Hit. 34. 3. B᾿. 16. 11: *kâmôpab᾿ôga*; Śak. 2. 12. Ur. 41. 9 infr.

उपमा *upamấ* f. (r. *mâ* metiri) similitudo. In. 1. 3. (In fine comp. Bah. saepissime occurrit, quod autem Wils. de adject. *upama* similis in comp. solum usitato dicit, ita intelligendum est, ut *upamấ*, correpto *â* finali secundum gr. 596, sicuti quodvis aliud substantivum, in compos. Bah. adjectivi naturam possit induere.)

उपयम *upayamá* m. (r. *yam* s. *a*) matrimonium, conjugium, nuptiae. Am.

उपयाम *upayâmá* m. (r. *yam* s. *a*) id. Am.

उपयोग *upayôga* m. (r. *yuǵ* s. *a*) 1) utilitas, facultas rei efficiendae. Hit. 57. 2. 99. 12: *svâmirâǵyarakśâyâṅ yasyô 'pàyôgaḱ.* 2) munus, officium, ministerium. Hit. 50. 5.

उपरत *uparata* v. *ram* praef. *úpa*.

उपरति *uparati* f. (rad. *ram* suff. *ti*) cessatio, finis. Dêv. 11. 8.

उपरि *upári* praep. super, c. gen. N. 1. 2. 13. 31. — In compos. cum nomine praecedente: A. 7. 4. (Goth. *ufar*, germ. vet. *obar*, nostrum *über*, gr. ὑπέρ, lat. *super*, v. *úpa*; etiam lit. *per* ubi super significat, ex *upári* abjecto *u* explicaverim; hib. *fair* „on, upon".

उपरिष्टात् *upáriśṭât* (a praec. s. *stât*) id. (cf. *ád᾿astât*).

उपरोध *uparôd᾿a* m. (r. *rud᾿* s. *a*) turbatio. Śak. 7. 6 infr. Ur. 44. 1 infr.

उपल *úpala* 1) lapis. 2) lapis pretiosus, gemma. In. 1. 6. (Lat. *opalus*.)

उपलक्षण *upalakśaṇa* (ex *úpa* et *lakśaṇá*) indicium, nota, signum. Ur. 60. 17. 73. 20. 74. 5.

उपलब्धि *upalabd᾿i* f. (r. *lab᾿* s. *ti*) adeptio, impetratio. Ur. 69. 15. 90. 8.

उपवन *upavana* n. (Karm. ex *upa* et *vana* n. silva) nemus voluptarium, hortus. N. 5. 46.

उन्नाय *unnâyá* m. (r. *ní* praef. *ut* s. *a*) id.

उन्निद्र *unnidra* (exsomnis ex *ut* et *nidrá* somnus) apertus, expansus (de floribus). Hèm. (cf. *vinidra* Ur. 76. 8).

उन्मद *unmada* (r. *mad* praef. *ut* s. *a*) mente alienatus, demens. Dêv. 4. 22. (Hib. *oin-mhid*, v. *ut*.)

उन्मदिष्णु *unmadiśṇu* (r. *mad* praef. *ut* s. *snu*, inserto *i*) id. Am.

उन्मनस् *unmanas* (ex *ut* et *manas*) desiderans, desiderio flagrans. Am. (= *útka*).

उन्माद *unmâda* m. (r. *mad* praef. *ut* s. *a*) insania, dementia. Ur. 57. 7 infr.

उन्माथ *unmât'a* m. (r. *mat'* vel *mant'* praef. *ut* s. *a*) laqueus. Am.

उन्मार्ग *unmârga* (ex *ut* et *mârga*) deverticulum, iter devium, (Abweg). Hit. 4. 12. 115. 12.

उन्मुख *unmuk'a* (Bah. ex *ut* sursum et *múk'a* n. os, vultus) erectum vultum habens. N. 21. 7.

उन्मूलय् *unmûlay* (denom. ab *unmúla* eradicatus — *ut* + *mûla* — adjecto charactere 10. cl., v. gr. 521. 522) eradicare, radicitus evellere. Hit. 59. 4.

उप् *up* v. *vap*.

उप *úpa* praep. praef. ad. (Gr. ὑπό, lat. *sub*, adjectâ sibilante vel spiritu asp. sicut in ὑπέρ, *super* = scr. *upári*; goth. *uf* sub, germ. vet. *oba* super, nostrum *ob* — *Obdach*, *obliegen* — lit. *pō* sub.)

उपकण्ठ *upakaṇt'a* (ex *úpa* et *kaṇt'á* gula) 1) adj. propinquus. Am. 2) n. propinquitas, vicinia. Hit. 65. 10. Śak. 44. 4 infr.

उपकरण *upakaraṇa* n. (r. *kar kṛ* s. *ana*) instrumentum. Hit. 48. 12.

उपकर्तार् *upakartấr* m. (r. *kar kṛ* s. *târ tṛ*) adjutor, auxiliator. Hit. 61. 15.

उपकार *upakâra* m. (r. *kar kṛ* s. *a*) auxilium. Hit. 51. 1. 61. 16.

उपकारक *upakâraka* (r. *kar kṛ* s. *aka*) adjutor, auxiliator. Hit. 97. 21.

उपकारिका *upakârikâ* f. (r. *kar kṛ* s. *ika* in fem.) palatium. Ur. 81. 4 infr.

उपकारिन् *upakârin* adj. (r. *kar kṛ* s. *in*) qui juvat, prodest, auxilium fert. Hit. 22. 17. Ur. 11. 10 infr.

उपकुल्या *upakulyâ* f. (*úpa* + *kulyá*) piper longum. Am.

उपकृत *upakṛta* v. r. *kar kṛ* praef. *úpa*.

उपक्रम *upakrama* m. (r. *kram* s. *a*) inceptio, inceptum, initium. Am.

उपक्रोश *upakrôśa* m. (r. *kruś* s. *a*) vituperatio, objurgatio, maledictio. Am.

उपगम *upagama* m. (r. *gam* s. *a*) aditio, adventus, appropinquatio. Śak. 7. 9.

उपगूहन *upagûhana* n. (r. *gûh* s. *ana*) amplexus. Am.

उपग्रह *upagraha* m. (r. *grah* s. *a*) captivus. Am.

उपग्राह्य *upagrâhya* n. (r. *grah* s. *ya*) donum, munus. Am.

उपघात *upag'âta* m. (r. *han* in forma caus. — gr. 471 — s. *a*) actio pulsandi, verberandi, percutiendi. Śak. 29. 7: *gâtrôpag'âta*, v. sq.

उपघातिन् *upag'âtin* (r. *han* in forma caus., s. *in*) pulsans, verberans, percutiens. Śak. 27. 3 infr.: *karṇôpag'âtinâ vanagamanakôlâhalêna prabôd'yê*.

उपचय *upaćaya* m. (r. *ći* s. *a*) collectio, accumulatio, amplificatio. Hit. 8. 13: *ǵńânôpaćayê*; 105. 12: *upaćayâpaćayâu*.

उपचार *upaćârá* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) actio, factum. N. 23. 8. 2) ministerium, officium, servitium. Sâ. 3. 21.

उपचित्रा *upaćitrâ* f. (*upa* + *ćitra* in fem.) nomen plantae (Salvinia cucullata. Rox.). Am.

उपजग्मिवस् *upaǵagmivas* v. *gam* praef. *úpa*.

उपजाप *upaǵâpa* m. (r. *ǵap* s. *a*) discordia, dissensio, dissidium. Am.: i. q. *b'êda*; Hit. 106. 7.

उपजीविन् *upaǵîvin* (r. *ǵîv* s. *in*) vivens. Hit. 13. 4.

उपताप *upatâpa* m. (r. *tap* s. *a*) aegritudo. Am.

उद्धर्ष *uddʼarśa* m. (r. *ḥarś ḥṛś* gaudere, praef. *ut* s. *a*) festum. Am.

उद्धव *uddʼava* m. (r. *dʼu* vel *dʼû* s. *a*) festum. Am.

उद्धान *uddʼâna* n. (ut videtur ex *uddʼmâna*, q. v., ejecto *m*) focus, furnax. Am.

उद्धान्त *uddʼânta* m. elephantus, tempore quo coïtum appetit, elapso. Am.

उद्धार *uddʼârá* m. (r. *ḥar ḥṛ*, nisi *dʼar dʼṛ*, praef. *ut* s. *a*) debitum, aes alienum. Am.

उद्धृत *uddʼṛta* v. *ḥar ḥṛ* praef. *ut*.

उद्ध्मान *uddʼmâna* n. (r. *dʼmâ* flare, s. *ana*) focus, furnax; v. *uddʼâna*.

उद्भव *udbʼava* m. (r. *bʼû* esse, existere, praef. *ut* s. *a*) ortus, origo. N. 13. 10. A. 5. 24.

उद्भिज्ज *udbʼiǵǵa* (ex *udbʼid* germinatio et *ǵa* natus) progerminando natus. Man. 1. 46. V. sq.

उद्भिद् *udbʼid* (r. *bʼid*) 1) f. actio progerminandi (v. praec.). 2) adj. progerminans. Am.

उद्भिद *udbʼida* (r. *bʼid* s. *a*) 1) progerminans. Am. 2) m. planta. Am.: *tarugulmâdyâli*.

उद्भ्रम *udbʼrama* m. (r. *bʼram* s. *a*) motus, agitatio animi. Am.: *udvêga udbʼramê*.

उद्य *udya* m. (r. *und* s. *ya*) flumen. Hêm.

उद्यत *udyata* v. *yam* praef. *ut*.

उद्यम *udyama* m. (r. *yam* praef. *ut* s. *a*) contentio, labor, opera. Hit. 7. 1.

उद्यान *udyâna* n. (r. *yâ* s. *ana*) hortus regius publicus. Am.

उद्योग *udyôga* m. (r. *yuǵ* praef. *ut* s. *a*) i. q. *udyama*. Hit. 6. 10. 11.

उद्योगिन् *udyôgin* (a praec. s. *in*) qui operam dat, nititur, contendit. Hit. 6. 13.

उद्र *udrá* m. (r. *und* s. *ra*) lutra. (Lit. *údra*, anglo-sax. *oter*, *otor*, angl. *otter*, nostrum *Otter*; gr. ὕδρος, ὕδρα; respiciatur etiam gr. ἔνυδρις, a vivendo in aqua nominata, ratione habitâ, vocem *udrá* in composito *samudra* (mare) aquam significare, quam ob rem etiam lit. *audrá* accessus maris, inundatio, huc pertinet.)

उद्वत्सर *udvatsara* m. (ex *ut* et *vatsara* annus) annus. Am.

उद्वर्तन *udvartana* n. (r. *vart vṛt* in forma caus., s. *ana*) purificatio unguentis suavibus, „cleaning with parfumes". Am.: *utvartanôtsâdanê dvê samê*.

उद्वह *udvaḥá* (r. *vaḥ* praef. *ut* s. *a*, in fine compos. occurrit) 1) propagans (genus). Sâ. 5. 44. 2) oriundus, originem trahens, proles. In. 5. 28. A. 3. 14. 4. 31.

उद्वहन *udvaḥana* n. (r. *vaḥ* praef. *ut* s. *ana*) actio surgendi, turgescendi. In. 5. 9.

उद्वाष्प *udvâśpa* (ex *ut* et *vâśpa* lacryma) prorumpentes lacrymas habens, v. sq.

उद्वाष्पत्व *udvâśpatvá* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, lacrymatio. Ur. 23. 16.

उद्वाह *udvâḥa* m. (r. *vaḥ* praef. *ut* s. *a*) matrimonium, conjugium. Su. 2. 23.

उद्विग्न *udvigna* v. *viǵ* praef. *ut*.

उद्वेग *udvêga* m. (r. *viǵ* praef. *ut* s. *a*) tremor, timor, moeror. Bʼ. 17. 15. A. 10. 14.

उन्द् *und* 7. par. (*unádmi*, *undmás*, v. gr. 340) madidum esse (v. *unná*, *uda* et cf. praeter voces ibi cum *uda* comparatas lat. *ûdus*; nisi hoc est correptum ex *uvidus* ab *uveo*. Etiam *uveo* et *uvidus* cum *und* cohaerere videntur, ita ut *uvidus* ortum sit ex *udvidus*, ejecto *d*, sicut *suâvis* mutilatum est ex *suadvis* = स्वादुस् *svâdú-s* ἡδύς. *Madeo*, *madidus* quoque ejusdem originis esse possint, cum *v* facile transeat in *m*, unde e. c. *mare*, *clamo*, δρέμω respondent sanscritis *vâri*, *śrâvâyâmi*, *drávâmi* [gr. comp. 20]; gr. ὕω corruptum esse videtur ex ὕδω).

उन्दुरु *unduru* m. (scribitur etiam *undura* quod ortum esse videtur a r. *und* s. *ura*) mus rattus. Am.

उन्न *unná* (r. *und* s. *na*, gr. 542. 551) madidus.

उन्नत *unnatá* v. *nam* praef. *ut*.

उन्नति *unnati* f. (r. *nam* inclinare, praef. *ut* s. *ti*) allevatio. Hit. 36. 13.

उन्नय *unnaya* m. (r. *nî* ducere, praef. *ut* s. *a*) id. Am.

syllabam úd vocis, pal-us, pal-úd-is huc refert, ita ut significet τοῦ πηλοῦ aquam; anglo-sax. ydhu unda, slav. voda aqua, lit. wandû, th. wanden, v. gr. comp. 926 et cf. scr. udanyà, udanvánt; gr. ὕδος, ὕδωρ, ὑάδες; goth. vatô, th. vatan aqua, germ. vet. wazar. E germ., slav. et lit. formis collegerim sanscritum uda et und correpta esse ex vada et vand, sicut e. c. suptá e svapta; v. und.)

उदक udaká n. (a praec. s. ka, nisi directe a r. und s. aka) aqua. Ḥ. 1. 16. B'. 2. 46.

उदक्या udakyá f. (a praec. s. ya in fem.) mulier menstruans. Am.

उदग्र udagra (Baḥ. ex ut et ágra cuspis) 1) altus. Am. 2) vehemens, acer, intentus. Ur. 91. 10.

उदच् údáć (in casib. fortibus údáńć, nom. m. udáń, f. udîćî, n. udák; a r. ańć ire, praef. ut, v. gr. 179) septentrionalis. Am.

उदधि udad'í m. (ex uda aqua, et d'i tenens, a r. d'â s. i) mare.

उदन्त údanta m. (ex ut + anta) nuntius, notitia, cognitio. Am.

उदन्या udanyà f. (hoc vocabulum et sq. udanvánt descendere videntur a vêdico primitivo udán aqua, cui respondet goth. vatan et lit. wanden; v. gr. comp. 926) sitis. Am.

उदन्वत् udanvánt m. (a vêdico udán aqua — v. praec. — s. vant vat) mare. Am.

उदपान udapâna m. n. (Baḥ. ex uda aqua et pâna n. potus) puteus. B'. 2. 46.

उदय udayá m. (r. i praef. ut oriri, s. a) ortus (stellarum) v. sq.

उदयन udáyana n. (r. i praef. ut oriri, s. ana) i. q. praec. In. 5. 5.

उदर udára m. (r. ar ṛ praef. ut s. a) venter (lat. uterus).

उदर्क udarká m. futurum tempus. N. 12. 92. 21. 28. Sâ. 6. 42. (Ut videtur, ex arka sol, praef. ut, ita ut primitive significet solis ortum sequens tempus.)

उदवसित udavasita n. (secundum Wils. ex uda aqua et vasita tectus, ita ut significet tectum, munitum ab aqua) domus. Am.

उदार udârá (r. ar ṛ praef. ut s. a) 1) munificus, liberalis. B'. 7. 18. 2) magnus. Am.: dâtṛmahatôḣ.

उदासीन udâsîna v. âs praef. ut.

उदाहरण udâharaṇa n. (r. ḥar ḥṛ praef. ut + â s. ana) dictum, effatum, sententia. Ur. 25. 16.

उदाहार udâḥâra m. (r. ḥar ḥṛ praef. ut + â) id. Am.: = upôdg'âta q. v.

उदित uditá v. i praef. ut.

उदीची udîćî f. (fem. τοῦ udáńć, v. gr. 180) septentrionalis plaga. Dr. 3. 7.

उडुम्बर udúmbara 1) m. ficus glomerata. N. 12. 4. 2) n. cuprum, aes cyprium. Am. (v. uḍúmbara).

उद्गत udgata v. gam praef. ut.

उद्गम udgama m. (r. gam ire, s. a) 1) actio exsurgendi, se in altum tollendi. Śak. 7. 13: âǵyad'ûmôdgama. 2) proventus, ortus, germinatio, (Aufgehen). Ur. 75. 17: puśpôdgama; Ḥit. 90. 4: kîṭapakśôdgama.

उद्गाढम् udgâḍ'am (r. gâḥ praef. ut s. ta cum signo accus.) valde, ultra modum. Am.

उद्गार udgârá m. (r. gar [gṝ] deglutire, praef. ut s. a) actio evovendi, ejiciendi ex ore. Am. Ḥit. 101. 16: kat'ôdgâra.

उद्गीथ udgît'á m. (r. gâi s. t'a) pars Sâma-Vêdi. Dêv. 4. 9.

उद्घाटित udg'âṭita v. g'aṭ praef. ut.

उद्घाटिन् udg'âṭin (r. g'aṭ se movere, praef. ut s. in) surgens, assurgens, se attollens. Śak. 4. 12: udg'âṭinî b'ûmiḣ.

उद्देश uddêśa m. (r. diś monstrare, praef. ut s. a) 1) monstratio, descriptio. In. 4. 16. 2) regio. Ḥ. 1. 16. N. 10. 18.

उद्देशतस् uddêśatas adv. (a praec. s. tas) monstrationis causâ, speciminis vice. B'. 10. 40.

उद्धरण udd'araṇa n. (r. ḥar ḥṛ praef. ut s. ana) actio extrahendi. Ḥit. 13. 7.

उत्तरीय *uttarī́ya* n. (ex *úttara* s. *iya*) vestis superior. In. 5. 15. N. 20. 2.

उत्तरोत्तर *uttarôttara* n. (Dvandv. ex *úttara* responsum + *úttara*) altercatio, ad litteram: responsum et responsum, „Antwort auf Antwort", Wils. „a reply to an answer". Ḥit. 21. 3.

उत्तरोत्तरम् *uttarôttaram* adv. (ex *úttara* n. superius + *úttara*) magis magisque. Ḥit. 20. 20.

उत्तान *uttânâ* (r. *tan* s. *a*) 1) tenuis, vadosus, non profundus. 2) sursum, in sublime conversus, Mêd. v. sq.

उत्तानशय *uttânaśaya* m. (e praec. et *śaya* jacens, dormiens) infans. Am.

उत्ताप *uttâpa* m. (r. *tap* urere, s. *a*) aestus, calor, ardor; trop.: ardor animi. Ḥit. 89. 20.

उत्तुङ्ग *uttuñga* (ex *ut* et *tuñga* altus) altus. Ur. 73. 4 infr.

उत्थापय् *uttʿâpay*, *uttʿâya*, *uttʿita* v. *sṫʿâ* praef. *ut*.

उत्पत्ति *utpatti* f. (r. *pad* s. *ti*) origo. Dêv. 1. 1 (cf. *utpâdana* et v. *pad* praef. *ut*, unde intelligitur, hoc vocabulum non ex *pat* sed ex *pad* ortum esse).

उत्पल *utpala* n. (r. *pal* s. *a*) 1) flos, in universum. 2) lotus flos. 3) lotus caerulea (nymphaea caerulea.

उत्पाटिन् *utpâṭin* (r. *paṭ* ire, in forma caus., s. *in*) extrahens, evellens. Ḥit. 49. 8.

उत्पात *utpấta* m. (r. *pat* s. *a*) 1) actio exsurgendi, exsiliendi. Ḥit. 36. 18: *pâtôtpâtâ manuśyânâm*; A. 4. 40: *praťamôtpâtê ḥayânâm*. 2) prodigium, portentum. Am. Dêv. 12. 7.

उत्पादक *utpâdaka* (r. *pad* in form. caus. s. *aka*) qui producit, generat. Ḥit. 84. 2.

उत्पादन *utpâdana* n. (r. *pad* in forma caus. s. *ana*) generatio. Ḥit. 50. 12.

उत्फुल्ल *utpʿulla* (r. *pʿal* s. *na*, assimilato *n* antecedenti *l*, debilitato *a* in *u*, v. gr. 552) expansus, apertus (de floribus).

उत्फुल्लनयन *utpʿullanayana* (Baḥ. ex praec. et *nayana* oculus) late diductos oculos habens. In. 2. 26. Br. 3. 21.

उत्फुल्ललोचन *utpʿullalôćana* (Baḥ. ex *utpʿulla* et *lôćana* n. oculus) i. q. praec. In. 5. 40.

उत्स *utsá*, vêd. *útsa* m. (ut videtur, a r. *und* s. *sa*) fons. Am.

उत्सङ्ग *utsañga* m. (r. *sańǵ* s. *a*) i. q. *añka* i. e. gremium. Sâ. 5. 69.

उत्सन्नोत्सवयज्ञ *utsannôtsavayaǵńa* (Baḥ. ex *utsanna* eversus, exstinctus — a rad. *sad* q. v. — et *utsavayaǵńa* — *utsavá* festum + *yaǵńa* sacrificium) eversa, disturbata festa et sacrificia habens. Su. 2. 22.

उत्सर्ग *utsárga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *ut* relinquere, s. *a*) 1) relictio. N. 10. 12. 13. 2) datio, donatio, largitio. Sâ. 1. 68. 3) alvi dejectio. Ḥit. 85. 9: *purîśôtsargań kṛtvâ*.

उत्सव *utsavá* m. (r. *su* aut *sû* s. *a*) festum. In. 5. 23. Su. 2. 1. 22.

उत्सादन *utsấdana* n. (r. *sad* in form. caus. s. *ana*) 1) exstinctio, excidium. 2) purificatio unguentis suavibus.

उत्साह *utsâḥa* m. (r. *saḥ* s. *a*) 1) facultas, potestas, vis. N. 19. 36. 2) contentio, labor. Dr. 8. 56.

उत्सुक *utsuka* (ex *ut* et *suka* quod separatum non invenitur et fortasse a partic. insep. *su* descendit) 1) adj. desiderans, desiderio confectus. Ur. 8. 3. 45. 9. 65. 7. 9. N. 21. 7. Śak. 51. 3. 2) subst. in fine compos. Baḥ. e. c. *nirutsuka* liber a desiderio. Śak. 30. 5: *mamâ 'pi kaṇvasutâm anusmṛtya mṛgayâm prati nirutsukań ćêtań*; A. 10. 14. — *samutsuka* qui est cum desiderio, desiderio confectus. Ur. 7. 16.

उत्सूर *utsûra* m. (ex *ut* et *sûra* sol) vespera, crepusculum. Ḥêm.

उत्सृष्ट *utsṛśṭa* v. *sarǵ sṛǵ* praef. *ut*.

उत्सेध *utsêdʿá* m. (r. *sidʿ* ire, s. *a*) 1) altitudo. Am. 2) corpus. Am.

उद *uda* n. (r. *und* s. *a*) aqua (praesertim in initio compositorum, e. c. *udadʿi*). (Cf. lat. *unda*, *ar-undo* i. e. „ad undam crescens" de Pottii sententia, qui etiam apte

tum usurpatur et *os*, *ois* tanquam praefixa, e. c. in *os-car* „a leap, bound" quasi scr. *uććara*, *os-nadh* „a sigh, a groan" quasi scr. *unnâda*, *os-griobhan* „an epigram", *ois-gribhin* *) „a superscription"; respicias etiam formam *oin*, cambro-brit. *yn*, in *oin-mhid*, *yn-wyd* stultus, fatuus = scr. *unmada*, v. gr. 58 et Pictet p. 88; etiam *udh* in *udh-bhairt* „an offering, a sacrifice" — a r. scr. *b'ar b'r*? — nonnullisque aliis ab *udh* incipientibus vocabulis huc pertinere videtur; in dialecto bret. praeter *uch* et *och*, quae ex scr. *ućća* orta esse puto, inveniuntur formae *ut*, *ud* et *uz*, quae egregie cum scr. *ut* conveniunt; in goth. *ût* ex, germ. vet. *ûz*, nostro *aus*, si cum *ut* cohaerent, offendit vocalis producta contra tritam linguarum degenerantium rationem, quâ fere semper vocales fortiores in debiliores transeunt, non vice versâ.)

1. उत *utá* vel, aut. Śak. 46. 4; Ḥit. 101. 17; v. *utavâ*, *utâhô* et *utâhôsvit*. Interdum redundans aut solum ad orationis vim augendam positum videtur, e. c. Ḥ. 4. 46: *râudrê muhûrtê rakśâṅsi prabalâni b'avanty uta*.

2. उत *utá* v. r. *vê*.

उतवा *utavâ* (ex *uta* et *vâ*) aut. Br. 3. 5.

उताहो *utâhô* (ex *uta* et *ahô*) aut, an. N. 12. 73. 120.

उताहोस्वित् *utâhôsvit* (e praec. et *svit*) id. N. 19. 29.

उत्क *útka* (ut videtur, a praep. *ut* s. *ka*, cf. *ućća*) desiderans, desiderio flagrans. Pat. 23.

उत्कट *utkaṭá* (e praep. *ut* s. *kaṭá*, v. gr. 584. 29) 1) multus. Ḥit. 23. 15. 2) ebrius, furiosus. Ḥ. 4. 38. N. 13. 8. 3) m. elephantus coitûs appetens.

उत्कण्ठा *utkaṇṫâ* f. (r. *kaṇṫ* s. *â*) animi demissio, animus afflictus, tristitia moeror; desiderium. Ur. 13. 1 infr. 62. 4.

*) Forma *ois* ex vi attractionis explicaverim quam *i* vel *e* sequentis syllabae in antecedentem exercere potest.

उत्कण्ठित *utkaṇṫita* (a praec. s. *ita*, nisi directe a r. *kaṇṫ* s. *ta*) moerore afflictus, animo demissus. Râm. III. 55. 39: *paśyâmi ǵanam utkaṇṫitam purê*; III. 49. 5: *utkaṇṫitâ tê mâtê 'yam*.

उत्कम्प *utkampa* m. (r. *kamp* s. *a*) tremor. Pat. 20.

उत्कर *utkará* m. (ex *ut* et *kara* faciens, a r. *kar kr* s. *a*) fasciculus. In. 5. 6.

उत्कर्ष *utkarśa* m. (r. *karś kṛś* trahere, s. *a*) excellentia. Ḥit. 52. 9. 91. 19. Śak. 32. 7.

उत्कलिका *utkalikâ* f. (r. *kal* s. *ikâ*) i. q. *utkaṇṫâ*. Am.: *utkaṇṫ'ôtkalikê samê*.

उत्कुण *utkuṇa* m. (r. *kuṇ* sonare, s. *a*) pediculus.

उत्क्रुष्ट *utkruśṭa* v. *kruś* praef. *ut*.

उत्क्रोश *utkrôśa* m. (r. *kruś* clamare, s. *a*) haliaeetus. Am.

उत्क्षेपण *utkśêpaṇa* n. (r. *kśip* conjicere, s. *ana*) levatio, allevatio. Śak. 22. 6 infr.

उत्त *uttá* (r. *und* madidum esse, s. *ta*, v. gr. 548) madidus, humidus. Am.

उत्तंस *uttaṅsa* m. (r. *taṅs* ornare, s. *a*) 1) annulus auricularis. 2) crista. Am.

उत्तम *uttamá* (a praep. *ut* s. superl. *tama*) summus, supremus; optimus, praestantissimus; pulcherrimus. Br. 2. 13. N. 17. 5.

उत्तमर्ण *uttamarṇa* m. (Baḥ. ex praec. et *ṛṇa* debitum) creditor. Am.

उत्तमाङ्ग *uttamâṅga* n. (Karm. ex *uttamá* summus et *aṅga* membrum) caput. Am.

उत्तर *úttara* (a praep. *ut* s. comp. *tara*) adj. 1) superior. 2) septentrionalis. Su. 3. 26. Instr. *uttarêṇa* adv. septentrionem versus. Su. 3. 23. Sâ. 5. 108. — subst. n. responsum. N. 17. 30 (gr. ὕστερος v. *ut*).

उत्तरापथ *uttarâpat'a* m. (ex *uttarâ* f. septentrio et *pat'a* in fine compos. pro *pat'in* via) terra septentrionalis, cf. *dakśiṇâpat'a*.

उत्तरायण *uttarâyaṇa* n. (Baḥ. ex *úttara* et *áyana* via, mutato *n* in *ṇ*, v. gr. 94[a] annot.) anni dimidium, quo sol borealem polum percurrit. B'. 8. 24.

उक्षन् *úkśan* m. (ut videtur a r. *ukś* conspergere — v. *vṛśa* — s. *ân*, *an*) bos, taurus, in Vêdis etiam *equus.* Ros. Sp. p. 8. 5. (Goth. *auhsa*, th. *auhsan*, germ. vet. *auhso*, th. *auhson*, *auhsun*, nostrum *Ochs*, *Ochse*, th. *Ochsen*; v. gr. comp. 924. 925.)

1. उख् *uk'* 1. par. (*gatâu*) ire (cf. *uṅk'*).

2. उख् *uk'* 1. par. (*śôśaṇâlamart'ayôḣ*) exsiccari; ornare.

उखा *uk'á'* f. olla. Am.

उग्र *úgra*, vêd. *ugrá* 1) durus, asper, horrificus, terrificus. Su. 1. 7. In. 1. 4. B'. 11. 30. 31. 2) m. nomen *Śivi.*

उग्रदर्शन *ugradarśana* (Bah. e praec. et *darśana* n. visus, adspectus, a r. *darś dṛś* videre, s. *ana*) horrificus conspectu, horrificam speciem habens. Su. 2. 24.

उग्रशासन *ugraśâsana* (Bah. ex *úgra* et *śâsana* n. jussus, a r. *śâs* s. *ana*) asperum, severum jussum habens. Su. 2. 9.

उङ्ख् *uṅk'* 1. par. (*gatâu*) ire.

उच् *uć* 4. par. (*samavâyê* K. *samavâyanê* V.) convenire, congredi.

उचित *ućitá* (a praec. s. *ta*) 1) congruus, conveniens. Hit. 14. 13. 18. 14. 24. 3. 43. 22. 2) dignus, merens. N. 16. 16. H. 1. 33 *a* et *b.* 3) expertus. N. 23. 22.

उच्च *uććá* (a praep. *ut* s. *ća*) altus. Am. (Hib. *uchdan* „a hillock", cambro-brit. *uched* „élevé". Pict. p. 21; cf. etiam gr. comp. 296 fin.)

उच्चण्ड *uććaṇḍa* (r. *ćaṇḍ* irasci, praef. *ut* s. *a*) celer. Am.

उच्चय *uććaya* v. *śilôććaya.*

उच्चार *uććârá* m. (r. *ćar* ire, praef. *ut* s. *a*) excrementum. Am.

उच्चारण *uććâraṇa* n. (r. *ćar* in forma caus. s. *ana*) pronuntiatio. Dêv. 10. 9.

उच्चैःश्रवस् *uććâiḣśravas* m. (Bah. e sq. et *śravas* auris) Indri equus. Am.

उच्चैस् *uććâ'is* adv. (instr. pl. ab *uććá* q. v. gr. 615) clare, clarâ voce. N. 11. 2.

उच्छिष्ट *úććiśṭa* v. *śiś* praef. *ut.*

उच्छृङ्खल *úććṛṅk'ala* (Bah. ex *ut* et *śṛṅk'ala* vel *śṛṅk'alâ* catena, vinculum) effrenatus, indomitus. Hit. 97. 11.

उच्छेद *uććêda* m. (r. *ćid* scindere, praef. *ut* s. *a*) exstinctio, eversio, excidium. Hit. 67. 19: *sarvapaśuććêdaḣ kriyatê.*

उच्छोषण *uććôśaṇa* m. (r. *śuś* siccari, in forma caus., praef. *ut* s. *ana*, v. euph. gr. 61 et 94[a]) exsiccans. B'. 2. 8.

उच्छ्रय *uććraya* m. (r. *śri* ire, praef. *ut* s. *a*) altitudo. Am.

उच्छ्राय *uććrâyá* m. (r. *śri* ire, praef. *ut* s. *a*) id. Am.

उच्छ्रित *uććrita* v. *śri* praef. *ut.*

उच्छ्वसित *uććvasita* v. *śvas.*

उच्छ्वास *uććvâsá* m. (r. *śvas* praef. *ut* s. *a*) respiratio, halitus. Ur. 68. 10.

उछ् *uć̈* 6. par. (*nivâsê* K. *varǵanê bandanê samâpanê atikramê* V.) habitare; relinquere; ligare; finire; transgredi.

उज्जासन *uǵǵâsana* n. (r. *ǵas* praef. *ut* s. *ana*) occisio, caedes. Am.

उज्जृम्भ *uǵǵṛmb'a* (r. *ǵṛmb'* oscitare, praef. *ut* s. *a*) apertus, expansus, florens. Hêm.

उज्ज्वल *uǵǵvala* (r. *ǵval* praef. *ut* s. *a*) adj. 1) nitidus, splendidus. Ur. 73. 2 infr. Up. 4. 2) apertus, expansus, florens. — subst. m. amor. Am.

उज्झ् *uǵǵ'* 6. par. relinquere. Ur. 44. 5. Śak. 14. 2 infr.

उञ्छ् *uńć̈* 1. par. (scribunt *uć̈*, gr. 110[a]) spicas colligere. Man. 3. 100: *śilân uńć̈an.*

उठ् *uṭ'* 1. par. (*upag'âtê*) ferire, percutere.

उड्डीन *uḍḍîna* n. (r. *ḍî* praef. *ut* s. *na*) actio evolandi. Am.

उडुम्बर *uḍúmbara* n. cuprum. Mêd. Scribitur etiam *ûḍúmbara* et *udúmbara.*

उत् *ut* praep. praef. sursum. (Gr. ὕσ-τερος, ut mihi videtur ex ὕτ-τερος = *úttara*; hib. *uas*, quod separa-

ईश् *îś* 2. âtm. dominari, imperare, Wils. „to possess power, property or authority". (Fortasse huc pertinet goth. *aigan* habere cum guṇâ et anomalâ mediâ pro aspiratâ, quam ex scr. *ś* et gr. ϰ exspectaveris [v. gr. comp. 89]; germ. vet. *eigan* possessio, adj. *eigan* proprius, nostrum *eigen*; *êh-t*, th. *êh-ti* f. possessio, facultas, substantia, opes, reditus, praedium.)

ईश *îśá* m. (r. *îś* s. *a*) 1) dominus. In. 5. 32. Su. 3. 19. 2) cognomen Śivi. Am.

ईशान *î'śâna* et *îśâná* m. (part. praes. a r. *îś* s. *âna*) nomen Śivi. Dêv. 8. 23.

ईशानी *îśânî* f. (fem. praec.) nomen Durgae, Śivi uxoris. Dêv. 8. 21.

ईश्वर *îśvará* m. (r. *îś* s. *vara*) 1) dominus. Ḥ. 3. 1. N. 2. 6. B'. 4. 6. 2) nomen Śivi. Am. 3) adj. potens, capax, par, cum infin. Dêv. 1. 64. Ḥit. 75. 14.

ईश्वरी *îśvarî* f. (fem. praec.) 1) domina. 2) nomen Durgae, v. *îśânî*.

1. ईष् *îś* 1. par. (*uńćê*) spicas colligere.

2. ईष् *îś* 1. âtm. (*gatidarśanahińsâdânêśu* K. *dânêkśahińsê sarpaṇê* V.) ire; videre; ferire, occidere; dare.

ईषत् *îśát* paululum (praesertim in initio compositorum). Dêv. 4. 11: *îśatsahâsa*; 7. 2: *îśadd'âsa.*

ईषदुष्ण *îśaduśṇa* (e praec. et *uśṇa* calidus) tepidus. Ḥêm.

ईह् *îh* 1. âtm. 1) desiderare. 2) adniti, contendere, quaerere, petere. B'. 7. 22. 16. 12. (Huc trahi possit gr. ἰσχύς, ita ut sit pro ἰχύς, propter adamatam conjunctionem litterarum σ et χ.)

c. *sam* 1) desiderare, *samîhita* n. optatum, desiderium. Ḥit. 44. 7. 2) assequi, adipisci. Ḥit. 103. 2. 3) peragere, perficere. Râm. I. 11. 33: *yaǵńakarma samîhantâm b'avantah.*

ईहा *îhâ* f. (r. *îh* s. *â*) 1) desiderium. 2) nisus, appetitus, consectatio. Ḥit. 37. 6: *vittêhâ.*

ईहामृग *îhâmṛga* m. (e praec. et *mṛga*) lupus. Am.

उ *u.*

1. उ *u* 1. âtm. (*śabdê*) sonare.

2. उ *u* particula enclitica quae in classica lingua tantum cum *kim*, *na* et *át'a* conjuncta invenitur, *nô* et *at'ô* idem valent ac simplices formae *na*, *at'a*; *kimu* autem significat 1) quanto magis. Ḥit. 4. 11: *êkâikam apy anart'âya kimu yatra ćatuśṭayam*; Ur. 7. 17. 2) utrum, in prioris sententiae parte, et an in posteriore. Kat'ak. apud Poleium p. 16. 8: *kat'an nu tad viǵânîyâñ kimu b'âti vib'âti vâ.* In dialecto vêdica haec particula saepe conjungitur cum pronominibus, sine certâ, quae demonstrari possit, significatione, solum, ut videtur, ad orationis vim augendam, quâ in re cum particula *it* q. v. convenit. E. c. Kat'ak. ed. Pol. p. 4. 3 infr.: *pra tê bravîmi tadu nibôd'a*; 13. 5 infr.: *tadu nâ 'tyêti kaśćana*; sic etiam l. c. 17. 11; 14. 4: *sa êvâ 'dya sa-u śvah*; Kênôp. 155. 2: *ka-u dêvô yunakti.* In antiquioribus Vêdorum partibus haec particula etiam cum praepositionibus et verbis conjuncta invenitur; Ros. Sp. p. 6. śl. 1: *udu* saepius; *ab'ûdu.* (Cf. de hac particula Lassenium ad Ḥit. p. 4 et Frider. Windischm. Sañkara p. 75.)

उङ्ख् *uńh* 1. par. (*ardê* scribunt *uh*, gr. 110[a]) vexare.

उक्त *uktá*, *uktavant* v. *vać.*

उक्ति *ukti* f. (r. *vać* dicere, s. *ti*) sermo, loquela. Ḥit. 3. 3.

उक्ष् *ukś* 1. par. conspergere, humectare. Sâ. 6. 5 *śôṇitôkśitá* sanguine conspersus. (Lit. *ûkana* tempestas pluvia, cf. etiam hib. *uisg*, *uisge* „water, a river", *uisgeach* „aquatic, watery, fluid, moist, pluvial", transpositis litteris *k*, *ś*, nisi *uisg* pertinet ad r. *viś* irrigare.

ईक्षण *îkśaṇa* n. (r. *îkś* s. *ana*) 1) visus, conspectus. Hit. 129. 19. 2) oculus. N. 11. 27. 12. 30. 16. 21.

ईङ्ख् *îṅk'* 1. par. (scribuns *îk'*, gr. 110[a]) ire, transire. In dialecto vêd. haec radix etiam cl. 10[mae] normam sequitur, e. c. *ya îṅk'ayanti parvatân* qui transeunt montes, v. Ros. Sp. p. 9. not.

ईज् *îǵ* 1. âtm. (*gatâu* K. *kutsê gatâu* V.) ire; contemnere, reprehendere.

ईजे *îǵê* v. *yaǵ*.

ईञ्ज् *îńǵ* 1. par. âtm. (scribunt *îǵ*, gramm. 110[a]) i. q. *îǵ*.

ईड् *îḍ* 2. par. 10. âtm. laudare, celebrare. In Vêdis invenitur forma *îl* cl. 2. âtm. mutato *ḍ* in *l*, nisi vice versâ *îḍ* ortum est ex *îl*. Ros. Sp. p. 10. 1: *tvâm ... martâsa îlatê* te homines celebrant.

ईड्य *î'ḍya* (r. *îḍ* s. *ya*) laudandus, celebrandus. Dr. 5. 3. B'. 11. 44.

ईति *îti* f. (ut videtur, a r. *î* s. *ti*) 1) temporis calamitas. 2) habitatio in exteris locis. Am. (*ḍimbapravâsayôh*).

ईदृक् *îdṛk* v. sq.

ईदृश् *îdṛ'ś* (nom. m. n. *îdṛk*, f. *îdṛśî*, e stirpe pron. *i*, producto *i* in *î*, et *dṛś* = gr. λίκ in ὁμῆλιξ, v. gr. 263 et gr. comp. 415) talis. B'. 11. 49.

ईदृश *îdṛ'śa* (e stirpe pron. *i*, producto *i* in *î*, et s. *dṛśa*, prâcr. *disa* vel *risa* = gr. λικο in τηλίκος etc., goth. *LEIKA* in *hvêleik'-s* qualis? nostro *welcher*, *svaleik'-s* talis, nostro *solcher*; slav. *liko*, nom. m. *likŭ* e. c. *tolikŭ* talis; lat. *li* in *tâlis*, *quâlis*, v. gr. comp. 415 sq.) talis. N. 13. 72. 19. 15. B'. 6. 12.

ईन्त् *înt* 1. par. (*band'anê*, scribitur *ît*) ligare.

ईप्स् *îps* desid. irr. a r. *âp* q. v., gr. 477.

c. *pari* quaerere. Dr. 8. 8.

ईप्सा *îpsâ* f. (a praec. s. *â*) desiderium adipiscendi, perficiendi. Sâ. 1. 11.

ईप्सु *îpsú* (ab *îps* s. *u*) adipiscendi cupidus.

ईयिवांस् *îyivâ'ṅs* (part. praet. redupl. a rad. *i*, suff. *vâṅs vas*, gr. 577) qui ivit. N. 11. 33.

1. ईर् *îr* 2. âtm. (*gatâu* K. *kampagatyôh* V.) ire; tremere, commoveri, v. sq. (Huc traxerim lat. *îra*, ita ut a motu animi sit nominatum — cf. *îrkśy* et *îrśy* —; scr. *îr* autem ex *ar ṛ* ortum esse videtur.)

2. ईर् *îr* 1. et 10. (cl. 10 est caus. praec.) par. mittere, emittere, e. c. *śabdam* sonum, *vâćam*, *giram* sermonem. N. 5. 30. 17. 50. Man. 11. 35. Sâ. 5. 33.

c. *ut* mittere, emittere. A. 9. 12: *vaǵram astram udîraya*. Râm. II. 56. 15: *dînâm vâćam udîrayan*.

c. *pra* 1) mittere. Hit.: *kâlaprêrita*. 2) dirigere, flectere, regere. Ur. 4. 5: *aśvân prêraya*; Śak. 29. 1: *nayanê prêrayantya*.

c. *sam* 1) i. q. simpl. Sâ. 5. 36. 2) commovere, agitare. H. 1. 9.

ईर्क्ष्य् *îrkśy* 1. par. (*îrśâyâm*, equidem syllabam *ya* hujus radicis, quae in temp. gen. nondum inventa est, pro charactere 4. cl. habuerim, ita ut *îrkś* sit radix, quae varietas est simplicioris formae *îrś*, unde *îrśita* q. v., porro substant. *îrśâ* et adject. *îrśu*. *îrś* autem ex *îr* adjecto *ś* ortum esse videtur, quum sibilantes saepe simplicioribus radicibus adjungantur; cf. e. c. *mâs*, *b'âs* cum *mâ*, *b'â*, et *môkś* cum *muć*) invidere.

ईर्म *îrmá* n. vulnus. Am.

ईर्षा *îrśâ* f. (v. *îrkśy*) invidia. Scribitur etiam *îrśyâ*. Hit. 15. 5.

ईर्षित *îrśitá* (part. perf. pass. a r. *îrś* — v. *îrkśy* — s. *ta*) cui invidetur. Hit. 28. 19.

ईर्षु *îrśu* (v. *îrkśy*) invidus, invidens. Hit. 13. 3.

ईर्ष्य् *îrśy* 1. par. (v. *îrkśy*) invidere.

ईर्ष्या *îrśyâ'* f. invidia. Am. (v. *îrśâ*).

ईल् *îl* v. *îḍ*.

ईलित *îlitá* (part. perf. pass. praec. s. *ta*) celebratus. Am.

eo quaepiam [vitia]; Hit. 104. 15: *iha samayê* hoc tempore. 2) huc. In. 4. 6. (send. ...... *id'a* hic; gr. ἰϑᾶ vel ἰϑαι in ἰϑα-γενής, ἰϑαι-γενής, cf. Hartung „Casus" p. 117 et M. Schmidt „De pron. gr. et lat." p. 16; goth. *ith* si, nam, vero, gr. comp. 420; fortasse lat. *igi-tur* pro *igi-tus* ex *iha* + *tas*, v. gramm. comp. 421.)

ई *î.*

1. ई *î* 4. âtm. (*gatâu*) ire.

2. ई *î* 2. par. (*kântigativyâptikśêpapraǵanak'âdanêśu*) desiderare; ire; occupare; jaculari; generare; edere. In Rosenii Vêdorum specimine p. 14 invenitur forma âtm. *îmahê* quod Rosenius per precamus vertit; non minus tamen quadrat sensus desideramus; sic l. c. p. 24 not. 2: *tamit sahitva îmahê* eum in societatem desideramus. (Gr. ἰό-της, ἵ-μερος, nisi sunt mutilata ex ἰσότης, ἵσμερος, v. 2. *iś*.

ईक्ष् *îkś* 1. âtm. (praet. augm. 1. *âikśê*, gr. 287. Hanc radicis formam ortam esse puto ex *akś*, unde *akśa* et *ákśi* oculus et radix gr. ᾿ΟΠ) videre, intueri, spectare. B'. 6. 29. Pat. 10: *âikśata*; In. 5. 39. (Vocibus quas supra cum *akśa* comparavimus, addendum est goth. *haih-s*, th. *haiha* unoculus, de quo egimus in gr. comp. 308 annot.)

c. *ad'i* id. Hit. 129. 22.

c. *apa* 1) respicere, considerare. Râm. III. 3. 58. 20: *yayâ nâ 'pêkśyatê râǵâ.* 2) exspectare. Ur. 22. 8 infr. 64. 4.

c. *ava* 1) videre, intueri, observare. H. 1. 50. 2. 6. A. 4. 38. N. 23. 11. Pat. 25. 2) respicere. Br. 3. 14. N. 12. 16. Sâ. 4. 33. — c. *ava* praef. *anu* (*anvavêkś*) 1) videre. Râm. III. 70. 59: *vipradrutân sarvân yût'apân anvavâikśata.* 2) contemplari. Man. 6. 65: *sûkśmatâńćâ 'nvavêkśêta.* — c. *ava* praef. *prati* (*pratyavêkś*) 1) videre. 2) respicere. Râm. I. 29. 28: *na d'armam pratyavêkśatê.* — c. *ava* praef. *sam* (*sańvêkś*) 1) videre. G'at. 19: *mad'unaǹ samavêkśya kâlatâm.* 2) visitare. G'at. 13: *kim itića mâǹ samavêkśasê na dînâm.*

c. *ut* videre, conspicere, intueri. A. 6. 6. Sâ. 5. 63.

c. *upa* 1) id. N. 22. 5. 2) ignoscere, indulgere, tolerare. Mah. Exord. 137: *dyutâdîn anayân . . . upâikśata.* 3) spernere, repudiare, negligere. Râm. III. 66. 24: *ćiran nâ 'rhati mâm upêkśitum.*

c. *nis* (*nir*) conspicere, intueri, spectare, contemplari. H. 4. 41. B'. 1. 22. Sâ. 4. 32: *nirîkśamâṇâ* (sic cum ed. Calc. legendum pro *nirîkśyamâṇâ*).

c. *pari* explorare. N. 24. 3: caus. Man. 7. 194: *tâńća samyak parîkśayêt.*

c. *pra* i. q. simpl. In. 2. 26. Dr. 2. 1: *prêkśamâṇâ* (sic cum ed. Calc. pro *prêkśyamâṇâ* legendum). — Part. praes. p. invenitur. H. 3. 7: *prêkśatyâs tê.* — c. *pra* praef. *anu* (*anuprêkś*) id. Dr. 5. 23. — c. *pra* praef. *ab'i* (*ab'iprêkś*) intueri, adspicere. Dr. 8. 39. 9. 18. — c. *pra* praef. *â* (*âprêkś*) i. q. simpl. H. 3. 21. — c. *pra* praef. *sam* (*samprêkś*) id. N. 6. 2. 19. 36. Br. 2. 18. B'. 6. 13. — c. *pra* praef. *ab'i* + *sam* (*ab'isamprêkś*) id. H. 2. 28. Dr. 8. 57.

c. *prati* exspectare. In. 1. 13. N. 20. 17. M. 39. — c. *prati* praef. *sam* (*sampratîkś*) id. Râm. III. 76. 29: *tvân nagarî sampratîkśatê.*

c. *vi* videre. N. 26. 21. B'. 11. 22. — c. *vi* praef. *ab'i* (*ab'ivîkś*) id. — c. *vi* praef. *ut* (*udvîkś*) 1) id. Râm. III. 48. 80. 2) respicere. Râm. III. 45. 33: *udvîkśamâṇâ b'artâram.* — c. *vi* praef. *upa* (*upavîkś*) i. q. simpl. Râm. III. 45. 33. — c. *vi* praef. *prati* (*prativîkś*) id. Râm. I. 14. 37.

c. *sam* 1) videre, observare. H. 4. 5. 26. N. 16. 9. 23. 5. 2) respicere. Br. 2. 32.

इव *iva* (ut mihi videtur, e stirpe pronom. *i* + *va*, sicut *áva*, *êvá* ex *a*, *ê* + *va*, v. gramm. comp. 381) sicut. Semper rem cum qua alia comparatur, aut proxime aut aliis vocibus separatum, sequitur; quodsi res quae comparationi inservit, adjectivo instructa est, *iva* plerumque medium inter substantivum et adjectivum locum tenet, vel hoc vel illud sequens. Ex hac adamata et frequentissima constructione fortasse explicandum est, quod nonnumquam adjectivum, quod sensu ad rem comparatam pertinet, formâ et positione ad rem transfertur cum quâ illa comparatur, ut N. 26. 30: *b'râǵamâna ivâ ''dityô vapuśâ* sicut splendens sol, corpore, pro *b'râǵamâna âditya iva vapuśâ* corpore splendens (erat) sicut sol, quod poëta dicere videtur velle; cf. quoque In. 1. 29. Nonnunquam redundat, aut adjectivum, praesertim participium praes. adverbii naturâ afficit, e. c. N. 2. 22: *naćirâd iva* brevi. Ḥ. 2. 16: *tvaramâṇê 'va ... ǵagâma* festinanter ivit; 2. 23: *vilaǵǵamânê 'va natâ* pudenter inclinata; 4. 1: *prahasann iva ... vaćanam abravît* ridens sermonem dixit. (Hoc adverbium pronominale recognoverim in goth. *hvaiva* quomodo, sive sit dissolvendum in *hva-iva* — quasi *ka iva* — sive in *hvai-'va*; porro in adverbiis goth. in *ba* desinentibus, ut *frôda-ba* prudenter, *hardu-ba* dure; et in adverbiis lit. in *ipō* vel *ip* desinentibus, ut *taípō* vel *taip* sic, quasi *ta iva*, *kaípō* vel *kaip* quomodo? quasi *ka iva*, v. gr. comp. 383.)

1. इष् *iś* 4. par. ire. (Huc retulerim gr. ἀΐσσω, quasi *â-iśyâmi*, assimilatione mutato *y* in σ, v. gramm. comp. 501.)

c. *anu* 1. par. interdum âtm. quaerere. N. 11. 18: *anvêśamâṇâ*; 12. 10: *anvêśati*; 12. 30: *anvêśasi* (v. *iś* 6. praef. *anu*).

c. *pra* caus. (*prêśayâmi*) mittere. In. 5. 32. Ḥ. 1. 47. N. 3. 7. — c. *pra* praef. *sam* caus. (*samprêśayâmi*) id. Ḥ. 4. 30.

2. इष् *iś* 6. par. (in special. temp. substituitur *ić*, gr. 301, praet. red. *iyê'śa*, gr. 393) desiderare, velle. Br. 2. 3. 3. 4. N. 9. 32. 26. 17. — Part. *iśṭá* desideratus, carus, dilectus. Br. 2. 25. N. 12. 96. 16. 32. B'. 18. 64. (Gr. προ-ΐσσο-μαι, προ-ΐκ-της, προ-ΐξ sicut supra ἀΐσσω; ἰό-της, ἵ-μερος, nisi utrumque ad *i* q. v. pertinet; v. etiam *ić* et Pott. 1. 269. Cf. etiam slav. *isk-a-ti* quaerere, lit. *jēšk-ó-ti* id., v. Miklosich p. 34.)

c. *anu* quaerere. B'. 2. 49. Man. 11. 232. Dr. 8. 38 (cf. *iś* ire, praef. *anu*).

c. *prati* i. q. simpl. Sâ. 3. 12.

इषिका *iśikâ* f. v. sq.

इषीका *iśî'kâ* f. (ut mihi videtur, a r. *îkś* videre, s. *ika* in fem., producto *i* in *î*, ita ut sit pro *ikśîkâ*) pupilla, praesertim elephanti. Am. Scribitur etiam *iśikâ*.

इषु *íśu* m. f. (r. *iś* ire, s. *u*) sagitta (cf. gr. ἰ(σ)ός, quo scr. *iśa* exspectaveris).

इषुधि *iśud'i* m. (e praec. et *d'i* tenens, a r. *d'â* s. *i*, v. gr. 575) pharetra. A. 3. 21 (in du.).

इष्ट *iśṭá* part. pass. 1) ab *iś* desiderare. 2) a *yaǵ* deos colere, sacrificare, gr. 546.

इष्टक *iśṭaka* m. et *iśṭakâ* f. later coctus. Ḥit. 39. 1.

इष्टतस् *iśṭatas* adv. (ab *iśṭa* optatum, s. *tas*) ad voluntatem. In. 2. 13.

इष्टि *iśṭí* f. 1) (a rad. *iś* desiderare, suff. *ti*) desiderium. 2) (a r. *yaǵ* s. *ti*) sacrificium. Am.

इष्य *iśya* m. (a r. *iś* desiderare, s. *ya*) ver. Hêm.

इष्वास *iśvâsá* m. (ex *iśu* sagitta et *âsa* q. v.) arcus. B'. 1. 4. 17.

इह *iha* (a stirpe pron. *i* s. *ha*, quod primitive sonuit *d'a* = gr. θα et ṣend. *d'a*) 1) hîc, ibi. Br. 1. 21. Dr. 6. 23. N. 5. 10. 11. Br. 3. 5: *iha vâ ... utavâ prêtya* aut hîc (in hoc terrestri mundo) aut post mortem (i. e. in illo mundo). — Locativi *asmin* loco fungitur Sâ. 2. 21: *yadi santî 'ha kêćana* si sunt in

इन्दीवर *indívara* n. lotus caerulea (Nymphaea caerulea). In. 1. 8.

इन्दु *índu* m. luna.

इन्दुशेखर *induśêk'ara* m. (lunâ coronatus, Bah. ex *índu* et *śêk'ara* sertum floreum, quod capiti imponitur) nomen Śivi. Up. 20.

इन्द्र *índra* m. (r. *ind* s. *ra*) 1) in fine compositorum princeps, dominus, imperator. In. 1. 1. 5. 62. H. 3. 18. 2) nomen principis deorum inferioris ordinis i. e. omnium praeter Brahmam, Viśṇum et Śivum. Deus est aëris et tempestatis, etiam unus est mundi custodum (*lôkapâlânâm*) et ut talis orientalem plagam regit. N. 4. 11.

इन्द्रगोप *índragôpa* m. (ex *indra* et *gôpa* q. v.) scarabaeorum species, Wils. „a kind of lady bird". Ur. 61. 3.

इन्द्रद्रु *indradru* m. (ex *indra* et *dru* arbor) nomen arboris cujusdam (Pentaptera arǵuna). Am.

इन्द्रप्रस्थ *indraprast'a* m. (ex *indra* et *prast'a* planities in montis vertice) nomen antiquae urbis Dehli.

इन्द्रसेन *indrasêna* m. (Bah. ex *indra* et *sênâ* exercitus) nomen proprium. Dr. 8. 15.

इन्द्राणी *indrâṇí* f. (ex *índra* s. *âní*, v. gr. 584. 6. 218) nomen Indri uxoris.

इन्द्रायुध *indrâyud'a* m. (ex *índra* et *âyud'a* telum, arma) arcus coelestis. Am.

इन्द्रिय *indriyá* n. (ut videtur, ex *índra* s. *iya*) sensus (videndi, audiendi etc.). B'. 3. 40. 10. 22.

इन्ध् *ind'* 7. âtm. (*díptâu* K. *dyutâu* V.) lucere, flammare, flagrare. Man. 8. 115: *yam idd'ô na dahaty agnih* quem flagrans ignis non urit. (Gr. αἴθω cum guṇa immobili — v. „Vocalismus" p. 196 — ἰθαρός; fortasse αἰθήρ, Αἴτ-νη, Pottius etiam Ἥφ-αισ-τος confert; lat. *aes-tus*, *aes-tas*; germ. vet. *eit* ignis; hib. *aitin* f. „fire", *aitinne* „firebrand, charcoal".

c. *sam* accendere, in dialecto vêd. Ros. Sp. p. 20. 3: *sam agnim ind'atê narah* ignem accendunt viri.

इन्धन *ind'ana* n. (r. *ind'* s. *ana*) lignum. N. 13. 3.

इन्व् *inv* par. in dial. vêd. secundum Benfeium (Sâma-Vêda-Gloss. p. 26) cui assentio, a radice इ *i* ire, sensu caus. cum charactere 5. classis, adjecto signo 1. classis omisso guṇae incremento, unde in tertia pers. praes. *ínvati*. Contulerim cum hoc verbo formas ṣendicas ut *kĕrĕnvô* fecisti e *kĕrĕnv-a-ś* (v. gr. comp. I. p. 223) mittere, emittere (e. c. *vâ'cam* vocem. De aliis hujus verbi ejusque compositorum significationibus cf. Boethl. et Rothii lex. s. v. इन् *in*.

इभ *ib'a* m. elephantus. Am. (Ag. Benary ingeniose huc trahit gr. ἐλ-έφας, praefixo articulo semitico, et lat. *ebur*.)

इभ्य *íb'ya* (a praec. s. *ya*) dives. Am.

इयत् *íyat* (in casibus fortibus *íyant*, a stirpe pronom. *i* s. *ant at* e *vant vat* abjecto *v*) tantum, tot. Ur. 76. 18: *iyantam kâlam*. Huc traxerim lat. *iens*, *ies* in *totiens*, *toties*, *quotiens*, *quoties*, et in adverbiis numeralibus veluti *quinquies*, v. gr. comp. 324.

इयम् *iyám* f. haec, ea, v. *idám*.

इयाय *iyâ'ya* (r. *i*, v. gr. 393. 397). Dr. 8. 49: *samiyâya*.

इयेष *iyê'śa* (r. *iś*, v. gr. 393). N. 26. 17.

इरम्मद *irammada* m. fulguratio, fulgetrum. Am.: = *mêg'aǵyôtis*.

इरा *írâ* f. 1) aqua. 2) potus fervidus. 3) sermo, loquela. 4) terra. Am.: *b'ûvâksurâpsu syât* (cf. *ilâ* et hib. *ire* „ground, land, a field").

इल् *il* 1) 6. par. (*gatâu* K. *śayê gatâu kśêpê* V.) ire; jaculari; jacere, cubare. 2) 10. par. (*prêraṇê* K. *kśêpê* V.) mittere, jaculari. (Germ. vet. *îllu*, *illo* — per assimil. ex *îlju* —, nostrum *eile*; cambro-brit. *il* progressio, motus; gr. ἐλάω. Radix sanscr. orta esse videtur ex *ar* — v. *ar ṛ* — mutato *r* in *l* et *a* attenuato in *i*, eâdem ratione quâ supra *iṭ* ex *aṭ* explicavimus.)

इला *ílâ* f. (r. *il* s. *â*) 1) vacca. 2) terra. 3) sermo, loquela. Am. (*gôb'ûvâcah*), cf. *íḍâ*. 4) (in Vêdis) cibus. Ros. Sp. p. 24. 3.

इतिमात्र *itimâtra* (Baḥ. e praec. et *mâtra* n. mensura, modus) talem mensuram i. e. qualitatem, conditionem habens, talis. Br. 3. 1.

इतिहास *itiḥâsá* m. narratio, historia ex antiquissimo tempore. Su. 1. 1. (Ut mihi videtur, ex *iti* sic, expletivo *ḥ* et *âsa* fuit, quod hac in compositione substantivi naturam assumsit.)

इत्थम् *itťám* (ex perdito neutro *it* = lat. *id*- quod hac in formatione thematis loco fungitur [v. gr. 240], s. *ťam* cui respondet lat. *tem* in *i-tem*, *au-tem*, v. gr. comp. 425) sic, ita. Śak. 50. 4. Ḥit. 75. 6.

इत्यर्थम् *ityarťam* adv. (ex *iti* sic et *arťam* propter) ideo, hanc ob causam. Br. 3. 4.

इत्वर *itvará* (r. *i* ire, s. *vara*, inserto *t*) iens, peregrinans. 2) vilis, abjectus.

इत्वरी *itvarí* f. (fem. praeced.) femina impudica. Am.

इदम् *idám* pronom. demonstr. (nom. m. *ayám*, f. *iyám*, n. *idám*, v. gr. 247 et cf. lat. *idem*) hic. Hoc pronomen, ubi ad sermonem spectat, semper verbis dicendis anteponitur, quâ in re, quod primus Rueckertus ingeniose observavit *), ab *êtat* et *êtâvat* se distinguit, quippe quae ad res narratas referuntur; e. c. N. 6. 5: *uvâćê 'daṅ vaćanam* dixit hunc sermonem (qui sequentibus versibus continetur). 7. 4: *âḥê 'dam êḥi dîvya nalêna vâi* dixit hoc: veni, lude cum Nalo; N. 3. 25: *êtadarťam aḥam b'adrê prêśitaṅ surasattamâiḥ* । *êtać ćrutvâ śub'ê budd'iṅ kuruśva* hujus (quod dixi) causâ ego, beata! missus a deorum optimis; hoc audito, pulchra! consilium fac. — Violatur tamen haec lex N. 9. 15 ubi *vâkyam êtad* spectat ad verba sequentia. — Nonnunquam nominativus hujus pronominis adverbiorum pronominalium loco fungitur, ita ut e. c. Ur. 46. 10 dicatur *ayam asmi* hic sum pro *iḥâ 'smi* hîc sum; Śak. 51. 3: *ayaṅ sa* hic is pro *iḥa sa* hîc is; Ḥ. 1. 34: *sê 'yam* ea haec pro *sê 'ḥa* ea hîc; 1. 36: *sô 'yam* is hic pro *sa iḥa* is hîc; 1. 38: *tâu . . . imâu* uterque hic pro *tâu . . . iḥa* uterque hîc. Has locutiones per attractionis vim explicandas esse censeo, quam subjectum sententiae, vel pronomine separato vel verbi terminatione indicatum, in alias expressiones pronominales exercet. Ita res se habet in pronomine *tat*, cujus casus obliqui non raro per attractionis vim nominativi item in nominativum vertuntur, ita ut adverbiorum aut conjunctionum loco fungantur; e. c. Br. 2. 13 et Ḥ. 3. 4: *sâ 'ḥam* ideo ego = *têna 'ḥam*; Br. 2. 34: *sa . . . aḥam* ideo ego; Br. 1. 7: *sâ ćintayê* ideo cogito; Śak. 40. 4 infr.: *sa b'avân* ideo tu; Dr. 5. 12: *sâ kśipram âtiśťa gaǵam* ideo cito ascende elephantum. — Eodem modo pronomen *êtat* usurpatur, e. c. Ḥ. 3. 19: *êśa tân . . . ḥaniśyâmi* ideo hos occidam; A. 3. 24: *êśa tê . . . darpaṅ ḥanmi* ideo tuam superbiam deleo; Ḥ. 4. 15 b: *êśa tvâm . . . niḥanmi* dum te occido. Ita quoque relativum attractionis vi est subjectum, non solum nominativi, sed etiam obliquorum casuum, e. c. Râm. ed. Schl. I. 59. 5: *yas tvam* quia tu; Ḥ. 1. 35: *yô 'ḥam* quod ego, „dafs ich"; 1. 47. 22: *yasya mê* quia mei; Ḥ. 3. 19: *yân imân* quia hos *).

*) Berlin. Jahrb. Jul. 1831. p. 89.

*) Cf. Rueckert. l. c. p. 92.

इदा *idấ* adv. (a stirpe pronominali *i* suff. *dâ*) nunc; in dial. vêd.

इदानीम् *idấnîm* (a praec. adjecto *nîm*, i. e. *nî* cum signo acc.; v. gr. 584 nr. 52) nunc. Ḥit. 5. 20; explet. Sâ. 2. 14.

इध्म *id'má* n. (r. *ind'* urere, ejecto *n*, s. *ma*) lignum. Am. (hib. *adhmad* nititur formâ gunatâ, cf. ṣend. [Zend script] *aêśma* et v. Pict. p. 19).

इन *iná* m. 1) sol. 2) dominus. Am. (hib. *ion* sol).

इन्द् *ind* 1. par. (*paramâiśvaryê*, scribunt *id*, gr. 110[a]) regere, imperare.

इन्दिरा *indirâ* f. (r. *ind* s. *ira* in fem.) nomen deae Lakśmiae. Am.

इङ्क् *iṅk* 1. par. (*gatâu*, grammatici scribunt *ik*, v. gr. 110[a]) ire (cf. *íṅk* et hib. *imchim* „I go on, proceed, march".

इङ्ग् *iṅg* 1. par. âtm. (grammatici scribunt *ig*, gr. 110[a]) se movere, vacillare. M. 29. B'. 6. 19. 14. 23 (hib. *ing* „a stir, move").

इङ्ग *iṅga* adj. (r. *iṅg* s. *a*) se movens. M. 29 (cf. *aṅg* et gr. ἐπείγω et v. *ik'*).

इङ्गित *iṅgita* n. (r. *iṅg* s. *ta*) gestus. N. 2. 5.

इङ्गुद *iṅguda* m. nomen plantae. N. 12. 3.

इच्छा *iććá'* f. (r. *ić*, gr. 88, s. *á*) desiderium. B'. 5. 28. 7. 27 (hib. *ithche* „a petition, request, favor").

इच्छु *iććú* adj. (r. *ić* s. *u*) desiderans.

इछ् *ić* 6. par. (*iććá'mi*, gr. 88) desiderare, optare. In temp. specialibus solum usurpatur, ubi radicis *iś*, quae his temp. caret, locum tenet. v. *iś*. (Germ. vet. *eiscôm* posco, peto, nostrum *heische*; lit. *jeśkau* quaero; fortasse etiam germ. vet. *forscôm* inquiro — nostrum *forsche* — huc pertinet, ita ut sit pro *for-iscôm*; v. Pott. I. 269 et Graff. I. 493; de *sc* pro scr. *ć* v. gr. comp. 14; e graeca lingua huc trahi possit αἶσχος, ita ut cum particula negativa sit conflatum — sicut *dedecus* — et proprie significet non desiderandum, cum σχ pro *ć* sicut in σχίζω = *ćid*.)

इज् *iǵ* v. *yaǵ*.

इज्या *iǵyá'* f. (r. *yaǵ* q. v. s. *yá*) sacrificium. B'. 9. 25. 11. 53.

इट् *iṭ* 1. par. (*gatyâm*) ire (ortum esse videtur ex trita radice *aṭ*, attenuato *a* in *i*, quâ in re formae *iṭ* et *aṭ* eandem rationem inter se tenent quam goth. praesentia veluti *lisa* lego eorumque praeterita sing. quae primitivum *a* servarunt, sicut *las*.

इट्चर *iṭćara* m. (ad voluntatem iens ex *iś* desiderans [v. gr. 74] et *ćara* iens) taurus libertate gaudens. Am.

इडा *íḍá* f. i. q. *ilá* ex quo ortum esse dicitur, quum *ḍ* fere sicut *r* pronuncietur, *r* autem et *l* saepissime inter se permutentur.

इत् *it* ut mihi videtur, neutrum stirpis pronominalis *i*, quod in dialecto vêd. aliis tertiae personae pronominibus adjungitur; v. addenda ad gr. cr. 270 et gramm. comp. 360 (lat. *id*, goth. *ita*, germ. vet. *iz*, nostrum *es*).

इतर *ítara* (a stirpe pronominali *i* s. *tara*, gr. 253) alius. B'. 3. 21 (lat. *iterum*, v. gr. comp. 292; hib. *itir* id.).

इतरेतर *itarêtara* (ex *itara* + *itara*, sensu et constructione cum *anyôśnya* q. v. convenit, a quo in formatione eo solum dissidet, quod prius *itara* quanquam nominativum exprimat, vera vocis stirps est, nisi *itarêtara* in *itarâ* + *itara* dissolvere mavis, ita ut, quod mihi magis placet, prius compositi membrum nominat. fem. sit, qui aliorum generum quoque vice fungatur) i. q. *anyôśnya* q. v. A. 9. 16.

इतस् *itás* adv. (a stirpe pronominali *i* s. *tas*, gr. 584) 1) hinc, ab hoc loco. N. 2. 13. 12. 121. 18. 18. B'. 14. 1. 2) in comparativis constructionibus saepe ablativi *asmât* substantive positi locum tenet. Ḥ. 1. 5. B'. 5. 7. 3) ante *tatás*, aut *itas* repetitum, interposito *ća*, accusativi, directionem versus locum exprimentis, vel locativi vim habet, et tum prius *itás* significat huc vel hîc, posterius illuc vel illic. N. 10. 4. 11. 13. 19. Dr. 8. 25. Etiam semel positum *itás* interdum huc et hîc significat. Śak. 8. 9. 40. 10.

इति *íti* adv. (ut equidem puto, a stirpe pronominali *i* s. *ti*) sic. B'. 18. 78. Ur. 16. Saepissime hoc adverbium, aut supplendo aut apposito verbo dicere vel cogitare, usurpatur ad indicandum sermonem vel cogitationem directe introductam, et plerumque introducta verba sequitur, nonnunquam etiam eis interponitur. Ḥ. 24. 21. Br. 3. 4. Su. 1. 23. 32. Sâ. 1. 23. Dr. 1. 10. 7. 27. A. 9. 30. 31. Râm. ed. Ser. III. 44. 12. 14.

इतिकर्तव्यता *itikartavyátá* fem. (abstractum vocis *itikartavya* sic faciendum, s. *tá*) rei faciendae status. Sâ. 3. 7. Ḥit. 42. 9.

c. *ati* 1) transire, transgredi, praeterire. Râm. ed. Ser. I. 10. 19: *atîtya vivid'ân dêśân.* B'. 14. 20. 21. 25: *guṇân êtân atîtya, atîta.* 2) obire, mori. Râm. III. 50. 25: *atîta* mortuus; cf. *atyaya.*

c. *ati* praef. *ab'i* (*ab'yati*) discedere. Râm. III. 54. 27.

c. *ati* praef. *vi* (*vyatî*) praeterire. B'. 4. 5: *vyatîtâni ǵanmâni*; Sâ. 7. 1: *râtryâṅ vyatîtâyâm.*

c. *ati* praef. *sam* (*samatî*) transgredi, praeterire. B'. 14. 26: *guṇân samatîtya.* 7. 26: *samatîtâni vartamânića b'avišyâṇića b'ûtâni.*

c. *ad'i* âtm. 1) legere. N. 6. 9. In. 4. 9. A. 2. 16. 2) percipere, discere. A. 3. 10: *ad'îtya vidyâṅ tvayô 'ktâm.* — Caus. *ad'yâpay* (gr. 468) legere jubere, facere ut aliquis legat. Râm. ed. Ser. I. 4. 67.

c. *anu* sequi, comitari. Râm. ed. Ser. I. 15. 13. — part. perf. pass. *anvita* praeditus. N. 9. 22. — c. *anu* praef. *sam*: *samanvita* praeditus. N. 6. 5. 19. 21.

c. *apa* abire. Man. 7. 197: *apêtab'î.* — c. *apa* praef. *vi* (*vyapê*) id. B'. 11. 49.

c. *ab'i* accedere, venire. Sâ. 6. 4. Man. 12. 125.

c. *ava* animo comprehendere, intelligere, scire. N. 9. 33 (cf. *gam* praef. *ava*). — c. *ava* praef. *sam* (*samavê*) convenire, congredi. B'. 1. 1.

c. *â* adire, accedere, venire. Man. 22. 125. N. 7. 4. — c. *â* praef. *ab'i* (*ab'yê*) id. N. 18. 14. 22. 2. — c. *â* praef. *upa* (*upê*) id. Dr. 6. 7. 8. — c. *â* praef. *prati* (*pratyê*) redire, reverti. N. 18. 1. — c. *â* praef. *sam* (*samê*) convenire, congredi. N. 8. 22. 24. 53. Dr. 5. 14.

c. *ut* oriri (de stellis). In. 2. 27. N. 24. 53. Sâ. 4. 10. — c. *ut* praef. *ab'i* (*ab'yudi*) id. Râm. III. 79. 20. — c. *ut* praef. *sam* (*samudi*), *samudita* praeditus. A. 10. 10.

c. *upa* adire, aggredi. N. 10. 4. 9. 24. 48. B'. 8. 10. 15. 16. part. *upêta* praeditus. N. 6. 8. 13. 3. — c. *upa* praef. *ab'i* (*ab'yupê*) id. Dr. 6. 3. — c. *upa* praef. *sam* (*samupê*) id. N. 3. 7.

c. *pari* circumire. Hit. 2. 9; ad praestandam reverentiam, Dr. 7. 8. part. *parîta* circumdatus, transl. pro impletus, plane indutus, affectus. Br. 3. 1. N. 15. 18. — c. *pari* praef. *vi*, part. *viparîta* oppositus, inversus, perversus, pravus. B'. 18. 32. N. 13. 24. Râm. I. 3. 99.

c. *pra* part. *prêta* mortuus. Râm. ed. Ser. III. 60. 31. B'. 17. 4. gerund. *prêtya* post mortem (adverbii locum tenet, aequans *amútra* q. v. illic, in illo, futuro mundo, itemque opponitur vocabulo *ihá* hîc, in hoc terrestri mundo, in hac vita). Br. 3. 5. (Fortasse cum *prêta* mortuus cohaeret lat. *lê-tum*, abjecto *p* et *r* mutato in *l*, sicut ex mea sententia *lae-tus* convenit cum *prîta*, inserto guṇae incremento, quô vox sanscrita sonaret *prêta.*) — c. *pra* praef. *ab'i* statuere, decernere, placere. Hit. 54. 17. 129. 13: *yat'âb'iprêtam* ex libidine (cf. *ab'iprâya*).

c. *prati* fidere, confidere, fiduciam collocare. Ur. 41. 7 infr. — *pratîta* celeber. Dr. 5. 14. — c. *prati* praef. *sam*: *sampratîta* celeber.

c. *vi* abire, discedere. Râm. ed. Ser. I. 15. 54: *vyêtu tê manasô ǵvaraḣ.* Saepissime part. *vîta* qui abiit in initio comp. Bah. usurpatur ad exprimendum expers, e. c. Br. 1. 6: *vîtamanyu*, In. 4. 8: *vîtamatsara*, A. 10. 11: *vîtaśôka.*

c. *sam* congredi, convenire. N. 14. 23. 18. 20. Dr. 6. 16. 8. 49.

2. इ *i* stirps demonstrativa unde *idám*, *íti*, *itás*, *iyát* etc., v. gr. 247 et gr. comp. 360 sq. (lat. *i-s*, goth. *i-s*, germ. vet. *i-r*, nostrum *e-r*; hib. *e* is et fem. *i* ea orta esse videntur ex nominativis scr.: *ayám*, *iyám*; de gr. ἵ vel ἵ, ἵν et -ί demonstr. v. gramm. comp. 364. 365; slav. *i* eum pertinet ad relat. *ya*, gramm. comp. 282. 283).

इक्षु *ikśú* m. arundo saccharifera.

इक्ष्वाकु *ikśvâku* nomen propr. Dr. 2. 9.

इख् *ik'* 1. par. (*gatâu*) ire (cf. εἴκω et v. sq.).

आसार ására m. (r. sar sṛ praef. á s. a) 1) incursus, incursio, impetus, impugnatio. Am. (= prasaraṇa; Colebrookius vertit: surrounding a fee). 2) imber. Ur. 58. 1. 59. 16: dârâsâra.

आसीन ásîná (part. praes. âtm. a r. âs s. îna, pro âna, gr. 534) sedens. B'. 9. 9.

आसुति ásuti f. (r. su s. ti) „distilling, distillation". Hêm. (v. âsava).

आसुर ásurá (fem. î, ab ásura q. v. suff. a) asuricus, Asurorum naturâ praeditus. Bᶜ. 7. 15. 9. 12. 16. 20.

आस्तरण ástáraṇa n. (r. star stṛ vel star [stṝ] suff. ana) 1) actio sternendi, expandendi. In. 5. 3. 2) stratum, lectus. Śak. 56. 2.

आस्तिक्य ástikyá n. (ab âstika qui futurum mundum, futuram vitam credit — ab ásti est, s. ka aut ika — s. ya) subst. abstr. futurum mundum, futuram vitam credere. Bᶜ. 18. 42 (schol. âstikyam asti parô lôka iti niśćayam).

आस्तीर्ण ástîrṇa (r. star [stṝ] s. na, gr. 545) extensus, spatiosus, amplus. Sâ. 7. 10.

आस्था ást'á f. (r. st'á praef. á) 1) conventus, coetus. Am. 2) nisus, cura. Am. (= yatna). Hit. 16. 6.

आस्थान ást'ána n. (r. st'á s. ana) conventus, coetus. Am.

आस्थानी ást'ânî f. (fem. praec.) id. Am.

आस्पद áspada n. (r. pad praef. á cum s euphonico, s. a) locus. Hit. 31. 14. Ur. 74. 4.

आस्फालन ásp'âlana (r. sp'al se movere, in forma caus., praef. á s. ana) 1) actio pulsandi. Hit. 35. 5. Rag'. 16. 62. 2) actio pugnandi. Mah. 901.

आस्य ásya n. 1) os. 2) vultus, facies. A. 10. 53 ubi âsyâiś pro âśṭrâiś legendum; v. 2. âs.

आस्वाद ásvâda m. (r. svâd praef. á gustare, s. a) sapor. H. 1. 20. Hit. 125. 7.

आस्वादन ásvâdana n. (r. svâd praef. á s. ana) id. Hit. 31. 18.

आस्वाद्य ásvâdya v. svâd praef. á.

1. आह âḥa interj.

2. आह á'ḥa dixi, dixit, v. aḥ.

आहर्तार् âḥartá'r -tṛ m. (r. ḥar ḥṛ praef. á adducere, afferre, conficere [sacrificium], s. târ tṛ) qui facit, conficit [sacrificium]. N. 12. 45. 81.

आहव âḥavá m. (r. ḥu sacrificare, s. a) 1) sacrificium. 2) pugna, proelium. A. 8. 2.

आहार âḥâra m. (rad. ḥar ḥṛ suff. a) 1) adj. afferens. Sâ. 4. 22. 2) m. victus, cibus. Sâ. 1. 5. 5. 68. N. 12. 62 (cf. gr. χόρτος, χορτάζω).

आहुति á'ḥuti f. (r. ḥu s. ti) sacrificatio. Hêm.

आहेय á'ḥêya (ab aḥi serpens, s. êya) anguinus. Am.

आह्वय âḥvaya n. (r. ḥvê vocare, s. a) nomen. Am.

आह्वा âḥvâ f. (r. ḥvê mutato ê in â, v. gr. 353) nomen. Am.

आह्वान âḥvâna n. (r. ḥvê vocare, s. ana, v. gr. 353) advocatio, invitatio. Hit. 128. 5. (N. 7. 8 cum ed. Calc. legendum est samâḥvânam pro tam âḥvânam.)

इ i.

1. इ i 2. par. et praef. ad'i âtm., v. gr. 312 (praet. redupl. iyâyá aut iyáya, du. îyivá, pl. îyimá, v. gr. 577; part. redupl. îyivá'ṅs -vás. N. 10. 9) ire. (Hoc verbum, sicut omnia alia ejusdem significationis in constructione cum substantivis abstractis saepissime verborum, quae adipisci aut simile quid significant, vice fungitur. Dicitur igitur ire ad gaudium, ad tristitiam, ad cogitationem etc.) Bᶜ. 4. 9. 8. 7. N. 16. 23. (Gr. εἶ-μι, ἴ-μεν, lat. eo, î-mus producto i, quam ob rem hoc verbum etiam ad î trahi posset; lit. ei-mi eo, slav. i-duṅ eo, i-ti ire; goth. anom. i-ddja ivi; goth. aivs, th. aiva, lat. aevum, gr. αἰών; v. gr. c.69 ann.**.)

comparativo *áśîyân* et superl. *áśiśṭa-s* conveniunt gr. ὠκίων, ὤκιστος et lat. *ôcior.* De superl. *ôcissimus* ex *ôcistimus* v. gr. comp. 300.)

आशुग *áśuga* m. (e praec. et *ga* iens, a r. *gâ* suff. *a*) 1) ventus. 2) sagitta. (Huc traxerim goth. *aha-ks*, them. *aha-ki*, columba, tanquam celeriter iens, mutatâ secundum generalem legem mediâ in tenuem et attenuato *a* in *i*, sicut in *quima* venio, a *gam* ire.

आशुत्व *áśutvá* n. (ab *áśú* s. *tva*) celeritas.

आशुशुक्षणि *âśuśukśaṇi* m. (celeriter siccans ex *âśú* et *śukśáṇi* a r. *śuś* adjectâ sibilante, quâ cum desiderativis convenit, suff. *ani*) 1) ignis. Am. 2) aër, ventus.

आश्चर्य *âśćarya* (r. *ćar* praef. *â* adjecto *ś* euphonico — v. gr. 111. ann. 2 — s. *ya*) 1) adj. mirus, mirabilis. 2) subst. n. miraculum. N. 23. 14. B^c. 2. 29. 11. 6.

आश्चर्यमय *âśćaryamáya* adj. (a praec. s. *maya*) miraculosus, mirabilis. B^c. 11. 11.

आश्रम *âśrama* m. (r. *śram* s. *a*) eremitarum sedes.

आश्रय *âśraya* m. (r. *śri* ire, s. *a*) 1) aditio, appropinquatio (praesertim tutelae, defensionis, patrocinii causâ), actio confugiendi, refugiendi ad aliquem. 2) perfugium, refugium, domicilium, domus. 3) vicinitas. 4) fraus, fallacia, dolus. B^c. 4. 20. Sâ. 6. 7. In. 4. 9.

आश्रयाश *âśrayâśa* m. (ex *âśraya* domus et *âśa* edens) ignis. Ḥit. 76. 16.

आष्ट्र *áṣṭra* n. aether, coelum. (A. 10. 53 pro *âṣṭrâiś* cum ed. Calc. legendum est *âsyâiś*).

1. आस् *âs* 2. âtm. 1) sedere. Br. 1. 2. N. 1. 18. B^c. 2. 54. 3. 6. 2) esse (ita *sťâ* stare item significat esse). N. 16. 30. Ḥit. 44. 11. Ur. 70. 19: *tûśṇîm êvâ "stê*; 92. 8: *âyuśmân âstâm ayam*; in pass. Ḥit. 57. 17: *tûśṇîm âsyatâm.* (Gr. ἧ(σ)-μαι, ἧσ-ται (= *âs-tê*); e lat. lingua cum Pottio huc traxerim *âsa*, unde serior forma *âra*, porro *â-nus* pro *âs-nus* (cf. *âsana*). Fortasse radix verbi substantivi *as* correpta est ex *âs*).

c. *adi* 1) insidere c. acc. loci. Ur. 62. 13: *ǵambû-viṭapam adyâstê.* 2) tenere, inhabitare. Sâ. 7. 7. Man. 7. 77. Râm. ed. Ser. I. 57. 2.

c. praef. *anu* 1) assidere, apud alqm. sedere, c. acc. Maḥ. 2. 405; unâ sedere, c. instr. Maḥ. 3. 7040. Raǵ. ed. Calc. 1. 57. 2) facere. N. 7. 3. vid. *sandyâ* et praef. *upa.*

c. *ut udâsîna* (v. gr. 534) non curans, incuriosus, negligens, tranquillus, securus. Ḥ. 4. 44. B^c. 9. 9. Ur. 42. 1 infr. 47. 7 infr.

c. *upa* 1) assidere. Sâ. 6. 25. In passivo: Śak. 45. 14. 2) colere, venerari, ministrare, servire. B^c. 9. 15 (schol. *upâsatê sêvantê*). 12. 2. 6. N. 26. 33. 3) peragere, perficere. Râm. ed. Ser. I. 29. 21: *svayanvaram upâsmahê.* 4) perferre, tolerare. Dr. 4. 20.

c. *upa* praef. *pari* (*paryupâs*) 1) circumsedere, trop. colere. N. 1. 11 (*paryupâsać ćaćîm* secundum prim. classem par. pro *paryupâsta śaćîm*). B^c. 9. 22. 12. 1. 3. 2) adesse, interesse, e. c. pugnae. A. 8. 20.

c. *sam* simul, junctim sedere. Sâ. 6. 27.

2. आस् *âs* n. ôs, ôr-is (vêd. abl. et instr. *âsás*, *âsấ*, v. Boehtl. et Rothii lex. et cf. lat. *ôs*).

आस *âsa* m. (r. *as* conjicere, s. *a*) arcus. Ḥêm.

आसक्त *âsakta* v. *saǵǵ.*

आसङ्ग *âsañga* m. (r. *sańǵ* s. *a*) subst. abstr. adhaesio, trop. addictum, deditum, studiosum esse. B^c. 4. 20 (cf. *sañga*).

आसञ्जन *âsańǵana* n. (r. *sańǵ* s. *ana*) adhaesio. Śak. 24. 6 infr.

आसन *âsana* n. (r. *âs* s. *ana*) 1) sessio. N. 2. 4. 2) mora, commoratio. Ḥit. 119. 17. 3) sedes, sedile. Sâ. 3. 6. In. 2. 20.

आसन्न *âsanna* v. r. *sad* praef. *â.*

आसव *âsava* m. (r. 3. *su* praef. *â* s. *a*) vini adusti species, Wils. „Rum, spirit distilled from sugar or molasses"). Ur. 69. 4.

आविल *âvila* (deduci solet a rad. *vil* suff. *a*) turbidus. N. 13. 7. (Secundum Haughtonium etiam „sinful, guilty" quod in memoriam mihi reducit nostrum *übel*, goth. *ubils* th. *ubila*, angl. *evil*, quae supra (p. 16) cum *abalá* q. v. comparavimus. Litterae *v* et *b* enim saepissime inter se permutantur et quodvis sanscritum *v* in lingua bengalica sonat *b*, ubi vocabulum nostrum *âbilo* effertur.)

आविस् *âvís* adv. palam, manifesto. Componitur cum radicibus *b'û* esse, fieri et *kar kr* facere ad exprimendum apparere, in conspectum venire, oriri; manifestare. Hit. 63. 12. Ur. 6. 12 *âvirb'ûtê śaśini.* Huc retulerim lat. *or* in *orior*, ejectâ syllabâ *vi*, fere sicut *malo* pro *mavolo*. Probabiliter *âvís* ex origine est praepositio inseparabilis, quae significaverit ex, ita ut *âviśkr* proprie sit herausmachen, „facere ut aliquis egrediatur ex occulto", et *âvirb'û* heraussein, herauswerden, „foras esse, foras fieri". Res si ita se habet, explicaverim ex hac praepositione lat. et gr. *ex*, ἐξ, ejecto *i* et *v* mutato in gutturalem, sicut e. c. in *vixi* e *vivsi*, in *facio* = scr. *b'âváyâmi*, v. gramm. comp. 19. E goth. lingua ad *âvís* traxerim praep. plerumque praefixam *us*, germ. vet. *ar*, *ur*, *ir*, *ër*, nostrum *er*, — Grimm III. 253 — quas formas ab *âvís* ita derivatas esse censeo, ut media syllaba *vi* sit ejecta, *â* initiale autem in vocalem leviorem sit conversum; ita boruss. vet. *is*, lit. *iś*, hib. *as* ex.

आवृत्ति *â'vrtti* f. (r. *vart vrt* s. *ti*) reditus, recessus. A. 5. 6.

आवेग *âvêga* m. (r. *viǵ* s. *a*) sollicitudo, consternatio, perturbatio. Ur. 31. 2 infr.

आश *âśá* m. (r. *aś* s. *a*) cibus, in comp. c. *prâtar* q. v. (hib. *es* nisi hoc a lat. *esca*, v. Pict. p. 64).

आशंसा *âśańsâ* f. (r. *śańs* praef. *â* sperare, s. *â*) spes. Ur. 9. 3 infr. (cf. *âśís*).

आशङ्का *âśańkâ* f. (r. *śańk* s. *â*) timor. Śak. 7. 15.

आशय *âśayá* m. (r. *śî* dormire, jacere, s. *a*) cubile, sedes, domicilium. B'. 15. 8. Hit. 39. 8. V. *mahâśaya.*

आशा *â'śâ* f. spes. Sâ. 3. 11. B'. 16. 12 (cf. *âśís*).

आशावत् *âśâvant* (a praec. s. *vant vat*) spe praeditus, sperans. Hit. 22. 16.

आशिन् *âśin* (r. *aś* edere, s. *in*) edens. B'. 3. 13.

आशिरःपादम् *âśiraḥpâdám* (Avy. ex *â* usque ad et *śiras* + *pâda* in comp. dvandv. v. gr. 592) inde a capite usque ad pedes; ad litteram: usque ad caput et pedes. Up. 51.

आशिस् *âśís* f. 1) spes. B'. 4. 21. 6. 10. 2) fausta precatio, benedictio. Sâ. 4. 12 (prior significatio a r. *śańs* praef. *â* sperare — cf. *âśâńsâ* — altera a *śâs* fausta precari, benedicere, mutatâ vocali radicali in *i*, derivatur).

आशी *âśî* f. serpentis dens eminens; v. *âśîviśa.*

आशीर्वाद *âśîrvâda* m. (Tatp. ex *âśís* — v. gr. 73 et 192 — et *vâda* sermo) fausta precans dictum, benedictio. N. 18. 21. In. 2. 11.

आशीविष *âśîviśá* m. (Bah. ex *âśî* et *viśa* venenum) serpens. Am.

आशु *âśú* 1) adj. (in dial. vêd.) celer. Rgvêd. 4. 7: *âśúm âśávê.* 2) adv. celeriter, cito (neutrum adjectivi). (Cf. gr. ὠκύς; lat. *acu-pedius* apud Festum. Huc etiam cum Pottio 2. 54 trahimus *aqui-la*, ita ut τῷ *u* vocis *âśú* vocalis *i* sit adjecta sicut e. c. in *tenui-s* e *tanú*; *accipiter*, quod male ab accipiendo deducitur, est velociter volans vel potius veloces alas habens, ὠκύπτερος, ita ut *acci* ortum sit assimilatione ex *aqvi* sicut e. c. gr. τέσσαρες, τέτταρες et prâcr. *ćattârô* = *ćatvâ'ras*, v. gramm. comp. 312. E german. vet. huc retulerim verba *âhtian*, *âhtên*, *âhtôn* „persequi", quae a substantivo *âh-ta* persecutio, proscriptio, quod est nostrum *Acht*, descendunt; gr. διώκω e δια + ωκω explicaverim. In Sanscrito ipso vox *áśva* equus originem trahere videtur ex *âśú*, ita ut sit correpta ex *âśva* vel *âśava* et equus a velocitate sit nominatus, cui qualitati etiam nomina *turaga*, *turańga* et *turańgama* originem debent. — Cum

आर्त *ârta* aut *ârtta* (r. *ard* vexare, q. v. praef. *â* s. *ta*) vexatus, afflictus, praecipue in fine comp. Ḥ. 1. 4. 2. 5. Extra compositionem: afflictus, tristis, miser. N. 12. 108. 13. 64. B'. 7. 16.

आर्तव *ârtavá* (a *ṛtu* s. *a*, v. gr. 582) anni tempori consentaneus. Ḥ. 1. 18.

आर्ति *ârti* aut *ârtti* f. (r. *ard* q. v. praef. *â* s. *ti*) dolor, moestitia, tristitia, angor. Su. 1. 16. 3. 1. Br. 1. 3.

आर्दन *ârdana* m. (r. *ard* vexare, praef. *â* suff. *ana*) vexator. B'. 1. 39.

आर्दित *ârdita* (r. *ard* vexare, praef. *â* s. *ta*) vexatus, afflictus. Ḥ. 2. 3. N. 12. 106. Cf. *ârtti*.

आर्द्र *ârdrá* madidus, uvidus, humidus. Ḥ. 4. 55 (sequitur ex hoc vocabulo, radicem *ard* vel *ârd* existitisse, quae irrigare vel simile quid significaverit et accurate cum gr. ἄρδω convenit).

आर्य *ârya* (ut videtur, a r. *ar ṛ* vel simpl. vel cum praep. *â* comp. s. *ya*, nisi corruptum est ex *ârćya* vel *arćya* a r. *arć* q. v.) venerandus, nobilis, generosus. Ḥ. 4. 30. B'. 2. 2. Ḥit. 117. 1. 4 (cf. germ. vet. *êra*, nostrum *Ehre*).

आर्यपुत्र *âryaputra* m. (e praec. et *putra* filius) maritus (in lingua scenica). Ur. 31. 2 infr.

आलम्भ *âlambʹá* m. (r. *labʹ* insertâ nasali, s. *a*) occisio, caedes. Am.

आलय *âlaya* m. (r. *lî* s. *a*) domicilium, domus, sedes. N. 7. 18. Dr. 1. 13. Sâ. 6. 44. B'. 8. 15. A. 5. 25.

आलवाल *âlavâla* m. fossa aquaria circa arboris radicem. Ur. 34. 2 (cf. *âvâla*).

आलस्य *âlasya* n. (ab *alasa* piger, s. *ya*) pigritia, ignavia, inertia. B'. 14. 8. 18. 39. Ḥit. 45. 13.

आलाप *âlâpá* m. (r. *lap* s. *a*) loquela, sermo, colloquium. Ḥit. 21. 4. Śak. 18. 6 infr.

आलि *âli* f. 1) linea, series. 2) feminae amica. Am.

आलिखित *âlikʹita* (part. perf. pass. a *likʹ* scribere, s. *ta*) pictus. Śak. 3. 3 (cf. *âlêkʹya*).

आलिङ्गन *âliṅgana* n. (r. *liṅg* s. *ana*) amplexus. Ḥit. 74. 22.

आली *âlî* f. i. q. *âli*.

आलु *âlu* f. hydria. Am.

आलेख्य *âlêkʹya* n. (r. *likʹ* s. *ya*) pictura, imago, effigies. Ur. 23. 15 (cf. *âlikʹita*).

आलोक *âlôka* m. (r. *lôk* s. *a*) adspectus. Śak. 5. 4.

आव *âva* thema pronominis primae pers. in du. v. gr. 241.

आवपन *âvapana* n. (r. *vap* s. *ana*) quodvis vas. Am.

आवरण *âvaraṇa* n. (r. *var vṛ* tegere, s. *ana*) 1) tegumentum. 2) scutum, clypeus. Ḥêm.

आवर्त *âvartá* m. 1) vortex. Dêv. 1. 40. 2) secundum Wils. „a lock of hair that curls backwards, exspecially on a horse". N. 19. 14, ubi *śuddʹâna daśabʹir âvartâiḥ* nunc verterim „egregios, cum decem cincinnis". V. sq.

आवर्तिन् *âvartin* m. (a praec. s. *in*) „a horse having curls of hair on various parts of his body; it is considered as a lucky mark".

आवलि *âvali* f. (r. *val* s. *i*) series. Am.

आवली *âvalî* f. i. q. praec. Ur. 4. 10.

आवसति *âvasati* f. (r. *vas* habitare, s. *ti* servato classis charactere *a*, cf. *vasati*) nox. A. 1. 13.

आवसथ *âvasatʹá* m. (r. *vas* s. *tʹa* servato classis charactere *a*) habitatio, domus, domicilium.

आवह *âvaha* (r. *vah* s. *a*) afferens. Br. 2. 5.

आवाधा *âvâdʹâ* v. *âbâdʹâ*.

आवाप *âvâpa* m. (r. *vap* s. *a*) 1) fossa aquaria circa arboris radicem. Am. 2) armilla. Ḥêm. v. sq.

आवापक *âvâpaka* m. (a praec. s. *ka*) armilla. Am.

आवाम् *âvâm* νῶϊ, v. gr. 241.

आवाल *âvâla* m. (r. *val* s. *a*) fossa aquaria circa arboris radicem. Am.

आवास *âvâsa* m. (r. *vas* s. *a*) habitatio, domus. Ḥêm. (hib. *aras* id., *arasaim* habito, mutato *v* in *r*, v. gr. comp. 20 et cf. goth. *rasn* th. *rasna* domus).

आविर् *âvir* v. *âvís*.

आम्नाय *âmnâya* m. (r. *mnâ* meditari, s. *ya*) nomen Vêdorum. N. 12. 59.

आम्भस *âmb'asa* (ab *amb'as* aqua, s. *a*) aquosus. M. 43 (hic neutrum sensu aqua substantive positum est: *sarvam âmb'asam êvâ "sit k'ańća dyâuśća* universum erat aqua et aër et coelum).

आम्र *âmrá* m. nomen arboris, „the mango tree, Magnifera Indica". Am.

आय *âyá* m. (r. *yâ* ire, s. *a*) reditus, quaestus. Hit. 61. 3.

आयत *â'yata* (r. *yam* s. *ta*) longus. In. 2. 24. N. 11. 27.

आयतन *âyátana* n. (r. *yat* s. *ana*) 1) habitatio, sedes, domicilium. Hit. 26. 10. 2) altare, ara, etiam tectum, receptaculum ad peragendum sacrificium. In. 5. 10.

आयति *â'yati* f. (r. *yam* s. *ti*) 1) longitudo. 2) potestas. Am. (= *prab'âva*). 3) tempus futurum. Am. Hit. 60. 18.

आयत्त *âyatta* (r. *yat* s. *ta*) 1) propensus, pronus, propitius. H. 54. 5. 2) subjectus, obnoxius. Hit. 69. 17. 130. 4.

आयत्ति *âyatti* f. (r. *yat* s. *ti*) 1) inclinatio, propensio, favor. 2) actio se subjiciendi alicui, servitus, obedientia; cf. *âyatta*.

आयस *âyasá* adj. (ab *áyas* ferrum, s. *a*) ferreus. A. 9. 14.

आयाम *âyâma* m. (r. *yam* s. *a*) 1) refrenatio, retentio. B'. 4. 29. 2) longitudo; cf. *â'yati*.

आयामवत् *âyâmavant* (a praec. s. *vant vat*) longus.

आयास *âyâsá* m. (r. *yas* anniti, operam dare, s. *a*) 1) contentio, labor. B'. 18. 24. 2) aerumna, miseria, calamitas. Dr. 6. 3 (cf. lat. *aer-u-mna*).

आयासिन् *âyâsin* (r. *yas* praef. *â* s. *in*, nisi ab *âyâsá* s. *in*) vexans. Ur. 27. 8 infr.

आयुध *â'yud'a* m. (r. *yud'* pugnare, s. *a*) telum, arma. (Cf. hib. *iodhna* „spears, arms".)

आयुष्मत् *â'yuśmant* (a sq. s. *mant mat*, gr. 101[a]) longam vitae aetatem promittens, longa aetate gaudens, ad summam senectutem perveniens. N. 15. 12. 16. 29. Ur. 92. 8.

आयुस् *â'yus* n. (r. *i* ire, cum Vṛdd'i, suff. *us*) 1) aetas. 2) vitae tempus. Sâ. 2. 23. 25. 27. 6. 19. 41 (dor. αἰές, fortasse etiam αἰών huc trahendum est, quamquam alio suffixo formatum, cf. Pott. 1. 114, hib. *aois* f. „age".)

आये *âyê* interj.

आयोधन *âyôd'ana* n. (r. *yud'* s. *ana*) 1) pugna, proelium. 2) locus pugnae. Dr. 8. 30.

आरक्त *ârakta* v. *rańģ* praef. *â*.

2. आरक्त *ârakta* (ex praep. *â* et *rakta* ruber) subruber. Ur. 60. 10.

आरण्यक *â'raṇyaka* (ab *araṇya* silva, s. *ka*) 1) adj. silvester. 2) m. silvicola, eremita.

आरति *ârati* f. (r. *ram* s. *ti*) cessatio. Am.

आरब्ध *ârabd'a* v. *rab'*.

आरम्भ *ârambá* m. (r. *rab'* praef. *â* incipere, inserto *m*, s. *a*) inceptio. B'. 3. 4. 12. 16.

आरव *ârava* m. (r. *ru* sonare, s. *a*) sonus, clamor. Am.

आरात् *ârâ't* adv. 1) procul. 2) prope. Am.

आराति *ârâti* m. hostis, inimicus. Am. (cf. *árâti*).

आराधन *ârâd'ana* n. (r. *râd'* praef. *â* in forma caus. colere, s. *ana*) cultus, veneratio, actio exhilarandi (Am. *tôśaṇê*). N. 5. 21. Ur. 90. 8 infr.

आराम *ârâmá* m. (r. *ram* gaudere, s. *a*) 1) gaudium. B'. 3. 16. 5. 24. 2) hortus. Am. (gr. ἠρέμα, ἔρημος? v. r. *ram* praef. *vi* et Pott. 1. 262).

आराव *ârâvá* m. (r. *ru* sonare, s. *a*) clamor, tumultus, strepitus. Hit. 111. 20. N. 13. 16.

आरुरुक्षु *ârurukśu* (r. *ruh* in forma desid. *rurukś*, s. *u*) ascendendi cupidus. B'. 6. 3.

आरोग्य *ârôgya* n. (ex *arôga* q. v. s. *ya*) sanitas. Am.

आरोपय् *ârôpay* v. *ruh*.

आरोह *ârôha* m. (r. *ruh* praef. *â* ascendere, s. *a*) 1) vectus (equo, elephanto etc.). Dr. 8. 7. 22. 2) medium feminae corpus, „the waist".

आर्जव *ârģavá* n. (a *ṛģu* rectus, erectus, s. *a*, gr. 582) abstractum vocis *ṛģu* rectus: „straightness", transl. sinceritas. Hit. 66. 10. B'. 13. 7.

आपाण्डु *âpâṇḍu* (ex *â* usque ad et *pâṇḍu* pallidus) suppallidus.

आपात *âpâta* m. (r. *pat* cadere, s. *a*) actio decidendi, delabendi, irruendi, incursus, impetus. Ḥ. 2. 9 de dentibus; Up. 6 de sagittis (cf. *vâṇanipâta* A. 7. 10); A. 7. 10 de equis. 2) praesens momentum. Mêd.

आपातदुःसह *âpâtaduḥsaha* (Karm. e praec. et *duḥsaha* q. v.) impetu difficilis sustentu. Ḥ. 2. 9.

आपान *âpâna* n. (ex *â* et *pâna* potus) locus potatorius. Am.

आपीड *âpîḍa* m. (r. *pîḍ* s. *a*) sertum, quod capitis vertici annectitur. A. 10. 38. N. 12. 103.

आपीन *âpîna* n. (fortasse ab *ap*, quod hìc lac significaret — cf. *kśîra*, *payas* — s. *îna* cum Vṛdd'i; nisi a *pî* bibere, praef. *â*, vel, secundum Wils. ex praep. *â* et *pîna* pinguis) uber, οὖθαρ. Am.

आपूपिक *âpûpiká* m. (ex *apûpa* placenta, libum, s. *ika*) pistor. Am.

आपोमय *âpômáya* (ex *âpas* aqua, s. *maya*) aquosus, aqua praeditus. Dêv. 1. 75 ubi *âpômayaṅ* pro *apômayaṅ* legendum.

आप्त *âpta* (r. *âp* s. *ta*) 1) obtentus, acceptus. 2) aptus, idoneus, habilis (lat. *aptus*) v. sq. 3) familiaris, consiliorum particeps. Dêv. 1. 19.

आप्तकारिन् *âptakârin* (Karm. e praec. et *kârin* faciens, agens, a r. *kar kṛ* s. *in*) apte agens, familiaris. N. 8. 11.

आप्तदक्षिण *âptadakśiṇa* (Baḥ. ex *âpta* aptus aut impetratus et *dakśiṇâ* f. donum quod Brahmanis in solemnibus sacrificiis impertitur) apto sacrificali dono instructus. N. 5. 46. 26. 37.

आप्य *âpya* adj. (ab *ap* aqua, s. *ya*) aquosus, aquaticus, humidus.

आप्यायित *âpyâyita* v. *pyâi* praef. *â* in forma caus.

आप्लव *âplava* m. (r. *plu* praef. *â* lavare, submergere, s. *a*) lavatio, „bathing". Am.

आप्लाव *âplâva* m. (r. *plu* s. *a*) id. Am.

आबाधा *âbâd'â* f. (r. *b'âd* s. *â*) vexatio, molestia, afflictatio. A. 2. 17. Ḥ. 4. 12. Scribitur quoque *âvâd'â*.

आभरण *âb'araṇa* n. (r. *b'ar b'ṛ* ferre, s. *ana*) ornamentum, ornatus. Ḥ. 2. 23. Sâ. 3. 19. (Sic gr. φᾶρος pallium a ferendo nominatur.)

आभा *âb'â* f. (r. *b'â* splendere) 1) splendor. 2) similitudo. Ḥ. 4. 48. N. 13. 63. 21. 9 (hib. *aoibh* „likeness, similitude"; *aoibe* „neatness, elegance"; *aoibheal* „a spark of fire".)

आभास् *âb'âs* (in fine compositorum, gr. 572; a r. *b'âs*) collustrans. B'. 13. 14.

आभील *âb'îla* (a *b'î* timor, s. *la* vel *ila* praef. *â*) 1) adj. terribilis, formidolosus. 2) m. dolor. Am. (hib. *abhéil* „terrible, dreadfull".)

आभोग *âb'ôgá* m. (r. *b'uǵ* edere, s. *a*) plenitas (secundum Am. = *paripûrṇatâ*). Śak. 7. 3.

आम *âmá* 1) adj. crudus, incoctus, v. sq. (hib. *amh* „raw, unsodden, crude, unripe". Pictet p. 14. gr. ὠμός). 2) m. (a r. *am* aegrotum esse, s. *a*) aegritudo.

आमकुम्भ *âmakumb'a* m. (e praec. et *kumb'a*) vas aquarium ex argilla incocta. Ḥit. 124. 4.

आमत्य *âmatya* n. (ab *âmata* n. cogitatum — a r. *man* s. *ta* — s. *ya*) cogitatio, sententia, consilium. Sâ. 7. 5.

आमनस्य *âmanasya* n. (quod a sensu mentis abstrahit, ex *amanas* mentis expers, s. *ya*) tormentum, cruciatus. Am.

आमय *âmaya* m. (r. *am* aegrotum esse) morbus (v. *anâmaya*).

आमयाविन् *âmayâvín* (ex *âmayâ* fem. praec. s. *vin*) aegrotus. Am.

आमर्ष *âmarśa* m. (ex *amarśa* q. v. s. *a*) ira, iracundia. Am.

आमात्य *âmâtya* m. (ab *amâtya* q. v.) qui est a consiliis.

आमिष *âmiśá* m. n. 1) caro. Br. 2. 12. 2) voluptas. Dr. 8. 38 (cf. *mâṅsa*, lit. *mëśá* caro).

आधि *âd'í* m. (r. *d'yâi* meditari abjecto *âi* et *y* mutato in *i*) sollicitudo. N. 18. 11 (Pictetus confert hib. *ead* „zèle, jalousie").

आधिपत्य *â'd'ipatya* n. (ab *âd'ipati* dominus, imperator) dominium, imperium. B'. 2. 8.

आनक *ânaka* m. tympanum. B'. 1. 13.

आनन *ânana* n. (r. *an* spirare vel anomale producto *a* vel praefixo praep. *â*) 1) os. B'. 11. 24. 2) facies, vultus. In. 5. 37.

आनन्द *ânandá* (r. *nand* gaudere, s. *a*) gaudium, laetitia, voluptas. Ḥit. 42. 8. Ur. 63. 10 infr.

आनन्दथु *ânandat'u* m. (r. *nand* s. *at'u*) id. Am.

आनन्दन *ânandana* n. (r. *nand* gaudere in form. caus. s. *ana*) actio exhilarandi, oblectandi. Ḥit. 43. 8.

आनयन *ânayana* n. (r. *ní* s. *ana*) adductio. N. 24. 29.

आनाय *ânâya* m. (r. *ní* ducere, s. *a*) rete. Am.

आनील *ânîla* (ex *â* usque ad et *nîla* niger) subniger, nigricans. Ur. 84. 1.

आनुपूर्व्य *ânupûrvya* n. (ab *anupûrvya* quod secundum ordinem est — Baḥ. ex *anu* secundum et *pûrva* n. prius — s. *ya*) ordo. A. 10. 35.

आनृण्य *ânṛṇya* n. subst. abstr. ab *anṛṇá* q. v. s. *ya*. Sâ. 5. 19.

आनृशंस्य *ânṛśańsya* n. (ab *anṛśańsa* non malitiosus — ex *a* priv. et *nṛśańsa* — s. *ya*, v. gr. 584. 59) humanitas, benignitas. N. 17. 43.

आप् *âp* 5. par. 1) attingere alqm. locum, pervenire, venire. Nalôd. 2. 22. 2) adipisci, nancisci. In. 4. 13. Ḥ. 2. 31. B'. 3. 2. (Lat. *apio*, *aptus* = scr. *âpta*, *adipiscor*, *opto*, quod sensu convenit cum desid. *îps* pro *âps*; *opus*, *opera*, ubi respiciendum, verba motionis in sanscrito saepissime etiam actionem significare; conferatur etiam *capio*, *c'-apio*, cujus *c* ad praepositionem pertinere videtur, porro cum Pottio, qui tamen *capio* rejicit, *coepi* ex *co-ipi* et *côpula*; gr. ἅπτω et, nisi fallor, πρέπω quod facile ex composito *prâp*, correptâ vocali, oriri potuit; germ. vet. *uoban*, nostrum *üben*; cf. अपस् *ápas* actio — lat. *opus* — in dial. vêd.)

c. *ab'i* i. q. simpl.; in form. desid. *ab'îps* (v. gr. 477) desiderare. Râm. I. 47. 3: *svargań gantum ab'îpsati*; I. 31. 31: *sênâpatim ab'îpsantań*.

c. *ava* i. q. simpl. Ḥ. 1. 2. In. 5. 58. Br. 2. 31. Su. 4. 4. — c. *ava* praef. *sam* id. Râm. I. 50. 29: *brahmatvań samavâpsyasi*.

c. *pra* id. In. 1. 12. 4. 4. 5. 31. B'. 2. 57. form. caus. A. 4. 23. — c. *pra* praef. *anu* (*anuprâp*) venire, pervenire. In. 5. 17. 34. Ḥ. 1. 1. — c. *pra* praef. *sam* (*samprâp*) id. In. 5. 4. Ḥ. 2. 24. 4. 27. Br. 1. 23. N. 13. 35. 21. 1. — c. *pra* praef. *upa* + *sam* (*upasamprâp*) id. N. 10. 5.

c. *vi* occupare, complecti, implere. B'. 10. 16. 11. 20. A. 10. 53.

c. *sam* id. B'. 11. 40 — *samâpta* finitus — caus. perficere, e. c. *yaǵńań samâpayitum* Râm. I. 48. 25. — c. *sam* praef. *pari* (*parisamâp*) id. B'. 4. 33.

आपक्व *âpakva* (ex *â* usque ad et *pakva*) semicoctus, semimaturus. Am. (Hib. *âpuigh* maturus.)

आपगा *âpagâ* f. (ex *âpa* aqua quod separatum non invenitur — v. *ap* — et *ga* iens in fem.) fluvius. N. 12. 36.

आपण *âpaṇá* m. (r. *paṇ* q. v. praef. *â* s. *a*) forum. Su. 2. 23.

आपत्ति *âpatti* f. (r. *pad* ire, s. *ti*) infortunium, calamitas. Mêd.

आपद् *âpad* f. (r. *pad* ire) id. Br. 1. 19. 34. (Hibern. *âpadh* mors, *âpthach* mortalis).

आपद्धर्म *âpadd'arma* m. (Tatp. ex *âpad* et *d'arma*) infortunii officium; Wils. „practice or profession other than that proper to caste, but allowable in time of distress". Br. 2. 26. v. Man. 10. 81 sq.

आपन्न *âpanna* v. *pad* praef. *â*.

आपस् *â'pas* n. (ut videtur, a r. *âp*, unde etiam *ap*, quod in casibus fortibus plenam radicis formam servavit) 1) aqua. 2) peccatum.

ǵńâsyasy adya samâgamya mayâ "tmânam balâdikam cognosces nunc congressus mecum me fortiorem. — Etiam nominativus *âtmâ* reflexive usurpatur, ita ut idem sit ac persona, a qua actio efficitur; e. c. Sâ. 7. 14. 3) propria persona (das eigene Selbst). Br. 2. 3. 3. 11. 4) In fine compositorum Bah. *âtmán* saepe suffixum *ka* assumit (v. gr. 597) et significat natura, indoles, conditio, proprietas, aut suffixa aequat, quibus adjectiva e substantivis descendunt. Sic B. 15. 13 *rasâtmaka*, succi naturam habens, idem est ac succosus; v. *râgâtmaka* Bah. 14. 13. *hiṅsâtmaka* 18. 27. Eodem modo *âtmika*, ab *âtman* suff. *ika*, in fine comp. usurpatur. B. 2. 41. 44. (Germ. vet. *âtum* th. *âtuma* inserto *u*, nostrum *Athem* = *Atem*, hib. *adhm* cognitio [v. Pictet p. 109], *amhne* „himself", anglo-sax. *ædhm.*

आत्मप्रभ *âtmapraba* (Bah. e praec. et *prabâ* f. splendor) suimet ipsius, i. e. per semet ipsum, splendorem habens. In. 1. 37. N. 5. 38.

आत्मभू *âtmabû* m. (per semet ipsum existens, ex *âtmán* et *bû*) nomen Brahmae, Viśnûs, Śivi et Anaṅgi.

आत्मम्भरि *âtmambari* m. (ex *âtma* pro *âtmán* cum signo accus. et *bari* a *bar bṛ* sustinere, s. *i*) homo edax, heluo, abdomini natus. Am.

आत्मवत् *âtmavant* (ab *âtmán* s. *vant vat*) sui compos. B. 4. 41.

आत्मसात् *âtmasât* adv. (ex *âtmán* s. *sât*, v. gramm. 584. 73, cf. *basmasât*) in propriam personam (zum eignen Selbst, zum Ich). Hit. 118. 15: *âtmasâtkṛta* sui lucri studiosus. Hit. 116. 16.

आत्मीय *âtmíya* (ab *âtmán* s. *íya*, v. gr. 265) proprius, meus, tuus etc. Hit. 52. 16.

आत्यन्तिक *âtyantika* (ab *atyanta* quod supra finem est, infinitus, s. *ika*) infinitus. B. 5. 21.

आत्ययिक *âtyayiká* (ex *atyaya* q. v. s. *ika*) exitiosus, perniciosus, funestus. Hit. 68. 18.

आदर *âdara* m. (r. *dar dṛ* praef. *â* honorare, magni facere, s. *a*) observantia, veneratio. Hit. 50. 7. 69. 3. (Hib. *adharadh* adoratio, *adharach* qui adorat, nisi haec a lat. *adorare.* Pictet p. 87.)

आदर्श *âdarśá* m. (r. *darś dṛś* videre in form. caus. *darśay* s. *a*) speculum. B. 3. 38 (cf. *âtmadarśa*).

आदर्शनात् *âdarśanât* (ex *â* usque ad et *darśana* visus in abl.) usque ad visum i. e. ita ut oculis cerni possit, ut aspectu sentiri possit. Ur. 16. 3.

आदान *âdâna* n. (r. *dâ* praef. *â* sumere, accipere) actio sumendi, accipiendi. Hit. 128. 7.

आदि *âdí* 1) primus, B. 11. 37 de ejus usu in fine compositorum Bah. v. gr. 598. B. 4. 26 a et b. 2) subst. m. initium, principium. B. 11. 16. 15. 3. In. 4. 1 (slav. *jedinŭ* unus, de cujus *j* v. gr. comp. 255. *n.*).

आदितस् *âditás* adv. (a praec. s. *tas*) ab initio.

आदितेय *âditêyá* m. (ex *aditi* Aditis, deorum mater, s. *êya*) deus.

आदित्य *âdityá* m. (ex *aditi* s. *ya*, v. praec.) 1) sol. 2) pl. *âdityâs* genii, duodecim numero (Wilson ad hanc vocem: „The Aditya's are 12 in number, they are forms of Surya or the sun, and appear to represent him as distinct in each month of the year. Am.").

आदित्यरूप *âdityarûpa* (Bah. e praec. et *rûpa* n. forma) solis formam habens, soli similis. In. 1. 30.

आदित्सु *âditsu* (a *dits* q. v. praef. *â* s. *u*) capiendi cupidus, capere volens. Hit. 63. 4.

आदिम *âdimá* (ab *âdi* s. *ma*) primus. Am.

आदिष्ट *âdiṡṭa* v. *diś.*

आद्य *âdya* (ab *âdí* s. *ya*) primus; de ejus usu in fine comp. Bah v. gr. 598. N. 3. 5. 5. 39.

आद्यन्तवत् *âdyantavant* (ab *âdyanta* n. — Dvand. ex *âdi* + *anta* — s. *vant vat*) initium et finem habens. B. 5. 22.

आधार *âdârá* m. (r. *dar dṛ* s. *a*) 1) fulcrum, fultura, transl. praesidium, subsidium. Dêv. 11. 3. Hit. 41. 7. 2) fossa aquaria, canalis. Am. (*ambasâṅ yatra dâraṇam*).

locus extremi supplicii (Richtplatz). Secundum Wils. „a slaughter house, a place for killing animals or victims". Hit. 124. 6.

आघातन *âǵâtana* n. (r. *han* in forma caus. *ǵâtay* s. *ana*) i. q. praec.

आचमनीय *âćamanîya* n. (r. *ćam* praef. *â* os eluere, s. *anîya*) ori eluendo inserviens aqua. In. 3. 2.

आचार *âćâra* m. (r. *ćar* s *a*) 1) actio; agendi, vivendi ratio, mores. B^c. 3. 6. 9. 30. 2) honesta vita, mores boni, morum probitas. Sâ. 6. 16 (hibern. *acara* „convenience, conveniency, use", nisi pertinet ad r. *kar kr̥* unde *âkâra*; v. Pict. p. 87).

आचार्य *âćârya* m. (r. *ćar* s. *ya*) magister, praeceptor. B^c. 1. 2. 34.

आच्छादन *âćâdana* n. (r. *ćad* tegere, s. *ana*) 1) actio tegendi, inumbratio. Sâ. 3. 20. 2) vestis, vestitus. Am.

आजानेय *âǵânêya* m. (ab *âǵâna* vel *âǵâni* locus natalis — r. *ǵan* — s. *êya*) equus egregii generis. Dr. 7. 10.

आजि *âǵi* f. (ut videtur, a r. *aǵ* ire) 1) campus planus. 2) pugna. A. 10. 74 (scot. *àgh* pugna, hibern. *agh* id. Pict. p. 14).

आजीव *âǵîva* m. (r. *ǵîv* vivere, s. *a*) victus. Am.

आजीवन *âǵîvana* n. (r. *ǵîv* vivere, s. *ana*) id.

आज्ञा *âǵńâ* f. (r. *ǵńâ* scire, praef. *â*) jussus, praeceptum. In. 2. 12. N. 19. 11 (hib. *agna* sapientia, prudentia. Pict. p. 87).

आज्ञाकर *âǵńâkara* (e praec. et *kara* faciens) 1) adj. obediens, subjectus. 2) m. servus, famulus, v. sq.

आज्ञाकरत्व *âǵńâkaratvá* n. (a praec. s. *tva*) obedientia, servitus. Ur. 50. 16.

आज्य *âǵya* n. (r. *ańǵ* unguere, s. *ya*) butyrum liquidum et purificatum. B^c. 9. 16. Dr. 6. 20.

आञ्छ् *âńć* 1. par. (*âyâmê*; scribitur *âć*) extendere.

आटोप *âṭôpa* m. superbia. Hit. 58. 15.

आढक *âḍaka* m. modus frumentarius: „a measure of grain equal to 4 Prasthas, or containing nearly 7 pounds, 11 ounzes Avoirdupois". Hit. 5. 10.

आढ्य *âḍyá* dives, opulentus. B'. 16. 15.

आतङ्क *âtańka* m. (r. *tańk* in miseria vivere, suff. *a*) 1) aegritudo. 2) timor. Dêv. 12. 30.

आततायिन् *âtatâyín* (ex *âtata* extensus — a r. *tan* s. *ta* — et *âyin* iens, a r. *i* s. *in*) adj. et subst. m. scelestus, fur, praedo. B'. 1. 36.

आतप *âtápa* m. (r. *tap* calefacere, urere, s. *a*) calor, ardor solis. Ur. 62. 13. 90. 10. Śak. 43. 10.

आतपत्र *âtapatra* n. (a solis ardore tuens, e praec. et *tra* a r. *trâ* s. *a*; cf. *tanutra*) umbella, „a large umbrella of silk or leaves". In. 2. 17.

आतुर *âtura* aegrotus, impotens. N. 7. 11. 11. 36.

आतोद्य *âtôdya* n. (r. *tud* pulsare, percutere, s. *ya*) instrumentum musicale. Am.

आत्त *âtta* v. *dâ* praef. *â*.

आत्थ *âtt'a* dixisti, v. *ah*.

आत्मगतम् *âtmagatam* adv. (ex *âtmán* et *gata* qui ivit, in acc. neut.) ad semet ipsum loquens. Ur. 7. 4.

आत्मज *âtmaǵa* m. (Tatp. ex *âtmán* q. v. et *ǵa* natus) filius. In. 1. 11.

आत्मदर्श *âtmadarśa* m. (qui facit ut aliquis semet ipsum videat, ex *âtmán* et *darśa* a r. *darś dr̥ś* in form. caus. s. *a*) speculum. Hêm. (cf. *âdarśá*).

आत्मन् *âtmán* m. (ut videtur a r. *at* ire aut productâ, aut, quod minus mihi arridet, cum praef. *â* compositâ, suff. *man*; respicias tamen, radicem *ah* q. v. in 2. pers. praet. redupl. formare *âtt'a*, permutato *h* cum *t*, quam ob rem *âtmán* eâdem permutatione ab eâdem radice deduci possit) 1) anima, animus, mens. Br. 1. 15. B^c. 4. 21. 5. 7. 9. 5. N. 12. 27. 10. 8. Su. 3. 2. 2) saepissime pronominum trium personarum locum tenet, cum sensu reflexivo (v. gr. c. 426 ann.). *âtmânam* me: Br. 1. 32. N. 9. 31. *âtmânam* te: Br. 2. 28. N. 12. 57. *âtmânas* tui: In. 5. 32. N. 9. 20. *âtmânas* sui: In. 5. 51. N. 10. 16; cum sensu plur.: A. 9. 3. — Non semper tamen ad sententiae subjectum, sed nonnunquam ad pronomen in obliquo casu positum refertur, e. c. H. 4. 14.

आ â.

आ â praep. praef. 1) ad, v. gr. 111. 2) in conjunctione cum ablat. substantivi, usque ad, tenus, aut cum inclusione aut cum exclusione rei. B'. 8. 16. Śak. 21. 4. In compositione cum vocibus quae colorem indicant idem valet quod lat. *sub* et nostrum suffixum *lich* e. c. *ânîla* subniger, schwärzlich.

आं âṅ interj. nae, profecto, sane; sequente *ǵńâtam* cognitum: Ur. 2. 2. Śak. 43. 1 infr.

आः âḥ vel â interj. (forma prior ante surdas, posterior ante sonoras litteras).

आकर âkará m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *â* s. *a*) 1) fodina 2) multitudo.

आकर्षण âkarśaṇa n. (r. *karś kṛś* trahere, s. *ana*) actio attrahendi, abstrahendi, protrahendi. Hit. 96. 21.

आकल्प âkalpa m. (r. *kalp kḷp* q. v. praef. *â* s. *a*) aegritudo. Ur. 93. 16.

आकाङ्क्षा âkâṅkśâ f. (r. *kâṅkś* desiderare praef. *â* s. *â*) desiderium. Hit. 69. 21.

आकाय âkâyá m. (secundum Wils. a r. *ći* colligere, mutato *ć* in *k*, s. *a*) 1) rogus 2) habitatio (hibern. *acaidh* habitatio, *achad* campus, v. Pictet p. 14).

आकार âkâra m. (a r. *kar kṛ* facere, praef. *â* s. *a*) 1) species, forma, facies. Su. 2. 25. N. 2. 5. 13. 26. 2) animi securitas, animus aequus, bene compositus. Ur. 27. 3 infr.

आकारवत् âkâravant (a praec. s. *vant vat*) formosus, pulcher. N. 5. 6.

आकाश âkâśá m. (r. *kâś* lucere, praef. *â* s. *a*) aër. N. 14. 10. B'. 13. 32.

आकीर्ण âkîrṇa (part. perf. pass. a r. *kar* [*kṝ*] s. *na*, gr. 545) impletus, plenus. N. 12. 2. 113.

आकुल âkula (r. *kul* praef. *â* s. *a*) turbatus, perturbatus, confusus. N. 4. 18. 16. 14. B'. 2. 1.

आकृति â'kṛti f. (r. *kar kṛ* s. *ti*) species, forma, facies. N. 5. 10. B'. 11. 5. cf. *âkâra*.

आकृष्टि âkṛśṭi f. (r. *karś kṛś* trahere, s. *ti*) attractio. Hit. 25. 7.

आक्रीड âkrîḍa m. (r. *krîḍ* ludere, s. *a*) hortus regius publicus. Am.

आखु âk'ú m. mus Rattus, „a rat, a mouse".

आखुभुज् âk'ub'úǵ m. (e praec. et *b'uǵ* edens) felis. Am.

आखेट âk'êṭa m. (r. *k'iṭ* vel *k'êṭ* terrere, s. *a*) venatio. Am.

आख्या âk'yâ f. (r. *k'yâ* appellare) nomen. Hit. 26. 12.

आख्यान âk'yâna n. (r. *k'yâ* s. *ana*) sermo, loquela, narratio. N. 6. 9. 22. 21. In. 4. 9 (ubi *âk'yâna* pro *âk'yâya* legendum).

आख्यायिन् âk'yâyin (r. *k'yâ* s. *in* inserto *y* euphonico) narrans. Śak. 15. 8.

आगत â'gata v. *gam* praef. *â*.

आगन्तु âgantu m. (r. *gam* praef. *â* adire, advenire, s. *tu*) 1) advena. Hit. 18. 2. 2) hospes, Gast. Am.

आगन्तुक âgantuka m. (a praec. s. *ka*) advena. Hit. 70. 10.

आगम âgama (r. *gam* s. *a*) 1) adj. adiens, adveniens, appropinquans. B'. 2. 14. 2) m. aditio, adventus, appropinquatio. In. 1. 1. Br. 1. 15. N. 21. 4. B'. 8. 18.

आगमन âgamana n. (r. *gam* s. *ana*) i. q. praec. sg. 2. Su. 2. 6. N. 3. 21. 17. 46.

आगमनतस् âgamanatas (e praec. s. *tas*) adventûs causâ. In. 5. 23 (ubi pro *âgamavatô* legendum *âgamanatô*).

आगस् â'gas n. (r. *ag* tortuose ire, vel *aṅg* ire, vel *aǵ* ire, s. *as*) peccatum (gr. ἄγος, cf. *áṅhas*).

आघाट âg'âṭá (r. *g'aṭ* s. *a*) limes, terminus. Hêm.

आघात âg'âta m. (r. *han* in forma caus. *g'âtay* — v. gr. 471 — s. *a*) 1) occisio, caedes. 2) locus occisionis,

ṣendicum *mantra* loquela et nostrum *Mund*, ut loquelae instrumentum, a radice *man* cogitare descendunt.)

c. *pra* i. q. simpl. Su. 4. 23. B'. 6. 2. 13. 8. (Fortasse cum *prâḥ* dicere cohaeret nostrum *SPRACH*, *spreche*, ita ut *s* euphonicum sit antepositum, cum *s* sequenti *p* et *t* facile se adjungat, quam ob rem Pottius gothicum *stautan*, nostrum *stossen* ad radicem sanscritam et latinam *tud* apte reduxit.)

c. *prati* respondere. N. 26. 11.

अह *aḥa* in fine nonnullorum compositorum pro *aḥan*, e. c. *êkâḥam* per unum diem, *pratyaḥam* quotidie. Śak. 30. 3. 4 infr. (Cf. hibern. *aga* „leisure, time, opportunity".)

अहङ्कार *aḥaṅkâra* m. (ex *aḥám* ego et *kâra* faciens) sui conscientia, sui studium, superbia. B'. 2. 71. 7. 4.

अहङ्कृत *aḥaṅkṛta* (ex *aḥám* ego et *kṛta* factus) sui studiosus, superbus. Br. 2. 11.

अहन् *áḥan* n. Rag. 5. 25 (irr. gramm. 195, fortasse mutilatum e *daḥan* a r. *daḥ* urere suff. *an* sicut *aśru* e *daśru*) dies. (Si goth. *dags* them. *daga*, angl. *day*, nostrum *Tag* huc vel ad supra memoratum *aḥa* pertinent, lex consonantium permutandarum, quâ goth. *taks* contra *daḥa* postularetur, dupliciter violata est. Respicias tamen goth. *dauhtar* filia et *daur* th. *daura* porta, quae, cum *duḥitar* et *dvâra* comparata, item antiquam mediam conservarunt.)

अहम् *aḥám* ego (v. *asmát* et gr. 241 et cf. gr. ἐγών, ἐγώ, lat. *ego*, goth. *ik*, nostrum *ich*, lit. *aś*, slav. *aṣŭ*, cambro-brit. *ym*, bret. *am*, *em*).

अहर् *aḥar* n. dies. B'. 8. 17. 18. 19. Su. 1. 34. Hoc vocabulum, quod in lexicis desideratur, fortasse in nom. et acc. sg. et in initio compositorum solum usitatum est. Nititur, ut mihi videtur, forma *aḥar* eo quod liquidae facile inter se permutantur, inde *aḥar* ex *aḥan*, sicut lat. *aliu-s*, goth. *alji-s* th. *alja* pro scr. *anyá* (cf. gr. comp. 374).

अहर्पति *aḥarpati* m. (diei dominus, e praec. et *pati*) sol. Am.

अहर्मणि *aḥarmaṇi* m. (diei gemma vel margarita, ex *aḥar* et *maṇi*) id. Hêm.

अहर्मुख *aḥarmuka* n. (diei os, facies, ex *aḥar* et *muka*) tempus matutinum, diluculum. Am.

अहस् *áḥas* m. (in nom., voc. et debilioribus casibus, nec non in initio nonnullorum compositorum pro *aḥan*, v. gr. 195) dies.

अहस्कर *aḥaskara* m. (diem faciens, e praec. et *kara*) sol. Am.

अहह *aḥaḥa* interj. Hit. 12. 3.

अहार्य *aḥârya* m. (non capiendus, non abripiendus, ex *a* priv. et *ḥârya* a r. *ḥar ḥṛ* s. *ya*) mons. Am.

अहि *áḥi* m. (r. *aṅḥ* ire, s. *i*) serpens (lit. *angis*, lat. *anguis*, gr. ἔχις et ὄφις, cum aspiratae saepe inter se permutentur; germ. vet. *unc* anguis, v. Graff I. 347).

अहिंसा *áḥiṅsâ* f. (ex *a* priv. et *ḥiṅsâ* offensio, a rad. *ḥiṅs* suff. *â*) mansuetudo, clementia, benevolentia. B'. 10. 5. N. 6. 10.

अहिकान्त *aḥikânta* m. (a serpentibns amatus) aër, ventus. Hêm.

अहित *áḥita* m. (Karm. ex *a* priv. et *ḥita* bonus) inimicus. Am.

अहिभुज् *aḥibuǵ* m. (serpentes edens, ex *aḥi* et *buǵ*) 1) Garuḍa (v. *garuḍa*). 2) pavo. Am.

अहो *aḥô* interj. admirationis et lamentationis, ah! eheu! N. 3. 17. 13. 31. Br. 1. 35. Sâ. 2. 11.

अहोरात्र *aḥôrâtrá* m. (Dvandv. ex *aḥas* q. v. et *râtra* pro *râtri*, gr. 613 nox) dies et nox. N. 12. 61. 89, v. gr. 591.

अहोस्वित् *aḥôsvit* (ex *aḥô* et *svit* q. v.) an (oder) in interrogando. N. 21. 34 ubi nunc an pro fortasse posuerim (v. *utâḥôsvit*).

emitto, quod ad r. scr. *sru* fluere pertinet) sanguis (lat. *sanguis* abjecto *a* initiali; quod ad nasalem τοῦ *sanguis* attinet, respicias formam *asán* quâ in nonnullis casibus thema *ásṛǵ* suppleri potest, v. gr. 183).

असृपाट *asṛpâṭa* m. n. (ut mihi videtur, pro *asṛkpâṭa*, e praec. et *pâṭa* extensio, expansio) rivus sanguinis.

असौ *asâ'u* hic, haec, ille, illa v. *adás* et gr. 248.

अस्त *ásta* m. (r. *as* q. v. s. *ta*) 1) nomen occidentalis cujusdam montis, ultra quem solem occidere credunt. 2) solis occasus et occasus, finis in universum. Sâ. 4. 17. Hit. 73. 6.

अस्त्र *astrá* n. (r. *as* s. *tra*) 1) telum quodcumque, praesertim missile. 2) arcus. A. 8. 2. 10. 29.

अस्थि *ástʿi* n. (fortasse a r. *stʿâ* stare, ita ut *a* praepositio sit mutilata ex *â* vel *ava*) os (lat. *os*, *ossis* per assimil. ex *ostis*, gr. ὀστέον, slav. *kostĭ* th. *kosti*, anteposito k.).

अस्थिकृत् *astʿikṛt* m. (e praec. et *kṛt* faciens) medulla. Hêm.

अस्थिभुज् *astʿibʿuǵ* m. (ex *astʿi* et *bʿuǵ* edens) canis. Hêm.

अस्म *asmá* v. *idám* et seq. et gr. 241. 243.

अस्मत् *asmát* (ex *asma* et ablativi signo *t*) pronominis primae personae ablat. plur., qui in initio compositorum thematis loco fungitur et a grammaticis tanquam thema proponitur; scribunt tamen *asmad*. (Cf. gr. ἄμμες per assimilat. ex ἄσμες; goth. *UNSA* per metathesin ex *USNA* unde e. c. genit. *unsa-ra*, nostrum *unser*; v. gr. 241 et gr. comp. 166.)

अस्मत्तस् *asmattas* (a praec. s. *tas*) interdum ponitur pro ablat. plur. *asmát* sicut in sing. *mattas* pro *mat*. A. 4. 16.

अस्मदीय *asmadîʹya* (ab *asmat* s. *îya*, gr. 265) noster. Bʿ. 11. 26.

अस्मद्विध *asmadvidʿa* (meam aut nostram indolem habens, Baḥ. ex *asmát* et *vidʿa* m. aut *vidʿâ* f. indoles, natura, species) mihi aut nobis aequalis. Sâ. 4. 7.

अस्यै *asyâ'i*, *asyâ's* et *asyâ'm* v. gr. 247.

अस्र *asra* n. 1) (fortasse a r. *sar sṛ* ire, cf. *asṛǵ*) sanguis. Am. 2) (pro *aśra*) lacryma. Ur. 58. 12.

अस्रु *asru* n. lacryma (v. *aśru*).

अस्वप्न *asvapná* m. (liber a somno, ex *a* priv. et *svapna*) deus. Am.

अस्वस्थ *asvastʿa* (Karm. ex *a* priv. et *svastʿa* sanus, validus) infirmus, invalidus, aegrotus. Sâ. 5. 4. N. 2. 5. 6. 7. — V. *svastʿa*.

अस्वस्थता *asvastʿatâ* f. (a praec. s. *tâ*) aegritudo. Ur. 53. 2 infr.

अह् *aḥ* (radix verbi defectivi quod in praeterito redupl. solum sed saepissime invenitur, et cum praeteriti et cum praesentis significatione. Secunda persona sing. anomale format *â'ttʿa*; v. gr. 418) dicere. In. 1. 12. Br. 1. 17. 2. 29. (Huc refero hibern. *ag-all* sermo, *ag-aill* loqui, *eigh-im* clamo; goth. *af-aika* nego, attenuato *a* in *i*, quod cum gunae incremento fecit *ai*, sicut *skaida* separo convenit cum *ćid* [lat. *scindo*]. Gothico *aika* respondere videtur germ. vet. *jihu* dico, fateor, puto [v. Graff I. p. 581], a radice *JAH* ita ut *j* vocali initiali sit antepositum, sicut fortasse in goth. *jains* th. *jaina*, nostro *jener*, si hoc pertinet ad scr. *êna* q. v.; vide tamen gr. comp. 376. A *jihu* praefixo *bi* est *bijihu* confiteor unde substantivum *bijiht* confessio, nostrum *Beichte*. Potius apte confert lat. *nego* i. e. *n'-ego* cum *g* pro *ḥ* et goth. *k*, sicut e. c. in *ego* contra *aḥam*, goth. *ik*. Fortasse etiam *ajo* a nostra radice descendit, ejecto *g* et addito charactere quartae classis. Potest tamen *ajo* etiam a *kʿyâ* praefixo *â* derivari, item ejectâ gutturali. Respiciatur etiam goth. *ah-ja* cogito, quod si cum *aḥ* cognatum est, — ita ut aspirata tenuis loco fungatur, quam ex generali consonantium permutandarum lege exspectaveris — primitivam significationem servaverit, quum linguae facile a notione cogitandi ad notionem loquendi transeant, sicut e. c.

3. अस् *as* 4. par. deponere, abjicere. Nalôd. 4. 36.
c. *apa* 1) id. Nalôd. 3. 8. 2) relinquere, deserere. Hit. 107. 5. 3) postponere, negligere. Hit. 70. 10.
c. *abʿi* exercere, tractare, versari in alquâ re. Śak. 32 infr.
c. *ut* praef. *vi* (*vyudas*) i. q. simpl. Bʿ. 18. 51.
c. *ni* 1) deponere. Dr. 1. 5. 7. 8. Sâ. 5. 9. c. *vi* + *ni* ponere, deponere, collocare. N. 24. 45. Râm. ed. Ser. III. 47. 7. 70. 5. c. *sam* + *ni* deponere. Sâ. 3. 18. Bʿ. 3. 30. 4. 41. 5. 13.
c. *nis* ejicere. Dêv. 1. 18.
c. *vi* part. perf. pass. *vyasta* consternatus, confusus, dejectus. A. 10. 64.

असंशयम् *asaṅśayám* adv. (Avy. ex *a* priv. et *saṅśaya* m. dubium) sine dubio. Br. 3. 9. 10.

असकृत् *asakṛt* (ex *a* priv. et *sakṛt* semel) non semel, saepius. H. 1. 14. 4. 11. Br. 1. 21. A. 8. 15.

असङ्ख्येय *asaṅkʿyêyá* (Karm. ex *a* priv. et *saṅkʿyêya* a r. *kʿyâ* praef. *sam* s. *ya*, v. gr. 557) innumerabilis. N. 13. 56.

असज्जन *asaǵǵana* m. (Karm. ex *a* priv. et *saǵǵana* ex *sat* bonus et *ǵana* homo) homo improbus. Hit. 74. 3.

असती *asatî* f. (ex *a* priv. et *satî* fem. τοῦ *sat* bonus) femina impudica, non casta. Am.

असत्कृत *asatkṛta* n. (Karm. ex *a* priv. et *satkṛta* e *sat* bonus et *kṛta* factum) peccatum, delictum. N. 24. 31.

असत्य *asatyá* (Karm. ex *a* priv. et *satya* verus) non verus, falsus. N. 19. 8.

असन् *asan* v. *asṛǵ*.

असम्बद्ध *asambaddʿa* (ex *a* priv. et *sambaddʿa* ligatus a r. *bandʿ* praef. *sam* s. *ta*) absurdus, ineptus, stultus (de verbis). Śak. 21. 2 infr.

असहन *asahana* (ex *a* priv. et *sahana* tolerans, a r. *sah* s. *ana*) non tolerans, zelotypus. Ur. 47. 8. V. sq.

असहमान *asahamâna* (ex *a* priv. et *sahamâna* tolerans, a r. *sah* s. *mâna*) id. Ur. 55. 19. 71. 16.

असाध्य *asâdʿya* (ex *a* priv. et *sâdʿya* perficiendus, efficiendus, a caus. radicis *sâdʿ*) insanabilis. Ur. 48. 6 infr.

असि *así* m. (ut videtur, a r. *as* cl. 1. s. *i*) ensis, gladius (lat. *ensis* insertâ nasali).

असित *ásita* (Karm. ex *a* priv. et *sita* albus) niger. N. 12. 66. 16. 21.

असिपुत्री *asiputrî* f. (ex *asi* ensis et *putrî* filia) culter. Am.

असिहेति *asihêti* m. (ensem pro telo habens, Bah. ex *asi* et *hêti* telum) ensifer. Am.

असु *ásu* (r. *as* esse s. *u*) 1) m. pl. num. (*asavas*) halitus, spiritus. Dêv. 2. 67. v. *gatâsu* et *vyasu*. 2) n. consideratio, cogitatio, aut cor tanquam ejus sedes. 3) n. affectus, affectio.

असुख *asukʿa* n. (Karm. ex *a* priv. et *sukʿa* n. delectatio, voluptas) dolor, sollicitudo, moeror. N. 13. 52. 15. 14.

असुधारण *asudʿâraṇa* n. (ex *asu* halitus, spiritus et *dʿâraṇa* gestatio, portatio) vita. Am.

असुर *ásura* m. nomen daemonum Kâśyapo et Dite natorum, diis inimicorum.

असुहृद् *asuhṛd* (Karm. ex *a* priv. et *suhṛd* m. amicus) inimicus. N. 26. 15.

असूय् *asûy* (denominat. ab *asu* q. v. s. *ya*, gr. 520) conviciari, maledicere, exsecrari, devovere, fremere, (murren). N. 14. 17. M. 19. Bʿ. 3. 31. Ur. 78. 2 infr.
c. *abʿi* exsecrari. Sâ. 5. 90. Bʿ. 3. 32. N. 12. 117.

असूयन *asûyana* n. (ab *asûy* s. *ana*) nomen actionis verbi *asûy*.

असूया *asûyâ* f. (ab *asûy* s. *â*) id. Am.

असूयु *asûyu* adj. (ab *asûy* s. *u*) convicians, maledicens, fremens. Bʿ. 9. 1.

असृग्धरा *asṛgdʿarâ* f. (ex *asṛǵ* sanguis et *dʿara* gerens, ferens in fem.) cutis. Am.

असृज् *ásṛǵ* n. (non profundens pro non profundendum, a r. *sarǵ sṛǵ* q. v., praef. *a* priv., nisi fortasse *a* mutilatum est ex *ava* vel *â*, ita ut sanguis nominatus sit a fluendo; notetur lit. *srawaù* sanguinem

अश्रेयस् *aśrêyas* n. (Karm. ex *a* priv. et *śrêyas* n. felicitas) infortunium, malum, calamitas. Up. 32.

अश्व *áśva* m. equus (lat. *equus*, gr. ἵππος ex ἵκκος, per assimilationem ex ἵκϝος, send. ‏اسپه‎ *aśpa* — gr. comp. 50 — lit. *aśwa* equa; hib. *each* equus, cambro-brit. *osw* equa).

अश्वत्थ *aśvatť á* m. nomen arboris (Wils. ficus religiosa). N. 12. 3. B'. 15. 1.

अश्वपति *aśvapati* m. (equorum dominus, Tatp. ex *aśva* et *pati*) nom. pr. Sâ. 1. 3.

अश्वमेध *aśvamêd'á* m. (ex *aśva* et *mêd'a* m. sacrificium) equi sacrificium. *)

अश्वशाला *aśvaśâlâ* f. (Tatp. ex *aśva* et *śâlâ* f. domus, porticus) equile. N. 19. 11.

अश्वारोह *aśvârôḥa* m. (Tatp. ex *aśva* et *ârôḥa* ascendens, a r. *ruḥ* praef. *â*) eques. Am.

अश्विन् *aśvín* m. du. *aśvinâu* gemini fratres insigni pulchritudine, coelestes medici, Sûryo, solis deo, et nympha Aśvinia nati.

अष्टगुणाश्रय *aśṭaguṇâśraya* (octo virtutum sedem habens, Baḥ. ex *aśṭaguṇa* — *aśṭan* + *guṇa* — octo proprietates, virtutes, et *âśraya* domus, sedes) octo virtutibus praeditus. In. 4. 9.

अष्टधा *aśṭad'â* adv. (a sq. s. *d'â*) in octo partes divisum. B'. 7. 4.

अष्टन् *áśṭan* m. f. n. (gr. 231) octo (lat. *octo*, gr. ὀκτώ, goth. *ahtau*, nostrum *acht*, lit. *aśtûni*, slav. *osmĭ*, hib. *ocht*, cambro-brit. *wyth*, v. Pictet p. 141).

अष्टम *aśṭamá* (fem. *aśṭamî*) octavus.

*) Wils. ad hanc vocem: The actual or emblematic sacrifice of a horse. This sacrifice is one of the highest order, and performed a hundred times, entitles the sacrificer to the domination of Swerga or paradise: it appears to have been originally typical; the horse and other animals being simply bound during the performation of certain ceremonies; the actual sacrifice is an introduction of a later period. See. As. R. Vol. 8, 442. Colebrooke, on the Védas.

अष्टमी *aśṭamî* f. (fem. praecedentis) dies octavus mensis dimidiati. Dêv. 12. 3.

अष्टाङ्ग *aśṭâṅgá* n. (Dvigu ex *aśṭan* et *aṅga* membrum) octo membra. Wils. „eight parts of the body, the hands. breast, forehead, eyes, throat and middle of the back; or four first, with the knees and feet; or these six with the words and mind."

अष्टाङ्गपात *aśṭâṅgapâta* m. (Tatp. e praec. et *pâta* actio procumbendi) octo membrorum prolapsio ad salutandum. Hit. 40. 20. 91. 22.

अष्टादश *aśṭâdaśá* duodevicesimus. gr. 236.

अष्टादशन् *aśṭấdaśan* m. f. n. duodeviginti. gr. 231.

अष्ठीवन्त् *aśťîvánt* m. n. (nom. m. *aśťîvân*, neut. *aśťîvat*, secundum Wils. ab *asťi* os. s. *vant vat*, ita ut sit pro *asťivat*) genu.

1. अस् *as* 1. par. âtm. (*dîptyâdânayôḥ* K. *dîptigraḥaṇagatiśu* V.) splendere, capere, ire.

c. *ad'i* 1) legere. Man. 4. 147 (v. *i* praef. *ad'i*). 2) facere. Man. 11. 106 (v. 3. *as* praef. *ab'i*).

c. *ni* ponere, collocare. Man. 6. 46 (v. 3. *as* praef. *ni*). — c. *ni* praef. *vi* (*vinyas*) id. Man. 3. 226 (v. 3. *as* c. *vi* + *ni*). — c. *ni* praef. *sam* (*sannyas*) 1) deponere, trop. renuntiare alicui rei, praesertim actionibus. Man. 6. 94: *vêdântaṅ vid'ivać ćrûtvâ sannyasêt* (= *karmâṇi sannyasêt*, schol. *sannyâsam anutiśťêt*, v. *sannyâsa* et cf. Man. 6. 95. 96 ubi *sannyasya* tam huc quam ad 3. *as* referri potest).

2. अस् *as* 2. par. (âtm. solum in conjunctione cum *vyati*, irr. v. gr. 329. 419. 420) 1) esse, existere. B'. 2. 12. 66. Ḥ. 1. 39. Su. 1. 25. 2) esse, ut verbum abstractum vel copulativum. Su. 1. 21. Sâ. 4. 7. 3) fieri. A. 8. 14 (lit. *es-mi*, *es-ti*; slav. *jes-mĭ*, *jes-tĭ*; gr. ἐμ-μί, ἐσ-τί, prius per assimilationem ex ἐσ-μί; lat. *sum*, *es-t*; goth. *i-m*, ex *is-m*, *is-t*; nostrum *is-t*).

as antecedente *na* mori (v. *b'û*). Maḥ. 3. 10284.

c. *prâdus*, *prâdur* (manifesto, palam, gr. 617) apparere, in conspectum venire, oriri. A. 4. 8. 6. 16. 8. 13.

अव्यय *avyaya* (Bah. ex *a* priv. et *vyaya* m. interitus, exitium; quod non, sicut Wils., a r. *vyay* expendere, erogare derivari volo, sed a r. *i* ire, praef. *vi* s. *a*) 1) interitûs, exitii expers. N. 2. 15. B'. 2. 17. 4. 1. 6. 13. 7. 24. 25. 9. 2. 14. 5. 27. 2) m. n. vox indeclinabilis.

अव्रातिक *avratika* (Karm. ex *a* priv. et *vratika* qui vota facit aut solvit, a *vrata* votum, s. *ika*) qui vota non facit aut solvit. In. 2. 5.

अश् *aś* 5. âtm. 9. par. edere, frui. *aśnā'ti* Hit. 35. 15; *aśnutê'* B'. 3. 4. 5. 21. 2) secundum grammaticos occupare, coacervare.

c. *upa* id. *upâśnâmi* Dêv. 5. 61. *upâśnutê* Man. 12. 20. 6. 82.

c. *pra* id. *prâśya* N. 23. 22.

c. *sam* id. *samaśnîyât* Man. 6. 19. *samaśnutê* Man. 2. 5. 3. 277. 11. 6.

अशन *aśana* (r. *aś* s. *ana*) qui edit, in fine comp. N. 13. 56. H. 4. 2.

अशनि *aśáni* m. f. fulmen. In. 1. 5. 3. 4.

अशितव्य *aśitávya* n. (r. *aś* s. *tavya*) cibus. Ur. 15. 9 infr.

अशिरस्क *aśiraska* (Bah. ex *a* priv. et *śiras* n. caput, s. *ka*, v. gr. 597) capite privatus. Dr. 8. 30.

अशिश्वी *aśiśvî* f. (fem. ab *aśiśu* liberis carens — ex *a* priv. et *śiśu* — adjecto feminini signo *î*) liberis carens femina. Am.

अशील *aśîla* n. (Karm. ex *a* priv. et *śîla* q. v.) improbitas, mores pravi, turpitudo. Up. 82.

अशुभ *aśub'a* (Karm. ex *a* priv. et *śub'a* q. v.) 1) adj. improbus, scelestus. N. 13. 32. 2) infelix, infaustus. B'. 9. 1. 3) subst. n. malum. B'. 2. 57.

अशून्य *aśûnya* (Bah. ex *a* priv. et *śûnya* n. vacuum) liber a vacuo, totus, universus.

अशून्यम् *aśûnyam* adv. (accus. neut. praec.) omnino, plane, accurate. Śak. 33. 12.

अशेष *aśêśa* (Bah. ex *a* priv. et *śêśa* n. residuum, reliquum) totus, universus. Am.

अशेषतस् *aśêśatas* (a praec. s. *tas*) omnino, plane. N. 16. 38. 6. 24.

अशेषे *aśêśê* adv. (loc. ab *aśêśa*) i. q. praec. N. 4. 31.

अशेषेण *aśêśêṇa* adv. (instr. ab *aśêśa*) i. q. praec. N. 8. 21. B'. 4. 35. 10. 16.

अशोक *áśôka* (Bah. ex *a* priv. et *śôka* m. moeror) 1) adj. moeroris expers. 2) m. nomen arboris. N. 12. 101.

अश्मगर्भ *aśmagarb'a* n. (ex *aśman* lapis et *garb'a* q. v.) smaragdus.

अश्मन् *áśman* m. (ut videtur, a r. *aś* sg. 2. s. *man*) lapis (lit. *akmů'* th. *akmen*, slav. *kamü* th. *kamen*, v. gr. comp. 140 et 800; fortasse etiam huc referenda est prima syllaba graeci σμά-ραγδος et lat. *sma-ragdus*, ita ut σμα, *sma*, sit pro *asma*, et ραγδος, *ragdus* sit lapidis epitheton, quod retulerim ad rad. *rańǵ* colorare, unde *rakta* ruber; cf. *aśmagarb'a*. Quod attinet ad sibilantem in voce graeca et latina, pro gutturali, quae plerumque sanscriti *ś* locum tenet in utraque lingua respiciendum est, litteram *ś* etiam in sanscrita lingua non raro cum *s* permutari, et vice versa *s* cum *ś*, e. c. in *śvaśura* quod lat. est *socer*, gr. ἑκυρός).

अश्मन्त *aśmanta* m. (ab *aśman* s. *ta*) focus, fornax. Am. (fortasse gr. κάμινος et lat. *caminus* — nisi haec sunt a καίω — per metathesin ex ἄκμινος sicut slav. *KAMEN* opponitur lituanico *AKMEN* et sanscr. *aśman*).

अश्मसार *aśmasâra* m. n. (ex *aśman* et *sâra* q. v.) ferrum. Am.

अश्र *aśrá* n. lacryma (v. *áśru*).

अश्रि *áśri* f. acies ensis. Am. (lat. *acies* et *acer*, lit. *aś-mů*).

अश्रु *áśru* n. lacryma (ut mihi videtur e *daśru*, abjecto *d*, a r. *dańś* mordere — gr. δάκνω — s. *ru*; cf. gr. δάκρυ, lat. *lacryma* pro *dacryma*; goth. *tagrs* th. *tagra* respondet sanscrito *aśra*; angl. *tear*, nostrum *Zähre*; lit. *áśara*).

अवश्याय *avaśyâya* m. (r. *śyâi* ire, s. *a*) pruina. Am.

अवसक्त *avaśakta* v. *saǵǵ*.

अवसर *avasara* m. (r. *sar sṛ* ire, s. *a*) occasio, opportunitas, tempus opportunum. Ur. 10. 21. Hit. 54. 11. 14. 53. 11.

अवसान *avasấna* n. (r. *sô* finire, s. *ana*) finis, obitus. Ur. 5. 15. 37. 4. 47. 6 infr. Śak. 59. 7.

अवसिक्ताङ्ग *avasiktâṅga* adj. (Bah. ex *avasikta* conspersus, a r. *sić* s. *ta* et *aṅga* n. membrum, corpus) conspersa membra, vel conspersum corpus habens. Su. 4. 19.

अवस्कन्द *avaskanda* m. (r. *skand* salire, s. *a*) incursio, impetus, impugnatio. Hit. 102. 9.

अवस्कर *avaskara* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *ava* cum *s* euphonico, s. *a*) excrementum, stercus. Am.

अवस्त्र *avastra* (Bah. ex *a* priv. et *vastra* n. vestis) vestae privatus.

अवस्त्रता *avastrátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis. N. 10. 16.

अवस्था *avast́â* f. (a r. *st́â* praef. *ava*) status, conditio. Sâ. 5. 89. In fine comp. Bah. Sâ. 4. 32. N. 17. 31.

अवस्थान *avast́âna* n. (r. *st́â* stare, esse, s. *ana*) commoratio, statio, habitatio. Hit. 38. 13.

अवस्थित *avast́ita* v. *st́â*.

अवहास *avahâsa* m. (r. *has* ridere, s. *a*) risus, jocus. B́. 11. 42.

अवहित *avahita* v. *d́â*.

अवाक् *ávâk* adv. (ab *ávâć* q. v. mutato *ć* in *k*, v. gr. 59) 1) deorsum. 2) meridiem versus.

अवाक्शिरस् *avâkśiras* (Bah. e praec. et *śiras* n. caput) deorsum caput habens, demisso capite. M. 4. Dr. 8. 22.

अवाङ्मुख *avâṅmuḱa* (Bah. ex *avâk*, v. gr. 58, et *muḱa* n. vultus) deorsum vultum habens, demisso vultu. Dr. 9. 24.

अवाच् *ávâć* (in casibus fortibus *ávâńć*, v. gr. 179; a r. *ańć* ire, praef. *ava*) 1) inferus, inferior. 2) meridionalis. (Lat. *aus-ter* ortum esse videtur ex praep. *ava* — cum *s* euphonico sicut supra in *avaskara* — suff. comp. *ter*; cf. etiam nostrum *Osten*, germ. vet. *ostar*, *ostana*.) Am.

अवाप्ति *avâpti* f. (r. *âp* adipisci, s. *ti*) adeptio, impetratio. Hit. 36. 15. 69. 2.

अवार *avârá* n. ripa citerior fluminis (lat. *ora*).

अवि *ávi* m. f. ovis (lit. *awi-s*, slav. *oviza*, lat. *ovis*, gr. ὄϊς, ὁ, ἡ; goth. *avistr* ovile; huc etiam retulerim lat. *aries*, mutato *v* in *r* sicut e. c. in germ. vet. *birumês* sumus contra *b́ávâmas*, v. gr. comp. 20).

अविचारितम् *avićâritám* adv. (Avy. ex *a* priv. et *vićârita* n. deliberatio, cogitatio) sine deliberatione, sine haesitatione, non cunctanter. Sâ. 1. 35.

अवितथम् *avitat́am* v. *vitat́a*.

अविदूर *avidûra* (Karm. ex *a* priv. et *vidûra* longinquus) non longinquus. H. 2. 1.

अविनय *avinaya* m. (Karm. ex *a* priv. et *vinaya* improbitas, mores pravi, immodestia, turpitudo. Hit. 71. 10. Śak. 16. 5.

अविरत *avirata* (ex *a* priv. et *virata* requiescens a r. *ram* praef. *vi* s. *ta*) perpetuus, continuus. Am.

अविरतम् *aviratam* adv. (acc. neut. praec.) sine intermissione, assidue, perpetuo. P. 17.

अविशेषम् *aviśêśám* (Avy. ex *a* priv. et *viśêśa* m. differentia, discrimen) omnino, prorsus, plane. A. 3. 32.

अविषय *aviśaya* m. (Karm. ex *a* priv. et *viśaya* q. v.) absentia. Hit. 56. 14.

अवैधव्य *avâid́avya* (Bah. ex *a* priv. et *vâid́avya* viduitatas a *vid́avâ* s. *ya*) liber a viduitate, liberans a viduitate. Sâ. 4. 12.

अवोचम् *ávôćam* v. gr. 381. 382.

अव्यक्त *ávyakta* (Karm. ex *a* priv. et *vyakta* q. v.) 1) invisibilis, quod sensibus percipi nequit. B́. 2. 25. 2) non perspicuus, obscurus. Br. 3. 21.

अव्यग्र *avyagra* (Karm. ex *a* priv. et *vyagra* q. v.) 1) imperturbatus. N. 26. 20. 2) consternatus, conturbatus, confusus, territus. Dr. 9. 1. Su. 4. 1.

अवधीर् *avad'ír* 10. par. (sine dubio ex praep. *ava* et *d'ír* quod cum *d'î* mens cognatum videtur, cf. *avaman* despicere a r. *man*, et v. gr. 108) despicere, spernere. Ḥit. 42. 11.

अवधीरणा *avad'íraṇâ* f. (a praec. s. *ana* in fem.) contemtio. Śak. 51. 4. 7.

अवध्य *avad'yá* (Karm. ex *a* priv. et *vad'ya* a r. *vad'* s. *ya*) qui occidi nequit. Br. 2. 29.

अवध्यता *avad'yátâ* f. (a praec. s. *tâ*) abstractum praecedentis.

अवनत *avanata* v. *nam* praef. *ava*.

अवनि *aváni* f. terra. B'. 11. 26.

अवनी *avanî* f. id. G'at. 1.

अवन्ती *ávántî* f. (part. praes. fem. r. *av*) nomen montis. N. 9. 21 (cf. lat. *aventinum*).

अवपात *avapâta* m. (r. *pat* s. *a*) actio decidendi, devolandi. Ḥit. 14. 19.

अवबोध *avabôd'a* m. (r. *bud'* praef. *ava* s. *a*) vigilatio. B'. 6. 17.

अवम *avamá* (ab *ava* s. *ma*) humilis, trop. vilis, abjectus. Dr. 5. 11.

अवमन्तार् *avamantár* (r. *man* cogitare, s. *târ tṛ*) contemtor. Ḥit. 101. 1 infr.

अवमानिन् *avamânin* (r. *man* cogitare, s. *in*) despiciens, contemnens.

अवयव *avayava* m. (r. *yu* ligare, s. *a*) membrum. Ḥit. 96. 4.

अवर *ávara* (a praep. *ava* s. *ra*) 1) inferus, inferior. 2) posticus, posterus, posterior, postremus, ultimus (gr. οὐρά — v. Pott 1. 123 — οὖρος, οὖρον, ὅρος terminus; fortasse ὄῤῥος anus per assimilationem ex ὄϜρος; lat. fortasse *Eurus*, sicut scr. *avâć* meridionalis ab *ava* descendit, cf. etiam gr. οὖρος ventus secundus; de lat. *ora* v. *avârá*).

अवरज *avaraǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) frater natu minor. Am.

अवरति *avarati* f. (r. *ram* se delectare, praef. *ava* s. *ti*) cessatio, intermissio. Am.; v. *ram* praef. *upa*.

अवरोध *avaród'a* m. (r. *rud'* impedire, includere, s. *a*) 1) impedimentum, perturbatio. Śak. 41. 7. Ur. 88. 6 infr. 2) gynaeceum, v. sq.

अवरोधन *avaród'ana* n. (r. *rud'* impedire, includere, s. *ana*) gynaeceum. Am.

अवलग्न *avalagna* m. n. (r. *laǵ* pudore affici, s. *na*) medium corpus, „the waist". Am.

अवलम्बन *avalambana* n. (r. *lamb* labi, s. *ana*) actio adhaerendi, suspendendi, innitendi. Ḥit. 41. 16.

अवलम्बिन् *avalambin* (r. *lamb* labi, s. *in*) pendens, dependens, suspensus. Sâ. 5. 104. Ḥit. 9. 5.

अवलिप्त *avalipta* v. *lip*.

अवलेप *avalêpa* m. (r. *lip* oblinere, polluere, s. *a*) arrogantia, insolentia, superbia. Ur. 3. 8. Dêv. 10. 2.

अवलोक *avalôka* m. (r. *lôk* videre, s. *a*) visus, conspectus, adspectus. Ur. 37. 14.

अवश *avaśá* (voluntatem, arbitrium non habens, Karm. ex *a* priv. et *vaśa* voluntas, arbitrium) 1) invitus. B'. 3. 5. 2) non subactus. Ḥit. 12. 8.

अवशेष *avaśêsa* m. (r. *śiś* relinquere, s. *a*) reliquum, reliquiae. Śak. 30. 14.

अवश्यक *avaśyaka* (ex *a* priv. et *vaśyaka* arbitrio subjectus) arbitrio non subjectus, necessarius.

अवश्यकता *avaśyakátâ* f. (a praec. s. *tâ*) necessitas. Ḥit. 116. 10.

अवश्यकरणीय *avaśyakaraṇíya* (Karm. ex *avaśyam* abjecto *m* et *karaṇíya* faciendus, a rad. *kar kṛ* s. *aníya*) quod necessario faciendum. Br. 3. 16.

अवश्यभाविन् *avaśyab'âvin* adj. (ex *avaśyam* abjecto *m* et *b'âvin* quod existit, fit) quod necessario fit, accidit. Br. 2. 2.

अवश्यम् *avaśyám* (Avy. ex *a* priv. et *vaśya* n. quod arbitrio subjici, quod regi potest) necessario, certe. Br. 2. 2. N. 13. 29.

अलु *alu* f. parva hydria. Hit. 90. 15.

अल्प *álpa* adj. (v. gr. 226 et 256) parum, paulum, exiguus. In. 5. 13. N. 25. 13. (Huc retulerim lit. *alpstù*, *ap-alpstù* animus me liquit, ich falle in Ohnmacht; praet. *alp-aù*, fut. *alp-su*, v. gr. comp. 499; *àlkstu*, praet. *àlk-au*, fut. *alk-su* fame uri ejusdem originis esse videtur, permutatâ labiali cum gutturali. Fortasse etiam gr. ὀλίγος huc pertinet, mutatâ tenui in mediam et inserto ι sicut in δολιχός contra *dírg'a* longus.)

अल्पक *alpaká* (a praec. s. *ka*) tenuis, exiguus, vilis. Hit. 14. 6.

अल्पकार्य *alpakârya* adj. (Bah. ab *alpa* et *kârya* n. a r. *kar kr* s. *ya*, faciendum) quod parvi momenti est. N. 21. 28.

अल्पदर्शन *alpadarśana* (parum visus habens, Bah. ex *alpa* et *darśana* n. visus) parum valens visu, parum intelligens, imprudens, stultus. H. 1. 45.

अल्पता *alpatâ* f. (ab *alpa* s. *tâ*) paucitas, exiguitas. Hit. 82. 7.

अल्पदुःखता *alpaduhk'atâ* f. subst. abstr. ab *alpaduhk'a* parum doloris, s. *tâ*. A. 10. 8.

अल्पमूलफलोदक *alpamûlap'alôdaka* (Bah. ex *alpa* et compos. dvandvico, constante e *mûla* n. radix, *p'ala* n. fructus et *udaka* n. aqua) parum radicum, fructuum et aquae habens. H. 1. 16.

अल्पिष्ठ *álpiśt'a* (ab *alpa* s. *iśt'a*) superlat. vocis *alpa*. Am.

अल्पीयांस् *álpîyaǹs* (ab *alpa* s. *îyaǹs*) compar. vocis *alpa*. Am.

अव् *av* 1. par. servare, tueri. Nalod. 4. 18 (lat. *aveo*).

अव *áva* praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *va*, sicut *êva*, *iva* ab *ê*, *i*; v. gr. comp. 380) de, ab. (In lingua zendica ⸻ *ava* est pronomen demonstrativum, cui respondet slav. *ovŭ* th. *ovo* hic, ille, fem. *ova*, neut. *ovo*. Huc etiam trahimus gr. αὖ in composito αὐ-τός et posteriorem partem vocum ἐνταῦθα, ἐντεῦθεν; porro αὖ, αὖ-θι, αὖ-θις, αὖ-τις, αὖ-τε, αὐ-τάρ, οὖν et particulam negativam οὐ; lat. *au-t* et *au-tem*, quod posterius suffixo convenit cum *kat'am* et *itt'am*; nostrum *au-ch*, goth. *au-k*, v. gr. comp. 377 sq.) — Pro praep. *ava* etiam *va* dicitur v. gr. 111.

अवकर्तन *avakartana* n. (r. *kart kṛt* praef. *ava* s. *ana*) abscissio. N. 10. 16.

अवकाश *avakâśa* m. (r. *kâś* lucere, s. *a*) 1) locus, spatium, intervallum. Śak. 56. 2. 20. 13. 23 infr. Ur. 41. 8 infr. 66. 15. 74. 4. 2) occasio. Hit. 122. p. 101.

अवक्रय *avakraya* m. (r. *krî* emere, s. *a*) pretium. Am.

अवगम *avagama* m. (r. *gam* ire, s. *a*) intellectio, intelligentia. Hit. 71. 13. B'. 9. 2.

अवगाह *avagâha* m. (r. *gâh* praef. *ava* submergi, s. *a*) 1) actio submergendi. Śak. 17. 2 infr. 2) lavatio.

अवग्रह *avagrahá* m. (r. *grah* prehendere, s. *a*) contemtio. Hit. 61. 14.

अवज्ञा *avaǵńâ* f. (r. *ǵńâ* scire) contemtio. Hit. 92. 3.

अवज्ञान *avaǵńâna* n. (r. *ǵńâ* s. *ana*) id. Hit. 103. 4.

अवतंस *avataǹsa* m. n. (r. *taǹs* ornare, s. *a*) 1) annulus auricularis. 2) crista.

अवतंसक *avataǹsaka* (a praec. s. *ka*) i. q. praec. Ur. 82. 4.

अवतार *avatârá* m. (a r. *tar* [*tṝ*] s. *a*) descensus. Dicitur praecipue de deorum e coelo in terram descensu, ad quampiam hominis aut animalis formam assumendam.

अवदात *avadâta* (r. *dâi* purificare, s. *ta*) 1) albus, clarus. 2) flavus. Sâ. 5. 8.

अवद्य *avadyá* (fortasse a praep. *ava* s. *dya* pro *tya*, quod cum indeclinabilibus solum conjungitur, aut ex *a* priv. et *vadya* dicendus) 1) humilis, depressus, demissus. 2) transl. ignobilis, vilis, abjectus (v. *anavadya*).

अवधान *avad'âna* n. (r. *d'â* ponere, s. *ana*) attentio, animus attentus. Ur. 1. 2 infr.

अवधि *avad'í* m. (r. *d'â* ponere, s. *i*) finis, terminus, modus. Ur. 89. 3 infr.

अर्भ *árb'a* m. (fortasse e *garb'a* abjecto *g*) proles, natus. Hêm. v. sq. (Huc referri possint lat. *orbus*, gr. ὀρφανός.)

अर्भक *arb'aká* m. (a praec. s. *ka*) proles, natus, pullus. Śak. 7. 7.

अर्म्फ् ऋम्फ् *armp' ṛmp'* 6. par. (*ḥinsâyâm* K.) i. q. *arp' ṛp'*.

अर्यमन् *aryamán* m. (nom. irr. v. gr. 193) 1) sol. 2) nom. propr. unus e majoribus, defunctis, manibus. B'. 10. 29.

अर्व् *arv* 1. par. (*ḥinsâyâm* K. *vad'ê* V.) ferire, laedere, occidere.

अर्वन् *árvan* (r. *arv* s. *at* in nom. *an*, gr. 196) 1) humilis, vilis. (nom. *arvâ*, *arvatî*, *arvat*). 2) m. equus.

अर्वाक् *arvâk* adv. (neut. sequentis *arvâć*) 1) post, postea. 2) pone, a tergo. 3) prope. Śak. 7. 9 infr.

अर्वाच् *árvâć* (ut videtur ex *arvan* et *ańć* ire, nom. m. *arvâń*, f. *arvâćî*, n. *arvâk* secundum analogiam τοῦ *prâć*, gramm. 179) propinquus. Am. p. 54. 8: *parârvâćî tîrê* remota et propinqua, ulterior et citerior ripa.

अर्ष् ऋष् *arś ṛś* 6. par. (*gatâu*) ire. (Ortum esse videtur e *ar ṛ* adjecto *ś*. Huc retulerim goth. *airṣ-ja* seduco, germ. vet. *irru*, lat. *erro*.)

अर्ह् *arḥ* 1. par. 1) honorare, colere, v. *arḥaṇa*. 2) aequare, parem esse. Man. 3. 131. 3) dignum esse, c. acc. rei. H. 1. 36. N. 16. 24. 4) convenire, decere, c. nominat. pers. quam decet. Dr. 3. 2. 5) posse. B'. 2. 17. Hit. 6. 11. 6) Saepissime temp. praes. hujus rad. ut verbum auxiliare in constructione cum infinitivo adhibetur, ad rogationem exprimendam, ubi Germanorum *müssen* maxime respondet. In. 5. 41. 44. H. 4. 3. 6. Br. 2. 21. B'. 2. 26. — Metri causa in âtm. usurpatur. H. 1. 36. (Littera *ḥ* hujus radicis ex *g'* orta esse videtur, cf. *arg'* et gr. ἄρχω quod fortasse primitivum conservavit sensum, ita ut *arḥ* ab origine significaverit primum esse, in principio esse.

अर्ह *arḥa* (a praec. s. *a*) dignus, c. acc. H. 4. 50. Sâ. 3. 9. — c. inf. Sâ. 5. 15.

अर्हण *arḥaṇa* n. (r. *arḥ* s. *ana*) adoratio, cultus. Am.

अर्हणा *arḥaṇâ* f. (a r. *arḥ* s. *ana* in fem.) honoris testificatio, honor. N. 25. 4.

अल् *al* 1. par. âtm. (*vâraṇavyâptib'ûśâsu* V.) arcere, sufficere, ornare (fortasse lat. *or-nare*).

अलक *alaka* m. (r. *al* s. *aka*) cincinnus. Ur. 38. 15.

अलका *alakâ* f. nomen urbis Kuvêri.

अलक्त *alakta* m. (secundum Wils. pro *arakta* non rubrum habens, i. e. quo nihil rubrius est, cf. *anuttama*) gummi laccae.

अलक्तक *alaktaka* n. (a praec. s. *ka*) id. Ur. 60. 16.

अलक्षित *álakśita* (Karm. ex *a* priv. et *lakśita* a r. *lakś* s. *ta*) non visus, non inventus, non deprehensus. H. 1. 7.

अलङ्करण *alaṅkaraṇa* (r. *kar kṛ* praef. *alam* ornare) ornamentum. In. 5. 2.

अलङ्कार *alaṅkâra* m. (r. *kar kṛ* praef. *alam* ornare s. *a*) id. Hit. 42. 1.

अलङ्कृत *alaṅkṛta* (r. *kar kṛ* praef. *alam* ornare s. *ta*) ornatus. N. 2. 11. 25. 1.

अलम् *álam* (r. *al* s. *a* c. accus. term.) 1) ornamentum, solum in comp. cum r. *kar kṛ* 2) satis, par. Dêv. 4. 3. 3) particula prohibitiva, cum instrumentali substantivorum abstractorum, vel, quod idem est, gerundio: apage, aufer, absit. Dr. 4. 20.

अलस *alasa* (r. *las* laborare, artem exercere, suff. *a* praef. *a* priv.) piger, ignavus, iners.

अलात *alâta* n. torris.

अलि *alí* m. 1) apis. 2) scorpio.

अलिक *alika* n. frons.

अलिञ्जर *aliṅgara* m. hydria fictilis (Wils. „an earthen water jar"). M. 10.

अलिन् *alin* m. apis.

अलीक *alîká* (ut videtur, ex *a* priv. et *lîka* quod simplex non invenitur) 1) adj. falsus, non verus. 2) n. falsum, falsitas. Ur. 30. 8 infr.

अर्थेप्सु *artêpsu* (ex *arta* et *îpsu* q. v.) divitiarum cupidus.

अर्थेप्सुता *artêpsutâ* f. (a praec. s. *tâ*) status ejus, qui divitiarum cupidus est, divitiarum cupido. Br. 1. 18.

अर्द् *ard* 1. par. âtm. 1) vexare. (Haec radix hucusque in part. pass. in *ta* solum inventa est, cum praef. *â* conjuncta, formans *ârditá* et *ârtá* abjecto *d* secundum gr. 548. Littera *t* formae *ârtá* secundum gr. 105 duplicari potest, igitur primum *t* in *ârttá* non pro transformatione euphonica litterae *d* accipiendum est. Ubi *ârdita* et *ârta* vocem in *a* aut *â* exeuntem sequuntur, propter vocales coalescentes ab *ardita* et *arta* non distingui possunt; cum autem *ârta* in positionibus non ambiguis inveniatur, in ambiguis quoque locis *ârdita* et *ârta* intelligenda esse censeo.) H. 1. 4. 2. 3. 5. N. 8. 24. 12. 106. 108. In. 5. 44. (Lat. *ardeo* quod fortasse sensum primitivum radicis *ard* exhibet.) 2) ire. 3) poscere, rogare, petere, c. acc. pers. Rag. 5. 17: *śaradganan nâ 'rdati câtakah* (cf. *art*).

cl. 10. par. 1) vexare. Mah. 3. 16450: *tata ênam mahâvêgâir ardayâmâsa tômarâih*; 1. 1182. 2) ferire, occidere. R. Schl. I. 16. 30: *vicarantô 'rdayan* (omisso augmento) *sarvân sinhavyâgramahôragân.* (Cf. hib. *ord* 1) „a hammer, sledge, mall, mallet". 2) „death, manslaughter".)

c. *abi* 1. par. vexare, affligere. R. Schl. II. 21. 55: *abyardasi mân sudukham*; Mah. 1. 4116: *abyardita.*

c. *sam* 10. par. vexare, vulnerare. Mah. 3. 761. 11724: *samârdayat.*

अर्द्ध, अर्ध *ardda, arda* 1) adj. dimidius. 2) n. dimidium, dimidia pars.

अर्द्धचन्द्र *arddacandra* m. (e praec. et *candra* m. luna) 1) semiplena luna. 2) sagitta, cujus acumen semiplenae lunae formam habet. Dr. 9. 9.

अर्द्धरात्र *arddarâtra* m. (ex *ardda* et *râtra*, in fine comp. pro *râtri*, nox) media nox.

अर्ध् ऋध् *ard ṛd* 4. et 5. par. crescere, augeri. Part. pass. *ṛddá* dives, opulentus, felix. N. 12. 59. (Fortasse ex usitatiore *vard vṛd* abjecto *v*; cum *ard ṛd* cf. lat. *olesco*, *ad-ultus*, cujus *l* tam ex *r* quam ex *d* explicari possit, cum et *r* et *d* facile transeant in *l*. Pottius etiam apte huc trahit vocem *rad-ix*, sicut nostrum *Wurzel*, goth. *vaurts* th. *vaurti* — fortasse corruptum ex *vaurs-ti*, v. gr. comp. 102 — probabiliter ad *vard vṛd* pertinent; ita *aurti* planta, in comp. *aurti-gards*, pro *aurs-ti*; lat. *alo*, quod ad sensum attinet, nititur formâ caus., ita gr. ἀλδαίνω, goth. *alja* sagino; hib. *alt* „nursing"; gr. ὀρθός, si quod equidem puto, ad hanc radicem pertinet, proprie significaret qui crevit, unde erectus, ita lat. *al-tus*, hib. *alt* „a high place, eminence, an edifice", nisi hoc directe venit a lat. *altus*; cf. etiam goth. *alds* th. *alda* senex — ut mihi videtur ex *ald-da* = scr. *ṛdda* ex *ardda* — ratione habitâ, vocem scr. *vṛdda* qui crevit plerumque signivicare senex; nec non *ald-s* th. *aldi*, nostrum *Alter.*

c. *sam* i. q. simpl. Man. 9. 315: *kah kśiṇvans tân samṛdnuyât.* — *samṛdda* adultus, auctus, magnus, plenus, totus. H. 1. 11: *samṛddân vanaspatîn avarugya*; B. 11. 29: *samṛddavêga*; 33: *bunkśva râgyan sanvṛddam.* — transl. dives, opulentus. N. 10. 2.

अर्प् *arp* v. r. *ar ṛ.*

अर्पण *árpaṇa* n. (ab *arpay*, forma caus. r. *ar ṛ* ire — v. gr. 468 — s. *ana*) actio tradendi. Hit. 72. 19. B. 9. 27.

अर्फ् ऋफ् *arp ṛp* 6. par. (*hinsâyâm* K.) offendere, laedere, ferire, vexare, occidere.

अर्ब् *arb* 1. par. (*hinsâyân, gatâu*) laedere, occidere; ire.

अर्बुद *arbudá* m. n. centum milliones. A. 5. 21.

यर्घ्य argya (r. arg s. ya) 1) adj. venerandus. 2) m. i. q. praec. sign. 2.

अर्च् arć 1. par. âtm. 10. par. honorare, venerari, colere. ex ark q. v. In. 3. 1. 4. 3. 5. N. 18. 19 (cf. goth. *alhs*, them. *alha* templum).

c. abi i. q. simpl. B. 18. 19.

अर्चिष्मत् arćiśmant (a sq. s. mant mat) 1) adj. flammans. Ur. 37. 7. 2) m. ignis. Hêm.

अर्चिस् arćis f. (r. arć s. is) splendor, flamma. In. 1. 35. H. 1. 49. (Ex arkis — v. ark, arka.)

अर्छ् ऋछ् arč ṛč 6. par. (ṛččâmi gr. 38) ire, adire. B. 2. 72: brahmanirvâṇam ṛččati; 5. 29: śântim ṛččati; Man. 12. 55: ćaṇḍâlapukkaśânânća . . . yônim ṛččati; N. 4. 7 ubi in ed. Calc. legitur mṛtyum ṛččati, v. ann. ad h. l.

1. अर्ज् arǵ 1. par. 10. par. âtm. 1) colligere, coacervare, adipisci, acquirere. N. 26. 4. In. 3. 7. 2) facere perficere (prayatnê K. sanskârê V.): svarǵitan karma bene facta actio. Râm. ed. Ser. 1. 34. 38; svârǵitan tapas a memet ipso effecta castigatio. Râm. ed. Ser. 1. 47. 13 (fortasse lat. *urgeo* et *arguo*, gr. ἔργω nisi hoc est pro Ϝέργω = व्रज् vraǵ q. v.; goth. *rik-jan* colligere).

c. upa i. q. simpl. sign. 1. Hit. 33. 21. Man. 9. 208.

2. अर्ज् ऋज् arǵ ṛǵ 1. âtm. (gatâu K. gatisthâiryôrǵanârǵanê V.) ire; firmum esse; validum, robustum esse; acquirere (lat. *rego*, *rectus*, goth. *raih-ts*, nostrum *recht*, v. sq., gr. ὀ-ρέγω, hib. *righim* „I reach, arrive, stretch".

अर्जन arǵana n. (r. arǵ s. ana) nom. actionis τοῦ arǵ sgnf. 1. Hit. 34. 1.

अर्जुन árǵuna m. (ut videtur, a r. arǵ s. una) 1) nomen arboris (Wils. Terminalia alata glabra). 2) nomen unius Pâṇḍavorum.

अर्ञ्ज् ऋञ्ज् arńǵ ṛńǵ 1. âtm. (bragê K. bṛǵê V.; scribitur ṛǵ-i, gr. 110[a]) assare, frigere, coquere (cf. barǵ bṛǵ, braǵǵ).

अर्ण् ऋण् arṇ ṛṇ 8. par. (gatâu) ire (ut videtur ex ar ṛ adjecto charactere cl. 5 unde ṛ-ṇômi); cf. goth. *rinnan* r. *rann*, nostrum *rinnen*.

अर्णव arṇavá m. mare.

अर्त् ऋत् art ṛt 1. par. (spardandiśvaryaǵṛṇâgatiśu) ire; aemulari, certare; imperare; vituperare. (Haec radix orta esse videtur ex ar ṛ, adjecto t. Huc retulerim rad. goth. *LITH* ire — *leitha*, *laith*, *lithum* — mutato r in l et litteris transpositis pro *ilth* ex *alth*, *arth*, attenuato a in i, sicut in r. *KIN* germinare = ǵan; hib. *rith* „course, flight, gallop, race", *rithim* „I run, range, strull, rush".)

अर्थ् art 10. par. (v. arta) petere, postulare (gr. αἰτέω dissoluto r in vocalem i).

c. pra petere, appetere, desiderare, concupiscere. Br. 2. 11. 12. 13. 16. In. 5. 33. Su. 1. 26. 3. 11.

c. sam cogitare, putare, existimare. Ur. 18. 9. 18. 5 infr.

अर्थ árta m. (r. art s. a, nisi potius artáyâmi est denominativum vocis arta) 1) res, materia. Br. 1. 16. 2. 2. 6. N. 8. 4. B. 2. 6. 8. transl. sensus. 2) divitiae opes. N. 17. 47. B. 2. 6. 3) commodum, utilitas, fructus. B. 3. 18. 4) causa, ratio. N. 15. 13. Acc. instr. dat. et loc. — ártam, ártêna, ártâya, ártê — praepositionis vice funguntur, ut latinum causâ, gratiâ, c. gen. aut in compositione cum nomine recto. N. 23. 10. Br. 1. 27. 29. 2. 3. H. 4. 28. — In fine compositorum arta cum significatione res nonnumquam redundat. A. 4. 16. Sâ. 4. 25. (gr. αἰτία).

अर्थकृत् artakṛt (rem, commodum faciens, e praec. et kṛt faciens, q. v.) utilis, commodus, fructuosus. In. 5. 56.

अर्थिन् artin (a r. art s. in) petens, desiderans, egens, pauper. N. 13. 11. 50. B. 7. 16.

अर्थीय artíya (ab arta s. tya) causam, originem habens, commotus, pendens ex alq. r., positus in alq. r., obnoxius alicui. B. 17. 27.

ditare, *ki-erpit* possessio, goth. *arbi*, th. *arbja*, hereditas, quanquam ex generali consonantium permutandarum lege pro sanscr. *p* exspectaveris goth. *f*; amant vero liquidae conjunctionem cum mediis. Ad inusitatam, ex tritâ lege formatam formam caus. *ârâyâmi* pertinere videtur lat. *aro*, gr. ἀρόω, goth. *arja* id., germ. vet. *erru* — per assimil. ex *erju* — lit. *arù*, slav. *orjuṅ*, ita ut a movendo solo nominata sint. Etiam gr. ἄρθρον et lat. *artus* a movendo nominata et cum scr. *ar* cognata esse videntur.)

c. *sam* caus. tradere. Hit. 7. 14: *tasya višṇušarmaṇô . . . putrân samarpitavân*; 40. 12: *svâminâ "nîya samarpitavyâ*; 42. 3: *kulînâṅ yuvatîm ânîya samarpaya.*

2. अर् ऋ *ar ṛ* 5. par. (*hiṅsâyâm*) offendere, ferire, laedere, vexare, occidere. (Hib. *ar* „slaughter, destruction, plague; the slain in fight".)

3. अर् (ॠ) *ar (ṝ)* 9. par.: *ṛṇấmi* gr. 345 (*gatâu*) ire. (Haec radix origine eadem est atque *ar ṛ* q. v.) *)

अर *ara* (r. *ar ṛ* s. *a*) 1) adj. celer, citus. 2) rotae radius. (Cf. goth. *ara* — th. *aran* — nostrum *Aar*, quae sicut lat. *aquila* a velocitate nominata esse videntur; v. आशु *âśu*.

अरजस् *arağás* (Bah. ex *a* priv. et *rağas* n. pulvis) expers pulveris, purus. N. 24. 42.

अरण्य *áraṇya* n. sylva.

अरण्यानी *araṇyânî́* f. (a praec. s. *ânî*, v. gr. 218) magna sylva. Hit. 17. 14.

अरत्नि *aratnî́* m. cubitus. Dr. 9. 5.

अरम् *áram* (acc. τοῦ *ara*) celeriter, cito. Am. (fortasse gr. ἄρα, cf. Hartung I. p. 423).

अरविन्द *aravinda* m. lotus flos. Hit. 59. 1.

अराजक *arâğaka* (Bah. ex *a* priv. et *râğan* rex, s. *ka*, v. gr. 597) rege orbatus. Dr. 6. 5.

अराति *árâti* m. inimicus, hostis. Hit. 77. 7.

*) De adulterinâ vocali *ṝ* v. librum meum „Vocalismus" p.181.

अराल *arâla* curvus. N. 11. 33.

अरि *arî́* m. inimicus, hostis.

अरिन्दम *arindama* m. (e praec. et *dama* domitor, a r. *dam* s. *a*, v. gr. 575 s. *a*) hostium domitor.

1. अरिष्ट *áríṣṭa* (Karm. ex *a* priv. et *riṣṭa* a r. *riś* s. *ta*) non vulneratus. Dr. 7. 20.

2. अरिष्ट *áriṣṭa* m. nomen arboris (Wils. Melia azadaracta). N. 12. 3.

अरुण *aruṇá* m. 1) adj. fuscus, ex rubro subniger, purpureus; Wils. „tawny, dark red". Dêv. 3. 7. 2) sol. Śak. 24. 8.

अरुन्धती *arund'atî́* (ex *a* priv. et *rund'atî* a r. *rud'* cl. 7. s. *ant at* in fem.) Vasiṣṭi uxor, una ex Pleiadibus. Hit. 22. 7.

अरुस् *árus* m. n. ulcus, vulnus. Am.

अरे *arê* interj. Hit. 22. 14.

अरोग *arôga* (Bah. ex *a* priv. et *rôga* m. morbus) liber a morbo, sanus, salvus. Br. 3. 10.

अर्क् *ark* 10. par. (*stavanê* K. *tâpastutyôḱ* V.) urere, celebrare (fortasse denom. a sq.).

अर्क *arka* m. (a r. *ark* s. *a*, nisi *arkáyâmi* ab *arka*) sol. (Cf. hib. *eark* sol, coelum.)

अर्क्ष् ऋक्ष् *arkś ṛkś* 5. par. (*ğig'âṅsâyâm* K. *vad'ê* V.) occidere, occidendi cupidum esse.

अर्गल *argala* n. pessulus. Up. 46. Hit. 33. 18.

अर्गला *argalâ* f. id.

अर्गली *argalî* f. id.

अर्घ् *arg'* 1. âtm. (*hiṅsâyâm* K. *mûlyê* V.) offendere, laedere, occidere; constare, pretium habere, dignum esse. (Fortasse huc pertinet nostrum *arg*, *ärgern*, germ. vet. *arg*, *ark*, et inserto *a*: *arag*, *arak* avarus, pravus, impius, subst. *arg* malum.)

अर्घ *árg'a* m. (r. *arg'* s. *a*) 1) pretium. 2) donum honorificum, quod diis eximiisque hospitibus offertur, constans ex octo rebus, nempe ex oryza, sacro gramine durva dicto, floribus etc. cum aqua, aut ex aqua sola, in parvo vase. Sâ. 3. 6.

1. अम्ब् *amb* 1. par. (*gatâu*) ire, se movere.

2. अम्ब् *amb* 1. âtm. (*śabdê*, grammatici scribunt *ab*, gr. 110[a]) sonare.

अम्बक *ambaka* n. (r. *amb* se movere, s. *aka*) oculus. A. 3. 50.

अम्बर *ámbara* n. (r. *amb* s. *ara*) 1) vestis. Su. 1. 30. 2) coelum. Sâ. 1. 19. A. 6. 9 (v. *ab'rá*).

अम्बा *ambâ* f. mater (fortasse nostrum *Amme*, germ. vet. *amma* — th. *ammôn*, *ammún* — per assimil., nisi hoc vocabulum cohaeret cum *ap* aqua, unde *ammaya* q. v., quum voces hujus notionis plerumque etiam lac significent.

अम्बु *ámbu* n. (r. *amb* s. *u*) aqua. B'. 11. 28.

अम्बुद *ambudá* m. (e praec. et *da* dans, a r. *dâ* s. *a*) nubes.

अम्बुदाभ *ambudâb'a* (Baḥ. e praec. et *âb'â* f. similitudo) nubis similitudinem habens. Ḥ. 4. 48.

अम्भ् *amb'* 1. âtm. (*śabdê* K. *d'vanâu* V. scribunt *ab'*, gr. 110[a]) sonare.

अम्भस् *ámb'as* n. (r. *amb'* s. *as*) aqua. A. 6. 6. B'. 2. 67 (v. *ab'rá*). Cf. hib. et scot. *aibheis* mare.

अम्भोज *amb'ôǵa* n. (in aqua natus ex praec. et *ǵa*) lotus flos. Ḥit. 107. 13.

अम्मय *ammáya* (ab *ap* aqua, s. *maya*, v. gr. 58 et 85) aquosus. Am.

अम्र *amra* m. nomen arboris (Wils. „mango tree, magnifera indica"). N. 12. 4.

अम्ल *amlá* acidus. B'. 17. 9.

अय् *ay* 1. âtm. (*gatâu*) ire (sine dubio ad r. *i* pertinet, quae secundum 1. cl. in âtm. *áyê* formaret).

अयन *áyana* n. (r. *i* ire, s. *ana*) via. B'. 1. 11.

अयम् *ayám* hic, v. gr. 247.

अयशस् *ayaśas* n. (Karm. ex *a* priv. et *yaśas* n. gloria) dedecus, infamia, ignominia. Ḥ. 3. 18.

अयशस्कर *ayaśaskara* (e praec. et *kara* faciens) dedecus, infamiam afferens; fem. *ayaśaskarî*. Ḥ. 3. 18.

अयस् *áyas* n. ferrum (lat. *aes*, *aer-is*, pro *aes-is*, goth. *ais*, th. *aisa*, germ. vet. *êr* aes, nostrum *Eisen*).

अयस्मय *ayasmáya* (ab *ayas* s. *maya* contra gr. 58 et analogiam τοῦ *têǵômaya* quâ *ayômaya* exspectaveris; etiam in ed. Calc. Maḥ. p. 644 lin. 2 infr. *ayasmaya* legitur) ferrens. A. 10. 31.

अयुत *ayúta* n. (ex *a* priv. et *yuta* ligatus, a r. *yu*) decies mille.

अयुतशस् *ayutaśás* adv. a praec. s. *śas*, v. gr. 584. s. *śas*. In. 2. 8.

अये *ayê* interj. Śak. 45. 13.

अयोध्या *ayôd'yâ'* f. (non impugnanda, ex *a* priv. et *yôd'ya* impugnandus in fem.) nomen urbis (Oude).

1. अर् ऋ *ar ṛ* 1. et 3. par. (*árâmi*, *íyarmi* v. gr. 331; syllaba *ar* et in hac et in aliis radicibus, quae apud grammaticos vocalem *ṛ* continent, in formis non gunnatis corripitur in *ṛ*, quae vocalis nusquam est primitiva, sed semper orta ex *r*, antecedente vel subsequente quâpiam vocali, ut e. c. *śṛṇô'mi* a r. *śru*, abjectu *u*, quo facto consonans *r* vocalis naturam induit *)) ire, pervenire, transl. adipisci (v. rad. *i*). Nalod. 1. 32: *tâñ gâm . . . âra* ad illam regionem pervenit; 42: *na rirańsâm âra* non gaudium adepta est. — Caus. *arpay* (gr. 468) facere ut aliquis eat, perveniat; 1) movere, dirigere, conjicere. B'. 8. 7. 12. 14: *mayy arpitamanôbudd'i*; Dr. 5. 19: *śarân arpayitum* sagittas mittere. 2) uti aliquâ re, impendere, adhibere. Ḥ. 4. 47. (Goth. *airus* nuntius mihi ortum esse videtur ex *ar*, attenuato *a* in *i* et anteposito *a* ex generali euphoniae lege q. v. gramm. comp. 82; hib. *ria* vel *do ria* „he will come, arrive", *ria* „running, speed", *riach* „he came", *riachtaim* „I arrive", *ar* „guiding, conducting"; v. r. *il*. Ad formam caus. *arpay* quae cum *sam* composita tradere significat, referri possit germ. vet. *arbjan* here-

*) Fusius de vocalium *ṛ* et *ṝ* origine disserui in libro meo „Vocalismus" p. 157 sq.

अभ्युत्थान *ab'yutťâna* n. (r. *sťâ* praef. *ab'i* + *ut*, ejecto *s* — v. gr. 577 — s. *ana*) actio surgendi. B'. 4. 7.

अभ्युदय *ab'yudaya* m. (r. *i* ire, praef. *ab'i* + *ut* s. *a*) felicitas. Ur. 94. 1 infr.

अभ्युपपत्ति *ab'yupapatti* f. (r. *pad* ire, praef. *ab'i* + *upa* s. *ti*) favor, benevolentia. Śak. 54. 2 infr.

अभ्र् *ab'r* 1. par. (*gatyâm*) ire.

अभ्र *ab'rá* n. (ut mihi videtur ex *abb'ara* aquam gerens, ejecto *b* et *a* *), cf. *ambuda* et *ǵalada*) nubes (gr. ὄμβρος, lat. *imber* insertâ nasali, nisi haec pertinent ad *ámbara* coelum vel *ámb'as* aqua; cf. etiam *umbra*).

1. अम् *am* 1. par. (*gatib'aǵanaśabdêśu*) ire, colere, sonare.

2. अम् *am* 10. par. (*rôgê*) aegrotum esse.

अमति *amáti* m. (ut videtur a r. *am* ire, s. *ti* servato classis charactere *a*) tempus (lit. *amźis* longum tempus; ad rad. *am* etiam referri possit lat. *an-nus* — ita ut sit pro *am-nus* — et gr. ἔνος, ἔννος).

अमर *amára* (ex *a* priv. et *mara* moriens, in fine comp., a r. *mar mṛ* mori, s. *a*) 1) adj. immortalis. Ḥit. 3. 5. 2) m. deus. Su. 1. 22.

अमरप्रभ *amaraprab'a* (Baḥ. e praec. et *prab'â* f. splendor) immortalium splendorem habens. N. 13. 54.

अमरत्व *amaratvá* n. (ab *amara* s. *tva*) immortalitas. Su. 1. 22. 23.

अमरा *amarâ* f. (ab *amara*). Nomen Indri sedis aut urbis.

अमरावती *amarâvatî* f. (Indri sede praedita, a praec. s. *vat* in fem.) Nomen Indri urbis, sedis, palatii. In. 1. 42.

अमरोपम *amarôpama* (Baḥ. ex *amara* et *upamâ* f. similitudo) immortalium similitudinem habens. Ḥ. 2. 27.

अमर्त्य *ámartya* (Karm. ex *a* priv. et *martya*) immortalis.

अमर्ष *amarśa* (Karm. ex *a* priv. et *marśa* patientia, tolerantia, a r. *marś mṛś* s. *a*) ardor animi, ira, iracundia. B'. 12. 15. Up. 43.

अमर्षण *amarśaṇa* (Karm. ex *a* priv. et *marśaṇa* patiens, tolerans, a r. *marś mṛs* cl. 10 s. *ana*) iratus, iracundus, vehemens. Dr. 7. 17. N. 12. 54.

अमस *amasa* m. (r. *am* ire, s. *asa*) tempus.

अमा *amấ* praep. cum. Nalod. 1. 53.

अमात्य *amấtya* m. (a praec. s. *tya*) qui est a consiliis, Wils. „a minister, a counsellor".

अमानुष *ámânuśa* (Karm. ex *a* priv. et *mânuśa* humanus) quod est supra hominem (übermenschlich). N. 23. 5.

अमित्र *amítra* m. (Karm. ex *a* priv. et *mitra* n. amicus) inimicus, hostis. N. 12. 33.

अमी *amî́* illi, hi, v. gr. 248.

अमुत्र *amútra* adv. (ab *amú* stirpe pronominis *adás* in casibus obl. — gr. 248 — s. *tra*) illic i. e. in illo, futuro mundo, opp. vocabulis *iha* hic, et *lôkê 'smin* in hoc (terrestri) mundo. Br. 2. 5. B'. 6. 40.

अमृत *amṛ́ta* (Karm. ex *a* priv. et *mṛta* mortuus) 1) adj. immortalis. Br. 3. 18. B'. 14. 27. 2) n. deorum cibus, immortalitatem afferens, ambrosia. In. 1. 26.

अमृतस्वादनीय *amṛtasvâdanîya* (Karm. e praec. et *svâdanîya* quod jucunde sapit) Amṛtae jucundo sapore similis. In. 1. 26.

अमेध्य *amêd'yá* (Karm. ex *a* priv. et *mêd'ya* purus) impurus, sordidus, contaminatus. B'. 17. 10.

अमेय *amêya* (ex *a* priv. et *mêya* mensurabilis, a r. *mâ* s. *ya*, gr. 557) quod metiri non possumus, immensus.

अमेयात्मन् *amêyâtman* (Baḥ. ex praec. et *âtman* m.) immensum animum habens. In. 2. 22.

अमोघ *ámôg'a* (Karm. ex *a* priv. et *môg'a* vanus) non fallens, haud dubius, certus. Ur. 63. 10.

---

*) Confirmatam vidi hanc explicationem linguâ ṣendicâ, *âbĕrĕta* (acc. *âbĕrĕtârem*) quod corruptum est ex *abbĕrĕta*, significat: qui aquam affert.

अभिमर्द ab'imarda m. (r. mard mṛd conterere, s. a) disturbatio, vastatio regionis. Dṛ. 6. 8.

अभिमान ab'imâna m. (aut a r. man aut a mân s. a) superbia, insolentia, honoris, gloriae cupiditas. B'. 16. 4.

अभिमुख ab'imuk'á (Bah. ex ab'i et muk'a os, vultus) adversum vultum habens. N. 12. 32. 20. 43. Dr. 8. 14.

अभिमुखम् ab'imuk'ám (Avy. ex ab'i et muk'a os, vultus) coram.

अभियोक्तार् ab'iyôktâr m. (r. yuǵ jungere, s. târ tṛ) qui aggreditur, impugnat alqm. Ḥit. 97. 2.

अभियोग ab'iyôga m. (r. yuǵ jungere, s. a) invasio, impugnatio. Am.

अभिरति ab'irati f. (r. ram se delectare, s. ti) delectatio. Ḥit. 31. 17.

अभिराम ab'irâma (r. ram s. a) amoenus, venustus. Śak. 4. 6.

अभिरुचि ab'irući f. (r. ruć splendere, placere, s. i) 1) splendor. 2) voluptas, gaudium, delectatio. Ḥit. 13. 1. infr.

अभिरूप ab'irûpa (Bah. ex ab'i et rûpa n. forma) formosus. N. 12. 30.

अभिलाष ab'ilâśa m. (r. laś desiderare, s. a) desiderium, optatum. Ḥit. 43. 10.

अभिलाषिन् ab'ilâśin (r. laś s. in) desiderans. Ur. 12. 13.

अभिवदन ab'ivadana n. (r. vad q. v. s. ana) corporis inclinatio. In. 5. 19.

अभिवन्दन ab'ivandana n. (r. vand s. ana) id. Sâ. 2. 3.

अभिवादक ab'ivâdaka m. (r. vad s. aka) salutator inclinato corpore. N. 21. 26. cum acc. p.

अभिशाप ab'iśâpa m. (a r. śap s. a) exsecratio. N. 11. 16.

अभिषेक ab'iśêká m. (r. sić humectare, s. a) actio conspergendi (v. sić praef. ab'i). Ḥit. 126. 10.

अभिष्वङ्ग ab'iśvaṅga m. (r. svaṅǵ s. a, v. gr. 109) inclinatio, propensio, affectus. B'. 13. 9.

अभिसर ab'isara m. (r. sar sṛ ire s. a) comes, socius. Am.

अभिसरण ab'isaraṇa n. (r. sar sṛ ire, s. ana) actio adeundi, visitandi. Ur. 40. 7.

अभिसारिका ab'isârikâ f. (r. sar sṛ ire, s. ikâ) femina quae maritum vel amatorem adit. Ur. 40. 8 infr.

अभिसूचित ab'isûćita (r. sûć s. ta) praeditus, instructus. N. 23. 18. — V. सूच् sûć.

अभिस्नेह ab'isnêha m. (r. sniḥ amare, s. a) amor, inclinatio, affectio. B'. 2. 57.

अभीक्ष्णम् ab'îkśṇam (fortasse Avy. pro ab'îkśaṇam — ex ab'i et îkśaṇa n. oculus — ejecto a ante ṇa) identidem, iterum ac saepius. N. 9. 34. A. 10. 54.

अभीप्सु ab'îpsu (ab îps, desid. irr. rad. âp adipisci — v. gr. 477 — praef. ab'i s. u) adipiscendi cupidus. N. 5. 2.

अभीषु ab'îśu m. (r. iś ire, desiderare s. u) habena, frenum.

अभ्यङ्ग ab'yaṅga m. (r. aṅǵ ungere, praef. ab'i s. a) unctio. Up. 50.

अभ्यधिक ab'yad'ika (ab ad'i praef. ab'i s. ka) superior. N. 21. 14. Br. 1. 8. v. ád'ika.

अभ्यन्तर ab'yantara n. 1) intervallum, loci et temporis. B'. 5. 27. Ḥit. 5. 17. 2) pars interior, medium. Up. 49.

अभ्यर्चन ab'yarćana n. (r. arć praef. ab'i s. ana) cultus, veneratio. N. 12. 78.

अभ्यर्थना ab'yart'anâ f. (r. art' s. anâ, fem. ab ana) precatio, rogatio, petitio. Sâ. 4. 27.

अभ्यवहार ab'yavaḥâra (r. ḥar ḥṛ afferre, praef. ab'i + ava s. a) cibus.

अभ्यवहार्य ab'yavaḥârya n. (r. ḥar ḥṛ afferre, praef. ab'i + ava s. ya) cibus. Ur. 39. 1.

अभ्यसूयक ab'yasûyaka m. (r. denom. asûy q. v. praef. ab'i s. aka) exsecrator. B'. 16. 18.

अभ्याश ab'yâśa m. v. seq.

अभ्यास ab'yâsa m. (r. as cl. 1. q. v. s. a) 1) propinquitas, vicinitas. N. 9. 10. Dr. 8. 13. 2) exercitatio, usus, experientia. B'. 12. 12. 18. 36. 3) educatio, disciplina, institutio. Ḥit. 5. 14. 7. 4. Scribitur etiam ab'yâśa (cf. ab'yasta, ab'yasana, ab'yasya apud Wils. ed. 2).

3

अप्रिय ápriya (Karm. ex a priv. et priya q. v.) injucundus, ingratus, insuavis.

अप्रियंवद apriyaṅvada (e praec. — v. gr. 575 s. a — et vada a r. vad s. a, loquens, dicens) injucundum dicens. H. 4. 15.

अप्रियभागिन् apriyabʿâgin (ab apriyabʿâga ingrata, injucunda fortuna, s. in) ingratam fortunam habens, infelix, infaustus. Br. 1. 14.

अप्सरस् apsarás f. Apsarasa, nympha (deduci solet ab ap aqua et saras, a r. sar sṛ ire, s. as. Sunt enim Apsarasae, secundum mythologiam, e mari natae, quum a diis Asurisque ad Amṛtum adipiscendum agitaretur.)

अप्सरा apsarấ f. i. q. praec.

अबन्ध्य abandʿya (ex a priv. et bandʿya sterilis) non sterilis, non vanus, non irritus, inde fructu praeditus, fructuosus. Ur. 7. 14. 16. 4. cf. sapʿala Ur. 9. 17.

अबद्ध abaddʿa (ex a priv. et baddʿa ligatus, a r. bandʿ s. ta) 1) non ligatus. 2) insanus, stultus. N. 26. 16.

अबल abalá (Baḥ. ex a priv. et bala vis) debilis (fort. goth. ubils th. ubila, nostrum übel, angl. evil; nisi haec ad adʿara = lat. inferu-s pertinent, mutatâ aspiratâ in mediam, secundum generalem consonantium permutandarum legem. Sanscr. b autem in germ. item est b, unde goth. radix band ligare = bandʿ q. v.)

अबला abalâ f. (a praec.) femina.

अब्द ábda m. (ex ap aqua, et da dans, a r. dâ s. a) 1) nubes. 2) annus (primit. pluvium anni tempus).

अब्धि abdʿi m. (aquam tenens, ex ap aqua et dʿi tenens a r. dʿâ s. i) mare. Hit. 105. 9.

अभय ábʿaya (ex a priv. et bʿaya timor) 1) Karm. securitas. Hit. 59. 3. 2) Baḥ. abʿáya intrepidus.

अभव abʿava m. (Karm. ex a priv. et bʿava existentia) τὸ non esse (Nichtsein). Sâv. 3. 10.

अभाव abʿâva m. (Karm. ex a priv. et bʿâva existentia) i. q. praec. Dr. 5. 9.

अभि abʿí praep. praef. et sep. (ut videtur a stirpe pronom. a s. bʿi, quod convenit cum casuum terminationibus bʿyam, bʿis, bʿyâm, bʿyas) ad, versus. (Gr. ἀμφί, insertâ nasali sicut in ἄμφω contra ubʿâu; lat. ob, nisi pertinet ad api, amb; germ. vet. umbi, nostrum um; slav. ob; cf. etiam adverb. slav. АБИЕ abije statim. Huc quoque retulerim nostrum bei, goth. bi, abjecto a initiali, sicut in sanscr. praeter api etiam pi dicitur; porro praefixum be, goth. bi.)

अभिकाम abʿikâma n. (r. kam s. a) amor. N. 24. 13.

अभिक्रम abʿikrama m. (r. kram s. a) conatus, molitio. Bʿ. 2. 40.

अभिघातिन् abʿigʿâtin m. (r. han in forma caus. gʿâtay — gr. 471 — s. in) inimicus. Hit. 127. 18.

अभिजन abʿiǵana m. (Karm. ex abʿi et ǵana homines) familia. N. 12. 95.

अभिजनवत् abʿiǵanavant (a praec. s. vant vat) familiam (nobilem) habens, nobilis, generosus. Bʿ. 16. 15.

अभिज्ञ abʿiǵńa (r. ǵńâ scire, s. a) gnarus.

अभिज्ञान abʿiǵńâna n. (r. ǵńâ scire, s. ana) nota, signum. Pat. 26. 27.

अभितस् abʿitas adv. (ab abʿi s. tas) ad, prope. Sâ. 3. 11.

अभिताप abʿitâpa m. (r. tap urere s. a) moeror.

अभिधान abʿidʿâna n. (r. dʿâ ponere s. ana) nomen. Hit. 26. 13.

अभिनय abʿinaya m. (r. nî ducere s. a) gesticulatio. Ur. 28. 10.

अभिनव abʿinava (Karm. ex abʿi + nava) novus, recens.

अभिनिवेश abʿinivêśa m. (r. viś intrare praef. abʿi + ni s. a) inclinatio, propensio, applicatio. Ur. 35. 3 infr. (hṛdayâbʿi . . . .).

अभिप्राय abʿiprâya m. (a Rueckertio recte deducitur a r. i ire praef. abʿi + pra s. a cf. abʿiprêta Hit. 54. 17 et abʿiprêtya apud Wils. ed. 2) consilium, propositum. N. 9. 35. 24. 5. Sâ. 1. 13.

अभिभव abʿibʿavá m. (r. bʿû s. a) actio praevalendi, superandi. Bʿ. 1. 41.

अभिभाषिन् abʿibʿâśin (r. bʿâś s. in) alloquens. Sâ. 5. 74.

अपराद्ध *aparâdd'a* (r. *râd'* praef. *apa* offendere, s. *ta*, gr. 83) 1) adj. offendens. Dr. 7. 11 ubi *aparâddâḱ* pro *aparâdâḱ* legendum. 2) n. offensio. N. 24. 12.

अपराध *aparâd'a* m. (r. *râd'* s. *a*, v. praec.) offensio. Dr. 8. 37. — V. *aparâdd'a.*

अपरेद्युस् *aparêdyús* (ex *aparê* locat. τοῦ *apara* alius et *dyus*, quod ex *divas* dies explicaverim, ita ut, ejecto *a*, *v* in *u* et *i* in *y* sint conversa) postero die. N. 13. 35.

अपवर्ग *apavarga* m. (r. *varǵ vṛǵ* relinquere, s. *a*) donum. Sâv. 5. 51.

अपवाद *apavâda* m. (r. *vad* dicere praef. *apa* s. *a*) vituperatio. Ḥit. 71. 12.

अपवादिन् *apavâdin* (r. *vad* s. *in*, v. praec.) interdicens, vetans. Śak. 32. 1.

अपवाहन *apavâḥana* n. (r. *vaḥ* s. *ana*) actio auferendi, deducendi. Ḥit. 97. 5.

अपश्चिम *apaśćima* (posticum non habens, nihil post se habens. Baḥ. ex *a* priv. et *paśćima* posticus) infinitus, immensus. N. 13. 33.

अपसद *apasada* m. (r. *sad* ire praef. *apa* s. *a*) homo vilis, abjectus, in fine compos. Ḥ. 3. 8. Dr. 8. 45.

अपह *apaḥa* (r. *ḥan* abjecto *an* s. *a*, gr. 575) occidens, delens. Śak. 56. 2.

अपहरण *apaḥaraṇa* n. (r. *ḥar ḥṛ* s. *aṇa*) actio auferendi, abripiendi. N. 10. 9.

अपाङ्ग *apâṅga* n. (r. *aṅg* suff. *a*) exterior oculi angulus.

अपाच् *apâć* (in casibus fortibus *apâńć*, a r. *ańć* ire, praef. *apa*) meridionalis. Ḥêm.

अपान *apâná* m. (r. *an* spirare praef. *apa* s. *a*) spiritus qui efflatur. B'. 4. 29. 5. 27.

अपाप *apâpa* (Baḥ. ex *a* priv. et *pâpa* n. peccatum) liber a peccatis. Br. 1. 32.

अपाय *apâya* m. (r. *i* ire praef. *apa* s. *a*) 1) abitio. 2) obitus, interitus, exitium. Ḥit. 43. 4. 3) frans, fallacia. Ḥit. 129. 22. N. 4. 19.

अपायिन् *apâyin* (*apa* + *âyin* a r. *i* s. *in*) abiens. B'. 2. 14.

1\. अपि *ápi* praep. praef. quae cum paucis solum conjungitur radicibus et super significare videtur, nam cum *d'â* ponere format *apid'â* tegere. *a* initiale hujus praep. saepe abjicitur (gr. ἐπί, lit. *ap* insepar.).

2\. अपि *ápi* conj. 1) etiam, adeo. 2) etiamsi. 3) igitur, itaque. 4) vero, autem. 5) an, num. 6) cum praecedente interr. *kim* quispiam significat.

अपिहित *apiḥita* (r. *d'â* praef. *api* tegere, s. *ta*, gr. 544) tectus, obductus. N. 17. 30.

अपुंस् *apuṅs* m. (nom. irr. v. gr. 205. Karm. ex *a* priv. et *puṅs* mas, vir) virilitate privatus, eunuchus. In. 5. 50.

अपुंस्त्व *apuṅstva* n. (a praec. s. *tva*) eunuchi status. In. 5. 58.

अपेक्ष *apêkśa* (r. *îkś* videre, praef. *apa* s. *a*) respiciens, curans, rationem habens. B'. 12. 16.

अपेक्षा *apêkśâ* f. (r. *îkś* videre, praef. *apa* s. *â*) respectus, ratio. Śak. 59. 12: *nirapêkśa* nihil curans, negligens.

अपोहन *apôḥana* n. (r. *ûḥ* praef. *apa* ratiocinari, s. *ana*) ratiocinium. B'. 15. 15.

अप्नस् *ápnas* n. aqua in Vêdorum dialecto (v. *ap* et cf. lat. *amnis* pro *apnis*).

अप्रकाश *aprakâśa* (Baḥ. ex *a* priv. et *prakâśa* m. lux) luce privatus, obscurus. Ḥ. 1. 18.

अप्रतिम *apratima* (Baḥ. ex *a* priv. et *pratimâ* f. similitudo) similitudinem non habens, incomparabilis. Ḥ. 1. 37. Su. 3. 15.

अप्रशस्त *apraśastá* (Karm. ex *a* priv. et *praśasta*, a r. *śaṅs* praef. *pra* laudare, s. *ta*) non laudatus, infamis. N. 20. 41.

अप्राप्तवयस् *aprâptavayas* (Baḥ. ex *aprâpta* non contactus — a r. *âp* praef. *pra* et *a* priv. — et *vayas* aetas, hic: adulta aetas) non contactam adultam aetatem habens, qui ad adultam aetatem nondum pervenit. Br. 1. 28.

अन्वच् anváć (r. ańć ire praef. anu; in casibus fortibus anváńć, in debilissimis anúć, ad analogiam τοῦ pratyáć, pratyáńć, pratíć, gr. 179) sequens. Am.

अन्वय anvaya m. (r. i praef. anu s. a) familia, gens, stirps.

अन्ववाय anvavâya m. (r. i ire, praef. anu + ava, s. a) id. Su. 1. 2.

अन्वेष anvêśa (r. iś ire, desiderare, praef. anu s. a) actio quaerendi. Śak. 15. 10.

अन्वेषण anvêśaṇa (r. iś praef. anu s. ana, v. gr. 94[a]) i. q. praec. N. 13. 70. Sâ. 1. 33.

अन्वेषणा anvêśaṇâ (fem. praec.) id. Ur. 31. 6 infr.

अन्वेषिन् anvêśin (r. iś praef. anu s. in) quaerens. Hit. 129. 20.

अन्वेष्टार् -ष्टृ anvêśtâr -śtṛ m. (r. iś s. târ tṛ) qui quaerit.

अप् ap f. (nom. anom. plur. num. v. gramm. 199) aqua. Su. 2. 14. N. 12. 63 (lat. *aqua* mutatâ labiali in gutturalem; goth. *ahva* flumen; germ. vet. *aha*, et *affa* in fine comp. v. Graff 1. 159; lit. *uppê* flumen; huc etiam cum Johannsenio — Latein. Wortbildung p. 41 — refero lat. *amnis* pro *ap-nis* — v. apnas — commutatâ tenui cum nasali ejusdem organi, sicut in *somnus* pro *sopnus*; huc etiam retulerim gr. ἀφρός; hib. *abh* flumen).

अप ápa praep. praef. ab, de (gr. ἀπό, lat. *ab*, goth. *af*, angl. *of*, germ. vet. *af-tar* post cum suff. compar. — v. gr. comp. II. p. 27 — goth. *af-tarô* retro, a tergo; cf. etiam lit. *apaćia* pars inferior, *apaćioj* infra, *apatinnis* inferior; huc etiam retulerim slav. insep. *o* de, abjecto *p*).

अपकर्तार् apakartâr m. (r. kar kṛ facere, praef. apa s. târ tṛ) qui alqm. offendit, adversarius, inimicus. Hit. 90. 3.

अपकारता apakâratâ f. (ab apakâra, a r. kar kṛ s. a, qui offensionem, injuriam infert, s. tâ) offensio. N. 21. 13.

अपकारिन् apakârin m. (r. kar kṛ s. in) qui aliquem offendit, adversarius, inimicus. Hit. 27. 17.

अपकृत apakṛta (part. pass. a r. kar kṛ praef. apa s. ta) 1) offensus. 2) n. offensio, laesio, violatio. H. 4. 3.

अपगम apagama m. (r. gam ire s. a) abscessio, separatio. Hit. 43. 5.

अपगा apagâ f. (ex apa aqua, quod separatum non invenitur — v. ap — et ga iens in fem.) fluvius. Am.

अपचय apaćaya m. (r. ći colligere s. a) deminutio, expensum. Hit. 105. 12.

अपटी apaṭî f. aulaeum.

अपटीक्षेप apaṭîkśêpa m. (e praec. et kśêpa) secundum Wils. „precipitate entrance on the stage, indicating hurry and agitation, also read apaṭâkśêpa" v. etiam Lenzium ad Urv. 3. 1.

अपत्य ápatya n. (a Rueckertio recte deducitur a praep. apa s. tya; ita goth. *ni-thjis* th. *nithja* cognatus, propinquus, a ni deduxerim; v. gr. comp. III. p. 432) proles; apatyâni liberi. Br. 1. 27. 2. 26.

अपत्रपा apatrapâ f. (r. trap pudere, praef. apa s. â) pudor. Am.

अपदेश ápadêśa m. (r. diś monstrare, s. a) species, simulatio, praetextus. Up. 65.

अपभी apab'î (Bah. ex apa et b'î f. timor) liber a timore.

अपमान apamâna n. (Karm. ex apa et mâna n. honor) dedecus, infamia, ignominia. B'. 6. 7. 12. 18.

अपर ápara (ut videtur, a praep. apa s. ra) alius. H. 2. 32. Br. 1. 31 (goth. *afar* post, germ. vet. *afar* autem, iterum, nostrum *aber*: *aber-mal*, *Aber-Witz*).

अपराङ्मुख aparâṅmuk'a (Karm. ex a priv. et parâṅmuk'a aversum os habens. Bah. ex parâk retrorsum — ab inusitato adj. parâć e parâ retro et ańć, v. gr. 179 — et muk'a n. os, vultus) non aversum os habens. N. 2. 18. v. gr. 84.

2. अन्तर *ántara* (v. praec. et cf. goth. *anthar*, th. *anthara*, alius lit. *antra-s* secundus; lat. *alter*; v. *anya*) alius. N. 13. 33.

अन्तरा *antarā́* adv. (a praec. producto *a*, quo haec forma cum instrumentali Ṣendico convenit, v. gr. comp. et cf. suff. *trâ* in adverbiis sicut *manuśyatrâ* inter homines) in medio. Śak. 40. 1 infr.

अन्तरात्मन् *antarâtman* m. (Karm. ex *antár* intus et *âtman* m. anima) anima. N. 5. 31. 20. 42. Bʿ. 11. 24.

अन्तराय *antarâya* m. (ex *antár* vel *antarā́* et *aya* iens, veniens, a r. *i* s. *a*) impedimentum. Ur. 21. 8 infr. 47. 10 infr. Śak. 5. 10.

अन्तरिक्ष *antárikśa* n. (ex *antár* et *ikśa* a r. *îkś* videre, correpto *i*, suff. *a*) aër. Cf. cambro-brit. *entyrc* „the firmament, the vault, or canopy of the heavens", v. Pictet p. 12. Owen s. v.

अन्तरीक्ष *antarîkśa* n. i. q. praecedens.

अन्तरीक्षचर *antarîkśaćara* adj. et subst. cum fem. in *î* (Karm. e praec. et *ćara* iens a r. *ćar*) per aërem iens, epith. *Râkśasorum*. H̤. 2. 31.

अन्तरीय *antarî́ya* n. (*antara* s. *îya*) vestis inferior. Am. (cf. *uttarîya*).

अन्तर्भूमि *antarbʿûmi* f. (Karm. ex *antar* sub et *bʿûmi* terra) subterraneum spatium. A. 10. 27.

अन्तर्भूमिगत *antarbʿûmigata* (Tatp. ex *antarbʿûmi* sub terra et *gata* a r. *gam* ire s. *ta*) sub terra profectus. Su. 2. 8.

अन्तर्वस्त्र *antarvastra* n. (Karm. ex *antar* et *vastra* vestis) vestis inferior. Up. 50.

अन्तर्वासस् *antarvâsas* n. (Karm. ex *antar* et *vâsas* vestis) id. Up. 50.

अन्तर्हित *antárḥita* (a r. *dʿâ* praef. *antar* s. *ta*, gr. 544) qui evanuit. N. 12. 96. 17. 6.

अन्तवन्त् *ántavant* (ab *anta* s. *vant vat*) finem habens, caducus. Bʿ. 2. 18.

अन्तिक *antiká* n. (ut videtur ab *anti* = gr. ἀντί, lat. *ante*, vel ab *ati* inserto *n* s. *ka*; secundum Wils. ab *ánta* finis s. *ika*) propinquitas. In. 2. 20. 5. 31. H̤. 2. 12. N. 1. 23. 13. 49.

अन्तिकात् *antikât* (abl. praec.) ex adverso, contra. A. 10. 18.

अन्तिम *antimá* (ab *anta* finis, s. *ima*) ultimus. H̤it. 14. 112.

अन्द् *and* 1. par. (*bandʿanê* K. *bandʿê* V.; scribitur *ad*) ligare. Cf. *ant*.

अन्ध् *andʿ* 10. par. (*dṛkkśayê*, ut mihi videtur denonominativum sequentis) lumina oculornm amittere.

अन्ध *andʿá* coecus (cf. hib. *uinne* „blind", v. Pictet p. 13).

अन्धक *andʿaka* m. nomen regionis. Dr. 5. 16.

अन्धकार *andʿakâra* m. n. (ex *andʿa* et *kâra*, a r. *kar kṛ* s. *a*, faciens, factor) obscuritas, tenebrae.

अन्धकारमय *andʿakâramaya* (a praec. s. *maya*) obscurus. Up. 49.

अन्न *ánna* n. (r. *ad* edere s. *na*, gr. 542) cibus. N. 5. 38.

अन्य *anyá* (gr. 250) alius (goth. *alji-s*, th. *alja*, lat. *aliu-s*, gr. ἄλλο-ς per assimilationem ex ἄλjo-ς, ita Prâkr. *aṇṇa* et germ. vet. *alles* aliter ex *aljes*; cf. etiam ἔνιοι [= *anyê*], ἐνίοτε; slav. *inŭ*, th. *ino*, v. gr. comp. 374).

अन्यतम *anyatama* (a praec. s. *tama*) unus plurium duobus. Br. 1. 33.

अन्यतर *anyatará* (ab *anyá* s. *tara*) alter. Su. 1. 10.

अन्यतस् *anyátas* (ab *anyá* s. *tas*) 1) aliunde. 2) alio, aliorsum. Śak. 15. 1 infr.

अन्यत्र *anyátra* (ab *anyá* s. *tra*) 1) alibi. 2) praeter, c. abl. H̤it. 60. 15. Bʿ. 3. 9. Raǵ. 14. 32 (ita goth. *alja* praeter).

अन्यथा *anyátʿâ* (ab *anyá* s. *tʿâ*) aliter (lat. *aliuta*).

अन्योऽन्य *anyôsnya* (ex *anyô* — nom. masc. ab *anyá*, quod hac in compositione generis fem. et neut. locum quoque tenet, maximam partem quidem nominativi, nonnumquam vero etiam obliquorum casuum vim habens, ut Su. 3. 21 — et *anya* quod hac in compositione in obliquis singularis casibus solum usurpatur; cf. *einander* et ἀλλήλων) mutuo, invicem, vicissim, alter alterius, alter alteri etc., alius alius, alius alii etc. Su. 1. 5. 4. 14. H̤. 1. 42. 4. 22. 39. N. 1. 17.

अनुवर्तन *anuvartana* n. (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *ana*) 1) actio sequendi. 2) obsequium. Ḥit. 75. 17.

अनुवर्तिन् *anuvartin* (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *in*) sequens. N. 21. 14.

अनुविधायिन् *anuvid'âyin* (r. *d'â* s. *in* inserto *y*, gramm. 49[a]); *d'â* praef. *vi* facere; *vid'â* praef. *anu* sequi, obsequi) sequens, obsequens, obediens. Ur. 36. 1. Hit. 71. 2.

अनुवृत्ति *anuvṛtti* f. (r. *vart vṛt* praef. *anu* sequi s. *ti*) obsequium. Wils. „complaisance, obliging or serving another". Dêv. 1. 13. *snêḥânuvṛtti* — ex *snêḥa* amor vel potius *snêḥan* amicus et *anuvṛtti* — amicitia. Ḥit. 20. 20. 33. 12.

अनुव्रत *ánuvrata* (Baḥ. ex *anu* et *vrata* n. votum) deditus, addictus, c. acc. N. 2. 27. 13. 56.

अनुशासन *anuśâsana* n. (r. *śâs* s. *ana*) dictum, sententia. N. 13. 39.

अनुशासितार् -तृ *anuśâsitâr -tṛ* m. (r. *śâs* s. *târ tṛ*) gubernator, moderator. B'. 8. 9.

अनुशासिन् *anuśâsin* (r. *śâs* s. *in*) gubernator, castigator. Ur. 66. 14.

अनुष्ठान *anuṣṭâna* n. (r. *sṭâ* praef. *anu* s. *ana*) actio sequendi, obsequendi. Ḥit. 4. 13.

अनुसन्धान *anusand'âna* (r. *d'â* praef. *anu* + *sam* s. *ana*) investigatio. Ḥit. 90. 18.

अनुसरण *anusaraṇa* n. (r. *sar sṛ* s. *ana*) 1) actio sequendi. Ḥit. 9. 8. 98. 21. 2) actio quaerendi (cf. *iś* ire praef. *anu*). Ḥit. 68. 13.

अनुसार *anusâra* m. (r. *sar sṛ* s. *a*) actio sequendi; *gatyanusâra* incessûs imitatio. Ur. 66. 4 infr. Cf. Lassenium ad Ḥit. 17.

अनुसारिन् *anusârin* (r. *sar sṛ* s. *in*) sequens, quaerens. Ḥit. 74. 2. Śak. 28. 7 infr.

अनुहार *anuḥâra* m. (r. *ḥar ḥṛ* s. *a*) imitatio. Am.

अनृण *anṛṇá* (Baḥ. ex *an* priv. et *ṛṇa* n. debitum) liber a debito, qui debita solvit. Br. 2. 7.

अनृत *anṛta* (Karm. ex *an* priv. et *ṛta* verus) 1) adj. non verus, falsus. Sâ. 5. 98. 2) n. falsum, mendacium. N. 21. 13.

अनेक *anêka* (Karm. ex *an* priv. et *êka* unus) multus, varius. Ḥit. 4. 8. B'. 11. 24.

अनेकधा *anêkad'â* (a praec. s. *d'â*) multifariam. B'. 11. 13.

अनेकप *anêkapa* (non semel bibens, Kârm. ex *anêka* et *pa*) elephantus. Am. Cf. *dvipa.*

अनेकशस् *anêkaśás* (ab *anêka* s. *śas*) 1) multum. N. 23. 10; v. gr. 584. s. *śas*. 2) saepe. In. 1. 25.

अनेहस् *anêḥás* n. tempus. Am.

अन्त् *ant* 1. par. (*band'anê* K. *band'ê* V.; scribitur *at*) ligare. Cf. *and.*

अन्त *ánta* m. n. 1) finis (goth. *andeis*, th. *andja*, nostrum *Ende**)). 2) mors. N. 3. 4. M. 10.

अन्तःकरण *antaḥkaraṇa* n. (Karm. ex *antar* intus et *karaṇa* instrumentum, quo percipimus aliquid) mens, animus. Ur. 77. 6 infr.

अन्तःपुर *antaḥpura* n. (Karm. ex *antar* q. v. et *pura* n. urbs) interior pars domûs, ubi feminae habitant; gynaeceum. Br. 1. 12. N. 1. 18. 17. 31.

अन्ततस् *antatás* (ab *anta* s. *tas*) a fine, in fine, denique. N. 19. 33.

अन्तर् *antár* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *ana* abjecto *a* s. *tar*, sicut *prâtar* a *pra* et ṣend. *nistarĕ* extra a *nis* ex) 1) inter, intus, in medio. Sâ. 5. 106. B'. 5. 24. 8. 22. N. 24. 34. c. gen. B'. 13. 15. 2) sub, v. *antarb'ûmi*, *antarb'ûmigata*, *antarḥita* (lat. *inter*, goth. *undar*, nostrum *unter*, hib. *indir*, *idir* „between, betwixt").

1. अन्तर *ántara* n. (ut equidem puto, a stirpe pron. *ana* s. comp. *tara*) 1) interius, interior pars, medium. Ḥ. 4. 44. N. 12. 103. 21. 10. 2) intervallum, interjectum spatium. A. 9. 6. B'. 11. 20. 3) differentia, discrimen. B'. 13. 34. 4) occasio, opportunitas. N. 7. 2. 13. 59. 5) causa. Dr. 5. 15.

*) V. gr. comp. § 996.

अनुक्षणम् *anukśaṇám* (Avy. ex *anu* et *kśaṇa* momentum) quovis momento, perpetuo. Hit. 59. 17 (cf. *anudivasam*).

अनुग *anugá* (r. *gâ* praef. *anu* s. *a*) sequens. Dr. 9. 14.

अनुगति *anugati* f. (r. *gam* s. *ti*) actio sequendi. H. 11. 8 (de compositis sicut *gatânugatika* v. gr. 597).

अनुग्रह *anugraha* m. (r. *grah* praef. *anu* s. *a*) favor, benevolentia. Sâ. 5. 34.

अनुचर *anućará* m. (r. *ćar* s. *a*) 1) qui sequitur, comes, socius. Hit. 17. 20. 2) servus, subjectus. Dr. 8. 59.

अनुज *anuǵa* m. (ex *anu* et *ǵa* natus) qui post natus est, frater minor. Br. 3. 8.

अनुजीविन् *anuǵîvin* m. (r. *ǵîv* vivere s. *in*) servus, subjectus. Hit. 73. 3.

अनुज्ञा *anuǵńâ* f. (r. *ǵńâ* scire) 1) jussum, praeceptum. 2) venia, permissio. In. 4. 4. H. 1. 45.

अनुताप *anutâpa* m. (r. *tap* urere s. *a*) dolor, moeror, sollicitudo, poenitentia. Śak. 53. 16.

अनुत्तम *anuttama* (qui altissimum non habet, qui ipse altissimus est, Bah. ex *an* priv. et *uttama*) optimus, praestantissimus, maximus, gravissimus.

अनुत्सुक *anutsuka* (ex *an* priv. et *utsuka* q. v.) modestus, v. sq.

अनुत्सुकता *anutsukatâ* f. (a praec. s. *tâ*) modestia. Ur. 10. 20.

अनुदर्शन *anudarśana* n. (r. *darś drś* praef. *anu* respicere, s. *ana*) respectus, ratio. Bʻ. 13. 8.

अनुदिवसम् *anudivasám* (Avy. ex *anu* et *divasa*) quovis die, in diem, diem de die. Śak. 47. 2 infr.

अनुनय *anunaya* (r. *nî* ducere s. *a*) reverentia, observantia, obsequium. Hit. 68. 2. 123. 5. Ur. 33. 9.

अनुपदम् *anupadám* (Avy. ex *anu* et *pada* pes) e vestigio, statim. Śak. 39. 7.

अनुपूर्वेण *anupûrvêṇa* (ex *anu* et *pûrva* n. prius, in instrum.) ordine, ex ordine, ita ut a priore aut praestantiore incipiatur et ad sequentes transeatur. Sâ. 4. 11.

अनुबन्ध *anubanda* m. (r. *band* ligare s. *a*) 1) vinculum. Urv. 29. 4 infr. 2) impedimentum. Sâ. 6. 28. 3) indicium. Śak. 59. 2 infr. 4) consecutio temporis, posterum tempus. Bʻ. 18. 39.

अनुबन्धक *anubandaka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) conjunctus. Urv. 90. 4 infr.

अनुबन्धिन् *anubandin* (ab *anubanda* s. *in*) impedimentum habens.

अनुभाव *anubâva* m. (r. *bû* praef. *anu* videre, s. *a*) auctoritas, dignitas. Bʻ. 2. 5.

अनुमत *ánumata* n. (part. pass. a r. *man* s. *ta*) assensus, consensus, permissio. N. 17. 22. Sâ. 5. 80.

अनुमन्तार् -तृ *anumantâr -tr* m. (r. *man* s. *târ tr*) assentiens, consentiens, permittens. Bʻ. 13. 22.

अनुमरण *anumaraṇa* n. (r. *mar mr* s. *ana*) actio moriendi una cum aliquo, socium mortis esse, Mitsterben. Hit. 87. 4.

अनुमान *anumâna* n. (r. *mâ* metiri s. *ana*) similitudo, analogia. Ur. 67. 13. Hit. 20. 8.

अनुयात्र *anuyâtra* n. (Bah. ex *anu* et *yâtrâ* iter) quod ad iter necessarium, ut currus etc. Sâ. 1. 34.

अनुयात्रा *anuyâtrâ* (r. *yâ* praef. *anu* sequi, s. *trâ*) comitatus. Dr. 52. 10.

अनुरक्त *anurakta* v. *rańǵ* praef. *anu.*

अनुराग *anurâga* m. (r. *rańǵ* s. *a*) amor; v. seq.

अनुरागवत् *anurâgavant* (a praec. s. *vant vat*) amans, amore captus, c. locat. Hit. 28. 9.

अनुरूप *ánurûpa* (Bah. ex *anu* et *rûpa* n. forma) 1) similis. 2) conveniens, congruus, dignus. Br. 2. 18. N. 24. 24. Sâ. 2. 10. 3. 12. Bʻ. 17. 3. A. 6. 24.

अनुरोध *anurôda* m. (r. *rud* praef. *anu* amare, deditum esse, s. *a*) officium, obsequium, indulgentia, liberalitas, facilitas. Wils. „the accomplishing of a desired object for another person, obligingness, service". Hit. 106. 18.

अनुरोधन *anurôdana* (r. *rud* s. *ana*) i. q. praec. Hit. 62. 1.

अनुलेपन *anulêpana* n. (r. *lip* oblinere s. *ana*) 1) unctio. 2) unguentum. Bʻ. 11. 11. Śak. 43. 9.

अनवस्थिति *anavasťiti* f. (Karm. ex *an* priv. et *avasťiti* a r. *sťâ* praef. *ava* s. *ti*) inconstantia, mobilitas, levitas.

अनस् *ánas* n. (r. *an* s. *as*) currus. Am.

अनसूय *anasûya* (Bah. ex *an* et *asûya* f. exsecratio, vel Karm. ex *an* et *asûya* exsecrans) exsecrationis expers, non exsecrans. B'. 18. 71. Sâ. 2. 19.

अनसूयक *anasûyaka* (ex *an* neg. et *asûyaka* exsecrans) i. q. praec. N. 12. 46.

अनसूयु *anasûyu* (Karm. ex *an* et *asûyu* exsecrans, q. v.) non exsecrans. B'. 9. 1.

अनहङ्कृत *anahaṅkṛta* (Karm. ex *an* et *ahaṅkṛta* ex *aham* ego et *kṛta* factus) non sui studiosus. In. 4. 12.

अनागस् *ánâgas* (Bah. ex *an* et *âgas* n.) liber a peccatis, offensionibus, vitiis. Br. 2. 14.

अनात्मन् *anâtman* (Bah. ex *an* et *âtman*) animam aut semet ipsum non habens, animae aut suimet ipsius non compos; secundum schol. qui animam aut semet ipsum non vicit: „*anâtmanô 'gitâtmanah*". B'. 6. 6.

अनात्मवत् *anâtmavant* (Karm. ex *an* et *âtmavant* ab *âtman* m.) sui, aut animae non compos. N. 20. 31. Sâ. 5. 22.

अनाथ *anâťá* (Bah. ex *a* priv. et *nâťa* dominus) domino orbatus. Br. 2. 10. 15. 3. 2.

अनादर *anâdara* m. (Karm. ex *an* priv. et *âdara* observantia) contemtio. Hit. 70. 4.

अनाप्लुताङ्ग *anâplutâṅga* (Bah. ex *anâpluta* non lautus, et *aṅga* n.) non lautum corpus, non lauta membra habens. In. 2. 5.

अनामय *anâmayá* (Bah. ex *an* priv. et *âmaya* m. morbus 1) adj. sanus, salvus, valens. Dr. 4. 10. 2) n. sanitas, salus, valetudo. Br. 1. 19. N. 2. 15.

अनायुष्य *anâyuśya* (Karm. ex *an* priv. et *âyuśya* senectutem afferens, admittens, ab *âyus* m. s. *ya*) non senectutem ferens, perniciosus, funestus. Dr. 7. 4.

अनार्तव *anârtava* adj. (Karm. ex *an* priv. et *ârtava* q. v.) anni tempori non consentaneus, germ. *unjahrszeitlich*. H. 1. 18.

अनावृत्त *ánâvṛtta* (Karm. ex *an* et *âvṛtta* a r. *vart vṛt* s. *ta*) non electus. In. 5. 42.

अनाहिताग्नि *ánâhitâgni* (Bah. ex *anâhita* non positus, a r. *dâ*, et *agni* m. ignis) non positum ignem sacrum habens, non deditus igni. In. 2. 4.

अनिन्दित *anindita* (Karm. ex *a* priv. et *nindita* a r. *nind* s. *ta*) non spretus. In. 5. 45. N. 22. 2. 26. 15.

अनिमिष *animiśá* (Karm. ex *a* priv. et *nimiśa* nictans, a r. *miś* praef. *ni* s. *a*) adj. non nictans, non connivens. In. 5. 28. Su. 1. 10. subst. m. 1) deus 2) piscis. Am.

अनिल *anilá* m. (r. *an* spirare s. *ila*) ventus. Dr. 6. 6.

अनिशम् *aniśam* (Avy. ex *a* priv. et *niśâ* f. nox) aeterne, semper.

अनीक *ánîka* m. n. exercitus. Hit. 95. 19.

अनीकविदारण *anîkavidâraṇa* (qui exercitum rumpit, Bah. ex praec. et *vidâraṇa* laceratio) n. pr. Dr. 2. 13.

अनु *ánu* praep. praef. et separ. (ut mihi videtur, a stirpe pronom. *ana*, mutato *a* in *u*, cf. interrogativi stirpes *ka*, *ki*, *ku*) post, secundum. c. acc. Śak. 6. 11: *anu mâlinîtîram* secundum Maliniae ripam.

अनुकम्पा *anukampâ* f. (r. *kamp* tremere, commoveri, s. *â*) amor, misericordia. B'. 10. 11.

अनुकम्पिन् *anukampin* (a praec. s. *in*) amore, misericordia praeditus. In. 4. 12.

अनुकार *anukâra* m. (r. *kar kṛ* facere, praef. *anu* s. *a*) imitatio, similitudo. Dêv. 4. 11.

अनुकारिन् *anukârin* (r. *kar kṛ* praef. *anu* s. *in*) 1) imitans, similis. Ur. 75. 20. Śak. 39. 5. 11. 2 infr.

अनुकीर्ण *anukîrṇa* v. *kar* (*kṝ*) praef. *anu*.

अनुकूल *anukûla* (Bah. ex *anu* et *kûla* n. ripa, littus) secundus, prosper, faustus. Sâ. 5. 30.

अनुक्रोश *anukrôśa* m. (r. *kruś* clamare, vocare, s. *a*) miseratio, misericordia.

अध्ययन *ad'yayana* n. (r. *i* praef. *ad'i* s. *ana*) lectio, perfunctio, effectio. B'. 11. 48.

अध्यवसाय *ad'yavasâya* m. (r. *sô* praef. *ad'i* + *ava* s. *ya*) opera, contentio, studium, nisus. Hit. 36. 3.

अध्यापक *ad'yâpaka* m. (qui facit ut aliquis legat, a r. *i* praef. *ad'i*, unde in forma caus. anom. *ad'yâpay* — gr. 468 — s. *aka*) praeceptor, magister. Am.

अध्याय *ad'yâyá* m. (r. *i* cum Vṛddi s. *a*) lectio, sectio, caput Vêdorum et aliorum librorum, qui philosophicas res tractant.

अध्युषित *ad'yuśita* v. *vas* praef. *ad'i*.

अध्वग *ad'vaga* m. (ex *ad'van* via et *ga* iens) viator. Hit. 85. 8.

अध्वन् *ád'van* m. (ut videtur a r. *at* ire anomale mutato *t* in *d'* s. *van*) via. N. 19. 12.

अध्वनीन *ad'vanîna* m. (a praec. s. *îna*) viator. fem. *ad'vaninâ*. Am.

अध्वन्य *ad'vanya* m. (ab *ad'van* s. *ya*) viator. Am.

अध्वर *ad'vará* m. sacrificium. Br. 2. 17.

1\. अन् *an* 2. par. 4. âtm. (*ánimi* — gr. 321 — *ányê*) spirare, unde e. c. *anilá* ventus, *prâṇa* spiritus etc. (goth. *uș-ana* exspiro, germ. vet. *unst* procella — th. *unsti* — *un-s-ti* inserto euphonico *s*, v. gr. comp. 95; gr. ἄνεμος, lat. *animus*, hib. *anal* „breath", *anam* „life, soul", cambro-brit. *enyz* anima.)

2\. अन् *an* praef. v. *a*. hib. *an*, *ain*.

अन *aná* stirps demonstrativa defect. v. gr. 247 (lit. *anà-s* vel *an'-s* ille fem. *anà*, slav. *onŭ*, *ona*, *ono*, v. gramm. comp. 372; gr. ἄν, ἀνά, ἐν, ἔν-θα, ἔν-θεν, εἰ-ς; lat. *an*, *in*, goth. *ana* (nostrum *an*), *in*, fortasse etiam *ana-ks* subito, slav. *na* in, supra; hib. *an* ć, ή. V. gramm. comp. 372. 373).

अनघ *anag'a* (Bah. ex *an* et *ag'a* m.) liber a peccatis. H. 2. 25.

अनङ्ग *anañga* (Bah. ex *an* priv. et *añga* q. v.) 1) corpore destitutus nomen dei amoris. 2) auxilio, potestate destitutus. Hit. 72. 9.

अनडुह् *anaḍuḥ* m. (v. gr. 213) taurus, bos.

अनन्त *anantá* (Bah. ex *an* priv. et *anta*) 1) adj. finem non habens, immensus, infinitus. 2) m. nomen regis serpentum, qui in tartaro habitant. B'. 10. 29.

अनन्तर *anantará* (Bah. ex *an* et *ántara* n. intervallum) intervallum non habens, proxime sequens, proximus. Sâ. 4. 16. — *tadanantara* ei proximus. N. 22. 16.

अनन्तरम् *anantarám* (Avy. ex elementis praec. v. gr. 607) proxime post, statim. A. 1. 4.

अनन्यमानस *ananyamânasa* (Karm. ex *an* priv. et *anyamânasa* aliam cogitationem habens, Bah. ex *anya* alius et *mânasa* n. mens) non aliam cogitationem habens. In. 5. 4.

अनपकारिन् *anapakârin* (Karm. ex *an* et *apakârin* a r. *kar kṛ* s. *in*) non offendens. Br. 1. 27.

अनभिज्ञ *anab'igña* (Karm. ex *an* et *ab'igña* gnarus, a r. *gñâ* s. *a*) ignarus, inscius.

अनर्घ्य *anarg'ya* (ex *an* priv. et *arg'ya* a r. *arg'* occidere s. *ya*) non occidendus, v. sq.

अनर्घ्यत्व *anarg'yatva* n. (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, Untödtbarkeit. Hit. 1. 8.

अनर्थ *anart'a* m. (ex *an* priv. et *art'a* q. v.) res adversa, infortunium. Hit. 2. 11. 42. 18.

अनर्थक *anart'aka* (a praec. s. *ka* vel *aka*) infelix. Br. 1. 15.

अनर्ह *anarha* (Karm. ex *an* et *arha*) indignus. Br. 2. 16.

अनल *anala* m. (ut videtur, a r. *an* s. *ala*) ignis, Deus ignis.

अनवद्याङ्ग *anavadyâñga* (Bah. ex *anavadya* non humilis, non vilis — *an* et *avadya* — et *añga*) pulchris membris, pulchro corpore praeditus. N. 1. 12.

अनवम *anavama* (Karm. ex *an* priv. et *avama* vilis, abjectus) non vilis. Dr. 5. 11.

अनवस्थित *anavast'ita* (Karm. ex *an* priv. et *avast'ita* a r. *st'â* praef. *ava* s. *ta*) inconstans, mobilis, levis. Ur. 27. 4 infr.

अधम *ad'amá* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *a* s. *d'ama* pro superl. suff. *tama*, gr. comp. p. 393) 1) inferior, infimus (lat. *infimus* insertâ nasali, cum *f* pro *d'* sicut e. c. in *fûmus* = *d'ûma*). 2) vilis, abjectus. Dr. 5. 20.

अधर *ád'ara* (ex *a* s. *d'ara* pro *tara*, v. *ad'amá*) inferior (cf. slav. *dolē* infra, *dolu* id., abjecto *a* et *r* mutato in *l*, sic goth. *dala-thrô* ab imo, v. gr. comp. p. 398; lat. *infra*, *inferior*, v. *ad'amá*). 2) labium inferius; *ad'arâu* labia. Urv. 64. 9. 68. 2.

अधर्म *ád'arma* m. (Karm. ex *a* priv. et *d'arma* m.) injustum, nefas, peccatum. Br. 2. 34. B'. 18. 32.

अधस् *ad'ás* (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *d'as* pro *tas*, v. *ad'amá*) 1) adv. infra, subter, subtus. In. 5. 10. 2) praep. cum gen. sub. Up. 10.

अधस्तात् *ád'astât* (a praec. s. *stât* [*tât*], gr. 584) sub c. genit. Hit. 111. 15.

अधि *ád'i* praef. (ut mihi videtur a stirpe pron. *a* s. *d'i*, quod cum gr. θι in ὅθι, πόθι etc. convenit) super, ad (lat. *ad* et verisimiliter *aes* in *aes-timo* mutato *d* in *s* propter sequens *t*, et *i* vocali τοῦ *ad'i* regressâ in antecedentem syllabam. Huc etiam retulerim *usque* i. e. *us-que* pro *ad-que* secundum analogiam τοῦ *esca* pro *ed-ca* a rad. *ed*, mutato *a* in *u* propter sequens *s*, sicut e. c. in *edimus* = *admas*. E germanicis linguis huc trahimus goth. et angl. *at*, porro goth. *and* pro nonnullis ejus significationibus, et *und* usque, insertâ nasali, sicut in nostro *und* = *ati* q. v.).

अधिक *ád'ika* (ab *ad'i* s. *ka*) superior, major. Br. 1. 18. 30. N. 11. 16, sehr gross. N. 23. 10.

अधिकम् *ad'ikam* (acc. praec.) supra, plus, amplius; c. acc. N. 21. 27.

अधिकारण्य *ad'ikaranya* n. (ab *ad'ikarana* praevalens, praepollens s. *ya*) auctoritas, dignitas, praestantia. Hit. 97. 12.

अधिकार *ad'ikâra* m. (a r. *kar kr* praef. *ad'i* s. *a*) munus, officium, dignitas, administratio. Hit. 49. 17. 18. 61. 7.

अधिकारिन् *ad'ikârin* (a praec. s. *in*) munere aliquo fungens, muneri alicui praepositus. Hit. 61. 7.

अधिगम *ad'igama* m. (r. *gam* praef. *ad'i* s. *a*) aditus, adventus, accessus. Ur. 89. 7.

अधिगमन *ad'igamana* n. (r. *gam* s. *ana*) id. N. 24. 27.

अधिज्य *ad'igya* (Bah. ex *ad'i* ad et *gyâ* nervus arcûs) nervo instructus. Śak. 30. 6. 38. 11.

अधित्यका *ád'ityakâ* f. (ut videtur, ex perdito primitivo *ad'itya* — quod ipsum descendit ab *ad'i* s. *tya*, cui respondet lat. s. *tiu-s* τοῦ *propositiu-s* [v. gr. comp. §. 959] et gr. σσο, per assimilationem ex σjο, τοῦ περισσός — s. *ka* in fem.) regio in montis vertice (cf. *upatyakâ*). Hit. 101. 18.

अधिप *ad'ipa* m. (r. *pâ* s. *a*) dominus, imperator, moderator. In fine comp. N. 5. 29. 24. 42.

अधिपति *ád'ipati* m. (Karm. ex *ad'i* et *pati* dominus) dominus supremus, imperator, rex. N. 12. 33.

अधिराज *ad'irâgá* m. (Karm. ex *ad'i* et *râga* rex) id. Ur. 68. 13.

अधिवास *ad'ivâsa* 1) a r. *vas* habitare s. *a*) sedes, domicilium. Dêv. 4. 10. 2) (a r. *vâs* odoribus imbuere, „to perfume, to incense") odor suavis, unguentum suave. In. 2. 17.

अधिवासित *ad'ivâsita* (a praec. s. *ita* nisi a r. *vâs* s. *ta*) odoribus suavibus imbutus. Ur. 74. 20.

अधिष्ठान *ad'iśťâna* n. (r. *sťâ* praep. *ad'i* — gr. 109 — s. *ana*) 1) dominatio, moderatio, regimen. B'. 18. 14. 2) urbs, imperium, regnum. N. 26. 28. B'. 3. 40.

अधीत *ad'îta* v. *i* praef. *ad'i*.

अधीन *ad'îna* (Bah. ex *ad'i* et *ina* dominus) qui in potestate alicujus est, subjectus alicui; v. *parâd'îna* et *svâd'îna*.

अधुना *ad'unâ* nunc.

अधोमुख *ad'ômuk'a* (Bah. ex *ad'as* et *muk'a* n.) deorsum os habens, demisso ore. N. 9. 15.

अध्यक्ष *ád'yakśa* m. (ex *ad'i* et *akśa* oculus) inspector, antistes, praefectus. N. 15. 6. B'. 9. 10.

अत्ता *attá* f. mater (cf. goth. *atta* them. *attan* pater et *aithei* them. *aithein* mater).

अत्याहित *atyâhita* n. (r. *d'â* c. *â* praef. *ati* s. *ta*) magnus terror (Am. *mahâb'îti*), eventus terrificus. Ur. 54. 8 infr.

अत्यद्भुत *atyadb'uta* (Bah. ex *ati* et *adb'uta* n. q. v., quod ultra miraculum est) valde miraculosus, prodigiosus, stupendus. Su. 1. 23. N. 20. 25.

अत्यन्तम् *atyantam* (Avy. ex *ati* et *anta* m. n. finis) ultra modum. N. 16. 20.

अत्यय *atyaya* m. (r. *i*, praef. *ati* s. *a*) discessus, abitio, inde obitus, mors; cum *tapa* calor: *tapâtyaya* caloris discessus, inde secundum Hêm. pluviosum anni tempus. Śak. 49. 5.

अत्यर्थम् *atyart'am* (Avy. ex *ati* et *art'a* m. res) ultra modum. Su. 3. 25. N. 11. 20.

अत्र *átra* (a stirpe pronominali *a* — gr. 247 — s. *tra*) hic, illic. In lingua scenica saepe praefigitur voci *b'avat* et ejus fem. *b'avatî.*

अत्रि *átri* m. hostis, inimicus, adversarius.

अथ *át'a* (ut mihi videtur, a stirpe pronominali *a* suff. *t'a*, sicut *kat'am* a *ka*) 1) at, in initio sententiae. N. 2. 28. 5. 1. 2) et, etiam. In. 1. 18. 2. 13. Br. 2. 3. 3) tunc, illo tempore. Su. 4. 15. H. 1. 21. 22, confer. *tadâ.* 4) deinde, tum, post. N. 1. 25. Su. 1. 18. 5) explet. praecipue ante *vâ* q. v. (lat. *at*).

अथवा *at'avâ* (*at'a* + *vâ*) 1) vel, sive, saepissime. 2) attamen. Śak. 8. 5. Hit. 23. 1.

अथो *at'ô* (*at'a* + *u*) 1) deinde, tum. In. 3. 2. Su. 1. 12. B'. 4. 35. 2) et, etiam. Br. 1. 31.

अद् *ad* 2. par. edere (*ádmi*, lit. *edmi*, slav. *jamĭ* pro *jadmĭ*, 3. p. pl. *jadantĭ*, gr. comp. 460; gr. ἔδω, lat. *edo*, goth. rad. *at*, unde praes. *ita*, praet. *at*, v. gr. comp. p. 115, hib. *ithim* „I eat").

अद *ada* adj. et nom. agentis in fine comp. (r. *ad* s. *a*) edens. H. 2. 2.

अदक *adaka* adj. et nom. agentis in fine comp. (r. *ad* s. *aka*) edens. H. 2. 30 (cf. lat. *edax*).

अदय *adayá* (Bah. ex *a* priv. et *dayâ*) misericordiae expers, vehemens. Ur. 85. 2.

अदर्शन *adarśana* n. (ex *a* priv. et *darśana*) invisibilitas. M. 53. In. 1. 31.

अदस् *adás* pron. demonstr. (nom. m. f. *asâu*, n. *adas* gr. 248) hic, ille.

अदृश्यन्त् *adṛśyant* (ex *a* priv. et *dṛśyánt* part. praes. pass. a r. *darś dṛś* s. *yant yat* v. gr. 532) quod non cernitur.

अदृष्टपूर्व *adṛśṭapûrva* (Karm. ex *adṛśṭa* non visus et *pûrvam* prius, gr. 612) antea non visus. N. 13. 20.

अदैव *adâiva* (Bah. ex *a* priv. et *dâiva* n. fatum) liber a fato. N. 13. 40.

अद्भुत *ádb'uta* 1) admirabilis. B'. 18. 76. 2) n. mirum, miraculum, portentum, prodigium. Su. 1. 11. Fortasse forma corrupta est vocis *atib'ûta* (quod est ultra id, quod existit), suppresso *i* et correpto *û.*

अद्भुतकर्मन् *adb'utakarman* (Bah. e praec. et *karman* n.) miro facto ortus, ad litt. mirum factum habens. In. 1. 30.

अद्भुतोपम *adb'utôpama* (Bah. ex *adb'uta* et *upamâ* similitudo) miraculi similitudinem habens, mirificus. A. 3. 41.

अद्मर *admará* (r. *ad* edere s. *mara*) vorax. Am.

अद्य *adyá* adv. hodie, nunc. gr. 617. not. *).

अद्रव्य *adravya* (Bah. ex *a* priv. et *dravya* opes) inutilis, non habilis, non aptus. Hit. 8. 1.

अद्रि *ádri* m. mons.

अद्रिसार *adrisâra* m. (Bah. e praec. et *sâra* m. q. v.) ferrum.

अद्रिसारमय *adrisâramaya* (a praec. s. *maya*) ferreus.

अद्रोह *adrôha* m. (Karm. ex *a* priv. et *drôha* odium) vacuitas odii, amor, benevolentia. Sâ. 5. 34. B'. 16. 3.

अधन *ad'ana* (Bah. ex *a* priv. et *d'ana* n.) non divitias habens, pauper.

अण्ठ् *anṭ* 1. âtm. (*gatâu*, grammatici scribunt *aṭ*, praet. red. *ânaṇṭê* gr. 394) ire.

अण्ड *aṇḍá* n. 1) ovum. 2) testis, testiculus. Hit. 49. 16.

अण्डज *aṇḍaǵa* m. (ovo natus, et *aṇḍa* et *ǵa*) avis.

अत् *at* 1. par. (*sâtatyagamanê*) continuo ire, peragrare (v. *atasa*).

अतट *ataṭa* m. (Baḥ. ex *a* priv. et *taṭa* ripa) praecipitium. Am.

अतथोचित *ataťôćita* (Karm. ex *a* priv. et *taťôćita*, Karm. e *taťâ* sic et *ućita* dignus, merens, a r. *uć*) non sic dignus, non hac re dignus, non hoc merens. Ḥ. 1. 33. N. 15. 17.

अतन्द्रित *atandrita* (Karm. ex *a* priv. et *tandrita* [quod separatim non invenitur] lassitudine affectus, lentus, negligens, a *tandrâ* f. s. *ita*) 1) indefessus. 2) non lentus, non negligens. N. 15. 14. 17. 46. 20. 36. M. 45.

अतप्ततपस् *ataptatapas* (Baḥ. ex *atapta* — ex *a* priv. et *tapta* part. perf. pass. a r. *tap* q. v. — et *tapas* n. q. v.) non absoluta sacra tormenta habens (nicht gebüſste Buſse, nicht vollbrachte fromme Selbstqual habend). In. 1. 17. 2. 4.

अतस् *átas* (a stirpe pronominali *a*, gr. 247, s. *tas*) 1) inde, hinc, illinc. N. 9. 23. 2) ideo, igitur, itaque. Br. 2. 30. Sâ. 5. 11. 3) in comparationibus pro ablativo pronominis *idam* substantive posito usurpatur. Ḥ. 1. 29. 35. — Ante *nimittam* (causâ, propter) genitivi fungitur vice: *atô nimittam* hujus causâ. Adverbia *param*, ultra, ulterius, et *ûrdďvam* sursum, post *atas* tempus futurum indicant: *ataḣ-param* Bʹ. 2. 12. *ata ûrdďvam* N. 25. 15. Bʹ. 12. 8 inde in posterum. — adv. *param* post *atas* ad locum quoque refertur. N. 9. 23.

अतस *atasá* m. (*at* s. *asa*) aër, ventus.

अतसी *atasî* linum, Wils. „cummon flax". Am.

अति *áti* praep. praef. (ut mihi videtur a stirpe pronominali *a* s. *ti* ut *iti* ita ab *i*) 1) in compositione cum radicibus: super, supra, trans, ultra. 2) in compos. cum nominibus: id. et valde (lat. *at* in *atavus*, v. gr. comp. 425); probabiliter etiam *et*, quod ad *aťa* quoque referri possit; germ. vet. *anti*, *unti*, *inti*, *unde*, *indi* etc., angl. *and*, nostrum *und*, insertâ nasali; gr. ἔτι, ἀντί, lat. *ante*, lit. *ant* super, goth. *and* partim ad *ati* ἀντί partim ad *ađi* pertinere videtur, respondet ei in prima sgfc. nostrum *ent-* et *ant-* in *antworten*, *entsprechen* etc.).

अतिथि *átiťi* m. hospes, Gast. Dr. 3. 8.

अतिथित्व *atiťitva* n. (a praec. s. *tva*) hospitalis exceptio. Dr. 3. 9.

अतिपात *atipâta* m. (r. *pat* praef. *ati* transscendere, violare, s. *a*) actio transscendendi, violatio, neglectio, derelictio. Śak. 6. 11. *anyakâryâtipâta* alius negotii derelictio.

अतिमात्रम् *atimâtram* (Avy. ex *ati* et *mâtra* n. modus, mensura) ultra modum.

अतियशस् *atiyaśas* adj. (Baḥ. ex *ati* et *yaśas* n. qui ultra gloriam est, gloriam superat) valde celeber, valde gloriosus. N. 8. 4.

अतिशयम् *atiśayam* adv. (ex *ati* et *śaya* a r. *śî* jacere s. *a*) ultra modum, abundanter, effuse. Ur. 91. 3 infr.

अतिशयिन् *atiśayin* (ex *ati* et *śayin* a r. *śî* jacere s. *in*, nisi a substantivo *atiśaya* abundantia s. *in*) immodicus, effusus. Ur. 93. 14.

अतिसर्ग *atisarga* m. (r. *sarǵ sṛǵ* praef. *ati* s. *a*) donum. Sâ. 5. 53.

अतिसर्ज *atisarǵa* m. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere, praef. *ati* s. *a*) donatio. A. 5. 53. Ragʹ. 10. 43; cf. *atisarǵana*.

अतिसर्जन *atisarǵana* n. (r. *sarǵ sṛǵ* dimittere praef. *ati* s. *ana*) donatio. Am.

अतीव *atîva* (ex *ati* et *iva* sicut, hic pleon.) valde. In. 5. 9. N. 1. 13.

अतुल *atula* (Baḥ. ex *a* priv. et *tulâ* f. similitudo) similitudinis expers, incomparabilis. In. 3. 10. Ḥ. 3. 21.

item „erectus" significare videtur: N. 12. 45. *ańćitêkśaṇa* pulchros oculos habens; Ragׅ. 5. 76. *ańćitâkśipakśman* pulchros oculorum palpebras habens (comment. Calc. *ańćitâni sundarâṇi akśnôr nêtrayôr pakśmâṇi yasya*); *ańćitabׅrû* f. Wils. ed. 2 „a woman having beautifull eye brows".

2. अञ्चु *ańć* 10. par. (*vyaktâyâń vâći* K. *vyaktâu* V.) clare, distincte loqui.

अञ्चल *ańćala* n. (r. *ańć* s. *ala*) finis, margo vestis. Ḥit. 83. 8.

अञ्चित *ańćitá* v. 1. *ańć*.

अञ्चितपत्राक्ष *ańćitapatrâkśa* (Baḥ. ex *ańćitapatra* pulchra folia habens, quod hoc in composito lotum florem significare videtur, et *akśa* oculus) loto similes oculos habens. Su. 3. 25. Confirmari possit conjectura mea lectione ed. Calc. *ańćitapadmâkśa* i. e. pulchro loto similes oculos habens. Fortasse tamen genuina lectio est *ańćitapakśmâkśa* i. e. pulchris palpebris praeditos oculos habens; cf. supra memoratum *ańćitâkśipakśman*.

अञ्छ् *ańč* 1. par. (*âyâmê*, grammatici scribunt *ač*, gr. 110[a]) longum esse.

अञ्जु *ańǵ* 7. 10. par. (*anáǵmi*, *ańǵáyâmi*; *ańǵ* 10. a grammaticis scribitur *aǵ*) 1) ire, v. *ańǵas*. 2) splendere. 3) oblinere, ungere, praesertim cl. 10. Man. 4. 44: *ańǵayantî svakê nêtrê* oblinens oculos suos (lat. *ungo*).

c. *vi* caus. 1) manifestare, arguere. Man. 10. 38. pass. *vyaǵyatê* (gr. 455. 475). Ḥit. 103. 20. 2) creare. Man. 1. 6.

अञ्जन *ańǵana* n. collyrium. Ḥit. 74. 4.

अञ्जलि *ańǵalí* m. (manuum junctio, implicatio (Wils. explicat: The cavity formed by putting the hands together and hollowing the palms, as if to receive water, etc.).

अञ्जस् *áńǵas* n. (r. *ańǵ* s. *as*) celeritas. Sâ. 6. 44 instr. *ańǵasâ* adv. celeriter.

अट् *aṭ* 1. par. âtm. ire, incedere, ambulare. Ram. ed. Ser. III. 52. 18: *aṭanti râǵamârgêśu kuńǵarâli* incedunt in regiis viis elephanti; III. 70. 63: *mrgayâm aṭatê* venatum it; N. 2. 13. 10. 1: *aṭamâna*. Cf. hib. *eathaim* „I go", v. Pictet p. 12.

c. *pari* circumgredi. Ḥit. 42. 13.

अटन *aṭana* n. (r. *aṭ* s. *ana*) ambulatio, iter, peregrinatio. Ḥit. 28. 108.

अटनि *aṭani* et अटनी *aṭanî* f. arcus extrema. Ḥit. 35. 12.

अटवी *aṭavî* f. sylva. Ḥit. 41. 1.

1. अट्ट् *aṭṭ* 1. âtm. (*atikramê* K. *atikramê*, *vadê* V.) superare, occidere.

2. अट्ट् *aṭṭ* 10. par. (*anâdarê* K.) despicere, vilipendere.

अट्टहास *aṭṭahâsa* m. (ex *aṭṭa* multus — a r. *aṭ* s. *a* — et *hâsa* risus) risus vehemens, cachinnus, hinnitus. Dêv. 2. 31. 9. 21.

अट्टाल *aṭṭâla* m. palatium.

अट्टालक *aṭṭâlaka* m. (a praec. s. *ka*) ut videtur, i. q. *aṭṭâla* vel *aṭṭâlikâ*; secundum Wils. „a room on the top of a house". A. 10. 3 ubi *aṭṭâla* pro *udâla* scribendum.

अट्टालिका *aṭṭâlikâ* f. secundum Wils. „a palace, an upper roomed house".

अठ् *aṭׅ* 1. par. (*gatâu*) ire.

1. अड् *aḍ* 1. par. (*udyamê*) operam dare, adniti.

2. अड् *aḍ* 5. par. (*vyâpanê*) occupare.

अड्ड् *aḍḍ* 1. par. (*abׅiyôgê*) niti, contendere, petere.

1. अण् *aṇ* 1. par. (*śabdê*) sonare.

2. अण् *aṇ* 4. âtm. (*prâṇanê*) spirare, spiritum trahere. cf. *an*.

अणक *aṇaka* (r. *aṇ* s. *aka*) inferior, pravus, vilis. Am.

अणीयांस् *áṇîyâńs* (ab *aṇu* s. comp. *îyâńs*, *îyas*) minor, parvulus, perexiguus. Bׅ. 8. 9.

अणु *aṇu* (f. *aṇvî*) parvus, exiguus. N. 8. 32. Bׅ. 8. 9.

अङ्गुल *añgúla* m. pollex, digitus.

अङ्गुलि *añgúli* f. (v. *añguri*) digitus.

अङ्गुली *añgulî* f. id.

अङ्गुलीयक *añgulîyaka* n. (ab *añgulîya* — cf. *añgurîya* — s. *ka*) annulus. Am.

अङ्गुष्ठ *añgúśṭa* (vêd. *añguśṭá*) m. (v. *añguri*) pollex. Sâ. 5. 16.

अङ्घ् *añgʿ* 1. âtm. (*gatyâkśêpê* K. *gatâu nindârambʿagavêśu* V.) ire, despicere, incipere, properare. Haec radix, quam grammatici scribunt *agʿ* (v. gr. 110[a]), primitiva forma radicis *aṅh*, q. v., esse videtur.

अङ्घ्रि *áñgʿri* m. (r. *añgʿ* s. *ri*) pes, arboris radix. Hit. 123. 8 (cf. *aṅhri*).

अचल *aćala* (Karm. ex *a* priv. et *ćala* se movens, a r. *ćal* s. *a*) 1) immobilis, immotus. Bʿ. 2. 53. 2) m. mons.

अचिर *aćira* (Karm. ex *a* priv. et *ćira* longus) 1) adj. brevis: *aćirêṇa kâlêna* brevi tempore. Br. 3. 7. 2) adv. cum acc. instr. et ablat. terminatione: *aćiram*, *aćirêṇa*, *aćirât*, brevi, mox, cito. Br. 1. 22. Dr. 5. 20. N. 13. 45. 20. 1.

अचिरप्रभा *aćiraprabʿâ* f. (non longum splendorem habens, Bah. ex *aćira* et *prabʿâ* splendor) fulgur. Ur. 78. 15.

अच्छ *aććʿa* clarus, translucidus. Am.

अच्युत *aćyuta* (non lapsus, v. *ćyu*) 1) adj. firmus, trop. excelsus, divinus, augustus. M. 20. 2) m. nomen Viśnûs et Kṛśni. Am.

अज् *aǵ* 1. par. (*gatâu* K. *kśêpê gatê* V.) ire, conjicere (gr. ἄγω, lat. *ago*).

1\. अज *aǵá* m. (ut videtur a. r. *aǵ* s. *a*) caper (lit. *óźy-s*, russ. козёлъ *koṣël'*, v. *aǵâ*).

2\. अज *aǵá* m. (Karm. ex *a* priv. et *ǵa* natus q. v.) 1) non natus. 2) nomen geniorum ordinis. Su. 3. 5.

अजगर *aǵagara* m. (ex *aǵa* m. caper et *gara*, a r. *gar* [*gṛ*], vorans) magnus serpens, secundum Wils. boa constrictor.

अजन्य *aǵanya* n. (ex *a* priv. et *ǵanya*, a r. *ǵan* s. *ya*, gignendus) miraculum, portentum, prodigium.

अजस्रम् *aǵasram* adv. cum acc. term. aeterne, in perpetuum, semper. Ut videtur ex *a* priv. et *ǵasra*, quod separatim non invenitur, a r. obsol. *ǵas* occidere s. *a*.

अजा *aǵâ* f. (fem. τοῦ *aǵa*) capra (gr. ΑΙΓ, lit. *ōśkà*, russ. КОЗКА *koṣkà*, praefixo *k* sicut in *kostj* = *asṭʿi* ὀστέον).

अजातव्यञ्जनाकृति *aǵâtavyañǵanâkṛti* (Bah. ex *aǵâtavyañǵana* non natam barbam habens — Bah. ex *aǵâta* et *vyañǵana* n. barba — et *âkṛti* f. forma) imberbis (ad litt. non natam barbam habentis formâ praeditus). Br. 1. 28.

अजातशत्रु *áǵâtaśatru* m. (ex *aǵâta* non natus et *śatru* hostis) non natos hostes habens, i. e. liber ab hostibus, nomen Yudʿiśṭʿiri. A. 1. 4.

अजिन *aǵína* n. (ut mihi videtur, ab *aǵa* caper. s. *ina* sicut gr. αἰγίς ab ΑΙΓ) pellis, nebris. Bʿ. 6. 11.

अजिह्म *aǵihma* (Karm. ex *a* priv. et *ǵihma*) non curvus.

अजिह्मग *aǵihmaga* (Karm. e praec. et *ga* a. r. *gâ* s. *a*) 1) non flexuose iens. 2) m. sagitta.

अजीवित *aǵîvita* n. (Karm. ex *a* priv. et *ǵîvita* n. vita, a r. *ǵîv* s. *ta*) mors. Br. 2. 31.

अज्ञातवास *aǵñâtavâsa* (ex *áǵñâta* a r. *ǵñâ*, et *vâsa* habitatio) 1) m. Karm. incognita habitatio. In. 5. 57. 2) adj. Bah. incognitam habitationem habens, hinc adv. *aǵñâtavâsam* incognitâ habitatione. Na. 15. 20. 25. 11.

1\. अञ्च् *añć* 1. par. âtm. (grammatici scribunt etiam *ać*, gr. 110[a]) 1) ire, in compositis ut *práñć*, *prâć*, v. gr. 179 sq. 2) venerari, colere. — *añćita* 1) erectus, de pilis, v. apud Wils. *rômâñćita* „having the hair of the body erect, considered as a proof of exquisite pleasure, enraptured, delighted". 2) pulcher, de oculis, palpebris et superciliis, ubi primitive

अग्निमत् *agnimánt* (igne praeditus ab *agni* suff. *mant mat*) igni deditus, ignem colens. N. 12. 50.

अग्निपुरोगम *agnipurôgama* (Bah. ex *agni* et *purôgama* antecedens, e *puras* in fronte et *gama* iens) cui Agnis antecedit, Agnem tamquam antecedentem habens. N. 5. 34.

अग्निशिख *agniśik'a* m. n. (Bah. ex *agni* et *śik'â* flamma) crocus. Am.

अग्निहोत्र *agnihôtrá* n. (Tatp. ex *agni* et *hôtra* n. q. v.) ignis sacer, qui perpetuo alitur. Su. 2. 14. Sâ. 1. 8. N. 12. 96.

अग्र *ágra* n. 1) cuspis, cacumen, vertex. N. 8. 9. loc. *agrê* ante, coram, c. gen. N. 23. 21 (cf. gr. ἄκρον). 2) adj. insignis, eximius. A. 1. 8.

अग्रज *agraǵa* m. (e praec. et *ǵa* natus) primogenitus, frater natu maximus.

अग्रतस् *agratás* (ab *agra* s. *tas*) in fronte, ante, coram, cum gen. Su. 3. 27. H. 4. 24. N. 24. 11.

अग्र्य *ágrya* (ab *agra* n. cacumen, s. *ya*) insignis, egregius, eximius. Dr. 7. 12.

अघ् *ag'* 10. par. (*pâpakaranê* K. *tatkṛtâu* V.) peccare (non vera radix, sed verbum denominativum a sq. *ag'a*).

अघ *ag'á* n. (r. *aṅg'* ire s. *a*) peccatum. V. *anag'á* et cf. *aṅhas*.

अङ्क् *aṅk* 1. âtm. 10. par. signare, notare. Ur. 60. infr.; 83. 10. *aṅkita* signatus, quod etiam ab *aṅka* signum suff. *ita* derivari potest.

अङ्क *aṅká* m. (r. *aṅk* s. *a*) 1) nota, signum. 2) gremium, secundum Wils. „the flank or part above the hip" (fortasse huc pertinet gr. ὄγκος). In. 1. 27. 2. 21. N. 23. 25. Sâ. 5. 65. 3) actus scenicus.

अङ्कुर *aṅkurá* m. (r. *aṅk* s. *ura*) 1) cuspis, spiculum. Śak. 36. infr. 2) surculus.

अङ्कुरित *aṅkuritá* (ab *aṅkura* s. *ita*) surculis praeditus. Ur. 9. 2.

अङ्कुश *aṅkuśá* m. n. stimulus quo elephanti impelluntur. Dêv. 7. 9.

1. अङ्ग् *aṅg* 1. par. (grammatici scribunt *ag* v. gr. 110[a]) ire.

2. अङ्ग् *aṅg* 10. par. (*lakśaṇê* K. *padê lakśmaṇi* V.) notare.

अङ्ग *áṅga* n. (r. *aṅg* ire s. *a*) 1) membrum. 2) corpus. 3) nomen sex librorum, quorum tres priores grammaticas tractant res, quartus sacros ritus, quintus explicationem obscurarum Vêdorum vocum, sextus mathematicam (v. Jones, On the literatur of the Hindus. Asiat. Res. t. 1). 4) subsidium, auxilium. Hit. 72. 3.

अङ्गद *aṅgada* m. (ex *aṅga* et *da* dans) armilla, quâ brachia superiora ornantur. Ur. 9. 18.

अङ्गन *aṅgana* n. (r. *aṅg* ire s. *ana*) atrium. Am. — Scribitur etiam *aṅgaṇa*. Dêv. 5. 50.

अङ्गना *aṅganâ'* f. (r. *aṅg* s. *ana* in fem.) femina. N. 3. 18. 12. 61.

अङ्गराग *aṅgarâga* m. (ex *aṅga* n. et *râga* m. color) odoratum unguentum, nisi potius, quod vocis origini magis conveniret, fucus, pigmentum (Wils. explicat: Perfuming the body after cleansing; smearing it with unguents of sandal etc. Hêm. 3. 299). In. 5. 8.

अङ्गार *áṅgâra* m. n. carbo (lit. *angli-s*, russ. *ugolj*, v. gr. comp. 255. *g*).

अङ्गारक *aṅgâraka* n. nom. pr. Dr. 2. 11.

अङ्गीकर् -कृ *aṅgîkar -kṛ* (ex *aṅga* et *kar kṛ* facere, gr. 585) consentire, promittere. Up. 49. 73. 77.

अङ्गुरि *aṅgúri* f. (hoc et cognata vocabula *aṅgurî*, *aṅgula*, *aṅguli*, *aṅgulî*, *aṅguśṭa* ab *aṅga* corpus, membrum, descendere videntur, attenuato *a* in *u*, ita ut *aṅguśṭa* proprie significet „in corpore stans"; formae *aṅguli* etc. et *aṅguri* nituntur eo, quod *r* et *l* facile inter se permutantur) digitus.

अङ्गुरी *aṅgurî* f. id.

अङ्गुरीय *aṅgurî'ya* m. n. (ab *aṅguri* vel *aṅgurî* s. *îya*) annulus.

अङ्गुरीयक *aṅgurîyaka* (a praec. suff. *ka*) annulus. Śak. 23. 3 (v. *aṅgulîyaka*).

अक्लिष्टकारिन् *aklišṭakârin* (a praec. s. *in*) indefessum nisum habens. In. 2. 10.

अक्ष् *akš* 1. et 5. par. (*saṅgâtê* K. *vyâptisaṅhatyôh* V.) coacervare, occupare.

अक्ष *akša* m. (v. *îkš* videre) 1) oculus, in fine compositorum pro *akši* — v. gr. 613 — e. c. *piṅgâkša* q. v. (gr. ὌΣΣΟ, ὌΚΚΟ per assimilationem ex ὌΞΟ, lat. *oculus* abjecto *s*, goth. *augô* — th. *augan* v. अक्षन् *akšan* — slav. vet. ОКО *oko*, th. ОЧЕС *oćes* (v. gr. comp. 1 p. 236). 2) talus N. 7. 5. 3) rota (cf. lat. *axis* = *akši* q. v.; gr. ἌΞΟΝ = *akšan* q. v.; germ. vet. *ahsa*, nostrum *Achse*; lit. *ašis* ejecto *k*). 4) currus.

अक्षदर्शक *akšadaršaka* m. (Tatp. e praec. et *daršaka* qui videt) judex. Am.

अक्षन् *akšán* thema defectivum, quo suppletur *akši* oculus (gr. 169, cf. goth. th. *augan*, unde nomin. *augô*).

अक्षम *akšama* (Karm. ex *a* priv. et *kšama* potens, a r. *kšam* s. *a*) impotens. Sâ. 4. 20.

अक्षमात्र *akšamâtra* n. (ex *akša* oculus et *mâtra* n. mensura, in fine compositorum significans solus, v. quoque suffixum *mâtra*, gr. 584) temporis punctum, momentum. *âkšamâtrêṇa* momento, statim. A. 8. 4.

अक्षय *akšaya* (Bah. ex *a* priv. et *kšaya* m. exitium) liber ab exitio, sempiternus. N. 2. 18.

अक्षयत्व *akšayatvá* (a praec. s. *tva*) abstractum praecedentis, *Unvergänglichkeit*. Hit. 1. 8.

अक्षय्य *akšayyá* (Karm. ex *a* priv. et *kšayya* fragilis, a r. *kši* s. *ya*, gr. 560) quod exstingui non potest, immortalis, perennis.

अक्षर *akšára* n. (Karm. ex *a* priv. et *kšara* periens, a r. *kšar* s. *a*) 1) quod non perit, immortale, sempiternum (*na kšaratî 'ty akšaram*, sic. schol. Śrîdarasvâminus ad Bʻ. 8. 3). 2) littera, syllaba. 3) *êkam akšaram* (unum immortale) syllaba sanctistissima *ôm*, quae tribus suis litteris tres deos altissimos exprimit, scilicet litterâ *a*, quae cum sequente *u* in *ô* coalescit, deum Višnum, *u* Śivum, et *m* Brahmam. Bʻ. 10. 25.

अक्षवती *akšavatî* f. (ab *akša* m. talus, s. *vant vat* in fem.) talarius lusus. N. 26. 10.

अक्षान्ति *akšânti* f. (Karm. ex *a* priv. et *kšânti* patientia) invidia. Am.

अक्षि *ákši* n. oculus (nom. irr. v. gr. 169 et *akša*; lit. *aki-s*).

अक्षौहिणी *akšâuhiṇî* f. exercitus completus, justum peditum, equitum, curruum et elephantorum numerum continens. Secundum Wils. ex *akša* currus et *ûhinî* collectio, vocalibus *a* et *û* irregulariter coalescentibus in *âu* pro *ô*.

अखण्ड *akʻaṇḍa* (non partem continens, Bah. ex *a* priv. et *kʻaṇḍa*) totus, plenus. Śak. 35 infr.

अखिल *akʻila* (non vacuum habens, Bah. ex *a* priv. et *kʻila* n. inane, vacuum) omnis, universus, totus. *akʻilêna* adv. omnino. N. 6. 8. Su. 3. 8. A. 3. 8.

अग् *ag* 1. par. (*kuṭilâyâṅ gatâu* K. *vakragatê* V.) tortuose, flexuose ire; cf. *ak*.

अग *aga* m. (Karm. ex *a* priv. et *ga* iens, a r. *gâ* s. *a*) 1) arbor. 2) mons.

अगद *agadá* m. (Bah. ex *a* priv. et *gada* morbus) medicamentum. Am.

अगम *agama* m. (Karm. ex *a* priv. et *gama* iens, a r. *gam* s. *a*) arbor. N. 12. 103.

अगाध *agâdʻa* (secundum Wils. Bah. ex *a* priv. et *gâdʻa* locus, situs cf. nostrum *Boden-los*. Derivari etiam potest a rad. *gâh* submergi, quae primitive *gâdʻ* sonuisse videtur, v. gramm. comp. 23) valde profundus. N. 6. 13. — (Huc fortasse pertinent gr. ἀγαθός et goth. *gôths* th. *gôda*, abjecto *a* initiali).

अगार *agâra* n. domus. Ragʻ. 5. 25; cf. *âgâra* id. Am.

अग्नि *agní* m. 1) ignis. 2) Agnis, deus ignis (lat. *igni-s*, lit. *ugni-s*, slav. *ognĭ*.

अग्निचित् *agnićít* m. (ex *agni* et *ćit* colligens a r. *ći* adjecto *t*, v. gr. 573) ignis cultor, qui ignem sacrum sustinet. Am.

अ *a.*

1. अ *a*, stirps demonstrativa; v. gr. 247 et cf. hib. *a* ejus = *asya*, *asyâs*, v. O'Reilly p. 14; *a-nochd* adv. „to-night".

2. अ *a* (ut mihi videtur, a praec., v. gr. comp. 371) particula negativa, quae vocabulis praefigitur. Ante vocales ei additur *n* euphonicum (v. gr. 114. 599 et cf. gr. ἀ, ἀν, lat. *in*, goth. et german. *un*, hib. *ain*).

अंश् *aṅś* 10. par. (*samâgʿâtê* K., *vibʿâǵanê* V.) coacervare, dividere. Scribitur etiam *aṅs*.

अंश *áṅśa* m. (r. *aṅś* s. *a*) 1) pars, portio. 2) humerus Śak. 22. 6 infr. (cf. germ. vet. *ahsala*, lat. *axilla*, v. sq. *aṅśala*). Scribitur etiam *aṅsa*.

अंशल *aṅśalá* (a praec. s. *la*) robustus. Scribitur etiam *aṅsala*.

अंशु *aṅśú* m. (r. *aṅś* s. *u*) radius.

अंशुक *aṅśuká* n. pannus, vestis; *stanâṅśuka* tunica pectoralis. Ur. 61. 2.

अंशुमत् *aṅśumánt* (ab *aṅśu* s. *mant mat*) 1) radiis praeditus. Bʿ. 10. 21. 2) m. sol.

अंस् *aṅs* 10. par. v. *aṅś*.

अंस *áṅsa* m. v. *aṅśa*.

अंसल *aṅsalá* (a praec. s. *la*) fortis, robustus. Am.

अंह् *aṅh* 1. âtm. (grammatici scribunt *ah*, v. gr. 110[a]) ire (v. *aṅhri* pes et cf. *aṅgʿ*).

अंहति *aṅháti* f. (rad. *aṅh* s. *ti*, conservato charactere primae classis, sicut in *vasati* q. v.) donum. Am.

अंहस् *áṅhas* n. (r. *aṅh* s. *as*) peccatum. Am. (cf. *agʿa*, *âgas* et gr. ἄγος).

अंहु *aṅhú* (Ṛgvêd.) angustus (goth. *angu-s*, lat. *angustus*, gr. ἔγγυς, nostrum *eng*).

अंह्रि *áṅhri* m. (r. *aṅh* s. *ri*) pes. Am. (cf. *aṅgʿri*).

अक् *ak* 1. par. (*kuṭilâyâṅ gatâu* K. *vakragatê* V. cf. *ag*) flexuose, tortuose ire (cf. gr. ἀγκή, ἀγκαί, ἀγκών, lat. *angulus*).

अकत्थन *akattʿana* (Karm. ex *a* priv. et *kattʿana* a r. *kattʿ* s. *ana*) non gloriosus, se non jactans. In. 4. 11.

अकस्मात् *akasmât* (Avy. ex *a* priv. et ablat. interrogativi *kim*, secundum analogiam adverbiorum *sâkśât* et *samantât*, v. gr. 607) sine causa, subito. N. 21. 22. Hit. 18. 2.

अकाम *akâmá* (Bah. ex *a* priv. et *kâma*) invitus. N. 20. 22.

अकार *akâra* m. (ex *a* sonus *a* et *kâra* faciens) littera a. Bʿ. 10. 33 (v. gr. 4).

अकाल *akâla* (Bah. ex *a* priv. et *kâla* tempus) intempestivus. Su. 1. 31.

अकूपार *ákûpâra* m. (cujus ripa ulterior non vilis i. e. non propinqua sed remota est; Bah. ex *a* priv. et *kûpâra*, quod ipsum est Bah. ex *kû*, producto ex *ku* q. v., et *pâra*; cf. *dûrapâra*) mare. Am.

अकृतबुद्धि *akṛtabuddʿi* (Bah. ex *ákṛta* et *buddʿi*) non factum intellectum habens, i. e. intellectu destitutus (cf. composita, quae a *gʿâta* incipiunt).

अकृतबुद्धित्व *akṛtabuddʿitva* n. (a praec. s. *tva*). Abstractum praecedentis. Bʿ. 18. 16.

अकृतात्मन् *akṛtâtman* (Bah. ex *akṛta* et *âtman*) non factam animam habens, animâ privatus, i. e. improbus, insanus. N. 12. 82. Bʿ. 15. 11.

अक्का *akkâ* f. mater (cf. lat. *Acca*).

अक्लिष्टकार *akliśṭakâra* (Karm. ex *akliśṭa* inturbatus, non interruptus, indefessus — a r. *kliś* praef. *a*, s. *ta* — et *kâra* actio, nisus) indefessus nisus.

N. est Nalus (Berol. apud Nicolai).

P. est Pâṭaliputra (ed. H. Brockhaus. Lipsiae 1835).

Pâṇ. est Pâṇinis.

par. est parasmâipadam.

r. est 1) radix. 2) regula.

Rag̒. est Rag̒u-Vańs̒a (ed. Stenzler).

Râm. est Râmâyana ed. Seramp.

R. Schl. est Schlegelii editio Râmâyanae.

Ṛgv. est Ṛgvêda-Sańhitae liber primus (sanscrite et latine edidit Fr. Rosen, cujus versionem locis laudatis apposui).

Ṛgv.-V. est Ṛgvêdae liber quintus, cujus exempla a Vasis̒ṭi hymnis sumta affert Westergardius in libro suo „Radices Sanscritae" inscripto *).

Ṛgv. Sp. est Fr. Rosenii Ṛgvêda-Specimen.

s. est suffixum.

Sâ. est episodium de Sâvitria **).

S̒ak. est S̒akuntala ed. Chézy.

Su. est Sundus et Upasundus ***).

th. est thema.

Up. est Upakôs̒a (in libro „Pataliputra" ed. Brockhaus).

Ur. est Urvas̒ia (ed. Lenz. Berol. apud Ferd. Dümmler).

V. est Vòpadêvus grammaticus cujus radicum corpus, *Kavikalpadruma* inscriptum, edidit W. Carey in grammaticâ suâ.

Westerg. est Westergardii liber „Radices Sanscritae" inscriptus.

---

*) Dialectum Vêdicam nonnisi in iis respexi radicibus, quarum significationes librorum classicae linguae locis non confirmari potuerunt.

**) In libro meo „Diluvium" Berolini apud Ferd. Dümmler.

***) In libro meo „Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel". Berol. apud Guilelmum Logier.

SIGLORUM EXPLICATIO.

A. est Arǵuni reditus ex Indri coelo *).

Am. est Amara-Kôśa.

âtm. est âtmanêpadam.

Bʿ. est Bʿagavad-Gîta.

Bʿaṭṭ. est Bʿaṭṭi-Kâvya.

Bʿar. est Bʿartriḥaris (ed. Bohlen).

Br. est Braḥmani lamentatio **).

Dêv. est Dêvîmâḥâtmya (ed. Poley. Berol. apud Ferd. Dümmler).

Dr. est Drâupadiae raptus (in libro meo „Diluvium").

Gʿaṭ. est Gʿaṭakarpara (ed. Dursch. Berol. apud Ferd. Dümmler).

Gîta-G. est Gîta-Gôvinda ed. Lassen.

gr. est grammatica minor („Kritische Grammatik der Sanskrita-Sprache in kürzerer Fassung").

gr. comp. est grammatica comparativa („Vergleichende Grammatik etc."). Numeri indicant paragraphos.

Ḥ. est Ḥiḍimbi caedes *).

Hib. est Gaëlicum dialecti Hibernicae.

Ḥit. est Ḥitôpadêśa (ed. Bonn.).

In. est Indralôkâgamanam **).

K. est Kâśinâtus, grammaticus indicus, cujus radicum collectionem edidit Wilkinsius (The radicals of the Sanscrita Language, London 1815) ***).

Lass. est Lassenii Anthologia Sanscrita.

Lit. est Lituanicum.

M. est Matsyôpâkʿyâna, i. e. episodium de diluvio.

Maḥ. est Maḥâ-Bʿârata ed. Calc.

Man. est Manu-Sâstra.

Mêgʿ. est Mêgʿadûta.

Mṛ. est Mṛćʿakatî.

---

*) In libro meo „Diluvium" Berolini in libraria Dümmleriana.

**) In libro meo „Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel". Berol. apud Guilelmum Logier.

***) Kâśinâti et Vôpadêvi grammaticorum explicationes nonnisi iis apposui radicibus, quarum significatio librorum locis non confirmari potuit. Ubi utriusque grammatici definitiones iisdem verbis sunt expressae, sigla omisi.

sententiam, confirmatam quoque video priscorum Persarum linguâ, quae syllabam *ar* integram retinet in formis, ubi Sanscrita eam in ऋ *ṛ* corripit, vel in इर् *ir*, ईर् *îr*, उर् *ur*, ऊर् *ûr* immutat; ita ut e. c. *barta* latus, sustentus, *karta* factus, *adarśnuś* *) ausus est, *asariyata* occisus est respondeant formis sanscritis भृत *b'ṛtá*, कृत *kṛtá*, अधृष्णोत् *ád'ṛśṇôt*, अशीर्यत *áśîryata* [v. r. शर् (शॄ) *śar* (*śṝ*)].

Libri, quibus illustrandis hoc glossarium praecipue inservit, sunt hi: 1) *Indralôkâgamanam***). 2) Diluvium cum tribus aliis Maha-Bhârati praestantissimis episodiis, Berolini 1829, apud Ferdinandum Dümmler. 3) Nalus Maha-Bhârati episodium (ed. 2. Berolini 1832 in librariâ Fr. Nicolai). 4) *B'agavadgîta.* 5) *Hitôpadêśa.* 6) *Urvaśia*, Câlidâsi fabula.

---

*) *t* finale post antecedentem vocalem *u* transit in *ś*, post alias abjicitur, quam ob rem pro *paruviyat* (Rawl. I. 7. 8. 45: *haćâ paruviyat* ab antiquo) *paruviyata* legendum esse censeo, quod suffixo cum sanscritis formis in तस् *tas* convenit (v. e. c. अतस् *átas*, इतस् *itás*, शत्रुतस् *śatrutás*). Veri ablativi autem, quanquam formâ cum instrumentali conveniunt, sunt *kabuǵiyâ* Cambyse (Rawl. I. 40) et *darugâ* (IV. 37). Etiam *bâbiruś* Babylone (II. 65) verus est ablativus, nititurque formâ *bâbirut* quocum conferantur ablativi ṣendici ut *tanauṭ* (gr. compar. §. 180). Genitivi forma *bâbiruwa* convenit cum sanscritis genitivis ut धेन्वास् *d'ênvâ's*, correpto *â* et abjecto *s*, sicut semper post antecedentem vocalem *a* vel *â*.

**) Ardschuna's Reise zu Indra's Himmel nebst anderen Episoden des Mahâ-Bhârata, Berlin 1824, bei W. Logier.

PRAEFATIO.

Continentur hoc libro omnes linguae sanscritae radices et vocabula usitatissima cum verbis graecis, latinis, germanicis, lituanicis, slavicis, celticis comparata, et, quantum fieri potuit, librorum sanscritorum locis illustrata. Plurimae tamen radices apud auctores hactenus nondum repertae sunt, nonnullae tantum in dialecto Vêdicâ occurrunt, aliae cognatis linguis confirmantur. Ita obsoleta radix स्तिघ् *stig'*, cui ascendendi notionem attribuunt grammatici, nostro *steigen*, graeco *στείχω*, *ἔστιχον*, russico *stignu* assequor (= स्तिघ्नोमि *stig'nô'mi*), lituanico *staigiō-s* festino, hibernico *staighre* gradus approbatur.

Multae quae a grammaticis Indicis inter radices receptae sunt formae non verae sunt radices, sed verborum denominativorum themata, ut e.c. कुमार् *kumâr*, कर्त्र् *kartr*, मन्त्र् *mantr*, स्तोम् *stôm*; nonnullae syllabam reduplicativam continent, sicut e. c. जक्ष् *ǵakś*, quod ortum est e घस् *g'as* ejecto अ *a*, जागृ *ǵâgṛ* e गृ *gṛ* vel potius गर् *gar* (gr. ἐγείρω). Omnes enim, quae ex indigenorum grammaticorum sententiâ in ऋ *ṛ* vocalem desinunt radices, re verâ exeunt in अर् *ar*, quod in debilioribus formis in ऋ *ṛ* corripitur, in fortioribus retinetur, ideo e. c. कृत *kṛtá*, कृत्वा *kṛtvâ'*, कर्तुम् *kártum* a कृ *kṛ*, i. e. कर् *kar*. Etiam litterâ ॠ *ṝ* terminatae radices vere desinunt in अर् *ar*, quod in fortioribus formis aut conservant, aut in आर् *âr* producunt, in debilioribus autem in इर् *ir*, ante duas consonantes in ईर् *îr*, vel vi euphonicâ antecedentis labialis in उर् *ur*, ऊर् *ûr* immutant; ideo e. c. किरामि *kirâ'mi*, चकर *ćakára*, चकार *ćakâ'ra*, कीर्ये *kîryê'*, कीर्ण *kîrṇá*, a कॄ *kṝ*, i. e. कर् *kar*; पिपर्मि *píparmi*, पुरु *purú*, पूर्ये *pûryê'*, पूर्ण *pûrṇá*, a पॄ *pṝ*, i. e. पर् *par*. Verba nonae classis earum, quibus grammatici vocalem ॠ *ṝ* attribuunt, radicum, syllabam अर् *ar* in temporibus specialibus corripiunt in ऋ *ṛ*, e. c. जृणामि *ǵṛṇâ'mi* a जॄ *ǵṝ*, i. e. जर् *ǵar*. Quam hac de re in libro „Vocalismus" inscripto (p. 177-193) fusius exposui, sendicâque europaeicisque cognatis linguis comprobare studui

LIBRARY
FEB 1 8 1972
UNIVERSITY OF TORONTO

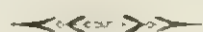
GLOSSARIUM COMPARATIVUM
LINGUAE SANSCRITAE

IN QUO

OMNES SANSCRITAE RADICES ET VOCABULA USITATISSIMA EXPLICANTUR ET CUM VOCABULIS GRAECIS, LATINIS, GERMANICIS, LITUANICIS, SLAVICIS, CELTICIS COMPARANTUR

A

FRANCISCO BOPP.

EDITIO TERTIA,

IN QUA

VOCABULA SANSCRITA ACCENTU NOTATA SUNT LATINISQUE LITTERIS TRANSCRIPTA.

ADIECTI SUNT INDICES.

BEROLINI
PROSTAT IN LIBRARIA DÜMMLERIANA
(HARRWITZ ET GOSSMANN)
MDCCCLXVII.

GLOSSARIUM COMPARATIVUM

LINGUAE SANSCRITAE.

